

35.52 Jm

96

Ingenieurkorpsets
Jubilæumsskrift

1684-1884

med en personalhistorisk Del

indtil 1893.

Ingenieurkorpsets
Jubilæumsskrift

1684-1884

med en personalhistorisk Del

indtil 1893.

9457

Indhold.

Fortifikations-Etaterne og Ingenieurkorpset 1684—1884.

Organisatorisk Oversigt.

Ingenieurkorpsets Virksomhed ved Københavns Søbefæstning samt
paa Sømine-, Vei- og Jernbanevæsenets Omraader.

Feltingenieurvirksomheden i Aarene 1848—64.

Fortifikations-Etaterne og Ingenieurkorpset 1684—1893.

Personalhistorisk Oversigt.

1738.

1756.

1766.

1767.

1787.

1802.

INGENIEUROFFICER.

Hofmann & Frey'sche

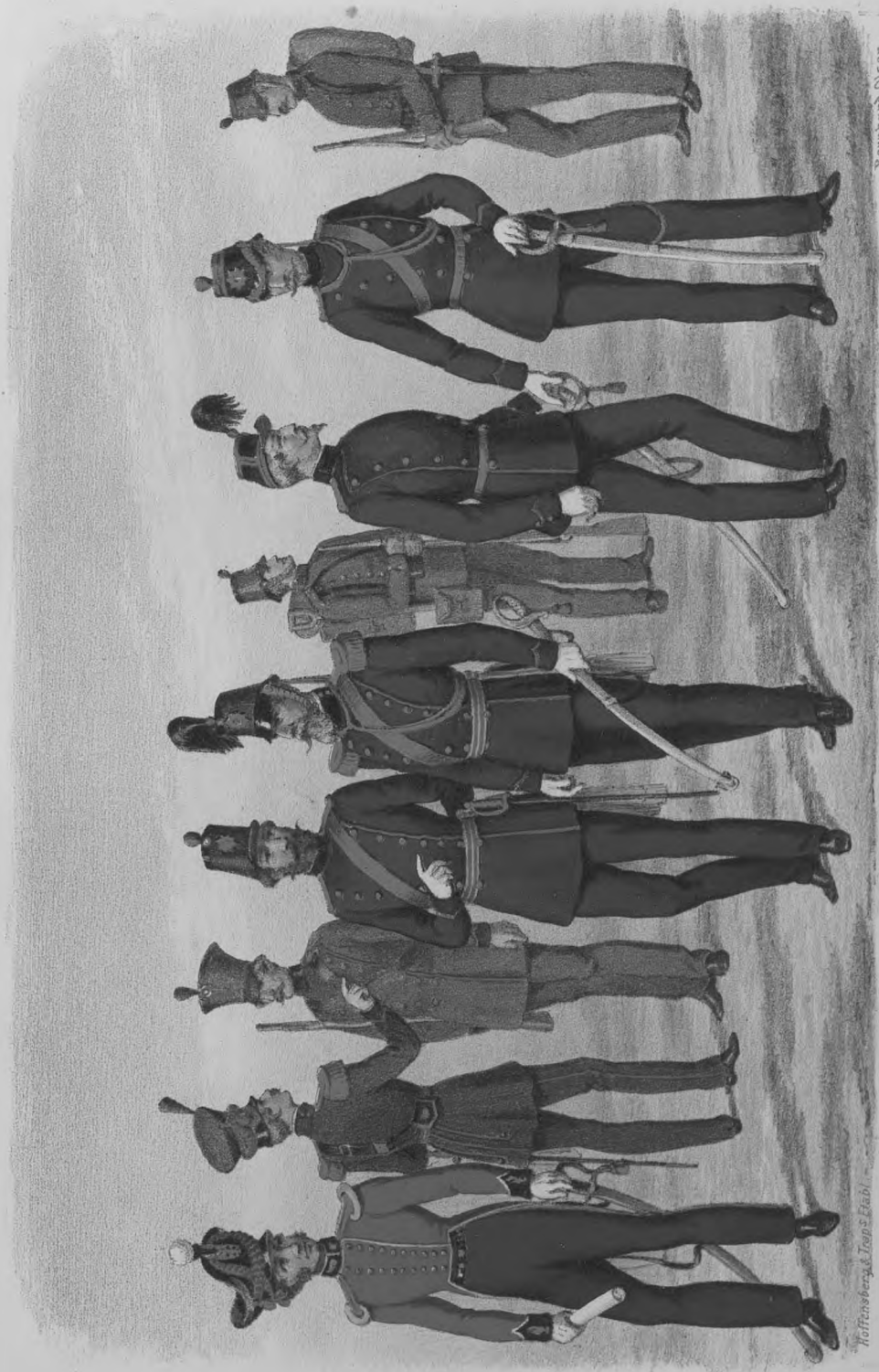
B. Neumann, Neudamm

IN DEN HORTICULTEUR OG MENIGEN

Bernhard Olsen.

1880.

1869.

1858.

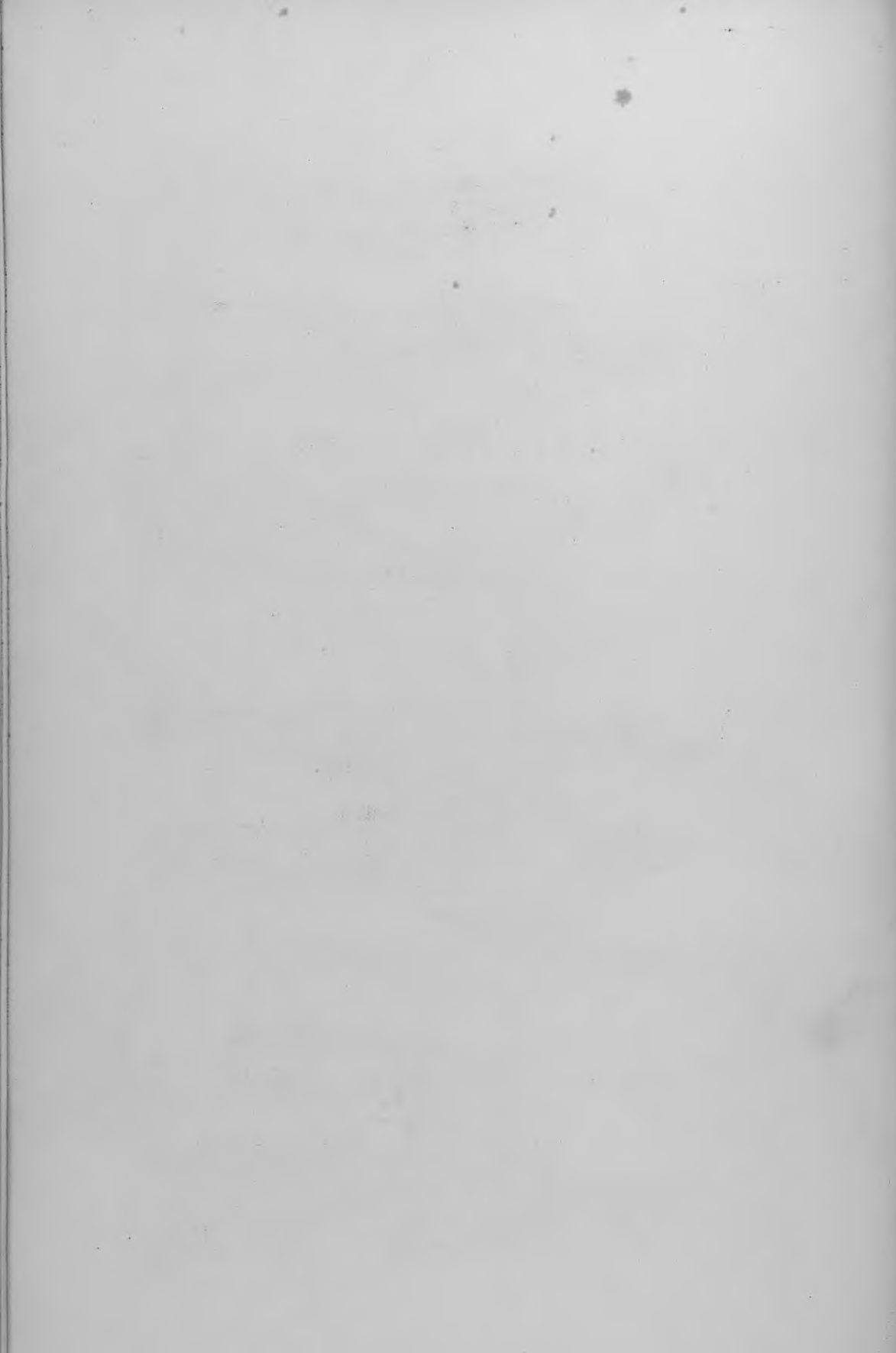
1852.

1842

1822.

INGENIEUROFFICERER OG MENIGE.

Hoffensberg & Jørgensen.

Fortifikations-Etaterne

og

Ingenieurkorpsset

1684—1884.

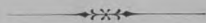
Organisatorisk Oversigt,

udarbejdet i Anledning af 200-Aarsdagen, den 6te November 1884, for den danske
Fortifikations-Etats Oprettelse,

af

V. E. Tychsen,
Kapitain og Stabschef ved Ingenieurkorpsset.

(Trykt som Manuskript.)

Kjøbenhavn.

Hoffensberg & Traps Etabl. Kbhvn.

1884.

9457

I forrige Aar henleledes Ingenieurkorpsets Opmærksomhed paa, at det den 6te November i Aar er 200 Aar siden, at den danske og den holstenske Fortifikations-Etat oprettedes, hvilke Etater i 1763 forenedes med den norske Fortifikations-Etat til et fælles dansk Ingenieurkorps. I den Anledning udtaltes det som et almindeligt Ønske blandt Korpsets Officerer, at dette vort 200 Aars Jubilæum skulde søges høitideligholdt ved en Sammenkomst af dem, som ere eller have været knyttede til Korpset, og det laa da nær ved samme Leilighed at tænke paa om muligt at tilveiebringe en Fremstilling af vort militaire Ingenieurvæsens Udvikling i de forløbne Sekler.

Efter Tilskyndelse af Korpsets Chef paatog Undertegnede sig at forfatte en saadan historisk Oversigt; men paa Grund af at min tjenstlige Stilling gjorde det nødvendigt, at der i saa Henseende ydedes mig nogen Hjælp til de langvarige og møisommelige Undersøgelser i de forskjellige Arkiver, der maatte udstrækkes til Rigsarkivet, Generalstabens og Ingenieurbrigadens Arkiver i Kristiania, og en saadan Hjælp ikke strax kunde tilveiebringes, begyndtes der først i indeværende Aar paa de fornødne Forarbejder. Det viste sig strax, at en fuldstændig Redegjørelse for Virksomheden paa Bygningstjenestens Omraade, særlig hvad de udførte Arbejder angaar, med den Tid, der kunde afses dertil, vilde kræve flere Aars Efterforskninger i Arkiverne; denne Del af Korpsets Historie maatte derfor for Tiden opgives. Da fremdeles flere af Korpsets ældre Officerer, alene eller i Forening med Andre, velvilligst havde paataget sig i særskilte Fremstillinger nærmere at behandle visse væsentlige Grene af Korpsets Virksomhed — Kjøbenhavns Søbefæstning, Feltingenieurvirksomheden, Søminevæsenet, Veitjenesten og Jernbanevæsenet — hvormed de i deres Tjenestetid havde været beskjæftigede, kunde jeg saaledes indskrænke mig til det vistnok ogsaa eneste Overkommelige i den Tid, der stod til Raadighed, at give en Oversigt, væsentlig af organisatorisk Natur, over Ingenieurvæsenets Udvikling i de forløbne 200 Aar samt dertil at

knytte en Fortegnelse med biografiske Oplysninger vedrørende Ingenieurpersonalet i dette Tidsrum.

Det er mig en kjær Pligt her at fremhæve den ypperlige Hjælp, som ved Undersøgelserne er ydet mig af Kapitain Daugaard og Premierlieutenanterne Falkenberg og Bast, samt den store Imødekommen, hvormed Premierlieutenanterne Salicath og Boyesen af den kongelige norske Ingenieurbrigade have suppleret de Oplysninger, som jeg har hentet i norske Arkiver.

Idet jeg slutter denne korte Redegjørelse for efterstaaende Liniers Tilbliven, skal jeg udtale det Haab, at de maa vinde nogen Interesse hos Læseren, og at der maa blive set igjennem Fingre med de mange formelle og reelle Ufuldkommenheder, der uden Tvivl hæfte ved dem, og som tildels maa tilskrives den korte Tid, jeg har kunnet raade over til Arbeidets Udførelse.

Kjøbenhavn, Oktober 1884.

Tychsen.

Den danske,
den holstenske og den norske
F o r t i f i k a t i o n s - E t a t
1684—1763
samt
I n g e n i e u r k o r p s e t
1763—1884.

THE

ANNUAL REPORT OF THE

COMMISSIONERS OF THE

LAND OFFICE

FOR THE YEAR

1887

Fortifikations-Etaterne 1684—1763.

Før 1684 vare Ingenieurerne i den danske Hær ikke organiserede i særskilte Afdelinger. De vare, efter Militair-Etaterne og Kongens Haandbøger at dømme, henlagte under Generalstaben og bestode af Ingenieurer og Kondukteurer, som sorterede under Generalkvartermestere, en for Danmark og en for Holsten, derunder indbefattet Hertugdømmerne Slesvig og Holsten samt Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst. Ingenieurerne havde Opsyn med flere Fæstninger, medens der i hver af disse, idetmindste i de vigtigste, var ansat en eller flere Kondukteurer, som ledede de i Fæstningen forefaldende mindre Arbejder, der, hvor deres Natur tillod det, udførtes af Garnisonen. Ved kongelige Ordre fastsattes de aarlige Summer til de almindelige, i Fæstningerne forefaldende Arbejder, medens der udstedtes særlige Ordre til Udførelsen af større Fæstningsarbejder, saaledes f. Ex. under 26de Januar 1684 til Bygning af et lille Fort paa Ærtholm (Kristiansø), hvortil Overslaget var udarbejdet af Generalkvartermester Hoffman, medens Arbejdet lededes af Generalkvartermester Coucheron, der i den Anledning tilkaldtes fra Norge. Af en den 28de Marts 1682 udfærdiget Instrux for en Kommandant i Nyborg synes det, som om Fæstningskommandanterne have haft Del i Ledelsen af Arbejderne ved Fæstningernes Vedligeholdelse, idet et af Instruxens Punkter lyder saaledes: »Skall hand (Kommandanten) gifve acht paa, at den Fortification, som nu findes, ved Magt holdes, og derfor ved Garnisonen lader arbejde, naar noget brøstfældig findes.« Ingenieurvæsenet i Norge var ordnet paa en lignende Maade som i Danmark, idet der i 1682 til Generalstaben henregnedes 1 Generalkvartermester og Overingenieur, 1 Ingenieur og 2 Kondukteurer. Egentlige Ingenieurtropper fandtes ikke paa dette Tidspunkt; derimod omtales der tidlig Mineurer, som have været underlagte Artilleriet, idet der allerede i de første Haandbøger fra 1680 blandt Artilleribetjentene i Danmark opføres 1 Mineurkapitain, 1 Mineurmester og 8 Mineursvende.

Efter en Skrivelse af 10de Februar 1676 fra Generalkvartermester i Danmark, Oberstlieutenant Gottfried Hoffman, hvori denne efter Ordre fra Hertug Hans Adolf udtalte sig om de daværende »Fortifikationsofficerer eller Kondukteurer«, var der i Kjøbenhavn 3, i Kronborg 1, i Fredericia 2, i Nyborg 1, i Nakskov 1 og i Korsør 1 Kondukteur, hvoraf imidlertid flere efter Hoffmans

Opgivelser paa Grund af høi Alder eller mangelfulde Kundskaber have ladet meget tilbage at ønske. Det synes iøvrigt at fremgaa af Skrivelsen, at det har været paalagt Hoffman at udtale sig om en Forøgelse af Ingenieurernes Antal og muligen ogsaa om en mere selvstændig Organisation af dem. Han siger nemlig, at han vel til Kondukteurer vil kunne paavise nogle unge Mennesker, »som have Lyst til Videnskaben«, men at der først maa gives disse en 3 Maaneders Information, for at de nogenlunde skulle kunne bestride Tjenesten, at der af Værkbaser kun findes en gammel Mand i Kjøbenhavn og ellers ingen, men at dertil tjenlige Folk ville kunne faas fra Regimenterne, samt at der ikke vil kunne tilveiebringes et Korps af Skandsegravere uden brugelige Ingenieurer, Kondukteurer, Voldmestere, Værkbaser, »Sottensetzer« og »Plackmeister«; ligeledes mener han, at der vil kunne findes en brugelig Bromester. Det synes saaledes, at det allerede i 1676 har været under Overveielse at organisere Ingenieurpersonalet paa en fyldigere Maade end hidtil, maaské nærmest paa Grund af den ved den skaanske Krig hidførte Trang til forøgede Kræfter.

I en Indberetning af 10de December 1683 om Fortifikationsofficerernes Ansættelse, angav Hoffman, der benævner sig selv Generalingenieur og Kvartermester, Fordelingen af 3 Ingenieurer, 4 Overkondukteurer (deraf 1 som Voldmester) og 11 Kondukteurer i Danmark. Han tilføiede, at Antallet af Kondukteurer var saaledes indrettet, at der til en Beleiring i Krigstid til 3 Attaker havde 3 Ingenieurer, som hver kunde faa 1 Overkondukteur og efter Fornødenhed 3 Kondukteurer til Hjælp, medens 1 Over- og 1 Underkondukteur ansattes under Generalingeniuren og Resten forblev til Tjeneste i Fæstningerne. Da imidlertid ikke alle vare lige brugelige til disse Stillinger, foreslog Hoffman, at der undtes dem Pladser ved Regimenterne, »als die doch durch einige Wissenschaft bey den Regimentern nich undienlich seyn können«, saa at man altid kunde beholde de dygtigste. Disse skulde da en Tid lang prøves under Generalingeniuren og ikke fast ansættes, før de havde vist sig rigtig duelige.

I Begyndelsen af 1684 var der efter Militair-Etaten for dette Aar ialt i Danmark og Holsten, foruden de 2 Generalkvartermestere: 7 Ingenieurer, 6 Overkondukteurer og 14 Kondukteurer, fordelte til de forskjellige Provindser og Fæstninger, og hvoraf en Overkondukteur og en Kondukteur tillige forrettede Voldmestertjeneste i Kjøbenhavn og Rendsborg. I Slutningen af samme Aar udgik Ordren til, at Ingenieurerne fremtidig skulde samles i selvstændige Afdelinger og fra dette Tidspunkt ere »Fortifikationsbetjentene« i Etaterne og Haandbøgerne udsondrede fra Generalstaben og opførte særskilt under denne Betegnelse. Den 6te November 1684 udstedte nemlig Kong Christian den Femte en Resolution, hvoraf en i Geheime-Arkivet værende Kopi lyder saaledes:

»Til General Commissariatet dat: 6 9br: 1684.

C5.

Saasom Vii allernaadigst Resolvet hafue, Vores Fortifications-Betiente udj wisze Compagnier att Sette, Som I af hosfølgende Estat viidere kand fornemme, Oc nu effter des indhold Een deel Schantz Grafuer dertill anwerbes skall; Saa er hermed V. a. V. oc B. att I den anstalt gjor det G. Q.^{tr} Hofman

oc Rømer paa huer af forn^{te} Schantzgrafuer til forpflægning fiire Rdr. forderligst gifuen oc betald vorder. Huorleedes bem^{te} fortificationsbetiente forpfléges skall, udwiiszer hosfølgende Reglement.

Reglement

Wornach Unszerer C⁵. tot: tit: fortifications Bedientte bis weiter Verpfléget werden sollen.

	Monatlich zu 32 tage. Reichsthl.
1 Capitain	22 —
1 Obr: Conducteur	12 —
1 Unter Conducteur	10 —
1 Werckbase	7 —
1 Schantzen Graber	4½ —

Copenhagen den = 6 9br.

1684.

Estat

Der in Copenhagen angeordneten Ingenieur Compagn. unter des General Quartiermeister Hofmans Commando.

	Capitains.	Ober Conducteurs.	Unter Conducteurs.	Werckbasen oder Sodensetzer.	Schantzen Gräber.	Summa.
1. Compagnie	1	1	2	2	9	15.
2.	1	1	2	2	9	15.
3.	1	1	2	2	9	15.
4.	1	1	2	2	9	15.
in alles	4	4	8	8	36	60.

Bey der ersten Compagnie kähme zu stehen

als Capitain Gen: Quartiermeister Hofman.

Obr: Conducteur Hans Georg Motskman.

Unter Conduct: { Hans Lund.
Mogens Helleberg.

Werckbasen . . {

2. Compagnie Capit: David Tscheppe.

Obr. Cond: Hein Gerhardt Riga.

unter Cond: { Emanuel Hofman.
Andreas francke,

Werckbasen {

Opgivelser paa Grund af høi Alder eller mangelfulde Kundskaber have ladet meget tilbage at ønske. Det synes iøvrigt at fremgaa af Skrivelsen, at det har været paalagt Hoffman at udtale sig om en Forøgelse af Ingenieurernes Antal og muligen ogsaa om en mere selvstændig Organisation af dem. Han siger nemlig, at han vel til Kondukteurer vil kunne paavise nogle unge Mennesker, »som have Lyst til Videnskaben«, men at der først maa gives disse en 3 Maaneders Information, for at de nogenlunde skulle kunne bestride Tjenesten, at der af Værkbaser kun findes en gammel Mand i Kjøbenhavn og ellers ingen, men at dertil tjenlige Folk ville kunne faas fra Regimenterne, samt at der ikke vil kunne tilveiebringes et Korps af Skandsegravere uden brugelige Ingenieurer, Kondukteurer, Voldmestere, Værkbaser, »Sottensetzer« og »Plackmeister«; ligeledes mener han, at der vil kunne findes en brugelig Bromester. Det synes saaledes, at det allerede i 1676 har været under Overveielse at organisere Ingenieurpersonalet paa en fyldigere Maade end hidtil, maaské nærmest paa Grund af den ved den skaanske Krig hidførte Trang til forøgede Kræfter.

I en Indberetning af 10de December 1683 om Fortifikationsofficerernes Ansættelse, angav Hoffman, der benævner sig selv Generalingenieur og Kvartermester, Fordelingen af 3 Ingenieurer, 4 Overkondukteurer (deraf 1 som Voldmester) og 11 Kondukteurer i Danmark. Han tilføiede, at Antallet af Kondukteurer var saaledes indrettet, at der til en Beleiring i Krigstid til 3 Attaker havdes 3 Ingenieurer, som hver kunde faa 1 Overkondukteur og efter Fornødenhed 3 Kondukteurer til Hjælp, medens 1 Over- og 1 Underkondukteur ansattes under Generalingenieuren og Resten forblev til Tjeneste i Fæstningerne. Da imidlertid ikke alle vare lige brugelige til disse Stillinger, foreslog Hoffman, at der undtes dem Pladser ved Regimenterne, »als die doch durch einige Wissenschaft bey den Regimentern nich undienlich seyn können«, saa at man altid kunde beholde de dygtigste. Disse skulde da en Tid lang prøves under Generalingenieuren og ikke fast ansættes, før de havde vist sig rigtig duelige.

I Begyndelsen af 1684 var der efter Militair-Etaten for dette Aar ialt i Danmark og Holsten, foruden de 2 Generalkvartermestere: 7 Ingenieurer, 6 Overkondukteurer og 14 Kondukteurer, fordelte til de forskjellige Provindser og Fæstninger, og hvoraf en Overkondukteur og en Kondukteur tillige forrettede Voldmestertjeneste i Kjøbenhavn og Rendsborg. I Slutningen af samme Aar udgik Ordren til, at Ingenieurerne fremtidig skulde samles i selvstændige Afdelinger og fra dette Tidspunkt ere »Fortifikationsbetjentene« i Etaterne og Haandbøgerne udsondrede fra Generalstaben og opførte særskilt under denne Betegnelse. Den 6te November 1684 udstedte nemlig Kong Christian den Femte en Resolution, hvoraf en i Geheime-Arkivet værende Kopi lyder saaledes:

»Til General Commissariatet dat: 6 9br: 1684.

C5.

Saasom Vii allernaadigst Resolveret hafue, Vores Fortifications-Betientte udj wisze Compagnier att Sette, Som I af hosfølgende Estat viidere kand fornemme, Oc nu efter des indhold Een deel Schantz Grafuer dertill anwerbes skall; Saa er hermed V. a. V. oc B. att I den anstalt gjør det G. Q.^{tr} Hofman

oc Rømer paa huer af forn^{te} Schantzgrafuer til forpflegning fiire Rdr. forderligst gifuen oc betald vorder. Huorleedes bem^{te} fortificationsbetiente forpfleges skall, udwiiszer hosfølgende Reglement.

Reglement

Wornach Unszerer C5. tot: tit: fortifications Bediente bis weiter Verpfeget werden sollen.

	Monatlich zu 32 tage. Reichsthl.
1 Capitain	22 —
1 Obr: Conducteur	12 —
1 Unter Conducteur	10 —
1 Werckbase	7 —
1 Schantzen Graber	4 $\frac{1}{2}$ —

Copenhagen den = 6 9br.

1684.

Estat

Der in Copenhagen angeordneten Jngenieur Compagn. unter des General Quartiermeister Hofmans Commando.

	Capitains.	Ober Conducteurs.	Unter Conducteurs.	Werckbasen oder Sodensetzer.	Schantzen Gräber.	Summa.
1. Compagnie	1	1	2	2	9	15.
2.	1	1	2	2	9	15.
3.	1	1	2	2	9	15.
4.	1	1	2	2	9	15.
in alles	4	4	8	8	36	60.

Bey der ersten Compagnie kähme zu stehen

als Capitain Gen: Quartiermeister Hofman.

Obr: Conducteur Hans Georg Motskman.

Unter Conduct: { Hans Lund.
Mogens Helleberg.

Werckbasen . . {

2. Compagnie Capit: David Tscheppe.

Obr. Cond: Hein Gerhardt Riga.

unter Cond: { Emanuel Hofman.
Andreas francke,

Werckbasen {

3. Compagnie Capitain Steen Winckel.
 Obr: Cond: { Paul Hægeman.
 Unter Cond: { Rasmus Gylling.
 { Jens Weilin.
 Werckbasen {
4. Compagnie Capitain Peter Paulszøn.
 Obr: Conduct:
 unter Conduct: { Mathias Kotsk.
 { Jacob Hofman.
 Werckbasen {

Estat

Der zu Glückstadt angeordneten Ingenieur Compagnie: unter der Obr: und Gen: Quartier Rømers Commando.

	Capit.	Obr: Cond:	unter Cond:	Werckbasen oder Sodensetzer.	Sekantzen Gräber.	Summa.
1. Compagnie	1	1	2	2	9	15.
2.	1	1	2	2	9	15.
3.	1	1	2	2	9	15.
4.	1	1	2	2	9	15.
in alles	4	4	8	8	36	60.

Bey der 1ten Compagnie alsz

Capit: der Obr: Rømer.

Obr: Cond: Cornelius von Hatten.

unter Cond: { Peucker.

Werckbasen {

2. Compagnie Capitain Obrl: Balagnij.

Obr: Conduct: Walschmiedt.

unter Conduct: { Wichman.

Werckbasen {

3. Compagnie	Capitain Farnau	}	Zu besetzung dieser annoch vacanten Plätze müszen tüchtige Subjecta aufgesuchet und unsz allerunterthl: vorgeschlagen werden.»
	Obr: Conduct: —		
	Unter Cond: {		
	Werckbasen {		
4. Compagn <u>e</u>	Capitain	}	
	Obr: Cond: —		
	unter Cond: {		
	Werckbasen {		

Det besluttedes saaledes efter Ovenstaaende at oprette to selvstændige Fortifikations-Etater, nemlig en i Kjøbenhavn, den danske Fortifikations-Etat, som omfattede Kongeriget Danmark, og en i Glückstadt, den holstenske Fortifikations-Etat, som omfattede Hertugdømmerne Slesvig og Holsten samt Grevskaberne Oldenborg og Delmenhorst. Etaterne bleve satte henholdsvis under Generalkvartermestrene Hoffmans og Rømers Kommando, og bestode hver af 4 Kompagnier paa 1 Kapitain, 1 Overkondukteur, 2 Underkondukteurer, 2 Værkbaser og 9 Skandsegravere, dog saaledes at Generalkvartermesteren var Chef for det 1ste Kompagni. Hver Etat skulde altsaa nominelt bestaa af 60 Hoveder.

Den kongelige Ordre udtaler Intet om det dengang under det danske Scepter henhørende Norge, og det er ved de i danske og norske Arkiver hidtil anstillede Undersøgelser ikke lykkedes at finde Oplysninger om en lignende organisatorisk Bestemmelse for de norske Ingenieurers Vedkommende. Drages imidlertid Analogien med de danske Militair-Etaters Angivelser og bemærkes det, at det i den norske Militair-Etat for 1688 er første Gang, at »Fortifikationsbetjentene« ere udsondrede fra Generalstaben og særskilt opførte under nys angivne Betegnelse, hvilket vedvarer i alle følgende Etater, ligesom for Danmarks Vedkommende fra 1685, indtil de 3 Fortifikations-Etater i Slutningen af 1763 samles til et dansk Ingenieurkorps, saa tor man nok drage den Slutning, at en norsk Fortifikations-Etat er oprettet i 1687 eller 1688. Den første Chef for den norske Fortifikations-Etat var Generalkvartermester, Oberstlieutenant Arved Christian Storm, som under sin Befaling havde 2 Ingenieurkapitainer og 7 Kondukteurer samt 1 Voldmester og 1 Tømmermester.

Den 6te November 1684 vil saaledes, efter hvad der ovenfor er anført, kunne betragtes som den Dag, fra hvilken vort nuværende Ingenieurkorps kan datere sin første Oprindelse.

Ved den nye Organisation oprettedes der paa en Maade Ingenieurtropper, som hvilke vel Skandsegraverne, hvormed hvert Kompagni skulde forsynes, og som udtrykkelig betegnedes som »Gemene«, maa betragtes, medens Værkbaserne vel nærmest indtog Underofficersstillinger ved Kompagnierne. Organisationens

Gjennemførelse synes imidlertid at have stødt paa adskillige Vanskeligheder, og Kompagniinddelingen og dermed Skandsegraverne forsvandt efter faa Aars Forløb.

Hvad den holstenske Etat angaar, da udgik der allerede i de sidste Dage af 1684 Meddelelse fra Kongen til Oberst Rømer om, at det intet Hastværk havde med Hvervingen af Værkbaser og Skandsegravere. I en Svarskrivelse af 13de Januar 1685 udtalte Oberst Rømer, at det vistnok vilde vare længe, dersom man vilde vente, indtil nogle dygtige Folk meldte sig til Hverving, men han mente, at saadanne vilde kunne skaffes tilveie i Hamborg, Lybæk og maaské i Lyneborg, hvilket dog neppe vilde lade sig gjøre for den udlovede maanedlige Løn af 4 Rdlr. Paa en forestaaende Reise til Aachen vilde Obersten undersøge, om han kunde finde nogle brugelige Subjekter af Ingenieurer og Kondukteurer, hvorom han da strax vilde sende Indberetning til Kongen. Af et andet Brev fra Rømer til Kongen, dateret Aachen den 23de November 1685, synes det at fremgaa, at det er bleven taget ham meget unaadigt op, at han havde hvervet saa slette Folk, at de maatte afmønstres. Om dette var den eneste Grund til, at Oberst Rømer faldt i Unaade, ses ikke af de forefundne Aktstykker, af hvilke det imidlertid fremgaa, at Inspektionen over de slesvigske, holstenske og oldenborgske Fæstninger blev overdraget til Oberst Jobst Scholten den 26de September 1685, samt at denne den 19de December s. A. fik Befalingen over den holstenske Fortifikations-Etat. Han bad imidlertid om at maatte blive fritaget for Stillingen, hvilket Andragende dog ikke bevilgedes. Fra Amsterdam skrev Oberst Rømer under 18de September 1686, at, efterat han gjentagne Gange havde søgt om Forlængelse af sin Orlov, og han nu af de offentlige Tidender havde erfaret, at hans Embede var bleven besat med en anden, ønskede han personlig at takke for sin Tjeneste under Kongen, og hvis dette ikke skulde blive ham indrømmet, bad han om, at hans Afskedsbevis maatte blive sendt til Amsterdam. I Mai 1687 tilbød han atter fra Utrecht, vistnok forgjæves, sin Tjeneste. De holstenske Fortifikations-Kompagnier bleve iøvrigt aldrig oprettede efter den lagte Plan, thi allerede den 19de December 1685 resolverede Kongen saaledes i en Skrivelse til de Deputerede i Land-Etatens General-Kommissariat: »Saasom Vi allernaadigst for got befinde, de 4 udi Glückstad værende fortifikationsbetjente Compagnier under Obrist Rømers Commando undtagen de derved befindlige Ingenieurer oc Conducteurer, som fremdeeles udi Vores tjeneste under Obrist Scholtens Conduite skal blifue bestaaende, at reducere oc aftacke, Saa er herméd V. a. V. oc B., at I sliig reduction forderligst udi Wærck sætte oc de afgaaende til aftackelsens dato afbetaler oc ellers tilsee lader, at huis munderingspenge, som afdraget er, os rigtig tilgode kommer«.

Hvad den danske Fortifikations-Etat angaar, da bestemte Kongen efter en Indstilling fra Generalkvartermester Hoffman af 1ste December 1685, at det 4de Kompagni skulde opløses, og de 3 øvrige Kompagnier hvert forøges med 5 Skandsegravere, saa at et Kompagni blev paa 20 Hoveder, nemlig: 1 Kapitain, 1 Overkondukteur, 2 Underkondukteurer, 2 Værkbaser og 14 Skandsegravere. Under 3die Marts 1686 indberettede Hoffman, at denne Forandring havde fundet Sted, hvornæst han bl. A. indstillede, at Skandsegraverne, for at kunne indøves i Exercits, bevæbnedes med et let Flintegevær med Rem, Bajonet eller Kaarde,

samt at de til Arbejdet fik et bekvemt Redskab saasom en Øxe og Spade, paa hvilken Indstilling Kongen under 9de s. M. resolverede, at der skulde tilstaa Hoffmann de fornødne Midler til Kompagniernes Udstyring med Mundering, Vaaben og Redskaber. Den 12te December 1687 hævdedes Bestemmelsen om Kompagniernes Forsyning med Skandsegravere ved følgende kongelige Resolution til General-Kommissariatet: »Saasom Vii allernaadigt for got befinde, de ved de trende Fortifications Compagnier befindende Gemeene eller Schantze Grafvere at aftacke oc Compagnierne anderledes igjen med Conducteurer at forsyne lade, Saa er hermed V. a. V. oc B., at I samme Gemeene deris Gage afbetale, oc saa inden dette quartals Udgang gandske aftacke lader«.

Dette første Tilløb til Oprettelsen af faste Ingenieurtropper, som laa i Organisationen af 1684, førte saaledes kun en stakket Tilværelse, og det var først efter godt halvandet Aarhundredes Forløb, at Hæroorganisationen af 1842 paa ny knyttede Tropper til Ingenieurkorpset, som saaledes i hele det mellemliggende Tidsrum kun bestod af et Korps af Befalingsmænd, hvis Virksomhed, selvfølgelig med de ved Krige fremkaldte Afbrydelser, udelukkende omfattede den militaire Bygningstjeneste og de derunder hørende eller dermed forbundne Arbejder af militair eller civil Natur.

I de militaire Betalingsreglementer for 1688 og 1689, altsaa de første, som udstedtes efter Inddragelsen af Skandsegraverne, angives Fortifikations-Etaternes Sammensætning saaledes: i Danmark 1 Generalkvartermesterlieutenant (Peter Povelson), 3 Ingenieurkapitainer, 4 Overkondukteurer, 3 Kondukteurer, 6 Underkondukteurer, 4 Værkbaser og 4 Tornplantere, ialt 25; fremdeles opføres under Fæstningsbetjente for Kronborg, Nyborg og Fredericia ialt 3 Kondukteurer eller Voldmestere; i Holsten under Brigader Scholtens Kommando i Glückstadt 1 Oberstlieutenant, 1 Generalkvartermesterlieutenant, 1 Ingenieurkapitain, 14 Overkondukteurer paa forskjellige Gager (sandsynligvis 4 Overk., 6 Kond. og 4 Underk.) og 4 Voldmestere eller Værkbaser, ialt 22; fremdeles opføres for Oldenburg 1 Ingenieurkapitain og 1 Overkondukteur og for Kristiansborg 1 Bygmester og 1 Voldmester; i Norge 1 Generalkvartermester (Oberstlieutenant Storm), 2 Ingenieurkapitainer, 7 Kondukteurer, 1 Voldmester og 1 Tømmermester, ialt 12.

For Tidsrummet fra Slutningen af det 17de til Midten af det 18de Aarhundrede er det kun lykkedes i Arkiverne at finde faa og spredte Oplysninger af organisatorisk Natur vedrørende Fortifikations-Etaterne. Ved Patent af 15de December 1694 anordnedes det saaledes, at Fortifikationsbetjentene fremtidig skulde have Rang med de øvrige Officerer, saaledes at Oberstlieutanter, Majorer og Kapitainer skulde rangere med de samme Charger ved Livregimenterne og Artilleriet, Overkondukteurer med Kapitainlieutanter ved nys nævnte Afdelinger og Korps, Kondukteurer med Premierlieutanter og Underkondukteurer med Sekondlieutanter af Infanteriet. Et kongeligt Reskript af samme Dato angaaende Fortifikationsbetjentenes Antal og Gagering, hvilket Reskript formodes at være stilet til Generallieutenant og Kommandant i Kjøbenhavn Hans Schack, der havde Overdirektionen over Fortifikationsvæsenet i Danmark paa dette Tidspunkt, udtaler bl. A. følgende: »At Du de, som derudi ei antegnet befindes, lader afgaae, og de Blivende saaledes derefter lader staae, og Vores Tjeneste vedbørlig

forrette lader. Og paa det, de om saameget meere maae opmuntres og efterstræbe til at gjøre sig videre og mere capabel til Vores Tjeneste, have vi derfor en vis Rang iblandt Vores militære Personer allern. tillagt og medbenaadet, som Du videre af hosfølgende Copie af Vores derom allern. udgangne Patents Formelding allerund. kan fornemme«. Reskriptet fastsætter dernæst Betjentenes Antal og Gæring ved den danske Fortifikations-Etat indtil videre saaledes:

1 Oberstlieutenant (v. Engel). . pr. Maaned à 32 Dage		61 Rdlr.
1 Generalkvartermesterlieutenant	—	36 —
1 Ingenieurkapitain	—	28 —
3 Overkondukteurer . . . . hver	—	20 —
3 Kondukteurer.	—	14 —
6 Underkondukteurer . . . . —	—	10 —
3 Værkbaser	—	7 —
3 Tornplantere	—	6 —

Ialt 21.

Betalingsreglementet for 1695 angiver samtidig den holstenske Fortifikations-Etats Sammensætning at være: 1 Oberstlieutenant (Balagny), 1 Generalkvartermesterlieutenant, 1 Ingenieurkapitain, 4 Overkondukteurer. 5 Kondukteurer, og 5 Underkondukteurer, ialt 17, foruden Chefen, Generalmajor Scholten.

Den Fortifikationsofficererne i 1695 givne Rang forandredes ikke ved den af Kong Frederik den Fjerde under 11te Februar 1717 udstedte, almindelige Rangforordning. Det skal blot nævnes, at det af en kongelig Skrivelse af 15de Juli 1726, bekræftet af Kong Kristian den Sjette under 19de Februar 1731 kort efter hans Tronbestigelse, fremgaar, at Generalkvartermestere og Generalkvartermesterlieutenanter rangerede henholdsvis med Oberstlieutenanter og Majorer af Fortifikationen, samt at dennes Officerer i ingen Henseende skulde have Fortrinet for dem, hvormed de havde fælles Rang, men derimod rangere med dem efter Aldersorden. Ved Tronskifter bekræftedes de subalterne Fortifikationsofficerer i deres havende Charge og Anciennet.

Den danske og den holstenske Fortifikations-Etats Sammensætning forblev iøvrigt i det Væsentlige uforandret lige indtil 1753, idet saavel de aarlige Militair-Etater som Militair-Reglementerne, hvorved Udgifterne til Hæren fastsattes, vel afvige noget fra Aar til andet med Hensyn til Antallet af Fortifikationsbetjentene, men dog neppe mere, end at man har Lov til at slutte, at Afvigelserne skyldtes Tilfældigheder og ikke organisatoriske Bestemmelser. Af saadanne er der for det nævnte Tidsrum kun fundet en, nemlig en kongelig Resolution af 5te Januar 1703, som efter Indstilling fra Kjøbenhavns Kommandant, Generallieutenant Cormaillon, bestemte, at den danske Fortifikations-Etat skulde forøges med 1 Kondukteur og 1 Underkondukteur, for at Fæstningsarbejderne bedre kunde fortsættes.

Hvad den norske Fortifikations-Etat angaar, give Arkiverne ogsaa kun sparsomme, organisatoriske Oplysninger for Tidsrummet indtil 1753. Ved en kongelig Ordre af 30te December 1693 til de Deputerede i Land-Etatens General-Kommissariat i Anledning af en Reduktion af Militairvæsenet i Norge bestemtes det saaledes, at Voldmesteren og Tommermesteren ved Fortifikations-Etaten skulde afgaa.

En anden kongelig Resolution af 17de Juni 1720 bestemte, at Etaten indtil videre skulde sammensættes og gageres saaledes:

1 Oberstlieutenant og Generalkvartermester (Michel Sundt),	aarlig 800 Rdlr.
1 Generalkvartermesterlieutenant og Ingenieurkapitain	— 300 —
2 Overkondukteurer, hver	— 200 —
4 Underkondukteurer, —	— 114 —
2 Værkbaser, —	— 57 — 6 β.
Ialt 10.	

Ses hen til de norske Militair-Kalendere — Etaterne — for de paagjældende Aar, synes det imidlertid, at der fra 1725—53 var en jævn Stigning af Fortifikationsbetjentenes Antal fra en halv til henimod en hel Snes. Hvorvidt der laa nye, organisatoriske Bestemmelser til Grund for det forøgede Antal, er tvivlsomt, saameget mere som det især var den laveste Klasse, Værkbaserne, der var talrigere end ovenfor angivet, og det tør formodes, at man hverken af økonomiske eller andre Grunde har været saa nøieregnende med Størrelsen af denne Klasse, hvorfra Fortifikationsofficererne desuden skulde rekruterer. Det kan snarere antages, at Betjentenes Antal er voxet paa Grund af de forøgede Krav, Arbejderne have stillet, og da har erholdt allerhøieste Approbation gennem de aarlige Betalingsreglementer.

Medens den holstenske og den norske Fortifikations-Etat, maaské paa Grund af at de havde deres Sæde fjernt fra Hovedstaden, synes at have indtaget en mere selvstændig Stilling og have modtaget deres Ordre direkte fra Krigsbestyrelsen — ved kongelig Resolution af 30te Oktober 1709 stilledes dog Fortifikationschefen i Holsten, Generalkvartermesterlieutenant Pechernaut, indtil videre under Kommando af den Høistbefalende i Fyrstendømmerne, Generalmajor Schönfeldt — har den danske Fortifikations-Etat efter de forefundne Aktstykker staaet i et ikke klart defineret Forhold til Kjøbenhavns Kommandant. Etaten var saaledes fra 1692—1700 stillet under Kommandanten, Generallieutenant Hans Schacks Direktion, og en Del af de Etaten vedrørende Ordre, ogsaa af personel Natur, stilledes ligeledes til dennes Efterfølger, Generallieutenant Cormaillon, hvilket sandsynligvis ogsaa var Tilfældet med senere Kommandanter. Til Belysning af dette Spørgsmaal skal anføres, at det i en Instruktion af 22de Marts 1713 for Kommandanten i Kjøbenhavn og Citadellet Frederikshavn, Generallieutenant Schönfeldt, paalagdes denne, stadig at holde Fæstningsværkerne i forsvarlig Stand og at lade arbeide paa dem ved Garnisonen efter Fornødenhed, samt at Forholdet mellem Kommandanten og Fortifikations-Etaten nærmere defineres i et til Førstnævnte (General, Grev v. Schponeck) stilet kongeligt Reskript af 2den Juni 1734, som fremkaldtes ved, at Kommandanten nærede Betænkelighed ved, at Chefen for Fortifikations-Etaten (Oberst Häusser) forflyttede Ingenieurerne alt efter de forefaldende Fæstningsarbejder fra og til Kjøbenhavn, uden at der forelaa nogen særlig kongelig Ordre dertil. Reskriptet udtaler, at ligesom det »von undenklichen Jahren her« havde været Skik og Brug ved Fortifikations-Etaterne, at Ingenieurofficererne aldrig for bestandig vare knyttede til en bestemt Fæstning, men at Fortifikationschefen, eftersom der forefaldt Arbejder ved de ham underlagte Fæstninger, havde kunnet bortkommandere og benytte sine Offi-

cerer efter deres Duelighed, naar det blot paa sædvanlig Maade meldtes til vedkommende Kommandant, saa skulde det have sit Forblivende derved, og Fortifikationschefen beholde Retten til at disponere over sine Officerer efter Tjenestens Tarv og de ham tillagte Ordre.

De 3 Fortifikations-Etater vare iøvrigt fuldstændig uafhængige af hverandre, men det skete undertiden, at Officererne ved kongelig Ordre forsattes fra den ene til den anden Etat. I en kort Periode, nemlig fra 28de November 1733 til 1738 samlede dog den danske og holstenske Fortifikations-Etat under en fælles Overkommando, idet Kong Christian den Sjette under først nævnte Dato resolverede, at Generallieutenant af Infanteriet, Kommandant i Citadellet Frederikshavn Hans Henrich Scheel skulde have Overkommandoen over Fortifikations-Etaterne i Danmark, Slesvig, Holsten, Lauenborg og Oldenburg samt Direktionen af Arbeidet ved samtlige derværende Fæstninger og tilkommende Fortifikationsværker og Bygninger. I vedkommende Ordre til Chefen for den danske Fortifikations-Etat, Oberst Häusser, hedder det, at omendskjønt hans Stilling som Chef i Et og Alt forbliver uforandret, skal han ikke desto mindre betragte Generallieutenant Scheel som sin Overkommandeur, idet saavel de sædvanlige Bygningsprojekter som Forslag til Arbejder og Forandringer ved Fæstninger skulle indsendes til hans Betænkning, inden de tilstilles Fæstningskommandanterne til Approbation og Underskrift. Allerunderdanigste Forestillinger om Personalforandringer fra Chefen for Fortifikations-Etaten kommunikeres Overkommandeuren, og det paalægges Førstnævnte at beordre sine Fortifikationsbetjente til strikte at efterkomme Overkommandeurens Befalinger, medens de i private Anliggender samt i Avancementsspørgsmaal alene skulle henvende sig til Chefen for Etaten. Iøvrigt havde Generallieutenant Scheel i denne Periode ogsaa Direktionen over Fæstningsarbejderne ved Frederikstad i Norge, saa at det synes, som om han paa en Maade har havt Overkommandoen over samtlige Fortifikations-Etater. Dette Tiløb til en delvis Samling af Fortifikations-Etaterne var, som ovenfor nævnt, kun af kort Varighed, men kan betragtes som en Forløber for den endelige og fuldstændige Sammensmeltning af hele det den danske Konge underlagte Fortifikationsvæsen, som fandt Sted knap 30 Aar senere ved Organisationen af 29de December 1763.

Af Enkeltheder vedrørende Fortifikations-Etaterne skal for Perioden indtil 1753 endnu anføres, at den norske var uden Chef i et Par Aar efter Oberst og Generalkvartermester Casper Schøllers Død i 1716, samt at det samme var Tilfældet med den danske fra 3die Marts 1738, da Chefen, Brigader Häusser, blev General-Bygmester, indtil 6te April 1744, da Oberstlieutenant og Generalkvartermester Samuel Christoph Gedde udnævntes til Chef. Denne var dog allerede den 30te November 1739 som Major tilkaldt fra den holstenske Fortifikations-Etat for midlertidig at overtage Ledelsen af den danske, hvis ældste Officer, Oberstlieutenant Tønstedt, fra Begyndelsen af 1738 var beordret til Norge for at forestaa Arbejderne ved Frederikstad Fæstning. Fra Brigader Häusser fraadte Chefsposten, indtil Major Gedde midlertidig overtog den, bleve alle Udfærdigelser og kongelige Ordre stiledede til den høistkommanderende Officer ved den danske Fortifikations Etat,

I Slutningen af 1743 formeredes der under Chefen for den holstenske Fortifikations-Etat, Oberst v. Øttken, som »Directeur des attaques« et Kommando af Fortifikationsofficerer, som skulde deltage i de forestaaende Krigsbegivenheder. Dette Kommando sammensattes foruden af holstenske Fortifikationsofficerer af 7 danske og 1 norsk.

Skjøndt det ikke vedrører det daværende Fortifikationsvæsen skal endnu her nævnes, at Kongen under 23de September 1709 bifaldt, at der efter General-Kommissariatets Indstilling af 21de s. M. paa Grundlag af Brigader Wilsters Forslag om, hvilke Kompagnier og Betjente af Artillerikorpset i Danmark og Holsten der skulde beordres i Felten, foruden den ved Korpset staaende Mineur-lieutenant skulde antages 1 Mineurmester, at der skulde hverves 2 Bro-Under-officerer, samt at der skulde oprettes et Pionerkompagni paa 100 Mand, med Hensyn til hvilket det overlodes General-Kommissariatet at forsøge, »mit wehm sie besten wegen deren Anwerb und Mundirung capituliren können«.

Den 28de Februar 1753 egaliseredes samtlige 3 Fortifikations-Etater, saa at de hver, foruden 1 Chef, kom til at bestaa af følgende Officerer: 1 Ingenieur-major, 2 Ingenieurkapitainer, 3 Overkondukteurer, 6 Kondukteurer og 6 Underkondukteurer, ialt med Chefen 19 Officerer. Tillige bestemtes det, at Fortifikationsofficererne skulde have virkelig Tjeneste ved Infanteriregimenterne, hvorfor deres Gager forøgedes. Den kongelige Resolution desangaaende til de Deputerede i Land-Etatens General-Kommissariat lyder saaledes:

»FRIDERICH den Femte, af Guds Naade, Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug udi Slesvig, Holsteen, Stormarn og Dytmærskén, Greve udi Oldenborg og Delmenhorst pp.

Wor synderlig Gunst tilforn! Som Vi af bevægende Aarsager aller-naadigst have fundet for godt, at forbedre de udi Vores Tieneste staaende Ingenieurs Vilkaar, endog i Henseende til Jndkomsterne, og det saaledes, at samtlige Officerer af Vore 3de Fortifications-Etater, Chefferne dog for det første undtagne, skal tillige nyde virkelig Emploi ved Infanteriet: Saa ville Vi, naar saadant efter Haanden er bleven sat i Verk, at hver af bemeldte Etater skal, foruden Cheffen, bestaae af følgende Officerer, nemlig

- 1 Ingenieur Major
- 2de Ingenieur-Capitainer
- 3de Ober-Condukteurer
- 6 Condukteurer, og
- 6 Under-Condukteurer.

Saa vidt nu, den danske og den Holsteenske Etat angaaer, da ville Vi, ligesom Vacance og Leilighed forefalder, conferere ej alleene Ingenieur Majorerne og Ingenieur-Capitainerne, men endog Ober-Condukteurerne, Compagnier ved de gevorbene Infanterie Regimenter respective i Danmark og Vore Tydske Provin- cer, og forunde dennem, foruden den deraf dependerende Gage og andre Reve- nüer, nemlig hver af Ingenieur-Majorerne To hundrede, tre og halvfiresinstive Rigsdaler 72 sd.; hver af Ingenieur-Capitainerne Et hundrede, to og firesinstive Rdr. 48 sd. og hver af Ober-Condukteurerne Et hundrede og To Rdr. 68 s., udi aarlig Appointment som Ingenieurer.

Conducteurerne og Under-Conducteurerne skal sættes, de første som Premier Lieutenanter, og de sidste som Seconde Lieutenanter ved bemeldte gevorbene Regimenter, og, foruden den deraf dependerende Gage, nyde, de første hver Nie og halvfiresinstive Rdr. 81 sd. og de sidste hver Syv og halvtrediesinstive Rdr. 3 s., udi aarlig Appointment som Ingenieurer. Og betreffende

den Norske Etat,

da ville Vi, ligeledes ved forekommende Vacance og Leilighed, conferere Ingenieur-Majoren og den eene af Ingenieur-Capitainerne et Compagnie ved et af de gevorbene Infanterie-Regimenter i Vort Rige Norge, og forunde dennem, foruden den deraf dependerende Gage og Revenüer, den første Tohundrede, tre og halvfiresinstive Rdr. 72 s., og den anden Et hundrede, to og firesinstive Rdr. 48 β., aarlig udi Appointment som Ingenieurer.

den anden Ingenieur-Capitain skal erholde et staaende Compagnie ved et af de Nationale Regimenter til Fods deroppe, og, foruden den deraf dependerende Gage, nyde Fire hundrede, Sex og halvtrediesinstive Rdr. 24 β aarlig udi Appointment som Ingenieur.

de 3de Ober-Conducteurer ligeledes staaende Compagnier ved de Nationale Regimenter til Fods, men, foruden den deraf dependerende Gage, ikkun hver Tre hundrede, sex og halvfiresinstive Rdr. 39 β. aarlig udi Appointment som Ingenieurer.

Af de 6 Conducteurer skal

de 2de sættes som Premier-Lieutenanter ved de gevorbene Regimenter, og foruden den deraf dependerende Gage, nyde hver Nie og halvfiresinstive Rdr. 81 β aarlig udi Appointment som Ingenieurer.

men de øvrige 4re som Premier-Lieutenanter ved de Nationale Regimenter til Fods, og, foruden den deraf dependerende Gage, nyde hver Et hundrede og fiorten Rdr. 6 β. aarlig udi Appointment som Ingenieurer.

Af de 6 Under-Conducteurer skal:

de 2de employeres som Seconde Lieutenanter ved de gevorbene Regimenter, og, foruden den deraf dependerende Gage, nyde hver Syv og halvtrediesinstive Rdr. 3 β. aarlig udi Appointment som Ingenieurer: men

de øvrige 4re nyde virkelig Fendriks Plads ved de Nationale Regimenter til Fods med den dertil liggende Gage à Et hundrede Rdr., og desforuden hver Aatte og Trediesinstive Rdr. 42 β. aarlig udi Appointment som Ingenieurer.

Vores allernaadigste Villie og Befaling er derfor, at, naar en eller anden Ingenieur saaledes employeres ved Infanteriet, hvilket I have at erfare af de Noticer som Eder maanedlig af Vores Krigs-Cancelie meddeeles om de forefaldende Avancemens og Forandringer ved den militaire Etat, og sligt Vore Deputerede for Financerne ved Pengenes Requisition at communicere, J da den for samme ansatte Appointment som Ingenieur, foruden hvis han nyder ved Infanteriet, gotgiøre og udbetale lade: saasom og deslige Forandringer udi de aarlige Militair-Reglementer skal anføres.

I det øvrige tiener til Eders Efterretning, at hvis Diæt-Penge en eller anden Ingenieur enten allerede ere tillagte, eller herefter maatte tillægges, af Fæstningernes Fonds, især naar et betydeligt Arbejde forefalder, herefter som før

maa continuere: Dog forbeholde Vi Os, i Fald Vi maatte finde for godt, en eller anden af Chefferne for Fortifications-Etaterne med Tiden tillige med et Regiment at benaade, da i Henseende til hans Appointment at gjøre nærmere Anordning. Og imidlertid have Vi benaadet Cheffen for den Norske Fortifications-Etat, General Qvartermester Hans Jacob Scheel med Bestalling som Oberst-Lieutenant af Fortificationen samt at have Rang med Oberst-Lieutenanter af Vore Liv-Garder; saa og forbedret hans Gage med Fire hundrede Rdr. aarlig: Hvilket Tillæg I hannem altsaa, efter foregaaende Requisition hos Vore Deputerede for Financerne, fra nu af vedbørlig have at lade gotgiøre og udbetale. Dermed skeer Vor Villie, befalendes Eder Gud. Skrevet paa Vort Slott Christiansborg udi Vores Kongl: Residence Stad Kiøbenhavn den 28ten Februarii 1753.

Friderich R.

Til Land-Etatens General-Commissariat.

C. Lerche.

Ved kongelige Ordre af samme Dato til de respektive Etater gaves der disse Meddelelse om Ovenstaaende samt bestemtes det tillige, at virkelige Ingenieurmajorer og Ingenieurkapitainer fremtidig skulde have Rang med Majorer og Kapitainer af Garden, virkelige Overkondukteurer Rang med Kapitainer af Infanteriet, medens Kondukteurer og Underkondukteurer beholdt deres tidligere Rang.

I et Reglement af 8de August s. A. fortsatte Kongen de nærmere Bestemmelser vedrørende denne nye Ordning. For den danske Etats Vedkommende skulde dens 18 Officerer fordeles til Halvdelen af de 12 hvervede Regimenter i Danmark og de tyske Provindser, saaledes at der ved hvert Regiment kom 1 Ingenieurmajor, Ingenieurkapitain eller Overkondukteur som Kompagnichef, 1 Kondukteur som Premierlieutenant og 1 Underkondukteur som Sekondlieutenant. Til de Pladser, hvormed Etaten var bleven forøget, kunde Fortifikationschefen bringe ved Etaten staaende Officerer i Forslag og, hvis der blev Vakancer, Infanteriofficerer, som havde den fornødne Dygtighed i Fortifikation; forbigik han en Officer af Etaten, skulde Aarsagerne hertil fremsættes. Medens Fortifikationschefen skulde gjøre Indstilling om Besættelsen af Vakancer blandt de ved Infanteriet ansatte Ingenieurer, kunde Regimentschefen foreslaa Forsættelsen af Kondukteurer og Underkondukteurer fra et Kompagni til et andet indenfor Garnisonen. Majorerne og Kapitainerne skulde være fri for al Tjeneste ved Infanteriet, kun skulde de selv, hvis de ellers kunde være tilstede, anføre deres Kompagni ved Mønstringen. Derimod skulde Overkondukteurer, Kondukteurer og Underkondukteurer ikke alene, hvor det lod sig gjøre, overvære Mønstringen, men naar de havde deres Tjeneste paa det Sted, hvor Regimentet havde Garnison, hvorfor Fortifikationschefen saa vidt mulig burde sørge, skulde de aarlig gjøre Regiments- og Garnisonstjeneste fra 1ste Oktober til 14de April, men dog tillige besørge mindre, om Vinteren forefaldende Fortifikationsarbejder. Var der i det angivne Tidsrum større Arbejder af denne Natur, fritoges de for Infanteritjeneste. Med Hensyn til Orlovs- og Ægteskabsbegjæringener skulde Ingenieurerne først henvende sig til Fortifikationschefen og dernæst, naar denne Intet havde at erindre mod Sagen, til Regimentschefen, som da vilde besørge det videre Fornødne. Regle-

mentet fastsatte dernæst, under hvis Jurisdiktion Ingenieurerne skulde høre, samt Regler for, hvad der vilde være at varetage i Tilfælde af en Overkondukteurs, Kondukteurs eller Underkondukteurs dødelige Afgang, hvilket imidlertid her ikke nærmere skal omtales.

Denne Organisation forblev uforandret, indtil Ingenieurkorpset oprettedes ved kongelig Resolution af 29de December 1763.

Hvad Bygningstjenesten ved Fortifikations-Etaterne i det oven omhandlede Tidsrum angaar, skal det først oplyses, at der allerede fra dettes første Aar er forefundet aarlige kongelige Ordre til de Deputerede i General-Kommissariatet, hvorved de fornødne Summer til Vedligeholdelsesarbejder i de forskjellige Fæstninger i Danmark, Norge og Holsten fastsattes; Ordrene udstedtes gjerne i Begyndelsen af det Aar, for hvilket de skulde gjælde. Tillige gaves der særlige Bevillinger, hyppigst vel efter Krigsbegivenhedernes Bydende, til større Arbejder ved Fæstningerne og nye, fortifikatoriske Anlæg. Tillige forefindes Indstillinger fra Fortifikationscheferne saavel om Udførelse af Befæstningsarbejder som om Udbedring af Stormskader o. s. v. Bevillingerne optoges ogsaa i de aarlige Militair-Reglementer, der bestemte Udgifterne til Hæren, som Extraudgifter til Militair-Etaten i de forskjellige Riger. Der indsendtes »Bygnings-Memorialer« angaaende de fornødne Arbejder i Fæstningen til Kongens Approbation, og derved fastsattes Bevillingerne i Reglen for 1, undertiden for 3 Aar ad Gangen. Arbejderne udførtes hyppig ved militaire Kræfter, hvilket altid gjaldt om de i Fæstningerne forekommende Jordarbejder.

Under 25de April 1691 udskev Kong Christian den Femte til Bedste for de forenede Riger og Landes »Sikkerhed og Velstand« en Fortifikationssskat, hvori alle Militairpersoner indtil Kapitainer inklusive skulde deltage, for at Byrden ikke alene skulde falde paa Kongens øvrige Undersaatter; der skulde heretter fradrages de nævnte Officerer 20 p. C. af deres Gage for 1691.

Hvorledes Bygningstjenesten iøvrigt har været ordnet i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede fremgaaer formentlig bedst af neden anførte Instruktion af 14de Marts 1702 for Fæstningsarbejderne i Norge, idet man vel nok tør gaa ud fra, at lignende Regler have været gjældende for Danmark og Holsten, hvilket bl. A. bekræftes derved, at der i Ingenieurkorpsets Arkiv forefindes en Ordre af 10de Oktober 1702 til Chefen for den holstenske Fortifikations-Etat om skyndsom Indsendelse af Bygnings-Memorialen for det næste Aar, for at Militair-Reglementet kunde blive afsluttet i god Tid. Den paaberaabte Instruktion tillige med den Skrivelse, hvormed sammes Indhold blev meddelt General-Kommissariatet, lyder saaledes:

FRIDERICH den FJERDE, af GUDS Naade, Konge til Danmark, og Norge, de Venders, og Gothers, Hertug udj Sleszvig, Holsteen, Stormarn, og Dytmærskens, Greve udj Oldenborg, og Delmenhorst.

Vor synderlig Gunst tilforn: Hvorleedes Vj aller naadigst ville, at Festningernes bygninger og reparation udj Vort Rige Norge, herefter føres, de dertil behøvede Materialier indkiøbes, og den derved i een og anden maade udfordrende rigtighed holdes skal, udwiiser hosfølgende af Os allernaadigst underskrevne Instruction:

Og som Vj Commendanterne oc Bygnings Inspecteuren, samt andre vedkommende i bemelte Vort Rige Norge lige lydende under Voris Kongelig Haand og Signet med Voris allernaadigste ordres, des indhold behørigen at effterleve, tilsent have; Saa have Vj Eder sligt, til Eders effterretning, iligemaade communicere og derhos allernaadigst anbefale ville, at J, saa viit Eder vedkommer, derhen seer, det Voris tienniste, effter anledning af ermelte Instruction, behørigen oc forsvarligen i agt taget, effterlevet, og befordret vorder. Dermed skeer Vor willie, befalendes Eder Gud, Skrevet paa Voris Kongl: Residence i Kiøbenhavn den 14 Martii, 1702.

Friderich R.

Til General Commissariatet, L'Etat vedkommende.

C. v. Lente.

Instruction,

Hvoreffter Vi FRIDERICH den Fierde, af Guds Naade, Konge til Danmarck, oc Norge, de Wenders, oc Gothers, Hertug udj Sleszvig, Holsten, Stormarn, oc Ditmerschen, Greve udj Oldenborg, oc Delmenhorst, allernaadigst Ville, at Voris Commendanter udj Festningerne i Vort Rige Norge, Inspecteuren over Fortificationsbygningen, Capitain Ingenieuren, Ober- oc andre Conducteurer, saa oc Voris Proviant- oc Material Forwaltere sammesteds, ved ermelte Fortificationsbygninger, sig herefter, til Viidere, allerunderdanigst haver at rette oc forholde.

1.

Naar Vi allernaadigst for gott befinder, udj en eller anden af Voris Festninger udj Norge, til deszen vedborlig istand settelse oc Defension enten noget nyt Fortifications Werck at lade anlegge, eller oc de forhen værende bygninger at Reparere, skal Commendanten sammesteds, med Voris Inspecteur over Fortifications bygningen, som nu er, eller her efter kommendes worder, oc Ingenieur-Capitainen, tilsammen træde, oc i Voris Felt-Marschalls overværelsze som Vi tilige med Commendanterne Inspectionen over Festningerne udj Vort Rige Norge, allernaadigst anbetroet haver, om hand er saa nær tilstede, Situationens beskaffenhed i Øyenskin tage, oc vel overweie, hvad til Voris Festnings defension oc forsvar tienlig være kand, oc naar de alle omstendigheder med største flid overlagt, oc om et vist dessein sig imellum foreenet haver, skal de der over en allerunderdanigst Memorial Postwiis opsette, samtlig underskrive, oc Os, med de der til erfordrende tydelige Charter oc Afritzninger til allernaadigst approbation oc Videre Resolution tilskicke, paa det Vi altid Kunde vide, hvo nogen Dessein haver foreslagen, oc til hvem Vi skall holde Os, om mod forhaabning befindes skulle, at et eller andet icke retteligen er bleven anlagt, eller vedborligen forferdiget, hvorføre de oc med største flid der hen haver at see, at Vi icke føres i forgieves bekostninger, eller noget foreslaaes oc opføres, som siden skulle befindes Festningen enten meere skadelig, end gavnlig, eller U-nødig at Være, oc derforföre maatte nedrives, oc forandres, saa frembt de icke dertil selv ville svare, oc indstaa for ald den forgieves bekostning som derved kunde foraarsages oc

spildes, Hvorved Vi oc allernaadigst biude oc befaler, at de alle particuliere Considerationer, som kunde være imellem dennem, oc dette Øyemercke forhindre, aldelis skall sette til side, oc Vores tienistes befordring sig allene allerunderdanigst lade være angelegen.

2.

Udj forbemelte bygnings Memorial skal de oc ved hver Post Specificere, hvad for Materialier til deszen forferdigelsze udfordres, oc med hver Festnings Proviant oc Material-Forwalter overlegge, hvad slige Materialier af første haand der paa stedet Koster, oc saadan Taxt der hos sette, som forsvarlig eragtes, saa at Vi derved ingenlunde forfordeelis, saa kier vedkommende haver deris Ære oc Charge, ifald det siden anderledes befindes skulle.

3.

Iligemaade skal oc udj samme Memorial ved hver post anføres, hvor mange Soldater af Vores Geworbene Regiment, til handtlangere, der til behøves: Oc som ved Artillerie og andre wervede Compagnier, altid findes Grov- oc Klein-Smede, Snedkere, Tømmermænd, Murmestere, oc andre slags Handwercksfolck, saa skall de seæ derhen, at hvis ved Festnings bygningerne i saa maade forefalder, ved dennem forferdiget, oc de Udgifter som forhen i slig fald giort er, herefter best mueligst menageret worder, Oc Ville Vj allernaadigst, at alle Chefs af Artillerie- og andre Compagnier, hvor slige Handwercksfolck findes, dem U-wegerlig til slig Vores tieniste skal lade være følgachtige, naar de derom enten af Commandanten, eller bygnings-Inspecteuren skriftlig anmodes.

4.

Som Vi oc allernaadigst have Resolveret, Soldaterne af det Geworbene Regiment, for deris ved Festnings bygningen giørende Arbeid, noget til Drickepenge foruden deris ordinaire Leninger, herefter daglig at tillegge; Saa kand det udj Bygnings Memorialen, ved hver Post, hvor det fornødene Mandskab Specificeres, med anføres, oc des beløb bereignes; Ligesom Vi oc allernaadigst ere tilfreds, at Handwercksfolckene, som i forbemelte maade, af Artillerie- og andre Compagnier, til Vores tieniste bruges, til des store flid oc willigheds opmuntring, noget billigt Ugentlig forundes, oc i Memorialen blandt andre behøvende Udgifter med mueligste Mesnage Specificeres.

5.

Commandanterne saavelsom Conducteurerne skal have flittig indseende, at det Mandskab, oc Handwercks folck, som til en eller anden Postes forferdigelse afgiven oc destineret er, af ingen, hvo det end oc er, til noget andet particulier arbeid brugt, eller ved de allernaadigst tillagde drickepenges betaling, nogen egenøttighed søgt worder, efterdj Vi sligt, som En Kundbahr Malversation til Vores tienistes merckelige forhindring, under vedbørlig straf for dennem, som sig derimod forseer, hermed alworligen wil have forbuden.

6.

Hvor fore oc Commandanten til des bedre rigtighed, hver dag om Mor-

genen tidelig paa Arbeids paraden sig selv schall lade finde, oc tilsee at ved arbeidsfolkenes inddeeling icke bruges nogen underslef, ligesom hand oc fra oc til, om dagen giver nøye agt paa, om det til samme Arbeid Commenderende Mandskab Virckelig er tilstede, oc dem til ald muelig fliid opmuntre: Hvorved Vi oc ere udj de allernaadigste tancker, at eftersom Soldaterne nu skal nyde drickepenge, foruden deris Lehninger, de oc her efter wel et par timer lenger Kand arbeide om dagen, end de tilforn giort haver, saa at i Steden for de forige 9 timer nu herefter anvendes Elleve timer, femb formidag, oc 6 eftermidag, til Vores tieniste.

7.

Naar nu bygnings Memorialen paa forbemelte maade er indrettet, skal det ved Garnisons Skrивeren in duplo udferdiges, af Commendanten, bygnings Inspecteuren og Ingenieur-Capitainen underskrives, oc Os der af det eene Exemplar; Mens det andet Vores pro tempore Commenderende Felt Marschall, tilskickes, saa snart det forige aars arbeid er til ende, paa det Vi des før derpaa allernaadigst kunde Resolvare oc til Materialiernis anskaffelse betimelig anstalt giores.

8.

Saa snart Commendanten oc bygnings Inspecteuren Voris allernaadigste Resolution paa de foreslagene Poster, som Vi allernaadigst ville have forferdiget, indhendiges Communicerer den første, Voris Proviant oc Material-Forwalter der paa stedet, under hans Haand, hvad for Materialier til forestaaende fortificationsbygning behøves, oc haver indseende med, at de, for den hos satte Taxt, i god tid indkiøbt, oc paa behørige steder til reede hænder oplagt worder, paa det Arbeidet for deszen Manquements skyld, icke skulle blive for hindret, oc den beste Sommertid, sambt arbeids Pengene forgieves Consumeres.

9.

Ligesom bygnings Inspecteuren, paa sin side, de vedkommende Conducteurer tilstreckelig information giver, hvorledes de allernaadigst resolverede Poster, efter de allernaadigst approberede desseiner oc Profiler retteligen bør at anlegges, med aller beste Menage opføres, oc forferdiges, saa fremt hand over all icke selv kand være tilstede det att forrette, Saa haver hand oc deraf at Communicere Commendanterne lige lydende Copie, oc af dennem der hos at fornemme, om de noget derved kunde have at erindre, som til Arbeidets forlettelse tienlig være kunde, paa det de tilligemed kand have vedbørlig indseende, at alting behørig oc forsvarlig forferdiget worder.

10.

Conducteurerne skal efter Commendanternis oc bygnings Inspecteurens ordre give nøye agt paa Arbeids Materialerne som Material-Forwalterne anskaffer, om de ere Døgtige, for den ansatte oc der ved stedet brugelige Taxt, oc at de bliver vel employerede, finder de derved nogen mangel, da skal de det Commendanten strax tilkiende give, at der paa kand raades bod, saasom ermelte Conducteurer ey heller skal tilstede, at noget af slige til Vores Festnings bygninger ordinerede Materialier bort tages, oc til nogens particulier nytte forwendes eller bruges.

11.

Conducteurerne skal oc holde rigtig Journal over bygningen, oc der udj antegne, hvorviit arbeidet daglig avancerer, hvor mange arbeidsfolck derved wirkelig har været tilstede, oc hvor mange Materialier af hvert slag, derpaa er medgaaen, oc give Commendanten hver afften derom vedbørlig rapport, saa oc videre aff hannem fornemme, hvad den følgende dag foretages skal: Af samme Journal skal Commendanterne Ugentlig sende en Copie til Vores Felt Marschall, oc Conducteurerne En til bygnings Inspecteuren, paa det hand altid kand vide, hvorvit Arbeidet i hver Festning, tid efter anden avancerer, oc om noget derved kunde vere at erindre.

12.

Paa de daglig fornøden Penge Udgifter saavit Bygningen vedkommer, oc paa forbrugende Materialier, giver hver steds Commendanten Material Forwalteren de behøvende ordres til hans Regenskabers beleg, naar han med Conducteurens sandferdig attest beviiser, hvad deraf forbrugt er, lige som ermelte Vores Proviant oc Material Forwaltere med rigtige Regenskaber til forelagte tid svarer Os paa Vores Rente Cammer til deris jndtegeter, oc Udgifter, som hid indtil sædvanlig wæret haver oc deris Instruction dem tilholder, hvor med ingen Commendant sig videre befatter, end at de til bygningen allernaadigst Ordinerede Midler efter hans Ordre, oc ved hans tro flittig tilsium, til det allernaadigst Resolverede Arbeid forsvarlig oc vel employeret bliver.

13.

Saa snart om foraaret, naar Saisonen det tillader, med arbeidet i Vore Festninger er giort en begyndelse, skal bygnings-Inspecteuren, eller hvor hand icke selv komme kand, Ingenieur-Capitain Jens Juel i hans sted, giøre en Reyse omkring i alle Festninger, hvor nogen important arbeit allernaadigst anordnet er, oc noye tilsee, om samme Arbeid paa hvert sted, efter de af Os allernaadigst approberede desseiner oc Profiler, retteligen er bleven anlagt, Arbeidsfolckene behørig repareret, oc bygnings Materialierne i vedbørlig Qualitet og Quantitet tilstede bragt, oc saa fremt hand derudinden nogen miszlighed fornemmer, haver hand det med Commendanternis videnskab oc got findende at redressere, oc Conducteurerne fuldkommen information derom at meddeele.

14.

Hvad Vi til et eller andet Arbeid udj Vore Festninger allernaadigst ordinerer, det skal derved i allemaader forblive oc det hverken staa udj Commendantens, Ingenieur Capitainens, eller Conducteurens magt, noget deraf til andet Arbeid, som udj bygnings Memorialen icke er foreslagen, eller af Os allernaadigst resolveret er, at forwende, Mens om noget, formedelst god menage, derved bliver forøfriget oc sparet, det skal Vores Proviant oc Material Forwaltere tage udj god forvaring, oc Os dertil svare, at det Os i nest efterfølgende Aars Arbeid, om nogen fore tages, eller i andre maader kand komme tilgode, tilligemed alle overblevne arbeids Materialer, som hver gang, naar arbeidet ophører, udj bygnings Relationen ved hver Post indføres oc Specificeres skall: Saa maa de ey heller

nogen sinde gaa over den allernaadigst forordnede fundum, Mens have deris forslag oc berejninger saaledis at indrette, at de dermed kand udkomme.

15.

Skulle ellers ved en eller anden Postes opføring, nogen besverlighed sig lade tilsiune, oc haandgribelig befindes, at formedelst nogen sær hændelse, det af Os allernaadigst approberede dessein, Uforbigengelig maatte forandres; Da skal sammesteds Commendant, med fortifications Inspecteuren oc Capitain Ingenieuren det nøye tage i Øyensiun, des beskaffenhed wel begrandske, oc Os alle omstendigheder udj en Relation allerunderdanigst forestille oc Vores nermere allernaadigste Resolution derover indhente.

16.

Naar det er nu imod den tid, at om Høsten Arbeidet i Festningerne endes og nedlægges skall, da haver bygnings Inspecteuren, eller naar hand det icke overkomme Kand, Ingenieur Capitainen nødvendig at giøre en Reise omkring, oc paa hvert sted at eftersee, om arbeidet, efter Vores allernaadigste Resolution, forsvarlig forferdiget er, hvad for Materialier derpaa ere medgaaen, oc hvor meget det haver kostet: Hvor over hand med Commendanten oc Ingenieur Capitainen, forsaaviit de hans Inspection isærdelished anwiiste Festninger angaar, en Ordentlig oc nøye allerunderdanigste Relation Os at afstatte, oc saa fremt det Os allernaadigst skulle behage, nogen Videre bygning udj følgende Aar at lade foretage samtlig ydermeere allerunderdanigst forslag at giøre, efter den maade, som Vi Supra udj denne Vores allernaadigste Instructions 1. 2. 3. oc 4de: §. det allernaadigst anordnet oc befalet haver. Ved samme leilighed skal oc af dennem samtlig Material Forwalternes Regnskaber igjennem sees, examineres oc efter befundene rigtighed attesteris, at de dem til forelagde tid til Vores Rønte Cammer tilbørlig kand indsende.

17.

Ved alt foregaaende betages icke de i Vores Felt Marschalls fraværelse Commenderende Chefs, saasom Vores General Lieutenant Wibe Nordenfields oc General Major Fritschler Sondenfields, den Myndighed, at de jo, naar de enten de Ordinaire Quartals Münstringer at forrette, eller Vores Magazins de guerre et de bouche at tage udj Øyensiun, sig i Vores Festninger befinder, maa Arbeidet eftersee, oc dersom de et eller andet U-rigtig befinder, ved Commendanterne lade det remedere: Till hvilcken ende Commendanterne icke skal weigre sig dennem Vores allernaadigste Resolution om Festnings Arbeidet, naar de det begierer, at fremwiise, oc der af underretning at tage. Oc skal det Vores Ober-Kriigs Commissarius icke forhindret; Mens meget meere herved allernaadigst anbefalet være, hvergang, naar hand Mynstrer, nøye at undersøge, om bygnings Materialierne for Land brugelig billig Taxt ere anslagene, oc i behørig døgtighed anskaffet, desligeste om de af Os allernaadigst Ordonnerede Arbeids eller dricke-penge, de arbejdende Soldater oc Handtwercksfolck, uden nogen andens egen nyttighed, rigtig ere bleven leverede, med videre, hand til Vores tienistes befordring derved at

erindre for tienlig kunde eragte. Hvor efter sig alle vedkommende allerunderdanigst haver at rette. Skrevet paa Vores Kongl: Residentz i Kiøbenhavn d: 14 Martij 1702.

Friderich R.   Under Vor Kongl:
Haand oc Zignet.

C. v. Lente.

Den 20de Marts 1703 udstedte Kongen et Arbeidsreglement, indeholdende Regler for, hvorledes Officerer, Ingenieurer og Fortifikationsbetjente saavel som de Menige havde at forholde sig ved Fæstningsarbeider (Jordarbeider) for at spare Tid og undgaa alle Uordner og de dermed i Forbindelse staaende, unødvendige Udgifter. Den daglige Arbeidstid fastsattes til 10 Timer, naar der ikke arbejdedes i Akkord, og Hviletiderne beroede paa Kommandantens og Ingeniurens Godtbefindende. For at undgaa Besværinger fra de Arbeidendes Side fastsatte Reglementet den daglige Akkords Størrelse, som f. Ex. i god Jord, der skulde transporteres 200 Skridt, for en Rode eller 6 Mand var $2\frac{3}{4}$ Schakter, hver 12' bred, 12' lang og 1' dyb, eller 396 Kubikfod. Jordens Beskaffenhed samt Akkordens Formindskelse ved indtrædende Hindringer bedømtes af Ingeniuren og Kommandanten i Forening. Fortifikationsbetjentene maatte hverken benytte Skjældsord, Slag eller anden raa Behandling ligeoverfor Underofficerer og Menige, men skulde korrigere forefaldende Feil med Beskedenhed eller om fornødent henvende sig til den ved Arbeidet kommanderende Officer. Redskaberne skulde behandles med Forsigtighed. Reglementet gav dernæst Regler for Arbeidsmaterialernes Uddeling og Vedligeholdelse ved Materialforvalteren, Indsendelsen af daglige Arbejdssedler, ugentlig Udbetaling af Arbeidspenge, Arbeidsstyrkens Størrelse og andet mere.

Et Reskript af 9de August 1738 fra General-Kommissariatet fastsatte nærmere ensartede Regler for Udbetaling af de nævnte Arbeidspenge til den i de kongelige Fæstninger arbejdende »Soldatesque«. Arbeidspengenes Størrelse, 2, 3 eller 4 β daglig, rettede sig efter Arbeidets Beskaffenhed og Udførelsesmaade, Arbeidstiden og Arbeidsstedets Natur.

Det vil af Ovenstaaende fremgaa, at der var tildelt Fæstningskommandanten en vis Myndighed med Hensyn lil Bestemmelserne om og Udførelsen af Fæstningsarbeiderne. At dette har kunnet give Anledning til Indgreb fra Kommandantens Side i den Fortifikationsbetjentene ellers paahvilende Tjeneste, er hoist forklarligt, og det er derfor ikke til at undre sig over, at General-Kommissariatet under 20de April 1720 i en Rundskrivelse til samtlige Kommandanter meddelte disse en kongelig Resolution af 5te s. M., hvori det, i Anledning af at Kommandanter uden at tilkalde vedkommende Ingenieur- eller Artilleriofficer ikke alene havde forfattet og indsendt Projekterne til Reparationsarbeider, men ogsaa blandede sig i Arbeidet og disponerede over Bevillingerne til anden Brug end oprindeligt bestemt, udtaltes, at Sligt ikke for Fremtiden vilde blive taalt, idet Bygningsprojekter, som vare forfattede uden Tilkaldelse af rette Vedkommende, ikke vilde blive paaagtede men strax tilbagesendte.

I en kort Beretning om Ordningen af Fortifikationstjenesten i Kjøbenhavn (sandsynligvis fra 1729), som findes i et i Ingenieurkorpsets Bibliothek be-roende, ved den holstenske Fortifikations-Etat vistnok udarbejdet, haandskrevet Værk, »Sammlung der nothwendigsten Nachrichten zu pflichtschuldigster Beobachtung Ithro Königl. Majestät zu Dännemarck, Norwegen etc. allerunterthänigster Dienste vor die Herrn Ingenieur-Officiers«, der er afsluttet i 1770, udtales, at den ledende Ingenieur (Fortifikationschefen) aarlig om Foraaret udsendte den ældste Officer med de fornødne Haandværkere for at visitere alle under Fortifikationen henhørende Bygningsværker. Ingenieurofficeren forfærdigede en Generalrapport in duplo, som indsendtes til Chefen og Kommandanten, medens Haandværkerne forfattede de fornødne Overslag, der indleveredes til Chefen, som da meldte det til Kommandanten, hvorefter Arbejderne kunde foretages. Foruden dette aarlige, store Hovedeftersyn, foretoges der mindre hver 8de eller 14de Dag ligeledes af en Officer, og forefundne Mangler bleve strax rettede ved de daglige Arbejdere. Til Arbejder, hvortil der ikke var anslaaet Penge paa de aarlige Bygningsprojekter, og som ikke kunde opsættes, kunde Chefen rekvirere Mandskab, som ingen Betaling fik, men vøxlede hver Dag, eller der kunde benyttes Slaver og Arre-stanter.

Endnu bedre Oplysninger om Ordningen af Datidens Bygningstjeneste giver en kongelig Resolution af 23de April 1725 vedrørende den holstenske Fortifikations-Etat. Efter denne Resolution skulde Fortifikationschefen tilligemed de Øvrige dertil Forordnede være tilstede ved Afslutningen af og underskrive Kon-trakter om Levering af Materialier til Fæstningsbygningerne. De i de bevilgede Bygningsprojekter opførte Arbejder skulde paabegyndes efterhaanden efter Forti-fikationschefens Bestemmelse og fortsættes, uden at der deri skete nogen Stands-ning, dog saaledes at han af og til konfererede med Kommandanten og blev enig med denne om Arbejdets Fremme. Hos Kommandanten skulde Fortifika-tionschefen rekvirere den til enhver Tid fornødne Arbejdsstyrke af Garnisonen. Kommandanten skulde overlægge med Fortifikationschefen, om hvilke Arbejder der skulde foretages, og naar de skulde paabegyndes, og maatte ikke udstede Befalinger til Ingenieurerne uden Chefens Vidende; saalænge denne var i Landet og nær ved Fæstningen, skulde Kommandanten henvende sig til ham. Komman-danten maatte ikke lade noget Arbejde udføre, som ikke var optaget i det approberede Bygningsprojekt. Skulde sligt være nødvendigt i uforudsete Tilfælde, skulde der forhandles med Fortifikationschefen desangaaende. Denne skulde have Inspektion med de aarlig bevilgede Arbejder ligesom Kommandanten, der ikke maatte foretage Dispositioner paa egen Haand. Material- og Proviantbetjentene maatte ikke udlevere Materialier uden Kommandantens Samtykke, hvorfor Inge-nieuren betimelig skulde indgive sine Requisitioner. De nævnte Betjente maatte ikke uden Ingeniurens Vidende anskaffe nye eller forandre eksisterende Materia-lier, men skulde efter endt Arbejde forevise denne Materialbeholdningen, for at det Kassable kunde blive udskilt, og Afgangen forsynet med Fortifikationschefens og Kommandantens Attestation. Sidstnævnte Myndigheder skulde gjøre Indstil-ling om Salget af ubrugelige Materialier til General-Kommisariatet, og de ved Salget indvundne Penge skulde anvendes paa det næste Aars Bygningsprojekt.

Naar dette skulde formeres, skulde Proviant- og Materialbetjentene i hver Fæstning efter forudgaaet Melding til Kommandanten forevise Fortifikationschefen de der beroende Beholdninger, hvorefter denne med Kommandanten skulde overlægge, hvad der skulde anvendes, for at Bygningsudgifterne kunde blive formindskede saameget som muligt. Ligesom Proviantbetjentene ikke maatte opstille Beregning over Udgifterne uden Ingeniurens Attest, maatte de heller ikke uden Kommandantens og Fortifikationschefens Samtykke anvende Pengene anderledes end oprindelig bestemt. De skulde derfor, saa ofte Fortifikationschefen forlangte det, forevise denne Kassebeholdningen og forelægge en nøiagtig Balance, saaledes at Chefen altid kunde sé, om Pengene vare tilstrækkelige, og hvad der kunde overføres som Beholdning til næste Bygningsprojekt. Den Attest, som Ingeniuren i Fæstningen gav Regninger og Kontrakter, skulde efterses af Fortifikationschefen, som, for at man kunde være vis paa, at det deri Anførte virkelig var rigtigt, ligeledes skulde forsyne dem med sin Attest.

I Anledning af at der ofte udførtes Arbeider, som ikke vare optagne paa de aarlige, approberede Bygningsprojekter, hvilket kunde vække Anstød ved Regningernes Revision eller give Anledning til allehaande Misbrug, resolverede Kongen under 2den April 1743, at besparede Beløb paa én Post kunde efter Fornødenhed anvendes til Forøgelse af en anden bevilget Post uden Approbation, men, hvor det gjaldt om Arbeider, som ikke fandtes paa Bygningsprojektet, skulde der gjøres Indstilling til General-Kommissariatet, som da vilde foranstalte det videre Fornødne.

Allerede tidlig benyttede man offentlige Licitationer saavel ved Bortforpagtning af Arealer som ved Udførelsen af nye Arbeider, Reparationer, Præstening af Leverancer m. m.; ligeledes anvendtes Auktioner. Af andre denne Sag vedrørende Aktstykker fremgaar det saaledes, at Kongen under 16de Januar 1716 fastsatte »generale Licitations-Konditioner«, og tvende kongelige Forordninger af 23de August 1736 og 8de Februar 1745 til den holstenske Fortifikations-Etat bestemte, at der fremtidig kun skulde holdes én Licitation over en Forpagtning eller et Arbeide, og at der strax kulde gives henholdsvis den Høist- eller Lavestbydende Tilslag under Forbehold af høiere Approbation, at de hidtil ulovlig anvendte Efter- eller Underbud fuldstændig skulde afskaffes, og at der i betimelig Tid skulde udstedes offentlige Bekjendtgørelser om Licitationernes Afholdelse, ligesom den sidste af ovennævnte Forordninger fastsatte Regler for de Skridt, som vilde være at foretage i Tilfælde af Misligholdelse af de indgaaede Forpligtelser fra Forpagteres eller Entreprenuers Side.

De daglige Tømmerarbeider ved Bygningernes Vedligeholdelse udførtes af Tømrere, Snedkere og Hjulmænd, som rekvireredes ved Garnisonen i Fæstningen, og Tømmermaterialerne dertil udleveredes paa nærmere Rekvisition fra Materialgaarden; til Mur- og Smedearbeide benyttedes derimod ofte civile Mestere. Slaverne brugtes til Tommerets Skjæring samt som Haandlangere. Der indgaves ugentlige Lister fra Kompagnierne over forefundne Mangler, og disse søgtes da strax afhjulpne. En Officer af Garnisonen havde Opsyn med Arbeiderne, men Overledelsen laa i Ingeniurens Haand. Ved Maanedens Slutning indgaves Arbeidslister over tilgodegjorte Arbeidspenge (4 β for en Underofficer og 3 β for en

Menig), som da udbetaltes. Den 4de Juni 1755 befalede Chefen for den holstenske Fortifikations-Etat, at Ingeniurerne skulde føre Arbeidsjournaler, hvori Alt vedrørende Arbejderne indførtes, og hver Maaned indsende specificerede Rapporter, der tillige med samtlige Sagen vedrørende Skrivelser og Dokumenter skulde indlemmes i Journalen.

Under 12te August 1752 gav General-Kommissariatet bestemte Regler for Affattelsen af de aarlige Bygningsprojekter og Rapporter, som skulde indsendes til Kongen. Paa Bygningsprojekterne skulde Posterne opføres efter hinanden med en kort og bestemt Betegnelse, og de over hver Post formerede Overslag skulde vedlægges. I Rapporterne over udførte Arbejder skulde der i fire Kolonner angives Størrelsen af det bevilgede, det forbrugte, det til Postens Fuldførelse i Behold værende og det virkelig besparede Beløb.

De ved Fæstningerne ansatte Voldmestere, der havde Tilsynet med Fæstningsværkerne, henregnedes egentlig ikke til Fortifikations- men til Fæstningsbetjente, hvortil ogsaa Proviant- og Materialforvaltere hørte; dog foreligger der en udtrykkelig kongelig Ordre af 12te Mai 1756 for, at Voldmestrene og Tornplanterne ikke alene skulde staa under Kommandantens men tillige under Fortifikationschefens eller den i Fæstningen værende høieste virkelige Ingenieurs Befaling. Ligeledes omtales tidlig Bygningsskrivere, som vare ansatte direkte under Fortifikationschefen som dennes Sekretair. Fortifikationsbetjentene i Kjøbenhavn havde oprindeligt en »fri Mand« af Garnisonen til Hjælp ved Bestridelsen af deres Tjeneste. Den 19de August 1707 erstattedes denne Hjælp ved et Pengebeløb, men under 28de Januar 1733 resolverede Kongen, at der igjen skulde tilstaaes Betjentene en Mand, dog kun naar de vare kommanderede i virkelig Tjeneste.

Som Exempel paa, hvad der paa hine Tider medgik til Fæstningernes Vedligeholdelse, skal sluttelig anføres, at der efter det af Kong Frederik den Fjerde stadfæstede Reglement aarlig var bevilget:

Danmark:

Kjøbenhavn og Kristianshavn	4000 Rdlr.	
Citadellet Frederikshavn	2000 —	
Kronborg	3000 —	
Korsør	200 —	
Nyborg	1000 —	
Fredericia	1000 —	
Fladstrand og Hals	200 —	
		11400 Rdlr.

Holsten:

Gottorp	100 Rdlr.
Frederiksort	800 —
Helgoland	50 —
Rendsborg	4000 —
Glückstadt	2000 —
Steinburger Skandse	50 —

At overføre 7000 Rdlr. 11400 Rdlr.

	Overført	7000 Rdlr.	11400 Rdlr.
Hitler Skandse		500 —	
Oldenburg med Fort Apen		1000 —	
			8500 —
Norge:			
Aggershus		1000 Rdlr.	
Frederikstad		2000 —	
Frederiksten		1000 —	
Kongsvinger		400 —	
Kristiansand		500 —	
Bergen		200 —	
Trondhjem		800 —	
Vardøhus		80 —	
			5980 —
			<u>Ialt 25880 Rdlr.</u>

Af disse Beløb medgik imidlertid en forholdsvis ikke ringe Del til Diæter og Reiseomkostninger, Løn eller Tillæg til forskjellige Funktionairer, Skorstensfeining og andet Lignende.

Ingenieurkorpset 1763—1842.

Ved den Mobilisering af den dansk-norske Hær, som havde fundet Sted i 1762 i Anledning af Stridighederne med Rusland, og hvor der var sendt et betydeligt Korps til Mecklenborg under Ledelse af den franske General-Feltmarskal Grev Saint-Germain, der var gaaet i dansk Tjeneste, havde der vist sig adskillige Mangler ved Hæren, som man, efter at denne atter var sat paa Fredsfod, søgte at raade Bod paa. Det overdroges Saint-Germain, der var en paa Krigserfaring rig Mand, at udarbejde en til Landets Evner svarende ny Plan for Hæren. Sit Forslag indsendte han i Foraaret 1763. Efter Saint-Germains Plan skulde de tidligere Fortifikations-Etater samles til et Ingenieurkorps, der ligesom Artillerikorpset skulde have sit Sæde i Kjøbenhavn. Ved begge Korpser udkrævedes der nemlig omtrent de samme Studier og Kundskaber, og de bedste Hjælpemidler til at erhverve disse opnaaedes, naar Korpserne samlede paa ét Sted, Kjøbenhavn, hvor Universitetet havde sit Sæde, og hvor begge Lærere i Mathematik ved Korpserne skiftevis kunde give Officererne Undervisning. Ingenieurkorpset skulde bestaa af 1 Chef, 3 Majorer, 4 Dessinateurer som Sekretairer hos Chefen og Majorerne, 4 Kapitainer, 4 Overkondukteurer (Premierkondukteurer), 8 Kondukteurer og 10 Underkondukteurer samt 1 »Maitre« i Mathematik, ialt 35. Med denne S sammensætning mente Saint-Germain, at Korpset var tilstrækkelig stærkt, »selv om Hs. Maj. Kongen havde én Gang saa mange faste Pladser og Fæstninger, som han virkelig havde«. Chefen skulde have Overopsynet med alle Fæstningsværker i Kongens Riger og Lande og skulde hvert Aar indsende en Rapport til Kongen

over alle fornødne Arbeider ved Fæstningerne. Han skulde visitere disse eller lade dem visitere, naar det var fornødent, samt ansætte Ingeniurer paa de Steder, hvor det var nyttigt for Tjenesten. Dog maatte saadanne Ansættelser indskrænkes saa meget som muligt for ikke at fjerne Officererne fra Korpset og derved hindre dem i at perfektionere deres Kundskaber. Majorerne skulde fordeles til Danmark, Norge og Holsten, hvor de skulde visitere Fæstningsværkerne og sende Rapporter om disses Tilstand til Chefen, for at denne kunde indhente allerhøieste Ordre med Hensyn til Arbeiderne. I Ingenieurkorpset maatte ikke optages Subjekter, som ikke i Forveien vare blevne examinerede og havde vist at være i Besiddelse af Anlæg til at blive dygtige Ingeniurer. De Ingenieurkorpset tilkommende Penge skulde opbevares i Artillerikorpsets Kasse, og Gagerne skulde udbetales af sidst nævnte Korps's Regimentskvartermester. Da Landets Sikkerhed ikke beroede paa Fæstningernes Kvantitet men paa deres Kvalitet og Beliggenhed, foreslog Saint-Germain, tillige af økonomiske Grunde, Antallet af Fæstninger og de i samme ansatte Fæstningsbetjente betydelig indskrænket; Fæstningerne skulde i den Anledning bereises af en Ingenieurofficer og en kongelig Embedsmand, for at man efter den af dem indgivne Rapport kunde fatte en Beslutning i dette Spørgsmaal.

Den af Grev Saint-Germain indsendte Plan til Hærens Ordning vandt i alt Væsentligt Kong Frederik den Femtes Bifald, og den 3die August 1763 udstedtes derfor en kongelig Forordning, som bestemte, »hvorledes den danske Armée herefter skal forfleges og med samme forholdes.« Forordningen indeholdt for Ingenieurkorpsets Vedkommende de ovenfor anførte Punkter, kun bestemtes det, at Korpset skulde sammensættes og gageres saaledes:

	Aarlig.		
	Gage.	Kvarterpenge.	Ialt.
1 Chef	1700 Rdlr.	108 Rdlr.	1808 Rdlr.
3 Majorer, hver	1130 —	108 —	1238 —
4 Dessinateurer eller Sekretairer hos Chefen og Majorerne	132 —	36 —	168 —
4 Kapitainer	500 —	108 —	608 —
4 Premierkondukteurer	400 —	108 —	508 —
6 Kondukteurer	146 —	36 —	182 —
8 Underkondukteurer	132 —	36 —	168 —
1 »Maitre« i Mathematiken	500 —	» —	500 —

Ialt 31, medens Saint-Germains Plan foreslog 35 Officerer m. fl. Dette Tal formindskedes, som det strax skal ses, yderligere, da Organisationen skulde træde ud i Livet.

Iværksættelsen af den kongelige Forordning overdroges til Krigsbestyrelsen, og der toges alvorlig fat paa Sagen, efter at Land-Etatens tidligere Krigskancelli og General-Kommissariat ved kongelig Resolution af 28de Oktober 1763 vare blevne forenede til det kongelige General-Krigsdirektorium under General-Feltmarskal, Grev Saint-Germains Præsidium. Under 27de December 1763 indsendte Direktoratet en fuldstændig Plan til Ingenieurkorpsets Oprettelse, som

under 29de s. M. erholdt kongelig Stadfæstelse. Denne Dag, paa hvilken de 3 adskilte Fortifikations-Etater, den danske, den holstenske og den norske, til Gavn for den fremtidige Udvikling samledes under en fælles Ledelse, der havde sit Sæde i Danmarks Hovedstad, bliver saaledes, selv om selvfølgelig de siden da forløbne 120 Aar have medført mange og væsentlige Forandringer i den daværende Organisation, at betragte som Oprindelsesdagen til det danske Ingenieurkorps i dets nuværende Skikkelse og bliver saaledes næst efter den 6te November 1684 den anden væsentligste Mærkedag i vort Ingenieurvæsens 200 Aars Levetid

Den saaledes approberede Plan for Ingenieurkorpsset fastsatte Følgende:

Korpsset skulde bestaa af 1 Chef, 3 Majorer, 4 Kapitainer, 4 Overkondukteurer, 4 Kondukteurer, 4 Underkondukteurer og 3 Dessinateurer, ialt 23. Med Hensyn til dette Antal udtaltes det i Indstillingen, at, da Ingenieurkorpsset efter den kongelige Forordning vilde være tilstrækkelig stærkt, selv om man havde haft dobbelt saa mange faste Pladser, som Korpsset i Fremtiden skulde betjene, havde Ojemedet med den nu forelagte Plan været at bringe dets Styrke i »rigelig« Overensstemmelse med Antallet af Fæstningerne. At denne Opfattelse ikke var af lang Varighed, og at man efter faa Aars Forløb gjentagne Gange maatte skride til forholdsvis betydelige Forøgelse af Korpssets personelle Kræfter skal senere blive paavist.

I Indstillingen udtalte Krigs-Direktoriet dernæst Følgende:

»Ligesom det var bleven erkjendt for nyttigt at etablere Artilleriet i Kjøbenhavn, vilde det samme gjælde for Ingenieurkorpsset, da begge Korpsere i og for sig stode i nøie Forbindelse med hinanden og derved vilde faa Leilighed til at oprette en fælles Skole. Til Norge og Holsten vilde der begge Steder kunne detacheres to til tre Ingenieurer under en Majors Befaling for hvert Land, og deres Kvarterer vilde da ophøre her, medens nye vilde være at anvise dem paa deres Opholdssted. For det Første kunde de mest Øvede detacheres, fordi det ligefrem vilde være skadeligt at unddrage de mindre duelige Subjekter fra deres Studier.

Chefen skulde opholde sig i Kjøbenhavn men dog saavidt muligt selv bereise de Pladser, som skulde befæstes, og han skulde indsende alle Bygningsprojekter til General-Krigsdirektoriet.

Alle Ingenieurer skulde forlade deres hidtil hafte Ansættelse ved Infanteriet. »Das Genie ist von so weitläufigen Umfange, dass ein Officier von diesem Metier sich auf anderen Arten des Dienstes nicht einlassen kan, ohne sich zu zerstreuen und seinen Haupt-Gegenstand mit der Zeit aus dem Gesichte zu verliehren«. De erholdt fremtidig ikke Opassere ved Infanteriet.

Da det kun kom an paa Talenter, saa skulde Ingenieurofficererne ikke avancere efter deres Anciennetet men kun efter deres prøvede Kapacitet, dog saaledes at Anciennetet skulde afgjøre Avancementet, hvis 2 Subjekter havde samme Duelighed.

Overhovedet vilde i Fremtiden Ingen være at admitere til dette Korps, som ikke i Forveien var bleven examineret og erkjendt for dueligt dertil. For at gjøre Skolen saa almennyttig som mulig og efterhaanden vænne Officererne til den for dem saa nødvendige Kjendskab til deres Metier, skulde ogsaa Infan-

teriofficerer have Frihed til at frekventere denne Skole, idet der da, naar de kunde tilveiebringe gode Flidsattester fra Ingenieurofficeren, der kommanderede Skolen, ligesom ogsaa fra Læreren selv, ligeledes kunde reflekteres paa dem ved forefaldende Vakancer i Ingenieurkorpset.

Ingenieurkorpset skulde have fælles Regimentskvartermester med Artilleriet.

Opsynet med og Tilveiebringelsen af alle til Fæstningerne fornødne Materialier og derhen hørende Sager skulde ligge under Korpsets Ressor.

De Officerer, som i Følge den til Planen knyttede Liste ikke bleve ansatte i Ingenieurkorpset og hidtil havde hørt til dette, kunde afgaa derfra og sættes paa Vartpenge, indtil de kunde blive anbragte ved Infanteriet eller andensheds; de, som allerede stode ved Infanteriet, bleve ved deres Regimenter.

Efter den approberede Plan ansattes Chefen for den holstenske Fortifikations-Etat, Generalmajor de Feignet, som Chef for det nye Ingenieurkorps, medens den tidligere Chef for den danske Fortifikations-Etat, Generalmajor Gedde, afgik fra Korpset, dog, da han var en gammel Mand, med Bibeholdelse af sine tidligere Indtægter paa Betingelse af, at Korpsets Chef ligesom forhen kunde raadføre sig med ham. Chefen for den norske Fortifikations-Etat, Oberstlieutenant Scheel, den eneste Officer af denne Etat, som overgik til Korpset ved dets Oprettelse, ansattes som Major i dette, men erholdt dog et Tillæg af 342 Rdlr. i sin Majorsgage, da han tidligere havde været bedre lønnet. Det samme var Tilfældet med Kapitain Pflueg, der var »ein sehr brauchbarer Subject«, og som ansattes som Kondukteur, men erholdt et extraordinairt Tillæg af 218 Rdlr. Disse Tillæg skulde senere bortfalde og indgaa i den kongelige Kasse.

Gagerne fastsattes iøvrigt som paa Side 27 anført. Kvarterpengene skulde bortfalde, saasnaart der til Bedste for Krigskassen kunde tilstaa Ingenieurofficererne frit Kvarter in natura.

I en Skrivelse af 3die Januar 1764 meddelte Krigsdirektoriet Generalmajor de Feignet oven nævnte kongelige Resolution, samt paalagde ham uopholdelig at begive sig til Kjøbenhavn for at overtage Kommandoen over Korpset, hvornæst det udtaltes, at Oberstlieutenant Scheel og Major Dilleben skulde forblive henholdsvis i Norge og Holsten som Ingenieurmajorer, samt paalagdes det Chefen at gjøre Indstilling om Besættelsen af 2 Kondukteur- og 3 Dessinateurpladser, som vare vakante ved Korpsets Oprettelse, og at stille 2 Officerer og 1 Dessinateur til Tjeneste for hver af Majorerne. Tillige udbad Direktoratet sig en samvittighedsfuld Udtalelse om de fra Korpset afgaaende Officerer, for at man kunde danne sig en Mening om deres Brugbarhed i andre Stillinger. I en kongelig Haandskrivelse af 11te Januar 1764 gaves der Generalmajor de Feignet Meddelelse om hans Udnævnelse til Chef for Ingenieurkorpset, hvortil Kongen knyttede nogle smigrende Udtalelser om de Forventninger, han nærede til ham.

Omtrent samtidig med Oprettelsen af Ingenieurkorpset, nemlig under 24de Decemher 1763, approberede Kongen et ham af General-Krigsdirektoriet forelagt Forslag af 20. s. M. til Ordningen af Fæstnings-Etaten i Danmark og de tyske Provindser. Der skulde herefter, da det var nødvendigt, at Kongen havde nogle »haltbahre und redoutable« Fæstninger, udarbejdes Planer til, hvorledes Kjøbenhavn med Citadellet Frederikshavn, Kronborg og Rendsborg kunde forstærkes,

saaledes at disse Fæstninger, efterhaanden som man kunde afsé de fornødne Midler til Arbeidernes Udførelse, kunde bringes nærmere til det Endemaal, hvortil de skulde tjene. Til de andre Fæstningers Vedligeholdelse skulde der kun anvendes det Allernødvendigste, saaledes at man efterhaanden kunde naa til kun at have 2—3 virkelige Fæstninger og tilforladelige Depotpladser.

For Fremtiden skulde en særlig Fæstningsfond bortfalde, hvorimod Chefen for Ingénieurkorpset ved Udgangen af hvert Aar skulde indsende et Bygningsprojekt over Fæstningerne. Med Hensyn til Fæstningernes Forsyning med Fæstningsbetjente bestemtes Følgende:

Kjøbenhavn og Rendsborg skulde være Fæstninger af 1ste Klasse og have en fuldstændig »Etat-Major« og en Generalsperson som Kommandant og Gouverneur. Til Etaten hørte bl. A. 1 Vold- og Plantagemester samt 1 Tornplanter.

Citadellet Frederikshavn, Kronborg og Glückstadt skulde være Fæstninger af 2den Klasse og af Fæstningsbetjente kun have 1 Kapitain-Vagtmester og 1 Voldmester eller Planteur. Chefen for det i Fæstningen værende Regiment skulde fungere som Kommandant.

Fladstrand, Frederiksort, Helgoland, Hitler-Skandse og Oldenborg skulde være Fæstninger af 3die Klasse og hver besættes med et Garnisons-Kompagni; af Fæstningsbetjente skulde der i Oldenborg forblive 1 Vagtmester-Lieutenant, som skulde have Opsyn med Fæstningsværkerne, der vedligeholdtes af Magistraten.

Nyborg og Fredericia skulde være Fæstninger af 4de Klasse og ikke besættes med Infanteri; iøvrigt skulde Forholdene her være som ved Oldenborg.

Korsør, Hals, Gottorp, Steinburger Skandse og Apen skulde være Fæstninger af 5te og sidste Klasse og ingen Fæstningsbetjente have, hvorimod Magistraten og de Embedsmænd, som vilde drage Nytte af Bygninger m. m., skulde sørge for disses Vedligeholdelse, hvorfor Fæstningerne af og til skulde inspiceres.

Rønne og Hammerhus paa Bornholm skulde beholde sine Militairbetjente efter det gamle Reglement, nemlig 1 Kommandant, 1 Vicekommandant, 1 Underkondukteur m. fl., samt 50 Rdlr. aarlig til Fæstningsværkernes Vedligeholdelse.

Ingenieur-Etaten skulde gjøre Overslag over Flytningen af de i Fæstningerne af 3de, 4de og 5te Klasse værende Materialier, fornemmelig Palissader, til Depotpladserne.

Da Materialvæsenet i Fæstningerne — Materialforvaltere, Materialgaarde, Materialheste — var knyttet til Fæstningernes Vedligeholdelse og Bygningsvæsen, skulde Fortifikationschefen bringe de hertil fornødne Udgifter i Forslag.

I Indstillingen udtaltes det fremdeles, at hvad der fremtidig skulde bygges, skulde skaffe Hs. Majestæt stærke Fæstninger. Naar der af de hidtil til danske og tyske Fæstninger bevilgede Beløb kunde blive en 40000 Rdlr. tilovers aarlig, saa fik man derved Midler til at sætte Kjøbenhavn, Citadellet Frederikshavn, Kronborg og Rendsborg i virkelig Forsvarsstand. Sluttelig hed det: »Die Einrichtung mit dem Etats-Major der Plätze stimmt mit dem Preussischen Fuss sehr überein; dieser Fuss zielet hauptsächlich darauf ab, im Ernste das zu haben, was man braucht. Ordnung und sorgfältige Vermeidung des Unnöthigen sind die Axe, um welche sich das ganze militairische Triebwerck herum drehen muss.«

Meddelelse om denne kongeligs Resolution tilgik Ingenieurkorpset fra General-Krigsdirektoriet under 4de Februar 1764, hvornæst det paalagdes Korpset at udarbejde de i Resolutionen omhandlede Forslag og indsende dem i behørig Tid, ligesom der gaves nærmere Bestemmelse for Flytningen af Materialierne fra de nedlagte Fæstninger (3de, 4de og 5te Klasse).

Et lignende Forslag som det oven anførte indsendtes under 27de Februar 1764 for de norske Fæstningers Vedkommende. Det udtaltes i dette, at det paa Grund af Norges betydelige Udstrækning vilde være unyttigt og kostbart at sikre dets Grændser ved Fæstninger, samt at der i Krigstid ikke vilde blive noget Væsentligt tilbage af den norske Hær, dersom mere end tre Fæstninger skulde forsynes med Garnison. Det kom ikke saameget an paa at have Barriere-Fæstninger som Depotpladser og da saadanne, som kunde være en Støtte for den norske Hær og en Hindring for Fjendens videre Fremrykning, før han havde bemægtiget sig dem.

Fæstninger af 1ste Klasse — som Rendsborg i Danmark — skulde være Frederikstad, fordi den beherskede Glommen, i Krigstid var det fornemste Kommunikationspunkt mellem Danmark og Norge og var af Betydning ligeoverfor en svensk Invasion, Kongsvinger, fordi den laa ved Glommen og paa Hovedveien fra Sverig til Norge, havde Norges kornrigeste Egne i Ryggen og skulde danne en Modvægt mod den svenske Fæstning Karlstad, Trondhjem, fordi det var nødvendigt at have en Depotplads nordenfjelds, og den var den bedst egnede hertil, ikke mindst fordi den laa ved Havet og saaledes stod i Forbindelse med Danmark ad Søveien.

Fæstninger af 2den Klasse — som Kronborg og Glückstadt — skulde være Aggershus og Frederiksten; Wardøhus skulde være Fæstning af 3die Klasse, men dog have en Etat-Major paa Grund af sin isolerede Beliggenhed; Bergen skulde være Fæstning af 4de Klasse, Blakier af 5te Klasse, og Kristiansand skulde helt gaa ind. Frederiksholm eller Flekkerø, der mere var en Sø- end en Landfæstning, skulde overgaa til Sø-Etaten.

Indstillingen indeholdt iøvrigt væsentlig de samme Punkter som for de danske og tyske Fæstningers Vedkommende. Den approberedes af Kongen under 7de Marts 1764 og skulde ifølge kongelig Skrivelse til Ingenieurkorpssets Chef af 21de s. M. træde i Kraft fra 1ste Mai s. A., dog med en lille personel Forandring.

Ligeledes omtrent samtidig med Ingenieurkorpset oprettedes Artillerikorpsset efter General-Krigsdirektoriets Forslag af 8de Januar 1764, vistnok approberet under 18de s. M. Artillerikorpsset skulde fremtidig have sit Hovedsæde i Kjøbenhavn og foruden Staben, hvortil hørte 3 Artilleri-Provincial-Kommissairer, en i Danmark, en i Norge og en i Holsten, bestaa af 3 Batailloner, inddelte i 18 Kompagnier, samt 1 Haandværker-Sapeur-Mineurkompagni, ved hvilket der af Sapeurer og Mineurer skulde haves: 1 Lieutenant, 1 Sergent, 1 Kadet, 2 Korporaler (tillige Mineur-Sapeurmestre), 4 Mineur-Sapeurmestre (Meister Miniers und Sappiers) samt 20 Mineur-Sapeurer. En »Maitre« i Mathematik skulde holde en fælles Skole for Artilleri- og Ingenieurkorpset og lønnes med 500 Rdlr. aarlig.

Under 24de Marts 1764 udfærdigede General-Krigsdirektoriet en Instruk-

tion for Ingenieurkorpset, som under 2den Mai s. A. erholdt allerhøieste Stadfæstelse. Instruksen fastsatte i 43 Punkter de forskjellige Forhold, som vilde være at iagttage ved Overgangen til den nye Ordning.

Angaaende Sløifningen af de nedlagte Fæstninger, der hurtigst mulig skulde gaa for sig, skulde Ingenieurkorpset korrespondere nærmere med Artillerikorpset, og der skulde til de forskjellige Fæstninger i den Anledning afsendes Ingenieurofficerer, som skulde indtræffe der samtidig med Artilleriets Provincial-Kommissair. Hvad der kunde bruges i Hovedfæstningerne af Materialier, skulde transporteres derhen, medens Resten skulde bortsælges. Depotet for Arbejdsredskaber, saasom Spader, Skovle, Hakker etc., skulde fremtidig henlægges under Artillerikorpset, hos hvilket Ingenieurkorpset kunde rekvirere, hvad det behøvede, og tilbagesende itubrudte Gjenstande til Reparation. Tilsynet med og Vedligeholdelsen af Artilleribygningerne underlagdes Ingenieurkorpset. I Bygningsprojekterne skulde kun optages Hovedreparationer, og Indehavere af Friboliger skulde selv vedligeholde disse under Ingenieurkorpsets Tilsyn.

De kongelige Barakker afleveredes i god Stand og mod Kvittering til Regimenterne, som da skulde vedligeholde dem, dog saaledes at Hovedreparationer foregik for kongelig Regning. Ingenieur-Etaten undersøgte to Gange om Aaret, om Barakkerne vare vel vedligeholdte.

Bygningsprojekterne skulde ved hvert Aars Begyndelse indsendes til General-Krigsdirektoriet. 14 Dage inden et Aars Udgang skulde der fremsendes Beregning over, hvad der var anvendt i Aarets Løb, og Restance-Regninger maatte ikke optages i Bygningsprojekterne. Naar disse bleve approberede, vilde de blive tilbagesendte med en Bemærkning om Størrelsen af de tilstaaede Beløb. Foruden disse skulde Ingenieurkorpset aarlig have Lov til at disponere over 3000 Rdlr. til uforudseete Udgifter. Hele Bevillingen vilde blive anvist i 3 Terminer, nemlig med $\frac{1}{3}$ i Begyndelsen af April, Juli og Oktober.

Chefen for Ingenieurkorpset vilde erholde 1 Materialforvalter og 2 Materialskrivere, hvoraf først nævnte skulde forblive i Kjøbenhavn, medens der skulde detacheres en Materialskriver til Norge og en til Holsten. Deres Gager, henholdsvis 20 og 16 Rdlr. maanedlig, skulde afholdes af Beløbet til uforudsete Udgifter. Saasnart man skulde paabegynde den paatænkte Indretning af Depotpladser, kunde Korpset gjøre sig Haab om at faa flere Officianter efter Behov.

Ingenieurkorpset skulde have en egen Bygningskasse, og Kassekommissionen skulde bestaa af 3 Medlemmer, Chefen, 1 Kapitain og 1 Overkondukteur, samt Materialforvalteren som Kasserer. Til Kassen hørte 4 forskjellige Nøgler, en for hver af Kommissionens Medlemmer og en for Kassereren. Naar de detachede Majorer havde Penge i Behold, skulde disse ligeledes nedlægges i en Kasse, hvortil Majoren og den hos ham værende Officer som Kassekommissairer samt Materialskriveren hver havde sin Nøgle. Majorerne skulde sende alle Regninger, underskrevne af de to Kassekommissairer og paraferede af Materialskriveren, til Hoved-Bygningskassen. Dennes Kommissairer reviderede alle indløbende Regninger og verificerede Indtægt og Udgift. Regnskabet for det forløbne Aar, som skulde indsendes til General-Krigsdirektoriet, skulde underskrives af samtlige Hovedkassekommissairer og paraferes af Materialforvalteren. Disse indestode hver for sig

for Regningernes Rigtighed, hvilket de ligeledes kunde fordre af dem, fra hvem de modtogte Regninger.

Alle Leverancer til Ingenieurkorpset skulde bortliciteres offentlig, hvilket foregik i Nærværelse af vedkommende Kassekommissairer. Tilstede skulde tillige være Distrikternes Krigskommissairer eller ogsaa en civil Person, samt ved betydelige Licitationer Stedets Kommandant. Naar det ikke udtrykkelig var befalet anderledes, maatte der kun gives Tilslag paa General-Krigsdirektoriets nærmere Approbation. Der skulde betids udstedes Bekjendtgjørelser om »termino licitationis«.

Materialforvalteren og Materialskriverne skulde holde nøiagtige Inventarier-tabeller over Alt, hvad der tilhørte Korpset. I Slutningen af Tabellen skulde der gives Oplysning om Af- og Tilgang, og Tabellerne skulde revideres og autoriseres af Kassekommissairerne. Bygningerne skulde indføres i et særskilt Inventarium, der skulde opbevares i Kassen, medens vedkommende inspektionshavende Officer erholdt et fidimeret Exemplar.

Planer, Kort o. s. v., som vare betroede Korpsets Chef, skulde forblive under hans specielle Forvaring, og ved Slutningen af hvert Aar skulde han sende et Register derover til General-Krigsdirektoriet.

Alt skulde ledes med Økonomi under Hensyntagen til Grundsætningen, at undgaa det Unødvendige for at naa det Nødvendige. Kun hvor det ikke kunde undgaaes, maatte der rekvireres Kommanderede fra Regimenterne. Med Rekvirering af Slaver maatte der omgaaes meget sparsommeligt, idet det Overflødige hverken maatte statuere i det Smaa eller det Store. Sager, som ikke sorterede under Militair-Etaten, og som Korpset skulde beskæftige sig med, maatte ikke opføres i Bygningsprojekterne, men skulde optages i særskilte Forslag. Med de nedlagte Fæstninger skulde Korpset kun befatte sig, saalænge Sloifningen varede. Instruksen indeholdt endnu nogle andre Detailbestemmelser, særlig om Afslutningen af Afregningen for Fæstningerne ultimo 1763, som imidlertid her ikke skulle omtales.

Ovennævnte Instruktion er omtalt saa udførlig, fordi den indeholder den første virkelige Ordning af hele Korpsets Bygningstjeneste, en Ordning, der i Principet ikke afviger meget fra den nuværende. Med det Samme, dette Spørgsmaal berøres, skal her nævnes enkelte Bestemmelser vedrørende Bygningstjenesten, der skrive sig fra de nærmest paafølgende Aar.

Under 4de Mai 1765 befalede General-Krigsdirektoriet, at der i Slutningen af de aarlige Bygningsprojekter skulde angives, hvormange Underofficerer og Menige der behøvedes som Kronarbeidere ved hver Fæstning, for at man kunde blive sat i Stand til at give rette Vedkommende positive Ordre i saa Henseende.

Den 14de September 1765 meddeltes det Korpset, at der fra 1766 aarlig vilde blive stillet en bestemt Sum, derunder ogsaa til Fæstningsarbejder, til det norske Krigsdirektoriums Disposition, hvorfor Bygningsprojekterne for Norges Vedkommende fremtidig skulde sendes til bemeldte Direktorium.

Under 14de December 1765 bestemte General-Krigsdirektoriet, at der hvert Aar af Ingenieurkorpset skulde aflægges og indsendes et dokumenteret Regnskab over de af samtlige Fæstninger modtagne Materialier, saa at man kunde sé den aarlige Af- og Tilgang og Beholdningen ved Aarets Udgang.

Under 23de April 1766 resolverede Kongen, ifølge Krigsdirektoriets Skrivelse af 26de s. M., at Anskaffelsen og Vedligeholdelsen af Skandsredskaber, der tidligere havde ligget under Artillerikorpsets Ressort, fremtidig skulde besørges af Ingenieurkorpsset for de til Fæstningernes Vedligeholdelse bevilgede Midler.

Af en Skrivelse af 14de Marts 1767 fra General-Krigsdirektoriet til Ingenieurkorpsset og en anden Skrivelse af 26de Oktober 1768 fra dette til Generalitets- og Kommissariatskollegiet*) fremgaar det, at Revisionen af Korpsets Aarsregnskaber foregik i et Revisionskontor; Notaterne besvaredes af Korpsset, hvorefter Krigsbestyrelsen deciderede.

Under 11te September 1767 indstillede Ingenieurkorpsset, at Arbeidsaaret skulde slutes ved Udgangen af Oktober og det nye begynde den 1ste November, idet der i November og December ikke foretoges Arbejder af Betydning, hvorved man vilde vinde Tid til i disse to Maaneder at bringe alle Regnskaber i Orden saavel i Danmark som i Norge og Holsten, saa at Regnskabet kunde indsendes senest i Februar, idet iøvrigt Kvartalsextrakterne vilde give Oplysning om de besparede Beløb. Denne Indstilling approberede General-Krigsdirektoriet den 19de September s. A.

Den 25de Februar 1769 meddelte Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet Ingenieurkorpsset, at Kongen fremtidig havde bevilget 50000 Rdlr. aarlig til Fæstningernes Vedligeholdelse, og der udtaltes samtidig det Haab, at man vilde være sparsommelig med Anvendelsen af dette Beløb og efterhaanden lade Fæstningerne paa bedste Maade reparere derfor. I den anførte Sum vare de 3000 Rdlr. til uforudsete Udgifter indbefattede. Med Fremsendelsen af Bygningsprojektet for 1770 indstillede Korpsset, i Anledning af at flere vigtige Arbejder maatte udsættes, at de af den fastsatte Fond Aar for Aar besparede Beløb maatte deponeres i Hoved-Bygningskassen, idet man derved desto hurtigere vilde kunne faa de manglende Arbejder udførte. Herpaa resolverede det kongelige Generalitets- og Kommissariats-Kollegium under 3die Februar 1770, at de i et Aar besparede Beløb skulde blive staaende i Krigskassen som Reserve for et kommende Aar, samt at det vilde være heldigt for Fremtiden ikke at bringe de 50000 Rdlr. i Forslag til Bygningsarbejder, for man i det mindste havde 5000 Rdlr. i Reserve til uforudsete Arbejder.

Som tidligere bemærket maatte man snart, efterhaanden som Fordringerne til Ingenieurkorpsset voxede, skride til en suksessiv Forøgelse af de ved Organisationen af 29de December 1763 og den deraf følgende Instruktion for Korpssets Virksomhed tildelte personelle Kræfter.

Ved kongelig Resolution af 17de April 1764 udnævntes saaledes den ved den danske Fortifikations-Etat tidligere staaende Bygningsskriver til Bygningsskriver ved Ingenieurkorpsset med Gage som Materialskriver.

*) General-Krigsdirektoriet førte fra 11te September 1766 Navn af det høie Krigsraad og deltes under 24de Oktober s. A. i det høie Krigsraad og Land-Etats-General-Kommissariatet, der atter under 10de Marts 1767 forenedes til et General-Krigsdirektorium, som under 18de December s. A. forandredes til Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet, samtidig med at der oprettedes et tilsvarende Kollegium for Norge istedetfor det daværende Krigsdirektorium.

Ved kongelig Resolution af 19de September 1764 ansattes der en særlig Materialskriver i Trondhjem sandsynligvis paa Grund af denne Fæstnings isolerede Beliggenhed, og ved en anden kongelig Resolution af 4de Juni 1766 ansattes ligeledes en forhenværende Overkondukteur ved den holstenske Fortifikations-Etat som Ingenieurkapitain i samme By, uden egentlig at henregnes til Ingenieurkorpset.

Under 31te Juli 1765 udnævntes efter gjentagne Indstillinger fra Chefen en Kondukteur til Ingenieuradjutant med Karakter som Kapitain af Infanteriet og Rang og Gage som virkelig Overkondukteur. Han forfremmedes senere til Ingenieurkapitain, men forrettede vedblivende Adjutanttjeneste.

Den 29de August 1765 ansattes der en særlig Materialskriver i Frederikstad og Frederiksten i Norge, og under 5te Juli 1766 udnævntes en 2den Bygningsskriver ved Korpset, ved hvilket der saaledes nu fandtes 7 Officierer, nemlig 1 Materialforvalter, 4 Material- og 2 Bygningsskrivere.

Den 19de Mai 1768 forøgedes Korpset med 3 virkelige Ingenieurkapitainer, men allerede samme Efteraar indsendtes et Forslag til en yderligere, meget betydelig Udvidelse af Korpset.

Under 18de Oktober 1768 tilgik der nemlig Korpset følgende lakoniske Ordre fra Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet:

»Wann Sr. Mayst. der Königl. allernädigst zu vernehmen verlangen:

»wozu die bey dem Ingenieur-Corps stehende Officiers eigentlich gebraucht werden, und ob selbige dergestalt beschäftiget sind, dass sie bey vorfallender Gelegenheit nicht auch zu andern in ihr Fach einschlagenden Sachen angestellet werden könnten?«

Als erwarten wir so bald möglich einen ausführlichen Bericht vom Königl. Ingenieur-Corps.«

Herpaa indløb der Svar fra Generallieutenant de Feignet allerede under 26de s. M. Han henlede først Opmærksomheden paa, at Korpset ved Sammenmeltningen af de 3 Fortifikations-Etater fra Begyndelsen af 1764 var bleven saaledes indskrænket, at Antallet af Officerer langtfra var tilstrækkeligt til det daglige Tilsyn med Fæstningsarbejderne, saaledes at Tjenesten kunde fremmes paa behørig Maade. Faktisk bestod Korpset efter de senere Udvidelser foruden Chefen af 3 Majorer, 8 Ingenieurkapitainer (ikke indbefattet den før omtalte Ingenieurkapitain i Trondhjem), 4 Overkondukteurer, 4 Kondukteurer, 5 Underkondukteurer og 2 Dessinateurer (1 Underkondukteur forrettede Dessinateurtjeneste hos Chefen), ialt 27. Disse vare fordelte paa følgende Maade:

1. Danmark:

a. Kjøbenhavn og Kristianshavn: 1 Major, 2 Ingenieurkapitainer, 1 Overkondukteur og 1 Underkondukteur (som Dessinateur), ialt 5, hvoraf Kapitain Niebuhr var fri for al Tjeneste for at tilendebringe en Beskrivelse af sin orientalske Reise. Uden en Forstærkning med 1 Underkondukteur vilde det, ogsaa af Hensyn til mulig indtrædende Sygdomstilfælde, være umuligt at bestride Tjenesten ved disse betydelige Fæstningsværker.

b. Citadellet Frederikshavn: 1 Over- og 1 Underkondukteur, ialt 2.

c. Kronborg: 1 Ingenieurkapitain og 1 Underkondukteur, ialt 2. Navnlig

af Hensyn til Vedligeholdelsen af den kostbare Stenbeklædning paa Kysten, som led megen Skade under de hyppige Orkaner, vilde det være nødvendigt her at have endnn 1 Kondukteur.

2. Norge:

a. Kristiania med Aggershus: 1 Major, 1 Kondukteur og 1 Dessinateur, ialt 3.

b. Frederikstad: 1 Over- og 1 Underkondukteur, ialt 2.

c. Frederiksten eller Frederikshald: 1 Ingenieurkapitain og 1 Underkondukteur, ialt 2.

d. Kongsvinger: 1 Ingenieurkapitain.

e. Bergen: 1 Kondukteur.

f. Trondhjem: (1 Ingenieurkapitain).

Af Hensyn til de mange Reparationsarbeider ogsaa i de nedlagte Fæstninger og de i samme værende Artilleribygninger, hvortil det var vanskeligt for Majoren at beordre Officerer, foresloges det norske Detachment forøget med 1 Kondukteur og 1 Underkondukteur.

3. Holsten:

a. Rendsborg: 1 Major, 1 Ingenieurkapitain, 1 Overkondukteur, 1 Kondukteur og 1 Dessinateur, ialt 5, af hvilke Ingenieurkapitain Clasen i Følge kongelig Ordre var beskjæftiget med Arbeider vedrørende en egal Indretning af Maal og Vægt i de kongelige Stater.

b. Glückstadt: 2 Ingenieurkapitainer og 1 Underkondukteur, ialt 3, hvoraf Kapitain Detmers var beskjæftiget med et af Kongen paabudt Opmaalingsarbeide ved Elben for at tilveiebringe et paalideligt Kort.

Ogsaa i Holsten var der betydelige Reparationsarbeider ved de nedlagte Fæstninger, og de disponible Kræfter vare saa faa, at man havde maattet ansætte en Infanterilieutenant til at have Inspektion med Retableringen af en Dæmning ved Frederiksort,

Af Ovenstaaende vilde det fremgaa at det var umuligt at ansætte Ingenieurofficererne ved andre med deres Fag beslægtede Arbeider, da deres Tid var fuldstændig optagen af Tjenesten. Naar Officeren om Aftenen kom hjem fra Arbeidet, skulde han indføre Alt i sin Journal for ordentligvis at kunne formere sine Kvar-tals-Kasseextrakter, og ved Aarets Slutning samle Regningerne samt udarbeide sin Rapport og et Forslag til Arbeider, som skulde optages paa næste Aars Bygningsprojekt. I nogle af Fæstningerne, hvor der ingen Materialskriver fandtes, maatte Ingenieurofficererne selv besøge Material- og Inventarieregnskaberne. De fra samtlige Steder indkomne Materialregnskaber, som omfattede 7—800 Regninger, samt Inventarielisterne revideredes af Korpschefen med Hjælp af Majoren og Kapitainen i Kjøbenhavn som Kassekommissairer, hvormed hele Vinteren gik. Trods al anvendt Omhu og Møie skulde man endvidere tillige besvare de af Revisionskontoret gjorte Notater.

De faa ledige Timer skulde Officererne anvende til Studier i Ingenieurvidenskab, der berørte alle andre Videnskabers Omraade, for at uddanne sig til dygtige Ingenieurer i enhver Retning. Hertil knyttede Korpschefen følgende Bemærkning: »obwohlen auch, ich es nicht läugne, dass eine saubere Zeichnung

der Plans nothwendig, so machet dieses aber doch noch keinen Ingenieur aus, dergleichen an der Fenster-Scheibe zu copiren.«

Fremdeles skulde Ingeniuren kjende Regler for Angreb paa og Forsvar af Fæstninger, hvorfor han flittig maatte læse i militaire Skrifter og anstille sine Meditationer derover, hvortil kom, at ingen af Korpsets daværende Officerer havde Krigserfaring Selv Chefen, der dog havde været i østerrigsk Krigstjeneste og der overværet Beleiringer m. m., maatte bestandig anstille Forskninger i slige Skrifter.

»Niemand hat ausgelernet, sondern muss noch täglich lernen, ohngeachtet aller angewandten Mühe verbleibet doch den menschlichen Augen noch vieles verborgen, und obschon ich nun mehro in die 52 Jahr in Kriegs Diensten stehe, so kan ich mich dessen noch nicht entübrigen.« General de Feignet udtalte endvidere, at Beskjæftigelser, som ikke vedrørte Tjenesten, vilde distrahere fra dennes Hovedsag, og foreslog samtidig, at der for hver Fæstning udfærdigedes 3 Planer i bestemte Maalestoksforhold, nemlig en, som omfattede Fæstningsværkerne og de indre Bygninger, en, som omfattede Fæstningen med Forterrain i 500 Rorders Afstand, og en, hvorpaa Omegnen i en god Mils Afstand var indlagt. Til Opmaalingen af disse Planer, der vilde være af stor Betydning for Fæstningernes Forsvar, vilde ingen Officerer kunne undværes, hvorfor der hertil foresloges antaget 2 nye Overkondukteurer, som skulde aflægge Ed paa ikke nogensinde til Andre at ville give Oplysninger om Planerne. Af disse skulde der udfærdiges 3 Exemplarer, et til Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet, et til Fæstningskommandanten og et til Chefen for Ingenieurkorpset.

Generallieutenant de Feignet beklagede dernæst, at han som Chef for samtlige 3 Fortifikations-Etater ikke havde mere Gage, end Chefen for hver enkelt af disse tidligere havde havt, samt anmodede om, at der maatte blive tilstaaet ham Reisediæter, for at han kunde blive sat i Stand til aarlig at inspicere de i en Provinds beliggende Fæstninger.

Sluttelig indstillede han, at det kongelige Ingenieurkorps's daværende Personale i Anledning af det af ham Fremsatte maatte blive forøget med 2 Overkondukteurer, 2 Kondukteurer, 2 Underkondukteurer og 1 Dessinateur, ialt 7, samt udtalte, at han underkastede sig Hs. Majestæts endelige Bestemmelse i dybeste Ærefrygt, men bad om, at hvad han havde fremsat om Korpsets Detailler ikke maatte blive taget unaadig op.

Under 11te Februar 1769 meddelte Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet Ingenieurkorpset, at Kongen havde bifaldet, at Korpset forstærkedes med ovennævnte 7 Officerer, samt at Gagerne til disse kunde udbetales fra 1ste Mai s. A., men havde ønsket, at nogle af de paa Vartpenge staaende Ingenieurofficerer samt nogle fra Kadetkompagniet bleve bragte i Forslag.

Ingenieurkorpset kom herefter til at bestaa af følgende Officerer: 1 Chef, 3 Majorer, 8 Ingenieurkapitainer, 6 Overkondukteurer, 6 Kondukteurer, 7 Underkondukteurer og 3 Dessinateurer, ialt 34.

Som en supplerende Oplysning til den nys givne Redegjørelse for de Ingenieurofficererne dengang paahvilende Pligter skal det her meddeles, at en kongelig Befaling af 1ste Marts 1768 om Tjenesten i Fæstningerne og Kvarte-

rerne bl. A. bestemte, at der foruden den sædvanlige Infanteriexercits hvert Aar skulde holdes Øvelser i Angreb paa og Forsvar af Fæstningsværker efter Aftale mellem den ældste Officer eller Fæstningskommandanten og den hoistbefalende Ingenieurofficer. Ingenieurofficererne skulde veilede Tropperne, ved Forsvaret med Hensyn til den bedste Maade at besætte Værkerne paa, Fordelene ved raserende, krydsende, Front- og Flankeild samt Midlerne til at skaffe sig disse, ved Angrebet med Hensyn til Valget af den mindst farlige Vei for at naa de som Angrebsobjekt bedst egnede Værker, hvorledes man skulde sætte sig fast i disse m. m. For at give en bedre Forestilling om de forskjellige Arbeider, skulde Værkerne traceres med Straabundter eller Faskiner. I Fæstninger, hvor Pladsen tillod det, skulde der hvert Aar i 8 Dage holdes Øvelser i Anlæg af forskjellige Feltværker til Brug i Infanteristillinger, og disse Arbeider skulde ledes af Ingenieurofficerer, medens Infanteriet afgav Arbeidsstyrken.

Den 16de September 1771 udnævntes Generallieutenant Huth til Chef for Ingenieur- og Artillerikorpset, en Stilling han beholdt lige til sin Død den 6te Mai 1806. Under denne indsigtfulde, ualmindelig dygtige og energiske Mands mangeaarige Ledelse udvirkedes der meget Betydeligt til Bedste for begge Korpser, ikke mindst hvad Officerernes Uddannelse angaar, og han støttedes i disse Bestræbelser derved, at han allerede i Slutningen af 1771 indtraadte som Deputeret i Generalitets- og Kommissariatskollegiet og senere blev Statsminister, hvorved han fik bedre Leilighed til at gjøre sin Indflydelse gjældende.

Allerede under 24de Oktober 1771 indsendte Generallieutenant Huth et Pro-Memoria til Kongen, hvori han oplyste, at han havde ladet udfærdige et Inventarium over Ingenieurkorpsets Arkiv, hvoraf det fremgik, at de i samme værende Tegninger af danske, norske og holstenske Fæstninger vare hoist mangelfulde og uensartede samt uden skrevne Oplysninger. Det havde forbauset ham, at der hverken fandtes en Instruktion for Chefen eller en Anvisning til Beskjæftigelse for Korpsets Officerer, hvorved man kunde blive sat i Stand til at bedømme Enhvers Kundskaber og Duelighed, og han ansaa det for nødvendigt, at han for tilbørlig at kunne fremme Tjenesten kjendte Officererne, hvoraf flere vare detacherede til fjerne Egne. Til den Ende vedlagde han et Forslag til en Beskjæftigelse for Ingenieurkorpset. Aarsagen til, at Korpsets Arkiv var saa defekt, mente han var, at tidligere Chefer for deres Bekvemmeligheds Skyld havde haft Arkivet hjemme, og at det ved deres Afgang ikke var tilbageleveret med den fornødne Omhu. For fremtidig at forebygge Sligt foresloges det i dette Øjemed at benytte nogle Værelser paa den kongelige Materialgaard eller i en anden kongelig Bygning, hvor da fremtidig alle Korpsets Sager skulde deponeres og registreres af Bygningsskriveren, der skulde være ansvarlig for deres Opbevaring.

Forslaget til Korpsets Beskjæftigelse gik ud paa:

- at tilveiebringe nøiagtige og ensartede Planer af samtlige Fæstninger med deres Omgivelser indtil 6000 Skridts Afstand;
- at udkaste for hver Fæstning et Projekt til dens Forbedring med Angivelse af de tilstedeværende Mangler;
- at angive for hver Fæstning den fornødne Besætning og Bestykning, Am-

munitions- og Proviantforsyning, samt hvor og hvorledes en Provision for 6 Maaneder kunde anbringes;

- at angive de fornødne Forsvarsforanstaltninger ved en Beleiring, saa at de kunde tjene til Instruktion for Kommandanterne;
- at udarbejde for hver Fæstning en Angrebsplan for dens svageste Punkt med en Angivelse af de bedste Forholdsregler til Forsvar mod et saadant Angreb;
- at optage Krokier over det omgivende Terrain med samtlige derpaa værende Terraingjenstande;
- at udarbejde et Projekt til, hvorledes ved en Krigs Udbrud Tropperne i Norge og Holsten bedst vilde være at samle samt Magasiner og Depoter at anlægge og sikre;
- at regulere en Generalkvartermesters Departement med Hensyn til Guider, Pionerer, Pontonerer o. s. v.

Ved Udgangen af hvert Aar skulde der affattes en Beretning om, hvor langt man var kommen med disse Udarbeidelser.

Under 12te November 1771 meddelte Struensee Chefen for Ingenieur-korpset, at Kongen havde approberet Forslaget, og at det var overdraget Chefen at bringe det til Udførelse og at anvende alle optænkelige Midler til at øve og fuldkommengjøre Officererne i deres Metier samt at søge for, at kun dygtige Folk ansattes ved Korpset.

Et af General Huth under 11te December 1773 indsendt Forslag til en bedre Indretning af Ingenieurkorpset approberedes af Kong Christian den Syvende den 20de Januar 1774. Efter Forslaget skulde Korpset fra 1ste Februar s. A., og indtil de daværende tvende Ingenieurmajorer samt Oberstlieutenant Cathen, Kapitain Niebuhr og Overkondukteurerne vare avancerede til en bedre Gage, sammensættes og gageres paa følgende Maade, Chefen ikke medregnet:

2 Majorer à 1130 Rdlr.	2260 Rdlr.	aarlig	Gage.
1 Major vakant, af hvilken Vakance Kapitain Niebuhr indtil videre skulde gageres med	800	—	—
1 Kapitain, Oberstlieutenant Cathen	700	—	—
6 Kapitainer, hvorunder 1 Overkondukteur supponeredes at avancere til Kapitain, à 692 Rdlr.	4152	—	—
3 Premierlieutenanter, som vare 3 Overkondukteurer, à 400 Rdlr.	1200	—	—
4 Premierlieutenanter à 314 Rdlr.	1256	—	—
7 Sekondlieutenanter à 214 Rdlr.	1498	—	—
3 Dessinateurer à 144 Rdlr.	432	—	—
<hr/>			
27 Hoveder	12298 Rdlr.		

Samtlige Ingenieurofficerer skulde endvidere nyde Kvarter in natura eller Kvartergodtgjørelse, fra Majorer til Overkondukteurer inklusive 108 Rdlr. og alle de øvrige 36 Rdlr. aarlig. Naar de ovennævnte Officerer vare avancerede til en bedre Gage, skulde Korpset sammensættes og gageres saaledes, Chefen ikke iberegnet:

3 Majorer	à 892 Rdlr. aarlig	2676 Rdlr.
7 Kapitainer	à 692 — —	4844 —
7 Premierlieutenanter	à 314 — —	2198 —
7 Sekondlieutenanter	à 214 — —	1498 —
3 Dessinateurer	à 144 — —	432 —
<hr/>		
27 Hoveder		11648 Rdlr.

foruden Kvarter in natura eller Kvarterpenge, fra Major til Kapitain inklusive 108 Rdlr. og de Øvrige hver 36 Rdlr. aarlig.

Ved sidst nævnte Ordning vilde der spares 638 Rdlr., som stilledes til Disposition for Ingenieurkorpset til nyttig Anvendelse og til Tillæg til Majorerne, hvorom der da vilde være at gjøre særlig Indstilling. Tillige bevilgedes af Bygningskassen et aarligt Tillæg af 100 Rd. til hver af Korpsets tvende Bygningssskrivere.

En kongelig Resolution af 11te Februar 1785, der skulde træde i Kraft fra 1ste Marts, hvad Gageforbedringerne angaar dog først fra 1ste Juli s. A., bestemte endelig Korpsets S sammensætning saaledes:

1 Chef		1700 Rdlr.
3 Majorer	à 1092 Rdlr.	3276 —
7 Kapitainer	à 892 —	6244 —
7 Premierlieutenanter	à 314 —	2198 —
7 Sekondlieutenanter	à 214 —	1498 —
3 Dessinateurer	à 144 —	432 —

foruden Kvarter in natura eller Kvartergodtgjørelse, 108 Rdlr. aarlig fra Chefen til Kapitainerne og 36 Rdlr. for de Øvrige.

Til Disposition for Korpset som efter Organisationen af 20de Januar 1774 . . . . . 638 —

28 Hoveder		15986 Rdlr.
------------	--	-------------

Ved denne Organisation formindskedes altsaa Korpset med 6 Officerer. Den var imidlertid ligesom Organisationen af 29de December 1763 ikke af lang Varighed, idet den nemlig allerede i de allerførste Aar af det 19de Aarhundrede, medens General Huth endnu var Chef for Korpset, afløstes af en anden, hvorved Personellet betydelig forøgedes.

Under 8de Juni 1792 resolverede Kongen, at Pladsen som 2den Bygningssskriver, der var vakant paa Grund af Dødsfald, ikke skulde besættes, men at der derimod skulde ansættes en Materialskriver paa Kronborg med 186 Rdlr. aarlig, samt at 1ste Bygningssskriver skulde have et Tillæg af 24 Rdlr. i sin aarlige Gage.

Forinden det 18de Aarhundrede forlades, skal endnu omtales enkelte Forhold fra dets Slutning, som, selv om de ikke direkte vedrøre Ingenieurkorpset, alligevel have en berettiget Plads i denne Fremstilling til Sammenholdelse med Korpsets senere Udvikling.

En Kabinetsordre af 29de September 1771 til Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet meddelte, at Kongen istedetfor den tidligere eksisterende Bygningskommission havde oprettet en Over-Bygningsdirektion, til hvilken alle Forslag og

Overslag til Bygninger, der henhørte under Civilbygningskunsten og ikke vedrørte Defensions- og Fortifikationsarbejder, ligesom ogsaa Planer og Overslag til Veiforbedringer skulde indsendes til Undersøgelse. Til Medlem af Direktionen havde Kongen allerede under 9de September s. A. udnævnt Kapitain Peymann af Ingenieurkorpset.

Hvad Veivæsenet angaar, er der i Arkiverne forefundet et Udkast til en Plan for et Veikorps, hvortil bl. A. paaregnedes 2 Ingenieurkapitainer, 2 Overkondukteurer og 2 Kondukteurer; det paagjældende Aktstykke er ikke dateret, men skriver sig sandsynligvis fra 1766, da Generallieutenant Huth havde Direktionen af Veiarbejderne. I April 1767 underlagdes disse Rentekammeret, og den 15de December 1769 nedsattes der en Kommission til Bestyrelsen af Veianlægget fra Kjøbenhavn til Roskilde. En Kabinetsordre af 26de Oktober 1770 bestemte, at Anlægget og Vedligeholdelsen af Veie fremtidig skulde underlægges Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet, hvorfor den tidligere nedsatte Kommission skulde opløses og aflevere alle Sager vedrørende Veiarbejderne til Kollegiet; men allerede den 21de December 1771 overdrog en anden Kabinetsordre »de generale Arrangementer« af Veiarbejdet til Over-Bygningsdirektionen, til hvilken Kollegiet derfor skulde aflevere alt derhen hørende; denne Direktion underlagdes i 1773 Rentekammeret. Den 2den November 1778 oprettedes General-Veikommissionen, og den 31te August 1785 bestemtes det, at Veipersonalet — Overveimestere, Veimestere og Kondukteurer — skulde udgjøre et militairt Korps under Kommissionen. En kongelig Forordning af 13de December 1793 gav nærmere, udførlige Bestemmelser for Ordningen af Veivæsenet i Danmark, derunder forskjellige Regler vedrørende militaire Kommandoers eller Pionerers Deltagelse i Veiarbejdet.

Under 4de Septemder 1772 oprettedes en Pionerbataillon, hvortil de hvervede Regimenter i Danmark og Holsten skulde afgive det fornødne Mandskab. Ordren af 12te s. M. til Regimenterne indeholdt bl. A. Følgende: »Saa beordres N. N. Regiment herved til benævnte Pioneer-Bataillon, som kommer til at staae under Major von Leyonstiernes Commando, at afgive 3 dygtige og tilforladelige Underofficerer, 1 Tambour og 36 Gemene. I Henseende til Tambouren og de Gemene kommer det hverken an paa Folkenes Høide, Anseelse eller Alder, dog maae de ei allene ikke være bekendte Tyve eller liderlige Folk, men endog have fuldkommen sunde og stærke Lemmer, samt de fornødne Kræfter til at kunne arbeide, siden Arbejderne ved de Kongl. Slotte, Haver etc. herefter af denne Bataillon skal fourneres. — — — I øvrigt staaer det Regimentet frit, til dette afgivende Mandskab i al Fald at tage saadanne Invalider, som endnu besidde Kræfter nok til at kunne gjøre Tjeneste i meerommeldte Bataillon, dog maa deres Pensioner indtil videre ikke til andre bortgives.« Denne mærkelige Bataillon ophævedes allerede ved kongelig Resolution af 17de Mai 1773, idet der af den oprettedes 4 Garnisonskompagnier for Bergen og Trondhjem. Under 24de April 1789 oprettedes et Pionerkompagni, om hvilket en kongelig Resolution af 19de Februar 1790 bestemte, at dets Underholdning, da de for Landmilitair-Etaten approberede Planer Intet tilstode dertil, og Finantskollegiet ikke heller vilde bidrage længere end til Udgangen af det foregaaende Aar, skulde indskrænkes og udredes af Veikassen, paa hvis Bekostning dets Indretning især var sket.

Under 15de April 1791 resolverede Kongen, at Kompagniet skulde indgaa ved Maanedens Udgang, og Mandskabet tildeles de i Kjøbenhavn garnisonerende 6 Regimenter, som hvert skulde udvælge 1 Underofficer og 2 Mand pr. Kompagni, der til alle Tider, og saa ofte det forlangtes, kunde afgives til Veiarbejde paa General-Veikommisionens nærmere Rekvisition hos Kommandanten.

Efter en af Feltmarskallen, Prindsen af Hessen-Cassel, indgiven Plan til en Forbedring af den danske Armés Indretning, som approberedes af Kongen under 11te December 1789 og skulde træde i Kraft næstkommende 1ste Januar, foregik der nogle Forandringer ved Artillerikorpset, af hvilke her skal nævnes, at der istedetfor det tidligere Haandværker-Sapeur-Mineurkompagni oprettedes 1 Fyrværker- og Mineurkompagni, hvorved der bl. A. var ansat 1 Mineurmester og 16 Mineurer, samt 1 Haandværkerkompagni, som talte 2 Bromestere, 4 Pontonersergenter og 4 Pontonerer blandt sit Personel. Denne Plan for Artillerikorpset ændredes noget ved en kongelig Resolution af 7de December 1792, efter hvilken der ved Haandværkerkompagniet foruden Ovennævnte tillige ansattes 24 Pionerer.

For i Mangel af Pionerer at have nogle saadanne ved Infanteriregimenterne, som kunde aabne Debucheer for Artilleriet, resolverede Kongen under 13de Januar 1792, at samtlige Regimenter i Danmark og Norge skulde forsynes med Skandsetoi efter en af Artillerikorpset indleveret Prøve, samt at af de ved et Regiment værende Tømmermænd skulde Halvdelen hver bære 2 Spader, idet de da fritoges for at medføre den sædvanlige Tømmermandssav, en Fjerdedel hver 1 Bredhakke og en Fjerdedel hver 1 Øxe. Bæreredskaberne skulde forfærdiges saa lette som muligt. Vægten af Redskaber med Bæresele var: for 2 Spader $9\frac{1}{4}$ $\mathfrak{t}$, for Hakken $6\frac{3}{4}$ $\mathfrak{t}$ og for Øxen $6\frac{1}{4}$ $\mathfrak{t}$.

Krigsudrustningerne i 1801 havde vist, at Forandringer i Hærens Sammensætning i flere Retninger vare ønskelige, bl. A. at det til Raadighed værende Personel af Ingenieurkorpset langt fra var tilstrækkeligt. Hertil kom, at en kongelig Forordning af 11te Juni 1802 fuldstændig havde ophævet den fremmede Hverving og bestemt, at den staaende Hærs Rekrutering fremtidig skulde iværksættes ved Udskrivning af Landets unge Mandskab efter Reglerne i Forordningen af 20de Juni 1788 om Stavnsbaandets Løsning og de nu givne yderligere Bestemmelser. Det blev derfor i vort Aarhundredes første Begyndelse nødvendigt at skride til en gennemgaaende Forandring af Hærens Organisation.

Hvad Ingenieurkorpset angaar, da foreligger der fra General Huths Haand, sandsynligvis fra December 1802, en Indstilling til Kronprindsen, indeholdende et forelobigt Udkast til Ingenieurkorpsets Formering og dets Beskæftigelse, som frembyder saameget af Interesse, at det fortjener en nærmere Omtale. Forslaget gik i alt Væsentligt ud paa Følgende.

Sammenlignede man Antallet af Fæstninger med Ingenieurpersonalet, vilde man komme til det Resultat, at dette var saa svagt, at det neppe kunde bestride Garnisonstjenesten, at der Intet blev tilbage til Felttjenesten, og at man vanskelig vilde kunne erstatte en Afgang ved Sygdom eller afgive Officerer i extraordinære Tilfælde. Til Ansættelse under de kommanderende Generaler vilde der i Krigstid til Jylland, Fyen og Holsten behøves 4 og til Norge ligesaa mange Ingenieurofficerer, altsaa ialt 8, som da bleve undtagne Fortifikasjonstjenesten netop

paa Tider, hvor Kommandanterne mindst kunde undvære dem. Fremdeles behøvedes, naar et Troppekorps blev sammendraget, mindst 4 Ingenieurofficerer ved Generalkvartermesterstaben. For at afhjælpe denne Trang vilde det være nødvendigt, at Korpset forøgedes med 11 Officerer, saa at det kom til at bestaa af 39. Da det imidlertid vilde være svært nok at faa saamange brugbare Officerer, foresloges det aarlig fra Militairinstitutterne at optage i Korpset nogle af de dueiligste Subjekter, som havde Lyst dertil. Dels fordi Ingenieurofficererne vare saa beskjæftigede, at de vanskelig kunde faa Orlov, dels fordi de ikke havde en Mand af Kompagnierne til Opvartning, og dels fordi Avancementet i Korpset var saa slet, vare de uheldigere stillede end andre Officerer, hvorfor det foresloges at forhøje deres Gager, saa at de fuldstændig kunde ofre sig for Tjenesten og Videnskaben.

I Fredstid var Opførelsen af nye Værker eller Bygninger og Vedligeholdelsen af ældre deres Beskjæftigelse, hvortil der forredes stor theoretisk og praktisk Kundskab. De maatte ogsaa selv udføre alle Overslag samt attestere og indestaa for alle Regninger. I Krig vare de mere udsatte end Andre for Fare; blot at tracere og udføre et Logement paa Kontreskarpen midt under Fjendens Ild udkrævede en Mand med den største Koldblodighed og Omtanke.

Ingenieurofficererne bestræbte sig vel for at perfektionere sig, men for at kunne gjøre dette maatte de have Leilighed og Fritid dertil. Ved hver Fæstning burde der derfor ansættes en Materialskriver, som under Officerens Befaling kunde forfatte og renskrive Materialregnskabet og Inventariet, der hørte til de besværligste Arbejder, samt hjælpe til ved Opsynet med Arbejderne; hertil kunde benyttes gamle veljtente Underofficerer af Armeen, der kunde regne og skrive godt, idet saadanne Folk vilde ansé en Materialskriverpost for en stor Lykke og derfor vilde udfylde den med Troskab.

Korpsets kundskabsrigeste Kapitain skulde være »Anfører og Leder« i Videnskaben, hvorfor der skulde tilstaas ham et Tillæg; han skulde opholde sig i Kjøbenhavn, hvor alle de unge Officerer vare, indtil de bleve dygtige nok til lede Fæstningsarbejderne.

Der foresloges derfor en ny Plan for Korpset, hvorefter dette kom til at bestaa af 39 Officerer, fordelte i 3 Brigader, en for Danmark, en for Norge og en for Holsten, som kommanderedes henholdsvis af Chefen og de 2 Oberstlieutenanter. Efter Forslaget skulde Korpset sammensættes og gageres saaledes:

1 Chef	2400 Rdlr.
2 Oberstlieutenanter à 1600 Rdlr.	3200 —
6 Kapitainer med Majors Rang à 1000 Rdlr.	6000 —
9 — à 756 Rdlr.	6804 —
9 Premierlieutenanter à 300 Rdlr.	2700 —
9 Sekondlieutenanter à 200 —	1800 —
3 Dessinateurer à 200 —	600 —
Løn til 1 Bygningsskriver hos Chefen	300 —
Tillæg til Læreren	400 —

	Overført . . .	24204 Rdlr.
1	Materialforvalter i Kjøbenhavn og Citadellet Frederikshavn til sig og en Skriver	700 —
2	Materialforvaltere i Rendsborg og Aggershus, tilige Kassekommissairer, à 400 Rdlr.	800 —
10	Materialskrivere i Glückstadt, Frederiksort, Nyborg, Kronborg, Frederikstad, Frederiksten, Kongsvinger, Trondhjem, Bergen og Kristiansand, à 300 Rdlr.	3000 —
Ialt 53 Hoveder med Bygningsskriveren.		28704 Rdlr.

I Forslaget knyttedes hertil følgende Bemærkning: »Wenn nun das Corps de Génie vorgeschlagenermaassen eingerichtet und bezahlt würde, so hätte ein jedes Individuum desselben eine reizende Hofnung in die Zukunft, welches um so viel nothwendiger für sie ist, da ihre Laufbahn eingeschränkt, und sie in derselben von dem Anfang ihrer Dienstjahre bis an das Ende ihres Lebens fortwandern müssen; man könnte nun auch mit Gewisheit vermuthen, dass ein jeder Officier desselben sich frohen Sins seinem Metier widmen würde«.

For at uddanne Officerene til deres Bestemmelse og give dem Leilighed til at afholde Øvelser og Forsøg efter et nærmere angivet Program, foresloges der fremdeles ved Ingenieurkorpset oprettet 3 Pionerkompagnier, hvert bestaaende af 3 Sergenter, 6 Korporaler, 45 Pionerer og 1 Tambur, ialt 55 Hoveder. De aarlige Udgifter ved disse Kompagnier beregnedes til 12547 Rdlr. 48 β. I Forslaget udtaltes det, at denne Sum maaské ved første Øiekast kunde synes vel stor, men naar man erindrede, at Pionererne som øvede Folk kunde bidrage meget til at holde Fæstningerne i god Stand, hvilket ikke altid opnaaedes ved Kronarbejderne, og at de i en Krig vilde være uundværlige for at holde Veiene passable for Kolonnerne, tilveiebringe Kommunikationer og benyttes ved Forsvaret, saa vilde man finde, at de rigelig fortjente deres Sold. Til hver af Hovedfæstningerne, hvor Brigadens Officerer ogsaa opholdt sig, skulde der forlægges et Kompagni, for at Øvelserne kunde bivaanes af Alle.

I hver Provinds skulde der ansættes 1 Oberstlieutenant eller Brigadechef, 1 Ingenieurkapitain og 1 Adjutant eller Dessinateur, ved hvert Kompagni 1 Kapitain, 1 Sekondkapitain, 1 Premierlieutenant og 1 Sekondlieutenant.

Hærororganisationen af 8de Juni 1803 gav imidlertid ikke Korpset Alt, hvad det ønskede, om end Personalet blev betydelig forøget. Da Korpset, som var fordelt overalt i Fæstningerne og dengang af Officerer havde 1 Chef, 3 Majorer, 7 Kapitainer, 7 Premierlieutanter og 7 Sekondlieutanter, ikke med denne Styrke tilfulde kunde udføre Kongens Tjeneste, saaledes som det attraaedes, bestemtes det ved den nye Organisation, at saavel Officerskorpset som Antallet af de til Regnskaber og Inventariernes Rigtighed behøvende Betjente skulde forøges.

Efter Planen kom Korpset til at bestaa af:

1 Chef	1644 Rdlr.	Aarlig
Tillæg	356 —	2000 Rdlr.
At overføre . . .		2000 Rdlr.

	Overført . . .	2000 Rdlr.
3 Kommandeurer i Danmark, Norge og Holsten, à 1200 Rdlr.		3600 —
3 Majorer à 900 Rdlr.		2700 —
10 Kapitainer à 756 Rdlr.		7560 —
10 Premierlieutenanter à 282 Rdlr.		2820 —
10 Sekondlieutenanter à 198 Rdlr.		1980 —
<hr/>		
37 Officerer.		20660 Rdlr.
3 Dessinateurer à 300 Rdlr.		900 —
1 Lærer	400 Rdlr.	
til forefaldende Udgifter	40 —	
	<hr/>	440 —
		<hr/>
		22000 Rdlr.
<hr/>		
1 Bygningsskriver i Kjøbenhavn		300 —
1 Materialforvalter —		500 —
2 Materialforvaltere i Rendsborg og Aggershus, à 300 Rdlr.		600 —
10 Materialskrivere à 186 Rdlr.		1860 —
		<hr/>
		3260 Rdlr.

hvilket sidste Beløb ligesom tidligere skulde afholdes af Fæstningsbygningskassen.

Til denne Plan knyttedes følgende Bemærkninger:

*) Ingenieur-Corpset forøges med Officerer og nye Charger, hvorved den Corpset allernaadigst bevilgede særskilte Rang ophæves, saaledes at de Officerer, hvilke fra nu af udnævnes eller forfremmes derudi, sættes lige med de øvrige Officeer-Classer i Armeen.

2) Endskjøndt Kundskaber allerede forudsætttes ved en som avancerer i Corpset, saa kan han dog ikke noksom dyrke de til hans Fag henhørende Viden-skaber; til den Ende ansættes ved Corpset en Lærer, hvortil Corpset stedse har at foreslaae en prøvet, indsigtfuld Mand, som kan opfylde dette Kald og paatage sig at vejlede unge tilgaaende Officerer, hvis Opholdssted fortrinligen bliver Kjøbenhavn, indtil de ved aflagte Prøver ere befundne duelige nok, at dem ene kan betroes og overdrages en Fæstning, og de derudi forefaldende Arbeider.

3) Til Dessinateurer foreslaaes saadanne Mænd, som ikke gjøre Fordring paa videre Forfremmelse, som er Aarsagen til den for disse ansatte høiere Gage.

4) Foruden en Bygningsskriver i Kjøbenhavn og en Materialforvalter i de 3 Hovedfæstninger Kjøbenhavn, Aggershuus og Rendsborg, ansættes paa Cronborg, i Nyborg, Frederikstad, Frederiksteen, Kongsvinger, Tronhjem, Bergen, Christiansand, Glückstad og Frederiksort, hvert Sted en Materialskriver. Naar dertil efterhaanden kunde bringes længe og veltjente duelige Underofficerer af Armeen i Forslag, var det vel, hvilket fortrinligen anbefales Corpsets For- og Omsorg.

5) Den, som avancerer fra Cadet eller Ericorporal fra et af Instituterne til Officeer i Corpset, er befriet for at betale Depeche-Gebyhr og Forbedrings-

Gage ved denne hans første Befordring til Officeer, og skal sammes Beløb gøtgjøres Vedkommende af andre Fonds.

6) Enhver Officeer og anden Betjent, som beskikkes af Kongen og nyder Gage efter Maaneder og ikke efter Dage, naar den avancerer eller faaer Tillæg i Gagen, indeholdes den halve Deel af Forøgelsen eller Forbedringen derudi, indtil fulde 3 Maaneders Gage haves indestaaende, som inddrages, og ved Generalitets- og Commissariats-Collegiet forbliver in Deposito, indtil samme efter den derom udgivne særskilte allerhøieste Anordning igjen er at udbetale.»

Med Hensyn til de øvrige Udgifter til Armeen fastsatte Hærplanen bl. A. Følgende: »Til Fæstningernes Reparation, hvortil ikkun har været bevilget 50000 Rdlr., udfordres i det mindste 80000 Rdlr. om Aaret, da de havende og stedse sig forøgende militaire Bygninger og Broers Vedligeholdelse desuden fordrer og medtage store Summer«.

Den nye Plan meddeltes Korpset ved Skrivelse fra Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet af 11te Juli 1803.

Hærororganisationen af 8de Juni 1803 forandrede ogsaa Artillerikorpsets Sammensætning. Det deltes i 3 Brigader, den danske, den norske og den holstenske, og hele Korpset havde endvidere, ligesom tidligere, 1 Fyrværker- og Mineurkompagni samt 1 Haandværkerkompagni, som fordeltes efter Fornødenhed til Arsenalerne i Fæstningerne. Disse Kompagniers Udstyring henholdsvis med Mineurer og Pontonerer var fuldstændig som efter Organisationen af 1789 (se Side 42), saa at de i 1792 tilkomne Pionerer ved Haandværkerkompagniet altsaa bortfaldt.

Den 6te Mai 1806 om Morgenen Kl. 2^{1/2} døde General og Statsminister Huth efter et langt og virksomt Liv, i hvilket han havde udrettet meget til Bedste for det, han var sat til at styre, saa at Hæren og ikke mindst Ingenieur-korpset led et stort Tab ved hans Bortgang. Den 16de s. M. udnævntes Generalmajor Hans Christopher Gedde til Chef for Korpset; han overtog Posten under vanskelige Forhold, og hans Ledelse af Korpsets Anliggender fik en uventet og brat Ende, idet der allerede i den første Maaned af 1809 meddeltes ham Afsked under saa eiendommelige Omstændigheder, at de fortjene kortelig at omtales her.

Som Følge af Kjøbenhavns Overgivelse til Englænderne den 7de September 1807 nedsatte Kronprindsen under 7de November s. A. en Overkrigskommission med Prinds Frederik af Hessen som Præces til Undersøgelse og Paadømmelse af de med denne sørgelige Begivenhed forbundne nærmere Omstændigheder, og samme Dag belagdes de høiere militaire Personer, som havde deltaget i Bestemmelsen om Kapitulationen, med Arrest. Blandt disse var en tidligere Ingenieur-officer, Generalmajor Hendrik Ernst Peymann, der var Hoistkommanderende under Kjøbenhavns Beleiring, samt Ingenieurkorpsets Chef, Generalmajor Gedde. Det talrige Antal Klagepunkter gik for Førstnævntes Vedkommende i det Væsentlige ud paa, at han ikke havde opfyldt sine Pligter saavel med Hensyn til de fornødne Forberedelser til Forsvaret som under selve Beleiringen og ved Kapitulationen, medens den vigtigste Anklage mod Sidstnævnte var, at han ikke betimelig havde gjort Forestilling om de Mangler, som fandtes ved Fæstningsværkerne, og navnlig lagdes det ham til Last, at han i Krigsraadet havde ytret,

at Fæstningen under dens daværende Forfatning ikke kunde holde sig og ikke heller afslaa en Storm, hvorved »han, som Ingenieurgeneral, havde virket skadeligt og afgjørende paa den høistkommanderende Generals Beslutninger«.

I sit klare og bestemte Forsvarsindlæg udtalte Generalmajor Gedde bl. A. Følgende:

»I en Række af nogle og 60 Aar er der af de paa hinanden følgende Chefer for Ingenieurkorpset gjort mange Forslag til Kjøbenhavns Fæstnings Forbedring. Adskillige have været underkastede Kommissionsbedømmelse; andre have endog været bifaldte, men naar Arbeidet derpaa skulde begynde, har altid Finantsernes Tilstand forhindret Udførelsen. Saaledes er ét Aar fulgt paa det andet; og naar undtages nogle Embellissements, saa ere Værkerne endnu, som de vare for 100 Aar siden. Ingenieurkorpsets sidste Chef, General v. Huth, anvendte alle sine Kræfter for at faa Fæstningen sat i vedbørlig Stand, men ogsaa ham var Pengemanglen i Veien.

Kronprindsen kjendte fuldeligen alle Fæstningernes især Kjøbenhavns forfaldne Tilstand og ønskede intet hellere, end at sé dem satte i bedste Stand. Det kongelige Generalitets- og Kommissariats Kollegium var ved de idelige fra Ingenieurkorpset indkomne Rapporter over Fæstningsværkernes Forfald saa noie bekjendt med deres Tilstand, at det ikke behøvede nogen nyere og idelig Paa-mindelse. Ved hvert Aars Bygningsforslag har jeg ikke fortiet, at Fæstningerne vare i en mislig Tilstand og altsaa fuldt opfyldt min Pligt som Chef for Ingenieurkorpset. Jeg har saaledes i min 60aarige Tjenestetid gjort mangfoldige Forslag og Overslag til Ting, som næsten alle bleve approberede, men hvoraf ingen er sat i Værk.«

Denne overbevisende Udtalelse viste tydelig, hvor uretfærdig Anklagen var. De Anklagede skulde imidlertid dømmes, maaské tildels for at tilfredsstille den offentlige Mening, som hentede sin Næring fra Rygter af den vildeste og mest graverende Art om Landsforræderi og Lignende. Den 16de November 1808 afsagde Overkrigskommissionen for de to omhandlede Generalers Vedkommende følgende Dom:

Generalmajor Hendrik Ernst Peymann bør have Ære og Liv forbrudt og hans Gods være konfiskeret;

Generalmajor Hans Christopher Gedde bør have sit Liv forbrudt.

Paa denne haarde Dom resolverede Kongen under 18de Januar 1809 af Hensyn til de Domfældtes lange og tro Tjeneste, at Generalmajor Peymann skulde have Afsked af Krigstjenesten uden Tilladelse til at bære Uniform og Felttegn og skulde indtil videre opholde sig indenfor Citadellet Frederikshavns Volde, samt at Generalmajor Gedde skulde afskediges i Naade. Allerede under 28de Januar benaadedes og løslodes imidlertid Generalmajor Peymann, og saavel han som Generalmajor Gedde erholdt senere Pension og deres Charger tilbage, hvilket var et talende Vidnesbyrd om, at Kongen var kommen til Erkjendelse af, at den dem overgaaede Dom havde været uretfærdig.

Forinden Meddelelserne om Ingenieurkorpsets fremadskridende Udvikling fortsættes, skulle nogle Foranstaltninger, som bleve truffene i Aarhundredets Begyndelse i Anledning af Krigsbegivenhederne nævnes.

Under 15de December 1804 blev det befalet, at samtlige i Aaret 1801 i Sjælland, Falster o. s. v. anlagte Batterier skulde afleveres til Ingenieurkorpset og staa under sammes Tilsyn.

Ifølge en kongelig Resolution af 22de August 1808 skulde Bygningsprojekterne for Norge, saalænge Krigen varede, indsendes fra det norske Ingenieur-detachement til den paa Stedet hoistkommanderende Generals Approbation, dog saaledes at Beløbet paa det ordinaire Bygningsprojekt for samtlige Fæstninger ikke maatte overskride 15000 Rdlr., hvilken Sum i de senere Aar havde været tildelt disse Fæstninger af den reglementerede Bygningsfond; alt hvad der overskred Summen skulde opføres i det extraordinaire Bygningsprojekt for Norge.

En anden kongelig Resolution af 10de September 1808 bestemte, at alle Tjenesteforretninger, som vedkom det norske Ingenieur-detachement, og som udkrævede hoiere Sanktion, saalænge Krigen varede, skulde indsendes til den paa Stedet værende hoistkommanderende Generals Approbation, dog saaledes, at uagtet slige Sagers Afgjørelse overlodes vedkommende kommanderende Generaler i Norge, skulde Detachementet give Korpset fornøden Underretning derom, og dette da igjen gjøre behørig Melding desangaaende til de Steder, hvorunder Sagen henhørte.

Under 8de Juli 1808 udstedte Kongen en Bekjendtgjørelse om, at der skulde oprettes et Sapeurkorps paa 800 Mand i Sjælland for at bruges ved Forskandsningers og Batteriers Anlæg ved Hæren samt til hvilket som helst andet Arbeide, som Statens Fornødenheder under de daværende Konjunkturer maatte kræve. Da Udskrivningen til den staaende Hær alene var sket blandt Landalmuen, skulde Mandskabet til Sapeurkorpset fornemmelig tilveiebringes blandt Kjøbstadbeboerne paa Sjælland og omliggende Øer og saavidt muligt bestaa af Frivillige, der da opfordredes til uopholdelig at melde sig. Mandskabet skulde være mellem 20 og 50 Aars Alderen, og der skulde først udtages Dagleiere, dernæst de Tjenestekarle, Værtshusholdere, Øltappere og andre, som kunde undværes uden Næringsbrugenes Standsning, dog saaledes, at gifte Folk ikke maatte udskrives, naar Korpset uden dem kunde blive komplet. Mandskabet skulde tjene ved Korpset, saalænge Krigen varede, og ved Antagelsen i Kjøbenhavn skulde hver have 5 Rdlr. i Duceur; iøvrigt skulde det lønnes som Infanterister men tillige have Arbeidstillæg. Korpset behøvede ingen Vaabenøvelser, undtagen for saavidt Enhver burde forstaa at bruge sin Sabel til Forsvar; derimod skulde der afholdes Øvelser i Sapeurarbeide.

En kongelig Resolution af 18de Juli 1808 gav følgende Grundtræk for Sapeurkorpsets Indretning: det skulde have en Kommandeur og bestaa af 4 Kompagnier, hvoraf det 1ste stod under Kommandeurens direkte Befaling. Hvert Kompagni skulde bestaa af 1 Kompagnichef, 1 Premierlieutenant, 1 Sekondlieutenant, 1 Fændrik, 1 Kommandersergent, 1 Furer, 10 Korporaler, 1 Tambur (ved Parolbefaling af 21de Mai 1809 forøget til 3) og 200 Gemene.

En Armébefaling af 23de Oktober 1810 paalagde Guvernementet i Kjøbenhavn at sørge for, at Sapeurkorpsets Mandskab stedse var udkommanderet til Arbeide, »hvilket kunde ske derved, at ligesom et Kommando af dette Korps kom hjem efter endt Arbeide, sendtes det til et andet Sted for at afløse de Kommanderte af Regimenterne«. Det har saaledes ikke været nogen Sinecure at staa

ved dette Korps. Ved Resolution af 12te September 1812 bestemtes det, at Jægere, hvem der var overgaaet Dom til Spidsrodsstraf, fremtidig skulde afleveres til Sapeurkorpset istedetfor til Kjøbenhavns Infanteriregiment.

Under 11te Marts 1814 resolverede Kongen, at Sapeurkorpset skulde indgaa fra 1ste April s. A., og at der derimod under Kjøbenhavns Infanteriregiment skulde oprettes et Sapeurkompagni, bestaaende af 1 Kompagnichef, 1 Premierlieutenant, 1 Sekondlieutenant, 9 Korporaler, 1 Tambur og 160 Sapeurer, som skulde benyttes til Vei-, Havne- og Slotsarbeide og andre slige offentlige Anlæg eller Bygningers Opførelse. Dette Kompagni indgik tilligemed Kjøbenhavns Infanteriregiment ved Hærorganisationen af 25de Januar 1816.

Nogle enkelte Oplysninger angaaende Veivæsenet skulde med det Samme gives her. Forordningen af 20de Januar 1808, hvorved bl. A. Generalkvartermesterstaben oprettedes som en Del af Generalstaben, bestemte, at ingen større Veiarbeider maatte udføres, førend de vare godkendte af Generalkvartermesteren, der skulde bedømme deres militaire Betydning. Den 22de Marts 1808 ophævedes General-Veikommisionen, idet dens Forretninger fremtidig henlagdes under det kongelige Rentekammer, og den 4de April 1809 gaves der et Reglement for Veikorpset i Danmark. Dette Korps skulde fremtidig bestaa af Overveimesteren som Chef, Veimestere, Kondukteurer og uniformerede Pikeurer og skulde i Et og Alt rette sig efter de militaire Love. Det skulde staa under Rentekammerets Overbestyrelse og have sit Standkvarter i Kjøbenhavn, dog saaledes at dets enkelte Afdelinger i Krigstid tillige skulde sortere under den kommanderende General eller Generalkvartermesteren i vedkommende Provinds. Overveimesteren skulde kaldes og være Oberst, første Veimester Oberstlieutenant, anden Veimester Major, de øvrige Veimestere Kapitainer, virkelige Kondukteurer Premierlieutanter og overtallige Kondukteurer Sekondlieutanter af Veikorpset. Officererne havde lige Rang med Officerer af Armeen, og Ingen maatte optages som Officer i Veikorpset, som ikke havde taget Officersexamen ved et militairt Institut, samt kunde ikke avancere til Premierlieutenant uden at have bestaaet en Examen ved Veikorpset i dets særlige Videnskaber.

Med Hensyn til Ingenieurkorpsets videre Udvikling fra Begyndelsen af 1808 til 1814 skal der fremsættes Følgende.

Ved en Forordning af 20de Januar 1808, betræffende nogle Forandringer og nøiere Bestemmelser i Forskrifterne for Landmilitair-Etatens Indretning, inddeltes den danske Armé paa Fredsfod i 3 og den norske i 2 Divisioner, som atter deltes i Distrikter, Generalitetet og Generalstaben, der vare fælles for begge Armeer, oprettedes, Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet i Kjøbenhavn forandredes til det kongelige General-Kommissariats-Kollegium og det norske Kollegium til det kongelige, norske Kommissariats-Kollegium. Ifølge Forordningen skulde der tilforordnes hver Divisionsstab en af de i Divisionsdistriktet ansatte Ingenieurofficerer, hvis Pligt det skulde være at forsyne Divisionsgeneralens Arkiv med Grundtegninger og Profiler af alle Befæstninger og Batterier i Distriktet, give aarlig Rapport om deres Tilstand, fremsætte Forslag til Forbedringer af ældre og Anlæg af nye Værker tilligemed Overslag over Bekostningen. Overensstemmende hermed skulde Divisionsgeneralen affatte sin aarlige Rapport til den

høistkommanderende General for denne Del af Forsvarsvæsenet. Hvor Forslaget angik Søbatterier, skulde Ingenieurofficeren overveie Sagen med den Divisionsstabens tilforordnede Søofficer. Ingenieurofficeren skulde i sit Fag have »direkte Andrag« til Ingenieurgeneralen og umiddelbart modtage dennes Befalinger, men samtidig holde Divisionsstabens Kommandeur à jour med Sagerne.

Den 10de Mai 1808 resolverede Kongen, at der ved Korpset foruden Læreren i Mathematik skulde ansættes en Lærer i civil Bygningskunst og en i fremmede Sprog, hver med 300 Rdlr. aarlig Gage.

Under 15de Juli 1808 indstillede Korpset, at der paa Grund af det betydelige Skriveri ved samme, som siden 1801 mindst var bleven forøget med det Halve af, hvad det tidligere havde været, ligesom i forrige Tider maatte blive ansat en 2den Bygningsskriver ved det med 400 Rdlr. i aarlig Gage, og at dertil maatte blive beskikket et Subjekt, som ikke alene havde Anlæg for Kontorforretninger, men ogsaa kunde føre en god og læselig dansk og tysk Stil, samt var en i Pengesager efterrettelig og paalidelig Person. Denne Indstilling bifaldtes strax af Kongen, og Korpset indgav allerede den 16de Juli et Forslag til Pladsens Besættelse, hvilket approberedes Dagen efter.

I Anledning af, at Voldmestrene, hvis Funktion var uadskillelig fra Korpsets Tjeneste, og derfor burde anses for Individuer, der helt sorterede under Korpset, tidligere havde erholdt deres maanedlige Salair anvist ved Fæstningernes Etat-Major, hvilket ikke sjeldent havde forvoldt »Misforstaaelser og Tjenesteuordner, om hvad enten de vare Garnisons- eller Korpsets Betjente«, indstillede dette under 11te April 1809, at Voldmestrene ligesom dets øvrige civile Betjente fremtidig maatte hæve deres Gage ved Korpset, samt at der til disse Pladser skulde foreslaas saadanne, som vare oplærte ved Forstvæsenet eller de kongelige Haver, hvilken Indstilling bifaldtes af Kongen Dagen efter.

Under 23de Mai 1809 indstillede Ingenieurkorpset, til hvis Chef Oberst Suckow den 8de Februar s. A. var bleven udnævnt i Generalmajor Gæddes Sted, at dets 3 Detachementer, da Ingenieurkorpserne i næsten alle europæiske Stater vare inddelte i Brigader, i Lighed hermed fremtidig maatte benævnes den danske, den norske og den holstenske Ingenieurbrigade, hvilket approberedes ved kongelig Resolution af 25de s. M.

Den 10de November 1809 indsendte Korpset en Indstilling til Kongen om en Forøgelse af dets Personel. Det henlede først Opmærksomheden paa, at det paa Grund af Manglen paa Officerer under de daværende Krigsbegivenheder undertiden ikke havde været muligt at udføre de Korpset paahvilende Tjenesteforretninger saa hurtig som ønskeligt, at ældre Officerer hyppig havde maattet forrette underordnet Tjeneste, og at 6 af Fæstningerne i Danmark og Norge vare uden Ingenieurofficerer, saa at Tjenesten der maatte besørge af Uvedkommende. I Krigstid stillede Forholdene sig endnu ugunstigere, idet Korpset da langtfra vilde kunne afgive de fornødne Officerer til Fæstningerne, til Armeen og til Divisionsgeneralerne. Armeen var i Fredstid 70000 og i Krigstid næsten 100000 Mand, der var endvidere 20 Fæstninger og mange Kystdefensionsanlæg, og hertil havde man et Ingenieurkorps, som kun talte 37 Hoveder, hvilket var langt mindre end i andre europæiske Stater, f. Ex. i vort Naborige (Sverig), der kun

havde en Fredshær paa 47000 Mand og 9 Hovedfæstninger, medens Ingenieurpersonalet der androg 42 Hoveder. En Forøgelse af de subalterne Officerers Antal vilde ikke have den tilsigtede Virkning, da det var til erfarne Kræfter, at Korpset trængte, og det foresloges derfor forøget med 2 virkelige Kapitainer samt med en af 6 Individuer bestaaende Stabskapitainsklasse, hvoraf først nævnte som sædvanlig skulde lønnes hver med 756 Rdlr. og sidst nævnte hver med 400 Rdlr. aarlig, de reglementerede Kvarterpenge ikke iberegned. Paa Grund af de store Udgifter, som Staten under de daværende Krigsomstændigheder maatte bære, foresloges det, at Lønningskontoens Forøgelse, 3912 Rdlr., eventuelt skulde afholdes af den aarlige, ordinaire Fæstningsfond paa 80000 Rdlr., idet dennes Formindskelse, fordelt paa Fæstningerne, ikke vilde være saa følelig og langt vilde opveies af Fordelene ved det forøgede Personale. Samtidig indstilledes det, at der tilstodes Korpsets beredne Officerer Furagetillæg og dets samtlige Officerer fri Oppassere som ved de andre Vaaben, »efterdi de ingenlunde er i Stand til at lønne nogen Tjener, hvis Aarsag de nødsages personlig at forrette slige usømmelige Sysler, som hvorfra enhver anden Officer er forskaanet«.

I Anledning af denne Indstilling resolveredes det under 19de December 1809, at Korpset skulde forøges med 2 virkelige Kapitainer og 2 Stabskapitainer, hvoraf først nævnte bleve reglementerede med den sædvanlige Gage af 756 Rdlr. aarlig og Stabskapitainerne hver med 400 Rdlr., ligesom der tilstodes dem alle de almindelige Kvarterpenge; de fire Gager skulde udredes af den ordinaire Fæstningsfond.

Som Følge af de siden 1803 foregaaede Forandringer i Korpset fastsattes der under 30te December 1809 en ny Gageringsplan for samme, nemlig

1 Chef	2000 Rdlr.
3 Brigade-Kommandeurer à 1200 Rdlr.	3600 —
3 Majorer à 900 Rdlr.	2700 —
12 Kapitainer à 756 Rdlr.	9072 —
2 Stabskapitainer à 400 Rdlr.	800 —
10 Premierlieutenanter à 282 Rdlr.	2820 —
10 Sekondlieutenanter à 198 Rdlr.	1980 —

41 Officerer. 22972 Rdlr.,

hvoraf Gagen til 2 virkelige Kapitainer og 2 Stabskapitainer, 2312 Rdlr., afholdtes af Fæstningernes ordinaire Bygningsfond.

3 Dessinateurer à 300 Rdlr.	900 Rdlr.
1 Lærer i Mathematik	400 —
1 — - den civile Bygningskunst	300 —
1 — - fremmede Sprog	300 —
forskjellige Udgifter	40 —

6

1940 Rdlr.

10 Voldmestere i Kjøbenhavn, Citadellet, Kronborg, Nyborg, Korsør, Rendsborg, Glückstadt og Frederikstad med forskjellige Gager . . . . . 864 Rdlr.

Civile Betjente:	
ved den danske Brigade:	
1 Materialforvalter	500 Rdlr.
1 1ste Bygningsskriver, till. Regimentskvartermester	500 —
1 2den Bygningsskriver	400 —
2 Materialskrivere à 186 Rdlr.	372 —
ved den norske Brigade:	
1 Materialforvalter	300 —
6 Materialskrivere à 186 Rdlr.	1116 —
ved den holstenske Brigade:	
1 Materialforvalter	300 —
2 Materialskrivere à 186 Rdlr.	372 —
	3860 Rdlr.,

som afholdtes af Fæstningernes ordinaire Bygningsfond. Hele Lønningskontoen, med Fradrag af hvad der udbetaltes af denne Fond, løb saaledes op til 23464 Rdlr.

Allerede halvandet Aar efter foregik der en mindre Forandring i denne Plan. Under 22de Marts 1811 tillod nemlig Kongen efter Korpsets mundtlige Forestilling, at det maatte blive forøget med en 3die Stabskapitain, saa at enhver af Brigaderne kunde blive normeret med en saadan. Efter Korpsets gjentagne Indstillinger af 8de April og 12te Juni s. A. desangaaende, bifaldtes det under 18de Juni, at den foreslaaede Forøgelse fandt Sted, hvorhos Korpsets ældste Premierlieutenant udnævntes til Stabskapitain.

Norges Adskillelse fra Danmark ved Freden i Kiel den 14de Januar 1814 medførte selvfølgelig gennemgribende Forandringer i Korpsets Styrke og S sammensætning.

Under 11te Marts 1814 fremsendte Korpset et Forslag til en forandret Organisation, hvori det først henlede Opmærksomheden paa, at det ikke hidtil havde haft en Styrke, der stod i Forhold til Fæstningernes Antal og Armeens Størrelse, hvorfor det ogsaa i den seneste Krig havde været ugjærligt at besætte Fæstningerne eller forsyne noget marcherende Armékorps med det fornødne Antal Ingenieurofficerer. Til Rendsborg som Statens Hovedfæstning havde man saaledes neppe kunnet tilveiebringe 2 Officerer, endskjøndt den i Tilfælde af en Beleiring mindst behøvede 6, og til Auxiliarkorpset havde man ligeledes kun kunnet afgive 2 Officerer. Det var fremdeles en Mangel ved Korpsets Organisation, at Halvdelen af dets Officerer vare unge Lieutenanter, som ingen Erfaring kunde have.

Endskjøndt Antallet af Officerer kun var ringe i Sammenligning med, hvad der havdes i andre Stater, som i militair Henseende kunde sammenlignes med Danmark, formodede Korpset dog, at det efter Norges Afstaaelse skulde formindskes, men det troede ikke, at Tjenesten kunde blive forsvarlig bestridt med mindre end 31 Officerer af følgende Charger: 1 Chef, 2 Brigadekommandeurer, 2 Majorer, 12 Kapitainer, 2 Stabskapitainer, 6 Premierlieutenanter og 6 Sekondlieutenanter. Korpsets Styrke vilde derefter blive formindsket med 11 Officerer, deraf 8 Lieutenanter, og paaregnedes det, at de civile Betjente ved den danske og holstenske Brigade skulde forblive uforandrede efter Planen af 30te December

1809, vilde der ialt indvindes en aarlig Besparelse af 6154 Rdlr. Uden at Tjenesten led derved, kunde Korpset imidlertid godt istedetfor med 12 Kapitainer og 2 Stabskapitainer normeres med henholdsvis 10 og 4 af disse Charger, hvorved Besparelsen yderligere vilde forøges, selv om man, i Lighed med hvad der fandt Sted i andre Regimenter og Korpser, bevilgede Adjutanterne ved Korpset og den holstenske Brigade aarlige Tillæg paa 60 og 30 Rdlr.

Resolutionen paa Korpsets Indstilling faldt den 20de April 1814, og det blev derefter sammensat og gageret saaledes:

1 Chef	2000 Rdlr.
2 Brigadekommandeurer i Danmark og Hertugdømmerne, à 1200 Rdlr.	2400 —
2 Majorer i Danmark og Hertugdømm., à 900 Rdlr.	1800 —
8 Kapitainer à 756 Rdlr.	6048 —
4 Stabskapitainer à 400 Rdlr.	1600 —
6 Premierlieutanter à 282 Rdlr.	1692 —
6 Sekondlieutanter à 198 Rdlr.	1188 —
Tillæg for Adjutanten ved Korpset	60 —
— — — ved holstenske Brigade	30 —
<hr/>	
29 Officerer.	16818 Rdlr.
2 Dessinateurer à 300 Rdlr.	600 —
3 Lærere som efter Planen af 30te December 1809	1000 —
forskjellige Udgifter	25 —
<hr/>	
5	1625 Rdlr.
7 Voldmestere i Kjøbenhavn, Citadellet, Kronborg, Nyborg, Korsør, Rendsborg og Glückstadt med forskjellige Gager	756 —
8 civile Betjente ved den danske og holstenske Brigade som efter Planen af 30te December 1809	2444 —
<hr/>	
49.	21643 Rdlr.

Endvidere tilstodes der Furagetillæg for 6 Heste, nemlig til Chefen, 2 Brigadekommandeurer, 2 Majorer og Korpsets Adjutant, samt, da Oppassere in natura ikke kunde tilstaas Korpsets Officerer, Oppasserpenge à 7 β . daglig, for hver af Stabsofficererne for 2 Oppassere og for hver af de andre Officerer for 1 Oppasser.

Det paaregnede Lærerhonorar, 1000 Rdlr., skulde bortfalde, naar det existerende Kursus var endt (dette skete i 1815), og indtil der i Tiden igjen maatte blive begyndt paa Forelæsningerne.

Den 21de Marts 1814 havde Chefen for Ingenieurkorpset, Generalmajor Suckow, sendt en Forespørgsel til den tidligere norske Brigadekommandeur, Oberst Ramm, om hvilke af Korpsets Officerer m. Fl. der ønskede at blive i Norge, idet han samtidig i anerkjendende Udtryk bragte Obersten en Tak for den Række af Aar, de havde tjent i samme Korps. Herpaa indløb der et Svar af 23de April s. A., hvori Obersten gav de attraaede Oplysninger efter først at have udtalt for Chefen en Tak for hans stedse udviste bevaagne og nidkjære Omsorg for Alt,

hvad der havde vedkommet den norske Ingenieurbrigades Tarv og Bedste samt for den ædle, retskafne og humane Tænkemaade, han ved enhver Leilighed havde lagt for Dagen. Følgende af Korpsets Officerer og Betjente forbleve i Norge og aflagde den dertil udfordrede edelige Forpligtelse uden at have begjæret Afsked af dansk Tjeneste, hvorfor de under 10de August 1814 udslettedes af Korpsets Etat, nemlig: Major d'Aubert, Kapitain Ræder, Premierlieutenant Nissen og Dessinateur Hirsch, alle danske af Fødsel, samt Oberst Ramm, Kapitainerne N. W. Gedde, Schnittler, F. C. Gedde og Wetlesen, Stabskapitain Hoff, karakteriseret Kapitain Sibbern, Materialforvalter Wetlesen, Materialskriverne Ebbesen, Smith, Beck, Sættem og Sørvig, Voldmestrene Hoff og Ibsen, alle norske af Fødsel.*) I 1815 meddeltes der dem alle efter Ansøgning Afsked i Naade af dansk Krigstjeneste med Undtagelse af Premierlieutenant Nissen, som s. A. atter traadte i Numer ved Korpset som Stabskapitain, og Voldmester Ibsen. Premierlieutenant Vossgraff samt Sekondlieutenanterne Garben, Arentz og F. H. d'Aubert erholdt alle i 1814 Afsked efter Ansøgning for at træde i norsk Tjeneste.

Ved Arméplanen af 25de Januar 1816, som skulde træde i Kraft fra 1ste Februar s. A., indskrænkedes vel paa Grund af Landets ved Krigene i Aarhundredets Begyndelse fremkaldte slette Finantstilstand Hærens og deriblandt Korpsets Styrke meget betydeligt, idet dette formindskedes med 10 Officerer. Korpset, ved hvilket samtidig Inddelingen i Brigader ophævedes, kom efter denne Plan til at bestaa af:

1 Chef	2000 Rdlr.
1 Oberstlieutenant	1200 —
2 Majorer à 900 Rdlr.	1800 —
6 Kapitainer à 756 Rdlr.	4536 —
<hr/>	<hr/>
10	9536 Rdlr.

*) Den norske Ingenieurbrigade benævntes efter Adskillelsen fra Danmark det kongelige, norske Ingenieurkorps og erholdt ved Arméplan af 3die Juli 1817 en selvstændig Organisation, hvorefter det kom til at bestaa af: 1 Chef, 1 Oberstlieutenant, 2 Majorer, 4 Kapitainer, 2 Stabskapitainer, 4 Premierlieutanter og 6 Sekondlieutanter, ialt 20 Officerer, samt 1 Hovedregnskabsfører og Sekretair og 7 Materialskrivere, der senere gik over til at benævnes Voldmestere; Chefen skulde i det Mindste være Oberst. Ved kongelig Resolution af 17de August 1818 bestemtes det, at Ingenieurkorpsset fremtidig skulde kaldes den kongelige, norske Ingenieurbrigade, og under 8de Mai 1875 forøgedes Stabskapitainernes Antal til 4, medens Antallet af Sekondlieutanter formindskedes til 4. Brigaden blev ved Resolution af 1ste Marts 1862 delt i 6 Ingenieurdetachementer, nemlig 1 for Akershus og nærmeste Omgivelser samt Oskarsborg og 1 for hver af Norges 5 Brigadekommandodistrikter, hvert Detachment bestaaende af en Major eller Kapitain samt yngre Officerer efter Fornødenhed. Voldmestrene, der vare Arbejdsunderofficerer ved Detachementerne, ansattes ved kongelig Resolution af 8de September 1869 som militaire Underbefalingsmænd med Fanejunkers Grad. Siden 1875 er Brigadens Organisation ikke bleven forandret.

Chefer: Generalmajorerne B. d'Aubert ($^{15}/_9$ 1815— $^{21}/_4$ 1832), N. W. Gedde ($^{15}/_6$ 1832— $^{31}/_5$ 1833), H. J. Wetlesen ($^{22}/_7$ 1833— $^{9}/_{11}$ 1844), N. B. Garben ($^{19}/_2$ 1845— $^{20}/_7$ 1861), T. C. Broch ($^{28}/_9$ 1861— $^{8}/_4$ 1863), N. C. Irgens ($^{23}/_5$ 1863— $^{3}/_4$ 1868), J. G. Ræder (Brigadekommandeur $^{3}/_4$ 1868— $^{23}/_4$ 1870, Chef fra $^{23}/_4$ 1870).

	Overført	9536 Rdlr.
1 Stabskapitain	500	—
4 Premierlieutenanter à 355 Rdlr.	1420	—
4 Sekondlieutenanter à 265 Rdlr.	1060	—
Adjutanttillæg	60	—
19 Officerer	12576	Rdlr.
2 Dessinateurer à 380 Rdlr.	760	—
5 Voldmestere i Kjøbenhavn, Citadellet, Kronborg, Nyborg og Rendsborg	725	—
1 Materialforvalter i Kjøbenhavn	500	Rdlr.
1 — i Rendsborg	350	—
1 Bygningssskriver, tillige Regimentskvartermester .	500	—
3 Materialskrivere à 250 Rdlr.	750	—
	2100	Rdlr.
Til forskjellige Udgifter	28	Rdlr.
32	16189	Rdlr.;

endvidere Furagetillæg for Chefen (2 Heste) og Oberstlieutenanten (1 Hest), medens Adjutanten ikke gjordes bereden.

Det overlodes Chefen at fordele Officererne efter Tjenestens Nødvendighed og de yngre Officerers hensigtsmæssigste Undervisning. Til Lærere ansattes ingen Gage, men saa ofte, det fandtes nødvendigt at holde et Kursus i Fortifikation, kunde Chefen gjøre Forestilling derom, og Udgifterne skulde da udredes af den militaire Extrafond. Ingen af Officererne fik Oppassere in natura, men derimod Oppasserpenge, beregnede til en Gemens fulde daglige Traktement. Regnskabsaaret skulde fremtidig regnes fra 1ste Februar til 31te Januar.

Hærorganisationen af 25de Januar 1816 forandrede ogsaa Artillerikorpssets Størrelse og S sammensætning. Fyrværker- og Mineurkompagniet beholdt dog 1 Mineurmester og 16 Mineurer som efter Organisationen af 1789, medens Haandværkerkompagniet indgik, og Haandværkerne, deriblandt 2 Bromestere, 2 Pontonersergenter og 4 Pontonerer, fordeltes mellem Kjøbenhavns og Rendsborgs Arsenaler og underlagdes de respektive Provincial-Kommissairer i Danmark og Holsten.

Under 25de April 1825 approberede Kongen, at Chefen for Artillerikorpsset, som hidtil, maatte udvælge en sagkyndig Officer til at forestaa Mineøvelserne ved Korpsset, hvilken Officer da tillige skulde veilede dettes yngre Officerer i Mineurvidenskaben og de ved samme forekommende Beregninger. Endvidere bifaldtes det, at Chefen for Fremtiden udvalgte en duelig Officer til at forestaa Pontonerøvelserne og til som Instrukteur at veilede de yngre Officerer i de ved Pontonervidenskaben forekommende hydrostatiske og andre Beregninger. Disse Officerer skulde tillige understøtte Chefen i videnskabelige Undersøgelser og Expeditioner.

I Følge Kongens Befaling udfærdigede General-Kommissariats-Kollegiet under 4de Februar 1828 en ny Plan og Organisation for Artillerikorpsset, der

skulde træde i Kraft fra 1ste Januar s. A. at regne, og hvorefter der ved samme oprettedes et Mineur- og Sapeurkompagni samt et Pontoner- og Pionerkompagni, som skulde staa umiddelbart under Chefen og have følgende S sammensætning:

— Mineur- og Sapeurkompagniet: 1 Kompagnichef, 1 Sekondkapitain, 1 Premierlieutenant, 1 Sekondlieutenant, 2 Mineurmestere, 1 Fyrværker, 1 Kommandersergent, 1 Furer, 2 Sergenter, 4 Bombarderer, 6 Overkonstabler, 90 Mineurer og 45 Sapeurer, ialt 4 Officerer og 152 Mand, som skulde garnisonere i Kjøbenhavn med Undtagelse af 1 Sekondkapitain, 1 Sekondlieutenant, 1 Mineurmester, 1 Sergent, 2 Bombarderer, 2 Overkonstabler, 30 Mineurer og 15 Sapeurer, ialt 2 Officerer og 51 Mand, der skulde forlægges til Rendsborg;

— Pontoner- og Pionerkompagniet: 1 Kompagnichef, 1 Sekondkapitain, 1 Premierlieutenant, 1 Sekondlieutenant, 2 Bromestere, 1 Fyrværker, 1 Kommandersergent, 1 Furer, 2 Sergenter, 4 Bombarderer, 6 Overkonstabler, 90 Pontonerer og 45 Pionerer, ialt 4 Officerer og 152 Mand, som skulde garnisonere i Kjøbenhavn med Undtagelse af 1 Sekondkapitain, 1 Sekondlieutenant, 1 Bromester, 1 Sergent, 2 Bombarderer, 2 Overkonstabler, 30 Pontonerer og 15 Pionerer, ialt 2 Officerer og 51 Mand, der skulde forlægges til Rendsborg.

Mineur- og Sapeurkompagniet skulde formeres af det tidligere Fyrværker- og Mineurkompagni samt af Artillerikompagnierne, der fremtidig skulde føre Navn af Batterier, Pontoner- og Pionerkompagniet af de fra Arsenalhaandværkerne afgaaende 2 Bromestere, 2 Pontonersergenter og 4 Pontonerer samt af det tidligere Fyrværker- og Mineurkompagni og Artillerikompagnierne.

De 18 Batterier deltes i 2 Brigader, den danske paa 12 og den hollandske paa 6 Batterier, kommanderede af Brigadekommandeurer, under hvem de 2 ovenfor nævnte Kompagnier henlagdes efter kongelig Resolution af 9de Januar 1834. En anden Resolution af 27de April s. A. forøgede Antallet af Overkonstabler pr. Kompagni til 20, hvoraf 12 permitterede.

Fra 1816 indtraadte der, vel nærmest paa Grund af den forholdsvis lange Række Fredsaar, som var begyndt for Danmark efter Freden i Kiel, rolligere Tilstande for Ingenieurkorpsset saavel med Hensyn til dets Organisation som til dets Virksomhed. Denne, som udelukkende var af teknisk Natur, fik imidlertid i Begyndelsen af Trediverne en væsentlig og for Korpsset i en lang Periode betydningsfuld Tilvæxt ved Veikorpssets Indlemmelse i samme. Det var høist forstaaeligt, at man i hine Tider, hvor Ingenieurkorpssets Virksomhed væsentlig var indskrænket til de ved Fæstningerne og Hærens Bygninger forefaldende Vedligeholdelsesarbejder, søgte at udvide Virksomheden til mere omfattende Arbejder paa beslægtede Omraader, dels for at beskjæftige Korpsset og dels for at give dets Officerer Leilighed til at vinde en nyttig og uvurderlig, praktisk Erfaring.

Under 15de Marts 1832 tilskrev Kong Frederik den Sjette Korpssets daværende Chef, Generalmajor Krag, saaledes:

»Allerede længe have Vi været betænkt paa til Gavn for Vor Tjeneste, at give Ingenieur-Corpsset en forøget Virkekreds ved at overdrage samme flere tekniske Bestillinger, der ere nær beslægtede med Corpssets fleersidige Fag; men mange Forhindringer, og især de med en saadan Forandring nødvendige Udgifter, have hidtil forhindret Udførelsen af denne Idee.

Da Vi imidlertid troe, at den paatænkte Forandring, uden forøget Udgivt for vor Kasse, successive kunde iværksættes, saasnart enkelte Poster, der for Fremtiden blive at underlægge Corpset, maatte vorde ledige, og da for Tiden flere Vacancer haves i Veicorpset, og Veivæsenet er en af de Tjenestegrene, Vi først og fremmest ønskede Ingenieur-Corpset overdraget, saa forekommer det Os som Tidspuncten til at begynde Forandringen nu rettest vilde være at vælge.

De Tjenestegrene, Vi have paatænkt underlagt Ingenieur-Corpset og hvormed dette Corps altsaa vilde blive forøget, ere følgende:

1) Det under Rentekammerets Overbestyrelse sorterende Veicorps, der bestaaer af: 3 Stabsofficerer, 3 Capitainer og 6 Lieutenanter foruden et Antal Piqueurer;

2) Vei-Embedsmændene i vore Hertugdømmer, der sortere under det slesvig-holsteen-lauenborgske Cancelli og ere følgende: 2 Overlandevei-Inspecteurer, 1 Veiinspecteur og 1 Veiconducteur;

3) Havne- og Fyrinspecteur-Embedet, der henhører under Vort General-Toldkammer- og Commerce-Collegium;

4) Inspecteur-Embedet ved den slesvig-holsteenske Kanal, der sorterer under Vort Rentekammer.

Hvad Veicorpset angaaer, saa maatte dette med dets samtlige Personale paa eengang underlægges Ingenieur-Corpset med Behold af den for ethvert Individ nu fastsatte Gage, dog med Undtagelse af Chefen for Veicorpset, hvilken Post for Fremtiden ikke vilde blive nødvendig.

De øvrige under Nr. 2, 3 og 4 nævnte Poster vilde derimod først ved indtræffende Vacance være at henlægge under Ingenieur-Corpset, og den derfor reglementerede Gage være at stille til dette Corps's Disposition.

Omenskjøndt Diigevæsenet synes nær beslægtet med Veivæsenet, og som saadant vel ogsaa rettest burde henhøre under Ingenieur-Corpset, saa have Vi dog ei nævnt dette blandt fornævnte Poster, da for Diigevæsenet en meget speciel Localkundskab er af største Vigtighed og det vilde være farligt, at lade denne Tjeneste besørge ved Officerer, der afvexlende commandeertes til samme.

Ingenieur-Corpset, der nu bestaaer af: 4 Stabsofficerer, 7 Capitainer og 8 Lieutenanter, vilde saaledes med Tiden erholde en Forøgelse af 18 Poster, og dette hele Antal af ialt 37 Officerer kunde til Corpsets Tjeneste muligen være at fordele saaledes:

Til Corpsets Commando:

en Chef, assisteret af

en ældre Officeer og

en Adjutant . . . . . er 3 Officerer,

Til Tjeneste i Fæstningerne og ved militaire Etablissements:

en dirigerende Stabsofficeer i Kjøbenhavn;

4 Officerer sammesteds og i Citadellet;

en Officeer for Cronborg, Frederiksværk og Usserød;

en Officeer for Nyborg og Corsøer;

en Officeer for Fredericia, Fladstrand og Hals;

Latus 3 Officerer.

Transport 3 Officerer.

en dirigerende Stabsofficer i Hertugdømmerne;
 2 Officerer for Rendsborg;
 en Officer for Frederiksort, Eckernförde og Altona;
 en Officer, som Lærer } ved den militaire
 en Officer, som Skoleofficer } Hoiskole;
 3 Officerer en reserve til Brug ved enkelte større Arbejder er 17 —

For Veivæsenet:

en dirigerende Stabsofficer;
 en Medhjælper eller Adjutant;
 8 Districtsofficerer, hvoraf
     2 i Sjælland;
     1 i Fyen;
     2 i Jylland;
     1 i Hertugdømmet Slesvig;
     1 i Hertugdømmet Holsteen;
 og 1 i Hertugdømmet Lauenborg; samt
 4 Officerer til at udføre de større Veiarbejder . . . . . er 14 —

For andre Tjenestegrene:

en Havne- og Fyrinspecteur;
 en Inspecteur ved den slesvig-holsteenske Kanal, og
 en Officer ved Opmaalingen i Holsteen, eller til
 andet Brug . . . . . er 3 —

Summa 37 Officerer.

Ligesom det er udenfor al Tvivl, at de foranførte hidtil særskildt administrerede Tjenestegrene, der blive at underlægge Ingenieur-Corpsset, ikke ville tabe ved den paatænkte Forandring, saaledes maa det ogsaa antages, at den større praktiske Duelighed, som Ingenieurofficererne ville vinde ved en saadan fleersidig Activitet, vilde komme sammes militaire Brugbarhed til Nytte. Ved en passende Afvexling mellem militaire og civile Forretninger, — og denne maatte som ufravigelig Regel foreskrives, — vilde det derhos letteligen kunne forebygges, at Ingenieur-Corpssets Hovedbestemmelse, den militaire nemlig, ikke glemmes og at den militaire Aand ikke tabes.

Efter saaledes at have gjort Dig bekendt med Vore Ideer, angaaende den foromtalte Forandring og Forøgelse af Ingenieur-Corpsset, er det Vor aller-naadigste Villie, at Du nøie overveier denne Sag, og dernæst til Os indkommer med Din allerunderdanigste Betænkning over samme, hvorhos tillige bliver at indsende et Udkast til en nye Plan for Ingenieur-Corpsset med Hensyn til den intenderede Forstærkning, samt noiere Bestemmelser for Corpssets Tjenesteforhold i det hele, for sammes Forhold til de Collegier, under hvilke de omtalte Tjenestegrene sortere, og for Forandringens successive Iværksættelse.

Fornævnte Plan til Ingenieur- og Vei-Corpssets Forening, som Vi saaledes herved have paalagt Dig at udarbejde og indlevere directe til os, maa ikke være bekendt for Nogen, undtagen for Oberstlieutenant Prangen, hvem vi tillade Dig at konsultere i denne Sag.

Dette tilkjendegives saaledes til allerunderdanigste Efterretning.«

Forinden Korpsets Indstilling i Anledning af Ovenstaaende indsendtes, modtog det under 28de April 1832 en Skrivelse fra General-Kommissariats-Kollegiet, hvori det meddeltes, at Kongen samtidig med at afgive Resolution paa en gjennem Artillerikorpset indkommen Forestilling fra en Kommission, der var nedsat til at udarbejde Regulativer til faste Artilleriskolers Organisation, under 25de Marts bl. A. havde befalet det taget under Overveielse, om ikke Pontoner- og Pionerkompagniet saavel som Mineur- og Sapeurkompagniet burde afgaa fra Artillerikorpset og underlægges Ingenieurkorpset, saaledes som det fandt Sted ved flere Armeer. Kollegiet havde i den Anledning forlangt og under 21de April modtaget en Erklæring fra Artillerikorpset, som gik ud paa, at da bemeldte to Kompagniers Tjeneste var meget beslægtet med Ingenieurkorpsets Arbeide, syntes der ikke at kunne anføres væsentlige Grunde mod deres Afgivelse fra Artillerikorpset; men da dette Korps ikke vilde kunne undvære Kompagniernes Underbefalingsmænd og Menige af Hensyn til de daglige Arbeider og Vagttjenesten, saa vilde Afgivelsen ikke kunne finde Sted, med mindre Artillerikorpset paa anden Maade fik Erstatning for denne Tjenestestykke. Lønninger for den Styrke, Kompagnierne havde til Tjeneste udenfor Exercertiden, samt Udgifterne til dens Øvelser androge 6143 Rdlr., og den fornødne Erstatning, hvis Kompagnierne skulde afgives til Ingenieurkorpset, vilde beløbe sig til 4009 Rdlr.; Artillerikorpset vilde saaledes kunne afgive 2134 Rdlr. til Ingenieurkorpset, men det forment, at dette Korps vilde kunne indvinde den øvrige Del af den fornødne Sum til Kompagnierne ved at anvende disses Folk til sine Arbeider istedetfor leiede Haandværkere og Dagleiere. General-Kommissariats-Kollegiet begjærede nu Ingenieurkorpsets Ytringer om Sagen, særlig om de af Artillerikorpset reiste, økonomiske Spørgsmaal.

Under 9de Juli 1832 fremsendte Korpset under Et sin Betænkning til Kongen i Anledning af de saaledes modtagne tvende Ordre og knyttede dertil den Bemærkning, at de omhandlede Tjenestegrene hver især ingenlunde vilde tabe, men i flere Henseender vinde ved den intenderede Forandring, samt at en saadan flersidig Aktivitet saavel som Indførelsen af Genietropper vilde have den heldigste Indflydelse paa Korpsets praktiske og militaire Brugbarhed. Korpset delte tillige Kongens Mening om det U hensigtsmæssige i at henlægge Digevæsenet til det. Betænkningen omfattede 7 forskjellige Punkter, hvert fremsat i et Bilag. Det vilde blive for vidtløftigt her at gjøre detailleret Rede for denne interessante Indstilling, hvori der til Sammenligning gaves Oplysninger om de tilsvarende Forhold i Datidens udenlandske Hære, men Fremstillingen her maa indskrænke sig til en Meddelelse om Korpsets positive Forslag.

A. Ingenieurtropper. Det foresloges at benævne disse med et fælles Navn, Pionerer, og at inddele dem i Mineurer, Sapeurer og Pontonerer samt at henlægge dem under Ingenieurkorpset, hvor de hensigtsmæssigst horte hjemme, fremdeles at have et særskilt Pontonerkompagni, men at forene Mineurer og Sapeurer i et fælles Kompagni. Ved Sammenligning med franske og preussiske Forhold vilde man komme til det Resultat, at der til den danske Felthær, som var beregnet til 40000 Mand, egentlig vilde behøves et Pionerkorps paa 620 à

840 Mand, hvoraf 3 à 400 vare tjenestegjørende i Fredstid, samt at dette Korps bedst vilde være at inddele i 3 Sapeurkompagnier, som tillige indbefattede Mineurerne, og 1 Pontonerkompagni; alligevel indskrænkede Forslaget sig af økonomiske Grunde til 2 Kompagnier. For at kunne udføre visse vigtige Øvelser paa den Tid, der var mest Mandskab til Tjeneste, foresloges Pontonerkompagniets Størrelse sat til 134 Mand (Underofficerer og Menige), skjøndt det egentlig kun burde udgjøre en Fjerdedel af Pionerkorpsets Styrke. De to Kompagnier burde forøges med 16 Underofficerer, for at der kunde ansættes de fornødne Underofficerer ved Fæstningstjenesten istedetfor dem, der hidtil vare afgivne af forskellige Regimenter. Mineur- og Sapeurkompagniets Styrke foresloges sat til 192 Mand; ialt skulde altsaa Pionerstyrken være 326 Mand, eller 22 flere end ved de eksisterende Kompagnier. Endvidere foresloges det, at begge Kompagnier skulde garnisonere i Kjøbenhavn, dog saaledes at der afgaves et Detachement af Mineur- og Sapeurkompagniet til Rendsborg, at de skulde bevæbnes med Bajonetgevær, og at et nyt Munderingsreglement skulde udarbejdes, at Kompagnierne skulde rekrutteres fra forskellige Distrikter i Kongeriget og Hertugdømmerne, hvor man kunde vente at finde de Professionister, som udfordredes, samt at frivillig Hverving af saadanne Folk maatte tillades.

Der fremsattes fremdeles Forslag om Indkaldelser i Tjenestetiden (6 Aar), samt om at udtjente Folk skulde danne en Pionerkorpset tilhørende Forstærkning. Pionerernes Uddannelse skulde begynde med Infanteriexercits, hvorpaa Undervisningen i Vaabnets specielle Tjeneste skulde følge. Ved Pontonerkompagniet skulde der holdes 3 Trainsoldater til Tjeneste til at passe 5 Korpsheste, bestemte for de 2 Kompagnichefer, for Distriktofficeren for Kristianshavn inkl. Krudttaarnsveien, for Veiofficeren i Kjøbenhavns Amt og for Korpsets Adjutant. Endvidere foresloges Regler for Udbetaling af Arbejdspenge for Fæstningsarbejde, hvorefter Besparselsen for Bygningskassen ved Pionerernes Anvendelse til slige Arbejder vilde blive 4400 Rdlr., der kunde anvises som Bidrag af denne Kasse til Pionerkorpsets Underhold.

Med Hensyn til Kompagniernes Forsyning med Officerer foresloges det, at en Stabsofficer under Chefen skulde kommandere Pionerkorpset, at hvert Kompagni skulde have 1 Kapitain som Chef samt 1 Sekondkapitain og 2 Lieutenanter eller 3 Lieutenanter, hvilke Officerer efter nogle Aars Tjeneste ved Kompagnierne skulde forsættes til anden Gjerning. Korpset skulde reglementeres med en Auditeur og Regimentskvartermester istedetfor Bygningsskriveren, og han skulde have Opsyn med Korpsets Arkiv og Bibliothek; derimod skulde der ingen Læge ansættes ved det i Fredstid.

Med de to Kompagnier maatte deres hele Inventarium og Materiel — Bro-, Mine- og Sapemateriel — overgaa fra Artilleri- til Ingenieurkorpset; ligeledes maatte dette indtil videre benytte flere af først nævnte Korps's Institutioner.

Sluttelig forment Korpset, at den Sum, Artillerikorpset havde foreslaaet afstaaet til det ved Kompagniernes Overgang, var meget for lavt beregnet.

B. Veivæsenet. Det foresloges, at Veivæsenet i Danmark og Lauenborg samt Veivæsenet i Slesvig og Holsten efter Indlemmelsen i Ingenieurkorp-

set, som hidtil, skulde vedblive at sortere henholdsvis under Rentekammeret og det slesvig-holsten-lauenborgske Kancelli.

Veikorpset i Danmark bestod af 12 Officerer, 1 Materialskriver, 8 Pikeurer, 1 Murmester, 1 Planteur og 1 Assistent hos samme samt 3 Opsynsmænd og et betydeligt Antal Interimspikeurer efter Arbeidernes Tarv. Chefsposten skulde efter Kongens Bestemmelse indgaa, og 3 Pladser vare vakante; af de øvrige 8 Officerer var kun 1, nemlig Sekondlieutenant Andræ, egnet til efter bestaaet Examen paa Høiskolen at indtræde som virkelig Ingenieurofficer i Korpset, hvorimod de øvrige 7 foresloges optagne i dette under Benævnelsen »Veiofficerer« med Bibehold af Uniform og Gage, dog med Udsigt til en forbedret Stilling. Veiofficererne skulde fortrinsvis anvendes til Veitjeneste, men kunde dog ogsaa benyttes til andre Forretninger, hvortil Korpset maatte ansé dem for skikkede.

Den Stabsofficer at Korpset som skulde dirigere Veitjenesten i Danmark og ogsaa i sin Tid i Hertugdømmerne, naar sammes Veivæsen underlagdes Korpset, skulde garnisonere i Kjøbenhavn og indtræde i Overveimesterens Funktioner. Det foresloges, at samtlige Rappporter, Forslag m. m. fra denne til Rentekammeret skulde passere Korpsets Chef. Under den som Veidirekteur fungerende Stabsofficer burde ansættes 2 Distriktsofficerer paa Sjælland og omliggende Øer, 1 i Fyen og 2 i Jylland samt 4 eller flere til Ledelsen af større Veiarbejder. Korpset skulde i det Hele taget i Fredstid efter Rentekammerets Forlangende kommandere indtil 12 Officerer til Veitjenesten i Danmark, hvilket svarede til Størrelsen af Veikorpset. Med Hensyn til Underpersonalet foresloges det, at Materialskriveren skulde bibeholdes, samt at det overdroges Rentekammeret at indsende Forslag med Hensyn til Antallet af faste Veiofsynsmænd og Veipionerer, der i visse Retninger skulde indordnes under de militaire Love. Opsynsmænd til særlige Veiarbejder kunde antages af Veidirekteuren med Rentekammerets Bemyndigelse.

Veivæsenets Kassevæsen foresloges henlagt under Korpsets Kassekommission og administreret i alt Væsentligt efter de gjældende Regler for Korpsets Kassevæsen.

Efterhaanden som de i Hertugdømmerne Slesvig og Holsten ansatte Veibembedsmænd gik af, skulde deres Pladser besættes med Ingenieurofficerer — de paagjældende Numere holdtes indtil da vakante —, saaledes at der kom 1 Distrikts-officer i hvert af Hertugdømmerne, ligesom en eller flere Officerer kunde beordres dertil for at udføre større Veiarbejder. Udbetalinger til Veitjenesten i Hertugdømmerne skulde foregaa ved Korpsets Bygningskasse i Rendsborg. Efter Afgangen af den daværende Veinspektør i Lauenborg vilde hans Tjeneste ligeledes være at besætte med en Officer af Korpset.

C. Havne- og Fyrinspektionen samt Inspektionen ved den slesvig-holstenske Kanal foresloges, naar de daværende Embedsmænd gik af, overdragne Officerer af Korpset, som indtil da holdt de paagjældende Numere vakante. Disse Officerer skulde i denne deres Tjeneste sortere under General-Toldkammeret og Kommerce-Kollegiet.

D. Plan for Ingenieurkorpset. Naar oven nævnte Tjenester indlemmedes i Korpset, foresloges dette sammensat saaledes:

Officerer: 1 Chef, 3 Oberstlieutenanter, 5 Majorer, 13 Kapitainer, 5 Sekondkapitainer, 13 Premierlieutenanter og 5 Sekondlieutenanter, ialt 45 Officerer, fordelte med 3 til Chefskommandoen, 12 til Fæstningstjenesten, 9 til Pionerkorpset, 9 til Veitjenesten, 1 Havne- og Fyrinspektør, 1 Kanalinspektør, 2 paa den militaire Høiskole og 8 i Reserve til forefaldende Arbejder;

Pionerkorpsets Mandskab:

— Mineur- og Sapeurkompagniet: 2 Mineurmestere, 1 Kommandersergent, 1 Vaabenmester og Furer, 1 Depot-Sygehus- og Justitssergent, 10 Sergenter, 12 Korporaler, 1 Trompeter, 6 Overmineurer, 6 Oversapeurer, 40 Mineurer og 112 Sapeurer, ialt 192 Mand;

— Pontonerkompagniet: 2 Bromestere, 1 Kommandersergent, 1 Vaabenmester og Furer, 5 Sergenter, 6 Korporaler, 1 Trompeter, 6 Overpontonerer, 104 Pontonerer og 8 Trainsoldater, ialt 134 Mand;

Mellemstab: 1 Auditeur og Regimentskvartermester, tillige Arkivar og Medhjælper paa Chefens Kontor, 2 Dessinateurer, 2 Materialforvaltere i Kjøbenhavn og Rendsborg og 5 Materialskrivere paa Kronborg, i Nyborg, Fredericia og Frederiksborg samt ved Vei-Etatens Depot, ialt 10;

endvidere 5 Voldmestere i Kjøbenhavn, Citadellet Frederikshavn, Kronborg, Nyborg og Rendsborg samt 14 Veipionerer for Chausseen Kiel-Altona, saa at hele Korpsets Personal kom til at omfatte 400 Personer.

Endelig gav Forslaget meget detaillerede Oplysninger om Udgifterne ved Planens Gjennemførelse og Maaden, hvorpaa den successivt kunde iværksættes.

Under 17de November 1832 bestemte Kongen, at Oberstlieutenant Prangen indtil videre skulde overtage Chefsforretningerne ved Veikorpset, og under 15de December s. A. tilskrev han Generalmajor Krag saa lydende:

»Den Plan, som Du efter Vor Befaling har udarbejdet til at forene Veicorpset, samt Mineur-, Sappeur-, Pontonneer- og Pioneer-Compagnierne, tilligemed Overlandeveis-Inspectoraterne i Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen, Veimester-Embedet i Hertugdømmet Lauenborg, Inspecteur-Embedet ved den slesvig-holsteenske Kanal, og Fyr- og Havne-Inspecteur-Embedet, med Ingenieur-Corpset, have Vi nøie gennemgaaet, og finde den fortræffeligen udarbejdet, hvisaarsag Vi maa beklage, ikke Ord til andet at kunne antage og approbere den, men de forøgede Udgifter, som den hele Plan ville foraarsage, er Aarsag i, at den for Tiden ikke gandske kan udføres.

Som Følge heraf ansee Vi det rigtigst, at Planen inddeles i 3 Dele, nemlig: hvad der strax kunne udføres, som blev, at forene Veicorpset med Ingenieur-Corpset,

hvad der dernæst i Tiden kunde udføres successive som Vacancer indtræffe, saasom at forene med Ingenieur-Corpset Veivæsenet i de 3 Hertugdømmer, Inspecteur-Embedet ved den slesvig-holsteenske Kanal samt Havne- og Fyr-Inspecteur-Embedet, og endelig

den tredie Afdeling: at Mineur-Sappeur-Pontonneer- og Pioneer-Compagnierne afgik fra Artillerie-Corpset og underlagdes Ingenieur-Corpset.

Af disse 3 Planer blev da den første, nemlig Veicorpsets Forening med Ingenieur-Corpset snarest mueligt at udarbejde og forelægge Os, hvilket Vi herved

paalægge Dig, hvorimod de 2 andre Planer ikke have saa megen Hast, men kunne efterhaanden udarbeides og Os allerunderdanigst forelægges. Ved Veicorpsets Forening med Ingenieur-Corpset maa iagttages, at alt hvad der henhører til Veicorpsets Oeconomivæsen, maae, som hidtil, vedblive at henhøre under Vort Rentekammer, paa Cassevæsenet nær, der skal henlægges under Ingenieur-Corpsets Cassecommission.

Vi remittere Dig herved den af Dig udarbejdede Plan med tilhørende Bilage, for at Du deraf kan uddrage det Fornødne til de 3 nye Planer, hvorved Du, saavidt muligt, maae ved den første Plan om Veicorpsets Indlemmelse søge at forebygge, at de nærværende reglementerede Summer ikke overstiges, i det mindste ikke betydeligen. Da Oberstlieutenant v. Prangen interimistisk har overtaget Commandoen over Veicorpset, og altsaa har sammes Archiv, samt Corpsets nærværende Organisations Plan til Disposition, saa gjorde Du vel i, at conferere med ham om den nye Plan, som Du haver at udarbejde, thi der kunde maaskee fra Veicorpsets Side være et og andet at bemærke, som ved Indlemmelsen i Ingenieur-Corpset burde iagttages.

Dette tilkjendegive Vi Dig herved til allerunderdanigst Efterretning.»

Allerede under 25de Januar 1833 indsendte Generalmajor Krag de 3 omhandlede Planer til Kongen, idet han i sin Ledsagelsesskrivelse fremhævede, at Renterne af en betydelig, Veikassen tilhørende Kapital, der hidtil ikke var gjort frugtbringende, paa meget lidet nær vilde være tilstrækkelige til at dække Udgifterne ogsaa ved Pionerkorpsets Indlemmelse i Ingenieurcorpset, hvorfor han maatte udtale det Ønske, at det maatte behage Kongen »ogsaa i denne Henseende at fuldende Ingenieurkorpsets Organisation«, saa meget mere som Veitjenesten vilde have en betydelig Fordel derved, idet dens Underpersonale da kunde blive behørig uddannet ved Ingenieurkorpset, og som efter Krigsvæsenets daværende Standpunkt et vel organiseret Pionerkorps var en væsentlig Del af en Armé og af et Ingenieurkorps i Særdeleshed.

De nu indsendte Planer, hvis Detailler det vilde blive for vidtloftigt at komme nærmere ind paa, indeholdt ikke alene Bestemmelser og Oplysninger om Ingenieurkorpsets Organisation efter dets successive Forøgelse med det ovenfor nævnte Personel men tillige Forslag til Forskrifter for Planernes Iværksættelse.

Efter Plan I, hvori kun Veikorpset i Danmark tænktes indlemmet i Ingenieurkorpset, vilde dette komme til at bestaa af 31 Officerer (1 Chef, 3 Oberstlieutenanter, 3 Majorer, 9 Kapitainer, 3 Sekondkapitainer, 9 Premierlieutenanter og 3 Sekondlieutenanter eller hellere Premierlieutenanter paa yngst Gage), 10 Mellemstabsembedsmænd og 5 Voldmestere, ialt 46, og efter Plan II, i hvilken tillige Vei-Etaten i Hertugdømmerne samt Inspekteurembederne ved den slesvig-holstenske Kanal og ved Havne- og Fyrvæsenet vare paaregnede optagne, af 37 Officerer, 10 Mellemstabsembedsmænd, 5 Voldmestere og 14 Veipionerer, ialt 66, medens Korpset efter Plan III, ved hvilken ogsaa Pionerkorpset tænktes knyttet til det, vilde faa den ovenfor angivne Organisation efter Forslaget af 9de Juli 1832, dog med nogle Forandringer i Officerskorpsets Sammensætning, idet det vilde komme til at bestaa af: 1 Oberst og Chef, 3 Oberstlieutenanter, 5 Majorer,

12 Kapitainer, 6 Sekondkapitainer, 12 Premierlieutenanter og 6 Sekondlieutenanter eller hellere Premierlieutenanter paa yngst Gage, ialt 45 Officerer.

Plan I angaaende Veikorpsets Indlemmelse blev tilstillet General-Kommissariats-Kollegiet ved kongelig Reskript af 24de Februar 1833, hvori det udtaltes, at de to Korpsets Forening skulde finde Sted den 1ste Juli s. A., og at Kongen i det Hele taget bifaldt Planen dog med nogle mindre Forandringer, deriblandt at Oberstlieutenanternes, Kapitainernes og Premierlieutenanternes Antal ansattes til 2, 10 og 10 istedetfor 3, 9 og 9, hvornæst det paalagdes Kollegiet at overveie Sagen i Forening med Medlemmer af Rentekammeret og indkomme med allerunderdanigste Forespørgsler om eventuelle ønskelige Ændringer. Nogle af Rentekammeret under 24de Mai 1833 fremsatte Anmærkninger til Planen, der navnlig gik ud paa, at Veiofficererne i Fredstid skulde betragtes som blot hørende under Kammeret, med hvilket den som Veidirekteur fungerende Stabs-officer umiddelbart skulde korrespondere, medens Korpsets Chef skulde have Gjenparter af de vigtigste Rapporter og Forslag, tilstilledes under 8de Juni s. A. Generalmajor Krag med Tilføiende, at Kongen under 2den s. M. havde bemyndiget Kollegiet til at forlange Generalmajorens allerunderdanigste Ytringer i saa Henseende, samt at Planens Iværksættelse var udsat til 1ste Oktober. Generalmajor Krag indsendte under 31te Juli sin Betænkning, hvori han indstillede, at det maatte blive approberet, som foreslaet i Planen af 25de Januar, at de ved Veitjenesten ansatte Ingenieurofficerer skulde vedblive at sortere under Ingenieurkorpset, at Omvexling af Officerer ved denne Tjeneste skulde finde Sted efter høist 4 Aars Ansættelse ved samme, samt at Korpsets Chef skulde lede Veitjenesten, og Korrespondancen angaaende denne passere ham.

De vidtløftige Forhandlinger om denne Sag vare hermed tilendebragte og førte til det attraaede Resultat, idet Veikorpsset ved kongelig Resolution af 18de September 1833 indlemmedes i Ingenieurkorpset. Den paatænkte Oprettelse af et Pionerkorps under Ingenieurkorpset hvilede derimod i henved 10 Aar, da det først ved Hærororganisationen af 28de April 1842 blev bestemt, at Korpset skulde normeres med Ingenieurtropper.

Den 21de September 1833 meddelte General-Kommissariats-Kollegiet Korpset, at Planen til Veikorpsets Forening med det havde erholdt allerhøieste Stadfæstelse, samt at Veiofficererne, forsaavidt de ikke havde taget Ingenieur-officers Examen, skulde bære den »hæderlige« Uniform, som hidtil havde været reglementeret for Veikorpsset (det var af Rentekammeret indstillet, at Ingenieur-officersuniformen skulde indføres), idet det iøvrigt skulde være dem uforment, om de vilde underkaste sig bemeldte Examen paa den militære Høiskole og derved erhverve Ret til at anlægge Ingenieur-officersuniformen.

Efter den nye Plan skulde Veikorpsset opløses 1ste Januar 1834, og Veitjenesten i Danmark fra den Dag besorges af Ingenieurkorpset, dog saaledes at denne Tjeneste vedblev at henhøre under Rentekammeret. Officererne af det opløste Veikorps skulde fortrinsvis kommanderes til Veitjeneste, men kunde iøvrigt ogsaa bruges til andre Tjenesteforretninger, hvortil Ingenieurkorpset maatte ansé dem for skikkede. Den som Veidirekteur fungerende Stabs-officer skulde garnisonere i Kjøbenhavn og under eget Ansvar opfylde de Pligter, der ifølge An-

ordningerne paahvilede den tidligere Chef for Veikorpset. Han skulde korrespondere direkte med de forskjellige Autoriteter, dog saaledes at hans Rapporter, Forslag m. m. til Rentekammeret skulde indgives til Korpsets Chef, der fremsendte dem med en simpel Paategning, forsaavidt han ikke selv ansaa det for fornødent eller blev opfordret til at tilføie en særskilt Betænkning; hvor ethvert Tidsspild burde undgaas, kunde Stabsofficeren henvende sig direkte til Rentekammeret, medens Chefen fik en Gjenpart af Meldingen. Rentekammerets Befalinger angaaende Veitjenesten passerede ligeledes Korpsets Chef, undtagen hvor Sagen hastede, da Chefen saa maatte noies med at modtage Melding fra Stabsofficeren.

Af de til Veitjenesten beordrede, virkelige Ingenieurofficerer skulde aarlig $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{3}$ afløses, saaledes at enhver Officer, efter i 3—4 Aar at have været sysselsat med civile Forretninger, for en Tid vilde være at kommandere til den militaire Tjeneste.

Kassevæsenet for Veitjenesten i Danmark henlagdes under Korpsets Kassekommission og administreredes efter de for Korpsets Kassevæsen gjældende Forskrifter, dog saaledes at de af Rentekammeret anviste Midler ikke blandedes med Fæstningsbygningskassen.

Med Bestemmelserne om Underpersonalet ved det opløste Veikorps og dets Overgang til Ingenieurkorpset skulde det bero, indtil nærmere Foranstaltninger i saa Henseende maatte anses for nødvendige. Bestillingerne som Murmester, Planteur og Assistent hos denne skulde indgaa.

Efter Gageringsplanen af 18de September 1833, gjældende fra 1ste Januar 1834, fik Korpset følgende Sammensætning:

1 Chef	2000 Rdlr.
2 Oberstlieutanter à 1200 Rdlr.	2400 —
3 Majorer à 900 —	2700 —
10 Kapitainer à 756 —	7560 —
3 Sekondkapitainer à 500 —	1500 —
10 Premierlieutanter à 355 —	3550 —
3 Sekondlieutanter à 265 —	795 —
<hr/>	
32 Officerer.	20505 Rdlr.
Civile Betjente:	
2 Dessinateurer à 380 Rdlr.	760 Rdlr.
1 Materialforvalter i Kjøbenhavn	600 —
1 — i Rendsborg	350 —
1 Bygningsskriver, tillige Regnskabsfører ved Gageringskassen	500 —
4 Materialskrivere paa Kronborg, i Nyborg og Rendsborg samt ved Vei-Etatens Depot i Kjøbenhavn à 250 Rdlr.	1000 —
<hr/>	
9 civile Betjente.	3210 Rdlr.
<hr/>	
At overføre	23715 Rdlr.

	Overført 23715 Rdlr.
5 Voldmestere i Kjøbenhavn, Citadellet, Kronborg, Rendsborg og Nyborg	725 —
46	24440 Rdlr.
Endvidere Oppasserpenge, Lønning m. v. til 2 Under- officerer som Skrivere, Kur- og Beslagpenge, Remontering, ubestemte Udgifter	2060 —
	Summa 26500 Rdlr.

Chefposten kunde kun besættes med en Ingenieurofficer. Af Stabs-officererne skulde 1 dirigere Fæstningstjenesten i Kjøbenhavn og Citadellet Frederikshavn, 1 Fæstningstjenesten i Hertugdømmerne og 1 Veitjenesten, om hvilke Pladsers Besættelse der vilde være at fremsende Forslag til Kongen. Iøvrigt overlodes det Chefen at fordele Officererne efter Tjenestens Tarv, dog saaledes at en passende Afvexling mellem militaire og civile Forretninger blev ufravigelig Regel. Til Rentekammeret skulde indmeldes, hvilke Officerer der kommanderedes til Veitjenesten, og Kammerets Ønsker i saa Henseende skulde saavidt muligt fyldestgjøres. De Officerer, som ikke havde frit Kvarter, erholdt Kvarterpenge efter de gjældende Bestemmelser; ligeledes udbetaltes der Diæter til Officererne for Bortkommandoer og Tjenestereiser under visse Forhold og efter bestemte Regler. Mindst én Gang om Aaret skulde Landeveiene besigtiges af en ældre Officer af Korpset i Forbindelse med vedkommende civile Øvrighed. Adjutanten skulde intet Tillæg have som ved de andre Vaaben, da hans Tjeneste ikke kunde anses for vigtigere end de andre Ingenieurofficerers. Indtil Korpset kunde blive kompletet med Elever fra den militaire Høiskole, maatte det lade mindre vigtige Tjenester besørge dels af dertil kommanderede Officerer af Armeen, dels af Bygningskondukteurer som antoges for en Tid og lønnedes af de vakante Lieutenantsgager.

Til Assistance for Chefen bestemtes en af Korpsets ældre Officerer, Adjutanten, en af Dessinateurerne (den anden i Rendsborg), Bygningsskriveren og en Underofficer som Skriver, men iøvrigt kunde Chefen kommandere flere Officerer til Tjeneste i Bureauet, naar sligt for en Tid var nødvendigt. En anden Underofficer ansattes som Skriver hos den Veitjenesten dirigerende Stabsofficer. Andre Underofficerer kunde benyttes ved Fæstnings- eller Veitjenesten og erholdt da Tillæg, som udrededes af Bygnings- eller Veikassen. Veikorpsets Bibliothek indlemmedes i Ingeniurkorpsets, til hvilket der aarlig reglementeredes 350 Rdlr. af Bygnings- og Veikassen. Gageringsregnskabet, hvortil Veikassen bidrog, førtes under Et og sorteret under General-Kommissariatet, hvorimod det øvrige Kassevæsen for Veitjenesten sorteret under Rentekammeret. Ved kongelig Resolution af 26de Oktober 1833 bestemtes Ansættelser og Forfremmelser ved den nye Plans Ikrafttræden næstkommende 1ste Januar, og der var derefter 7 vakante Premierlieutenantsnumere i Korpset. En anden kongelig Resolution af 24de November bifaldt Korpsets Indstilling af 21de s. M., hvorefter Oberstlieutenant Prangen skulde dirigere Veitjenesten i Danmark, Oberstlieutenant Quaa de

Fæstningstjenesten i Kjøbenhavn og Citadellet og Oberstlieutenant Friis Fæstningstjenesten i Hertugdømmerne.

Ifølge kongelig Resolution af 14de Juni 1837 bekendtgjorde en Rentekammer-Plakat af 5te Oktober s. A. en Instruktion for Opsynsmændene ved Hovedlandeveienes nye Anlæg under Ingenieurkorpsets Bestyrelse, efter hvilken Instruktion Veiofsynsmændene antoges af den Veitjenesten dirigerende Stabs-officer af Korpset og inddeltes i tvende Afdelinger eller Klasser med forskjellig ugentlig Løn.

En Forordning af 29de September 1841 fortolkede nærmere Forordningen af 13de December 1793 derhen, at alt Arbeide ved de endnu tilbagestaaende nye Hovedlandeveies første Anlæg saavel som ved den aarlige Vedligeholdelse af samtlige Hovedlandeveie skulde tilligemed Bro- og Stenkistearbeidet ved disse Veie være henlagt under Ingenieurkorpsets umiddelbare Anordning og Bestyrelse, samt at Amtmændene skulde have Tilsynet og Rentekammeret som hidtil Overopsynet og Overbestyrelsen over samtlige Arbeider ved Landets offentlige Veie.

Hvad Veitjenesten i Hertugdømmerne angaar, udnævntes Sekondkapitain Krag under 21de Februar 1838 til Overlandevei-Inspektur i Holsten og erholdt i den Anledning Afsked fra Korpset. Under 1ste Marts 1842 udstedtes en allerhøieste Veiforordning for Hertugdømmerne, hvorefter den slesvig-holstenske Regjering skulde have Opsynet over hele Veivæsenet i Slesvig og Holsten, medens det specielle Opsyn over Anlægget og Vedligeholdelsen af Kunstveiene, der skete for Finanskassens Regning, adskiltes fra Opsynet over de andre offentlige Veie og overdroges en Afdeling af Ingenieurkorpset under Ledelse af en til dette Korps hørende Stabs-officer. Denne saavel som Overlandevei-Inspektoren skulde tage Bolig i Slesvig og tilforordnedes den slesvig-holstenske Regjering som overordentlige Medlemmer i Veisager. Den dirigerende Ingenieurofficer skulde have den umiddelbare Ledelse af og Opsynet med Anlægget af de nævnte Kunstveie samt med den øvrige Chaussétjeneste, hvis Personale i alle Tjenesteanliggender kun skulde henvende sig til ham.

I Anledning af denne Forordning tilgik der under 7de Marts 1842 Korpset en Skrivelse fra det slesvig-holsten-lauenborgske Kancelli, hvori Nødvendigheden af, at en dirigerende Stabs-officer strax blev udnævnt, fremhævedes, og Korpset udbad sig derfor under 9de s. M. Kongens nærmere Bestemmelse, hvornæst det under 12te s. M. resolveredes, at en saadan dirigerende Stabs-officer ved Anlægget og Vedligeholdelsen af Veiene i Slesvig, Holsten og Lauenborg strax skulde ansættes, hvorom Korpsets Indstilling forventedes. Denne indsendtes Dagen efter, og Chefen, Oberst Quaade, udtalte deri, at Korpset, som for at overtage Veitjenesten i Hertugdømmerne successivt skulde forøges med 1 Major, 4 Kapitain'er og 2 Premierlieutenanter, ikke vilde kunne anbefale nogen af de daværende Stabs-officerer eller den ældste Kapitain, som stod for Tur til Avancement, til Veidirekteur, fordi de manglede Erfaring i Veitjenesten, men at man derimod i Kapitain Dau havde en Mand, der var særlig skikket til Pladsen. Det indstilledes derfor, at han saavel som hans Formænd i Kapitainklassen udnævntes til karakteriserede Majorer uden Anciennetet, at han dernæst overtog Posten som dirigerende Stabs-officer i Hertugdømmerne, samt at den ældste Kapitain, der alt

var karakteriseret Major, oprykkede i det ved Veiforordningen approberede nye Majorsnummer m. m. Under 16de Marts resolverede Kongen herpaa, at Kapitain Dau skulde have Majors Karakter uden Anciennetet og ansættes som dirigerende Stabsofficer i Hertugdømmerne, medens Bestemmelsen om de øvrige foreslaaede Forfremmelser udsattes, indtil Korpsets fremtidige Organisation var endelig fastslaaet ved den forestaaende nye Hærordning.

Som et Supplement til de ovenfor givne Oplysninger om, hvad der i denne Periode gjordes for at udvide Korpsets tekniske Virksomhed og Officerernes praktiske Duelighed, skal det meddeles, at Premierlieutenant Kückler under 24de September 1837 beordredes til med Bibehold af sin Gage samt med et Tillæg af 400 Rdlr. af Fonden »ad usus publicos« at foretage en 5—6 Maaneders Reise til Tyskland, Belgien og det nordlige Frankrig for at gjøre sig bekendt med Jernbaneanlægene der. Som bekendt have senere mange af Korpsets Officerer været beskjæftigede saavel ved Forarbejderne til som ved Udførelsen af de danske Jernbaner, og Ovennævnte tør derfor betragtes som den første Begyndelse til denne Virksomhed.

Af Bestemmelser vedrørende Bygningstjenesten for den første Halvdel af vort Aarhundrede skal fremhæves følgende.

I en Skrivelse af 22de August 1804 fra Kronprindsen til Ingenieurkorpset forlangtes der ved Udgangen af Januar, April, Juli og Oktober for Fremtiden fra Korpset tilstillet Hoistsamme en fuldstændig Rapport over det Arbejde, der var foretaget i alle Fæstninger i det forløbne 4de, 1ste, 2det og 3die Kvartal, med en Angivelse af hvilke Arbejder, der vare udførte efter det for det løbende Aar approberede Bygningsprojekt, og hvilke efter extraordinaire Bevillinger.

Ved en kongelig Resolution af 18de April 1806 tillagdes der Korpset Ordre til at lade Ingenieurofficererne i Fæstningerne aarlig til den kommanderende General i Provindsen give en Rapport om de Fæstninger, Skanser eller Batterier, som vare under deres Opsyn, med en Angivelse af de Bygnings- eller Reparationsforslag, som de ved Besigtigelsen havde fundet nødvendige. Tillige skulde der gives enhver kommanderende General Meddelelse om de Punkter, som Kongen havde approberet af det af Korpset gennem Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet forelagte Bygningsprojekt, forsaavidt som de angik de Fæstningsværker, som laa i hans Provinds.

General-Kommissariats-Kollegiet meddelte Korpset under 11te Marts 1809, at Chefen, i Lighed med hvad der fandt Sted ved Regimenterne, fremtidig var fritagen for at være Medlem af Kassekommissionen og iøvrigt at have med Regnskabsvæsenet at bestille, hvilket Hverv overdroges til Kommandeurerne for hver af Korpsets 3 Detachementer.

Ved kongelig Resolution af 10de November 1809 fritoges Korpset for de »Flikarbejder«, det hidtil havde besørget ved adskillige militaire Bygninger i Kjøbenhavn, der egentlig ikke horte til Fæstningsbygninger, og samtidig bestemtes det, at Tilsynet med og Vedligeholdelsen af disse Bygninger skulde overdrages til en civil Bygmester for en aarlig Gage af 800 Rdlr. Denne skulde tillige gjøre Tegning og Overslag til nye Bygninger i og ved Hovedstaden samt bestyre Arbejdet ved samme uden videre Godtgjørelse. Bygningerne skulde dog som

militaire Eiendomme forblive i Korpsets Inventarium. Denne Ordning skulde begynde 1ste Januar 1810. Under 18de November 1809 udstedtes der en Fortegnelse over samtlige Bygninger, for hvis Vedligeholdelse Korpset saaledes fritoges, og under 16de December s. A. udfærdigedes der en Instrux for Landmilitair-Etatens Bygmester, hvoraf det bl. A. fremgik, at denne hvert Aar i Januar Maaned skulde indsende direkte til Kollegiet Forslag med Overslag til de fornødne Reparationsarbejder. Dette Forhold hævedes atter ved kongelig Resolution af 18de Januar 1818, hvorefter Bygmasteren skulde afgaa, og Ingenieurkorpset fra næstkommende 1ste Februar, som Begyndelsen af det militaire Betalingsaar, paany overtage Vedligeholdelsen af samtlige Landmilitair-Etaten tilhørende Bygninger i Kjøbenhavn.

I Anledning af de Indskrænkninger, som efter Norges Adskillelse fra Danmark skulde foretages ved Armeen paa Krigsfod, udtaltes det i en kongelig Resolution af 28de Februar 1814 bl. A., at den hidtil reglementerede Sum af 80000 Rdlr. til Fæstningernes Vedligeholdelse (50000 Rdlr. til Danmark, 15000 Rdlr. til Norge og 15000 Rdlr. til Hertugdømmerne), nu da de norske Fæstninger vare afgaaede, maatte anses for fuldkommen tilstrækkelig, og at de extraordinære Bygningsprojekter derfor i Fremtiden skulde bortfalde. Ifølge General-Kommissariats-Kollegiets Skrivelse af 15de Januar 1825 approberede imidlertid Kongen paa Kollegiets Indstilling betæffende et Normalreglement for Landmilitair-Etaten, at den hidtil reglementerede aarlige Fond til Bygnings- og Fæstningsarbejder, nemlig 50000 Rdlr. for Danmark og 15000 Rdlr. for Hertugdømmerne, fremtidig skulde forhøies til 100000 Rdlr., men at der da ikke kunde ventes noget extraordinært Tilskud af Finantserne til Stormskader eller lignende Arbejder, idet samtlige Bygningsarbejder, saavel Reparationer som Nybygninger, skulde bekostes af den nævnte Sum. I Bygningsprojekterne skulde optages de fornødne Beløb til Vedligeholdelsen af alle militaire Bygninger, der vare henlagte under Korpset, hvad enten de førtes ad inventarium ved samme eller ikke. Uagtet denne Bestemmelse om Bygningsfondens Størrelse stilledes der dog i de følgende Aar extraordinære Beløb til Korpsets Raadighed, hyppig 12—14000 Rdlr.

En kongelig Resolution af 16de Marts 1817 bestemte, at et af Generalmajor Suckow forfattet Katalog over Korpsets Bibliothek og Arkiv med tilhørende mathematiske Instrumenter skulde bilægges Korpsets Regnskab for 1816 som Norm for Revisionen i Fremtiden, hvornæst det paalagdes Korpsets Chef eller hoistbefalende Officer at have Tilsyn med disse Samlinger og aarlig med Regnskabet at indsende et berigtiget Katalog til General-Kommissariats-Kollegiet, hvor det skulde revideres. Iøvrigt var det Chefen tilladt under eget An- og Tilsvær at kommandere en af Korpsets Officerer til, om fornødent ved Siden af sin øvrige Tjeneste, at have det detaillerede Tilsyn med Bibliotheket og Arkivet. Efter Korpsets Indstilling bestemtes det under 1ste April 1837, at Fortegnelsen over Bibliotheket samt Bygningsbeskrivelserne fremtidig kun skulde indsendes hver 6te Aar.

Under 29de Marts 1826 udfærdigedes en ny Ordning for Slaveriet, efter hvilken der i Kjøbenhavn og Nyborg nedsattes Stokhuskommissioner, hvori Ingenieurofficerer skulde have Sæde, og som skulde have Bestyrelsen af Slaveriet

i de nævnte Fæstninger. Med Hensyn til Rekvisition af Slaver til Arbeide skulde Korpset have Fortrinsret fremfor andre offentlige Autoriteter saavel med Hensyn til Antallet som Valget af de fornødne Slaver.

Af Hensyn til Vigtigheden af at Fæstningskommandanter kjendte de Ordre, som gaves til Hovedforandringer i de dem underlagte Fæstninger, resolverede Kongen under 22de April 1827, at General-Kommissariats-Kollegiet fremtidig skulde give Kommandanterne Meddelelse om approberede Forandringer ved de til deres respektive Fæstninger henhørende Bygninger eller Værker.

Under 28de Marts 1829 meddeltes det Korpset, at Kongen under 8de s. M. havde besluttet, at der af fremtidige Regnskabsførere ved samme (Materialforvaltere, Materialskrivere og Bygningsskrivere) skulde stilles visse nærmere angivne Summer til Sikkerhed for Pengeoppebørsler og opbevarede Materialier, ligesom der til behørig Iagttagelse tilstilledes Korpset en Instruktion for dets Kassevæsen. Dette deltes i Bygningskasser og Gageringskassen. Af Bygningskasser havdes der 2 Hovedbygningkasser, nemlig de danske Fæstningers Hovedbygningkasse, som skulde administreres af en Kassekommission, bestaaende af de 3 første, efter Chefen følgende Ingenieurofficerer i Kjøbenhavn eller Citadellet Frederikshavn samt af Kjøbenhavns Fæstnings Materialforvalter som Regnskabsfører, og de holstenske Fæstningers Hovedbygningkasse, som skulde administreres af en Kassekommission, bestaaende af de 2 ældste Ingenieurofficerer i Rendsborg næst efter den, som kommanderede det holstenske Ingenieurdetachment, samt af Rendsborg Fæstnings Materialforvalter som Regnskabsfører. Disse to Kassekommissioner fungerede uafhængig af hinanden og bestyrede tillige det specielle Kassevæsen for Kjøbenhavn og Rendsborg. I enhver af de øvrige Fæstninger samt ved Arbeider udenfor Fæstningerne administreredes Bygningskassen af de to ældste tilstede værende Ingenieurofficerer og Materialskriveren som Regnskabsfører, medens, hvor et Arbeide bestyredes af en eneste Officer, denne alene var ansvarlig for de ham betroede Summer. Korpsets Chef var fritagen for Deltagelse i Kasse- og Regnskabsvæsenet, men skulde have Overtilsynet med Kasseternes Administration. De detacherede Kassekommissioner erholdt de fornødne Bygningspenge tilsendt fra vedkommende Hovedbygningkasse efter skriftlig Ordre fra Korpsets Chef eller den høistbefalende Ingenieurofficer i Holsten. Instruksen gav dernæst nærmere Regler for Afholdelsen af Licitationer og Auktioner, som hyppigst afholdtes af Kassekommissionerne, Regnskabsførelse, Regnskabsaflæggelse, Notatbesvarelser m. m., som det her vilde blive for vidtløftigt at omtale. Hvad Gageringskassen angaar, da administreredes den af en Kassekommission i Kjøbenhavn, bestaaende af de samme 3 Officerer, som bestyrede Bygningskassen, samt af Bygningsskriveren som Regnskabsfører. Gageringen af den til Hertugdømmerne detacherede Del af Korpset besorgedes af Kassekommissionen i Rendsborg, dog i Forbindelse med og efter Anvisning af Gagerings-Kassekommissionen i Kjøbenhavn.

I en Skrivelse af 9de Januar 1838 paalagde General-Kommissariats-Kollegiet Korpset at optage samtlige, Militair-Etaten tilhørende Bygninger, Usserød Værk undtaget, i Bygningsinventariet samt at opbevare alle de til disse Bygninger hørende Dokumenter, Skjøder m. m. i Korpsets Arkiv. Samtlige Bygninger skulde aarlig efterses, og foruden det sædvanlige Bygningsprojekt med Hensyn

til Bygninger i Fæstningerne skulde der indsendes et særskilt Projekt for de Bygninger, som ikke hørte til Fæstningerne.

En Parolbefaling af 9de December 1839 bestemte med Hensyn til Korpsets Tjenesteforhold til den ny oprettede Generalkommando paa Sjælland og omliggende Øer, at der til Kongen direkte skulde indsendes Forslag til Avancement, Forflyttelse, Afgang m. m., den aarlige Melding om Personalets Fordeling samt Forslag til Forandringer i Rigets Fæstningsværker, at Forholdet til Generalkommissariats-Kollegiet og Rentekammeret (hvad Veitjenesten angik) skulde forblive uforandret, samt at Generalkommandoen skulde have Jurisdiktionen over Ingenieurofficererne i Distriktet, at til samme skulde indsendes Meldinger om disse Officerers personlige Forhold, Meddelelser om approberede Arbejder i Distriktet samt fra vedkommende Officer om disse Arbejders Paabegyndelse, Fremme og Fuldendelse og endelig fra Korpsets Chef Indberetning om Tiden for hans Inspektionsreiser.

Ved Plakat af 15de Mai 1840 ophævedes Demoleringskommissionen, under hvem Approbationen paa de Bygningsarbejder, der efter Anordningerne og navnlig efter Plakat af 13de Oktober 1824 maatte iværksættes paa Demarkationsterrainet udenom Kjøbenhavn, havde været henlagt, og Kommissionens Forretninger overdroges til Ingenieurkorpset, til hvis Approbation saaledes Tegninger til slige Bygninger fremtidig vilde være at indsende.

Ingenieurkorpset 1842—1884.

Med 1842 begyndte en ny Æra for Ingenieurkorpset, idet samme normeredes med Ingenieurtropper, saa at dets Tjeneste fremtidig blev af en dobbelt Art, Bygningstjenesten og Troppetjenesten.

Det er alt tidligere omtalt, hvilke Mineur-, Sapeur- og Pontonerafdelinger der fra 1684 have været knyttede til Artillerikorpset, at der leilighedsvis er bleven oprettet selvstændige Korps, Batailloner eller Kompagnier, som i det Mindste havde Benævnelsen Pioner eller Sapeur tilfælles med Ingenieurtropper, men som iøvrigt ellers i ingen eller faa Henseender kunde henføres under denne Kategori, samt at allerede General Huth i Aarhundredets Begyndelse og senere Generalmajor Krag i 1832 havde fremsendt Forslag om at normere Ingenieurkorpset med Tropper, Sidstnævnte, at Artillerikorpsets Mineur- og Sapeur- samt Pontoner- og Pionerkompagnier skulde underlægges Ingenieurkorpset, hvor de rettest hørte hjemme, hvilken Anskuelse var tiltraadt af Artillerikorpset, og det var vistnok kun økonomiske Grunde, som foranledigede, at denne Plan ikke blev virkeliggjort.

Ved Parolbefaling af 3die Februar 1840 nedsattes der en Militair-Kommission under Kronprindsens Forsæde for at udarbejde Forslag til Forandringer i Armeens Organisation. I denne Kommission, som skulde træde sammen i Odense den 9de Marts, indtraadte Korpsets Chef, Oberst Prangen, og efter dennes Død Major Lunding ifølge kongelig Ordre af 17de Juli 1841. Resultatet af Kom-

missionens Arbejder førte til de af Kongen under 28de April 1842 fastsatte »Bestemmelser for Landmilitair-Etatens fremtidige Organisation«, som skulde træde i Kraft fra 1ste Juli s. A., og efter hvilke Mineur- og Sapeurkompagniet skulde overgaa til Ingenieurkorpset fra Artillerikorpset, medens dette beholdt Pontoner-kompagniet.

Efter den nye Organisation førte Kongen selv Overkommandoen, til hvilken bl. A. Chefen for Ingenieurkorpset hørte. De 3 Generalkommandodistrikter, Sjælland med tilliggende Øer, Nørrejylland og Fyen samt Hertugdømmerne, forbleve uforandrede. Med Hensyn til Ingenieurkorpsets Forhold til Generalkommandoerne bestemtes det, at de i disse værende Afdelinger af Korpset i taktisk Henseende skulde henhøre under dem, men at Korpset iøvrigt skulde vedblive at staa under Kongens umiddelbare Befaling. Til Generalkommandoerne skulde det sende Beretning om, hvilke Arbejder der efter de aarlige Bygningsprojekter eller efter særskilte Resolutioner skulde udføres ved Distriktets Fortifikationer og militaire Bygninger, ligesom ogsaa de ved militair Tjeneste under en Generalkommando ansatte Ingenieurofficerer havde at melde til samme om de dem paalagte Arbejders Begyndelse, Fremme og Fuldendelse. Endelig skulde Korpsets Chef for Generalkommandoen paa Sjælland anmelde sine Inspektionsreiser og sin Tilbagekomst.

Ingenieurkorpset skulde for Fremtiden have følgende Styrke og Sammensætning:

Officerer: 1 Chef, Generalmajor, 2 Oberster eller Oberstlieutenanter, 4 Majorer, 13 Kapitainer af 1ste og 5 af 2den Klasse, 13 Premierlieutenanter, deraf 1 Adjutant, samt 4 Sekondlieutenanter paa ældst Gage, ialt 42;

Mellemstab: 2 Underlæger i Kjøbenhavn og Rendsborg;

Officianter: 2 Dessinateurer, 2 Materialforvaltere i Kjøbenhavn og Rendsborg, 1 Bygningsskriver, tillige Regnskabsfører ved Gageringskassen, 4 Materialskrivere paa Kronborg, i Nyborg og Frederiksort samt ved Vei-Etatens Depot i Kjøbenhavn og 5 Voldmestere i Kjøbenhavn, Citadellet, paa Kronborg, i Nyborg og Rendsborg, ialt 14;

2 Kompagnier Ingenieurtropper, hvoraf det 1ste Kompagni skulde have Garnison i Kjøbenhavn og rekruteret ved Udskrivning i Danmark, medens det 2det skulde have Garnison i Rendsborg og rekruteret fra Hertugdømmerne; Kompagniernes Sammensætning var forskjellig, nemlig:

— 1ste Kompagni: 1 Kapitain af 1ste Klasse, Chef, 1 Premierlieutenant og 1 Sekondlieutenant, ialt 3 Officerer (indbefattede i Korpsets oven anførte Officerspersonale); 1 Mineurmester, 1 Kommandersergent, 1 Furer, 5 Sergenter og 10 Korporaler, ialt 18 Underofficerer; 1 Trompeter samt 16 Oversapeurer, 50 Sapeurer og Mineurer og 50 Pionerer, ialt 116 Menige (1ste—4de Aars Mandskab); tilsammen 135 Hoveder af Linien eller Fredsstyrken, foruden Officerer; desuden af Krigsreserven: 16 Oversapeurer, 50 Sapeurer og Mineurer og 50 Pionerer, ialt 116 Mand (5te—8de Aars Mandskab);

— 2det Kompagni: 1 Kapitain af 2den Klasse og 1 Sekondlieutenant, ialt 2 Officerer (indbefattede i Korpsets oven anførte Officerspersonale); 1 Mineurmester, 1 Kommandersergent, 1 Furer, 4 Sergenter og 6 Korporaler, ialt 13

Underofficerer; 1 Trompetter samt 8 Oversapeurer, 30 Sapeurer og Mineurer og 30 Pionerer, ialt 68 Menige (1ste—4de Aars Mandskab); tilsammen 82 Hoveder af Linien eller Fredsstyrken, foruden Officerer; desuden af Krigsreserven 8 Oversapeurer, 30 Sapeurer og Mineurer og 30 Pionerer, ialt 68 Mand (5te—8de Aars Mandskab);

Fæstningsunderofficerer: 2 Kommandersergenter og 8 Sergenter, ialt 10, samt

Underofficerselever: 10, som skulde frekventere Artilleriets Underofficersskoler, nemlig 6 i Kjøbenhavn og 4 i Rendsborg, men iøvrigt antages af Korpset.

Korpsets hele Styrke blev saaledes: 42 Officerer, 2 Mellemstabsbetjente, 14 Officianter, 41 Underofficerer, 2 Trompetere, 184 Menige, hvoriblandt 24 Oversapeurer, og 10 Underofficerselever, ialt 295 Hoveder af Linien; desuden af Krigsreserven 184 Menige, hvoriblandt 24 Oversapeurer.

Korpsadjutanten skulde have Tjenestehest.

Af Korpsets 2 Oberster eller Oberstlieutanter skulde den ene være dirigerende Ingenieur i Rendsborg og overhovedet i Hertugdømmernes Generalkommandodistrikt, den anden i Kjøbenhavn og overhovedet i Sjællands Generalkommandodistrikt; i Nørrejyllands og Fyens Generalkommandodistrikt ansattes som saadan 1 Major eller Kapitain. Af de 4 Majorer ansattes endvidere 1 ved Veivæsenet i Danmark og 1 ved Veivæsenet i Hertugdømmerne. Tjenesten ved Ingenieurtropperne skulde alternere mellem samtlige Kapitainer og Lieutanter, og navnlig skulde unge tilgaaede Officerer tjene en tilstrækkelig lang Tid ved Tropperne. Ingen Ingenieurofficer erholdt Oppasser in natura, men derimod en Pengegodtgjørelse, til hver Stabsofficer for 2 Oppassere og til hver af de øvrige Officerer for 1 Oppasser. Oprykning i Underofficersklassen skete efter Dygtighed og god Opførsel og ikke blot efter Tjenestealder.

For ved den staaende Hær altid at kunne have det fornødne Antal Underofficerer i Tilfælde af Opbrud og Marche, baade for Fredsstyrken og for Krigsreserven, samt for at kunne forsyne Forstærkningen med duelige Subjekter til denne Klasse, udtoges aarlig ved 1ste Kompagni 4 og ved 2det Kompagni 2 Mand af de bedste Menige til Oversapeurer efter endt Exercertid blandt den Aargang, der havde været til Tjeneste et Aar. De Forfremmede forbleve endnu 2 Aar til stadig Tjeneste som Oversapeurer; forsaavidt gjørligt, skulde disse forrette Tjeneste som Underofficerer. Oversapeurerne bleve saaledes i det Hele 3 Aar til stadig Tjeneste og indkaldtes efter den Tid ordentligvis ikke i Exercertiden; de overgik til Krigsreserven og Forstærkningen i samme Egenskab, men iøvrigt ganske som de andre Menige.

Ved de aarlige Sessioner skulde der tages Hensyn til, at Ingenieurkorpset fik de Haandværkere, det havde Brug for, og Planen angav derfor detailleret, hvorledes de forskjellige Haandværksfag helst burde være repræsenterede i Kompagnierne.

Ingenieurtropperne tjente 4 Aar i Linien, dernæst 4 Aar i Krigsreserven og gik efter denne Tid over i Forstærkningens Fastmandsklasse. I de første 8 Aar paahvilede det Mandskabet at møde ved Indkaldelser, men saadanne vilde i Reglen ikke finde Sted i de 4 sidste af disse Aar.

Linien rekruteredes aarlig med en Fjerdedel, saaledes at der foruden de overkomplete Rekruter udskreves hvert Aar 29 fra Danmark til 1ste Kompagni og 17 fra Hertugdømmerne til 2det. De mødte den 1ste Juni i Kjøbenhavn og Rendsborg, og Exercerskolen varede i 125 Dage til 3die Oktober, af hvilke de første 70 anvendtes til at lade Rekruterne gennemgaa Infanteriets Rekrut-skole, hvis det var fornødent. Dette kunde ské efter Korpsets Godtbefindende enten i sammes Exercerskole eller ved, efter Aftale med den Høistbefalende i Garnisonen, at fordele Rekruterne til Infanterikompagnerne. De resterende 55 Dage af Exercerskolen anvendtes til Sape-, Mine- og Pionerarbejder tildels i Forbindelse med de ældre Aargange. Sapeurer, Mineurer og Pionerer holdtes 2 Aar til stadig Tjeneste efter Skoletiden. I den aarlige Exercertid i 21 Dage, fra 13de September til 3die Oktober, skulde den fulde Fredsstyrke have til Tjeneste; men da Rekruterne deltog i Exercertiden, indkaldtes kun et Aars Mandskab ud over den til stadig Tjeneste værende Styrke. Efter endt Exercertid, den 4de Oktober, toges Rekruterne til Tjeneste, medens de Oversapeurer, som havde fuldført deres Tjeneste samt 3die og 4de Aargang hjemsendtes.

Krigsreserven dannedes af 5te—8de Aargang og var ikke alene bestemt til Ingenieurtroppernes Forøgelse i Krigstid, men kunde ogsaa indkaldes i Fredstid, naar større Befæstningsanlæg eller andre betydelige Arbejder gjorde det fornødent.

Efter 8 Aars Tjeneste i Linien og Reserven overgik Mandskabet i Forstærkningens Fastmandsklasse, hvor det forblev staaende i 8 Aar; i Krigstid skulde Forstærkningen slutte sig til Ingenieurtropperne af den staaende Hær.

Ingenieurtropperne skulde bevæbnes med Bajonetgevær samt forsynes med Faskinknive, Øxer og Save i et vist Forhold, hvorom nærmere Forslag vilde være at indgive.

Med Hensyn til Overgangen til den nye Ordning bestemte et kongeligt Reskript ligeledes af 28de April, at Ingenieurtropperne skulde dannes af det hidtil Artillerikorpsset underlagte Mineur- og Sapeurkompagni, saaledes at dette Kompagnis Afdeling i Kjøbenhavn skulde overgaa til 1ste Ingenieurkompagni, medens Afdelingen i Rendsborg overgik til 2det Kompagni. Iøvrigt suppleredes ogsaa Ingenieurkompagnerne ifølge kongelig Resolution af 18de Juni 1842 fra det den 17de Marts 1816 oprettede Raketkorps, der ophævedes ved den nye Organisation.

Et tredie Reskript af 28de April 1842 indeholdt et nyt Betalingsreglement for Landmilitair-Etaten, af hvilket skal fremhæves, at der til Fæstningers og militære Bygningers Vedligeholdelse ansattes indtil videre, som hidtil, 125,000 Rdlr., samt at Gagerne m. m. ved Ingenieurkorpsset vare:

1 Generalmajor og Chef	3200 Rdlr. aarlig
1 Oberstlieutenant	2000 eller 2400 — —
1 Major (med Remonteringstillæg 100 Rdlr.)	1400 — —
1 Kapitein af 1ste Klasse	1050 — —
1 do. - 2den —	640 — —
1 Premierlieutenant	360 — —
1 Sekondlieutenant	270 — —
Adjutanttillæg	90 — —

1 Dessinateur	380 Rdlr. aarlig
Materialforvalteren i Kjøbenhavn	1150 — —
— i Rendsborg	600 — —
Bygningsskriveren	800 — —
Materialskriverne . . . . . 350 eller	600 — —
Voldmestrene . . . . . 180 —	250 — —
1 Underlæge	200 — —
1 Mineurmester	68 β daglig
2 Kommandersergent	40 - —
1 Furer	32 - —
1 Sergent	28 ⁴ / ₅ - —
1 Korporal eller Trompeter	25 ³ / ₅ - —
1 Oversapeur	18 ² / ₅ - —
1 Underofficerselev	14 ² / ₅ - —
1 Sapeur eller Mineur	13 ² / ₅ - —

Endvidere fastsattes der Tillæg for Officerer og Underofficerer i Exercerskolen, for Skriverne ved Vei-Etaten og for Gymnastiklærerne samt til Extraudgifter ved Ingeniørtropperne 120 Rdlr., til Sapeurenes Øvelser 144 Rdlr., til Korpsets Bibliothek 350 Rdlr. m. m. Af Korpsets Udgifter bleve refunderede af Veikassen for Kongeriget Gage m. v. for 1 Oberstlieutenant, 1 Major, 6 Kapitainer og 5 Premierlieutanter samt forskellige andre Beløb og af de til Anlæg og Vedligeholdelse af Kunstveie i Hertugdømmerne bestemte Summer Gage m. v. for 1 Major, 3 Kapitainer og 2 Premierlieutnater, forsaavidt disse Officersnumere virkelig vare besatte.

I Skrivelse af 11te Juni 1842 fra General-Kommissariats-Kollegiet til Ingenieur- og Artillerikorpsset gaves der nærmere Bestemmelser for Overleveringen af Mineur- og Sapeurkompagniet til først nævnte Korps, hvilken Overlevering skulde fremmes saaledes, at den kunde være tilendebragt inden 30te Juni. Under først nævnte Datum bifaldt endvidere Kongen Korpsets Indstilling om, at karakteriseret Major Lunding og Kapitain Ramlau ansattes som Chefer henholdsvis for 1ste og 2det Ingenieurkompagni.

Efter Organisationen af 28de April 1842 skulde Artilleriet formeres som en Artilleribrigade, bestaaende af 2 Regimenter og 1 Tøi-Etat. Til det 2det Regiment, som havde sit Standkvarter i Rendsborg, hørte 1 Pontonerkompagni med følgende Sammensætning: 1 Kapitain af 1ste Klasse, Kompagnichef, 1 Kapitain af 2den Klasse, 1 Premierlieutenant, 1 Overfyrværker, 1 Bromester, 1 Kommandersergent, 1 Furer, 4 Sergenter, 4 Bombarderer, 2 Trompetere, 16 Overpontonerer (hvoraf 4 hvervede), 96 Pontonerer og 3 Haandværkere, ialt 132 Hoveder af Linien; desuden af Krigsreserven 4 Overpontonerer og 32 Pontonerer, ialt 36. Mandskabet tjente 6 Aar i Linien, 2 Aar i Reserven og 8 Aar i Forstærkningen. Den 13de Juni 1842 approberede Kongen den Forandring i Organisationsbestemmelserne, at Overpontonerernes Antal skulde være 18, hvoraf kun 3 hvervede.

Pontonerkompagniet hørte ifølge den under 2den November 1842 givne Formation for det holsten-lauenborgske Forbundskontingent ligesom nogle af de

i Hertugdømmerne garnisonerende Ingenieurofficerer til Kontingentet og skulde medføre en Pontonekvipage paa 37 Vogne.

Den nye Plan fastsatte endvidere Fæstningsofficerer og Betjente for Kjøbenhavn, Citadellet, Kronborg, Korsør, Nyborg, Fredericia, Fladstrand, Rendsborg og Frederiksort, hvilken sidste ifølge kongelig Resolution af 18de December s. A. nedlagdes som Fæstning fra næstkommende 1ste Januar at regne, idet den dog skulde betragtes som et lukket Søbatteri, der ikke skulde monteres i Fredstid.

I de efter 1842 nærmest følgende Aar foregik der nogle mindre Forandringer i Organisationsbestemmelserne, som her kortelig skulle omtales.

Et Cirkulaire af 27de Januar 1844 i Anledning af nogle nye Regler for Tidsinddelingen ved det militaire Regnskabsvæsen fastsatte den aarlige Exercertid til 20 istedetfor 21 Dage, saa at den altsaa skulde sluttes den 2den Oktober, samt at Ingenieurrekruiterne fremtidig skulde møde den 30te Mai og tages i Forpleining den 31te istedetfor, som tidligere bestemt, 1ste Juni.

I Anledning af en Meningsforskjel, som havde fundet Sted mellem General-Kommissariats-Kollegiet og Rentekammeret med Hensyn til det Bidrag, som Kongerigets Veikasse skulde yde til Ingenieurkorpsets Gagering, resolverede Kongen under 16de November 1844, at det for Aarene 1842—45 skulde have sit Forblivende ved Bestemmelserne af 28de April 1842, hvorefter Gage m. v. for 1 Oberstlieutenant, 1 Major, 6 Kapitainer og 5 Premierlieutenanter skulde refunderes den militære Fond uden Hensyn til, hvilke Officerer der havde været afgivne til Veivæsenet. Det paalagdes dernæst Kollegiet paany at træde i Forbindelse med Rentekammeret for at tilveiebringe en yderligere Regulering af det Personale, som af Ingenieurkorpset skulde normeres til Veivæsenets Tjeneste saavel i Kongeriget som i Hertugdømmerne. Fra 1846 skulde der af Veikassen kun refunderes Landmilitair-Etaten Gage m. v. for det til Veitjenesten virkelig afgivne Personale. Efter de i den Anledning førte Forhandlinger indgik Kollegiet under 28de Mai 1846 med en Forestilling til Kongen, som under 30te November s. A. resolverede, at han, da de Grunde, som i sin Tid havde bevirket, at et Antal af 13 Officerer var bleven normeret til Veitjenesten i Kongeriget, endnu vare tilstede, ikke kunde bifalde den foreslaaede Indskrænkning af dette Antal til 12. Af Hensyn til Veitjenestens Omfang og Betydning fandtes det rigtigt, at samme planmæssig forestodes af en Oberstlieutenant, hvorfor Korpset fra 1ste Januar 1847 blev normeret med 3 Oberstlieutenanter og 3 Majorer istedetfor som hidtil med 2 Oberstlieutenanter og 4 Majorer. Af Oberstlieutenanterne skulde da de 2, som bestemt i Organisationen af 1842, være dirigerende Ingenieurer i Sjællands og Hertugdømmernes Generalkommandodistrikter, medens den 3die i Reglen skulde være dirigerende Stabsofficerer for Kongerigets Veitjeneste. Fra 1ste Januar 1847 skulde der foruden den dirigende Stabsofficer holdes 1 Major, 6 Kapitainer og 5 Premierlieutenanter af Ingenieurkorpset disponible til denne Tjeneste, dog saaledes at Veikassen holdtes skadesløs, hvis dette Antal ikke knnde afgives paa Grund af Vakancer i Korpset.

Foranlediget ved at Korpsets Regnskaber i en Række af Aar ikke havde kunnet indsendes til den befalede Tid, forlangte Kollegiet under 8de April 1845

Korpsets Ytringer. I sit Svar af 15de Juli s. A. meddelte Korpset efter at have indhentet Kassekommissionernes Erklæring, at man med de Kræfter, der kunde disponeres over, ikke kunde vente, at det skulde kunne efterkomme Bestemmelserne for Regnskabsaflæggelsen. Efter Instruksen af 28de Marts 1829 for Korpsets Kassevæsen skulde Penge- og Materialregnskaberne indsendes ultimo Juni; men paa Grund af den Tilvæxt, Regnskaberne havde faaet siden den Tid, vilde det nu være ugjærligt at tilendebringe dem før Udgangen af Juli. Kjøbenhavns Kassekommission havde bemærket, at det var Manglen paa Officerer og dygtige Fæstningsunderofficerer, som i en Aarrække havde virket hemmende paa Tjenesteforretningerne, og det vilde derfor være nødvendigt, at der oprettedes en Mellemlasse, som bedre end det daværende Underofficerspersonale kunde assistere ved Bestyrelsen og Regnskabsaflæggelsen ved Fæstningstjenesten, nemlig »et militairisk organiseret og subordinairt Personale, der vilde være at stille i Lighed med Mineur-, Bromestere og Overfyrværkere.« Dette Forslag maatte Korpset tiltræde, da de reglementerede 10 Fæstningsunderofficerer, hverken hvad Kvantiteten eller Kvaliteten angik, vare fyldestgjørende. At tage flinke Underofficerer fra Kompagnierne var uforsvarligt, og det indstilledes derfor, at den foreslaaede nye Underofficersklasse kom til at bestaa af 6 Personer, 4 for Kjøbenhavn og 2 for Rendsborg, med Benævnelse af Overkommandersergenter og Lønning samt Emolumenter som Mineurmestere.

Da Kollegiet under 2den December s. A. paalagde Korpset inden 3 Uger at meddele noiagtig Forklaring om de Omstændigheder, som hidtil havde forhindret Besvarelsen af Notaterne i Bygningsbeskrivelserne for Kjøbenhavns Fæstning for Aaret 1835, hvilke Notater allerede under 26de April 1842 vare tilstillede Korpset, benyttede dette i sin Svarskrivelse af 24de December Leiligheden til indtrængende at bringe sit Forslag om Oprettelsen af den tidligere nævnte Mellemlasse i Erindring, ligesom det foreslog, at Fæstningsunderofficerernes Kaar forbedredes ved Tilskud fra Bygningsfonden. Under 23de Marts 1846 foreslog Korpset endvidere, at det paa Grund af Manglen paa Officerer, med Henhold til Gageringsplanen af 28de September 1833 efter Veikorpsets Indlemmelse, maatte blive bemyndiget til indtil videre at antage 2 Bygningskondukteurer til at besørge de mindre vigtige Tjenesteforretninger. Da Kollegiet i Anledning heraf forlangte Oplysning om, hvilke Tjenesteforretninger det var, der tænktes overdragne disse Kondukteurer og den tidligere nævnte Mellemlasse, gjorde Korpset nærmere Rede herfor i en Skrivelse af 8de April 1846 og udtalte tillige, at Kondukteurerne ikke vilde behøves, dersom Korpset maatte blive normeret med de foreslaaede Underofficerer, hvortil dog bemærkedes, at disse ikke vilde kunne improviseres, hvis de skulde besidde den fornødne Dygtighed, og Kondukteurerne vilde i ethvert Tilfælde kun behøves, indtil Korpset fik Tilgang af Officerer fra den militaire Hoiskole.

Denne vidtløftige Korrespondance sluttedes endelig den 6te Marts 1847, da der fra Kollegiet tilgik Korpset Meddelelse om, at Kongen paa Kollegiets Forestilling af 18de Juni 1846 under 20de Februar 1847 havde resolveret, at det ved Arméplanen af 28de April 1842 normerede Antal af 10 Fæstningsunderofficerer maatte forøges med 6 Overkommandersergenter, der saavel i Henseende til Rang,

Stilling og Distinktioner som med Hensyn til Lønning og Emolumenter skulde stilles lige med Korpsets Mineurmestere. Under 5te Mai 1848 fremsendte Korpset til Krigsministeriets*) Sekretariat et Andragende fra Overkommandersergenterne om, at de, der ikke vare i Besiddelse af de Kundskaber og Rettigheder, som udfordredes til at blive Ingenieurofficerer, maatte faa allerhoieste Udnævnelse med en anden Tittel, samt at de, naar de erholdt Afsked af en dem utilregnelig Aarsag, maatte afgaa med Lieutenantspension. I den Anledning bemærkede Korpset, at disse Overkommandersergenter, som dannede en Mellemlasse mellem Officerer og Underofficerer (i det franske Ingenieurkorps »garde du génie«), og hvis Bestemmelse det var at føre Tilsynet med de praktiske Arbejder og assistere ved Regnskabs Affattelse, i flere Henseender vare saa dygtige og brugbare, at de, hvis de tjente i Linietropperne, med Rette kunde haabe at blive forfremmede til Officerer, hvorfor Andragendet anbefalede med Tilføiende, at Overkommandersergenterne foresloges benævnte, hvad de virkelig vare, »Kondukteurer ved Fortifikation«. Dette billigedes under 7de Mai 1848 af Krigsministeriet, som, da Kondukteurerne ikke kunde avancere til Officerer i Korpset, tillige bestemte, at der ved hvert 4de Officersavancement i samme, skulde tilsikres én Kondukteur Sekondlieutenants Pension. Under 11te Juli s. A. fremsendtes med Anbefaling en Ansøgning fra Kondukteurerne om, at de maatte erholde kongelig Udnævnelse samt Sekondlieutenants Rang med Bibeholdelse af de havende Indtægter, hvorpaa der under 14de s. M. indløb et afslaaende Svar fra Krigsministeriet, da der om kortere Tid forestod en Omformning af Armeen, og det derfor ikke syntes hensigtsmæssigt stykkevis at modificere Organisationen; der vilde imidlertid i sin Tid blive taget Hensyn til Kondukteurernes Stilling og Kvalifikationer.

Ved Krigens Udbrud i 1848 gik Ingenieurkorpsets 2det Kompagni og Pontonerkompagniet, der begge havde Garnison i Rendsborg, for Størstedelen over til Oprørerne. Til disse sluttede sig ogsaa af Korpsets Officerer Kapitainerne Dau, du Plat, Jess, Krabbe og Lesser. Det i Kjøbenhavn garnisonerende 1ste Ingenieurkompagni var saaledes de eneste Ingenieurtropper, som stode til Raadighed ved Felttogets Begyndelse i 1848. De i Felten kommanderede Tropper inddeltes i Sektioner paa 1 Oversapeur og 8 Sapeurer, 2 Sektioner forenede til en Brigade under 1 Underofficer, og der tildeltes dem et mindre Brotrain med tilhørende Personel. Bromateriellet forøgedes under Krigen, men Trainet gik en kort Tid tilbage til Artilleriet, indtil Krigsministeriet i Slutningen af 1848 bestemte, at det skulde underlægges Ingenieurtropperne, der den 6te December erholdt Benævnelsen »Ingenieurdetachmentet i Nørrejylland og Fyen«. Antallet af Ingenieurtropper ved Hæren forøgedes efterhaanden i Aarets Løb og naaede op til c. 270 Underofficerer og Menige; efter Vaabenstilstandens Afslutning den 1ste September var der saamange Arbejder at udføre, at man først sent paa Aaret kunde tænke paa at hjemsende noget af Mandskabet, og dette forøgedes atter betydeligt i Begyndelsen af det nye Aar paa Grund af de mange omfattende Arbejder, der skulde udføres.

Den 18de Februar 1849 blev der givet Befaling om Organisationen af et

*) Oprettet ifølge kongelig Resolution af 22de Marts 1848.

Feltingenieurdetachment, under hvilket der, saavidt muligt, skulde henlægges for den aktive Armés Vedkommende Befæstningsvæsenet, det militaire Bygningsvæsen, Vei- og Brovæsenet samt det almindelige Veipoliti og Brandvæsenet paa de af Hæren besatte Steder. Dette Detachment skulde have følgende S sammensætning:

Staben: 1 Stabsofficer som Kommandeur, 1 Stabschef, 1 Adjutant, 1 Kondukteur og 2 Underofficerer; endvidere 2 Kapitainer, 3 Lieutenanter og 1 Kondukteur samt 1 Regnskabsfører, 1 Underlæge, 1 Dyr læge, 2 Ordonnantser, 1 Kantinesoldat og 2 Ambulancesoldater, samt 4 Vogne;

Tropperne: 1 Kapitain som Troppekommandeur samt 6 Delinger, hver bestaaende af 1 Lieutenant, 1 Kondukteur, 4 Underofficerer og 5 Sektioner à 1 Oversapeur og 10 Sapeurer; 1 Deling skulde afgives til hvert af Hærens 2 Armékorps, medens Resten var disponibel til anden Brug; til Tropperne hørte endvidere 1 Brødvogn;

Trainet: 1 Lieutenant som Trainkommandeur, 1 Kommandersergent, 1 Vognumester og 1 Trompeter samt 1 Vogn;

— det biragoske Brotrain: 1 Bromester, 2 Underofficerer og 3 Sektioner à 1 Overpontoner og 10 Pontonerer med 1 Broekvipage paa 5 Brovogne;

— Parken: 1 Kondukteur, 2 Underofficerer og 1 Sektion paa 1 Oversapeur og 10 Menige med 6 Delingsparker, hver paa 4 Vogne — de 2 Delinger ved Armékorpsene medførte deres Parker og erholdt tillige hver 1 Vogn til Tømmertransport — samt en Reservepark med 3 Ammunitionsvogne, medens der til Resten af Materiellet skulde rekvireres Vogn;

— ambulante Værksteder: 1 Kondukteur, 1 Underofficerer, 1 Bøsemager, 1 Beslagsmed og 3 Sektioner Haandværkere, hver paa 1 Oversapeur og 10 Menige, med 3 Vogne.

Feltingenieurdetachmentets hele Styrke blev saaledes: 16 Officerer, 3 Mellemstabsbetjente, 44 Underofficerer, 1 Trompeter, 37 Oversapeurer og Overpontonerer, 370 Sapeurer og Pontonerer, 1 Bøsemager og 1 Beslagsmed foruden Ordonnantser, Oppassere, Hestepassere m. m., 43 Vogne, 30 Ride- og 112 Trækheste.

Denne Organisation skulde træde i Kraft den 15de Marts.

Tillige skulde der under Flankekorpsset organiseres en egen Ingenieurstab paa 4 Officerer, 1 Kondukteur, 1 Underofficer og 2 Ordonnantser.

Efter Vaabenstilstandens Afslutning bestemtes det ved Armébefaling af 9de August 1849, at Feltingenieurdetachmentet skulde opløses, og samme Dag gaves Bestemmelse for Fordelingen af Korpssets Officerer til Fæstnings- og Veitjenesten samt af Ingenieurkompagniet, der forlagdes med $\frac{3}{4}$ til Fredericia og $\frac{1}{4}$ til Als. Den 25de August ansattes der en høistbefalende Ingenieurofficer i Fredericia Fæstning, som skulde lede alle Befæstningsarbejderne der.

Under 3die December 1849 reorganiseredes Feltingenieurdetachmentet i en noget forandret og udvidet Skikkelse. Efter den i den Anledning udstedte Befaling skulde det ved Fjendtlighedernes Fornyelse udgjøre en integrerende Del af den aktive Armé, og under dets Ressort skulde for Armeens Vedkommende henlægges: alt Feltbefæstningsvæsen, derunder ogsaa paa Als, Feltmilitairbygningsvæsenet, Feltmilitairveivæsenet med tilhørende Politi og navnlig Anlæg af Kolonneveie, Feltbrovæsenet, saavel det mobile Train som Landgangsbroerne, Brandvæsenet paa

de af Armeen okkuperede Steder udenfor Fæstningerne, samt Rekognosceringer efter den kommanderende Generals Befalinger. De til Fredericia Fæstning fast beordrede Officerer henhørte ikke under Detachementet, hvorimod de til Feltforskandsninger m. m. paa Als fornødne Officerer skulde detacheres fra Feltingenieurdetachementet, men vedblive at henhøre under samme.

Feltingenieurdetachementet sammensattes normalt saaledes:

Staben: 1 Stabsofficer som Kommandeur, 1 Stabschef, 1 Adjutant og 3 Underofficerer som Skrivere, hvoraf 1 paa Als; endvidere 3 Kapitainer, 3 Lieutenanter og 1 Kondukteur, hvoraf 1 Kapitaïn, 1 Lieutenant og 1 Kondukteur paa Als, 1 Regnskabsfører, 1 Underlæge, 1 Dyrlæge, 3 beredne Ordonnantser, hvoraf 1 paa Als, 1 Kantinesoldat og 2 Ambulancesoldater samt 6 Vogne, hvoraf 2 paa Als;

Tropperne: 1 Kapitaïn som Kommandeur og 1 Underofficer som Skriver samt 6 Delinger, hver bestaaende af 1 Lieutenant, 1 Kondukteur, 4 Underofficerer, 5 Oversapeurer, 50 Sapeurer og delt i 5 Sektioner à 1 Oversapeur og 10 Sapeurer, endvidere 1 Vogn; 2 Delinger skulde afgives til Als, medens der disponeredes over Resten efter den kommanderende Generals nærmere Ordre; om fornødent skulde der afgives 1 à 2 Delinger til Fredericia;

Trainet: 1 Kapitaïn eller Premierlieutenant som Kommandeur, 1 Kommandersergent og 1 Vognmester samt 1 Vogn;

— det mobile Brotrain: 1 Lieutenant, 2 Underofficerer, 3 Oversapeurer og 30 Sapeurer med en Broekvipage paa 8 Brovogne;

— det mobile Landgangsbromateriel: 1 Lieutenant, 2 Bromestere, 6 Underofficerer, 9 Oversapeurer og 120 Menige med Materiel til 3 Landgangsbroer, hver bestemt til at optages i en Kanonchalupe;

— Parken: 1 Overkommandersergent eller anden duelig Underofficer, 2 Underofficerer, 1 Oversapeur og 10 Menige med 6 Delingsparker, hver paa 4 Vogne, der i Reglen fulgte Delingerne, og 1 Reservepark med 3 Ammunitionsvogne, medens det øvrige Materiel førtes paa rekvirerede Vogne;

— ambulante Værksteder: 1 Overkommandersergent eller anden duelig Underofficer, 1 Underofficer, 1 Beslagsmed, 3 Oversapeurer og 30 Menige med 3 Vogne.

Feltingenieurdetachementets hele Styrke blev saaledes: 19 Officerer, 3 Mellestabsbetjente, 52 Underofficerer, 46 Oversapeurer, 490 Sapeurer, Pontonerer og Haandværkere og 1 Beslagsmed foruden Ordonnantser, Oppassere, Hestepasere m. m., 46 Vogne, 28 Ride- og 120 Trækheste.

Denne Organisation traadte i Kraft 1ste Januar 1850, dog bestemtes det senere, at 6te Deling ikke skulde formeres, for at man ikke skulde blive nødsaget til at indkalde ældre Mandskab end ved Hærens andre Vaaben; den vedvarede i det Hele indtil i Februar 1851, da Detachementet successive opløstes med Undtagelse af de Troppeafdelinger, der indtil videre skulde forblive i Slesvig.

I Krigsperioden faldt følgende af Korpsets Officerer: Premierlieutenant Høier den 23de April 1849 ved Kolding, Premierlieutenant Bjerregaard den 18de Mai i Fredericia, og Premierlieutenant Holm blev dødelig saaret den 30te

Juni ved et Udfald fra Fredericia; Premierlieutenant Kall, der gjorde Tjeneste ved 13de Bataillon, faldt den 25de Juli 1850 ved Stolk.

Efter Krigen gik man jevnt over i den tidligere Fredsorganisation. Ifølge Armébefaling af 23de Januar 1851 skulde Feltingenieurdetachmentet opløses, og alle Ingenieurtropper henlægges under Korpset. Ingenieurkompagniets tjenestegjørende Styrke (3 Aars Mandskab inklusive Rekruterne for 1851) skulde fordeles med $\frac{2}{3}$ til Kjøbenhavn og $\frac{1}{3}$ til Byen Slesvig, og Detachmentets Materiel og Train skulde, forsaavidt der ikke var Anvendelse for det der, samles i Fredericia. De detaillerede Bestemmelser for Detachmentets Opløsning gaves efter Korpsets Indstilling ved en krigsministeriel Resolution af 19de Februar, hvorefter »Ingenieurdetachmentet i Slesvig«, der indtil videre skulde bestaa af 8 Officerer, 10—11 Underofficerer og 80 Oversapeurer og Sapeurer med 2 Delingsparker m. m., skulde forblive under Generalkommandoen dersteds paa samme Maade som det opløste Feltingenieurdetachment. Dettets øvrige Officerer skulde afgaa til anden Tjeneste, og det øverflødige Mandskab hjemsendes.

Foranlediget ved en Forestilling af 13de November 1851, hvori Korpset oplyste, at 5 Underofficerer af Ingenieurkompagniet for Tiden vare afgivne til Fæstningstjenesten, og dernæst udtalte Ønsket om, at disse Underofficerer maatte vende tilbage til Kompagniet for der at gives den fornødne Uddannelse, resolverede Krigsministeriet under 7de December s. A., at ingen af Kompagniets Underofficerer maatte anvendes til Fæstnings- og Bygningstjenesten, hvorfor de 5 strax skulde afgives til Kompagniet, hvorimod Korpset bemyndigedes til indtil videre at antage 4 civile Skrivere, nemlig 1 for Veikassens og 3 for Bygningskassens Regning. Fra 1ste April 1856 afgik 2 af disse Skrivere fra Korpset.

Efterat den kongelige Regjerings Myndighed fuldstændig var gjenoprettet i Holsten oprettede Krigsministeriet under 20de Februar 1852 en selvstændig Generalkommando i Holsten og Lauenborg, under hvilken et Ingenieurdetachment, som tillige indbefattede Pontonerafdelingen, henlagdes med Standkvarter i Rendsborg, idet det iøvrigt samtidig skulde være underlagt Ingenieurkorpset under de samme tjenstlige Forhold, som dettes andre Afdelinger i Kongerigets Generalkommandodistrikter. En Armébefaling af 26de Marts s. A. bestemte dernæst:

— at det holstenske Ingenieurdetachment skulde benævnes »2det Ingenieurkompagni« og udvides til dettes planmæssige Styrke,

— at Pontonerkompagniet skulde gjenoprettes, saaledes som det efter Planen af 1842 bestod som en Del af 2det Artilleriregiment, men at det fremtidig skulde underlægges det kongelige Ingenieurkorps,

— at alle Ingenieurtropper, der vare stationerede i Holsten og Lauenborg, skulde underlægges den derværende dirigerende Ingenieurofficers Befaling, selvfølgelig under Ingenieurkorpsets Overkommando, og at hele denne Afdeling skulde benævnes »Ingenieurdirektionen i Holsten og Lauenborg«, samt

— at Ingenieurdetachmentet i Slesvig skulde vende tilbage til Standkvarteret, imod at Ingenieurkorpset afgav en Kapitain til at attacheres Slesvigs Generalkommando. Alt, hvad der vedkom Fortifikationen og det militaire Bygningsvæsen i Hertugdømmet Slesvig skulde underlægges Korpset.

Under 21de Mai 1852 meddelte Ministeriet Korpset, at Kommandoen for 2det Ingenieurkompagnis og Pontonerkompagniets Rekruters Vedkommende skulde være dansk, og den 6te September s. A. resolverede det efter Korpsets Indstilling af 11te August — hvori Ønskeligheden af, at Tropperne af Hensyn til Uddannelsen samlede paa ét Sted, stærkt betonedes —, at 2det Ingenieurkompagni og Pontonerkompagniet skulde have Standkvarter i Citadellet Frederikshavn og indtil videre underlægges Chefen for 1ste Kompagni som fælles Kommandeur for alle 3 Kompagnier. Den Del af Korpsets Materiel, som var normeret for det holstenlauenborgske Forbundskontingent skulde afleveres til Rendsborg Arsenal.

Under 30te December indsendte Korpset et Forslag til Krigsministeriet om, at de 3 Kompagnier samlede til en taktisk Enhed under Navn af Ingenieburbataillon, for hvilken Major Dreyer foresloges udnævnt til Kommandeur, at Bataillon stilledes umiddelbart under Ingenieurkorpset men i taktisk Henseende tillige under den sjællandske Generalkommando og Kommandantskabet, at der af Bataillonens Lieutenanter udtoges en til at forrette Adjutanttjeneste ved samme, samt at der udnævntes en Regnskabsfører ved Bataillon, som tillige var Regnskabsfører for Korpsets samtlige Officerer og civile Betjente. Et Forslag om Ansættelsen af en saadan Regnskabsfører ved Korpset, hvorved der tilsigtedes at befri Bygningsskriveren for nogle af hans mange Forretninger, var iøvrigt allerede indsendt under 15de December. Uden at der gaves fornødne Bestemmelser for Ordningen af Kommandoen, Regnskabsvæsenet, Kasereringen m. m. ved Ingenieurtropperne, udtalte Korpset, vilde det være umuligt at tilveiebringe et tilfredsstillende Resultat for denne Vaabenarts Organisation.

Der var iøvrigt alt tidligere udarbejdet fuldstændige Forslag til en Omorganisation og Udvidelse af Korpset, og det var foranlediget ved, at disse Forslag ikke vare blevne gennemførte, at oven nævnte mindre Forandringer nu maatte anses for paatrængende nødvendige. Under 4de August 1851 var der saaledes nedsat en Kommission, der skulde fremkomme med Forslag til en ny Arméplan for Danmark og Slesvig. Efter det i den Anledning ved Korpset udarbejdede Forslag af 22de September 1851, ved hvilket man gik ud fra, at Ingenieurtropperne skulde formeres i en Ingenieburbataillon med 5 Linie-Ingenieurkompagnier (4 Pioner-Sapeur-Mineurkompagnier og 1 Pioner-Sapeur-Pontonerkompagni), en Underofficerselevskole og et Train-Sapeurkompagni samt 5 Reserve-Ingenieurkompagnier, hvoraf et var uddannet for Brotjenesten, skulde Korpset have følgende Sammensætning:

Linien: 60 Officerer, 3 Mellemstabsembædsmænd, 17 Officianter, 5 Understabsbetjente, 3 Mestere, 107 Underofficerer, 10 Spillemand, 672 Menige og 24 Elever, ialt 901;

Reserven: 4 Officerer, 22 Korporaler, 650 Menige, ialt 676;

Forstærkningen: 22 Korporaler og 650 Menige, ialt 672.

Hele Styrken blev saaledes 2249 Hoveder, hvortil paa Krigsfod hørte 81 Ride- og 292 Trækheste samt 23 Færdsels- og 61 andre Vogne, Brovogne ikke iberegne.

Af Korpsets 10 Stabsofficerer skulde 1 Generalmajor være Chef, 3 Fæstningsdirekteurer i Kjøbenhavn, Fredericia og Slesvig, 2 Veidirekteurer i Konge-

riget og i Slesvig og 1 Bataillonskommandeur; endvidere skulde der ved Korpset oprettes en teknisk Komité og en Bibliothekskomité, en Hovedkassekommission, der administrerede Gagerings-, Hovedbyggnings- og Veikassen, samt en Kassekommission for Kjøbenhavns Fæstning.

Dette Forslag, der jo vilde medføre en meget betydelig Udvidelse af Korpsets personelle og materielle Kræfter, blev betydelig reduceret af Kommissionen, men blev ikke gennemført, og under 25de Juli 1852 fremsatte derfor Korpsets Chef, Generalmajor Schlegel et Forslag alene til Oprettelsen af en Ingenieburbataillon under Korpset efter en noget formindsket Maalestok. Efter dette Forslag skulde Bataillonens paa Fredsfod have 4 Kompagnier, de 3 første uddannede i Pioner-, Sapeur- og Mineurtjenesten, det 4de i Pioner-, Sapeur- og Pontonertjenesten, samt en Underofficerselevskole; paa Krigsfod skulde der af hele den disponible Styrke kunne udvikles indtil 12 Feltkompagnier.

Da heller ikke dette Forslag blev approberet, fremsendte Korpset sin oven nævnte Indstilling af 30te December 1852 om, at de 3 eksisterende Kompagnier maatte blive samlede i en Bataillon under en særlig Kommandeur m. m. Resolutionen herpaa faldt den 14de Januar 1853. Af Hensyn til at en ny Organisation af Armeen stod for Døren, fandt Krigsministeriet sig ikke foranlediget til at gjøre de fornødne Skridt til Formeringen af en Ingenieburbataillon og kunde som Følge deraf heller ikke bevirke Kommandeuren for Tropperne tillagt Jurisdiktionsmyndighed eller normere ham med en særlig Adjutant og en Regnskabsfører. Ministeriet havde derimod fremkaldt en kongelig Resolution af 11te s. M., hvorefter Sagen foreløbig ordnedes saaledes, at Major Dreyer overtog »Kommandoen over Ingenieurtropperne«, der stilledes umiddelbart under Korpset og i taktisk Henseende tillige under Generalkommandoen for Sjælland og Kommandantskabet i Citadellet Frederikshavn.

Paa Finantsloven for 1853—54 blev der bevilget Gage til en konstitueret Regnskabsfører ved Ingenieurkorpset, og en saadan ansattes derfor ved samme den 2den August 1853. Den 3die Mai 1862 erholdt han kongelig Udnævnelse som Intendant.

Væsentlig foranlediget ved at Ingenieurkorpset stærkt maatte holde paa at faa Bispænding til Pontonerkompagniet, og da Krigsministeriet ikke kunde opfylde de Ønsker, Korpset i saa Henseende maatte stille til Kompagniets Uddannelse m. m., fremkaldte det en kongelig Resolution af 12te Marts 1854, hvorefter Pontonerkompagniet paany overgik til Artilleribrigaden og indlemmedes i dennes 2det Regiment med Stabskvarter i Rendsborg. Korpset formindskedes og Brigaden forøgedes derfor successive ved indtrædende Vakancer med 1 Kaptein af 1ste, 1 Kaptein af 2den Klasse og 1 Premierlieutenant. Overgangen skulde finde Sted den 1ste April, og Kompagniets Materiel afleveres til Kjøbenhavns Arsenal.

Da der nu, da begge Ingenieurkompagnier vare forlagte til Kjøbenhavn, ingen Grund var til at bibeholde den ved Planen af 1842 bestemte Ulighed i Kompagniernes Styrke, bifaldt Krigsministeriet — som under 27de Februar 1854 midlertidig havde tilladt en ligelig Fordeling af det tjenestegjørende Mandskab til Kompagnierne — under 25de Juli s. A. efter Korpsets Forestilling af 18de

s. M., at der foretoges en Egalisering af hele Styrken til de 2 Kompagnier, saaledes at forøvrigt ingen Forandring skete hverken i Organisationens Form eller Totalstyrken. Hvert af Kompagnierne vilde da for Fremtiden blive sammensat saaledes: 1 Kapitain, 1 Premierlieutenant og 1 Sekondlieutenant, ialt 3 Officerer; 1 Mineurmester, 1 Kommandersergent, 1 Furer, 5 Sergenter (2det Kompagni 4), 8 Korporaler og 1 Trompeter, ialt 17 (16) Underofficerer; 9 Oversapeurer og 83 Sapeurer og Pionerer. Totalstyrken blev vel derved forøget med 1 Lieutenant ud over Planen af 1842, men denne Officer skulde afgives af de disponible Kræfter ved Korpset.

Ifølge Armébefaling af 21de August 1854 havde Kongen under 15de s. M. bifaldet, at Oversapeurer og Overpontonerer fremtidig skulde benævnes »Underkorporaler«, samt at der hvert Aar skulde udtages ved hvert Ingenieurkompagni 6 og ved Pontonerkompagniet 3 Mand til Underkorporaler. Ved kongelig Resolution af 7de September 1856 bestemtes det imidlertid, at Underkorporalernes Antal igjen skulde fastsættes i Overensstemmelse med Planen af 1842, saa at der aarlig udtoges 4 pr. Ingenieurkompagni og 2 ved Pontonerkompagniet. Dette ændredes under 10de Marts 1857 for Pontonerkompagniets Vedkommende derhen, at Underkorporalernes Antal fastsattes til 3 aarlig i Overensstemmelse med Resolutionen af 13de Juni 1842, og den 15de September 1861 bestemtes det, at de hvervede Underkorporalsnumere ved dette Kompagni ved indtrædende Vakance skulde inddrages og erstattes ved værnepligtige Underkorporaler. Under 13de Juni 1856 blev det befalet, at Ingenieurtroppernes Underkorporaler fremtidig skulde udtages, efter at Exercerskolen med den deri indbefattede Exercertid var endt, og derefter holdes 2 Aar til stadig Tjeneste.

For at opnaa større Fasthed i Ordningen af Forholdene ved Korpsets Bygningstjeneste derved, at der gaves de Underafdelinger ved samme, som havde særskilt Arkiv og Regnskabsvæsen, en bestemt Benævnelse, indsendte Korpset et hertil sigtende Forslag af 1ste Juni 1855, som approberedes af Krigsministeriet under 25de s. M. Den ordinaire Bygningstjeneste skulde derefter bestyres af følgende Afdelinger, Fortifikationer, under Korpset:

- Kjøbenhavns Fortifikation, derunder Enighedsværn og Jægersborg;
- Citadellet Frederikshavns Fortifikation;
- Kronborgs Fortifikation, derunder Frederiksværk, Fredensborg, Hørsholm, Nestved og Usserød;
- Korsørs Fortifikation, for Tiden henlagt under
- Ingenieurdirektionen i Nørrejylland og Fyen, som deltes i Fredericias Fortifikation (alle militaire Etablissementer i Nørrejylland samt ved Strib) og Nyborgs Fortifikation (Fyen med Undtagelse af Strib);
- Ingenieurdirektionen i Slesvig og
- Ingenieurdirektionen i Holsten og Lauenborg.

De dirigerende Ingenieurofficerer i Nørrejylland og Fyen, Slesvig samt Holsten og Lauenborg skulde tillige fungere som hoistkommanderende Ingenieur-officerer i vedkommende Generalkommandodistrikt, medens den ældste Officer ved Bygningstjenesten i Sjælland og Kommandeuren for Ingenieurtropperne skulde med Hensyn henholdsvis til det ved Bygningstjenesten ansatte Personale og til

Tropperne fungere i samme Egenskab under Generalkommandoen sammesteds. Da Generalkommandoen i Slesvig under 17de Oktober 1855 ophævedes og underlagdes den i Nørrejylland og Fyen — Generalkommandoerne benævntes fra samme Dag 1ste (Sjælland), 2den (Nørrejylland, Fyen og Slesvig) og 3die (Holsten og Lauenborg) — bestemte en Armébefaling af 5te November s. A., at den ældste Officer ved Bygningstjenesten i 2den Generalkommando skulde fungere som høistkommanderende Ingenieurofficer ved Generalkommandoen, medens Ingenieurdirektionerne i Jylland og Fyen og i Slesvig som saadanne iøvrigt forbleve uafhængige af hinanden.

Ifølge Kundgjørelse for Armeen af 16de Februar 1857 indgik fra Finantsaarets Udløb Citadellets og Korsørs Fortifikationer og henlagdes fra samme Tid henholdsvis under Kjøbenhavns og Kronborgs. Den 31te Mai 1864 overgik imidlertid de militære Bygninger i Korsør og Nestved fra Kronborgs til Kjøbenhavns Fortifikation.

Fæstningstjenesten i Kjøbenhavn havde alt tidligere været delt i 2 Fortifikationsdistrikter, som i 1857 forøgedes til 3, da Citadellets Fortifikation indordnedes under Kjøbenhavns. I 1866 reduceredes imidlertid Distrikternes Antal atter til 2, sandsynligvis tildels foranlediget ved Indskrænkningen af Korpsets Officerspersonale efter Krigen 1864.

Under 4de Marts 1856 oprettedes Korpsets tekniske Komité, som iøvrigt alt var foreslaet af Organisationskommissionen af 1851 og nu paany under 12te December 1855 bragt i Forslag af Korpset. Komiteen skulde staa i raadgivende Forhold til Chefen og være ham en Støtte ved vigtige Spørgsmaals Behandling samt iøvrigt have den Opgave at yde en Kontrol med de tekniske Principers og økonomiske Hensyns rigtige Anvendelse af de forskjellige Direktioner og Officerer og at bidrage til Ensformighed i Bygningsadministrationen paa forskjellige Steder og Tider. Komiteen kom efter den senere vedtagne Instruktion til at bestaa af 4 ordinaire Medlemmer, nemlig den dirigerende Officer for Kjøbenhavns Fortifikation og 3 af de i Kjøbenhavn og Citadellet garnisonerende Ingenieurofficerer, hvoraf 1 fungerede som Sekretair, samt som extraordinaire Medlemmer, der kunde tilkaldes ved enkelte Sagers Behandling, Lærerne i Krigs- og Civilbygningskunst ved den militaire Høiskole, Ingenieurofficerer i Kjøbenhavn og Citadellet efter Chefens Bestemmelse og 1 Major eller Kapitain af hvert af de tre andre Vaaben, hvilke tre sidste Officerer udnævntes af Krigsministeriet.

Den 1ste April 1858 inddroges Materialskriverposten ved Kongerigets Veitjeneste og fra samme Tid ansattes en Revisor og Bogholder ved samme med 900 Rdlr. aarlig Gage.

Efter Krigsministeriets Ordre fremsendte Korpset under 7de Marts 1856 et Forslag til Forandring i det Udkast til en ny Organisation af et Ingenieurkorps for Danmark og Slesvig, som var indgivet af den i 1851 nedsatte Kommission, saaledes at Organisationen ogsaa kom til at omfatte Holsten og Lauenborg. Forslaget holdt sig i alt Væsentligt til Kommissionsbetænkningen, dog med de Forandringer, som Udvidelsen af Virksomheden til de nævnte Hertugdømmer med Nødvendighed maatte medføre. Efter dette Forslag, hvis Detailler iøvrigt ikke her skulle omtales, skulde der oprettes en Ingenieurbataillon, som paa Fredsfod

foruden Staben bestod af 3 Sapeurkompagnier og 1 Pontonerkompagni, hvoraf der paa Krigsfod tænkte udviklet 6 Sapeurkompagnier, 1 Pontonerafdeling, 3 Landgangsbrodelinger, 1 Park- og Værkstedsdeling, 1 Exercerskole og de fornødne Depotafdelinger. Ved Bygningstjenesten skulde der foruden Officerer, Officianter og Fortifikationsunderofficerer ansættes et vist Antal Fortifikationsapeurer (Værnepligtige), udgjørende tilligemed Underofficererne et Fortifikationskompagni, og den skulde deles i Kjøbenhavns- (delt i 3 Fortifikationsdistrikter), Kronborgs-, og Nyborgs Fortifikationer samt Ingenieurdirektionerne i Nørrejylland, i Slesvig og i Holsten og Lauenborg. Veitjenesten skulde deles i 3 Dele, en for Danmark, en for Slesvig og en for Holsten og Lauenborg, hver bestyret af en Veidirekteur under Korpset. Dettets Chef skulde have til sin umiddelbare Raadighed et Expeditionsbureau under en Stabschef, en teknisk Komité og en Hovedkassekommission. Paa Krigsfod skulde Korpset, naar 10 Aars Mandskab var indkaldt, bestaa af 59 Officerer, 17 Mellemstabsbetjente og Officianter, 157 Underofficerer og Understabsbetjente, 14 Spillemand, 116 Underkorporaler og 1360 Menige, 3 Skrivere, 19 Underkorporalselever og 184 Rekruter, hvilken Styrke paa Fredsfod for Underklassernes Vedkommende formindskedes til 117 Underofficerer og Understabsbetjente, 5 Spillemand, 19 Underkorporaler og 138 Menige.

Paa Grundlag heraf udarbejdedes der i Krigsministeriet et Udkast til en Ordning af Ingenieurkorpset, som imidlertid i ikke ringe Grad formindskede det af Korpset i oven nævnte Forslag ønskede Personel, navnlig Officerernes Antal, ligesom ogsaa Bataillonens Kompagnier indskrænkedes til 3 Stamsapeurkompagnier, der paa Krigsfod skulde udvikle 6, hvoraf det ene tænkte formeret som Feltbrokompagni, medens Pontonerkompagniet udelodes af Fredsorganisationen. Dette Udkast tilsendtes Korpsets Chef, Generalmajor Schlegel, til Betænkning med Tilføiende, af Krigsministeriet af pekuniære Grunde ikke kunde tillade nogen væsentlig Afgivelse fra Planen af 1842, og at Formeringen af en Sapeurbataillon var den eneste væsentlige Udvidelse, som kunde forventes. I sit Svar af 30te September 1857 udtalte Generalmajor Schlegel, at han Intet havde at erindre imod, at det for Forbundskontingentet organiserede Pontonerkompagni unddroges Korpsets Ressort, da det var vanskeligt at indpasse i Ingenieurtroppernes Organisation og at give en hensigtsmæssig Anvendelse under en Forsvarskrig. Feltbrotjenesten vilde kunne besørge af et af Sapeurkompagnierne, og de fornødne Landgangsbroer vilde formentlig bedst kunne underlægges Marinen, da de i Krigstid maatte staa under samme Kommando som Transportfartøierne. Paa Grund af den forventede Udvidelse af Korpsets Virksomhed, maatte det insistere paa en Forøgelse af sit Officerspersonale til 50, altsaa 8 mere end efter Planen af 1842.

I det i 1858 Rigsraadet af Krigsminister Lundbye forelagte Lovudkast paaregnedes der oprettet 1 Ingenieurbataillon paa 3 Stamsapeurkompagnier, og Korpsets planmæssige Styrke sat til 52 Officerer, hvoraf 2 Lærere paa Høiskolen, 9 Officianter, 82 Underofficerer, inkl. 3 Overspillemand, og c 800 Underkorporaler og Menige (paa Krigsfod). Bygningstjenesten foresloges delt i 3 Ingenieurdirektioner, Veitjenesten i 3 Veidirektioner (Kongeriget, Slesvig samt Holsten og Lauenborg) og ved Korpsets staben ansat 1 Major som Stabschef, 1 Kaptein som Sekretair

i teknisk Komité og 1 Lieutenant som Adjutant samt 3 Officianter og 4 Underofficerer. Udkastet blev imidlertid ikke vedtaget.

I denne Periode, nemlig fra 22de December 1852, da Major Dreyer ansattes som kontrollerende Ingenieurofficer ved København-Kørsørbanen og som teknisk Konsulent hos den ved den sjællandske Jernbane fungerende kongelige Kommissarius, begyndte der en ny Virksomhed for Korpsets Officerer, idet flere af dem anvendtes ved Statens Kontrol med Anlægget og Driften af Jernbanerne, som dengang laa i private Hænder, medens Kontrolen henhørte under de civile Ministeriers Ressort. En Ingenieurkapitain havde allerede i 1846—48 fungeret som teknisk Konsulent hos den kongelige Kommissarius ved Anlægget af den første Jernbane her i Landet, København-Roskildebanen. Denne Virksomhed, hvori ogsaa Officerer ved Veitjenesten deltog ved Siden af deres øvrige Beskæftigelse, varede; til Udgangen af Marts 1870, da tvende Kapitainer fra Jernbanekontrolen i Jylland beordredes til Tjeneste umiddelbart under Korpset. Med Undtagelse af den sidste Periode af Roskilde-Kørsørbanens Anlæg ere samtlige i Danmark og Hertugdømmerne anlagte Baner kontrollerede eller byggede af tjenestegjørende eller afskedigede Ingenieurofficerer.

Ogsaa i det første større, elektromagnetiske Telegrafanlæg her i Landet tog Korpsets Officerer omtrent samtidig Del. I Skrivelse at 3die Mai 1852 meddelte Krigsministeriet Korpset, at det havde tilskrevet Finantsministeriet, at det Intet havde at erindre imod, at det elektromagnetiske Telegrafanlæg overdroges Korpset, hvortil det dog kun kunde tillades dette at benytte de ved Veitjenesten i Kongeriget og Slesvig værende Kræfter. Det overdroges derfor Kapitain Lehmann, som i Krigsaarene havde udført og bestyret flere optiske Signallinier, i 1852—54 for Statskassens Regning at anlægge den elektromagnetiske Telegraflinie fra Helsingør til Hamborg.

Den 21de Juni 1858 fritoges Korpsets Chef, Generalmajor Schlegel, for det ham paahvilende Hverv at forestaa Overkommandoen over Københavns Brandkorps, hvilket Hverv fremtidig henlagdes til Kommandanten i København. Fra 16de Januar 1811, da Oberst Krag ved Ingenieurkorpset overtog det, havde det været overdraget en Stabsofficer ved Korpset eller sammes Chef.

Endelig paabegyndtes i Halvtredserne saa at sige det eneste, egentlige større Arbejde af fortifikatorisk Natur, som Korpset i de forløbne tvende Sekler har udført, nemlig Anlægget af Københavns Søbefæstning omtrent i dens nuværende Skikkelse. Arbejdet, som omfattede Ombygningen af Trekroner og Lynetten samt Opførelsen af Mellemførtet, Prøvesten og Kalkbrænderibatteriet, udførtes fra 1858—68 og lededes af Kapitain, senere Major Ernst fra 1858—65 og af Major, senere Oberst Schrøder fra 1865—68.

Den 28de Mai 1861 fremsendte Korpset en Indstilling om, at der ved Staben maatte blive ansat en Stabschef, idet det dels henlede Opmærksomheden paa, at Oprettelsen af en saadan Post allerede var billiget i Ministeriets Organisationsplan af 1858, dels at Tilvæksten i Korpskommandoens Forretninger og Hensynet til, at man ved denne Post vilde undgaa en Afbrydelse i Kontinuiteten i hele Forretningsgangen ved Chefsforandringer, gjorde det paatrængende nødvendigt, at Korpsets Indstilling nu billigedes. Man var ikke blind for, at det var

mindre beleiligt at træffe nogen Forandring af organisatorisk Natur midt i Finantsperioden, og man skulde derfor i Sagens Interesse give Afkald paa enhver Fordring om Forbedring af vedkommende Officers pekuniaire Forhold, indtil Ministeriet selv engang maatte finde Anledning til at søge denne Sag ordnet. Kun maatte Korpset holde paa, at Stabschefen gjordes bereden. Under 5te Juni 1861 bemyndigede Kongen dernæst Krigsministeriet til, uden at der derved medførtes nogen Udgift for Statskassen, at ansætte en Stabschef ved Ingenieurkorpset, hvortil Ministeriet efter Korpsets Indstilling under 10de s. M. udnævnte Kapitain Købke, og med Hensyn til hvilken Post det ved den af Rigsraadet vedtagne og af Kongen under 1ste Mai 1862 stadfæstede Lov om Tillæg for Finantsperioden 1862—64 til det foreløbige Normalbudget af 28de Februar 1856 bestemtes, at naar den besattes med en Kapitain, skulde denne nyde et aarligt Tillæg af 400 Rdlr., ligesom der skulde tildeles ham en Tjenestehest.

Paa Grund af de paabudte Arbeider i Dannevirke- og Dybbølstillingen samt i Fredericia indstillede Korpset under 22de Februar 1861, at Ingenieurtroppernes tjenestegjørende Styrke omtrent fra 9de Marts skulde afgaa fra Kjøbenhavn for at assistere ved Arbeidernes Ledelse, hvilket bifaldtes af Ministeriet under 1ste Marts, hvornæst dette i en Skrivelse af 4de s. M., fremkaldt ved Korpsets Indstillinger af 27de og 28de Februar, befalede, at Tropperne med Undtagelse af en Depotafdeling skulde afgaa den 9de Marts eller en af de nærmest paafølgende Dage til Slesvig, hvorfra der skulde afgives Detachementer til Sønderborg og Fredericia. Foranlediget ved Korpsets Indstilling af 23de Marts, og efterat der var indkaldt ældre Mandskab til Arbeiderne, bemyndigede Ministeriet det under 26de s. M. til fra næstkommende 1ste April midlertidig at ophæve Kompagniinddelingen ved Tropperne og formere dem i Delinger. Under 26de August s. A. approberede Ministeriet Korpsets Indstilling af 23de s. M., om at Tropperne omtrent fra Maanedens Udgang atter skulde returnere til Kjøbenhavn, kun efterladende enkelte Underofficerer og Underkorporaler ved Anlægene.

Ved Udbruddet af den sidste Krig var, som det vil fremgaa af ovenstaaende Fremstilling, de personelle Kræfter, Korpset raadede over, omtrent uforandret de samme, som vare givne ved Organisationen af 1842, idet hverken de i forrige Krig indhøstede Erfaringer eller de Bestræbelser, der fra Korpsets Side vare gjorte i Fredsaarene 1851—63 for at skaffe det den høist ønskelige personelle Udvidelse, særlig med Hensyn til Ingenieurtropper, havde ført til det attraaede Resultat. Ved Krigsforberedelserne maatte man derfor strax skride til en Udvidelse og forandret Organisation af Tropperne.

Den 24de November 1863 bemyndigede Krigsministeriet Korpset til at formere et 3die Ingenieurkompagni, hvis Bestemmelse fornemmelig skulde være at anvendes som Brokompagni. Formationen skulde baseres paa, at der af de saaledes tilstede værende 3 Kompagnier paa Krigsfod kunde udvikles 6. Den 28de s. M. befalede Ministeriet dernæst, at hele Brotjenesten, ogsaa Landgangsbrovæsenet, der efter en Korrespondance med Marineministeriet maatte anses for at være dette uvedkommende, naar undtoges Materiellets Transport, skulde overgaa til Ingenieurkorpset. Under 10de December s. A. bemyndigedes Korpset til at træffe de fornødne Foranstaltninger til Formeringen af Feltbrokompagniet og

3 Landgangsbroer, idet det bestemtes, at det forrige Pontonerkompagnies Underkorporaler og Menige skulde reserveres Korpset, hvorom der var tilgaaet Artilleriet nærmere Ordre. Det militaire Brovæsen afsluttede hermed sin omflakkende Tilværelse og er siden da forblevet ved Ingenieurtropperne.

For ikke at bryde den kronologiske Rækkefølge skal det her med det Samme oplyses, at Kongen under 6te December 1863 approberede Bestemmelser for Tilveiebringelsen af Reservekondukteurer ved Ingenieurkorpset. Dertil kunde antages 8 unge Mænd over 17 Aars Alderen, som havde nydt en teknisk Opdragelse. De skulde møde i Kjøbenhavn den 3die Januar 1864 og vilde i Løbet af 8 Maaneder blive uddannede til deres Bestemmelse. Den 1ste September 1864 skulde Aspiranterne, forsaavidt de havde vist sig tilstrækkelig duelige, udnævnes til Reservekondukteurer og under ordinaire Forhold forblive til Tjeneste, indtil Efteraarsovelserne for 1864 vare endte, hvornæst de skulde hjemsendes for senere at indkaldes til høist to saadanne Øvelser. For den Tid, de gjorde Tjeneste, skulde de nyde Sekondlieutenantsgage. Ved Udskrivningen paatog de sig Tjenestetid i Linien og Forstærkningen efter Værnepligtsloven. Naar Bygningskondukteurer i Fredstid antoges udenfor Korpsets planmæssige Styrke, havde hjemsendte Reservekondukteurer fortrinsvis Adgang til saadan Ansættelse. Endelig skulde de have lige Ret med Reserveofficerer med Hensyn til Indtrædelse i en militair Undervisningsanstalt, der forberedte til Officersansættelte i Armeens Linie. Under 2den Januar 1864 indstillede Korpset om en Forøgelse af dette Personale, for at der kunde tilveiebringes underordnede Kræfter til Bygnings- og Tegnearbejder, hvilke Korpsets faatallige Underofficerer ikke kunde bestride, hvornæst Ministeriet under 4de Januar 1864 bemyndigede det til foruden de alt antagne 8 Reservekondukteuraspiranter endvidere at antage 8 Underkondukteurer, der under ordinaire Forhold skulde forrette 1 Aars Tjeneste, medens Tjenestetiden i særlige Tilfælde var afhængig af Militair-Etaten. Fra det fyldte 18de Lægdsrullealderaar kunde de aftjene deres Værnepligt som Underkondukteurer.

Med Hensyn til Formationen under Krigen gav en Kundgjørelse for Hæren af 8de Januar 1864 følgende nærmere Bestemmelser:

Under Ingenieurkommandoen ved den aktive Armé skulde henhøre hele Ingenieurvæsenet ved samme, saasom Feltbefæstning, Feltbrovæsen, Leir- og anden Feltbygning, det militaire Veivæsen og Brandvæsenet, forsaavidt dette underlagdes militair Kommando eller Kontrol; endvidere Bygningsbestyrelsen for samtlige militaire Etablissementer i Hertugdømmet Slesvig. Ingenieurkommandoen skulde bestaa af:

- en Ingenieurstab, fra hvilken afgaves Divisionsingenieurer og Officerer til særlig Anvendelse,
- 5 Ingenieurkompagnier, af hvilke indtil videre et afgaves til Tjeneste i Fredericia,
- en mobil Park og
- en Reservepark (paa Als).

Ingenieurkommandoen formeredes i Henhold til Ovenstaaende som følger:

- Staben: 1 høistkommanderende Ingenieurofficer, 1 Major, Stabschef, 1 Premierlieutenant, Adjutant, desuden 1 Troppekommandeur, 4 Majorer eller

- Kapitainer, 1 Intendant, 1 Læge, 3 Underofficerer, 5 Skrivere, 4 Ordonnantser, 4 Ambulancesoldater, samt 6 Vogne;
- 5 Sapeurkompagnier, hvert bestaaende af 1 Kapitain eller Premierlieutenant som Chef, 1 Lieutenant eller Mineurmester, 5—6 Underofficerer, 1 Underkorporal og 4 Sektioner à 1 Underkorporal og 12 Sapeurer, samt medførende 4 Redskabsvogne og 2 Færdselsvogne;
  - den mobile Park: 1 Kapitain, 5 Underofficerer, 1 Trompeter, 1 Vognmester, 1 Bøssemager, 1 Skriver, 1 Underkorporal og 4 Sektioner, samt 14 Vogne;
  - Reserveparken underlagdes den bestyrende Ingenieurofficer i Dybbølstillingen og paa Als, og ved samme ansattes 1 Kondukteur og 1 Underofficer.

Endvidere henlagdes under Ingenieurkommandoen noget af det ved Bygningstjenesten i Slesvig tjenestegjørende Underpersonale. I det Hele bestod Kommandoen af: 18 Officerer, 4 Mellem- og Understabsbetjente, 44 Underofficerer, 6 Skrivere, 1 Trompeter, 6 Underkorporaler, 24 Sektioner à 1 Underkorporal og 12 Sapeurer, foruden Ordonnantser, Oppassere, Kudske m. m., 39 Ride- og 110 Trækheste.

Da det ifølge en fra Ingenieurkommandoen fremkommen Forestilling havde vist sig mindre hensigtsmæssigt, at Brokompagniets og Parkens Materiel tillige med Kommandoens øvrige Train ikke var samlet under en fælles Trainkommandeur og denne Ingenieurkommandoen direkte underlagt, bifaldt Krigsministeriet under 25de Juni 1864, at der skete den Forandring, at Trainkommandeurens Virksomhed ganske adskiltes fra Troppekommandeurens, hvorhos det bestemtes:

- at Brokompagniet for Fremtiden skulde benævnes 6te Ingenieurkompagni,
- den mobile Park 7de Kompagni,
- at Alt, hvad der vedrørte de 7 Kompagniers Personel saavel med Hensyn til Udrustning som Forpleining, som hidtil, skulde sortere under Troppekommandeuren,
- at Ingenieurkommandoens samtlige Heste og Vogne tilligemed Bromateriellet og Redskabsbeholdningen skulde underlægges en Trainkommandeur, der blev Troppekommandeuren sideordnet og altsaa sorterede direkte under den høistbefalende Ingenieurofficer, samt
- at Trainkommandeuren, Kapitain Hedemann, samtidig skulde beholde Kommandoen over 6te Kompagni, og at 7de Kompagni skulde være ham underlagt undtagen i personel Henseende.

I Krigen 1864 faldt af Korpsets Officerer Sekondlieutenant H. P. Larsen, der Natten mellem 13de og 14de April dræbtes af en Granat i Løbegravene ved Dybbølstillingen.

Efter Krigens Slutning befalede Krigsministeriet under 6te Oktober 1864, at med Undtagelse af et mindre Detachment, der skulde forblive paa Fyen som Ingenieurkommando under Armeens Overkommando, skulde den øvrige disponible Styrke afgaa til Kjøbenhavn tilligemed Bromateriellet, medens Redskabsmateriellet skulde forblive paa Fyen. Fredsformationen skulde da paany træde i Kraft og det overflødiges Mandskab hjemsendes. Den nærmere Bestemmelse for Hjemsen-

delsen m. m. gaves af Ministeriet under 19de s. M. Den 6te December bestemtes det, at Armeens Ingenieurkommando skulde hæves, hvorimod der forblev et mindre Detachement paa Fyen for at ordne forskellige fra Krigen hidrørende Forhold. Ifølge Skrivelse af 4de April 1865 fra Krigsministeriet opløstes Ingenieurkommandoen paa Fyen fra den 20de s. M. Den 27de s. M. meddeltes det Artilleriet, at da det ifølge den paatænkte nye Ordning for Armeen vilde faa et betydeligt Antal overkomplete Underofficerer, medens Ingenieurkorpset vilde have en Del Vakancer, skulde der afgives 7 Korporaler fra Artilleriet til sidst nævnte Korps, fortrinnsvis saadanne, som tidligere havde været ansatte ved Pontonerkompagniet. Foranlediget ved Korpsets Forestilling af 23de Mai 1865, i Anledning af at der midlertidig var ansat en Intendant ved Ingenieurtropperne, resolvede Ministeriet under 15de Juni, at disse fra næstkommende 1ste Juli, og saalænge indtil Forholdet nærmere ordnedes ved en ny Organisation, skulde danne en i økonomisk Henseende selvstændig Afdeling, der skulde aflægge sit maanedlige Regnskab direkte til Generaldecisionet for Armeens Revisionsvæsen, ligesom det heller ikke ansaas for nødvendigt, at Rekvisitioner og Regnskaber fra Tropperne passerede Korpsets Bureau, da dette i ethvert Tilfælde kunde lade sig rapportere angaaende Regnskabsvæsenet fra Troppekommandeuren. Allerede fra 18de Marts s. A. var der, som nævnt, ved Tropperne ansat en midlertidig Regnskabsfører, der skulde varetage Intendantforretningerne, som fra 20de Juni 1860 havde været besørgede af en Troppeofficer; Regnskabsføreren skulde nu overtage Gageringen og Forplejningen af Troppernes hele Personel.

Ifølge Kundgjørelse for Armeen af 22de Mai 1866 kunde Ingenieurkompagnierne fremtidig uden særlig Approbation holde følgende Underofficersnumere besatte, nemlig 4 Mineur- og Bromestere, 3 Kommandersergenter, 3 Furerer, 16 Sergenter og 18 Korporaler.

Forinden der gaas over til at omtale de Forhandlinger, som førte til Organisationen af 1867, skal her anføres nogle Bestemmelser vedrørende Bygnings- og Veitjenesten, der skriver sig fra det forløbne Tidsrum.

Et Reskript af 21de Juni 1842 angav Kassekommissionens Sammensætning for Korpsets tvende Hovedafdelinger i Kjøbenhavn og Rendsborg at være: i Kjøbenhavn, de tre efter Chefen følgende ældste Officerer, forsaavidt de garnisonerede i Hovedstaden, Bygningsskriveren som Regnskabsfører ved Gageringskassen og Materialforvalteren som Regnskabsfører ved Bygningskassen; i Rendsborg, de to efter den dirigerende Oberstlieutenant følgende ældste Officerer dersteds, samt Materialforvalteren som Regnskabsfører. Ifølge Andragende fra Korpset bestemtes det imidlertid under 23de Juni 1858, at Kassekommissionen for Hovedbygningsskassen i Kjøbenhavn fremtidig skulde indskrænkes til at bestaa af to Medlemmer, foruden den ved Korpset da ansatte Regnskabsfører, nemlig den dirigerende Officer for Bygningstjenesten sammesteds samt en Kapitain efter Korpsets Valg.

I Anledning af en under 2den December 1844 indsendt Rapport om den Tilstand, hvori en til Bornholm beordret Ingenieurofficer havde fundet de der-værende militære Bygninger, bestemtes det undet 17de s. M., at disse Bygninger fremtidig skulde høre under Korpsets Ressort og optages i dets Bygningsinventarium, ligesom Vedligeholdelsesarbejderne ved Bygningerne skulde optages i de

aarlige Bygningsprojekter under en særskilt Afdeling, der omfattede Bygninger udenfor Fæstningerne. Tøimesteren paa Bornholm skulde ifølge Bestemmelse af 13de September 1845 midlertidig overtage Bygningerne og kvittere for dem, ligesom det kunde overdrages ham at lade mindre Reparationer udføre ved Garnisonen.

I en Skrivelse af 28de Mai 1845 fra Kollegiet til Korpset udtaltes det, at de aarlige Bygningsprojekter ikke kunde baseres paa det fulde disponible Beløb af 125000 Rdlr., men at en passende Sum maatte være forbeholdt til Kollegiets Disposition i Aarets Løb til uforudsete Arbeider. Ligeledes bestemtes det, at Skatter og Afgifter og andre lignende Udgifter skulde udgaa af Projekterne. I Fortsættelse heraf tilskrev Kollegiet Korpset under 26de Juli s. A. — i Anledning af en kongelig Resolution af 22de s. M., som bestemte, at det ordinaire Bygningsprojekt fremtidig skulde indgives saa betids, at det af Kollegiet kunde forelægges Kongen ved Udgangen af Oktober Maaned Aaret forud for dets Udførelse, saaledes at der samtidig kunde resolveres paa Projektet og paa Udkastet til Militair-Etatens Budget for det næstfølgende Aar — at Korpset senest 1ste September hvert Aar skulde indsende de foreløbige Bygningsprojekter for det paafølgende Aar og ved disses Affattelse iagttage, at et Beløb af c. 20000 Rdlr. forblev disponibelt til uforudsete Udgifter. Henstaaende Arbeider, som ikke kunde optages paa Projektet, opførtes ifølge Kollegiets Ordre af 20de December s. A. i en Projektet ledsagende Oversigt, ordnede efter deres mere eller mindre presserende Nødvendighed. I det foreløbige Normalbudget for den toaarige Finantsperiode af 28de Februar 1866 opførtes til Vedligeholdelsesarbeider ved Fæstninger og militaire Bygninger 230080 Rdlr., hvilket Beløb i Finantsperioden 1862—64 forøgedes med c. 16000 Rdlr. Finantsperioden begyndte 1ste April.

Ifølge kongelig Resolution af 27de November 1846 erholdt Korpset en juridisk Konsulent, til hvem der maatte udbetales et aarligt Honorar af 200 Rdlr. af Bygningskassen. Fra 1ste April 1856 indgik imidlertid denne Post, og de omhandlede Forretninger overdroges Garnisonsauditeuren i Kjøbenhavns Fæstning uden extraordinært Vederlag.

Den 31te Mai 1854 befalede Krigsministeriets Gaard optaget i Korpsets Bygningsinventarium, og den 23de April 1855 bestemtes det, at Hærens Bygninger paa Fredensborg og i Hørsholm skulde afleveres til Korpset.

Efter Indstilling fra Korpset bifaldt Krigsministeriet den 17de Oktober 1854, at Regnskabsføringen ved Hovedbygningsskassen og Veikassen gik over til Regnskabsføreren ved Gageringsskassen, samt at Materialforvalteren i Kjøbenhavn fremtidig benævntes Materialforvalter og Regnskabsfører ved Kjøbenhavns Fortifikation. Ved kongelig Resolution af 10de Marts 1863 bestemtes det dernæst, at Korpsets Intendant skulde besøge Regnskabsvæsenet ved Hovedbygningss- og Veikassen.

Ved Cirkulaire af 18de Marts 1856 fra Direktionen for Armeens Materiel bestemtes det, at Anskaffelsen og Vedligeholdelsen af følgende Gymnastik- og Svømmeapparater: Klavremaskiner, Palissaderinger, Springgrave, Eskaladeringsbræder, Balancerbjælker, Ligevægtsbræder, Øvelsesborde til Bajonetfægtning og Svømmeblaader med Tilbehør, fremtidig ikke skulde bekostes af Afdelingerne men

derimod underlægges Ingenieurkorpset. Den 22de Marts s. A. underlagdes tilige Tilsynet med og Vedligeholdelsen af de i de militaire Etablissemeters Sprøitehuse m. m. værende Brandredskaber vedkommende Fortifikation.

Under 18de August 1856 overdrog Krigsministeriet samtlige Forretninger vedrørende de Landmilitair-Etaten underlagte Fæstninger, Bygninger og andre faste Eiendomme, der hidtil i stor Detail havde været Gjenstand for Ministeriets umiddelbare Bestyrelse, til Ingenieurkorpset, der saaledes overtog Forhandlingerne desangaaende med Afdelingerne m. Fl. og om fornødent forelagde Sagen for Ministeriet, hvis Resolution da gennem Korpset blev bragt til Vedkommendes Kundskab. Samtidig overdroges Korpset Behandlingen af Spørgsmaal vedrørende Kaserernes Belægning. Den dirigerende Ingenieurofficer skulde i Forening med Kaserneøkonomidirektøren eller Kasernekommandanten affatte aarlige Belægningslister, som gennem Korpset forelagdes Ministeriet til Approbation.

Den 22de Oktober s. A. bemyndigedes Korpset til ved offentlig Auktion eller, naar antagelige Bud ikke opnaaedes, underhaanden at bortsælge kassable Materialier og Redskaber samt ældre Bygninger til Nedrivning, naar de bleve erstattede ved de til Korpsets Disposition stillede Midler. Paa samme Maade bemyndigedes Korpset til at bortforpagte de under det sorterende, Militair-Etaten tilhørende Arealer, Fæstningsgrave m. m. Kun hvor der var særlig Grund dertil, skulde Sagen forelægges Ministeren.

Den 1ste August 1867 befalede Ministeriet, at der aarlig fra Korpset skulde tilstilles det en fuldstændig Inventarierapport over Status den 31te Marts af det Materiel, hvis Anskaffelse og Soignering paahvilede Korpset. Rapporten skulde give Oplysning, saavel om ved hvilke Institutioner Materiellet beroede som om dets Tilstand.

Hvad Veitjenesten angaar, skal for det forløbne Tidsrum anføres Følgende.

Ved Skrivelse af 7de Juli 1853 meddelte Krigsministeriet Korpset, at alle Sager til og fra dette vedrørende Veitjenesten i Hertugdømmerne skulde passere bemeldte Ministerium, istedetfor at der tidligere var korresponderet direkte med Ministerierne for Hertugdømmerne. Grunden til denne Forandring var, at Korpset forhen havde sorteret direkte under Kongen, men nu ligesom alle andre Afdelinger af Armeen var underlagt Krigsministeriet.

Under 22de Januar 1856 tilskrev Krigsministeriet Korpset, at de Bidrag, som fra Hertugdømmernes Veivæsen skulde udredes til Korpset Gagering, og hvis Størrelse hidtil aarlig havde fluktueret, vare blevne fast regulerede, nemlig Gage m. m. for Slesvigs Vedkommende for 2 Kapitainer og 1 Premierlieutenant og for Holsten og Lauenborgs Vedkommende for 1 Major og 1 Kapitain. Dette Antal Officerer vilde saaledes normalt være at afgive til Veitjenesten i Hertugdømmerne, dog saaledes at Afgivelser efter Omstændighederne kunde finde Sted i den ene eller den anden Retning.

Efter Krigen 1864 indskrænkedes selvfølgelig Veitjenesten til at omfatte Kongeriget, og under 22de December s. A. anholdt Oberst Wenck, der umiddelbart forinden var sat à la suite i Korpset, om at han maatte vedblive at fungere som dirigerende Stabsofficer for Korpsets Veitjeneste under Forbehold

af nærmere Bestemmelser for hans Forhold til Korpset. I den Skrivelse af 28de s. M., hvormed Andragendet fremsendtes til Krigsministeriet, bemærkede Korpset, at det ikke vilde erklære sig imod, at Oberstens Ønske opfyldtes, naar det kun bestemt fastholdtes, at Veitjenesten var en integrerende Del af Korpsets Tjeneste. Det benyttede samtidig Leiligheden til at udtale, at det havde stor Betydning for det, at det ogsaa beholdt det hidtil hafte Tilsyn med Jernbanernes Bygning og Drift, hvilket Tilsyn paa Statens Vegne udførtes af i Numer staaende Ingenieurofficerer, samt at det maatte tillægges megen Vægt, at Officerernes Virksomhed ved det civile Bygningsvæsen udvidedes. Efter nogle yderligere Forhandlinger om denne Sag mellem Krigs- og Indenrigsministeriet, erholdt Oberst Wenck under 27de Januar 1865 allerhøieste Udnævnelse som fungerende Veidirekteur for den Ingenieurkorpset underlagte Hovedlandeveistjeneste.

Under 6te Oktober 1864 var der imidlertid af Indenrigsministeriet nedsat en Kommission for at udarbejde et Forslag til en forandret Ordning af Veivæsenet paa et af Ministeriet nærmere angivet Grundlag. Denne Kommission indgav en Betænkning den 13de Mai 1865 og indstillede bl. A., at samtlige Veie underlagdes Amsraadenes Bestyrelse, af Ingenieurkorpsets officielle Stilling til det civile Veivæsen ophørte, samt at Indenrigsministeriet paa Statens Vegne indtil videre ved en Veidirekteur skulde føre Tilsyn med Landets Veivæsen. Paa Grundlag af Kommissionsbetænkningen forelagdes et Lovforslag angaaende Veivæsenets Ordning tvende Gange i Rigsdagssamlingerne 1865—67, hvormæst Loven endelig vedtoges og erholdt kongelig Stadfæstelse den 21de Juni 1867. I Henhold til denne Lov overgik Hovedlandeveienes Bestyrelse fra 1ste April 1868 til Amsraadene, og Oberst Wenck frattraadte fra Udgangen af Juni s. A. Posten som fungerende Direkteur for Korpsets Veitjeneste. Korpset sluttede dermed sin 34-aarige Virksomhed paa Veivæsenets Omraade.

Efter Krigen 1864 var det rimeligt, at Hæren maatte omorganiseres og i visse Henseender indskrænkes.

Den 4de November 1864 forlangte Krigsminister Hansen sig tilstillet Dagen efter inden Kl. 12 Middag en Liste over de Officerer, som Korpset maatte ville foreslaa til Afgang, naar det gik ud fra, at dets Officerspersonale skulde reduceres til 21, og at Afgangen skulde falde nogenlunde ens paa samtlige Klasser, dog noget større paa de høiere; Ministeren vedlagde tillige en Liste over nogle af de Officerer, han havde tænkt sig vilde blive indstillede til Afgang. I sin Svarkrivelse af 5te s. M. udtalte Korpsets daværende midlertidige Chef, Oberst Meyer, Korpsets dybe Beklagelse over, at Ministeren havde anset det for nødvendigt at gaa til en saa stor Reduktion af Korpsets Officerer — dette talte efter Krigen 48 Officerer, saa at det var ikke mindre end 27, om hvis Afskedigelse der var Spørgsmaal. Man havde troet, at der ved en Reorganisation af Statens tekniske Administration i Forbindelse med Armeens vilde have vist sig at være Brug for en Del af de dygtige og nidkjære Kræfter, Korpset raadete over, saa at man kunde indskrænke sig til en Reduktion med kun nogle faa Officerer. Fremdeles maatte Korpset indstændigen anmode om, at der maaatte blive rettet en Opfordring til de Officerer, som selv ønskede at afgaa, om at melde sig. Un-

der Indtrykket af det foreliggende Spørgsmaals Alvor og det store Ansvar lige overfor saa mange dygtige Mænd og deres Familier, maatte Korpset bede om Overbærelse for, at det for Øieblikket indskrænkede sig til at bringe 9 Officerer i Forslag, idet det samtidig androg om, at det ikke maatte blive paalagt det at gjøre saa brat en Indstilling, hvor en Feiltagelse kunde bringe Ulykker over Mænd, der med Nidkærhed og Dygtighed havde virket mange Aar i Statens Tjeneste, og det umiddelbart efter, at de vare hjemvendte fra Kampen for Fædrelandet.

I en Skrivelse af 11te November 1864 tilskrev Krigsminister Hansen Ingenieurkorpset, at en betydelig Indskrænkning af Armeen og i Særdeleshed af Korpset, hvis Virksomhed i feltfortifikatorisk Henseende nu væsentlig var bleven formindsket, maatte finde Sted som Følge af de efter Fredsslutningen forandrede territoriale Forhold. Ministeren skulde paa bedste Maade lige overfor de civile Ministerier søge at hævde Ingenieurofficerernes Anvendelse til forskellige tekniske Arbejder. Brovæsenet agtede han definitivt at underlægge Korpset i Forbindelse med dets øvrige Troppetjeneste, og han havde tænkt sig 2 Fredskompagnier med den daværende Besætning, hvoraf der paa Krigsfod eventuelt kunde udvikles 4 Afdelinger. Korpsets Officerspersonale havde Ministeren tænkt sig indskrænket til 1 Chef (Oberst), 2 Oberster eller Oberstlieutenanter, 2 Majorer, 6 Kapitainer af 1ste og 2 af 2den Klasse, 6 Premierlieutenanter og 2 Sekondlieutenanter, ialt 21. Ministeren udbad sig dernæst et Forslag til Korpsets Organisation paa Basis af de saaledes fremsatte Anskuelser.

Under 6te December s. A. forlangte Krigsministeriet et Forslag til Afskedigelse af saadanne under Korpset sorterende kongelig udnævnte Officianter, som, enten fordi deres Embeder vare bortfaldne eller af anden Grund, kunde undværes, og under 21de s. M. begjærede det Indberetning om, hvorvidt nogle af Korpsets Officerer maatte ønske at udtræde af Armeen enten strax eller ved senere foretagne Indskrænkninger af Korpset.

Allerede under 7de December s. A. indgav Korpset det af Ministeren under 11te November forlangte Forslag. Under Forudsætning af at Danmark endnu havde pekuniær og personel Kraft til at stille en Armé paa c. 20000 Mand Infanteri og de andre Vaabenarter i Forhold dertil paa Benene, vilde det efter Korpsets Formening behøve følgende Ingenieurpersonale:

— Officerer: 1 Chef, 3 Oberstlieutenanter, 3 Majorer, 12 Kapitainer af 1ste Klasse, 4 af 2den, 12 Premierlieutenanter og 3 Sekondlieutenanter, ialt 38, hvoraf paa Fredsfod 13, paa Krigsfod 6 tænktes anvendte ved den civile Tjeneste (Vei- og Jernbanetjeneste); desuden 2 Officerer à la suite ved den militaire Høiskole;

— Officianter: 1 Bygningsskriver, 1 Regnskabsfører ved Hovedkassen, 1 Dessinateur, 1 Troppeintendant og 4 Materialforvaltere, ialt 8;

— Kondukteurer: 9 Linie- og 6 Reservekondukteurer, ialt 15;

— Underofficerer: 7 Fæstnings- og 44 Troppeunderofficerer, ialt 51 samt 4 Trompetere; paa Krigsfod endvidere 20 Reservekorporaler;

— Tropperne: Staben, samt 2 Stamsapeurkompagnier og 1 Stambrokkompagni, som paa Krigsfod kunde udvikle foruden Depotdelingen, 5 Sapeur-

delinger, 2 Brodelinger og 1 Parkdeling, hver Deling paa 4 Sektioner à 1 Underkorporal og 12 Menige (desuden 1 Underkorporal pr. Deling til Materiellet).

Endvidere paaregnedes i Krigstid 16 Telegrafister m. m. ved Søforterne. Voldmesterposterne foresloges inddragne, og deres Arbejde præsteret ved Akkord med Civile.

Den af Ministeren angivne Størrelse af Korpset vilde kun svare til en Infanteristyrke paa c. 10000 Mand. Gik man ud fra denne som Norm, vilde Korpset til sin militaire Tjeneste paa Krigsfod behøve 27 Officerer, paa Fredsfod 21, hvoraf 2 paa Høiskolen. I Krigstid maatte der altsaa tages 6 fra den civile Tjeneste, og var denne som hidtil besat med 13 Officerer, beholdt den 7 tilbage. Korpset vilde i saa Tilfælde faa 32 Officerer i Numer, hvoraf 19 vilde komme paa Krigsministeriets, 13 paa de øvrige Ministeriers Budget; endvidere 2 Officerer paa Høiskolens Budget. Under denne Forudsætning vilde Tropperne paa Fredsfod faa 2 Stamkompagnier, nemlig 1 Sapeur- og 1 Brokompagni, hvoraf der kunde udvikles 2 Feltsapeurdelinger, 2 Feltbrodelinger samt 1 Park- og 1 Depotdeling.

Ved den store Reduktion i December 1864 sattes 1 Officer af Korpset à la suite, medens 7 afskedigedes, hvoraf 5 indtil videre kunde forblive til Krigsministeriets Disposition.

Svarene paa nys nævnte to Forespørgsler af 6te og 21de December fra Ministeriet indsendtes den 11te Januar 1865 fra Korpset. 8 af Officererne havde ønsket frivilligt at udtræde af Armeen, men Korpset maatte dog anholde om, at deres Andragende kun bevilgedes, forsaavidt den kongelige Tjenestes Tarv absolut maatte kræve det. Det havde for Tiden følgende Officerer: 3 ved Staben, 9 ved Fortifikationerne og Søbefæstningen, 3 ved Ingenieurkommandoen paa Fyen, 10 ved Tropperne, 7 (deraf 1 à la suite) ved Veitjenesten, 4 ved Jernbanekontrollen, 3 (deraf 2 à la suite) ved Høiskolen og 2 permitterede paa længere Tid, ialt 41, hvoraf de 36 gjorde Tjeneste ved Korpset; af disse forment det kun til Nød at ville kunne undvære 4, naar dets egen Tjeneste skulde kunne bestrides nogenlunde fyldestgjørende. Af de 8 Officerer vilde Korpset kun kunne indstille 1 (høist 2) til Afgang under Forudsætning af, at en større Reduktion fandt Sted, men dette haabede det ikke vilde ské. Af Officierterne indstillede Korpset 1 Dessinateur og 5 kongelig ansatte Voldmestere, hvis Tjeneste bedre vilde kunne bestrides ved civile Folk i Forbindelse med Korpsets militaire Personale, til eventuel Afgang.

I Løbet af 1865 afskedigedes efterhaanden 9 af Korpsets Officerer og i 1866 1 efter Ansøgning, medens det i samme Aar fik Tilgang af 2 Elever fra Høiskolen. De 5 Voldmestere afgik ligeledes i 1865, og den ene Dessinateur i 1866. Ved Udgangen af 1866 talte Korpset saaledes 33 Officerer, hvoraf 4 à la suite, idet Oberstlieutenant Ernst i 1865 blev udnævnt til Chef for Høiskolen og sat à la suite i Korpset.

Under 28de April 1865 sendte Krigsminister Hansen den midlertidige Chef for Korpset, Oberstlieutenant Dreyer, et Udkast til en Lov, indeholdende organisatoriske Bestemmelser for Landmilitair-Etaten, om hvilket Oberstlieutenantens Udtalelser ønskedes, hvad Ingenieurvæsenet angik. Disse Udtalelser ind-

sendtes under 12te Mai s. A. Ifølge Udkastet skulde Tropperne i alt Væsentligt organiseres, som før angivet, og bestaa af 3 Kompagnier, der foresloges samlede i en Ingenieburbataillon og benævnte 1ste, 2det og 3die Ingenieurkompagni eller 1ste og 2det Pionerkompagni og Brokompagniet; ligeledes foresloges de Menige ved samtlige Kompagnier kaldte Pionerer. Til den militaire Bygningstjeneste paa-regnedes i Udkastet 7 Officerer, 6 Underofficerer og 3 Materialforvaltere, men der maatte helst have en Underofficer flere. Til den civile Bygningstjeneste paa-regnedes i Udkastet 9 Officerer, paa Krigsfod 5; det vilde selvfølgelig afhænge af denne Tjenestes Omfang, hvorvidt dette Antal var tilstrækkeligt, men det var et Livsspørgsmaal for Korpset, at det fik en ikke ringe Andel i Bestyrelsen af Statens civile Bygningsarbejder. Ved Korpskommandoen skulde der efter Udkastet ansættes 1 Oberst som Chef, 1 Kapitain som Stabschef, 1 Lieutenant som Adjutant, 2 Underofficerer, 1 Intendant, 1 Overlæge, 1 Bygningsskriver og 1 Dessinateur, men der manglede en Officer som Sekretair i teknisk Komité, der tillige kunde være teknisk Revisor. I Udkastet opførtes 29 Officerer, foruden 2 à la suite paa Høiskolen, hvilket netop vilde være tilstrækkeligt, naar alle Officerer vare disponible, og Veidirekteuren sattes à la suite, idet man da vilde faa en Officer til Raadighed til den manglende Post som teknisk Revisor m. m. Udkastet indeholdt fremdeles forskjellige Bestemmelser om Materiel og Heste, som her ikke nærmere skulle omtales, saameget mere som det ikke blev realiseret.

Den 2den Februar 1866 nedsatte Kongen en parlamentarisk Kommission til Udarbejdelsen af en samlet Plan for Land- og Søforsvarets Ordning, hvilken Kommission indgav sin Betænkning under 19de November s. A. Efter denne skulde Korpset have følgende faste Styrke: 35 Officerer, hvoraf 4 Kapitainer af Forstærkningen, 5 Officianter, 41 Underofficerer og 4 Spillemand, samt en Ingenieburbataillon, bestaaende paa Fredsfod foruden Staben af 2 Pionerkompagnier, 1 Telegraf- og 1 Brokompagni, som paa Krigsfod af Linien kunde udvikle foruden Depotstyrken 5 Pionerkompagnier, 1 Telegraf-, 1 Bro- samt 1 Parkkompagni og af Forstærkningen 2 Pionerkompagnier, 1 Telegraf- og 1 Brokompagni. I Betænkningen foresloges det fremdeles, at Sekondlieutenanter og Korporaler skulde være værnepligtige, til Linien hørende Mænd, der i deres Tjenestetid havde erhvervet Befalingsmandsstilling, og som kunde være til Tjeneste eller hjemsendte; ligeledes skulde der have Befalingsmænd af Forstærkningen, nemlig Kapitainer, Lieutenanter og Underofficerer. Mandskabets Uddannelses tid skulde endelig væsentlig indskrænkes.

Krigsminister Raasløff sendte den 28de November s. A. Forslaget til Ingenieurkorpset, hvis Bemærkninger desangaaende forlangtes. Svaret herpaa indsendtes under 24de December; idet Korpset iøvrigt, hvad dets Organisation angik, henholdt sig til sine Udtalelser af 12te Mai f. A. i Anledning af General Hansens Plan, indskrænkede det sig til i Almindelighed at bemærke, at det ikke kunde ansé det af Kommissionen givne Grundlag for en helt ny Hærordning for heldigt, og til kortelig at skitsere et Organisationsforslag for Korpset, der dog med Hensyn til det Personelle ikke afveg meget fra Kommissionens. De 4 Fredskompagnier tænkes paa Krigsfod udviklede til 5 Pionerkompagnier (deraf

det ene tillige Reserve for Telegrafkompagniet), 1 Telegraf-, 1 Bro-, 1 Anlægsbro- og 1 Parkkompagni.

I Rigsdagssamlingen 1866—67 forelagdes endelig det nye Forslag til Hærens Ordning, i hvilket der var gaaet ud fra en Krigsformation for Ingenieurkorpset i Overensstemmelse med sammes nys angivne Ønsker, saavel hvad Kompagniernes Størrelse som deres Antal angaar. Korpsets Kadrer omfattede 32 faste Officerer, foruden 2 af Forstærkningen, 4 Officianter, 49 Underofficerer og 4 Spillemand, og Ingenieurtropperne udgjorde 1 Linie- og 1 Reservebataillon, hver paa 4 Kompagnier.

Rigsdagen vedtog paa Grundlag af det forelagte Forslag en Lov om Hærens Ordning, som under 6te Juli erholdt kongelig Stadfæstelse, og de langvarige Forhandlinger og Overveielser om Forandringer ved Hæren, som havde vist sig ønskelige efter Krigen 1848—50 og vare blevne mere og mere paatrængende nødvendige, dels efter Indførelsen af almindelig Værnepligt ved Lov af 12te Februar 1849, dels ved de forandrede territoriale Forhold efter Krigen 1864, vare dermed foreløbig afsluttede.

Efter Hærloven af 1867, ved hvilken Korpset mistede sin tidligere Benævnelse »det kongelige Ingenieurkorps«, skulde det bestaa af Ingenieurstabe og Ingenieurtropper, og disse udgjøre 1 Linie- og 1 Reservebataillon hver paa 4 Kompagnier. Af Liniebataillonen skulde der paa Krigsfod udvikles 9 Kompagnier og af samtlige Kompagnier 1 Depotkompagni.

Til Ingenieurkorpset skulde der aarlig udskrives 210 Mand af samtlige 5 Brigadekredse, hvori Landet deltes. Rekruterne skulde møde i Begyndelsen af Mai og uddannes i en 5 Maaneders Rekrutskole. Ved Slutningen af Uddannelses-tiden skulde der, forsaavidt dertil egnede Frivillige ikke meldte sig i tilstrækkelig Mængde, udtages 24 Underkorporaler, medens de Øvrige sattes i Numer som Menige. Efter Rekrutskolens Ophør skulde der foruden Underkorporalerne forblive 96 Menige til Tjeneste i 1 Aar, og det øvrige Mandskab hjemsendes, saaledes at indtil 72 af det overførtes til Reservebataillonens Stamrulle. De Underkorporaler, som ikke optoges i Korporalskolen, skulde uddannes i en Underkorporalskole. Til fortsat Øvelse i 4 Maaneder skulde aarlig indkaldes Underkorporaler og Menige af Liniebataillonens sidst hjemsendte (3die) Aargang. I de større aarlige, samlede Øvelser skulde der deltagt 1 Ingenieurkompagni.

Liniebataillonens Krigsstyrke ansattes til 500 Underkorporaler og Menige. Den ældste Aargang af det ved Liniekompagnierne fuldt uddannede Mandskab paaregnedes i Reglen anvendt til Depotet, medens det i Reservebataillonens Stamrulle optagne Mandskab skulde indkaldes til denne, dels for at afgives til Fodfolk-bataillonerne som Pionerer, dels for at danne en saadan Stamme i Reservebataillonen, at den ved at fuldstændiggjøres med Militairarbeidere kunde danne de fornødne Arbejdsafdelinger. Det til Forstærkningen overførte Mandskab vedblev at høre til Bataillonerne og kunde anvendes til Fuldstændiggjørelse af Reserve- og Depotafdelinger.

Sekondlieutenanter og Korporaler vare værnepligtige Befalingsmænd.
Ingenieurkorpsets Rammer bleve følgende:

- 1 General, der var Generalinspektør for Tropperne og Chef for Korpsets øvrige Afdelinger;
- Chefens Stab: 1 Kapitain, Stabschef, 1 Premierlieutenant, Adjutant, 1 Stabssergent, 1 Oversergent, 1 Bygningsskriver og 1 Tegner;
- Liniebataillon: 1 Oberst som Chef med en Stab, bestaaende af 1 Premierlieutenant som Adjutant, 1 Oversergent som Depotunderofficer og 1 Sergent som Skriver; endvidere 4 Kapitainer, Kompagnichefer, 6 Premierlieutenanter, 9 Sekondlieutenanter, hvoraf 5 til Tjeneste i Fredstid, 5 Stabssergenter, 4 Oversergenter, 24 Sergenter, 28 Korporaler, hvoraf 15 til Tjeneste i Fredstid, og 4 Spillemænd; af Underkorporalerne kunde desuden i Krigstid ved hvert Feltkompagni 2 strax forfremmes til Korporaler;
- Reservebataillon: 1 Oberst som Chef med en Stab, bestaaende af 1 Sekondlieutenant, hjemsendt i Fredstid, og 1 Sergent som Skriver; endvidere 4 Kapitainer, Kompagnichefer, indtil 16 Sekondlieutenanter, hjemsendte i Fredstid, 4 Oversergenter og indtil 36 Korporaler, hjemsendte i Fredstid; Sekondlieutenanter og Korporaler kunde for en Del være af de andre Vaaben;
- til Raadighed for Korpset: 2 Oberster, 5 Kapitainer, 5 Premierlieutenanter, 1 Stabssergent, 6 Oversergenter, 2 Materialforvaltere; desuden 2 Kapitainer af Forstærkningen til eventuelt at erstatte Reservebataillonens Kompagnichefer i Krigstid.

Korpsets samlede Styrke af faste Befalingsmænd blev saaledes: 1 General, 4 Oberster, 14 Kapitainer, 13 Premierlieutenanter, ialt 32 Officerer foruden de 2 Kapitainer af Forstærkningen; 1 Bygningsskriver, 1 Tegner og 2 Materialforvaltere, ialt 4 Officianter; 7 Stabssergenter, 16 Oversergenter, 26 Sergenter, ialt 49 Underofficerer, samt 4 Spillemænd.

Ved Liniebataillon oprettedes aarlig en Korporalskole, i hvilken der planmæssig optoges 12 Underkorporaler; dog kunde der ogsaa i Skolen optages flere Elever, naar disse meldte sig frivillig. Endvidere oprettedes ved Bataillon en Sergentskole, hvis Bestemmelse var at uddanne unge Underofficerer i Alt, hvad der burde fordres af en fast Underofficer.

Korpsets Officerer skulde ligesom Hærens øvrige Officerer undervises i den fælles Officerskole, efter Afgangen fra hvis næstældste Klasse de udnævntes til Premierlieutenanter i Korpset, medens de først i dens ældste Klasse erholdt de særlige Ingenieurkundskaber. Denne Skole traadte i Stedet for den i 1830 oprettede kongelige militaire Høiskole, i hvilken Officerer af Generalstab, Artilleriet og Ingenieurkorpset undervistes i de for deres Indtrædelse i disse Korpser fornødne Videnskaber.*)

Den 25de Juli 1867 stadfæstede Kongen en ny Lønningslov for Hæren, efter hvilken de aarlige Lønninger, der vare ens for samtlige Vaaben, fastsattes

*) I et som Manuskript trykt Værk, »Udsigt over Underviisningen ved de specielle Corpser før 1830 og den kongelige militaire Høiskoles Virksomhed fra dens Oprettelse til 1855«, som udarbejdedes ved Høiskolens 25-Aars Jubilæum, gives der fuldstændige Oplysninger om Ingenieurofficerernes Uddannelse indtil 1855, til hvilket Værk der derfor skal henvises.

saaledes: Generaler 4000, 3500 Rdlr., Oberster 3000, 2600, 2200 Rdlr., Kapitainer 1800, 1500, 1200 Rdlr., Premierlieutenanter 750, 600, 450 Rdlr., Sekondlieutenanter 360 Rdlr., Officianter 1000, 900, 800, 700 Rdlr., Stabssergenter 600, 500 Rdlr., Oversergenter 420, 375 Rdlr., Sergenter 300, 275 Rdlr., Korporaler 150 Rdlr. Underkorporaler og Menige skulde lønnes henholdsvis med 26 og 22 β daglig med 2 β dagligt Tillæg for den Tid, de holdtes til Tjeneste udover 6 Maa-neder; endvidere Brød, Kvarter og Overmundering in natura samt 3 β i Undermunderingspenge daglig.

Den nye Ordning skulde træde i Kraft den 1ste Oktober 1867.

Ifølge Skrivelse af 1ste August s. A. fra Krigsministeriet henlagdes Felttelegrafmateriellet med tilhørende Arkivalier fra Generalstabens til Ingenieurkorpset. Allerede under 17de August 1860 havde Krigsministeriet tilskrevet Korpset, at det havde bestemt, at Felttelegrafvæsenet skulde overgaa fra den Kommission, som hidtil havde haft med det at gjøre, til Korpset. Dette havde imidlertid Betænkelighed ved at overtage Telegrafvæsenet, som laa udenfor dets planmæssige Virksomhed, og hvortil det ogsaa manglede de fornødne personelle Kræfter. Det foreslog derfor under 22de August 1860, at Telegrafvæsenet underlagdes Generalstabens eller overdroges Kapitaen Lehmann, der tidligere havde været beskjæftiget med det og haft Leilighed til at erhverve sig en speciel Indsigt i samme, som et personligt Hverv. Efter en yderligere Korrespondance angaaende denne Sag, udtalte Krigsministeriet under 8de Marts 1861, at det lige overfor Korpsets gjentagne Anmodninger ikke skulde fastholde sin engang tagne Bestemmelse om at henlægge Telegrafvæsenet til Korpset, hvilket det havde troet stemte med dets tidligere fremsatte Ønsker om et udvidet Administrationsgebet. At henlægge Telegrafvæsenet under Kapitaen Lehmann direkte under Ministeriet syntes dette at være af en altfor extraordinair Natur, og det ønskede derfor, inden det tog Bestemmelse om Felttelegrafens Henlæggelse til en anden Autoritet, at det paany toges under Overveielse, om den ikke kunde underlægges hin Officer direkte under Korpset. I sit Svar af 15de Marts betonedes Korpset, at det forekom det naturligt, at Felttelegrafen sorterede under den Autoritet, som skulde bruge den i Krigstid, og da Korpset under saadanne Forhold kun med stor Anstrengelse kunde bestride sine normale Tjenesteborcher, burde Felttelegrafen formentlig ikke henlægges under det. Under 5te April s. A. resolverede Ministeriet dernæst, at Felttelegrafen skulde underlægges Generalstabens taktiske Afdeling, efter at den hidtil bestaaende Kommission var bleven opløst.

Under 6te September 1867 resolverede Kongen, at Ingenieurbataillonerne skulde benævnes 1ste og 2den Ingenieurbataillon, og under 22de s. M. gaves der nærmere Bestemmelser for Overgangen til den nye Ordning. Begge Batailloner underlagdes 1ste Generalkommando med Garnison i Kjøbenhavn. De eksisterende 3 Kompagnier overgik til 1ste Ingenieurbataillon med deres havende Numere, og der oprettedes et 4de Kompagni ved samme. 1ste og 2det Kompagni vare Pionerkompagnier, 3die Brokompagni og 4de Telegrafkompagni. Ved Krigsberedskab skulde der af 1ste og 2det Kompagni udvikles 4 Pionerkompagnier (1ste, 2det, 5te og 6te), af Brokompagniet 1 Bro- og 1 Anlægsbrokompagni (3die og 7de), af Telegrafkompagniet 1 Telegraf- og 1 Pionerkompagni (4de og 8de), der tillige skulde tjene

til Reserve for Telegrafkompagniet, og endelig af alle 4 Fredskompagnier 1 Parkkompagni (9de). 2den Ingenieurbataillons Kompagnier fik fortløbende Numere fra 1 til 4. De Menige skulde benævnes Pionerer. Rekruterne skulde møde 5te Mai, og Skolen vare til 27de September; den 30te Mai skulde 3die Aargang møde og ligeledes hjemsendes 27de September.

General Dreyer udnævntes under 18de September til Chef for Ingenieur-korpset, og fra den 1ste Oktober ansattes Oberst Jørgensen som Chef for 1ste, Oberst Schröder som Chef for 2den Ingenieurbataillon og 2den Ingenieurdirektion, Obersterne Linde og Glahn som Chefer henholdsvis for 1ste og 3die Ingenieurdirektion.

Kjøbenhavns Fortifikation skulde nemlig ifølge oven nævnte Bestemmelse af 22de September 1867 benævnes 1ste, Kronborgs Fortifikation 2den og Fredericias og Nyborgs Fortifikationer 3die Ingenieurdirektion. 1ste og 2den Direktion fik deres Sæde i Kjøbenhavn, 3die i Fredericia. Fra 1ste April 1869 bleve efter Korpsets Indstilling de to først nævnte Direktioner omformede saaledes, at 1ste kom til at indbefatte Kjøbenhavns Fæstning med Citadellet, Søbefæstningen, Amager og Frederiksberg, 2den det øvrige Sjælland udenfor Kjøbenhavns umiddelbare Nærhed. De militaire Etablissementer paa Bornholm skulde bestyres af en Officer umiddelbart under Korpset. Det skal med det Samme her nævnes, at Etablissementerne paa Bornholm ifølge et ved Korpset affattet, af Krigsministeriet approberet Regulativ for Korpsets Bygningstjeneste, der traadte i Kraft fra 1ste Juni 1873, fremtidig underlagdes 2den Ingenieurdirektion, samt at Usserød Fabrik og Krudtværket paa Frederiksværk ifølge Kundgjørelse for Hæren af 29de December 1877 og Skrivelse til Korpset af 31te s. M. indtil videre unddroges samme Direktion og henlagdes under afskediget Ingenieuroberst Lindes Bestyrelse, som atter den 1ste April 1881 afløstes i denne Funktion af afskediget Ingenieuroberst Schröder, der endnu har Bestyrelsen af bemeldte Etablissementer.

1ste Ingenieurdirektion var fra Begyndelsen af, som Kjøbenhavns Fortifikation tidligere, delt i 2 »Bygningsdistrikter«, hvert bestyret af en Kapitain. Da Søbefæstningen indlemmedes i Direktionen den 1ste April 1869, samtidig med at Oberst Schröder, som havde været bestyrende Officer ved Søbefæstningen, blev Chef for Direktionen, oprettedes der et 3die Bygningsdistrikt ved denne.

Bestyrelsen af Korpsets Bibliothek var den 17de November 1856 overgaaet til den tekniske Komité, hvis Sekretair skulde forestaa den hele Detail ved Bestyrelsen. Sekretairens Forretninger ved Bibliotheket overdroges tilligemed Bestyrelsen af Instrumentsamlingen den 14de August 1868 til en særlig Bibliothekar, idet dog Komiteens Forhold til Bibliotheket forblev uforandret. Fra 1ste December 1871 forandredes dette Forhold derhen, at Bestyrelsen af Bibliotheket og Instrumentsamlingen blev henlagt til en særlig Bibliothekskomité, bestaaende af Cheferne for 1ste Ingenieurdirektion, Søminetjenesten og 1ste Ingenieurbataillon, Lærerne i Krigs- og Civilbygningskunst ved Officerskolen samt Bibliothekaren. Iøvrigt have i Reglen Posterne som Sekretair i teknisk Komité og som Bibliothekar, samt Posten som teknisk Revisor ved Korpset, der skriver sig fra et tidligere Tidspunkt, været forenede i den samme Person.

Ved den nye Hærlovs Ikrafttræden beholdt Ingenieurkorpset og 1ste Ingeniebataillon, ved hvilken 2den Ingeniebataillon forpleiedes, hver sin Intendant, og under 19de Marts 1869 befalede Krigsministeriet, at Lønningsvæsenet ved Korpsets Stab fra næstkommende 1ste April skulde undruges Hovedkassekommissionens Virksomhed og henlægges direkte under Korpsintendanten, der med Hensyn til samtlige sine Funktioner under Forpleiningskorpset stilledes paa samme Maade som Hærens øvrige Intendanter.

Feltingenieurkompagnierne, hvis nærmere Sammensætning, Udrustning og Materieforsyning fremgik af den af Krigsministeriet under 18de Juni 1870 approberede Veiledning ved Undervisningen i Udrustning ved 1ste Ingeniebataillon, vare af forskjellig Størrelse og saa smaa, at Pionerne i Krigstid kun kunde paaregnes anvendte som Ledere ved Arbejderne. Pioner-, Telegraf- og Parkkompagnierne havde saaledes hvert kun 4 Sektioner, Brokompagniet derimod 6, hver Sektion bestaaende af 1 Underkorporal og 12 Pionerer. Ifølge Kundgjørelse for Hæren af 28de April 1870 normeredes Ingenieurkarabinen af Model 1867 som Feltudrustning for 1ste Ingeniebataillons Underkorporaler og Menige.

I Tidsrummet 1870—80 toges der enkelte Bestemmelser med Hensyn til Forandringer i Troppernes Feltorganisation, som her kortelig skulle omtales. Under 16de Januar 1871 resolverede saaledes Krigsministeriet, at da der til eventuel Udrustning af Anlægsbrokompagniet og Reservetelegrafkompagniet manglede en væsentlig Del af det fornødne Feltmateriel, hvortil der vilde udkræves 30—40000 Rdlr., og da disse Midler først kunde ventes erholdte til Raadighed efterhaanden, skulde der ved indtrædende Krigsberedskab istedetfor hine Feltkompagnier foreløbig formeres henholdsvis 1 Pioner- og 1 Signalkompagni, saaledes at der af 1ste Ingeniebataillons 3die Kompagni dannedes 1 Bro- og 1 Pionerkompagni og af dens 4de Kompagni 1 Telegraf- og 1 Signalkompagni. Sidst nævnte Kompagni skulde forsynes med et Materiel til 8 Signalstationer, som efter ministeriel Ordre extraordinairt var anskaffet i 1870. Da det fornødne Felttelegrafmateriel senere blev tilveiebragt, ændredes oven nævnte Bestemmelse under 25de April 1877 derhen, at der af Fredstelegrafkompagniet, som i Motiverne til Hærloven af 1867 forudsat, skulde formeres 2 Felttelegrafkompagnier, der tillige skulde udføre Signaltjenesten, og hvortil derfor Signalmateriellet skulde fordeles.

Ved Lov af 17de Mai 1873 forhøiedes den aarlige Lønning for den ældste Halvdel af Stabssergenter i ældste Lønningsklasse og for samtlige Stabssergenter i yngste Lønningsklasse med 50 Rdlr. samt for Oversergenter, Sergenter og Korporaler med uafbrudt Tjenestetid af 10 og 5 Aar henholdsvis med 72 Rdlr. og 48 Rdlr. Fra Finantsaaret 1876—77 forhøiedes den daglige Lønning for Underkorporaler og Menige til henholdsvis 65 og 55 Øre.

I Anledning af et fra Chefen for Ingenieurkorpset, Oberst Dreyer, under 20de April 1867 fremsat Forslag om Anlæg af undersøiske Miner til Kjøbenhavns Søforters Sikring mod Overrumpling udtalte Krigsministeriet under 26de s. M., at det havde til Hensigt at underlægge denne nye Gren af Krigskunsten Korpset, hvor det formentlig naturligst horte hjemme, dog saaledes at Opbevaringen og Tilveiebringelsen af den fornødne Ammunition skulde paahvile Laboratoriet. Ministeriet ønskede Sagen foreløbig overgivet til en ældre Inge-

nieurofficer, der da skulde udarbejde Forslag til Anvendelsen af et til Søminer bevilget Beløb samt til de fornødne Forsøg m. m. Dette Hverv overdroges Oberst Schrøder, til hvis Assistance Premierlieutenant Arendrup beordredes.

Resultaterne af disse Forsøg og de derefter følgende Overveielser førte til Loven af 28de Mai 1870 om Personellet ved Søminetjenesten, hvorefter der, i Anledning af at Ingenieurkorpset overtog Ledelsen af denne Tjeneste, ved samme ansattes foruden de i Loven om Hærens Ordning opførte Befalingsmænd: 1 Kapitaïn, 1 Premierlieutenant, 2 Stabssergenter, 1 Oversergent og 4 Sergenter. Disse Befalingsmænd kunde ansættes paa anden Maade end den ved Hærloven fastsatte. Det øvrige Befalingspersonale, der behøvedes til Søminetjenesten, skulde afgives dels af Hæren, dels af Søværnet. Til Ingenieurkorpset skulde aarlig udskrives 20 Mand flere end angivet i Hærloven, og af denne Styrke skulde 2 Underkorporaler og 10 Menige forblive til fortsat Tjeneste i 1 Aar efter Udløbet af den første, samlede Uddannelsestid.

Ifølge Kundgjørelse for Hæren af 24de Juli 1870 skulde dette Personale udgjøre en særlig Underafdeling ved 1ste Ingeniebataillon og benævnes »1ste Ingeniebataillons Sømineafdeling«; de Menige skulde kaldes »Sømineurer«. Sømineafdelingen underlagdes Bataillonens, hvad Jurisdiktion, Indkvartering, Forpleining m. v. samt den rent militaire Uddannelse angik. Mandskabets særlige Uddannelse i Søminetjenesten og dets Anvendelse ved Minemateriellets Tilveiebringelse, Vedligeholdelse og Brug var derimod Bataillonens uvedkommende og underlagdes udelukkende Chefen for Søminetjenesten under Ingenieurkorpsets Overbestyrelse.

Som Chef for Søminetjenesten ansattes Oberst Schrøder og som Chef for Sømineafdelingen Kapitaïn Arendrup.

Den 23de Juli 1870 stadfæstede Krigsministeriet et Program for Mandskabets Uddannelse, og Dagen efter gav det nærmere Bestemmelser for forskellige Tjenesteforhold m. v. vedrørende den ny oprettede Afdeling. Det første Aar (1870) overførtes der Mandskab af Fodfolket til Afdelingen, men derefter skulde der aarlig af det til Ingenieurkorpset udskrevne Mandskab efter Samraad mellem Cheferne for 1ste Ingeniebataillon og for Søminetjenesten udtages 20 til denne egnede Folk. Den 26de Oktober s. A. stadfæstedes et Program for Officerers og Underofficerers Uddannelse ved Sømineafdelingen.

Efter Marineministeriets Forslag bifaldt Krigsministeriet under 20de Oktober 1870, at der aarlig i hver af Maanederne Marts, April og Mai indøvedes 2 Officerer og 8 Underofficerer af Søværnets Personale i Søminetjenesten, hvilke Befalingsmænd da, uafhængig af denne Tjeneste, aarlig skulde uddanne et tilstrækkeligt Antal af Søværnets Mandskab, som ikke behøvede Kjendskab til Materiellets Konstruktion m. v.

Den 30te September 1871 resolverede Krigsministeriet, at der overensstemmende med Marineministeriets Ønske skulde finde en direkte Forbindelse og Samarbejden Sted mellem Orlogsværftet og Chefen for Søminetjenesten, hvorfor denne beordredes til i alle Sager vedrørende Søminevæsenet at træde umiddelbart i Forbindelse med og understøtte Orlogsværftet.

I 1872 forøgedes det ved Søminetjenesten fastsatte Antal Underofficerer,

idet Krigsministeriet under 14de Februar bestemte, at der indtil videre skulde afgives 4 Oversergenter og Sergenter af 1ste og 2den Ingeniebataillon til bemeldte Tjeneste, og i samme Aar bleve Krigs- og Marineministeriet enige om at oprette en for Hæren og Flaaden fælles Søminekommission, bestaaende af 3 Ingenieur- og 3 Søofficerer.

Det theoretiske Kursus i Søminelære for Befalingsmænd af Flaaden, som hidtil var holdt under Chefen for Søminetjenesten, henlagdes i 1876 under Orlogsværftet, og under 11te Marts 1878 bemyndigede Kongen Krigs- og Marineministerien til at samle det hele Søminevæsen, saavel det aktive, (der tidligere var oprettet ved Søværnet) som det passive (som var underlagt Ingenieurkorpset) under Marineministeriets Bestyrelse og til at nedsætte en under samme sorterende Søminekommission. I Henhold hertil bestemtes det, at Samlingen skulde finde Sted fra næstkommende 1ste April, at Søminevæsenet skulde kommanderes af en Chef — Officer af Flaaden eller af Ingenieurkorpset — der underlagdes Chefen for Orlogsværftet, samt at Personellet ved Søminevæsenet skulde deles i Flaadens Sømineafdeling, der varetog Tjenesten ved de aktive Søminer, og 1ste Ingeniebataillons Sømineafdeling, der varetog Tjenesten ved de passive Søminer. Ved sidst nævnte Afdeling ansattes det i Loven af 28de Mai 1870 omhandlede Personel samt 1 Premierlieutenant og de fornødne Underofficerer af Flaaden. Afdelingen blev kun med Hensyn til sin tekniske Uddannelse og Tjeneste underlagt Søværnet, idet den traadte i samme Forhold til Chefen for Søminevæsenet, som den hidtil havde staaet i til Chefen for Søminetjenesten, medens dens Forhold til Ingeniebataillon forblev uforandret. Det passive Søminevæsens Materiel og Inventarium afleveredes fra Ingenieurkorpset til Chefen for Søminevæsenet, hvilken Post overtoges af Kapitain Schiwe af Flaaden. Den 30te Marts gav Krigsministeriet nærmere Bestemmelser for den nye Ordning i Overensstemmelse med de under 24de Juli 1870 ved Søminetjenestens Oprettelse givne. Den omhandlede Søminekommission under Marineministeriet oprettedes ligeledes den 1ste April og kom til at bestaa af 4 Officerer af Flaaden og 4 af Hæren, deriblandt Generalinspektøren for Ingenieurtrupperne og en anden Ingenieurofficer.

Efter Hærlovsforandringen af 25de Juli 1880 ophævedes 1ste Ingeniebataillons Sømineafdeling fra Udgangen af Oktober Maaned s. A., og Søminevæsenet lagdes fuldstændig hen under Søværnet. Ved Søværnsloven af 28de Mai s. A. oprettedes ved samme et Søminekorps, ved hvilket dog 3 af Ingenieurkorpsets Officerer forbleve staaende i et Par Aar, idet de sattes udenfor Numer i Korpset.

Hvad Bygningstjenesten i Perioden efter 1867 angaar, skal det meddeles, at Krigsministeriet under 17de April 1871 approberede en af en under 26de Oktober 1869 efter Ministeriets Ordre under Korpset nedsat Kommission udarbejdet »Instruktion for Kasse- og Regnskabsvæsenet ved Ingenieurkorpsets Bygningstjeneste«, hvis Bestemmelser i alt Væsentligt endnu følges. Regnskabet deles derefter i Pengeregnskab, Materialregnskab og Inventarieregnskab. Pengevæsenet forvaltes gennem en Hovedbygningsskasse umiddelbart under Korpset og en Bygningsskasse under hver Afdeling. Først nævnte Kasse bestyres af en Hovedkassekommission, bestaaende af 1 Oberst, 1 Kapitain og Korpsets Intendant, Afdelingernes Kasser

af Kassekommissioner, bestaaende af den ældste under Afdelingens Chef i Garnisonen tjenestegjørende Officer, en anden Ingenieurofficer og Materialforvalteren, i hvilken Sammensætning der selvfølgelig sker Forandring, naar Afdelingen ikke raader over de angivne Kræfter. Regnskaberne underkastes en teknisk Revision af en dertil af Korpset beskikket Officer, teknisk Revisor.

Under 4de April 1873 approberede Krigsministeriet et endnu gjældende »Regulativ for Ingenieurkorpsets Bygningstjeneste«, som giver nærmere Regler for Bygningstjenestens almindelige Ordning, Udarbejdelsen og Indsendelsen af de aarlige Bygningsforslag, Bevillinger, Arbeidernes Udførelse, Administrationen og Benyttelsen af Hærens Eiendomme m. v.

Under Udgifter til Fæstnings- og Bygningsvæsen er der i de senere Aar paa de aarlige Finantslove, gjældende fra 1ste April til 31te Marts, i Reglen bevilget til Vedligeholdelsen af Hærens Bygninger m. m. c. 300 000 Kr., medens Bevillingerne til større Bygningsarbejder under Korpset variere betydelig fra Aar til andet.

Under 18de Marts 1878 bemyndigede Kongen Krigs- og Marineministeren til at lade en Kapitain af Ingenieurkorpset, under Direktøren for Orlogsværftet for dettes Vedkommende, overtage Bestyrelsen af Hus-, Vand- og Veibygningssarbejderne ved Flaadens Etablissementer i og ved Kjøbenhavn, hvilken Post Kapitain C. Keyper overtog den 1ste April s. A. Da der paa Finantsloven for 1883—84 bevilgedes en særlig Lønning for Bestyreren af Flaadens Bygningsvæsen, traadte vedkommende Officer udenfor Numer i Korpset.

I 1872—73 forelagdes der Rigsdagen et Forslag til en Revision af Hærloven af 1867 i Henhold til Bestemmelsen i denne Lov om, at den skulde revideres inden Udgangen af bemeldte Finantsaar; en saadan Revision skulde eventuelt gjentages hvert Finantsaar, indtil den maatte fremkalde en anden Lov. Med Hensyn til Ingenieurkorpset foresloges det efter de derom med Korpset førte Forhandlinger at samle Bataillonerne i et Regiment paa 6 Linie- og 3 Reservekompagnier, nemlig foruden de eksisterende Liniekompagnier 1 Sømine- og 1 Jernbaneankompagni. Korpset foresloges normeret med 37 Officerer foruden 2 af Forstærkningen samt 74 Underofficerer. Forslaget gjentoges i Rigsdagens overordentlige Samling 1876 samt i de nærmest følgende Finantsaar paaregnedes Søminetjenesten overgaaet til Flaaden og Regimentet sammensat af 5 Linie- og 3 Reservekompagnier, hvortil vilde svare en Styrke for Korpset af 34 Linieofficerer, 2 af Forstærkningen og 65 faste Underofficerer. I 1879—80 foresloges et Regiment paa 6 Linie- og 4 Reservekompagnier samt 43 Officerer, hvoraf 5 af Forstærkningen, og 69 faste Underofficerer. De vidtløftige Forhandlinger om Hærlovens Revision afsluttedes endelig med det af Folkethingets Flertal under 14de Juli 1880 fremsatte og dernæst af hele Rigsdagen vedtagne Forslag til Lov om Tillæg til Lov om Hærens Ordning af 6te Juli 1867, som under 25de Juli 1880 erholdt kongelig Stadfæstelse.

Ifølge denne Lov oprettedes der ved Ingenieurtropperne 1 Jernbaneankompagni, og Linie- og Reservebataillonen sammendroges til et Regiment paa 5 Linie- og 3 Reservekompagnier. Det for de 2 Batailloner hidtil normerede Per-

sonale forøgedes med 2 Premierlieutenanter, 2 Stabssergenter, 15 Sergenter og 2 Spillemænd, samt formindskedes med 3 Korporaler. Den aarlige Rekruttilgang fastsattes til 270, Antallet af Befalingsmandselever (Underkorporaler) til 36 og Vinterstyrken til 120. Det til Raadighed for Ingenieurkorpset stillede Personale forøgedes med 1 Kapitaïn. Chefen for Korpset blev Generalmajor, og Oberstklassen deltes i 2 Grader, Oberster og Oberstlieutenanter, hvoraf der ved Korpset skulde være 2 af hver Grad.

Korpsets samlede Styrke af faste Befalingsmænd blev saaledes: 1 Generalmajor, 2 Oberster, 2 Oberstlieutenanter, 15 Kapitainer, 15 Premierlieutenanter, ialt 35 Officerer foruden 2 Kapitainer af Førstærkningen, 4 Officianter, endvidere 9 Stabssergenter, 16 Oversergenter, 41 Sergenter, ialt 66 Underofficerer, samt 6 Spillemænd.

Ingenieurregimentet fik følgende Rammer:

1 Oberst eller Oberstlieutenant, Chef, 1 Oberstlieutenant, 1 Premierlieutenant, Adjutant, 1 Oversergent, Depotunderofficer, 1 Sergent, Skriver; 8 Kapitainer, Kompagnichefer, 8 Premierlieutenanter, indtil 26 Sekondlieutenanter, hvoraf 5 til Tjeneste i Fredstid; 7 Stabssergenter, 8 Oversergenter, 40 Sergenter, indtil 64 Korporaler, hvoraf 12 til Tjeneste i Fredstid, og 6 Spillemænd.

Det øvrige Personale, tilligemed Cheferne for Reservekompagnierne, er fordelt til Korpsstaben (1 Stabschef, 1 Bibliothekar og teknisk Revisor og 1 Adjutant) og til Ingenieurdirektionerne; dog ere to Officerer, som ere Lærere paa Officerskolen i Krigs- og Civilbyggningskunst, tjenestefri.

Revisionen af 1880 forandrede Hærlovens Bestemmelser om Underkorporaler og Korporalselever derhen, at de Paagjældende antages, udtages og uddannes som Befalingsmandselever, heraf i fornødent Antal som Korporals- og Sekondlieutenants elever, og udnævnes først til Underkorporaler efter at have bestaaet Prøverne i de Skoler, hvori de uddannes.

I større, samlede Leir- eller Kantonnementsøvelser deltagte 2 af Ingenieurkompagnierne.

Den nye Plan traadte i Kraft 1ste November 1880. 1ste og 2den Ingenieurbataillon sammendroges til et Regiment, som fik Navn af »Ingenieurregimentet«, og Oberst Jørgensen ansattes som Chef ved samme. Liniekompagnierne gaves Numrene 1—5, Reservekompagnierne 6—8; de tidligere Kompagnier ved 1ste Ingenieurbataillon beholdt deres Numere, medens der som 5te Kompagni oprettedes et Jernbanekompagni.

En kongelig Anordning af 8de August 1881 om Tjenesteomgangen ved de forskellige Vaaben fastsatte for Ingenieurkorpset følgende: Det udskrevne Mandskab møder ved Ingenieurregimentet den 10de Mai og uddannes indtil den 2den Oktober i sammes Rekrutskole. Den 3die Oktober udtages af Rekruterne 36 Befalingsmandselever til Uddannelse som Sekondlieutenants-, Korporals- og Underkorporalselever. Efter Udfaldet af en Prøve bestemmer Krigsministeriet, hvilke Elever der skulle optages i Regimentets Sekondlieutenantskole; af de øvrige kunne indtil 18 optages i Korporalskolen, Resten i Underkorporalskolen. Befalingsmandseleverne hjemsendes næste 3die Oktober, forsaavidt de ikke frivillig forblive til Tieneste som Befalingsmænd. Underkorporalseleverne hjemsendes som Underkor-

poraler eller som Menige, eftersom de have bestaaet Afgangsprøven ved Underkorporalskolen eller ikke. Bestaaede Korporalselever kunne frivillig forblive til Tjeneste som Korporaler eller hjemsendes som Underkorporaler, men kunne i sidste Tilfælde ved Gjenindkaldelse udnævnes til Korporaler, forsaavidt de ønske det; ikke bestaaede Korporalselever hjemsendes som Menige eller som Underkorporaler, hvis Regimentschefen maatte ansé dem for egnede hertil. Bestaaede Sekondlieutenantselever, som frivillig paatage sig Tjeneste, udnævnes af Krigsministeren til Sekondlieutanter; de øvrige bestaaende Sekondlieutenantselever hjemsendes som Underkorporaler, men kunne ved Gjenindkaldelse efter eget Ønske udnævnes til Sekondlieutanter af Krigsministeren. Ikke bestaaede Sekondlieutenantselever hjemsendes som Menige eller som Underkorporaler, hvis Regimentschefen maatte ansé dem for egnede dertil.

Efter Rekrutskolen blive 120 Pionerer liggende til Tjeneste til næste 3die Oktober; det øvrige Mandskab hjemsendes, og indtil 72 overføres til Reservekompagnierne. 3die Aargang indkaldes til Møde 4de Juni og hjemsendes 3die Oktober.

En kongelig Anordning af 31te Marts 1882 forandrede de ovenfor angivne Bestemmelser derhen, at Regimentschefen efter Afslutning af Befalingsmandselevskolen fra den 11te Mai udnævner bestaaede Elever samt saadanne ikke bestaaede Elever af Korporal- og Sekondlieutantskolen, som maatte anses for egnede dertil, til Underkorporaler. De øvrige ikke bestaaede Elever afgaa til Tjeneste ved deres Kompagni indtil 3die Oktober, paa hvilken Dag de hjemsendes.

I det paa Grundlag af den nye Ordning udarbejdede, af Krigsministeriet under 17de Marts 1881 approberede Udrustningsreglement for Ingenieurregimentet er der paaregnet formeret større Feltkompagnier end hidtil, saa at de i Krigstid ikke ville være indskrænkede til at optræde som ledende ved Arbejderne, men tillige kunne være selvarbejdende. Efter det nye Reglement udvikler 1ste og 2det Kompagni i Forbindelse med 6te og 7de ved Krigsberedskab 4 Pionerkompagnier (1ste, 2det, 6te og 7de), 3die Kompagni 1 Bro- og 1 Parkkompagni (3die og 11te), først nævnte tillige Pionerkompagni, 4de Kompagni 2 Telegrafkompagnier og 1 Etapetelegrafkompagni (4de, 9de og 10de), 5te Kompagni i Forbindelse med 8de 2 Jernbanekompagnier, som tillige kunne optræde som Pionerkompagnier (5te og 8de); endelig formeres af samtlige Fredskompagnier et Depotkompagni (12te). Størrelsen af Feltkompagnierne er noget forskjellig efter Anvendelsen. De deles alle i Sektioner, som foruden Sektionsførereren hver bestaar af 1 Underkorporal og 16 Pionerer. Pioner- og Jernbanekompagnierne samt Brokompagniet bestaa hvert af 10, hvert af Telegrafkompagnierne af 5, Etapetelegraf- og Parkkompagniet hvert af 4 Sektioner. 1ste, 2den, 6te og 7de Feltkompagni medføre hvert 4, 3die Kompagni 28, 4de og 9de hvert 9, 5te og 8de hvert 10, 10de 6 og 11te 49 Ingenieurvogne med forskjelligt Materiel foruden de fornødne Færdselsvogne. Endvidere haves en Reservepark, indeholdende Reserveredskaber og Materialier.

Til Slutning skal endnu anføres, at det i det Rigsdagen i 1882—83 forelagte, men ikke vedtagne Lovforslag om overordentlige Foranstaltninger til Forsvarsvæsenets Fremme udtaltes, at de store Opgaver, der vilde blive stillede

Ingenieurkorpset ved Projekteringen og Anlægget af de paatænkte Befæstninger og senere ved Værkernes Vedligeholdelse og Supplering med nye i Tilfælde af Krig, vilde kræve:

- en Udvidelse af Ingenieurstaben med 1 Oberst eller Oberstlieutenant;
- en Forøgelse af det til Raadighed for Korpset stillede Personale med 1 Oberst eller Oberstlieutenant, 2 Kapitainer, 2 Premierlieutanter og 1 Stabssergent, saa at der kunde dannes en særegen Befæstningsdirektion;
- en Forøgelse i Antallet af Befalingsmænd af Forstærkningen med 1 Oberstlieutenant og 1 Kapitain for at have en Reserve af brugelige Kræfter til Anvendelse i Krigstid.

Ogsaa uden Anlægget af en permanent Befæstning maatte det anses for meget nødvendigt:

- at Ingenieurregimentet forøgedes med 1 Liniekompagni, Telegrafkompagni, idet Korpset med det ene Telegrafkompagni, som nu haves, langtfra vil kunne gjøre Fyldest overfor de mangeartede Fordringer, der ville blive stillede til det.

Hermed sluttet Redegjørelsen for vort militaire Ingenieurvæsens Udvikling i de forløbne 200 Aar. Det vil af de givne Meddelelser fremgaa, at dets Organisation har været underkastet hyppige, i Forhold til Personellets Størrelse ofte betydelige Forandringer, og det turde derfor vistnok være berettiget at udtale det Haab, at det nye Aarhundrede, som nu begynder, snart vil stille Ingenieurkorpset betydningsfulde Opgaver at løse med Hensyn til Udviklingen af vort Fædrelands Forsvarsvæsen og derigjennem skaffe det den Fasthed i Organisation, som det hidtil har savnet.

Chefer.

Den norske Fortifikations-Etat.	Den danske Fortifikations-Etat.	Den holstenske Fortifikations-Etat.
Arved Christian Storm, 1688 — ⁵ / ₂ 1701.	Gottfried Hoffmann, ⁶ / ₁₁ 1684 — ¹⁵ / ₂ 1687.	Wolfgang Wilhelm Römer, ⁶ / ₁₁ 1684— ¹⁹ / ₁₂ 1685.
Peter Jacob Wilster, ⁵ / ₂ 1701 — ¹⁷ / ₁₀ 1710.	Peter Povelson, ¹⁰ / ₁₂ 1687— 1690.	Jobst Scholten, ¹⁹ / ₁₂ 1685— ¹³ / ₉ 1701.
Caspar Schøller, ¹² / ₉ 1707— 1716*).	Christian Steenwinckel, 1690 —1694.	Armand de Balagny, ¹³ / ₉ 1701 —1705.
Michel Sundt, ²⁸ / ₂ 1718— 1752.	Leonhard Christian Engel, 1694—1696.	Salomon de Pechernaut, 1705 —1720.
Hans Jacob Scheel, ⁹ / ₁₁ 1752 — ²⁹ / ₁₂ 1763.	Hans Erasmus v. d. Pfordten, ¹² / ₉ 1696—1710.	Michel Fischer, ¹⁶ / ₂ 1720— ¹ / ₁ 1724.
	Marcus Heinsohn, 1710—1723.	Jacob Creutz, ¹ / ₁ 1724—1729.
	Elias David Häusser, ¹ / ₁₁ 1723 — ³ / ₃ 1738.	Christian Eberhard Detlef Øt- ken, ⁷ / ₁₁ 1729—1754.
	Hans Henrich Scheel, Overkommandeur ²⁸ / ₁₁ 1733—1738.	Joseph Carl Julien de Feignet, midlertidig ¹⁶ / ₂ 1754, Chef ²⁹ / ₁ 1755— ²⁹ / ₁₂ 1763.
	Samuel Christoph Gedde, mid- lertidig ³⁰ / ₁₁ 1739, Chef ⁶ / ₄ 1744— ²⁹ / ₁₂ 1763.	

Det danske Ingenieurkorps.

Joseph Carl Julien de Feignet, ²⁹ / ₁₂ 1763—1771.
Christian Gottfried Dilleben, midlertidig ⁶ / ₄ — ¹⁶ / ₉ 1771.
Wilhelm Huth, ¹⁶ / ₉ 1771— ⁶ / ₅ 1806.
Hans Christopher Gedde, ¹⁶ / ₅ 1806— ¹⁸ / ₁ 1809.
Christoph Henrich Suckow, ⁸ / ₂ 1809— ² / ₉ 1818.
Rasmus Krag, ⁴ / ₉ 1818— ³ / ₁ 1838.
Friderich Ernst Prangen, ⁴ / ₁ 1838— ¹⁹ / ₆ 1841.
Peter Friderich Quaade, ²⁵ / ₆ 1841— ¹ / ₃ 1850.
Carl Otto Emil Schlegel, ⁵ / ₃ 1850— ³⁰ / ₇ 1864.
Christian Wilhelm Meyer, midlertidig ³⁰ / ₇ — ¹⁹ / ₁₂ 1864.
Johan Christopher Frederik Dreyer, midlertidig ²⁷ / ₁₂ 1864, Chef ¹⁶ / ₆ 1865— ²⁸ / ₇ 1877.
Jacob Frederik Marius Ernst, ³¹ / ₇ 1877.

*) Inspektionen over Fæstningsarbeidet i Norge deltes mellem Oberst Wilster og Major Schøller ifølge kongelig Ordre af ¹²/₉ 1707, hvilket Forhold varede til ¹⁷/₁₀ 1710.

Oversigt

over Antallet af faste Officerer, Officianter og Underofficerer
til forskellige Tider.

Aar.	Chef.	Oberster eller Oberstlieutenanter.	Majorer.	Kapitainer.	Overkondukteurer.	Premierlieutenanter.	Kondukteurer.	Sekondlieutenanter.	Underkondukteurer.	Ialt Officerer.	Dessinateurer	Bygnings-skrivere.	Materialforvaltere.	Materialskrivere.	Voldmestere.	Ialt Officianter.	Underofficerer.	Værkbasen.	Spillemænd.	Anmærkninger.
1684. Danske Fort-Etat . . .	1	"	"	3	4	"	"	"	8	16	"	"	"	"	"	"	"	8	"	Chefen Generalkvartermester.
do. 1720. Norske Fort-Etat . . .	1	"	"	3	4	"	"	"	8	16	"	"	"	"	"	"	"	8	"	do.
1753. Danske Fort-Etat . . .	1	"	"	1	2	"	"	"	4	8	"	"	"	"	"	"	"	2	"	do.
do. Norske . . .	1	"	"	2	3	"	6	"	6	19	"	"	"	"	"	"	"	"	"	do.
do. Norske . . .	1	"	1	2	3	"	6	"	6	19	"	"	"	"	"	"	"	"	"	do.
Ingenieurkorpsset	1	"	3	4	4	"	4	"	4	20	3	1	2	2	7	"	"	"	"	
1764	1	"	3	8	6	"	6	"	7	31	3	1	4	4	10	"	"	"	"	
1769	1	"	3	7	"	7	"	7	25	31	3	2	4	4	10	"	"	"	"	
1774	1	"	3	10	"	10	"	10	37	25	3	1	1	4	10	"	"	"	"	
1803	1	"	3	14*	"	10	"	10	41	37	3	3	10	10	28	"	"	"	"	*) 2 Stabskapitainer.
1809	1	"	3	12*	"	6	"	6	29	41	3	2	4	7	17	"	"	"	"	*) 4 do.
1814	1	"	2	7*	"	4	"	4	19	29	2	2	3	5	13	"	"	"	"	*) 1 do.
1816	1	"	2	13*	"	10	"	3	32	19	2	1	4	5	14	"	"	"	"	*) 3 do.
1834	1	"	3	18	"	13	"	4	42	32	2	1	4	5	14	"	"	"	"	Chefen Generalmajor.
1842	1	"	4	18	"	13	"	4	42	42	2	1	4	5	14	"	"	"	"	do.
1847	1	"	4	16*	"	13	"	4	42	42	2	1	4	5	14	"	"	"	"	do.
1867	1	"	4	17*	"	13	"	4	34	42	2	1	4	5	14	"	"	"	"	do.
1870	1	"	4	17*	"	14	"	4	36	42	2	1	4	5	14	"	"	"	"	do.
1880	1	"	4	17*	"	15	"	4	37	42	2	1	4	5	14	"	"	"	"	do.
																				*) 2 af Forstærkningen.

Ingenieurkorpsets Virksomhed

ved

Kjøbenhavns Søbefæstning

samt paa

Sømine-, Vei- og Jernbanevæsenets

Omraader.

Udarbejdet i Anledning af 200-Aarsdagen, den 6te November 1884, for den danske Fortifikations-Etats Oprettelse.

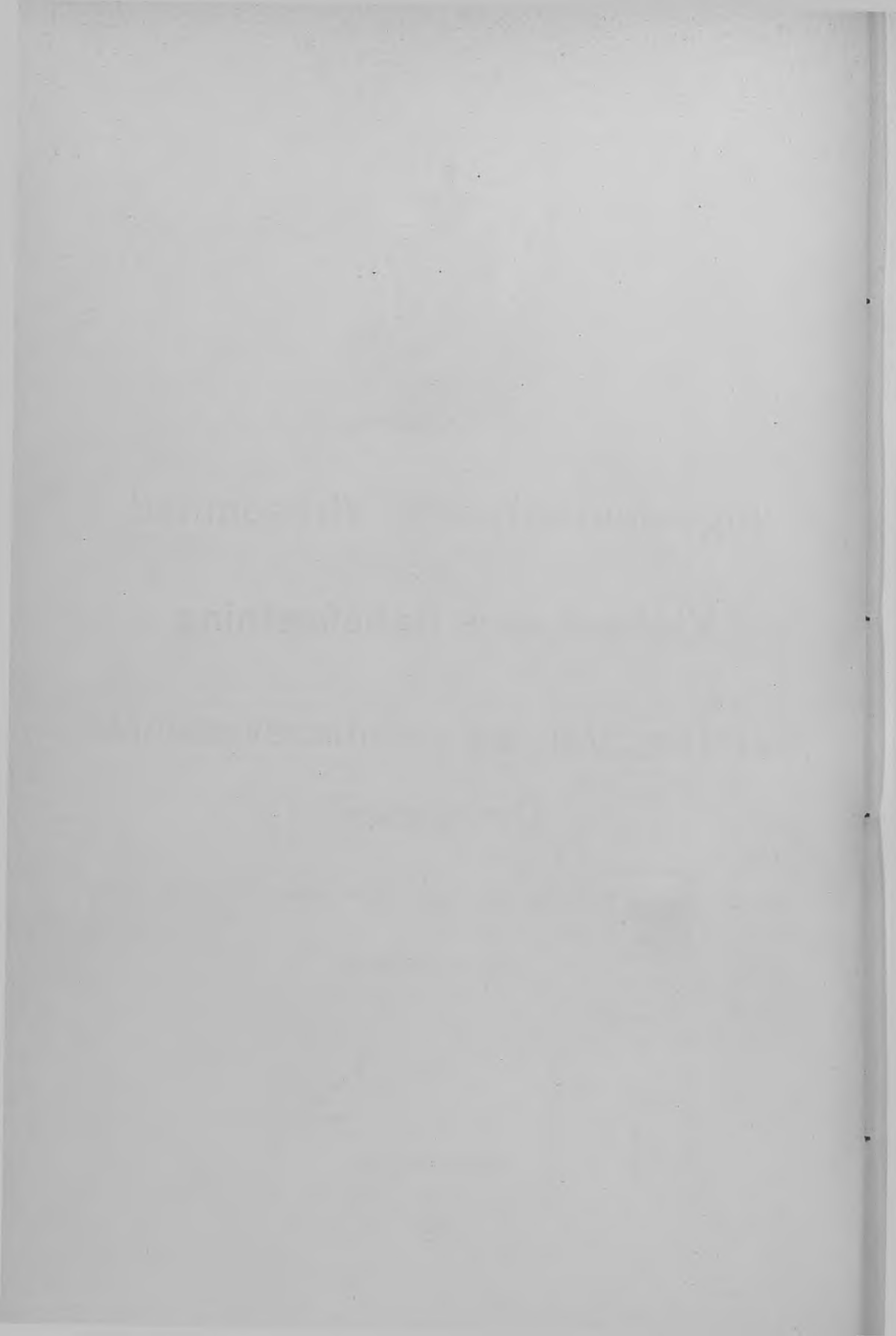
(Trykt som Manuskript).

Kjøbenhavn.

Trykt hos Nielsen & Lydiche.

1884.

Indhold.

	Side.
Oversigt over Kjøbenhavns Søbefæstnings Historie, ved General J. F. M. Ernst	1.
Ingenieurkorpsets Virksomhed paa Søminevæsenets Omraade, ved Oberst C. F. N. Schrøder.....	43.
Ingenieurkorpsets Virksomhed paa Veivæsenets Omraade, ved Kapitain Collin-Lundh og Kancelliraad C. Petersen; Oplysningerne vedrørende Veitjenesten i Holsten og Lauenborg ere givne af General H. T. Wenck.....	57.
Ingenieurofficerernes Virksomhed ved det civile Jernbane- og Telegrafvæsen, ved Oberstlieutenant F. Keyper.....	91.

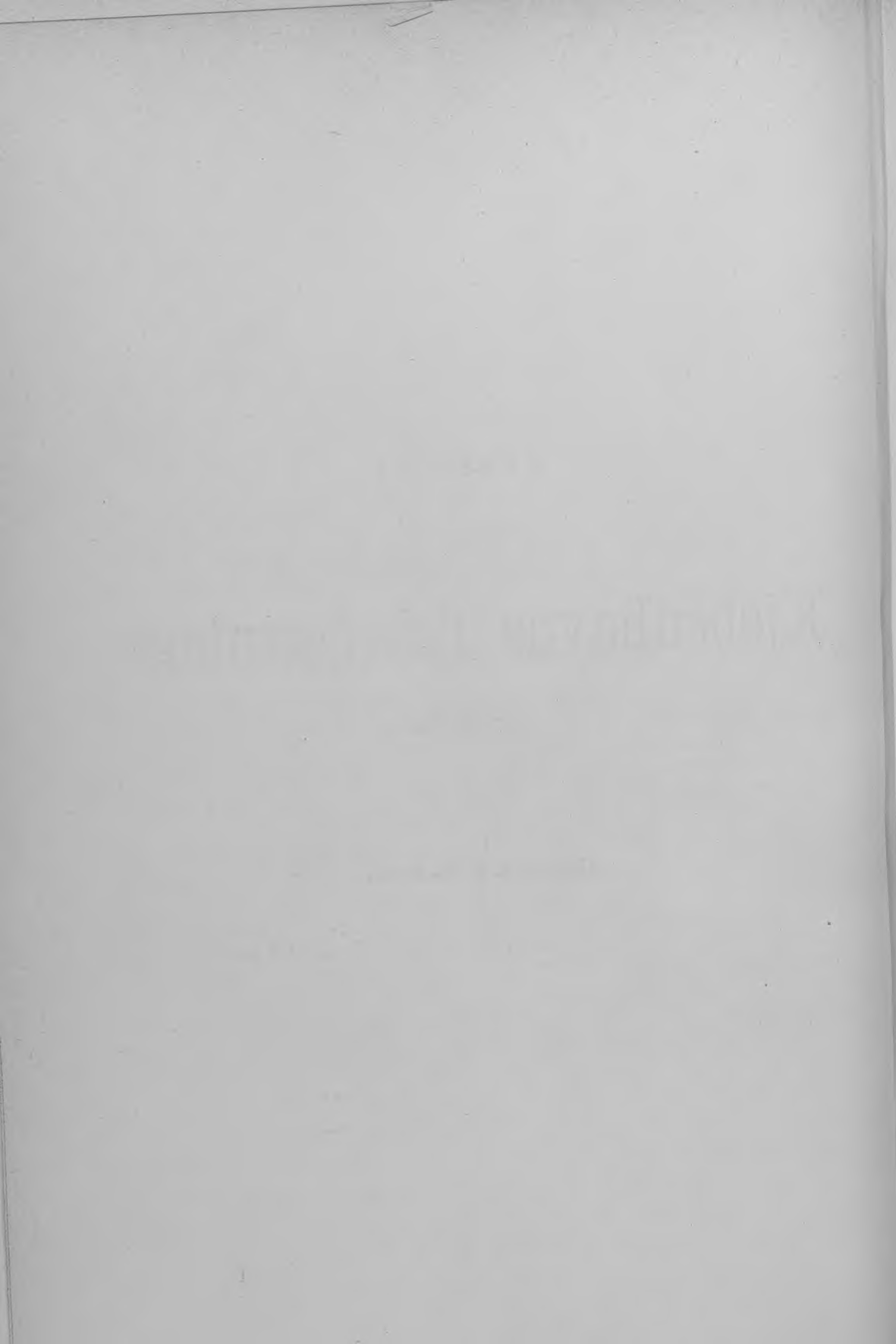
Oversigt

over

Kjøbenhavns Søbefæstnings
Historie.

Ved

General J. F. M. Ernst.

Skjøndt Kjøbenhavns Forsvar mod Søsiden indtil 1864 henlaa under Marinen, have dog Ingenieurofficerer allerede i forrige Aarhundrede deltaget i Forhandlingerne om de dertil hørende faste Værker og tildels forestaaet deres Anlæg. En kort Oversigt over Søbefæstningens Historie fra Begyndelsen af vil derfor være ønskelig.

Det ældste Trekroner og Prøvesten 1713.

Imedens den nyeste sammenhængende Befæstning omkring Kjøbenhavn, der var bleven til ved et temmelig jævnt fortsat Arbejde igjennem 70 Aar af det 17de Aarhundrede — nemlig fra 1607 til 1677, da den blev sluttet med den nordligste Ende af Kristianshavns Vold — derefter mod Landsiden henlaa uforandret i næsten 200 Aar, til Voldene mod Sjællandssiden med Undtagelse af Citadellet i 1869 bleve solgte til Kjøbenhavns Kommune, følte der allerede under Krigen med Sverig i Begyndelsen af forrige Aarhundrede en saa stærk Trang til faste, fremskudte Værker til Beherskning af Kongedybet og Indløbet til Kroneløbet, at der i 1713 under Ledelse af Admiral Jülichær tilveiebragtes to Batterier, „Tre Kroner“ og „Prøvesten“, ved at sætte henholdsvis 3 gamle Linieskibe og 1 Linieskib og 1 flydende Dok paa Grund faa Hundrede Alen foran de nuværende Søforter af samme Navn. Efterhaanden som Skibene raadnede, istandsattes og forstærkedes Batterierne ved Tilføining af flere Skibe, saa at der tilsidst ved Trekroner var sat 10 og ved Prøvesten 6 Skibe foruden Flydedokken paa Grund, før det i 1731 blev vedtaget at sløife Trekroner og en Del af Skibene ved Prøvesten. Af dette Batteri holdtes dog 3 Skibe besatte til 1744, og det blev først demoleret i 1767.

Grev Danneskjolds Forslag 1744 og 1766. Første Begyndelse af Lynetten.

I 1744 angav Grev F. Danneskjold-Samsøe 6 Pladser for Mudderoplag, der siden skulde danne Batterier, til begge Sider af Kroneløbet og Indrerenden, deraf 2 paa Trekroners og Lynettens Plads, og foreslog Estakaderækker førte

uden om dem ind til Kalkbrænderiet og til Batteriet Sextus. Planen blev approberet i 1745, og det paalagdes ham endvidere i Forbindelse med Kjøbenhavns Kommandant, General Scholten, at indkomme med Forslag til Forsvaret af det sydlige Indløb til Kongedybet og Kalvebodstrand. Der blev dog Intet udført, da Greven gik af i 1746; men en gammel Plan viser de 6 først nævnte Værker og desuden 3 sydligere, deraf de to hvor Prøvesten og Mellemfortet nu ligge, det tredie imellem dem.

Da Grev Danneskjold i 1766 paany overtog Marinens Administration, fremsatte han i Forbindelse med General de Feignet et lidt ændret Forslag, nemlig til 7 Lynetter til begge Sider af Indrerenden, og det blev den 28de Januar 1767 approberet med det Tillæg, at der aldrig nogensinde maatte viges derfra, eller noget Forslag gjøres til nogen Forandring i denne Plan, under hvad Skin og Prætext det end være maatte. Der udførtes da en lille Del af den nordvestlige Arm af den nuværende Lynette; men da Greven igjen gik af samme Efteraar, og Isen beskadigede det udførte Arbeide noget, foreslog en i 1768 nedsat Kommission at nøies med at udlægge 8 Stykpramme paa de for Lynetterne bestemte Steder og at bruge Mudderet til en Udvidelse af Batteriet Sextus, hvad der ogsaa skete.

Defensionskommissionens Oprettelse 1777.

Imod saaledes slet intet fremskudt, fast Søforsvar at have reiste sig dog snart vægtige Stemmer, og efter at General Huth havde afgivet den Erklæring, at Trekroner og Prøvesten vare de rette Steder, men at, naar man ikke havde Raad til Anlæg paa dem, og man trængte til Mudderoplæg, vilde Udvidelsen af den begyndte Lynette altid være en Vinding, indstillede Admiralitets- og Kommissariats-Kollegiet i Oktober 1775, at den i 1767 begyndte Ø skulde udvides, da Bekostningen til Bolværker om Mudderoplæg og ligeledes Mudderets Masse burde komme Forsvaret til Nytte, men Trekroner og Prøvesten vilde give for store Omkostninger.

Dette Forslag mødte dog megen Modstand af Hensyn til Datidens smaa Skudvidder, der ikke vilde tillade tilstrækkelig Understøttelse for Værket fra Citadellet og Sextus, og Forhandlingerne herom, i hvilke Ingenieurkapitainerne H. E. Peymann og Lønborg deltog, førte til, at der den 6te Januar 1777 nedsattes den indtil 1865 bestaaende Defensionskommission med det Hverv at udarbeide Forslag med Overslag til hele Forsvaret mod Søsiden. Kommissionen bestod oprindelig under Admiral Fontenay af Holmens Chef, Tøimesteren, Fabrikmesteren, endnu en Kapitain af Sømændene og Ingenieurkapitain H. E. Peymann. General Huths Mening som Ingenieur- og Artillerichef skulde høres; men han var fritagen for at møde i Kommissionen, da han ikke forstod Dansk. De senere Chefer for Ingenieurkorpset vare altid Medlemmer af Kommissionen, indtil den blev opløst ved kongelig Resolution af 3die November 1865.

Defensionskommissionens 1ste Forslag 1777, 1784 og 1786.

Lynettens Udvidelse.

Kommissionen opstillede to Hovedformaal, nemlig at umuliggjøre en Forsænkning af Kroneløbet og at forhindre et Bombardement. Det først nævnte betragtedes som det vigtigste, og det fandtes alene at kunne opnaas ved faste Værker, det andet derimod, af Hensyn til Kanonerne korte Skudvidde i Sammenligning med Morterernes Kastevidde, 4000 Alen, kun ved flydende Batterier, til hvilke man dog maatte have fremskudte Havne, for at de kunde komme ud under alle Vinde og Strømretninger. Derfor foresloges ved Kroneløbet 2 Værker — Trekroner og et paa Stubben — hvert til 96 Kanoner, og 1 Værk omtrent paa Prøvestens Plads til 66 Kanoner, altsaa ialt 258 Kanoner, hvert Værk forsynet med en Havn for 5 à 6 Stykpramme, af hvilke der foresloges anskaffet 12, hver til 20 Kanoner, saa at hele Bestykningen skulde være 498 Kanoner.

Desuden skulde den begyndte Lynette udvides til en Havn for et lignende Antal Pramme. Herom gjordes der allerede særskilt Indstilling den 18de Marts 1777, og Udvidelsen blev udført i Aarene 1777 til 79. Den grundmurede Bygning paa den nordvestlige Havnearm bærer Aarstallet 1780.

Det samlede Forslag indgaves den 8de Juni 1784 og var enstemmigt, hvad Batterierne Plads og Størrelse angaar, hvorimod der indsendtes 3 forskellige Forslag til Bygningsmaaden. Efter alle tre Forslag skulde Beklædningsmurene opføres fra Søens Bund af, efter de to, der vare indgivne af Sø-officerer, tildels af Beton med Puzzolan eller Tras. Desuden medfulgte et Forslag fra General Huth, der vel var enig i Valget af Stederne men angav en fjerde Bygningsmaade og andre Former for Værkerne. Efter Udførelsesmaaden lød Overslagene paa c. 2,350,000 Kr. til c. 4,630,000 Kr., foruden de 12 Stykpramme.

Efter at Forslaget var drøftet af forskellige Autoriteter, beordredes Kommissionen under 30te Juni 1786 til at enes om et Forslag til Bygningsmaaden, derefter at indsende en samlet Plan for Anlægget, og endelig efterhaanden at udføre dette under Admiralitets- og Kommissariats-Kollegiet. Den vedtog da to nye Betingelser, nemlig at Værkernes enkelte Dele burde kunne gjøre Nytte, efterhaanden som de bleve færdige, og at Hurtigheden af Udførelsen kunde rette sig efter Mængden af Mudderet, saaledes at Beklædningen kom bagefter med smaa Stykker ad Gangen. Den enedes om den af Major Peymann foreslaaede Reveteringsmaade og foreslog den 7de Oktober 1786 enstemmig, at Værkerne først skulde bygges af Pæleværk, bagved hvilket Mudderet skulde fyldes saaledes, at der erholdtes Brystværn m. m., og at der da senere skulde inddæmnes foran Pæleværket, og Muren opføres, efter at der var udpumpet. Den skulde anbringes, før Pæleværket trængte til Hovedreparation, derfor senest 20 Aar efter at hvert Stykke af dette blev slaaget. Et nyt Overslag gav for de tre Værker tilsammen c. 4,600,000 Kr. foruden Husbygningerne. Der foresloges desuden følgende Gang i Arbeidet:

Trekroner begyndes 1787, Bolværket endes 1791, Beklædningen bør endes 1811,
 Stubben " 1792, do. " 1796, do. " " 1816,
 Prøvesten " 1797, do. " 1801, do. " " 1821,
 hvorved var regnet paa en aarlig Bevilling af c. 128,000 Kr.

Trekroners første Anlæg 1787 til 1792. Tilstand 1801.

Det 2det Prøvesten 1802.

Forslaget approberedes den 27de Oktober 1786 af Kongen; Arbeidet begyndte i 1787, og i 1792 synes Bolværket om Trekroner og Opfyldningen af dette Værk omtrent at have været endte; men i de følgende Aar arbeidedes der meget lidt.

Ved den engelske Flaades Ankomst i 1801 var saaledes Trekroner omgivet med et Træbolværk, der gik 10' op over Vandet, og bag det var der fyldt saa megen Jord, at der kunde opstilles 66 Kanoner; men disse havde kun Bolværkets øverste Del til Brystværn, og af Beboelsesrum eller Magasiner fandtes der nok slet ingen. De to andre Værker vare slet ikke begyndte, naagtet de efter Planen skulde have været omtrent lige saa vidt. De maatte da den 2den April erstattes med 7 Blokskibe og 11 mindre Fartøier, der rigtignok fuldstændig hævdede Landets Hæder men med et Tab i Løbet af 5½ Timer af de fleste Skibe og af over 1000 Døde og 1700 Fangne. Nelson tilbød Vaabenstilstand, fordi den sydlige Vind forhindrede ham i at slippe anden Vei ud af Kongedybet end Nord efter forbi Trekroner.

Strax efter Slaget begyndte man paa Trekroner at opføre Brystværnet, hvortil Jorden udgravedes paa Østerfælled, og et stort Krudttaarn bag hver Flanke; man forstærkede desuden Kastrup Batteri (nu Strickers Batteri) og tog Bestemmelse om midlertidig at erstatte Prøvesten ved paany at grundsatte 3 Linieskibe der, hvad dog først skete i Juli 1802.

Defensionskommissionens 2det Forslag 1801 og 1804.

Defensionskommissionen maatte i Slutningen af Sommeren 1801 efter Kronprindsens Ordre holde daglige Møder, indtil den den 7de September kunde indgive en ny Betænkning om hele Søbefæstningen med følgende Grundtræk:

- a. 4 faste Værker Vest for Kongedybet, foruden Trekroner, nemlig bag Sundbyhage, paa Prøvestens Plads, midt imellem det og Trekroner, samt paa Stubben, 16—1800 Alen Nord for Trekroner; alle med Havne for Defensionsfartøier;
- b. faste Forsænkninger paa Middelgrunden langs Bombardementsgrænsen, der nu regnedes til 6000 Alen;
- c. optagelige Forsænkninger, helst Skibe, tværs over Løbene;
- d. mange Morterer paa Værkerne for at forurolige Fjendens Skibe;
- e. Operationer af den flydende Defension;

f. Anstalter til at Flaaden, naar Bombardement alligevel ikke lod sig afvise, kunde forlægges til Langebro eller Kalveboderne, udenfor de fjendtlige Morterers Rækkevide, hvorved der sigtedes til en Gjenoptagelse af Grev Danneskjolds Forslag til et dybt Løb igjennem Kalvebodstrand.

Efter at disse Grundtræk vare approberede og forskjellige Forsøg vare anstillede, indgav Defensionskommissionen den 24de Oktober 1804 nogle af Generalerne Gedde og Peymann udarbejdede Tegninger af Værkerne og Overslag over det ved Sundbyhage. De 4 Værker skulde tilsammen have 178 Kanoner og 54 Morterer, altsaa med Trekroners 96 Kanoner hele Befæstningen 328 Stkr. Skyts. Overslaget til Værket ved Sundbyhage, der skulde have 68 Kanoner og 21 Morterer, lød paa 4,032,000 Kr., altsaa næsten lige saa meget som hele Befæstningen blev anslaaet til i 1786; men det og Værket paa Stubben skulde ogsaa have Reduiter med Sousterrainer for Besætningen.

Paa Udførelsen af dette Forslag, der, naar de andre Værker beregnes forholdsvis efter det ved Sundbyhage, skulde medføre en Bekostning af over 10 Millioner Kroner, foruden hvad Trekroners Fuldendelse vilde koste, blev der aldrig begyndt.

Arbeide ved Trekroners Revetement 1802 til 1807. Tilstand 1807.

Da Bolværket trængte til en Hovedreparation, var der i 1802 ifølge kongelig Approbation af 12te Marts s. A. begyndt paa Reveteringen af Trekroner. I 1802—4 udlagdes foran Bolværkerne udenom Batteriet til Høiden af daglig Vande et Stenfundament i Glaciform og støttet ved 2 Pælerækker, og indvendig mod Havnen udførtes det i 1804—6, støttet mod en Pælerække, beklædt med Kobberplader og forsynet med Forankringer langs Bunden. Selve Murens Opførelse paa dette Fundament begyndte dernæst i 1807 men standsedes i August s. A. som Følge af det engelske Angreb. Ingenieurlieutenant, senere Capitain Ohlrogge havde havt Opsigt med Grundlægningen.

Ved Englændernes Ankomst i 1807 var altsaa Trekroner, det eneste begyndte af de vedtagne Værker, uagtet der alt var arbejdet i 20 Aar og kostet over 2 Millioner Kr. paa det, endnu ikke forsynet med Beklædningsmur; men det havde Jordbrystværn, og Bolværkets Fod i Vandet var støttet ved Stenglaciet. Batteriet var armeret med 68 Kanoner og 3 Morterer og blev understøttet af Blokskibene Mars paa 60 og St. Thomas paa 22 Kanoner, samt af 2 Stykpramme, hver paa 20 Kanoner, saa at der var samlet 193 Stkr. Skyts paa den Fløi. Det enten var eller blev kort Tid efter omgivet med Flydebomme, befæstede til nedrammede Pæle.

De 3 Skibe, der siden 1802 dannede Batteriet Prøvesten, vare armerede med 89 Kanoner og understøttedes af en Stykpram paa 20 og et Flaadebatteri paa 24 Kanoner, saa at der paa denne Fløi var samlet 133 Kanoner foruden nogle paa Dambatteriet ved Krudttaarnsveien, Nord for Strickers Batteri.

Englænderne gjorde da intet Forsøg paa at lade den store Flaade, de havde liggende en Milsvei fra Trekroner, deltage i Bombardementet.

Fuldførelse af Trekroners Revetement 1818 til 1827.

Begge Værker henlaa derefter urørte i 10 Aar, og først da Bolværket i 1818 var aldeles i Forfald, gjenoptoges Reveteringsarbeidet ved Trekroner ifølge en kongelig Resolution af 20de Mai s. A., hvorved der til dets Fuldførelse bevilgedes 94,000 Kr. aarlig i 7 Aar. Major Ohlrogge overtog Bestyrelsen af Arbeidet.

Arbejderne afsluttedes dog først i 1826 eller 1827, til hvilket Tidspunkt Trekroner var forsynet med ydre og indre Beklædningsmure — sidst nævnte med den store Trappe — kreneleret Mur i Struben, 2 store hvælvede Ammunitionsmagasiner bag Flankerne, mindre hvælvede Magasiner under 4 af Traverserne, Magasiner af Egetræ under 2 andre Traverser og den store Cisterne paa søndre Flanke. Jorden til Brystværnene erholdtes dels fra Sløifningen af Frue Kirkegaard og dels fra Oprydning ved Kristiansborg Slot. Batteriet havde da ialt kostet omtrent 2,760,000 Kr., og der var saaledes til det alene medgaaet over Halvdelen af de 4,600,000 Kr., for hvilke man i 1786 ventede at faa hele Befæstningen, nemlig tillige Prøvesten og Værket paa Stubben, fuldført i 1821.

Arbejder og Forslag 1827 til 1846. Det 2det Prøvesten solgt 1828.

Med 1827 standsede Bygningsarbejderne for længere Tid; thi vel bevilgedes der fremdeles hvert Aar Summer til Trekroner, saaledes 1827 og 28 aarlig 28,000 Kr., men de synes at være medgaaede alene til Istandsættelse af Beskadigelser paa Stenglacier og Brystværn m. m. Oberst Ohlrogge ledede fremdeles Arbejderne indtil August 1829, men havde for 1825 og følgende Aar frasagt sig det ham for Ledelsen bevilgede aarlige Honorar af 1200 Kr. Han afløstes af Premierlieutenant Steenstrup, efter hvis Afreise til Udlandet i August 1830 Major Quaade overtog Arbejdernes Ledelse; denne førtes i en Del af 1838 af Premierlieutenant Fibiger og i 1839 af Premierlieutenant Linde. Senere havde Kapitain Steenstrup Ledelsen.

Prøvesten var imidlertid forlængst forfaldet saameget, at det ikke kunde bestykkes, og kun fordi Vragene dannede en Havn, blev det først i 1828 solgt til Nedbrydning. Dette gav dog ikke Anledning til fornyede Forhandlinger om et andet Værk paa høire Fløi; men Defensionskommissionen beskæftigede sig jevnlig med yderligere Forslag til Forstærkning af Trekroner.

Den 20de Dècember 1828 indsendte den saaledes en Indstilling om Opførelse af kasematerede Bygninger paa Batteriet, og udtalte sig deri om Værkets Forfatning som blottet for Skyts og alt nødvendigt Forsvar, hvad der bevirkede, at der i September 1829 blev bevilget Anskaffelse af 60 Rapperter med Slæder, med hvis Forfærdigelse med tilhørende Brideske Major Quaade førte Tilsynet, samt 16 svære 84 Pd. Bombekanoner, saaledes at Batteriet i 1836 var fuldt armeret med 60 Stkr. Skyts, af hvilke dog kun 15 Stkr. bleve monterede.

Den 10de Juli 1837 indsendte og anbefalede Kommissionen endvidere et af Oberst Prangen — der i August 1829 var bleven Medlem af Kommissionen — forfattet og i Detaillerne af Premierlieutenant Kùcker udarbejdet

Forslag til at gjøre det vanskeligere for Fjenden at eskaladere Værket, og til ved Defensivbygninger at gjøre ham det umuligt at logere sig i samme, hvilket skulde opnaas ved at forhøie Beklædningsmuren og opføre Reduitbygninger foruden 2 Kasernebygninger ved Struben. Disse to Bygninger bleve i 1837—39 udførte under Ledelse af Oberstlieutenant Quaae og siden af Premierlieutenant Linde, hvorimod de øvrige Forslag ikke kom til Udførelse, uagtet Kommissionen bragte dem i Erindring i 1842.

Defensionskommissionens Udkast 1847. Bolværkerne om Lynettens østlige Fløi.

Først under 21de Marts 1846 fik Kommissionen Ordre til at forelægge Forslag til et Værk ved Prøvesten og til Forbedringer ved Trekroner, samt til at erklære sig over, i hvilken Retning en Indpæling paa Revshalen, udgaaende fra Lynetten og bestemt til Mudderoplæg, burde føres for at komme Forsvaret tilgode. Kommissionen, af hvilken Oberstlieutenanterne Quaae af Ingenieurkorpset og Fibiger af Artilleriet samt 4 Søofficerer vare Medlemmer, erklærede sig allerede den 26de s. M. imod at føre en paatænkt Inddæmning mellem Lynetten og Sextus, men for at lade den følge Grundens Yderside. I dette og de nærmest følgende Aar sloges da Bolværkerne om den østlige Fløi af Lynetten.

Forslagene til Fortet ved Prøvesten og til Trekroners Forbedring kom Kommissionen ikke til at indgive, da dens Forhandlinger derom afbrødes ved Krigen i 1848. De havde imidlertid ført i en Retning, der afveg betydelig fra de tidligere Forslag og gik ud paa Anlægget af en sammenhængende Linie fra Lynetten langs Landgrundens Yderside til Prøvesten og derfra ind til Strickers Batteri. Bag denne Linie skulde der opmuddres en Yderhavn med Udløb i Nærheden af Prøvesten. Den 29de April 1847 enedes Kommissionen, støttet paa en Afhandling af Oberstlieutenant Fibiger, om et nærmere af Kapitaïnlieutenant N. E. Tuxen udarbejdet Grundlag, ifølge hvilket hele Linien skulde forsynes med Brystværn mod Søen, og tre Steder af den indrettes til aabne Batterier, nemlig Hjørnepunktet ved Prøvesten og to Steder mellem dette og Lynetten. Trekroner skulde sikres mod Rygskud ved Traverser, navnlig ved en bag den sydøstlige Face, og flankeres fra et Batteri paa Lynetten og fra en Stykpram. Armeringen skulde, inkl. 69 Kanoner paa Trekroner, udgjøre 164 Kanoner, og Bekostningen var anslaaet til c. 3,800,000 Kr. I Anledning af den nærmere Udarbejdelse af dette Forslag indstillede Kommissionen tillige, at Kapitaïn Steenstrup maatte blive Medlem af den, hvad han ogsaa blev.

Arbejder i 1848 til 1853.

I 1848 blev Trekroner armeret med 64 Kanoner og forsynet med endel Traverser, i hvilke de manglende Krudtmagasiner anlagdes af Træ, samt forsynet med en ny Vagt og et Kogehus m. m. Paa Lynetten anlagdes

et Batteri paa den nordvestlige Ende, hvilket armeredes med 5 Kanoner til Flankering af Trekroner. Arbejderne lededes af Kapitain Steenstrup. Defensionskommissionen foreslog desuden den 11te Marts ved Prøvesten ved Grundsætning af 3 ældre Skibe at tilveiebringe et Batteri med 55 Kanoner, samt strax at sætte nogle Stykpramme i Arbeide.

I 1852 afleverede Defensionskommissionen Værkerne til fremtidig Vedligeholdelse af Sø-Etaten. Ledelsen af Arbejderne ved dem vedblev dog at føres af Ingenieurofficerer, men overgik fra Oberstlieutenant Steenstrup til Kapitain Petersen.

I 1853 byggedes af denne en muret Hultravers paa Trekroners nordlige Face, og i 1855, under Krigen mellem Vestmagterne og Rusland, anskaffedes en Række flydende Bomme til Anbringelse mellem Duc d'Alber, der bleve anbragte omkring Batteriet.

Ingenieurkorpsets Forslag af 1853.

Efter at en den 3die Mai 1851 nedsat Kommission af Officerer af begge Etater i sin Betænkning af 30te Juni s. A., uagtet det kun var paalagt den at overveie, hvad der i Henseende til Halvøens Sikring og Forbindelse med den øvrige Del af Monarkiet kunde være at foretage, med Bestemthed havde udtalt sig for en Sikring af Kjøbenhavn mod Bombardement ved frem-skudte Værker, blev Ingenieurkorpset beordret til at udarbeide Forslag til saadanne Værker, ogsaa mod Søsiden.

Defensionskommissionen, af hvilken General Schlegel imidlertid var bleven Medlem tilligemed Oberstlieutenant Steenstrup, vedtog da at støtte sig til de i 1847 foreslaaede faste Punkter ved Prøvesten og mellem denne og Trekroner, ligesom den ogsaa mente, at den dengang af General Fibiger foreslaaede Armering maatte anses for passende, i det Mindste naar Batterierne forbleve aabne; men den fandt det tvivlsomt, om dette vilde være rigtigt, især hvis man frafaldt Forbindelseslinierne, mod hvilke General Schlegel og Oberstlieutenant Steenstrup udtalte sig med Bestemthed, hvorimod de udtalte sig for lukkede, kasematerede Forter.

Ingenieurkorpsets Forslag, der efter at være tiltraadt af Defensionskommissionen indsendtes den 29de Marts 1853, var for Søbefæstningens Vedkommende udarbejdet af Kapitain K ø b k e og lød paa Opførelse af 4 nye, kasematerede Forter — med 1 Etage Skytskasemater, hvorover et Dæk for Kanoner bag Jordbrystværn — nemlig Prøvesten for 44 Kanoner, 2 Forter imellem det og Trekroner, hvert for 36 Kanoner, og et Fort for 13 Kanoner mellem Trekroner og Kalkbrønderierne. Desuden foresloges Trekroner, der havde 64 Kanoner, forstærket, navnlig ved Anlæg af en Rygtravers og Forhøielse af Beklædningsmuren, og Batteriet paa Lynetten udvidet til i Stedet for 5 at optage 10 Kanoner. Værkerne i Søen vilde herefter ialt blive for 203 Kanoner, af hvilke 130 under aaben Himmel, 73 i Kasemater, og beregnedes at ville koste 4,242,000 Kr. Det anførtes, at for at holde fjendtlige Skibe udenfor Bombardementsgrænsen skulde Forterne skydes mindst 2300 Alen frem foran Kristianshavns Vold.

Da de der vilde komme midt i Kongedybet, og da Bekostningen ved at lægge dem frem paa Middelgrunden ansaas for at ville blive uforholdsmæssig stor paa Grund af den større Vanddybde og af den forøgede Størrelse, de vilde behøve for at gjøre Front til alle Sider, foresloges det at rykke Forterne ind paa Landgrunden og med Hensyn til Bombardement paa de længste Afstande at regne paa den Hjælp, som en flydende Defension kunde yde.

Idet Defensionskommissionen den 31te December s. A. indberettede sin Tiltrædelse til Forslaget og afgav Erklæring om den flydende Defension, der burde have til Samvirken med de faste Værker, udtalte den, at man, indtil disse vare tilveiebragte, burde have en stærkere flydende Defension og være beredt paa at grundlægge ældre Skibe paa Stubben og langs Revshalen, samt have et Værk 1000 Alen Sydøst for Strickers Batteri.

Ingenieurkorpsets Forslag af 1858. Lov af 31te Marts 1858.

De anførte Forslag og Overslag af 1853 vare kun foreløbige og summariske; men paa Grundlag af dem blev der i 1857 af Kapitain Ernst med Hjælp af Premierlieutenant Koefoed og Sekondlieutenant C. Keyper udarbejdet et udførligt Forslag af 7de Januar 1858 til Fortet ved Prøvesten, hvilket forelagdes det dengang forsamlede Rigsraad tilligemed en derved fremkaldt, lidt forandret Plan for hele Søbefæstningsanlægget, hvorefter Bestykningen og Bekostningen vilde blive:

	I Kase- mater	Under aaben Himmel	Ialt Kanoner	Bekostning
Fortet paa Stubben.....	8 Kan.	6 Kan.	14 Kan.	600,000 Kr.
Trekroner.....	20 —	48 —	68 —	1,100,000 —
Lynetten.....	„ —	10 —	10 —	100,000 —
Det nordlige Mellemfort.....	20 —	15 —	35 —	1,200,000 —
Det sydlige Mellemfort.....	20 —	15 —	35 —	1,200,000 —
Fortet ved Prøvesten.....	30 —	22 —	52 —	2,000,000 —
Fællesudgifter.....	.....	.....	.....	600,000 —
Ialt...	98 Kan.	116 Kan.	214 Kan.	6,800,000 Kr.
Desuden ansloges til Armeringen.....				650,000 —
og til Vedligeholdelsen af de efterhaanden udførte Værker gennem hele Anlægstiden (12 Aar).....				150,000 —
Ialt...				7,600,000 Kr.

Forøgelsen af Overslagssummen var dels en Følge af de fra 1853 til 1857 stadig stegne Arbejdspriser, og dels af at Forstærkningen af Trekroner nu fortrinsvis søgtes opnaaet ved bag den forreste Afstumpning at opføre en høj, kasemateret Bygning, der paa engang dannede en betydelig Travers for de andre Linier, gav en forøget Ildmængde fremefter og det manglende Magasin- og Beboelsesrum, samt kunde tjene til Reduit og saaledes forøge Sikringen mod et Overfald.

Forslaget indeholdt en Plan for Gangen i Anlægget, hvorefter dette skulde medtage 12 Aar. Naar det strax blev vedtaget, skulde 1858 anvendes til Forberedelser; i 1859 skulde de egentlige Anlæg begynde ved Prøvesten; 1861 skulde der tillige begyndes paa det sydlige Mellemfort, og i hvert af de følgende Aar i Reglen paa endnu et nyt Værk. Prøvesten skulde da fuldendes i 1864, Mellemforterne i 1866 og 67, Fortet paa Stubben i 1868 og Trekroner og Lynetten og dermed hele Anlægget i 1869.

Anlægget blev ved Lov af 31te Marts 1858 vedtaget i Henhold til Forslaget og Overslaget til det samlede Beløb af 7,600,000 Kr., hvoraf 6,800,000 Kr. til Bygningsarbejderne og 150,000 Kr. til deres Vedligeholdelse i Anlægstiden; men der skulde ved hver Finantslov bestemmes, hvor stor en Sum der kunde forbruges i den paagældende Finantsperiode.

Anlæggets Paabegyndelse 1858 og Fortsættelse i de nærmest følgende Aar.

Udførelsen af Arbejderne blev af Ingenieurkorpset og under dette overdragen til Kapitain Ernst, — der i 1855 havde overtaget Arbejderne ved Vedligeholdelsen af Trekroner og Lynetten, som indtil Marts 1866 vedbleve at henhøre under Marinen — som bestyrende Officer ved Anlægget.

Overensstemmende med Planen foretoges Forberedelserne til Anlægget, navnlig Indretning af en Materialgaard i Christiani Qvinti Bastion med tilstødende Kurtine af Kristianshavns Vold og Anskaffelse af Rødskeer og Materialier, allerede i 1858, og begyndtes Anlægget af Prøvesten i 1859; endvidere begyndtes Anlægget af det sydlige Mellemfort allerede i 1860 istedetfor i 1861, Lynettens Udvidelse i 1863 og Trekroners Forstærkning i 1864, og der blev i de følgende Aar stadig bevilget de fornødne Beløb til de begyndte Arbejders kraftige Fortsættelse; men ved denne er dog det Forslag, der laa til Grund for Loven, kun fulgt temmelig uforandret for Prøvestens Vedkommende, foranlediget ved de betydelige Forandringer, der netop i den Periode begyndte i Skytsets og Skibenes Konstruktion.

Kommission af 1860 i Anledning af Udsigten til almindelig Indførelse af riflet Skyts.

Da Udsigten til en almindelig Indførelse af riflet Skyts opstod, kort efter at Anlægget var begyndt, kunde det forudsættes, at Forholdene vilde blive forandrede, og Ministeriet nedsatte derfor under 6te Juni 1860 en Kommission, bestaaende af Generalerne Schlegel og Fibiger, Kommandeur Ipsen og Majorerne de Jonquières af Artilleriet og Ernst, med det Hverv at afgive Betænkning over, om der, fra hvad der var bekjendt om de nye Skytsorter, kunde hentes gyldige Motiver til under Udførelsen at foretage væsentlige Forandringer i Planen for Søbefæstningen, saaledes som den var forelagt under Forhandlingerne om Loven af 31te Marts 1858. Kommissionens Betænkning af 22de December s. A. gik ud paa, at efter Indførelsen af det riflede Skyts vilde den vedtagne Befæstning:

- beskytte Staden endnu bedre end tidligere mod Beskydning med glatte Lag fra de fjendtlige Skibe, hvilken Angrebsmaade var den mest ødelæggende paa Grund af det store Antal Kanoner, der kunde bringes til Anvendelse af en forholdsvis lille fjendtlig Søstyrke;
- ligeledes bedre end før sikre Staden mod Bekastning fra Morterskibe;
- men i ringere Grad end før sikre Staden mod Beskydning med Granater fra de af den fjendtlige Flaades Dækskanoner, der vare indrettede til meget høie Elevationer.

Man vilde derfor i væsentlig højere Grad end tidligere være henvist til at stole paa, at den flydende Defension saa godt som alene kunde afvise et saadant Angreb, med mindre der blev truffet udvidende Foranstaltninger imod det, hvilke maatte bestaa i Befæstningsanlæg paa Middelgrunden. Som Følge af at Antallet af de Dækskanoner, der kunde bruges til dette Angreb, altid vilde være ringe i Sammenligning med den angribende Flaades hele Kanonantal, vilde der dog allerede være vundet meget for Stadens Sikkerhed, naar Fjenden blev indskrænket til at anvende denne Angrebsmaade. Kommissionen var kommen til den Anskuelse, at allerede ét Fort, anlagt saaledes paa Grundens Midte, at det omtrent dannede en ligesidet Triangel med Trekroner og Fortet ved Prøvesten, vilde tvinge Fjenden til en saadan Kraftudvikling og bibringe ham saa betydelige Tab, før han kunde komme til at bombardere større Dele af Staden, at alene Udsigten til at møde disse Vanskeligheder maaské vilde forhindre ethvert fjendtligt Forsøg.

Kommissionens Flertal forment derhos, at naar Forterne forsynedes med rifede Kanoner, vilde Anlægget af dette Fort paa Middelgrunden gjøre det tilladeligt at foretage saadanne Indskrænkninger i den ved Loven af 31te Marts 1858 vedtagne Befæstning paa Landgrundene, at Fortet kunde bygges tilstrækkelig stort og stærkt, nemlig for omtrent 84 Kanoner, for de derved besparede Summer i Forbindelse med en Besparelse, der dengang var vunden paa det allerede udførte Arbeide, saaledes at Fortets Anlæg ikke vilde forde nogen, eller ialtfald kun en meget ringe Forøgelse af den i Loven opførte Sum til hele Anlægget. De anførte Indskrænkninger skulde bestaa i:

- at fuldføre det sydlige Mellemfort som aabent Batteri for 14 Kanoner i Stedet for som kasemateret Batteri for 35 Kanoner;
- at udelade det nordlige Mellemfort, der ligeledes var bestemt for 35 Kanoner, men tildels erstatte det ved at anbringe 22 Kanoner paa Lynetten istedetfor 10;
- at udelade Fortet paa Stubben, og
- at foretage nogle mindre Besparelser ved Trekroner.

Anlæggets Fortsættelse efter en indskrænket Plan.

Af Hensyn til den Udvikling, i hvilken baade Skytsvæsenet og Skibsbygningen dengang vare, fandt Ministeriet det ikke ønskeligt at træffe nogen afgjørende Bestemmelse angaaende det af Kommissionens Flertal fremsatte Forslag, men tog det dog strax til Følge, hvad Indskrænkningen ved det syd-

lige Mellemfort og Udvidelsen af Batteriet paa Lynetten angik, hvorved blev vundet, at i 1864 ikke blot Prøvesten men ogsaa disse to Værker kunde armeres, saaledes at der var tilveiebragt en væsentlig Forstærkning over hele Linien, uden at det derved var forhindret enten senere at gjøre det nordlige Mellemfort og Fortet paa Stubben saameget større, at de kunde optage det foreløbig udeladte Skyts, eller at anbringe det paa et Fort paa Middelgrunden, i begge Tilfælde uden at nogen Udgift var spildt. Valget blev heller ikke truffet i de følgende Aar, i hvilke man indskrænkede sig til at udføre Forstærkningen af Trekroner og dermed foreløbig at afslutte en Befæstning paa Landgrunden, bestaaende af:

- Trekroner, hvis 2 Facer og 2 Flanker vedbleve at være aabne Batterier, men i hvis forreste Afstumpning anbragtes en toetages, kasemateret Bygning med Magasiner og Belægningsrum i nederste Etage og Kanoner i øverste Etage og paa Dækket;
  - Lynetten, et aabent Batteri med 1 Face og 2 Flanker;
  - Mellemfortet, et aabent Batteri med 1 Face og 2 Flanker, og
  - Prøvesten, et énetages, kasemateret Fort med 2 Facer og 2 Flanker, alle med Kanoner i Etagen og paa Dækket.
- Der var dog foretaget Opmaalinger og Grundundersøgelser for Fortet paa Middelgrunden og begyndt Opmaalinger for det nordlige Mellemfort.

Særlige Forhold i 1864.

I en Beretning af 28de September 1863 til Rigsdagen om Anlægget fremhævede Krigsministeriet, at Trekroner paa Grund af sin Beliggenhed umiddelbart ved Indløbet til Havnen under alle Forhold vilde vedblive at være det vigtigste af Værkerne til Forsvar af Kjøbenhavn mod Søsiden, at man i 1848, da Værket blev armeret, havde søgt at afhjælpe Manglerne ved det ved provisoriske Midler, saasom ved Opførelsen af en Mængde Træmagasiner, dækkede med Jord, at disse Foranstaltninger dog kun delvis kunde afhjælpe Manglerne, at den store Mængde Træ ikke vilde være uden Fare under Fægtning, at endelig Træmagasinerne, som nu havde ligget 15 Aar i Jorden, vare saa forraadnede, at der ikke længere turde stoles paa dem, at Fuldstændiggjørelsen af Trekroner i den allernærmeste Fremtid derfor var en Nødvendighed, og at den efter Planen af 1858 skulde tages i Arbeide 1865.

Ministeriet tilføiede endvidere: „Der kan reises den Betænelighed ved nu at begynde Arbeidet paa Trekroner; at Værket maa desarmeres, saalænge Arbeidet staar paa, og at dette derfor saa vidt muligt bør foretages i rolige Tider. Men da det ikke kan udføres i kortere Tid end 4 Aar, vil man dog aldrig forud kunne bedømme Forholdene under den største Del af Byggetiden. Man maa derfor nøies med den Forsigtighed, som dels alt er anvendt, nemlig ved ikke at foreslaa Trekroner desarmeret, forinden Lynetten, som bestryger samme Farvand, kan armeres, dels vil blive anvendt under Bygningen, nemlig ved at paaskynde Udførelsen saa meget, som Hensynet til Arbeidets Forsvarlighed paa nogen Maade tillader det, og ved altid at holde flere Linier

rede til igjen at kunne armeres med kort Varsel. Det er dog en Selvfølge, at Arbeidet ikke vil blive begyndt, dersom de politiske Forhold til Foraaret skulde gjøre det utilladeligt at desarmere Værket. Men i dette Tilfælde ville de nu til Trekroner forlangte Summer være nødvendige til Anskaffelse af Kanoner og Ammunition til de øvrige Forter foruden den Sum, som nu ønskes bevilget til at begynde Anskaffelsen.“

Der opstod saaledes, da der i Begyndelsen af Januar 1864 toges Beslutning om, at Søbefæstningen skulde armeres, Tvivl om, hvorvidt der skulde begyndes paa Forstærkningsarbejderne ved Trekroner. Prøvesten og Mellemfortet vare dengang næsten færdige; paa Lynetten vare Murarbejderne næsten færdige og Jordopfyldningerne vidt fremskredne. Fuldførelsen af disse Værker paaskyndedes derfor af al Magt.

Betænelighederne med Hensyn til Trekroner forsvandt dog trods Krigens Udbrud, og den 7de April approberede Ministeriet Arbejderne ved Værkets aabne Batterier. Af disse bleve da, imedens Fortet var besat, venstre Face og Flanke ombyggede og atter armerede under Krigen, hvorefter høire Face og Flanke bleve tagne i Arbeide i August under Vaabenstilstanden. Udgravningen for den kasematerede Bygning blev derimod udsat til Foraaret 1865.

Til Understøttelse for Befæstningens Fløie blev der anlagt et provisorisk Batteri ved Ny Kalkbrænderi og blev det ældre Strickers Batteri sat i Forsvarsstand. Desuden blev der anbragt Armering paa Citadelsvolden, Langelinie og Sextus til Beherskning af Indrerheden.

Armering og Forsyning med Besætning i 1864.

Efter at den bestyrende Officer for Anlægget under 30te November 1863 havde indberettet, at baade Prøvesten og det sydlige Mellemfort vare saa vidt færdige, at Bestykningen strax kunde foretages, og at Lynetten formodentlig temmelig tidlig paa Foraaret vilde komme lige saa vidt, overdrog Ministeriet den 5te Januar 1864 Oberstlieutenant Reich af Artilleriet efter fornøden Instruktion fra Artilleriet og med Fuldmagt til at forhandle direkte med Marineministeriet — under hvilket Trekroner og Lynetten laa, og som havde en Vagtstation paa Trekroner — i Forening med Major Ernst at udarbeide de endelige Forslag til Skytsets Fordeling, efter modtagen Approbation at iværksætte Armeringen og at gjøre Forslag angaaende Besætningens Tilveiebringelse. Trekroner havde, som det fremgaar af det Foregaaende, allerede i mange Tider været armeret.

Efter at den bestyrende Officer havde henledet Opmærksomheden paa, at under de daværende Forhold, da Artilleriets Kræfter vare lagte i Beslag i anden Retning, medens Søbefæstningen paa Grund af Arbeidernes Standsning om Vinteren havde flere til Raadighed end ellers, vilde Armeringsarbejderne, saasom Skytsets Transport og Opstilling, Ammunitionens Transport og Stabling, o. s. v., lettest og billigst kunne udføres ved Søbefæstningens Foranstaltning, approberede Krigsministeriet under 14de Januar, at saadanne Arbeider, som

uden egentlig at vedkomme Forternes Bygning dog ifølge de for at fremme Monteringsarbejderne tagne Bestemmelser maatte forefalde ved Søbefæstningen, skulde føres paa en særlig Konto „Armeringsarbejder“. Værkernes Armering foretoges derefter næsten udelukkende ved Bygningsvæsenets Foranstaltning, indtil der kom Besætning ud paa Forterne og tildels ogsaa senere.

I Anledning af, at Udenrigsministeriet den 23de Februar havde bekendtgjort, at 12 østerrigske Krigsskibe skulde løbe ud og krydse indtil Kanalen, og af en senere privat Meddelelse i Bladene om at nogle af dem skulde gaa til Nordsøen, indberettede Major Ernst og Kapitain Linnemann af Artilleriet, der netop havde overtaget det hidtil Oberstlieutenant Reich overdragne Hverv, den 27de Februar, at Armeringsarbejdernes Standpunkt i Hovedsagen var, at tre af Værkerne i Søen, nemlig Trekroner, Mellemførtet og Prøvesten, for de aabne Batteriers Vedkommende for at kunne bruges kun ventede paa de løse Inventariesager, der behøvedes til Besætningen, og paa denne, og at Batterierne paa Langelinie og Strickers Batteri snart vilde være i samme Stand. De androge derfor om Bemyndigelse til at lade Inventariet anskaffe, og om at der maatte blive truffet Foranstaltning til, at Forterne i Søen foreløbig bleve forsynede med halv Besætning. Chefen paa Trekroner overtog at lade en Afdeling Kanonbaade, der laa i Batteriets Havn, afgive Bevogtning om Natten til Mellemførtet og Prøvesten, indtil der den 24de Marts ankom en Besætning af:

2 Kapitainer, 4 Lieutenanter og 12 Underofficerer af det borgerlige Artilleri,
 94 Underkorporaler og Konstabler af det kongelige Artilleri,
 267 Menige af Infanteriet og
 2 Kvartermestere og 12 Matroser af Sø-Etaten.

Desuden havdes der den sædvanlige Vagtskibsbesætning paa Trekroner.

Mellemførtet var dengang fuldt bestykket med 14 84 Pd. Granatkanoner I og 2 68 Pd. Morterer, og

Prøvestens aabne Batterier vare armerede med 17 84 Pd. Granatkanoner.

Samtidig fik Major Ernst og Kapitain Linnemann Ordre til ikke alene, som hidtil, at varetage Befæstningens fuldstændige Etablering men ogsaa Mandskabets Indøvelse og Forpleining, hvilket Forhold vedblev, indtil Oberstlieutenant Reich den 9de Mai blev udnævnt til Høistbefalende over Kjøbenhavns Søforter. Da han kort efter blev Krigsminister, blev Major Ernst den 3die Juni udnævnt til Høistbefalende.

Ved Vaabenstilstandens Indtræden den 3die August vare de til Søbefæstningen hørende Værker bestykkede saaledes:

	168 Pd. Gr. K.	84 Pd. Gr. K. I.	36 Pd. K. K. I.	36 Pd. K. K. II.	30 Pd. R. K.	24 Pd. R. K.	18 Pd. R. K.	168 Pd. M.	84 Pd. M.	50 Pd. M.	Ialt
Batteriet ved Ny Kalkbrænderi	"	"	"	4	"	"	"	"	"	"	4
Citadellet og Langelinie	9	3	1	"	"	"	"	"	"	8	21
Christiani Sexti Batteri	"	"	"	"	1	"	3	"	"	"	4
Trekroner	6	19	"	19	"	7	"	"	"	"	51
Lynetten	"	5	3	14	"	4	"	"	2	"	28
Mellemfortet	"	14	"	"	"	"	"	2	"	"	16
Prøvesten	"	38	13	"	"	2	"	1	2	"	56
Strickers Batteri	"	"	"	6	"	"	"	"	"	"	6
Ialt...	15	79	17	43	1	13	3	3	4	8	186

Trekroner havde dengang endnu kun aabne Batterier, hvorimod Prøvestens Kasemater vare bestykkede, alle med 84 Pd. Gr. K. I.

Besætningen udgjorde dengang:

	Officerer	Under-officerer	Under-korporaler	Horn-blæser	Menige	Kvartier-mestere	Matroser	Nonkom-battanter	Ialt
Stab og i Land	7	4	"	"	"	"	"	9	20
Trekroner	5	18	9	12	352	"	"	4	390
Lynetten	3	8	5	1	138	1	4	5	165
Mellemfortet	2	4	1	1	66	1	4	4	84
Prøvesten	5	14	10	2	294	1	8	4	338
Ialt...	22	48	25	6	850	3	16	26	996

foruden Vagtskibsbesætningen paa Trekroner.

Af det opstillede Skyts bleve:

— 31 Stkr. paa Landbatterierne betjente af det borgerlige Artilleri,
 — 4 Stkr. paa Sextus af Marineartillerister og
 — 151 Stkr. paa de 4 Forter i Søen af disses oven angivne Besætninger, som overveiende bestode af Artillerister fra 3 Fæstningskompagnier, og som vare tilstrækkelige til at besætte rigelig 100 Stkr. Skyts, altsaa $\frac{2}{3}$ af hele Skytsantallet.

Under 17de Oktober meddelte Krigsministeriet Kommandoen over Søbefæstningen, at i Anledning af nogle af denne den 12te August paa Opfordring fremsatte Bemærkninger betræffende en Samvirken af en Del af Flaaden med de til Søbefæstningen hørende Værker under et eventuelt Angreb paa Kjøbenhavn fra Søsiden havde Marineministeriet udtalt, at Marinen vilde disponere over en tilstrækkelig Styrke af Rofflotillen til at udføre den ønskede Patrouiljetjeneste foran Forterne samt Dækning af disses Struber mod Overfald af fjendtlige Baade, og at det ligeledes ansaa Pladsen Nord for Boien Nr. 4, der hvor Jyderenden forener sig med Kroneløbet, for heldig valgt for Seilskibene til at vanskeliggjøre Adgangen til Inderrenden og til Dækning af Flankerne af de

faste Værker. Mod de pandsrede Skibes og de større Skrueskibes Stationering i Kongedybet fandt det heller ikke noget Væsenligt at erindre med Hensyn til Valget af Pladsen; men det ansaa det for tvivlsomt, om der vilde være saadanne tilstede, da de vel vilde blive holdte samlede for ved frembydende Leilighed at kunne kaste sig over Fjenden. Det fremhævede desuden, at et Angreb paa Kjøbenhavn fra Søsiden vilde kunne finde Sted, uden at forudgaaende Begivenheder havde foranlediget vor Flaades Udrustning.

Under 8de November bestemte Krigsministeriet angaaende Søbefæstningens Overgang paa Fredsfod bl. A., at Søforterne skulde forblive fuldt monterede og forsynede med Ammunition, Ladetøi, m. m., at Kommandoen over Søbefæstningen foreløbig skulde bevares som hidtil under den bestyrende Officer ved Bygningsarbejderne, at et Fæstningskompagni foreløbig skulde forblive til Disposition for Søbefæstningen, og at Trekroners Bevogtning overlodes til Vagtstationen af Marinen.

I Juni 1865 bleve Søforterne henlagte under det kongelige Artilleri.

Rustningsarbejder i 1864.

Det er allerede anført, at Krigsministeriet den 14de Januar 1864 approberede, at der paa en særlig Konto kunde foretages Arbejder ved Søbefæstningens Armering, og det approberede senere efterhaanden endel andre ved Krigsforholdene nødvendiggjorte, extraordinaire Arbejder, til hvilke Udgifterne ligeledes bleve afholdte under den til Krigsrustningerne medgaaede Sum. Disse Arbejder bestode i:

1. Foranstaltninger til at styrke Forsvaret ved Anbringelse og Armering af Batterier paa Land. Saaledes blev et Jordbatteri paa 4 Kanoner opført ved Ny Kalkbrænderi, forsynet med Ammunitionsmagasin og Telegrafstation af Træ; det blev bevaret til 1880. Der blev anbragt Skyts paa Langelinie, hvor Huths Batteri blev forsynet med en Brystmur, paa Grevens Bastion af Citadelsvolden med Trækrudtmagasin i den indre Voldskraaning, i Batteriet Sextus og i Strickers Batteri.
2. Forternes Armering. Forterne bleve forsynede med Skyts og Ammunition, og i Forbindelse hermed blev der ovenpaa den ene Ende af et Artillerimagasin i Kvinti Lynette indrettet Lokaler for Kommandoen over Søbefæstningen.
3. Anlægget af en elektrisk Telegraf mellem samtlige Befæstningens Dele, saavel paa Søen som paa Land. Dette Anlæg, som indbefattede en Telegrafstation paa hvert af de 4 Søforter, ved Kalkbrænderibatteriet og Huths Batteri, i Strickers Batteri samt i Dragør, stod gennem en Kommandostation i Kvinti Lynette i Forbindelse med Statstelegrafen. Man opnaaede ved dette Anlæg:
  - at kunne ved Hjælp af Vinkelmaaling forskaffe sig en hurtig og sikker Kundskab om Skibes Afstand fra Forterne;
  - at erholde et bekvemt Meddelelsesmiddel mellem Besætningens Dele indbyrdes og Kommandoen, samt

— at Besætningen, ved de paa Lodsstationerne i Dragør og Helsingør oprettede Udkig, øieblikkelig kunde blive underrettet om fjendtlige Skibes Opseiling.

Med Hensyn til dette Anlæg skal bemærkes, at Hr. C. L. Madsen allerede i Mai 1862 havde indgivet et Forslag til Bestemmelsen af Distancer for faste Land- og Søbefæstninger ved Hjælp af den elektriske Telegraf. Efter at en af Ministeriet til at prøve Forslaget nedsat Kommission havde afgivet Beretning derom, og Erklæringer vare indhentede fra Artilleriet og Ingenieur-korpset, befalede Krigsministeriet den 12te August 1863, at Major Ernst skulde udarbejde Forslag til et saadant Telegrafanlæg under Medvirken af Hr. Madsen. Dette Forslag indsendtes den 28de November s. A. og gik bl. A. ud paa, at Distancen til et Punkt ikke skulde findes ved Hjælp af Tabeller, som tidligere paatænkt, men ved grafisk Aflægning af de aflæste Vinkler. Alle Anskaffelser foresloges gjorte strax, men Stationernes og Liniernes Etablering først udført samtidig med Forternes Armering. Efter yderligere Forhandlinger indsendte den bestyrende Officer den 29de Januar 1864 et endeligt, efter de ved den begyndte Armering af Værkerne forandrede Forhold ændret Forslag, hvorpaa Approbationen blev modtagen den 4de Februar. Hr. Madsen sendtes da til London og Paris for at bestille Ledninger og Apparater, Kikkertinstrumenter bestiltes her, de første til Anvendelse som Telegrafister antagne Underkondukteurer mødte den 5te Marts, i April foretoges Udlægningen af Søledningerne, den 1ste Mai blev Forbindelsen aabnet mellem Kvintus og Dragør, den 11te s. M. mellem Kvintus og Forterne, og den 22de Juni opnaaedes Forbindelse med Statstelegrafens nys anlagte Station paa Toldboden; senere indøvedes Afstandsmaalingen under Ledelse af Hr. Madsen, der tillige udarbejdede de nødvendige, udførlige Instruktioner for hele Telegraf-tjenesten, og den 23de August blev indberettet, at Alt Telegraf-anlægget vedkommende var endt. Det anførtes derved, at ethvert Skibs Plads aflagdes med stor Hurtighed og Nøiagtighed paa den Plan, der fandtes paa hvert Fort, og var det i Bevægelse, aflagdes det med Lethed hvert Minut, saaledes at dets Retning og Hastighed bleve bestemte og anskueliggjorte, og det samtidig paa alle Forter. Til Bevis paa den Hurtighed og Nøiagtighed, hvormed Operationerne udførtes, vedlagdes en Kalke af Observationerne til Nedslagene af de 12 sidste Skud ved en fra Trekroner, Mellemfortet og Prøvesten afholdt Skiveskydning paa 3500—5200 Alens Afstand.

Anlæggets Fuldførelse i 1868.

Ledelsen af Søbefæstningsarbejderne gik i August 1865 over til Oberst Schrøder, der afsluttede dem i Foraaret 1868 efter særlig at have ledet Opførelsen af den kasematerede Bygning paa Trekroner.

Søbefæstningen bestod da af:

Batteriet ved Ny Kalkbrænderi, et Jordværk for 4 Kanoner, forsynet med bagvedliggende Travers, hvori laa et Ammunitionsmagasin af Træ. Trekroner, tidligere alene et Jordværk, oprindeligt dannet af en

Jord- og Mudderopfyldning bag Træbolværker men siden omgivet med et Stenglaci og en derpaa opført granitbeklædt Mur. Det havde Form af en afstumpet Bastion og bestod derfor af 1 Afstumpning, 2 Facer og 2 Flanker, alle med Jordbrystværn, og af 2 Strubelinier, dels med Jordbrystværn og dels med krenelerede Mure; det omsluttede en rummelig Havn, indfattet med granitbeklædte Kaimure. Ved Ombygningen var Afstumpningens Brystværn erstattet ved en kasemateret Bygning med to hvælvede Etager — den nederste alene til Belægningsrum og Magasiner, m. m., og foran dækket af en Jordmasse bag Beklædningsmuren, den øverste med Kasemater for 13 Kanoner — og derover et Batteri for 8 Kanoner under aaben Himmel bag Jordbrystværn, begrændset af 2 store Traverser, paa hvilke fandtes Standpladser for 4 Morterer. De øvrige Dele af Fortet dannede Batterier for 47 Kanoner under aaben Himmel bag Jordbrystværn, nemlig 38 paa Facerne og Flankerne, 9 paa Strubelinierne, og for 3 Morterer ovenpaa 2 Flanketraverser. Foruden disse havde Fortet 2 Traverser bag hver Face og 1 i hvert Skulderpunkt. Skulder- og Flanketraverserne vare forbundne ved Rygtraverser for Flankerne. Fortet havde saaledes ialt Plads til 68 Kanoner og 7 Morterer.

Lynetten, et Jordværk bestaaende af 1 Face og 2 Flanker, opført paa en ældre, af Træbolværker indfattet og ved Opfyldning med Mudder dannet Ø. Det havde 26 Kanoner under aaben Himmel bag Jordbrystværn og 2 Morterer ovenpaa 2 af dets 4 Traverser. Der eksisterede allerede forud en Havn. Foran en Del af Bolværket var der anbragt et Stenglaci og en lav Beklædningsmur.

Mellemfortet, et Jordværk med 1 Face og 2 Flanker, indfattet af granitbeklædte Mure. Det havde 14 Kanoner under aaben Himmel bag Jordbrystværn og 2 Morterer ovenpaa 2 af dets 3 Traverser. Ved dets Ender var der 2 Beboelsesbygninger, og det var forsynet med en Havn.

Prøvesten, et énetages, kasemateret Fort, hvis nederste Del var granitbeklædt. Det havde 2 Facer og 2 Flanker og desuden 2 Havnedæmninger, hvorved dannedes en rummelig Havn. Det havde 30 Kanoner i Kasematetagen, 22 Kanoner paa et øvre Dæk under aaben Himmel bag Jordbrystværn, 3 Morterer paa tre af Dækkets 5 Traverser og 4 Kanoner paa Havnedæmningerne, altsaa ialt 56 Kanoner og 3 Morterer.

Strickers Batteri, et ældre Jordværk for 6 Kanoner under aaben Himmel bag Jordbrystværn, omgivet med en vaad Grav.

Alle Traverser i Forterne vare forsynede med hvælvede Hulrum til Ammunition, m. m., og samtlige til Søbefæstningen hørende Værker vare, som foran anført, i 1864 som en Krigsforanstaltning blevne satte i Forbindelse indbyrdes og med Statstelegrafen i Kjøbenhavn samt med en Station i Dragør ved et Telegrafanlæg.

Efterstaaende Tabel viser det Antal Standpladser for svært Skyts, som i Sommeren 1868 havde paa Søforterne og de to Landbatterier paa Fløiene, samt det Antal svært Skyts, der dengang var opstillet i 2den Linie, nemlig paa Citadellets Hovedvold, Langelinie og Sextus.

	Ka- noner	Mor- terer	Ialt
Batteriet ved Ny Kalkbrænderi	4	"	4
Trekroner (13 Kanoner i Kasemater)....	68	7	75
Lynetten.....	26	2	28
Mellemfortet.....	14	2	16
Prøvesten (30 Kanoner i Kasemater)....	56	3	59
Strickers Batteri	6	"	6
Citadellet, Langelinie og Sextus	15	10	25
Ialt...	189	24	213

Den anslaaede og den til Anlægget medgaaede Bekostning vare til samme Tidspunkt:

	Oprindeligt Over- slag af 7de Januar 1858	Forandret Over- slag efter Kommis- sionsbetænkning af 22de Decbr. 1860	Deraf brugt til Anlægget fra 1858 til Foraar 1863
Administration	} 600,000 Kr.	} 600,000 Kr.	158,170 Kr.
Materialgaarden			84,336 —
Inventariesager			280,450 —
Prøvesten	2,000,000 —	1,800,000 —	1,445,589 —
Det sydlige Mellemfort	1,200,000 —	400,000 —	450,775 —
Det nordlige Mellemfort.....	1,200,000 —	"	809 —
Lynetten.....	100,000 —	200,000 —	253,613 —
Trekroner	1,100,000 —	800,000 —	835,146 —
Fortet paa Stubben.....	600,000 —	"	"
Fortet paa Middelgrunden	"	3,400,000 —	3,868 —
Ialt...	6,800,000 Kr.	7,200,000 Kr.	3,512,756 Kr.

Der var altsaa kun forbrugt lidt over Halvdelen af den ved Loven af 31te Marts 1858 til Udførelsen af Bygningsarbejderne bevilgede Sum og havdes meget nær det Beløb tilbage, der var anslaaet til Fortet paa Middelgrunden.

Under Befæstningens Udførelse foretagne Forandringer i Værkernes Konstruktion, m. m.

Foruden den omhandlede større Forandring af Planen for Befæstningen blev der ogsaa under Udførelsen foretaget adskillige Forandringer med Hensyn til Værkernes Konstruktion og Valget af Materialier til dem.

Efter Forslaget af Januar 1858 til Fortet ved Prøvesten skulde Grundbygningen bestaa af en Stenopfyldning, der ud imod Søen begrænsedes af en Pælerække med et Stenglaci foran, ind imod Havnen derimod af et lodret Pæleværk. Den 11te December 1858 indberettede imidlertid den bestyrende Officer for Anlægget, at han, efter at have set nogle fra Estakaderne om Batteriet Sextus optrukne Pæle, var kommen til Erkjendelse af, at Pæleormen i de

senere Aar greb betydelig mere om sig i Havnen og paa Rheden end tidligere, at han derfor havde undersøgt dels de forskjellige Midler, der lode sig anvende til Pæleværkets Sikring mod Ødelæggelse ved Ormen, dels Muligheden af aldeles at forlade Trækonstruktionen, og at han ved disse Undersøgelser var kommen til det Resultat, at man uden nogen forøget Bekostning vilde kunne erstatte Pæleværket ved en næsten uforgængelig Mur, naar denne opførtes af store Blokke, forfærdigede enten af Kampestensmurværk eller af Beton. Saa-danne Blokke vidstes at være anvendte med Held ved forskjellige Vandbyg-ningsarbejder i Frankrig, hvor der til at modstaa Vandets bevægende Kraft behøvedes større Sten, end det var muligt at erholde ved Udsprængning af Klipperne. Efter hans Indstilling blev derfor ved Prøvesten Stenopfyldningen mod Havnen begrændset ved en Mur, bestaaende af 2 Lag regelmæssig ud-satte, store Betonblokke indtil $1\frac{1}{2}$ Fod under daglig Vande og derover af paa Stedet støbt Beton med Kampestensbeklædning. Samme Konstruktion anvendtes derefter ved Mellemførtet. Foruden den forøgede Varighed op-naaedes herved en betydelig Besparelse.

Betonens udmærkede Forhold under Blokkenes Transport henledede end-videre Opmærksomheden paa, at den muligen ogsaa vilde vise stor Styrke mod Beskydning. Der blev derfor i Efteraaret 1859 paa Amager opført en Mur, som paa forskjellige Strækninger bestod af forskjellige Materialier, valgte saaledes at de alle gave samme Bekostning som det til Fortet beregnede Murstensmur-værk i Kalkmørtel med nogen Indblanding af Cement, nemlig, foruden dette, Kampestensmurværk i Cementmørtel og Cementbeton. Denne Mur blev først beskudt i Efteraaret 1860 med glatløbet Skyts og dernæst nedskudt i Efter-aaret 1861 med riflet Skyts, og ved begge Beskydninger viste Betonen et saa godt Forhold og navnlig en saa meget større Modstandsevne end Murstens-murværket, at det vedtoges at erstatte alt dette Murværk med Beton, hvad der skete ved alle Forterne.

Denne Bestemmelse blev yderligere udvidet, som Følge af at der i Sommeren 1861 til Sammenligning blev opført to Skydeskaar paa Amager, det ene med Granitkinder, det andet med Betonkinder, og at den paafulgte Beskydning gav til Resultat, at Betonen uden Granitbeklædning maatte foretrakkes. Det vedtoges da at udelade den Granitbeklædning, hvormed hele Prøvestens Formur skulde have været beklædt, paa dets øvre Halvdel, der kun er lidet udsat for Bølgeslagets Indvirkning, hvorved tillige opstod en betydelig Be-sparelse. Det Samme skete paa Trekroner.

Oplysninger, der vare indhentede i England om Anvendeligheden af Jern til Skydeskaar, havde ikke givet Anledning til at fravige de tidligere vedtagne Konstruktioner. Derimod førte Forsøg, som bleve anstillede paa Amager i Foraaret 1862, til, at Skydeskaarene paa deres smalleste Del bleve styrkede ved en Ramme af Blybeton, nemlig Granitskjærver omstøbte med Bly.

Som Følge af at Morterer erkjendtes for et særdeles virksomt Vaaben mod Pandserskibe paa kort Afstand, blev der paa nogle Traverser paa hvert af Forternes Dæk skaffet Standpladsér tilveie for Morterer, med hvilke den tid-ligere vedtagne Bestykning saaledes blev forøget.

Prøvesten skulde allerede efter det oprindelige Forslag have en Havn for Defensionsfartøier paa Stillingens høire Fløi, ligesom Trekroner havde paa venstre Fløi. Mellemfortet skulde derimod ikke have haft nogen Havn; men da det viste sig meget vanskeligt ved visse Vinde at lægge an ved Fortet, blev der ved Mure, dannede ved Udsætning af Betonblokke, tilveiebragt en Baadehavn ved det.

Foruden hvælvede Ammunitionsmagasiner, der paa alle Forterne anbragtes i de aabne Batteriers Traverser, blev der i nogle af Traverserne paa Mellemfortet og Lynetten tilveiebragt hvælvede Belægningslokaler for Dele af Besætningen, hvortil Pladsen paa Mellemfortet vandtes ved at rykke Beklædningsmuren frem til Randen af det Stenfundament, der efter den tidligere Plan var udført, før Bestemmelsen toges om, at Fortet skulde udføres som et aabent Batteri.

Foran den Del af Lynettens Bolværk mod Nord, langs hvilken Jordbatteriet blev lagt, blev der opført en Betonmur, staaende paa et udlagt Stenglaci.

Tekniske Bemærkninger.

Paa Trekroner bleve ikke alene de gamle Træammunitionsmagasiner erstattede med Betonmagasiner, men ogsaa de gamle murede Magasiner, hvis Hvelvinger vare udførte af Mursten i almindelig Mørtel og derfor ikke vare stærke nok, bleve nedrevne og erstattede ved Betonmagasiner paa de gamle Fundamenter.

Iøvrigt bleve alle Bygninger paa Trekroner og Lynetten funderede paa nedrammede Pæle, med Undtagelse af et Krudtmagasin under en Travers paa Trekroners nordre Face, hvilket til Forsøg funderedes paa en udvidet Betonplade, men derfor sank noget, og to Beklædningsmure ved Flanketraverserne, der sank saa uregelmæssig, at de maatte nedtages i 1877 og 1880.

De aabne Batteriers Brystmure funderedes paa Prøvesten paa Hvelvingerne og paa Mellemfortet paa en saa omhyggelig Sandopfyldning over Stenfundamentet, at der ikke behøvedes nogen anden Fundering for dem; men paa Trekroner og Lynetten vilde det have medført aldeles uforholdsmæssig store Bekostninger at tilveiebringe Fundamenter for dem ned til fast Bund, og de bleve derfor satte umiddelbart paa Jordopfyldningerne. Paa Lynetten, hvor Opfyldningen under daglig Vande bestod af Mudder, udlagt efter 1846 og endnu meget blød, ere de derfor sunkne betydelig men dog endnu brugelige. Paa Trekroner, hvor Opfyldningen var meget ældre og derfor betydelig fastere, sank Brystmurene mindre; men de ødelagdes dog mere derved, da de for at anvende den store Mængde Mursten, der vandtes ved de gamle Magasiners Nedbrydning, vare opmurede af dem i Cementmørtel, og de have maattet fornyes i 1877.

I Overensstemmelse med et i Korpsets tekniske Komite fremsat Forslag blev paa Prøvesten Overdækningen af Hvelvingerne ikke som sædvanlig udført i Sadelform for hver Hvelving men i Form af store, med Cement pudsede Flader med svagt Fald, paa hvilke det nedsivende Vand fra hver Halvdel af

Fortet lededes til en Cisterne under den vedkommende Flanke. Da Udvidelserne og Sammentrækningerne ved Temperaturforandringer efterhaanden foranledigede, at der i disse Flader opstod fine Revner, der under andre Forhold vilde have været uden Betydning, trængte der Vand ind i Revnerne, og der opstod Fugtighedspletter og endog Vanddrøp i endel Kasemater. Dette gjorde jevnlig Udbedringer nødvendige, indtil hele Overfladen i 1878 blev noget forandret, saaledes at Vandet paa flere Steder fik Afløb til Søen.

Da den kasematerede Bygning paa Trekroner skulde udføres, maatte det derværende Fyrtaarn af Jern midlertidig flyttes til et andet Sted paa Fortet, og da Bygningen var færdig, maatte det atter flyttes tilbage og heises op paa dens Dæk. Begge Flytninger skete, uden at Fyret ophørte at være tændt til de sædvanlige Tider.

En betydelig Del af de mange Pæleramninger blev foretaget med en Damprambuk, der med nogle Forandringer tillige blev anvendt til at heise Beton og Jord op til de øvre Dele af Prøvesten og Trekroners kasematerede Bygning.

Til al Mørtel brugtes udelukkende Portlandcement, Sand optagen af Søen og Saltvand, uden at der er sporet nogen herfra hidrørende Fugtighed eller anden Ulempe.

Forstærkningsarbejder i Finantsaarene 1868—79.

Efter at Søbefæstningen i Foraaret 1868 var fuldført som foran beskrevet, har det, fortrinsvis som Følge af Artilleriets stadige og overordentlige Udvikling, været nødvendigt næsten aarlig at anvende Beløb, dels til dens Forbedring og Fuldstændiggjørelse i forskellige Retninger, og dels for, saavidt muligt, at bringe dens Modstandsevne til at svare til den betydelig forøgede Indtrængelse af Projektilerne fra de sværere Kanoner, der efterhaanden bleve indførte paa Flaaderne. De væsentlige af disse Arbejder have været følgende:

1. Da det var fundet ønskeligt at bibringe Prøvesten en forøget Sikkerhed mod Overrumpling ved Baadeangreb, blev der i Finantsaarene 1868—70 paa Fortets Havnedæmninger opført en kreneleret Mur med en Vagtbygning til hver Side af Havneindløbet. Den kostede . . . . .c. 66,320 Kr.
2. I Anledning af den dengang forestaaende Bestykning af Søforterne med nogle 11" Riffelkanoner nedsatte Krigsministeriet den 29de August 1868 en af 2 Ingenieurofficerer — Oberst Schrøder og Kapitain Thulstrup — og 2 Artilleriofficerer bestaaende Kommission. Dennes Betænkning gav Anledning til en lang Række Udtalelser fra Ingenieurkorpset og dets tekniske Komite og fra Artilleriet og dets Artilleri- og Konstruktionskommission, samt til at Ministeriet i Efteraaret 1869 til Forsøg lod udføre 4 Skud paa 100 Alens Afstand med en 11" Riffelkanon, med 60 Pd. Ladning og 420 Pd. fulde Projektiler, mod Siden af en med Jord dækket Betonblendering, og til at Ministeriet derefter under 20de November 1869 beordrede den kommanderende General i 1ste Generalkommandodistrikt, General Scharffenberg, og Cheferne for Ingenieurkorpset og Artilleriet,

Generalerne Dreyer og de Jonquières, til at sammentræde i en Kommission, der skulde afgive Betænkning:

- over en Hultravers paa Midten af Trekroners kasematerede Bygning, hvortil der var bevilget Penge paa Aarets Budget,
- over Forstærkning af Søforternes Krudtmagasiners Modstandsevne og
- overhovedet over Søforternes passive Modstandsevne.

De tre Generaler skulde desuden befale 3 Officerer til at udarbejde nærmere Forslag angaaende de opgivne 3 Spørgsmaal. Til denne Detailkommission valgte de Oberst Schrøder samt Oberst Kauffmann og Kapitain Linnemann af Artilleriet, og ifølge deres Indstilling beordredes endvidere Oberst Ernst til at tiltræde den. Kapitainerne C. Keyper og Tobiesen stilledes til Raadighed for Kommissionen. Dennes Medlemmer bleve desuden beordrede til at indtræde i Artilleriets Forsøgskommission ved nogle af denne i August til November 1870 foretagne Forsøgskydninger med en 11" Bagladekanon paa 300 Alens Afstand — 60 Pd. Ladning, c: 418 Pd. massive Projektiler eller c: 347 Pd. Granater, hvoraf 22 Pd. Sprængladning — mod et i November 1869 opført Maal, der bestod af 7 forskellige Afdelinger, nemlig kun Jordvold, Beton og Jord efter 2 forskellige Anordninger og Beton alene af forskellige Tykkelser fra 5 til 12'.

3. Detailkommissionen havde allerede den 23de Februar 1870 afgivet Betænkningen angaaende Hultraversen paa Trekroner, som derefter blev udført s. A. Det aabne Batteri for 8 Kanoner paa den kasematerede Bygnings Dæk blev derved forandret til 2 Batterier, hvert for 3 Kanoner, adskilte ved Traversen. Den kostede ..... c: 9890 Kr.
4. Den 13de Januar 1871 afgav Kommissionen Betænkningen angaaende Krudtmagasinerne, som den foreslog forstærkede paa alle Forterne i Søen og tillige paa Landbatterierne. De foreslaaede Forstærkninger bleve for de 4 Søforters Vedkommende udførte i 1871—74 med en Udgift af ..... c: 330,180 Kr.

Forstærkningen skete udelukkende ved Forøgelse af Murværkets og Jorddækningens Masse. Betonforstærkningerne udførtes, hvor Omstændighederne gjorde det ligegyldigt, om der fandt nogen Sænkning Sted, som frie Betonmasser, nemlig Beton udstøbt foran den Væg, der skulde styrkes, umiddelbart i en Udgravning i Jorden uden Fundament og uden Anvendelse af Træformer, hvorved der blev undgaaet meget store Bekostninger. Pladsen til Forstærkningerne maatte tildels vindes ved Inddragning af tilstødende Kanonstandpladser, paa Prøvesten blandt andet ved at lukke Skydeskaarene i 4 Kasemater og forøge disses Murtykkelse betydelig ind efter. Bestykningen paa Søbefæstningen formindskedes derved saaledes, at der i Sommeren 1874 kun havdes følgende Antal Standpladser:

	Kanoner	Morterer	Ialt
Batteriet ved Ny Kalkbrænderi	4	„	4
Trekroner (13 Kanoner i Kasemater)....	58	7	65
Lynetten	21	2	23
Mellemfortet.....	12	2	14
Prøvesten (26 Kanoner i Kasemater)....	46	3	49
Strickers Batteri	6	„	6
Citadellet, Langelinie og Sextus	15	10	25
Ialt...	162	24	186

altsaa 27 færre end i 1868.

5. Betænkningen angaaende Søforternes passive Modstandsevne afgav Detailkommissionen den 18de November 1871. Som Resultat af en udførlig Undersøgelse angaaende hvert Forts Modstandsevne og Midlerne til at bøde paa Manglerne ved den foreslog Kommissionen:
- en Forsænkning i Linien mellem Ny Kalkbrænderi og Trekroner;
  - Trekroners Forstærkning ved høiere og tykkere Brystmure, et Dreietårn paa Kasematbygningens nordre Endetravers, udvendig Pandsring af samme Bygning og Anbringelse af Sousterrainer under Facerne;
  - Lynettens Forstærkning ved sværere Brystmure, Ombygning af høire Flanke og Anlæg af en Reduit med bombesikker Bygning;
  - Mellemfortets Forstærkning ved sværere Brystmure, et Dreietårn paa den søndre Hjørnetravers, Stormpæle af Jern paa Formuren, m. m.;
  - Prøvestens Forstærkning ved sværere Brystmure, ydre Murforstærkning under Skydeskaarene og udvendig Pandsring overfor disses Underkant;
  - Anlæg af et nyt Batteri ved Ny Kalkbrænderi og
  - Ombygning af Strickers Batteri.

Den samlede Bekostning for disse Arbejder var beregnet til c: 3,231,400 Kr., og Kommissionen gjorde i den Anledning opmærksom paa, at der af de ved Loven af 31te Marts 1858 til Anlægget af Søbefæstningen bevilgede 6,800,000 Kr. indtil Udgangen af Finantsaaret 1870—71 kun var medgaaet c: 3,604,000 Kr. og altsaa endnu var c: 3,196,000 Kr. til Rest.

Idet Kommissionen af 20de November 1869 i Betænkning af 1ste Marts 1872 iøvrigt tiltraadte Forslaget, tilraadede den dog at forhøje Beløbet med 1 à $1\frac{1}{3}$ Million Kroner til en Forøgelse af Dreietårnernes Pandsertykkelse og muligen tildels Tykkelsen af Murens Pandsring paa Trekroner samt til at anbringe endnu 2 Dreietårne, altsaa i det Hele 4.

Efter at Ingenieurkorpset den 15de November 1872 havde fremsat et mere indskrænket Forslag, og efter at Forstærkningen af Ammunitionsmagasinerne som foranført var endt i Finantsaaret 1873—74, blev der i de følgende Finantsaar bevilget Beløb til nogle af de saaledes foreslaaede Forstærkningsarbejder ved Forterne, nemlig:

— Ombygningen af Strickers Batteri, der blev foretaget i 1875—76, og hvorved Batteriet blev indrettet for 6 Kanoner bag tykkere Jordbrystværn med 6' tykke Brystmure, der naaede helt op til Brystværnskronen, og forsynet med et solidt Ammunitionsmagasin; den kostede.. c: 64,670 Kr.;

— Forstærkningen af Trekroners og Mellemførtets Brystværn ved deres Forsyning med lignende 6' tykke Brystmure, der udførtes i 1877—79, og hvortil medgik..... c: 104,400 Kr.;

— Forstærkning af Prøvesten ved Forøgelse af Formurens Tykkelse med 6' i hele Murens Høide, hvilken Fornyelse blev opført paa den tidligere Berme udenfor Muren, ved Lukning af 10 af Kasematerne, hvis Formure da yderligere bleve forstærkede indefter, og ved Forstærkning af de aabne Batteriers Brystværn som ved de foranførte Forter; Forstærkningen udførtes i 1877—79 med en Bekostning af..... c: 277,680 Kr.

Derved formindskedes Skytspladsernes Antal yderligere, saaledes at det i Sommeren 1879 kun var:

	Kanoner	Morterer	Ialt
Batteriet ved Ny Kalkbrænderi.....	4	"	4
Trekroner (13 Kanoner i Kasemater)....	51	7	58
Lynetten	21	2	23
Mellemførtet.....	10	2	12
Prøvesten (16 Kanoner i Kasemater)....	36	3	39
Strickers Batteri.....	6	"	6
Citadellet, Langelinie og Sextus	16	10	26
Ialt...	144	24	168

I Stedet for de sidst foreslaaede 3 à 4 $\frac{1}{2}$ Million Kroner blev der saaledes kun anvendt c: 446,750 Kr. til Forstærkningsarbejderne; men til de anførte Forstærkninger af Søbefæstningen var der dog i de første 11 Aar efter det oprindelige Anlægs Fuldførelse ialt anvendt c: 853,140 Kr.

Samtidig var Skytspladsernes Antal som anført formindsket med 45 eller over $\frac{1}{5}$ af det oprindelige Antal; men dette var rigelig opveiet ved, at Bestykningen, der endnu i Foraaret 1868 kun indbefattede c: 80 riflede Kanoner, nu næsten udelukkende bestod af saadanne, og ved at deraf 50 Stkr. vare 11", tildels Bagladekanoner.

6. Da det havde vist sig, at Træbridske ikke kunde skaffes solide nok til de 11" Kanoner, fik Artilleriet efterhaanden bevilget Midler til Tilveiebringelse for disse Kanoner af Betonbridske, der for Størstedelen udførtes ved Foranstaltning af Bygningsbestyrelsen, som derved udførte Arbejder til et Beløb af c: 94,760 Kr. For Artilleriet udførtes endvidere nogle Kommandoplads, Sigtestationer og Vandstandsmaalere, m. m.

7. For Søminevæsenet udførtes Anlæg af Søminestationer paa Trekroner i 1869—71 og paa Prøvesten i 1873—75, til et samlet Beløb af c: 42,590 Kr.,

og i 1878—80. af en undersøisk Stendæmning imellem Trekroner og Svane-
møllen, der kostede c: 159,210 Kr.

Forstærkningsarbejder i Finantsaarene 1879—84.

1. Da der ved Finantsloven for 1879—80 var givet Krigsministeriet Be-
myndigelse til i 1879—82 at anskaffe 6 Stkr. 35½ cm. Kruppske Baglade-
kanoner, foreslog Cheferne for Artilleriet, Ingenieurkorpset og Søbefæst-
ningen i Forening, at:
  - 2 Stkr. skulde anbringes paa Strickers Batteris Face, Syd for den store
Travers, hvorved en Forlængelse af Facen blev nødvendig; de hidtil der
staaende 2 Stkr. 11" Bagladekanoner fik da Plads Nord for Traversen;
  - 2 Stkr. paa Mellemførtet, nemlig 1 paa hver Flanke, som hidtil havde 2
Stkr. 11" Kanoner, og
  - 2 Stkr. paa Kalkbrænderibatteriet, for hvilket dog en tilstrækkelig for-
beredt Byggeplads ventedes indrømmet af Havnevæsenet paa en Opfyldning
nogle Hundrede Alen foran Batteriets daværende Plads. Batteriet vilde
nemlig, udvidet paa denne, af Hensyn til Skydefriheden nødvendiggjøre
meget hæmmende Betingelser for paatænkte Havneanlæg.

Efterat Forslaget under 11te Oktober 1879 var approberet af Krigs-
ministeriet, blev der begyndt paa de for Kanonerne Opstilling paa
Mellemførtet og Strickers Batteri nødvendige Arbejder, nemlig Ombygning
af Brystmure, Udførelse af de betydelige Brideske og Forandring af Am-
municionsmagasiner m. m., og blev der tillige indledet Forhandlinger med
Indenrigsministeriet og Havnevæsenet om Pladsen for det nye Kalkbrænderi-
batteri. Disse Forhandlinger endte i Foraaret 1880 med en Overenskomst,
ifølge hvilken Havnevæsenet overtog c: 650 Alen Øst for det daværende
Batteri at tilveiebringe Fundamentet for et nyt Batteri med den til Batte-
riets Opførelse fornødne Arbejdsplads samt Veiforbindelse ind til Land,
og Arbejderne paa dette Batteri bleve da ogsaa satte kraftig i Gang.
Batteriet blev forsynet med en Hultravers, hvori Krudtmagasin og Tele-
grafstation, og der blev opført en Vagtbygning ved det. Projektilmaga-
sinerne for alle 6 Kanoner bleve anbragte under disses Brystmure. Byg-
ningsarbejderne ved de tre Værker udførtes i Finantsaarene 1879—82 og
kostede..... c: 266,890 Kr.

Skytsstandpladsernes Antal blev derved paany formindsket, nemlig med
2 paa Kalkbrænderibatteriet, som nu kun har 2 Kanoner, og med 2 paa
Mellemførtet, som nu kun har 10 Kanoner. Deres samlede Antal er saa-
ledes nu kun 164. Af disse holdes dog enkelte ubesatte for at benyttes
som Observationspladser m. m.
2. I 1881—82 modtog Ammunicionsmagasinerne i Trekroners Kjælder-
etage en yderligere Forstærkning, der kostede ..... c: 7000 Kr.
3. Til Trods for de anførte Forstærkninger have udførlige Forhandlinger,
der ifølge Krigsministeriets Ordre af 2den Februar 1882 have fundet Sted
angaende Søbefæstningens Fæstningsværkers Beskaffenhed og Modstands-

evne, ført til en fælles Erkjendelse hos Deltagerne af, at selv naar de nuværende Befæstninger ved Anlægget af de foreslaaede, fremskudte Værker komme til at ligge i 2den Linie, saa at den fjendtlige Flaade bliver holdt i en saadan Afstand fra dem, at dens Artilleris Træfningsandsynlighed imod dem tør ventes at blive meget ringe, og man derfor tør nøies med en under andre Forhold utilstrækkelig Sikring for Skytset og Besætningen, saa bør Forterne dog nødvendig sikres mod den Fare for pludselig, total Ødelæggelse, der kunde følge med, at et enkelt, tilfældig træffende, fjendtligt Projektil kunde gennemtrænge Dækningen om et Krudtmagasin og bringe dette til at explodere, hvad der nu ingenlunde tør anses for umuligt. Ligeledes maa det anses for aldeles nødvendigt, at Sømineliernes Virksomhed ikke pludselig kan standses, ved at et Skud, der tilfældig træffer en Søminestation, kan ødelægge den. Der blev derfor i Finantslovforslaget for 1884—85 opført en Del af Beløbet 400,000 Kr. til en yderligere Sikring af de nævnte Magasiner og Stationer, men det blev nægtet.

4. For Artilleriet udførtes i 1881—84 endel Arbejder til Beløb af c: 9100 Kr. i Anledning af Trekroners, Mellemfortets og Prøvestens Forsyning med elektriske Lysapparater; for Søminevæsenet tilveiebragtes i 1883—84 med en Bekostning af c: 5000 Kr. en Observationsplads paa Trekroner, og for Havnevæsenet udførtes samme Aar Indfatningen af en Udvidelse af Lynetten, som det ved en Overenskomst af 27de September 1877 havde forpligtet sig til at udføre i Forbindelse med Anlægget af Revshaleøen. Udgiften herved refunderede Havnevæsenet med 26,860 Kr.

Andre Forbedringer ved Søforterne i Finantsaarene 1868—84.

Efter at man ved Forsøg havde fundet, at Cementmørtel, navnlig naar den er bleven vaad, er en bedre Leder for Elektriciteten end Vandet, hvormed fulgte, at Forterne vare særlig udsatte for Lynnedslag, bleve de og Strickers Batteri i Aarene 1870—84 forsynede med et komplet Lynafledersystem, der kostede..... c: 11,720 Kr.

I 1872—73 bleve Morterplacementerne paa de 4 Forter i Søen forsynede med Broer og Opheisningsapparater, og i 1875—76 og 1882—83 blev der anbragt Reposer bag Kommandostationerne paa Prøvesten og Mellemfortet, tilsammen med en Udgift af..... c: 7360 Kr.

Efterhaanden som Bolværkerne om Lynetten raadnede, bleve de i Aarene fra 1873 til 84 paa de Strækninger af Nordsiden, hvor det ikke var sket strax ved Befæstningsanlægget, erstattede ved foran dem at udlægge et Stenglaci under Vandet med en Betonmur over dette, paa Sydvestsiden derimod kun ved et Stenglaci, ogsaa over Vandet. Bekostningen derved har været..... c: 37,790 Kr.

Som Følge af indtrufne Ulykkestilfælde blev der, for at forebygge flere, paa Lynetten, Mellemfortet og Prøvesten anbragt endel Rækværker, der kostede..... c: 4790 Kr.

Endelig er der paa Trekroner, Mellemfortet og Prøvesten opført La-

triner paa Land, istedetfor at der tidligere havde saadanne paa Flaader, og Smedier for Mekanikerne, der besørge Skytsets Vedligeholdelse; Udgiften derved har været..... c: 10,770 Kr.

De anførte Forbedringer have tilsammen kostet ..... c: 72,430 Kr.

Materialgaarden i Kvinti Bastion.

Da Anlægget af Søbefæstningen skulde begynde i 1858, valgtes Christiani Kvinti Bastion (Kvintus) som før anført til Materialgaard for det, fordi den var særlig heldig beliggende til saadan Anvendelse, omtrent midt bagved den Linie, hvorpaa Forterne skulde opføres, og saa nær ved den som muligt, med Søforbindelse gennem Krudtløbet, for Baade endog lige ud over Grunden, og med Landforbindelse ad Kristianshavns Voldgade. Bastionen gjordes disponibel ved Flytning til andre Steder af nogle derværende Bygninger, som afbenyttedes af Artilleriet og Orlogsværftet, den indrettedes til Materialgaard ved Opførelse af en grundmuret Administrationsbygning og andre Arbeider, og Passagen fra Orlogsværftet til Kristianshavn, der hidtil var gaaet igjennem Bastionen over den saakaldte Kongebro, lagdes uden om den ved Broens Afbrydning og Bygning af en anden Bro bag Charlotte Amalies Bastion. Da der skulde forfærdiges Blokke til Dannelse af Prøvestens Kaimure, inddroges Kurtinen mellem de to nævnte Bastioner i Materialgaarden, og lagdes der Skinnespor til Blokkenes Transport. Materialgaarden viste sig da fuldt hensigtsmæssig under Anlægget.

Men netop den gode Beliggenhed foraarsagede, at der, da Forterne bleve forsynede med Besætning, ogsaa maatte anvises denne Plads til Baadereparation paa samme Sted, og at Søminevæsenet, da det oprettedes, ligeledes blev henvist til Søbefæstningens Materialgaard, som i stedse høiere Grad optoges af det, efterhaanden som det udvidede sig efter en saa uventet Maalestok. For at tilfredsstille Søminevæsenets voxende Krav har der efterhaanden i Aarene 1870—84 maattet foretages Arbeider til et Beløb af c. 100,150 Kr., blandt hvilke skulle nævnes Opførelse af 2 Søminemagasiner og et Arbeidsskur, Udvidelse af Administrationsbygningen, Anskaffelse af en Kran og af Dreieskiver, Istandsættelse af en Kabelbro og fortrinsvis en nødvendigbleven Udvidelse af Arealet mod Nord ved Udvidelse af Krudtløbet og Opfyldning paa Fladvandet Øst for dette. Skjøndt det af Havnevæsenet foretagne Anlæg af Veien til Revshaleøen har forbedret Forholdene lidt ved at befri Materialgaarden for endel Passage af Uvedkommende, er Materialgaarden nu saa overfyldt og paa Grund af flere Myndigheders Sammenblanding — foruden af Bygningsbestyrelsen, Søbefæstningen og Søminevæsenet benyttes den nemlig ogsaa af Hærens Laboratorium og Orlogsværftet til Ind- og Udskibning af Krudt og af Hæren til Ind- og Udskibning af Tropper og Materiel — under saa uheldige Forhold, at en større Udvidelse af den er paatrængende nødvendig og derfor ogsaa har været opført paa Finantslovsforslagene for 1882—83 og 1883—84 til samlet Beløb af 210,000 Kr., fordelt paa 3 Aar og med Halvdelen paa hvert af de to Forsvarsministerier.

Til Gavn for Søbefæstningen og Bygningsbestyrelsen er der i Aarene 1877—84 udført en Bygning til Cementprøver, nogle Skure, en Regulering af Vandafløbet og en Udvidelse af Vagbygningen i Kvinti Lynette til et samlet Beløb af c. 17,710 Kr.

Værkernes Vedligeholdelse i 1864—84.

Som tidligere anført henhørte Trekroner og den ældre Del af Lynetten indtil Marts 1866 under Marinen, og deres Vedligeholdelse skete derfor ved dennes Foranstaltning dog under Ledelse af den bestyrende Officer for Anlægget. Fra den 1ste April 1866 gik derimod ogsaa disse Værkers Vedligeholdelse ind under Ingenieurkorpset.

Da intet af de nye Værker var fuldført før Foraaret 1864, var der indtil da ingen Vedligeholdelse ved dem; men da de strax efter Fuldførelsen bleve armerede og forsynede med Besætning, der i 1864 under Krigen var meget talrig og, efter at Hærloven af 1867 var traadt i Kraft, igjen blev det hver Sommer, opstod der strax et betydeligt Slid, saameget mere som Besætningen ikke alene er kasereret i Forterne, men tillige benytter dem som Øvelsesplads, saavel ved Kanonexercits som ved Skydning. Slidet og Beskadigelserne ere yderligere forøgede ved den jevnlige Ommontering, der har fundet Sted, efterhaanden som der blev tilveiebragt nyt og bedre Skyts, hvorved endnu maa bemærkes, at da det kraftigste Skyts naturligvis altid skulde staa paa de vigtigste Pladser, bevirkede i Reglen Leveringen af et vist Antal sværere Kanoner ikke alene en Ombytning med et lige saa stort Antal svagere, men atter dettes Ombytning med endnu svagere, o. s. v., altsaa en meget betydelig Omflytning. Naar i Forbindelse hermed Søens Paavirkning tages i Betragtning, maa det erkjendes, at Søforterne paa Grund af Forholdene maa behøve megen Vedligeholdelse.

Udgifterne til Vedligeholdelsen ere for Finantsaarene 1864—71 i Hovedsagen førte fælles for alle Forterne, senere ere de derimod førte særlig for hvert Værk; for Materialgaardens og Inventariets Vedkommende ere Vedligeholdelsesudgifterne dog alt helt udskilte fra Foraaret 1868 eller 69, og det Samme er Tilfældet med Udgifterne til den daglige Kommunikation imellem Forterne indbyrdes, Materialgaarden og Toldboden. Disse Udgifter have været:

Samlet Vedligeholdelse	1864—71	..... c.	34,040	Kr.
Inventariets do.	1868—84	..... c.	43,990	„
Materialgds. do.	1869—84	..... c.	21,350	„
Kommunikationerne	1868—84	..... c.	30,590	„
Trekroners Vedligeholdelse	1868—84	..... c.	84,840	„
Lynettens do.	1869—84	..... c.	23,260	„
Mellemførtets do.	1868—84	..... c.	9,340	„
Prøvestens do.	1864—84	..... c.	86,390	„

tilsammen c. 333,800 Kr.

Særlig store Udgifter ere foraarsagede ved Fornyelse af Svellerne for Skinnespor, hvortil paa Trekroner, Lynetten og Prøvesten er udgivet c. 19,970 Kr., Fornyelse af Lynaflederstænger paa de samme Forter c. 9190 Kr. og Istandsættelse af beskadiget Murværk paa Trekroner og Prøvesten c. 25,200 Kr.

Samlet Udgift til Søbefæstningen.

Ifølge det Foranførte have Udgifterne til Bygningsarbejderne ved Søbefæstningen været:

Anlægget i Finantsaarene	1858—68	c. 3,512,756 Kr.
Forstærkningerne i Finantsaarene	1868—79	c. 853,140 „
do. i do.	1879—84	c. 273,890 „
Andre Forbedringer ved Befæstningerne i Finantsaarene	1868—84	c. 72,430 „
Forbedringer ved Materialgaarden i Finants- aarene	1868—84	c. 17,710 „
	tilsammen c.	4,729,926 Kr.

Der staar saaledes af de i 1858 bevilgede 6,800,000 Kr. endnu c. 2,070,000 Kr. tilbage, altsaa henved $\frac{1}{3}$. Det er derfor, især naar der tages Hensyn til Angrebsmidlernes, særligt Skytsets, overordentlige og, da Anlægget foretoges, aldeles uforudselige Udvikling, ikke til at undres over, at Søbefæstningen og ikke mindst dens passive Modstandsevne langtfra er fyldestgjørende. Det skulde tvertimod synes, at den paa Finantslovforslaget for 1884—85 opførte men nægtede Bevilling til en yderligere Forstærkning af Forternes Ammunitionsmagasiner med Billighed kunde ventes betragtet som et berettiget Forlangende om et aldeles nødvendigt og særdeles moderat Afdrag paa en ved Lov given Bevilling.

Det er i det Foregaaende anført, at der desuden er udført ikke ubetydelige Bygningsarbejder som Rustningsarbejder i 1864 og for Artilleriet, Søminevæsenet og Havnevæsenet.

Lægges til det foranførte Beløb, hvad der er anført, at Trekroners første Opførelse havde kostet, da dets Revetement var færdigt i 1826, nemlig .....

	c. 2,760,000 Kr.
--	------------------

ses at Omkostningerne ved Anlægget og de hidtil udførte Forbedringer ved Søbefæstningen ialt have udgjort .....

	c. 7,490,000 Kr.
--	------------------

Vedligeholdelsesomkostningerne have som foranført i de 20 Aar efter 1864, da Forterne toges i Brug, udgjort c. 333,800 Kr., hvilket ikke er meget over det Dobbelte af de 150,000 Kr., der i 1858 bleve bevilgede alene til de nye Værkers Vedligeholdelse i Anlægstiden, der var regnet til 12 Aar. Udgiften til Vedligeholdelse har altsaa hidtil i Gjennemsnit aarlig udgjort c. 16,690 Kr. eller lidt over 2 pro mille af de samlede Anlægsomkostninger;

men de have naturligvis været i Stigning, efterhaanden som forskellige Konstruktioner begyndte at trænge til Fornyelse, og ville fremdeles vedblive dermed i endel Aar.

Ledelsen af Arbejderne.

Som allerede anført lededes Arbejderne ved de ved Loven af 31te Marts 1858 bevilgede Anlæg af en bestyrende Officer for Anlægget, nemlig:

Kapitain, senere Major Ernst fra April 1858 til August 1865, og

Major, senere Oberst Schrøder fra August 1865 til April 1869.

De bestyrende Officerer ledede tillige under Marineministeriet Vedligeholdelsen af Trekroner og den ældre Del af Lynetten, indtil disse den 1ste April 1866 overgik til Hæren og helt lagdes ind under Søbefæstningen.

I April 1869 lagdes Søbefæstningsarbejderne ind under 1ste Ingenieur-direktion, hvis Chefer derfor senere have haft Overledelsen af dem, nemlig:

Oberst Schrøder til Oktober 1870,

— Ernst fra Oktober 1870 til August 1877,

— Schrøder igjen fra August 1877 til Januar 1880,

— Glahn fra Januar 1880 til November 1882,

— Koefoed fra November 1882.

Fra samme Tidspunkt var den direkte Ledelse af Arbejderne overdragen til Bestyrerne af 1ste Ingenieurdirektions 3die Bygningsdistrikt, nemlig:

Kapitain C. Keyper fra April 1869 til Mai 1873,

— Tobiesen fra Mai 1873 til Marts 1875,

dog under dennes Fraværelse fra Juli til September 1873 midlertidig

— Nyholm,

— Nøkkentved fra Marts 1875 til Mai 1876,

Premierlieutenant Andersen fra Mai 1876 til August s. A.,

Kapitain Kolderup-Rosenvinge fra August 1876 til Mai 1882 og

— P. Hansen siden Mai 1882.

Til Tjeneste under Bestyrerne have været:

Premierlieutenant Koefoed fra Juni 1858 til Oktober 1859 og igjen fra Mai 1864 til November s. A.,

Sekondlieutenant, siden Premierlieutenant og Kapitain C. Keyper fra April 1858 til April 1869,

Sekondlieutenant O. Larssen fra Oktober 1859 til Marts 1861,

Sekondlieutenant Tobiesen fra Oktober 1861 til December 1863, og igjen fra November 1864 til Mai 1865,

Premierlieutenant Andersen fra August 1876 til Oktober 1880,

— Meyer fra Oktober 1880 til Marts 1882,

— Rambusch fra Marts 1882 til April 1884.

Efter at Arkitekt F. Meldahl havde udarbejdet de Façadetegninger, der hørte til Ingenieurkorpsets Forslag af Januar 1858 til Prøvesten, vedblev han under det senere Anlæg at medvirke ved Bestemmelserne om Forternes Dekoration.

Endelig bør det anføres, at Assistent J. Nielsen, der allerede i en Del Aar havde været ansat som Formand ved Arbejderne paa Trekrone og ved Anlæggets Begyndelse i 1858 gik over til det, var en udmærket Støtte for det og havde en væsentlig Del i den gode Gang, hvori det strax kom, ikke alene ved den Dygtighed og Iver, hvormed han virkede, men især ved den sjældne Evne han havde til at fremme Disciplin, Nøiagtighed og ved Siden deraf Arbeidsløst hos de Arbeidende. Han forblev ved Søbefæstningsarbejderne til sin Død i 1881.

Forslag til fremskudte Søforter.

Imedens man i de forløbne Aar efter Fuldførelsen af Befæstningen paa Landgrunden kun har kunnet opnaa de fornødne Midler til nogenledes at forøge Forternes og især deres Ammunitionsmagasiners Evne til at modstaa den fjendtlige Beskydning i Forhold til Skytsets voxende Indtrængelsesevne, og til at forsyne Søbefæstningen med noget tidssvarende Skyts, for at gjøre det muligt for den med nogen Virkning at besvare fjendtlige Angreb, har man ikke overset, at Skudvidderne ere forøgede i saadan Grad, at Værkerne paa Landgrunden ikke kunne forhindre en fjendtlig Flaade i at beskyde Staden fra Steder, hvor den ikke er udsat for Værkernes Ild, og at Forsvaret derfor, som allerede udtalt af Kommissionen af 1860, maa skydes frem paa Middelgrunden, men rigtignok betydelig længere end dengang forudsat.

1. Under 15de Februar 1872 nedsatte Krigs- og Marineministeren en af 10 Land- og Søofficerer, hvoriblandt Oberst Ernst og Kapitain Koefoed, bestaaende Kommission med den Opgave i store Hovedtræk at udarbejde et Udkast til den samlede Anvendelse af de to Værn og deres forskjellige Midler, og ligeledes i store Træk at tilvejebringe en samlet Erkjendelse af de nødvendige, endnu manglende Midler til Forsvarets Fuldstændiggjørelse. I Betænkning af 24de August 1872 foreslog Kommissionen blandt Andet: Fuldstændiggjørelse af Kjøbenhavns Befæstning mod Søsiden ved Forstærkning af de nuværende Forter og Anlæg af en Linie af fremskudte Forter fra Stubben over Middelgrunden.
2. Da Ministeren ansaa det for mindre hensigtssvarende allerede da at eftersøge Midlerne til en fuldstændig Gjennemførelse af alle de af Kommissionen foreslaaede Foranstaltninger, paalagde han kun under 2den Oktober 1872 Ingenieurkorpset efter Forhandling med Artilleriet at udarbejde Forslag til saadanne Foranstaltninger paa flere Steder i Landet, til hvilke der agtedes søgt Midler bevilgede extraordinairt i Løbet af de nærmeste 4—5 Aar, og deriblandt for Søbefæstningens Vedkommende: Fuldstændiggjørelse af Bestykningen og Anlæg af et Fort paa Stubben. I Forbindelse med Bestykningen skulde overveies, hvorvidt en partiel Lukning af Kasematerne skulde være at anbefale.

Ved under 15de November 1872 at fremsende de forlangte Forslag, udtalte Korpset angaaende Søbefæstningen, at da der sikkert ikke i mange Aar vilde blive Spørgsmaal om en ydre Fortlinie, maatte det ansé For-

stærkningsarbejder ved den daværende Søbefæstning som aldeles nødvendige, nemlig:

ved Prøvesten: Forstærkning af Frontmuren med 6' fremefter i Forbindelse med Lukning af 10 Kasemater, medens Skydeskaarene ved de andre 16 førtes ud igjennem Muren, og de lukkede Kasematers yderligere Forstærkning med 6 $\frac{1}{2}$ ' indefter;

ved Trekroner, Mellemfortet og Prøvesten: Forøgelse til 6' Tykkelse af Brystmurene og disses Forhøielse lige op til Brystværnskronen; desuden paa Mellemfortet Indskrænkning af Armeringen fra 3 til 2 Kanoner paa hver Flanke, for at faa friere Sideretning;

ved Strickers Batteri: en delvis Ombygning og derved Forsyning med et nyt bombesikkert Ammunitionsmagasin, og

ved Kalkbrænderibatteriet: Forandring til kun at optage 2 Stkr. 11" Kanoner.

Forslaget lød derfor for Søbefæstningens Vedkommende paa:

Forstærkning af de eksisterende Søforter ..... 346,000 Kr.
og Fortet paa Stubben..... 3,600,000 —

Fortet foresloges givet en omtrent oval Form med 3 Dreietaarne paa Dækket, hvert for 2 Stkr. 12" Riffelkanoner. Endvidere skulde der i Moncrieffske Forsvindingsaffutager anbringes 2 Stkr. 84 Pd. R. K. I. i Brønde, nedsænkede i Murværkets Overflade.

Efter nærmere Forhandling med Ministeren indsendte de to Chefer den 20de Januar 1873 det samme Forslag kun med den Forandring, at der var udsondret et fælles Beløb til Projektering, og hvori Anlægget af Fortet paa Stubben derfor kun indgik med et Beløb af 3,536,000 Kr.

Forslagene vare under Ledelse af Oberst Ernst udarbejdede af Kaptain C. Keyper med Hjælp af Premierlieutenant Tychsén.

Et Lovforslag, der bl. A. indeholdt disse Arbejder, blev forelagt Folkethinget i Rigsdagssamlingen 1872—73 men nød ikke Fremme.

3. Den 6te Oktober 1874 forlangte Krigsministeren mundtlig af Ingenieur-korpsets Chef endel foreløbige Forslag til Befæstninger paa flere Steder, og udtalte derved den Anskuelse, at det, hvad Søbefæstningen angik, var fortrinsvis vigtigt at sikre Kjøbenhavn mod et Bombardement fra Sø siden, og at Forslagene derfor burde gaa ud paa de i 1872 beregnede Forstærkningsarbejder ved de eksisterende Forter og paa et Fort paa Middelgrunden som Begyndelse til en fremskudt Linie.

Efter den 16de s. M. at have indsendt de forlangte Forslag modtog Korpset under 2den November 1874 Ordre til i Forening med Artilleriet at indsende Forslag til forskellige Befæstninger, til hvis Udførelse i 3 à 4 Finantsaar der agtedes søgt Bevilling, deriblandt angaaende Søbefæstningen til:

Forstærkning af de daværende Forter og
et Fort paa Middelgrunden.

Forslaget indsendtes den 21de s. M. fra de to Chefer og lød for Søbefæstningens Vedkommende, efter en Omarbejdning af de tidligere Forslag, paa :

Forstærkning af Trekroner, Mellemførtet og Prøvesten . . . 390,000 Kr.
 provisorisk Ombygning af Kalkbrænderibatteriet . . . . . 7,000 -
 og et Fort paa Middelgrunden, 6,000 Alen foran Trekroner; men til dette
 fremsendtes der to Forslag til Valg, nemlig:

enten et Fort paa 22 Kanoner, hvoraf 4 i 2 Dreietaarne og 18 i pandsrede
 Kasemater, til . . . . . 8,730,000 Kr.
 eller et af Kapitain Tobiesen foreslaaet aabent Fort med 3 Linier, ud-
 gaaende fra Midten i Stjerneform, og til 15 svære Kanoner — hvoraf 6
 i tre Dreietaarne i Spidserne — samt med 6 lettere Kanoner i et Midte-
 parti, beregnet til . . . . . 10,200,000 Kr.

De foretrak dog det sidst nævnte Fort og fremhævede, at det kun turde
 betragtes som Begyndelsen til en Række af Forter.

Ifølge Ministeriets Ordre af 4de December 1874 fremsendtes den 24de
 s. M. en Omarbejdelse af Forslaget, uforandret angaaende de ældre Forter
 og Kalkbrænderibatteriet, altsaa til samlet Beløb . . . . . 397,000 Kr.,
 men for Middelgrundsførtets Vedkommende kun indeholdende det sidst
 anførte Alternativ, dog noget indskrænket, nemlig et stjerneformigt, aabent
 Fort til 13 Stkr. 12" R. K., hvoraf 9 Stkr. i aabne Standpladser paa de tre
 Grene og 4 Stkr. i 2 Dreietaarne i Spidserne af 2 af Grenene, samt 6 Stkr.
 24 Pd. R. K. i Midtepartiet, beregnet til . . . . . 8,875,000 Kr.

Forslagene vare under Ledelse af Oberst Ernst udarbejdede af Kapi-
 tain Tobiesen med Hjælp af Premierlieutenant Toussieng.

Disse Forslag blev optagne i et Lovforslag angaaende Befæstninger,
 som i Rigsdagens Samling 1874—75 blev forelagt Folkethinget, der imid-
 lertid den 29de April 1875 vedtog et helt forandret Lovforslag, som for
 Søbefæstningens Vedkommende kun indeholdt et flydende Fort til 1,800,000
 Kr. Det kom i Landstinget kun til 1ste Behandling og i Udvalg.

Derimod bevilgedes der paa Finantsloven en Ombygning af Strickers
 Batteri, som da udførtes i 1875—76.

4. Den 26de August 1875 paalagde Ministeriet, der paatænkte at forelægge
 Rigsdagen et Lovforslag, gaaende ud paa at erhverve Midler til Ordning
 af Landets Befæstningsvæsen i dets Helhed, Cheferne for Ingenieurkorpset
 og Artilleriet i Forening at afgive Betænkning over Befæstninger paa for-
 skjellige Punkter i Landet, hvorved der for Søbefæstningens Vedkommende
 skulde gaas ud fra, at der skulde anlægges 4 nye Forter, nemlig i Sundet
 i Nærheden af Store Tuborg, paa Nordspidsen af Middelgrunden, paa
 Sydspidsen af samme Grund og paa den østlige Rand af Maglebylillehage,
 samt et Kystbatteri ved Dragør. Desuden skulde det undersøges, hvorvidt
 den den 24de December 1874 foreslaaede Forstærkning af den daværende
 Søbefæstning burde undergaa nogen Modifikation for at indgaa som Led
 i den angivne, udvidede Befæstning.

Den 30te Oktober 1875 indsendtes det forlangte Forslag, der lød paa:
 Forstærkning af den daværende Søbefæstning og den provisoriske Om-
 bygning af Kalkbrænderibatteriet som forudsat i Forslagene af 1872
 og 74 med en Bekostning af henholdsvis 390,000 Kr. og 7,000 Kr.

Nordre Landgrundsfort omtrent som foreslaaet i 1872 med 3 Dreietaarne à 2 Stkr. 12" R. K. og 2 Stkr. 9" R. K. i Forsvindingsaffutager; beregnet til at koste ..... 4,320,000 Kr.

Nordre Middelgrundsfort som foreslaaet i 1874, dog med et Dreietaarn ogsaa paa den 3die Gren, altsaa for 15 Stkr. 12" R. K., hvoraf 6 i 3 Dreietaarne, de øvrige 9 under aaben Himmel, samt 6 Stkr. 24 Pd. R. K. i Forsvindingsaffutager; beregnet til at koste 10,180,000 Kr.

Søndre Middelgrundsfort bygget efter samme Norm som det nordre, dog med 3 svære Kanoner mindre — 1 mindre paa hver Gren — altsaa for 12 Stkr. 12" R. K., hvoraf 6 Stkr. i 3 Dreietaarne, 6 Stkr. i aabne Standpladser, samt 6 Stkr. 24 Pd. R. K.; beregnet til..... 7,640,000 Kr.

Søndre Landgrundsfort, Nordøst for Kastrup, ganske som det nordre; beregnet til ..... 4,320,000 Kr.

Kystbatteriet ved Dragør for 2 Stkr. 12" R. K. og 3 Stkr. 4 Pd. R. K.; beregnet til ..... 350,000 Kr.

Den samlede Byggesum for Søbefæstningen var saaledes beregnet til ..... 27,217,000 Kr.

Samme Dag, den 30te Oktober 1875, indsendte de to Chefer dog tillige et noget afvigende Forslag, som de foretrak. Forandringerne bestode i: at det nordre Landgrundsfort skulde flyttes mod Nordøst til udfør Charlottenlund paa c: 24' Vand;

at der kom et Fort til paa Saltholmsgrunden, ganske som Landgrundsforterne, men

at da hvert af de to Middelgrundsforter skulde have 3 Stkr. 12" R. K. mindre, 1 paa hver Gren.

Den samlede Byggesum vilde derved forandres til .... 28,244,200 Kr.

Forslagene vare under Ledelse af Oberst Ernst udarbejdede af Kapitaen Tobiesen.

5. I Rigsdagssamlingen 1875—76 forelagde Krigs- og Marineministeren i Folkethinget et Lovforslag angaaende Befæstninger paa forskellige Steder i Landet, hvorved han angaaende Søbefæstningen anførte, at den ialt burde omfatte 2 Forter paa Middelgrunden, et Kystbatteri paa Sjælland omtrent ved Øregaard, et do. paa Amager ved Dragør og Forandring af Batteriet ved Ny Kalkbrænderi; men han indskrænkede sig til at foreslaa:

det nordre Middelgrundsfort ..... 10,180,000 Kr.

og Kystbatteriet ved Dragør ..... 350,000 -

samt Forstærkning af den daværende Søbefæstning ..... 397,000 -

Folkethinget vedtog den 17de Februar et helt forandret Forslag, der bl. A. indeholdt 4,600,000 Kr. til 2 flydende Forter men iøvrig Intet til Søbefæstningen. I Landstinget førtes Lovforslaget for Søbefæstningens Vedkommende tilbage til Ministerens Forslag. Ved eneste Behandling i Folkethinget vedtog dette igjen sit tidligere Forslag, men selve Lovforslaget forkastedes med lige Stemmer for og imod.

6. I Rigsdagens overordentlige Samling 1876 forelagdes Lovforslaget om Befæstningerne i Folkethinget saaledes, som det i Samlingen 1875—76 var vedtaget af Landstinget. 1ste Behandling sluttedes med en Dagsorden, hvori Thinget erklærede sig villigt til at bevilge et Beløb af 30 Millioner Kroner til Gjennemførelsen af en formaalstjenlig Forsvarsplan men paa Betingelser, der bl. A. udelukkede Kjøbenhavns Befæstning ved nye faste Værker. Et Mindretal havde indgivet et Mæglingforslag, der for Søbefæstningens Vedkommende omtrent sluttede sig til Regjeringsforslaget.

I de nærmest følgende Rigsdagssamlinger forelagdes der ikke Forslag til fremskudte Søforter, hvorimod der opnaaedes Bevillinger til Forstærkningerne ved Trekroner, Mellemfortet og Prøvesten, der som anført i det Foregaaende bleve udførte i Aarene 1877—79, og til Anskaffelsen af de 6 Stkr. 35 $\frac{1}{2}$ ^{cm} Kanoner, til hvilke Bridskene i 1879—82 bleve lagte i Strickers Batteri og paa Mellemfortet samt i det fremskudte Kalkbrænderibatteri, som samtidig blev anlagt i den Anledning.

7. Den 27de April 1881 paalagde Krigsministeriet, som et af Forarbejderne til et Lovforslag til Ordning af Landets Befæstningsvæsen, Ingenieurkorpsen i Forening med Artilleriet at indsende et Forslag til en Udvidelse af Søbefæstningen, baseret paa, at der skulde anlægges et Søfort paa Middelgrundens Nordspids og et Kystbatteri paa Amagers Østkyst (eller eventuelt et Søfort paa Landgrunden sammesteds), samt at Bekostningen ved disse Anlæg med Bestykning ikke maatte overskride 12 Millioner Kroner.

Forslaget indsendtes den 2den September 1881 af de to Chefer. Fortet paa Middelgrunden var af Hensyn til den opgivne Maximumbekostning kun foreslaaet bestykket med 12 Stkr. 30 $\frac{1}{2}$ ^{cm} og 6 Stkr. 24^{cm} Kanoner, foruden 6 Stkr. 8,7^{cm} Kanoner til Forsvar mod Baadeangreb; men de 30 $\frac{1}{2}$ ^{cm} Kanoner turde, uagtet de vare betydelig billigere, regnes at have samme Skudvidde og Indtrængelsessevne som de anskaffede 35 $\frac{1}{2}$ ^{cm} Kanoner og meget større end de i de tidligere Forslag til Søbefæstningen anslaaede 12" Kanoner. En anden Besparelse turde efter stedfundne Overveielser anses for tilraadelig, nemlig ved istedetfor paa en Opfyldning af Søsten, som det hidtil altid var paatænkt, at opføre Fortet paa en stor Sandopfyldning, omfattet med en fuldstændig tæt Træbeklædning og der udenfor et Stenglaci. Den større Frihed, der ved Valget af denne billigere Funderingsmaade opnaaedes med Hensyn til Fundamentets og dermed Fortets Udstrækning, benyttedes til at give dette en trekantet Form af rigelig Størrelse og til istedetfor ved en Beklædningsmur, der vilde være udsat for Ødelæggelse ved Beskydning, at skaffe Fortet Stormfrihed ved en vaad Grav indenfor Stenglaciet. Af de 30 $\frac{1}{2}$ ^{cm} Kanoner foresloges de 6 anbragte i 3 Dreietaarne i Fortets 3 Hjørner; de øvrige 6 tilligemed de 6 Stkr. 24^{cm} Kanoner skulde anbringes paa Trekantens Sider i aabne Standpladser men med Grusonske Brystpandsere. Bag disse Kanoner skulde Fortets Indre have en betydelig Jordopfyldning, der dannede en fælles Travers for alle Kanonlinierne og tillige Dække over Belægnings-

og Magasinrum m. m., foruden at den skulde give Plads til Infanteriforsvar, Opstilling af de lette Kanoner, Observationspladser m. m. Udgiften ved Fortet var beregnet til ..... 8,000,000 Kr., Bestykningen til 4,000,000 Kr.

Kystbatteriet foresloges anlagt bag Maglebylillehage, sammenbygget med et Landfort og bestemt for 2 Stkr. 30^{1/2}_{cm} og 2 Stkr. 15_{cm} Kanoner. Anlægsomkostningerne vare beregnede til..... 160,000 Kr., Bestykningen til 700,000 Kr.

Paa given Foranledning indberettedes den 15de Oktober s. A., at Udgiften til Kystbatteriet, naar dets 4 svære Kanoner skulde anbringes bag Brystpandere, vilde voxe med ..... 330,000 Kr.

Forslagene vare under Ledelse af Oberst Koefoed udarbejdede af Kapitaen Nøkkentved (Fortet) og Kapitaen Tychsen (Kystbatteriet).

Under Forhandlingerne om Søbefæstningens Materialgaard havde Ingenieurkorpset desuden oplyst, at den, naar Middelgrundsfortet skulde udføres, vilde behøve en Udvidelse, der vilde koste ..... 80,000 Kr.

Et i Rigsdagssamlingen 1881—82 Landstinget forelagt Forslag til Lov om Gjennemførelsen af et samlet Befæstningssystem for Landet indeholdt derfor for Søbefæstningens Vedkommende:

Anlæg af Middelgrundsfortet og Batteriet paa Amagers Østkyst 8,570,000 Kr. foruden 4,700,000 Kr. til Bestykningen.

Lovforslaget gik i Udvalg, der delte sig i 4 Mindretal, af hvilke det største foreslog en motiveret Dagsorden, som blev vedtagen ved 2den Behandling, og hvori Thinget erklærede i alt Væsentligt at være enigt i den af Regjeringen forelagte Forsvarsplan, særlig i Kjøbenhavns permanente Befæstning, saavel mod Landsiden som mod Søsiden, samt i en passende Udvikling af Flaaden.

I Rigsdagssamlingen 1882—83 forelagdes Lovforslaget paany i Landstinget, for Søbefæstningens Vedkommende aldeles uforandret. Det vedtoges i Landstinget og oversendtes til Folkethinget, der henviste det til Udvalg, hvis Flertalsbetænkning vedtoges, hvorved Forsvarssagens Behandling standsedes.

8. Tildels i Anledning af at Folkethingsflertallet i sin Betænkning havde fremført en Række Indvendinger af forskjellig Art mod Forslaget og til Begrundelse af sin afvigende Mening havde troet for en Del at kunne finde Støtte i tidligere afgivne Erklæringer fra militære Autoriteter, nedsatte Ministeriet den 1ste Mai 1883 en Kommission af 10 Officerer af forskjellige Vaaben, deriblandt General Ernst som Formand, Oberst Koefoed og Kapitaen Tobiesen samt Kapitaen Rasmussen som Sekretair, med det Hverv fuldstændig at belyse flere i Forbindelse med Befæstningssagen staaende Spørgsmaal. Kommissionen afgav sin Betænkning den 1ste Marts 1884 og udtalte deri, at Søbefæstningen, naar den forstærkes som angivet i Lovforslaget, vil yde en virksom Garanti mod et Bombardement mod Søsiden; men den tilraadede dog tillige at koncentrere de 4 sværeste Kanoner fra Strickers Batteri og Maglebylillebatteriet i et Kystbatteri ved

Land-Etatens Krudttaarn Nr. 3 for at opnaa en mere energisk Beskydning af Hollænderdybets sydlige Del, Svælget og Drogdens nordlige Del.

9. I Rigsdagssamlingen 1883—84 havde Ministeriet imidlertid igjen forelagt Folkethinget Lovforslaget ganske som i den foregaaende Samling; men det blev forkastet ved 2den Behandling.

Som Slutning vil der være Grund til at fremhæve den mærkelige Forskjel imellem den næsten fuldstændige Uforanderlighed i de vigtigste, Søbefæstningen vedrørende Forhold, der herskede indtil Loven af 31te Marts 1858 blev vedtagen, og den overordentlige Udvikling af de samme Forhold, som senere har fundet Sted.

Da man for c. 170 Aar siden, i 1713, fandt det nødvendigt at improvisere faste Værker ved at sætte gamle Krigsskibe paa Grund, valgte man dertil omtrent de samme to Steder, hvor nu de to Fløiforter, Trekroner og Prøvesten, ligge. Da 74 Aar senere, i 1787, en Plan for Søbefæstningen blev vedtagen, indbefattede den de samme to Punkter foruden to andre, alle paa Landgrunden; man begyndte strax paa Trekroner, og efter Slaget 1801 fornyede man Prøvesten ved Landsætning af Skibe. Forslagene af 1804 og 1847 holdt sig ligeledes til Landgrunden og indbefattede de samme Punkter, og endnu i 1858 var der ikke opstaaet Anledning til at foreslaa nogen større Forandring. Der havde i de forløbne 145 Aar saa at sige kun været Uvished om, hvorvidt det var nødvendigt at forlænge Befæstningerne paa Landgrunden ud over Trekroner og Prøvesten, nemlig mod Nord til Stubben og mod Syd til Sundbyhage. Aarsagen hertil var fornemmelig, at Artilleriet i den lange Tid kun havde gjort ubetydelige Fremskridt i andre Retninger end med Hensyn til Skudsikkerheden. Endnu ved de i Efteraaret 1860 foretagne Skydeforsøg havdes der ikke kraftigere Skyts til Raadighed end den 36 Pd. Kuglekanon af Vægt 7800 Pd. og med Ladning 12 Pd. Der behøvedes da for at gjenne-skyde en 5' tyk Kasemateformur 5 à 6 Skud nøiagtig i samme Hul, og dette havde da i Murens Midte Form af et Rør med omtrent Kuglens Diameter.

Men netop i samme Aar blev den almindelige Indførelse af riflet Skyts saa sandsynlig, at den gav Anledning til Nedsættelsen af en Kommission til Overveielse af den eventuelle Indflydelse deraf paa Søbefæstningen, og Vædekampen mellem Skytset og Pandseret udviklede sig derefter saa hurtigt, at det allerede et Par Aar senere fandtes raadeligt istedetfor med de oprindelig vedtagne Heiseapparater til Vægte af 9000 Pd. at forsyne Prøvesten med saadanne til Vægte af 25,000 Pd. og atter faa Aar senere, da tilsvarende Apparater skulde anskaffes til Trekroner, at indrette dem til Vægte af 65,000 Pd. Udviklingen vedblev i samme Retning, saaledes at der i 1870 begyndte at komme 11" riflede Kanoner ud paa Forterne; i Forslaget af 1872 gjordes der Regning paa 12" Støbejerns Kanoner af Vægt 65—70,000 Pd., med Ladning 80—85 Pd. og Projektivvægt c. 600 Pd.; i Forslagene af 1875

paaregnedes $30\frac{1}{2}$ cm. Krupp'ske Kanoner, der vare betydelig kraftigere, og i 1880 anskaffedes der til Søforterne $35\frac{1}{2}$ cm. Kruppske Kanoner af Vægt 117,000 Pd., med Ladning 270 Pd. og Projektilvægt 1050 Pd. Der har saaledes allerede i et Par Aar paa Søforterne været opstillet Kanoner, hvis Vægt er c. 15 Gange, Ladning over 22 Gange og Projektilvægt henved 30 Gange saa stor som de kraftigste Kanoners, der anvendtes, da Anlægget af de nye Forter blev begyndt for 26 Aar siden, og der gives som bekjendt endnu kraftigere Kanoner.

Dette forklarer tilfulde, hvorfor de nuværende Søforter, uagtet de Forstærkninger de efterhaanden have modtaget, ikke nu have en betryggende passiv Modstandsevne og heller ikke ere langt nok fremskudte til at sikre Staden imod et Bombardement. Naar alle Omstændigheder tages med i Betragtning, saasom Farvandets Beskaffenhed med Hensyn til Seilløb og Grunde i Forbindelse med de Forudsætninger om den videre Udvikling af Skytsets Rækkevidde og Indtrængelsesevne samt af Pandserets Modstandsevne, som til enhver Tid maatte anses for berettigede, saa forklarer den foranførte Udvikling af Artilleriet tillige, hvorfor man i 1860 kunde anse et fremskudt Fort paa Middelgrundens Midte for tilstrækkeligt, i 1872—75 maatte finde en Række fremskudte Forter nødvendig, og nu tør ansé sig for betrygget mod Bombardement af Staden, naar der fremskydes et Fort paa Middelgrundens Nordspids og anlægges et Batteri paa Amagers Østkyst udfor Svælget, og der begge Steder haves saa kraftigt Skyts som foreslaaet.

Ingenieurkorpsets Virksomhed

paa

Søminevæsenets Omraade.

Ved

Oberst C. F. N. Schrøder.

Allerede i Slutningen af forrige Aarhundrede opstod Ideen om ved undersøiske Miner at værges sig imod fjendtlige Fartøier. Efter at flere Forsøg vare mislykkede, havde Sagen ingen Fremme, dels paa Grund af de med Minerens Antænding forbundne Vanskeligheder, dels og vel hovedsagelig fordi Artilleriet var istand til paa lang Afstand at ødelægge de da brugelige Skibskonstruktioner. Først da Pandseret begyndte at lamme Artilleriets Virkning, og Industrien i Elektricitetens Tjeneste havde skaffet Midler til en sikker Antænding, bleve Forsøgene atter optagne, og undersøiske Miner anvendtes til dels med Held i den nordamerikanske Borgerkrig, hvilket gav Impulsen til, at flere Søstater begyndte at gjøre Forsøg med Søminer.

I Danmark vare Søminer ikke ukjendte, men kjendtes kun i Form af de saakaldte Ramstedske Glasminer, hvoraf en Beholdning var anskaffet ved Artilleriets Foranstaltning. En Del af disse Miner bleve i 1864 udlagte i Allsund af Premierlieutenant Pedersen af Artilleriet. De havde ikke den tilsigtede Virkning, og deres Anbringelse var farefuld og meget besværlig.

Da Danmark som Søstat maatte følge med i Udviklingen af Søminerne, befalede Krigsministeriet i Skrivelse af 26de April 1867 Ingenieurkorpset at overtage Ledelsen af Forsøgene.

Dermed var Søminevæsenets Udvikling henlagt under Ingenieurkorpset.

Korpset overdrog Ledelsen af de for Udviklingen nødvendige Forsøg til Major Schrøder og beordrede Premierlieutenant Arendrup til foreløbig at assistere.

Løsningen af den disse Officerer stillede Opgave var ikke uden Vanskeligheder. Der fordredes Udviklingen af et nyt Vaaben, som ikke stod i nogen som helst Forbindelse med deres tidligere Virkekreds, og hvis Elementer vare dem tildels ubekjendte. Vel stilledes nogle Afhandlinger af Maury og Holmes til Raadighed, og en ikke uvæsentlig Hjælp ydedes af Premierlieutenant Pedersen af Artilleriet, som ved Englænderen Shafner havde modtaget nogle Oplysninger og Apparater. Hvad deraf kunde udledes, var imidlertid i høj Grad ufuldstændigt og svævende; men der maatte begyndes med, hvad der forelaa.

Under 7de Maj 1867 indsendtes Forslag til en Forsøgsrække, hvis Oie-med var at lære Enkelthederne at kjende, nemlig:

- hvorledes et Minekammer burde konstrueres og Midlerne til dets Tætning,
- Patronernes Egenskaber og Anbringelse i Minekammeret,
- den til elektrisk Antænding anvendelige Ledningstraad, dennes Egenskaber og Forbindelse med Patronen,
- hvilke Tændapparater der under forskjellige Forhold kunde benyttes,
- Minernes Forankring og
- Bestemmelse af Øieblikket, naar en Mine skulde explodere;
- endvidere Stødmekanismer for de Miner, som paatænktes antændte ved en Knaldsats, og endelig
- en Forbedring af de Ramstedske Miners Udstyr, Apparater til disse Miners farefri Udlægning og Gjenoptagen.

Under 22de Mai næstefter approberede Ministeriet Forslaget, bevilgede derhos den ønskede Assistance af Feltelegrafene og af civile Teknikere samt stillede 2000 Rdlr. til Raadighed. Forsøgene paabegyndtes derefter paa Kvintus, som valgtes til Øvelsessted.

Under 14de August sendte Krigsministeren en Beskrivelse af nogle i Belgien foretagne Forsøg til Korpset og befalede disse foretagne her samt, efter Marineministerens Ønske, at lade en Officer af Marinen overvære dem, hvorefter Premierlieutenant Schiwe af Marinen meldte sig den 3die September. Øvelserne og Forsøgene fremmedes paa en tilfredsstillende Maade, og under 29de August indsendtes Forslag med Overslag til Øvelserne i det følgende Finantsaar.

Under 19de Oktober befalede Ministeriet at standse med Torpedoforsøgene og indberette, hvor stort et Beløb der var medgaaet.

Da Korpset forment, at Forsøgene fremmedes behørig, var denne Ordre i høj Grad overraskende, og da ingen Ordren motiverende Grund var anført, maatte Korpset antage, at Ministeriet ikke var tilfreds med de opnaaede Resultater eller muligen ikke kjendte dem, og anmodede derfor Krigsministeren om personlig at ville tage Alt i Øiesyn, hvilket han gav sit Samtykke til og fastsatte en Præsentation til den 9de November.

Ved denne Præsentation forevistes:

- de Ramstedske Miners Udstyr, Forankring, Udsætning og Gjenoptagen,
- Sprængning af større Søminer ved Paaseiling og Perkussions-Antænding,
- Sprængning af Miner ved elektrisk Antænding,
- Konstruktion af forskjellige Minekasser og disses Forankring,
- Tegning til Observationskikkerter, saaledes indrettede og forbundne med en Sømine, at denne vilde explodere, naar et af tvende Observatorer fulgt Fartøi befandt sig over Minen.

Endvidere forevistes forskellige elektriske Apparater og disses Anvendelse, Ledningstraad af forskjellig Konstruktion, elektriske Patroner, Mekanismer til Perkussions-Antænding samt Udkast til Afspærring af et Seilløb.

Under 15de November udtalte Ministeren sin Tilfredshed med de vundne Resultater og befalede, at Forsøgene skulde fortsættes, og at disse navnlig burde omfatte:

Minekamrenes Konstruktion, Forankring og Ladning, Patroner og Stødmekanismer samt Anvendelsen af Bomuldskrudt. Derhos bestemtes, at Premierlieutenant Arendrup skulde reise 3 Maaneder i Udlandet for at gjøre sig bekendt med de Resultater, som andensteds vare opnaaede.

I Overensstemmelse med denne Ordre fortsattes Forsøgene. Premierlieutenant Arendrup og Sergent Larsen bleve under 22de November beordrede til fast Tjeneste ved Søminevæsenet, og under 2den December bevilgedes foruden forbrugte 4000 Rdlr. endvidere 2000 Rdlr. til Torpedoforsøgene. Sammenlignende Forsøg foretoges med Krudt og Bomuldskrudt, og senere, efterat Nobel under 7de December havde forevist sit Sprængstof „Dynamit“, med dette.

Efter Ministeriets Bestemmelse tiltraadte Lieutenant Arendrup Reisen til Udlandet i Marts 1868 med Ordre til at besøge Østerrig, Frankrig, England, Holland og Belgien og med den Hovedopgave at gjøre sig bekendt med de respektive Staters Minevæsen. Efter 3-Maaneders Forløb kom Lieutenanten tilbage med mange værdifulde Oplysninger, og navnlig var Besøget i Østerrig af Betydning, idet et komplet Minesystem med prøvede Konstruktioner var etableret der. Besøget i de andre Lande var heller ikke uden Udbytte og gav Impuls til videre Udvikling af vort Torpedovæsen.

Som de vigtigste Oplysninger skal anføres:

- Konstruktionen af Strømfordelingsbordet,
- — af det elektriske Tændrør,
- — af de elektriske Patroner,
- — af Minekasser til flydende Miner og til Bundminer,
- forskellige Tændapparater og
- Anvendelsen af Miner fra Ro- og Dampbaade.

Disse Konstruktioner bleve prøvede og efterhaanden modificerede efter Forholdene, eller nye paa samme Principer baserede Konstruktioner inventerede. Tvende Observationskikkerter til Bestemmelse af Mineleiet anskaffedes, og de derhen hørende Prøver foretoges. Udviklingen skred rask fremad.

Under 30te Juni 1868 gav Ministeriet Lieutenant Koren af den norske Marine Tilladelse til at gjøre sig bekendt med vort Minevæsen, og dermed begyndte en Række Besøg af fremmede Officerer og en nærmere Tilslutning til det norske og svenske Torpedovæsen.

De sammenlignende Forsøg med de tre Sprængstoffer vare hidtil foretagne med mindre Ladninger og imod mindre Gjenstande; for at opnaa et fyldigere Begreb blev Marinens Dampskib „Mercur“, der laa under Ophugning, stillet til Raadighed som Objekt for de sammenlignende Forsøg.

Samtidig blev et lignende Forsøg foretaget i Karlskrona, hvilket overværedes af Lieutenant Arendrup. Et Forsøg foretoges den 8de Oktober 1868 paa at sprænge en Mine i et bestemt Øieblik ved Hjælp af Observationskikkerterne. Flere fremmede Officerer overværede Forsøget, som lykkedes fuldstændig. En Mine blev udlagt i Drogden, og tvende Observationsstationer etableredes paa Kysten af Amager; et Dampskib førte Tilskuerne over Mineleiet; i det Øjeblik Skibet befandt sig over dette, sprængtes den til Siden udlagte Mine.

Medens Minevæsenet arbejdede paa selve Konstruktionernes Fuldkom-
mængjørelse, var det overdraget Artilleriets Laboratorium at forfærdige Patroner
til elektrisk Antænding efter en af Lieutenant A r e n d r u p udarbejdet Anvisning.

Efterhaanden vare alle til Minespærringer fornødne Elementer gennem-
arbejdede og prøvede saaledes, at man kunde tænke paa en Organisation af
Personel og Materiel.

Under 27de Februar 1869 modtog Korpset fra Minevæsenet en Beret-
ning om:

- hvor Miner vare anvendelige i de danske Farvande til Landets Sikring
i Almindelighed og til enkelte Punkters i Særdeleshed,
- hvilket Personel der udfordredes,
- hvilke Pengemidler der vilde medgaa til Anskaffelse af Materiel, og
- hvor lang Tid der vilde behøves til Spærringernes Etablering.

Efter denne Beretning formentes Miner at være anvendelige til Spær-
ring af Kroneløbet, af Adgangen til Kongedybet, af Drogden, af Store og Lille
Belt samt om Søforterne til disses Sikring imod Baadeangreb.

Bekostningen ved Anskaffelsen af det til disse Spærringer fornødne
Materiel ansloges til c. $1\frac{3}{4}$ Million Rdlr.

Af Personel behøvedes: 13 Officerer, 4 Stabssergenter, 15 Mekanikere,
36 Underofficerer og af Mandskab: 105 indøvede og 72 mindre øvede eller
uøvede Mand. Til Spærringernes Etablering vilde medgaa c. 3 Maanedei.

Da denne omfattende Spærring af Landets Farvande maatte anses for
uoverkommelig, og navnlig Etableringen vilde medtage alt for lang Tid, maatte
det anses for rettest at begrænde den og foreløbig kun tage Hensyn til Spærringen
af Farvandene om Kjøbenhavn, nemlig Kroneløbet samt Kongedybet imod Nord
og Syd, og til Forternes Beskyttelse, hvilke Foranstaltninger efter Beretning fra
Minevæsenet af 24de Marts 1869 vilde medføre en Udgift af c. 650,000 Rdlr.,
og som med et Personel af 11 Officerer, 5 Stabssergenter, 11 Mekanikere, 42
Underofficerer og 291 Mand samt 6 Fyrbødere kunde fuldføres i 3 Uger.

Efter et i Overensstemmelse hermed affattet Forslag bestemte Ministe-
riet under 29de Mai, at saavel Øvelserne som Materiel-Anskaffelserne foreløbig
skulde have Forsvaret af Kjøbenhavns Søforter til Maal, nemlig: Spærring af
Kroneløbet og Kongedybet samt Forhindring af Forternes Beskydning paa
nært Hold og af Baadeangreb. Med Hensyn til Personellet henvistes til
Engagement af civile Folk, da det ikke kunde ventes afgivet hverken fra
Landetat eller Marine. Minevæsenets Virksomhed gik ifølge heraf ud paa
at gjøre Forslag til en hensigtsmæssig Anvendelse af de Midler, som aarlig
kunde ventes bevilgede, for til enhver Tid at have et Materiel til Raadighed,
der kunde bidrage til Forsvaret, og for hvert følgende Aar i et videre Omfang.

Under 26de Juni indsendtes Forslag til Anskaffelsen af:

- Udlægningsmateriel,
- Minemateriel til Kroneløbets Spærring,
- — til Søforternes Forsvar og
- — til sporadiske Miner i Kongedybet,

et Forslag, som yderligere specificeredes i Indberetning af 18de August, hvor hele Mineforsvaret var ordnet systematisk.

Med Undtagelse af Lieutenant Schiwe, som siden September 1867 havde været til Minevæsenets Assistance ved Arbejderne paa Søen, havde Marinen hidtil forholdt sig passiv lige over for Minevæsenet; da dette begyndte at experimentere med Ro- og Dampbaade og at udruste disse med Torpedoer, kunde Marinen ikke længer holde sig tilbage. Marineministeren anmodede derfor om at faa oprettet et Kursus i Minelære og i Miners Anvendelse fra Fartøier for 1 Officer og 4 Underofficerer, hvilket Krigsministeriet indrømmede under 2den April 1869. Dermed begyndte Marinens Deltagelse i det aktive Torpedovæsens Udvikling.

Minevæsenet fortsatte imidlertid Øvelserne og Forsøgene.

2den Ingenieurbataillons Oversergenter undervistes og indøvedes i alle Detailler; Marinens Personale undervistes og øvedes i Forfærdigelsen af mindre Miner og disses Anvendelse fra Fartøier.

Forsøgene med Dynamit og Bomuldskrudt fortsattes.

Efter Indbydelse fra Sverig deltog Lieutenant Arendrup i Sprængningen af en Skibsbund i Karlskrona, og Oberst Schrøder overværede nogle Forsøg i Fiume med den Luppis-Whiteheadske Fisketorpedo.

De ved de fortsatte Forsøg og Øvelser indvundne Erfaringer medførte Forandringer og Forbedringer ved Minemateriellet og lærte efterhaanden, hvad der behøvedes for at sikre et Systems Brugbarhed, saavel med Hensyn til dets Udlægning som til dets Holdbarhed; bestandig blev det mere og mere klart, at et indøvet Personel var af største Vigtighed for i en til Forholdene passende kort Tid at kunne anbringe Minerne. Nogle Forsøg paa at engagere civile Folk førte ikke til noget Resultat, og de enkelte Befalingsmænd, som 2den Ingenieurbataillon maatte afgive, vare tildels uden Betydning.

Da det var meningsløst at anskaffe et kostbart Materiel, som af Mangel paa personelle Kræfter ikke kunde finde Anvendelse i paakommende Tilfælde, blev det nødvendigt at faa en selvstændig Afdeling oprettet for denne Gren af Forsvaret.

Ved Lov af 28de Mai 1870 oprettedes da Søminetjenesten.

Ifølge denne Lov skulde Personalet bestaa af følgende Befalingsmænd: 1 Chef, 1 Kapitain, 1 Lieutenant, 2 Stabssergenter og 4 Sergenter. Mandskabet skulde formeres ved, at der hvert Aar udskreves 20 Mand. Ved Kundgjørelse for Hæren af 24de Juli 1870 fandt Oprettelsen Sted i Overensstemmelse med Loven. Oberst Schrøder ansattes som Chef for Søminetjenesten, Kapitain Arendrup som Chef for Sømineafdelingen; Underofficererne valgtes dels af 2den Ingenieurbataillon, dels af Marinen; 5te og 7de Bataillon afgav 20 Mand.

Øvelserne fremmedes efter et af Ministeriet under 24de Juli approberet Program og efter en nærmere bestemt Tjenestegang.

De fornødne Kontorer og Arbejdsstuer indrettedes paa Kvintus, hvor tillige Opførelsen af Magasiner for Materiellet paabegyndtes.

Udbrudet af den fransk-tyske Krig foranledigede Regjeringen til at

træffe nogle defensiva Foranstaltninger, og Ingenieurkorpsset beordredes i dette Øiemed til at forberede Udlægningen af de i Behold værende elektriske Miner til Kroneløbets Spærring samt de Ramstedske Miner om Søforterne og Udrustning af Torpedobaade. De befalede Forberedelser bleve trufne, og da det til Søminetjenestens Raadighed stillede Personel ikke kunde besætte Torpedobaadene og ikke i en rimelig Tid kunde udlægge de Ramstedske Miner om Forterne, bestemtes det, at Marinen skulde levere Mandskab til Torpedobaadenes Betjening, og at Besætningerne paa Forterne skulde indøves i Udlægningen af Minerne om disse. For Betjeningen af de elektriske Miner i Kroneløbet gjordes Forslag til Etableringen af Minestationer paa Lynetten og ved Kalkbrænderiet. Disse Stationer bleve dog ikke opførte og Minerne ikke udlagte.

Efter at der var vundet Erfaring om, hvorledes et passivt Minemateriel kunde og burde konstrueres, og hvorledes det vilde være at etablere og betjene, maatte det nærmere fastslaaes, i hvilket Omfang det skulde benyttes i Farvandene om Kjøbenhavn.

I dette Øiemed traadte Kommandør Wrisberg og Oberst Schrøder sammen i Kommission for at udarbejde et Forslag. I dette blev foreslaaet: en Afspærring af Kroneløbet, dels ved Bundminer, dels ved elektriske Stødminer; Afspærring af Kongedybet, saavel nord for Trekroner som syd for Prøvesten, ved elektriske Stødminer imellem 24 Fods Kurverne; fra disse ind til 10 Fods Kurven paa Landgrundene og paa Middelgrunden foresloges anbragt Stendæmninger.

Da Ministeriet frygtede for, at de faste Stendæmninger skulde være til Hinder for Skibsfarten, befalede Sagen paany tagen under Overveielse af ovennævnte Kommission, forstærket med Kapitainerne Schiwe og Arendrup. Det tidligere Forslag vedtoges paany, kun at Stendæmningerne paa Landgrundene foresloges erstattede ved Tovspærringer og paa Middelgrunden ved aktive Torpedoer. Efter Forslaget behøvedes:

- til Kroneløbets Spærring: 30 Bundminer og 37 elektriske Stødminer og
- til Kongedybets Spærring:
  - imod Nord 109 elektriske Stødminer,
  - imod Syd 52 do.

Til disse Miners Betjening udfordredes en bombesikker Station paa Trekroner og en lignende paa Prøvesten.

Forslaget approberedes foreløbigt, og Anskaffelserne fremmedes saaledes, at Materiellet aarlig forøgedes med et vist Antal Minekasser med tilsvarende Ledningstraad, Ammunition m. v. Til Bundminerne regnedes paa sædvanligt Krudt og til de elektriske Stødminer paa Dynamit. Aarlig bevilgedes foreløbig 120,000 Kroner til Materiel og Øvelser samt til Forsøg.

Under 12te Oktober 1870 bevilgedes Midler til Anskaffelse og Prøver med den af Englænderen Harvey konstruerede Slæbetorpedo. Uagtet denne Torpedos Detailler vare ubekjendte, lykkedes det dog ved fortsatte Experimenter at naa et nogenlunde heldigt Resultat. Ligesom det tidligere ved Betjeningen af Torpedobaadene viste sig nødvendigt at have søkyndige Kræfter til Raadighed, blev det end yderligere nødvendigt ved Brugen af Harveys

Torpedo, hvortil udfordredes ikke alene en søkyndig Betjening men ogsaa større Fartøier, end Søminetjenesten kunde raade over. Forlangendet om Marinens Assistance med Materiel og Personel blev mere og mere indtrængende, og for Marinen blev det samtidig mere og mere nødvendigt at tage virksom Del i Udviklingen af det aktive Torpedovæsen. Marineministeriet søgte derfor at faa flere og flere Befalingsmænd instruerede ved Søminetjenesten. Under 21de September var Premierlieutenant Jøhnke af Flaaden fast ansat ved Søminetjenesten og blev det bestemt, at der hvert Aar skulde holdes et Kursus for Officerer og Underofficerer af Marinen i Søminelære; desuden overværede flere Officerer i kortere eller længere Tid Øvelserne ved Søminetjenesten.

Søminetjenesten manglede ikke alene søkyndig Assistance men ogsaa Mekanikere; efter forgyæves at have søgt civile Kræfter, besluttedes det at lade tvende Underofficerer, van Deurs og Truelsen, gennemgaa nogle Kursus i Maskin- og Instrumentmager-Værksteder, hvorved de opnaaede den Færdighed i de forefaldende mindre Arbeider ved Maskiner og Instrumenter, som var nødvendig for den daglige Tjeneste.

Søminetjenesten indskrænkede ikke sin Virksomhed til Søminerne alene, men fra forskellige Sider forlangtes Undervisning i Brugen af Dynamit og i Konstruktionen af Minekasser; iblandt andre anmodede Postvæsenet om Undervisning af nogle Funktionærer ved Beltransportvæsenet i Issprængning ved Dynamit; og for Marineministeriet sprængtes en stor Sten i Drogden.

Den Virksomhed, der overalt var tilstede for at udvide Søminevæsenet, medførte, at mange Projekter indsendtes til Ministerierne, saavel fra Indlandet som fra Udlandet. I Reglen afvistes alle Tilbud, idet man antog det for hensigtsmæssigere ved Experimenter og Forsøg at naa, hvad der ønskedes, end med betydelige Bekostninger at erhverve fremmede Opfindelser, ofte af tvivlsom Værd. Efter at Omfanget af de passive Miners Anvendelse var fastsat, Personellets Uddannelse bestemt og Forholdene nogenlunde ordnede, antog Tjenesten i det Hele en regelmæssigere Gang. Miner og Udlægningsmateriel anskaffedes, en bombesikker Minestation opførtes paa Trekroner, en Vagtbygning paa Prøvesten indrettedes til Minestation, et Øvelsesterrain afmærkedes imellem Prøvesten og Mellemfortet, Minernes Udlægning, Betjening og Gjenoptagen øvedes.

Forsøgene med Harveys Torpedo fortsattes og understøttedes af Marinen, som, efterat Marineministeriet under 10de Mai 1871 havde udtalt som sin Formening, at Søminetjenesten var fælles for Hær og Flaade, ydede Søminetjenesten god Assistance i forskellige Retninger; saaledes besørge des for Søminetjenesten: Anskaffelsen af et Dykkerapparat, Afslutning af Kontrakt om Levering af en Dampbaad; Søminetjenestens Fartøier oplagdes paa Orlogsværftet; Maskinister til Dampfartøierne leveredes af Værftet; større og mindre Fartøier stilledes til Raadighed ved Forsøgene med Harveys Torpedo, og Pandserskibet „Gorm“ beordredes til at løbe paa en Minekonstruktion for at prøve denne.

Oprettelsen af Søminetjenesten med en fast Afdeling kunde kun be-
 tragtes som et første Skridt til Søminemateriellets Betjening. Efterhaanden
 som Materiellet forøgedes, blev Mangelen paa Personel mere følelig. Allerede

under 14de Februar 1872 bestemtes, at der skulde stilles 4 Oversergenter eller Sergenter til Raadighed ud over, hvad Loven bestemte; endvidere ansattes 2 Underofficerer af Marinen til stadig Tjeneste, dog kun et Aar ad Gangen; en civil Maskinist engageredes til den flydende Dampkrans Pasning, og til Dampbaaden stillede Marinen en Maskinsvend til Raadighed.

De ved Søminetjenesten foretagne Forsøg med aktive Torpedoer — Stangtorpedoer fra Ro- og Dampbaade samt Harvey's Slæbetorpedo — havde godtgjort, at disse Torpedoer vare anvendelige og ved fortsat Indøvelse i Brugen kunde blive af Betydning.

Da disse Torpedoers Betjening fordrede et søkyndigt Personale, som Søminetjenesten ikke havde til Raadighed, henstilledes det som nødvendigt, at Marinen overtog den videre Udvikling af det aktive Torpedovæsen for nogenlunde at holde Skridt med disse Torpedoers Udvikling i andre Stater. Marineministeriet besluttede endelig i 1872 at oprette en Afdeling for det aktive Torpedovæsen under Orlogsværftet og ansatte Kapitain Schiwe, som i længere Tid havde overværet alle Søminetjenestens praktiske og tekniske Arbeider, som Chef for denne Afdeling.

Søminetjenesten afleverede alle Konstruktioner og Apparater, henhørende til det aktive Torpedovæsen, til Kapitain Schiwe og afsluttede dermed sine Forsøg og Øvelser paa det aktive Torpedovæsens Omraade.

En absolut Adskillelse af det passive og aktive Minevæsen fandt dog ikke Sted. I Erkjendelse af, at de tvende Grene af Minevæsenet havde meget tilfælles, at de kunde være hinanden til Hjælp og Støtte ved Tjenestens Bestridelse, og at det ikke vilde være hensigtsmæssigt i en lille Stat at oprette særskilte Sømineafdelinger for Hær og for Flaade, blev det bestemt, at den theoretiske Undervisning blev givet ved Søminetjenesten og de praktiske Øvelser ved Afdelingerne under henholdsvis Ingenieurkorpset og Orlogsværftet. For yderligere at fastholde Enheden oprettedes under 21de Oktober 1872 „Søminekommissionen fælles for Hær og Flaade“.

Den sammensattes af 3 Ingenieurofficerer og 3 Officerer af Marinen nemlig: Oberst Schrøder, Kapitainerne Høncke og Arendrup, Kommandeur Wrisberg, Kapitain Schiwe og Premierlieutenant Jøhnke samt 2 ekstraordinære Medlemmer: Oberst Kauffmann af Artilleriet, Chef for Søbefæstningen og Kommandeur Schönheyder, Underdirekteur ved Orlogsværftet. Denne Kommission, som var underlagt Ingenieurkorpsets Chef, havde at gjøre Forslag om alle Foranstaltninger af fælles Interesse, at forestaa og lede Forsøg samt afgive Betænkning om Projekter henhørende under Minevæsenets Omraade.

Efter Kommissionens Forslag anskaffedes en Grammes Lysmaskine. Forsøg med Tovspærringers Anbringelse, Vedligeholdelse og Modstandskraft foretoges, og det viste sig, at denne Hindring ikke kunde erstatte Stendæmningerne paa Landgrundene og var uanvendelig paa Middelgrunden.

Betænkning afgaves om et af Premierlieutenant Jøhnke af Flaaden indsendt Projekt til et flydende Fort, og Kommissionen anbefalede Anskaffelsen af den Whiteheadske Torpedo.

Søminetjenestens gjentagende og indtrængende Forestillinger om Nød-

vendigheden af Personellets Forøgelse, og at navnlig et betydeligt Antal maritime Kræfter maatte stilles til Raadighed for i den korteste Tid at kunne etablere de bestemte Spærringer, foranledigede Ministeriet til at tage under Overveielse, om det ikke maatte være rettest at faa Søminevæsenet i dets Helhed underlagt Marineministeriet.

Søminetjenestens Erklæring i denne Anledning var, at det passive Søminevæsen burde forblive under Ingenieurkorpset, naar det var muligt paa en eller anden Maade at sikre sig det fornødne Personal af Hær og Flaade; kun naar denne Mulighed ikke kunde opnaaes uden ved at henlægge Søminevæsenet under Marinen, maatte dette Alternativ vælges.

Sagen blev stillet i Bero; det passive Søminevæsen forblev under Ingenieurkorpset og det aktive under Flaaden.

I Slutningen af 1875 blev Sagen atter optagen, idet Chefen for Søminetjenesten beordredes til at træde sammen med Direktøren i Marineministeriet for at foreslaa en Ordning af Søminevæsenet. Resultatet af Forhandlingerne var en Indstilling om, at der skulde oprettes tvende Afdelinger, en under Ingenieurkorpset for det passive Minevæsen og en under Orlogsværftet for det aktive; begge omtrent lige store Afdelinger under en fælles Chef. Indstillingen forblev uden Følger, og Trangen til en Forøgelse af Personalet blev ikke afhjulpen; vel blev Rekruttilgangen forøget med 8 Mand aarlig, det tilfodes at engagere indtil 10 civile Folk, og nogle flere Befalingsmænd af Marinen instrueredes, men Befalingspersonalet forblev utilstrækkeligt.

Alle tidligere Forsøg paa Minevæsenets Omraade vare foretagne i en mindre Maalestok; endnu manglede et Forsøg i det Store om Sprængstoffernes Forhold til de brugelige Pandserskibes Modstandskraft.

I England bleve slige Forsøg foretagne imod et Pantserfartøi, „Oberon“ kaldet; men den engelske Regjering holdt Resultaterne hemmelige og havde paa Forespørgsel nægtet at tilstede danske Officerer at overvære Forsøgene.

Bekostningen ved her at foretage lignende Forsøg vare saa betydelige, at man krympede sig ved at foreslaa det. Den Tilmærelse, som ved hyppige Besøg og Udvexling af Ideer havde fundet Stad imellem det danske, svenske og norske Torpedovæsen, førte til, at de tre Stater bleve enige om at gjøre et større Forsøg i Fællesskab.

I Slutningen af 1873 vare Betingelserne fastsatte imellem Regjeringerne, og Kapitain Arendrup beordredes til at træde sammen i Kommission med Kapitainerne Koren og Ekerman som Repræsentanter for Norges og Sveriges Torpedovæsen.

Forberedelserne til dette Forsøg paabegyndtes med nærmere Bestemmelse om Detaillerne, med Konstruktionen af Pantseret og dets Anbringelse paa et af Sverige leveret Skibsskrog.

Da det rygtedes, at dette Forsøg vilde blive foretaget, blev den engelske Regjering mere medgjørkelig og viste sig villig til at udvexle Resultater og give Oplysninger om Oberon-Forsøgene imod at faa Oplysning om vore. Premierlieutenant Jøhnke af Flaaden, ansat ved det passive Søminevæsen, beordredes midlertidigt bort og afgik efter Marineministeriets Ordre

til England for at overvære de der forefaldende Forsøg, som foretoges omtrent samtidig med Fællesforsøget i Karlskrona, hvor Sprængningerne paabegyndtes i Juli 1875. Resultatet af samtlige Forsøg var en tilnærmelsesvis Bestemmelse af Sprængstoffernes Virkning i Forhold til Ladningernes Størrelse og Afstand fra Objektet samt dettes Modstandsevne, Bestemmelser, som vare af særlig Betydning for Anvendelsen af Stangtorpedoer.

Det danske Søminevæsens Sammenarbejde med det svenske og norske havde ikke alene bidraget til at naae et i videnskabelig Henseende fyldigt Resultat, men havde ogsaa i væsentlig Grad formindsket Udgifterne. En lignende pekuniær Fordel opnaaedes senere ved Sammenslutningen, idet de tre Stater som en Enhed anskaffede den Whiteheadske Torpedo efter Overenskomst med Opfinderen.

Samtidig med de større Forsøg arbejdedes paa Forbedring af Detail-Konstruktionerne. Flere Minekonstruktioner udlagdes aarlig i 4 à 6 Vintermaaneder i Vandet for at prøve Holdbarheden. Svaghederne lærte man at kjende; iblandt andet viste de hidtil benyttede Strømluttere sig mindre paa-lidelige, hvilket foranledigede, at man gik over til Kviksvølvstrømluttere, en Konstruktion, som tillod et friere Valg af Minekassernes Form; denne var hidtil cylindrisk med flade Bunde; efterhaanden blev Bundene convexe og endelig naaedes den fuldkomneste Form, idet Minekassen blev sfærisk. Ledningstraadenes Opbevaring var ligeledes Gjenstand for omhyggelig Overveielse; der inddæmmedes et Bassin, hvor Vandet kunde holdes nogenlunde rent, og i dette sænkedes Ledningstraaden, oprullet paa Valser, som ophængtes paa en dertil bygget Bro. Hver Valses Ledningstraad blev sat i Forbindelse med et med fornødne Instrumenter forsynet Lokale, hvor Isolationens Tilstand til enhver Tid kunde undersøges.

Strømfordelingsbordene forøgedes og forbedredes; Minestationerne paa Trekroner og Prøvesten monteredes efterhaanden saaledes, at de vare fuldstændig krigsberedte.

Ved nøiagtige Signaler og tilsvarende Kaart betegnedes hver Plads, hvor en Mine eventuelt skulde anbringes; der arbejdedes i det Hele hen til at udføre alle Forberedelser saaledes, at Minerne kunde udlægges i den korteste Tid. En ny flydende Dampkran af forbedret Konstruktion anskaffedes, og under fortsatte Øvelser blev Udlægningen indøvet saaledes, at der til hver flydende Mines Udlægning kun behøvedes ti Minuter. Efter denne Minimumstid blev der udarbejdet Tabeller for den Styrke, der maatte være tilstede paa hvert Arbejdssted for at kunne forsyne Udlægningsbrigaden med fuldtfærdige Minekonstruktioner og for at sætte disse i Forbindelse med Stationerne. En Stendæmning udlagdes paa Landgrunden til Minelinien nord for Trekroner, og en lignende var projekteret anbragt paa Landgrunden syd for Prøvesten.

Et komplet Materiel til Minespærringerne i det fastsatte Omfang var tilstede, og alle Forberedelser trufne til Minernes Udlægning og Betjening, kun Personellet var ikke tilstede, og hvorfra det i paakommende Tilfælde skulde tages var ikke paavist, navnlig savnedes de maritime Kræfter, som Marine-

ministeriet ikke turde forpligte sig til at stille til Søminetjenestens Raadighed ved en Krigs Udbrud.

Da det ikke var muligt for Krigsministeriet at stille det fornødne Personale til Raadighed, og da det maatte anses for uforsvarligt at lade et kostbart Materiel henligge eller ikke benytte det i rette Tid og i størst muligt Omfang, fandt man det rettest at henlægge det hele Søminevæsen under Marineministeriet, som, idet det overtog Ansvaret, formentlig uden store Vanskeligheder vilde kunne stille de fornødne maritime Kræfter til Raadighed.

Under 11te Marts 1878 henlagdes Søminetjenesten under Marineministeriet. Den hidtilværende Chef for det aktive Torpedovæsen ansattes som Chef for begge Afdelinger. „Søminekommissionen fælles for Hær og Flaade“ ophævedes, og en ny „Søminekommission“ oprettedes med Flaadeinspektøren som Formand og som Medlemmer: Ingenieurkorpsets Chef, Chefen for Søbefæstningen, en ældre Ingenieurofficer, Chefen for Søminevæsenet, de tvende Afdelingschefer og Underdirektøren ved Orlogsværftet.

Ingenieurkorpsets Indfyldelse paa Søminevæsenet ophørte dog ikke ganske, idet Sømineafdelingens Organisation og Personale forblev uforandret. Først ved Søminekorpsets Oprettelse ved Lov af 28de Mai 1880 om Flaadens Ordning indtraadte en væsentlig Forandring. Alt ved Sømineafdelingen indøvet Mandskab af 1ste Ingeniebataillon overførtes til Flaadens Mandskab; de tvende Stabssergenter og nogle Sergenter forsattes til Marinen, og Officerspladserne besattes med Officerer af Marinen. For at indlede og lette Overgangen bestemtes det dog, at af de ved Afdelingen tjenestegjørende Ingenieur-officerer skulde Kapitain Arendrup forblive 3 Aar, Premierlieutenant Juul 2 og Premierlieutenant Daugaard 1 Aar til Tjeneste ved Søminekorpset.

Kapitain Arendrup fratraadte dog Tjenesten kort Tid efter for at gaa som Gouverneur til Vestindien, og med Kapitain Juuls Afgang i Januar 1884 afsluttedes Ingenieurkorpsets Virksomhed paa Søminevæsenets Omraade.

Sluttelig skal det tilføies, at foruden ovennævnte Officerer af Ingenieurkorpset have Premierlieutenanterne C. Jøhnke og Kohl været ansatte ved Søminetjenesten henholdsvis i Aarene 1870—73 og 1870—76.

The first of these is the fact that the United States is a young nation, and that its history is a history of growth and expansion.

Secondly, the United States is a nation of immigrants, and its history is a history of the struggle to create a new society from the diverse cultures of its people.

Thirdly, the United States is a nation of pioneers, and its history is a history of the quest for new lands and new opportunities.

Fourthly, the United States is a nation of freedom-fighters, and its history is a history of the struggle for liberty and justice for all.

Fifthly, the United States is a nation of innovators, and its history is a history of the creation of new ideas and new technologies.

Sixthly, the United States is a nation of dreamers, and its history is a history of the pursuit of the American Dream.

Ingenieurkorpsets Virksomhed

paa

Veivæsenets Omraade.

Ved

Kapitain **Collin-Lundh** og Kancelliraad **C. Petersen**.

Oplysningerne vedrørende Veitjenesten i Holsten og Lauenborg

ere givne af

General **H. T. Wenck**.

Hermed 9 Bilag.

I. Veitjenesten i Kongeriget.

I Aaret 1761 resolverede Kong Frederik den Femte, at der i alle Rigets Provindser skulde anlægges nye Landeveie, idet disse overalt paa den Tid vare i den sletteste Tilstand.

Fra Frankrig erholdt man 3 Ingenieurer, af hvilke den ene, Marmillod, blev Overinspektør. Forslag til Veiarbejderne udarbejdedes og Fredensborgveiens Anlæg paabegyndtes i Aaret 1763; men allerede i Aaret 1766 afskedigedes Marmillod, og det bestemtes, at Veiarbejdet skulde bestyres af Ingenieurkorpset i Forbindelse med et Pionerkorps. Denne Ordning bestod dog kun til April 1767, da Bestyrelsen henlagdes til Rentekammeret, og Marmillod blev paany antagen som Overveinspektør og fungerede som saadan indtil Aaret 1776, da han afløstes af Lieutenant Rosenberg. I Aaret 1778 blev en General-Veikommission nedsat, som havde at gjøre Udkast til Veiarbejdernes Fortsættelse og fremtidige Bestyrelse.

Under denne General-Veikommission oprettedes ved kongelig Resolution af 31te August 1785 et Veikorps med en Overveimester, Veimestere og Kondukteurer; nye almindelige Bestemmelser om Veiarbejdernes Udførelse udarbejdedes, og paa Grundlag heraf udkom Forordningen af 13de December 1793.

Ved kongelig Resolution af 22de Marts 1808 ophævedes General-Veikommissionen, og dens Forretninger henlagdes under Rentekammeret. „Veikorpsset“ bestod derimod fremdeles, indtil Hovedlandveisarbejderne ved kongelig Resolution af 18de September 1833 henlagdes under Ingenieurkorpset, hvilket skete fra 1ste Januar 1834, og samtidig overgik dertil Officererne fra Veikorpsset.

Arbejderne udførtes i ovennævnte Tidsrum dels ved Naturalarbejde og Leverancer in natura af de paagjældende Egenes Hartkorn, dels ved Militairkommandoer, og var med Hensyn til Udstrækningen i de enkelte Aar begrændset af det Hartkornet paahvilende Maximumsbidrag.

Af særligt Hensyn til Agerbruget blev der ved kongelig Resolution af 18de December 1819 udstedt Forbud imod at fordre Naturalarbejde udført i

Høst- eller Saatiden, hvilket neppe til enhver Tid blev overholdt, eftersom der hyppig fremkom Klager herover fra de Naturalpligtiges Side.

For de ved Veitjenesten ansatte Officerer blev der af Rentekammeret udstedt Fribefordringspas, og de Pengemidler, som udfordredes til Administrationsudgifter o. l., foranstaltede Kammeret anviste paa Korpsets Foranledning.

Hovedlandeveisanlægene paabegyndtes som oven anført omtrent i Aaret 1761 og uagtet de mindre gunstige Forhold, hvorunder der virkedes, blev der dog allerede i de nærmest følgende Aar udrettet ikke Ubetydeligt, navnlig paa Sjælland; her anlagdes saaledes:

Fredensborg-Veien i Aarene 1763—75			
Korsør	"	-	1770—88
Roskilde	"	-	1771—74
Kjøge	"	-	1779—88
Helsingør	"	-	1779—92
Kallundborg	"	-	1780—95
og Frederiksborg	"	-	1792—1800

I de paafølgende Aar fra 1800 til 1840 udførtes i Jylland nedenførte Arbejder:

Amt	Veistrækning	Aar	Vei- længde		Bemærkninger
			Mil	Favne	
Veile.....	Snoghøi-Kolding.....	1820—40	2	1348	3 Broer.
	Kolding Kjøbstad.....	1806—8 1830—38	"	326	
	Kolding-Slesvigs Grændse.....	1820—24	"	345	20 Al. mell. Grøfterne.
	Kolding-Veile.....	1803—5 1818—24 1836—40	"	"	1 Bro.
			1	2288	20-14 Al. mell. Grøfterne.
			"	"	
	Veile Kjøbstad.....	1802—5 1830—36	"	"	1 Bro.
			"	390	1 Bro.
	Veile-Horsens.....	1818—38 1835—36 1837—39	"	"	
			1	114	16-14 Al. mell. Grøfterne.
			"	"	
			5	811	6 Broer.
	Skanderbg...	Veile-Horsens.....	1834—36	"	772
Horsens Kjøbstad.....		1834	"	38	
Horsens-Skanderborg.....		1830—40	1	2772	16-14 Al. mell. Grøfterne. 3 Broer.
Skanderborg Kjøbstad.....		1832—38	"	226	
Skanderborg-Aarhus.....		1828—40	"	3525	16-14 Al. mell. Grøfterne. 1 Bro.
			2	3333	5 Broer.
			8	144	11 Broer.

Amt	Veistrækning	Aar	Veilængde		Bemærkninger
			Mil	Favne	
		Transp..	8	144	11 Broer.
Aarhus.....	Skanderborg-Aarhus	1835—40	„	2110	16-14 Al. mell. Grøfterne. 1 Bro.
	Aarhus Kjøbstad	1839—40	„	265	Ombygning af Frederiks- broen.
	Aarhus-Randers	1836—38	„	125	14 Al. mell. Grøfterne. 1 Bro.
			„	2500	3 Broer.
Randers....	Aarhus-Randers	1820—21	„	639	16-14 Al. mell. Grøfterne.
		1835—40	2	981	2 Broer.
	Randers-Hobro	1837—39	„	836	16-14 Al. mell. Grøfterne. 1 Bro.
			2	2456	3 Broer.
Viborg.....	Viborg-Holstebro	1837—39	„	1475	16-14 Al. mell. Grøfterne.
Ringkjøbing.	Viborg-Holstebro	1838	„	1100	12 Al. mell. Grøfterne.
Ribe.....	Ribe-Varde.....	1822—23	„	88	
		1825—26	„	142	
		1831—40	1	3950	16-14 Al. mell. Grøfterne. 3 Broer.
			2	180	3 Broer.
		Tilsammen...	13	3855	20 Broer.

En rationel Chaussering fandt kun undtagelsesvis Sted, hvilket forklarer Grunden til, at flere af disse Veistrækninger i en senere Periode atter grundforbedredes.

Veienes Vedligeholdelse paahvilede Amterne; naar en Veistrækning skulde ombygges eller grundforbedres, afleveredes den til Veikorpset, som efter Arbeidets Fuldførelse atter tilbageleverede den til Amtet.

En Undtagelse herfra fandt dog Sted med Hensyn til de Hovedstaden nærmest liggende 2 Mil, henholdsvis paa Roskildeveien og Helsingørveien, hvis Vedligeholdelse man paa Grund af Lokalforholdene fandt det hensigtsmæssigst at henlægge umiddelbart under Veikorpset, og hvortil Udgifterne afholdtes dels af den kongelige Veikasse dels af Amtet.

I de nærmest foregaaende Aar forinden Veivæsenets Overgang til Ingenieurkorpset vare følgende Officerer ansatte i Veikorpset:

Som Chef: Oberstlieutenant Prangen,

endvidere: Oberstlieutenant Rosenberg, Kapitainerne Fiestaine, Stockfleth, Nielsen, Købke, Schlegel, Recke og Jacobsen; Lieutanterne Frisch,

Bloch, Dreyer og Andræ; Ritmester Top,

og som Materialskriver Krigskancellisekretair Garff.

Det specielle Tilsyn med de Veikorpset underlagte Arbejder førtes af

Veipikeurer og Kondukteurer, hvoraf de ældste og dygtigste havde kongelig Udnævnelse.

Da Veitjenesten allerede forinden Overgangen til Ingenieurkorpset i Aaret 1834 som ovenfor bemærket lededes af teknisk uddannede Officerer, som tildels indtraadte i Korpset, foregik der egentlig ikke ved denne Foranstaltning nogen anden væsentlig Forandring i det hidtil bestaaende Forhold, end at „Veikorpset“ ophævedes, og den samme hidtil overdragne Ledelse af Veiarbejderne henlagdes umiddelbart under Ingenieurkorpset; thi vel blev der af dette truffet forskjellige til Arbeidernes Fremme sigtende Foranstaltninger, ligesom der ogsaa udarbejdedes nye detaillerede Regler for Affattelsen af de aarlige Arbeidsforslag og disses Behandling i Forening med Amternes Delegerede, for Licitationskonditioner, Taxationsforretninger, Regnskabsformer m. v., men selve Arbeidsmaaden forblev hovedsaglig uforandret indtil Aaret 1839, da Naturalarbeidet ved kongelig Resolution af 3die April samme Aar afskaffedes og erstattedes af et Hartkornet paalignet Pengebidrag. Da dette imidlertid viste sig utilstrækkeligt til at fyldestgjøre de stadig voxende Krav til Veianlæggenes hurtigere Fremme, opgav man det hidtil fulgte System og indførte den ved Forordningen af 29de September 1841 fastsatte, hensigtsmæssigere Ordning, der bestod indtil Hovedlandeveiene, ifølge Loven af 21de Juni 1867, fra 1ste April 1868 overgik til Amtsrådenes Bestyrelse.

Fra det Tidspunkt, Veitjenesten henlagdes under Ingenieurkorpset, organiseredes samme med en dirigerende Stabsofficer som Chef, med Garnison i Kjøbenhavn, og med det til enhver Tid nødvendige Antal af bestyrende Distrikts-officerer i Provindserne, hvis Hverv det var at forestaa Veitjenesten i det enhver især tildelte Distrikt, i fornødent Fald med Assistance af yngre Ingenieur-officerer.

Tilsynet førtes af fast ansatte Opsynsmænd, og de ordinaire Vedligeholdelsesarbejder udførtes af fast ansatte Veimænd.

I Aarene 1834—40 udførtes følgende Arbejder:

A. Vedligeholdelse af fuldførte Hovedlandeveie.

	Veilængde	Udgift	Naturalarbeide af Hartkornet
Paa Sjælland	11 Mil 1,900 Fv.	129,694 Rdlr.	— Tdr.
- Lolland, Falster	— —	—	—
- Fyen	7 à 8	7,011 -	1,185 -
I Jylland { (1834)	0 M. 2,715 F. } 9 - 3,808 - }	15,593 -	5,418 -
{ (1840)			
	c. 29 Mil.	152.298 Rdlr.	6,603 Tdr.

B. Vedligeholdelsesarbejder i Kjøbstæderne.

Intet (se Bemærkning nedenfor).

C. Nye Hovedlandeveis anlæg.

		Veilængde	Udgift	Naturalarbejde af Hartkornet
I Maribo	Amt	. 2 Mil 737 Fv.	14,687	Rdlr. 16,712 Tdr.
- Svendborg	„	. 1 - 839 -	9,232	- 7,313 -
- Veile	„	. 2 - 3,262 -	77,466	- 14,852 -
- Skanderborg	„	. 2 - 791 -	90,448	- 33,626 -
- Aarhus	„	. 0 - 2,986 -	16,138	- 11,552 -
- Randers	„	. 1 - 1,417 -	43,178	- 29,698 -
- Aalborg	„	. —	—	—
- Hjørring	„	. —	—	—
- Viborg	„	. 0 - 1,468 -	5,912	- 6,248 -
- Ringkjøbing	„	. 0 - 1,100 -	1,222	- 2,081 -
- Ribe	„	. 2 - 271 -	38,886	- 12,955 -
		13 Mil 871 Fv.	297,169	Rdlr. 135,037 Tdr.

D. Nye Brolægningsarbejder i Kjøbstæderne.

	Arbejdet	Udgift	Naturalarbejde af Hartkornet
Paa Sjælland	— Kv. Fv.	-- Rdlr.	— Tdr.
- Lolland, Falster: Nykjøbing og Maribo	3,191 -	10,302 -	1,935 -
- Fyen: Odense	1,311 -	5,105 -	1,847 -
I Jylland: Kolding, Veile og Aarhus	5,168 -	30,975 -	9,444 -
		9,670 Kv. Fv.	46,382 Rdlr. 13,226 Tdr.

For Aarene 1834—40 ere Udgifterne afholdte af Veikassen uden Tilskud fra Kjøbstadkommunerne.

E. Almindelige Udgifter.

(Administration)

har i Aarene 1834—40 udgjort . . . . . 53,954 Rdlr.
i Gjennemsnit aarlig . . . . . 7,700 Rdlr.

Fra Aaret 1839, da Befordringen in natura ophørte, er under „almindelige Udgifter“ indbefattet Befordringsgodtgjørelse til Officerer og Veiofsynsmænd.

I Aarene 1834—40 er der altsaa i det Hele udført:

	Udgift	Naturalarbeide af Hartkornet
1. Vedligeholdelse af fuldførte Hovedlandeveis indtil 29 Mil	152,298 Rdlr.	7,603 Tdr.
2. Vedligeholdelsesarbejder i Kjøbstæderne . .	—	—
3. Nye Hovedlandeveis anlæg, 13 Mil 871 Fv. .	297,169 -	135,037 -
4. Nye Brolægningsarbejder i Kjøbstæderne, 9,670 Kv. Fv.	46,382 -	13,226 -
5. Almindelige Udgifter (Administration). . .	53,954 -	— -
Tilsammen . .	549,803 Rdlr.	154,866 Tdr.

Med Hensyn til oven nævnte Vedligeholdelsesarbejder bemærkes Følgende: Sjælland. Her er det alene Vedligeholdelsen af den tidligere kongelige Veikasses Andel af Helsingørveien indtil 2 Milepælen og af Roskildeveien indtil Klovtofte, samt af Hovedlandeveien fra Kjøge til Vordingborg. Til de først nævnte Veistrækninger blev det raa Stenmateriale dels leveret, dels tilført af de Sogne, som vare tildelte Veiparter. Naturalarbeidet til Vordingborgveien blev præsteret af de Sognes Hartkorn, som den gamle Landeveis Vedligeholdelse forhen paahvilede. De øvrige Hovedlandeveis Vedligeholdelse henhørte ifølge Bestemmelserne i Veiforordningen af 13de December 1793 under de respektive Amter.

Lolland og Falster. Vedligeholdelsen var underlagt Amtet, med Undtagelse af de i Aarene 1834—47 anlagte Hovedlandeveisstrækninger, som først afleveredes til dette, efterat de vare fuldførte.

Fyen. Hovedlandeveienes Vedligeholdelse var ligeledes her underlagt Amterne, med Undtagelse af de i Aarene 1835—40 anlagte Strækninger og Nyborg-Bøidenveien. Naturalarbeidet til Bøidenveien præsteredes af de Sogne, hvorigjennem Veien førtes.

Jylland. Af de her fuldførte Hovedlandeveisstrækninger afleveredes ingen til Vedligeholdelse af Amterne. Ifølge kongelig Resolution af 3die April 1839 bortfaldt som oven anført ved de nye Hovedlandeveis anlæg Naturalpræstationerne af Hartkornet.

I det her omhandlede Tidsrum henhørte Vedligeholdelsen af Hovedlandevisgaderne i Regelen under vedkommende Kjøbstadkommuner. Forsaa vidt der er afholdt Udgifter til Vedligeholdelsen af de for Veikassens Regning i de nævnte Aar anlagte Gadestrækninger, ere disse indbefattede i Omlægningsudgifterne.

Da det fra alle Sider anerkjendtes, at den hidtil bestaaende Ordning af Veibestyrelsen og Arbeidsmaaden var uhensigtsmæssig, samt Fordelingen af Veibyrden høist uensartet, blev det, efterat Sagen i sin Almindelighed havde været underkastet grundige Overveielser af alle Vedkommende og sluttelig af Provindsialstænderne, ved Forordning af 29de September 1841 bestemt, at alt endnu bestaaende Naturalarbeide skulde ophøre og alt Arbeide ved de tilbage-

staaende nye Hovedlandeveis første Anlæg og derefter paafølgende aarlige Vedligeholdelse, saavel som den aarlige Vedligeholdelse af samtlige fuldførte Hovedlandeveie, skulde henlægges under Ingenieurkorpsets umiddelbare Anordning og Bestyrelse, med vedkommende Amtmand som Tilsynsførende og Rentekammeret som Overbestyrelse, ligesom hidtil. Ved Forordningen blev der givet Regler for Fremgangsmaaden ved Veiliniernes Fastsættelse, Arbeidsforslagenes Affattelse samt disses og Licitationskonditionernes Drøftelse i Forening med Amtmændene og Tilforordnede fra Aamtsraadene eller Kommunalbestyrelserne, ligesom det bestemtes, at Vedligeholdelsesarbejderne hovedsaglig skulde udføres af fast ansatte Veimænd under Ingenieurkorpsets Opsyn.

Pengemidlerne til Arbejderne skulde, under den bestyrende Ingenieur-officers Ansvar, paa Foranledning af Veidirektionen, stilles til Disposition paa den nærmeste Amtstue og hæves sammesteds enten af Officeren selv for af ham at udbetales til Entrepreneurer eller Andre, eller ifølge en af ham udstedt Anvisning hæves af vedkommende Entrepreneur.

Denne Ordning anteciperedes allerede noget forinden Forordningens Emanation ifølge kongelig Resolution af 31te Marts 1841 og Rentekammerets Skrivelse af 6te April s. A.

Ved kongelig Reskript af 30te November 1846 blev Antallet af de ved Kongerigets Hovedlandeveistjeneste ansatte Ingenieurofficerer normeret saaledes:

- 1 Veidirekteur, Oberstlieutenant,
- 1 Major,
- 4 Kapitainer af I. Klasse,
- 2 do. - II. „
- 5 Premierlieutanter,

ialt 13 Officerer.

Paa Forslag af Veidirektionen bifaldt Ministeriet senere i Juli 1860 at Hovedlandeveiene fra Aaret 1852 skulde inddeles i 6 Distrikter med:

- 1 Veidirekteur,
- 6 bestyrende og
- 2 assisterende Ingenieurofficerer,

som tillige skulde afholde Veisyn paa de mindre Landeveie, deltage i Forhandling om nye Retningslinier for disse Veie, samt i det Hele taget, saavidt fornødent, anvendes til Undersøgelser i Sager angaaende de mindre Landeveie.

Disse Bestemmelser bleve dog ikke strengt overholdte, idet Antallet af de ved Veitjenesten ansatte Officerer i Virkeligheden varierede efter Forholdene, saaledes at det snart var større, snart mindre, eftersom Omfanget af de til enhver Tid under Udførelse værende Arbejder krævede det.

En Oversigt over de ved Kongerigets Hovedlandeveistjeneste i Aarene 1834—68 ansatte Ingenieurofficerer findes paa Bilag Nr. 1.

Ved det oven nævnte kongelige Reskript af 30te November 1846 blev Veikassens Bidrag til Ingenieurkorpsets Gagering fastsat til 13,148 Rdlr., men det var i Virkeligheden foranderligt og beregnedes efter det Antal Officerer af de forskellige Charger, som aarlig havdes til Tjeneste.

Ved Forhandlinger mellem Indenrigsministeriet og Krigsministeriet blev Bidraget i Aaret 1850, uanset om Officersantallet var større eller mindre end normeret, fastsat til en bestemt aarlig Sum af . . . . . 14,000 Rdlr., som i 1855—56 reduceredes til . . . . . 13,400 - og fremdeles i Aaret 1858—59 til . . . . . 12,800 - som nu forblev uforandret indtil Aaret 1868.

Foruden dette Beløb bevilgedes endvidere et ekstraordinært Tillæg af 500 Rdlr. aarlig til den Officer, der beklædte Stillingen som Veidirekteur, forsaavidt denne undtagelsesvis kun havde Majorscharge. I Reglen blev enhver ved Veitjenesten ansat Ingenieurofficer anvist fast Garnison i en Kjøbstad og erholdt reglementerede Kvarterpenge, som udrededes af det ovennævnte Bidrag til Gageringen. Under Fraværelse fra Garnisonsstedet i Tjenesteforretninger erholdt Officeren derhos reglementerede Diæter, som for en bestyrende Distriktofficer kunde beløbe sig til fra c. 250 til 500 Rdlr. aarlig.

Befordringsgodtgjørelse paa Tjenestereiser, ifølge Forordning af 29de September 1841, § 14, bestemtes af Rentekammeret og senere af Indenrigsministeriet efter Veidirektionens Indstilling; den varierede i Forhold til Extraposttaxten og udgjorde i Regelen mellem 7 å 8 Mark pr. Mil.

Veidirektionen erholdt Befordringsgodtgjørelse efter Extraposttaxt. Som Vederlag for Kontor- og Arkivlokale, Brændsel, Belysning og Budsendelse erholdt Veidirektionen c. 200 Rdlr. og Distriktofficererne c. 50 Rdlr. aarlig.

For de Distriktofficererne betroede betydelige Pengesummer stilledes ingen Kaution. Kontrollen med Pengenes rigtige Anvendelse og med Kassebeholdningernes Tilstedeværelse førtes dels ved en effektiv Revision og et detailleret Bogholderi af den under Veidirektionen ansatte Bogholder og Revisor, dels ved aarlig Kasseeftersyn af Veidirekteuren.

I Aarene 1841 til 1867/68 udførtes følgende Arbejder:

A. Vedligeholdelse af fuldførte Hovedlandeveje.

	Veilængde	Udgift
Paa Sjælland	40 Mil 2821 Fv.	2,477,782 Rdlr.
- Lolland, Falster . .	13 - 3181 -	394,697 -
- Fyen indtil	21 - 677 -	616,736 -
I Jylland indtil . . .	101 - 3739 -	2,148,376 -
	<hr/>	<hr/>
	177 Mil 2418 Fv.	5,637,591 Rdlr.

B. Vedligeholdelsesarbejder i Kjøbstæderne.

Paa Sjælland.	— Mil 3814 Fv.	71,750 Rdlr.
- Lolland, Falster . .	— - 2026 -	16,577 -
- Fyen	— - 2361 -	56,516 -
I Jylland	2 - 91 -	53,510 -
	<hr/>	<hr/>
	4 Mil 292 Fv.	198,353 Rdlr.

C. Nye Hovedlandeveis anlæg.

I Maribo Amt	Mil	Fv.	142 Rdlr.
- Svendborg -	—	—	4,434 -
- Veile - 1841 til 1853/54	7	2526	345,625 -
- Skanderborg - do. - do.	4	2480	174,112 -
- Aarhus - 1841 - 1855/56	5	3832	338,179 -
- Randers - { 1841 - 1853/54 . . . . . 1858/59 til 1861/62	4	1851	360,657 -
- Aalborg - 1846 til 1856/57	8	2797	472,911 -
- Hjørring - 1844 - 1853/54	8	599	333,040 -
- Viborg - 1848 - 1859/60	9	3845	597,167 -
- Thisted - 1857/58 til 1860/61	3	1463	120,576 -
- Ringkjøbing - 1845 til 1863/64	24	3406	1,494,657 -
- Ribe - 1845 - 1861/62	7	2138	343,419 -
<hr/>			
85 Mil			937 Fv. 4,584,919 Rdlr.

D. Nye Bro-lægningsarbejder i Købstæderne. Udgift

Paa Sjælland	10,596 Rdlr.
Helsingør og Kallundborg.	
- Lolland, Falster	26,251 -
Nakskov.	
- Fyen	57,117 -
Frederiksbroen i Odense, Nyborg, Middelfart, Assens.	
I Jylland	511,470 -
Kolding, Veile, Horsens, Skanderborg, Aarhus, Randers, Hobro, Aalborg, Fredrikshavn, Thisted, Viborg, Holstebro, Ringkjøbing, Varde og Ribe.	
<hr/>	
605,434 Rdlr.	

E. Almindelige Udgifter.

(Administration).

Disse have i Aarene 1841—1867/68 inkl. udgjort	646,754 Rdlr.
i Gjennemsnit aarlig c. 23,950 Rdlr.	

F. Milepæle.

Til Anbringelse af Milepæle paa Hovedlandeveiene i Jylland blev i Aarene fra 1842 til 1855/56 anvendt 24,039 Rdlr.

G. Chaussé-Vægtthuse.

Til Grundafstaaelse og Opførelse af 3 Kontrol-Vægtthuse i Kjøbenhavns Amt, ifølge Plakaten af 27de Mai 1848, blev afholdt	12,007 Rdlr.
Til Reparationer og Assistance ved Kontrollen (i Aarene 1849 til 1856/57).	3,466 -
<hr/>	
15,473 Rdlr.	

I Aarene 1841—1867/68 inkl. er der altsaa i det Hele udført:

	Udgift
1. Vedligeholdelse af fuldførte Hovedlandeveis, 177 Mil 2418 Fv.	5,637,591 Rdlr.
2. Vedligeholdelsesarbejder i Kjøbstæderne, 4 Mil 292 Fv.	198,353 -
3. Nye Hovedlandeveis anlæg, 85 Mil 937 Fv.	4.584,919 -
4. Nye Brolægningsarbejder i Kjøbstæderne	605,434 -
5. Almindelige Udgifter (Administration)	646,754 -
6. Milepæle	24,039 -
7. Kontrol-Vægthusene	15,473 -
	Tilsammen 11,712,563 Rdlr.

Under Ingenieurkorpsets Bestyrelse af Veivæsenet i Aarene 1834 til 1867/68 er der i det Hele udført:

	Naturalarbejde af Hartkorn	
1. Vedligeholdelse af fuldførte Hovedlandeveis paa indtil 177 Mil 2418 Fv.	5,789,889 Rdlr.	6,603 Tdr.
2. Vedligeholdelsesarbejder i Kjøbstæderne, paa indtil 4 Mil 292 Fv.	198,353 -	— -
3. Nye Hovedlandeveis anlæg, 98 Mil 1808 Fv.	4,882,088 -	135,037 -
4. Nye Brolægningsarbejder i Kjøbstæderne	651,816 -	13,226 -
5. Almindelige Udgifter (Administration)	700,708 -	— -
6. Milepæle	24,039 -	— -
7. Kontrol-Vægthusene	15,473 -	— -
	Ialt Summa . . . . . 12,262,366 Rdlr. 154,866 Tdr.	

Der er saaledes i Korpsets Bestyrelsestid udført betydelige Arbejder til Gavn for Kommunikationsvæsenet, dels ved Grundforbedrings- og nye Vejarbejder paa Sjælland, Lolland, Falster og i Fyen, dels ved nyt Anlæg af samtlige Hovedlandeveis og Hovedlandeveisgader i Jylland.

Foranlediget ved de Bemærkninger, som i Rigsdagens 15de Samling ved Behandlingen af Forslaget til Finantsloven 1864—65 bleve fremsatte om Ønskeligheden af en Forandring i Henseende til Hovedlandeveisenes Bestyrelse under Korpset, blev der af Ministeriet nedsat en Kommission for at tage de herhen hørende Spørgsmaal under Overveielse; efter at denne Kommission havde afgivet sin Betænkning, og Amsraadenes Erklæringer derom vare indhentede, blev det ved Loven af 21de Juni 1867 bestemt, at Bestyrelsen af Hovedlandeveisene fra 1ste April 1868 skulde overtages af Amsraadene.

Og hermed afsluttedes saaledes Korpsets 34aarige Virksomhed ved Bestyrelsen af denne vigtige Del af Landets offentlige Arbejder.

II. Veitjenesten i Hertugdømmet Slesvig.

De herværende Hovedlandeveje, der bestod af lette Grusveje, vare, ligesom tidligere i Kongeriget, af maadelig Beskaffenhed; Vedligeholdelsen paa-hvilede Kommunerne og udførtes ifølge Lovgivningen ved Naturalarbejde af de dertil ansatte Hartkornsbrugere og andre Veipligtige. Tilsynet førtes af de lokale Øvrigheder under den slesvig-holstenske Regjerings Overbestyrelse; men da der baade savnedes fornøden Sagkundskab hos de Mænd, der forestod Arbejderne og tilstrækkelige Midler til at virke med, var Tilstanden kun lidet tilfredsstillende, Trangen til bedre Veie følelig og Befolkningens Ønsker derom saa almindelige og berettigede, at Regjeringen i Erkjendelsen heraf udvirkede den ved Forordningen af 1ste Marts 1842 allerhøiest fastsatte forandrede Ordning, der indførtes fra den 1ste Mai s. A., og hvorved Bestyrelsen af Hovedlandeveiarbejderne henlagdes under Ingenieurkorpset.

Tjenesten organiseredes i det Væsentlige ligesom i Kongeriget med en dirigerende Stabsofficier som Veidirekteur, og under denne ansattes det til enhver Tid fornødne Antal af bestyrende Officerer.

I Korpsets Bestyrelsestid fungerede:

som Veidirekteur:

Major Dau ..... fra 1842—48,
— Owesen..... — 1851—64,

som bestyrende Officerer:

Kapitain Kücker ..... fra 1842—43,
— Owesen ..... — 1843—50,
Premierlieutenant Schrøder..... — 1845—46,
Kapitain Thulstrup ... — 1851—56 og 1861—63,
Premierlieutenant Bruun..... — 1853—60,
— Bayer ..... — 1855—64,
— Aschlund .... — 1857—60,
— Bangert ..... — 1861—62,
— Nielsen ..... — 1861—63.

Officererne erholdt reglementerede Qvarterpenge og Diæter paa Tjenestereiser samt Befordringsgodtgjørelse ligesom ved Hovedlandeveistjenesten i Kongeriget.

Opsynet førtes af indtil 10 fast ansatte Veiofsynsmænd, og den daglige Vedligeholdelse af fast ansatte Veimænd, som tildeltes Strækninger paa henved 1 Mils Veilængde.

Ifølge Veianordningen skulde der aarlig anlægges 3 à 4 Mil Chaussé, og Midlerne dertil udredes dels af Finantserne, dels af Hertugdømmets særlige Fonds med 15,000 Rdr. for hver anlagt Mil Chaussé.

Rækkefølgen for Hovedlandeveisenes Anlæg blev fastsat ved Forordningen og i det Væsentlige fulgt, efterhaanden som Veiene fra Kommunerne afleveredes til Korpset, som efter Chausseringens Fuldførelse beholdt Veiene til fremtidig Vedligeholdelse.

I Korpsets Bestyrelsestid fra 1842 til 1864 udførtes følgende Chausse-anlæg:

Løbe Nr.	Aar	fra	til	Mil	Udgift	Bemærkninger
					Rdlr.	
1	1842—44	Flensborg	Husum	5,50	216,083	Udgifternes Størelse har tildels været afhængig af det opførte Antal Brobygninger.
2	1843—46	Flensborg	Helligbæk	2,69	107,329	
3	1847—48	Helligbæk	Slesvig	1,66	83,736	
4	1844—47	Husum	Frederikstad			
		og	Tønning	3,35	300,750	
5	1845—46	Slesvig	Rendsborg	3,30	139,848	
6	1846—48	Flensborg	Aabenraa	3,71	236,285	
7	1846—48	Slesvig	Ekernførde			
		og	Levensau	5,26	177,548	
8	1848—52	Tønning	Garding	1,47	130,295	
9	1852—55	Aabenraa	Haderslev	3,10	201,640	
10	1853—56	Haderslev	Kolding	3,39	217,657	
11	1857—60	Flensborg	Sønderborg	4,00	258,220	
12	1858—59	Husum	Bredsted	2,14	131,069	
13	1859—62	Tønder	Brøns	4,10	195,200*	
14	1862—64	Bredsted	Tønder	5,50	458,325	
Tilsammen ...				49,17	2,853,985	

Foruden disse Chausseanlæg udførtes ikke ubetydelige Grundforbedringsarbejder i de blandede Distrikter, navnlig mellem Ribe-Foldingbro og gennem Gram Sogn.

I det Væsentlige udførtes saaledes af Korpset de ved Forordning af 1ste Marts 1842 til Chaussering bestemte Veianlæg.

III. Veitjenesten i Hertugdømmerne Holsten og Lauenborg.

Indtil Chausseen mellem Kiel og Altona blev anlagt, henlaa Hovedlandeveiene og de saakaldte mindre Landeveie i Hertugdømmerne Holsten, og Lauenborg i ren Naturtilstand, thi omendskjøndt der førtes et Slags Overtilsyn med Veiene, saa gjordes der egentlig Intet for at tilveiebringe en bedre Tilstand, og de ældre Bestemmelser, hvor lidet fordringsfulde de end vare, lodes fuldstændig upaaagtede. Da imidlertid den mere og mere udviklede Kulturtilstand, og de Fordringer, der efterhaanden stilledes til forbedrede Samfærdselsforhold, gjorde sig gjældende, kunde det ikke længer undgaas, at der gjordes en Begyndelse med et større Veianlæg, og efter en Del Forhandlinger med det holstenske Kancelli og den slesvig-holstenske Regjering blev det endelig allerhøist besluttet, at der paa Finantsernes Regning — paa den Tid vare disse fælles for hele Riget — skulde anlægges en Chaussé mellem Kiel og Altona, i sine Dimensioner og øvrige Forhold svarende til det livlige Samkvem, der fandt Sted mellem de danske Provindser og Hamborg.

Derefter hengik der imidlertid atter nogle Aar inden den betraadte Bane forfulgtes videre, med Undtagelse af at en kort Veistrækning mellem Schiffbeck og Sande ved den holsten-lauenburgske Grændse, der var en integrerende Del af den store Chaussé mellem Hamborg og Berlin, blev anlagt.

Forholdene førte det imidlertid med sig, at Chaussébygningen i Holsten blev fortsat, at der blev truffet lovmæssige Bestemmelser om en ny Ordning af Veivæsenet i Hertugdømmerne, der erholdt deres Udtryk ved Veiloven af 1ste Marts 1842, hvori det blandt andet blev bestemt, at Anlægget og Vedligeholdelsen af samtlige Kunstveie, som udførtes for Landskassens Regning, skulde stilles under specielt Tilsyn af en Afdeling af det kongelige Ingenieurkorps under Ledelse af en til dette Korps hørende Stabsofficer, medens det almindelige Tilsyn med det hele Veivæsen skulde føres af den slesvig-holstenske Regjering i Overensstemmelse med det videre Indhold af Forordningen og de Instruktioner, som maatte blive udstedte af det slesvig-holsten-lauenburgske Kancelli. Tillige bestemtes i denne Lov, at hvert af Hertugdømmerne, indtil det for disse lovbestemte Chaussénet var fuldført, for hver Mil skulde yde et Bidrag af 15,000 Rdlr. Som ovenfor bemærket, blev Chaussébygningen igjen optaget og paa det Tidspunkt, da Ledelsen af Chaussévæsenet efter Krigsaarene igjen overgik til Korpsen, vare følgende Chausseer i Holsten anlagte:

Nr. 1.	fra Kiel over Neumünster til Altona	12,09	Mil
- 2.	- Schiffbeck til Sande	1,31	-
- 3.	- Schnelsen til Eckernschneide	6,93	-
- 4.	- Neustadt over Ahrensböck og Segeberg til Retfort	9,31	-
- 5.	- Kiel til Lebensau	0,80	-
- 6.	- Elmshorn over Steinburg til Itzehoe og til Glückstadt over Crempe	4,50	-

Nr. 7.	- Itzehoe over Hohenwestedt til Rendsborg	5,99	Mil
	og under Arbeide:		
- 8.	- Itzehoe over Wilster og Brunsbüttel til Heide	8,86	-
		Tilsammen 49,79 Mil	

I Aarene 1858 og 1859 fuldførtes sidst nævnte Chaussé fra Heide til Frederikstad med Sidegren til Wördnerhafen og fra Lunden til Wollersum i en Længde af 5,20 Mil.

I de nærmest følgende Aar blev derefter anlagt Nr. 9, Chausseen fra Neumünster over Pløn til Landsgrændsen ved Dodau, 5,62 Mil lang.

Ved Anlægget af oven nævnte, under 1—9 anførte Veie vare følgende Officerer ansatte:

Som dirigerende Stabsofficerer:

Oberst Prangen indtil 1842,

Major Dau indtil 1848,

Oberstl. Wenck fra 1852—1863.

Endvidere i Perioden indtil 1848:

Kapitain Møller,

— Krag,

— Jacobsen (af det ældre Veikorps),

— Bruun (af det holst. Infanteri),

— du Plat,

— Jess,

Lieutenant Wenck,

— Dreyer,

— Krabbe,

— Lesser,

— Arnholtz,

fremdeles fra 1852—1863:

Kapitain Jastrau,

— Aschlund,

— Jensen.

I Hertugdømmet Lauenborg anlagdes i Aaret 1840—41 en kort Chausséstrækning ved den lübeckske Grændse, og i de derpaa nærmeste 3 à 4 Aar en Chausséforbindelse imellem Berlin—Hamborg Chausseen ved Schwarzenbeck over Möln og Ratzeborg til den Mecklenborg—Strelitzske Landsgrændse ved Ratzeborg, tilsammen c. 4 $\frac{1}{2}$ —5 Mil.

Oversigt
over
de ved Kongerigets
Hovedlandeveistjeneste
i Aarene 1834—1868
ansatte
Ingenieurofficerer.

Oversigt
over de ved Kongerigets Hovedlandeveistjenest i Aarene 1834 -1868 ansatte Ingeniourofficerer.

	1834	1835	1836	1837	1838	1839	1840	1841	1842	1843	1844	1845	1846	1847	1848	1849	1850	1851	1852	1853	1854	1855	1856	1857	1858	1859	1860	1861	1862	1863	1864	1865	1866	1867	1868		
F. E. Prangen, Oberst.....	1	1	1	1																																	
G. Rosenberg, Oberstlieutenant.....	1	1																																			
N. C. Købke, Oberstlieutenant.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1																						
C. O. E. Schlegel, Oberst.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1																					
P. B. P. Recke, Kapitaen.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1																							
L. Jacobsen, Kapitaen.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1																										
T. N. A. Bloch, Premierlieutenant.....	1																																				
R. Krey, Premierlieutenant.....	1	1	1	1																																	
F. Dau, Kapitaen.....		1	1	1	1	1	1	1																													
C. T. Bracht, Oberstlieutenant.....		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1																
C. F. W. Jess, Premierlieutenant.....			1																																		
C. W. Meyer, Oberstlieutenant.....				1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1																
P. C. Kicker, Premierlieutenant.....					1	1																															
J. C. F. Dreyer, Oberstlieutenant.....									1	1	1	1	1	1	1							1	1	1	1	1	1	1	1	1							
O. C. H. Nickolin, Kapitaen.....						1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1																					
C. A. F. Fibiger, Kapitaen.....							1																														
H. T. Wenck, Oberst.....										1	1	1	1	1	1	1	1	1													1	1	1	1	1		
J. G. Linde, Kapitaen.....								1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1															
H. O. Glahn, Kapitaen.....								1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1															
C. E. V. Arnholtz, Kapitaen.....																		1	1	1	1	1	1	1													
C. T. Jørgensen, Major.....														1	1	1	1	1	1					1	1	1	1	1	1	1	1						
J. C. G. Hedemann, Kapitaen.....															1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1								
W. A. Thulstrup, Kapitaen.....																1	1																1	1	1	1	
W. O. W. Lehmann, Kapitaen.....																1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1								
H. A. J. Ravn, Kapitaen.....																	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1								
N. A. Brummer, Kapitaen.....																		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1					1	1	1	1	1	
J. F. M. Ernst, Kapitaen.....																				1	1																
E. Jensen, Kapitaen.....																												1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
O. V. Hoskiær, Premierlieutenant.....																			1	1	1	1	1	1	1												
V. Kolderup-Rosenvinge, Premierlieutenant																			1	1	1	1	1	1	1												
E. M. Dalgas, Kapitaen.....																					1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
N. H. Holst, Kapitaen.....																						1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
J. Collin-Lundh, Kapitaen.....																						1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
L. C. Nyholm, Kapitaen.....																						1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
J. W. Tegner, Premierlieutenant.....																						1	1	1	1	1	1	1	1								
C. A. Ahmann, Premierlieutenant.....																							1	1	1	1	1	1	1								
J. H. K. Bangert, Premierlieutenant.....																								1	1	1	1	1									
C. M. Müller, Sekondlieutenant.....																									1	1	1	1									
H. Christensen, Kapitaen.....																										1	1	1	1	1							
C. Bayer, Premierlieutenant til Tjeneste i Veidirekteurens Kontor.....																																1					
Tilsammen....	8	9	9	9	8	9	9	10	10	11	11	10	10	10	10	10	9	10	10	12	12	14	13	13	14	14	12	9	7	7	8	6	6	6	6		

I Gjennemst aarlig c. 10.

Hoved-Overzicht

Bilag Nr. 2
med 5 Underbilag a—e.

**øver Udgifterne ved Hovedlandvejsarbejderne i Amterne og Kjøbstæderne i Kongeriget
under Ingenieurkorpsets Bestyrelse i Aarene 1834 til 1867-68.**

Aar	Vedligeholdelse		Nye Arbejder				Almindelige Udgifter			Tilsammen		
	i Amterne	i Kjøbst.	i Amterne	i Kjøbst.	Almindelige Udgifter	Mile-pæle	Chaussee Vægt-huse	Udgift	Hartkorns Natural-arbejde			
	Rdtr.	Tdr.	Rdtr.	Tdr.	Rdtr.	Tdr.	Rdtr.	Tdr.	Rdtr.	Tdr.		
1834	Bilag Nr. 2 a.		Bilag Nr. 2 c.		Bilag Nr. 2 e.		Bilag Nr. 2 e.					
1840	152,298	6,603	297,169	135,037	46,382	13,226	53,954	"	549,803	154,866		
1841												
t1 1867-68	5,637,591	"	4,584,919	"	605,434	"	646,754	24,039	15,473	11,712,563	"	
Summa...	5,789,889	6,603	198,353	4,882,088	135,037	651,816	13,226	700,708	24,039	15,473	12,262,366	154,866

Oversigt

Bilag Nr. 2 a.

over de aarlige Udgifter til Vedligeholdelse af fuldførte Hovedlandeveje
for Aarene 1834 til 1867-68.

Aar	Veilængde		Udgift	Hartkorns Natural- arbeide		Bemærkning
	Mil	Fv.		Rdlr.	Tdr.	
1834	19	560	22,691	3189		
1835	19	715	20,609	332		
1836	19	3942	25,622	1225		
1837	21	899	20,291	819		
1838	23	1499	17,681	1038		
1839	26	2813	18,789	"		
1840	29	808	26,615	"		
1834—40	"	"	152,298	6603		
1841	86	220	100,381	"		
1842	97	2395	122,214	"		
1843	99	1012	128,071	"		
1844	100	3606	132,020	"		
1845	106	2703	132,571	"		
1846	108	2756	134,308	"		
1847	111	3255	153,334	"		
1848	116	2761	143,987	"		
1849	116	3311	145,865	"		
1850—51	119	1797	178,110	"		
1851—52	123	3652	171,182	"		
1852—53	126	912	173,899	"		
1853—54	130	3292	199,917	"		
1854—55	137	1611	223,523	"		
1855—56	140	3427	267,638	"		
1856—57	149	3907	293,915	"		
1857—58	158	2281	319,886	"		
1858—59	166	1733	320,501	"		
1859—60	170	3613	265,933	"		
1860—61	175	2508	285,753	"		
1861—62	177	2238	265,005	"		
1862—63	177	2418	273,393	"		
1863—64	177	2418	275,443	"		
1864—65	177	2418	259,892	"		
1865—66	177	2418	229,808	"		
1866—67	177	2418	222,062	"		
1867—68	177	2418	218,980	"		
1841—67-68	"	"	5,637,591	"		
Tilsammen..	"	"	5,789,889	6603		

**Vedligeholdelse af fuldførte Hovedlandeveje.
1834—1840.**

Provinds	Veilængde		Udgift	Hartkorns Natural- arbejde	Bemærkning
	Mil	Fv.	Rdlr.	Tdr.	
Sjælland.....	11	1000	129,694	"	
Lolland-Falster ...	"	"	"	"	
Fyen.....	7 à 8	"	7011	1185	
Jylland.....	½ til c. 10	"	15,593	5418	
	"	"	152,298	6603	

1841—1867-68.

Sjælland.....	40	2821	2,477,782	"	
Lolland-Falster ...	13	3181	394,697	"	
Fyen fra	18	1017	616,736	"	
til	21	677		"	
Fyen fra	13	1195		"	
Jylland til	101	3739	2,148,376	"	
	"	"	5,637,591	"	
Tilsammen.....	"	"	5,789,889	6603	

Oversigt

Bilag Nr. 2 b.

over de aarlige Udgifter til Vedligeholdelse af Hovedlandeveisgader
for Aarene 1834 til 1867-68.

Aar	Gadelængde		Udgift	Bemærkning
	Mil.	Fv.		
1834-40	"	"	"	
1841	2	772	754	
1842	2	772	4,575	
1843	2	785	7,211	
1844	2	985	8,760	
1845	2	1335	3,659	
1846	2	1835	4,506	
1847	2	1985	4,653	
1848	2	2185	6,509	
1849	2	2347	2,764	
1850-51	2	2835	6,221	
1851-52	2	2935	7,143	
1852-53	2	3085	2,592	
1853-54	2	3185	4,076	
1854-55	2	3425	5,648	
1855-56	2	3745	3,187	
1856-57	3	400	6,777	
1857-58	3	1518	4,097	
1858-59	3	2113	4,852	
1859-60	3	3185	4,558	
1860-61	4	169	6,203	
1861-62	4	428	14,480	
1862-63	4	428	9,417	
1863-64	"	"	7,052	
1864-65	"	"	9,068	
1865-66	"	"	16,740	
1866-67	"	"	8,155	)
1867-68	"	"	10,646	
	"	"	24,050	
Tilsammen .	"	"	198,353	

Vedligeholdelse af Hovedlandeveisgader.
1834-1840.

Intet.

1841-1867-68.

Sjælland	"	Mil 3814	Fv.	71,750	Rdlr.
Lolland-Falster	"	- 2026	-	16,577	-
Fyen	"	- 2361	-	56,516	-
Jylland	2	- 227	-	53,510	-

Tilsammen ..... 4 Mil 428 Fv. 198,353 Rdlr.

Oversigt

Bilag Nr. 2 c.

over de aarlige Udgifter til nye Hovedlandeveis anlæg i Amterne
for Aarene 1834 til 1867-68.

Aar	Fuldført		Udgift	Hartkorns Natural- arbeide		Bemærkning
	Mil	Fv.		Rdlr.	Tdr.	
1834	"	3312	12,765	17,243		
1835	1	2835	40,052	31,818		Opført 2 Broer.
1836	2	2425	30,993	31,751		1 Bro.
1837	1	294	24,768	23,339		3 Broer.
1838	2	24	38,596	30,886		2 Broer.
1839	2	1586	66,872	"		} Ifølge kgl. Resolution af 3/4 39 bortfaldt } Naturalpræstationerne af Hartkornet.
1840	2	2395	83,123	"		
1834—40	13	871	297,169	135,037		11 Broer.
1841	2	437	94,077	"		4 Broer.
1842	2	288	37,228	"		"
1843	1	3554	127,747	"		3 Broer.
1844	5	2153	95,906	"		"
1845	2	1689	94,821	"		4 Broer.
1846	2	3662	154,045	"		5 Broer.
1847	4	1057	164,742	"		5 Broer; forlænget 2 Broer.
1848	1	3920	86,261	"		3 Broer.
1849	"	3430	35,205	"		"
1850—51	4	931	79,652	"		1 Bro.
1851—52	2	2420	120,223	"		5 Broer.
1852—53	4	1760	222,209	"		6 Broer.
1853—54	7	2826	300,138	"		1 Bro.
1854—55	1	3424	299,060	"		12 Broer.
1855—56	10	1205	598,269	"		2 Broer.
1856—57	7	1160	636,495	"		5 Broer og 1 Sluse.
1857—58	8	1200	427,521	"		"
1858—59	5	106	479,951	"		"
1859—60	5	1009	121,506	"		"
1860—61	1	767	100,308	"		"
1861—62	2	3888	177,648	"		"
1862—63	"	"	61,636	"		"
1863—64	"	51	32,381	"		"
1864—65	"	"	380	"		"
1865—66	"	"	26,228	"		"
1866—67	"	"	11,282	"		"
1867—68	"	"	"	"		"
1841—67-68	85	937	4,584,919	"		56 Stkr. Broer og 1 Sluse.
Tilsammen . .	98	1808	4,882,088	135,037		67 Broer og 1 Sluse.

**Nye Hovedlandeveisanlæg i Amterne.
1834—1840.**

Amterne	Veilængde		Udgift	Hartkorns Natural- arbejde	Bemærkning
	Mii	Fv.	Rdlr.	Tdr.	
Maribo	2	737	14,687	16,712	
Svendborg	1	839	9,232	7,313	
Veile	2	3262	77,466	14,852	
Skanderborg	2	791	90,448	33,626	
Aarhus	"	2986	16,138	11,552	
Randers	1	1417	43,178	29,698	
Viborg	"	1468	5,912	6,248	
Ringkjøbing	"	1100	1,222	2,081	
Ribe	2	271	38,886	12,955	
	13	871	297,169	135,037	

1841—1867-68.

Maribo	"	2526	142	"	
Svendborg	"	"	4,434	"	
Veile	7	"	345,625	"	
Skanderborg	4	2480	174,112	"	
Aarhus	5	3832	338,179	"	
Randers	4	1851	360,657	"	
Aalborg	8	2797	472,911	"	
Hjørring	8	599	333,040	"	
Viborg	9	3845	597,167	"	
Ringkjøbing	24	3406	1,494,657	"	
Ribe	7	2138	343,419	"	
Thisted	3	1463	120,576	"	
	85	937	4,584,919	"	
Tilsammen	98	1808	4,882,088	135,037	

Oversigt

Bilag Nr. 2 d.

over de aarlige Udgifter til nye Brolægningarbejder paa Hovedlandeveis-
gader for Aarene 1834 til 1867-68.

Aar	Brolægning		Udgift	Hartkorns Natural- arbejde		Bemærkning
	løb. Fv.	□ Fv.		Rdlr.	Tdr.	
1834	"	1836	8,841	6,432		
1835	"	2884	11,333	3,838		
1836	"	1789	4,876	1,352		
1837	"	1879	5,637	1,604		
1838	"	"	92	"		
1839	"	758	13,310	"		
1840	"	524	2,293	"		
1834—40	"	9,670	46,382	13,226		
1841	"	"	"	"		
1842	"	"	"	"		
1843	"	1388	11,184	"		
1844	"	2611	29,956	"		
1845	"	2384	15,233	"		
1846	"	"	"	"		
1847	"	1637	7,967	"		
1848	"	1222	14,741	"		
1849	"	1426	12,781	"		
1850—51	"	632	4,873	"		
1851—52	"	380	1,244	"		
1852—53	"	1058	6,990	"		
1853—54	"	500	11,540	"		
1854—55	"	1910	16,259	"		
1855—56	"	1481	40,740	"		
1856—57	1068	"	77,224	"		
1857—58	"	"	83,990	"		
1858—59	"	"	109,564	"		
1859—60	"	"	68,284	"		
1860—61	"	"	10,478	"		
1861—62	"	"	10,322	"		
1862—63	"	"	5,140	"		
1863—64	"	"	26,879	"		
1864—65	"	"	16,642	"		
1865—66	"	"	2,939	"		
1866—67	"	"	8,964	"		
1867—68	"	"	11,500	"		
1841—67-68	1068	16,629	605,434	"		
Tilsammen ..	1068	26,299	651,816	13,226		

**Nye Brolægningsarbeider.
1834—1840.**

Provinds	Brolægning		Udgift	Hartkorns Natural- arbeide	Bemærkning
	løb. Fv.	□ Fv.			
Sjælland.....	"	"	Rdlr.	Tdr.	
Lolland-Falster.	"	3191	10,302	1,935	
Fyen.....	"	1311	5,105	1,847	
Jylland.....	"	5168	30,975	9,444	
	"	9670	46,382	13,226	

1841—1867-68.

Sjælland.....	"	"	10,596	"	
Lolland-Falster.	"	"	26,251	"	
Fyen.....	"	"	57,117	"	
Jylland.....	1068	16,629	511,470	"	
	1068	16,629	605,434	"	
Tilsammen..	1068	26,299	651,816	13,226	

Oversigt

Bilag Nr. 2 e.

over „almindelige Udgifter“ m. m. ved Ingenieurkorpsets Veitjeneste
i Kongeriget i Aarene fra 1834 til 1867-68.

Aar	Almindelige Udgifter	Milepæle	Chaussé Vægt- huse	Bemærkning.
	Rdlr.	Rdlr.	Rdlr.	
1834 til 1840	53,954	"	"	
1841				
til 1867—68	646,754	24,039	15,473	
Tilsammen .	700,708	24,039	15,473	

Oversigt!

Bilag Nr. 3.

over udførte nye Arbejder paa Hovedlandevejene og nye Broelægningsarbejder i Kjøbstæderne i Jylland fra Aaret 1841 til 1867-68.

Amt	Veistrækning	Aar	Vei- længde		Bemærkning	
			Mil	Favne		
Veile.....	Kolding-Veile.....	1841	..	1880	16-14 Al. mell. Grøfterne.	
		1843-44	..	3846		
		1845-46	..	1573		
		1846-47	..	2071		
	Veile-Horsens.....	1841-42	1	67	1 Bro; 16-14 Al. mell. Grøf- terne.	
		1843-45	1	942		
	Veile-Snoghøi.....	1847-54	2	3403	3 Broer; 16-14 Al. mell. Grøfterne.	
	Over Kolding Nørremark	1860-62	..	744		
	Kolding Kjøbstad...	1843-45	..	470		
			1852-53	..	21	
			7	3017		
Skanderborg.	Horsens-Skanderborg..	1841	..	480	16-14 Al. mell. Grøfterne.	
		1841-42	..	1860		
		1843-44	..	2575		
	Skanderborg-Aarhus...	1841-44	..	2219	16-14 Al. mell. Grøfterne.	
		Aarhus-Ringkjøbing...	1846-52	1		1048
			1852-54	1	2298	2 Broer.
	Horsens Kjøbstad...	1848-54	..	100		
			4	2580	Smedegade indtil Toldboden, 16 Al. mell. Rendestenene.	
Aarhus.....	Skanderborg-Aarhus...	1841-44	..	2226	1 Bro.	
		1843-44	..	1959		
	Aarhus-Randers.....	1841-43	..	1950	16-14 Al. mell. Grøfterne.	
		1845-47	1	2641		
	Aarhus-Ringkjøbing...	1845	..	220	1 Bro.	
	Aarhus Kjøbstad....	1844-48	}	..	487	1 Bro.
		1850-51				
		1847	..	298	Fra Lille Torv til Vesterport.	
	Aarhus-Ringkjøbing...	1854-55	1	1756		
1855-56		1	1080			
			6	617		
Randers.....	Aarhus-Randers.....	1841	..	3631	Broelægning i Strømmen ved Randers.	
		1842	..	211		
	Randers-Hobro.....	1843	..	320	14 Al. mell. Grøfterne.	
		1843-44	..	527	16 Al. mell. Grøfterne.	
		1843-44	..	2059		
	Lateris...	1	2748			

Amt	Veistrækning	Aar	Vei- længde		Bemærkning
			Mil	Favn	
		Transport.	1	2748	
Randers	Broen over Gudena, Syd for Randers	1853--54	"	"	1 Bro 123 Al. lang, 13½ Al. bred med en 5 Al. lang Vindebro over Seilløbet.
	Randers-Holstebro	1858--63	"	900	
	Randers-Holmegaard	1858--60	2	2203	3 Broer.
	Randers Kjøbstad	1844--45	"	428	
	Hobro Kjøbstad	1852--53	"	40	
			4	2319	
Viborg	Aarhus-Ringkjøbing	1848--51	1	2563	1 Bro.
		1854--57	2	3957	2 Broer.
	Randers-Holstebro	1854--55	2	980	3 Broer.
	Viborg-Hagebro	1856--60	3	300	3 Broer.
			"	45	Brolægning.
			9	3845	
Viborg . . . . . og Randers	Hornbæk Bro	1858--59	"	"	1 Bro.
Viborg . . . . . og Ringkjøbing.	Hagebro Bro	1858--59	"	"	1 Bro 29 Fv. lang.
Aalborg	Aalborg-Hjørring	1846--51	2	1582	3 Broer; 16--14 Al. mellem Grøfterne.
	Hobro-Aalborg	1852--54	1	320	1 Bro.
		1854--56	5	760	3 Broer.
		1856--57	"	135	Brolægning.
			8	2797	
Hjørring	Hjørring-Frederikshavn	1844--49	4	1944	5 Broer; 14 Al. mell. Grøfterne.
	Hjørring-Aalborg	1851--54	3	2655	4 Broer; 14 Al. mell. Grøfterne.
			8	599	
Thisted	Ottesund-Thisted	1857--61	3	1463	2 Broer, 108 □ Fv. Brolægn.
Ringkjøbing	Ringkjøbing-Varde	1845--47	2	3260	4 Broer; 16--14 Al. mellem Grøfterne.
		1850--56	1	100	2 Broer.
		1854--55	1	1590	3 Broer, 75 Fv. Brolægning.
	Ringkjøbing-Aarhus	1848--54	3	1596	3 Broer.
		1856--59	4	2880	3 Broer.
			13	1426	
		Lateris	13	1426	

Amt.	Veistrækning	Aar	Vei- længde		Bemærkning	
			Mil	Favne		
		Transport.	13	1426		
Ringkjøbing .	Ringkjøbing-Holstebro.	1854—56	5	620	10 Broer, 534 Fv. Brolægning.	
	Holstebro-Struer	1854—56	2	210	1 Bro.	
	Struer-Ottesund	1855—58	1	960	1 Bro.	
			"	250	Brolægning.	
	Holstebro-Hagebro	1857—60	2	3940	4 Broer.	
	Kvistgaard Bro	1858—59	"	"	1 Bro.	
	Broen over Storaæn	1854—57	"	"	1 Bro.	
	Havne- og Færgebro- Anlægget ved Ottesund	1861—64	"	"		
	Anlæg af en chausseret Vei gennem Struer.	1866—67	"	"		
	Ringkjøbing Kjøbstad	1847	"	51		
				11	2031	
	Ribe	Ribe-Varde	1843	"	25	
			1841—43	1	1805	2 Broer.
		1842—44	1	2789	1 Bro.	
		1841	"	160		
Varde-Starbæk		1852—54	2	1320		
Ribe-Brøns		1859—62	2	39	6 Broer.	
Ribe Kjøbstad		1843	"	70	1 Bro.	
		1849—50	"	144	2 Broer.	
Varde Kjøbstad		1853—55	"	321		
				7	2673	
	Tilsammen Amterne		85	0937		
	Tilsammen Kjøbstæd		"	2430		
	I alt		85	3367		

Oversigt

Bilag Nr. 4.

over det ved Kongerigets Hovedlandeveistjeneste i Aaret 1863—64
tjenestegjørende Personale.

Vei- distrikt	Amt	Veilængde	Officerer		Lønning	Diæter	Be- for- dring	Tils.
			An- tal	Charge				
		Mil			Rdr.	Rdr.	Rdr.	Rdr.
			1	Veidirekteur..... (Oberst Wenck)	3,228	275	565	4,068
Kjøbhv. .	Kjøbenhavn* . Frederiksborg Holbæk	*(41,507 Fv.) c. 22 ³ / ₄	1	Kapit. paa ældst Gage.. (Major Jørgensen)	1,776	425	705	2,906
Kjøge...	Kjøbenhavn* . Sorø	*(13,018 Fv.)	1	Kapit. paa yngst Gage.. (Kapit. Collin-Lundh)	1,126	554	1,110	2,790
	Præstø	c. 33 ¹ / ₄						
	Maribo							
Odense..	Svendborg.... Odense	c. 31	1	Kapit. paa ældst Gage.. ÷ forhøiet Gagetillæg (Kapit. Jensen)	1,596	468	752	2,816
	Veile*.....	*(36,888 Fv.)						
Aarhus..	Veile*..... Skanderborg..	*(13,151 Fv.)						
	Aarhus	c. 30 ³ / ₄	1	Kapit. paa yngst Gage.. (Kapit. Dalgas)	1,126	491	685	2,302
	Randers*.....	†(11,413 Fv.)						
	Viborg							
Aalborg .	Randers*..... Aalborg	*(14,205 Fv.)						
	Hjørring	c. 28	1	Kapit. paa yngst Gage.. (Kapit. Christensen)	1,126	509	760	2,395
	Thisted.....							
Ringkbg.	Ringkjøbing....	c. 26 ¹ / ₄	1	Premierlieutenant..... ÷ forhøiet Gagetillæg (Premierl. Nyholm)	652	280	681	1,613
Ribe	Ribe	c. 9 ³ / ₄	„	(Kapit. Jensen i Odense Distr.).....	„	284	411	695
Tilsammen		c. 181 ³ / ₄	7		10,630	3,286	5,669	19,585

Veiofsynsmænd.

Veidistrikt	Antal	L ø n		Beford. Godt- gjørelse*	Til- sammen	Bemærkning
		Rdlr. å 500	Rdlr.			
Kjøbenhavn.	5	å 500	2,500	1,380	3,880	* å 276 Rdlr.
Kjøge	5	{ 3 å 500 } 2 å 400 }	2,300	1,380	3,680	Desuden: (1863—64) Sædtillæg af 500 Rdlr. 30 Rdlr.
Odense	4	{ 1 å 500 } 3 å 400 }	1,700	1,104	2,804	— - 400 — 24 —
Aarhus	4	{ 2 å 500 } 2 å 400 }	1,800	1,104	2,904	
Aalborg	4	{ 2 å 500 } 2 å 400 }	1,800	1,104	2,904	
Ringkjøbing.	4	å 400	1,600	1,104	2,704	
Ribe	2	{ 1 å 500 } 1 å 400 }	900	552	1,452	
Tilsammen ..	28	{ 14 å 500 } 14 å 400 }	12,600	7,728	20,328	

Veimænd.

Samtl. Distr.	310	{ Nærmest } { Kjøbhvn. }	54,148	„	54,148
		198 og 186 ellers			
		174			

Kontorpersonale.

Veidirt. Kontor:						
1 Bogholder og Revisor	}	„	1,950*	„	„	* Desuden Sædtillæg 102 Rdlr.
(Kancelliraad C. Petersen)						
2 Assistentter ..						
6 Veidistrikter: 6 Skrivere	}	„	2,000**	„	„	** Desuden Sædtillæg 120 Rdlr.
			3,950			
Kontorudgifter: Veidirt. Kontor .. 6 Veidistrikter ...			1,493			
			1,793	„	5,743	

Rekapitulation.

		Lønning	Diæter	Beford. Godt- gjørelse	Kontor- udgifter	Til- sammen	Bemærkning
		Rdlr.	Rdlr.	Rdlr.	Rdlr.	Rdlr.	
Officerer	7	10,630	3,286	5,669	"	19,585	
Veiopsynsmænd . .	28	12,600	"	7,728	"	20,328	
Kontorpersonale .	9	3,950	"	"	1,793	5,743	
Tilsammen . .	44	27,180	3,286	13,397	1,793	45,656*	* c. 12½ % af Arbeids- udgifterne = 363,450 Rdlr.
Veimænd	310	54,148	"	"	"	54,148	
Ialt	354	81,328	3,286	13,397	1,793	99,804	

Ingenieurofficerernes Virksomhed

ved det civile

Jernbane- og Telegrafvæsen.

Ved

Oberstlieutenant **F. Keyper.**

Handwritten text, possibly a title or header, appearing as a faint, mirrored bleed-through from the reverse side of the page.

Handwritten text, possibly a date or a short phrase, appearing as a faint, mirrored bleed-through from the reverse side of the page.

Handwritten text, possibly a main title or a large heading, appearing as a faint, mirrored bleed-through from the reverse side of the page.

Handwritten text, possibly a signature or a closing line, appearing as a faint, mirrored bleed-through from the reverse side of the page.

Da der blev Spørgsmaal om ogsaa i det danske Monarki at bygge Jernbaner, altsaa paa et Tidspunkt da Bygningen og Vedligeholdelsen af Hovedlandeveiene saavel i Kongeriget som i Hertugdømmerne var overdraget Ingenieurkorpset, laa det nær at ty til de paa dette beslægtede Omraade erfarne Kræfter, som Korpset raadede over. Lige fra Bygningen af de første korte Jernbanestrækninger til nu, da Landet i stor Udstrækning er overspændt med Jernbanelinier, har ogsaa efterhaanden et ikke ringe Antal af Korpsets Officerer været beskæftigede ved Jernbanevæsenet, dels midlertidig i kortere eller længere Aaremaal og dels endelig, idet de, efter at være udtraadte af Korpset Tjeneste, ere blevne fast knyttede til denne Virksomhed, der efterhaanden er voxet ud over langt videre Grænser, end man fra Begyndelsen kunde forudsætte. Den successive Udvidelse, som Jernbanenettet har havt, og tillige den forskjellige Maade, paa hvilken de enkelte Linier eller Grupper af Linier ere fremkomne, har bevirket, at de paagjældende Ingenieurofficerers Virksomhed paa dette Omraade ikke som den tilsvarende Virksomhed ved Veivæsenet er fremtraadt som en under Korpset organiseret Tjeneste; Ingenieurofficererne have ved Jernbanerne arbeidet i Forening med Kræfter hentede andensteds fra og paa forskjellig Maade, dels ved Forarbejderne til Banens Bygning, dels ved selve Bygningen og Kontrolen med denne og endelig ved selve de færdige Baner, saavel ved Driften som ved Liniernes Vedligeholdelse og successive Udvidelse. Ingenieurofficerernes Jernbanevirksomhed danner derfor ikke et samlet Hele og kan derfor ei heller gjengives saaledes. I de følgende Blade er der givet en kortfattet Beretning om de enkelte Officerers Virksomhed paa dette Omraade, og det vil deraf noksom fremgaa, at Korpsets Officerer have ydet et ikke ringe Bidrag til vor Jernbanehistorie.

Ved Bygningen af den første Jernbanelinie her i Landet, Kjøbenhavn-Roskilde Banen, der aabnedes for Driften i 1847, fungerede daværende Kapitain i Ingenieurkorpset Jess som teknisk Konsulent hos den kongelige Kommissarius.

General Dreyer udnævntes i 1852 til Indenrigsministeriets tekniske Konsulent i Jernbanesager og medvirkede samme Aar ved Kontraktafslutningen

om Roskilde—Korsørbanens Bygning. Generalen fungerede dernæst — ved Siden af sin tjenstlige Stilling i Korpset — som kontrolerende Ingenieur ved dette Baneanlæg og erholdt i Foraaret 1853 daværende Premierlieutenant, nu Etatsraad og Directeur for Statsbanerne i Jylland og Fyen Holst til Assistance. I Sommeren 1854 fratraadte de begge Kontrollen, men Generalen vedblev at fungere som Indenrigsministeriets Konsulent. Da Korsørbanen i Foraaret 1856 aabnedes for Driften, indtraadte General Dreyer endvidere i Jernbanedirektionen som det af Regeringen valgte Medlem, i hvilken Stilling han forblev til Udgangen af 1863, da den ved Krigsberedskabet overtoges af General Wenck.

I 1856 foretoges under Ledelse af General Dreyer i Forbindelse med General Caroc af Generalstaben — denne sidste for Opmaalings- og Karteringsvæsenets Vedkommende — en omfattende Jernbaneprojektering i Jylland og Fyen, hvilket Arbeide dannede Grundlaget for de senere Kontrakt-afslutninger om Bygningen af de ældre jysk—fyenske Statsbaner. Ved dette betydelige Arbeide assisteredes Generalen bl. A. af følgende Ingenieurofficerer, Etatsraad Holst som særlig Medhjælper, samt af General Jørgensen, Oberst Brummer, Oberst Hedemann — hvilke 3 Officerer dengang havde Veidistrikter —, Oberst Koefoed, Oberstlieutenant, nuværende Vandbygningsdirekteur Kolderup-Rosenvinge og afdøde Kapitain, Hofjægermester Nyholm. Disse Projekteringer underkastedes en Revision i Aarene 1860 og 1861, det første af disse Aar under Ledelse af General Dreyer assisteret bl. A. af General Jørgensen, Oberst Hedemann, Oberstlieutenant F. Keyper, Kapitain Høncke — nu Directeur ved Statstelegraphen — og Premierlieutenant Dyhr — nu Driftsbestyrer ved den sydfyenske Jernbane.*) Da Bygningen af den første jyske Jernbane, den saakaldte Tværbane — Aarhus, Randers, Langaa, Viborg — paabegyndtes i 1859, overtog General Dreyer tillige Stillingen som Indenrigsministeriets tekniske Konsulent i Jernbanesager i Jylland og Fyen med Etatsraad Holst til Assistance ved Kontrollen. I Anledning af Afslutningen af Kontrakten med Firmaet Peto, Brassey og Betts af 10de Marts 1861 om Anlæg og Drift af de jysk—fyenske Statsbaner førte Generalen Underhandlingerne med Firmaets Befuldmægtigede og afsluttede Kontrakten, ligeledes med Bistand af Etatsraad Holst. Kort efter fratraadte General Dreyer efter eget Ønske sin Stilling ved den jysk—fyenske Jernbanekontrol og ligeledes Stillingen som teknisk Konsulent for Jernbanesager i Jylland og Fyen, medens han for Sjællands Vedkommende, saaledes som nævnt, forblev i de tilsvarende Stillinger til Udgangen af 1863.

Paa Sjælland byggedes i denne Tidsperiode Klampenborg- og tildels Helsingørbanen.

*) Mellem dem, der paa fortrinlig Maade medvirkede ved disse Jernbaneundersøgelser bør her ogsaa nævnes den under Krigen i 1864 afdøde Major Hoffmann af Infanteriet. Majoren, der allerede havde medvirket ved Projekteringen og Bygningen af Roskilde—Korsørbanen, var Sektionschef ved Jernbaneprojekteringerne i Jylland i 1856 og deltog i Revisionen af disse Projekter i Aarene 1860 og 61. Fra 1859 til Krigens Udbrud i 1864 fungerede han tillige ifølge Beskikkelse fra Indenrigsministeriet som Medlem af Jernbane- Besigtigelses- og Expropriationskommissionen i Jylland og Fyen.

General Wenck overtog i 1855 Forretningerne som kongelig Kommissarius ved Jernbanerne i Holsten, nemlig Linierne Altona—Kiel, Rendsburg—Neumünster og Glückstadt—Elmshorn, i hvilken Stilling Generalen forblev til Udgangen af Aaret 1863. I dette Tidsrum anlagdes under hans Tilsyn Forbindelsesbanen i Rendsborg og Banen mellem Glückstadt og Itzehoe. I December Maaned 1863, da General Dreyer opgav sin Stilling ved de sjællandske Jernbaner, overdroges det General Wenck at indtræde som det af Regjeringen valgte Medlem af disse Baners Direktion, og han overtog tillige Stillingen som kontrollerende Ingenieur paa Regjeringens Vegne ved det sjællandske Jernbaneselskab og som Indenrigsministeriets Konsulent i Jernbanesager. Disse Stillinger beklæder Generalen endnu, og han har saaledes været medvirkende ved samtlige i dette Tidsrum for det sjællandske Jernbaneselskabs Regning udførte Baneanlæg, saasom ved den endelige Fuldførelse af Banen til Helsingør, ved Anlægget af Banerne Roskilde—Kallundborg, Roskilde—Masned Sund, Orehoved—Nykjøbing paa Falster og Kjøbenhavn—Frederikssund. Generalen har tillige paa Regjeringens Vegne ført Tilsyn med de af andre Selskaber paa den sjællandske Øgruppe anlagte Jernbaner, nemlig de lollandske Baner, Gribskovbanen og nu Gjedserbanen. De af det sjællandske Jernbaneselskab anlagte Baner i det paagjældende Tidsrum stode under speciel Ledelse og Tilsyn af Oberst Hedemann, assisteret bl. A. af Oberst Hoskiær og nuværende Overbaneingenieur, dengang Premierlieutenant Elben ved Helsingørbanen og af Kapitain Jastrau ved Banerne til Kallundborg og Masned Sund.

Endnu skal bemærkes, at der i 1871 betroedes General Wenck det Hverv som Præces at lede Forhandlingerne i den saakaldte Brokommission, hvis Opgave det var at undersøge de ifølge offentlig Konkurrence indsendte Forslag til Opførelsen af en Jernbanebro over Limfjorden ved Aalborg. I en af afdøde Kapitain O. Larssen udarbejdede Betænkning udtalte Kommissionen sig for det af det franske Firma „des Fives Lille“ indsendte Forslag, der lagdes til Grund for Udførelsen af dette betydelige Anlæg.

Oberst Owesen, der i Tidsrummet fra de første slesvigske Krige til Krigen i 1864 var dirigerende Officer ved Hovedlandeveiene i Hertugdømmet Slesvig, indtog i dette Tidsrum en lignende Stilling ved Jernbanevæsenet i Flensborg som dengang General Dreyer i Kongeriget og General Wenck i Holsten, idet han fungerede som det slesvigske Ministeriums tekniske Konsulent i Jernbanesager og som kontrollerende Ingenieur ved de slesvigske Jernbaner. Efter Krigens Ophør i 1864 til ind i Aaret 1865 var Oberst Owesen teknisk Direktør ved det danske Driftselskab, der havde Driften af de danske Statsbaner, der dengang omfattede Strækningen Aarhus—Randers og Langaa—Viborg—Skive. Da den tekniske Direktørpost inddroges i 1865, udnævntes Oberst Owesen af Indenrigsministeriet til Regjeringens Medlem af Jernbanebestyrelsen og Expropriationskommissionen i Jylland og Fyen, i hvilken Stilling han vedblev at fungere til sin Død i Aaret 1881.

Oberst Brummer, der, som alt anført, deltog i de store Jernbane-projekteringer i 1856, overtog i 1869 for et privat Selskab som Overingenieur Bygningen for Statens Regning af Vendsysselbanen, Linien Nørre Sundby—

Hjørring—Frederikshavn, hvilket Baneanlæg i 1871 aabnedes for Driften Obersten er nu Driftbestyrer og Baneingenieur ved Gribskovbanen.

Oberst Hedemann deltog, som alt nævnt, i de samlede Jernbane-projekteringer i 1856 og i disses Revision i 1860. Fra Aaret 1861 har Obersten forestaaet samtlige Jernbaneundersøgelser, som ere foranstaltede af det sjællandske Jernbaneselskab, samt ledet Projekteringen af Jernbanelinien fra Orehoved til Nykjøbing paa Falster og af de lollandske Baner. Fra 1862 har han været ansat som Overingenieur ved Bygningen af de af disse Under-søgelser resulterende Baneanlæg med Undtagelse af Banerne paa Lolland. Oberst Hedemann har saaledes forestaaet Bygningen af Banen til Helsingør med Sidebane til Klampenborg, af Banen fra Roskilde til Masnedsund og fra Orehoved til Nykjøbing paa Falster, af Banen fra Roskilde over Holbæk til Kallundborg, af Dobbeltsporet fra Kjøbenhavn til Roskilde i Forbindelse med en Udvidelse og Forandring af Kjøbenhavns Banegaard og af de tilsvarende Landstationer, af Dobbeltsporet Hellerup—Klampenborg, af Banen fra Frederiksberg til Frederikssund og af Kjøbenhavns Havnebane. Oberstens Stilling som Overingenieur ved de under det sjællandske Jernbaneselskab henhørende nye Anlæg forandredes i Begyndelsen af 1882 som Følge af det sjællandske Jernbaneselskabs Opløsning og dets Baners Overdragelse til Staten derhen, at han fra den Tid modtog Ansættelse som teknisk Konsulent hos Direktionen for de sjællandske Statsbaner og som Overingenieur ved større Udvidelser eller Anlæg af nye Stationer ved de under Drift værende sjællandske Statsbaner. I denne Stilling, som Obersten endnu beklæder, har han forestaaet Anlægget af Dampfærgesporene med Tilbehør ved Korsør og udarbejdet en Mængde tildels meget store Projekter, som endnu ikke ere komne til Udførelse. Som teknisk Medhjælp for den i 1881 opløste Banegaardskommission har Obersten udarbejdet Projekt til en Østbanegaard og en Ringbane ved Kjøbenhavn, og ved Oberst Owesens Død blev han af Indenrigsministeriet beskikket som Medlem af Linie-besigtigelses- og Expropriationskommissionen for forskellige Jernbaneanlæg i Jylland og paa Fyen samt for Gjedserbanen.

Ved disse omfattende Jernbaneprojekteringer og Bygningsarbejder har Obersten været assisteret bl. A. af adskillige Ingenieurofficerer. Foruden de nedenfor særlig omtalte Officerer, Oberst Thulstrup, Oberst Hoskiær, Kapitain — Overbaneingenieur — Elben og Oberstlieutenant Müller, der have medvirket ved Jernbanearbejdet paa den sjællandske Øgruppe, have følgende Ingenieurofficerer bistaaet ham, nemlig:

Kapitain, nuværende Slotsforvalter paa Fredensborg, Jastrau ved forskellige Projekteringer, som Afdelingsingenieur ved Bygningen af den sydsjællandske Jernbane for det 5 Mil lange til begge Sider af Næstved beliggende Bygningsdistrikt, og som Assistent ved Kontrolen ved Bygningen af Roskilde-Holbæk-Kallundborgbanen;

Kapitain, nuværende Brandinspektør, D. Meyer, og Kapitainerne Sommerfeldt og Tychsén ved Forarbejderne til Anlægget af sidst nævnte Bane, og Kapitain Tychsén tillige ved forskellige Projekter til Udvidelsen af Kjøbenhavns Banegaard og til Anlæg af en Havnebane ved Kjøbenhavn, samt

Kapitain Kohl ved Projekteringen af Jernbanen til Frederikssund.

Oberst Thulstrup ansattes i 1876 som Overbaneingenieur ved de jysk-fyenske Statsbaner, hvilken Stilling han endnu beklæder. Paa et tidligere Tidspunkt har Obersten assisteret ved forskellige Jernbaneprojekteringer paa Sjælland.

Kapitain Bauditz havde i Aarene 1852 til 1855 Ansættelse ved den sydslesvigske Jernbane, først ved denne Banes Bygning og senere ved dens Drift. I Begyndelsen af 1856 overtog Kapitainen Pladsen som Baneingenieur — svarende til den nuværende Overbaneingenieurstilling — ved de sjællandske Jernbaner, hvilken Stilling han har beklædt til Udgangen af 1870, da han af Helbredshensyn maatte trække sig tilbage. Af større Arbejder i hans Funktionstid fremhæves den endelige Fuldførelse af Roskilde-Korsørbanen samt Flytningen af Københavns Banegaard til dens nuværende Plads.

Kapitain Jensen begyndte sin Jernbanevirksomhed i 1873 med paa Koncessionshavernes Vegne at føre Tilsyn med Anlægget af de lollandske Baner. Efter disse Baners Fuldførelse i 1874 har han assisteret Overingenieuren ved de nye Statsbaneanlæg, siden Begyndelsen af 1880 som Afdelingsingenieur ved forskellige Projekteringsarbejder samt ved Anlægget af Herning-Skjern, Ringe-Faaborg og Tommerup-Assens Banerne.

Etatsraad Holst blev i 1853 ansat som Assistent ved Kontrolten med Anlægget af Roskilde-Korsørbanen, hvilken Stilling han fratraadte det følgende Aar. I 1856 deltog han i Projekteringen af Jernbaner i Jylland og Fyen og i 1857 i Projekteringen af den saakaldte jyske Tværbane. I 1859 blev han ansat som kontrollerende Ingenieur ved dette Baneanlæg. I Vinteren 1860—61 deltog han i Forhandlingerne med Firmaet Peto, Brassey og Betts om Anlæg og Drift af Jernbaner i Jylland og Fyen. I 1861 udnævntes han til kontrollerende Ingenieur ved Anlægget af de i Lov af 10de Marts 1861 omhandlede Jernbaner i Jylland og Fyen, og i 1862 overtog han yderligere den tekniske og i 1864 tillige den økonomiske Kontrol med Driften af disse Baner. I 1867 udnævntes Etatsraaden til Direktør for Driften af de jysk-fyenske Statsbaner, en Stilling som han endnu beklæder, medens han i 1879 afgav den tekniske Kontrol ved de nye Statsbaneanlæg. I dette lange Tidsrum har Etatsraad Holst haft en overveieende Indflydelse paa Jernbanevæsenets Udvikling i fornævnte Landsdele.

Oberst Hoskiær var fra Foraaret 1862 til Foraaret 1864 ansat som Afdelingsingenieur ved Bygningen af Banen til Helsingør og byggede Strækningen fra Holte til Fredensborg. Efter i nogen Tid at have været udkommanderet ved Felthæren fungerede han i sidste Halvdel af Aaret 1864 efter Aabningen af fornævnte Bane som Baneingenieur ved denne. Siden 1874 er Obersten Medlem af den lolland-falsterske Jernbanes Bestyrelse.

Kapitain, Overbaneingenieur Elben var ligesom Oberst Hoskiær fra 1862 til 1864 Afdelingsingenieur ved Bygningen af Helsingør- og Klampenborgbanen. I Aarene 1865 til 1868 assisterede han ved Udarbejdelsen af forskellige Jernbaneprojekter paa Sjælland og i 1869 og 1870 ved Bygningen af Roskilde-Masnedundbanen som Forstander for Ingenieurkontoret samt ved større Forandringer paa Københavns og Roskilde Banegaarde. I Begyndelsen

af 1871 ansattes Kapitainen som Overingenieur ved de i Drift værende sjællandske (Stats-) Jernbaner, i hvilken Stilling han endnu befinder sig.

Premierlieutenant, Baneingenieur Bangert har i Tiden fra 1865 til 1870 paa forskjellig Maade assisteret Driftbestyrelsen for de jysk-fyenske Statsbaner og ansattes i 1871 som Baneingenieur ved disse Baner. For Tiden er han Baneingenieur for Strækningen Randers-Frederikshavn.

Premierlieutenant Bayer, Kommitteret ved Statsbanerne i Jylland og Fyen, assisterede fra Slutningen af Aaret 1864 til ind i 1865 den tekniske Direktør ved det danske Driftselskab, hvilket Selskab havde Driften af de danske Statsbaner, der dengang — saaledes som alt anført — omfattede Strækningen Aarhus-Randers og Langaa-Viborg-Skive. I 1865 ansattes han som Baneingenieur ved de jysk-fyenske Statsbaner og i 1867 som Overbaneingenieur ved disse Baner. I 1876 tog han sin Afsked fra Statsbanerne og overtog Stillingen som Driftbestyrer for den private Randers-Grenaa Bane og i 1877 tillige for den private Aarhus-Ryomgaard Bane. Efterat disse Baner i 1881 vare overtagne af Staten, bestyrede han endnu en Tid disses Drift under Direktøren for Statsbanerne. I Begyndelsen af 1882 ansattes han som Kommitteret ved de jysk-fyenske Statsbaner, i hvilken Stilling han endnu er.

Justitsraad Tegner ansattes i 1861 som Afdelingsingenieur ved Kontrolen med Anlægget af de jysk-fyenske Statsbaner og førte som saadan Tilsyn med Anlægget af Banestrækningerne fra Nyborg til Strib og fra Vamdrup til Aarhus, indtil han i 1867 som Overingenieur ved Kontrolen overtog Tilsynet med den sidst nævnte Banestræknings Fuldførelse og med Anlægget af Randers-Aalborgbanen. Justitsraaden har dernæst som Overingenieur for de nye Statsbaneanlæg forestaaet Projekteringen og ført Tilsynet med Anlægget af samtlige i Jylland og Fyen efter den Tid byggede Statsbaner, ligesom de fleste derværende private Baner ere projekterede og byggede under hans Tilsyn. Tillige har han forestaaet Projekteringen af og Kontrolen ved de forskjellige Dampfærganlæg og Broen over Masnedsund, og endelig har han kontrolleret Anlægget af den faste Bro over Limfjorden. I specielle Hverv har Justitsraaden været tilkaldt som Medlem af Bestyrelsen for Havneanlægget ved Esbjerg og som Medlem af Kommissionen for en eventuel Udvidelse af Kjøbenhavns Banegaard.

Oberstlieutenant Müller har været ansat ved Kontrolen ved de jysk-fyenske Jernbaners Anlæg og Drift i Aarene 1860—70 og i den Tid kontrolleret Anlægget af Banestrækningerne fra Aarhus til Aalborg, fra Langaa til Holstebro og fra Skanderborg til Silkeborg, hvorhos han har projekteret Banelinien fra Aalborg over Hjørring til Frederikshavn samt en Del af Banen fra Holstebro Syd paa. Ved Kontrolen med Driften af Jernbanerne i Jylland har han assisteret, indtil denne overgik til Staten i 1867. Desuden har Oberstlieutenanten i Aarene 1875—77 dels assisteret ved forskjellige Jernbaneprojekteringer paa Sjælland dels ved Anlægget af Dobbeltsporet mellem Hellerup og Klampenborg samt i 1880—81 ved Udvidelsen m. m. af Kjøbenhavns Banegaard.

Oberstlieutenant F. Keyper har i Aarene 1860 og 61 samt i Aarene fra 1864 til 1870 foretaget en Række af Jernbaneundersøgelser i Jylland for-

nemmelig paa Østkysten mellem Fredericia og Aarhus og mellem Randers og Aalborg, endvidere har han projekteret forskellige Linier fra Vamdrup m. m. vesterpaa og Skanderborg-Silkeborgbanen. I Aarene 1863 til 1870, dog med Afbrydelse af Felttoget 1864, har han været ansat ved Kontrolen med de jysk-fyenske Jernbaners Anlæg og i den Tid ført den særlige Kontrol med Bygningen af Banestrækningen fra Vamdrup til Aarhus og med Bygningen af Banen fra Nørre-Sundby til Frederikshavn. I Aarene 1875 og 76 har han som Overingenieur for vedkommende Anlægsentrepreneurer fuldført Bygningen af Esbjerg-Holstebrobanen.

Kapitain H ø n c k e, Direktør for Statstelegrafene, har i 1860 assisteret ved forskellige Jernbaneundersøgelser paa Fyen og i det sydlige Jylland samt i 1863 til Krigens Udbrud i 1864 været ansat ved den jysk-fyenske Jernbane-kontrol særlig ved Bygningen af Strækningen Viborg-Holstebro.

Premierlieutenant Dyhr, Driftbestyrer ved den sydfyenske Jernbane, foretog i 1860 og 61 forskellige Jernbaneprojekteringer fornemmelig paa Fyen og i Jylland langs Vestkysten. I Begyndelsen af 1862 ansattes han ved den jysk-fyenske Jernbanekontrol, hvor hans Virksomhed dels bestod i Udførelsen af tekniske Kontorarbejder og dels i Undersøgelsen af forskellige Jernbanelinier. Ved Kontrolen forblev Premierlieutenanten til Krigens Udbrud i 1864, i 1865 anvendtes han atter ved Jernbaneundersøgelser i Jylland og blev i 1866 ansat som Baneingenieur ved Statsbanerne efterhaanden paa Strækningerne Nyborg-Strib og Vamdrup-Skanderborg. I 1874 opgav han denne Stilling for som Overingenieur at lede Arbejderne ved Anlægget af den sydfyenske Jernbane, Odense-Svendborg, og ved denne Banes Aabning for Driften i 1876 ansattes han som Driftbestyrer ved den, hvilken Stilling han endnu beklæder.

Premierlieutenant Toussieng ansattes i Foraaret 1875 som Baneingenieur ved de jysk-fyenske Statsbaner og er for Tiden Baneingenieur for Strækningerne Fredericia-Aarhus og Skanderborg-Herning. Forinden sin Ansættelse ved Statsbanerne assisterede han i et Par Aar, navnlig ved tekniske Kontorarbejder, Entrepreneurerne ved Anlægget af den syd- og vestjyske Jernbane.

Foruden de foran særlig nævnte Ingenieurofficerer have endnu flere af disse, om end i ringere Udstrækning, medvirket ved Jernbaneanlægene her i Landet, saaledes er Oberst Glahn Medlem af Bestyrelsen for Gribskovbanen, Oberst Lehmann har været Medlem af Expropriationskommissionen for Helsingør- og Klampenborgbanen og Kapitain Sommerfeldt, som alt foran er nævnt, har assisteret ved forskellige Jernbaneundersøgelser i Jylland.

Paa et med Jernbanevæsenet noget beslægtet Omraade, Telegrafvæsenet, have 2 Ingenieurofficerer, som her skulle nævnes, udfoldet en større Virksomhed.

Oberst Lehmann anlagde i Foraaret 1849 ifølge Krigsministerens

Ordre optiske Telegrafinier fra Sønderborg til Fredericia og til Nyborg, som sattes i Forbindelse med den alt bestaaende Belttelegraf, og organiserede Tjenesten paa disse Linier. Telegrafen bestyredes i nogen Tid af Generalpostdirektionen men derefter af Obersten, indtil den nedlagdes i 1852. I Aarene 1852 til 1854 anlagde Obersten for Statskassens Regning den elektromagnetiske Telegrafinie fra Helsingør til Hamborg. Linien, som var den første i sin Slags her i Landet, aabnedes den 1ste Februar 1854. Endelig var Obersten Medlem af en i 1858 under Krigsministeriet nedsat Kommission, som udarbejdede Forslag til Etableringen af elektromagnetiske Felttelegrafer. Forhandlingerne førte til, at der skulde anskaffes et tilsvarende Materiel. Alle disse Anskaffelser forestod Obersten; Materiellet afgaves til Generalstaben, som i Anledning af Krigsudsigterne i 1863 førte det til Dannevirkestillingen, og det danner saaledes Grundlaget for Hærens nuværende Telegrafvæsen, der efter Krigen organiseredes under Ingenieurtropperne.

Kapitain Høncke udnævntes i 1877 til Directeur for Statstelegrafene, hvilken Post han endnu beklæder.

Feltingenieurvirksomheden i Aarene 1848—1864.

Udarbejdet i Anledning af 200-Aarsdagen, den 6te November 1884, for den
danske Fortifikations-Etats Oprettelse

af

Generalmajor C. T. Jørgensen og Oberst H. O. Glahn.

(Trykt som Manuskript).

Kjøbenhavn.

Trykt i Krigsministeriet ved C. L. E. Hansen.

1884.

Nærværende Værk er ved Krigsministeriets velvillige Imødekommen trykt
i sammes Trykkeri.

Ved Samlingen af efterfølgende Oversigt over „Feltingenieurvirksomheden i Aarene 1848—1864“ ere følgende Kilder benyttede: De ved Generalstaben, Ingenieurkorpset og Ingenieurregimentet beroende Feltarkiver, det Udkomne af „den dansk-tydske Krig i Aarene 1848—50 og 1864“ af Generalstaben, „den anden slesvigske Krig“ af Kapitain Sørensen, Tidsskrift for Krigsvæsen 1865 „Tabet af Als“ af Major Ravn, Tidsskrift for Krigsvæsen 1867 „Forsvaret af Dybbølstillingen 1864“ af Kapitain F. G. Schøller, Dansk militairt Tidsskrift 1865 „Dannevirkestillingen“ af Kapitain Koefoed og „Krigstelegrafens Virksomhed i Krigen 1864“ af Oberstlieutenant Abrahamsen; af forskjellige velvillig givne Meddelelser fra Kammerater fremhæves dem fra Oberst Schrøder om Befæstningsforslagene angaaende Dannevirkestillingen. Alt hvad der vedkommer Fredericia 1861—64, er optaget i et særligt af Oberst Glahn forfattet Afsnit.

Den korte Tid, der kunde anvendes til dette Arbeide, har medført, at det ikke er blevet saa fuldstændigt i alle Henseender som ønskeligt, ligesom den ogsaa har gjort det nødvendigt i Reglen at indskrænke sig til en kort Oversigt over Feltingenieurvirksomheden i vore 2 slesvigske Krige; omstændeligere omtalt ere kun saadanne Begivenheder, som ikke vides andensteds at være fuldt belyste for vor Virksomheds Vedkommende, eller som antages at have en større Interesse for Korpsets Officerer; man er ogsaa oftere gaaet noget ud over den korte Oversigt over de udførte Ingenieurarbeider, dels for at vise disses nøie Sammenhæng og Overensstemmelse med Overkommandoens Planer, dels for at bryde den trættende Opramsen af udførte Arbeidsmængder.

Ved Byers Stednavne ere i Almindelighed de af Generalstaben anvendte benyttede.

C. T. Jørgensen.

Indhold.

	Side.
Feltingenieurvirksomheden 1848—64, Fredericia Fæstning 1861—64 undtagen, ved Generalmajor C. T. Jørgensen	1.
Fredericia Fæstning 1861—64, ved Oberst H. O. Glahn.....	176.

Kjøbenhavns Fæstnings Armering 1848.

Den oprørske Stemning i Hertugdømmerne, der efter Frederik den 7des Thronbestigelse forøgedes ved Reskriptet af 28de Januar 1848, steg yderligere efter Udbrudet den 22de—23de Februar af den franske Revolution, hvis Virkninger med største Hurtighed udbredte sig over Tyskland. Det første Tegn paa, at vor Regjering begyndte at ansé Tilstanden for saa faretruende, at der maatte handles, var formentlig Befalingen fra Kongen af 8de Marts til Ingenieurkorpset om at fremkomme med Forslag til Armeringsarbeider for Fæstningerne Kjøbenhavn, Kronborg og Frederiksort; samme Dag forlangte Kollegiet lignende Forslag for Rendsborg, og kort efter for Fredericia, Nyborg og Korsør.

Forslagene indkom for de førstnævnte Fæstninger i Dagene fra 13de til 17de Marts og for de sidstnævntes Vedkommende i Slutningen af Marts. For Kronborgs, Korsørs, Nyborgs, Frederiksorts og Rendsborgs Vedkommende kom ingen af de foreslaaede Arbeider til Udførelse. For Fredericias Vedkommende bifaldt Materieldirektionen under 21de April de af Major Købke foreslaaede Arbeider og befalede dem udførte; da de af disse Arbeider, som virkelig bleve udførte, alle foretoges efter Krigens Udbrud, ville de senere blive omtalte i Forbindelse med de andre ved Lille Belt udførte Forskandsningsarbeider m. m. Der staar derfor kun tilbage her at omtale Armeringsarbeiderne ved Kjøbenhavn.

Formaalet med de paatænkte Arbeider var at sætte Hovedstaden istand til at modstaa et voldsomt Angreb (attaque de vive force). Da Fæstningsgravene overalt dannede en fuldt tilfredsstillende Hindring, blev der af Oberstlieutenant Nissen, Majorerne Schlegel og Lunding foreslaaet dels Istandsættelse af Brystværnene saavel til Benyttelse for Fodfolk som Skyts, dels Sikring af alle Adgangene til Fæstningen og dels den høist nødvendige Frigjøren af Forterrainen foran disse. Som Exempel paa, hvorledes Korpset foreslog Adgangene igjennem de almindelige Fæstningsporte sikrede, skal det her for Vesterport anføres, at der foran Ravelin- og Hovedbroen skulde anlægges Palisadetamburer, hvis Flanker forlængedes ud i Graven, at selve Broerne skulde forsynes med nye Broklapper og Trækroder, at der foran og bag hver Bros Klap skulde sættes Barriereporte, og at den Bropille, som bar Broklappen, skulde forberedes til Sprængning; hvor Veien gik igjennem Ravelinens Bryst-

værn og igjennem den murede Tambur foran Hovedporten, skulde der sættes Barriereporte; endelig skulde der ovenpaa Tamburmuren foran Hovedporten anbringes en Echaffaudage (Forsvarspalissadering), dels for at enfilere Hovedbroen fra Tamburen og dels for at kunne fra Faussebraien skyde ind i Tamburen, dersom det skulde lykkes Angriberen at komme over de 8 Palissaderinger eller Barriereporte og de 2 Broaabninger. Adgangene ad Langelinie, ved Ryssensten, Kalveboderne og Kvintus foresloges befæstede ved Palissadetamburer, ved at anbringe Stormpæle over Lynnetters og Reduiters lave Eskarpemure, ved at anbringe Echaffaudager ovenpaa de lave, fritstaaende Mure, ved tværs over de smalle Envelopper at danne Afsnit af Palissader, Forhug, Smaapæle m. m., der kunde enfileres fra den bagvedliggende Hovedvold, og endelig ved at bygge et Par Blokhuse og indrette nogle Bygninger til Forsvar. Naar der ikke indtraadte særlige Vanskeligheder, gjordes der Regning paa i Hovedsagen at kunne udføre de foreslaaede Arbeider i 3—4 Uger med Arbeidskraft fra Garnisonen. Omkostningerne ansloges til 78,500 Rbdlr. for Kastellet, 52,900 Rbdlr. for Kjøbenhavns og 40,000 Rbdlr. for Kristianshavns Vold.

Da de vigtigste Forberedelser foretoges samtidig med Forslagets Indsendelse, kunde Arbeiderne strax paabegyndes efter den 21de Marts at være bifaldede af Kongen. Arbeiderne i Kastellet lededes af Oberstlieutenant Nissen med Premierlieutenant Brummer, medens de øvrige Arbeider lededes af Major Lunding med Kapitaïn Linde og Premierlieutenant Schovelin ved Kjøbenhavns Vold og med Premierlieutenant Jørgensen ved Kristianshavns Vold.

Det var endvidere overdraget Major Lunding at anskaffe Redskaber for 20—25,000 Rbdlr., der allerede ved Kongens Skrivelse af 15de Marts vare stillede til Korpssets Raadighed. Af Redskaber skulde der anskaffes 4,000 Spader, 600 Skovle, 2,000 Hakker, 220 forskellige Øxer, 50 Save, 300 store og smaa Køller, 1,000 Jordstampere, 100 Jordklappere, 2,000 Hjulbøre og 16 Sæt Afsætningsredskaber. Disse Redskaber, hvoraf en Del allerede vare anskaffede ved Krigens Udbrud, kom senere til god Nytte til Erstatning for de ved Hæren forbrugte Redskaber.

Et Par Dage efter den 21de Marts var der hele Fæstningeu rundt en travl Virksomhed, og Arbeiderne fremmedes godt, indtil der foranledigedes en Standsning ved Krigsministeriets Befaling af 26de Marts om, at der, paa Grund af Troppernes Afmarche den 28de til Egnen ved Kolding, efter den 27de skulde arbeides med leiet Arbeidskraft. Da det efter et Par Dages Forløb var lykkedes at samle en omtrent passende Arbeidsstyrke, forsøgte de kristianshavnske Arbeidere at gjøre Skrue, uagtet de bleve godt betalte; denne Skrue varede kun et Par Dage, men forsinkede dog Arbeidets Fremme saa meget, at det vilde have været beklageligt, om Kjøbenhavn virkelig havde været truet med et Angreb. Heldigvis fulgte Begivenhederne dengang saa hurtig efter hinanden, at Krigsministeriet allerede den 6te April kunde befale Udsættelsen af alle ikke allerede paabegyndte Armeringsarbeider. At der tiltrods for de nævnte Vanskeligheder udførtes meget, vil fremgaa deraf, at følgende Arbeider kort efter vare fuldførte: Broklapper med Trækroder, Tamburer og Palissaderinger, dog, for ikke at forulempe Færdslen, uden at de færdige Barriere-

porte vare satte; iblandt de færdige Arbejder maa ikke forglemmes Krudtmagasiner og Batterier paa Langelinie, der til ikke ringe Fornøielse for Kjøbenhavnerne bleve monterede af Artilleriet. Tildels fuldførtes Stormpæle, Smaapæle samt Brystværnenes Istandsættelse for Fodfolk og Skyts. Helt bortfaldt derimod Blokhuse, Bygningers Indretning til Forsvar og heldigvis Echaffaudagerne.

Ingenieurtropperne ved Krigens Udbrud i 1848.

I Marts 1848 havde Ingenieurkorpset følgende Officerer:

- General Quaade, Chef,
 Oberst Beichmann, høistbefalende Ingenieurofficer paa Sjælland,
 — Hindenburg, — — i Hertugdømmerne,
 Oberstlieutenant Nissen, Bygningstjeneste i Kastellet,
 Major Købke, høistbefalende Ingenieurofficer i Jylland og Fyen,
 — Schlegel, Veidirekteur i Kongeriget,
 — Lunding, Bygningstjeneste i Kjøbenhavn, ved Hæren fra $17/4$,
 Kapitain (Major) Dau, Veidirekteur i Hertugdømmerne *,
 — Steenstrup, Bygningstjeneste i Kjøbenhavn,
 — du Plat, Veitjeneste i Lauenborg *,
 — Ramlau, Chef for 1ste Ingenieurkompagni, ved Hæren $30/6$ — $27/8$,
 — Bracht, Veitjeneste paa Sjælland,
 — Meyer, — - Fyen,
 — Jess, Bygningstjeneste i Rendsborg *,
 — Wenck, Veitjeneste i Jylland, ved Hæren fra $16/5$ — $27/7$,
 — Dreyer, — paa Sjælland, ved Hæren fra $10/5$,
 — Linde, — i Jylland, ved Hæren fra $14/4$ — $29/5$,
 — Krabbe, — - Holsten *,
 — Nickolin, — - Jylland,
 — Glahn, — - —
 — Lesser, — - Slesvig *,
 — Arnholtz, — - Holsten, i Fangenskab,
 — Ernst, Bygningstjeneste i Rendsborg, ved Hæren fra $30/3$,
 — Owesen, Veitjeneste i Slesvig,
 — Schrøder, Chef for 2det Ingenieurkompagni,
 Premierlieutenant Jørgensen, Veitjeneste i Jylland, ved Hæren fra $14/4$,
 — Schovelin, Lærer ved Høiskolen,
 — Petersen ved 1ste Ingenieurkompagni, ved Hæren fra $28/3$,
 — Lehmann, Bygningstjeneste i Kjøbenhavn, i Krigsministeriet,
 — Brummer, Bygningstjeneste i Kastellet, ved Hæren fra $2/4$.

Foruden Kapitain udenfor Numer Kellner, Lærer ved Høiskolen, havde Ingenieurkorpset altsaa 30 Officerer, men af de i Hertugdømmerne ansatte gik de 5 med * betegnede Kapitainer over til Oprørerne. Oberst

Hindenburg nedlagde sin Kommando, men kom først senere til Kjøbenhavn. Kapitainerne Owesen og Schrøder kunde først afreise til Kjøbenhavn, efterat de havde givet deres Æresord paa ikke at tjene imod Oprørerne i det forestaaende Felttog; derved kunde 2 andre Officerer frigjøres til Anvendelse ved Hæren. Kapitain Arnholtz kunde ikke afreise til Kjøbenhavn, da han holdtes fangen til efter Vaabenstilstanden. Kapitain Ernst undslap ubemærket fra Rendsborg netop i rette Tid. Da Premierlieutenant Lehmann den 26de Marts ansattes som Adjutant i Krigsministeriet, formindskedes Ingenieurofficerernes Antal altsaa til 22. 8 Premierlieutenants- og 4 Sekondlieutenantsnumere vare ubesatte.

Der vilde som Følge af foranstaaende Forhold have været en følelig Mangel paa Ingenieurofficerer, naar Krigsministeriet ikke under 26de Marts havde befalet, at Eleverne i Høiskolens Ingenieurafdeling, Holdene 1842 og 1844, skulde afgaa fra denne og indtræde i Korpset uden Examen. Ved Kongens derefter følgende Resolution af 30te Marts udnævntes en Del af Eleverne til Premierlieutenanter, saaledes at Korpset forøgedes med:

	Premierlieutenant	Købke,	ved Hæren fra	$\frac{7}{4}$,
—		Høier,	Korpsadjutant,	
—		Hedemann,	ved Hæren fra	$\frac{25}{5}$,
—		Thulstrup,	- — -	$\frac{21}{5}$,
—		Jastrau,	- — -	$\frac{7}{5}$,
—		Ravn,	- — -	$\frac{22}{5}$,
—		Good,	- — -	$\frac{26}{6}$,
—		Bauditz,	- — -	$\frac{3}{4}$,
Sekondlieutenant	Kall,	- — -		$\frac{17}{4}$,
—	Holm,	- — -		$\frac{30}{6}$,
—	Bjerregaard,	- — -		$\frac{30}{6}$,
—	Carstensen og			
—	Aschlund,	ved Bygningstjenesten i Kjøbenhavn.		

Under Felttoget afskedigedes Oberst Hindenburg den 24de Mai, Major Schlegel og Kapitain Steenstrup udnævntes under samme Dato henholdsvis til Oberstlieutenant og Major, Premierlieutenanterne Jørgensen og Schovelin udnævntes til Kapitainer henholdsvis den 27de Mai og 8de Juni, medens Sekondlieutenanterne Kall og Holm paa sidstnævnte Datoer udnævntes til Premierlieutenanter.

Under 5te Juli fik Sekondlieutenant Gjødese af Artilleriet Tilladelse til at gjøre Tjeneste ved Korpset og afgik kort efter til Hæren.

Endnu skal det bemærkes, at Officerskorpset havde en Tilgang af Sekondlieutenanterne Møller (ved Hæren fra $\frac{28}{3}$) og Nielsen, idet begge Ingenieurkompagniernes Mineurmestre den 28de Marts og 28de April forfremmedes til Sekondlieutenanter, dog uden at Mineurmester-Numrene besattes, altsaa uden Forøgelse af det til Korpsets Raadighed værende Personale.

Naar sidstnævnte 3 Sekondlieutenanter medregnes, stod der i det første Krigsjaar i det Hele taget 38 Officerer til Korpsets Raadighed, der i Slutningen af Felttoget beklædte følgende Charger:

- 1 General,
- 6 Stabsofficerer,
- 13 Kapitainer,
- 12 Premierlieutenanter og
- 6 Sekondlieutenanter.

Med Undtagelse af fornævnte Mineurmester Nielsen gik alle 2det Kompagnis Underofficerer over til Oprørerne, saaledes at der ved Krigens Udbrud kun raadedes over de ved 1ste Kompagni værende 13 Underofficerer, idet 4 Numere vare ubesatte, og Mineurmesteren, som foran anført, var forfremmet til Sekondlieutenant. 2 af disse Underofficerer, der vare tilgaaede fra Raketkorpset, befaledes den 1ste April til Tjeneste ved Espingolbatteriet.

Det værnepligtige Personel af 2det Kompagni gik ogsaa over til Oprørerne med Undtagelse af nogle af de fra Slesvig udskrevne Sapeurer, hvoraf enkelte frivillig meldte sig og optoges i Feltstyrken. Der kunde derfor ogsaa med Hensyn til Oversapeurer og Sapeurer kun gjøres Regning paa 1ste Kompagni.

Der udskreves aarlig til 1ste Kompagni, foruden de overkomplete, 29 Rekruter, hvoraf 4 efter 16 Maaneders Tjeneste udtoges til Oversapeurer. Efter Indkaldelsen af Linien mødte der 12 Oversapeurer og 100 Sapeurer, senere af den indkaldte Reserve 15 Oversapeurer og 95 Sapeurer. Forudsætter man, at der af Forstærkningen, hvis den var bleven indkaldt, var mødt 28 Oversapeurer og 185 Sapeurer, vilde der af samtlige værnepligtige 16 Aargange have staaet 55 Oversapeurer og 380 Sapeurer, alle af 1ste Kompagni, til Korpsets Raadighed.

1ste Kompagni formeredes i 1842 dels af det ophævede Raketkorps og dels af det under Artilleriet hørende Mineurkompagni. Uagtet en Del af sidstnævnte Mandskab var noget uddannet i Minearbejde og ganske enkelte Pionerarbejder, maatte dog den hele Styrke, hvoraf Kompagniet sammensattes, anses for Rekruter lige fra Officererne og ned til Sapeurerne.

Officererne, de fleste udgaaede fra Høiskolen, vare i det Hele taget intelligente og vel uddannede, men i 1842 var ikke en eneste af dem fortrolig med den praktiske Ingenieurtroppe-tjeneste, og i 1848 havde det — ogsaa paa Grund af de mange ubesatte Officersnumere — selvfølgelig kun været muligt at uddanne ganske enkelte Officerer i denne for Korpset nye Tjeneste. Naar desuagtet alle de ældre, i Felten beordrede Officerer, der ikke havde været ansatte ved Tropperne, gjorde særdeles god Fyldest, saa maa dette væsentlig tilskrives ikke alene deres gode theorestiske Uddannelse men ogsaa den Omstændighed, at de vare militairt opdragne og fra Veitjenesten vante til at være ansvarlige samt til at tænke og handle paa egen Haand, Egenskaber, som den dygtige Feltingenieur ikke kan undvære. Det maa derfor anses for en vigtig, men desværre nu opgiven Foranstaltning at anvende de Ingenieurofficerer, som man ikke i Krig kan undvære, og som man har ondt ved i Fred at beskæftige paa nyttig Maade som Militairingenieurer, til civil Ingenieurtjeneste, hvad enten denne Virksomhed er Veitjeneste eller anden passende Tjeneste. Af de den 26de Marts fra Høiskolen tilgaaede Ingenieurelever havde de fleste af Holdet 1842 gennemgaaet en Ingenieur-Rekrutskole, medens de øvrige kun

tildels fik Leilighed til at gennemgaa en forkortet Rekruttskole, inden de afgik til Hæren.

Underofficerernes Uddannelse kunde efter 6 Aars Tjeneste anses for færdig, men desværre var deres Antal saa ringe, at der omtrent ingen Anvendelse blev for dem til praktiske Arbejder, eftersom de for Størstedelen maatte anvendes til Kontor- og Furertjeneste.

For Oversapeurers og Sapeurers Vedkommende ligger det i Sagens Natur, at efter Tjenesteomgangen kunde Aargangene 1840, 41 og 47 ikke i Foraaret 1848 anses for færdig uddannede, ligesom at Aargangene ældre end 1840 maatte anses for aldeles uøvede. Der kunde derfor kun raades over 5 Aargange fuldt uddannet Personel eller høist 16 Oversapeurer og 125 Sapeurer. Det var tilvisse en ringe Styrke at begynde en Krig med, men det maa erkjendes, at den var fortrinlig uddannet under den første Kompagnichef, Major Lundings strenge men gode Skole i Aarene 1842—44. Især maa fremhæves den udmærkede Uddannelse, som det lykkedes at give Oversapeurerne i deres 40 Maaneder lange Tjenestetid, saaledes at de fleste af dem efterhaanden kunde forfremmes til Korporaler og Sergenter; den af disse Befalingsmænd i de følgende 3 Krigsaar ydede Tjeneste blev ikke alene fuldtud paaskjønnet af deres egne Officerer, men den vakte ogsaa ofte Beundring hos de andre Vaabens Officerer, hvormed de hyppig kom i Forbindelse.

Sapeurerne vare i det Hele taget paaklædte og udstyrede som Jægerne, kun vare Vaabenfrakke, Benklæder og Hue blaa, Frakkekraven sort, Knapperne gule, og Tornysteren af Sælskind. Sapeuren var bevæbnet med Bajonetgevær af Model 1794 og med almindelig Infanterisabel.

Under 26de Marts indstillede 1ste Kompagni til Korpset, at de gamle Geværer ombyttedes med brugbare, Infanterisablerne med Hirschfængere, samt om en helt ny Udstyring med Bæreapparater. Som Exempel paa den Fart, der under de forandrede Forhold havde afløst den tidligere, kollegiale Forretningsgang, anføres det, at Materieldirektionens Billigelse af Forslaget blev givet samme Dag. Geværerne bleve ombyttede med andre af Model 1828, og Infanterisablerne med Hirschfængere, der efterhaanden skulde forsynes med en af Kapitain Ramlau forslaaet, sammenlæggelig Savstilling.

Det første Skridt til Ingenieurtroppernes Udstyring med Bæreapparater foreligger i et Forslag af 7de Mai 1845 fra Major Lundings og Kapitain Ramlau, hvorefter en Afdeling paa 16 Sapeurer skulde medføre foruden Søm; 6 Spader, 3 Krydshakker, 6 Bindøxer, 2 Bredøxer, 3 Stiksave, 1 Fuxsvands, 3 Brækjern, 4 Naverbor, 2 Stemmejern, 4 Vridbor, 4 Hammere, 8 File, 2 Ud læggere, 2 engelske Skruenøgler, ialt 50 Stykker Redskaber. Det foresloges, at ethvert af de 2 Kompagnier skulde anskaffe et Sæt Redskaber og i 2 Aar prøve sig frem med forskellige Bæremaader; det foresloges endvidere — og neppe uden Grund — at Kompagnierne særlig skulde indberette, om den foreslaaede Bepakning ikke vilde blive for svær. Det næste Skridt udgik fra Generalkrigskommisariatskollegiet, som under 2den September samme Aar tilsendte Korpset et Sæt af de af de preussiske Sapeurer anvendte Bæreapparater, med Forespørgsel om Korpset maatte finde Anledning til at attraa nogen For-

andring i fornævnte, under 19de Mai fremsendte Forslag. I den Anledning blev der af Kapitain Ramlau udarbejdet et Forslag af 18de Januar 1848, som antages at ligge til Grund for Kapitainens fornævnte Forslag af 26de Marts, hvorefter 1 Pionerbrigade paa 1 Linie- og 1 Reserveunderofficer, 1 Oversapeur og 16 Sapeurer, delte i 1 Haandværks- og 1 Jordarbejdssektion, skulde have efternævnte 9 forskellige Bæreapparater, Nr. 1—3 for Befalingsmændene, Nr. 4—7 for Haandværks- og Nr. 8—9 for Jordarbejdssektionen. Foruden de tidligere omtalte Savblade med Stilling til Hirschfængerne og Bæreremme skulde hvert Apparat indeholde følgende Gjenstande:

1. Linieunderofficeren: Klohammer, Hvæssesten, Baandmaal, Tommestok, Bestik, Fyrtøi, Blændlygte, Skrivematerialier, Søm, Rødkridt, Seilgarn m. m. Vægt 4,63 $\mathcal{L}$.

2. Reserveunderofficeren: Lægtehammer, Tommestok, Tracerline, Skrivematerialier, Søm, Rødkridt, Seilgarn. Vægt 6,06 $\mathcal{L}$.

3. Oversapeuren: Fuxsvands med Trækkepind, Udlægger, Savfil, Tracerline, Vaterpas, Tommestok, Firefodsmaal, Skrivematerialier, Søm, Rødkridt, Seilgarn. Vægt 5,88 $\mathcal{L}$.

4. Hver af 3 Sapeurer: Bindøxe, Naverbor, Stemmejern, Tommestok, Blylod, Kridtsnor, Kridt, Søm. Vægt 7,09 $\mathcal{L}$.

5. Hver af 3 Sapeurer: Haandøxe, 2 Naverbor, 2 Stemmejern, Stiksav, Jernpasser, Tommestok, Kridtsnor, Kridt, Hvæssesten, Søm. Vægt 6,94 $\mathcal{L}$.

6. 1 Sapeur: Klohammer, Knibtang, 2 File, Brækjern, Søm. Vægt 7,16 $\mathcal{L}$.

7. 1 Sapeur: Stenhammer, Brækmeisel, Stenbor, Rømské, Rønnaal, Vidsker, Sætter, Blaar, Søm. Vægt 7,16 $\mathcal{L}$.

8. Hver af 6 Sapeurer: Spade, Tracerline, Søm. Vægt 5,84 $\mathcal{L}$.

9. Hver af 2 Sapeurer: Krydshakke, Snøretoug, Søm. Vægt 5,91 $\mathcal{L}$.

Uagtet Patronantallet sattes til 20 og 40 for hver Sapeur, henholdsvis i Haandværks- og Jordarbejdssektionen, have Bæreapparaterne*) dog været for tunge, ligesom der ikke kan have været tilstrækkelig Grund til at fravige de 4 preussiske Bæreapparaters faa Redskaber (nemlig 1, Spade, 2, Krydshakke, 3, Bindøxe, 4, Haandøxe, Stiksav, Fil og Bor, altsaa neppe mere end 22 Stykker for 16 Sapeurer) for efter fransk Mønster foruden Skrivematerialier, Søm, Rødkridt, Seilgarn, m. m. at medføre 15 Stykker Redskaber for 3 Befalingsmænd og 76 for 16 Sapeurer. Med Hensyn til Bæremaaden og Bæreremmenes Konstruktion, der er forskjellig fra alle andre os bekjendte Ingenieur-troppers, var Kapitain Ramlau derimod særdeles heldig, idet den i 1848 valgte Bæremaade endnu uforandret anvendes, efter at den har vist sig hensigtssvarende i 4 Felttog.

Planen af 1842 gav vel Hæren Ingenieurtropper, men i saa ringe Antal, at de mest maatte være arbejdsledende, mindst selvarbejdsende. 2det Kompagnis Overgang til Oprørerne gjorde det derfor dobbelt nødvendigt at forsyne Feltingenieurdetachmentet med Redskaber til dermed at sætte baade Soldater og civile Arbejdere i Virksomhed. Forslag til en mobil Redskabspark var ind-

*) Vægt af Bæreremme m. m., c. 1½ $\mathcal{L}$, er ikke indbefattet i de foranførte Vægtangivelser.

sendt fra 2det Kompagni, og et andet havde været under Arbeide ved 1ste, men det har neppe været færdigt ved Krigens Udbrud, da det først foreliggende er dateret 28de Juni 1848. Sidstnævnte Forslag gik ud paa at medføre Redskaber til henved 1000 Jordarbeidere, Redskaber til nogle faa Mineurer, Snedkere, Tømrere, Hjulmænd, Bødkere, Smede, Murere, Stenhuggere, Sadelmagere, Skomagere og Skræddere samt Ammunition og Materialier, alt paa 9 Vogne, nemlig 2 Rekvirit-, 1 Ammunitions- og 1 Smedevogn, 4 store Arbeidsvogne og 1 Patronkarre; de 8 førstnævnte Vogne vare firespændige, sidstnævnte tospændig.

Nogen vedtagen Bestemmelse om en Redskabspark forelaa ikke; det var derfor nødvendigt for Kapitain Ernst — som den 27de Marts, Dagen efter sin Ankomst fra Rendsborg til Kjøbenhavn, beordredes til at anskaffe en Redskabspark for 1500 Mand — at afgaa den 30te Marts til Hæren med en improviseret Park, hvortil Redskaberne indkøbtes eller erholdtes ved Arsenalet, og hvis 9 Vogne modtoges dels fra Kjøbenhavns og dels fra Fredericias Arsenal, men de fornævnte Forarbeider bleve dog benyttede derved. Kapitain Ramlau medbragte den 30te Juni til Jylland en Redskabspark paa 9 Vogne, der formentlig har været i nær Overensstemmelse med hans nysnævnte Forslag af 28de s. M.

De Oplysninger, Ingenieurarkiverne indeholde, ere ikke saa udførlige og saaledes ordnede, at det er muligt i den korte Tid, der kan anvendes paa nærværende Fremstilling, at angive de anskaffede Mængder Redskaber og Forbruget af dem. At Redskabsmængden maa have været meget stor, vil fremgaa af den efterfølgende Oversigt over de betydelige Forskandsningsarbeider, som omtrent samtidig udførtes paa Als, Helgenæs, ved Lille Belt og især ved Veile. At Afgangen ogsaa maa have været betydelig, fremgaa deraf, at der idelig igjennem hele Felttoget 1848 forlangtes flere Redskaber oversendte fra Kjøbenhavn. Uagtet Kapitain Ernst havde medført Redskaber for henved 1500 Jordarbeidere, og uagtet der i Begyndelsen af April var sendt Redskaber for 5—600 Mand til Als, forlangte Major Lunding dog allerede den 10de Mai Redskaber til 1000 Mand. Det fremgaa ogsaa af Arkiverne, at det ikke altid har været let at tilveiebringe faste Trækheste, Kudske og Vogne; de første faste Kudske mødte i Slesvig By den 18de April, civilklædte og hver med 2 opselede Heste; den 30te April havdes der 14 Kudske med 28 Trækheste, og der har i hele det følgende Felttog ikke været over 40 faste Trækheste med Kudske ved Ingenieurtrainene, saaledes at de manglende maatte afgives af de ved Vognparkerne værende Ægtvogne.

Felttoget 1848.

Feltstyrkens Udvikling.

Af de 38 Ingenieurofficerer, se Side 5, have 21 været ansatte ved Felt-hæren, dog har Antallet i Reglen været 19, da Kapitain Wenck i Juli befale-des til Veitjeneste, og da Kapitain Linde i Slutningen af Mai blev sat udenfor

Numer; der er foran paa Side 3—4 anført den Tid, da hver Officer efterhaanden afgik til Hæren. Foruden de 21 Officerer har endnu Major Købke i sin Egenskab af høistbefalende Ingenieurofficer i Nørrejylland og Fyen taget Del i Feltingenieurvirkomheden ved Batteribygninger m. m. ved Lillebelt, og Kapitain Nickolin har i kort Tid været ansat under Oberst Juel i Jylland og under General Wedel paa Fyen. Før Kapitain Wenck og Premierlieutenant Thulstrup befaledes til Tjeneste ved Feltingenieurdetachmentet, har Førstnævnte været ansat hos General Moltke ved Dannelsen af en Folkevæbning i Jylland, medens Sidstnævnte under Major Købke har arbeidet ved Lillebelt.

Under 14de April befaledes Major Lunding til Hæren, og den 19de overtog han i Slesvig Stillingen som høistbefalende Ingenieurofficer ved Armékorpsset med Kapitain Ernst og senere Kapitain Ramlau som Troppekommandeur, samt med Sekondlieutenant Kall som Adjutant.

Før at imødekomme Krigens Fordringer indkaldtes efter Kongens Befaling af 20de Marts de Hjemsendte af Linien; den 14de April indkaldtes efter Krigsministeriets Befaling hele Krigsreserven; den 19de April foranledigede Krigsministeriet, at Rekruterne, der ellers skulde møde den 30te Mai, strax indkaldtes; den 28de April bemyndigede Krigsministeriet Korpsset til at antage Frivillige og til at forkorte Rekrutskolens Varighed væsentligst ved at lade Uddannelsen i Mine- og Sapearbejde bortfalde. Denne Indkaldelse af alt hjemsendt, uddannet Mandskab samt Afkortelsen af Rekrutskolen viste sig ogsaa nødvendige, idet de uafdelige Fordringer om flere Kræfter først ophørte i Slutningen af Juni, da Kompagnichefen, kun efterladende den høist fornødne Depotstyrke, afgik til Hæren med Alt, hvad der havdes, saa at intet mere kunde opnaaes.

Den til Raadighed staaende Styrke fremkommer saaledes:

Væsentligst mødt i Dagene.		Under- officerer.	Trompetere.	Over- sapeurer.	Sapeurer.	Rekruter.	Frivillige.
	Fredsstyrken udgjorde.....	13	1	8	50	„	„
$\frac{24}{3}$ — $\frac{30}{3}$	Hjemsendt Liniemandskab.....	„	„	4	53	„	„
$\frac{20}{4}$ — $\frac{29}{4}$	Reserven.....	„	„	14	95	„	„
$\frac{25}{4}$ — $\frac{3}{5}$	Rekruterne.....	„	„	„	„	32	„
	Af Frivillige antoges efterhaanden....	„	„	„	„	„	20
	Ialt....	13	1	26	198	32	20

medens der til Hæren afgaves følgende Styrke:

Afgaaet.		Under-officerer.	Trompetere.	Over-sapeurer.	Sapeurer.
28/3	Premierlieutenant Petersen til Kolding.....	4	1	6	44
30/3	Kapitain Ernst med Redskabsparken.....	1	"	"	6
3/4	Premierlieutenant Bauditz til Als.....	1	"	3	18
17/4	— Købke - -	1	"	1	12
22/5	— Ravn til Fyen og Helgenæs....	1	"	2	16
25/5	— Hedemann til Als.....	"	"	5	48
26/6	— Good til Als.....	2	"	"	6
28/6	Kapitain Ramlau til Jylland med Train.....	"	"	9	80
	Ialt afgivet.....	10	1	26	230
	Sekondlieut. Nielsen tilbage med Depotstyrken..	3	"	"	20
	Som ovenfor.....	13	1	26	250

Foranførte Depotstyrke forblev omtrent uforandret til Vaabenstilstanden.

I Overensstemmelse med det Side 7 Omtalte holdtes Styrken hele Felttoget igjennem formeret i Sektioner paa 1 Oversapeur og 8 Sapeurer; 2 Sektioner, af hvilke den ene fortrinsvis bestod af Haandværkere, den anden af Jordarbeidere, dannede en Brigade, saavidt mulig under en Underofficers Befaling.

Foran er angivet den Tid, hvori den langt overveiende Del af de Indkaldte gav Møde, og, naar henses til, at man i 1848 savnede Telegrafer og Jernbaner og ikke havde Indkaldelsesordrer liggende færdige, maa det hurtige Møde vidne fordelagtig om den igjennem Nationen gaaende gode Aand. Flere Værnepligtige mødte endog, inden Indkaldelsesordrerne vare udstedte.

Det Foranstaaende giver forhaabentlig et tilstrækkelig klart Billede af, hvorledes Feltingenieurdetachmentet efterhaanden dannedes og forøgedes til den Styrke, som det omtrent uforandret beholdt til længere Tid efter Vaabenstilstandens Afslutning. En hurtigere Udvikling havde neppe ladet sig udføre, da der som for den øvrige Hær savnedes Beklædnings- og Udrustningsgjenstande for hele Reserven. Ved den strax udrykkede Styrke manglede adskillige Gjenstande, der først efterhaanden tilveiebragtes.

Der staar angaaende Organisationen af Feltstyrken endnu tilbage at sammenligne den med den af 1ste Kompagni afgivne og at omtale dens Udstyring med Kræfter andensteds fra.

Efter Feltingenieurdetachmentets Styrkeliste af 3die Juli bestod det foruden af 19 Officerer af:

28 Underofficerer,	} ialt 271 Hoveder af Ingenieurkorpset,
1 Trompeter,	
14 Oversapeurer,	
209 Sapeurer,	

medens der foran er angivet 267. Grunden til denne Forskjel ligger væsentligst deri, at der havdes nogen Afgang ved Kassationer og Dødsfald, at enkelte Menige af Fodfolket efter eget Ønske overførtes til Ingenieurdetachmentet, ligesom ogsaa at der, som foran nævnt, havdes nogen Tilgang af Menige fra 2det Kompagni. Grunden til det forskjellige Antal Befalingsmænd ligger væsentligst deri, at 9 Oversapeurer af Reserven og 6 Frivillige udnævntes til Underofficerer.

Under 27de April indsendte Major Lunding et Forslag om Organisationen af Feltingenieurdetachmentet, hvorefter dette foruden Officererne skulde bestaa af:

15 Underofficerer,	} ialt 212 Hoveder af Ingenieurkorpset.
1 Trompeter,	
20 Oversapeurer og	
176 Sapeurer,	

Erfaringen viste imidlertid snart, at denne Styrke, selv om den blev væsentlig overskredet, endnu var meget for ringe til at fyldestgøre alle de til Ingenieurtropperne stillede Fordringer.

De første Aar efter 1842 maatte Opmærksomheden naturlig være omtrent udelukkende henvendt paa at bringe den Korpset tildelte, nye og omfangsrige Virksomhed frem i Livet. Det er foran vist, at man iblandt de Ingenieurkorpset alene vedkommende Feltforhold var begyndt paa at bearbejde 2 af de vigtigste, om Bæreapparater og Redskabspark; det er derfor naturligt, at man delte Skjæbne med de andre Vaaben og var uforberedt paa at forsynes med alt det, som behøvedes andensteds fra. Det bør dog her udtales, at der fra alle overordnede Myndigheders Side blev søgt med paaskjønnessværdig Hurtighed og paa bedste Maade at afhjælpe enhver Mangel, som indberettedes. Det skal saaledes fremhæves, at alle Officerer strax bleve gjorte beredne, at der i April erholdtes 1 Læge, 2 Ambulancesoldater og 2 beredne Ordonnantser, og at der i Mai ansattes 1 Bøssemager. Det er foran nævnt, at det ikke lykkedes at faa faste Kudske og Heste til alle Vognene i de mobile Parker; først det følgende Aar opnaaede Feltingenieurdetachmentet at faa sin egen Intendant, hvorfor en af Officererne, Premierlieutenant Jastrau, maatte overtage denne høist besværlige Stilling. Det lykkedes heller ikke at faa en egen Dyr læge og en bereden Befalingsmand som Vognmester ved Trainet.

Marche til Slesvig og Tilbagetog til Als.

Det Halve af 1ste Kompagni under Kapitain Ernst afgik fra Kjøbenhavn den 28de og 30te Marts 1848, ankom over Fredericia og Kolding den 2den April til Haderslev, den 4de til Aabenraa og den 8de til Kliplev. I Aabenraa byggede Kapitain Ernst efter Korpsintendanturens Anmodning i en Teglovn nogle Feltbagerovne, der endnu den 15de April bleve benyttede. Sammesteds improviserede Kapitainen et lille, transportabelt Nødbromateriel, der skulde fremføres paa rekvirerede Vogne.

Premierlieutenant Bauditz med en Afdeling Sapeurer afgik den 3die April fra Kjøbenhavn til venstre Flankekorps og blev strax sendt til Holdnæs, som var besat af 9de Bataillon for derfra at true den ved Flensborg staaende Oprørshær med Angreb i Flanke og Ryg. Premierlieutenant Brummer var fra Als fulgt med 9de Bataillon, med hvis Bistand han til Forsvar af Halvøen udførte en Løbegrav tværs over Draget; Premierlieutenant Bauditz fortsatte Arbeidet ved at forstærke Løbegravene til almindeligt Feltværks Tværnsnit og dækkede Fløiene med Forhug. Skandsen armeredes med 2 Rælingskanoner og 1 Falkonet fra Orlogsdamperen Hekla, som tilligemed en armeret Toldkrydskutter var stationeret ved Holdnæs. Der opførtes Hytter til 100 Mand.

I alle vore Krige have Ingenieurtropperne desværre været saa faatallige, at de paa Grund af det ringe Antal kun ganske undtagelsesvis have kunnet virke som egentlige Kamptropper. Det ligger iøvrigt i Sagens Natur, at Hovedvirksomheden selv for en talrig Ingenieurstyrke er den tekniske Tjeneste; i Felttogene 1848—50 og 1864 var Ingenieurtroppernes Deltagelse i selve Kampen derfor kun ubetydelig, naar fraregnes Fredericia 1849, Frederikstad 1850 og Dybbøbjerg 1864, da man dengang endnu ikke kjendte militært organiserede Telegraf- og Signalafdelinger. Ingenieurtroppernes vigtigste Virksomhed faldt i Reglen altid umiddelbart før og efter Slagdagene.

I Kampen ved Bau den 9de April deltog Kapitain Ernst med Premierlieutenant Petersen, Sekondlieutenant Møller og den øvrige ham underlagte Ingenieurstyrke. Der blev ingen Anvendelse for det medførte Brotrain, da Broen ved Krusaa ikke fandtes ødelagt.

Efter Hærens Ankomst i Stillingen ved Slesvig den 11te April gik Bestræbelserne dels ud paa i det af mange Hegn opfyldte og — undtagen Hovedlandeveien — kun med faa smalle og slette Veie udstyrede Terrain at danne Kolonneveie, dels paa at sikre en Tilbagegang fra Stillingen. I den Anledning udførtes følgende Arbeider.

I selve Stillingen blev der af Premierlieutenant Jørgensen anlagt et Kanonplacement paa Dannevirkeveid bag Kroen, og paa begge Sider af Oxerveien fra Kroen og til Nord for Skovby anlagdes Kolonneveie; andre Kolonneveie anlagdes Øst for Hühnerhäuser og Vest for Anettenhøe ved Pøldam. Syd for Dannevirkekro aabnedes der brede Gjennemgange i Hegnene for at lette Rytteriets Bevægelser.

For at standse en Forfølgning igjennem selve Byen Slesvig istandsatte Premierlieutenant Petersen med Sekondlieutenant Møller de gamle Forskandsninger omkring Gottorp Slot til Anvendelse for Kanoner, Espingoler og Fodfolk. Broen i Dæmningen ud til Øen gjordes færdig til Afbrydning, og man havde forberedt Træerne paa begge Dæmninger til hurtig at kunne fældes til Forhug over dem; Dæmningen fra Friederichsberg til Loffus blev undermineret.

Kapitain Ernst med Premierlieutenant Bauditz blev den 21de April sendt til Retraitestillingen imellem Arnholt- og Langsø. Hovedlandeveien blev gennemgravet ved den sydlige Udkant af Istedskov, hvor der tillige udførtes

Indskæringer for Kanoner; der anlagdes Forhug i Udkanten af Isted Skov, Øst for Arnholtsø, og Hovedlandeveisens Træer bleve forberedte til at fældes som Forhug tværs over den. Til Forsvar af Veien fra Lyrskov langs Østsiden af Arnholtsø og af Veien fra Bjerent til Arnholt anlagdes 2 Flecher og en flecheformet Løbegrav, ligesom der ogsaa blev anlagt nogle Løbegrave til Forsvar af Veien fra Bjerent til Isted, hvor denne passerer Dalstrøget imellem begge Søerne; Adgangen til Stillingen lettedes ved Anlæg af nogle Kolonneveie.

Ved Mysunde anlagde Kapitain Linde den 22de April paa den nordre Bred paa Bakken Sydvest for Færgegaarden en Indskæring til 2 Kanoner med Løbegrave paa begge Fløie, ligesom der ogsaa anlagdes Løbegrave langs med Slien. Foruden den tilstedeværende Færge dannedes endnu en Færge af Baade, tilveiebragte i Nærheden; til Beskyttelse af Færgestedet paa den søndre Bred paabegyndtes en Palissadetambur.

For Styrken ved Mysunde begyndte Premierlieutenant Jørgensen med Sekondlieutenant Kall den 22de April at forberede en Retraitestilling ved Vedelspang, hvor der foran Defleet anlagdes et Par Flecher og nogle Løbegrave, der allerede om Formiddagen den 23de vare i brugbar Stand, medens en Opstemning af Vedelbækken paa de 2—3000 Alen nærmest Langsøen kun blev paabegyndt.

Ved Slutningen af Slaget ved Slesvig den 23de April anbragte Premierlieutenant Petersen de forberedte Forhug paa begge Gattorpdæmningerne og afbrød Broen, medens de tidligere omtalte Miner i Dæmningen imellem Friederichsberg og Lollfus forsagede, formodentlig fordi Ledeilden var bleven vaad under et kort i Forveien indtruffet Høivande; Kundskab om Minernes Tilstedeværelse har maaské været Aarsagen til, at Fjenden ikke gik igjennem Byen. Premierlieutenant Jørgensen gjorde Adjutanttjeneste ved Reservebrigaden under Oberst Meyer, medens de ham underlagte Sapeurer fulgte Batteriet Bruun for om fornødent at bane Vei for det. Ved Mysunde overdroges det Kapitain Linde at gjøre Færgerne ubrugelige, hvilket dog ikke lykkedes ham paa Grund af den stærke Beskydning; efter Mørkets Indtræden fik han kun Feltfærgens Færgetoug overhugget, medens Fredsfærgens Færgetoug alt tidligere var blevet overhugget af Premierlieutenant Stampe og Menig Oure af 5te Bataillon; under den omgaaende Bevægelse ved Brodersby dannedes af Sapeurer Aabninger i Hegnene for at lette en Retraite i nordvestlig Retning. Foruden de nævnte Officerer deltog Major Lunding, Sekondlieutanterne Kall og Møller samt Størstedelen af Sapeurerne i Slaget. Paa Grund af det mangelfuldt organiserede Train mistedes en Del Redskaber, og Fureren, som den 23de om Morgenen var sendt fra Slesvig til Mysunde ad Veien Syd for Slien, blev fangen.

Da Paniken i Flensborg udbrød, søgte Kapitain Ernst at samle en Del af Mandskabet og at faa Redskabsvognene forspændte, men flere af de nylig modtagne, civilklædte Kudske, der ikke havde nogensomhelst Uddannelse, vare forsvundne, og han maatte derfor, da han af Overkommandoen fik Ordre til strax at marchere til Bau, efterlade nogle Vogne, hvoraf 3 mistedes. Marchen fortsattes til Sønderborg, efterat Major Lunding var stødt til med

Befaling til at afgaa dertil med Ingenieurstyrken for at fremskynde Fuldførelsen af et begyndt Brohoved og især af en ligeledes begyndt Skibsbro over Alssund. Premierlieutenant Petersen, der under Paniken havde samlet den største Del af Mandskabet, var med dette marcheret over Kobbermøllen, hvor han afbrød Broerne og anbragte nogle Forhug og Barrikader.

Arbeider paa Als og Dybbølbjerg inden 25de April.

I Stillingen paa Dybbølbjerg var der næsten fuldført 5 Lynetter og 1 Batteri langs Plateauets Bagside, og hvor der imellem disse Værker ikke fandtes heldig beliggende Hegn, anlagdes Løbegrave; Værkerne vare bestemte til at modtage 15 Kanoner, men endnu ikke monterede. Foran Brostedet var der inden Hærens Ankomst den 25de April netop begyndt paa et Brohoved. Paa Als var der langs Kysten bygget 5 Batterier, hvilke Artilleriet samme Dag var ifærd med at montere med 4 Stykker 84 $\text{\AA}$ Bombekanoner og 8 Stykker 24 $\text{\AA}$ Kuglekanoner. Fornævnte Arbeider vare udførte af Premierlieutenant Brummer med Premierlieutenant Købke til Hjælp.

Paa Veien til Hæren var Major Lunding den 18de April standset i Sønderborg for at formaa Kommandanten, Kammerherre Riegels, til over Sundet at bygge en Skibsbro, hvilket Hverv overdroges Premierlieutenant Gandil af Marinen. Fra den 19de til den 21de samledes Materialierne, og Broslagningen begyndte den 22de samtidig med Bygningen af 2 Trækfærger paa Underlag af store Tranfader. Overkommandoen havde godkjendt Brobygningen, hvorfor Major Lunding den 22de indtrængende befalede Premierlieutenant Brummer at fremskynde Bygningen af et stærkt Brohoved og at medvirke til den hurtige Slagning af Broen, hvorhos det paalagdes Premierlieutenanten at meddele Kommandanten Indholdet af denne Befaling. Om Morgenen den 24de fik Premierlieutenant Jørgensen kort efter Opbrudet af Hæren fra Isted Ordre til at begive sig til Sønderborg for hurtigst mulig at skaffe Underretning om, hvorvidt Brohovedets Bygning var fremmet, og naar Broen kunde ventes fuldført. Samme Dags Eftermiddag efter 12—13 Timers Forløb og under Paniken i Flensborg meldte Premierlieutenanten til Stabschefen, Kapitaen Læssøe, at Kommandanten ventede Broen fuldført den 26de. Da Bestemmelsen om at lade Størstedelen af Hæren gaa til Als for en væsentlig Del blev tagen paa Grundlag af denne Melding og havde foranlediget fornævnte Befaling til Ingenieurdetachmentet, var det for Major Lunding en ubehagelig Ovraskelse, da han, ilende forud for Sapeurerne med nogle faa Officerer, den 25de om Morgenen tidlig naaede Dybbølbjerg og ikke kunde opdage noget Broarbeide. Sagen var den, at Kommandanten paa Grund af en Flygtnings Udtalelser om Paniken i Flensborg havde fundet sig foranlediget til at lade Broen afbryde om Natten.

Majorens Ankomst til Als foranledigede en forøget Arbeidskraft ved Brohovedet, og at Broslagningen gjenoptoges under Kapitaenlieutenant Krieger og Premierlieutenant Gandil af Marinen, der fremmede Arbeidet saa hurtigt, at rigelig en Trediedel af Broen var slaaet kort efter Middag. Omtrent ved

den Tid blev Broarbeidet, foranlediget ved en ligesaa uberettiget som ubegrundet Indblanding af en dygtig, men fremfusende Artilleriofficer, af Kommandanten overdraget Premierlieutenant Jørgensen, som om Formiddagen havde færdiggjort den af Premierlieutenant Brummer begyndte, faste Pælebro paa Sundevedsiden. Arbeidet blev nu sat igang fra begge Sider og fremmedes saa meget, at Broen kunde gøres færdig til kort efter Midnat, dog uden noget bevægeligt Broled til Afbrydning, hvilket Premierlieutenanten ikke dristede sig til at anbringe paa betryggende Maade i den mørke, regnfulde Nat. Da Fjenden ikke forfulgte, og Tropperne kunde ventes overførte i Løbet af Natten ved de 2 permanente og de 2 improviserede Trækfærger, befalede Kapitain Læssøe Kl. 9¹/₂ at standse Arbeidet. Broen fuldførtes ikke, men afbrødes den 27de April. Ved denne Broslagning blev Premierlieutenant Jørgensen hjulpen først af Premierlieutenant Brummer, senere af Bauditz.

Arbejder paa Als og Dybbølbjerg til den 13de Juni.

De nys omtalte Arbejder skulde væsentligst beskytte Hærens Tilbagegang til Als. Formaalet med efternævnte Arbejder var i Begyndelsen at bidrage til Sikring af Øen og en Retraite derfra, senere at lette Overgangen til Offensiven.

Paa Als fortsattes Bygningen af Batterier langs Sundet, nemlig 1 for Espingoler og 22 med tilhørende Krudtmagasiner for 6 Stkr. 84 Ø Bombekanoner, 8 Stkr. 24 Ø Kuglekanoner, 4 Stkr. 24 Ø Granatkanoner, 2 sex- og 1 tolv-pundigt Feltbatteri à 8 Kanoner, ialt 42 Stykker Skyts. Positionsskytset anvendtes fortrinnsvis langs den sydligste Del af Sundet, Feltskytset langs den nordligste; Batterierne for førstnævnte Skyts vare i Reglen paa 2 Kanoner, for sidstnævnte paa 2, 4 eller 6 Kanoner, og for Feltskytset var der i Batterierne Plads for mere end 24 Kanoner til Anvendelse efter Omstændighederne. For at beskytte Overgangsstedet ved Sønderborg med dets Brohoved vare Batterierne talrigst paa den sydlige Kvartmil af Sundet, idet der nemlig udenom Sønderborg Slot laa et Batteri Syd for dette, Espingobatteriet og et almindeligt Batteri paa Pynten samt et blanderet Batteri Nord for Slottet; fremdeles var der ved Havnen nedenfor Møllebakken i et Teglværk anlagt et skjult, blanderet Batteri til Flankering af den smalleste Del af Sundet foran Slottet; tæt Nord for Byen var der 3 Batterier. Paa Resten af den omtrent 1 Mil lange Kyst op til Arnkilsøre vare Batterierne nogenlunde ensformig fordelte. 4 af de for Feltskyts bestemte Batterier byggedes af Artilleristerne, medens Kapitain Ernst anlagde dem ved Slottet, Premierlieutenanterne Petersen og Brummer de øvrige, hvorved disse Officerer benyttede Premierlieutenanterne Købke, Jastrau, Bauditz og Sekondlieutenant Møller.

Ved Kapitain Lindes Medvirkning anlagde Artilleristerne ved Hardsenhøj et Batteri for 4 Feltkanoner.

Langs store Strækninger af Sundet blev der af Premierlieutenanterne Brummer og Bauditz anlagt Løbegrave, der tillige tjente som Forbindelsesgange imellem Batterierne. Længere bag Kysten anlagdes af Premierlieutenant

Brummer Kolonneveie for uset fra Sundevedsiden at kunne føre Tropper langs Kysten.

For Artilleribesætningerne ved Batterierne, for Piketer m. m. samt for at undgaa et altfor sammentrængt Kantonnement byggedes af Premierlieutenanterne Petersen og Brummer med Købke, Jastrau og Bauditz til Hjælp en Mængde Hytter, hvoriblandt fremhæves: ved Kjær for 1, i Skoven Nord for Rønhave for 1, i Skoven ved Engeshøi for $\frac{1}{2}$ og ved Arnkilsøre for $\frac{1}{2}$ Bataillon og Kanonbaadsbesætningen. Hytterne udstyredes med Borde, Bænke, Kogehuller og Latriner; hvor der ikke fandtes det tilstrækkelige Antal Brønde i Nærheden, sørgedes der paa anden Maade for Vandforsyning.

I Sønderborg opførte Premierlieutenant Petersen 4 Bagerovne. Da man, efterat have opgivet Stillingen paa Dybbølbjerg, kunde vente en Beskydning af Byen, rekvirerede Ingenieurdetachmentet den 30te April 4 Sprøiter og 4 Brandsvende fra Kjøbenhavn, der ankom den 4de Mai, hvorefter Brandvæsenet organiseredes af Kapitain Ernst.

Som Retraitepunkt for Forsvarsstyrken ved Alssund kunde der kun være Tale om at vælge Halvøen Kegenæs, der danner Bugten ved Høruphav og kun hænger sammen med den øvrige Ø ved Draget, en Landstrimmel, der hæver sig nogle faa Fod over Havet, er 1000 Alen lang og 120 Alen bred. Premierlieutenant Købke blev allerede den 30te April sendt til Kegenæs og anlagde tværs over Draget ved dettes indre Ende en Forskandsningslinie for Fodfolk og 4 Kanoner. Uagtet det høie Terrain tæt bag Draget umuliggjør et tilfredsstillende Defilement, befaledes Kapitain Linde senere til midt i Linien at anlægge en Redute med Travers og Krudtmagasin og til en Besætning paa 200 Mand og 4 Kanoner. For Redutebesætningen, med Artillerister 240 Mand, byggedes Hytter.

En paatrængende Følge af ikke at være Herre over Dybbølbjerg var ogsaa den, at man maatte sørge for en anden Ind- og Udskibningsplads end Sønderborg Havn, da denne kunde ventes beskydt, hvilket Øieblik det skulde være. Efter Aftale imellem Major Lunding og Kapitainlieutenant Muxøll af Marinen blev det den 29de April besluttet ved Høruphav at lægge en Bro ud til 11' Dybde ved dagligt Vande; de inderste 120' byggedes af Kapitain Linde som en Bukkebro, de yderste 100' af Premierlieutenant Jørgensen som en Skibsbro. Den 1ste Mai blev Broen tagen i Brug ved Indskibning af Tropperne, der overførtes til Fyen. Denne Indskibning lededes af Premierlieutenanterne Jørgensen og Bauditz. For ikke senere at behøve igjen at omtale Broanlægget ved Høruphav anføres her, at da det blev nødvendigt at anvende de i denne Bro værende Fartøier til Broen over Alssund, som ogsaa fordi de benyttede Konstruktioner vel tillode en særlig hurtig Brobygning men ikke vare hensigtsvarende, hvor Broen som her kunde være udsat for betydeligere Bølgegang, byggede Premierlieutenant Gandil en hel ny Pælebro, der fuldstændig gjorde Fyldest men var af en ganske eiendommelig Konstruktion, idet den bestod efter Broens Længde af 4 Rækker af Pæle med 7' indbyrdes Afstand, 4 Hammere af 220' Længde og ovenpaa samme Plankedækket.

Før omtalte Bro havde Fordelen af at ligge vel beskyttet imod de fleste

Vinde og kun at ligge en god Milsvei fra Sønderborg; men dens Beliggenhed havde den Mangel, at man fra Dybbølbjerg og Broager kunde holde Regnskab med ethvert Fartøi, der løb til eller fra Broen. De ved Fynshav og Mummark værende Anlægsbroer bleve derfor rekognoscerede af Kapitain Dreyer, og det paalagdes Færgseeierne at sætte dem i brugbar Stand. Dette Paalæg har dog neppe været tilstrækkeligt ved Mummark, da Premierlieutenant Jørgensen den 3die Juni sendtes dertil for at bygge en hel ny Bro, som det var bleven foreslaaet af Kapitain Dreyer. Med Benyttelse af den gamle Bro som Stilladsbro byggedes en 290' lang Pælebro ud til 10' Dybde ved dagligt Vande og anbragtes 2 Fortøiningspæle.

Det var med en trykket Stemning, at Hæren efter det tabte Slag ved Slesvig og især efter Paniken i Flensborg, opgivende Sundeved, gik over til Als. Det var derfor, som om en befriende Luftning gik hen over Hæren, da den om Formiddagen den 6te Mai igjen satte Foden paa Sundeveds Grund for at fuldføre og forstærke det tidligere omtalte, foran Skibsbroen paabegyndte, nordre Brohoved. Alt forenede sig ogsaa for at give et festligt Præg til Dagens Arbeide, der dannede Indledningen til Begivenheder, som altid ville indtage en smuk Plads i Danmarks Krigshistorie. 2det Jægerkorps blev sat over i Færger, Baade og Pramme som Dækningstropper for Arbeiderne, der fulgte umiddelbart efter, og som under Major Lundings egen Ledelse bestode af 400 Mand af 6te Bataillon og af Sapeurer. Imod Forventning udviklede der sig ingen alvorlig Kamp, men der var dog en næsten uafbrudt Tirailleurlid; Briggen Mercurius laa udfør Slottet med Bredsidens til og Udkig i Mersø og fik ogsaa Leilighed til at give et Par glatte Lag, ligesom ogsaa Bombekanonerne fra Batterierne af og til lode deres dybe Røst høre, naar der viste sig samlede Fjender paa denne Side af Bjerget. Paa den ualmindelig smukke Sommerdag dannede de Kæmpende og Arbeiderne i den skjønne Egn et saa smukt og livligt, militairt Billede, at enhver Deltager vil bevare det i kjær Erindring. Selve Dagens Gjerning bestod deri, at Kapitain Ernst afbrændte et Teglværk, omhuggede nogle af de Træer og sløifede et Par af de Hegn, som mest maskerede Ilden fra Batterierne paa Als. Premierlieutenanterne Jørgensen, Petersen og Brummer begyndte at forstærke Brohovedet ved at fordybe Graven og gjøre Brystværnet høiere og tykkere.

Efter den 6te Mai blev der i den her omtalte Tidsperiode arbeidet omtrent daglig paa Brohovedets Forstærkning, Udvidelse m. m. De væsentligste Arbeider vare følgende: man stræbte først at give det paabegyndte Brohoved et almindeligt Feltværks Tværsnit og et lille Glaci, hvorefter man forstærkede det med Hindringsmidler, Smaapæle paa Gravnenden og Ulvegrave med Smaapæle imellem foran Graven; Værkets Strube lukkedes med Forhug og sikredes yderligere ved Forsvarspalissaderinger i Forlængelserne af Flankerne ud i Vandet og ved et Blokhús paa den flade Forstrand op imod den steile Skrænt. Dette første, af danske Ingenieurer byggede Blokhús forvoldte adskillige Vanskeligheder, inden det ved stærke Afstivninger lykkedes at faa det til at staa sikkert. Senere forsynedes Brystværnene med Skydeskaar ved Hjælp af lave Skandsekurve, en for hver $2\frac{1}{2}'$.

Den 15de Mai, da det nordlige Brohoved var færdigt, blev der i 600

Alens Afstand begyndt paa et sydligt Brohoved Syd for Færgestedet; det gjordes lidt mindre end det nordlige, men anlagdes og forstærkedes ganske i Overensstemmelse med dette, kun at dets Defilement krævede en Travers, der byggedes som et Blokhus. Det søndre Brohoved paa Blokhuset nær kunde anses for færdigt den 20de Mai.

Imellem de 2 Brohoveder anlagdes Løbegrave, og 2 grundmurede Bygninger ved Veien indrettedes til Forsvar. Den største, der kreneleredes, gik sædvanlig under Navnet „det grillerede Hus“.

Terrainet foran Brohovederne ryddeliggjordes fuldstændig for Hegn og Bygninger til mindst 400 Alens Afstand, ligesom flere Gaarde nedbrødes, Haver, Hegn og mindre Trægrupper sløifedes for at give frit Skud fra Batterierne og Krigsskibene.

Væsentligst efter den 28de Mai blev der norden om det nordre Brohoved anlagt en bekvem Vei og foran det flere Kolonneveie ud til Stillingen paa Bjerget.

Arbejderne bleve angrebne enkelte Gange af Fjenden, saaledes den 8de og 16de Mai, uden at det dog greb videre forstyrrende ind i Arbeidets Gang.

Fornævnte Arbejder lededes væsentligst af Kapitain Dreyer og Premierlieutenant Jørgensen, af og til af Premierlieutenanterne Petersen og Brummer, med Hjælp af Premierlieutenanterne Købke, Hedemann, Jastrau, Bauditz, Sekondlieutenanterne Kall og Møller. Kapitain Dreyer forestod fortrinsvis det søndre Brohoved og de forskjellige Veianlæg, Premierlieutenant Jørgensen fortrinsvis det nordre Brohoved og Bygningernes Indretning til Forsvar; Hultraversen i det søndre Brohoved forestodes af Premierlieutenant Købke.

Oplysningerne om de udførte Feltingenieurarbejder ere ikke saa fuldstændige, at man blot nogenlunde nøiagtig kan angive Størrelsen af den anvendte Arbeidskraft. At denne maa have været betydelig, fremgaar saavel af det Foranførte som af det Efterfølgende, som ogsaa af den Omstændighed, at Ingenieurofficererne flere Gange beklagede sig over, at Arbeidstroppeerne ikke arbejdede med den ønskelige Lyst og Iver. De faatallige Ingenieurtropper nødvendiggjorde imidlertid, at Fodfolket maatte afgive Arbeidskraft i større end ønskelig Udstrækning, uagtet man allerede dengang udenfor Fjendens umiddelbare Nærhed oftere anvendte igjennem den civile Øvrighed rekvireret, civil Arbeidskraft. Det er en Selvfølge, at man fjernt fra Fodfolkets Kantonementer kun arbejdede med Sapeurer og civile Arbejdere.

Da General Hedemann vedvarende lagde stor Vægt paa et fra Als udgaaende offensivt Foretagende, og da Færger og Baade vanskelig kunde erstatte en Bro, indgik Kommandanten, Oberst Hansen, den 10de Mai med Forestilling til Krigsministeriet om en saadans Bygning. Som Følge af Materieldirektionens Svarskrivelse af 15de i den Anledning indsendte Major Lund og Premierlieutenant Gandil den 17de Forslag til at bygge Broen paa de billige Tranfåde, uagtet det erkjendtes, at den meget dyrere Skibsbro i flere Henseender vilde være at foretrække. Efter disse temmelig langvarige, indledende Forhandlinger gav Oberst Hansen den 24de Mai Befaling til de

fornævnte Officerer at bygge en Skibsbro, da der nu ikke var Tid til at anskaffe Tranfadene, eftersom Broen skulde benyttes til den til den 28de Mai fastsatte Fremrykning. Major Lunding bestemte da, at Premierlieutenant Jørgensen skulde bygge Broen, medens Premierlieutenant Gandil skulde sørge for at tilvejebringe de nødvendige Fartøier m. m., om fornødent ved at afbryde Broen ved Høruphav, ligesom han ogsaa skulde ordne Indbygningen og Betjeningen af det bevægelige Broled, hvormed Broen skulde forsynes.

Da de i April til Broen anvendte Fartøier og Materialier vare benyttede ved Høruphav eller havde faaet anden Anvendelse, manglede man omtrent alt, idet der ikke var Tid til at hente Materiel andensteds fra. Det blev derfor nødvendigt at hjælpe sig med de forskjelligste, forhaanden værende Midler; istedetfor de fornødne 20 Fartøier kunde der kun tilvejebringes 14, hvorfor de manglende erstattedes af Pramme og de foran omtalte Trækfærger paa Tranfåde; Brobjælker anvendtes fra 15—16" til 5—6" i Kvadrat; Planker maatte tildels erstattes af Halvtømmer eller 2 Lag tynde Brædder; Sønderborgs Smede og Rebslagere bleve satte i Virksomhed for at forfærdige Klamre, Spiger og Tougværk. Imellem Alssiden og den 88' lange, faste Pælebro paa Sundevedsiden var der 690' Bro, hvoraf 480' hvilede paa 14 Fartøier og 210' paa Pramme og Tranfåde. Broledet var 81' langt og havde et Spillerum paa 9', der overdækkedes med løse Flager. Hvert Fartøi var paa Grund af den vexlende og ofte rivende Strøm stærkt forankret til begge Sider. Ved den gode Hjælp af rigelig Arbeidskraft fra en Kanonbaad og Briggen Mercurius lykkedes det at fuldføre Broen den 27de om Middagen efter lidt over 30 Arbeidstimer, og den stod altsaa i god Tid færdig til den følgende Dags i alle Henseender saa smukt forberedte Kamp. Den færdige Bro stilledes under Tilsyn af Premierlieutenanterne Gandil og Petersen.

Den 26de Mai sendtes Kapitain Dreyer til Mummark for at efterse Broen, foretage de mest paatrængende Istandsættelser og lede Udskibningen af de fra Fyen ventede Tropper. Under Kampen den 28de Mai vare Ingenieurofficererne saaledes fordelte: Major Lunding med Kapitain Dreyer, Premierlieutenant Brummer (efterat have givet 8de Bataillon Anvisning til Brohovedernes Besættelse) og Sekondlieutenant Kall fulgte Staben; Premierlieutenant Jørgensen med 2 Sektioner Sapeurer tildeltes Avantgarden under General Bülow og sløifede strax ved Kampens Begyndelse nogle Hegn for at hjælpe Espingolerne frem i Kjæden; Premierlieutenant Købke med 2 Sektioner tildeltes venstre Flankekorps under Oberst Schleppegrell, hos hvem Premierlieutenanten under Kampen gjorde Adjutanttjeneste; Premierlieutenant Hede-mann med 2 Sektioner fulgte Reserven; Kapitain Ernst, Premierlieutenanterne Jastrau og Bauditz og 8 Sektioner fulgte senere efter som Hovedreserve; Premierlieutenant Petersen forblev ved Skibsbroen.

Som Arbeider, der vare den nærmeste Følge af Seiren den 28de Mai, nævnes følgende: Kapitain Dreyer udførte en Indskæring for Kanoner paa Dybbølbjerg, anlagde her nogle Kolonneveie og spærrede flere af Fjenden anlagte Deboucheer. Premierlieutenant Brummer, som den 29de afløste Kapitain Jørgensen ved Forposterne, sløifede et fjendtligt Værk ved Nybølmølle,

anlagde en Kolonnevei imellem Stenderup og Sattrup og spærrede flere af Fjenden i Hegnene anlagte Deboucheer, hvorfor vi ikke selv havde Brug. Premierlieutenant Bauditz sløfede et fjendtligt Batteri Nord for Dybbølmølle og et paabegyndt, blanderet Batteri Vest for denne. Da der inden den 28de Mai oftere var opstaaet Rygte om fjendtlige Forberedelser i Sandbjergskov til en Overgang over Sundet, blev Kapitain Ernst med Premierlieutenant Hedemann og 2 Sektioner Sapeurer den 31te Mai beordrede til at foretage en Rekognoscering af Skoven, hvori der imidlertid ikke forefandtes andet end en ubetydelig Veibarrikade og nogle simple Forposthytter.

I den uventede Kamp den 5te Juni fulgte Premierlieutenant Brummer med sine 2 Sektioner Kampen. Major Lunding, der udnævntes til Kommandant i Brohovederne, benyttede her Kapitain Dreyer, Premierlieutenanterne Petersen, Hedemann, Bauditz og Kall, medens den øvrige Del af Ingenieurdetachementet var fordelt paa de forskellige Arbejdssteder.

Arbejder Syd for Haderslev.

Da General Wrangel forlod Jylland og samlede den tyske Hær Nord for Flensborg, fulgte Oberst Juel efter med højre Flankekorps, og omtrent samtidig hermed den 3die Juni afsendtes Kapitain Ernst med Premierlieutenant Købke og 3 Sektioner Sapeurer paa Damperen Odin til Aabenraa, som Kommandeurkapitain Bille holdt besat med Soldater og Matroser fra Hekla. Kapitainen overtog Besættelsen af Byen med Sapeurerne og Soldaterne, men maatte den 4de Juni gaa ombord i en Kanonbaad, da han blev overfalden af et større, fjendtligt Kommando, der besatte Byen, men dog om Eftermiddagen atter forlod den. Den 5te om Morgenen besatte Kapitainen Byen igjen, og ved Hjælp af 100 Matroser og 30 fra Byen rekvirerede Tømmersvende barrikaderedes den sydlige Indgang til Byen og forberedtes Sikringen af en eventuel Indskibning af 2 Kompagnier Fodfolk, der ventedes fra Oberst Juel, ved i Nærheden af Havnen at anlægge et lille Brohoved og indrette 2 Bygninger til Forsvar.

I Overensstemmelse med en Befaling fra Oberst Juel blev Kapitain Ernst med sit Kommando den 6te taget ombord paa Hekla og landsat i Gjennerfjord, hvorfra der kjørtes til Haderslev. Kapitain Ernst forblev i Haderslev med 2 Sektioner og forberedte Sønderbro til Afbrænding, medens Premierlieutenant Købke med 1 Sektion sendtes til Avantgarden. Ved Allarmeringen af Forposterne den følgende Nat sluttede denne Sektion sig til Premierlieutenant Moltkes 2 Kanoner, til hvilke den var behjælpelig med at danne Aabninger i Hegnene. Under Overfaldet blev Premierlieutenant Købke overredet af Husar-Reserveeskadronen, da denne slog sig igjennem en smal indhegnet Vei; uagtet ilde medtaget undgik Premierlieutenanten de forfølgende Friskarer ved at krybe igjennem Veihegnet, og det lykkedes ham at naa vore tilbagegaaende Jægere, men han blev skilt fra Sapeurerne, som fulgte Premierlieutenant Moltke med den ene reddede Kanon, og som den følgende Dag igjen sluttede sig til Kapitain Ernst i Kolding.

Oberst Juel havde under sin Fremrykning benyttet Kapitain Nickolin, hvem det i Haderslev blev paalagt at gjenopbygge 3 af Fjenden anlagte, men ved Udrykningen fra Jylland igjen ødelagte Broer over Koldingaa, ligesom han ogsaa skulde afbryde Broerne ved Foldingbro og Skodborghus. Den sidstnævnte blev afbrændt den 7de efter Kavalleribrigadens Tilbagegang til Jylland.

Følgen af Overfaldet ved Hopdrup var i Haderslev først en Allarmring, hvor Kapitain Ernst stod færdig til at afbrænde Sønderbroen, og dernæst den 7de om Morgenen en Befaling om en almindelig Tilbagegang til Kolding uden at afbrænde Broen for ikke at afskjære mulig endnu indtræffende Afdelinger af Avantgarden.

Stillingen ved Haderslevdam.

Den 13de Juni afseilede General Hedemann fra Als med en Del af Hæren, hvoriblandt Ingenieurdetachmentet paa den i Sønderborg efterladte Del nær. Strax efter Landgangen ved Heilsminde afgik Major Lunding, efterfulgt af Sapeurerne, med nogle Officerer til Haderslev, der igjen var bleven besat, for der at befæste Byens sydlige Udkant langs Haderslevdam og dens Afløb, hvilken Stilling kort efter udvidedes med den ved Kristiansdal- og Tyrningmølle.

Da det vilde fordre for stor Styrke at forsvare den gode Stilling 7—800 Alen Syd for Haderslev, bestemte Majoreren sig for kun at befæste Byens Sydkant imellem Skibsværftet og Kirkegaarden, uagtet førstnævnte Ende af Stillingen var mere end ønskelig domineret af foranliggende Høider. Langs hele den nævnte Stilling anlagdes der Løbegrave med Kanonpladser, ved begge Ender for 2 Kanoner og ved Sønderbro for 4. Bygningerne nærmest bag denne Bro indrettedes til Forsvar; foran Broen anlagdes imellem Bygningerne, hvoraf nogle forberedtes til Afbrænding, Forhug, og ved selve Broen bleve alle Foranstaltninger tagne til at sprænge den. Det foranliggende Terrain ryddeliggjordes. Paa Grund af det især paa venstre Fløi ugunstige Forterrain blev Batteriet afløst af Espingoler, der den 29de Juni gjorde god Tjeneste. Arbejderne udførtes væsentligst af Kapitain Jørgensen og afsluttedes af Premierlieutenant Thulstrup med Hjælp af Premierlieutenant Bauditz og Sekondlieutenant Møller.

Ved Passet ved Kristiansdal ligesom det ved Tyrningmølle indrettedes Bygningerne til Forsvar, og Aabningerne imellem dem lukkedes med Forsvarspalissaderinger, Barrikader, Forhug og deslige, saaledes at de dannede et samlet Hele. Paa Slotsbakken ved Tyrningmølle ud til Siderne af Bygningerne og flere Steder anlagdes Løbegrave; i Aaen nærmest Stevningdam lagdes Harver. For Forposterne dannedes Kolonneveie med letafkastelige Broer (af Stiger og Bræder) over Aaen. I de foran Stillingen liggende Skove foretoges de mest paatrængende Træfældninger, ligesom ogsaa flere Hegn sløifedes for at skaffe frit Skud. Arbejderne ved begge Møller paabegyndtes af Kapitain Wenck og afsluttedes af Kapitain Ernst med Premierlieutanterne Købke, Hedemann, Thulstrup og Bauditz til Hjælp.

De i høi Grad bugtede og ofte slette Veie Nord for Hovedstillingen mellem Stevning- og Haderslevdam gjorde det i høi Grad nødvendigt at sørge for Veienes Udbedring og Kolonneveies Anlæg. Ved Hjælp af Beboerne og under Sapeurerne Ledelse istandsatte Kapitain Ernst og senere Kapitain Wenck Veiene fra Hammelev over Magstrup, Kolstrup, Steppinge og Bramdrup til Ødis, fra Hammelev til Bjerninge samt fra Hammelev over Fredsted til Haderslev, saaledes at de kunde passeres af Artilleri, medens der anlagdes Kolonneveie for Fodfolket, hvor de almindelige Veie vare for bugtede. Kapitain Dreyer forholdt sig paa lignende Maade med Veien fra Ødis til Hjarup og derfra til de forskjellige Overgangssteder over Koldingaa. Han istandsatte den afbrændte Foldingbro, Kapitain Ernst den ved Skodborghus.

Den 29de Juni foretog Fjenden et mindre Angreb imod Haderslev, hvor det lykkedes ham i kort Tid at besætte en af Bygningerne foran Broen, hvorfra han fordreves dels ved Beskydning og dels ved Branden af 3 Bygninger, der vare antændte af Premierlieutenant Thulstrup og Korporal Neuhaus. Sapeurerne besatte den til Forsvar indrettede Møllebygning og anbragte de forud forberedte Spærringer af Indgange. Premierlieutenanten holdt sig derefter selv færdig til at sprænge Broen, hvis Fjenden skulde storme den. En Sapeur blev let saaret. Den 30te Juli befalede Kommandanten i Haderslev, Major Kæsemødel, Stillingen forladt i al Stilhed, og Broen blev derfor heller ikke denne Gang ødelagt. Under Tilbagegangen afbrød Kapitain Dreyer Broen ved Kristiansfelt.

Stillingen bag Koldingaa.

Efter Hærens Tilbagegang til Stillingen bag Koldingaa blev der strax begyndt paa at sikre det vigtigste Overgangspunkt over denne Aa, nemlig Kolding Sønderbro. For ikke at behøve at sprænge denne hvælvede Bro blev der i Dæmningen foran den udgravet en 9' dyb Grav, hvorover der blev lagt en let afbrydelig Bro. Selve Broen og Adgangene til den spærredes med spanske Ryttere og Barriereporte. De Bygninger, hvorfra Broen og Adgangene til den kunde beskydes, indrettedes til Forsvar, og Indgangene spærredes paa de forberedte Retraiteveie nær. Syd for Broen tilmuredes de imod denne vendende Vinduer. Paa Høiderne Nord for Byen anlagdes Indskæringer for Kanoner. Disse Arbejder paabegyndtes af Kapitain Wenck og fuldendtes af Kapitain Dreyer med Premierlieutenant Hedemann til Hjælp.

Da Vaabenstilstandskonventionen af 2den Juli gjorde Hærens længere Forbliven bag Koldingaa sandsynlig, blev der langs denne Aa bygget en Del Hytter for Forpoststyrken, saaledes ved Kolding for 200 Infanterister og 30 Ryttere med Heste, ved Egstrup for 150 Mand, ved Trudsbro for 50 Mand og ved Leirskov for 240 Ryttere med Heste. Disse Arbejder tilligemed en Kolonnevei Vest for Kolding—Veile Hovedlandevei udførtes af Kapitain Dreyer med Premierlieutenanterne Købke, Hedemann, Ravn og Sekondlieutenant Møller.

Arbeider ved Lille Belt.

I April blev der, som tidligere omtalt, givet Befaling til Udførelsen af forskellige Arbeider ved Lille Belt, der dog paa Grund af Krigsbegivenhederne ikke alle kom til Udførelse. Først byggedes Batteriet paa Stribsodde for 8 Stkr. 18 $\times$ Kanoner, ligesom det gamle Vadsnæsatteri paa Hindsgavlsodde istandsattes til Optagelse af 6 Stkr. 12 $\times$ Kanoner; forskellige Standpladser anlagdes langs Beltet for 12 gamle, bevægelige 3 $\times$ Kanoner og for 2 lignende Kanoner paa den modsatte Side ligeoverfor Fynsskov. Allerede i Begyndelsen af Mai afløstes disse forældede Kanoner af 2 sexpundige Feltbatterier og 2 Halvbatterier af 24 $\times$ Granatkanoner. Efterhaanden forøgedes Antallet af faste Batterier og forandredes Montringen, saaledes at der paa Hindsgavl i Midten af Juni havdes følgende Batterier: Vadsnæsatteri paa 7 Kanoner, Mathildeatteri paa 2, et lidt østligere Batteri paa 4, Kongebroatteri paa 3, et lidt østligere paa 3 og et Batteri tæt Vest for Middelfart paa 4 Kanoner, ialt 6 Stkr. 84 $\times$ Bombekanoner, 9 Stkr. 24 $\times$ og 8 Stkr. 12 $\times$ Kuglekanoner, altsaa 23 Kanoner i 6 Batterier. Ved Strib havdes Stribsoddeatteri paa 7 og et høitliggende Batteri Øst for Færgegaarden paa 4 Kanoner, ialt 2 Stkr. 84 $\times$ Bombekanoner, 2 Stkr. 24 $\times$, 4 Stkr. 18 $\times$ og 3 Stkr. 12 $\times$ Kuglekanoner, altsaa 11 Kanoner i 2 Batterier. Alle disse Batterier anlagdes af Major Købke efter Aftale med den høistbefalende Artilleriofficer, Major Deichmann, og med Hjælp ved Udførelsen af Premierlieutenant Thulstrup.

Ved Anlæget af disse Batterier tilsigtedes et Forsvar af Fyen; efter de svenske Troppers Ankomst til denne Ø maatte Hensigten med Batterierne paa Hindsgavl — hvoraf flere laa meget smukt skjulte i Skoven — nærmest være den at styrke Forsvaret af Brohovedet ved Snoghøi, der tildels havde en offensiv Karakter.

Den 26de Juni befalede Krigsministeriet nemlig, at der ved Snoghøi skulde anlægges et Brohoved, der dog ikke helt udførtes efter den lagte Plan. Af en forreste Linie paa den foranliggende Høideryg blev der udført 4 Kanonindskæringer, medens Løbegravene ikke anlagdes. Det egentlige Brohoved omsluttede Færgebroen og de nærmeste Bygninger; det havde almindeligt Feltværks Tværnsnit og afsluttedes til begge Sider med Forsvarspalissaderinger ud til Vandet; det fordrede 1200 Mand, 2 Kanoner og 8 Espingoler til sit Forsvar. Kammerherre Riegels' Vaaningshus, der blev indrettet til Forsvar, dannede i Forbindelse med 2 Forsvarspalissaderinger ud til Vandet en Reduit, til hvis Forsvar udkrævedes 200 Mand. Øst for Færgegaarden ved Slotshusene byggedes en Fleche med Forsvarspalissaderinger, der ikke bleve færdige, ud til Stranden; Hensigten med dette for 2—300 Mand bestemte Værk var at dække en her bygget, mindre Landgangsbro. Foruden Kanonerne paa Hindsgavl gjordes der Regning paa Flaadens Medvirkning ved Forsvaret.

For at lette Ind- og Udskibning anlagdes den fornævnte Bro ved Slotshusene, og selve Færgebroen forlængedes 276' for at skaffe større Anlægsplads.

De fornævnte, ikke alle fuldførte Arbeider fremmedes ikke uafbrudt, idet de standsedes umiddelbart efter Hærens Tilbagegang bag Kongeaaen, dog kun for efter en Ugestid at gjenoptages, indtil de helt opgaves den 24de Juli for

at fremme Arbejderne i Veilestillingen. Kapitain Jørgensen ledede Arbejderne i Juni, Kapitain Ernst i Juli med Hjælp af Premierlieutenanterne Købke, Ravn, Bauditz, Holm og Sekondlieutenant Møller. Da Middelfart og Fredericia ikke havde Tømmer nok til Palissader, blev der i Stenderupskov skovet Granstammer, som ved Kommandeurkapitain Billes velvillige Hjælp førtes til Snoghøi med Orlogsdamperen Hekla. Tømmeret til Broarbejderne tilsendtes fra Kjøbenhavn.

Helgenæs.

Efterat Krigsministeriet under 15de og 16de Mai havde henledet General Hedemanns Opmærksomhed paa Helgenæs som en god Flankestilling, og de fornødne Transportmidler vare tilveiebragte, samt den manglende Ingenieurstyrke den 22de var afsendt fra Kjøbenhavn, paabegyndtes en Expedition dertil, som dog ikke kom til Udførelse paa den oprindelig bestemte Maade. Paa Grund af Storm overførtes den 25de kun 270 Mand af 9de Bataillon fra Klintebjerg paa Fyen; da Dampskibet den 26de kom tilbage med Efterretning om, at Fjenden havde trukket sig tilbage Syd for Veile, bestemte Major Thestrup sig til at gaa til Aarhus, hvor han samlede hele sin Bataillon paa et mindre Detachment nær, som forblev paa Helgenæs. Kapitain Wenck med Ingenieurkommandoet overførtes den 27de Mai til Helgenæs og skulde nu arbeide med rekvirerede, civile Arbeidere fra Omegnen.

250 Alen bag det flade, smalleste Sted af Landtungen, som forbinder Helgenæs med Mols, anlagdes paa en Bakketop en i Struben palissaderet Lynette med Stormpæle paa Eskarpen, og som skulde forsvares af 600 Mand og 6 Kanoner; Krudtmagasinet lagdes i en midt i Lynetten liggende Kæmpehøi. Imod Begtrupvig, hvortil Terrainet skraaner jevnt ned, anlagdes et Brystværn som Lynettens med Stormpæle og bestemt for 2—300 Mand. Imod Ebeltoftvig faldt Terrainet lidt østen for Lynetten stærkt ned til den flade Forstrand, hvori der ikke let kunde anlægges Jordværker, da der ikke var langt til Grundvandet, og Grunden udelukkende bestod af Singel; nærmest ved Lynetten anlagdes derfor et for 4 Kanoner bestemt Brystværn, medens den flade Forstrand blev spærret af en Forsvarspalissadering med tenailleret Grundrids. For yderligere at kunne beskyde den brede Forstrand anlagdes bag Lynetten en Indskæring for 4 Kanoner. Ildlinierne kreneleredes med Skandsekurve, og foran Graven udgravedes et 10' bredt Belte af smaa Ulvegrave med Smaapæle i Mellemmrummene. Foruden en Besætning paa 1000—1200 Mand og 16 Kanoner gjordes der til Forsvar af den omtrent 500 Alen lange Stilling endnu Regning paa Marinens Medvirkning i begge Vige med Kanonbaade og større Krigsskibe.

I Begtrupvig byggedes en 450' lang Pælebro ud til 10—11' Vanddybde, og i Ebeltoftvig ved Rugdalen byggedes en lignende af 430' Længde.

De nævnte Arbejder tilendebragtes paa Grund af to større Standsninger først i Begyndelsen af September. Da General Wrangel rømmede Jylland, stilledes Arbejderne i Bero, og Kapitain Wenck med Premierlieutenanterne Thulstrup, Ravn og 2 Sektioner Sapeurer afgik fra Helgenæs den 11te Juni efterat have udført den forreste Del af Lynetten. Da en ny Invasion

i Jylland syntes forestaaende, gjenoptoges den 1ste Juli Arbeiderne paany under Kapitain Jørgensen med Premierlieutenant Thulstrup, Sekondlieutenant Bjerregaard og 3 Sektioner Sapeurer. Forskandsningerne og Broen i Begtrupvig fuldendtes i Slutningen af Juli. Befalingen til at bygge Barakker og Broen i Ebeltoftvig blev først givet 14de August, hvorfor disse Arbeider ikke fuldførtes før i Begyndelsen af September.

Efter Revuen paa Lerbækmark i September tog Hans Majestæt Kongen til Helgenæs og kaldte de anlagte Forskandsninger „Frederiks Skandse“.

Arbeider paa Als efter 13de Juni.

Det, at en stor Del af Hæren den 13de Juni forlod Als, forandrede Forholdene noget, da den tilbageblevne Styrke kun ansaas tilstrækkelig til Forsvar af Øen; Følgen deraf for Brohovedernes Vedkommende blev den, at deres tidligere offensive Karakter maatte vige for en mere defensiv. For at forøge Brohovedernes Forsvarsevne foretoges efterhaanden følgende Arbeider. Flere Steder forstørredes Gravens og Brystværnets Tværsnit, i det nordre Brohoveds Grav anlagdes 2 Gravkaponierer, og i det sydlige anbragtes Stormpæle paa Eskarpen, endnu 2 Bygninger indrettedes til Forsvar, et Par af de sydligste Indgange spærredes med Forhug, begge Brohoveder lukkedes i Struben ved Palissaderinger, Palissaderingerne ud til Vandet forlængedes ud i dette ved spanske Ryttere, og foran Broen anlagdes en Palissadetambur. 2 Fartøier bleve forsynede med Brystværn af Høj og forankrede i Sundet, saaledes at Fodfolk og Espingoler fra dem kunde enfilere Brohovedernes Linier. Paa Alssiden forstørredes 2 af de nærmest Nord for Sønderborg liggende Batterier og forsynedes med flere Krudtmagasiner for at kunne optage mere Skyts. Foran Stillingen sløifedes nogle flere Hegn, og flere af de foranliggende Veie og Kolonneveie spærredes.

For at tilfredsstille de stedse stigende Krav paa en bekvem Forbindelse med de mange Batterier langs Sundet samt med Lasaret og Magasiner i Augustenborgfjord byggedes nedenfor Kjær en Anlægsbro med en 300' lang Jorddæmning, der forlængedes med en 200' lang Pælebro, og i Augustenborgnor en 160' lang Pælebro.

For Tropperne byggedes flere Hytter, saaledes ved Hellesø for $\frac{1}{2}$ Kompagni, ved Hardeshøj for 5—600 Mand, ved Kjær for 2 Piketter og i det nordre Brohoved 2 Vagthytter. De tidligere byggede Hytter vedligeholdtes, forbedredes og forsynedes med Geværkapeller m. m.

Den den 13de Juni paa Als efterladte Ingenieurstyrke bestod af Premierlieutenant Petersen som høistbefalende Ingenieurofficer, samt Premierlieutenanterne Brummer og Jastrau, Sekondlieutenant Møller og 4 Sektioner Sapeurer; de 2 sidstnævnte Officerer afløstes snart af Premierlieutenant Good og noget senere af Sekondlieutenant Gjødese. Premierlieutenant Brummer byggede begge de fornævnte Broer.

Veilestillingen.

Efterat General Hedemann havde taget den Beslutning at forblive i Jylland, forlagde han den 17de Juli Størstedelen af Hæren til Egnen Nord for Veile, der allerede i Begyndelsen af Maanedens var bleven rekognosceret, da Stillingen Nord for Koldingaa efter Generalens Formening ikke frembød et Terrain, hvori en Kamp med Fordel kunde optages. Naar man paa Kortet følger efterstaaende Beskrivelse over Hovedtrækkene i Veilestillingen, turde det vise sig, at der neppe vandtes noget ved Byttet.

Alle Overgangene over Veileaa Vest for Veile ved Haraldskjær, Kobberværket, Vingstedmølle og Bindeballe indrettedes til Forsvar og forberedtes til Spærring ved Barriereporte, Barrikader og ved at forberede Broerne til Afbrydning. Adgangene fra Veile imod Nord og i Greisdalen opad Skrænterne spærredes ved Forhug, medens Træer vare delvis oversavede, og Materialier iøvrigt samlede til hurtig at spærre alle Veie; i Veile Nørreskov og ved Lille Grundet anlagdes flere Kanonindsikringer; endvidere vare alle Overgangsstederne over Greisaa ved Holms-, Greis-, Lerbæk- og Hoppallemølle samt Broerne ved Faarupsø behandlede som Broerne over Veileaa.

Den egentlige, omtrent 3700 Alen lange Hovedstilling var paa Plateauet Nordøst for Veile. Høire Fløi støttede sig til Herregaarden Store Grundet, gik derfra i sydøstlig Retning med en stor Fleche, for 300 Mand og 16 Kanoner, ved Viborgveien og med en anden stor Fleche, for 500 Mand og 14 Kanoner, til Støtte for venstre Fløi Syd for Horsensveien hen foran en skovbevokset Slugt.

For det Tilfælde, at Fjenden skulde omgaa høire Fløi, forberedtes i August en Optagelsesstilling for høire Fløibrigade Øst for Brandbjerg imellem Nørre- og Sønderskoven og med Front imod Vest, idet der anlagdes en Løbegrav med Mellemrum, der i Midten havde et Batteri for 12 Kanoner. For at kunne imødegaa et kraftigt Flankeangreb forberedtes en mere tilbagetrukken, stærkere Stilling af henved 4000 Alens Længde fra Greis i nordøstlig Retning og med Front imod Nordvest til Batteribanke. Venstre Fløi af denne Stilling støttedes af et stort lukket Værk, hvori en til Forsvar indrettet Bygning var inddragen, i den nordøstlige Udkant af Greis; det var bestemt for 600 Mand og 8 Kanoner. Høire Fløi støttedes af en for 400 Mand bestemt Redute paa den det hele omliggende Terrain beherskende Batteribanke; noget fremad for og til hver Side af denne Redute laa et Batteri for 8 Kanoner. Foran Midten af Stillingen var Greis Kirkegaard omdannet til et lukket Værk for 400 Mand med Kirken udset til Reduit. Enkelte Kolonneveie anlagdes.

Arbejderne i de foranliggende Stillinger lededes af Kapitain Ramlau, der efter kort Tids Forløb afløstes af Premierlieutenant Købke, Arbejderne i Hovedstillingen af Premierlieutenant Købke, i Greisstillingen af Kapitain Ernst, og ved Spærringerne med Forhug m. m. af Kapitain Dreyer. Ved disse Arbejder medvirkede endvidere Premierlieutenanterne Hedemann, Thulstrup, Ravn, Bauditz og Holm, Sekondlieutenanterne Møller og Gjødese.

Rekognosceringer.

Foruden de Rekognosceringer, som bleve foretagne umiddelbart før og i Forbindelse med de foran omtalte Arbeider, have Ingenieurofficererne alene eller i Forbindelse med andre Officerer foretaget en Mængde Rekognosceringer, hvoraf her skal fremhæves følgende.

Kapitain Dreyer foretog med Kommandeurkapitain Bille paa Hekla den 22de Mai en Rekognoscering ved Femern, og alene rekognoscerede Kapitainen fra 22de Juni til 1ste Juli efterhaanden Konge-, Nebel- og Koldingaa.

Kapitain Ernst foretog Rekognosceringer med Kommandeurkapitain Billje paa Hekla den 23de Mai af Flensborgfjord og i Begyndelsen af Juni med Premierlieutenant Holm af Veileaa.

Kapitain Jørgensen foretog med Kommandeurkapitain Bille og Major Trepka paa Hekla den 15de Mai en Rekognoscering i Aabenraafjord og den 18de Mai alene en Rekognoscering af Overgangssteder paa Vestsiden af Als over Kettingenør og Stegsvig samt den 1ste Juni af Dybbølbjergstillingen.

Fodfolkets Bæreapparater.

Da Manglen paa Ingenieurkræfter og Trangen til Ingenieurarbejde bestandig gjorde sig mere gjældende, foreslog under 3die August Major Ph. Ræder af Fodfolket, at der skulde tildeles hvert Fodfolkkompagni nogle faa Arbeidsredskaber. Paa Overkommandoens Foranledning lod Major Lunding et Forslag udarbejde og Prøver anskaffe ved Kapitain Ramlau. Under 11te August fremsendte Kapitainen 3 Forslag, nemlig:

1. hvorefter 2 Mand pr. Kompagni uden Gevær skulde bære tilsammen 3 Spader, 1 Hakke, 1 Bindøxe, 1 Haandøxe og 1 Sav;
2. hvorefter 2 Mand pr. Kompagni med Gevær skulde bære, den ene 1 Spade, den anden 1 Hakke;
3. hvorefter 4 Mand pr. Kompagni med Gevær skulde bære tilsammen 2 Spader, 1 Hakke, 1 Bindøxe, 1 Haandøxe og 1 Sav.

Efterat Forslagene vare prøvede i et Par Maaneder ved 2den Bataillon, foreslog Bataillonschefen, Major Baland, at vælge Forslaget Nr. 1, idet der for hver Mand tilføiedes 1 Vridbor til 4" Søm, 2 Træpløke med tilhørende Stykke Hyssing samt 1 Faskinkniv istedetfor Infanterisablen.

Vaabenstilstanden 1848—49.

Efterat Ratifikationerne af Vaabenstilstanden vare udvexlede i Lybæk den 1ste September, bestemte Krigsministeriet allerede den 6te samme Maaned, at alt Ingenieurmandskab, som kunde undværes ved de forestaaende Arbeider, skulde hjemsendes, og at de Ingenieurofficerer, som ikke behøvedes ved Arbejderne, skulde sendes tilbage til Fæstnings- og Veitjenesten. Det var dog først

Styrken i Begyndelsen af	Officerer.	Kondukteurer.	Under-officerer.	Trompetere.	Over-sapeurer.	Sapeurer.	Oppassere.
September 1848	19	„	25	1	15	227	14
Oktober —	18	„	24	1	16	219	18
November —	17	„	25	1	15	211	24
December —	15	„	22	1	13	74	19
Januar 1849	17	„	24	1	19	104	22
Februar —	18	„	24	1	19	104	22
Marts —	22	5	30	1	21	368	30
April —	25	10	38	1	41	462	29

i Begyndelsen af November — som det fremgaar af foranstaaende Tabel — at denne Bestemmelse fuldt ud kom til Udførelse paa Grund af de omfangsrige, afsluttende Arbejder, der vare at udføre, og det varede kun indtil ind i December, til der atter indkaldtes en Del Sapeurer i Anledning af de Arbejder, som skulde udføres paa Als. Foranlediget af de forestaaende, betydelige Arbejder ved Fredericia og Krigens Gjenudbrud indkaldtes Resten af Korpsets værnepligtige Personel i Februar og Marts.

De tidligere ved Veitjenesten ansatte Officerer vendte efterhaanden i Løbet af Efteraaret tilbage til denne Tjeneste, og Premierlieutenant Købke ansattes ved Generalkommandoens Stab, men iøvrigt forbleve omtrent alle de fornævnte Officerer til Tjeneste ved Lille Belt og paa Als. Efterhaanden som Arbejderne gjenoptoges paa Als og især ved Fredericia, forøgedes Officersantallet, som det vil fremgaa af det Efterfølgende. Major Lunding med Kapitain Ernst som Stabschef, Premierlieutenant Petersen som Troppeskommandeur og Premierlieutenant Kall som Adjutant var under hele Vaabenstilstanden høistbefalende Ingenieurofficer i Nørrejylland, medens Ingenieurafdelingen paa Als var det uafhængige Flankekorpsets umiddelbart underlagt; dette Forhold forblev uforandret under hele det følgende Felttog, naar Overgeneralen ikke opholdt sig paa eller i Nærheden af Øen, i hvilket Tilfælde selvfølgelig hele Styrken var ham underlagt.

De paa Krigsskuepladserne udførte Arbejder grebe selvfølgelig paa mangfoldige Steder ind i offentlige og private Forhold; det var derfor en af de første Foranstaltninger, der bleve truffe efter Vaabenstilstandens Ikrafttræden, at afhjælpe alle Ulemper, saavidt det kunde forenes med Forholdene ved en mulig Gjenoptagen af Fjendlighederne. Afbrudte Broer og spærrede eller gennemgravede Veie bleve først og fremmest istandsatte, dernæst sløifedes Løbegrave, mindre Indskæringer og deslige, ligesom ogsaa ved Kolonneveiene de opfyldte Grøfter oprensedes, og Jordvoldene gjenopførtes. Hytterne med Tilbehør bleve afbrudte, eller i det Mindste bleve Borde, Bænke og lignende Udstyring bragte under Tag. Et ikke uvæsentligt Arbejde var det at optage Taxationsforretninger over den Beboerne tilføjede Skade, hvor man ikke efterhaanden blev enig med Eierne om en eventuel Skadeserstatnings Størrelse.

Palissaderinger blev optagne for at opbevares, og Materialier, hvorfor man ikke senere ventede at faa Brug, blev solgte. Alle større Skandser og Batterier forbleve staaende.

Alle disse Arbejder afsluttedes først i Begyndelsen af November, da det kun i ringe Udstrækning kunde naas at faa Fodfolk afgivet som Arbeidskraft, og de lededes ved Snoghøi samt i og ved Kolding af Kapitain Linde, der afløstes af Premierlieutenant Hedemann, og i hele Veileegnen af Premierlieutenanterne Petersen, Købke og Ravn; ved disse Afslutningsarbejder benyttedes endnu Premierlieutenanterne Thulstrup, Bauditz og Holm, Sekondlieutenanterne Bjerregaard, Møller og Gjødese.

Da Als laa Fjenden saa nær, vare Afslutningsarbejderne ved Allsund langt fra saa omfattende som i Jylland. Den daglige Erstatning for de i Skibsbroen anvendte Fartøier løb op til temmelig betydelige Summer, hvorfor Broen blev afbrudt fra 15de til 18de September. Det blanderede Batteri i Teglværket nedenfor Møllebakken sløifedes; forsaavidt Hytterne ikke blev benyttede, bragtes deres Udstyring under Tag; Taxationsforretninger afholdtes.

Fornævnte Arbejder udførtes af Premierlieutenanterne Brummer og Good under Kapitain Dreyer, der samtidig med Vaabenhvilens Ikrafttræden havde afløst Premierlieutenant Petersen og for kort Tid overtaget Stillingen som høistbefalende Ingenieurofficer paa Als.

Under Felttøget 1848 havde man, saaledes som det foran er vist, lagt særlig Vægt paa Helgenæs, fordi dette Punkt under de daværende Krigsforhold imod en Fjende uden Flaade i saa fortrinlig Grad egnede sig baade som Retraitestilling og som Udgangspunkt for offensive Bevægelser imod en Angriber, der nærmede sig Limfjorden. Med Tanken henvendt paa Sandsynligheden af Krigens Fortsættelse var det derfor efter Vaabenstilstandens Ikrafttræden en af Krigsministeriets første Bestemmelser at befale udarbejdet et Forslag til et militairt Etablissement paa Helgenæs, hvilket blandt andet skulde kunne erstatte det ubeskyttede Arsenal i Randers. I den Anledning fik Kapitain Jørgensen allerede den 2den September Befaling til at udarbejde Forslag til Opførelsen af følgende Bygninger: fuldstændige Kaserner for Artillerister, Ingenieurer og 1½ Bataillon Fodfolk med alt Personel paa fuld Krigsstyrke, endvidere Marketenderier og Officersmesser, Stalde, Magasiner og Værksteder for Artilleri- og Ingenieurmateriel, Laboratorium, Krudtmagasin, Bageri med Magasin, Sygehus, Slagteri, Brønde, Latriner.

Med Hjælp af Premierlieutenanterne Thulstrup, Bauditz og Holm udarbejdedes Forslaget, der i flere Henseender maa have været mangelfuldt, da det allerede indsendtes i Begyndelsen af Oktober, og da der paa Helgenæs savnedes enhver hjælpende Kilde. De foreslaaede Arbejder kom ikke til Udførelse.

Foranlediget ved en Skrivelse af 21de September fra Krigsministeriet om det Ønskelige i under visse Forhold at oprette en Barakkeleir midt i Jylland for c. 10,000 Mand blev det overdraget Major Caroc af Generalstaben, Kapitain Jørgensen og Premierlieutenant Ravn af Ingenieurkorpset at undersøge en dertil egnet Plads. Rekognosceringen foretoges i Oktober, og Kom-

missionens Forslag, som ikke kom til Udførelse, anbefalede at vælge Terrainet i Nærheden af Skanderborg, Syd for Mossø.

Et befæstet Punkt ved Lille Belts snevre Del var selvfølgelig paa Grund af Forbindelsen med Fyen af langt større Vigtighed end Helgenæs. Dels fordi Fredericia ved Krigens Udbrud henlaa i en saa forsvarsløs Tilstand, at der under den saa uventet og hurtigt kommende Krig ikke var Tid til at sætte den i Forsvarsstand, og dels fordi en altfor stor Del af Hæren vilde bindes til Fæstningen, opgav man denne i Foraaret 1848, medens der, saaledes som det foran er vist, foretoges de allernødvendigste Arbeider for at gjøre selve Snoghøi Færgegaard med vedliggende Bygninger til et Brohoved.

Paa Grund af det foran Snoghøi liggende, høie og stærkt bølgeformige Terrain kunde det opnaaede Resultat selvfølgelig ikke være helt tilfredsstillende, hvorfor der omtrent samtidig med Befalingen om Helgenæs blev givet Ingenieur-detachementet Ordre til at opmaale hele Terrainet foran Snoghøi, saasart Kræfterne dertil kunde faas til Raadighed. Ingenieurkorpset havde paa Plateauet foran Færgestedet tænkt sig en Række lukkede Værker og Lynetter, forbundne ved Løbegrave, samt en stor Ind- og Udskibningsbro, dækket af de alt udførte Arbeider som Brohovedets Reduit.

Opmaalingsarbejderne begyndte i Oktober og færdiggjordes ved Nytaars-tid under Kapitain Ernst med Hjælp af Premierlieutenanterne Købke, Thulstrup, Ravn, Bauditz, Kall og Holm, Sekondlieutenanterne Bjerregaard og Gjødese. Da man, som det senere skal blive omtalt, bestemte sig for Fredericia, blev det betydelige, smukke og med saa stor Kraftanvendelse i den ugunstigste Aarstid udførte Opmaalings- og Projekteringsarbeide ikke benyttet. Kapitain Ernst ledede samtidig dermed Overførslen af de mange Tropper, som i Anledning af den almindelige Hjemsendelse foretoges fra 28de Oktober til 3die November over Lille Belt ved Snoghøi.

For ikke at behøve altfor sammentrængte Kantonnementer og for at formindske Vinteropholdet i Felthytterne, blev der paa Sønderborg Slot indrettet Kaserne for 650 Mand; en af Augustenborg Slots Etager omdannedes til Belægning, og der blev bygget Latriner og indrettet de andre fornødne Lokalteter. Paa Dæmningen ved Broen i Augustenborgfjord nedenfor Ulkebøl blev Faskinbeklædningen ombyttet med Stenglacier. Iblandt en Mængde Smaaarbeider skal her kun fremhæves Omlægning af Brolægningen i Sønderborg Slotsgaard og Opførelse af et Kjøkken ved Arnkilsøre for Eskadrekommandoen.

Foranstaaende Arbeider udførtes af Premierlieutenanterne Brummer og Good, der vare ene tilbage paa Als, efterat Kapitain Dreyer den 12te Oktober var vendt tilbage til Veitjenesten.

De 2000 Mand, som efter Vaabenstilstandsbetingelserne maatte have paa Als, i Forbindelse med de i det sydlige Fyen kantonnerende Tropper vare vel tilstrækkelige til at værgø Øen imod et Overfald, saalænge Alssund var aabent, men General Hansen ansaa denne Styrke for utilstrækkelig, saafremt Vinteren skulde blive saa streng, at Sundet frøs til, og han foranledigede derfor — paa Grund af Fællesregjeringens Optræden i Hertugdømmerne og Rygterne om dens Planer til med Magt at sætte sig i Besiddelse af Øen — at den

fornævnte Styrke forøgedes, og under 29de Oktober udtalte han sig for Anlægget af fortifikatoriske Arbejder for at sikre sig et Punkt paa Øen i Tilfælde af en Overrumpling fra Oprørernes Side. Efterat General Hansen var bleven Krigsminister, befalede han den 30te November General Bülow, der havde afløst ham paa Als, at overveie, om ikke Sønderborg eller et andet Punkt paa Øen kunde sættes i en saadan Forsvarsstand, at det kunde holde sig, indtil Undsætning indtraf. Den 7de December paalagdes det General Bülow at paabegynde Arbejderne ved Sønderborg og at fremme dem af yderste Evne. Den 10de December ankom Kapitain Schovelin med 3 Oversapeurer og 30 Sapeurer til Als, hvorefter Arbejderne paabegyndtes den 11te December.

Imod Sundet benyttedes de ældre, med svært Skyts monterede og tæt Nord for Sønderborg beliggende Batterier A, B, C og D; for Feltskyts havde man ligeledes de ældre Batterier, 1 noget nordligere end det nordre Brohoved og 4 Syd for Slottet; foran dette vare de for Espingoler bestemte Batterier 2 og 3. Imod Landsiden anlagdes følgende for svært Skyts, der toges fra de nordligere liggende Kystbatterier, bestemte Lynetter og Batterier, nemlig E paa Bakken 1500 Alen Øst for Slottet, F lige foran den sydligste og G foran den nordligste af de fire Nordost for Byen liggende Møller, H paa Bakken 1800 Alen Nord for Byen og I, der tillige tjente som Kystbatteri, ved Alssund ligeoverfor Suurlykke; imellem sidstnævnte Værker anlagdes der Indskæringer for Feltskyts, nemlig 5 ved Stranden omtrent Syd for E, 6 noget nordligere 900 Alen fra Slottet, 7 400 Alen Syd for F, 8 imellem F og G, 9 paa den høie Bakke Nord for den enelliggende Mølle, 10 200 Alen Syd for H, 11 og 12 imellem H og I. Der havdes altsaa ialt 9 Værker med svært Skyts, 10 bestemte for Feltskyts og 2 for Espingoler. Imellem Værkerne benyttedes forhaandenværende Hegn, eller der anlagdes Løbegrave.

Hele dette Anlæg udførtes af Kapitain Schovelin med Premierlieutenanterne Brummer og Good til Hjælp og var omtrent færdigt ved Aarets Udgang.

Fra Kjøbenhavn fik man tilsendt Isningsredskaber for at kunne holde Farvandet aabent ved Isning fra noget Nord for Batteriet A til henimod Ladegaarden; en Rende paatænkte man ogsaa at ise fra Arnkilsøre til henimod Stevningenor. Saafremt Farvandet maatte lægge til, skulde der anlægges Kolonneveie over Isen fra Kettingenor til Augustenborg Bro, fra Parken ved Augustenborg til henimod Ulkebøl Kirke og fra Færgestedet paa Kegenæs til Høruphav og i Retning imod Klittinge.

Samtidig med Befalingen om at paabegynde Befæstningsarbejderne omkring Sønderborg forlangte Krigsministeriet Indstilling om Oprettelsen af en Signallinie fra Sønderborg over Fynshav til Bøiden, og Premierlieutenant Lehmann ankom i den Anledning til Als den 10de December samtidig med Kapitain Schovelin. Signallinien havde sine Stationer tæt Nord for Sønderborg ved Kanonpladsen 9, endvidere ved Almsted og Bøiden. Der udarbejdedes en Ordbog for Signaliseringen og en Instrux for Tjenesten, som begge bifaldtes af Krigsministeriet.

Hver Stations Signalapparat bestod af en høi Mast med 4 vandrette Arme til hver Side; hvert af de derved fremkomne Mellemrum, 3 paa hver

Side, deltes ved lodrette Linier i 3 Felter, altsaa 9 paa hver Side af Masten. Ved at lade en Plade indtage en Stilling enten i et af Felterne eller under nederste Arm kunde der altsaa betegnes hvert af de 10 Taltegn; naar Tegnene paa den ene Side af Masten angav Enere, paa den anden Tiere, kunde man ved samtidigt Signal paa hver Side give ethvert af Tallene til 99. Ordbogen havde derfor 99 Sider med 99 Ord paa hver Side, saaledes at der ialt kunde gives 9801 forskellige Ord.

Telegrafanlægget reistes den 9de Januar 1849 ved Sønderborg, den 18de ved Almsted og den 21de Januar ved Bøiden. Efterat smaa Stationshuse vare byggede i Forbindelse med Signalapparaterne, og der ved hver Station var ansat en Bestyrer og 2 Medhjælpere, samt efterat den fornødne Indøvelse af Personellet var afsluttet, kunde Signallinien tages i Brug i Begyndelsen af Marts. Bygmesteren, Kapitain Lehmann, overtog Liniens Bestyrelse.

Foruden fornævnte Signallinie, der gjorde Korrespondancen imellem Als og Fyen uafhængig af Isforholdene, blev der af Premierlieutenant Good anlagt et hele Øen overspændende Bavnnet med det Formaal i $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ Time at kunne bringe de vigtigste Efterretninger om et Angreb til alle de omkring paa Øen liggende, kantonnerende Afdelingers Kundskab. Der anlagdes 13 Stationer, nemlig ved Søvang, Mikkelsløi, Bøgebjerg, Hagenbjerg, Egebjerg, Egen, Hagelbjerg, Lebølgaard, Kegenæs Fyr, Vesterbymølle, Hørupmølle, Sønderborg og Rønhave. Paa hver Station var der 3 Begkrandsstager eller Tjæretønder, 1 Pæl med Sigtelægter til Nabostationerne og 1 lille Straahytte som Skilderhus og Opbevaringssted for Begkrandse m. m. Da der kun kunde tændes 1, 2 eller 3 Blus, var det et meget indskrænket Antal Budskaber, som kunde afsendes.

Arbejder paa Als i Anledning af Krigens Gjenudbrud.

Efterat Vaabenstilstanden fra vor Side var opsagt, blev det i Marts 1849 nødvendigt at udføre forskellige Arbejder med den nær forestaaende Gjenoptagen af Fjendlighederne for Øie.

Da det ikke længere kunde befrygtes, at Alssund vilde lægge til, bleve Skandserne udenom Sønderborg imod Landsiden desarmerede, og Kanonerne anbragtes igjen i de nordligere liggende Kystbatterier. Ved den ved Sønderborg sydligst liggende Mølle anlagdes der efter Flankekorpssets Befaling et nyt Kystbatteri.

For at give Plads for de ankommende Tropper, naar de skulde samles i Nærheden af Sønderborg, byggedes med Krigsministeriets Bemyndigelse Hytter for 2 Batailloner Nord og Syd for Kjær af Kapitain Schovelin og Premierlieutenant Good.

Den 18de Februar var der efter Krigsministeriets Befaling af 15de samme Maaned indsendt et af Kapitain Schovelin og Premierlieutenant Gandil udarbejdet Forslag til igjen at bygge en Bro over Alssund; deres Forslag gik ud paa — for at undgaa Anvendelsen af de bekostelige, private Fartøier — at benytte 16 af Marinens gamle Kanonbaade eller Pramme som

Underlag i den fastliggende Del af Broen, medens Tranfadene fra forrige Sommer benyttedes til Broledet. Da de gamle Kanonbaade ikke i betimelig Tid kunde bringes i forsvarlig Stand, befalede Krigsministeriet under 1ste Marts, at der istedetfor skulde benyttes rekvirerede Smaafartøier; Broen byggedes altsaa væsenligst paa den forrige Aar anvendte Maade. Efterat de fornødne Forberedelser vare truffne, begyndte Broslagningen, der forestodes af Kapitain Schovelin, den 18de Marts og var færdig inden den af Krigsministeriet bestemte Tidsfrist, den 26de Marts.

Broen ved Mummark, som under en Vinterstorm næsten var bleven ødelagt, blev gjenopført af Kapitain Owesen.

Da Krigsministeriet havde tilladt Flankekorpsset efter den 26de Marts at besætte Brohovederne, blev der strax den følgende Dag begyndt paa at foretage den Mængde Istandsættelser, som vare blevne nødvendige, da de i Vintrens Løb havde lidt betydeligt ved Veirligets Indflydelse. Disse Istandsættelser, der først fuldførtes efter Krigens Udbrud, udførtes af Premierlieutenanterne Petersen og Good.

Fredericia.

Da General Hansen var bleven Krigsminister, paalagdes det den 27de November 1848 Major Lunding at udarbejde Forslag med et mere udvidet Formaal for Øie end netop at sikre Overgangen over Beltet, saaledes at en større Del af Hæren kunde blive sat istand til at udholde en Kamp imod en overlegen Fjende og i uheldigt Tilfælde dække sin Overskibning til Fyen. Oberstlieutenant Lunding indsendte den 22de Januar 1849 sit Forslag, som efter Krigsministeriets Antydninger omfattede forskjellige Stillinger til Valg, nemlig Stillingen langs Elbodalen, en Stilling omtrent fra Damgaard over Erritsø til Møllebugten, provisoriske Befæstningsanlæg ved Fredericia, Lyngsodde og Snoghøi. Forslaget var ledsaget af Rekognosceringer og Forslag, der vare udførte af Kapitain Ernst med Hjælp af Premierlieutenanterne Thulstrup, Ravn, Holm, Kall og Sekondlieutenant Bjerregaard henholdsvis for Snoghøi, Erritsødalen, Elbodalen, Fredericia og Lyngsodde.

Efter forskjellige Overveielser og paa Grund af de fra Foraaret 1848 saa afvigende Forhold bestemte Krigsministeriet sig under 8de Februar efter Oberstlieutenantens Indstilling for Fredericia af Hensyn til den korte Tid, som man efter de politiske Forhold kunde gjøre Regning paa at have til Raadighed. Den 9de Februar fik Korpsset Befaling til, saasnart ske kunde og saa hurtig som muligt at søge tilveiebragt følgende Armeringsarbejder ved Fredericia:

1. ved Hovedvolden skulde Kongens, Prinds Georgs og Oldenborgs Bastioner omdannes til Reduter, Faussebraien forsynes med Palissadering, Graven oprensens, og de 4 Veie, som føre til Staden, sikres ved Barrikadering, Palissadering o. s. v.;

2. Kastellet skulde forandres til et indre Afsnit, Islands Bastion omdannes til en Redute, og i denne og ved Anlægsbroen skulde der opføres Blokhuse;

3. i Afsnittet skulde der bygges Hytter for 2000 Mand;

4. Havnens Besiddelse skulde sikres ved en Palissadering, og
5. Syd og Øst for Kastellet skulde der bygges Anlægsbroer til Forbindelse med de 2 Nord og Vest for Strib værende Broer, der skulde forstørres.

De betydelige Arbeider, der skulde udføres i kort Tid, nødvendiggjorde en stor Arbeidskraft, og Krigsministeriet befalede derfor Korpset at forstærke Ingenieurdetachmentet i Nørrejylland med 5 Officerer eller Kondukteurer og med de Underofficerer og det Mandskab, som kunde undværes fra Kjøbenhavn og Als, deri medregnet den i Gang værende Rekruttskole, der strax skulde sluttes. Det blev endvidere paalagt Korpset at indkalde alt sit Mandskab lige til Forstærkningens ældste Aargange, en Foranstaltning, som ikke og med Rette vandt Bifald hos Oberstlieutenant Lunding, der gjentagne Gange bestemt gjorde Indsigelse imod at betragte det i Pionertjeneste aldeles udannede Forstærkningsmandskab som Ingenieurtropper. Samtidig dermed anordnede Krigsministeriet, at flere Depotkompagnier og Fodfolksbatailloner forlagdes til Fredericia som Arbeidstropper.

Den 13de Februar afgik Oberstlieutenant Lunding med Ingenieurstyrken fra Middelfart til Fredericia, kun efterladende 1 Underofficerer og 4 Sapeurer til Bevogtning af det Materiel, hvorfor der ikke vilde have Brug ved Armeringsarbeiderne. Den 13de og 14de Februar foretoges Afsætninger og andre forberedende Arbeider; Premierlieutenant Bauditz sendtes til Skanderborg og Horsens for at købe Træsko. Den 15de Februar begyndte Armeringsarbeiderne med en Arbeidsstyrke paa 160 Mand, der i Løbet af Februar forøgedes til 1500 Mand. Dels paa Grund af Vanskelighederne ved at indkvartere mange Tropper i Fredericia, dels fordi det uagtet Oberstlieutenant Lundings ofte gjentagne og indtrængende Anmodninger varede længe, inden der blev afgivet det fornødne Antal ledende, ældre Ingenieurofficerer, kunde den daglige Arbeidsstyrke først i Slutningen af Marts bringes op til henimod de 3000 Mand, som det havde været Meningen at anvende langt tidligere.

Paa Grund af de uheldige Veirforhold, den mindre end paaregnede Arbeidskraft og især paa Grund af de store Vanskeligheder ved i kort Tid at tilveiebringe de fornødne, meget betydelige Tømmermængder vare de væsentligste Arbeider langtfra tilendebragte ved Krigens Udbrud i de første Dage af April. Oberstlieutenant Lunding angav det den 23de Marts med 52—53000 Arbeidsdage naaede Maal saaledes:

1. Foran Fæstningen vare Dæmningerne paa Kolding- og Snoghøiveien færdige, Fuglesangveien, der gik tværs over den nederste Oversvømmelse, var gennemgravet flere Steder, og Placementet til Veiens Enfilering var færdigt, saaledes at Oversvømmelserne vare istand; det til Beskyttelse af Snoghøiveiens Dæmning bestemte, saa bekjendte Blokhus, der var lige uheldig konstrueret og placeret, var ogsaa færdigt tilligemed den tilstødende Palissadering.

2. I Graven foran Hovedvolden vare Dæmningerne udførte, og Vandstanden saa stor, at den paa $\frac{2}{3}$ af Omkredsen var i god Stand og paa $\frac{1}{3}$ en ikke uvæsentlig Hindring; Portpassagerne vare saavidt færdige, at de inden Maanedens Udgang maatte anses for sikrede; selve Hovedvolden kunde i Hovedsagen anses for færdig, dog forefandtes kun Palissaderinger ved de 2 Portindgange,

ved de 3 til Reduter indrettede Bastioner og ved Tilslutningen ud til Stranden paa høire Fløi.

3. Ved Kastellet var hele den ydre Linie saagodtsom færdig, idet der kun stod tilbage Fuldførelsen af Kaponiererne og Tilslutningen til Stranden paa den sydlige Side, hvor Grundvandet lagde mange Hindringer i Veien for Arbeidets hurtige Fremme.

4. Arbeiderne vare begyndte ved begge Broer, hvoraf det ved den østre var mest fremmet, idet Stilladsbroen omtrent var færdig, og det egentlige Broarbeide godt begyndt.

Naar Fæstningen blev forsynet med en passende Mængde Skyts — ved Udgangen af Marts var ikke et eneste af de paaregnede 124 Stykker Skyts ankommet til Fæstningen — ansaa Oberst Lunding den istand til ved Krigens Udbrud at udholde ethvert ikke altfor overlegent eller altfor haardnakket Angreb, uagtet der endnu savnedes mange Arbeider, især de hvortil der behøvedes Tømmer.

Kapitain Arnholtz med Premierlieutenanterne Ravn og Kall samt Sekondlieutenant Bjerregaard udførte Dæmningerne ved Kolding- og Snoghøiveien, Premierlieutenant Kall byggede Blokhuset ved Enden af sidstnævnte Dæmning, Kapitain Arnholtz og i kort Tid, medens denne arbeidede ved Koldingveiens Dæmning, Kapitain Ernst samt Kapitain Schrøder med Premierlieutenanterne Høier, Ravn, Bauditz, Holm og Sekondlieutenant Bjerregaard havde Arbeiderne ved Hovedvolden, Kapitain Jørgensen med Premierlieutenanterne Brummer og Thulstrup var ansat ved Kastellet og Broarbeiderne; Kapitain Jørgensen, hvem det var overdraget at beskæftige Forstærkningsmandskabet, sendte det til Trælleskov for at flette Skandsekurve og binde Faskiner, der senere kom til god Nytte; Kapitain Ernst og Premierlieutenant Petersen besørgede forskellige Arbeider i Byens Indre for den 4000 Mand stærke Garnison, hvoriblandt maa fremhæves Indretningen af 2 store Marketenderier.

Artilleriet begyndte at istandsætte og montere Batterierne ved Middelfart i de sidste Dage af Marts.

Brotrain.

Da det under Artilleriet hørende, for Forbundskontingentet bestemte Bromateriel var gaaet tabt med Rendsborg, og da Størstedelen af Pontonerkompagniet var overgaaet til Oprørerne, sendtes der den 8de April 1848 fra Kjøbenhavn til Hæren 3 Brovogne med biragosk Materiel for en 44' lang Bro paa 3 Fag, og til dets Betjening medfulgte 1 Bromester, 3 Underofficerer, 26 Konstabler og 8 Trainkudske. Fra den 6te Mai s. A. til Begyndelsen af Juli, da det vendte tilbage til Artilleriet, underlagdes dette Brotrain Ingenieurdetachmentet, som ved Kapitain Ernst lod Materiellet forøge med 7 Fag Bro af omtrent samme Konstruktion, saaledes at Bro længden forøgedes til 184'.

Da Artilleriet den 21de September androg om at faa udleveret det af Ingenieurdetachmentet forfærdigede Materiel, gav dette Anledning til Overveielser, om et mobilt Brotrain hensigtsmæssigst henhørte under Artilleriet eller Ingenieurkorpset. Vistnok foranlediget ved Kapitain Ernsts Udtalelser i den Anledning bestemte Krigsministeriet under 9de December, at Bromateriellet

med tilhørende Personal skulde overgaa til Ingenieurdetachmentet. Uagtet denne Afgjørelse skulde synes den eneste naturlige, eftersom Feltbroslagning intetsomhelst Særligt har at gjøre med Artilleriets Betjening af Skytset, medens det falder af sig selv naturligt at henlægge Feltbroslagning med forberedt Materiel til Ingenieurkorpset, hvor Broslagning med improviseret Materiel ligesom al almindelig Nødbroslagning og andet Feltveivæsen finder sin eneste rigtige Plads, skal det imidlertid senere blive vist, at det mobile Brotrain endnu engang maatte vandre tilbage til Artilleriet, og at der skulde en ny Krig til for at faa det underlagt Ingenieurkorpset, forhaabentlig nu for bestandig.

Ved Afleveringen i Veile den 18de December modtog Premierlieutenant Petersen paa Ingenieurdetachmentets Vegne 1 Overfyrværker, 1 Bombarder, 1 Overkonstabel, 28 Konstabler, 12 Trainkudske, 2 Rideheste, 20 Kjøreheste, det fornævnte Materiel til 44' Bro og 3 sexspændige Brovogne.

Efterat Brotrainet i Januar 1849 var bleven underlagt Premierlieutenant Hedemann, blev der strax begyndt paa et nyt biragosk Bromateriel til 100' Bro i 5 Fag à 20', hvilket Materiel noget senere forøgedes til 200'. Øvelserne med dette Materiel foretoges i Møllebugten og ved Kastelspynten af Mangel paa nærliggende Vandløb. Denne Øvelsesplads har formodentlig givet Anledning til dets Anvendelse som Landgangsbros ved aaben Kyst, som det fremgaar af det Side 38 nævnte Materiels Beskaffenhed. Den 1ste April overgik Bromester Petersen med 1 Underofficer, 3 Oversapeurer, 26 Sapeurer og 200' Landgangsbros (dog uden Vogne m. m.) til Marinen og meldte sig til Tjeneste hos Orlogskapitain Tegner, der bestyrede Hærens Transportvæsen.

Depotstyrken.

Ved Kompagniet i Kjøbenhavn, der, saalænge Krigen varede, kunde betragtes som Depotkompagni for Feltstyrken, mødte efter Krigsministeriets Bestemmelse Rekruterne for 1849 den 15de Oktober 1848. Styrkeforholdene ses af efterstaaende Tæbel, hvoraf fremgaar, hvad der afgaves til Hæren; Hovedstyrken af Rekruterne befaledes til Fredericia den 20de og 21de Februar 1849 omtrent samtidig med det hjemsendte, indkaldte Mandskab.

Maaned.	Til Tjeneste ved Maanedens Begyndelse:					I Maanedens Løb afgivet til Hæren:				
	Under-officerer.	Trom-petere.	Over-sapeurer.	Sapeurer.	Rekruter.	Under-officerer.	Trom-petere.	Over-sapeurer.	Sapeurer.	Rekruter.
September 1848.....	8	”	”	21	”	”	”	”	”	”
Oktober —	8	”	1	23	”	”	”	”	”	”
November —	5	”	1	23	33	”	”	”	”	”
December —	8	”	1	20	30	”	”	”	5	”
Januar 1849.....	5	”	1	20	30	”	”	”	4	”
Februar —	6	”	1	22	30	8	”	1	21	30
Marts —	5	”	1	19	”	1	”	”	4	”
April —	5	”	1	17	”	”	”	”	2	”

Af det Foranførte fremgaar det, at der under Vaabenstilstanden kun har været ringe Leilighed til at give de udkommanderede Sapeurer en videregaaende Uddannelse, og foranstaaende Tabel viser, at det samme har været Tilfældet ved Depotstyrken, hvor kun Rekruterne kunde uddannes.

De andre Vaabens Bæreapparater.

Paa Krigministeriets Foranledning blev i Midten af Marts det nørrejydske Armekorps's og noget senere Flankekorpsets Rytteri forsynet med Pionerredskaber, som man oftere havde savnet i det gjennemskaarne Terrain paa Halvøens Østside. Hver Eskadron skulde medføre 2 Spader, 2 Hakker, 2 Save, 2 Bindøxer og 25 Haandøxer, saaledes at de 6 Mand, der medførte Redskaberne, ikke skulde være forsynede med Karabin. Flankekorpset gik endnu et Skridt videre, idet dets Ingenieurstab befalede til at udlevere til hver Bataillon indtil 8 Spader, 4 Hakker og 8 Øxer.

Organisation for Krigen 1849.

Det er foran vist, hvorledes 1ste Ingenieurkompagni i Foraaret 1848 blev udviklet paa Feltfod, at man uden egen Erfaring, uden tilstrækkelig Kundskab til fremmede Ingenieurtroppers Organisation og uden Tid til Overveielse af Forholdene nødsagedes til en stykkevis Udvikling af de altfor faa til Raadighed staaende Kræfter. Det er fremdeles vist, hvorledes man søgte noget at afhjælpe Mangelen paa uddannet Personel. Erfaringerne fra det forløbne Felttog havde dog vist, at man strax fra Begyndelsen i Hovedsagen havde grebet Sagen an paa den rette Maade ved at organisere den først udrykkede, lille Styrke som et i faste Sektioner inddelt Kompagni. Erfaringerne aabenbarede imidlertid snart foruden de alt paapegede Mangler endnu andre under den hurtig paafølgende Forøgelse af Ingenieurstyrken.

Med Oppassere, Hestevartere, Trainkudske, Ambulancesoldater m. m. bestod Feltingenieurdetachmentet i 1848 af over 300 Hoveder; naar hertil endnu føies Hestenes Forpleining, Parkernes Vedligeholdelse og Forsyning med Vogne og nye Redskaber samt hele denne Styrkes Fordeling over Krigsskuepladsen fra Als til Helgenæs, maatte det nødvendigvis vise sig uoverkommeligt, selv for den utrættelige Troppekommandeur, der ofte anvendtes til at forestaa vigtige Arbejder, at administrere hele det spredte Personel og Materiel i fornøden Detail; Redskabsparken havde hurtig vist sig utilstrækkelig stor og af Mangel paa fast Bepænding utilstrækkelig mobil, ligesom det ogsaa havde vist sig nødvendigt at give den en særegen Bestyrer og at forberede den lette Afgivelse af mindre Dele af den paa længere Tid. Endvidere havde det vist sig, at de Ingenieurarbejder, som i Virkeligheden kom til Udførelse under Krigen, kun ganske undtagelsesvis kunde retfærdiggjøre Formeringen af særlige Sektioner for Jord- og Haandværksarbejde.

Under 18de Januar havde Oberstlieutenant Lundings indgivet Forslag til Organisation af en Feltingenieurbrigade, der fordrer en meget betydelig Udvidelse af Ingenieurstyrken og Materiellet, hvorfor hverken Ingenieurkorpset eller Krigsministeriet troede at kunne faa det gennemført i den korte Tid, man endnu mente at kunne raade over før Krigens Gjenudbrud. Dette Forslag

maa dog antages at have ligget til Grund for den Organisation af Feltingenieurdetachmentet, som blev givet af Krigsministeriet under 18de Februar, og hvorved de foranførte Mangler i flere væsentlige Henseender bleve hævede. Denne Organisation blev vel senere forandret og forbedret i flere Retninger, men den fortjener særlig at omtales, da den i Hovedtrækkene fulgtes ikke alene i vore efterfølgende Krige, men endnu følges og er i nær Overensstemmelse med Feltorganisationen af fremmede Hæres Ingenieurtropper.

Under Feltingenieurdetachmentet skulde paa Krigsskuepladsen henlægges alt Befæstningsvæsen, det militære Bygningsvæsen, Vei- og Brovæsen og Brandvæsenet paa de af Hæren besatte Steder; endvidere skulde Feltingenieurdetachmentet medvirke ved Rekognosceringer og Tilveiebringelsen af Kort og Planer.

Hærens høistbefalende Ingenieurofficer skulde være Stabsofficer, og hans Stab bestaa af 1 Kapitain, Stabschef, 1 Lieutenant, Adjutant, 1 Kondukteur og 2 Underofficerer, hvortil føiedes til Anvendelse efter Omstændighederne 2 Kapitainer, 3 Lieutenanter og 1 Kondukteur, endvidere 1 Regnskabsfører, 1 Underlæge, 1 Dylæge, 2 Ordonnantser, 1 Kantine- og 2 Ambulancesoldater samt de fornødne Oppassere. Alle Officererne, Kondukteurerne og Ordonnantserne gjordes beredne, og der tildeltes Staben 4 tospændige Færdselsvogne.

Umiddelbart under den høistbefalende Ingenieurofficer stode 1 Troppekommandeur med 6 Delinger og 1 Trainkommandeur med 1 Brotrain, 6 Delingsparker, Reserveparken og de mobile Værksteder.

Troppekommandeuren, der skulde være en bereden Kapitain, tildeltes der 1 firespændig Vogn til Transport af Brød, Kogekjedler m. m.

Hver af de 6 Delinger bestod af 1 Lieutenant, 1 Kondukteur, 4 Underofficerer og 5 Sektioner à 1 Oversapeur og 10 Sapeurer. Lieutenanten og Kondukteuren vare beredne.

Trainkommandeuren, der skulde være en bereden Lieutenant, tildeltes der 1 Underofficer, 1 Vognmester og 1 Trompeter, hvilke 2 sidste skulde være beredne, samt 1 tospændig Færdselsvogn.

Det biragoske Brotrain bestod af 1 Bromester og 2 Underofficerer, der alle vare beredne, 3 Sektioner à 1 Overpontoner og 10 Pontonerer samt 5 sexspændige Brovogne til Materiellet, der havde 12 lange og 9 korte Hovedstykker, 4 Krydsbukkehovedstykker, 128 Ben af 20, 16, 12 og 8' Længde, 66 Hjelpeben, 32 Underlagssko, 50 Hængkjæder, 16 Underlagstømmer, 96 Underlagspæle, 112 Strækhjelker, 440 hele, 96 halve og 32 skraa Dækplanker, 56 Surrehjelker, Rækværksmateriel, 2 Ankere, Tovværk m. m.

For hver af de 6 Delinger medførtes der paa 4 tospændige Færdselsvogne Redskaber for 200 Jordarbeidere, 20 Tømrere og 10 Mineurer; de vigtigste Redskaber vare: 240 Spader, 60 Hakker, 22 Haandøxer, 2 Koben, 60 Faskinknive, 12 Fuxsvandse, 18 Læreringe, 20 Bindøxer, 3 Skarøxer, 2 Skovsave, 19 Haandsave, 12 Stemmejern, 4 Klophamre, Afsætningsredskaber og Materialier. Naar der dertil var Anledning, tildeltes Delingen sin Redskabs-park, der for hver af 2 Delinger, som afgaves til detacherede Hærdele, kunde

forøges med 1 firespændig Brovogn med Bjælker og Planker til Slagning af en 20' lang Nødbro.

Ved Reserveparken var der ansat 3 Underofficerer, hvoraf 1 bereden, 1 Sektion paa 1 Oversapeur og 10 Sapeurer, og Parken skulde indeholde Redskaber for 1200 Jordarbeidere, 40 Tømrere, 20 Murere og 3 Minebrigader. De vigtigste Redskaber vare: 1400 Spader, 430 Hakker, 70 Haandøxer, 200 Faskinknive, 10 Fuxsvandse, 50 Læreringe, 50 Bindøxer, 4 Skarøxer, 6 Skovsæve, 30 Haandsæve, 60 Stemmejern, 15 Klophamre, Afsætningsredskaber og Materialier. Redskaberne pakkedes i Kasser, der bekvemt kunde læsses paa almindelige, rekvirerede Vogne for at transporteres derhen, hvor de behøvedes, saa at fast Bespænding ikke var fornøden. Til Transport af 800 z Sprængkrudt, 100 z Musketkrudt, 800 Alen Minepølse, Tændammuniton, Raketter, Reserveammuniton m. m. havde Reserveparken 2 firespændige Ammunitionsvogne og 1 tospændig Ammunitionskarre, hvoraf dog kun den sidste havde fast Bespænding.

Ved de mobile Værksteder var der ansat 1 Kondukteur (Mester), 1 Underofficer, 1 Bøssmager, 1 Beslagsmed og 3 Sektioner Haandværkere à 1 Oversapeur og 10 Sapeurer, og der havdes 1 tospændig Færdselsvogn og 2 firespændige Smedevogne.

Den hele Ingenieurstyrke skulde altsaa efter Krigsministeriets Plan udgjøre: 1 Stabsofficer, 4 Kapitainer, 11 Lieutenanter, 1 Regnskabsfører, 1 Underlæge, 1 Dyr læge, 10 Kondukteurer, 34 Underofficerer, 1 Trompeter, 37 Oversapeurer, 370 Sapeurer, 1 Bøssmager, 1 Beslagsmed, 2 beredne Ordonnantser, 20 Officersoppassere, 11 Hestevartere, 1 Kantinesoldat, 2 Ambulancesoldater, 56 Trainkudske, 30 Rideheste, 104 Kjøreheste, 30 tospændige Færdselsvogne, 1 tospændig Ammunitionskarre, 2 firespændige Ammunitionsvogne, 1 firespændig Brødvogn, 2 firespændige Smedevogne, 2 firespændige og 5 sexspændige Brovogne.

Paa Als skulde der desuden dannes en særegen mindre Ingenieurstab, der med visse Indskrænkninger var uafhængig af fornævnte Stab; foruden 4 beredne Officerer skulde den bestaa af 1 Kondukteur, 1 Underofficer og 2 Ordonnantser.

Med Hensyn til denne Organisation skal det endnu her kun bemærkes, at man ved efter en kort Uddannelse at gjøre intelligente, unge Mænd, fortrinsvis Arkitekter og Tømrere, til Kondukteurer i mange Henseender noget afhjalp Manglen paa Officerer. Sektionen forøgedes ifølge Organisationen med 2 Mand og blev altsaa paa 1 Oversapeur og 10 Sapeurer.

Saa vel Sektionens Forøgelse med 2 Mand som Opgivelsen af 2 forskjelligeartede Sektioner nødvendiggjorde en anden og mere ensartet Fordeling af Bæreapparaterne. Hver Sektion fik 4 Spade-, 2 Hakke-, 2 Bindøxeapparater og 1 Haandøxeapparat, medens den 10de Mand i 3 af Delingens Sektioner fik Smede- og i de 2 andre Sektioner Murerredskaber; 3 Mand i hver Sektion medførte de tidligere omtalte Savstillinger til Hirschfængere. Af Sektionsførerne forsynedes pr. Deling 2 med Fuxsvands- og 3 med Klohammerapparater.

Det blev bestemt, at den nye Organisation skulde træde i Kraft den 15de Marts, men paa Grund af forskellige Vanskeligheder skete det først den 22de.

Felttoget 1849.

Ved Udgangen af Marts 1849 havde Ingenieurkorpset følgende Officerer:

General Quaade, Chef,

Oberst Nissen, høistbefalende Ingenieurofficer paa Sjælland,

Oberstlieutenant Schlegel, Veidirekteur i Kongeriget,

— Købke, høistbefalende Ingenieurofficer i Jylland og Fyen,

— Lunding, ved Hæren,

Major Steenstrup, ved Bygningstjenesten i Kjøbenhavn,

Kapitain (Major) Ramlau, Chef for 1ste Ingenieurkompagni,

— Bracht, Veitjeneste paa Sjælland,

— Meyer, — — Fyen,

— Wenck, — i Jylland,

— Dreyer, ved Hæren,

— Linde, Veitjeneste i Jylland,

— Nickolin, — — ,

— Glahn, — — ,

— Arnholtz, ved Hæren,

— Ernst, — — ,

— Owesen, — — ,

— Schrøder, — — ,

— Jørgensen, — — ,

— Schovelin, — — ,

Premierlieutenant Petersen, ved Hæren,

— Lehmann, — — ,

— Brummer, — — ,

— Købke, ved Overkommandostaben,

— Høier, ved Hæren,

— Hedemann, ved Hæren,

— Thulstrup, — — ,

— Jastrau, — — ,

— Ravn, — — ,

— Good, — — ,

— Bauditz, — — ,

— Kall, — — ,

— Holm, — — ,

Sekondlieutenant Bjerregaard, — — ,

— Carstensen, ved Bygningstjenesten i Kjøbenhavn,

— Aschlund, — — — — ,

— Møller, ved Hæren,

— Nielsen, — — ,

— Gjødese af Artilleriet, ved Hæren.

Foruden Major udenfor Numer Kellner, Lærer ved Høiskolen, havde Ingenieurkorpset altsaa 39 Officerer til Raadighed, hvoraf 25 ved Felttogets Begyndelse vare ansatte ved Hæren. I Løbet af Krigen befaledes de 5 Kapi-

tainer Bracht, Meyer, Wenck, Glahn samt Premierlieutenant Aschlund til Hæren; Oberstlieutenant Købke afgik ved Døden den 26de April; Premierlieutenanterne Høier, Holm og Bjerregaard faldt, og Premierlieutenant Ravn opholdt sig, efterat være bleven saaret, i Kjøbenhavn.

Feltingenieurdetachmentet befalede ved Krigens Udbrud i Overensstemmelse med Planen af 18de Februar af Oberstlieutenant Lunding med Kapitain Ernst som Stabschef, Premierlieutenant Kall som Adjutant, Kapitain Schrøder som Troppekommandeur og Premierlieutenant Hedemann som Trainkommandeur. Heri skete der dog allerede den 8de April en Forandring, da Oberstlieutenant Lunding udnævntes til Kommandant i Fredericia, hvortil han medtog Kapitain Ernst og Premierlieutenant Kall, og Oberstlieutenant Schlegel blev høistbefalende Ingenieurofficer med Kapitain Dreyer som Stabschef og Premierlieutenant Good som Adjutant. Den 16de Mai afløste Kapitain Jørgensen Kapitain Schrøder som Troppekommandeur. Ved Staben paa Als var Kapitain Dreyer høistbefalende Ingenieurofficer, og under ham stode Kapitainerne Owesen, Schovelin, Premierlieutenant Good og Sekondlieutenant Gjødese; efter 8de April blev Kapitain Owesen høistbefalende Ingenieurofficer paa Als.

De 6 Delinger formeredes efter Planen med

Premierlieutenant Brummer som Chef for 1ste Deling.

—	Høier	—	—	2den	—
—	Jastrau	—	—	3die	—
—	Bauditz	—	—	4de	—
—	Bjerregaard	—	—	5te	—
—	Petersen	—	—	6te	—

Ved Delingschefers Fald blev det nødvendigt 3 Gange, at en Deling skiftede Chef, saaledes som det senere skal blive omtalt; Delingsføreres kortvarige Sygdom foranledigede enkelte midlertidige Forandringer; efter at Premierlieutenant Petersen var bleven Kapitain, overdroges hans Deling til Sekondlieutenant Gjødese. Ved Krigens Udbrud tildeltes der General Ryes Korps 1ste Deling, og Flankekorpset paa Als 6te Deling.

Efter Tabellen Side 28 havde Feltingenieurdetachmentet den 1ste April 4 Underofficerer, 4 Oversapeurer og 92 Sapeurer udover den planmæssige Styrke. Den overtallige Styrke formeredes derfor under Premierlieutenant Ravn midlertidig som en Reservedeling og udtoges af det uøvede Forstærkningsmandskab; i Begyndelsen af April sendtes 88 Mand til Kjøbenhavn for at uddannes, men Reservedelingen bestod endnu en kort Tid.

Trainet organiseredes ligeledes efter Planen med Bromester Petersen ved Brotrainet, Sekondlieutenant Møller ved Redskabsparken og Sekondlieutenant Nielsen ved de mobile Værksteder.

Styrkeforholdene stillede sig under Felttoget 1849, naar Oberstlieutenant Lunding og Premierlieutenant Kall anses som afgaaede fra Feltingenieurdetachmentet, saaledes som omstaaende Tabel udviser.

Ved Begyndelsen af	Officerer.	Kondukteur.	Underofficerer.	Trompetere.	Oversepeurer.	Sapeurer.	Oppassere og Hestevartere.	Trainkudske.	Rideheste.	Trækheste.
April	25	10	38	1	41	462	29	58	31	78
Mai	23	12	35	1	35	358	30	67	33	129
Juni	25	12	37	1	35	343	37	70	38	124
Juli	27	10	42	1	36	426	34	72	38	124
August	26	10	44	1	35	423	37	72	44	123

Grunden til den mindre end normale Styrke i Mai og Juni var Afgivelsen den 1ste April af Bromester Petersen, 1 Underofficer, 3 Oversepeurer, 26 Sapeurer og 1 Trainkudsk tilligemed et Landgangsbrotrain til Marinen. Den senere større end normale Styrke hidrørte fra de Forøgelse af Brotrain med tilhørende Personel, som siden skulle blive omtalte.

Als og Sundeved.

Oberst Lunding med Stab fulgte Overkommandoen til Als den 1ste April og medtog Kapitain Arnholtz, Premierlieutenant Holm, Troppekommandeuren med 3die, 4de og 5te Deling samt hele Trainet, undtagen 1ste og 6te Delings Parker, der vare fordelte til sidstnævnte Delinger. Som før anført, afreiste Oberstlieutenant Lunding til Fredericia den 9de April, og med ham fulgte Kapitain Ernst, Premierlieutenant Kall og Troppekommandeuren med 4de og 5te Deling. Oberstlieutenant Schlegel, som den 15de April overtog sin nye Post, reiste samme Dag til Middelfart efterfulgt den 17de af Kapitain Arnholtz og Premierlieutenant Holm, hvorefter Kapitain Owesen forblev under General Meza paa Als som høistbefalende Ingenieurofficer med Kapitain Schovelin, Premierlieutenant Gjødesen samt 3die og 6te Deling. Trainet blev noget senere overført til Fyen.

Strax efter vore Troppers Fremrykning i Sundeved den 3die April gav Krigsministeren Befaling til en Befæstning af Dybbølstillingen, og der arbejdedes et Par Dage med megen Iver derpaa, idet der anlagdes Løbegrave og Kanonindskæringer samt begyndtes paa nogle Reduter. Hvor god denne Stilling langs Plateauets fremadvendende Side var, og hvormeget dens Styrke tiltog med Befæstningerne, var saa iøinefaldende, at Arbejderne dreves med en usædvanlig Lyst, og det er maaske den eneste Leilighed, ved hvilken Ingenieurofficererne af Mangel paa Redskaber maatte afslaa Tilbud om flere Arbeidskræfter, hvormed i Stillingen staaende Afdelingschefer henvendte sig til dem. Arbejderne fik dog en brat Ende, da Krigsministeren den 7de om Aftenen befalede, at Tropperne ufortøvet skulde trækkes tilbage til Als. Disse Arbejder forestodes af Kapitainerne Arnholtz, Ernst og Owesen.

Efter Krigens Udbrud fortsattes den begyndte Istandsættelse af Brohovederne. Efterat en Del af Hæren var afgaaet til Jylland, og efterat Fjenden havde anlagt Skandser paa Dybbølbjerg samt monteret disse med Kanoner

af svært Kaliber fra de i Ekernfôrdeffjord tagne Krigsskibe, blev det nødvendigt at forøge Brohovedernes defensive Styrke. De vigtigste, i den Anledning udførte Arbejder vare følgende. Ved begge Brohoveder forstærkedes Brystværnene, hvorved Gravene tillige bleve dybere og bredere; i det nordre Brohoved anlagdes en Travers vinkelret paa Kapitalen for bedre at dække dets Indre imod en Bekastning med Granater, og bagtil var Traversen forsynet med Banket for tillige at kunne tjene som Afsnit; dets Strube lukkedes med Stormpæle, og Indgangene igjennem disse spærredes med spanske Ryttere; i det søndre Brohoved nedreves den ene Hytte, medens den anden Hyttes Tag forstærkedes og belagdes med Jord for at dække imod Granatstykker; det krenelerede Hus nedbrødes og erstattedes ved en Palissadering; Forhuggene istandsattes, og over Ulvegravene lagdes Tjørnegrene. Da Forsøg havde vist, at Spidskuglerne gik igjennem Palissaderne, naar de traf nær en Tømmerkant, bleve Palissaderingerne beklædte med Bræder, en Brædevæg opstilledes 1' fra deres indvendige Side, og Mellemrummene fyldtes med faststampet Jord. Foran hvert Brohoved anlagdes 3 Stenminer, som Sapeurer Dag og Nat vare rede til at antænde. De krenelerede Huse ved Landeveien imellem Brohovederne nedbrødes tilligemed Teglovn og en mindre Bygning, ligesom de foran dem liggende Stykker Løbegrav sløifedes for at give frit Skud fra Espingoler, der som forrige Aar anbragtes paa et Par Fartøier i Sundet.

Den 22de April vare Batterierne langs Allsund monterede med 11 84 z Bombekanoner, 9 24 z Kuglekanoner, 11 24 z Granatkanoner og 15 12 z Kuglekanoner, ialt 46 Stykker svært Skyts foruden Feltkanoner, hvortil der var talrige Indskæringer. Fjendens Anvendelse af meget svære Kalibre i Skandserne paa Dybbølbjerg nødvendiggjorde ikke alene, at de imod Feltskyts byggede Brystværn maatte forstærkes, men ogsaa at Skytsmængden maatte forøges betydelig. Den 18de Mai vare ikke alene alle ældre Batterier forstærkede og forstørrede, men flere Batterier tilføiede, saaledes at der af fast Skyts forefandtes 17 84 z Bombekanoner, 9 24 z Kuglekanoner, 11 24 z Granatkanoner, 13 12 z Kuglekanoner, 4 168 z Morterer og 4 84 z Morterer, ialt 58 Stykker svært Skyts, og desuden var Antallet af Indskæringer for Feltskyts forøget saaledes, at der ialt langs Sundet var bygget Standpladser for 175 Kanoner og Morterer i 38 forskellige Batterier og Indskæringer. Den 26de Juli, omtrent ved Vaabenstilstandens Ikrafttræden, var Antallet af Batteriskyts forøget til 64, nemlig 21 84 z Bombekanoner, 14 24 z Kuglekanoner, 11 24 z Granatkanoner, 10 12 z Kuglekanoner, 4 168 z og 4 84 z Morterer. Foruden det betydelige Arbeide ved at forstærke og forstørre Batterierne blev det ogsaa nødvendigt at bygge flere nye Krudtmagasiner, deriblandt 2 store, længere fra Kysten beliggende Reservemagasiner. For Feltskyts og dets Forstillinger byggedes Skulderværn.

I Juni bestemte Krigsministeriet sig for Anlægget af Broer over Kettingen og Stegsvig, der allerede forrige Sommer havde været paatænkte for at tilveiebringe lettere Forbindelse langs Kysten, hvorfor der de nævnte Steder byggedes Pælebroer. Ved Sønderborg flyttede man i Juni Trækfærgerne fra Enden af Landeveien til bag Brohovederne, hvor de laa bedre dækkede,

og man begyndte Forberedelserne til paa Tranfåde at bygge endnu en Bro Nord for Skibsbroen, uden at den dog kom til Udførelse. Iblandt forskjellige Vei- og Kolonneveisarbejder fremhæves en større Istandsættelse af Veien ud til Arnkilsøre paa 2000 Alens Længde.

Ved Hjælp af Batterierne langs Alssund oprettedes af Artilleriet en Signallinie fra Sønderborg (Stationen mellem Lynetterne H og I) til Arnkilsøre, hvorfra der havdes Signalforbindelse med Kanonbaadsstationen ved Hardeshøi.

Ved Arnkilsøre fuldførtes en under Vaabenstilstanden paabegyndt Hytteleir for 1 Bataillon omtrent den 20de April, en lignende tilligemed Hytter for $\frac{1}{2}$ Feltbatteri Syd for Kjær fuldførtes den 8de Mai. Omtrent til denne Tid fuldførtes ogsaa 1 Pikethytte, 4 Feltvagthytter og 1 Hytte for Kanonbaadene ved Arnkilsøre. Ved Batterichefernes Foranstaltning byggedes der adskillige Hytter ved Batterier og Indskæringer. Endvidere byggedes der 1 Beslagsmedie, 1 Badehus og 1 større Skur til Opbevaring af Artilleriets Reserveaffutager. Da de mange, alt byggede Hytteleire ikke vare tilstrækkelige, vedtoges det Nord for Sønderborg bag Lynette H at bygge Kaserner til 1500 Mand; dette store Arbeide paabegyndtes i Begyndelsen af Juni ved Ankomsten af 2 i Kjøbenhavn afbundne, oprindelig for Fredericia bestemte Bindingsværksbarakker*), men kunde selvfølgelig ikke fuldføres inden Vaabenstilstandens Afslutning; en 3die Barakke ankom midt i Juni.

Ligesom i 1840 vare Sprøiter med Brandsvende fra Kjøbenhavn ankomne til Sønderborg, hvor Brandtjenesten var ordnet af og underlagt Kapitain Petersen.

Paa Kegenæs kunde det være rigtigt at sløife den bageste Del af den forrige Aar byggede Redute, men det kan vistnok være tvivlsomt, om man gjorde rigtigt i at sløife alle de ældre Forskandsninger for paa deres Plads at lægge Forhug og andre Hindringer samt i at overlade Forsvaret alene til 16 Kanoner i en Indskæring paa den ligefor Enden af Draget værende Skrænt og 4—500 Alen bag dette; for Forstillingerne anlagdes Skulderværn. De 3 Hytter fra forrige Aar bleve flyttede længere tilbage, og der anlagdes en Bro til Ud- og Indskibning i den lille Bugt Sydost for Kegenæs Kirke. 1000 Alen foran Draget anlagdes Indskæringer for 10 Kanoner, Broen ved Mummark blev yderligere styrket ved Afstivninger, og ved den bleve 2 Fortøiningspæle nedrammede.

Under Kapitain Ovesen som høistbefalende Ingenieurofficer paa Als forestod Kapitain Schovelin af og til med Premierlieutenant Jastrau og Sekondlieutenant Gjødese til Hjælp Arbejderne ved Brohovederne, i Sønderborg, ved Reservekrudtmagasinerne og ved de kjøbenhavnske Barakker; Kapitain Petersen af og til med Premierlieutenant Jastrau til Hjælp forestod Bygningen af Batterier og Hytter Nord for Kjærvig, Artilleriskuret og Broen over Kettingenør; Premierlieutenant Jastrau forestod Kapitain Petersens Arbeider, medens denne byggede fornævnte Bro; Sekondlieutenant Gjødese, der havde overtaget Befalingen over 6te Deling, forestod Bygningen af Batterier Syd for Kjærvig og Arbejderne paa Kegenæs.

*) De i Krigsaarene opførte Barakker vare en- eller toetages og bestemte henholdsvis for 216 eller 432 Mand.

Under Fægtningen ved Ullerup den 6te April dannede 6te Deling under Premierlieutenant Petersen flere Aabninger i Hegnene for Batteriet Dinesen, og da Byen senere kom i Brand, befaledes det Delingen at slukke Ilden, som det først lykkedes at standse ved Nedrivning af 2 Gaarde; herved medvirkede Premierlieutenant Good.

Angaaende Ingenieurtroppernes Deltagelse i Smaafægtningerne ved Allsund er der iøvrigt kun lidet at bemærke. Under Beskydningen af Sønderborg den 17de Mai, hvorved nogle Bygninger beskadigedes, bleve Brohoved og Bro trufne af enkelte Bomber, dog uden at der foraarsagedes videre Skade. Den 5te Juni blev Broen beskudt, dog uden at træffes, hvorimod et af de for Espingolerne bestemte Smaafartøier blev truffet og sank.

Kampe m. m. i Jylland fra 1ste April til 7de Mai.

Efter Fjendlighedernes Gjenoptagelse foretoges den 3die April om Morgenen, samtidig med Indrykningen fra Als, en Indrykning fra Nørrejylland for om muligt at forene hele Hæren Syd for Aabenraa. Den 1ste Deling, der var tildelt General Ryes Korps, under Premierlieutenant Brummer deltes imellem de 3 Kolonner, hvormed Korpset gik over Koldingaa. Den venstre Kolonnes 2 Sektioner under Delingsføreren fik ved Alver, hvor Broen over Aaen var afbrudt, Leilighed til at slaa en 22' lang Nødbro i 40 Minuter med improviseret Bromateriel, og den mellemste Kolonnes Ingenieurer istandsatte en ved Tyrningmølle afbrudt Bro. Om Eftermiddagen var den venstre Kolonnes Ingenieursektioner med ved at tage Haderslev, hvor Delingen samledes og befæstede Sønderbroen, i alt Væsentligt som det skete i 1848. Under Fremrykningen den 4de April fik General Rye Befaling til at gaa tilbage, og 1ste Deling kom da med Korpset til Kolding den 7de April, hvor Sønderbroen befæstedes med en Barriereport bag Broen og et Plankebrystværn langs Aaen Øst for Broen, medens i de tilstødende Huse Vinduerne blanderedes, og Skydehuller anbragtes; foran stilledes en Palissadering med Barriereport, og Tværgaden tæt bag Broen spærredes med en Palissadering. Da en Retraite ad Hovedlandeveien Nord for Byen var meget udsat for Beskydning fra Batterier Syd for Byen, anlagdes en mere dækket Kolonnevei med fornødne Smaabroer forbi Dyrehavegaard. Efterat Kolding den 20de April var tabt, og General Rye var gaaet tilbage til Stillingen bag Almindedalen, befaledes 1ste Deling til 4de Brigade ved Havreballegaard.

Efterat Hovedkvarteret fra Als var forlagt til Middelfart, og 2 Brigader vare overførte til Fyen, besluttede den nye Overgeneral, General Bülow, den 23de April at angribe Fjenden i Kolding. 3die Brigade under General Schleppegrell angreb fra Snoghøiveien med en Avantgarde af 3die Jægerkorps's 1ste Kompagni og 2den Deling under Premierlieutenant Høier, der ryddede en fjendlig Barrikade ved Kalkovnen for at gjøre Plads for den bekjendte Attake af Lieutenant Castenskjold med sin halve Husareskadron. Efterat 4de Brigade med 1ste Delings 3 Sektioner under Premierlieutenant Brummer i Avantgarden var trængt ind i den nordvestlige Del af Kolding, fulgte 3die

Brigade med og bemægtigede sig i Overensstemmelse med Dispositionerne Sønderbro, som under en levende Ild barrikaderedes af 2den Deling med Tønder, Bræder, Tømmer og deslige, medens 4de Brigade bemægtigede sig den vestlige Del af Byen, da den Vest for denne skulde slaa Bro over Aaen. 5te Brigade, hvortil der af 1ste Deling var afgivet 2 Sektioner under Kondukteuren, skulde gaa over Koldingaa imellem Paaby og Egstrup for at omgaa Fjendens Stilling, og den overdrog Kapitain Haxthausen af Artilleriet at slaa Broen; ved Ankomsten til Harte Kirke begyndte Kapitainen strax paa at lave 2 Bukke af noget i Nattens Løb samlet Tømmer. Uagtet General Rye ikke ventede med sin omgaaende Bevægelse, indtil Broen, der var 33' lang, blev færdig Kl. 10, men søgte ufuldkomnere og vestligere liggende Overgangssteder, kom Angrebet dog for sent, da Fjendens længere fjernede Reserver fik Tid til at komme den betrængte Avantgarde til Hjælp. Ved Fægtningens Slutning afbrødes Broen. Efterat Byen var tagen, beskødes den heftig, og den kom flere Steder i Brand; Premierlieutenant Brummer med sine Sektioner arbejdede ufortrødent paa at slukke, men under den forfærdelige Forvirring, som herskede i Byen, var det umuligt at faa Byens egne Brandfolk samlede, og den lille Styrke, der stod til Lieutenantens Raadighed, var langtfra tilstrækkelig til at faa Sprøiterne i Gang, og det lykkedes ham saaledes ikke at blive Herre over Ilden. Da Fjenden forberedte sig til at tage Kolding tilbage, og da General Rye ikke kunde holde det Syd for Koldingaa vundne Terrain imod den stedse voxende Overmagt, bestemte General Bülow sig til at afbryde Fægtningen, og Tropperne bleve efterhaanden trukne ud af Kolding og tilbage over Koldingaa. Det førstnævnte Sted var 2den Deling atter Fjenden nærmest i Forening med 2 Kompagnier Fodfolk, og under den vanskelige Retraite faldt Delingsføreren, Premierlieutenant Høier, efterat have vist sig som en tapper og omsigtsfuld Fører under vanskelige Forhold; med ham faldt Sapeur Opsund, Sapeur Bjerget saaredes dødelig, og 1 Sapeur blev let saaret. I denne Kamp fulgte Oberstlieutenant Schlegel med Kapitain Dreyer og Premierlieutenant Good Hovedkvarteret.

Det fremgaar af det Foranførte, at Fægtningens Udfald beroede paa et kraftigt og hurtigt gennemført Flankeangreb; der var visselig intet at bemærke imod den energiske Kraft, der udmærkede dette som ethvert andet af General Ryes Angreb; derimod er det klart, at der gik en kostbar Tid tabt. Vel var Størstedelen af Brotrainet og dets Personel afgivet til Marinen, og det tilbageværende Materiel og Personel endnu ikke ankommet fra Als, men begge de efter Dispositionerne bestemte Broslagninger kunde dog have været bedre forberedte; man kunde endnu den 22de have tildelt 5te Brigade en Ingenieurofficer med Deling og givet ham det Hverv at forberede Broslagningen ved Egstrup, og Broen vilde have været færdig 2—3 Timer tidligere; 4de Brigade havde 3 Sektioner Sapeurer under en Ingenieurofficer, men denne var ikke engang underrettet om, at der var givet Brigaden den under de foreliggende Forhold vistnok uløselige Opgave at slaa en Nødbro under Fjendens Ild Vest for Kolding, hvor Aaen er temmelig bred med bløde Bredder, og han havde derfor ikke havt Anledning til at bringe den til Delingen hørende Vogn med Nødbromateriel ind i Kolding. Man har fremhævet dette, fordi det er et

fra vor egen Krigshistorie hentet slaaende Vidnesbyrd om den paatrængende Nødvendighed af i Fredstid at benytte enhver mulig Leilighed til Ingenieurkorpsets mest forskjelligartede Samvirken med de andre Vaaben, saavel for at de høiere Befalende ved disse kunne blive fortrolige med, hvad Feltingenieuren kan yde, som for at denne kan lære at udføre sin Gjerning netop paa den Maade, som kan komme de andre Vaaben mest til Nytte.

Efter Fægtningen gik 3die Brigade tilbage til Gudsø, hvor 2den Deling, over hvilken Premierlieutenant Good midlertidig havde overtaget Befalingen, anlagde en Barrikade over Broen. Den 24de April blev 1ste Deling afgivet til General Ryes Korps og fulgte dette til Felttogets Ende. Efterat Korpset den 27de April var kommet til Veile, anlagde 1ste Deling ved Sønderbro en Barrikade, til hvis Lukning 1 Sektion Sapeurer holdtes paa Vagt; i Stillingen Nord for Veile anlagdes nogle Løbegrave, flere Veie spærredes med Forhug, og en Kolonnevei anlagdes for Artilleriet; Broerne ved Haraldskjær og Kobberværket forberedtes til hurtig Afbrydning. Den 25de April blev Kapitain Arnholtz afgivet til 3die Brigade, som havde faaet den Opgave langs Elbodalen at forstærke Forpostlinien ved feltfortifikatoriske Arbejder, der udførtes ved Hjælp af 2den Deling, hvorover Premierlieutenant Holm havde faaet Befalingen, og som væsentligst bestode af Broers Afbrydning, Forhug og Veidæmnings Gjennemgravning.

Efter mindre Rekognosceringer den 29de April og 1ste Mai besluttede General Bülow den 3die Mai at indtage en fremskudt Stilling med Forposterne fra Vesternebelaa over Donsmølle og Eltang til Vigen Syd for Hovensodde med General Ryes Korps bag Almindedalen og 4de Brigade fra Møsvraa til Gudsø. Da General Bonin samme Dag foretog en Rekognoscering imod Veile og Fredericia, gav det Anledning til Sammenstød. Ved Alminde, hvor Avantgarden, 1 Kompagni af 1ste Jægerkorps og 1 Sektion af 1ste Deling, med Held gjorde en omgaaende Bevægelse Øst for Alminde, forefaldt en lille Broslagning over Almindeaa; 2 Sektioner af Delingen afgaves til den vestre Kolonne for at vanskeliggjøre Passagen over Passene Vest og Syd for Vesternebel og ved Donsmølle. I Sammenstødet ved Gudsø med 4de Brigade havde dennes Ingenieurdeling ingen særlig Virksomhed. Da General Bülow havde besluttet ikke at opgive den fornævnte, den 3die Mai hævdede Stilling uden at gjøre Modstand, blev den forstærket, saa godt Omstændighederne tillode det. Ved selve Gudsø havde man anbragt et Forhug tværs over Veien og indrettet Husene i Byen til Forsvar; langs Aaen var opkastet et Brystværn for Fodfolk og paa de bagvedliggende Bakker et lignende med en tilbagetrukken Flanke, der støttede sig til Elbodalen; for Artilleri havde man paa Bakkerne saavel Nord som Syd for Koldingveien anlagt Indskæringer, der dog havde den Mangel, at de domineredes fra de Vest for Gudsø liggende Høider; endelig var ved Elbodalen Hovedlandeveien gennemgravet, og Forbindelsen med det bagved værende Terrain tilveiebragt ved en Bro, der let kunde afbrydes. Ved Alminde var der anlagt et Par Indskæringer for Kanoner og Løbegrave for Fodfolket til Beskydning af Passet, der var barrikaderet. Overensstemmende med Generalens Dispositioner fordeltes en Ingenieurdeling som Poster ved alle

Overgangene over Elbodalen, der for de fremrykkende Tropper skulde aabne Gjennemgange, som igjen skulde lukkes efter udført Retraite. Ligeledes med en Retraite for Øie blev der af en Deling anlagt Kolonneveie fra Høirupkro til Passet ved Vilstrup Kirke og fra Elbodalen imod Fredericia, ligesom der kort før var anlagt Kolonneveie baade Nord og Syd for Tavlovsø, fra Høirup til Taarup og fra Skovsgaard til Tavlov. Alle disse Arbeider udførtes af 2den og 5te Deling, fortrinsvis den førstnævnte.

I Fægtningen ved Alminde den 7de Mai deltog Premierlieutenant Brummer med 1ste Deling, og da Tilbagetoget paa Grund af Rigstroppernes Indmarche i Jylland maatte tiltrædes, sendtes Sapeurer paa Vogne til Vingstedmølle, Kobbermølle, Haraldskjær samt Faarupsø for at afbryde eller forberede til Afbrydning de derværende Broer. I Fægtningen ved Gudsø samme Dag deltog Oberst Schlegel, Kapitain Dreyer og Premierlieutenant Good. 2den Deling under Premierlieutenant Holm spærrede efter de tilbagegaaende Tropper og under Fjendens Ild Broen ved Gudsø og afkastede ved Elbodalen Broen over Hovedlandeveisens Gjennemgravning.

General Ryes Korps efter den 7de Mai.

Under General Ryes Tilbagegang fra Veile til Skanderborg forefaldt et Par Broafbrydninger, men iøvrigt ingen Ingenieurgjærning, som fortjener særlig Omtale, undtagen efternævnte Forberedelser for at sikre Tilbagegangen bag Søerne. Bag Fuldbro og Nybro dannedes Kanonindskæringer, og Forhug lagdes eller forberedtes til Lægning over Broerne; Broen ved Emborg afbrødes; Rymøllebro, Rybro og Saltenbro forberedtes til Afbrydning; Veien fra Vrold over Skovslund Oliemølle samt fra Skandrup Kirke over Stampmølle istandsattes.

Da Korpsset ankom til Skanderborg midt i Juni og var befalet til at gaa over Limfjorden, om saadant behøvedes, var det paa Tide at træffe Forberedelser til at komme over denne, idet det for en Hærafdeling, som af en overlegen Fjende tvinges imod Nord, er nødvendigt fra et passende Sted at fremskynde Retraiten for at vinde Tid til at komme over Vandet, og det fornødne Forspring fra Fjenden kan gøres mindre, jo bedre og rigeligere Overgangsmidlerne ere tilstede. I den Anledning sendte General Rye Kapitain Wenck til den østre Del af Limfjorden, Major Honnens af Rytteriet til Salling- og Ottesund. Kapitain Wenck skulde sætte sig i Forbindelse med Kommandeurkapitain Fischer af Marinen og Premierlieutenant Købke, som af Overkommandoen allerede tidligere vare sendte derop for at rydde Limfjorden for Skibe og for at samle og ordne de fornødne Overgangsmidler; Premierlieutenant Købke byggede ved Aalborg en Anlægsbro. Da Bestemmelsen om at gaa bag Limfjorden forandrede, blev der ikke Brug for de tagne Foranstaltninger, hvorefter, naar Forholdene ikke vare altfor ugunstige, der kunde overføres ved Aalborg i 1 Time 2 Batailloner, 4 Kanoner og 20 Trainvogne med tilhørende Bespænding, samt ved Smakker i 3 Timer 1 Eskadron; ved Aggersund kunde i Løbet af den første Time overføres 1 Bataillon og 1 Eskadron, samtidig med at $\frac{1}{2}$

Eskadrons Heste svømmede over, i hver af de følgende Timer 2 Eskadroner, hvoraf den enes Heste svømmende.

Under den videre Tilbagegang anbragtes Barrikader i de sydlige Indgange til Aarhus, og der holdtes stadig 2 af Delingens Sektioner rede til at lukke dem. Nord for Aarhus forberedtes Egaabro til Afbrydning, Vadestederne over Aaen gjordes ufremkommelige, og bag den anlagdes en Kanonindsikring og et Par korte Stykker Løbegrav for Fodfolk. Efterat Egaabro var bleven afbrudt, sloges her en let afkastelig Nødbrø.

Da Bestemmelsen blev tagen om, at Helgenæs skulde være Korpsets Retraitepunkt, blev Premierlieutenant Brummer af General Rye befalet til at rekonoscere Stillingen imellem Kaløvig og Kolindsund og derefter til at befæste den. Den valgte Stilling gik fra Kaløvig langs Føllemølleaa, langs et Tilløb til Afløbet fra Korupsø til Kolindsund og derefter langs dette Afløb. Føllemølleaa havde et ret rigeligt Vandtilløb men et stærkt Fald, hvorfor der til dens Opstemning behøvedes 17 Smaadæmninger, der udfordrede en større Forsvarsstyrke; Afløbet med dets Tilløb havde et meget rigeligt Vandtilløb og et saa svagt Fald, at det kun behøvede Opstemning ved de 2 over Afløbet førende Veie fra Astrup til Ebdrup og fra Koed til Kolind, hvorfor her kun behøvedes en ringe Forsvarsstyrke. Hovedforskningslinien, der førtes parallelt med Føllemølleaa i omtrent 1000 Alens Afstand fra denne paa en naturlig Afsats i det hurtig stigende Terrain, og som fortsattes noget ud over Randersveien, bestod af en talrig Række Kanonindsikringer med Løbegrave imellem. Foran denne Stilling anlagdes mindre Stykker Løbegrave, hvor Terrainets og Dæmningernes Beskydning fordrede det. Fra Hestehaveskov over Rønde og i en Bue om Kalø Ladegaard anlagdes paa Høideryggen en Række Kanonindsikringer for at dække Retraiten. Paa Veiene forbi Føllemølle og fra Skreirup til Rønde lagdes Forhug, eller saadant forberedtes til hurtig Lægning. Ved Randersveien imellem Thorsager og Rostved, hvor Oversvømmelsen var svagest, udgravedes Ulvegrave. Nord for Rostved anlagdes flere Kanonindsikringer for at kunne beskyde det oversvømmede Tilløb. Veien imellem Astrup og Ebdrup gennemgravedes, Broen afbrødes, og Vadestederne gjordes ufremkommeligere ved Harver og Ulvegrave; Kolind- og Kaadbro forberedtes til hurtig Afbrydning. Foran Stillingen afbrødes Broerne eller forberedtes til hurtig Afbrydning, Vadesteder spærredes, og Aaen forbi Ryomgaard opstemmedes flere Steder; en Kolonnevei anlagdes fra Segalt over Bæle og Skreirup til Stillingen ved Randersveien. Bag Stillingen anlagdes Kolonneveie fra flere Steder til Bjødstrup, hvorfra de forenede førtes over Thorlykke og Agri til Fuglsø.

Paa Helgenæs istandsattes de i Vinterens Løb paa Forskningsningerne skete Beskadigelse; Glaciet foran Palissaderingen paa den østre Forstrand forhøiedes for bedre at dække Palissaderne, og ved de nærmest foranliggende Bakker foretoges nogle Eskarperinger og Terrainreguleringer. Begge Broers Brohoveder forstærkedes ved Afstivninger og forstørredes for at skaffe større Anlægsplads samt forsynedes med flere Fortøiningspæle; Slidsker til Forbindelse med Skibene forfærdigedes. For den Mængde Heste, der fulgte med General Ryes Korps, byggedes 11 Feltstalde for 8 Eskadroner og 2 andre for 250 Artilleri- og Train-

heste; der anlagdes Vandingssteder og forberedtes Opførelsen af 2 Feltbagerovne.

Kapitain Wenck, der fra 12te Mai var høistbefalende Ingenieurofficer ved General Ry es Korps, var, som det foran er anført, med ved Forberedelserne til at passere Limfjorden og anlagde Kolonneveien fra Segalt til Skreirup; under ham udførte Kapitain Glahn de fleste Arbeider paa Helgenæs samt Kolonneveien fra Bjødstrup sydefter, medens Premierlieutenant Brummer udførte den smukke Stilling Kaløvig—Kolindsund og de dermed i Forbindelse staaende Arbeider.

Signallinier igjennem Fyen.

I de sidste Dage af Marts afgik Kapitain Lehmann fra Als til Fyen for at fortsætte Signallinien fra Bøiden til Middelfart og Nyborg. Fra Bøiden gik Linien over Østrupgaard, Sønder-Høirup, Ravnebjerg og Baaring til Middelfart; fra Sønder-Høirup, der altsaa blev et Knudepunkt, udgik en anden Linie over Paarup til Nyborg, som over Sprogø allerede i Fredstid stod i Forbindelse med Korsør; fra denne By befordredes Budskaberne til Kjøbenhavn ved Stafet eller Post. Med de tidligere oprettede 3 Stationer var der altsaa 10 Stationer, der færdiggjordes i Slutningen af Mai og stilledes under Overinspektion af Justitsraad og Telegrafbestyrer Weinholt i Nyborg. Der behøvedes 7 Minuter for at bringe 1 Signal fra Korsør til Sønderborg, og 2—3 Signaler kunde afsendes hvert Minut, altsaa et Budskab paa 50 Signaler gjennemsnitlig i 27 Minutter, hvilket maa anses for et meget heldigt Resultat. Ved Bygningen af Stationer assisteredes Kapitain Lehmann af Premierlieutenant Brummer.

Fredericia.

Den tidligere Kommandant i Fredericia, Oberst Kragh, var paa Grund af Alder og Svagelighed bleven fritaget fra denne sin Virksomhed, og ved en krigsministeriel Befaling af 6te April overdroges Kommandantskabet til Oberstlieutenant J. A. Fibiger, der dog ved en Befaling af 8de April allerede den 10de afløstes af Oberstlieutenant Lunding, som ved Siden af Stillingen som Kommandant beholdt Overledelsen af Armeringsarbejderne.

Der er foran paa Side 34 nævnt, hvorvidt Armeringsarbejderne vare naaede ved Udløbet af Vaabenstilstanden, og det kan derfor være af Interesse at anføre de vigtigste Arbeider, som Oberstlieutenant Lunding før sin Udnævnelse til Kommandant forment, at der endnu burde udføres. Disse vare: foran Fæstningen at regulere Terrainet paa flere Steder og yderligere at sikre Snoghøiveiens Dæmning ved Anlæg af stærkere Værker foran den; foran Graven at tilveiebringe en dækket Vei og at eskarpere Kontreskarpen, at gjøre den vaade Grav til en betydeligere Hindring, i Faussebraien at sætte den manglende Palissadering foran 5 Bastioner og 6 Kurtiner, paa Hovedvolden at anlægge flere Krudtmagasiner, i Oldenborgs Bastion at anlægge et Blokhuis, yderligere ved Hindringer at sikre Tilgangene til Fæstningen, især paa høire Flanke ved Tilslutningen til Stranden; ved Kastelet at palissadere Hovedliniens Grav, bygge Krudtmagasiner og 2 Blokhuse i Islands Bastion og ved den østre Bro, samt at opføre Barakker til Besætningen; at fuldføre Broerne ved Ka-

stellet, især den østre, ligesom at anlægge de 2 tilsvarende Broer ved Strib; i Fæstningens Indre at anlægge et Afsnit ved Havnen, at sørge for flere Lokalers Indretning i militaire Øiemed og at forbedre de for Forbindelserne vigtigste Gader og Veie, der for en stor Del vare i en maadelig Tilstand.

Naar disse Mangler sammenlignes med de foran paa Side 33 anførte, af Krigsministeriet under 8de Februar givne Bestemmelser, vil det ses, at det gik her som under alle Forhold, hvor der i lang Tid arbeides i samme Stilling, at Fordringerne forøges, og Anskuelserne modificeres. Det vil af det Følgende vise sig, at det Samme gjorde sig gjældende ved de til Begyndelsen af Juli uafbrudt fortsatte Arbeider. Naar fraregnes den yderligere Sikring af Snoghøiveiens Dæmning og Kommandantens mærkelige Forkjærlighed for Blokhus, maatte de tilkomne Fordringer ubetinget anses som Forbedringer.

Hvad Fæstningens Armering med Skyts angaar, da var denne, der ved en Befaling af 15de Marts af Krigsministeriet var bestemt til 12 84 Ø Bombekanoner, 28 12 Ø Kuglekanoner, 64 3 Ø Kanoner og 20 Morterer, ved Udgangen af Marts endnu ikke begyndt; der fandtes hverken Kanoner, Ammunition eller Artillerister.

I Henhold til Krigsministeriets Bemyndigelse af 14de April erklærede General Bülow den 20de April Fredericia i Beleiringstilstand. Fjenden ankom foran Fæstningen den 7de Mai.

Da der ved Nærværende kun tilsigtes at give en Oversigt over Feltingenieurvirksomheden, og hvad dermed staar i nærmeste Forbindelse, skal der om Forsvarsstyrken ogsaa kun omtales dens Ingenieurstyrke. Da Oberstlieutenant Lunding den 1ste April afgik til Als, efterlod han i Fredericia Kapitain Jørgensen med Premierlieutenant Thulstrup, 2den Deling under Premierlieutenant Høier og Reservedelingen under Premierlieutenant Ravn. Forsaavidt man vil medregne denne Deling til Ingenieurstyrken, kan den kun anslaaes til en meget ringe Størrelse, eftersom 88 af dens Forstærkningsmænd afgik til Kjøbenhavn en af de første Dage i April; det synes, som om Reservedelingens Rester bleve opløste sidst i Mai, efterat Feltingenieur-detachementet under 6te Mai havde andraget om, at „11 aldeles udygtige og uøvede Sapeurer“ maatte eftersendes til Kjøbenhavn for at uddannes. Med Oberstlieutenant Lunding afgik den 9de April fra Als Kapitainerne Ernst, Schröder og Premierlieutenant Kall; den 16de Mai kom Kapitain Arnholtz til Fredericia i Stedet for Kapitain Jørgensen, der afløste Kapitain Schröder som Troppekommandeur; efterhaanden ankom til Fredericia, den 15de Mai Kapitain Bracht, der overtog Stillingen som Fæstningens høistbefalende Ingenieurofficer, den 19de Mai Kapitainerne Meyer og Linde og den 7de Juni Kapitain Lehmann. Medens 3die og 6te Deling forbleve paa Als, og 1ste Deling fulgte General Ryes Korps, sendtes 4de og 5te Deling til Fyen og Fredericia, hvor der altsaa havdes 3 Delinger, hvoraf i Reglen 1 var paa Fyen, og 2 arbejdede efter Omstændighederne i eller foran Fæstningen. Fra den 16de Mai afløstes hver 5te Dag en af Delingerne i Fredericia af den paa Fyen, saaledes at hver Deling voxelvis var 10 Dage i Fredericia og 5 paa Fyen. Sekondlieutenant Nielsen overtog Reservedelingen den 11te Mai, efterat Premierlieutenant Ravn var bleven saaret, og senere

nævnes den ikke i Forbindelse med Armeringsarbejderne. Det er tidligere omtalt, at Premierlieutenant Holm overtog 2den Deling den 24de April efter Premierlieutenant Høier, og Sekondlieutenant Møller overtog Delingen, efterat Premierlieutenant Holm var bleven dødelig saaret den 30te Juni; da Premierlieutenant Bjerregaard var falden den 18de Mai, overtog Premierlieutenant Thulstrup 5te Deling. Den 25de April afgav Ingenieurtrainet 3 Underofficerer og 15 Sapeurer, og den 27de April Sekondlieutenant Nielsen, 1 Oversapeur, 13 Sapeurer og de mobile Værksteder til Tjeneste i Fredericia. Under Fredericias Indeslutning eller Beleiring var der altsaa af Feltingenieurdetachementet i kortere eller længere Tid til Tjeneste Kapitainerne Bracht, Meyer, Linde, Arnholtz, Ernst, Schrøder, Jørgensen og Lehmann, Premierlieutenant Ravn, Sekondlieutenant Nielsen og desuden 2 af følgende Delingsførere, Premierlieutanterne Thulstrup, Bauditz, Holm og Bjerregaard samt Sekondlieutenant Møller. Af Underofficerer, Oversapeurer og Sapeurer har Styrken været noget over 150 Mand, medregnet den afløsende Deling paa Fyen omtrent 220 Mand.

Som faste Arbeidstropper havde Ingenieurafdelingen i Fredericia 1 Kompagni af 5te Forstærkningsbataillon og fra den 16de Mai endnu 1 Kompagni væsentligst til Hjælp ved Byens Brandvæsen, da dens borgerlige Korpsere vare utilstrækkelige til en vedholdende og kraftig Betjening af Slukningsredskaberne. Den sædvanlige, daglige Arbeidsstyrke var, foruden Sapeurerne, de fornævnte 2 Kompagnier à 150 Mand, 15 civile og 65 militaire Tømrere, 3 civile og 12 militaire Smede samt endnu 3—400 Mand af Fodfolket, hvoraf 50—100 Mand som oftest arbejdede om Natten paa de mest udsatte Punkter, da det enkelte Gange om Dagen havde været nødvendigt at inddrage Arbejderne paa Grund af den imod dem rettede Beskydning. Før den 16de Mai havde der været 60 civile Tømrere, men Bombardementet jagede de fleste bort; det viste sig der som mange Gange senere, at Uniform, Disciplin og Pligtfølelse ere uundværlige Betingelser for at kunne arbejde under Fjendens Ild.

Paa den flade Forstrand nedenfor Snoghøidæmningen anlagdes der Løbegrave i Zigzagform som dækket Forbindelse ud til Blokhuset, og efterat dette var taget og brændt af Oprørerne, anlagdes der et Slags Afsnit omtrent midt for Dæmningen til dennes Beskyttelse. Ved den indre Ende af Snoghøidæmningen fra Stranden og forbi Oldenborgs til Holstens Bastion anlagdes en Forskandsningslinie med større Tværsnit og uset Kommunikation til Slesvigs Ravelin til Beskydning af Forstranden, Snoghøiveien og Oversvømmelsen, som Kommandanten bestandig frygtede for skulde blive forstyrret af Fjenden ved Dæmningens Gjennemgravning. Foran Holstens Bastion i den udadgaaende Vaabenplads anlagdes en Redit med palissaderet Grav. Til Beskyttelse af Koldingdæmningen anlagdes paa begge Sider af Veien Løbegrave med Plads for 4 Kanoner paa den nordlige Side; for om muligt at holde Defleer, selv om Fjenden trængte frem nordfra, gaves der denne Kanonplads en Flanke, og forstærkedes denne Skandse efterhaanden samt forsynedes i Struben med en Forsvarspalissadering. Foran Danmarks Bastion foretoges betydelige Terrainreguleringer.

Paa Grund af de af Angriberen anvendte svære Kalibre blev det nødvendigt at forstærke Dækningen af Krudtmagasinerne; dels af denne Grund

og dels for at tilfredsstille de ved Forøgelsen af Skyts og Ammunition stigende Krav anlagdes der efterhaanden endnu et 2det Krudtmagasin i de fleste Bastioner. For bedre at sikre Betjeningsmandskabet ved de paa Bænk staaende Kanoner af Sikkerhedsarmeringen dannedes imellem disse Merloner med flade Skraaning-er. Ved Oldenborgs Bastion opførtes paa den imod Beltet vendende Side et Brystværn, og der anlagdes Ramper og Kanonbænke for Reserveartilleriet. Fra 7de Mai til Maanedens Udgang mineredes for Fodfolk og Artilleri en 150' lang, 7' høi og 8' bred Poterne under Hovedvolden ud til Slesvigs Ravelin til Forbindelse med den fremskudte Forskandsningslinie; i Juni mineredes en lignende Poterne under Kurtinen mellem Dronningens og Prinds Kristians Bastioner; paa Dæmningerne foran disse Poterner anlagdes dobbelte Kaponier-er. I Begyndelsen af Mai fuldførtes Faussebraiens Palissadering; alle 3 Raveliner palissaderedes, først den ved Kongens Port, sidst Slesvigs Ravelin. Kongens Port fortjente ikke sit Navn som Port, da Gjennemgangen i Hovedvolden var aaben; i Begyndelsen af April anbragtes der derfor her en af svært Tømmer bygget Port. Ved begge Portindgange arbejdedes der paa at gjøre Adgangene saa skjulte som muligt udvendig fra. Foran Hovedgraven udførte Poternen imellem Dronningens og Prinds Kristians Bastioner anlagdes en indadgaaende Vaaben-plads, hvori en Forsvarspalissadering som Reduit. Paa flere Steder paabegyndtes Anlægget af en dækket Vei. Paa Hovedvolden var der idelig Istandsæt-ter og Smaaforbedringer at udføre ved Udbedring af Volden efter Beskyd-ning, ved Krudtmagasiner, Skydeskaar, Ramper m. m. Trods Tilførslen af betydelige Mængder Tømmer var dog Manglen paa dette Bygningsmateriale den væsenligste Grund til, at flere paatænkte Blokhuse ikke udførtes.

Da Bombardementet begyndte den 16de Mai, gjorde Manglen paa skudsikre Opholdsrum sig stærkt gjældende. Paa Voldens indvendige Side indrettede Sol-daterne sig smaa Hytter, hvis Tag dækkedes med Jord, og som bleve anbragte i flere Etager over hinanden; en saadan Hytte, der beboedes af 4—6 Mand, beskyt-tede imidlertid nok imod Veiriget, men kun tildels imod Granatstumper. For at skaffe et bedre dækket Rum indrettede Ingenieurerne langs Foden af Volden ved at eskarper Skraaning og stille Bjælker skraat op imod Eskarperingen en Del Blenderinger, der dog kun afgave Plads for c. 250 Mand; desuden blev der ved Kurtinen Slesvig-Prindsessen indrettet en Hytte for Distrikts-officeren paa Hovedvoldens venstre Fløi; for det Tilfælde, at Fredericia skulde blive beleiret, havde man foreløbig afbundet Tømmeret til 2 Kanonblenderinger, hvoraf den ene blev reist bag Vestfronterne for at anvendes som Forbindingsstue.

I Kastellet bleve 4 Gravkaponierer fuldførte i de indadgaaende Vinkler, og Graven palissaderedes. Kjælderen under det afbrændte Arsenal overdæk-kes og indrettedes til bombesikre Reservekrudtmagasiner. Der opførtes 2 af de i Kjøbenhavn afbundne Barakker, medens de øvrige 3 for Fredericia oprindelig bestemte anvendtes paa Als. Gravkaponiererne benyttedes til Felt-postkontor, af Lægerne til Syge m. m. I det Indre af Kastellet anlagdes Veie til Broerne, hvoraf den østre fuldførtes.

Armeringen af Voldene med Skyts besørge des selvfølgelig af Artilleriet, men da Ingenieurvirksomheden stod i Forhold til Kanonantallet, skal herom anføres

Følgende. Den 1ste April ankom det første Skib med Kanoner, som afsendtes til Pladsartilleriofficeren, Kapitain Budd e-Lund; de første Artillerister ankom den 5te April, hvorfor der i Begyndelsen arbeidedes med Infanterister; senere vedblev der imidlertid uafbrudt at ankomme Skyts, Ammunition og Artillerister, og Monteringens foregik da med saa stor Hurtighed, at alle Kanonerne i Sikkerhedsarmeringen vare paa deres Plads og aflæstes den 15de April, og „Fredericias Vold stod fra nu af færdig til Skud“. Den 7de Mai var der monteret 12 84 z Bombekanoner, 28 12 z Kuglekanoner, 52 3 z Kanoner og 20 Morterer, ialt 112 Stykker Skyts med 20 i Reserve; da Ingenieurerne havde konstrueret Bænke og Skydeskaar efter den reglementerede Knæhøide, var der meget Arbeide at omgjøre, idet der i stor Udstrækning anvendtes de forældede Trepundere med mindre Knæhøide. Den 6te Juli var Fæstningen monteret med 19 84 z Bombekanoner, 10 24 z Kuglekanoner, 15 12 z Kuglekanoner, 2 12 z Granatkanoner, 2 6 z Kuglekanoner, 58 3 z Kanoner og 12 Morterer, ialt 118 Stykker Skyts med 57 i Reserve. Den 14de April ankom der 12 Espingoler, hvis Antal senere forøgedes til 24.

Brandvæsenet var sat under Bestyrelse af Premierlieutenant Thulstrup og senere under Kapitain Arnholtz, efterat Premierlieutenant Thulstrup efter Premierlieutenant Bjerregaards Død den 18de Mai var bleven Delingsfører; da Sprøiternes Antal ikke ansaas for tilstrækkeligt, var der bleven tilført fra Kjøbenhavn 6 Sprøiter, med hvilke fulgte en Del Brandsvende. Foruden en af Ingenieurdelingerne og Byens Brandpersonale anvendtes, som før bemærket, et af Depotkompagnierne til Sprøiternes Betjening, og Sapeurerne benyttedes tillige til at nedrive Bygninger for at standse Ildens Udbredelse.

Blokhuses uheldige Beliggenhed midt paa den aabne Forstrand ved Enden af Snoghøidæmningen forøgede i høi Grad Nødvendigheden af at dække dets fremadvendende Side med Jord, hvilket gjordes yderligere fornødent derved, at Blokhuset var bygget i det Mindste 3' for høit. Der var derfor foran Blokhuset anlagt en dækkende Jordvold, som naaede op til Skydeskaarene. Kommandanten ansaa imidlertid ikke denne Dækning for tilstrækkelig, hvorfor der den 7de Mai begyndtes paa det meget besværlige Arbeide at forhøie Jordvolden, uagtet alle de fremadvendende Skydeskaar derved maskeredes. Den her udviste travle Virksomhed har sandsynligvis foranlediget Oprøjerne til den 9de Mai at forjage Arbeiderne, der stode under Premierlieutenant Bauditz, ved Granatskud, hvilket fremkaldte en Kanonade med Oldenborgs Bastion, Stribs Batteri og en Kanonbaad. Ved Arbeidets Fortsættelse den 10de gjentog det samme sig, dog ophørte Arbeidet ikke, men standsedes blot for kort Tid. Da man ved denne Leilighed som ogsaa ved de foregaaende Dages Tirailleurdild imellem Forposterne havde savnet en dækket Forbindelsesgang ud til Blokhuset, blev Kapitain Jørgensen med Premierlieutenant Ravn og et af Sapeurer og Fodfolk bestaaende Arbeidskommando den 11te Mai befalet til at begynde de foran omtalte, derud førende Zigzagger; under den Beskydning, som heller ikke udeblev denne Gang, blev Premierlieutenant Ravn saaret af en Spidskugle. Derefter vare Forholdene ved Blokhuset temmelig fredelige indtil den 22de Mai om Morgenen, da der imod det var forberedt et fuldstændigt Angreb, som indlededes med en

Beskydning fra det saakaldte Blokhusbatteri. Flere Kugler gik igjennem den dobbelte Bjælkevæg og saarede nogle Menige af Besætningen, der under Lieutenant C. C. A. Hansen var afgivet af 3die Jægerkorps; da nu den tapre Fører blev dødelig saaret, forlod Besætningen Blokhuset, hvorefter dette blev besat af Fjenden og opbrændt. Foranstaaende er omtalt saa omstændelig væsentligst for at faa Leilighed til at fremhæve Nødvendigheden af, at de andre Vaaben, som skulle forsvare de anlagte Forskandsninger, bør have en ubetinget Tillid til disses Hensigtsmæssighed; det havde derfor maaské været heldigt, om Kommandanten havde taget Hensyn til den Mistillid, der overalt neredes til dette Blokhus, selv om den havde været mindre berettiget.

Efter Overkommandoens Befaling foretoges en almindelig Rekognoscering om Morgenen den 13de Mai for at komme til Kundskab om Fjendens Styrke, Stilling og Hensigter; det overlodes Kommandanten at bestemme Detaillerne og saavidt muligt at benytte Rekognosceringen i Fæstningens Interesse. Med Kolonnen, som under Major Marcher drog ud af Kongens Port, fulgte 1 Sektion Sapeurer, hvorfor der dog ikke blev Anvendelse. Med Kolonnen, som under Oberst Staggemeier drog ud af Prindsens Port, fulgte Kapitain Ernst med 4de Deling under Premierlieutenant Bauditz og 50 Mand Arbeidstroppe; Kapitainen fik Leilighed til at rekognoscere den sydligste af Skandserne foran Stovstrup og den herværende Besætnings Størrelse, hvorimod det ikke lykkedes at faa begyndt paa Sløifning af et Hegn Nord for Fuglsangsveien, hvilket Arbeide var forsømt inden Indeslutningen. Med Kolonnen, som under Major Bonnez drog ud af Strandporten, fulgte Kapitain Jørgensen med 3 Sektioner Sapeurer og 50 Mand Arbeidstroppe; det lykkedes at faa Arbeiderne ansatte til Sløifning af fornævnte Hegns Forlængelse Syd for Fuglsangsveien, men Arbeidet maatte opgives paa Grund af de foranværende Troppers Tilbagegang.

For at sløife baade de af Fjenden og af os selv anlagte Løbegrave ved det nedbrændte Blokhus foretoges om Natten til den 23de Mai et Udfald under Forpostkommandeuren, Kapitain Magius, hvem der var tildelt et Arbeidskommando paa 1 Sektion Sapeurer og 30 Infanterister under Kapitain Schrøder. Mistilliden til alt, hvad der kom i Berøring med Blokhuset, viste sig ved denne Leilighed endog efter dets Tilintetgjørelse, idet Dækningstroppe strax nægtede at gaa frem, og idet det først ved den 3die af Kommandanten befalede Fremrykning lykkedes at komme til Arbeide, der dog kort efter, og uden at Maalet fuldstændig var naaet, maatte opgives paa Grund af Dagens Frembrud.

Bombardementet af Fredericia begyndte den 16de Mai ved Daggry og fortsattes med nogle Pauser i 4 Dage til den 19de, hvorefter der dog hyppig blev kastet Bombe ind i Byen og imod den østre Anlægsbro. Af Bygninger nedbrændte og nedreves for at standse Ilden under det egentlige Bombardement 49, og i det Hele taget bleve 210 Bygninger mere eller mindre beskadigede. Mere end det materielle Tab maa de mange Tab af Mennesker, saavel af Militaire som af Byens Indvaanere beklages; af Ingenieurstyrken faldt Premierlieutenant Bjerregaard, der den 18de Mai var ansat ved Slukningsarbeiderne, ramt af et Bombestykke under Opfyldelsen af sine hæderlige Pligter, og vi mistede i ham

en vakker og elskværdig Kammerat; den 5te Juli blev Sapeur Haastrop ligeledes dræbt af et Bombestykke; den 17de Mai blev Kapitain Ernst ved en Bombes Sprængning ramt i Ansigtet af Jordneget, hvilket bragte ham en kort Tid paa Lazaretet. Brandvæsenet, hvis Virksomhed lededes af Premierlieutenant Thulstrup og senere af Kapitain Arnholtz, udførte sin besværlige og farefulde Gjerning med paaskjønnessværdig Nidkjerhed midt imellem de springende Bomber, der ofte krævede Ofre iblandt Sprøitemandskabet.

Som et Exempel paa, hvorledes det kan gaa til under et Bombardement, fortælles følgende Historie. Iblandt 8, som den 20de Mai begravedes i Fredericia, blev det af en Ubekjendt fortalt Præsten, at der var en bestemt navngiven, kjøbenhavnsk Brandsvend, som den 18de var dræbt af et Bombestykke. Da Præsten hentydede hertil i sin Tale, gik Efterretningen videre ad tjenstlig Vei til Kjøbenhavn, hvor Hustruen blev underrettet om Dødsfaldet. Da hun begjærede sig Mandens Efterladenskaber udleverede, viste det sig imidlertid, at han var lyslevende og befandt sig vel. Ved Lufttrykket efter en Bombes Sprængning var han tilligemed flere andre bleven kastet omkuld, hvorefter han følte sig ilde og gik til Lazaretet, hvor han fik nogle Draaber, der virkede saa godt, at han igjen som sædvanlig kunde arbeide sammen med sine Kammerater. Den Dræbte og Begravede var en af Byens Borgere, som havde arbeidet ved samme Sprøite som Brandsvenden.

Da Kapitain Ernst og Premierlieutenant Kall, der den 30te Juni om Morgenen havde foretaget en Rekognoscering i en Fiskerbaad, hvilket Kommandanten jævnlig lod Ingenieurofficererne og Officererne af sin Stab udføre, havde opdaget et Batterianlæg, som Fjenden om Natten havde begyndt ved Kysten Nord for Fæstningen for at beskyde den østre Anlægsbro, og som i høi Grad vilde have forulempet Forbindelsen med Fyen, der i de nærmeste Dage var dobbelt vigtig af Hensyn til det saa smukt forberedte, store Udfald den 6te Juli, befalede Kommandanten, at der samme Dags Eftermiddag Kl. 3 skulde foretages et Udfald under Oberstlieutenant Irmingers, hvormed under Kapitain Meyer fulgte Premierlieutenanterne Thulstrup og Holm, 3 Sektioner Sapeurer, 126 Infanterister og 10 Artillerister, forsynede med Fornaglings- og Antændelsesmidler. Det i enhver Henseende godt ledede Udfald løste fuldstændig sin Opgave, idet Arbeidskommandoet, stadig udsat for den fjendlige Ild, arbeidede med Iver og Raskhed, saa at Arbeidet udførtes i forholdsvis kort Tid; Batteriet blev fuldstændig ødelagt, og de temmelig betydelige Beholdninger af Skandsekurve og Faskiner bleve dels indbragte til Fæstningen, dels nedrullede ad Skrænten imod Stranden og samlede i Dynger, som ved Artilleristernes Foranstaltning for Størstedelen opbrændtes. Samtidig var en Del af Kommandoet sat i Arbeide med at danne Deboucheer i den steile Skrænt, for at de Tropper, der skulde gaa tilbage langs Skrænten, hurtig kunde naa derved. Premierlieutenant Holm blev dødelig saaret, og den 2den Juli mistede Korpset i ham en af sine dygtigste og mest lovende Officerer, der ligeoverfor Fjenden havde haft Leilighed til at vise baade besindigt Mod og Raskhed; af Ingenieurstyrken blev endnu en Korporal let saaret.

Fra 1ste til 10de April forblev under Kapitain Jørgensen Premierlieutenant Thulstrup ved Arbeiderne i Kastellet, Premierlieutenant Høier ved Hovedvolden, Premierlieutenant Ravn ved Arbeiderne i Byen og forskellige Regnskabsafslutninger, og maatte alle fornævnte Officerer dele de øvrige Arbejder imellem sig. Fra 10de April til midt i Mai var Kapitain Ernst høistbefalende Ingenieurofficer, og under ham arbejdede Kapitain Schrøder ved hele Hovedvolden, Kapitain Jørgensen i Kastellet; Premierlieutenant Thulstrup havde Brandvæsenet. Fra Midten af Mai til Vaabenstilstanden var Kapitain Bracht høistbefalende Ingenieurofficer med Kapitain Ernst som Hjælper, Kapitain Linde havde høire og Kapitain Meyer venstre Fløi af Hovedvolden, Kapitain Arnholtz Kastellet og Brandvæsenet, Kapitain Schrøder Arbeiderne foran venstre Fløi af Hovedvolden, Kapitain Lehmann førte Dagbog, iagttog Fjendens Arbejder og var til Raadighed for Kapitain Meyer, Sekondlieutenant Nielsen forestod begge Minereringerne under Hovedvolden. De skiftende Delingers Officerer og Mandskab vare fordelte imellem fornævnte Officerer. I den foran angivne Fordeling af Arbeiderne imellem Officererne skete der dog mange Afvigelser, da Kommandanten ofte befalede en Officer til at udføre et Arbejde i en andens Distrikt; saaledes fik Kapitain Jørgensen om Aftenen den 7de Mai Befaling til den næste Formiddag at sætte de manglende Palissader paa lidt mere end en af Hovedvoldens Nordfronter, da der netop var ankommen 2 Skibsladninger med Tømmer.

Slaget den 6te Juli.

Overensstemmende med Dispositionerne for Slaget fordeltes 2den Deling, forstærket med 4 Underofficerer og 20 Sapeurer af Trainet, med den ene Halvdel under Delingsføreren, Sekondlieutenant Møller, til General Ryes Brigade og med den anden Halvdel under Premierlieutenant Købke til General Mezas Brigade. Endvidere formeredes 4 Sløifningsafdelinger og en Reserve. En Sløifningsafdeling under Kapitain Linde med Premierlieutenant Thulstrup, 2 Sektioner Sapeurer, 12 Artillerister og 102 Infanterister, hvoraf 12 Haandværkere, skulde først rydde Forhugget ved Stranden i en Snes Alens Brede for derigjennem at lade Udfaldstropperne rykke frem, dernæst følge disse og overtage Sløifningen af de paa begge Sider af Veien til Excerpladsen liggende, fjendlige Værker. En anden Afdeling under Kapitain Arnholtz med 2 Sektioner Sapeurer, 10 Artillerister og 103 Infanterister, hvoraf 23 Haandværkere, skulde følge Avantgarden og sløife Værkerne ved Egumveien. En tredie Afdeling under Kapitain Schrøder med 2 Sektioner Sapeurer, 10 Artillerister og 103 Infanterister, hvoraf 23 Haandværkere, overdroges Sløifningen af Værkerne ved Koldingveien. En fjerde Afdeling under Kapitain Meyer med Premierlieutenant Bauditz, 2 Sektioner Sapeurer, 12 Artillerister og 62 Infanterister, hvoraf 12 Haandværkere, skulde sløife Værkerne imellem Fuglsangveien og Møllebugten. Reserven under Kapitain Lehmann bestod af 1 Sektion Sapeurer og 130 Infanterister. Infanterihaandværkerne og Artilleristerne vare forberedte paa at ødelægge Materiel og at fornagle Kanoner.

Sekondlieutenant Nielsen med 3 Sektioner Sapeurer af Trainet og 100' Anlægsbromateriel i en Transportchalup var tildelt det Kommando, som skulde demonstrere i Koldingfjord. Foruden fornævnte Officerer deltog i Slaget Oberstlieutenant Schlegel med sin Stab, bestaaende af Kapitainerne Dreyer og Jørgensen, Premierlieutenanterne Hedemann og Good, endvidere Kapitain Wenck, der var fulgt med General Rye fra Mols, og Kapitain Ernst, der fulgte Major Kæsemødels Angreb langs Koldingveien.

Sekondlieutenant Møller med den halve Deling fulgte Batteriet Marcussen og var behjælpelig med Bortførsel af den ved Trælle til Bytte gjorde Ingenieurpark.

Premierlieutenant Købke med den halve Deling fulgte Batteriet Wegener og hjalp dette frem ved forskellige Hegnsløifninger.

Der blev ingen Anvendelse for Sekondlieutenant Nielsens Sapeurer, da Kysten fandtes stærkt besat, og ingen Landgang derfor forsøgte, hvilket var heldigt, da hverken Personel eller Materiel egnede sig til Broslagning, se Side 60.

Efterat Kapitain Linde efter Bestemmelsen havde aabnet Forhugget ved Stranden for General Ryes Brigade, fulgte han umiddelbart efter denne med sit Kommando. I de forreste, fjendlige Skandser fornaglede Premierlieutenant Thulstrup med den halve Arbeidsstyrke 2 Kanoner og 1 Mørtter, medens Kapitain Linde med Resten fornaglede 2 Kanoner, tømte 2 Krudtmagasiner og bragte Ammunitionen tilbage, samtidig med at der endnu under den fjendlige Ild begyndtes paa Sløifningerne, hvori hele Arbeidsstyrken deltog undtagen Premierlieutenant Thulstrup, en Ingenieurkorporal og nogle Artillerister, som med Krudtsække fulgte Stormkolonnerne imod den bagvedliggende Skandse for at sprænge dens palissaderede Strube, hvilket dog ikke behøvedes, da Skandsen overgav sig. Da de foranliggende Batterier og Løbegrave i det Væsentligste vare ødelagte, begyndtes paa Sløifningen af de bagvedliggende Skandser, hvis Skyts ikke blev fornaglet, da Fjendens Modstand øiensynlig var brudt.

Kapitain Arnholtz fulgte umiddelbart efter 2den lette Bataillon, sprængte, da vor foranværende Kjæde en kort Tid trængtes tilbage, et Krudtmagasin i Luften og forsøgte at sprænge en Mørtter ved en 168 z Bombe i Mundingen, dog uden at Mørtteren derved tog Skade; derefter deltog Kommandoen i Sløifningsarbejderne.

Kapitain Schrøder fulgte ad Koldingveien efter 6te Reservebataillon, fornaglede de ikke af Fjenden selv fornaglede Kanoner, afslog alle Kanoners Druer og Falke og ituslog Affutagerne; Størstedelen af Ammunitionen bragtes ud af Magasinerne for at ødelægges, hvis Omstændighederne fordrede det, hvorefter der begyndtes paa Batteriers og Løbegraves Sløifning.

Kapitain Meyer traf det nærmeste ved Fuglsangveien liggende Batteri forladt og Krudtmagasinet tomt; Stilleskruerne borttoges fra 2 Mørtterer, hvorpaa Batteriet med Bridsker ødelagdes. I Batteriet ved Teglværket ødelagdes de af Fjenden fornaglede 4 Kanoner, og Batteriet sløifedes. I de sidste Batterier ved Sandalshus bleve de der trufne 2 Kanoner og 2 Mørtterer ikke ødelagte, men bragte ud af Batterierne, inden disse sløifedes.

Under Slaget bleve Kapitain Ernst og 1 Sapeur saarede.

I de faa Dage fra 6te Juli til Vaabenstilstandens Ikrafttræden den 21de Juli fuldførtes Sløifningen af Fjendens Angrebsværker, da man paa selve Slagdagen fortrinsvis havde maattet indskrænke sig til Skandsernes Ubrugbargjøren og ikke havde havt nogen egentlig Sløifning for Øie. Ligeledes ryddedes Blokhuspladsen ved Snoghøiveien, og sløifedes de derud førende Løbegrave. Medens 4de og 5te Deling vare beskjæftigede foran Fredericia med disse Arbeider, bleve andre Sløifningsarbeider paabegyndte af 2den Deling ved Snoghøi.

Naar der i den af Generalstaben udgivne „Den dansk-tydske Krig i 1848—50“ udtales, at Spørgsmaalet, om Fredericia skulde forsvares eller rømmes, endnu ikke havde fundet sin endelige Afgjørelse, da Fjenden stod foran Fæstningen, saa turde det neppe være urigtigt at fremsætte, at Bestemmelsen om at forsvare Fredericia skyldtes Kommandantens Energi samt Artilleristernes og især Ingenieurernes utrættelige Arbeide, der for hver Dag gjorde det vanskeligere at tage nogen anden Beslutning.

Arbeider paa Fyen.

Batteriernes Montering foregik paa Hindsgavl i Begyndelsen af April, ved Strib i Slutningen af April og Begyndelsen af Mai, og den udgjorde: ved store Hindsgavls Batteri 2 84 $\times$ Bombekanoner og 5 18 $\times$ Kuglekanoner, lille Hindsgavls Batteri 2 24 $\times$ Kuglekanoner, Mellembatteriet 2 84 $\times$ Bombekanoner, 1 24 $\times$ og 1 18 $\times$ Kuglekanon, Kongebrobbatteriet 2 18 $\times$ Kuglekanoner, Skovbatteriet 3 24 $\times$ Kuglekanoner, Middelfart Batteri 2 84 $\times$ Bombekanoner og 1 24 $\times$ Kuglekanon, Stribs Batteri paa Odden 8 84 $\times$ Bombekanoner og 4 36 $\times$ Kuglekanoner. Ved Strib, hvorpaa Hovedopmærksomheden paa Grund af Fredericias Armering var henvendt, var det høitliggende Batteri Øst for Færgegaarden fra 1848 altsaa opgivet, medens det lavtliggende Batteri paa Odden blev udvidet med en imod Nord vendende Flanke til 3 Kanoner, og Batteriet var helt monteret med Skyts af vore allersværeste Kalibre; Batteriet fik strax 2 Krudtmagasiner og senere et bombesikkert Opholdsrum, der maatte udføres om Natten, da Batteriet om Dagen blev beskudt fra Sandalsbatterierne selv ved den ubetydeligste Foranledning.

Förbindelsen med Fredericia var selvfølgelig af den største Vigtighed, hvorfor det strax fra Begyndelsen bestemtes, at Broerne ved Strib — paa Grund af de vexlende Strøm- og Vindforhold var der paa hver Side af Beltet 2 forskjellige liggende Broer — skulde gjøres større og føres ud til dybere Vand; væsenligst paa Grund af den ogsaa her herskende Tømmermangel forsinkedes Brobygningerne, hvorfor det blev nødvendigt at styrke Stilladsbroerne og nøies med dem. Da disse meget let byggede Broer tilfredsstillede Øieblikkets Krav, og andet forlanger man jo ikke i Krig af en Nødbro, viste dette det Uberettigede i den Tilbøielighed, man havde til at bygge Feltbroer, som om de skulde gjøre Tjeneste i mange Aar.

Da de 24 $\times$ Kugler fra Sandalsbatteriet kunde være til væsenlig Ulempe for Broernes Benyttelse, uagtet Afstanden var over 3000 Alen, blev der for den mindre Overfart i Baade bygget en lille, let Anlægsbro Øst for Strib i 4500 Alens Afstand fra Batteriet. Da denne lille Bro ikke tilfredsstillede

Trangen og desuden af og til naaedes af en Kugle skulde der efter Overkommandoens Befaling af 6te Juni bygges en Bro udenfor de fjendlige Batteriers Rækkevidde. Efter Aftale med Kapitainlieutenant Muxoll valgtes Pladsen udfor Røilemose, i næsten 6000 Alens Afstand fra Batteriet; Broen var en 352' lang Pælebro med 3 Pæle i Aaget, 2 Brohoveder og 3 Slæbesteder. Omtrent midt i Juni, da Broen næsten var færdig, blev den beskydt, og Kuglerne naaede endog en 1000 Alen østligere; efter den 6te Juli erfarede, at denne for 24 Ø Kugler saa uventede Skudafstand var naaet ved at tage Kanonen ud af Affutagen og at lægge den op ad en Skraaning paa Strøer for at kunne give den den udfordrede store Elevation. Under dette Broarbeide gjen tog sig, hvad der skete i Fredericia, at alle de civile Tømrere forsvandt, Dagen efterat den første Kugle faldt i Nærheden af Broen. Uagtet en Beskydning som den beskrevne ikke kunde blive farlig og heller ikke foraarsagede nogen Skade, bestemte Overkommandoen sig den 19de Juni til af Hensyn til de forestaaende Troppeoverførsler til Fæstningen at lade bygge en endnu østligere Bro i Baaringvig. Denne Bro, der som de andre byggedes som Pælebro, naaede ud til 10' Vand, var 648' lang, havde et stort Brohoved og 4 Slæbesteder for Kanonbaade og blev meget let bygget, hvorfor den ogsaa kunde benyttes allerede fra den 1ste Juli, uagtet Pæleramningen først begyndte den 26de Juni; om Natten benyttedes dog ogsaa den bekvemmere beliggende Røilebro. Baaringbro blev helt færdig den 12te Juli.

Hovedfærdslens Forlæggelse til Røilebro medførte Anlægget af en Kolonnevei langs Mosens vestre Side ned til Broen, og langs denne Vei byggedes efterhaanden Hytter for Artillerister, Færgemandskab, Ordonnantser, Redskaber m. m., endvidere en Hestestald og et Par bombesikre Reservekrudtmagasiner.

Af de foran omtalte Arbeider udførtes Udvidelsen af Stribs Batteri og de 2 Krudtmagasiner samt Broerne sammesteds af Kapitain Arnholtz med Hjælp af 2den Deling under Premierlieutenant Holm; af Kapitain Jørgensen udførtes det skudsikre Opholdsrum i Batteriet, de 2 Broer nærmest Øst for Strib, Kolonneveien og nogle af Hytterne, medens Premierlieutenant Købke udførte de øvrige Hytter og den store Bro i Baaringvig med dertil førende Kolonnevei.

Brotrain og Depotstyrke.

Det til Marinen i Foraaret afgivne Brotrain blev tilligemed Personellet anbragt i en Jagt og sendt til Høruphav, hvor en Anlægsbro blev slaaet, og i Løbet af Sommeren anvendt til Ind- og Udskibning af Personel og Materiel. Ved Krigens Slutning gik Brotrainet tilbage til Feltingenieurdetachmentet og opløstes samtidig med dette i September.

For at erstatte det som Anlægsbromateriel anvendte Brotrain bifaldt Krigsministeriet omtrent midt i Mai 1849 Feltingenieurdetachmentets Forslag om Forfærdigelsen af et nyt Materiel til 100' Bro, og den 31te s. M. mødte Bromester Bloch af Arilleriet samt fra 1ste Kompagni 2 Underofficerer, 1 Oversapeur og 24 Sapeurer for ved Trainet at uddannes i Broslagning. Allerede

midt i Juni befalede Krigsministeriet, at der skulde forfærdiges 3 Broer af samme Størrelse, og den 28de s. M. ankom fra Kjøbenhavn 3 Underofficerer, 2 Oversapeurer og 69 Sapeurer, der for Størstedelen skulde indøves i disse Broers Betjening. Den sidste af disse Broer færdiggjordes i Slutningen af Juli. Af fornævnte Broer har formentlig kun den ene, hvortil der havdes Vogne m. m., været bestemt til et almindeligt Brotrain, de andre til Anlægsbroer. Øvelserne afholdtes i Fænøssund.

Som det fremgaar af efterstaaende Tabel over Depotstyrken, blev denne i April væsentlig forøget, nemlig med det i Fredericia mødte, ikke i Ingeniørtjeneste uddannede Forstærkningsmandskab, som senere blev sendt til Kjøbenhavn for der at uddannes. Da det mobile Brotrain benyttedes som Landgangsbrotrain, og da det hertil viste sig for lille, blev der, som foran anført, anskaffet mere Materiel, medens Depotstyrken den 30te Mai maatte afgive 2 Underofficerer, 1 Oversapeur og 29 Sapeurer til et mobilt Brotrain og senere den 27de Juni 3 Underofficerer, 2 Oversapeurer og 70 Sapeurer væsenligst til Landgangsbrotrainet.

Maaned.	Til Tjeneste ved Maanedens Begyndelse.					I Maanedens Løb afgivet til Hæren.				
	Under-officerer.	Trompetere.	Oversapeurer.	Sapeurer.	Rekruter.	Under-officerer.	Trompetere.	Oversapeurer.	Sapeurer.	Rekruter.
April	5	”	1	17	”	”	”	”	2	”
Mai	7	”	4	103	”	2	”	1	29	”
Juni	7	”	3	86	”	3	”	2	70	”
Juli	4	”	1	15	”	1	”	”	1	”
August	4	”	1	15	”	”	”	”	”	”

Vaabenstilstanden 1849—50.

Efterat Vaabenstilstandskonventionerne af 10de Juli 1849 vare udvexlede den 18de, ophørte Fjendlighederne den 21de s. M.; Beleiringstilstanden hævedes i Fredericia den 11te August og paa Als den 4de September. Ved Armébefaling af 9de August gaves Bestemmelser for Hærens Opløsning, hvoriblandt Feltingeniurdetachmentets; der skulde beholdes til Tjeneste 4 Aars Mandskab, det fra 1849 indbefattet, og efter særlig Befaling skulde der have til Tjeneste i Fredericia under Kapitain Ernst som høistbefalende Ingeniourofficer 3 Officerer, 1 Kondukteur, 5 Underofficerer, 6 Oversapeurer og 60 Sapeurer og ved Trainet paa Fyen 1 Underofficer, 2 Oversapeurer og 10 Sapeurer; paa Als skulde under Kapitain Ovesen forblive 1 Officer, 1 Underofficer, 2 Oversapeurer og 30 Sapeurer. De øvrige Officerer skulde efterhaanden afgaa til den sædvan-

lige Fredstjeneste. Forsaavidt der for Materiel og Train ikke var nogen særlig Anvendelse i Fredericia og paa Als, skulde det samles og opbevares i Assens.

Under 31te August befaledes, at Armébefalingen af 9de s. M. skulde træde i Kraft, og i den Anledning opløstes Feltingenieurdetachmentet den 3die September, og det værnepligtige Personal hjemsendtes efterhaanden fra 4de til 6te September. Grunden til denne sene Hjemsendelse hidrørte dels fra Vanskeligheder fra Preussens Side ved at opfylde Konventionens Bestemmelser og dels fra Statholderskabets fjendlige Holdning. Af efterstaaende Styrkeliste ses det, at Ingenieurstyrken ved Hæren hurtig forøgedes igjen; saaledes indkaldtes i Slutningen af November 5 Underofficerer og 30 Sapeurer i Anledning af Befæstningsarbejder i Fredericia. De fornævnte, vanskelige Forhold i Hertugdømmerne foranledigede Befalingen af 3die December 1849, hvorefter Feltingenieurdetachmentet skulde gjenoprettes fra 1ste Januar 1850; Korpsets Reserve og Forstærkning blev i den Anledning indkaldt til Møde den nævnte Dag i Assens. Delvise mindre Hjemsendelser foretoges vel i Overensstemmelse med Personeldirektionens Skrivelser af 27de Februar og 11te April, men erstattedes omtrent af færdig uddannede Rekruter.

Styrke i Begyndelsen af:	Officerer.	Kondukteurer.	Underofficerer.	Trompetere.	Oversapeurer.	Sapeurer.
Juli 1849.....	27	10	42	1	36	426
August —.....	26	10	44	1	35	423
September —.....	19	8	43	1	35	410
Oktober —.....	10	1	15	„	12	92
November —.....	10	1	16	„	12	92
December —.....	10	1	14	„	12	103
Januar 1850.....	18	9	41	„	42	388
Februar —.....	18	9	43	„	46	420
Marts —.....	17	9	43	„	45	418
April —.....	16	9	42	„	45	410
Mai —.....	21	9	42	1	46	449
Juni —.....	22	9	42	1	46	447
Juli —.....	22	9	41	1	45	441
August —.....	24	8	41	1	45	445

Afsluttende Arbejder.

Ligesom efter Vaabenstilstandens Ikrafttræden i 1848 bleve i 1849 de fornødne Foranstaltninger saavidt muligt strax tagne for at lette de Baand, som vare lagte paa de offentlige Samfærdselsmidler, og som grebe forstyrrende ind i private Forhold.

I og foran Stillingen Kaløvig-Kolindsund bleve afbrudte Broer og spærrede eller gennemgravede Veie istandsatte, Hindringerne i Vadestederne borttagne, og Dæmningerne gennemstukne for at aflede det opstemmede Vand. Disse Arbejder udførtes af Premierlieutenant Brummer med 1ste Deling.

Fjendlige Forskandsninger ved Egstrup, Paaby, Kolding og Gudsø sløifedes, og den ældre Anlægsbro ved Snoghøi istandsattes af Premierlieutenant Thulstrup med 5te Deling. Palissaderingerne i Kolding optoges, og vore egne, af Fjenden halvt sløifede Forskandsninger foran Snoghøi Færgegaard sløifedes af Premierlieutenant Hedemann med Trainet. Fra Fredericia hjemsendtes 8 kjøbenhavnske Brandsvende.

Den vestre Bro ved Strib, hvoraf Plankerne havde været aftagne, istandsattes af Premierlieutenant Bauditz med 4de Deling. Landgangsbromateriellet afleveredes til Ingenieurparken i Assens.

Minerne foran Brohovederne paa Als afladedes, og Broen over Alssund afbrødes af Kapitain Owesen; 2 kjøbenhavnske Brandsvende hjemsendtes.

Overalt afholdtes Taxationsforretninger over den Beboerne tilføiede Skade, hvilket for Koldings og Fredericias Vedkommende meget besværlige og vanskelige Arbejde foretoges af Premierlieutenant Købke. Desuden optoges Palissaderinger og udførtes lignende Arbejder som forrige Aar med Hensyn til Materiels Opbevaring og god Økonomis Iagttagelse.

Fredericia.

Bombardementet af Fredericia havde foraarsaget en stor Mængde Ødelæggelser ikke alene paa Fæstningsværkerne og alle militaire Bygninger, hvis Istandsættelse Hæren alene maatte besørge, men ogsaa paa kommunale og private Eiendomme, i hvis Istandsættelse og Ordning Hæren i sin egen Interesse maatte deltage. Uagtet disse omfattende Arbejder lagde stærkt Beslag paa Ingenieurernes Tid og Kræfter, forsømtes dog ikke Befæstningsarbejderne. Foran Oldenborgs Bastion ved Kalkbrænderiet forstærkedes den under Indslutningen anlagte Forskandsning, som palissaderedes og forsynedes med Placement for 2 Kanoner til Enfilering af Snoghøiveien. I den indadgaaende Vaabenplads foran Fronten Dronningen—Prinds Kristian ombyttedes den derværende Palissadering med et Blokhus, og 2 Hultraverser anlagdes; alle Palissaderinger i Graven og ved Stranden forlængedes ud i Vandet saa langt, at de ikke kunde omgaaes ved Vadning. I Kastellet havde de der opførte Barakker vel været benyttede, men uden at være fuldførte, hvorfor de nu færdiggjordes; i det afbrændte Arsenal's Kjælder fuldførtes endnu et Reservekrudtmagasin.

Samtidig med de foran omtalte Arbejder udarbejdede Kapitain Ernst et Forslag til Fredericias Befæstning; dette Forslag indsendtes den 5te Oktober 1849 og blev i Hovedsagen bifaldet af Krigsministeriet, som under 9de November befalede, at der uopholdelig blev lagt Haand paa Befæstningsarbejderne, som det under de truende Forhold var af særdeles Vigtighed at faa tilendebragte. Befalingen gik ud paa, at efternævnte Arbejder efterhaanden skulde iværksettes. Foran Oldenborgs Bastion skulde Værket ved Kalkbrænderiet fuld-

føres, forsynes med et Blokhús, og Terrainet reguleres, saaledes at Værkets Terreplein kunde bestryges fra den bagvedliggende Hovedvold; foran Fæstningen skulde endvidere den lukkede Skandse ved Koldingveien forbedres, og et Blokhús anbringes i dens Strube. Den endnu manglende Del af en dækket Vei, væsenligst fra Kongens Ravelin til Saillantén af Slesvigs Bastion, skulde anlægges; i Hovedgraven skulde der søges gennemført mindst 6' Vanddybde, først ved Fronterne imod Nord, sidst ved dem imod Syd; foran Fronten Danmark—Norge skulde til Afslutning imod Strandbredden anlægges et svært Forhug, som kunde bestryges kraftig fra de nærmeste Ildlinier; foran Hovedvolden skulde endnu til hver af de 3 Raveliner afbindes et Blokhús, færdig til at kunne reises med kort Varsel. Selve Hovedvolden skulde forsynes med 2 Ramper ved hver Bastion, og Poterner skulde mineres under Hovedvolden ud til Faussebraien i de 4 Fronter, som ikke allerede havde Porte eller Poterner, Voldgaden skulde udbedres, og i Kastellet skulde der anlægges et blanderet Hospital.

Foruden disse Arbeider, der meget nær alle tilendebragtes inden Krigens Udbrud, udførtes endnu en Mængde andre, hvoriblandt følgende, som de væsenligste, skulde fremhæves. Da Indsænkningen i Terrainet ved Kodammen var uset fra Hovedvolden, foretoges den i saa Henseende ønskelige Terrainregulering ved at bortgrave en lille Bakke. Ved Graven foran Danmarks Bastion sivede Vandet bort, saaledes at Vanddybden ikke kunde anses for tilstrækkelig, hvorfor der som Erstatning for den manglende Hindring sættes en Palissadering langs Eskarpens Fod. Da man under Beskydningen af Fæstningen havde følt Savnet af en mere uset Vei fra Prindsens Port ud til den foranliggende dækkede Vei, blev en saadan anlagt. Forskjellige Foranstaltninger blev truffne for Indkvartering af de til Befæstningsarbejderne efterhaanden indkaldte Trainkudske. Ved den østre Bro, hvoraf Plankerne og en Del af Strækbjælkerne vare aftagne for at formindske Materieltabet, hvis Broen i Vinterens Løb skulde tage Skade, borttog Isen i Slutningen af Januar pludselig den sydlige, 60—80' lange Gren af Brohovedet.

Samtidig med Feltingenieurdetachmentets Opløsning fratraadte Oberst Lunding Overbestyrelsen over Befæstningsarbejderne, og den høistbefalende Ingenieurofficer, Kapitain Ernst, blev stillet i sædvanligt Tjenesteforhold til Korpset. Imellem de til Kapitain Ernst's Raadighed stillede Officerer vare Arbejderne væsenligst fordelte saaledes: Premierlieutenant Brummer havde Hovedvoldens venstre Fløi, det foranliggende Værk ved Kalkbrænderiet og Bygningsarbejderne i Byen, Premierlieutenant Købke havde Hovedvoldens høire Fløi med derværende, større Gravarbeider, Premierlieutenant Jastrau havde Arbejderne foran Prindsens Port, Premierlieutenant Carstensen ved Voldgadens Regulering og Premierlieutenant Aschlund ved det blanderede Hospital i Kastellet; til Hjælp ved Arbejderne havdes endnu Kapitain Petersen, Premierlieutenanterne Kall (syg), Good og Nielsen, Sekondlieutenanterne Christensen og Jensen, hvilke dog ikke alle samtidig vare tjenestegjørende i Fredericia.

Ifølge Krigsministeriets Befaling af 20de September 1849 anlagde Kapitain Lehmann i Fredericia paa Oldenborgs Bastion til Forbindelse med Signallinien paa Fyen en ny Signalstation, der færdiggjordes den 23de Oktober.

Den 28de Februar 1850 befalede Krigsministeriet Signalstationerne paa Fyen og Als inden 1ste April inddragne ved en Ingenieurofficer fra Als. Efterat Kapitain Petersen havde begyndt paa Stationernes Aftakling, bestemte en ny krigsministeriel Befaling af 17de April, at de skulde sættes i deres tidligere Stand, samt at de fra 1ste Mai skulde overtages af Krigsministeriet, der overdrog Kapitain Lehmann Bestyrelsen af dem, saavel som Reguleringen af Forbindelsen med de under Postvæsenet fremdeles henhørende, permanente Stationer ved Store Belt.

Sent paa Efteraaret 1849 bleve Dækplanker og tildels Strækbjælker tagne af Røile- og Baaringbroer, en Forsigtighed som ikke viste sig overflødig, da Isen den 28de Januar 1850 omtrent helt omkastede Baaringbro, og da under en stærk Storm Natten imellem den 23de og 24de Marts 3 Aag bortskylledes af Røilebro, og den stærkere byggede, nordre Stribbro beskadigedes; ifølge Korpsets Bestemmelse bleve Røile- og Baaringbroer samt den lette Bro nærmest Øst for Strib optagne, medens Stribbro istandsattes; disse Arbeider udførtes af Kapitain Petersen.

Skurene ved Røilebro og langs den dertil førende Kolonnevei bleve nedbrudte. Kjørumkirke ved Assens, som var stillet til Hærens Raadighed, indrettedes til Afbenyttelse som Krudtmagasin.

Als.

Paa Als, hvor Broen over Sundet var afbrudt i Begyndelsen af September, kort efterat Beleiringstilstanden var hævet, og hvor man var nærmest Oprørets Arne- sted, fandt Generalkommandoen sig allerede den 16de September foranlediget til at henstille til Krigsministeriet iblandt andet, om ikke Troppestyrken paa Øen burde forøges, og om der ikke burde have Materiel til en Tøndebro liggende færdigt til hurtig Broslagning over Sundet. Under 2den Oktober forlangte Krigsministeriet af Ingenieurkorpset indgivet Betænkning og Forslag om den hensigtsmæssigste Konstruktion af 2 Broer, men allerede Dagen efter befalede Ministeriet uden Ophold at træffe Foranstaltninger til det fornødne Materiels Tilvebringelse. Korpset kunde allerede den 6te Oktober indberette, at der var sørget for, at alt det, som ikke paaregnedes leveret af Marinen, og som behøvedes til Fuldstændiggjørelse af det i Behold paa Als værende Materiel fra den afbrudte Bro, paa nærmere Befaling strax kunde blive afskibet til Als; den 22de Oktober indberettede Kapitain Owesen, at han havde Skibe og Materiel til Slagning af den ene Bro; den 7de November meddelte Krigsministeriet Korpset, at der for Øieblikket ikke var videre Foranledning til at fremskynde Broarbejderne. I November bemyndigedes Generalkommandoen paa Als til uden at afvente nærmere Befaling at slaa den ene Bro, saasart det i Tjenestens Interesse skjønnedes nødvendigt. Broen blev dog først slaaet i Slutningen af April 1850 efter Krigsministeriets Befaling af 16de s. M. Det vil af Foranstaaende fremgaa, at denne Bros Slagning, som flere andre Ingenieurarbeider, kunde tjene som Barometer for de mere eller mindre krigerske Svingninger, der foranledigedes ved Preussens Træskhed og Statholderskabets oprørske Sindlag. Den anden Bro sloges i Juli 1850 kort før Krigens Gjenudbrud.

Ligesom under den forrige Vaabenstilstand ansaaes det for rigtigt at forberede sig paa, at Alssund kunde fryse til, og Øens Generalkommando indstillede derfor en Befæstning og Armering omkring Sønderborg i nær Overensstemmelse med den forrige Vinter anvendte, dog at Forterrainet skulde fuldstændig frigjøres i indtil 1000 Alens Afstand fra Lynetterne og Indskæringerne, at Kystbatteriernes Brystværn skulde indrettes til ogsaa at kunne benyttes til Infanteriforsvar, og at disse Batterier skulde omformes til i Struben palissaderede Værker. Krigsministeriet udtalte den 16de Oktober den Anskuelse, at den foreslaaede Linie var for svag, og det foretrak derfor en Linie langs de Byen omgivende Jorddiger og Hegn, hvori Aabninger til Udfald, medens de nærmestliggende Lynetter palissaderedes og betragtedes som detacherede Værker. Efterat General de Meza var afløst af General Schleppegrell, indstillede denne et nyt Forslag, som i Hovedsagen gik ud paa at opgive alle Løbegrave, i Hovedforsvarslinien at beholde Lynetterne F og G foran det nordøstlige Hjørne af Byen, medens den iøvrigt paa den nordre Side førtes imod Batteriet D i Stedet for som tidligere Nord for A (da Alssund mellem A og D hørte til den Del af Sundet, som lettest frøs til) og paa den østre Side ned imod Havet ligeledes tæt foran Byens Udkant; i denne Linie skulde der for hver 250—300 Alen anlægges nogle eiendommelige Smaaskanser, som bleve kaldte Palanker; en Palank var et lukket, sexkantet, for 50 Mand bestemt Værk med lige Modstandskraft til alle Sider, bygget som en Forsvarspalissadering med foranliggende Diamantgrav; Lynetterne E, H og I skulde bevares, medens Kystbatterierne A, B og C opgaves; alle 5 Lynetter lukkedes i Struben med Palissader og forsynedes i Graven med Stormpæle. Kyststrækningen tænkte forsvaret ved, at Slotsmøllebakken blev omgivet med et let Jordbrystværn, samt ved et Banket, opkastet bag Slotsgaardens Mur paa Søsiden; Stranden langs med Byen mente man at maatte forsvare i Byens Gader, forsaavidt Forholdene ikke tillode længere at holde Brohovederne. Denne Stilling foresloges armeret med 15 84 Ø Bombekanoner, 15 24 Ø Kuglekanoner og 11 24 Ø Granatkanoner foruden Feltartilleriet; Reserven bestod af 8 12 Ø Kuglekanoner, 4 168 Ø Morterer og 20 24 Ø Haandmorterer. For Artilleriet foresloges endnu bygget 2 blanderede Reserveammunitionsmagasiner. Faa Dage efterat Krigsministeriet under 3die December havde bifaldet Forslaget, paabegyndtes Arbejderne med stor Kraft og fuldendtes omtrent den 24de s. M., idet der dog efter den af Krigsministeriet givne Anledning gjordes mere for Forsvaret imod Alssund ved at indrette Fronten af de imod Sundet vendende Huse til Forsvar og ved hist og her at bygge andre Værn for Fodfolket.

Foranstaaende giver den naturlige Foranledning til at fremkomme med to Bemærkninger. Den første er den, at det kan synes forunderligt, at der var forskellige Anskuelser imellem de Sagkyndige — og dertil maa man vel henregne Generalerne Hansen og Schleppegrell — om den i og for sig ikke vanskelige Opgave at befæste Sønderborg imod Landsiden. Alle de Sagkyndige have i dette Tilfælde været enige om Hovedsagen, at der skulde befæstes, men angaaende Detaillerne vare de her som sædvanlig ikke alle aldeles enige;

det behøves jo heller ikke, naar man blot naar et godt Resultat. Den anden Bemærkning er den, at den Stilling, som Krigsministeren approberede, sikkert var mindre god end den, han forrige Aar approberede, og den, han selv nylig havde foreslaaet, men desuagtet tog han den rette Beslutning, da det er af største Vigtighed, at Befæstningsarbejderne harmonere med Anskuelserne om Forsvaret hos den, som skal forsvare Stillingen.

Da ved Isens Forsvinden Befæstningen af Sønderborg imod Landsiden havde opfyldt sin Bestemmelse, bleve Kystbatterierne atter monterede med det paa Øen tilstedeværende svære Skyts (en Del af det var bragt til Fyen), og Palankerne bleve sløfede. Ved Krigsministeriets Bestemmelse af 9de Mai blev det faste Skyts langs Alssund indskrænket til 6 84 Ø Bombekanoner og 8 24 Ø Kuglekanoner, hvilket ansaas for tilstrækkeligt, da Feltbatteriernes Antal var forøget til 4.

I April Maaned, da der tænktes paa den mulige Nødvendighed af ved Fjendlighedernes Udbrud at samle Hærens Hovedstyrke i Nordslesvig, blev der i Stegsvig slaaet en større og flere mindre Anlægsbroer for derfra at kunne indskibe en Del af Besætningen paa Als.

Med Hensyn til Kvarterer for Tropperne skal anføres, at der ved Lysemose færdiggjordes 4 store Barakker, 2 en- og 2 toetages, samt udgravedes 2 Brønde, og paa Augustenborg indrettedes Stalde til 200 Heste, 3 Munderingskamre og byggedes Latriner. For Artillerimateriellet byggedes 4 Skure, hvoraf dog et senere flyttedes til Assens. Foruden en Del Smaaarbejder udførtes fremdeles mange Vedligeholdelsesarbejder, hvoriblandt idelige Istandsættelser og Ombygninger af Feltbagerovnene i Sønderborg.

Foranstaaende Arbejder udførtes under Kapitain Owesen af Kapitainerne Petersen og Thulstrup samt Premierlieutenant Bauditz. Særlig bemærkes, at Kapitain Thulstrup byggede Broerne ved Stegsvig og den sidst slaaede Bro over Alssund.

Bromateriel.

Efterat Vaabenstilstanden i 1849 var traadt i Kraft, fuldførtes de tidligere omtalte 3 Brotrain à 100', saaledes at der med det som Landgangsbromateriel benyttede Materiel ialt kunde slaas 500' Bro. Ved Feltorganisationen, som traadte i Kraft den 1ste Januar 1850, oprettedes et mobilt Brotrain med 100' biragosk Materiel og 3 Pontoner paa 3 fire- og 5 sexspændige Vogne og et mobilt Landgangsbromateriel i 3 gamle Kanonchaluper, den ene med 240' og 2 hver med 200' biragosk Materiel, endvidere hver med 1 Ponton og 1 Ankerjolle. Dette Materiel fuldstændiggjordes i Løbet af Vinteren.

Allerede i 1849 havde det været forsøgt at slaa Landgangsbro fra Skib imod Land ved Anvendelse af Krydsbukke, hvorved enkelte Bukke kom til at hvile paa 3 Ben ved hver Ende, uden at Forsøgene førte til et tilfredsstillende Resultat; ved Anvendelsen af Kanonchaluper og ved tillige at benytte Krydstove vekselsvis imellem Bukkenes Hovedstykker og Underlagssko opnaaedes et bedre, men dog ikke helt fyldestgørende Resultat. Ved Assens afholdtes under Kapitain Hedemann forcerede Øvelser til Mandskabets Uddannelse, og det opnaaedes at

slaa Broen med stor Sikkerhed og Hurtighed. Landgangsbromateriellet under Sekondlieutenant Petersen afgaves efter Krigsministeriets Befaling af 23de Mai 1850 til Armeens Transportflaade under Kapitain Tegner. Øvelserne fortsattes til Midten af Juli, da Broerne bleve staaende ved Assens for at benyttes ved Troppernes Overførsel til Aabenraa.

I Juni erholdt det mobile Brotrain sin Bespænding, hvorefter der under Kapitain Hedemann afholdtes hyppige Øvelser med et særdeles tilfredsstillende Resultat.

Organisation for Krigen 1850.

Under 3die December 1849 fastsatte Krigsministeriet for det kommende Felttog Feltingenieurdetachmentets Organisation væsenligst i Overensstemmelse med den for 1849, dog med Tilføielse af Landgangsbroslagning.

Hærens høistbefalende Ingenieurofficer skulde være Stabsofficer, og hans Stab bestaa af 1 Kapitain som Stabschef, 1 Lieutenant som Adjutant, 3 Underofficerer, hvoraf 1 paa Als og 1 hos Regnskabsføreren, hvortil føiedes til Anvendelse efter Omstændighederne 2 Kapitainer og 1 Lieutenant samt paa Als 2 Kapitainer, 1 Lieutenant og 1 Kondukteur, endvidere af 1 Regnskabsfører, 1 Underlæge, 1 Dyr læge, 3 Ordonnantser, hvoraf 1 paa Als, 1 Kantine- og 2 Ambulancesoldater. Officerer og Ordonnantser gjordes beredne. Der tildeltes Staben 6 tospændige Færdselsvogne, hvoraf 2 paa Als.

Umiddelbart under den høistbefalende Ingenieurofficer stode 1 Troppekommandeur med 6 Delinger og 1 Trainkommandeur med mobilt Brotrain, mobilt Landgangsbromateriel, Park og mobile Værksteder.

Troppekommandeuren, der skulde være en bereden Kapitain, tildeltes der 1 Underofficer og 1 firespændig Vogn til Transport af Brød, Kogekjedler m. m. De 6 Delingers Organisation forblev uforandret.

Trainkommandeuren, der skulde være en bereden Kapitain eller Lieutenant, tildeltes der 2 Underofficerer, hvoraf 1 Vognmester, og 1 tospændig Færdselsvogn.

Ved det mobile Brotrain var ansat 1 bereden Lieutenant, 2 beredne Underofficerer og 3 Sektioner à 1 Oversapeur og 10 Sapeurer samt medførtes paa 3 fire- og 5 sexspændige Vogne 3 Pontoner og biragosk Materiel til en 100' lang Bro.

Ved det mobile Landgangsbromateriel var ansat 1 Lieutenant, 2 Bromestre, 6 Underofficerer, 9 Oversapeurer og 120 Sapeurer samt medførtes i 3 gamle Kanonchaluper biragosk Bromateriel som foran anført.

Parken, hvis Personel bestod af 3 Underofficerer og 1 Sektion paa 1 Oversapeur og 10 Sapeurer, deltes i 6 Delingsparker og Reserveparken, uforandret som i det forløbne Krigsjaar, kun bortfaldt de 2 firespændige Vogne til Nødbromateriel, og der indførtes den Forbedring, at hver Deling skulde føre sin Park med sig.

De mobile Værksteders Personel og Materiel forbleve uforandrede.

Den hele Ingenieurstyrke skulde altsaa udgjøre 1 Stabsofficer, 6 Kapitainer, 12 Lieutenanter, 1 Regnskabsfører, 1 Underlæge, 1 Dyr læge, 7 Konduk-

teurer, 2 Bromestre, 43 Underofficerer, 46 Oversapeurer, 490 Sapeurer, 1 Beslagsmed, 3 Ordonnantser, 23 Officersoppassere, 6 Hestevartere, 1 Kantine- og 2 Ambulancesoldater, 50 Trainkudske, 28 Rideheste, 120 Trækheste, 32 tospændige Færdselsvogne, 1 tospændig Ammunitionskarre, 2 firespændige Ammunitionsvogne (uden BESPÆNDING), 1 firespændig Brødvogn, 2 firespændige Smedevogne, 3 fire- og 5 sexspændige Brovogne.

Den under 3die December givne Organisation skulde træde i Kraft den 1ste Januar 1850, og alt hjemsendt Reserve- og Forstærkningsmandskab skulde møde den nævnte Dag i Assens.

Oberst Schlegel ansattes som høistbefalende Ingenieurofficer med Kapitain Dreyer som Stabschef, Kapitain Schrøder som Troppekommandeur, Premierlieutenant Hedemann som Trainkommandeur og Premierlieutenant Good som Adjutant.

Ved Delingerne og Trainet ansattes:

Premierlieutenant Købke som Chef for 1ste Deling,

— Bauditz - - - 2den — ,

— Jastrau - - - 3die — ,

— Thulstrup - - - 4de — ,

— Carstensen - - - 5te og midlertidig for den for

Sekondlieutenant Gjødese bestemte 6te Deling,

— Møller ved det mobile Brotrain,

— Petersen - - - Landgangsbromateriel.

De manglende Officerer skulde tilgaa efter nærmere Befaling.

Efter Oberst Schlegels Udnævnelse til General og Chef for Korpset overtog Kapitain Dreyer fra den 9de Marts 1850 Befalingen over Feltingenieurdetachmentet. Den 11te Mai afløste Sekondlieutenant Gjødese Premierlieutenant Good som Adjutant. For ikke at have til Tjeneste ved Ingenieurtropperne ældre Mandskab end ved Hærens andre Vaaben befalede Krigsministeriet under 18de April, at de ældre Aargange end 1837 ikke skulde møde ved en almindelig Indkaldelse, hvorfor det blev nødvendigt at opløse 6te Deling, hvis tilbageblevne Personel skulde fordeles til de andre Delinger, hvilket skete i Slutningen af Maanedens.

Den 12te Mai 1850 befalede Krigsministeriet at indkalde Aargangen 1837 og alle senere Aargange, der vare hjemsendte, og den 24de Mai befaledes Hæren sat paa Krigsfod fra 1ste Juni.

Depotstyrke.

Depotstyrkens Størrelse til forskellige Tider ses af omstaaende Tabel. Rekruterne for 1850, der denne Gang vare talrigere end sædvanlig, indkaldtes til Møde den 5te Januar og afgik efter afsluttet Uddannelse den 22de April til Hæren tilligemed Premierlieutenant Bruun og Sekondlieutanterne Gjødese, Jensen, Christensen og Holst, der efter Krigsministeriets Befaling af 18de April vare afgaaede fra Høiskolen til Tjeneste ved Ingenieurkorpset.

Maaned.	Til Tjeneste ved Maanedens Begyndelse.					I Maanedens Løb afgivet til Hæren.				
	Underofficerer.	Trompetere.	Oversapeurer.	Sapeurer.	Rekruter.	Underofficerer.	Trompetere.	Oversapeurer.	Sapeurer.	Rekruter.
Juli 1849.....	4	„	1	15	„	1	„	„	1	„
August —	4	„	1	15	„	„	„	„	„	„
September —	6	„	1	15	„	„	„	„	„	„
Oktober —	9	1	2	13	„	„	„	„	„	„
November —	8	1	2	13	„	„	„	„	„	„
December —	8	1	3	14	„	2	„	„	7	„
Januar 1850	5	1	3	18	„	„	„	„	4	„
Februar —	5	1	3	17	52	2	„	„	„	„
Marts —	4	1	3	16	51	„	„	„	„	„
April —	4	1	3	16	50	3	1	2	1	43
Mai —	1	„	1	15	„	„	„	„	„	„
Juni —	2	„	„	15	„	„	„	„	„	„
Juli —	2	„	„	16	„	„	„	„	„	„
August —	2	„	„	16	„	„	„	„	„	„

Infanteripionerer.

Som Side 37 omtalt, havde Infanteribrigaden paa Als, Oberst Ræders, under Felttoget 1849 ladet 1 Mand pr. Kompagni bære nogle Pionerredskaber, og denne Foranstaltning havde Brigaden fundet saa hensigtsvarende, at dens Kommandeur anmodede om for det kommende Felttog at maatte træffe en lignende Foranstaltning. I den Anledning bestemte Krigsministeriet den 9de Februar 1850, at hvert Kompagnis Styrke paa Feltfod skulde forøges med 2 Nonkombattanter af Trainkudskeklassen, hvilke skulde benævnes Infanteripionerer, og at hver saadan skulde bære 2 Spader, 1 Hakke, 1 Haandøxe, 1 Stiksav, 1 Vridbor, 12 4" Søm og 1/2 Bundt Hyssing. Til Uddannelse i Pionertjenesten — efter et af Major Ramlau udarbejdet og af Krigsministeriet under 25de Februar 1850 approberet Program for en Øvelsestid paa 4 Uger — indkaldtes 280 Mand til Møde den 1ste Marts 1850, med 80 Mand i Kjøbenhavn ved Ingenieurkompagniet, med 120 ved Feltingenieurdetachmentet i Assens og med 80 ved Ingenieurdetachmentet i Fredericia, hvor Skoler oprettedes henholdsvis under Premierlieutanterne Nielsen, Møller og Købke. I Begyndelsen af Mai oprettedes en ny Pionerskole i Fredericia for 80 Mand. De i Assens uddannede Pionerer sendtes til Fredericia for tilligemed de der uddannede at anvendes ved Befæstningsarbejderne, indtil de fordeltes til Afdelingerne ifølge Personeldirektionens Befaling af 17de Mai.

Felttoget 1850.

Midt i Juli 1850 havde Ingenieurkorpset følgende Officerer:

General Schlegel, Chef,

Oberst Nissen, høistbefalende Ingenieurofficer paa Sjælland,

— Lunding, ved Bygningstjenesten i Kjøbenhavn,

Oberstlieutenant Steenstrup, ved Bygningstjenesten i Kjøbenhavn,

Major Ramlau, Chef for 1ste Kompagni,

— Bracht, Veitjeneste paa Sjælland,

— Meyer, Veidirekteur i Kongeriget,

Kapitain Wenck, Veitjeneste i Jylland,

— Dreyer, ved Hæren,

— Linde, Veitjeneste i Jylland,

— Nickolin, ved Bygningstjenesten i Kjøbenhavn,

— Glahn, Veitjeneste i Jylland, ved Hæren fra ²⁷/₁₁,

— Arnholtz, — paa Sjælland,

— Ernst, ved Bygningstjenesten i Fredericia, ved Hæren fra ¹⁶/₈,

— Owesen, ved Hæren,

— Schrøder, - — ,

— Jørgensen, - — ,

— Schovelin, - — ,

— Petersen, - — ,

— Lehmann, Veitjeneste paa Fyen,

— Brummer, ved Bygningstjenesten i Fredericia,

— Købke, ved Hæren,

— Hedemann, ved Hæren,

— Thulstrup, - — ,

— Jastrau, ved Bygningstjenesten i Fredericia, ved Hæren fra ¹/₈,

Premierlieutenant Ravn, Adjutant ved Korpset,

— Good, ved Hæren,

— Bauditz, - — ,

— Kall, tjenestegjørende ved 13de Bataillon,

— Carstensen, ved Hæren,

— Aschlund, - — ,

— Møller, - — ,

— Nielsen, 1ste Kompagni,

— Bruun, ved Hæren,

— Gjødesen, - — ,

— Jensen, - — ,

— Christensen, ved Bygningstjenesten i Fredericia, ved
Hæren fra ¹/₈,

— Holst, ved Hæren.

De sidstnævnte 5 Premierlieutenanter, Elever i Høiskolens Ingenieur-
afdeling, vare i Henhold til Krigsministeriets Bestemmelse af 18de April befalede
til Tjeneste ved Korpset.

Foruden Major udenfor Numer Kellner, Lærer ved Høiskolen, havde Ingenieurkorpset altsaa ved Krigens Udbrud 38 Officerer, hvoraf 18 ved Hæren, naar Premierlieutenant Kall, der paa Grund af sit Helbred med Krigsministeriets Tilladelse midlertidig gjorde Tjeneste ved 13de Bataillon, fraregnes. Ved Juli Maanedes Udgang befaledes 3die Deling med Kapitain Jastrau og Premierlieutenant Christensen til Hæren og den 16de August fulgte Kapitain Ernst; den 27de November ankom Kapitain Glahn til Hæren.

Under 16de Juni underrettede Personeldirektionen Korpset om, at Sekondlieutenanterne Koefoed, Hoskiær, Elben, Asmussen, Krack, Åhmann og Kolderup-Rosenvinge, som havde bestaaet Oprykningsexamen paa Høiskolen, vilde blive forberedte til Indtrædelse i Korpset; den 19de August mødte de ved Hæren for at gjøre Tjeneste som Underofficerer. Sekondlieutenant Petersen og Bromester Bærentzen afgaves fra Artilleriet til Tjeneste ved Brotrainene.

Da Hæren fra Kolding, Fyen og Als den 16de Juli rykkede ind i Slesvig, befaledes Feltingenieurdetachmentet af Kapitain Dreyer med Premierlieutenant Gjødese (efter $\frac{22}{8}$ Premierlieutenant Good) som Adjutant, Kapitain Schrøder som Troppekommandeur og Kapitain Hedemann som Trainkommandeur. Kapitainerne Owesen og Jørgensen ansattes som høistbefalende Ingenieurofficerer henholdsvis ved 2den og 1ste Division. Paa Als forblev tilbage Kapitain Petersen, og Kapitain Schovelin deltog i Expeditionen til Femern.

Ved Delingerne og Trainets Afdelinger ansattes der Officerer saaledes:
1ste Deling Premierlieutenant Good (efter $\frac{22}{8}$ Gjødese) med Sekondlieutenant Jensen,

2den — — Bauditz,

3die — Kapitain Jastrau med Sekondlieutenant Christensen,

4de — — Thulstrup — Premierlieutenant Bruun,

5te — Premierlieutenant Carstensen,

Parken Sekondlieutenant Holst,

mobilt Brotrain Premierlieutenant Møller med Bromester Bærentzen,

— Landgangsbromateriel Sekondlieutenant Petersen.

1ste og 5te Deling tildeltes 1ste Division, 2den og 4de Deling 2den Division, 1 Sektion af 3die Deling afgaves strax til Expeditionen til Femern, medens selve Delingen først mødte ved Hæren i de første Dage af August; Landgangsbromateriellet var alt tidligere afgivet til Transportflaaden. I den korte Tid, hvori de fornævnte 7 Sekondlieutanter gjorde Tjeneste ved Hæren, vare de ansatte saaledes: Sekondlieutenanterne Koefoed ved 2den Deling, Hoskiær hos Kapitain Jørgensen, Elben ved 5te, Asmussen ved 1ste, Krack ved 3die og Åhmann ved 4de Deling samt Kolderup-Rosenvinge hos Kapitain Owesen. Imellem den 31te August 1850 og 2den Januar 1851 afløstes Kapitain Petersen paa Als af Premierlieutenant Aschlund. I Fredericia efterlodtes uden at henhøre under Feltingenieurdetachmentet Kapitainerne Ernst og Brummer.

Styrkeforholdene stillede sig saaledes, som i efterstaaende Tabel angivet,

naar de i Fredericia efterladt e, ikke til Feltingenieurdetachementet henhørende Officerer og Underofficerer medregnes. De fornævnte 7 Sekondlieutenanter afgik den 7de November til Kjøbenhavn tilligemed Premierlieutenant Møller og de Befalingsmænd, som skulde afgives som Lærere i en Rekrutskole i Kjøbenhavn.

Ved Begyndelsen af		Officerer.	Kondukteurer.	Under-officerer.	Trompetere	Oversapeurer.	Sapeurer.	Oppassere og Hesteværtere.	Trainkudske.	Rideheste.	Trækheste.
Juli	1850.....	22	9	41	1	45	441	35	56	23	112
August	—	24	8	41	1	45	445	35	56	29	112
September	—	31	8	41	1	46	442	39	57	38	112
Oktober	—	31	8	39	1	45	430	38	57	38	112
November	—	31	8	39	1	45	427	40	58	38	113
December	—	23	7	38	1	42	432	37	58	27	111
Januar	1851	24	7	38	1	42	430	36	57	33	113
Februar	—	17	7	37	1	42	426	30	56	26	112

Indrykningen i Slesvig.

Under 1ste Divisions forcerede Marche den 16de—18de Juli fra Kolding til Flensborg, hvor hele Hæren samledes, var intet at udrette for Ingenieurerne. 2den Divisions paa Fyen liggende Brigade indskibedes ved Assens tildels fra de tidligere nævnte, der slaaede Landgangsbroer; da Divisionens paa Als liggende Brigader vare naaede til Ringenæs, blev der under Befaling af Kapitain Thulstrup afsendt 20 Sapeurer under Bedækning af 50 Mand Fodfolk, alle paa Vogne, samt 6 Dragoner for at ødelægge et stort, palissaderet Værk ved Kobbermøllen og en Palissadering ved Krusaa, der i 1849 vare anlagte af Fjenden; Beboerne i Egnen tilligemed Haandværksfolk fra Flensborg hjalp ved dette Arbeide, som fuldendtes i Løbet af Natten. 2 af 2den Divisions Kompagnier sendtes til Brunsnæs, hvorfra de ved Marinens Foranstaltning overførtes til Holdnæs, hvorhen fra Als sendtes Premierlieutenant Bauditz med 2 Sektioner, Materialier og Arbeidsredskaber for at befæste Draget; det i 1848 opførte Brystværn over Draget blev istandsat, en Palissadering sat i den 100 Alen foran liggende Grav, Gjennemgangen spærret med Forhug, og fra Brystværnet anlagdes en Løbegrav i vestlig Retning langs Noret; efter endt Arbeide afgik Ingenieurkommandoet til Flensborg, hvor Delingen atter samledes. Det mobile Brotrain med en Del af Parken og de mobile Værksteder fulgte efter og ankom den 21de til Flensborg.

Under Opholdet i Flensborg anlagde 1ste Divisions Ingenieurer en Kolonnevei Vest om Flensborg og sløfede ved Bau nogle fjendlige, fra 1848 endnu staaende Forskandsninger.

Fægtningen ved Helligbæk den 24de og Slaget ved Isted den 25de Juli.

Efter Dispositionerne, som den 23de Juli bleve fastsatte for Angrebet paa Oprørerne ved Isted, skulde 3die Brigade den 24de rykke over Jørkirke

til Sollerup og forberede Broslagning over Trenen for den 25de at passere denne Flod og derefter ved et forceret Flankeangreb at afskære Fjenden Retraiten imod Syd; i den Anledning tildeltes der Brigaden det mobile Brotrain under Kapitain Hedemann og 5te Deling under Premierlieutenant Carstensen. Reserverytteriet skulde marchere over Langsted og Engbro til Istedkro, og der tildeltes det et mindre Brotrain under Kapitain Schrøder, hvortil Personel blev afgivet fra Landgangsbromateriellet. Iøvrigt indeholdt Dispositionerne intet Feltingenieurvirkomheden angaaende.

Ved 3die Brigades Fremrykning den 24de fulgte Delingen og Brotrainet umiddelbart efter Fordækningen, Kompagniet Caroc af 1ste Jægerkorps. Ankomsten til Sollerup fandtes de 2 derværende Broer over Jerrisbæk tildels ødelagte; den nordligste Bro blev snart istandsat af Premierlieutenant Carstensen med Delingen, medens Kapitain Hedemann med Brotrainet slog en ny Bro over den sydligste, da denne viste sig uanvendelig for Artilleri, og derefter en anden ved Siden af, idet der en kort Tid tænktes paa at istandsætte den oprindelige Bro; da denne Istandsættelse blev opgivet, og da man ikke kunde undvære begge Broers Materiel ved Broslagningen den følgende Dag, blev den sidst slagne Bro afbrudt. Kapitain Hedemann rekognoscerede derpaa efter Brigadens Befaling Trenen for at udsøge et for Fjendens Ild mindre udsat Brosted end Solbro.

Den 25de fulgte Delingen og Brotrainet med 1ste Jægerkorps til Solbro. Under Korpsets Kamp den foregaaende Dag ved denne Bro vare dens Dækplanker aftagne, og da Broen nu paany angrebes, fandtes den østlige Trenebred besat og Broen antændt, uden at dette dog forhindrede Jægerne i at storme over den og sætte sig fast paa den modsatte Bred, hvorefter Premierlieutenant Carstensen istandsatte Solbro, og Kapitain Hedemann slog Bro paa det udsøgte Sted nogle faa hundrede Alen Syd for Solbro; begge disse Broarbeider fuldendtes i meget kort Tid tildels under den fjendlige Ild. Efterat Brigaden havde passeret Trenen, fulgte 5te Deling efter Artilleriet, den slagne Bro afbrødes, og Brotrainet marcherede til Esperstoft, hvor det skulde afvente nærmere Befaling. Under Brigadens Tilbagegang afbrød 5te Deling Solbro efter Brigadens Overgang over Trenen, og Brotrainets Mandskab afbrød de nærmest Nord for Solbro værende Broer.

Efterat Fjenden havde forladt sin Stilling ved Bollingsted, og Branden af Broen og den hosliggende Mølle var bleven slukket, lykkedes det Sapeurerne under Kapitain Schrøder snart at gjøre Veien og Broen passable; dog benyttedes denne Bro ikke, da Reserverytteriet marcherede over Engbro til Lyrskov, efterat Broen var istandsat af Kapitainen.

Den ved 1ste Division i Centrum tilbageblevne 1ste Deling under Premierlieutenant Good var med Divisionsingenieuren tilstede ved Angrebet imod Stillingen ved Istedkro, da man formentede der at træffe Skandser, der skulde stormes; men Befæstningerne indskrænkede sig til nogle Kanonstandpladser, hvorfor Sapeurerne Hjælp her var unødvendig. Ved Istedkro forsøgte Delingen forgjæves at forhindre Branden af Bygningerne. Imod Slutningen af Slaget dannedes for Artilleriet Aabninger i nogle Hegn. Divisionsingenieuren, Kapitain Jørgensen, gjorde paa begge Kampdagene Adjutanttjeneste.

Ved 2den Division fulgte 1 Sektion af 2den Deling med Avantgarden under Oberst Læssøe, for hvis 2 Kanoner den dannede flere Hegnaabninger. Resten af Delingen under Premierlieutenant Bauditz marcherede foran Batteriet Baggensens øvrige Kanoner og fik under Overfaldet ved Stolk Leilighed til i al Skynding at aabne Gjennemgange i Hegnene for Batteriet og senere for Rytteriet, der foretog det bekjendte Sværmangreb. Efterat have samlet Størstedelen af de ved forskellige Hegns Sløifning ansatte Sapeurer, deltog Delingen senere i kort Tid i Forsvaret af en af Gaardene i Isted By.

4de Deling under Kapitain Thulstrup fulgte 1ste Brigade imod Vedelspang, begyndte Sløifningen af fjendlige, iøvrigt temmelig ubetydelige Løbegrave paa Høiderne Sydøst for Nørre-Farensted og paa at danne de nødvendige Aabninger i Hegnene for Batteriet Dinesen, men blev, inden dette Arbeide tilendebragtes, befalet til at forberede en Retraitestilling Nord for Bøgelund.

Foruden de nævnte Officerer med de dem underlagte Tropper deltog i Slaget følgende: ved Hovedkvarteret Major Dreyer og Kapitain Købke samt Premierlieutenant Gjødese; Kapitain Owesen fulgte 2den Divisions Stab; Premierlieutenanterne Møller, Bruun, Jensen og Holst fulgte med deres Delinger og Trainet. Vor begavede Kammerat, Premierlieutenant Kall, Oberstlieutenant Lundings trofaste Adjutant, faldt, da han med sin Deling af 13de Bataillon jog Fienden ud af en Gaard i Stolk; af Saarede havdes 1 Sapeur af 1ste, 1 Underofficer af 2den og 2 Sapeurer af 4de Deling.

Dannevirke.

Sliens vestligste Del er stærkt indskaaren i Terrainet og forgrener sig paa flere Steder ind i dette. Søen, hvori Øen med Gottorp ligger, er en Del af Slien, som er afskaaren ved Dæmningen imellem Friederichsberg og Lollfus, og Sliens Indsænkning i Terrainet fortsætter sig videre i vestlig Retning til Hysby, underveis afsættende en Slugt imod Syd til imellem Store og Lille Dannevirke; imellem Friederichsberg og Bustrup indskærer sig i sydlig Retning en dyb Slugt, hvori ovenfor Chausseen findes Bustrupdam, medens det igjennem Slugten løbende lille Vandløbs Bredder ere vanskelige at passere baade nedenfor og nærmest ovenfor Dammen. Af største Betydning for en Stilling Syd for Slesvig er Hadebynor imellem Hadeby og Fartorp, da det i 4500 Alens Længde skærer sig ind i Terrainet og fortsættes videre i sydlig Retning som en Slugt, hvori findes Aaløbet med Selkmølle; over Noret lige ved Slien er en mægtig Dæmning for Ekernførdechausseen. Terrainet nærmest udenom og imellem disse Slugter er stærkt bølgeformigt, medens det i sydlig og vestlig Retning, foran den ved Byerne Bustrup, Store og Lille Dannevirke, Hysby, Skovby og Lyrskov angivne Linie, er jævnt heldende ned imod Sorgens og Trenens Flodleier, og det vilde ogsaa være i ualmindelig Grad overskueligt, naar Øiet ikke mødte en Uendelighed af Hegn, der først blive noget sparsommere længere imod Syd ved Kurgraven. Syd for Lille Dannevirke udspringer Reideaa, der løber imod Vest til Hollingsted, hvor den forener sig med Trenen for med denne at udmunde i Eideren ved Frederikstad; begge Vandløb løbe i

meget brede, flade, tildels bløde Enge. For 1000 Aar siden var der neppe nogen Dæmning over Hadebynor, og de fornævnte Vandløb have formentlig været vanskelig tilgængelige for Datidens Hære, saaledes at vore Forfædre med et godt Blik for Terrainforholdene valgte dette Sted til at anlægge det Dannevirke, som skulde spærre Veien til Jylland. Fra Slesvig til Husum er der næsten 5 Mil, medens der neppe er $1\frac{1}{2}$ Mil til Reideaa Syd for Ellingsted, hvor den bløde Dalbund begynder; intet andet Sted paa Halvøen kan den Linie, der skal befestes ved Kunst, blive kortere. Det mægtige Arbeide, som vore Forfædre udførte, og hvis Levninger endnu vække vor Beundring, begynder Syd for Ellingsted, gaar i en Bue forbi Lille Dannevirke til den foran omtalte Slugt, som i sydlig Retning udgaar fra Hysbyslugten, springer over denne Slugt, gaar over Bustrupslugten til Hadebynor, hvortil Dannevirke tilsidst slutter sig med 2 Grene.

Naar diplomatiske Forhold efter Seiren den 25de Juli forhindrede Hæren i fuldstændig at knuse Oprøret i dets egen Rede og tvang den til med Geværet ved Foden at afvente Begivenhederne, kunde den ikke gjøre bedre end følge Forfædrenes Exempel og stille sig taalmodig ventende bag Dannevirke. Hæren ventede heller ikke forgjæves; Oprørets Ledere søgte som det sidste, fortvivlede Redningsmiddel at tilkjæmpe sig en Seir; Hovedstillingen, den gamle Dannevirkevold, vovede de ikke at angribe, derimod forsøgte de sig imod Flankestillingerne, først imod Mysunde sidst imod Frederiksstad, hvor deres Mod trods Overmagt og glimrende Tapperhed blev knust imod en lille Skares heltmodige, seige Udholdenhed.

Hæren besatte, som for 1000 Aar siden, Stillingen bag Slien, Dannevirke og Vanddragene ud til Vesterhavet, men de i saa mangfoldige Henseender høist forskellige Forhold maatte medføre Forandringer i Befæstningens Enkeltheder. I Centrum, som her først omtales, blev efter en af Major Dreyer i Forening med Major Hirsch foretagen Rekognoscering følgende Stilling valgt. Fra Hadebynor fulgtes Dannevirke til Bustrupslugten; for at bevare det gunstigste Forterrain forlod man her den gamle Vold og førte Linien foran Store Dannevirke langs med det bakkede Terrains Grændse til Dannevirkekro, hvorfra atter den gamle Vold fulgtes 1300 Alen imod Vest; ved dette Sted førtes Linien Vest for Hysby imod Nord til Skovby og følgende Affaldet af det bakkede Terrain.

Ekernførdeveiens Dæmning over Hadebynor ansaas for saa vigtig, at den ved et udsendt Arbeidskommando allerede blev gennemgravet Natten imellem den 25de og 26de Juli; de nærmest følgende Dage blev Gjennemskæringen forstørret, i dens Bund og i dens Forlængelser ud til Vandet paa begge Sider sattes Palissader og lagdes Forhug; over Gabet i Dæmningen lagdes en let afkastelig Bro. Senere fordybedes Gjennemgravningen yderligere, Flydebomme med indslaaede Jernpigge anbragtes i Vandet i Forlængelse af Forhuggene, Garnisonens Svømmefaade forsynedes med et let Brystværn og forankredes ude i Slien, for at man derfra kunde beskyde Gjennemgravningen, og Vandet i Noret opstemmedes ved en i Broaabningen anbragt Dæmning. Natten mellem den 25de og 26de Oktober bortskyllede et ualmindeligt Høivande saa meget af

Dæmningen, at det ikke kunde lykkes at tilveiebringe den tidligere Tilstand, hvorfor der over Gabet blev bygget en Pælebro, medens Enderne af Dæmningen ved Bolværker bleve beskyttede imod videre Bortskylning. Til Forsvar af Dæmningen anlagdes foran paa Høiderne en Løbegrav; umiddelbart bag Passet anlagdes der Løbegrave, og Syd for Hadebykirke samt foran Hadebyholz anlagdes der 3 Batterier ialt for 16 Kanoner til Beskydning af Overgangsstedet og Terrainet hinsides Noret.

Imellem Hadebynor og Bustrupslugten anlagdes udenfor Dannevirke og Nord for Vedelspang en Indskæring for 2 Kanoner til Bestrygning af Slugten til Overselk; foran Veigabet i søndre Green anlagdes en Løbegrav; foran Gabet i Volden og tværs over Rendsborgveien anlagdes Bustrupskandsen, der var en afstumpet Fleche med Krudtmagasin og bestemt for 8 Kanoner og nogle Infanterister; længere imod Vest og ligeledes tæt foran Volden anlagdes Valdemarskandsen, der var en Fleche med Krudt- og Proviantmagasin og bestemt for 100 Mand og 3 Kanoner, Struben lukkedes med en Forsvarspalissadering med 2 Tamburer; begge disse Skandser skulde flankere Dannevirke. Paa den søndre Gren af Volden anlagdes 3 Kanonindskæringer og Gormskandsen, der var en for 80 Mand bestemt, imellem Ildlinierne 135' lang og 16' bred, rektangulair Skandse med 1 Længde- og 4 Tværtraverser samt Ammunitionsmagasin, saaledes at den indre Plads kun blev ringe; den var omgivet af Hindringer paa Voldskraaningerne, foran Palissader og bagud Størpæle; Gormskandsen skulde flankere Volden imod Bustrupslugten, vanskeliggjøre en Fjendes Ophold imellem Grenene og ved sin Beliggenhed tæt foran Knudepunktet være et Holdepunkt for Forsvaret nærmest Hadebynor. Foran Veigabet i den nordre Gren anlagdes tværs over Veien en Indskæring for 8 Kanoner og paa selve Grenen 3 Kanonindskæringer. Paa Volden Vest for Knudepunktet anlagdes 2 Kanonindskæringer paa hver Side af Rendsborgveien. Dannevirkes udvendige Skraaning eskarperedes; paa Volden imellem Kanonindskæringerne anlagdes Løbegrave, og langs Voldens Bagside Ramper for Kanoner. Da de vigtigste Arbejder i Stillingen vare tilendebragte, forsynedes denne Del af Volden med talrige Traverser til Beskyttelse imod enfilerende Ild fra Terrainet Øst for Noret. Vandløbet forbi Selkmølle opstemmedes; det samme skete med Vandløbet til Bustrupdam, hvorved et betydeligt Arbejde foranledigedes ikke alene for at hæve den over Slugten førende Kolonnevei over Vandet, men ogsaa ved Opførelsen af det Brystværn, som anlagdes for at beskytte denne vigtige Forbindelseslinie imod Beskydning fra Enden af Slugten.

Bag denne Del af Stillingen anlagdes Løbegrave foran Bustrupdæmningen, og Vest for Bustrupdam byggedes til Beskydning af denne Dæmning samt af Terrainet saavel foran som bagved Dannevirke 7 Kanonindskæringer, der nærmest Volden forenedes ved Løbegrave.

I den Del af Stillingen, som laa foran Dannevirke, indtog Store Dannevirke-Redute Pladsen længst fremme, i Midten og paa den fremtrædende Bakke lige Syd for Byen; denne Stillingens vigtigste Skandse skulde yde et kraftigt Forsvar fremefter og især kraftig flankere den imod Vest liggende Del af Stillingen, og den var bestemt for 400 Mand og 10 Kanoner; imod Øst kunde den

ikke flankere Stillingen paa Grund af Bygninger; Bakkens Form og Fordringen om den kraftige Flankeild nødvendiggjorde et langagtigt, tilnærmelsesvis sexkantet Grundrids; Reduten udstyredes med 2 Krudt- og 1 Proviantmagasin. Imellem Store Dannevirke-Redute og Bustrupslugten anlagdes Østre- og Vestre-Dannevirke-Mellemskandse, der begge vare Lynetter med palissaderede Struber og hver bestemt for 150 Mand og 6 Kanoner; i hver Mellemskandse fandtes et Krudtmagasin. Imellem den store Redute og Kroen anlagdes Lille Dannevirke-Redute, der var femkantet, havde et Ammunitionsmagasin og var bestemt for 150 Mand og nogle Espingoler. Syd for Kroen og tæt Øst for Oxeveien laa Lille Dannevirke-Skandse, der var et aabent Batteri for 6 Kanoner. Imellem Bustrupslugten og Østre Mellemskandse anlagdes 2 Kanonindskæringer, derefter imellem hver 2 og 2 af de nævnte Skandser 2, 6, 5 og 1 Indskæring, hver i Reglen for 4 Kanoner. Samtlige Skandser og Kanonindskæringer forenedes ved Løbegrave, forsaavidt heldig beliggende Hegn ikke kunde benyttes; i Løbegrave og Hegn gjordes der Aabninger til Forbindelse med Forterrainet, i Reglen for hver 300 Alen.

Det bagvedliggende Dannevirke indrettedes til Retraitestilling, og i den Anledning anlagdes paa Volden og i den store Aabning i denne 7 Kanonindskæringer; foran Volden lagdes der Forhug, og Volden eskarperedes m. m. som foran Bustrup. Imellem Hoved- og Retraitestillingen lagdes en meget let, væsentligst af dertil egnede Hegn bestaaende Infanterioptagelsesstilling, og i Hegnene dannedes talrige Aabninger for at lette Forbindelserne i alle Retninger.

Foran den Vest for Dannevirkekro benyttede Del af Volden anlagdes Margretheskandse væsentligst for at flankere Stillingen til begge Sider, og den var bestemt for et Par Kompagnier og 8 Kanoner; denne Skandse havde en ganske eiendommelig Form, der betingedes af dens Bestemmelse og Beliggenhed; henved 200 Alen foran Volden, i Nærheden af Stillingens Hjørnepunkt, laa tæt ved hinanden en Lergrav og en lille Mose med Vandhuller; foran Mellemrumbet og Mosen anlagdes et lynetteformet Værk, der indeholdt Kanonbænke, 2 Krudt- og 1 Proviantmagasin samt 1 Brønd; den høire Halvdel af Struben, foran Mosen, lukkedes ved en Forsvarspalissadering, og fra den venstre Halvdel førtes 2 for Fodfolk bestemte Brystværn imellem Lergraven og Mosen som en Slags Dobbeltkaponiere til Volden; den smalleste Del af Kaponieren imellem Lergrav og Mose tilligemed den foranliggende Lynette adskiltes fra den øvrige Del af Kaponieren ved en Forsvarspalissadering med Front imod Volden, for at den forreste Del af Skandsen endnu kunde holdes, selv om Dannevirke for en kort Tid skulde falde i Fjendens Hænder; ved Kaponierens venstre Tilslutning til Volden var der en Udgang til Terrainet foran Volden, og igjennem denne var der mineret en Poterne til Forbindelse med det bagved liggende Terrain. I Hjørnepunktet af Stillingen anlagdes paa Dannevirke den imellem Ildlinierne 110' lange og henved 40' brede, rektangulaire Ny Kurborg-Skandse, der havde 1 Travers, 1 Krudt- og 1 Proviantmagasin og var bestemt for 6 Kanoner og noget Fodfolk; at Skandsen, uagtet den laa paa den smalle Vold, kunde rumme Kanoner, opnaaedes derved, at Struben lukkedes med en Forsvarspalissadering, medens den under samme Vilkaar anlagte Gormskandse maatte have Jordbrystværn

paa begge sine lange Sider, da den fra begge Sider kunde beskydes af Artilleri; ved begge Skandsens smalle Ender gjennemgravedes Dannevirke, paa den imød Vest vendende Side til en 50' bred Gjennemgang for alle Vaaben; foran Bagsiden og begge Ender sattes Palissader, der sluttede sig til et stærkt Forhug foran Volden; over de til Skandsen førende 2 Ramper lagdes spanske Ryttere. Paa denne Del af Dannevirke anlagdes 4 Kanonindsikringer, og Volden forstærkedes paa den foran beskrevne Maade.

Langs den vestlige Front anlagdes foran Skoven og Hysby fra Ny Kurborg til Skovby en Række Batterier, forbundne ved Løbegrave eller til Forsvar indrettede Hegn; der anlagdes ialt 12 Batterier, hvoraf det sydligste lige Syd for Hollingstedveien kaldtes Thyraborgbatteri, medens de andre benævnedes med Numre fra 1 til 11; de fleste af disse Batterier, der alle vare aabne Værker, kunde optage 8 Kanoner og havde Grundrids som stærkt afstumpede Flecher.

I Hjørnet bag Ny Kurborg anlagdes en Retraitestilling ved Løbegrave og til Forsvar indrettede Hegn.

Foruden Skandsernes foranførte Forsyning med Krudt- og Proviantmagasiner udstyredes de endnu paa følgende Maade. Tværsnittet var som oftest det almindelige lette, med 8' dyb Grav og 6—6½' høit Brystværn, der kronedes med lave Skandsekurve, og de lukkede Værker forsynedes med Stormtrin; paa flere Steder ydede Tømmeret, især det skovede, ikke tilstrækkelig Dækning i Forsvarspalissaderingerne, hvorfor der bagved anbragtes Brædevægge og faststampedes Jord; da Vinteren nærmede sig, anbragtes der i alle de større Skandser Ambulancetelte. Udenom alle de vigtigere Skandser udgravedes der flere Rækker smaa Ulvegrave, hvorimellem der anbragtes Smaapæle; hvor Ilden fra Værkerne ikke maskeredes derved, anlagdes ogsaa Forhug.

Vest for Ny Kurborg-Skandse anlagdes endnu paa Dannevirke 3 Kanonindsikringer, og foruden Gjennemgravningen ved fornævnte Skandse udgravedes vestligere endnu 2 saadanne, væsenligst for Rytteriet og det dertil knyttede Batteri bestemte Aabninger i Volden.

Som tidligere anført, var hele det foran Stillingen liggende Terrain, især det nærmeste, stærkt opfyldt af Hegn, hvoraf den langt overveiende Del vare gamle, levende Hegn, som alle sløifedes til mindst 800 Alen fra Hovedforsvarslinierne. For at give en Forestilling om Størrelsen af dette Arbeide skal anføres, at der foran 1ste Divisions Stilling fra Store Dannevirke til Ny Kurborg og derfra til Skovby blev sløifet 7¾ Mil Hegn, og det varede mange Uger, inden der fra andre Arbeider kunde afses Vogne nok til at bortkjøre den Mængde Trærødder, Grene m. m., som efter Hegnsløifningen belemrede Forterrainet. Forsaavidt der ikke var Anvendelse for Risværket til Faskiner, Skandsekurve, Kolonneveie m. m., brugtes den bedste Del af Materialet til Forhug ved Skandserne og foran Dannevirkes Eskarpering, medens den sletteste Del anbragtes i Huller, døde Vinkler eller umiddelbart foran Løbegrave og til Forsvar indrettede Hegn.

Paa den gamle Ekernførdevei imellem Over- og Nederselk afbrødes Broen over Mølleaaen; lidt vestligere paa Veien til Brekendorf gjennemskares

Veien, og Jordan anvendtes til et bagvedliggende Brystværn; paa samme Maade gjennemgravedes den gamle Rendsborgvei, Rendsborgchausseen Syd for Jagel og Oxeveien Syd for Kurgraven, idet der dog ved dem alle tilbagestod en smal Sti for enkelte Ryttere. Paa Veien til Klein Reide var Broen over Aaen afbrudt, og Veidæmningen gjennemgravet paa 4 Steder. Terrainets Beskaffenhed Syd for Stillingen gjorde større Foranstaltninger til Veienes Spærring unyttige.

Til Forbindelse med Hærens detacherede Fløie anlagdes der fra Slesvig 2 Bavnelinier, den ene med Stationer ved Fysing, Mysunde, Kokkendorf og Ekernførde, den anden med Stationer ved Ellingsted, Hollingsted, Rott og Lehmsick. Hver Bavn bestod af 3 Tjæretønder med ufuldstændige Bunde og fyldte med Spaaner og Tjære samt beskyttede imod Regn ved et i Toppen sammenbundet Neg, der bandtes om Tønden; Tønderne anbragtes paa høie, i Jordan nedgravede Spær. Der kunde gives 2 forskjellige Signaler, eftersom der kun tændtes 1 Blus eller samtidig 2.

Øen, hvorpaa Gottorp er bygget, er en gammel Bolværkskandse med 4 Fronter og staar ved 2 Dæmninger i Forbindelse med Friederichsberg imod Syd og med Thiergarten imod Nord. I hver af de 4 Bastioner anlagdes en i Struben palissaderet Lynette, hvis Flanker sikredes ved et Forhug; i den nordøstlige Lynette anlagdes en Kanonbænk, men iøvrigt indrettedes alle Ildlinierne hele Øen rundt for Fodfolk; en af Slottets Hvælvinger benyttedes som Reservekrudtmagasin, og desuden anlagdes bag den nordøstlige Lynette et Krudtmagasin og i hver Lynette et lille Ammunitionsmagasin. Dæmningerne spærredes med Forsvarspalissaderinger, hvori Barriereporte, og med Forhug. Foran Ildlinierne foretoges paa de ydre Skraaninger m. m. de vigtigste Rydninger og Sløifninger af Træer, Plantager, Plankeværk o. desl.

Over Dæmningen imellem Friederichsberg og Lollfus kunde Veien spærres ved en Palissadering, hvori der var 2 Barriereporte og 1 Barriereplaage.

Begyndende imod Øst anlagdes der følgende Kolonneveie fra Stillingen i nordlig Retning:

- fra Batterierne ved Hadebyholz til Bustrup,
- fra Bustrupslugten til Erdbeerenberg,
- fra Bustrupslugten til Pulvermühle,
- fra Store Dannevirke over Anettenhøe til Stampfmühle,
- fra Store Dannevirke igjennem Pølhegn forbi Nykro til Ruhebro paa Flensborgveien,
- fra Store Dannevirke Øst for Oxeveien til Lyrskov,
- fra Lille Dannevirke Vest for Oxeveien til Lyrskov og Arnholt,
- fra Ny Kurborg-Skandse bag den vestlige Front til Skovby,
- fra Dannevirke, Vest for Vestfronten, til Friederichsaue og Gammellund.

Desuden anlagdes Kolonneveie i andre Retninger saaledes:

- fra Hadebyholz bag Stillingen til Ny Kurborg,
- fra Bustrupslugten langs Retraitestillingen til Dannevirkekro,
- smaa Kolonneveie fra Leirene ud til de nærmeste, almindelige Veie og forskjellige andre mindre Forbindelsesveie.

Længden af disse Kolonneveie udgjorde tilsammen $5\frac{3}{4}$ Mil, og Aabnin-

gerne i Hegnene gjordes 10—12 Alen lange. Paa mange Steder var der i Lavningerne blød Grund, der nødvendiggjorde et Underlag af Faskiner eller løst henlagt Ris, hvorover der blev lagt Sand eller Grus, hvor dette sidste undtagelsesvis kunde erholdes; i Grøfterne nedlagdes der, hvor det behøvedes, Faskiner eller Trærender til Vandets Afledning; kun ganske undtagelsesvis udfordredes der smaa Træbroer. Kolonneveienes Retning betegnedes ved nedgravede Lægter med paabundne Halmviske for hver 50—100 Alen, og de fornødne Veivisere anbragtes.

Fra den 25de Juli til Aarets Udgang anvendtes der til Kolonneveiarbejder bag Dannevirke omtrent 42000 Gangdage og 7000 Spanddage; denne betydelige Arbeidskraft nødvendiggjordes for en stor Del derved, at Terrainet og Jordbunden vare meget ugunstige, og at Kolonneveien over Bustrupslugten med sit dækkende Brystværn fordrede en meget betydelig Arbeidskraft; men den væsenligste Grund til Arbeidskraftens forbausende Størrelse maa dog søges i den Omstændighed, at Oxerveien var den eneste Vei, der Vest for Flensborgchausseen førte fra Stillingen imod Nord, samt at den paa mange Steder var uden Grøfter og meget smal, overalt indesluttet af høie Hegn og — naar den brolagte Gade i Lille Dannevirke fraregnes — uden kunstmæssig bygget Kjørebane. Følgen deraf var, at den under det fugtige Efteraars- og Vinterveir og ved den særdeles betydelige Færdsel i kort Tid opkjørtes til et ufremkommeligt Morads. Færdslen søgte derfor naturlig til Kolonneveiene, men disse bleve selvfølgelig endnu hurtigere opkjørte og enkelte Steder endog ufremkommelige. Uagtet Divisionsingenieuren gjentagne Gange gjorde opmærksom paa det Umulige i at istandsætte de ham underlagte, mange og lange Kolonneveie ligesaa hurtig, som de ødelagdes, og at Divisionen paa en Kampdag udsatte sig for, at Kanoner og Vogne hverken kunde komme frem eller tilbage, lykkedes det først altfor sent at faa udvirket et bestemt Forbud imod at kjøre paa Kolonneveiene uden i Tilfælde af Angreb. Det kan heller ikke nægtes, at Forbudet medførte store Ulemper; saaledes skal det eksempelvis anføres, at det i Skovby kantonnerende Artilleri, som daglig afgav Artilleripiket ved Dannevirkekro, maatte kjøre igjennem Slesvig By i Stedet for at følge den rette Linie igjennem Hysby. Alene til Underlag paa bløde Steder i de 3 Kolonneveie paa begge Sider af Oxerveien og bag Vestfronten blev der foruden løst Ris anvendt over 20000 Faskiner, 16' lange og 12" tykke, og 15000 Alen Vei belagdes med Risværk og Sand.

Forpleining, Hyttebygning og hvad der ellers behøvedes til omtrent 30000 Mennesker og 6000 Heste bag Dannevirkestillingen udfordrede saa megen Kjørsel, at det kun var de til Slesvig førende, kunstmæssig byggede Hovedlandeveie fra Flensborg, Ekernførde og Rendsborg, der holdt sig nogenlunde godt; den mindre stærkt byggede søndre Husumvei lykkedes det ved ihærdigt Arbeide uafbrudt at holde i farbar Stand; derimod bleve alle andre Veie mere eller mindre opkjørte. Efternævnte Veistrækninger blev det nødvendigt for Hærens Ingenieurer at tage sig af:

- fra Dannevirkekro ad Rendsborgveien imod Syd og derpaa ad den søndre Husumvei igjennem Store Dannevirkes nordre Del til Friederichsberg,
- fra Dannevirkekro forbi Hysby til Dækkekro,

- fra Dannevirkekro imod Øst til førstnævnte Vei,
- fra Lille Dannevirke til Thyraborgbatteri,
- fra Store Dannevirke-Redute imod Slesvig til førstnævnte Vei,
- fra Altstadt forbi Hühnerhäuser til Dækkekro og
- fra Lyrskov imod Sydøst til nordre Husumvei.

Længden af de vedligeholdte Veie udgjorde $2\frac{3}{4}$ Mil, og til dem anvendtes indtil 31te December 37000 Gangdage, hvoraf 12000 afgaves af Landet, og 5800 Spanddage; med denne Arbeidskraft lykkedes det at holde Veiene i farbar Stand; dog blev Oxeveien først helt farbar i Januar 1851. Vedligeholdelsesarbejderne rettede sig ganske efter de foreliggende Forhold; nogle Veie vedligeholdtes paa almindelig Maade med slaaede Sten eller Grus, ved andre maatte man nøies med en Blanding af slaaede Sten og Murbrokker, nogle Steder behandlede Veiene som Kolonneveie med Risunderlag for Sand, Grus og enkelte Steder Murbrokker; ved Oxeveien blev det nødvendigt at sløife Hegn, bortlede det alentykke Mudderlag, indgrøfte Veien og belægge den med Grus eller Sand paa et Underlag af Sten eller Risværk; paa sidstnævnte Vei anvendtes omtrent Halvdelen af hele den til samtlige Veie benyttede Arbeidskraft.

Den lange Tid, hvori Skandserne skulde være rede til Brug, det fugtige Veirig og den lerede Grund gjorde det nødvendigt uophørlig at foretage en Uendelighed af Istandsættelser og Forbedringer. Iblant disse Arbeider skulle kun følgende fremhæves. Den opfyldte Jord satte sig, hvorved det blev nødvendigt at efterfylde Brystværnene for at vedligeholde Knæhøide og Anslags høide; Trinene til Banketerne nedtraadtes, hvorfor de maatte beklædes med Bræder eller Fletværk; Krudtmagasinerne kunde ikke alle holdes tørre, og de maatte derfor ombygges, eller der blev lagt Bræde- eller Seildugstag over dem; Skandsernes Indre blev efterhaanden oplødt, og Banket, Trin, Bænke, Ramper og Terreplein maatte derfor behandles som Kolonneveiene; samtlige Skandser forsynedes med Tavler med deres Navne paamaalede.

Om Morgenen, inden Rekognosceringen den 8de September begynde, blev den paa Veien til Klein Reide afbrudte Bro erstattet ved en Nødbro, og der tildeltes Kommandoet under Oberstlieutenant la Cour en Ingenieursektion, som tilkastede Veigjennemgravningerne; efter endt Rekognoscering blev alt igjen sat i den gamle Stand.

Uagtet Slesvig er en temmelig stor By og omkredset af flere store og velhavende Landsbyer, kunde der langt fra skaffes Tag til 30000 Mennesker og 6000 Heste med tilhørende Magasiner, Lazareter m. m., som vare samlede til Dannevirkes Forsvar, og det vil fremgaa af det Efterfølgende, at der i den Henseende stilledes meget store Krav til Ingenieurerne. Havde der kun været fordret af dem éngang for alle at bygge de for Mennesker og Heste fornødne Hytter, havde Opgaven været løst nogenlunde hurtig, men uheldigvis var der andre Vanskeligheder at overvinde end den, at de stillede Krav ikke samtidig kunde tilfredsstilles, saa at nogle Afdelinger nødvendigvis maatte være de sidste, idet Vinterens Komme efterhaanden forøgede Fordringerne til flere og desuden til bedre Hytter, saaledes at de først byggede undertiden næsten helt maatte ombygges. For Lunhedens Skyld maatte Straatagene paa de først

byggede Hytter gjøres tykkere, for at gjøre Mandskabshytterne renere og tørrere forsynedes de efterhaanden med Gulve, for at undgaa Træk, hver Gang en Hyttedør aabnedes, anbragtes Bislag med Døre foran alle Indgange; Leirene udstyredes strax med Borde, Bænke, Geværkapeller, Latriner og Kogesteder, men efterhaanden krævedes der udelukkende overdækkede Latriner, og Kogestederne bleve først som sædvanlig udgravede, derpaa opmurede og tilsidst overbyggede med lette Tage; Leirgaderne opblødtes ved den hyppige Regn og maatte derfor behandles som Kolonneveiene; i flere Leire byggedes Marketenderhytter. Pladsen i Mandskabshytterne var meget lille, hvilket følte stærkt især i Regnveir; der blev derfor til stor Jubel for Folkene bygget store, rummelige Brandstuer ved alle Leirene. Kvartererne i Landsbyerne vare vel rummeligere end Hytterne, men her var der ogsaa mange Savn at afhjælpe, saasom ved at anbringe Indfatninger for Liggepladserne, ved at indrette enkelte Dieler til Samlingsstuer, ved i disse at anbringe foran Ildstederne lange Trærør ud igjennem Taget til Røgens Afledning, ved at bygge Latriner m. m. Da Vinteren kom endnu nærmere, anbragtes der Ovne i Samlingsstuer, Officershytter og mange Steder i Kvartererne; det viste sig ogsaa nødvendigt at bygge en stor Mængde Stalde, og tilsidst byggedes der Hytter for Piketer, Skandsernes faste Besætninger og for Feltvagter. Dermed vare Kravene imidlertid ikke udtømte, idet der ogsaa maatte opføres Hytter, Stalde og Skure for Ægtbønderne og deres Heste, for Feltslagterier, Værksteder, Materiel m. m.

De i Pionerreglementet nu givne Typer for Hytter og Stalde ere nøiagtig de i Dannevirkestillingen anvendte.

Der byggedes 7 Leire, hver for 1 Bataillon eller 1 Jægerkorps, nemlig Sydøst og Sydvest for Bustrup, bag Mellemskandserne, Nordøst og Nordvest for Store Dannevirke, Vest for Lille Dannevirke og Syd for Hysby. For Batterier byggedes 5 Stalde med tilhørende Mandskabshytter, nemlig Syd for Bustrup, paa Erdbeerenberg, Nord for Store Dannevirke, Nord for Hysby og Syd for Lyrskov. For Rytteriet byggedes Syd for Lyrskov Stalde og Hytter til $4\frac{1}{2}$ Eskadron. For 3die Ingenieurdeling byggedes Stald, Værksted og Vognskur ved Dannevirkeskole, og for Ingenieurtrainet lignende Hytter tilligemed Mandskabshytter ved Taterkro. Samtlige Skandsers faste Fodfolk- og Artilleribesætninger fik efterhaanden deres Hytter. For Fodfolkpiketerne byggedes Hytter bag Stillingen Nordøst for Store Dannevirke-Redute, imellem Store og Lille Dannevirke-Redute, ved Dannevirkekro og Ny Kurborg, samt foran Stillingen ved Selk, Øst og Sydvest for Klosterkro og ved Gamle Kurborg; Piketstalde med tilhørende Mandskabshytter byggedes foran Stillingen ved Vedelspang, Klosterkro, samt bag den ved Lille Dannevirke-Redute og Dannevirkekro; en Piketstald for Artilleri opførtes Nord for Store Dannevirke. Der byggedes 13 Feltvagthytter ved Hadeby, Selk, Klosterkro, Jagel, Friederichsheide, Klein Reide, Ellingsted og Morgenstern. For Afdelingernes Train byggedes et stort Antal Smaastalde, og paa 12 forskellige Steder Hytter og Stalde for over 300 Ægtbønder og 600 Heste. Af store Brandstuer byggedes 13 for 22 Kompagnier, 4 Eskadroner og 1 Batteri ved Bustrup, Mellemskandserne, Store og Lille Dannevirke, Hysby og Lyrskov. Desuden byggedes flere smaa Brandstuer, og adskillige Bygninger indrettedes

til Benyttelse som saadanne. Paa Gottorpslot og i Bustrup indrettedes Stalde for Artilleriets og Rytteriets Heste. Af Feltbygninger skal endnu fremhæves 2 Feltslagterier ved Falkenberg og Ruhekro, 2 Beslagskure ved Hesterberg og i Store Dannevirke, 2 Skure for Materiel og Ambulancer i Lollfus og 100 Alen Hømagasin Nord for Slesvig.

I Begyndelsen af Oktober 1850 var der bygget Hytter for 12000 Mand og 2500 Heste, og inden Udgangen af Januar 1851 voxede disse Tal til henimod 14000 og 3500. Naar hertil lægges Brandstuerne, de andre ikke til Belægning eller Stalde bestemte Bygninger, Leirgadernes Behandling, Vandaflednings- og Reguleringsarbejder samt idelige Istandsættelser og Forbedringer, vil man først faa en Forestilling om, hvad der i den omhandlede Henseende udrettedes. I 1ste Divisions Stilling Vest for Store Dannevirke forsinkedes Hyttebygningerne væsentlig af Mangel paa Vogne; til denne Del af Stillingen rekvireredes i Reglen hver Dag 225 Vogne, men stundom udebleve de alle flere Dage efter hinanden; som Exempel paa Ordenen i Vognparken anføres det, at Kapitain Jørgensen — for at hans Arbejdsdispositioner dog ikke skulde forstyrres altfor meget — aldeles upaataalt fra Parkens Side beholdt 80 Ægtvogne, som kun ombyttedes hver 5te Dag, imod at 80 andre udleveredes.

Forskandsningsarbejderne begyndte i de sidste Dage af Juli og fortsattes uafbrudt til Felttogets Ende; men i Hovedsagen var Stillingen fuldt forsvarsdygtig i Begyndelsen af September, og i det sidste Par Maaneder udførtes ved Skandserne kun Vedligeholdelsesarbejder og Smaaforbedringer. Kolonneveisarbejderne begyndtes samtidig med Forskandsningsarbejderne og vare i Hovedsagen allerede færdige i August; det var først i Oktober, at de endeløse Besværligheder begyndte med de regnfulde Dage, og Kolonneveis- samt Landveisarbejderne vedbleve derefter hele Tiden at lægge Beslag paa Ingenieurvirksomheden. Hyttebygningerne begyndtes i August og afsluttedes for de store Leires Vedkommende i September og Oktober.

Feltingenieurdetachmentet angiver den i 5 Maaneder indtil 31te December 1850 i Dannevirkestillingen anvendte Arbeidskraft til 232000 Gangdage, hvoraf 12000 ydedes af rekvirerede Landboere; det vil derfor neppe være for meget at anslaa den til Udgangen af Januar 1851 anvendte Arbeidskraft til 260000 Gangdage, hvoraf hened $\frac{1}{3}$ kan antages medgaaet til Skandsebygning, noget over $\frac{1}{3}$ til Kolonne- og Landveisarbejder og $\frac{1}{3}$ til Bygning af Hytter, Stalde m. m.

Til Ledelse af Arbejderne havdes foruden de 3 smaa Ingenieurdelinger*) enkelte ældre Officerer og flere unge, hvis Uddannelse til Ingenieurofficerer neppe var begyndt. Det kunde derfor ikke være andet, end at det til Ledelsen af en saa betydelig daglig Arbeidskraft som 1500—2000 Mand, der vare spredte over $1\frac{1}{2}$ Kvadratmil, maatte skorte i høi Grad paa ledende Kræfter, især erfarne Officerer og Underofficerer; Manglen paa Befalingsmænd og Sapeurer var saa stor, at de ledende Ingenieurofficerer ofte nødtes til at anvende en enkelt Sapeur som Arbejdsledende, hvor der ellers behøvedes en Underofficer med flere

*) Af de 14 Sektioner, 1 Sektion var afgiven til Femern, afgaves ofte 1—2 Sektioner til Arbejder i Hollingsted; naar Syge m. m. fraregnes, var der ofte høist 100 Sapeurer til Arbejderne i Dannevirkestillingen.

Sapeurer. Den uundgaelige Følge deraf var atter, at der langt fra altid kunde drages al den Nytte af den Arbeidskraft, Fodfolket afgav, som under gunstigere Arbeidsforhold kunde være opnaaet; med andre Ord, den Omstændighed, at Ingenieurerne vare for faatallige, nødvendiggjorde et uheldigt Misbrug af Fodfolket.

Hovedfordelingen af Arbeiderne i den hele Stilling fra Sliens til Eiderens Munding var i Overensstemmelse med Hærens Fordeling. Ved 1ste Division i Stillingen paa høire Fløi fra Store Dannevirke-Redute var Kapitain Jørgensen Divisionsingenieur, og ham underlagte vare 1ste og 5te Deling; efter Frederikstads Besættelse blev sidstnævnte Deling uafhængig af Divisionsingenieuren paa Grund af dens store Afstand fra Stillingens Midte. Ved 2den Division i Stillingen paa venstre Fløi var Kapitain Owesen Divisionsingenieur, og ham underlagte vare 2den og 4de Deling; sidstnævnte Deling fulgte med 1ste Brigade til Mysunde og Ekernførde, hvor Delingschefens Stilling paa Grund af Afstanden fra Centrum blev selvstændigere, end det ellers vilde have været Tilfældet. Kapitain Hedemann havde foruden Trainet Arbeiderne paa Gottorpslot. Arbeiderne længere bag Stillingen ved Lyrskov for Reserverytteriet lededes af en af de ældre Officerer ved Ingenieurstaben, i Reglen af Troppekommandeuren, Kapitain Schrøder. 3die Deling havde ikke nogen fast Virkekreds, men anvendtes efter Major Dreyers Bestemmelse snart i 1ste, snart i 2den Divisions Stilling. Denne Anordning af Kræfterne kunde i Hovedsagen forblive uforandret lige til Freden og var det i Virkeligheden ogsaa, dels fordi Krigen endte, hvor den begyndte, og dels fordi der ikke, som i 1848, var nogen Tilbøielighed til uden Nødvendighed at tage den enkelte Officer fra den Plads, hvor han var bleven lokaliseret; men det kunde dog ikke undgaas, at uforudsete Forhold af og til medførte nogle Forandringer, saaledes som det vil fremgaa af det Følgende; kun skal det her bemærkes, at Forandringerne, væsenligst bestode deri, at det overdroges en ældre Officer, først Kapitain Købke, senere Ernst og sidst Jastrau, selvstændig at lede en større eller mindre Del af Arbeiderne paa begge Sider af Store Dannevirke-Redute, hvorved begge Divisionsingenieurer fik betydelig Lettelse i deres Arbeide.

Det vilde blive næsten uoverkommeligt at knytte Officerernes Navne til ethvert af dem udført Arbeide, hvorfor der her kun skal anføres Følgende.

Kapitain Glahn i begge Divisioners Stilling: Landeveisarbeide nærmest bag Stilligen, 2 store og 2 mindre Brandstuer.

Kapitain Ernst i begge Divisioners Stilling: Margretheskandse, Thyrborgbatteri, Lille Dannevirke-Redute, Udvidelse af Hadebydæmnings Gjennemskæring samt Udlægning af Flydebomme og Svømmeffaade, Opstuvning af Vandløbene i Hadeby- og Bustrupslugt, Batterier, Kanonindskæringer, Løbegrave og Hegns Indretning til Forsvar i Infanterioptagelsesstillingen bag Store Dannevirke og i Retraitestillingen bag Ny Kurborg Batterier, Gjennemskæringer af Dannevirke Vest for Ny Kurborg, Dannevirkes Befæstning især i Retraitestillingen bag Store Dannevirke, Hindringsmidler udenom Skandserne og foran Dannevirke, Kolonneveien med Brystværn i Bustrupslugten, 2 Pikethytter.

Kapitain Owesen i 2den Divisions Stilling: Gormskandse, Valdemarskandse, Hadebydæmningens Gjennemskæring efter Gjennembrudet, Batterier, Kanonindskæringer, Løbegrave og Hegns Indretning til Forsvar i Retraitestillingen ved Bustrup, Dannevirkes Befæstning, Hegnsløifning, Bavner, 3 Bataillonsleire Syd for Bustrup og bag Mellemskandserne, Batteristalde paa Erdbeerenberg og Syd for Bustrup, 5 store og 1 lille Brandstue, 1 Hytte for Skandsebesætning, 5 Hytter og Stalde for Train og Ægtkudske, Feltvagthytter, Beslagssmedie i Bustrup. Ved disse Arbeider anvendtes i kort Tid Sekondlieutenant Kolderup-Rosenvinge.

Kapitain Schrøder i kort Tid i 2den Divisions Stilling Mellemskandserne og i Rytterleiren: Hytter og Stalde for 4½ Eskadron og 1 Batteri samt 1 stor og 3 smaa Brandstuer, 3 Hytter og Stalde for Train og Ægtbønder, 1 Marketenderhytte, 2 Slagtehuse og Landevisarbeider. Ved disse Arbeider anvendtes i kort Tid Sekondlieutenant Jensen.

Kapitain Jørgensen i 1ste Divisions Stilling: Store og Lille Dannevirke-Redute, Lille Dannevirke-Skandse, Ny Kurborg-Skandse, Batterierne langs Vestfronten paa Thyraborgbatteri nær, andre Batterier, Løbegrave, Hegns Indretning til Forsvar, Dannevirkes Befæstning, Kolonneveie, Landevisarbeide, Hegnsløifning, Bavner, 3½ Bataillonsleire ved Store og Lille Dannevirke og Hysby, 1 Batterileir ved Hysby, 5 store og 1 lille Brandstue, 4 Pikethytter med 3 Stalde, 2 Hytter for Skandsebesætning, 5 Feltvagthytter, 8 Hytter og Stalde for Train og Ægtbønder, 1 Materialskur, 2 Marketenderhytter og Brønde i 4de og 6te Brigades Bivuaek efter Slaget den 25de Juli. Ved disse Arbeider anvendtes i kort Tid Sekondlieutenant Hoskiær.

Kapitain Petersen i kort Tid i 2den Divisions Stilling Mellemskandserne og Dannevirkes Befæstning, samt i Rytterleiren ligeledes i kort Tid Hytter og Stalde.

Kapitain Købke i 1ste og 2den Divisions Stilling: Bustrupskandse, Mellemskandserne, Hadebydæmningens første Gjennemgravning, Batterier, Kanonindskæringer, Løbegrave, Hegns Indretning til Forsvar, Dannevirkes Befæstning, Hindringsmidler udenom Skandserne og foran Dannevirke, Kolonneveie, hvoriblandt den med Brystværn over Bustrupslugten, Hegnsløifning, Dæmningen imellem Lollfus og Friederichsberg, samt i kort Tid i Rytterleiren Hytter og Stalde.

Kapitain Hedemann med Trainet, hvorved Premierlieutenant Holst stod, i 2den Divisions Stilling: Batterier, Kanonindskæringer, Løbegrave, Hegns Indretning til Forsvar, 2 Hytter for Skandsebesætning, endvidere Gottorp, Dæmningen imellem Lollfus og Friederichsberg, samt i Rytterleiren, ved Ingenieurtrainet og i den nordlige Del af Slesvig: Landevisarbeide, Hytter og Stalde i Rytterleiren, 1 lille Brandstue, 3 Hytter med Stald for Train, Stalde paa Gottorpslot, 1 Ambulance- og 1 Magasinskur, 1 Hømagasin.

Kapitain Jastrau med 3die Deling, hvorved Premierlieutenant Christensen og i kort Tid Sekondlieutenant Krack stode, i 1ste og 2den Divisions Stilling: Dannevirkes Befæstning, Hindringsmidler udenom de større Skandser og foran Dannevirke, ½ Bataillonsleir ved Store Dannevirke, 4 smaa Brandstuer, 1 Piket-

hytte, 2 Hytter til Skandsebesætning, 5 Hytter og Stalde for Train og Ægtbønder; desuden maa for Kapitainens Vedkommende endnu fremhæves en stor Mængde Vedligeholdelsesarbejder ved Skandser og Hytter. Før Delingen arbejdede uafhængig under Feltingenieurdetachementet, virkede den vexlende under de i begge Divisioners Stillinger ledende Ingenieurofficerer.

1ste Deling under Premierlieutenant Good, senere Gjødese, og hvorved Premierlieutenant Jensen og i kort Tid Sekondlieutenant Asmussen stode, arbejdede hele Feltoget under Kapitain Jørgensen.

2den Deling under Premierlieutenant Bauditz, hvorved i kort Tid Sekondlieutenant Koefoed stod, arbejdede hele Feltoget under Kapitain Owesen eller den Officer, som midlertidig overtog dennes Arbejder, naar Kapitainen var bortkommanderet.

5te Deling under Premierlieutenant Carstensen arbejdede indtil den 6te August under Kapitain Jørgensen.

Det bemærkes, at ved Sydfronten og i Rytterleiren vexlede de ledende Officerer, hvorfor enkelte Arbejder ere anførte for flere af dem.

Mysunde.

Mysund, den snevre Del af Slien imellem Brodersby og Mysunde, er lidt over en Fjerdingsvei lang og paa det snevreste Sted ved Færgen 200 Alen bred; Halvdelen af Sundet, nærmest Store Bredning, gaar i Retning Vest til Øst, medens den anden Halvdels Retning nærmest er fra Syd til Nord, og denne sidste Del af Sundet begrænses mod Øst af den Halvø, hvorpaa Mysunde By ligger. En Forskandsningslinie paa Halvøen vil foran sig imod Syd i det Hele taget have et jævnt og gunstigt Forterrain, hvorimod der imellem den Bugt, som gjør Mysunde til en Halvø, og Koselaa findes en Halvøen noget dominerende Høideryg, hvorfra Linier tværs over Halvøens sydligste Del kunne enfileres. I den iøvrigt høitliggende Halvø findes 2 Indsænkninger paa hver Side og omtrent ligeoverfor hinanden, de 2 sydligste ved Halvøens Fod, de 2 andre Syd og Vest for Byen. Paa Høiderne umiddelbart bag disse Indsænkninger findes der altsaa 2 Stillinger, hvoraf den sydlige, som foran bemærket, kan enfileres fra Bakken imod Øst, men til Erstatning derfor foran de nævnte Indsænkninger har et overskueligt Terrain, medens disse Indsænkninger ligge uheldig tæt foran den nordlige Stilling. Terrainet paa Mysunds nordre Bred nærmest Bredningen er i en særlig Grad heldig beliggende for Artilleri til Beskydning af en Halvøen sydfra angribende Fjende; fra Kysten Øst for Brodersby kunde man med Feltartilleriets Skudafstande i 1850 ikke yde nogen virksom Hjælp ved at enfilere Fjendens paa Høideryggen ovenfor Ornummølle opkjørte Batterier, da Afstanden er 3000 Alen.

Efter den foran givne Terrainbeskrivelse falder det naturligt at forskaanse begge de nævnte, fremtrædende Stillinger, den forreste som den væsentligste Forsvarslinie, den bageste for at beskytte Overgangen til nordre Bred. Den forreste, 900 Alen lange Linie bestod af Løbegrave fra Kyst til Kyst med Plads for 2 Kanoner ved Landeveien; den bageste, 700 Alen lange Linie havde

Løbegrav Vest for Veien, og paa den anden Side af Veien benyttedes et levende Hegn; paa den høie Bakke Nord for Byen var en Indskæring for 4 Kanoner. Paa 13 Fartøier og med noget af Fjenden i samme Øiemed benyttet, men efterladt Materiel sloges en 450' lang Skibsbro imellem Færgestederne. Til begge Sider af Broen anlagdes langs Mysunds nordvestre Bred Løbegrave, eller Hegn indrettedes til Forsvar, ligesom der langs Kysten til Store Bredning indrettedes flere Batterier for ialt 12 Kanoner. Uagtet Forholdene som sædvanlig vare ugunstige for Anlægget af et Brohoved, anlagdes dog et saadant paa Veiens nordre Side, hvorefter Broen maatte flyttes 30 Alen nordligere.

Kapitain Thulstrup med Premierlieutenant Bruun og Sekondlieutenant C. Ahmann deltog i Fægtningen den 12te September tilligemed 4de Deling, hvoraf Sapeurer vare afdelte til Lukning af Barriereporte og Aabning af Broledet.

Efterat have omtalt, hvorledes de angrebne Forskandsninger ved Mysunde vare anlagte, staar det tilbage at anføre, hvorledes de senere bleve forstærkede, eftersom Tid og Arbeidskraft tillode det. Hele den forreste Linies Løbegrave afløstes af en Forskandsningslinie med et noget lettere end det almindelige Feltprofil, og saavel af Hensyn til Terrainets Former som ogsaa til Defilementet imod Ornumbakken gaves der den et savtandformet Grundrids med talrige Traverser; paa Veien og vestligere anlagdes 2 med Barriereport og Travers forsynede Indgange; foran venstre Fløi udgravedes i Bunden af Slugtens laveste Del en dyb Vandgrøft, der forlængedes med et Forhug til Veien; foran høire Fløi lagdes Forhug og sattes Palissader i Bunden af Slugten, hvorved der foran hele Linien tilveiebragtes en Hindring; bag forreste Linie opførtes Skulderværn for Reserveerne. Den bageste Forskandsningslinies Grundrids blev omtrent uforandret, men Tværnittet forstørredes noget, og den fik 4 Gjennemgange for at tillade forreste Linies Besætning at passere hurtig. Begge Liniers Brystværn kronedes med Skandsekurve og forlængedes til begge Sider ud i Vandet ved Forhug. Til Forsvar af Broen anlagdes paa nordre Slibred 3 nye Indskæringer for Kanoner og Espingoler, ligesom de ældre forstærkedes og forsynedes med Traverser og Skulderværn for Forstillingerne med Bespænding.

For at kunne ødelægge Broen havde man i det Mysunde nærmeste Fartøi anbragt 160 $\times$ tjæret Værk paa Trærammer i Midten og langs dets Sider, der desuden tjæredes; de øvrige Fartøier vare ballastede og gjennemborede i Bunden, for at man kunde sænke dem ved at udtage Propperne af Hullerne.

I Begyndelsen af August sløifedes ved Brodersby et fjendtligt Værk.

Under Kapitain Owesens Overledelse udførtes disse Arbejder af Kapitain Thulstrup, som derved benyttede Premierlieutenant Bruun og i kort Tid Sekondlieutenanterne Kolderup-Rosenvinge og C. Ahmann.

Kokkendorf.

Det smalle Sted imellem Ekernførdefjord og Store Bredning er $1\frac{1}{8}$ Mil bredt; naar Vindebynor, som kun er adskilt fra Fjorden ved en 6—800 Alen bred Tange, fraregnes, forkortes den Linie, som her skal forsvares, til $\frac{3}{4}$ Mil,

heri Tangens Brede medregnet. Østerbækken udspringer i et Mosedrag umiddelbart Vest for Noret og løber til Bredningen i en flad, blød Dalbund, hvorfor de foran Mysunde fremskudte Forposter ville finde deres naturlige Plads bag dette Vandløb, især naar det opstemmes, saaledes at Opmærksomheden hovedsaglig kun behøves rettet imod Overgangsstederne over Bækken ved Holm, Dyrvad og Mølhorst samt paa den nærmest Noret liggende Fjerdingsvei, hvor der ved smaa Midler ikke kan tilveiebringes Hindringer.

Imellem Slien og Holmmølle opstemmedes Vandet ved Chausseen og ved 5 lette Dæmninger; de 2 igjennem Oversvømmelsen førende Veie spærredes ved Forhug, og i Chausseen udgravedes tillige en Grav med bagvedliggende Brystværn; den foran løbende Noelsbæk opstemmedes noget nedenfor Chausseen til større Sikkerhed for de til Gøteby fremskudte Poster; Forbindelsen med disse gik ved Møllen over Slusebroen, der kunde spærres ved en Barriereport; nogle foran liggende Hegn sløifedes, og de derved fremkomne Grene m. m. fyldtes i en foran Stillingen løbende og med denne parallel Hulvei; til Beskydning af Veie og Dæmninger anlagdes Løbegrave bag hele Strækningen, og ved Møllen indrettedes et Par Bygninger til Forsvar. Ved at stemme for Vandet ved Holmmølle gjordes Aaen utilgængelig paa henved $\frac{1}{8}$ Mil, og Resten af Aaen til Veien ved Dyrvad opstemmedes ved 4 Dæmninger. Imellem Dyrvad og Mølhorst opstemmedes Vandet ved 2 Dæmninger; Broen paa Dyrvadveien afbrødes, og den paa Mølhorstveien forberedtes til hurtig Afbrydning, ligesom der paa begge Veidæmninger lagdes Forhug; Terrainet foran frigjordes, og Hegn indrettedes til Forsvar. Paa den Noret nærmest liggende Fjerdingsvei, der i det Hele taget var tilgængelig overalt, maatte Forsvarsstyrken være samlet, da der kun lod sig lidet udrette ved Ingenieurarbeider; Kokkendorf-Østerbyveien gennemgravedes, og 2 smaa Dæmninger anlagdes tæt nedenfor Broen; foran Westertal gennemgravedes flere Veie og spærredes ved Forhug for at forhindre fjendtligt Artilleri og Rytteri i hurtig at rykke frem; udenfor Frohsein sløifedes nogle Hegn foran det, der skulde benyttes til Forsvar.

Som Holdepunkt under en Tilbagegang fra Kokkendorf blev der imellem Langsø og Koselaa indrettet Hegn til Forsvar og anlagt Løbegrave, ligesom ogsaa foran disse andre Hegn og noget Kratskov sløifedes. Koselaaen opstemmedes paa et Stykke, Broerne afbrødes, Veien og et Vadested spærredes ved Forhug. Længere imod Øst gennemgravedes de over Koselaa førende Veie ved Gammelby og Barkelsby hver paa 2 Steder, og Vadestederne spærredes ved Forhug.

Under Fægtningen den 12te September sløifede Oprørerne nogle af fornævnte Løbegrave, der igjen opførtes, da de havde gjort god Nytte.

For at vanskeliggjøre en Overgang over Slien paa de bedste Overgangssteder blev der i Slutningen af Aaret foretaget følgende Arbeider. Ved Steksvig bleve de af Naturen vanskelige Adgange til Brostedet yderligere besværliggjorte ved 4 Veigjennemgravninger. Ved Kongeborgen, ligeoverfor Goltoft, eskarperedes Adgangene, og Veien fra Eskildsmark gennemgravedes. Paa Veien, som fra Stubbe fører ud til Odden, afbrødes en lille Bro, og Veien gennemgravedes paa 3 Steder. Syd for Arnæs gjennemskares Tangen paa den lige overfor

Byen liggende Halvø, ved Gerebymølle gennemgravedes Veien ud til Færgestedet, og Ekernførdeveien gennemgravedes, hvor den gaar over den lille Aa.

Foran Slien anlagdes følgende Kolonneveie: fra Frohsein over Kokkendorf imod Nord til Mysunde og fra Kokkendorf imod Nordvest til Slesvig-Chausseen; paa Mysunde Halvø anlagdes en Kolonnevei Vest om Byen til Brohovedet igjennem de i Stillingen værende Indgange. Nord for Slien anlagdes en Kolonnevei fra Færgestedet til Brodersby og derfra videre langs Kysten til Arnæs med en for Fodfolk alene bestemt Gjenvei over Goltoft og Ulsnæs; endvidere anlagdes en Kolonnevei fra Mysund over Løitaa til Slesvigveien ved Klensby; over Løitaa byggedes der en 80 Alen lang Dæmning og en Bro paa Pæleaag og Pramme. Længden af Kolonneveiene var henved $5\frac{1}{2}$ Mil.

Den eneste, almindelige Vei, som blev stærkt benyttet, var den fra Mysund til Slesvig, men det var dog ikke mere, end at den til Udgangen af Aaret kunde holdes i farbar Stand ved 245 Gangdage, hvoraf 140 af Landet, der benyttedes imellem Mysund og Geel til at holde Veien ren, fyldte Huller og enkelte Steder forbedre Veiens Tværsnit.

Da 1ste Brigades Afdelinger langtfra laa saa sammentrængte som bag Dannevirkestillingen, var der ikke saa stor Trang til Hyttebygninger. Artilleriet og Fodfolket byggede væsenligst ved egne Kræfter nogle faa Hytter ved Kokkendorf og Kosel; efterhaanden som Vinteren gjorde sine Krav gjældende, blev der i Kvartererne foretaget Arbejder ganske i Overensstemmelse med dem i Kvartererne ved Dannevirke. For Rytteriet blev der ved Kokkendorf begyndt Reisningen af Stalde for 3 Delinger, men de bleve inden deres Fuldførelse nedtagne og flyttede til Kosel, hvor de fuldførtes, og hvor en Diele senere paa Aaret indrettedes til Samlingsstue for Rytterne; ved Geelbyholz indrettedes et Teglværk til Stald.

Fornævnte Arbejder, hvortil der endnu kom Vedligeholdelse og Forbedringer, udførtes som for Mysunde anført af Kapitain Thulstrup, som derved benyttede Premierlieutenant Bruun og i kort Tid Sekondlieutenant Kolderup-Rosenvinge.

Ekernførde.

Ekernførde ligger, som foran anført, paa en 6—800 Alen bred Landstrimmel imellem Ekernførdefjord og Vindebynor, der staa i Forbindelse med hinanden imod Nord ved et smalt Løb, som danner Byens Havn, hvorover der var bygget en Dæmning og Bro.

Efterat Ekernførde var bleven besat af 1 Bataillon og 2 Kanoner, paa begyndtes Byens Befæstning den 31te Juli. Paa Bakkerne tæt Syd for Byen anlagdes der 3 i Struben med Palissader lukkede Værker, hvert til 100 Mand, og en Del Hegn sløfedes foran disse. Langs den sydlige Udkant af Byen anlagdes en Løbegrav helt ud til Fjorden med en Forsvarspalissadering og Barriereport tværs over Gaden; foran Exercherhuset, som kreneleredes, anlagdes et Placement for 2 Kanoner, og derfra førtes en Løbegrav bag en bred Vandgrøft i en imod Noret tilbagegaaende Retning. Da man imidlertid ikke kunde have de store, til Kristians Pleiehus hørende Bygninger liggende umiddelbart

foran den beskrevne Retraitestilling, inddroges disse i Befæstningen, idet der førtes en Løbegrav fra Stranden udenom Kirkegaarden til Pleiehuset, hvis udad vendende Mure kreneleredes; over Veien anlagdes en Forsvarspalissadering med Barriereport, og langs den vestre Veiside indrettedes et Hegn med foran liggende Vandgrøft til Forsvar; paa Chausseens østre Side fik Retraitestillingen altsaa 2 Linier. Foran Broen anlagdes et Brohoved ved over Gaden at sætte en Forsvarspalissadering med Barriereport og ved at indrette Bygningerne til Forsvar. Broen forberedtes til hurtig Afbrydning, og dens nordre Ende afspærredes ved en Palissadetambur med Barriereport, der kunde flankeres fra de nærmest liggende Bygninger. Nord for Byen anlagdes en Indskæring for 4 Kanoner. Noget senere sloges over Løbet, hvor Gefion endnu henlaa, paa 4 smaa Fartøier og 5 Pramme en 132' lang, for Fodfolk bestemt Bro, som dækkedes af en Tambur. Til Stillingens Forsvar gjordes der Regning paa Marinens Medvirkning.

Ved Bistand af Mandskab fra 2 Kanonbaade under Premierlieutenant Krieger af Marinen sloges ved Kappel en 920' lang Skibsbro for det Tilfælde, at Ekernførdes Besætning nødtes til en Retraite i den Retning.

Efter Angrebet paa Mysunde den 12te September formindskedes Forsvarsstyrken i Ekernførde efterhaanden til 1 Kompagni og Orlogsmatroses, og Befæstningsanlægene maatte derfor bringes i Overensstemmelse dermed; i den Anledning opgaves den forreste Linie, og de 3 Skandser sløifedes, Forsvaret af selve Byen forstærkedes, Broen ved Kappel afbrødes, og i Stedet for forberedtes en Indskibning af Forsvarsstyrken. De udførte Arbejder vare væsenligst følgende. Tæt foran Pleiehuset anlagdes et Forhug i ret Linie fra Fjorden til Noret. Den bagved liggende Befæstning af Byens Udkant forblev uforandret, kun at Tilslutningen til Noret fra Exercherhuset førtes efter den korteste Linie, at der foran denne sidste Linie udgravedes Ulvegrave, og at Tværnittene forstærkedes. Paa Broen anbragtes en Klap til at heise op fra den sydlige Side, da der nu forudsattes Muligheden af et Angreb nordfra, og Forberedelser bleve truffe til at brænde Broen. Den for Fodfolk anlagte Bro over Løbet blev afbrudt. For at kunne indskibe Besætningen i 2 altid rede liggende Kanonchaluper byggedes der en lille Anlægsbro ved Louisenlund, medens der midt for Byen sloges en større Bro, som i flere Henseender var saa eiendommelig, at den fortjener nærmere Omtale. Selve Broen var en almindelig, letbygget, 240' lang Pælebro ud til 5' ved Lavvande; 30' fra Broens Yderende var der en 70' lang Tværbro, som paa sin vestlige Side forsynedes med en Barriereport over Broen og iøvrigt med en let Forsvarspalissadering, bag hvilken der i 1' Afstand opførtes en Brædevæg, og Mellemrummet udfyldtes med Tang; fra Land til Barriereporten palissaderedes Broens sydlige Side paa foran beskrevne Maade; selvfølgelig var Broen og især Palissaderingen stærkt afstivet ved Skraapæle. Foran denne Bro anlagdes et lille Brohoved udenom et til Belægning indrettet Hus; i hver af Brohovedets Facer var en Indgang, der kunde lukkes med Barriereport. Færdslen fra Brohovedet til Broen dækkedes paa hver Side af et 6—7' høit Tangbrystværn imellem 2 Bolværker i Facernes Forlængelser; Tangbrystværnene forlængedes yderligere med Palissader ud til 3' Vanddybde.

Fornævnte Arbejder udførtes, som for Mysunde anført, af Kapitain Thulstrup, som derved benyttede Premierlieutenant Bruun.

Hollingsted.

Efter Slaget den 25de Juli fandt Hæren adskillige af Broerne Vest og Nord for Slesvig afbrudte af Fjenden, og i de nærmest følgende Dage lod den de 2 Broer over Reideaa, ved Klein Reide og Hollingsted, barrikadere samt alle de tilbage værende, nordligere liggende Broer lige til Engbro afbryde. Hollingsted blev dog besat kort efter Slaget som Knudepunkt for flere vigtige Veie. Sekondlieutenant Jensen, der med den halve 1ste Deling blev sendt dertil, opstemmede Reideaa ved Kloveveien ved 2 Dæmninger nedenfor og 1 ovenfor denne Vei; Dæmningerne spærredes ved Forhug, og Løbegrave anlagdes til disses Beskydning, ligesom ogsaa en Løbegrav anlagdes til Beskydning af den tilbage staaende Del af Trenebroen og dens Dæmning.

Da det Eiderstedske skulde besættes, blev Trenebroen den 6te August istandsat af Premierlieutenant Good med 1ste Deling, men Broen blev ikke benyttet, da Brigaden marcherede over Treja, hvor den selv istandsatte Broen.

Omtrent samtidig dermed begyndte Kapitain Hedemann med Trainet at istandsætte de Nord for Treja over Trenen og dens Tilløb afbrudte Broer, nemlig over Jerisbæk Broen ved Jørkirke, nordre og søndre Sollerupmøllebro og Sollerupbro, over Bollingstedaa Engbro, over Jydbæk Stokvadbros og Broen Syd for Esperstoft samt over Trenen Solbro og Broen ved Hønning. I December bleve Nødbroerne over Trenen ved Treja og Hollingsted, tildels foranlediget ved Trenens høie Vandstand, istandsatte og forbedrede af Kapitain Petersen.

Over Reideaa og dens Biløb opdagede man efterhaanden flere Smaabroer og Vadesteder, der bleve afbrudte og spærrede ved Harver; i Nærheden af Klein Reide opstemmedes Vandet flere Steder til Beskyttelse for Forposterne.

Efterat Frederikstad var besat, og Trenens Opstemning var naaet forbi Hollingsted, opstod naturlig Ønsket om fuldstændigere at lukke det Hul i Stillingen, som dannedes af Reideaa, og som det havde vist sig vanskeligt at afspærre fuldstændig med den her anvendte, tynde Forpostkjæde. I Begyndelsen af September blev det derfor befalet at opstemme Vandet i Aaen, saavidt det lod sig gjøre ved smaa Midler. Over Aaen med dens Forgreninger og Parallelgrøfter blev der anlagt omtrent 100 Smaadæmninger imellem Klein Reide og Hollingsted i en efter Faldet afpasset indbyrdes Afstand paa 150—300 Alen; da der ikke kunde være Tale om at forsvare hver enkelt Dæmning, gjordes de meget smalle, foroven kun c. 3", idet den enkelte Dæmning udførtes som en dobbelt Brædvæg, der støttedes til begge Sider af Jordskraaninger; langs den fra Strømmen vendende Side udgravedes ofte smaa Ulvegrave eller Grøfter, der fyldtes med Vand. I Forhold til det anvendte Arbeide opnaaedes et godt Resultat, der dog kun var helt tilfredsstillende ved Hollingsted, hvor Trenens Oversvømmelse efterhaanden naaede lige til Kloveveien, og hvor Lukningen af Stenkisterne i denne Vei foranledigede en anselig Oversvømmelse af Reideaa, der naaede 2000 Alen op i Dalen; derved bleve de der tidligere anlagte Dæmninger over-

flødige. Dette Arbeide udførtes under Kapitain Jørgensens Ledelse af Sekondlieutenant Asmussen med det Halve af 1ste Deling og 150—200 Infanterister. Arbeidet varede i 3 Uger og var strengt for de hver Dag vexlende Infanterister, da der arbeidedes i 8—9 Timer i det kolde Vand; saa meget mere paaskjønnelsesværdig var den Iver og Uholdenhed, hvormed Sekondlieutenant Asmussen og hans Sapeurer uden Afløsning fuldendte dette Arbeide. Ved Klein Reide afbrødes Broen og erstattedes af en let afkastelig Nødbro, og Veien giennemgravedes paa 5 Steder, dog saaledes at der efterlodtes Plads for enkelte Ryttere.

Den naturlige Følge af Frederikstads Befæstning var en Førogelse af Hollingsteds Betydning, hvorfor nogle af det derværende Batteri begyndte Forskandsninger fuldstændiggjordes. Paa Bakken imellem Klove og Hollingsted, der saa ud som en Ø, anlagdes en Indskæring for 4 Kanoner til Beskydning af Kloveveien, og noget længere tilbage anlagdes en lignende Indskæring til Beskydning baade af Kloveveien og af Oversvømmelsen. Ved selve Hollingsted, der ogsaa var helt omflydt af Vand, anlagdes Syd for Kirken en Kanonindskæring, hvorfra Kloveveien kunde beskydes fra Siden. Paa den høire Side af Trenen lige Syd for Broen anlagdes en Løbegrav, længere vestlig endnu paa Veidæmningen en Indskæring for 2 Kanoner og paa det høie Terrain udfør Enden af Dæmningen endnu en for 4 Kanoner. Der gjordes altsaa Regning paa, at Hollingsteds Besætning i fornødent Fald nu skulde have sin Retraitelinie paa Trenens høire Bred. Veien igjennem Klove giennemgravedes flere Steder, saavidt det lod sig gjøre uden at udsætte sig for Gjennembrud fra Oversvømmelsen, og spærredes ved Forhug; en Barriereport sattes paa Veidæmningen imellem de 2 nævnte Øer, en anden paa Veidæmningen ud til Trenebroen, der forberedtes til hurtig Afbrydning. Disse Arbeider udførtes tildels af Premierlieutenant Good og som alle Arbeider i denne Stilling under Ledelse af Kapitain Jørgensen.

Frederikstad.

Den 5te August befaledes det 3die Brigade at bemægtige sig det af Oprørerne besatte sydvestlige Slesvig, og der tildeltes den Kapitain Schrøder, en Ingenieurdeling og en Afdeling af Brotrainet. I den Anledning befaledes det 1ste Deling under Premierlieutenant Good — i Overensstemmelse med Dispositionerne — den 6te at afmarchere saa tidlig til Hollingsted, at Broen over Trenen kunde være istandsat inden Brigadens Ankomst. Efter Delingens Afmarche blev Bestemmelsen forandret derhen, at Brigaden skulde marchere over Treja, og det blev derfor nødvendigt til Brigaden at afgive 5te Deling under Premierlieutenant Carstensen. Paa Grund af denne forandrede Bestemmelse maatte Brigaden vente i 4 Timer med at passere Broen, til Kapitain Schrøder ved det medførte og ved paa Stedet tilveiebragt Materiel havde istandsat Broen.

Frederikstad har en firekantet, omtrent vinkelret Omkreds, paa den sydlige Side begrændset af en Bugt af Eiderdiget, paa den nordlige af Trenen, paa den østlige og vestlige Side af Trenens østlige og vestlige Afløb til Eideren. Foruden ad Eiderdiget og begge Trediger er der kun Adgang til Byen ved den igjennem den gaaende Husum-Rendsborgchaussé, da alt omliggende Terrain

ellers bestaar af lav Marsk, der er gennemkrydset af brede, dybe Vandgrøfter, som kun have Afløb igjennem Sluserne under Eiderdiget.

Dagen efter Frederikstads Besættelse den 7de August rekognoscerede Oberstlieutenant Helgesen med Kapitainerne Schrøder, Stjernholm og Hoffmann Terrainet og bestemte, hvorledes Byen skulde forstærkes ved Feltbefæstning. Af Beskrivelsen fremgaar det, at Frederikstad kun kan angribes fra Øst eller Vest, og at der paa hver Side haves 2 naturlige Forsvarslinier, nemlig Trenens Afløb til Eideren og det foranliggende Trenedige. Det fremgaar fremdeles af Beskrivelsen, at der i hver Linie er 2 Hovedpunkter, som det især kommer an paa at fastholde, nemlig Trenedigernes og Afløbenes Krydsning med Chausseen og deres Sammenstød med Eiderdiget. Helgesen bestemte sig for imod Øst at befæste begge disse Linier og endnu imellem dem at indskyde en tredie, der oprindeligt var betænkt at skulle være Hovedforsvarslinien, hvad dog senere opgaves.

Den forreste Linie imod Øst begyndte ved Sammenstødet af begge Diger, hvor der stod en Vindmølle, udenom hvilken der anlagdes en Løbegrav paa selve Diget, den senere saa berømte Mølleskandse, der havde høire Flanke imod Syd tværs over Eiderdiget, høire Face imod Sydøst langs Trenediget og venstre Face imod Øst tværs over dette Dige; foran Facerne var der vaad Grav, men foran høire Flanke var der, da man ikke turde grave en Grav tværs over Eiderdiget, sat en Palissadering tværs over Diget, sluttende sig til Facegraven; inden Angrebet nedreves heldigvis Møllen. Derfra fulgtes Eiderdiget til Rendsborgveien og indrettedes til Forsvar; foran denne Del af Diget ligger det af brede Vandgrøfter omsluttede Gooshof, som indrettedes til Forsvar for at kunne enfilere Diget; foran Diget, tværsover Rendsborgveien og til dennes Enfilering anlagdes det senere ligeledes berømte, blanderede Batteri til 2 Kanoner, og Syd for Veien, støttet til Batteriet og Diget, anlagdes et Værk, der paa Grund af sit Grundrids døbttes Savværket; Nord for Chausseen fulgte Linien endnu Diget 200 Alen og indrettedes til Forsvar, og her anlagdes bag en Gjennemskæring i Diget en lille Fleche til Trenedigets Enfilering; derfra fulgtes til henimod Greveshof en naturlig Vandgrøft, der gjordes bredere og dybere, og bag hvilken der anlagdes 5 smaa, stærkt afstumpede Flecher for Fodfolk; endelig indrettedes det ved Trenen liggende og af brede Vandgrøfter omsluttede Greveshof til Forsvar. Den anden Linie begyndte med en lille, for Espingoler bestemt Fleche paa Diget ved den østre Sluse, og fra den var der ført en Palissadering ud til Afløbet fra Slusen, og en anden Palissadering satte Flechen i Forbindelse med det større, tæt Nord for Diget liggende Kalkovnsværk, der kunde optage 2 Kanoner, og hvori Høiovn var blanderet; tværs over Chausseen lagdes Stillingens Hovedværk, Centralværket, der havde et tenailleret Grundrids, var lukket i Struben med en Palissadering med 2 Tamburer, og som skulde optage 4 Kanoner; ved Trenen bag Greveshof lagdes en Lynette, Treneskandsen, med palissaderet Strube og med Bænke til 2 Kanoner; fra den lagdes en dækket Forbindelsesvei til en over Afløbet tæt ved Trenen bygget Svingfærge; paa høire Fløi imellem begge de beskrevne Linier var Eiderdiget indrettet til Forsvar imod Syd, og foran det udgravedes en vaad

Grav til den før omtalte Palissadering foran Mølleskandsen. I den bageste Linie fandtes paa Tredediget ved Færgehuset en Indskæring med Skydeskaar for 4 Kanoner til Enfilering af Eiderdiget og dettes ydre Skraaning, der ikke kunde ses fra den nærmest foran liggende Del af Diget; langs Treneafløbet indrettedes Bygningerne til Forsvar, indenfor Holmerport spærredes Veien ved en Palissadering, og for Enderne af de her udmundende Gader, ligesom bag den før omtalte Svingfærge, anlagdes Jordbrystværn; foran Treneafløbet i Hjørnet ved Groszgarten anlagdes en lille Fleche til Dækning for Adgang til Haven og den bag denne liggende Færge; foran den Gade, som ender ved Nordspidsen af Øen i Afløbet, anlagdes en Trækfærge, og foran til dens Beskyttelse en lille, afstumpet Fleche. Foran Stillingen anlagdes paa Eiderdiget forskellige Hindringer og Indskæringer for Fodfolk; Rendsborgchausseen og Tredediget gennemgravedes, hvorved tillige fra Oversvømmelserne kunde indledes Vand, som fyldte Grøfterne, af hvilke de nærmest liggende og parallelt med Stillingen løbende vare udvidede og fordybede. Til Forbindelse med Forposterne havde man over flere af disse vandfyldte Grøfter lagt let afkastelige Broer.

Imod Vest, hvor Faren for et Angreb var langt mindre, indskrænkede man sig til at forstærke forreste Linie, hvorved nogle af Fjenden anlagte Forskandsningsarbejder benyttedes. Ved Sammenstødet af begge Diger var der anlagt en lynetteformet Skandse omkring en afbrændt Mølle, og en lignende Skandse var anlagt paa Diget tæt Vest for den vestre Sluseport; imellem de 2 sidst nævnte Skandser var der ved Foden af Digets udvendige Side sat en Palissadering, og en saadan var ogsaa anbragt foran Slusen tværs over Diget fra Vand til Vand; imellem Rendsborgchausseen og Slusen vare Digerne indrettede til Forsvar. Flere Arbejder i denne Del af Stillingen vare netop paabegyndte, andre kun paatænkte.

Medens fornævnte Arbejder udførtes, forhindrede man ikke alene Trenens Vand i at løbe ud i Eideren, men ved Høivande indlod man Vand fra denne, hvorved der efterhaanden tilveiebragtes en mægtig Oversvømmelse over hele den nederste Del af Trededalen i en Længde af 4 Mil til Nord for Treja og med en Brede, som paa lange Strækninger var over $\frac{1}{2}$ Mil.

I Begyndelsen arbejdedes der daglig med 400 Mand om Formiddagen og 400 andre om Eftermiddagen; senere formindskedes Arbejdsstyrken til 250 Mand. Kapitain Schrøder forestod de foran beskrevne Befæstningsarbejder indtil August Maanedes Udgang, hvorefter Premierlieutenant Carstensen med 5te Deling, hvorved Sekondlieutenant Elben stod, forblev tilbage og fortsatte Arbejderne.

Den 28de September rykkede Oprørerne imod Frederikstad, og, efterat de havde foretaget de efter deres Mening fornødne Forberedelser, begyndte de Angrebet den 29de om Morgenen med en heftig Beskydning baade imod Værkerne og Byen, hvorefter den første Storm i denne mindeværdige Kamp foretoges og afsloges. Da det ikke er Hensigten her at give en almindelig Beskrivelse af denne for de danske Vaaben saa hæderlige og glimrende Kamp, vende vi os til Ingenieurernes beskedne, men alligevel betydningsfulde Andel i den.

Den 30te September fortsattes Beskydningen imod Værkerne, men Ilden

var ikke livlig og gjorde ikke megen Skade, naar undtages paa Blenderingen paa Chausseen og høire Face af Mølleskandsen. Forskjellige Istandsættelsesarbejder kunde foretages om Dagen, men fra nu af maatte Natten stadig benyttes.

Natten til den 1ste Oktober og de følgende Nætter var der afdelt Underofficerer og Sapeurer ved alle Broer, Færger og Porte for i paakommende Tilfælde at afbryde, ødelægge eller lukke dem. Resten af Sapeurerne med Understøttelse af Besætningerne i Værkerne arbejdede paa at istandsætte disse; særlig for Natten til den 1ste Oktober anføres, at den ene af Kanonerne ved Færgehuset sikredes mere ved at sænkes, saa at den kom bag et i Diget indskaaret Skydeskaar. Blenderingen paa Chausseen blev bragt nogenlunde i sin forrige Stand.

Da flere Kugler den 30te September vare gaaede igjennem Blenderingen, blev der efter Aftale med Kapitain Stjernholm den 1ste Oktober om Morgenen begyndt paa at forstærke den indvendig fra med 6' Jord foran og paa høire Side samt med 2' paa venstre Side, hvorved der rigtignok kun blev Plads tilbage til 1 Kanon; den ene Kanon blev derfor strax trukken bort. Arbejderne tilligemed den anden Kanon bleve imidlertid forjagne ved flere Kugler, der gik helt igjennem Blenderingen, og først i de 3 følgende Nætter kunde Arbejdet endes, saaledes at Kanonen igjen kom derud den 4de om Morgenen.

Ved de mindst 3000 Skud, som den 1ste Oktober rettedes imod Byen og fornemmelig imod Værkerne, lede disse en Del, især Palissaderne og Eskarperne. Der var Brand paa flere Steder i Byen, men Sprøiterne, betjente af Borgere og Militaire, kunde i det Mindste forhindre dens hurtige Udbredelse.

Natten til den 2den Oktober istandsattes den Dagen forud foraarsagede Skade, som var betydeligst ved Mølleskandsen, der paa begge Sider erkjendtes at være Hovedpunktet; denne Skandses høire Face var den mest medtagne, hvorfor Brystrærnet her gjenopsattes med Jord og Sandsække, hvorhos det gjordes tykkere indvendig fra, hvorved Besætningen tillige opnaaede bedre Dækning. Byen blev beskydt med gloende Kugler, men Sprøitemandskabet holdt endnu Stand til henad Morgenstunden, da det blev saa udmattet, at Ilden kunde vinde mere Terrain. En paatænkt Sænkning af endnu en Kanon i Færgehusbatteriet maatte opgives, da Arbejdsstedet oplystes af de brændende Bygninger, og Fjendens Beskydning imod dette Punkt derfor kunde vedblive.

Den 2den Oktober fortsattes Beskydningen.

Natten til den 3die Oktober istandsattes den foraarsagede Skade med samme Held som forrige Nat, og desuden blev en anden Kanon ved Færgehuset nu sænket som den første. Paa Slukning af Ilden kunde der kun tænkes meget lidt, dels paa Grund af Mandskabets Udmattelse, og dels fordi flere af Straaleemestrene forlode Byen.

Den 3die Oktober begunstigede en stærk Taage Fortsættelsen af Nat-arbejdet til Kl. 10 Formiddag; Fjendens Ild var svagere, og Værkerne lede derfor mindre.

Natten til den 4de Oktober kunde Udbedringerne derfor blive endnu

fuldstændigere; Chausséblenderingen blev, som før anført, færdig og besattes med sin Kanon. Ved Centralværket havde man derimod det Uheld, at Eskarpen ved dets høire Flanke skred saa meget ned, at der kun blev 6' Brystværnstykkelse tilbage; Skraaningen blev saa godt som muligt efterpudset, for at den skete Skade ikke skulde ses saa meget udenfra, og indadtil forøgedes strax Tykkelsen med 6'. I samme Værk blev den midterste Bænk saaledes udgravet, og Jorden opkastet foran, at der beholdtes Plads for en lige ankommen Bombekanon, der senere kom til at staa bag Skydeskaar i et 18' tykt Brystværn.

Uagtet de saa vanskelige Forhold stod Frederikstads Feltbefæstning efter 5 Dages Beskydning, tildels af svært Beleiringsskyts, saaledes i flere Henseender stærkere, end da det første Skud faldt imod den.

Den 4de Oktober beskødes vore Værker kraftig fra alle Sider, især var Ilden rettet imod de 2 sænkede Kanoner ved Færgehuset, imod Espingolbatteriet, der næsten raseredes, imod Mølleskandsen, hvor høire Face led mindre end de foregaaende Dage, men Palissaderingen betydeligt, og imod Kalkovnsværket, hvor Palissaderingen til Forbindelse med Espingolbatteriet beskadigedes stærkt, og hvor Høiovnens nedskødes saa meget, at Blenderingen sank i den ene Side. Over Krudtmagasinerne i Centralværket var der i de sidste Dage kastet mere Jord, men det var utilstrækkeligt; uagtet de bleve truffe af flere Skud, skete der dog heldigvis ingen Ulykke.

Fra Kl. 5—5½ Eftermiddag forstærkedes Ilden, saaledes at der taltes 30—40 Skud i Minutet, hvorefter Fjenden stormede Mølleskandsen og fortsatte det voldsomme Angreb paa forskellige Steder i Forbindelse med Bombardement af Byen til Kl. 11 Aften, da han trak sig tilbage. Under Stormen havde den Del af Sapeurerne, der ikke var fordelt ved Broer og Porte, kun havt Leilighed til at hjælpe ved Tilførsel og Uddeling af Ammunition samt ved Transport af Saarede.

Af Ingenieurerne saarede 2 Sapeurer.

Strax efterat Angrebet var afslaaet, begyndte Istandsættelsen af de betydelige Beskadigelser, Værkerne havde lidt, og begunstiget af en indtraadt Taage lykkedes det henad Formiddagen den 5te Oktober at have dem alle igjen i en saadan Stand, at en ny Storm kunde afventes med Rolighed.

Naar der ved denne Leilighed, hvor enhver gjorde sin Skyldighed, skal fremhæves nogen, saa rager Frederikstads Kommandant, Oberstlieutenant Helgesen, høit op over alle andre. Næst ham bør nævnes Kapitainerne Ernst, Hoffmann og Stjernholm, der trofast stode ved Kommandantens Side. Kapitain Ernst ankom til Frederikstad den 29de efter den første, afslaaede Storm, og vi have set, med hvilken Omsigt og Energi han ledede Ingeniørtjenesten; den Maade, hvorpaa Kapitain Stjernholm ledede Artilleritjenesten, lod intet tilbage at ønske; Kommandantens Stabschef, Kapitain Hoffmann, hørte vel til Fodfolket, men hans hele Fortid stillede ham dog Ingeniuren nærmest, og vi vilde have været stolte af en saadan Kammerat. Ved denne Leilighed vilde det være utaknemmeligt ikke at mindes Kapitain Schrøder, under hvis Ledelse Planen lagdes til Byens Befæstelse, og Udførelsen begyndtes og fremmedes med megen Kraft, ligesom ogsaa Premierlieutenant

Carstensen, der alene fortsatte Arbeidet, men som desværre blev syg af Overanstrengelse og den 3die Oktober bragtes til Husum, saa at han ikke havde den Lykke at være Deltager i Kampen den følgende Dag. Kapitain Ernst udtalte sig meget rosende om det ham underlagte Ingenieurkommando, 5te Deling, hvorover Sekondlieutenant Elben overtog Befalingen, og en Afdeling af det mobile Brotrain; Kapitainen fremhævede fortrinsvis Bromester Bærentzen, Sergenterne Karleby og Hillerslev, Korporal Nielsen, Oversapeur Raskmark, Sapeurerne Raklev, Tangebrosus, Gjedved og Gylke.

Efter Angrebet paa Frederikstad foretog man samtidig med den fuldstændige Istandsættelse af Værkerne flere Forbedringer ved efter bedste Evne at afhjælpe de faa Mangler, som havde vist sig. De væsentligste Arbeider vare følgende.

Ved Østfrontens forreste Linie blev Mølleskandsens Brystværn forstærket, og Palissaderingen erstattedes af en lille Grav med Harver paa Bunden; Gooshof, som under Angrebet var afbrændt, erstattedes af en Lynette; Blenderingen paa Chausseen blev helt fornyet, og Værket forstørret og lukket i Struben med en Palissadering; Grøften med de 5 bagved liggende Fodfolkskandser forlængedes til det østligste Hjørne af Grøften omkring Greveshof, og i dette Hjørne opførtes et Jordværk for 3 Kanoner. I anden Linie blev der i Kalkovnsværket anlagt et Espingolmagasin; Centralværket blev forstærket, den nedskredne Eskarpe beklædt med Tømmer, og 2 Bombekanoner anbragte. Bag Færgehusbatteriet i bageste Linie lagdes Bridsker til 2 Morterer, paa Diget byggedes 2 Blenderinger til 2 Bombekanoner, den ene til Skydning i sydøstlig, den anden i sydvestlig Retning; endvidere anlagdes i Diget et Krudtmagasin og et Reservekrudtmagasin; hele Diget indrettedes til Forsvar af Fodfolk. Foran Stillingen paa Trenediget, hvor dette deler sig, anlagdes en Løbegrav for en Feltvagt, og en lignende fremskudt Løbegrav anlagdes paa Eiderdiget. Rendsborgchausseen gennemgravedes endnu flere Steder, hvorved Oversvømmelsen Syd for denne udvidedes. Trækveien ved Foden af Eiderdiget gennemgravedes flere Steder baade foran og bagved Mølleskandsen.

Ved Vestfronten udførtes et større Værk foran Trenediget tværs over Chausseen til begges Enfilering; Vest for den vestre Trenesluse anlagdes en Indskæring for 3 Kanoner, og Resten af Diget helt op til Treneoversvømmelsen indrettedes til Forsvar af Fodfolk. Foran Treneafløbet gennemgravedes Chausseen paa en smal Dæmning nær. Ved Opstuvning af det Vandløb, som ved Saxfærge udmunder i Eideren samt ved Indledning af Vand fra denne dannedes en Oversvømmelse af Fresenkog, som beskyttede meget imod et Angreb vestfra. Over Diget ved Saxfærgeslusen sattes en Palissadering. Slusebroen ved Koldenbüttel afbrødes og erstattedes ved en let afkastelig Nødbro.

I December, da Vinteren stod for Døren, anlagdes i Nordsiden af Byen en Forsvarslinie langs Trenen, for det Tilfælde at Oversvømmelsen skulde tilfryse.

Eiderdiget med de mange Udgravninger, som paa Eidersiden selvfølgelig vare indskrænkede saa meget, som man troede det forsvarligt, samt den ene Trenesluse led ved Høivande og det stærke Vandtryk; ved idelige Bestiknings-

arbeider paa Digerne og hensigtssvarende Foranstaltninger ved Slusen lykkedes det at holde alt i anvendelig Stand.

Følgende Kolonneveie vare i det Væsentligste anlagte inden Angrebet: fra Greveshof til Treneskandsen og derfra videre ad den foran omtalte dækkede Forbindelsesvei og Trækfærge ind til Byen, fra Holmerporten Nord for Chausseen til Centralværket og videre til Blenderingen, flere Forbindelsesveie imellem Værkerne og Forposterne samt en Retraitevei fra Byens nordvestlige Del over Treneafløbet ved en Svingfærge og derfra til Schwabstedveien. Over Marskgrøfterne henlagdes lette Brædebroer, medens Kolonneveisarbeiderne over den bløde, fede Marsk medførte betydelige Arbeider, ligesom paa de vanskeligste Steder i Dannevirkestillingen.

Efter Angrebet ryddeliggjordes Gaderne i de afbrændte Kvarterer, og derved vandtes de fornødne Murbrokker til at holde Gader og Veie i farbar Stand; iblandt de Veie, der fordrede mest Arbeide, skal nævnes den indenfor Diget fra Mølleskandsen til Byporten, endvidere den fra Svingfærgen bag Groszgarten til Parkpladsen inde i Byen.

Der byggedes Vagthytter bag Treneskandsen, Centralværket og bag Færgehuset. I Byen indrettedes flere Bygninger til Belægning og enkelte til Brandstuer; desuden foretoges en Del Smaaarbeider og tilveiebragtes der de samme Bekvemmeligheder i Kvartererne, som ere anførte for Dannevirkestillingen.

Alle foran nævnte, efter Angrebet udførte Arbeider lededes af Kapitajn Ernst, som derved benyttede Premierlieutenant Carstensen og i kort Tid Sekondlieutenant Elben.

Eiderstedt.

For at sikre det Eiderstedske imod mindre Landgangsforsøg blev den nordre Eiderbred besat helt ud til Vollerwick, og der anlagdes Forskandsninger langs Floden.

Ved Vollerwick blev en gammel Skandse istandsat og forsynet med Palissaderinger, ved Katingsielslusen sattes en Palissadering tværs over Diget.

Eiderdiget fra Klein Alversum til Nord for Rodenspieker indrettedes til Forsvar for Fodfolk, og der anlagdes 8 forskellige Kanonindskæringer, hvoraf de 2 tæt Øst for Tønning Havneindløb; ved Rodenspieker- og Reimersbudsluserne sattes Palissaderinger tværs over Diget. Imellem Tønning og Rodenspieker, ved Foden af Eiderdiget, fandtes en 6' dyb, 12—18' bred Grav med mange Afløb til Eideren; disse Afløb spærredes ved smaa Dæmninger, hvorved opnaaedes en Oversvømmelse langs Digets Fod; foran denne lille Oversvømmelse anlagdes 6 smaa Brystværn, for hvis Besætning der over Graven og Grøfterne lagdes lette Brædebroer. Forhaanden værende, nordligere liggende Veie paa Forlandet gennemgravedes.

Over Havnemundingen ved Tønning tilveiebragtes der en Vei langs Diget ved at slaa en Bro paa 2 Fartøier og 1 Flydebro; bag Diget Øst for Tønning anlagdes Kolonneveie fra Chausseen ud til Kanonpladserne paa Diget og paa flere mellemfaldende Steder alene for Fodfolkets Skyld.

For at give Besætningen Leilighed til et seigere Forsvar imod et stærkere Angreb paa en Retraite imod Husum forberedtes Stillinger ved de 3 Vandløb, som ved Rodenspieker, Reimersbude og Saxfærge udmunde i Eideren, og hvor Diget spærredes ved Palissaderinger, idet der anlagdes Kanon- og Fodfolkbrystværn, og idet Vandløbene opstemmedes og ved Rodenspieker endnu forøgedes ved Indledning af Vand fra Eideren. Chaussébroerne over disse Vandløb forberedtes til Afbrydning, de øvrige Broer over dem bleve afbrudte og, hvor det behøvedes, erstattede ved let afkastelige Nødbroer.

Hvor Chausseerne fra Tønning og Frederikstad forene sig for samlede at gaa til Husum, anlagdes der med Front imod Büttelkog en Række af 10 Kanonpladser med foran liggende Brystværn for Fodfolk.

For det Tilfælde, at Eiderstedt maatte forlades, forberedtes en Stilling bag Mildeaa. En Oversvømmelse tilveiebragtes af Südermarsch, igjennem hvilken kun de 3 Veie til Husum, Rantrum og Ramsted holdtes tilgængelige, medens alle øvrige Veie oversvømmedes; de nævnte Overgangssteder over Aaen kunde forsvares fra anlagte Kanonpladser. Mildeaa, som er en kunstig Grav, hvori Geestvandet samles, og hvis Leie ligger høiere end Südermarsch, opstemmedes, og Vand indlededes i Marsken igjennem Sluserne ved Husum. Da imidlertid Husumchausseen ikke kunde undværes for Retraiten, opstemmedes Vandet ikke høiere end til Chausseens Overkant, og Südermarsch's Oversvømmelse var derfor kun af ringe Betydning; først naar Terrainet Syd for Mildeaa forlodes, kunde Oversvømmelsen fuldstændiggjøres ved Indledning af Vand igjennem Sluserne. For i paakommende Tilfælde hurtigere at kunne iværksætte Oversvømmelsen, var der ved Wisch og Oldersbek som ogsaa i Peterskog samlet høiere liggende Vandbeholdere ved Opstemning af Vandløbene.

Fornævnte Arbejder langs Eiderdiget udførtes væsentligst af Major Meincke og Premierlieutenant Hammer af 8de Bataillon, iøvrigt af Kapitain Ernst, der til Rekognosceringer og Forslag i kort Tid i Begyndelsen af Oktober havde Kapitain Schröder og til Arbejdernes Udførelse ligeledes i kort Tid Kapitain Jastrau og Premierlieutenant Bruun til Hjælp. En af Kapitain Owesen i Begyndelsen af Oktober foretagen Rekognoscering af Südermarsch benyttedes.

Treueversvømmelsen.

Omfanget af Treueversvømmelsen er tidligere omtalt, og om Befæstningsarbejderne bagved den er der kun lidet at anføre, da de indskrænkede sig til Anlæg af Løbegrave og Kanonindsikringer fra Ramsted til Holbüllhus for det Tilfælde, at Oversvømmelsen skulde tilfryse.

Af Kolonneveie anlagdes fra Leiren ved Lehmsick flere til følgende Steder i Stillingen langs Oversvømmelsen: Ramsted, Schwabsted, Hude, Süderhøvt, Holbüllhus og desuden en Kolonnevei til Winnert; langs Oversvømmelsen anlagdes en Patrouillegang.

Følgende almindelige Veie bleve vedligeholdte ved Vandafledning, Planering og Udfyldning af Huller, efter Omstændighederne med Sten eller Risværk

og Grus eller Sand, nemlig fra Schwabsted til Lehmsick, fra Winnert til Oldersbek, fra Winnert til Ostenfeld, fra Schwabsted over Ramsted og Oldersbek til Mildsted, fra Lehmsick til Ramsted samt fra Wisch til Rantrum.

Tæt ved Lehmsick byggedes en Leir for 1 Bataillon med Brandstue, Stald og øvrigt Tilbehør, Stalde for Artilleri og Ægtbønder, Pikethytter og Feltvagthytter samt anbragtes Gulve, Kogeskure, Ovne m. m., som anført for Dannevirkestillingen.

Brigaden byggede væsentligst ved egne Kræfter Leiren ved Lehmsick, iøvrigt udførtes de foran anførte Arbeider alle af Kapitain Ernst.

Femern.

Den 16de Juli 1850 indskibedes ved Høruphav en Landgangsexpedition under Major Vogt paa lidt over 1400 Mand, hvoriblandt 4 Feltkanoner med Betjeningsmandskab men uden Bespænding samt Kapitain Schovelin med 1 Sektion af 3die Deling. Den 17de om Morgenen gjordes Landgang ved Stabenhuk paa Femern.

For at kunne beskyde Farvandet i Femernsund blev der kort efter begyndt paa at istandsætte og forstærke 2 ældre Batterier ved Sundet, det ene Øst og det andet Vest for Færgegaarden, samt at anlægge et nyt imellem dem liggende, hvert Batteri til 4 Kanoner, idet der senere eftersendtes 4 24 Ø Kuglekanoner og 2 84 Ø Granatkanoner; de 2 ældre Batterier forsynedes hvert med et Krudtmagasin. Til Retraitestilling forberedtes først Halvøen ved Glambeksmølle og derefter den ved Flygge; ved Glambeksmølle anlagdes 3 Kanonpladser for det nu bspændte Feltartilleri; paa den anden Halvø anlagdes Nord for Flyggegaard et lukket Batteri med Bænke til 2 Kanoner. Senere anlagdes Kanonpladser ved begge Sundets Endepunkter, ved Strukkamp og Bergmølle samt ved Goldt, hvor der byggedes en lille Anlægsbro for Kanonbaade. Fra Sundet og i Retning af Burg anlagdes en Kolonnevei.

Da Vinteren nærmede sig, og der var Mulighed for, at man i det Mindste i nogen Tid maatte undvære Marinens Understøttelse, og da Nætterne tillige bleve lange og mørke, ansaa man det for rettest af Hensyn til Overfald efterhaanden at forandre Batterierne til lukkede Skandser, som det imidlertid var besværligt at skaffe en virkelig Hindringsgrav, da man traf Grundvandet allerede inden 6' Dybde og altsaa maatte gjøre Brystværnene høie og Gravene brede; begge de gamle Batterier og det ved Strukkamp palissaderedes i Struben; det østligste af de gamle Batterier ved Veien til Burg fik desuden Stormpæle paa Eskarpen. Som Vinterarbeide maa endnu anføres Opførelsen af 2 Vagthytter ved Sundet og Indretning af Færgegaarden til Belægning for 240 Soldater og af Flyggegaard for 160 Matroser.

Fornævnte Arbeider udførtes af Kapitain Schovelin med Soldater og Matroser.

Før.

Den 24de September afgik Kapitain Petersen til Før for til Forsvar for Øens Fodfolkstyrke og for Eskadren ved Vestkysten at anlægge en Redute. I den Anledning anlagdes en saadan ved Stranden Sydvest for Vyk, saaledes at den kunde beskyde Havnen, og den gjordes saa stor, at den kunde optage hele Fodfolksbesætningen og den Del af Kanonbaadsmandskabet, som ventedes at komme til at overvintre paa Øen. Da Reduten var sin Fuldendelse nær, blev den næsten ødelagt af Stormfloden Natten imellem den 2den og 3die Oktober; da man ikke uden meget betydelige Arbeider kunde istandsætte Skaden og vilde have endnu større Vanskelighed ved at sikre Værket imod en ny, maaske endog højere Stormflod, ansaa Kapitainen det for rettest at opkaste en ny Redute længere oppe paa Gesten og derhos omforme den gamle Redute til et aabent Batteri til Bestrygning af Farvandet og Indløbet til Havnen.

Den nye Redute var firekantet med 120 og 130' lange Sider, den havde et stærkt Feltværksprofil, Eskarpen var forsynet med Stormpæle, og Indgangen lukkedes med en Barriereport; i hver fremspringende Vinkel var der en Bænk til 2 Kanoner. Skandsen udstyredes indvendig med et Vagthus med Magasinlokale for Levnetsmidler samt med et stort, ogsaa for Marinen bestemt Krudtmagasin. Foruden den til et Batteri for 4 Kanoner omformede, gamle Redute anlagdes lige Syd for Havnemundingen endnu et Batteri for 2 Kanoner.

Landgangsbromateriel.

Efterat Landgangsbromateriellet var benyttet ved Assens til Indskibning af Tropperne, der overførtes til Aabenraa, flyttedes det til denne By og kort efter til Flensborg, hvor det blev til Felttogets Slutning. En Del af Mandskabet afgaves til Hæren og anvendtes, som det foran er omtalt, medens Resten benyttedes ved Ind- og Udskebninger ved Flensborg, Slesvig og Sliminde.

Da Ilandbringelsen af de svære Kanoner, især Bombekanoner, paa Femerns flade Kyster var særlig vanskelig, benyttedes dertil Landgangsbromateriellet; af dets 3 Pontoner sloges en Færge, hvormed Kanonerne den 21de og 22de August førtes til Land ved Færgebroen, hvor Vanddybden var $\frac{3}{4}$ —1'.

Landgangsbromateriellet befaledes af Sekondlieutenant Petersen.

Als.

Paa Als var der kun faa nye Arbeider at udføre; de vigtigste af disse vare følgende: et Batteri byggedes ved Høruphav, Kettingekirke indrettedes til Benyttelse som Reservekrudtmagasin, paa Sønderborgslot indrettedes Lazaret paa 350 Senge, og paa Augustenborgslot forandredes en Stald til et Lazaret paa 100 Senge; ved Alnoer og paa Dybbølhjerg sløifedes nogle fjendlige Forskandsninger. Den 3die November befaledes det at afbryde den ene af Skibsbroerne over Sundet.

Fra 31te August til Aarets Udgang lededes Arbeiderne af Premierlieutenant Aschlund, før og efter denne Tid af Kapitain Petersen.

Fredericia.

De under 9de November 1849 af Krigsministeriet befalede Arbejder ved Fredericia Fæstning vare i Hovedsagen fuldførte ved Krigens Gjenudbrud, og de bleve det senere fuldstændig tilligemed de enkelte andre Arbejder, der ere omtalte Side 64. Efter Kapitain Ernst's Afreise til Hæren den 16de August forestod Kapitain Brummer Arbejderne.

Depotstyrke.

Depotstyrkens Størrelse ses af efterstaaende Tabel.

Maaned.	Til Tjeneste ved Maanedens Begyndelse.					I Maanedens Løb afgivet til Hæren.				
	Under-officerer.	Trompetere.	Oversapeurer.	Sapeurer.	Rekruter.	Under-officerer.	Trompetere.	Oversapeurer.	Sapeurer.	Rekruter.
Juli 1850.....	2	”	”	16	”	”	”	”	”	”
August —	2	”	”	16	”	”	”	”	”	”
September —	2	”	”	17	”	1	”	”	3	”
Oktober —	2	”	”	16	”	”	”	”	”	”
November —	2	”	”	19	”	”	”	”	2	”
December —	4	”	4	17	50	”	”	”	2	”
Januar 1851	4	”	4	15	50	1	”	”	”	”
Februar —	3	”	4	13	53	1	”	”	”	37
Marts —	1	”	4	29	”	”	”	”	”	”

Rekruterne indkaldtes til Møde den 10de November, og en Del af dem afgik i Februar 1851 til Slesvig for at afløse ældre Mandskab, der skulde hjemsendes. Iøvrigt var Forbindelsen imellem Krigs- og Depotstyrken meget ringe.

Afslutningsarbejder.

Ligesom efter de forrige Felttog, saaledes ogsaa efter dette, bleve de fornødne Foranstaltninger strax efter Fredens Ikrafttræden tagne for at lette de Baand, som vare lagte paa de offentlige Samfærdelsmidler, og som grebe forstyrrende ind i private Forhold. For den offentlige Samfærdsel var der Lukningen af alle Veigjennemgravninger og Borttagelsen af Forhug over Veiene, Istandsættelsen af Broer og Stenkister, hvor saadanne havde været afbrudte, Borttagelsen af Hindringer i Vadesteder, samt Lukning af de gennemgravede Diger, der i Marsken ere et vigtigt Kommunikationsmiddel, at udføre. Fra de ualmindelig store, oversvømmede Arealer aflededes Vandet ved at gennemstikke Dæmningerne og ved i Marsken at aabne Sluserne. Dernæst bleve Ambulancetelte, Bavner, Kolonneveienes Markeringslægter og lignende spredt Materiel samlet

for senere at sælges i Forbindelse med Hytter, Stalde m. m.; Taxationer over forarsaget Skade afholdtes. Skibsbroen over Allsund blev afbrudt i Slutningen af Januar ifølge Krigsministeriets Befaling af 20de Januar 1851. Kristians Pleiehus og Exercerhus i Ekernførde sættes istand o. s. v.

Den 25de Februar 1851 gav Krigsministeriet Bestemmelser for Hærens Opløsning; overensstemmende dermed befalede Overkommandoen, at Feltingenieurdetachementet skulde opløses den 7de Marts. I Hertugdømmet Slesvig skulde Kapitain Ernst foreløbig forblive tilbage som høistbefalende Ingenieur-officer med 7 Officerer, 2 Kondukteurer, 8 Underofficerer, 5 Oversapeurer, 68 Sapeurer, 5 Officersoppassere, 11 Trainkudske, 8 Ride- og 22 Trækheste. Officererne fordeltes saaledes: Kapitain Owesen til Als, Kapitain Thulstrup med Premierlieutenant Aschlund til Ekernførde, Kapitain Jastrau, Premierlieutenanterne Good og Bauditz til Slesvig, Premierlieutenant Carstensen til Frederikstad; alle øvrige Officerer afgik til Bygnings- og Veitjenesten. Brotrainene, den Del af Kompagniernes Train, som der ikke var Brug for i Slesvig, sendtes tilligemed alt det værnepligtige Personel, som ikke skulde forblive til Tjeneste, til Fredericia, hvorfra det hjemsendtes af Troppe- og Trainkommandeurerne.

Fredsaarene 1851—63.

Ingenieurtropperne.

I de 14 Fredsaar, som fulgte efter Krigen, vare følgende Forhold, der berørte Ingenieurtropperne, de vigtigste.

Det 2det Ingenieurkompagni indlemmedes atter i Hæren og Korpset ved kongelig Resolution af 26de Marts 1852 og forlagdes den 6te September s. A. til Kjøbenhavn. Efter Hærloven af 1842 var dette Kompagni væsentlig mindre end 1ste; da der ingen Grund var til denne Forskjellighed, hævdedes den ved Krigsministeriets Befaling af 25de Juli 1854.

Da det fandtes ubekvemt at have 3 Ingenieurkompagnier umiddelbart under Korpsets Befaling, oprettedes ved kongelig Resolution af 11te Januar 1853 en „Kommando over Ingenieurtropperne“. Det var altsaa fra denne Dag at regne, at Tropperne dannede et selvstændigt Kommando, men, da en saadan ikke var optagen i Hærplanen af 1842, savnedes der i mange Henseender de fornødne Kræfter og Midler til at udstyre den som en selvstændig Hærafdeling i Lighed med f. Ex. en Fodfolksbataillon. Dette Savn hævdedes først ved Hærloven af 1867.

Det er allerede tidligere omtalt, at 3die Kompagni, Brokompagniet, efter Krigsministeriets Bestemmelse af 9de December 1848 overgik til Ingenieurkorpset, men at dette ikke var af lang Varighed. Vel blev Brokompagniet, da det ved kongelig Resolution af 26de Marts 1852 gjenoprettedes, saaledes som det bestod efter Planen af 1842, underlagt Ingenieurkorpset, men allerede ved kongelig Resolution af 12te Marts 1854 gik det tilbage til Artilleriet som

Følge af, at Korpset, da det ikke kunde opnaa Opfyldelsen af forskellige For- dringer, som det mente at burde stille med Hensyn til Kompagniets Uddannelse m. m., i Indstilling af 15de Februar 1854 havde udtalt en Tvivl om, at Kom- pagniet under de daværende Forhold vilde kunne organiseres fyldestgjørende under det, og særlig fremhævet, at Kompagniet ikke vilde kunne erklæres for tjenestedygtigt, forinden den manglende Færdighed i Ridning og Kjørsel var erhvervet. Denne fornyede Tilbagevenden til Artilleriet var ikke alene beklage- lig, fordi Korpset berøvedes en betydningsfuld Virksomhed, som stod i nøieste Forbindelse med Feltingenieurvirksomheden i Almindelighed, men ogsaa og væsentligst fordi det havde vist sig meget let at uddanne Kompagniet ikke alene i Broslagning, men ogsaa samtidig i Pionertjeneste, saaledes at Korpset altsaa berøvedes en Tilvæxt af Kræfter, som de forløbne 3 Krigsaaer uafbrudt havde vist, at det haardt trængte til.

Da Krigen i Slutningen af 1863 syntes nær forestaaende, bemyndigede Krigsministeriet den 24de November 1863 Ingenieurkorpset til at formere et 3die Kompagni, hvis Bestemmelse fornemmelig skulde være at anvendes som Brokompagni, og under 10de December s. A. approberede Ministeriet, at det forrige Pontonerkompagnis Underkorporaler og Menige forbeholdtes Korpset, men da vare desværre de 10 yngste Aargange ikke uddannede i Pionertjeneste.

Ingenieurtroppernes Udstyring.

Allerede efter Slaget ved Fredericia var Hæren kommen i Besiddelse af et stort Antal af de Sidevaaben, som brugtes af Oprørernes Fodfolk; da disse tidlig bleve prøvede ved Ingenieurtropperne og fundne langt hensigts- mæssigere som Faskinknive end de reglementerede Jæger-Hirschfængere, bleve de indførte ved Ordre fra Direktionen for Armeens Materiel af 16de Oktober 1854.

Geværet af Model 1828, som i 1848 havde afløst det af Model 1794, var ikke noget væsentligt Fremskridt, hvorfor efter forskellige Overveielser Materieldirektionen under 28de Juni 1854 bestemte det afkortede, franske Gevær af Model 1853 for Ingenieurtropperne.

Som det fremgaar af det Side 6—7 om Bæreapparaternes Anskaffelse Anførte, bleve disse paa Grund af Krigsforholdene i 1848 anskaffede noget hovedkulds; efter Krigen blev denne Sag derfor taget under Overveielse, og man kom da til det Resultat, at der var al Anledning til at udelade forskellige Redskaber, hvorfor der under Krigen aldrig havde været Anvendelse, og saavidt muligt at formindske Apparaternes Vægt. Ved Krigsministeriets Cirkulaire af 6te Juli 1855 fastsattes Bæreapparaternes Sammensætning som følger.

1. Lygteapparat: Blændlygte med Lys og Fyrtøi, Blikcylinder, Skrive- materialier, Tommestok, Seilgarn, Læderhylster med Bæreremme; Vægt 3,08 $\mathcal{Z}$.

2. Lægtehammerapparat: Lægtehammer, Tommestok, Tracerline, Skrive- materialier, Vridbor, Lærredspose, Læderhylster med Bæreremmene; Vægt 4,75 $\mathcal{Z}$.

3. Fuxsvandsapparat: Fuxsvands, Savfil, Trækkepind med Læghage, Alen- stok, Tracerline, Vridbor, Lærredspose, Læderhylster med Bæreremme; Vægt 6,00 $\mathcal{Z}$.

4. Spadeapparat: Spade, Stikline, Læderhylster med Bæreremme; Vægt 6,50 $\mathcal{R}$.
5. Hakkeapparat: Krydshakke, Læderhylster med Bæreremme; Vægt 6,19 $\mathcal{R}$.
6. Bindøxeapparat: Bindøxe, Sneglebor, Stemmejern, Tommestok, Tømmerblyant, 2 Læderhylstre med Bæreremme; Vægt 7,22 $\mathcal{R}$.
7. Haandøxeapparat: Haandøxe, Brækmeisel, Sneglebor, Stemmejern, Tommestok, Stiksav, Tømmerblyant, Vridbor, 2 Læderhylstre med Bæreremme; Vægt 6,75 $\mathcal{R}$.
8. Smedeværktøiaparat: Klohammer, Brækjern med Klo, Knibtang, Læderhylster med Bæreremme; Vægt 6,62 $\mathcal{R}$.

Det tidligere Apparat med Redskaber for Stenhuggere blev altsaa helt opgivet.

Allerede tidligere, den 11te Oktober 1854, havde Krigsministeriet approberet, at man med Hensyn til Apparaternes Antal skulde gaa ud fra en Sektionsinddeling paa 1 Underofficer, 1 Oversapeur og 12 Sapeurer, hvoraf Underofficeren skulde have Lægtehammerapparat, Oversapeuren Fuxsvandsapparat og Sapeurerne 6 Spade-, 2 Hakke-, 2 Bindøxe-, 1 Haandøxe- og 1 Smedeværktøiaparat. Lygteapparat skulde medføres af de ældre, ikke ved Sektionerne ansatte Underofficerer ved Kompagniet.

Det første Forslag til en Redskabsvogn for Ingenieurtropperne udarbejdedes af Kapitain Bruun, og hans Vogn kunde nærmest sammenlignes med en firespændig Møbelvogn med 4 Kasser, saaledes at Vognen uden Kasser bekvemt kunde anvendes til Transport af Faskiner, Skandsekurve, Palissader, Stormpæle o. s. v. Formodentlig har det været Vanskeligheden ved at tilvejebringe de fornødne, uddannede Kudske, der ikke kunne undværes til at kjøre Firespand, som har været Aarsagen til, at Vognen blev tospændig, men iøvrigt blev den overensstemmende med Kapitainens Forslag, saaledes som det endnu kan ses af de i Behold værende Vogne uden Fjedre. I Henhold til Krigsministeriets Skrivelse af 6te November 1863 skulde den første Prøvevogn anskaffes, men paa Grund af Krigsudsigterne befaledes den 30te s. M. 12 og den 24de December 15 Vogne anskaffede, ialt 28 Redskabsvogne, der kaldtes Kompagnivogne, fordi de vare bestemte til at følge Feltkompagnierne. Istedetfor 2 firespændige Vogne, som Kapitain Bruun havde foreslaaet, normeredes hvert Feltkompagni med 4 tospændige Vogne, der i Hovedsagen udstyredes som de nuværende Kompagnivogne, altsaa med Jordarbejdsredskaber for 1 Kompagni Fodfolk, Redskaber for c. 20 Tømrere og dertil nogle faa Materialier m. m., væsentligst bestemte til Nødbroslagning og Barrikadering.

Disse Vogne, der skulde træde istedetfor de store Færdselsvogne, som hidtil indkjøbtes ved Krigsberedskab og derfor ikke kunde være fuldt tilfredsstillende, vare altsaa den første Begyndelse til det betydelige og smukke Ingenieurmateriel, som senere normeredes, og som nu heldigvis næsten fuldstændig er tilstede.

De først færdige Vogne bleve udstyrede og sendte til Slesvig i Januar 1864 omtrent samtidig med Feltkompagniernes Oprettelse; i Løbet af Foraaret

anskaffedes de sidste af de 28 Vogne, saaledes at hvert af de 6 Feltkompagnier fik tildelt sin Park, og at der havdes 4 Vogne i Reserve ved den mobile Park.

Dannevirkestillingen.

Efterat den første slesvigske Krig var endt, nedsatte Krigsministeriet allerede den 3die Mai 1851 en Kommission for at overveie, hvilke fortifikatoriske Anlæg der behøvedes til Landets Sikring. Under 30te Juni s. A. afgav Kommissionen sin Betænkning, der for Dannevirkestillingen tilraadede Bevaringen af de vigtigste, i den nylig endte Krig anlagte Værker. Denne Betænkning tiltraadtes senere under 20de Juli 1852 af en den 3die s. M. nedsat Kommission.

Efterat Korpset havde drøftet, hvorledes de forskellige, foreslaaede Foranstaltninger vilde være at udføre, og hvilke Bekostninger de vilde medføre, nedsatte Krigsministeriet den 29de Januar 1855 atter en Kommission, som den 9de Januar 1857 indsendte sin enstemmig vedtagne Betænkning, hvorefter Dannevirkestillingen foresloges befæstet hovedsaglig ved Jordværker; endvidere foresloges, at Stillingen skulde gaa fra Eideren bag Sorgens, Trenens og Reideaens Oversvømmelser, langs Dannevirke, bag Slien til Store Bredning og derfra til Ekernførde, samt at Sliens Munding skulde befæstes permanent. Af de 32 Millioner Rdlr., som hele Landets Befæstningsvæsen beregnedes at skulle koste, faldt 2 Millioner paa Dannevirkestillingen og 2 Millioner paa Arbejderne ved Sliens Munding. Kommissionen udtalte sig endvidere for, at Arbejderne i Dannevirkestillingen burde paabegyndes, saasomt Forarbejderne kunde skaffes færdige.

Da Bekostningen overskred, hvad Ministeriet havde tænkt sig, beordredes Korpset under 26de Mai 1857 til at affatte et nyt Forslag, hvorefter Kommissionens Forslag ændredes saaledes, at et afsluttet Befæstningssystem for Landet kunde tilveiebringes for 12—15 Millioner Rdlr. Af Hensyn til de vigtigere Anlæg ved Kjøbenhavn, Fredericia og Dybbøl var i Korpsets den 5te September 1857 indsendte Forslag Summen for Dannevirkestillingen betydelig indskrænket, nemlig til 350,000 Rdlr. til Jordværkers Anlæg paa de vigtigste Steder og til Foranstaltninger til Vandløbenes Opstemning. I Overensstemmelse med dette Forslag opførte Krigsministeriet i Motiverne til det Lovforslag om Landets Forsvarsvæsen, som i Begyndelsen af 1858 forelagdes Rigsraadet, Dannevirkestillingens Befæstning til et Beløb af 350,000 Rdlr. iblandt de Arbejder, til hvis Projektering det ønskede et Beløb bevilget.

Beløbet blev ikke bevilget, men da Krigsministeriet senere fik Midler til Raadighed til de fornødne Opmaalingsarbejder, udførtes disse i 1859 og i første Halvdel af 1860 i Henhold til Krigsministeriets Bestemmelse af 16de Februar 1859. Under 29de Juni 1860 indsendte Ingenieurkorpset Resultaterne af de foretagne Arbejder til Krigsministeriet, som den 25de Juli befalede Korpset at udarbejde et paa de indvundne Oplysninger begrundet Forslag til Dannevirkestillingens Forstærkning ved Vandopstemning og andre Anlæg.

Ved Udgangen af 1860 var Forholdet til Tyskland blevet saa fare-

truende, at Udsigten til en nær forestaaende Krig var sandsynlig; Krigsministeriet paalagde derfor den 10de Januar 1861 Korpset at overveie de nødvendige og i kort Tid udførlige Befæstningsanlæg af rent feltfortifikatorisk Natur, der vilde være at udføre i Dannevirkestillingen under Forudsætning af en Krig, for at Korpset kunde være beredt paa med kort Varsel at begynde Arbejderne. De ifølge Befaling af 25de Juli 1860 foretagne Undersøgelser m. m. gjorde det muligt for Korpset allerede den 15de Januar at indsende et fuldstændigt Forslag til hele Stillingens Befæstning. Krigsministeriet forelagde Forslaget for en Kommission, der den 18de Januar i Et og Alt tiltraadte det og kun fremhævede det Ønskelige i, at Centrums venstre Fløi ved Bustrup blev forstærket saa meget som muligt.

Under 21de Januar 1861 befalede Krigsministeriet Korpset at træffe de nødvendige Forberedelser til at kunne begynde Arbeidet; den 16de Marts indsendte Korpset det endelige Forslag, og den 25de s. M. bemyndigedes det til at paabegynde Arbejderne. Allerede i Begyndelsen af Marts vare Ingeniørtropperne, med Undtagelse af 2 mindre til Sønderborg og Fredericia afgivne Detachementer, i den Anledning forlagte til Slesvig, hvor de forbleve til Slutningen af August.

Efter Modtagelsen af Korpsets Forslag af 15de Januar 1861 forlangte Krigsministeriet Artilleriets Betænkning med Hensyn til den foreslaaede Bestykning, 30 svære og 12 lettere Stykker Positionsskyts, foruden de 12 Feltbatterier. Under 5te Marts udtalte Artilleriet sig imod Anvendelsen af det foreslaaede Positionsskyts, især imod de svære Kanoner, og formente, at en Stilling med Værker af rent feltfortifikatorisk Natur kun kunde anses som en flygtig Forsvarsstilling, der burde forlades, naar et Angreb af overlegne Kræfter kunde ventes, og at der i en saadan Stilling kun burde anvendes faa og lette Stykker Positionsskyts; Artilleriet foreslog derfor, at Antallet og Kalibret formindskedes til 27 Stykker 12 $\times$ Kuglekanoner og 24 $\times$ Granatkanoner med 2 84 $\times$ Bombekanoner og 2 24 $\times$ Granatkanoner i Reserve samt til Strube- og Flankeforsvar 100 Espingoler. Krigsministeriets Opfattelse af Stillingens Betydning var derimod, at der i den skulde ydes et længere og kraftigt Forsvar, og at et stort Antal Positionsskyts paa en Maade skulde bøde paa Værkernes Svaghed. Efter nærmere Overveielse med Artillerimajor Tillisch foresloges anvendt 96 svære og lette Kanoner, hvilket Forslag senere, efterat Artillerigeneral Fibiger havde beset Stillingen, den 24de Juli forøgedes til 159, nemlig 101 i Centrum, 32 paa venstre og 26 paa høire Fløi. Senere forøgedes dette Antal yderligere med 17.

Under 18de April 1861 forlangte Krigsministeriet en Udtalelse om Dannevirkestillingen fra 2den Generalkommando, der i den Anledning nedsatte en Kommission, som under 28de Juni s. A. henlede Opmærksomheden paa følgende Forstærkningsarbejder ved Stillingen. I Centrum foresloges Befæstning af Ris- og Galgebjerget ved Bustrup, af Dannevirkevold, hvor den afbrydes af Bustrupslugten, samt Batterier paa Mevenberg og ved Holm; paa venstre Fløi foresloges en Gjennemgravning af Halvøen Paløre paa den nordre Slibred, Nord for Steksvig, samt en Befæstning ved Sliens Munding;

paa høire Fløi foresloges Anlæg af et Brohoved Syd for Eideren lige overfor Frederikstad.

Med de foran foreslaaede Tilføielser blev Korpsets fornævnte Forslag af 16de Marts 1861 fulgt og gennemført i alle sine Hovedtræk paa Befæstningerne ved Sliens Munding samt paa Ris- og Galgebjerget nær, saaledes som det senere nærmere beskrives. Da de politiske Forhold efter Arbeidernes Paabegyndelse i April 1861 stillede sig noget fredeligere, kom dette enkelte Anlæg til Gode, idet de fra feltfortifikatoriske Værker bleve mere provisoriske med stærkere Profiler.

Paa Siderne 75—76 er der givet en Beskrivelse af Terrainet, og Stillingen fulgte i alt Væsentligt de i 1850 befæstede Linier, dog med høire Fløi noget fremskudt, nemlig bag den opstemmede Sorgflod, og Centrums venstre Fløi trukken bag Bustrupdam; i Centrum opstemmedes Reideaa paa de Holingsted nærmest liggende $1\frac{1}{4}$ Mil paa saa betryggende Maade, at der af den omtrent $10\frac{1}{2}$ Mil lange Stilling fra Sliens Munding til Frederikstad kun var lidt over $\frac{3}{4}$ Mil, som manglede Dækning af en mægtig, naturlig eller kunstig, Vandforhindring.

Som det fremgaar af det Følgende, blev der i 1861 anlagt 49 Værker med en Del Forbindelseslinier, der tilsammen kunde afgive Plads for 323 Kanoner.

Centrum af Dannevirkestillingen 1861.

Nord for Dannevirkevold naaede Linien ikke som i 1850 ud til Hadebynor, men førtes bag Bustrupdam, hvor der imellem Slien og den gamle Vold skulde anlægges 8 Værker for at forhindre en Fremtrængen ad Ekernførdechausseen og det lave Land imellem denne og Slien og for at beherske Bustrupplateauet. Af de 8 Værker anlagdes i 1861 følgende 6: I, en Fleche tæt ved Slien for 4 Kanoner og nogle faa Infanterister; II, en længere sammenhængende Linie fra Odderkulen (Bustrupdams Afløb til Slien), tværs over Chausseen og langs den første i Bustrupdam fremspringende Pynt; Linien endte imod Nord med en Blending for 2 Kanoner men var iøvrigt bestemt for Fodfolk; Værket fuldførtes ikke over Chausseen, og der hvor Bygningers Expropriation behøvedes; bag Blendingen anlagdes et aabent Batteri for 5 Kanoner, og bag Fodfolksbrystværnet begyndtes der paa en dækket Forbindelsesgang ind til Byen; III, et Batteri for 2 Kanoner og nogle faa Infanterister paa Høiderne tæt udenfor Friederichsberg; VI, et Batteri for 4 Kanoner med dækket Forbindelsesvei til et Skulderværn for Forstillingerne; VII og VIII, Lynetter, hver for 8 Kanoner, tæt ved Skrænten Nord for den gamle Vold. VI og VII vare forbundne med en til Forsvar for Fodfolk indrettet, dækket Forbindelsesvei.

Imellem VIII og Dannevirkekro førtes Linien foran Volden langs Forlængelsen af Bustruplugten og derefter langs det høie Terrain udenom Store Dannevirke til Kroen. For at skaffe Støttestruer tilveie for den mobile Armé anlagdes her følgende Værker: IX, en Lynette for 8 Kanoner, og X, en Redute for 11 Kanoner og Fodfolk, langs fornævnte Slugt; Reduten

havde Blokhús og i Indgangen Barriereport; XI, en Lynette for 7 Kanoner og Fodfolk til Venstre af Store Dannevirke; XII, en Redute foran Store Dannevirke ganske som X; XIII, en Lynette til Venstre foran Kroen, omtrent som XI.

Fra Dannevirkekro fulgtes Dannevirkevolden til dens vestlige Ende Nordvest for Grosz Reide, men den benyttedes ikke ganske paa samme Maade paa hele denne Længde. Med samme Formaal som Værkerne IX—XIII anlagdes paa Strækningen fra Kroen til Nord for Klein Reide: XIV, XVI og XVIII, Reduter i selve den gamle Volds Linie, hver for 11 Kanoner og Fodfolk, med Blokhús og Krudtmagasin færdige til Reisning og med Barriereport i Indgangen; Ildliniernes Høide over Terrainet var 29' for ikke at blive domineret fra Dannevirkevold, og Skandserne havde ingen Grav, da Jorden toges fra Volden, hvori der derved fremkom brede Gjennemgange paa Siderne af Reduterne; XV og XVII, Reduter hver for 11 Kanoner og Fodfolk, foran Volden og foran Mellemrummene af fornævnte 3 Reduter; Ildliniernes Høide over Terrainet var 24', og Skandserne havde Barriereport i Indgangen og Krudtmagasin færdigt til Reisning.

Vest for Klein Reide lige til Hollingsted byggedes 7 Dæmninger, for at der kunde dannes en Oversvømmelse; derved fik denne Del af Stillingen en helt anden Karakter, idet Hovedformaalet med de her anlagte Skandser blev rent defensivt, nemlig Forsvar af Dæmningerne. Ved den 1ste Dæmning nærmest Hollingsted kunde Vandet stemmes 6' høit, ved hver af de andre 4'; for at bøde noget paa den ringe Vanddybde oprensedes Aabunden, og der udgravedes i Dalbunden 5500 Alen Længdegrave; for at bøde noget paa Reideaaens ringe Vandmængde blev den ældre, 5000 Alen lange Rømlandskanal dels udgravet og dels istandsat for at kunne indlede Vandet fra Sylvestedaa til Fyldning af det største Bassin ovenfor 1ste Dæmning; for at forhindre en for stor Udbredelse af Oversvømmelsen var der langs den nordlige Side lagt 4125 Alen Sidedæmning. De 7 Dæmninger havde tilsammen 14605 Alens Længde; den 1ste Dæmning, der dannede Grænsen imellem Trenens og Reideaaens Oversvømmelser, begyndte ved Rømlandskanalen, gik derfra langs Østsiden af den tørt liggende, lille Bakke Syd for Hollingsted og derfra til Klove. Dæmningerne vare forsynede med Overfald eller Sluser med Stemmeværk.

Til Beskyttelse af denne Oversvømmelse anlagdes følgende Skandser: XIX, en Lynette for 6 Kanoner og Fodfolk, tæt foran Dannevirkevold, hvor denne forandrer Retning og bliver lavere, til Beskydning af 7de og 6te Dæmning; XX, en Lynette for 5 Kanoner og Fodfolk, foran Volden til Beskydning af 5te Dæmning; XXI, en Lynette for 4 Kanoner og Fodfolk, ved Enden af Volden til Beskydning af 4de Dæmning; XXII og XXIII, Lynetter som XXI, til Beskydning af 3die og 2den Dæmning; XXIV, en Skandse for 4 Kanoner og Fodfolk, paa den fornævnte lille Bakke Syd for Hollingsted til Beskydning af den sydlige Del af 1ste Dæmning og af Veien til Klove. Fra denne Skandse udgik en dækket Forbindelsesvei, hvori der var Plads for 2 Kanoner, til XXV, en afstumpet Fleche for 4 Kanoner og Fodfolk, til Beskydning af det foran liggende Værk XXVII og af den igjennem oversvømmet Terrain anlagte

Forbindelsesvei, der førte til det sydligere liggende Værk XXVI, en afstumpet Fleche for 4 Kanoner og Fodfolk, tværs over Veien (Arbeidet paa selve Veien udførtes ikke i 1861) fra Klove til Bünge, bestemt til Beskydning af Veien og Flankering af det foran Klove liggende Værk XXVII, en afstumpet Fleche for 5 Kanoner og Fodfolk; de 2 sidst nævnte Skandser anlagdes saavel for at sikre Forbindelsen med Stapelholm over Bünge og Wolde som for at danne et Brohoved foran Oversvømmelsen, hvorfra offensive Bevægelser kunde foretages, hvis Fjenden trængte frem imod Linien ved Kurborg.

I Dannevirkestillingens Centrum blev der saaledes i 1861 opført 25 Skandser med Pladser til 174 Kanoner, selvfølgelig uden at man gjorde Regning paa, at alle disse Pladser samtidig skulde blive benyttede ved den første Armering. Bag Bustrupdam var der 6 Skandser med 33 Kanonpladser, imellem denne og Oversvømmelsen 10 Skandser med 99 Kanonpladser, og til Forsvar af Oversvømmelsen var der anlagt 9 Skandser med Pladser for 42 Kanoner.

Da de slette Veie Nord for Stillingen i 1850 havde medført meget væsentlige Ulemper, begyndte man i 1861 paa Anlæg af de vigtigste Kolonneveie, dog uden af pekuniaire Hensyn at undlade Ombygning eller Istandsættelse af eksisterende Veie, hvor saadanne hensigtsmæssig vilde kunne benyttes.

Arbejderne lededes af Major Schrøder med Hjælp af Premierlieutenant Asmussen, Sekondlieutenanterne F. Keyper, O. Larssen, E. Åhmann og Jørgensen. Veiarbejderne forestodes af Kapitain Thulstrup.

Centrum af Dannevirkestillingen 1862—63.

Den 26de September 1861 indsendte Korpset Beretning om de udførte Arbejder og paapegede deri tillige de Foranstaltninger, det var ønskeligt at kunne træffe i den nærmeste Fremtid. Med de knapt tilstaaede Midler udførtes i 1862—63 følgende Arbejder: Odderkanalen blev oprenset, saaledes at den dannede en væsentlig Hindring for en Fjendes Fremtrængen langs Slien; Forbindelsesveien fra II indtil Byen fuldførtes; imellem VIII, IX og X anlagdes dækkede Forbindelsesveie, hvorfra nogle fra Skandserne usete Slugter kunde beskydes; imellem XIV og XVIII reguleredes Dannevirkevold for at forøge dens Betydning som Hindring og for at gjøre den anvendelig for Fodfolk og for Feltskyts, hvortil der i hvert af de 2 Mellemrum gjordes Plads for 2 Batterier; foran XIV, XVI og XVIII anlagdes Glacier, dels for at danne Masker foran de store Aabninger i Volden paa Siderne af Skandserne, dels for at dække de Palissaderinger, som ved Krigsberedskab skulde sættes udenom Reduterne; i Reidedalen forstærkedes flere af Dæmningerne og udgravedes flere Længdegrave.

De i 1861 begyndte Kolonneveisarbejder fuldførtes, nemlig fra Bustrup—Dannevirkeveien, Nord for VIII, over Anettenhøje, igjennem Thiergarten til Veien Nord for denne; fra fornævnte Vei, ved Store Dannevirke, over Pøhlerdam, igjennem Pøhlhegn, forbi Nykro og Holdpust til Lyrskovveien; fra Husumveien, ved XV, Vest om Byerne igjennem Friederichsaue til Bollingstedveien;

fra Friederichsberg i sydvestlig Retning til den førstnævnte Kolonnevei; fra Anettenhøe, Syd om Pøhlerdam til Oxeveien Syd for Hysby.

Foranførte Skandsearbeider udførtes af Major Schrøder med Hjælp af Sekondlieutenant Åhmann og i kort Tid af Sekondlieutenant Meyer; Veiarbeiderne udførtes af Kapitain Thulstrup.

Venstre Fløi af Dannevirkestillingen 1861.

De i 1861 ved Mysunde anlagte Værker dannede et Brohoved, bestaaende af 2 Rækker Værker i de 2 i 1850 anlagte Linier (se Side 87) og af det egentlige Brohoved. I forreste Linie laa Lynette a, Øst for Landeveien, for 10 Kanoner og Fodfolk og med Blokhus, Krudtmagasin og palissaderet Strube; Lynette b, Vest for Landeveien, for 8 Kanoner og iøvrigt som a. I anden Linie laa den afstumpede Fleche c for 2 Kanoner og Fodfolk, Lynette d for 8 Kanoner og Fodfolk samt Lynette e for 4 Kanoner og Fodfolk. Brohovedet f, foran den udsete Broplads ved Sundets nordre Ende, bestod af en lille Lynette med en Fleche paa hver Side og var kun bestemt for Fodfolk.

Til Befæstning af den fremskudte Kokkendorfstilling imellem Store Bredning og Ekernførde forberedtes en Oversvømmelse af Østerbækken, i hvilken Anledning der langs Slien anlagdes en 2366 Alen lang Dæmning for at kunne opstemme Vandet i Øster- og Noelsbækken; Østerbækkens Dal var skilt fra Noelsbækkens ved en Dæmning med et Gjennemløb, der skulde lukkes, naar Noelsbækken ikke længere kunde bidrage til Oversvømmelse af Østerbækkens Dal. Til yderligere Opstemning af Østerbækken anlagdes en Dæmning tæt Øst for Holm.

Til Forsvar af Dæmningen langs Slien anlagdes ved dens østre Ende et Værk for 2 Kanoner og Fodfolk, og til Forsvar af Dæmningen ved Holm ved dens nordre Ende et Værk for 6 Kanoner og Fodfolk.

Tæt Nord for Ekernførde ved Borrebykirke anlagdes et Værk for 6 Kanoner til Beskydning af Dæmningen imellem Noret og Fjorden og af den nærmest derved liggende Del af Byen.

Paa Dannevirkestillingens venstre Fløi blev der saaledes i 1861 anlagt 9 Skandser med 46 Kanonpladser, nemlig ved Mysunde 6 Skandser med 32 Kanonpladser og i den fremskudte Stilling 3 Skandser med 14 Kanonpladser.

Arbejderne lededes af Major Arnholtz med Hjælp af Kapitain Bruun og Premierlieutenant Bangert.

Venstre Fløi af Dannevirkestillingen 1862—63.

For at kunne imødegaa Forsøget paa at gaa over det snevre Sted af Slien ved Steksvig anlagdes tværs over Halvøen Paløre et for Fodfolk bestemt Brystværn, der flankeredes af 3 Lynetter, hvoraf hver havde Plads for 4—5 Kanoner.

Der anskaffedes Tømmer til en Skibsbro over Mysund.

Arbejderne lededes af Major Schrøder med Hjælp af Sekondlieutenant O. Larssen.

Høire Fløi af Dannevirkestillingen 1861.

Eggen Nord for Eideren fra Ervde til Frederikstad og derfra til Vesterhavet Syd for Husum er lav Marsk, der for Størstedelen hurtig kan sættes under Vand ved under Høivande at aabne for Hovedsluserne ved Sorgens og Trenens Udløb i Eideren og ved Mildeaaens Udløb i Vesterhavet. Over Overfladen af denne mægtige, henved 4 Mile lange og for det Meste over $\frac{1}{4}$ Mil brede Vandflade hæver sig foruden enkelte betydningsløse Pletter kun Diger, Chausseer og det lidt høiere Land imellem Sorgens og Trenens Dale fra Wolde over Süderstapel til Drage samt det imellem Eideren og Trenen ved Frederikstad. Ved hensynsløs Indleden af Havvandet kan man altsaa give hele Stillings høire Fløi en ganske overordentlig defensiv Styrke, da der kun bliver at forsvare Süderstapel, Frederikstad og enkelte over Vandet ragende, smalle Veie eller Diger. Ved Hjælp af Sluserne i Mellemdigerne har Forsvareren det i sin Magt at tilveiebringe Oversvømmelsen delvis, ligesom han kan lade én Del af Oversvømmelsen hjælpe paa en anden. Igjennem Træ- og Stenslusen vilde man saaledes kunne oversvømme Sorgdalen, da Bünge-Woldeveien og Forbindelsesveien imellem XXV og XXVI adskilte denne Oversvømmelse fra Trededalen. Igjennem Sluserne ved Frederikstad vilde man kunne oversvømme Trededalen helt til Holm, da Tredediget imellem Ramsted og Koldenbüttel adskilte denne Oversvømmelse fra Südermarsch, som kan oversvømmes igjennem Halbermondslusen ved Husum.

De i 1861 udførte Arbejder, der angik Oversvømmelsen, vare følgende: Eftersyn af de foran nævnte Hovedsluser og deres Forsyning med Ebbeporte for i Ebbetiden at kunne forhindre, at Vandet fra Oversvømmelsen atter løb ud; Eftersyn af en Sluse i Tredediget ved Ramsted; Anlæg af en Sluse i Veidæmningen Bünge—Wolde med Sluseport og Bro.

Formaalet for Befæstningsarbejderne var dels at sikre sig Sluserne, dels at vanskeliggjøre Fjendens Fremtrængen ad de enkelte Veie og dels at sikre sig Frederikstad og Süderstapel, der imod Syd kun vare dækkede af Eideren.

Ved Süderstapel anlagdes 2 smaa Værker paa Diget til Beskydning af Eideren og dens Diger paa begge Sider, nemlig 2 afstumpede Flecher, hver for 2 Kanoner, den ene tillige for Fodfolk.

Paa Digerne fra Oldefeldkog til Schwabsted, der skulde benyttes som Retraitevei fra Süderstapel og Frederikstad, anlagdes en Redute for 4 Kanoner og Fodfolk, tæt Syd for Schwabsted paa den lille Halvø, som Trenen danner; en afstumpet Fleche for 4 Kanoner og Fodfolk paa Geerlandsdiget Øst for Mildekog; en Fleche for 2 Kanoner og Fodfolk ved Butner- og Krummdeichs Sammenstød.

Frederikstads Diger Øst, Syd og Vest for Byen dannede en sammenhængende Linie, i hvilken der anlagdes følgende Værker: 2 m, en afstumpet

Fleche for 4 Kanoner og Fodfolk, paa det søndre Trededige i det vestre Hjørne af Mildekog; 2 l, en Redute for 7 Kanoner og Fodfolk, ved samme Diges Overskæring med Rendsborgchausseen; 2 k, en Lynette for 9 Kanoner og Fodfolk, ved samme Diges Sammenstød med Eiderdiget (Mølleskandsen fra 1850); herfra kunde beskydes det foranliggende Eiderdiges indvendige Side og Forlandet foran Eiderdiget imod Vest; 2 i, et blanderet Batteri for 2 Kanoner, paa Eiderdiget Syd for Byen til Beskydning af Eiderdigets udvendige Side; Blendingen var afbunden, men ikke reist; 2 h, et vestligere Værk for 6 Kanoner, paa samme Dige især til Beskydning af Eiderdigets udvendige Side; til 2 af Kanonerne var der afbunden en Blending, som heller ikke reistes; 2 g, et Værk for 7 Kanoner og Fodfolk, ved Sammenstødet af Eiderdiget med det vestre Trededige; 2 f, et Værk for 7 Kanoner og Fodfolk, udenom Møllerne paa det vestre Trededige; 2 b, en afstumpet Fleche for 8 Kanoner og Fodfolk, tværs over Husumchausseen; Værket var ikke fuldført over selve Veien; 2 a, et Værk for 2 Kanoner, paa samme Dige, hvor dette bøier imod Øst, til Beskydning af Veien til Koldenbüttel. Til fornævnte Værker vare 7 Krudtmagasiner afbundne, men ikke reiste. Hele Veien rundt imellem de fornævnte Værker tjente Digerne som Forbindelsesveie, og tillige vare de indrettede til Forsvar saavel for Fodfolk som paa hvert af 2 Steder for 2 Kanoner.

Vest for Husum og Nord for Mildeaaens Udløb anlagdes en afstumpet Fleche for 3 Kanoner til Beskydning af Forlandet udenfor Havdiget.

Paa Dannevirkestillingens høire Fløi blev der saaledes i 1861 bygget 15 Skandser med Pladser til 73 Kanoner, nemlig ved Süderstapel 2 Skandser med 4 Kanonpladser, paa Digerne 3 Skandser med 10 Kanonpladser, i Frederikstad 9 Skandser og Pladser til 56 Kanoner, ved Husum 1 Skandse for 3 Kanoner.

Skandsearbejderne lededes af Kapitain Brummer med Sekondlieutenanterne Høncke og Meyer til Hjælp. Slusearbejderne forestodes af Kapitain, Digeinspektur Carstensen.

Høire Fløi af Dannevirkestillingen 1862—63.

Syd for Eideren paa den lige overfor Frederikstad liggende Halvø, der dannes af Eideren, anlagdes et Brohoved for at forhindre, at Fjenden dækket af det holstenske Eiderdige kunde anlægge sine Batterier umiddelbart foran Frederikstads Befæstning og for at beskyde det indenfor Diget liggende Terrain. Tværs over Halvøen og støttende sig med begge Ender til Eiderdiget anlagdes et for Fodfolk bestemt Brystværn. Foran dette Brystværn byggedes en stor Redute med Ildlinierne 21' over Terrainet for ikke at domineres fra Digerne og, som Brystværnet, med foranliggende bred og vaad Grav; den var indrettet for 9 Kanoner og Fodfolk.

Paa den før omtalte Retraitevei forhøiedes Veien fra Seeth forbi Reduten Syd for Schwabsted, saa at den vilde naa over en mulig iværksat Oversvømmelse; dog blev en Bro, der ved Krigsberedskab paatænkes bygget som Nødbro over Trenen, ikke slaet.

Arbejderne lededes af Major Schrøder med Hjælp af Sekondlieutenant Høncke.

Dybbølstillingen.

Den under Dannevirkestillingen omtalte Kommission af 3die Mai 1851 foreslog Dybbølstillingen permanent befæstet, og dette Forslag blev tiltraadt den 20de Juli 1852 af en under 3die s. M. nedsat Kommission.

Ifølge det derefter af Korpset udarbejdede Forslag af 29de Marts 1853 skulde der paa Dybbølbjerg anlægges 3 stærke, permanente Forter, ved Alssund 2 Brohoveder, understøttede af Batterier paa Als, medens Sønderborg blev omgivet med en Række svagere Forter. Omkostningerne ansloges til 2300000 Rdlr. Dette Forslag forelagdes ogsaa den tidligere omtalte Kommission af 29de Januar 1855, der den 9de Januar 1857 tiltraadte Befæstningerne i Sundved men fraraadede de permanente Værker omkring Sønderborg; Bekostningen formindskedes derved til 2 Millioner Rdlr.

Kommissionens Forslag optoges i det af Korpset den 5te September 1857 indsendte Forslag, dog med den væsentlige Forandring, at de 3 stærke Forter skulde have en langt svagere Konstruktion, da Krigsministeriet havde nedsat Omkostningerne til 794000 Rdlr. foruden Udgifterne til Armeringen. En nærmere Udarbejdelse af dette Forslag blev ikke foretaget, da Rigsraadet ogsaa her nægtede den begjærede Sum til Projekteringsarbejder.

Paa Grund af Udsigten til en nær forestaaende Krig med Tyskland indbefattedes Dybbølstillingen i den før omtalte Befaling af 10de Januar 1861 om Befæstningsforslag af ren feltfortifikatorisk Natur. Korpsets Forslag indsendtes den 31te Januar og gik ud paa Opførelsen af 6 Reduter med Blokhuse og Stormpæle samt nogle Kanonpladser langs Kammen af Dybbølbjerg; endvidere foresloges et Brohoved som det i 1848 byggede og en Række Batterier paa Als. I Reduterne foresloges anvendt 48, i Brohovedet 8 og langs Alssund 36 Kanoner, ialt 92, foruden en Afdeling af Marinen til Understøttelse af venstre Fløi. Dette Forslag blev tilstillet en Kommission, og efter Modtagelsen af dennes Betænkning forlangte Krigsministeriet den 16de Februar Korpsets Betænkning angaaende nogle foreslaaede Forandringer, hvorhos det bemyndigedes til at træffe Foranstaltning til Paabegyndelsen af de Arbejder, hvorom der ikke havde været Meningsforskjel. Efter en Indstilling fra Korpset af 22de Februar, hvorpaa intet Svar indløb, og efter at Korpset den 16de Marts havde anmodet om en almindelig Bemyndigelse til at paabegynde Arbejderne, gaves en saadan den 25de Marts 1861.

Dybbøl og Als 1861.

Imellem Vemmingbund og Alssund omtrent $\frac{1}{4}$ Mil foran Færgestedet lige overfor Sønderborg hæver sig Dybbølbjerg til en Høide af 213' over Havet, dominerende det til alle Sider heldende Terrain, der for en Stilling med Front imod Vest er meget gunstigt Nord for Flensborgchausseen, derimod mindre gunstigt Syd for denne Vei, dels fordi Forterrainet her er høiest og altsaa mindst domineret, dels fordi Affaldet imod Vemmingbund er steilt med flere i døde

Vinkler liggende Slugter, og dels fordi man fra Broager kunde enfilere Stillingens venstre Fløi med de dengang dog lidet kjendte, rifledede Kanoner. Fra Batterier paa Als kunde Stillingens høire Fløi flankeres, og hele det bag Stillingen liggende Terrain fuldstændig beherskes. Hele Egnen var gjenemskaaren af mange levende Hegn, og tæt foran Stillingen laa Østerdybbøl og Suurlykkegaardene.

Den valgte Stilling paa Dybbølbjerg var den i 1849 paabegyndte, men opgivne, langs Plateauets fremadvendende Rand, og de i 1861 udførte Forskandningsarbejder vare følgende: I, en Redute for 7 Kanoner og Fodfolk, tæt ved den steile Skrænt imod Vemmingbund til Beskydning af Skrænten og Forstranden; den havde et Blokhuis, Barriereport i Indgangen samt Krudt- og Fyldemagasiner, ligesom alle de følgende af Beton; II, en Redute for 10 Kanoner og Fodfolk, noget nordligere til Beskydning dels af Forterrainet, dels af Broager, hvorimod der kunde rettes 5 af Kanonerne; den havde et Blokhuis, Krudt- og Fyldemagasin, muret Brønd, Barriereport og Rullebro over Graven; III, en aaben Kanonplads for 5 Kanoner, paa en fremspringende Pynt foran IV; den havde Krudt- og Fyldemagasin; IV, en Redute for 13 Kanoner og Fodfolk, noget tilbagetrukket tæt Syd for Chausseen; den havde Blokhuis, Krudt- og Fyldemagasin samt Barriereport; V, en aaben Kanonplads for 5 Kanoner, paa Stillingens høieste Punkt; VI, Stillingens største Redute for 19 Kanoner og Fodfolk, tæt Nord for V; den havde Blokhuis, 2 Krudt- og Fyldemagasiner, Barriereport og Rullebro; Reduten monteredes med 17 Kanoner; VII, en aaben Kanonplads for 4 Kanoner, bag VI til Beskydning af Slugten mellem VI og VIII; VIII, en Redute for 13 Kanoner og Fodfolk, paa den fremspringende Pynt Nord for Slugten; den havde Blokhuis, Krudt- og Fyldemagasin samt Barriereport; IX, en Redute for 10 Kanoner og Fodfolk, henved 1000 Alen Nord for VIII, den største Afstand imellem 2 af Stillingens Værker; den havde Blokhuis, Krudt- og Fyldemagasin, Barriereport og Rullebro; denne Redute var den eneste, hvis Glacis fuldførtes i 1861; X, en Redute for 9 Kanoner og Fodfolk, Stillingens nordligste Skandse, tæt ved Aabenraaveien; den havde Blokhuis, Krudt- og Fyldemagasin samt Barriereport. I alle 10 Reduter og Kanonpladser var der altsaa Plads til 95 Kanoner. Terrainet indtil 3000 Alen foran Stillingen opmaaltes og nivelleredes.

Begge Brohovederne fra forrige Krig, det nordre og søndre, forstærkedes; i det nordre Brohoved foran Frederik den 7des Bro gjordes der Plads til 4 Kanoner, iøvrigt paaregnedes kun Fodfolk.

Af Batterierne paa Alssiden af Sundet bevaredes fra forrige Krig Møllebatteriet bag Sønderborgslot for 4 Kanoner, Kirkebatteriet paa Kirkebakken for 6 Kanoner og det omtrent lige overfor X liggende Flankebatteri for 7 Kanoner. I Augustenborgfjord byggedes en Anlægsbro.

Fornævnte Arbejder lededes af Kapitain Good, der til Hjælp havde Premierlieutenant Koefoed, Sekondlieutenanterne Dyhr, Tobiesen og Wright.

Dybbøl og Als 1862—63.

Af Mangel paa Penge udførtes i de følgende 2 Aar kun faa Arbejder. En Del Bridskemateriel anskaffedes, i Reduternes Indgange borttoges Barriereportene

med de tilstødende Palissader, Rullebroer forfærdigedes til Reduterne I, IV, VIII og IX, Glaciarbejderne fortsattes, men tilendebragtes ikke. Alskysten imod Sundet blev opmaalt og nivelleret.

Fornævnte Arbejder lededes af Kapitain Petersen, som til Hjælp havde Sekondlieutenant Wright.*)

Krigsforberedelserne 1863—64.

Dannevirkestillingen.

Da de politiske Forhold i Efteraaret 1863 bleve mere og mere truende, blev der, samtidig med at man begyndte med at sætte Hæren paa Krigsfod, begyndt paa at sætte Dannevirkestillingen i Forsvarsstand.

Af det tidligere Anførte fremgaar det, at i Efteraaret 1863 vare alle Foranstaltninger tagne for i meget kort Tid at kunne tilveiebringe Oversvømmelserne, og at Jordarbejderne vare færdige saa godt som ved alle de større Skandser; men det vil ogsaa af det tidligere Anførte fremgaa, at der dog tilbage stod meget af det Skandsearbejde, som helst maatte have været færdigt, inden der blev lagt sidste Haand paa at sætte Stillingen i Forsvarsstand; enkelte Værker vare saaledes ikke paabegyndte, andre ikke fuldførte, der manglede flere af de dækkede Forbindelsesveie imellem Skandserne, Batterierne for Positionsskyts langs den nordre Slibred manglede ganske, m. m.; der havde vel Blenderinger og nogle faa Krudtmagasiner samt en Del Palissader og Barriereporte færdige til Anvendelse, men ikke i tilstrækkelig Mængde. Til disse manglende Arbejder vilde der til enhver Tid ved Krigsberedskab komme andre, som man altid vil udsætte saa længe som muligt, nemlig Oversvømmelsernes Iværksættelse, Løbegrave, Standpladser for Feltskyts, Skandsernes Udstyring med smaa Forbrugsmagasiner og Stormtrin, Broer, Barriereporte i Indgangene, Forsvarspalissaderinger i aabne Værkers Strube, Palissader eller Stormpæle i Gravene, Hindringer foran Skandserne; endvidere Broafbrydninger og Veispærringer længere foran Stillingen, Forpoststillinger, Frigjøren af Forterrainet ved Sløifning af Hegn og Bygninger, Broerne over Mysund og Trenen, Kolonneveie, Retraitestillinger m. m. Tager man endnu Hensyn til, at de ni Tiendele af Stillingens Længde dækkedes af Vand, og at der altsaa ikke gjordes Regning paa et Vinterfelttog, saa vil det forstaas, at det Ingenieurerne paa hvilende Arbejde blev overvældende stort og særlig vanskeligt at udføre, ikke alene fordi de korte Dage og Frosten lagde store Hindringer iveien for de fornævnte Arbejders Fremme, men ogsaa fordi Aarstiden i saa overordenlig høi Grad forøgede Arbeidsmængderne, idet der tilkom omfattende Isningsarbejder og den uløselige Opgave under de forhaandenværende Forhold hurtig nok at kunne skaffe Tag til de mange Tusinder af Mennesker og Heste, som ikke kunde faa Plads i de eksisterende Bygninger.

Som det vil ses af det Efterfølgende, lykkedes det ved Hærens utrætte-

*) Arbejderne i Fredericia i denne Periode ere omtalte i et senere selvstændigt Afsnit, der er udarbejdet af Oberst Glahn.

lige Arbeide i alt Væsentligt inden Krigens Udbrud at færdiggjøre Befæstningsarbeiderne; det var jo heller ikke de 2 Stormagters Hære, der erobrede Dannevirkestillingen, men Frostene, som i et Par Døgn kunde gjøre Slien og Oversvømmelserne passable, og som for hver i fri Luft tilbragt Nat formindskede vore Soldaters Kampdygtighed.

Det vil være af Interesse at anføre samlet nogle af Datoerne for de vigtigste, krigsministerielle Befalinger, som vedkomme Dannevirkestillingen. Den 14de Oktober befaledes Ingenieurtropperne forlagte til Slesvig, Reidedalens Oversvømmelse iværksat, Lynetterne a og b ved Mysunde palissaderede og forsynede med Krudtmagasiner. Den 30te Oktober befaledes Blokhuse jorddækkede, Bustrup- og Dannevirke-Forværk anlagte, Brohovedet ved Frederikstad fuldført, og man troede endog at have Tid til at anlægge en vaad Grav foran Dannevirkevold imellem XVIII og XIX. Den 24de November befaledes Palissaderinger satte i Dannevirkestillingens hele Udstrækning. Den 30te November forlangtes Overslag over Hytteleire for 10000 Mand. Den 2den December befaledes Hytter byggede for Artilleribesætningerne i Skandserne. Den 3die December befaledes bygget Hytteleir for 2 Regimenter. Den 9de December befaledes Værket II fuldført, Kanonpladser for Feltskyts anlagte imellem Skandserne, Forbindelseslinierne fortsatte, og Batterier byggede ved Husum. Den 16de December befaledes bygget Hytter for Regimentscheferne i Leirene. Den 23de December befaledes Oversvømmelserne af Sorg- og Trededalene begyndte ved Standsning af det ferske Vands Udløb i Eideren. Den 27de December befaledes bygget Hytteleir for endnu 2 Regimenter. Den 13de Januar befaledes Brandstuer opførte ved Leirene.

Centrum af Dannevirkestillingen.

Fra Slutningen af Oktober 1863 til Krigens Udbrud vare de vigtigste i Centrum udførte Befæstningsarbeider følgende: et Batteri paa 4 Kanoner paa Mevenberg til Understøttelse af Liniens venstre Fløi, et Krudtmagasin var under Arbeide; et Batteri for 4 Kanoner ved Holm Øst for Altstadt, ligeledes til Understøttelse af venstre Fløi, var under Arbeide, men saa nær færdigt, at det var monteret; Gjennemskæring af Hadebydæmning og Sætning der af en Palissadering; Flechen I fik et Krudtmagasin, der tilføiedes en venstre Flanke for Fodfolk, og Landtungen, hvorpaa Værket laa, blev gjennemskaaret af en vaad Grav for at sikre imod en Omgaaen af Linien paa dette Punkt; den sammenhængende Linie II blev fuldført, forsynet med 2 Krudtmagasiner og sikret ved Palissaderinger, spanske Ryttere og Forhug; Batteri III fik et Krudtmagasin, og under Arbeide var Tilføielsen af en venstre Flanke; Batteri IV for 4 Kanoner blev anlagt til Beskydning af Jernbanen og Bustrupplateauet; Batteri V for 4 Kanoner med samme Maal var under Arbeide; Batteri VI fik et Krudtmagasin; Lynette VII fik 2 Krudtmagasiner, dens Strube og Grav palissaderedes; denne Lynette, som alle andre lukkede Værker, forsynedes med Stormtrin. Imellem VII og VIII var under Arbeide en Forbindelsesvei med Plads for 4 Kanoner; Forbindelsesveien mellem VIII og IX færdiggjordes; Lynette IX fik 2 Krudtmagasiner, dens Strube og Grav palissaderedes; imellem IX og X anlagdes en Forbin-

delsesvei, som fik 2 Pladser hver for 4 Kanoner; Redute X fik 2 Krudtmagasiner, Gravpalissader og Rullebro; Blokkustaget nedtoges som i alle følgende med Blokhuse udstyrede Reduter, Jord fyldtes ovenpaa, og Blokhusvæggene forstærkedes ved Jordfyldning foran. Bustrup-Forværk, en fremskudt Fleche for 8 Kanoner, anlagdes tæt foran Slugten i den gamle Voldlinie; det udstyredes med Krudtmagasin, Strube- og Gravpalissadering, der forlængedes bagud til Skræntens Fod; dets Bestemmelse var at understøtte II og at beskyde nogle foranliggende Slugter. Lynette XI fik 2 Krudtmagasiner, Struben palissaderedes, og langs Kontreskarpnen lagdes Stormpæle; Dannevirke-Forværk, en stor fremskudt Kanonplads for 3 Feltbatterier med Skulderværn for Forstillingerne, anlagdes paa Bakkepynten foran XI; imellem Dannevirke-Forværk og X og XI vare under Arbeide dækkede Forbindelsesveie med flere Kanonpladser; Redute XII fik 2 Krudtmagasiner, Rullebro og Stormpæle paa Kontreskarpnen. Imellem X og XIII vare under Arbeide dækkede Forbindelsesveie med Kanonpladser for 1 Batteri imellem X og XI og imellem XII og XIII samt for $\frac{1}{2}$ Batteri imellem XI og XII; Lynette XIII fik 2 Krudtmagasiner, dens Strube og Grav palissaderedes; imellem XIII og Dannevirkevold var under Arbeide en dækket Forbindelsesvei med en Kanonplads for 1 Batteri tværs over Oxeveien. Reduterne XIV, XVI og XVIII fik hver 2 Krudtmagasiner og Palissaderinger langs Eskarpens Fod; Reduterne XV og XVII fik hver 2 Krudtmagasiner, Gravene palissaderedes, XV fik en Rullebro, og XVII en Rampe til Indgang; imellem XVIII og XIX var under Arbeide en Regulering af Volden, der her skulde have vaad Grav; Lynetterne XIX—XXIV fik hver et Krudtmagasin. I Slutningen af Oktober opstemmedes Reideaaen, og Vand indlededes igjennem Rømlandskanalen, saaledes at Oversvømmelsen foran Centrum var fuldt tilfredsstillende ved Krigens Udbrud; under Arbeide var Dæmningernes Spærring ved Forhug m. m. Isning i Reidedalen blev foretaget over Aaløbet, men i den stærke Frost var det meget vanskeligt at holde Renden aaben i det stillestaaende, ferske Vand. Isning af Slien fra Slesvig til Paløre i en Længde af $\frac{3}{4}$ Mil foretoges fra Centrum paa den Maade, som senere vil blive omtalt for den øvrige Del af Slien. Foran den lange Stilling i Centrum blev der vel foretaget Hegnsløifninger, men kun i mindre Udstrækning, da de faa Hegn, som efter 1850 vare gjenopførte, i Reglen vare smaa og ubeplantede. Foruden de tidligere anlagte Kolonneveie, anlagdes der endnu enkelte mindre, og alle Kolonneveie forsynedes med Veivisere.

Armeringen i Centrum ved Krigens Begyndelse var følgende: Batteriet ved Holm 4, paa Mevenberg 4, Fleche I 2, Værk II 4, Batteri III 2, Batteri VI 2, Lynette VIII, Bustrup-Forværk, Lynette IX, Redute X, Lynette XI, Redute XII, Lynette XIII og Reduterne XIV—XVIII hver 7, Lynette XIX 4, Lynetterne XX—XXIV hver 2 Stykker Positionsskyts, ialt 116 Stykker, nemlig 20 84 $\otimes$ Bombekanoner, 24 24 $\otimes$ Granatkanoner, 26 18 $\otimes$ Kuglekanoner, 6 12 $\otimes$ Kuglekanoner, 36 6 $\otimes$ Kuglekanoner og 4 12 $\otimes$ Riffelkanoner.

Tildels besørgede Artilleristerne Bridskelægningen, men Ingenieurerne medvirkede her som ogsaa i hele det følgende Felttog ved dette dem egentlig uvedkommende Arbeide.

I Efteraaret 1863 forberedte man sig vel paa Krig, men man bevarede i det Mindste indtil ind i December endnu Troen paa, at Krigen ikke vilde udbryde i Hjertet af Vinteren, saaledes som det fremgaar af de foran anførte Datoer for Befalingerne iblandt andet om nogle af de mest paatrængende Hyttebygninger. Da den ikke af Vand dækkede Del af Centrum i Forhold til hele Stillingens Længde udfordrede en uforholdsmæssig stor Del af Hæren til sit Forsvar, skortede det her, som i 1850, paa Husrum til Mennesker og Heste. I 1850 besattes Dannevirke endnu i den gode Aarstid, og det var desuagtet kun med den yderste Anstrengelse, at det lykkedes blot nogenlunde at kunne holde Skridt med de ved Vinterens Komme bestandig stigende Fordringer. Langt vanskeligere vare Forholdene i Januar 1864, da Hæren i kort Tid blev sammendraget under ualmindelig barske Vinterforhold; det var i Virkeligheden en uløselig Opgave, hurtig at tilfredsstille Fordringerne om Mandskabshytter og Stalde, da Beholdningerne af Tømmer, Bræder, Lægter m. m. i de sydslesvigske Byer snart vare udtømte, idet der savnedes en imod Nord førende Jernbane, og alle Havne vare tilfrosne.

Ved Krigens Udbrud var Regimentsleiren ved Store Dannevirke netop fuldført, den ved Lille Dannevirke var vidt fremmet, den ved Friederichsberg begyndt, og til Leiren ved Ellingsted var Samlingen af Materialier begyndt. Fuldførte vare Hytterne til Artilleribesætningerne i Skandserne, Bivuakstalde for 4—500 Heste ved Lille Dannevirke og Hysby, flere Ammunitionsskure, Magasiner og Kogeskure; under Arbeide vare flere Bivuakstalde og Hytter for Forposterne. Desuden havde Afdelingerne selv bygget en Del Hytter og Stalde, hvortil Materialierne udleveredes dem af Ingenieurerne.

Arbejderne lededes indtil Begyndelsen af Januar af Major Schrøder, derefter af Oberstlieutenant Dreyer, som fra 4de Januar var høistbefalende Ingenieurofficer ved Hæren. Det var først i December, at Ingenieurvirksomheden blev stor, og med den forøgedes Antallet af Ingenieurofficerer. Kapitain Lehmann havde Arbejderne paa høire Fløi af Centrum, Kapitain Dalgas Midten og Kapitain Jastrau venstre Fløi med Isning af Slien til Paløre; derved medvirkede Kapitain Christensen og i kort Tid Premierlieutenanterne A. Nielsen og O. Larssen paa venstre Fløi, Premierlieutenant Kolderup-Rosenvinge ved Leirbygningen, Sekondlieutenanterne E. Åhmann og i kort Tid Tobiesen i Centrum.

Venstre Fløi af Dannevirkestillingen.

Fra Slutningen af Oktober 1863 til Slutningen af det følgende Aars Januar vare de vigtigste langs Slien udførte Arbeider følgende.

Ved Mysunde udførtes følgende Befæstningsarbeider: i Lynetterne a og b anbragtes Stormtrin, Blokhustagene aftoges, Blokhusvæggene forstærkedes ved Jordfyldning foran, og Gravene palissaderedes; paa begge Sider af a og b var der begyndt paa Udgravning af Løbegrave; Lynetten d fik et Krudtmagasin; Brohovedet f fik Stormpæle paa Eskarpen, i Struben sattes Palissader, der ved begge Flanker førtes ud i Slien. Da Veien igjennem Mysunde,

der tildels benyttedes som Kolonnevei til det i et Hjørne af Stillingen liggende Brohoved, nærmest bag a og b paa de Steder, hvor der ikke fandtes Bygninger, kunde ses og beskydes fra Ornumbakke, blev der imellem Bygningerne anlagt dækkende Masker. Uagtet det i høi Grad gik ud over Værktøiet, lykkedes det at tilendebringe Sløifningen af de mange foran Stillingen liggende, gjennemfrosne Hegn. Bag Brohovedet sloges en 506' lang Bro, der bestod af 2 paa Pæle hvilende Landbroer og en Skibsbro med et bevægeligt Broled. Til Bekvemmelighed for den daglige, betydelige Færdsel sloges udfor det almindelige Færgested en lignende, men meget lettere bygget, 450' lang Bro. Til Flankering af Brohovedet og Beskyttelse af vor egen Overgang over Broerne anlagdes paa den nordre Slibred 7 Batterier, g^1 til g^7 ; hvoraf g^1 og g^2 fik Krudtmagasiner.

Foruden Forskandsningerne ved Paløre og Mysunde havde man til Forsvar af Sliens snevreste Steder anlagt en Række tildels for Felttskyts bestemte Batterier for 2—4 Kanoner, nemlig ved Goltoft, Hestoft, 3 ved Næs, hvoraf 2 omtrent overfor Stubbe og 1 overfor Siseby, Arnæs, Grødesby, lige overfor Espenæs, Dotmark og 3 imellem Kappel og Rabølsund. Samtlige for Positionsskyts bestemte Batterier havde fra den 9de Januar været i tjenstedygtig Stand, dog vare Krudtmagasinerne paa Grund af Frosten kun helt færdige ved Goltoft og i det ene Batteri ved Næs.

Slusen i Holmdæmning viste sig tidlig skrøbelig, hvorfor den afstivedes, Jord fyldtes foran Indløbet, og der anlagdes et Overfald til Vandets Afledning. Da der senere viste sig Utætheder ved begge Gjennemløbene i Slidæmningen, blev der ogsaa forsøgt paa at hindre et Gjennembrud ved at fylde Jord foran Indløbene, men inden tilstrækkelig Jord var paafuldt, brød Vandet Natten imellem 26de og 27de Januar igjennem Noelsbækkens Sluse, uagtet man for at fremme Arbeidet tog Jord fra Dæmningens Krone. Selv om Oversvømmelsen under de forhaanden værende Forhold endnu havde haft nogen Betydning, vilde dette Uheld dog kun have formindsket Dybde og Omfang af Oversvømmelsen nedenfor Holmdæmning; men Forholdene stillede sig saaledes, at den ingen stor Værdi havde, dels fordi Vandet steg saa langsomt ovenfor sidst nævnte Dæmning, at Dalen langtfra var oversvømmet i den forventede Udstrækning, og dels fordi der slet ikke tænktes paa at yde noget videre Forsvar i Kokkendorfstillingen.

Aaret 1863 endte med en stærk Frost, der efterhaanden steg til 15—16° R. i Midten af Januar, saaledes at hele Slien lagde til. Den 8de Januar blev der givet Befaling til at ise en Rende udfor alle de Veie, som førte til Slien, men faa Dage senere udvidedes Befalingen til at gjælde hele Slien. Isningen blev sat igang paa 5 forskellige Steder, omtrent 1 Mil fra hinanden. Den i Isen tilveiebragte Vaage gjordes først 32' bred, men forøgedes til mindst 44' af Hensyn til Dampskibet Ossian, som var leiet til at bryde Isen og i den Anledning ankom til Slien den 15de Januar. Alene ved Hjælp af leiet Arbeidskraft og Soldater isedes der omtrent $1\frac{3}{4}$ Mil imellem Paløre og Sliens Munding, medens den øvrige Strækning isedes ved Dampskibets Hjælp; det kraftige Hjuldampskib kunde dog ikke bryde Isen, naar denne var over 8" tyk, og dens

Tykkelse var flere Steder endog over 12", med mindre der foran det var gjenemsavet eller hugget Længderender, og saa stod der endnu tilbage at vande de løse Isstykker (at skyde dem ind under den faste Is), da Frosten i mange Dage var saa stærk, at alle Isstykkerne, naar de bleve liggende, frøs saa hurtigt sammen, at man sikkert kunde gaa over de isede Steder efter nogle faa Timers Forløb. Inden Dampskibets Ankomst og i de Vaage, hvortil det endnu ikke kunde komme, vedligeholdtes den isede Rende ved at trække Baaede frem og tilbage i den; efterhaanden overtog Dampskibet med Held dette Arbeide.

Syd for Slien anlagdes en Kolonnevei fra det til Slidæmnings Forsvar anlagte Værk forbi Vesby til Mysundeveien. Nord for Slien anlagdes følgende Kolonneveie: fra St. Jürgen ved Slesvig, Syd for Klensby og Fysing til Brodersby; fra g¹ bag Batterierne til Mysunde-Brodersbyveien; fra Brodersby bag g⁷, Goltoft og Hestoft til Ulsnæs; fra Arnæs Nord om Kappel, bag Batterierne til Rabølsund; fra alle Batterier anlagdes Kolonneveie imod Nord til nærmeste, almindelige Vei eller Kolonnevei.

Ved 1ste Divisions Foranstaltning bragtes i Slutningen af Januar alle de Syd for Slien værende Baaede ned til den isede Rende, hvorefter de ved Isningsmandskabet førtes over Renden og samledes paa den nordre Kyst paa Steder, hvor de kunde være under militair Bevogtning.

Armeringen paa venstre Fløi var følgende: Lynette a 8, Lynette b 6, Lynette d 2, ved Paløre, Batterierne g¹ og g², ved Goltoft, Hestoft, Næs, Arnæs, Dotmark og Øst for Kappel, hvert af de 9 Batterier 2 Stykker Positionsskyts, ialt 34 Stykker, nemlig 24 24 $\times$ Granatkanoner og 10 12 $\times$ Kuglekanoner.

Da 1ste Division var spredt over hele Terrainet nærmest Nord for Slien og Syd for denne helt ned til Eiderkanalen, var der kun liden Anledning til at bygge Hytter og Stalde. Der opførtes for Artilleriammunitionen et Skur i Nærheden af Brodersby og Hytter for Artilleribesætningerne i Batterierne ved Paløre og Næs.

Major Jørgensen ledede Arbeiderne paa hele venstre Fløi med Kapitan Bruun ved Skandsearbeiderne i og i Nærheden af Mysunde og med Premierlieutenant O. Larssen langs Slien fra Næs til Rabølsund; Premierlieutenant Asmussen byggede begge Broer over Mysund.

Høire Fløi af Dannevirkestillingen.

Fra Slutningen af Oktober 1863 til Slutningen af det følgende Aars Januar vare de vigtigste paa høire Fløi udførte Arbeider følgende.

Ved Süderstapel forsynedes begge Skandser 5 a og 5 b hver med et Krudtmagasin; Øst for Byen anlagdes 2 Batterier, hvert for 2 Kanoner, til Beskydning af begge Eiderdigerne og den holstenske Kyst, det ene Batteri fik et Krudtmagasin. Til Beskyttelse af Stenslusen længere Øst for Byen anlagdes et for Fodfolk bestemt Brystværn, og Digerne spærredes flere Steder med spanske Ryttere. Broen paa Wolde-Büngeveien blev afbrudt, og tværs over

Veien udgravedes et for Fodfolk bestemt Brystværn til Passets Beskydning. Syd for Drage anlagdes en lille Skandse til Bevogtning af Moordeich.

Paa Retraiteveien til Schwabsted byggedes bag Reduten paa 37 Aag en Pælebro over Trenen, og til Beskydning af denne Bro var der Nord for Trenen begyndt paa en Kanonplads.

Ved Frederikstad fik hver af Skandserne 2 k, 2 h, 2 g, 2 f og 2 b et Krudtmagasin; Redute 2 l fik et Krudtmagasin og en Rullebro; de afbundne Kanonblenderinger reistes i Skandserne 2 i og 2 h; paa Digerne foran 2 k og 2 g anbragtes spanske Ryttere; Brohovedet Syd for Eideren fik Blokhús, 2 Krudtmagasiner og Rullebro, spanske Ryttere anbragtes paa Diget.

Ved Husum forsynedes det tidligere anlagte Batteri med Krudtmagasin, og et nyt Batteri anlagdes Syd for Mildeaaens Udløb til Beskydning af Havdigets indre Side.

Efter længere Forhandlinger befaledes Brohovedet Syd for Eideren i de sidste Dage af December sløifet senest den 2den Januar. Blokhuset nedbrødes, Broen afbrødes, og Træmaterialet tilligemed de spanske Ryttere, hvoraf flere vare af Jern, overførtes til Frederikstad eller brændtes; da der af Fodfolket ikke kunde afgives den fornødne Arbeidskraft til i den forlangte Tid at sløife de betydelige Jordarbejder, maatte der tages Krudt til Hjælp; i Redutens Brystværn anbragtes der 29 6—8' dybe Fladderminer à 50 $\mathcal{Z}$, i hver af de 5 Kanonbænke en Kløverbladsmine paa 150 $\mathcal{Z}$ og i hvert Krudtmagasin 100 $\mathcal{Z}$; i den bagvedliggende Fodfolkslinie anvendtes 50 Ladninger à 12 $\mathcal{Z}$. Til Ledeild anvendtes Minepølser, der antændtes ved Brandrør, af hvilke 3 øieblikkelig sloge igjennem, hvorved en Oversapeur kom tilskade. Sløifningen fuldførtes til befalet Tid den 2den Januar, netop den Dag da de tyske Tropper, som skulde besætte Brohovedet, afmarcherede fra Rendsborg.

Den 27de December blev der begyndt paa at tilveiebringe Oversvømmelser af Sorgen og Trenen ved at standse Udløbet af det ferske Vand fra alle Sluser langs det nordre Eiderdige imellem Frederikstad og Sorgens Sluser Øst for Süderstapel; samtidig dermed bleve Broer afbrudte, samt Veie og Diger gennemgravede dels for at spærre Adgangene, dels for at Vandet frit kunde udbrede sig; i Begyndelsen af Januar begyndte man ved Høivande at indlede Havvandet, saaledes at Oversvømmelsen allerede i Midten af Januar var tilfredsstillende. Oversvømmelsen af Südermarsch var saaledes forberedt, at den kunde tilveiebringes i et Par Dage.

Da Oversvømmelsen under den strenge Frost ogsaa lagde til, prøvede man med noget Held ved Sorgens Oversvømmelse at udlede Vand, til Isen slog saa store Revner, at den ikke kunde passeres.

Armeringen paa høire Fløi var følgende: Süderstapel 6, Frederikstad 16, Husum 4 Stykker Positionsskyts, ialt 26 Stykker, nemlig 2 84 $\mathcal{Z}$ Bombekanoner, 8 24 $\mathcal{Z}$ Granatkanoner, 14 12 $\mathcal{Z}$ Kuglekanoner og 2 6 $\mathcal{Z}$ Kuglekanoner.

Hyttebygningerne paa denne Fløi vare ogsaa ubetydelige og indskrænkede sig til Opførelsen af faa Besætnings- og Vagthytter, hvor Boliger ikke fandtes i Nærheden af Skandser og Vagtposter.

Kapitain Brummer ledede alle Arbeider paa høire Fløi med Hjælp af Sekondlieutenanterne Arendrup og (i kort Tid) Bangert.

Arbeider foran Dannevirkestillingen.

Den 26de November 1863 befalede Krigsministeriet, at der udenom Neumünster, der var udset til Samlingsplads for de langs Grændsen spredte Tropper, skulde anlægges 7 aabne, væsentligst for Feltskyts bestemte Skandser for at tjene som Støttepunkter for en her mulig nødvendig Kamp.

Major Jørgensen begyndte disse Arbeider i Begyndelsen af December med Sekondlieutenant Arendrup til Hjælp, medens den høistbefalende Ingeniurofficer i Hertugdømmet, Oberst Meyer, var i Kjøbenhavn som fungerende Chef under General Schlegels Mission i Udlandet.

Jernbanebroen over Eideren i Rendsborg var en 3—400' lang Sprængværks Pælebro med 4 Pæle i Aaget; ved den søndre Broende stode i Januar 2 tyske Skildvagter, ved den nordre 2 danske. Major Jørgensen blev den 5te Januar sendt til Rendsborg for at fremkomme med Forslag til Broens Sprængning saa at sige uden Varsel, og uden at der i Forveien ved selve Broen maatte foretages nogetsomhelst forberedende Arbeide for ikke at røbe Hensigten; hans Forslag gik ud paa, at 4 Sapeurer med 4 Sække, indeholdende tilsammen 300 z Krudt, samtidig med Skildvagnernes Inddragning skulde anbringe 1 Sæk ved hver Pæl i nærmeste Aag og antænde den (med Brandrør); kunde man uden at vække for megen Opmærksomhed anvende 8 Sapeurer, kunde 2 Pæleaag sprænges. Et senere Forslag af 11te Januar fra Kapitain Dalgas, hvilket Forslag blev bifaldet, gik ud paa at have 2 Trollier, hver med 600 z Krudt under, skjulte og rede til at kjøres ud paa 2 Fag for der at antændes ved Stopin, hvilket Antændelsesmiddel dog neppe vilde have gjort Fyldest. De 2 Trollier med 1200 z Krudt skjultes i Duvensted og kom ikke tilstede i rette Tid, hvorfor Broen ikke blev sprængt.

I Rendsborg Kronværk blev der begyndt paa at sætte Palissader saavel bag Kanalslusen som bag fornævnte Jernbanebro, men Arbeidet blev standset inden Fuldførelsen.

Ved Overgangen over Sorgen udførtes følgende Veispærringer; i Skoven Syd for Stentenmühle lagdes over Veien 3 Forhug, og paa Overgangssteder imellem Møllen og Bistensee 2 Forhug; ved Duvensted sprængtes den 1ste Februar Jernbanebroen og en Træbro; ved førstnævnte Bro antændtes kun den ene af de i 2 Minebrønde anlagte Ladninger, hvorfor Virkningen heller ikke blev fuldstændig; dog blev Broen uanvendelig for Jernbanekjørsel og kunde ikke passeres af Artilleri og Rytteri. Ved Sorgwold sprængtes en Træbro, ligesom ogsaa den noget vestligere liggende, hvælvede Sorgbro; ved Tetenhusen sprængtes en Træbro.

Nord for Sorgen sprængtes en Jernbaneviadukt ved Oxlev ved den Ammunition, som skulde have været anvendt i Rendsborg.

De fornævnte Arbeider bleve satte igang af Kapitain Dalgas og fuldførte af Premierlieutenant Bangert.

I Slutningen af Januar blev det befalet foran venstre Fløi at spærre alle de Veie, som førte ind imod Stillingen, saaledes at Artilleris og Bro-materiels Marche i længere Tid kunde forsinkes. Hvad der gjorde denne Opgave særlig vanskelig, var den Bestemmelse, at der, inden Fjendtlighederne virkelig begyndte, ingen forberedende Arbejder maatte foretages. Man maatte derfor indskrænke sig til paa de Veie, især dem fra Kiel og Gross Wittensee, som førte ind imod Ekernførde og Mysunde, at fælde høie og store Træer, som stode tæt ved Veien, at afbryde Træbroer og større Stenkister uden stor Jordpaafyldning og undtagelsesvis til at gennemgrave Veie. Da der af Ingenieurstyrken ikke kunde tages Kræfter fra de mange under Arbejde værende tildels endnu vigtigere Arbejder i Hovedstillingen, blev Sagen ordnet saaledes, at Fodfolkofficerer af 3die Regiment, som kantonnerede i den Egn, med dertil bestemt Kommando og udleverede Redskaber skulde udføre disse Arbejder efter de dem paa Stedet af Major Jørgensen givne Bestemmelser og til den Tid, Regimentet maatte fastsætte. Alle de bestemte Veispærringer bleve, saavidt vides, udførte den 1ste Februar undtagen Træfældningen i Schnellmarkerholz paa Kiel-Ekernførdechausseen, formodentlig fordi Fjenden ad denne Vei rykkede særlig hurtigt frem. Den tæt til Venstre af Mysundestillingen over Koselaa førende Ornummøllebro afbrødes af Sapeurer.

Ved Ekernførde bestemtes det, at der strax maatte træffes Foranstaltninger til at gennemgrave Chausseen Syd for Byen, i dennes Gader at anlægge Barrikader og at sprænge Dæmningen over Vindebynors Afløb til Fjorden. Kapitain Christensen, som i den Anledning den 29de Januar sendtes til Ekernførde med 1 Sektion Sapeurer, begyndte de førstnævnte Arbejder, hvorimod det ikke engang lykkedes ham at faa begyndt paa Mineringen.

Dybbøl og Als.

Befalingen om at sætte Dybbølstillingen i Forsvarsstand udgik først fra Krigsministeriet den 29de December 1863; der kunde derfor i den korte Tid og af Mangel paa Arbeidskraft kun udrettes lidet inden Krigens Udbrud. De til den 7de Februar udførte, vigtigste Arbejder vare følgende: de 10 Skandser bleve eftersete og istandsatte, nærmest med Armeringen for Øie; i Indgangene til Reduterne sattes Barriereporte med tilsluttende Palissaderinger; Reduterne VI og IX forsynedes med Stormpæle paa Kontreskarpen, og deres Lægning var begyndt i VIII; Glacireguleringerne gjenoptoges foran I, II, IV og X.

Armeringen af Skandserne med svært Skyts var tilendebragt den 7de Februar, og Skytset var saaledes fordelt: Redute I 6, Redute II 9, Batteri III 4, Redute IV 12, Batteri V 4, Redute VI 16, Batteri VII 4, Redute VIII 12, Redute IX 9 og Redute X 8 Kanoner, ialt 84, nemlig 20 84 z Bombekanoner, 18 24 z Granatkanoner, 6 12 z Granatkanoner, 2 36 z Kuglekanoner, 21 24 z Kuglekanoner og 17 12 z Kuglekanoner. Der gjordes Regning paa Pandserskibe til Understøttelse for venstre Fløi.

Den 22de Januar bifaldt Overkommandoen Ingenieurkommandoens Ind-

stilling om at slaa en anden Bro over Alssund, og efter et som sædvanlig mislykket Forsøg paa at faa gamle Kanonbaade til Underlag i Broen, blev det befalet, at Broen skulde bygges paa lutter Smaaskibe, og at alle Materialier skulde samles og forberedes saaledes, at Broen kunde slaaes med 5 Dages Varsel; Ordren dertil blev givet den 31te Januar, hvorfor Broen ogsaa stod færdig ved Hærens Ankomst.

Batterierne langs Alssund til Forsvar af Dybbølstillingen vare eftersete, men endnu ikke monterede den 7de Februar. Ved Høruphav var der begyndt paa en stor Anlægsbro ud til 14' Vand i Henhold til en krigsministeriel Befaling af 9de December.

Kapitain Petersen ledede fornævnte Arbeider*).

Felttoget 1864.

Personellet.

Ved Udgangen af Januar 1864 havde Ingenieurkorpset følgende Officerer:

General Schlegel, Chef,

Oberst Meyer, høistbefalende Ingenieurofficer i Fredericia,

Oberstlieutenant Wenck, Veidirekteur i Kongeriget,

— Dreyer, høistbefalende Ingenieurofficer ved Hæren,

Major Linde, høistbefalende Ingenieurofficer paa Sjælland,

— Glahn, Stabschef hos den høistbefalende Ingenieurofficer i Fredericia,

— Arnholtz, Troppekommandeur, ved Hæren,

Kapitain (Major) Ernst, dirigerende Officer ved Kjøbenhavns Søbefæstning,

— Owesen, Veidirekteur i Slesvig, ved Hæren fra $7/2$,

— Schröder, Stabschef ved Hærens Ingenieurkommando,

— Jørgensen, ved Hæren,

Kapitain Petersen, ved Hæren til $25/3$,

— Lehmann, — — ,

— Brummer, — — ,

— Købke, Stabschef ved Korpset,

— Hedemann, Brovæsenet, ved Hæren fra $8/2$,

— Thulstrup, ved Hæren,

— Jastrau, — — ,

— Ravn, ved Bygningstjenesten i Fredericia,

— Good, Lærer ved Høiskolen, ved Hæren fra $12/2$,

— Jensen, Veitjenesten paa Fyen, i Fredericia fra $17/2$, fra Hæren $31/5$,

— Dalgas, ved Hæren,

— Holst, Jernbanekontrol i Jylland,

*) Arbejderne i Fredericia i denne Periode ere omtalte i et senere, selvstændigt Afsnit, der er udarbejdet af Oberst Glahn.

Kapitain Bruun, ved Hæren,

— Christensen, — —,

— Collin-Lundh, Veitjeneste paa Sjælland,

Premierlieutenant P. Nielsen, Materialforvalter ved Søbefæstningen,

— Koefoed, Lærer ved Høiskolen, i Fredericia fra Februar til Mai,

— Hoskiær, Jernbanebygning paa Sjælland, i Fredericia fra Marts til Mai,

— Kolderup-Rosenvinge, ved Hæren,

— Elben, Depot- og Skoleafdelingen,

— Asmussen, ved Hæren,

— C. Ahmann, Korpsadjutant,

— Bangert, ved Hæren,

— Bayer, Veitjeneste i Slesvig, i Fredericia og ved Hæren fra $17/2$,

— Nyholm, Veitjeneste i Jylland,

— A. Nielsen, ved Hæren,

— Tegner, Jernbanekontrol i Jylland,

— Bille, Generalstabsaspirant,

— C. Keyper, Kjøbenhavns Søbefæstning,

— Müller, Jernbanekontrol i Jylland,

— F. Keyper, ved Hæren,

— O. Larssen, — — ,

Sekondlieutenant H. Larsen, Veitjeneste i Jylland, ved Hæren fra $21/2$,

— E. Ahmann, ved Hæren til $31/5$,

— Dyhr, — — ,

— Høncke, — — ,

— Jørgensen, Generalstabsaspirant,

— Tobiesen, ved Hæren,

— Meyer, ved Bygningstjenesten i Fredericia, ved Hæren fra Januar til November,

— Wright, i Udlandet,

— Hamann, ved Depot- og Skoleafdelingen,

— Arendrup, ved Hæren.

Den 15de Februar befaledes fra Officerskolen til Tjeneste ved Korpset:

Sekondlieutenant Caroc, ved Hæren fra $17/2$ — $31/5$,

— Schnitter, — — — — .

Naar sidstnævnte 2 Sekondlieutanter medregnes, havde Ingenieurkorpset altsaa ved Krigens Udbrud 55 Officerer; naar de 2 Generalstabsaspiranter og 1 i Udlandet værende, syg Officer fraregnes, blev det til Raadighed værende Antal 52. Deraf have 32 været ansatte ved den aktive Hær, men hertil bør endnu regnes de 5 Ingenieurofficerer, der under Krigsforhold gjorde Tjeneste i Fredericia og kun der, nemlig Oberst Meyer, Major Glahn, Kapitain Ravn og Premierlieutenanterne Koefoed og Hoskiær; der var nemlig taget den mærkelige Bestemmelse, at Fredericias Garnison ikke var underlagt Hærens Over-

general. Foruden de 37 Ingenieurofficerer, der i 1864 have gjort virkelig Krigstjeneste, have enkelte af de i Jylland ved Fredsarbejderne ansatte Ingenieurofficerer ved flere Leiligheder samvirket med Hærens Ingenieurofficerer, som det senere skal blive omtalt.

I Korpsbefaling Nr. 361 af 29de December 1863 befaledes Ingenieurtroppernes Krigsformation, i Overensstemmelse med Krigsministeriets Befaling af 28de s. M., saaledes.

Ingenieurstaben skulde bestaa af en høistbefalende Ingenieurofficer med Stabschef, Adjutant, Troppekommandeur og 4 Majorer eller Kapitainer til Raadighed; endvidere af Intendant, Læge, 3 Underofficerer og 5 Militairarbejdere som Skrivere, 4 beredne Ordonantser samt 1 Underkorporal og 3 Ambulancesoldater. Staben tildeltes 6 tospændige Færdselsvogne.

Hvert af de 5 Kompagnier skulde med 1 Kapitain eller Premierlieutenant som Chef have 1 Lieutenant eller Mineurmester, 5—6 Underofficerer, 5 Oversapeurer og 48 Sapeurer, inddelte i 4 Sektioner. Hvert Kompagni tildeltes der et Train paa 2 Færdsels- og 4 Redskabsvogne, de sidste af egen Konstruktion med Skandseredskaber for 200 Mand og Tømrreredskaber for 20.

Den mobile Park, tillige indeholdende de mobile Værksteder, under 1 Kapitain tildeltes der 5 Underofficerer, 1 Trompeter, 1 Vagtmester af Rytteriet som Vognmester, 1 Bøssemager, 1 Militairarbejder som Skriver, 5 Oversapeurer og 48 Sapeurer. Trainet bestod af 4 firespændige Vogne, nemlig 2 Smede-, 1 Rekvisit- og 1 Ammunitionsvogn, og af 10 tospændige Vogne, nemlig 4 Redskabsvogne af egen Konstruktion, 4 Færdselsvogne til Redskaber m. m., 1 Proviantvogn og 1 Patronkarre. Desuden skulde Parken forsynes med rekvirerede Vogne efter Fornødenhed for at kunne medføre 2000 Sæt Skandse- og 100 Sæt Tømrreredskaber.

En Reservepark skulde formeres med 1000 Sæt Skandse- og 50 Sæt Tømrreredskaber m. m. og underlægges den bestyrende Ingenieurofficer paa Als; ved Parken skulde ansættes 1 Kondukteur og 1 Underofficer.

Foruden de i Dønevirk- og Dybbølstillingen ansatte, civile Kondukteurer og Voldmænd skulde Ingenieurkommandoen ved den aktive Hær bestaa af 18 Officerer, 1 Intendant, 1 Læge, 1 bereden Vognmester, 1 Bøssemager, 2 Mineurmestere, 3 Kondukteurer, 39 Underofficerer, 6 Militairarbejdere som Skrivere, 1 Trompeter, 30 Oversapeurer, 288 Sapeurer, 4 beredne Ordonnantser, 1 Underkorporal og 3 Ambulancesoldater, 35 Oppassere og Hestevartere, 55 Kudske, 33 Rideheste foruden de 5 Rytterheste, 110 Trækheste, 4 firespændige og 47 tospændige Vogne.

Under de truende Krigsforhold i Slutningen af 1863 bestemte Krigsministeriet den 10de December, at Brokompagniet skulde overgaa fra Artilleriet til Ingenieurkorpsset. Efterhaanden som Brokompagniets hjemsendte Mandskab blev indkaldt, mødte og indøvedes, blev det, tildels ved fra Ingenieurkompagnierne afgivne Kræfter, organiseret i Henhold til Krigsministeriets Bestemmelser af 13de og 16de Januar 1864 saaledes:

Den fælles Kommandeur for hele Feltbrovæsenet skulde være Kapitain. 1 Feltbrokompagni skulde bestaa af 1 Lieutenant, 1 Bromester, 1 Kon-

dukteur, 6 Underofficerer, 1 Trompeter og 8 Sektioner paa 1 Oversapeur og 12 Sapeurer, og det skulde medføre 10 sexspændige Vogne med Materiel til 100' Bro, 4 Redskabsvogne af egen Konstruktion som Kompagniernes og 2 Færdselsvogne, hvilke 6 sidste Vogne vare tospændige; Kompagniet skulde have 9 Rideheste og 72 Trækheste.

3 Landgangsbroafdelinger skulde tilsammen have 1 Lieutenant, 2 Bro-mestere, 7 Underofficerer, hvoraf 3 fra Marinen, og 12 Sektioner af sædvanlig Størrelse; hver Afdeling skulde betjene en Landgangsbro som den i forrige Krig anvendte.

Den 14de Oktober 1863 befalede Krigsministeriet at indkalde det hjemsendte Liniemandskab, og samtidig dermed befalede Ingenieurtropperne forlagte til Slesvig. Den 1ste December befalede 5te, 6te og 7de Aargang af Reserven indkaldt, den 8de December 8de Aargang. Den 21de Januar 1864 befalede Forstærkningens 4 yngste Aargange indkaldte. Det havde været Heusigten at bringe Feltkompagnerne op til en Styrke af 8 Sektioner, men paa Grund af Holstenernes Hjemsendelse m. m. blev kun et Par af Kompagnerne forstørrede til 5 Sektioner.

Ingenieurstaben formeredes den 4de Januar med Oberstlieutenant Dreyer som høistbefalende Ingenieurofficer, Major Shrøder som Stabschef, Premierlieutenant F. Keyper som Adjutant, Major Arnholtz som Troppekommandeur; de 4 til Raadighed staaende Officerer vare Major Jørgensen, Kapitainerne Petersen, Lehmann og Premierlieutenant O. Larssen.

Den 21de Januar formeredes i Slesvig, med Undtagelse af Broafdelingerne, Ingenieurstyrken saaledes:

ved 1ste Kompagni	Premierlieutenant Kolderup-Rosenvinge og Sekondlieutenant Arendrup,
- 2det	— Kapitain Bruun og Sekondlieutenant Tobiesen,
- 3die	— — Dalgas - — E. Åhmann,
- 4de	— Premierlieutenant A. Nielsen og en Mineurmester,
- 5te	— — Asmussen - - —
- den mobile Park	Kapitain Jastrau og Sekondlieutenant Bangert.

Fra Krigens Udbrud ansattes Major Jørgensen, Kapitainerne Lehmann og Brummer som Divisionsingenieurer henholdsvis ved 1ste, 3die og 2den Division.

Feltbrokompagniet, der aldrig fik Bespænding til sine Brovogne, ankom til Sønderborg den 10de Februar under Kapitain Hedemann, og ved det var ansat Sekondlieutenant Høncke. Landgangsbroafdelingerne sendtes til Assens. Brovæsenet ved Hæren undergik efter Overkommandoens Befaling af 5te Juni den Forandring, at hele Personellet formeredes i 3 Delinger, hver paa 4 Sektioner til Betjening af en Landgangsbro.

Krigsministeriet bestemte under 25de Juni, at Brokompagniet skulde benævnes 6te Ingenieurkompagni, og den mobile Park 7de Ingenieurkompagni. Samtidig dermed bestemte Ministeriet, at Ingenieurkommandoens samtlige Heste, Vogne, Materiel og Redskaber underlagdes en Trainkommandeur, i hvilken Post Kapitain Hedemann, der dog samtidig beholdt Befalingen over 6te Kompagni, ansattes.

Ingenieurstyrken under Felttoget fremgaar af efterstaaende Tabel, naar de i Fredericia værende Officerer, som ikke hørte til den aktive Hær, medregnes.

Ved Begyndelsen af	Officerer.	Under-officerer.	Trompetere.	Oversapeurer.	Sapeurer.	Oppassere og Hestevartere.	Trainkudske.	Rideheste.	Trækheste.
Februar	24	43	1	30	264	24	55	13	98
Marts	32	51	2	44	398	31	70	26	127
April	33	55	2	55	534	31	62	26	129
Mai	28	60	2	59	563	39	71	36	135
Juni	25	62	2	54	412	38	64	30	132
Juli	25	60	2	62	537	39	67	32	137
August	25	66	2	62	536	37	66	33	138
September	24	36	2	27	203	31	63	27	141
Oktober	18	32	2	27	198	30	16	23	43
November	17	30	2	24	112	16	6	14	27

Ved Ingenieurstaben foregik følgende Forandringer. Efter den 18de April blev Major Schrøder høistbefalende Ingenieur officer paa Als og derfor afløst som Stabschef af Kapitaen Good; da Premierlieutenant F. Keyper blev ansat ved Arbejderne paa Hindsholm, afløstes han som Adjutant af Sekondlieutenant Dyhr. Væsentligere Forandringer i de ved Krigens Begyndelse stedfindende Forhold ville iøvrigt senere blive anførte.

Angrebet paa Dannevirkestillingen.

I den korte Tid fra Krigens Udbrud, den 1ste Februar, til Stillingen forlodes den 5te, kunde der kun udrettes lidet, da Tropperne til enhver Tid maatte være færdige til at modtage et Angreb. I Centrum indskrænkede Arbejderne sig derfor til Fortsættelse af de i Arbejde værende Hyttebygninger.

Fægtingen den 3die Februar var en Kamp foran, ikke om Forskandsninger, og frembyder derfor ingen særlig Interesse for Feltingenieuren.

Da Major Jørgensen den 1ste Februar om Morgenen var taget til Ekerneforde for at fremskynde Arbejderne til Dæmningens Sprængning, erfarede han først ved sin Ankomst til denne By af Skydningen, at Krigens udbrud, hvorfor han ilede tilbage til Mysunde for i rette Tid at faa iset den Øst for Halvøen liggende Bugt af Slien, da hele Stillingens Befæstning forudsatte denne Bugt impassabel. Da den inderste Del af Bugten bestod af blød Grund, der efterhaanden vilde gjøre det vanskeligere at vande Isflagerne paa samme Sted, naar Frostens vedblev længe, var dette vigtige Isningsarbejde udsat, til Krigens begyndte. For at raade Bod paa den ved Reisen spildte Tid arbejdedes der med Afløsninger uafbrudt hele Natten igjennem paa Isningen, som ogsaa tilendebragtes, kort før de første Skud faldt ude i Forpostlinien.

Den 2den Februar, Dagen efter Krigens Udbrud, blev Mysunde angrebet. Broledet i den søndre Bro, der kun var slaaet til Bekvemmelighed for den daglige Færdsel, blev overensstemmende med den forud tagne Bestemmelse strax afbrudt, hvorefter Sapeurerne fordeltes til Lukning af Barriereportene ved Brohovedet f og holdtes rede til paa Divisionens nærmere Befaling at aabne Broledet i den nordre Bro, dersom Stillingen skulde blive tagen. Det maa antages, at Angrebet over Ornumbakke imod Stillingens venstre Flanke og Ryg skulde være Fjendens Hovedangreb i den Tro, at Isen endnu henlaa i samme Tilstand som den foregaaende Dags Formiddag, eftersom Angrebet her hurtigt opgaves, og der ingen Storm blev foretaget imod Fronten. I Kampen deltog Major Jørgensen, Kapitain Thulstrup og Premierlieutenant Asmussen med 2 Sektioner af 5te Deling.

Da det fjendlige Artilleri bedømte Afstanden for stor, gik Kuglerne for en stor Del over Skandserne, og den paa disse anrettede Skade var derfor kun ringe og stod i ethvert Fald ikke i noget rimeligt Forhold til det betydelige Ammunitionsforbrug. Derimod antændtes flere af de Bygninger langs Veien, hvorimellem der var anlagt Masker af Jord for at tilveiebringe en dækket eller i det Mindste skjult Forbindelse bagud; da Maskerne under Kampen havde gjort meget god Tjeneste som Dækning for de Reserver, der vare bestemte til med Bajonetten at imødegaa Stormkolonnerne, blev der strax begyndt paa ved opkastede Masker at lukke de ved Branden opstaaede Huller. En anden meget væsentlig Ulempe ved Bygningernes Brand var den, at det i Forveien knapt tilmaalte Husrum formindskedes, saaledes at man om Natten ikke kunde sætte en Fod imellem de paa Gulvet sammenpakkede Soldater. Da Ingenieurkommandoen blev bekendt hermed, sendte den allerede Dagen efter til Mysunde 8 Vogne med Seil, Bræder o. s. v., hvoraf Soldaterne strax med Glæde begyndte paa i Haverne imellem Træerne at danne Telte; samtidig sendtes til Mysunde det Halve af 3die Kompagni under Sekondlieutenant F. Ahmann. I de efter Kampen følgende Dage bleve de tidligere begyndte Løbegrave langs hele Fronten fuldførte.

Tilbagetoget fra Dannevirke.

Angaaende Ingenieurtroppernes Deltagelse i den sørgelige og besværlige Marche fra Dannevirkestillingen til Als anføres følgende Enkeltheder.

Major Owesen i Flensborg anlagde efter Ingenieurkommandoens Opfordring 2 Kolonneveie Vest om Flensborg; den ene Kolonnevei udgik fra det Sted, hvor Ekernførdeveien støder til Chausseen, og derfra over Alte Königsbrücke og Exerцерpladsen hen til Nystads Nordende; den anden Vei fulgte væsenligst eksisterende Veie tæt udenom Byen til Nørreport.

Ingenieurparken under Major Arnholtz afmarcherede fra Slesvig tidlig om Eftermiddagen den 5te Februar væsentlig ad Kolonneveie til Flensborg og derfra over Aabenraa til Sønderborg, hvor Parken ankom efter 25 Timers Marche. Foruden Ingenieurvognene med fast BESPænding, der alle medførtes, frelstes kun, hvad der af Redskaber kunde medføres paa de eneste 32 Bøndervogne, som kunde erholdes fra Vognparken.

Kapitain Dalgas, hvem der ikke var tildelt nogen Troppeafdeling, gik til Als, underveis hjælpende med at ryddeliggjøre Veien for styrtede Heste og væltede Vogne, hvor saadanne fandtes.

Kapitain Bruun med 3 Sektioner af 2det Kompagni fulgte med 8de Brigade ved Arrieregarden og barrikaderede efterhaanden Broerne ved Helligbæk, Stendrup og Oversø.

Premierlieutenant Kolderup-Rosenvinge med 1 Underofficer og 7 Sapeurer af 1ste Kompagni fulgte med 6te Regiment, afbrød ved Hollingsted Trenebroen og 2 Træbroer over Reideaa. Derefter blev det ham overdraget at sprænge Jernbanebroen ved Holm og den hvælvede Chaussébro ved Treja; da han med de faa Kræfter ikke selv kunde faa begge Broer sprængte i rette Tid, formaaede han Driftsinspektør Louth til at paatage sig Sprængningen af først nævnte Bro, medens han selv ved nogle faa Infanteristers Hjælp sprængte sidst nævnte Bro om Morgenen Kl. 5.

Ved Mysunde modtog Major Jørgensen den 5te Februar ved Middagstid fra Ingenieurkommandoen Befaling til at gjøre Broerne ved Mysunde rede til fuldstændig Ødelæggelse med faa Minuters Varsel, naar 1ste Division befalede det. Han traf da strax Foranstaltning til at brænde Broerne samtidig med, at der anbragtes et Par 24 Ø Granater i hvert Skib for at sprænge dem i Bunden. Da disse Foranstaltninger omtrent vare tilendebagte, blev Majoren af General Vogt, til hvis Raadighed han var stillet af Divisionen, først gjort bekjendt med, at Stillingen skulde forlades og det i al Stilhed; han foreslog derfor Generalen, naar de nødvendige, nye Forberedelser vare trufne, at sænke Skibene, efterat Broleddene vare aabnede, først at sænke den største, nordre Bro, hvorover Brohovedet f's Besætning skulde marchere, derefter at lade Besætningen i Skanderne og Forposterne marchere over søndre Bro, som umiddelbart derpaa skulde sænkes. Dette Forslag bifaldt Generalen, og til den af denne befalede Tid, efterat det var bleven mørkt, afbrødes og sænkedes den nordre Bro. Da Majoren derefter med Kapitain Thulstrup og de i Broleddets Aabning indøvede Sapeurer kom til den søndre Bro, erfarede han først der, at man, da nogle Geværskud vare faldne ude i Forpostlinien, havde ladet alt rykke over Broen og befalede de Sapeurer, som havde forberedt Skibenes Sænkning, at aabne Hullerne i Skibene og at udtage Broleddet; disse i dette Arbeide aldeles uøvede Folk havde i den mørke Nat klemt Broleddet saa fast, at det ikke kunde rokkes; selvfølgelig fyldtes Skibene med Vand, da der blev hugget Hul i Bunden paa dem, men Brodækket forblev svømmende paa Vandet og ikke afbrudt, da Broleddet ikke kunde udtages, hvorfor det endnu var muligt for Enkeltmand at passere Broen. Den foretagne Forandring i de tagne Bestemmelser havde til Følge, at der var en kort Tid, hvor begge Broer vare passable, uden der var en eneste Forsvarer paa den modsatte Bred; den uheldige Indgriben af Uvedkommende i Ingenieurarbeidet gjorde det nødvendigt for Major Jørgensen med de ham underlagte Ingenieurer og dækket af 2 Kompagnier Fodfolk at blive tilbage

i flere Timer for at faa oversavet Strækbjælkerne i den faste Pælebro*). Færgen blev sænket, og Færgetouget overhugget.

Fra 1ste Divisions Vognpark beholdtes 16 Bøndervogne, hvorpaa læsedes Værktøi, der under Bevogtning af 1 Sektion Sapeurer fulgte med Divisionens Train til Sønderborg. Paa Marchen til Als befalede 1ste Division i Ringenæs at anlægge en Kolonnevei langs Sønderborgchausseen, der var speilglat og vanskelig at passere; der blev derfor ogsaa i kort Tid med Divisionens Ingenieurstyrke — Premierlieutenant Asmussen med Halvdelen af 5te Kompagni og Halvdelen af 3die Kompagni under Sekondlieutenant E. Åhmann — anlagt en $\frac{3}{4}$ Mil lang Kolonnevei, men Kjøretøierne foretrak at blive paa den glatte Chaussé, da de stivfrosne, ujevne Marker ikke vare til at kjøre paa. Major Jørgensen standsede derfor Kolonneveiarbeidet, men lod Sapeurerne istedetfor sprede Sand og Jord fra Sidebanerne og Veigrøfterne over Kjørebaneln, hvilken Foranstaltning efter kort Tids Forløb viste sig meget hensigtssvarende.

Kapitain Brummer med Sekondlieutenant Arendrup og Halvdelen af 1ste Kompagni fulgte 4de Brigade. Ved Broen over Trenen Syd for Schwabsted overholdtes Orden, og Rullebroen blev trukken tilbage, da hele Brigaden var passeret. Paa 4 rekvirerede Vogne medførtes Redskaber, der under 1 Oversapeur og 2 Sapeurer fulgte Brigadens Train.

Af Personel savnedes ved Ankomsten til Als 1 Oversapeur og 3 Sapeurer, Holstenere og Sydslesvigere, som antoges deserterede. En Trækhest blev syg og maatte efterlades ved Istedkro.

I Dannevirkestillingen var der ophobet en stor Mængde Redskaber af alle Slags, men der var kun meget faa Vogne med fast BESPænding til dens Transport; da der ved den uventede, pludselige Opbrydning blev Brug for en Mængde Vogne, kunde der fra de forskjellige Vognparker ikkun beholdes de fornævnte 32 Bøndervogne, hvorpaa læsedes godt og slet Værktøi imellem hinanden, da man paa Grund af Hastværket, Mørket og en svagt faldende Sne ikke kunde give sig Tid til at sortere det. Efter Troppekommandeurens Opgivelse mistedes af de vigtigste Redskaber 2087 Spader, 1629 Hakker, 2848 Skovle, 1600 Hjulbøre, 59 Bindøxer, 124 Lægtehamre, 252 Haandsave, 20 Skovsave, 617 Stemmejern, 827 Isøxer, 88 Issave o. s. v.

Dybbøl og Als den 7de Februar.

Hæren havde forladt Dannevirkestillingen, der, som det havde vist sig ved Mysunde, stod fuldt færdig til at tage imod Fjenden. For Feltbefæstningernes Skyld kunde Hæren godt være bleven, enten til Fjenden med Vaabenmagt havde tvunget den ud af den, eller til Frosten lukkede de isede Render, der ikke kunde holdes aabne under hans Ild, men den maatte desuagtet forlade Dannevirke, som den havde kjær, og som den havde Tillid til, da den ikke

*) Foranstaaende meddeles saa omstændelig, da Kapitain Sørensens Udtalelser herom i »Den anden slesvigske Krig« ere misvisende.

turde sætte sine sidste Kræfter til, fordi der bag Skandserne manglede Hytter og Stalde til Beskyttelse imod Frosten og Veirliget.

Da Hæren den 7de Februar kom til Als, vare Skandserne paa Dybbølbjerg monterede; i 2 af dem var der lagt Stormpæle paa Kontreskarpen, en Skibsbro var slaaet ved Siden af den faste Pontonbro; dermed er udtømt de inden Hærens Ankomst trufne, væsentligste Foranstaltninger. Hvad Hæren savnede, det var i Stillingen færdige Skandser med Løbegrave og Kanonpladser i Mellemrummene, foran Stillingen et frigjort Terrain, bag Stillingen monterede Batterier langs Alssiden af Sundet samt Hytter og Stalde.

Det kunde under saadanne Forhold ikke være opmuntrende for Hæren at komme til Als, men det maa være sagt til dens uvisnelige Ære, at den ikke et eneste Øieblik gav Plads for anden Tanke end den her atter paa kjære, kjendte Steder at gjenoptage Kampen. Det Efterfølgende vil formentlig godtgjøre, at Hæren pligtopfyldende til det Sidste fuldt ud gjorde sin Skyldighed, saaledes at den er berettiget til at virke for og at haabe, at den næste Gang, man fordrer dens Tjeneste, i det Mindste kan finde Støtte i Befæstningsanlæg saa gode, som Staten har Evne til at betale dem.

Dybbøl og Als til 18de April.

De vigtigste Arbejder, som udførtes, inden den egentlige Beleiring begyndte, vare i selve Dybbølstillingen følgende: i Reduterne nedtoges Blokhustagene, Jordpaafyldningen over dem forstærkedes, ligesom deres Sider saa godt som muligt dækkedes ved Jord; Stormtrin anbragtes, enkelte nye Traverser anlagdes, og andre forstærkedes; i Indgangene sattes Barriereporte og de til disse sig sluttende Palissaderinger; Stormpælelægningen fuldførtes i Redute VIII, og Gravene palissaderedes i Reduterne I, II, IV og X; for at beskytte Redute I imod Beskydning fra Broager forhøiedes venstre Flanke; de 3 aabne Kanonpladser III, V og VII palissaderedes i Struben, foran V udgravedes en Grav, alle Gravene palissaderedes, og i V og VII anlagdes Krudtmagasiner; imellem alle Værker som ogsaa imellem begge Fløiværker og Stranden anlagdes Løbegrave, der senere forstærkedes og flere Steder forsynedes med Traverser for at dække imod Flankeilden fra Broager; omtrent 100' bag Løbegravene anlagdes Skulderværn for Fodfolkreserven; imellem Skandserne anlagdes der følgende, fortrinsvis for Feltartilleri bestemte Kanonpladser, nemlig imellem I og II for 2 Kanoner, imellem II og III for 4 Kanoner, imellem IV og V, V og VI, VI og VII hvert Sted 2 Pladser for 2 Kanoner, imellem VIII og IX for 8 Kanoner, imellem IX og X samt X og Stranden hvert Sted for 4 Kanoner; flere af Kanonpladserne forsynedes hver med et Krudtmagasin. Som Hindringsmidler anvendtes Forhug paa Stranden imellem Vemmingbund og Skrænten imod Redute I, hvornæst denne Skrænt eskarperedes; Forhugget sluttete sig til en palissaderet Grav igjennem Skrænten, og langs Kronen af denne lagdes Løbegrave til Beskydning af Forhugget; Flensborgchausseen og Aabenraaveien gennemgravedes og spærredes yderligere med spanske Ryttere; nærmest Alssund udfor Redute X lagdes Forhug. 100—150

Alen foran Skandserne og Løbegravene, fortrinsvis foran venstre Fløi, anbragtes Traadhegn af nedtagne Telegraftraade med Smaapæle paa begge Sider; foran Skandserne I, II og III lagdes 400 Harver.

Det vigtigste Arbejde foran Stillingen var Terrainets Ryddeliggjøren, hvorfor Østerdybbøl, Surlykkegaardene, Bomhuset og en foran venstre Fløi ene-liggende Gaard nedbrødes, og alle Hegn sløifedes indenfor 1000 Alen fra Skandserne; de gjennemfrosne Hegn og Snedriver langs disse gjorde denne Sløifning til et af de møisommeligste Arbejder, som udførtes i Stillingen. Senere, midt i Marts, nedbrødes Bygningerne i Vesterdybbøl ud til 1500 Alen fra Skandserne.

For Forposterne sløifedes den nærmeste Del af Ragebølskov, og ud til Forpostlinien anlagdes 2 Kolonneveie; Veie spærredes, og imellem Avnbjerg og Vemmingbund lagdes Forhug og Harver i Forlængelsen af Vedetkjæden. Da Fjenden kom nærmere, spærredes Chausseen og alle vigtige Veie i en 500 Alens Afstand fra Skandserne med Forhug og Harver, hvori til eget Brug forbleve 16' brede Aabninger, hvis hurtige Lukning forberedtes, samtidig dermed anlagdes Nord og Syd for Chausseen Kolonneveie, saavidt muligt i Terrainfolder for at være usete fra Broager. I Begyndelsen af Marts anlagdes til Dækning for Forposterne tæt foran Stillingen en Række Skyttegrave med glaciformigt Brystværn og Udgravning.

Saa vel bag Stillingen, parallelt med den, som ud til den anlagdes der Kolonneveie, og nærmest bag Skandserne dannedes der Aabninger i alle Hegnene for at skaffe fri Forbindelse i enhver Retning. Bag Skandserne paa venstre Fløi og senere bag alle Skandser oprettedes der Depoter af Sandsække, Skandsekurve, Faskiner m. m. for at have Materialier paa rede Haand til Skandsernes Istandsættelse.

Det vigtigste af de nærmest bag Hovedstillingen udførte Arbejder var Anlægget af den tilbagetrukne Linie, som ansaas for nødvendig, efter at Fjenden havde vist, at han vilde føre sit Hovedangreb imod venstre Fløi. Overkommandoen befalede den 8de Marts en saadan Linie anlagt fra Redute IV i sydøstlig Retning til Vemmingbund, og Arbejderne paabegyndtes den 11te. Linien bestod af 2 Lynetter A og B, der forenedes ved Løbegrave og tilstedeværende Hegn, forsaavidt disse kunde benyttes; for Kanoner indrettedes der Pladser i A og B, samt i Løbegraven midt imellem sidst nævnte Lynette og Reduten; den 22de Marts var Linien færdig til Afbenyttelse. I Slutningen af Marts paabegyndtes der et Værk ved den trigonometriske Station paa den imellem Dybbølmølle og Redute IV liggende Bakke for derfra at kunne beskyde Chausseen og Terrainet bag Skandserne IV, V og VI. Da det senere viste sig, at Fjendens Angreb mest var rettet imod Stillingen imellem Reduterne II og IV, befalede Overkommandoen den 6te April at forlænge den tilbagetrukne Linie til Kanonpladsen VII; denne Linie tilveiebragtes ved Løbegrave, hvori Værket paa den trigonometriske Station inddrog. Samtidig med Anlægget af den tilbagetrukne Linie paabegyndtes Nedrivningen af de foran den liggende Gaarde, Sløifningen af Hegn og Anlæg af 2 dækkede Forbindelsesveie imellem begge Linierne.

De øvrige udførte Arbeider ville senere blive omtalte under Kampen om Stillingen.

Jordarbeidet i de 2 Brohoveder var færdigt den 7de Februar, iøvrigt manglede alle Arbeider. I selve Brohovederne anbragtes Stormtrin, i det nordre Brohoved anlagdes et Krudtmagasin, begge Brohoveders Flanker forlængedes ved Palissaderinger ud i Sundet, og foran disse anbragtes Smaapæle. Cikoriefabriken foran Færgestedet indrettedes til Forsvar, Løbegrave anlagdes imellem Brohovederne og fra det nordre Brohoved tværs over Chausseen til Sundet. Foran liggende Hegn sløifedes, og de iveien værende Bygninger baade foran og imellem Brohovederne nedbrødes. Forhug lagdes og havdes færdigt til Spærring af de igjennem Brohovederne førende Veie. Foran Brohovederne udgravedes Ulvegrave, og lagdes Forhug.

Den 15de Marts fremsendte Ingenieurkommandoen til Overkommandoen en Henstilling om Bygningen af en 3die Bro*). Foranlediget ved Beskydningen af Broerne den 6te April befalede Overkommandoen den 8de April at bygge en 3die Bro imellem det søndre Brohoved og Slotspynten. De fornødne Forberedelser bleve i saa Henseende strax tagne, men da Ingenieurkommandoen henledede Opmærksomheden paa Vanskelighederne ved at bygge en Bro i den ofte rivende Strøm paa et Sted, der kunde ses og beskydes fra Broager, samt at det vilde medtage 10—14 Dage at samle Materialier og at bygge Broen, besluttede Overkommandoen den 9de April, at Broen ikke skulde bygges, hvorimod forøget Reservemateriel anskaffedes, og flere Færger anlagdes, som det nedenfor skal blive omtalt. Foranlediget af Broernes Beskydning den 13de April udgik samme Dag paany Befaling til at bygge den 3die Bro, hvorfor de udfordrede Forberedelser strax bleve gjenoptagne med saa stor Kraft, at den faste Landbro paa Sundevedsiden næsten var færdig den 18de April, samt Størstedelen af Materiellet og alt Personellet samlet.

Da begge Broer udmundede i det nordre Brohoved, blev der i Midten af Februar bygget en Trækfærge paa Pontoner imellem søndre Brohoved og Slotspynten. I Slutningen af Marts byggedes 3 Færger, den 1ste 400 Alen, den 2den 150 Alen Nord for den nordre Bro, begge indenfor Løbegraven Nord for Brohovedet, og den 3die imellem søndre Brohoved og Slottet, hvor der altsaa kom 2 Færger. Endnu tilføiedes senere en 5te Færge udfor Maismølle.

For at forhindre Fjenden i at ødelægge Broerne ved med Strømmen at sende Tømmerflaader o. desl. imod dem, befalede Overkommandoen den 8de Marts Udlægning af 2 Bomme med flettede Net tværs over Sundet, den ene 500 Alen Nord for den nordre Bro, den anden imellem Mølle- og Kirkebatteriet. For det Tilfælde, at Broerne ved Beskydning skulde blive alvorlig beskadigede, havde man i Reserve for Underlagene 4 Flaader med Bukke paa og 11 Fartøier, og i Reserve for Brodækket en Beholdning af Strækbjælker, Planker og Tove.

Brokompagniets Mandskab var inddelt til Broerne, og alt var forberedt til at kunne afbryde dem. De slesvigske Gendarmere anvendtes i Begyndelsen

*) Kapitain Sørensens Fremstilling af Forholdene ved Bygningen af den meget omtalte, 3die Bro er ogsaa misvisende.

til at holde Vagt ved Broerne, men da Byen og Broerne bleve beskydte, vægrede de sig ved denne Tjeneste, som derefter blev besørget af Fodfolket og Brokompagniet. Da Brokompagniets 8 Sektioner ikke vare tilstrækkelige til den omfattende Tjeneste ved Broernes Vedligeholdelse, Færgetjeneste, Patrouillering m. m., blev dets Styrke den 18de Marts forøget med 5 Sektioner fra Landgangsbroerne i Assens.

Foruden de tidligere nævnte 3 Batterier, Mølle-, Kirke- og Flankebatteriet, anlagdes først langs Alssund Kjærvig-, Rønhave- og Skovbatteriet samt et Batteri ved Arnkilsøre; senere anlagdes Syd for Flankebatteriet et Batteri til Beskydning af 2 Nordvest for Brohovederne værende Slugter og 2 lavtliggende Batterier i Nærheden af Kirkebatteriet til Beskydning af selve Broerne. Til samtlige Batterier byggedes Krudtmagasiner. For Feltskyts anlagdes Indskæringer paa 4 forskellige Steder. Da Fjenden anvendte Beleiringsskyts, blev det nødvendigt at forstærke Brystværn, anlægge Traverser m. m. i Batterierne.

Slotsmuren udenom Sønderborgslot indrettedes til Forsvar, og imellem Batterierne anlagdes flere Skulderværn for Fodfolk.

Da Dybbølstillingens Fald øiensynlig var nær forestaaende, og da man derefter maatte forberede sig paa at imødegaa en Overgang over Sundet, fremkom Major Schrøder under 9de April med Forslag til at forandre Størstedelen af Batterierne fra Frontalbatterier til Flankeringsbatterier; Forslaget blev af Overkommandoen bifaldet den 13de April, og dets Udførelse strax paabegyndt, saaledes som det senere vil blive omtalt.

Brandvæsenet var som tidligere underlagt en Ingenieurofficer, og Sprøiter med Sprøiteførere ankomne fra Kjøbenhavn. Da General Lunding i Fredericia fik Kundskab om Sønderborgs Bombardement, sendte han til Hjælp en Brandofficer, nogle Brandfolk og Redskaber.

Da samtlige Gader i Sønderborg fra Broerne og fra Havnen samle sig i én Gade, Storgaden, bifaldt Overkommandoen den 13de Februar, at der igjennem Haver o. desl. anlagdes 3 Kolonneveie til Byens Udkant. For yderligere at lette Adgangene fra Broerne til de i Byen anlagte Kolonneveie aabnedes en Vei fra den nordre Bro til Kirkealleen og fra den søndre Bro til Torvet. Ved disse Veie sattes Veivisere. Af andre i Sønderborg udførte Arbejder fremhæves Indretningen af Sønderborgslot og af Bygninger i Byen til Belægning af 2900 Mand og til Stalde for 220 Heste; der byggedes Kogeskure og Latriner og indrettedes Lazaret og Dampbadelokale samt oprettedes et Feltbageri.

Bag Stillingen paa Dybbølbjerg byggedes Hytter for de høiere befalende Artilleriofficerer og Artilleribesætningerne i Skandserne samt disses Fodfolksbesætninger. Paa begge Sider af Aabenraaveien byggedes en Regimentsleir, der blev taget i Brug den 6te April; en Regimentsleir, som det den 7de Marts var befalet at bygge, kompagnivis fordelt bag hele Stillingen, blev ikke fuldført, da de fleste Hyttebygninger paa Grund af Beskydningen standsedes efter den 7de April; de manglende Hytter søgte man at erstatte med Pyramidetelte. Bag Kanonpladserne III og VII byggedes Depotskure for Artilleriets Manipulationsredskaber.

Af større Hytteleire byggedes paa Als en Regimentsleir Nordost for

Sønderborg paa begge Sider af Augustenborgveien, en Bataillonsleir ved Rønhave og en Kompagnileir ved Arnkilsøre; Feltovne opsattes i alle Officershytter. Langs Alssund byggedes Hytter for Batteriernes Artilleribesætninger og Vagthytter i meget stort Antal lige fra Sønderborg til Arnkilsøre. Ved Sønderborg byggedes for Ingenieurparken Vagthytte, Smedie, Vognskur og Stald til 120 Heste; endvidere byggedes her 3 Stalde, hver til 200 Heste og forskellige mindre Stalde for Afdelingernes Train; et Par af Artilleriskurene forandredes til Stalde; i alle Stalde indrettedes efterhaanden Liggeplads for Kudskene. Ved Høruphav opførtes et Brødmagasin, en Vognparkstald for 250 Heste m. m. Paa Augustenborg indrettedes Badelokaler, Marstallen indrettedes til Lazaret, og Ridehuset til Stald; endvidere byggedes et Lighus med Hytte for Opsynspersonalet.

Efterat Sønderborgs Bombardement begyndte, bleve de fleste af Staldene ved Sønderborg flyttede til den nye Parkplads ved Sundsmark.

Den tidligere ved Høruphav paabegyndte Bro, der blev 334' lang, fuldførtes, og endnu byggedes en mindre Anlægsbro samt en Bro, der var bestemt til Losning af Hø og Halm. Fra Vollerup anlagdes en Kolonnevei til Sundsmark, og det blev nødvendigt at forbedre den stærkt benyttede Vei til Høruphav.

I Hovedstillingen paa Dybbølbjerg og i den tilbagetrukne Linie, deri Besætningshytter m. m. medregnede, lededes Arbeiderne i kort Tid af Major Jørgensen, Kapitainerne Petersen og Lehmann, væsentligst af Kapitainerne Thulstrup og Good henholdsvis paa høire og venstre Fløi. Derved understøttedes disse Officerer i kort Tid af 3die Kompagni, hvorved Kapitan Dalgas og Sekondlieutenant E. Åhmann, væsentligst af 5te Kompagni, hvorved Premierlieutenant Asmussen og Sekondlieutenant Schnitter, og 1ste Kompagni, hvorved Premierlieutenant Kolderup-Rosenvinge og Sekondlieutanterne Arendrup og Caroc, henholdsvis paa høire og venstre Fløi. Desuden virkede her i kortere Tid Kapitan Christensen, Premierlieutenant Bangert og Sekondlieutenant Tobiesen, i længere Tid Premierlieutenant O. Larsen og Sekondlieutenant H. Larsen. Arbeiderne ved Brohoveder, Broer og Færger lededes af Kapitan Hedemann med Brokompagniet, hvorved Sekondlieutenant Høncke, og en Del af Landgangsbroafdelingerne. Brandvæsenet i Sønderborg, Arbeiderne i denne By og paa Augustenborg forestodes af Kapitan Petersen, der tillige var Kasernekommandant paa Sønderborgslot og forestod Anskaffelser af Materialier. Da Kapitanen den 23de Marts blev syg, deltes hans Virksomhed saaledes, at Major Arnholtz overtog Brandvæsenet, Kapitan Hedemann Arbeiderne i Sønderborg, Major Owesen paa Augustenborg, og Kapitan Jastrau Materialianskaffelserne. Batteribygningerne m. m. langs Alssund lededes af Kapitan Brummer, senere af Major Schrøder. Broarbejderne ved Høruphav og det hele store Etablissement der forestodes af Major Owesen med Sekondlieutenant H. Larsen i nogen Tid til Hjælp.

Kampen om Dybbølbjerg.

Heldigvis gav Fjenden os god Tid til at indhente det Forsømte, om det end blev nødvendigt i større end ønskelig Udstrækning at benytte Fodfolket som

Arbeidstropper. Den 10de Februar viste Fjenden sig og slog en af de følgende Dage en Pontonbro over Egersund. Den 17de Februar besattes Broagerland, idet han gik over Pontonbroen med betydelig Styrke. Da Fjenden den 22de Februar trængte vore Forposter paa venstre Fløi tilbage, opnaaede han ogsaa over Smøl Adgang til Broager; ved denne Leilighed faldt de første Kanonskud fra Skandserne paa venstre Fløi og i Centrum. Det tabte Terrain gjorde det nødvendigt at trække vore Forposter tilbage til Linien Avnbjerg—Dybbøl—Ragebøl, og derved foranledigedes atter de foran omtalte Veispærringer samt Lægning af Forhug og Harver Syd for Avnbjerg.

Da Fjenden antog ikke at kunne tage Stillingen ved et voldsomt Angreb, men ansaa det for nødvendigt at foretage en Beleiring, lod han os paa Forpostkampe nær have Fred til den 15de Marts, medens han samlede Beleiringsmateriel og foretog de mange andre nødvendige Forberedelser, hvoraf vi dog kunde sé Batterianlæg paa Broager. Fra vor Side benyttedes Tiden til Anlæg af Skyttegrave 500 Alen foran Værkerne, til at sætte disse i stormfri og fuld forsvarsdygtig Stand, til at forbinde Værkerne med Løbegrave og talrige Kanonpladser, til fuldstændigere at frigjøre Forterrainet, til at anlægge nogle Hindringer foran venstre Fløi, til at begynde paa den tilbagetrukne Linie, til at færdiggjøre Brohovederne, til at forøge Overfartsmidlerne over Sundet og at organisere hele Bro- og Færgetjenesten, til at bygge nye Batterier langs Allsund og til at montere baade de nye og de gamle, til at organisere Brandtjenesten og mange andre Forhold i Sønderborg, til at bygge Broer ved Høruphav og her bygge en hel militair By, samt endnu til at bygge en stor Mængde Hytter og Stalde. Naar det maa erkjendes, at Ingenieurerne arbeidede med rastløs Iver, maa det ogsaa erkjendes, at en meget stor Del af Byrderne hvilede paa det Arbeidskraften afgivende Fodfolk, ligesom ogsaa at Artilleriet arbeidede ufortrødent. Det Følgende vil vise, at den 15de Marts var kun den mindste Del overstaaet af de Anstrængelser, som skulde udfoldes til Stillingens Forsvar.

Den 26de Februar erklæredes Als og Sundeved i Beleiringstilstand.

Den 15de Marts Kl. 9¹/₂ Formiddag aabnede Fjenden Artillerilden fra 5 Batterier paa Broager imod venstre Fløi, især imod Reduterne I og II, imod det bagved liggende Terrain, Krigsskibene i Vemmingbund og Sønderborg. Den heftige Beskydning med svære riflede Kanoner foraarsagede betydelige Beskadigelser og viste strax Blokhusesnes utilstrækkelige Styrke, idet en Granat gjennembrød Væggen i Blokhuset i Redute II og dræbte 1 Officer og 3 Mand. Da alt Arbeide paa de af Fjenden beskudte Steder umuliggjordes om Dagen, blev det, efterhaanden som Fjenden omfattede større Dele af Befæstningerne med sin Ild, nødvendigt mere og mere at gaa over til Natarbeide. Der blev udtaget fast Sapeurmandskab til om Natten at forestaa Udbedring af den om Dagen ved den fjendelige Ild foraarsagede Skade.

Den 16de Marts fortsattes Beskydningen, hvorunder en Granat sprang i Blokhuset i Redute I og anrettede en sørgelig Ødelæggelse, idet 2 Officerer, 12 Underofficerer og Menige dræbtes, 1 Officer og 21 Mand saaredes. Blokhusesne i de beskudte Reduter bleve derfor forladte, og Mandskabet søgte Dækning bag

Traverserne. Alle Blokhuse blev derefter saavidt muligt, men utilstrækkelig dækkede med Jord paa de mest udsatte Steder, endog over Skydeskaarene; de blev derved mere at betragte som store Traverser, der formindskede den i Forveien for ringe Plads i Reduterne; alt Halm fjernedes fra Reduterne for at undgaa deres Antændelse. En for Redute I bestemt dobbelt Kanonblendering opgav man under disse Forhold at reise, og senere blev Træmaterialet overladt til Artilleriet til Blenderinger for Artilleristerne. Hytterne bag Reduterne I og II kunde ikke længere benyttes, hvorfor der begyndtes paa Abrier samt reistes 80 Pyramidetelte paa defilerede Steder bag den tilbagetrukne Linie; da disse Tilflugtssteder laa for langt borte, benyttedes de ikke meget.

Den 17de Marts, efterat Fjenden om Morgenen havde taget Avnbjerg, Dybbøl og Ragebøl samt tvunget vore Forposter tilbage i den med Skyttegrave m. m. forberedte Stilling foran Skandserne, begyndte han fra Avnbjerg, 3000 Alen fra Stillingen, at anlægge Approcher imod venstre Fløi og tilkjendegav derved sin Hensigt at foretage en regelmæssig Beleiring af Stillingen. Den fjendlige Beskydning fortsattes.

Den 18de og 19de Marts vedblev den fjendlige Ild med uformindsket Styrke og var især rettet imod Redute II, da denne Skandse var den eneste, som optog Kampen imod Broagerbatterierne. Redutens venstre Flanke blev derfor meget medtaget, men forstærkedes efterhaanden ved Natarbeide, idet man byggede indad i Reduten med Skandsekurve, saaledes at det oprindeligt 12' tykke Brystværn midt i April var over 20' tykt. Glaciet foran Flanken blev næsten impassabelt ved de store Huller, som Fjendens Projektiler dannede.

Hele Dagen den 20de Marts forøgedes Beskydningen imod venstre Fløi fra Feltartilleri ved Avnbjerg, hvorved Reduterne I og II led betydeligt; I blev under den heftige Krydsild endog nogen Tid forladt af Besætningen; alene til Istandsættelse af Redute II den følgende Nat forbrugtes 1000 Sandsække. Dette Materiale viste sig fortrinligt til Istandsættelse af Brystværn og Gjenopsætning af Skydeskaarskinder m. m.; de anvendte Sække havde den Mangel, at de vare hvide istedetfor jordfarvede, hvorfor de vare for synlige. Denne Dag udnævntes Oberstlieutenant Dreyer til Kommandant i Brohovederne.

Med Hensyn til den fjendlige Beskydning om Dagen og til Istandsættelse den følgende Nat af de Skandserne tilføiede Beskadigelser var der i det Hele en vis Ensformighed, ligesom de forskjellige, nævnte Arbejder og Foranstaltninger selvfølgelig ikke kunde gennemføres paa en enkelt Nat, men behøvede Dage eller endog Uger for at blive tilendebragte. For Tiden fra 21de til 28de Marts anføres Følgende.

Den fjendlige Ild fra Broager, der i de første Dage væsentligst var rettet imod yderste, venstre Fløi, tiltog daglig i Styrke og i Udstrækning til Redute VI. Dybbølstillingen var anlagt med det Maal for Øie at sætte en mindre Styrke i Stand til at modtage et voldsomt Angreb af en større og at lette offensive Bevægelser. Følgen deraf var, at Skandserne vare monterede med glatløbende Kanoner, og at Brystværnene vare uden Skydeskaar, for at Kanonerne kunde gives den største Virkningsvinkel. Udsigten til en Beleiring og Virkningen af den

ffjendlige Beskydning fra Broager, som ikke undlod at vise sig ved demonteret Skyts, gjorde det derfor nødvendigt for Artilleriet efterhaanden at forandre Armeringens Natur ved at anvende riflet Skyts paa lave Affutager, og denne Foranstaltning gjorde det nødvendigt for Ingeniurerne fra den sidste Del af Marts at anlægge Skydeskaar eller Merloner, at forandre Bænke, at gjøre de ældre Traverser længere og tykkere samt at anlægge helt nye Traverser, uagtet Pladsen i Skandserne derved indskrænkedes, og Kanonantallet maatte formindskes.

Endvidere anføres Følgende: de Krudtmagasiners Indgange, som vendte imod Broager, blanderedes; Natten til den 22de Marts anlagdes de tidligere omtalte Hindringer i Forpostlinien; den 22de Marts var den tilbagetrukne Linie i brugbar Stand. Den 24de Marts befalede det 100—150 Alen foran Skandser og Løbegrave at anbringe et Traadhegn, paa begge Sider af hvilket der anbragtes et 8' bredt Belte af Smaapæle. For det Tilfælde, at et Blokhusskudte skulde blive skudt i Brand, hvilket senere hændte et Par Gange, fik hver Redute en Haandsproite og nogle Brandspande. I Slutningen af Marts anlagdes flere Kanonpladser, Krudtmagasiner indrettedes og forstærkedes, Morterpladser indrettedes, Arbejderne ved den tilbagetrukne Linie og Sløifningsarbejderne foran den fortsattes, Lynetterne i den monteredes med 8 Kanoner. Den 27de Marts befalede der bag Reduterne I og II med Front imod Broager anlagt et dybt indskaaret Batteri for riflet Skyts, som blev færdigt, men ikke monteret; samme Dag beordredes Skandsen ved den trigonometriske Station anlagt. Beskydningen fra Broager begyndte regelmæssig Kl. 10 Formiddag, da Belysningen af vore Værker var heldigst for Fjenden; imellem Kl. 6 og 10 Formiddag blev der sjældent skudt, og om Natten faldt i Reglen 6—8 Skud. Trods den heftige Beskydning lykkedes det hver Nat ved anstrengende Arbejde at sætte alle Skandserne I—VI i fuldstændig stormfri Stand. Broerne bleve jevnlige trufne, men holdtes dog i brugbar Stand undtagen den til Redute II, der fik en almindelig, let Nødbrøistedetfor den ituskudte Rullebro; saadanne Nødbrøer lagdes ogsaa om Dagen ved de andre Reduter for at bevare Rullebroerne, der da vare indtrukne og dækkede imod Beskydning. Barriereporten til Reduten II blev 2 Gange sønder-skudt og 2 Gange erstattet; da den var synlig fra Broager, blev dens Retning forandret, men da Frontalilden senere begyndte, var dette galt igjen. Gravpalissader og især Palissaderne ved Indgangene maatte jevnlige fornyes; Brystværn, Traverser og Krudtmagasiner vedligeholdtes stadig; Indgangen til Krudtmagasinet i Redute I og IV og det ene af dem i II blanderedes. I Kanonplads III forhøiedes Kontreskarpen, og i Redute IV anlagdes en Rygtravers; Redute IX fik ved Jordskred en Breche, der belagdes med Bræder, hvori der var indslaaet Søm. Løbegravens Tværnsnit forstærkedes ved Udgravning af en foran liggende Grav.

Den 28de Marts om Morgenen Kl. 3 foretog Fjenden et voldsomt Angreb paa vore Vedetter fra Vemmingbund til Slugten foran Kanonpladsen VII. Vedetter og Feltvagter kastedes tilbage i Løbegravene, og Fjenden naaede tæt ind til Stillingen, men blev ved en kraftig Kardætsk- og Geværild tvungen til at vige tilbage til Skyttegravene og Slugterne foran venstre Fløi. Da Reserverne vare komne tilstede, blev ved et af Skandsernes Kanoner og Rolf Krakes enfilerende

Ild understøttet Udfald Angrebet fuldstændig tilbageslaaet. En af Fjenden paa-begyndt Parallel foran Skandserne III og IV samt flere Skyttegrave ved Stranden sløifedes den følgende Nat.

Den 30te Marts paabegyndte Fjenden Anlægget af 1ste Parallel 1400 Alen foran Stillingen. Fra Værkerne aabnedes en heftig Ild for at forstyrre hans Arbeide, men det lykkedes ham dog at anlægge den og Batterier, som Natten til den 2den April bleve monterede med 10 Kanoner.

Beskydning, Istandsættelser og øvrige Arbeider gik fra 28de Marts til 1ste April deres sædvanlige Gang.

Den 2den April Kl. 1 Eftermiddag aabnede Fjenden Frontalilden fra 7 forskellige Batterier imod hele Stillingen fra Vemmingbund til Allsund, der saaledes udsattes for en krydsende Ild; Kl. 5 begyndte 2 24 Ø Riffelkanoner fra Broager at bekaste Sønderborg med Brandgranater. Vort Artilleri optog Kampen og fortsatte den til Nattens Frembrud. Skandsernes Personel og Materiel led paa denne Dag ikke ret meget, hvorimod Besætningen paa høire Fløi mistede sit Ly, da næsten samtlige herværende Hytter og Gaarde nedbrændte. I Sønderborg bleve alle Bygninger i Nærheden af Raadhuset mere eller mindre sønderskudte; om Natten under den vedvarende Beskydning bleve flere Bygninger antændte, men det lykkedes dog ved store Anstrængelser at blive Herre over Ilden.

Under Bombardementet saaredes 2 Sapeurer, den ene af 5te Kompagni, den anden af Brokompagniet.

Bombardementet af Sønderborg fortsattes hele Dagen den 3die April med uformindsket Heftighed, og da det samtidig var en heftig Storm, blev det tilsidst umuligt for det trætte Brandkorps med de tildels ødelagte Slukningsapparater at blive Herre over de stedse paany udbrydende Ildebrande. Størstedelen af den sydlige og vestlige Del af Byen gik derfor op i Luer, 50 Gaarde og Huse vare nedbrændte.

Fjendens Beskydning af Stillingen fortsattes uafbrudt Dag og Nat — undtagen Nætterne imellem den 4de og 6te April — daglig tiltagende i Heftighed; vore Batterier optog vel Kampen, men efterhaanden svagere, indtil Artilleriilden fuldstændig ophørte den 12te April, dels fordi Størstedelen af Skytset var gjort ubrugelig, og dels fordi den heftige Bekastning gjorde det umuligt for Betjeningsmandskabet at opholde sig i Skandserne.

Hidtil havde man om Natten med Besvær istandsat den om Dagen fra Broagerbatterierne anrettede Skade, nu blev det langt besværligere og tilsidst omtrent umuligt at holde Skandserne i tjenestedygtig og stormfri Stand under den vedholdende Beskydning tillige fra Fronten, idet Ødelæggelserne bleve større, da Arbeidsmandskabet ofte forhindredes i at arbeide for at være rede til at tage imod et Angreb, og da Mørket, hvori der arbeidedes, gjorde det umuligt at forhindre, at Mandskabet paa forskellige Maader søgte at unddrage sig for de uhyggelige Arbeider, hvor det stod værgeløst uden Midler til at besvare den imod dem rettede Ild. En Følge af Bombardementet var den, at Brigaden i

Sønderborg maatte bivuakere paa Stranden nedenfor Brohovederne, og herhen flyttedes da de før omtalte Telte i de nærmest følgende Dage.

Natten til den 4de April udførtes under Beskydningen følgende Arbejder: i Redute I forstærkedes Blenderingen foran Indgangen til Krudtmagasinet, i Kanonplads III istandsattes Forsvarspalissaderingen, i Redute IV istandsattes Rullebroen, i Kanonplads V var Strubepalissaderingen stærkt beskadiget, hvorfor den istandsattes ved at paaspigre Tømmer paa de aabne Steder, og i Redute VI vare Stormpælene medtagne, hvorfor der spigredes Planker over Aabningerne.

Natten til den 5te April tav den fjendlige Ild, hvorfor Arbejderne fremmedes godt ved Istandsættelse af den om Dagen anrettede Skade, saaledes at samtlige Skandser bleve bragte i tjenestedygtig og stormfri Stand; der udførtes endvidere flere Arbejder baade ved Hindringerne foran Stillingen og i den tilbagetrukne Linie. Der begyndte imidlertid nu at vise sig en høist uheldig Ulempe, som ikke vel lod sig afhjælpe. Da Beskydningen fra Broager begyndte, havde Besætningen af venstre Fløi til sin Dækning opkastet Traverser vinkelret paa Løbegravene; da Fjenden aabnede Ilden fra Frontalbatterier og anvendte vertikal Ild, blev det meget vanskeligt for Besætningen at skaffe sig blot den tarveligste Dækning. Den gjorde dog Forsøg herpaa ved at grave Fordybninger og Huler endog ind under Brystværnene i Løbegravene, hvorved disse og Terrainet bagved efterhaanden bleve saa ufremkommelige og vildsomme, at Forsvaret maatte lide derved; det var kun meget ufuldkomment, at man kunde raade Bod paa denne Ulempe, da man ikke helt vilde forhindre disse Dækningsarbejder, eftersom Tabene med hver Dag bleve større. Fodfolket bar forøvrigt med en beundringsværdig Resignation den tunge Tilskikkelse, i det kolde, skarpe Aprilsveir, 24 Timer ad Gangen, uvirksom at være bunden til samme Plet, uden at kunne koge, ja ofte, naar Beskydningen var heftig, uden at kunne røre sig, medens Døden hyppig slog ned i Rækkerne*).

Natten til den 6te April angreb Fjenden vore Forposter og kastede dem tilbage, hvorefter han anlagde et Stykke af 2den Parallel fra Chausseen imod Syd i 1000 Alens Afstand fra Skandserne samt 200 Alen foran Parallelen nogle Indskæringer foran Kanonpladserne III og V. Da det af disse Arbejder syntes at fremgaa, at Angrebet skulde rettes imod Stillingen imellem Reduterne II og VI, blev Ingenieurkommandoen den 6te befalet til at fortsætte den tilbagetrukne Linie til Kanonplads VII, saaledes som det tidligere er beskrevet. Samme Dag befaledes anlagt et forsænket Batteri til 2 24 $\times$ Granatkanoner imellem Skandserne III og IV. Da Beskydningen den foregaaende Dag først var begyndt om Eftermiddagen Kl. 2¹/₂, var den paa Skandserne anrettede Skade paa Brystværn, Traverser, Palissader m. m. ikke større, end at den med Lethed blev istandsat om Natten.

Grunden til det mindre kraftige Angreb de 2 foregaaende Dage var Forberedelserne til en Overgang over Alssund ved Ballegaard; da denne blev opgivet, og mere Skyts ankom, gjenoptog Fjenden Beleiringsarbejderne med for-

*) Kapitaen G. Schøller, Tidsskrift for Krigsvæsen 1867.

øget Kraft, idet han Natten til den 7de fortsatte Anlægget af 2den Parallel og af flere Batterier, hvorfor Beskydningen efterhaanden blev heftigere og vedblev uafbrudt til Kampens Slutning. Den foregaaende Dag var Beskydningen først begyndt Kl. 1 Eftermiddag, og den anrettede Skade var derfor heller ikke denne Gang betydelig, hvorfor de foran nævnte, befalede Arbeider ogsaa paabegyndtes. Fra den 6te om Aftenen kunde der ikke mere udstilles Forposter foran venstre Fløi, man maatte derfor indskrænke sig til at udstille Lytteposter foran de enkelte Skyttegrave. Sønderborg blev den 6te April bombarderet, og der udbrød 2 Gange Ild, men begge Gange blev den slukket. Samtidig med Bombardementet beskødes Broerne; ved et Skud blev Rækværket paa den søndre Bro skudt itu, men uden at der iøvrigt anrettedes nogen Skade, hvorimod et af Reservefartøjerne blev skudt isenk.

Den 7de April fuldførte Fjenden sin 2den Parallel og begyndte Approcherne foran denne under Beskyttelse af en heftig Beskydning saavel fra Broager som fra Fronten. Ødelæggelsen paa Værkerne var temmelig betydelig, men det lykkedes dog trods den stærke Beskydning om Natten at istandsætte Hindringerne, Barriereporten til Kanonpladsen V, Eskarper, Brystværn og Krudtmagasiner, hvorimod man maatte opgive at istandsætte Blokhusene, der i Reduterne IV, VI og VIII havde lidt meget. Løbegravsarbejderne imellem Skandserne VI og VII maatte under den stærke Ild opgives, hvorimod imellem I og II samt længere tilbage alle igangsatte Arbeider fortsattes. Den 7de blev Sønderborg beskudt.

Denne Nat saaredes 2 Sapeurer af 5te Kompagni.

Ved Beskydningen den 8de April led Skandserne meget, men Skaden blev i det Væsentligste istandsat, da Fjenden om Natten standsede Ilden fra Frontalbatterierne, medens man tydelig hørte hans Arbeidere. Broen i Redute II var sønderskudt, og Barriereportstolpen i Indgangen bortskudt, hvorfor Porten holdtes paa sin Plads ved Afstivning. Brystværnet i Løbegraven imellem Skandserne III og IV forhøiedes.

Natten til den 10de April var Beskydningen, som om Dagen var bleven forøget ved Bekastning med Morterer, temmelig svag, hvorfor det ogsaa iblandt andet lykkedes omhyggelig at istandsætte Skandserne I, II og III; Broen til II blev istandsat, saa at en 12 $\varnothing$ Kanon blev bragt ind i Reduten, hvor desuden i en Travers blev anlagt en Blendering til en Del af Fodfolkbesætningen; i Redute I indrettedes en Plads for Espingoler til Beskydning af Forstranden.

Natten til den 11te April aabnede Fjenden 3die Parallel ved at forbinde de tidligere dannede Indskæringer 6—700 Alen foran Kanonpladserne III og V. Under Dagens heftige Beskydning, der forøgedes fra flere nye Morterbatterier, blev Dybbølmølle nedskudt. Af Nattens Arbeide fremhæves Sløifningsarbejderne foran den tilbagetrukne Stilling.

Af 5te Kompagni saaredes 2 Sapeurer, hvoraf den ene, H. P. Rasmussen, meget haardt, idet han mistede begge Ben.

Hele Dagen den 11te April og den paafølgende Nat var Beskydningen meget heftig, man talte indtil 500 Skud i Timen; Ilden var især rettet imod

Skandserne IV, V og VI, og imod IV sendtes endog hele Salver. I III og VI revnede Krudtmagasinernes Mure, og i IV blev Blokhuset antændt, men Ilden dog slukket. Om Natten var Ilden saa heftig, at næsten alt Arbeide maatte opgives, da Mandskabet idelig maatte søge Dækning. Det lykkedes derfor kun nogenlunde at istandsætte Skandserne; i Løbegraven imellem Skandserne II og III blev lagt en Morterbridsk, og der blev begyndt paa at udgrave forsænkede Kanonpladser imellem Reduterne VI og VIII og til Høire af X samt paa at udgrave Chausseen i den tilbagetrukne Linie. En paabegyndt Minering i Redute IV's Strubebrystværn, i Anledning af en Sprængning af dette, maatte opgives paa Grund af den stærke Beskydning. Den 11te April beskødes Surlykkebatteriet af 4 riflede Kanoner, dog uden Virkning.

1 Sapeur af 5te Kompagni saaredes.

Beskydningen fortsattes hele Dagen og Natten til den 13de med uformindsket Heftighed. Det om Natten udførte Arbeide var saa godt som intet, da Nedslagene i Skandserne vare saa hyppige, at man ikke kunde opholde sig der; saaledes ramtes Redute IV, der især blev voldsomt beskudt, i Løbet af 6 Timer af 400 Projektiler; dertil kom endnu, at al Tilkjørsel af Palissader m. m. maatte opgives, da Heste bleve sky eller dræbtes, og Vogne sønderlodes. I Reduterne I og II holdtes de passive Hindringer og Broerne i Orden, hvorimod Brystværn og Traverser i høi Grad vare ødelagte; Kanonplads III blev ikke bragt i forsvarsdygtig Stand; Redute IV var forladt af Fodfolkbesætningen, og Artilleribesætningen søgte Dækning i Krudtmagasinerne; i Kanonplads V blev Krudtmagasinet, hvori en Ramme var knækket, tildækket, og Brystværnet blev udbedret, men Barriereporten kunde ikke lukkes, og Strubepalissaderingen var tildels ødelagt; Redute VI kunde ikke sættes i forsvarsdygtig Stand; paa høire Fløi bleve Skandserne istandsatte, og andre Arbeider fremmedes. I den tilbagetrukne Linie fuldendtes Gjennemgravningen af Chausseen, og de andre Arbeider fremmedes ret godt. Som Følge af fornævnte Forhold indberettede Ingenieurkommandoen den 13de til Overkommandoen, at det for Fremtiden vilde være umuligt under saadanne Forhold at holde Skandserne III—VI i forsvarsdygtig Stand. Sønderborg, som de foregaaende Dage jevnlig havde været beskudt med Granater, blev paany skudt i Brand, og flere Gaarde og Bygninger langs Sundet bleve afbrændte.

1 Sapeur af 5te Kompagni blev saaret.

Den 13de var Ilden meget heftig, men noget svagere end sædvanlig om Natten; det var Redute X, som led mest. Om Aftenen Kl. 10 bemægtigede Fjenden sig vore Skyttegrave og begyndte, efterat et Forsøg paa at tage dem tilbage var mislykket, paa Anlæg af 4de Parallel. Følgen deraf var den, at der om Natten kun kunde fremsendes enkelte Lytteposter imellem Vemmingbund og Chausseen. De demonterede Kanoners Antal voxede efterhaanden og uden at de kunde erstattes, tildels fordi Broerne bleve saa skrøbelige, at der ikke kunde føres Skyts eller Affutager over dem; saaledes vare alle Kanoner i Redute I demonterede, og i II var der kun 3 tjensteddygtige tilbage; Ildlinierne ved de demonterede Kanoners Plads bleve derfor efterhaanden indrettede til Forsvar for

Fodfolk. Skandsernes Modstandskraft var i det Hele taget betydelig svækket. Sønderborg og Broerne beskødes; nordre Bro blev truffen af en 24 $\text{\AA}$ Spidsgranat, som dog ikke gjorde videre Skade. Med Batterierne paa Als udviklede der sig en Artillerikamp, som især førtes med Flankebatteriet, der blev saa stærkt beskudt, at det en kort Tid maatte forlades; det viste sig, at Brystværnene ved alle Kystbatterierne vare for svage imod de svære, riflede Kanoner. Arbejderne langs hele Sundet bleve stærkt beskudte, og alt Arbeidet helt op til Arnkilsøre udførtes fra nu af om Natten. Beskydningen imod Batterierne paa Als vedblev de følgende Dage og Nætter.

Sekondlieutenant H. Larsen blev dødelig saaret af en Granat; han havde stedse vist særdeles Dygtighed og koldblodigt Mod. 1 Korporal af 5te Kompagni saaredes.

Fjenden vedligeholdte den 14de og Natten til den 15de en jevn Beskydning af hele Stillingen, dog mindre heftig end de foregaaende Dage. Skandserne lede en Del, især Reduterne VI og X. I VI var det Indvendige kun uformelige, nedstyrkede Jordmasser og Huller, hvori Skyts ikke kunde bevæges, og desuden kunde Brøen ikke bære dette; høire Face af X blev sammenskudt, og dens indre Brystværnsskraaning styrtede ned. Ved alle Skandser arbejdedes ufortrødent paa at udbedre Skaden; i X blev saaledes om Natten Brystværnet forstærket ved en 4' tyk, indre Tilbygning af Sandsække; den øvrige Skade paa Brystværn, Traverser og Blokhuse blev tildels istandsat. I Redute VIII begyndtes Anlægget af en Travers til Dækning af Barriereporten. Det overdroges Artilleriofficererne i Skandserne at træffe Forberedelser til Sprængning af Krudtmagasiner og af de Broer, som ikke kunde trækkes tilbage. Der gaves Bestemmelser om at sprænge Struberne i Reduterne IV og X, hvis Kanoner vare bragte til Taushed. Langs Alssund udviklede sig en livlig Artillerikamp, der førtes med noget Held af vore Batterier, understøttede af et riflet Feltbatteri.

Sekondlieutenant Arendrup blev saaret.

Beskydningen var den 15de og Natten til den 16de mindre heftig end sædvanlig. Fjenden arbejdede om Dagen den 15de paa sin 4de Parallel og begyndte at arbejde sig fremefter især imod Kanonplads III, i hvilket Arbejde han dog blev standset af en velrettet Kanonild. I Redute I demonteredes igjen alt Skyts. Natten til den 16de gjordes Broerne passable i Reduterne II og IV, i den første for at man om muligt kunde redde noget af det riflede Skyts, der kun vilde være af ringe Nytte ved en Storm; dette lykkedes den følgende Nat. For at ødelægge de fjendlige Approcher imod Kanonplads III, og da man frygtede, at Fjenden vilde underminere dette Værk, paabegyndtes en Minegang fra Gravens Kontreskarpe; da man traf store Sten, maatte den begynde Minegang forlades, og en ny begyndes, hvori der den 18de om Morgen var sat 12 Rammer. Bag Værket ved den trigonometriske Station anlagdes et Krudtmagasin. For at erstatte den til Taushed bragte Ild fra Skandserne havde der alt i nogen Tid ved Baadsager været et Batteri for 4 12 $\text{\AA}$ Riffelkanoner, hvormed de fjendlige Løbegrave beskødes ved indirekte Skud; denne Nat var Ilden særlig rettet imod Fjendens Arbejder foran 4de Parallel, da man ventede, at han ved Mørkets Komme vilde gjenoptage sine Løbegravsarbejder.

Beskydningen om Dagen den 16de April var meget stærk, og den følgende Nat den stærkeste, der endnu havde fundet Sted om Natten. Fjenden beskød især hele venstre Fløis Skandser og Løbegrave indtil Redute VI og det bagved liggende Terrain. Om Aftenen tog Fjenden vore Skyttegrave foran Skandserne V og VI og anlagde et Stykke Parallel 200 Alen foran sidst nævnte; senere paa Natten anlagde han lignende Stykker Løbegrave foran Redute II. Det er en Selvfølge, at Udbedring af Skandser og Løbegrave under saadanne Forhold kun kunde ske med den største Vanskelighed. Imidlertid blev der dog paa mange Steder udført langt Mere, end man kunde vente, idet Ingenieurerne og det til Arbeide befalede Mandskab udviste en Ufortrødenhed og et Mod, som fortjente al Paaskjønnelse. I Maaneskinnet saa man dem saaledes arbeide paa Kronen af Brystværnene uden at lade sig forstyrre af de rundt omkring nedslaaende Granater*). Flanke- og Baadsagerbatteri blev beskudte.

1 Sapeur af 1ste Kompagni blev saaret.

Hele Dagen den 17de April tiltog efterhaanden Skydningen, tillige fra flere nye Batterier, meget i Voldsomhed og var ikke alene rettet imod Skandser og Løbegrave, men ogsaa imod Terrainet imellem Skandserne og Alssund, hvor nu næsten hver Plet var bestrøgen af Fjendens krydsende Ild. Brohovederne, Broerne og Sønderborg blev ogsaa stærkt beskudte. Samtidig hermed rettede Fjenden Geværild imod ethvert Hoved, der viste sig over Brystværnet. Natten til den 18de var den fjendelige Ild ikke meget stærk, og derfor bragtes Skandserne i en noget bedre Tilstand, end man kunde vente. Da Ingenieurerne ved Daggry forlode Stillingen og altsaa havde afsluttet deres Virksomhed i Dybbølstillingen, var Resultatet af deres Natarbeide og Tilstanden af de mest medtagne Skandser følgende: Brystværnet ved Redute I var istandsat, Gravpalissaderingen istandsat, Broen i god Stand, saa at Reduten var skikket til Forsvar af Fodfolk; Blokhuset i Redute II var brændt den 17de, og det var kun ved stor Anstrængelse af Premierlieutenant O. Larssen og Skandsens tapre Kommandant, Sekondlieutenant A n c k e r, at Krudtmagasinet frelstes fra Antændelse; Brystværn, Skydeskaar og Gravpalissadering vare i god Stand, men Barriereporten kunde ikke lukkes; Strubepalissaderingen i Kanonplads III var splintret, men uden Aabninger, Værket var forsvarsdygtigt; det Indre i Redute IV var stærkt medtaget, Brystværnet nogenlunde istandsat, Facernes Gravpalissader vare i god Orden, men i Struben vare de ikke i tilfredsstillende Tilstand; Broen kunde ikke manipuleres, og dens Sprængning var derfor forberedt; Løbegraven i den tilbagetrukne Linie nærmest bag Redute IV blev særlig sat i god Stand i denne Nat ved betydelige Anstrængelser og Pengebelønninger, der i den sidste Tid jevnlig anvendtes i de bekastede Skandser for at fremme Arbeidet; Strubepalissaderingen i Kanonplads V var ødelagt, og Værket derfor at betragte som aabent, iøvrigt var det i nogenlunde forsvarsdygtig Stand; i Redute VI kunde Broen ikke manipuleres, og dens Sprængning var derfor forberedt; Nord for Chausseen og Aabenraaveien anlagdes 2 indskaarne Pladser for 2 Morterer til indirekte Beskydning af de fjendelige Løbegrave; Brohovederne vare fuldstændig færdige og i Orden.

*) Kapitain G. Schøller, Tidsskrift for Krigsvæsen 1867.

Armeringen af Skandser m. m. paa Dybbølbjerg var den 18de April om Morgenen følgende: Redute I 2, Kanonplads 2, Redute II 3, Kanonplads 2, Kanonplads III 3, Kanonplads 2, Redute IV 4, 3 forskjellige Kanonpladser 6, Kanonplads V 4, Redute VI 6, Kanonplads VII 4, Redute VIII 8, 2 Kanonpladser 4, Redute IX 4, Redute X 5, Kanonplads 2, den tilbagetrukne Linie 8, den trigonometriske Station 4, ialt 73 Kanoner foruden 11 Morterer, nemlig 7 84 $\otimes$ Bombekanoner, 26 24 $\otimes$ Granatkanoner, 10 12 $\otimes$ Granatkanoner, 7 24 $\otimes$ Kuglekanoner, 9 12 $\otimes$ Kuglekanoner, 2 6 $\otimes$ Kuglekanoner, 2 24 $\otimes$ Riffelkanoner, 10 4 $\otimes$ Riffelkanoner, 2 84 $\otimes$ Morterer og 9 24 $\otimes$ Morterer; af de 73 Kanoner stode 43 i Skandserne I—X, 18 i de mellemliggende Løbegrave og 12 i den tilbagetrukne Linie. Brohovedet var armeret med 4 Kanoner, nemlig 2 84 $\otimes$ Bombekanoner og 2 12 $\otimes$ Kuglekanoner.

Fodfolkbesætningen i Skandserne I—VI og VIII—X var den 18de April om Morgenen henholdsvis $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{3}{4}$ og $\frac{3}{4}$ Kompagni, ialt for 9 Skandser $4\frac{3}{4}$ Kompagnier; Skandse VII havde ingen Fodfolkbesætning. Den 13de Februar, medens Skandserne havde deres hele Artilleristyrke, foreslog Ingenieurkommandoen Besætningen for de 7 Reduter til $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ Kompagni for Redute I og 1 Kompagni for hver af de andre Reduter, ialt $6\frac{1}{2}$ — $6\frac{3}{4}$ Kompagnier; de 3 Kanonpladser vare dengang aabne Værker, hvortil ikke paa-regnedes Fodfolk. Skandsernes Forsvarsstyrke maa altsaa anses for at have været meget svag, især da Kompagniernes Styrke nu var meget mindre end i Februar.

Af det Foregaaende vil det fremgaa, at Dybbølstillingen den 7de Februar var i alt andet end ønskelig, forsvarsdygtig Stand, dels fordi der i Fredstid ikke var bevilget de tilstrækkelige Midler til dens Færdiggjørelse, og dels fordi der altfor sent og med altfor faa Kræfter blev taget fat paa de sidste Krigsforberedelser. Heldigt var det derfor, at Fjenden i nogen Tid lod os have Ro. Her er ikke Stedet til at fremhæve Fodfolkets og Artilleriets udviste Mod og pligtopfyldende Udholdenhed under de vanskeligste Forhold; om Ingeniurerne tør det nok siges, at de trofast stode ved de andre Vaabens Side, og at der — ligesom i 1850 ved Frederikstad — fra deres Overordnedes Side i Arbeidernes Ledelse blev udvist Snarraadighed, Kraft og desuden den nødvendige Forudseenhed, saaledes at de aldrig lod sig overraske af Begivenhederne. Den høistbefalende Ingenieurofficer, Oberstlieutenant Dreyer, med Stab, Major Schrøder og Premierlieutenant F. Keyper, ledede selv Arbejderne, hvorved opnaaedes, først at Fjenden, da han kom foran Stillingen, fandt denne i forsvarsdygtig Stand, dernæst at han maatte vise vore Feltbefæstningsarbejder den Ære at beleire dem; Kapitainerne Thulstrup og Good ledede Arbejderne i Stillingens høire og venstre Floi, og der arbeidede 1ste Kompagni under Premierlieutenant Kolderup-Rosenvinge, Sekondlieutenanterne Arendrup og Schnitter, samt 5te Kompagni under Premierlieutenant Asmussen og Sekondlieutenant Caroc; desuden arbeidede i Stillingen Premierlieutenant O. Larssen og Sekondlieutenant H. Larsen; Kapitaen Hedemann med Brokompagniet, hvorved Sekondlieutenant Høncke, havde Brohovederne, Broer og Færger; Major Arnholtz var Brandmajor i Sønderborg, og Kapitaen Brummer havde Batteribygningerne Nord for Sønderborg.

For deres under hele Beleiringen udviste Forhold fremhæver Oberstlieutenant Dreyer fortrinsvis Major Arnholtz, Kapitainerne Thulstrup, Good, Premierlieutenanterne Kolderup-Rosenvinge, Asmussen, F. Keyper, O. Larssen, Sekondlieutenant Arendrup, Kondukteurerne Olsen, Hansen, Fischer, Sergent Wassmann, Korporalerne Sevaldsen, J. Mikelsen, W. Nielsen, Underkorporalerne Haar og Redlefsen, Sapeurerne Larsen, Lund Nr. 55, Nahnsen, Bredsgaard af 1ste Kompagni, Sapeurerne P. Madsen. H. Sørensen, Lund Nr. 160 og M. Hansen af 5te Kompagni. Af Menige, der vare afgivne af Fodfolket, fremhæver Oberstlieutenanten P. Jessen af 8de Regiments 7de Kompagni og L. Lassen af 15de Regiments 1ste Kompagni.

Stormen paa Dybbølstillingen.

Ved Dagens Frembrud den 18de April, omtrent Kl. 4, begyndte den voldsomste Beskydning, som Værkerne endnu havde været udsatte for; den fortsattes uafbrudt i 6 Timer og samledes mest inod venstre Fløi, men rettedes ogsaa imod Terrainet bag Skandserne, Brohovederne, Broerne, Sønderborg, som blev skudt i Brand, samt imod Kystbatterierne Syd for Kjærvig. Det maa antages, at Stillingens Forsvarsstand i Stormøieblikket har været yderst mangelfuld, blandt meget Andet fordi de passive Hindringer mange Steder maa være blevne ødelagte, fordi 3 Kanoner demonteredes, fordi Kanonerne om Dagen tildels vare trukne bort fra Skydeskaarene, og disse vare blanderede med Sandsække, saaledes at det varede noget, inden Kanonerne kunde komme til Skud, samt fordi Fodfolkbesætningerne vare svage, og ikke engang alle vare i Skandserne paa Grund af den stærke Beskydning.

Det var endnu forbeholdt Ingenieurerne at tage virksom Del i Slutningen af den sørgelige Kamp den 18de April. Oberstlieutenant Dreyer overtog Kl. 10 sin Post som Kommandant i Brohovederne. Kapitain Thulstrup havde Ingenieurtilsynet i det søndre Brohoved, Kapitain Good i Forskandsningerne imellem Brohovederne, og Premierlieutenant F. Keyper var i det nordre Brohoved hos Oberstlieutenanten. Efterat alle Tropperne foran Brohovederne havde passeret Broerne, blev den nordre Bro afbrudt efter Overkommandoens Befaling, hvorefter Brohovederne bleve holdte til Kl. 1. Da der ikke indkom flere Soldater, forlodes Brohovederne i den fuldkomneste Orden, først af Besætningen i søndre Brohoved, derpaa af den i Løbegravene og tilsidst af Besætningen i det nordre Brohoved, hvorefter søndre Bro afbrødes.

Kapitain Hedemann havde fordelt sit af Brokompagniet og Landgangsbroafdelingerne bestaaende Personel saaledes: 30 Mand til Betjening af Barrikader og Barriereporte ved Brohovederne, 20 Mand til Bom- og Brovagter, 10 Mand stode rede til at istandsætte mulig indtræffende Beskadigelser, 25 Mand fordeltes til Færgerne, 25 Mand skulde overføre de paa Sundevedsiden henliggende 16 Skibe til Alssund, og endelig vare 30 og 40 Mand bestemte til Afbrydning henholdsvis af den nordre og den søndre Skibsbro. Befalingsmændene, hvortil den 18de April kom Sekondlieutenant Dyhr, fordeltes til Arbeids-

stederne. Den nordre Færgen blev ved en Feiltagelse opbrændt paa Sundevedsiden; Pontonfærgen udfør den gamle Flensborgvei blev skudt isænk, hvorfor der blev hugget Hul i alle Pontoner, og Færgetouget kappedes; de 3 andre Færger bleve overførte til Alssiden. Af de løse Skibe bleve 10 førte over til Sønderborg, 4 bleve brændte ved Sundevedsiden, og 2 bleve liggende der. Den nordre Bro afbrødes under Sekondlieutenant (Bromester) Bærentzens Befaling ved Udsvingning af 240'; et af Skibene i denne Bro blev saa beskadiget, at det kun ved fortsat Pumpen lykkedes at holde det flot; efter Udsvingningen, da Pumpingen ophørte, sank det; den søndre Bro afbrødes under Kapitain Hedemanns Befaling ved Udsvingning af 300'; begge Broafbrydninger udførtes under den heftigste Ild, i faa Minuter, samt med udmærket Orden og Ro. Kommandanten, Oberstlieutenant Dreyer, fulgte over med den sidst udsvingende Bro.

Den 18de April saaredes 4 Sapeurer, 1 af 5te Kompagni og 3 af Bromandskabet; desuden savnedes 14 Sapeurer, 7 af 1ste, 4 af 5te og 3 af Brokompagniet.

Oberstlieutenant Dreyer fremhæver særlig Kapitain Hedemann, Sekondlieutenant Bærentzen og Sapeurerne Appeldorf, Salomonsen og Lyng af Brokompagniet.

I Løbet af Dagen og den følgende Nat bleve samtlige paa Sønderborgsiden liggende Skibe og Pontoner brændte eller sænkede, og de paa Sundevedsiden liggende Skibe ødelagdes senere ved Ilden fra Batterierne paa Als.

Als efter 18de April.

Den Side 137 omtalte, af Major Schrøder foreslaaede og den 13de April af Overkommandoen bifaldte Forandring af Artilleriforsvaret langs den smalle Del af Alssund gik ud paa at indskrænke Frontalforsvaret ved at opgive flere af Kystbatterierne og paa væsentlig at forøge Antallet af Batterier og Kanoner til at beskyde Sundet efter Længden, alt for kraftigst muligt at kunne imødegaa en Overgang over Sundet, hvilken man maatte forberede sig paa efter Dybbølstillingens øiensynlig nær forestaaende Fald. I de Frontalbatterier, der bevaredes, skulde Kanonerne nedgraves dybere, Brystværnene forstærkes, Traverser og Flanker anlægges; de andre Batterier skulde være dybt indskaarne, hvert for 1 høist 2 Kanoner, dækkede imod Ilden fra Sundeved ved Traverser, parallele med Sundet, og med Skydeskaar til Beskydning af Sundet efter Længden. Efter Planen skulde der være følgende Frontalbatterier: Syd for Slottet et nyt Batteri, Møllestedgaardsbatteriet, for 4 Kanoner, Møllebatteriet for 3, Kirkebatteriet for 9, Flankebatteriet for 2, Rønhave søndre og nordre Batteri, Skov- og Skovfogedbatteriet, hvert for 2 Kanoner, ialt for Frontalilden 26 Kanoner. Af Morterbatterier skulde der imellem Slottet og Kjærvig være 2 Batterier, hvert til 2 Morterer, og Nord for Kjærvig 1 Batteri paa 3 Morterer, ialt 7. Af flankerende Batterier skulde der være følgende: Syd for Slottet 3 Batterier for 5 Kanoner, i Sønderborgslot indrettedes 3 Lokaler for 3 Kanoner, endvidere skulde der Syd for Kjærvig være 20 Batterier for 23 Kanoner, Nord for Kjærvig skulde der være 10 Batterier for 13 Kanoner og endelig paa

Nordsiden 1 Bateria for 2 Kanoner, ialt for Flankeilden 46 Kanoner. Disse 79 Stykker Skyts skulde altsaa fordeles saaledes: Syd for Kjærvig 53, hvoraf 12 Syd for Slottet, og Nord for Kjærvig 26, hvoraf 2 paa Nordsiden.

Uagtet Arbejderne ved disse Batterianlæg begyndte tidlig i April, vare de dog ikke alle fuldførte den 28de Juni, fordi alle Forskandsningsarbejder standsedes fra 12te Mai til 26de Juni ifølge Vaabenhvilens Bestemmelse, hvilken Bestemmelse iøvrigt ikke overholdtes af Fjenden. Under Vaabenhvilen forberedtes alt til Arbejdernes Fremme, men til det meget betydelige, manglende Arbejde kunde der ikke i det Par Dage efter dens Ophør afgives den udfordrede, store Arbejdsstyrke; iøvrigt var den 28de Juni neppe alt det bestemte Skyts ankommet. Syd for Sønderborgslot manglede de 3 Flankeringsbatterier med 5 Kanoner, og imellem Slottet og Kjærvig 2 Kanoner, imellem Kjærvig og Arnkilsøre vare 2 Flankebatterier til 3 Kanoner og Morterbatteriet ikke færdige og monterede, hvilket heller ikke var Tilfældet med Batteriet paa selve Øret. Der manglede altsaa 12 Kanoner og 3 Morterer, og de virkelig tilstedeværende 64 Skytter Skyts vare saaledes fordelte: Syd for Slottet 7, fra Slottet til Kjærvig 39, imellem Kjærvig og Arnkilsøre 18 og ingen paa Nordsiden, altsaa paa den halve Kystlængde Nord for Kjærvig kun lidt over Fjerdedelen af hele Skytsmængden. Kalibrene vare 10 84 ø Bombekanoner, 7 24 ø Granatkanoner, 1 12 ø Granatkanon, 6 36 ø Kuglekanoner, 1 24 ø Kuglekanon, 6 12 ø Kuglekanoner, 12 12 ø Riffelkanoner, 17 4 ø Riffelkanoner, 2 84 ø Morterer og 2 24 ø Morterer. For Feltartilleriet anlagdes forskjellige Standpladser, ligesom enkelte Steder indrettedes for Espingoler.

Fra Møllebatteriet anlagdes der langs Stranden en Løbegrav udenom Slottet, langs Havnen og derfra imellem alle de lavtliggende Batterier helt op indtil Øret, kun afbrudt af Kjærvig. Fra Sønderborgslot anlagdes en østligere Kolonnevei igjennem Byens Ruiner, og den sluttede sig til de ældre, høiere liggende Løbegrave helt ud til Skovfogedhuset, hvorfra en skjult, men ikke dækket Vei førte igjennem Skoven; imellem de 2 Løbegrave maatte forhaanden værende, levende Hegn tjene som Forbindelsesveie. Løbegravene endte altsaa ogsaa Syd for Øret, saaledes at der paa hele Nordsiden af Kjærhalvø ingen Befæstningsanlæg fandtes. Over Indløbet til Kjærvig anbragtes Flydebomme. Bag Sundet anlagdes et helt System af Kolonneveie, saaledes at Forsvarsstyrken i Tilfælde af Tilbagetog overalt kunde finde Vei til Vollerup eller Sønderskoven.

Det havde været Hensigten at dække en Del af Kysten ved Miner, og der begyndtes ogsaa den 28de Juni paa Udlægningen af Ramstedske Miner Syd for Kjærvig udfor Fiskebæksgaard, fordi man ansaa dette for det vanskeligste Sted at udlægge dem; i den nordligere og mere udsatte Del af det smalle Alssund var Udlægningen ikke begyndt, ligesom heller ikke Udlægningen af de for selve Øret bestemte Shaffnerske Miner; Oberst Shaffner kom først den 27de Juni til Als. 7 Baunestationer vare oprettede langs Vestkysten for at allarmere i Tilfælde af Angreb, og desuden oprettedes en Station til Forbindelse med Rolf Krake.

Til Forsvar af Nordlandet imod et Angreb fra Ballegaard, saaledes

som det havde truet med før, var der Nord og Syd for Stegsvig under Arbeide Anlægget af 4 Batterier ved Staalbygaard, Syd for samme ved Lyngen, imellem Lyngen og Hardeshøi og tæt Vest for Hardeshøi, hvert Batteri for 2 Kanoner, nemlig 6 84 $\times$ Bombekanoner og 2 24 $\times$ Granatkanoner. For at sikre en Retraite fra Lyngen og Hardeshøi befæstedes de bagved liggende Snevringer, nemlig ved Mels med en Løbegrav og en Kanonplads, foran hvilke Terrainet ryddeliggjordes, ved Broballemølle med en Løbegrav, 2 Kanonpladser og Hindringer, ved Brandsløv med en Løbegrav og Forhug. Over Stegsvig ved Stegshoved var der slaaet en Pælebro med Broklap til Forbindelse af Landet paa begge Sider af Vigen; imellem Steenbækgaard og Nørrelykke var der for en mulig Retraites Skyld begyndt paa en Anlægsbro.

Tæt bag Draget, som fører ud til Kegenæs, anlagdes en Løbegrav, og bagved denne paa den stærkt stigende Skrænt en anden Linie med Plads for 8 Kanoner. Selve Draget var paa den imod Fjorden vendende Side gennemgravet og iøvrigt spærret ved Harver, spanske Ryttere og Palissaderinger. Langs Nordsiden af Halvøen anlagdes en Række Kanonpladser ved Nygaard, Bjørneodde, Kronborg, Fredensborg og Færgegaarden; Linien bag Draget blev monteret med 8 18 $\times$ Skibskanoner, og Færgebatteriet med 2 Riffelkanoner. Paa dominerende Steder Nord for Draget forberedtes Indskæringer for Feltskyts.

Fra Draget førte en dækket Forbindelsesvei over Høidedraget til en almindelig Kolonnevei langs Halvøens dækkede Sydside, hvor der var udført følgende, betydelige Broarbeider for hurtig at kunne indskibe Forsvarsstyrken. Ved Østerby førte en 1126' lang Pælebro ud til 14' Vand, og den havde, foruden et stort Brohoved til Anlægsplads for Dampskibene ved Enden af Broen, en Tværbro 380' fra Land ved 3—3½' Vand til Anlægsplads for Transportbaadene, og fra Enderne af Tværbroen førte Sidebroer i Land for at gjøre Forbindelsen med Baadene uafhængig af Færdselen paa Hovedbroen. Noget Vest for Kegenæs Fyrtaarn blev der først med Landgangsbromateriellet slaaet en 350' lang Bro, der forlængedes 260' ved en almindelig Pælebro ud til 10' Vand; senere blev Bukkebroen afløst af en fast Pælebro. Noget nærmere Fyrtaarnet sloges endnu en lignende Bro. Til Bekvemmelighed for Forbindelsen med Høruphav sloges en Pælebro ved Kegenæs Færgested ud til 6' Vand.

Foruden de fornævnte Foranstaltninger til Sikring af en Indskibning blev Broen ved Mummark istandsat ud til 6' Vand og forsynedes med Trapper, saaledes at 6 større Baade kunde lægge umiddelbart til den. For at kunne optage forsprængte Tropper blev der endvidere paa Østkysten af Øen slaaet en Pælebro ud til 12' Vand ved Nørreskoven.

Af udførte Hyttebygninger o. desl. fremhæves følgende. Hytterne ved Rønhave, hvoraf 8 under Kampen vare afbrændte, flyttedes til Skoven Øst for Rønhave, hvor de fordeltes i 4 Kompagnileire. Den tidligere omtalte Flytning af Stalde fra Sønderborg fuldførtes, idet 2 af dem flyttedes til Sundsmark og indrettedes til Belægning for 1 Bataillon. En 3die Stald flyttedes til Vollerup til Benyttelse for Vognparken.

Major Schrøder var høistbefalende Ingenieurofficer, og under ham arbeidede Sekondlieutenant Arendrup. Major Owesen, skjøndt ældre Officer,

traadte frivillig tilbage paa Grund af hans Eftermands nøie Kjendskab til de forestaaende, betydningsfulde Forskandsningsarbejder; han forestod de omfattende Arbejder paa Kegenæs med Hjælp af Premierlieutenant Asmussen og Sekondlieutenant Caroc med 5te Kompagni. Kapitain Brummer ledede Arbejderne paa Kjær Halvø med Hjælp af Premierlieutenanterne Kolderup-Rosenvinge med 1ste Kompagni, Bangert og O. Larssen og i kort Tid Sekondlieutenant Schnitter. Kapitain Hedemann virkede en kort Tid med Brokompagniet ved Broarbejderne. Kapitain Thulstrup — en kort Tid med Hjælp af Sekondlieutenant Tobiesen — paabegyndte Arbejderne paa Nordlandet, der fortsattes af Premierlieutenant Bayer. Kapitain Jastrau havde Befalingen over den mobile Park og ledede Brandvæsenet i Sønderborg. Kapitain Jensen forestod forskellige Hyttebygninger.

Tabet af Als.

Under den sidste, sørgelige Kamp om Als den 29de Juni er der ikke meget at anføre om Ingeniurerne. Major Schrøder med Kapitain Brummer og Sekondlieutenant Arendrup fulgte Divisionsstaben. Premierlieutenant O. Larssen, som arbejdede ved Arnkilsøre, blev taget til Fange. Premierlieutenant Bangert samlede sine Sapeurer og marcherede overensstemmende med den givne Instruktion til Kegenæs, underveis optagende en Del af Premierlieutenant O. Larssens adsplittede Sapeurer. Premierlieutenant Kolderup-Rosenvinge marcherede med den Del af 1ste Kompagni, der ikke havde været tildelt andre Officerer, til Kegenæs, underveis ryddende Veien, hvor det gjordes fornødent; ankommen til Draget hjalp han Oberst Shaffner med Nedlægning af nogle ubetydelige Miner. Premierlieutenant Bayer, der arbejdede paa Nordlandet, indskibedes den 30te Juni med en Ingenieursektion ved Nørrelykke sammen med Major Falkenbergs Kommando; der maatte efterlades Heste og Vogne, da Indskibningen maatte foregaa i Baade, fordi Broen ikke var færdig.

Paa Kegenæs foranledigede Major Owesen Sæden slaet foran Forskandsningerne og gjorde alt klart til at modtage Tropperne og til om Natten at oplyse Broerne. Premierlieutenant Kolderup-Rosenvinge med Premierlieutenant Bangert og 1ste Kompagni paa 1 Sektion nær afgik fra Kegenæs den 29de Juni, Kapitain Brummer med en Del af den mobile Park afgik den 30te. 1 Oversapeur og 2 Sapeurer bleve tilbage og overførtes den 1ste Juli med de sidste Tropper.

Jylland.

Under Tilbagetoget fra Dannevirke dannede Premierlieutenant Tegner, der var ansat ved den jyske Jernbanekontrol, i Kolding paa Broen over Koldingaa en Barrikade af Jernbanesveller for et Kompagni af 19de Regiment.

I Veilestillingen blev 3die Kompagni under Kapitain Dalgas midt i Februar underlagt 4de Division, og nogle Dage senere ansattes Major Jørgensen som Divisionsingenieur.

Efterat 4de Division havde indtaget Stillingen bag Veileaa, blev der paa Veile-Sønderbro og paa alle de foranliggende, imod Veile førende Veie forberedt Forhug til hurtig Spærring af Adgangene til Byen. De vestligere liggende Broer over Veileaa, ved Haraldskjær, Kobberværket, Vingstedmølle, Torskind, Limskov, Lille Lime, bleve afbrudte eller forberedte til hurtig Afbrydning. Imellem Greisaa og Veilefjord spærredes de imod Nord førende Veie ved Forhug, eller saadant holdtes færdigt til deres Spærring; langs hele Fronten anlagdes Løbegrave med Forhug imellem Greisaa og Horsensveien, og ovenfor de høie Skrænter anlagdes et Par Kanonindsikringer. Broerne over Greisaa, der næsten overalt kan passeres af Fodfolk, bleve spærrede med Forhug, afbrudte eller forberedte til hurtig Afbrydning, nemlig Broen tæt Nordvest for Veile, Holms- og Greismøllebro, Broen ved Høigaard, Lerbæk-, Hopballe-, Skovdallund- og Hornstrupmøllebro. Fra Stillingen anlagdes en Kolonnevei til henimod Høgsholt.

I Fægtningen ved Veile den 8de Marts deltog Major Jørgensen og Kapitain Dalgas med Sekondlieutenant E. Ahmann og 3die Kompagni, hvis Sapeurer vare fordelte til Lukning af Forhug. 1 Sapeur blev saaret.

Efter Fægtningen fulgte det halve Kompagni med Rytterbrigaden imod Vest, medens det andet halve Kompagni fulgte Hovedstyrken langs Hovedlande-veien. Til Sikring af Retraiten fra Horsens og Bygholmsaa bleve følgende Broer afbrudte, Klagsmøllebro og Broen paa Hornborg-Korningveien over Bygholmsaa, Aasted-, Bresten-, Bredvadmølle- og Spinderibroen over Gudena, medens Vaarvadbro over samme Aa forberedtes til Afbrydning; endvidere bleve Veiene, som føre over Hansteda fra Niim og Enner til Underup og Kjærsgaard barrikaderede. Større Stenkister eller Smaabroer over Ølsted- og Uldumaa afbrødes.

Til Sikring af den videre Retraite fra Skanderborg forberedtes til Afbrydning Ry- og Saltenbro over et Tilløb til Gudena samt Nybro og Fuldbro over Afløbet fra Skanderborg- til Mossø, bag hvilke sidste Broer anlagdes Kanonindsikringer.

Som det Side 48 er omtalt, ansaa General Rye det i 1849 for rigtigt under et Tilbagetog bag Limfjorden itide at tiltræde dette og at forberede de fornødne Overgangsmidler. Erkjendende det Rigtige heri, sendte General Hegermann Divisionsingenieuren til Limfjorden for at tilveiebringe de fornødne Oplysninger om alle Færgforhold, for at udføre de Arbejder ved Færgstederne og tilveiebringe de nye Færgemidler, som han maatte ansé for nødvendige. Ved intet af Færgstederne var der tilstrækkelig Anlægsplads for Fjordens samlede, større Færger, men disse vare alle saa lavtstikkende, at dertil passende Færgebroer hurtig kunde bygges, hvorfor der, for ikke at røbe Generalens Bestemmelse, kun ved Sallingsund udførtes en Forlængelse af Færgebroen, som var sandet til og uanvendelig ved Lavvande; ved Aalborg blev 4 af de under Arbejde værende Pontoner til den nye Bro indrettede til Transport af Heste. Samtidig dermed havde Divisionen ved Kapitainlieutenant Købke af Marinen gjort Skridt til at leie Dampskibe og faa Jerntransportbaade til sin Raadighed.

Da der ikke raadedes over Transportmidler for i fornødent Fald at kunne indskibe Tropperne, bestemte Generalen sig til at gaa til Mors, og ankom den 11te Marts til Skanderborg ansaa han det rette Øieblik for kommen til at skynde sig imod Nord, da han ventede Dagen efter at blive angreben af Østerrigerne. Det er ikke Stedet her at forklare omstændelig den ligesaa smukt udtænkte som vel udførte Plan for Divisionens Forsvinden fra Skanderborgstillingen uden at efterlade sig Spor af, hvorhen den drog. Her omtales kun Ingenieurvirksomheden under Tilbagetoget.

Divisionsingenieuren blev sendt i Forveien for at give Kapitain Holst, der var ansat ved Jernbanekontrollen, og med hvem Divisionen havde aftalt alle Detailler med Hensyn til Jernbanens Afbenyttelse fra Langaa til Skive, Divisionens sidste Bestemmelser og for endvidere at bygge de manglende Anlægsbroer ved Sallingsund; her byggedes den 13de og 14de Marts ved Hjælp af den ved Veitjenesten ansatte Premierlieutenant Nyholm et Par Smaabroer paa hver Side af Sundet. Kapitain Holst besørgede Jernbanetransporten og derefter det hele Materiels Ubrugbargjøren ved at aftage, bortføre og skjule Lokomotivernes vigtigste Maskindele. Under den hurtige Tilbagegang formaadedes Amtsveiinspektører og Proprietairer til at afbryde flere Broer. Ankommen til Skive forhindrede en orkanagtig Storm enhver større Overførsel af Tropper, hvilket kunde have været høist ulykkebringende, dersom Fjenden med overlegen Styrke havde fulgt i Hælene paa Divisionen, som derfor forskandsede sig i den stærke Stilling bag Skiveaa; der anlagdes Løbegrave og Kanonindskæringer, Broerne afbrødes, og Jernbanedæmningen undermineredes. Divisionsingenieuren overdroges det at forestaa hele Overførslen af Tropperne. Den 14de og 15de overførtes imellem Orkanbygerne med de faa tilstedekomne, gammeldags Færger kun noget Train. Den 16de lagde Stormen sig, Færgemidlerne ankom efterhaanden og deriblandt heldigvis et Dampskib, Pontonerne fra Aalborg og, hvad der forslog bedst, 2 Jerntransportbaade; denne Dag overførtes 2 Eskadroner og en Mængde Train. Uagtet Forudsætningen for den illsomme Retraite — Fjendens Forfølgning — udeblev, fortsattes og endtes Overfarten dog den 17de, idet der paa denne Dag blev overført 2 Batterier, 13 Eskadroner, 2 Batailloner, store Depoter for syge Heste, Train, Lazaretinventarium, et Par hundrede Stude m. m., i det Hele foruden Fodfolk, Vogne m. m. over 2000 Heste i 1 Døgn. Natten imellem den 17de og 18de samt den 18de om Formiddagen overførtes Forposterne, efterhaanden som de ankom.

Den 18de Marts sendtes Divisionsingenieuren til Aalborg for at paasé, at alle Fartøier og Baade fjernedes fra Limfjordens søndre Bred, for at bringe Orden i mange Forhold, hvoriblandt det at skaffe et Par tusinde Rekruter til Sjælland, og for at organisere Færgemidler til hurtig at kunne overføre Ritmester Castenskjolds Kommando paa 2 Eskadroner og 1 Kompagni, i hvilken Anledning der ved Aalborg anlagdes 1 og ved Nørresundby 2 Anlægsbroer, ligesom endnu 2 ufuldførte Bropontoner indrettedes til Trækfærger.

Under Forhold som de i Midten af Marts 1864 kunde Mors være blevet et i militair Henseende vigtigt Punkt, dels fordi det kan betragtes som en Fæstning med en mægtig, vaad Grav, dels fordi det vanskelig kan indesluttet,

og dels fordi en med Transportmidler vel forsynet Garnison ad flere Veie kan forlade Øen for at gribe Offensiven eller for at indskibe sig til Øerne. Da Fjenden ikke truede med noget Angreb, var der ingen stor Anledning til at forstærke den allerede stærke Stilling ved Feltbefæstning, hvorfor de udførte Arbejder indskrænkede sig til et Par Kanonindskæringer ved Sallingsund, Forbedring af begge Landgangsbroerne ved dette Sund, Forbedring af begge de ældre Anlægsbroer ved Vilsund og Anlæg sammesteds af 3 nye. Fra Nykjøbing blev der anlagt en Bavnelinie til Oddesund, paa hvis nordre Side der ved de der-værende Artillerister anlagdes en Kanonindskæring og ved en Fodfolksofficer en Løbegrav.

Efter Vaabenhvilen tilføiedes ved Feggesunds søndre Side nogle Løbegrave og 4 Kanonindskæringer, hver for 2 Kanoner, for at forsvare en Overgang til Hannæs.

Da Krigsministeriet var gaaet ind paa General Hegermanns Forslag om i Skjul af Ritmester Castenskjolds Korps, der i Slutningen af Marts stod imellem Veile og Horsens, at foretage et Overfald i Ryggen paa de foran Fredericia staaende Østerrigere, overførtes Divisionen fra Mors til Sallingland i Dagene fra 3die til 6te April. Foruden Fodfolk, Kanoner, Trainvogne, Bagage m. m. overførtes den 3die 1314 Heste, den 4de 220, den 5te 291 og den 6te 532, ialt 2357 Heste. Nogle Lokomotiver vare satte i Stand for at benyttes ved Fremrykningen.

Et Par Dage senere lykkedes det 4de Division uden at have tildraget sig Fjendens Opmærksomhed at naa til Skanderborgegnen, men den lovede Understøttelse af en Division udeblev, hvorfor ikke alene Overfaldet maatte opgives, men det blev senere, da de militaire Forhold efter Dybbøls Fald helt forandrede, atter nødvendigt at gaa bag Limfjorden. Da Generalen nu kunde gjøre Regning paa i fornødent Fald at faa Transportmidler til Raadighed, bestemte han sig denne Gang for at sende en Del af Styrken til Mors og med Hovedstyrken at gaa over ved Aalborg. I den Anledning fordeltes Transportmidlerne til de forskjellige Overgangssteder, og Øst for Aalborg sloges paa den nordre Bred en 500' lang Bro med et 160' langt Brohoved ved 4' Vand og lige overfor paa den søndre Bred i 160' indbyrdes Afstand 2 220' lange Broer for at kunne benytte 2 Transportfartøier som Trækfærger; i Aalborg forøgedes Trækfærgernes Antal til 4. Paa Tilbagetoget afbrødes Bøs-, Aa- og Bjerringbro, de 2 sidst nævnte over Gudena og først nævnte over dens Tilløb Lilleaa, endvidere afbrødes over Nørreaa Flad-, Skjern-, Veirum-, Rindsholm- og Skabermøllebro. Den 26de April bleve 1600 Heste, 8 Kanoner, Trainvogne m. m. overførte ved Aalborg, og omtrent til samme Tid overførtes ved Salling- og Oddesund 1400 Heste, 8 Kanoner, Trainvogne m. m. Efterat 4de Division var kommen Nord for Limfjorden, ødelagdes de ved Aalborg slagne Nødbroer, og Transportmidlerne bleve førte ud af Limfjorden, henbragte i Lindholmaa, sendte til Thisted eller desl.

Limfjordens østre Del har lange Strækninger, der ere angribelige i Baade, men Aalborg og Aggersund ville dog være de Punkter, der særlig maa tages Hensyn til, ikke alene fordi Fjorden her er smal, men ogsaa fordi flere og gode Veie føre til dem.

Ved Nørresundby anlagdes 6 Kanonindskæringer, hver for 2—4 Kanoner, paa Skandsebakken og til begge Sider af Byen til Beskydning af Fjorden og Øen Eegholm, endvidere anlagdes 12 Stykker Løbegrave, hvoraf de 6 foran Nørresundby. De fleste af disse Arbejder maatte efter Fjendens Besættelse af Aalborg udføres om Natten, da Arbejderne bleve beskydte om Dagen og undertiden ogsaa om Natten.

Ved Aggersund ere Forholdene særlig ugunstige for et Forsvar fra den nordlige Bred, fordi denne domineres af den søndre, og fordi Limfjorden her indsnevres til et ikkun 5—600 Alen bredt Løb tæt under søndre Bred, medens den nordre Bred kun er en for alle Vaaben tilgængelig og ved Lavvande for Størstedelen tørtliggende Sandflade, hvoraf kun Borreholm og et Par Smaapletter hæve sig over daglig Vandstand. Forskandsningerne, hvis Anlæg langs Havstokken var meget vanskelig, fordi denne i stor Brede bestod af Singel, og den øverste Jord altsaa maatte tilføres, bestode af Løbegravsstykker fra Aggersund til Aggersborg og 12 forskellige Kanonpladser, hver for 2—4 Kanoner, dels ved Stranden, dels paa det høiere, bagved liggende Terrain; da den modsatte Bred, som omtalt, var dominerende, udgravedes ved Kanonerne 6' dybe Nedtrædelseshuller, ligesom der ogsaa anlagdes Skulderværn for Forstillingerne. Da en Angriber vilde kunne finde Dækning for sine Baade i Løgstørkanalen, var Batteriernes Beliggenhed særlig anlagt til Beskydning af en fra Kanalen kommende Fjende. Paa Borreholm og vedliggende 2 Smaaøer anlagdes Løbegrave, og for Besætningen til Borreholm, 100 Mand, byggedes Hytter. Til Understøttelse for en fra Mors over Feggesund tilbagegaaende Styrke anlagdes ved Kjærup en Indskæring for 4 Kanoner.

Til den offensive Bevægelse, som det nørrejske Armékorps havde bestemt, men som umiddelbart før Udførelsen blev standset paa Grund af Vaabenhvilens Afsluttelse, vare forskellige Foranstaltninger tagne med Hensyn til Troppernes Overførsel ved Aggersund. En Bavnlinie blev anlagt fra Aggersund til Divisionskvarteret.

Da der skulde bygges en Bavnlinie imellem Aggersund og Nørresundby samt imellem denne By og Hals, foreslog Telegrafbestyrer Piehl i Aalborg i Stedet for en saadan at anlægge en Signallinie. Den enkelte Station skulde bestaa af en høj Stolpe med Tværstykke som en Galge, hvori der paa hver Side af Stolpen ophængtes 4 store Kurve om Dagen, Lanterner om Natten; ved at sænke 1 eller flere Kurve samtidig kunde man betegne alle Bogstaver og Taltegn. Da det nørrejske Armékorps gik ind paa Forslaget, oprettedes ialt 17 Stationer. Efterat Personellet var indøvet, gik Signaliseringen ret godt, men Linien gjorde dog kun liden Nytte, da man begik den Feil at lade Stationerne betjene af de i Nærheden kantonerede Afdelinger, hvorved Signaltjenesten standsedes, hver Gang en Afdeling skiftede Kvarter, indtil nyt Personel var indøvet. Inden fast Personel blev afgivet og indøvet, forlodes Vensyssel.

Da de betydelige Transportmidler, der stilledes til det nørrejske Armékorps's Raadighed i Frederikshavn, da det befalede overført til Fyen, dog ikke paa éngang kunde optage den til det hørende, store Mængde Heste, blev det nødvendigt midlertidig at anbringe en Del af Hestene paa de udfor

Frederikshavn liggende Øer, Hirtsholm og Græsholm, hvorfor der paa først nævnte Ø blev slaæet flere Anlægsbroer; fra Hirtsholm kunde der vades over til Græsholm.

Major Jørgensen, Divisionsingenieur og efter 8de Mai høistbefalende Ingenieurofficer ved det nørrejske Armékorps, ledede særlig Overgangene over Sallingsund og Aalborg samt de der forefaldende Broarbeider; senere hjalp han i Frederikshavn Stabschefen, Major Ankjær, med Troppernes Indskibning.

Kapitain Dalgas med 3die Kompagni, hvorved først Sekondlieutenant E. Åhmänn senere Høncke stod, forestod Arbeiderne ved Veile, Skiveaa og Aggersund samt de mange Broafbrydninger; han ordnede Efterretningsvæsenet Syd for Løgstør og besørgede Forberedelserne til Overførsel af Tropper ved Aggersund. 3die Kompagni fulgte med Oberstlieutenant Becks Korps til Fyen.

Premierlieutenant Nielsen med 4de Kompagni, hvorved Sekondlieutenant Meyer, kom til Jylland i Begyndelsen af Mai, fuldendte de af Sekondlieutenant E. Åhmänn paabegyndte Arbeider ved Nørresundby og slog Anlægsbroerne paa Hirtsholm.

Premierlieutenant Müller, der var ansat ved Jernbanekontrollen i Jylland, medvirkede ved Jernbanens Benyttelse og Materiellets midlertidige Ubrugbargjøren samt ved Arbeiderne i Stillingen bag Skiveaa; han forestod Broarbeiderne ved Vilsund, Befæstningsarbeiderne ved Feggesund og flere andre paa Mors forefaldende Arbeider.

Kystforsvaret paa Fyen.

Den smalle Del af Lillebelt danner et stort S imellem Stenderuphage og Fynsskov imod Syd samt imellem Fredericia og Strib imod Nord. Den snevreste Del af Beltet imellem Hindsgavl og den jyske Kyst er 1000—1500 Alen bred, imellem Strib og Fredericia 3000 Alen; imellem Hindsgavl og Stenderupstrand er Afstanden vel 4500 Alen, men her ligger i Forlængelsen af Halvøen Fynsskov Øen Fænø med det omtrent 400 Alen brede Fænøsund imod Hindsgavl, medens Bredden af Beltet imod Stenderupstrand i Gjennemsnit er 1500 Alen. Strømmen i Beltet er ofte meget stærk, undertiden saa rivende, at en Baad, styret af de lokaliserede Færgfolk og f. Ex. ved Søndenvande udgaaende fra Hindsgavlodde, kan have ondt ved at naa Land ved Lyngsodde; en Overfart i Baade med Baadfolk, der ere ubekjendte med Farvandet og Forholdene, maa anses for udførlig under stærke Strømforhold. Ved de her omhandlede fyenske Kyster findes paa mangfoldige Steder imod Vandet stærkt affaldende Skrænter, og Hindsgavl og Fænø ere meget skovbevoxede. Terrainforholdene ved den snevre Del af Lillebelt anses iøvrigt for saa bekjendte, at der endnu kun skal anføres, at den lige overfor liggende, jyske Kyst i det Hele taget er bar, overskuelig og derfor kun lidet egnet til Udgangspunkt for et Angreb i Baade; de heldigste Steder i saa Henseende ere Fredericia Havn og de smaa Skove Syd for Damgaard. Langs den stærkt bevoxede Stenderupstrand ere Forholdene derimod gunstigere for en Angriber, og i Koldingfjord vil han usét og ubeskudt kunne træffe sine Forberedelser.

Det fremgaar af foranstaaende Terrainbeskrivelse, at en Forsvarer fortrinsvis bør forberede sig paa Angreb imod Strib, Hindsgavl og Fænø. Da Afstanden er betydelig, og Terrainet ved Strib ikke er let at sætte sig fast i, vil et Hovedangreb neppe foretages her, men et Skinangreb kan være sandsynligt. Da Spidsen af Lyngsodde skyder sig ind i den fyenske Kyst i en indadgaaende Vinkel, og da den kraftig kan beskydes ved Krydsild fra den for en stor Del dominerende, fyenske Kyst, maa et fra Lyngsodde udgaaende Angreb i Baade anses for uigjennemførligt. Et Angreb paa Hindsgavlodde kan udgaa samtidig fra flere Steder, men med Undtagelse af Damgaard ligge Udgangspunkterne langt borte, og hver enkelt Overførsel af Tropper vil derfor tage lang Tid. Paa Fænø — ligesom paa Hindsgavl — kan en i Land gaaet Angriber temmelig let sætte sig fast; langs Stenderupstrand er der tilstrækkelig og god Plads til mange Steder skjult at træffe Forberedelser til en Overgang, og Afstanden er betydelig kortere end til Hindsgavl, men saa er der endnu Fænø Sund, at komme over. Er Fænø først taget, vil det af flere Grunde — deriblandt den, at Flaneringen af Hindsgavlodde tabes — blive saa vanskeligt at forsvare Hindsgavl, at det imod et godt forberedt Forsvar maa antages fordelagtigst for Angriberen at dele Angrebet i 2 Dele, først at tage Fænø, derpaa Hindsgavl; i ethvert Fald er Fænø et Punkt af særdeles stor Betydning for Forsvaret.

Udenfor Lille Belts snevre Del maa det til begge Sider ligge indenfor vor Marines Kræfter at afslaa et Baadeangreb, der ikke er understøttet af Krigsskibe.

Af Hensyn til Forbindelsen med Fredericia begyndtes i Slutningen af Februar Slagningen i Baaringvig af en 940' lang Pælebro ud til 14' Vand, og den fuldførtes den 14de April; Broen var meget solid bygget med fortrinlige Slæbesteder, og ved den opførtes en Vagthytte, Stald og Latrine; fra Broen førte en Kolonnevei til Veilby med en Forgrening over Flasken til Kustrup. Efter Rømningen af Fredericia fik Broen stor Betydning for Arbejderne paa Fyen, hvor hele Hæren snart samlede.

Imellem Æbelø og Baaringvig anlagdes følgende Batterier paa Æbelholm, til Beskydning af Braadet til Æbelø, anlagdes ved en gammel Skandse et Batteri med 2 Krudtmagasiner og Hytte til Besætningen; ved Fiskerhusene Nord for Vardbjerggaard i et gammelt Kystbatteri anlagdes et Batteri; andre Batterier anlagdes Vest for Baaringskov og 300 Alen til hver Side af Baaringbro, hvert med et Krudtmagasin. Hvert af disse 5 Batterier var monteret med 2 18 $\varnothing$ Skibskanoner paa Brideske.

Langs den vigtigste Del af Kysten, fra Røglemose til Gamborgfjord var der anlagt en Række Batterier, hvoraf enkelte vare Frontalbatterier, de fleste vare indskaarne Flankeringsbatterier. Hvor det, som flere Steder paa Hindsgavl og Fænø, var muligt, anlagdes Batterierne skjulte. Imellem Røglemose og Strib anlagdes 3 Batterier, hvert med 2 Kanoner; det gamle Batteri paa Stribsodde fik 5 Kanoner; langs Kysten Syd for Strib forbi Rudbæk og Skjærbæk til Møllerne Øst for Middelfart byggedes 7 Batterier med tilsammen 18 Kanoner og 2 Morterer; Vest for Middelfart forbi Kongebroen og det gamle Vadsnæsatteri til Munken medregnet var der 8 Batterier med 23 Kanoner og

10 Morterer; paa Vestsiden af Hindsgavl anlagdes 4 Batterier med 8 Kanoner, og paa den imod Fænø vendende Side 2 Batterier med 4 Kanoner og 3 Morterer. I faste Batterier var der altsaa ialt 66 Kanoner og 15 Morterer, nemlig 5 8 $\frac{1}{2}$ z Bombekanoner, 27 18 z Skibskanoner, 2 12 z Kuglekanoner, 4 24 z Riffelkanoner, 21 12 z Riffelkanoner, 7 4 z Riffelkanoner, 4 84 z Morterer og 11 24 z Morterer. Samtlige Batterier havde smaa Krudtmagasiner, og desuden var der flere Steder anlagt store Magasiner. Ved Vaabenhvilens Indtræden vare flere Batterier under Arbeide eller endnu ikke monterede, saaledes et for 4 84 z Bombekanoner bestemt Batteri paa Hindsgavlodde, der var færdigt til Modtagelse af 2 af Kanonerne. For Feltartilleriet var der anlagt mange Indskæringer, saaledes tæt Øst for Middelfart og langs Fænøsund; Indskæringerne paa sidst nævnte Sted i Forbindelse med de derværende faste Batterier skulde beskytte en mulig Tilbagegang fra Fænø. Da man under et Angreb kunde vente, at Baade af Strømmen kunde spredes og forsættes til ethvert Punkt af Kysten, anlagdes der Løbegrave langs hele Kysten fra Røglemose til ind i Fænøsund i en Længde af over 1 $\frac{1}{2}$ Mil.

Formodentlig for at undgaa den rivende Strøm i Beltets snevre Del blev der — ikke uden Indsigelser fra Ingenieurernes Side — udlagt Ramstedske Miner langs Kysten Øst for Strib, men Glæden varede kun kort, til den første Paalandsstorm, saa sprang Størstedelen af dem. Efter Befaling forfærdigedes af Ingenieurerne 390 Rammer til disse Miner.

En anden Hindring, Flydebomme, udlagdes paa de mest udsatte Steder efter en stor Maalestok, og den vilde sikkert have ydet god Tjeneste, uagtet det paa Grund af Arbeidets store Omfang blev nødvendigt at anvende baade spinklere Tømmer og færre Ankere end ønskeligt. Der anvendtes væsenligst 8—9" Tømmer, som udlagdes paa mindst 6—7' Vand og forankredes for hver 60—80 Alen med 1—200 z svære Ankere eller, da disse slap op, Raajern. Ved den sidste Vaabenhvils Begyndelse var der udlagt 1300 Alen Flydebomme udfor Stribsodde og 7000 Alen fra Badehusene Øst for Middelfart til den høie Skrånt paa Hindsgavlodde; den sidste Nat før Vaabenhvilen skulde 1500 Alen have været udlagte foran hele Vestenden af Odden og noget ind i Fænøsund, men Arbeidsstyrken maatte anvendes til at istandsætte de Beskadigelser, som en heftig Storm i Forbindelse med en ualmindelig stærk Strøm havde forarsaget.

Overalt, hvor Skrånterne vare høje og steile, gjordes disse utilgængelige ved at eskarperes, og hvor Afstanden imellem de eskarperede Steder ikke var for stor, fyldtes Mellemrummene med Forhug og undtagelsesvis med spanske Ryttere.

Terrainforholdene paa Hindsgavl ere ikke gunstige for Anlæg af en Retraitestilling tværs over Halvøen for det Tilfælde, at det lykkes Fjenden at vinde noget Terrain ved Odden; den bedste Linie fra Kongebroen igjennem Krybe- og Øxenradeskoven blev betegnet med lette Løbegrave og enkelte Kanonindskæringer.

Øst for Middelfart findes derimod en meget god Retraitestilling med høire Fløi ved Møllerne og med venstre Fløi forbi Lundbjerggaard, udfor Østspidsen af Fænø. Denne Stilling dannedes af en Del af Jernbanen, enkelte levende

Hegn og iøvrigt Løbegrave med Kanonindskæringer. Foran denne Stilling var der et meget gunstigt Forterrain, hvorfor det lod sig gjøre i den at forhindre en Fjende i at bryde frem fra Hindsgavl, men det samme Forterrain vilde gjøre det meget vanskeligt at tage Odden tilbage, da Fjenden vilde finde en god Stilling foran Øxenradeskoven. Foran begge de nævnte Stillinger sløfedes Hegn.

Kolonneveie anlagdes bag den her omtalte Del af Kystforsvaret. Paa Hindsgavl var der 2 parallelle Veie, den ene næsten langs Fænosund, den anden omtrent midt paa Halvøen; desuden var der anlagt Forbindelsesveie ud til alle Batterier og Kanonpladser samt bag begge Retraitestillinger.

Ved Svendstrup opførtes der en Leir med alt Tilbehør for et Regiment, og ved Røgle var en Hytteleir for 1 Bataillon under Arbeide. Et om Foraaret bygget, meget stort Skur ved Kavslunde for Artillerimateriel blev tømt og indrettet til Belægning for 1000 Mand; derved opførtes Latriner samt Stald til 28 Heste. Ved flere Batterier byggedes der Hytter for Artilleribesætningerne.

Paa Nordspidsen af Fæno anlagdes et Batteri for 2 Kanoner og paa den imod Stenderupstrand vendende Side 5 Batterier med 8 Kanoner og 2 Morterer, ialt 10 Kanoner og 2 Morterer, nemlig 3 24 Ø Granatkanoner, 2 18 Ø Skibskanoner, 3 12 Ø Riffelkanoner, 2 4 Ø Riffelkanoner og 2 24 Ø Morterer; for Feltskyts var der anlagt forskjellige Kanonpladser; endvidere kunde Fænos Sydøstkyst beskydes af 2 4 Ø Riffelkanoner paa Fyens Kyst udfor Farvandet imellem Fæno og Fynsskov samt af det paa Spidsen af sidstnævnte Halvø anlagte Batteri. Langs de nærmest for Angreb udsatte Kyster af Øen var der udgravet henved $\frac{3}{4}$ Mil Løbegrav. Langs Kysten imod Lille Belt og Nordspidsen af Øen var der udlagt 5000 Alen Flydebomme, ved hvis Udlægning der ydedes værdifuld Hjælp fra Rolf Krake. Skrænter eskarperedes, og Forhug anlagdes som anført for Hindsgavl. For at dække en 200' lang Anlægsbro paa Østkysten af Fænos sydlige Del anlagdes under meget ugunstige Terrainforhold nogle Løbegrave, og indrettedes nogle Hegn til Forsvar i Udkanten af Skoven. Paa Fyen lige overfor var der slaaet en 188' lang Bro.

Der har altsaa ved Krigens Slutning paa Fyen imellem Røglemose og Gamborgfjord, naar Fæno medtages, været anvendt i 31 Batterier 95 Stykker Skyts, hvis Ild var fordelt saaledes: imod Fredericia 9 Stykker, hvoraf 3 fra Stribsbatteri; imod Lyngsodde fra Kysten Syd for Stribsodde 23, hvoraf 3 fra Stribsbatteri, og fra Nordsiden af Hindsgavl 33, ialt 56 Stykker Skyts; et fra Koldingfjord og Stenderupstrand udgaaende Angreb imod Hindsgavlodde vilde nærmest foran denne have været beskudt af de derværende 8 Kanoner og af 2 paa Pynnten af Fæno, ialt 10 Kanoner; et imod Fænos Vestkyst ført Angreb kunde beskydes af de derværende 11 Stykker Skyts, hvoraf det ene fra Øens Nordspids. Det synes, som noget af det imod Lyngsodde rettede Skyts kunde have været bedre anvendt de andre Steder.

Inden Fænos Betydning for Forsvaret af Fyen stod klart, nøiedes man ved Fænosund med et Par Færger og en til Trækfærge benyttet, firkantet Mudderpram, og der blev sat et uforholdsmæssig stort Apparat i Virksomhed for at forøge Færgemidlerne med endnu en lignende, uheldig Pram. Senere blev der organiseret et passende stort Færgeapparat, hvis Materiel bestod af

2 Transportbaade, 5 Færger og 32 ved Kysterne samlede Baade. Betjeningsmandskabet var fast og afgivet saaledes: af Fodfolket Lieutenant Jacobsen, 2 Underofficerer, 3 Underkorporaler og 86 Mand, af Marinen 1 Underofficer og 15 Matroser og af Brokompagniet 2 Underofficerer, 1 Oversapeur og 26 Sapeurer. Til hele denne Styrke var der tæt ved Færgebroerne bygget Hytter, saa at den altid var tilstede. Paa begge Sider af Sundet vare de fornødne lette Anlægsbroer byggede langs med Kysten, 220' paa Fænøsiden og 250' paa Hindsgavlsiden. Med Færgemidlerne, der tilsammen havde Plads for 15—1600 Mand, kunde der, efterat Personalet var blevet indøvet, i 10 Minuter overføres 1 Bataillon og derefter i hver $\frac{1}{4}$ Time 1 Bataillon.

Paa Fynsskov anlagdes 5 Batterier, hvoraf et paa den imod Fænø vendende Side og et ved Tønnæsodde, hvert for 2 Kanoner, nemlig 2 24 Ø Granatkanoner, 2 18 Ø Skibskanoner, 4 12 Ø Kuglekanoner og 2 12 Ø Riffelkanoner; hvert Batteri havde 2 smaa Krudtmagasiner, og for Feltskyts anlagdes en Indskæring. Langs Kysten udgravedes en $\frac{1}{2}$ Mil lang Løbegrav. Foran Halvøen udlagdes 2000 Alen Flydebomme, ligesom ogsaa de steile Skrænter eskarperedes. Der anlagdes 3 Retraitestillinger, deraf de 2 Vest og Øst for Sparretorn som foreløbige Stillinger, da Skoven gjorde dem mindre hensigtssvarende; den egentlige Stilling anlagdes over Ørnehøi foran den inderste Del af Halvøen, Fløiene beskyttede ved Forhug og vaade Grave. Alle 3 Stillinger dannedes af Løbegrave og Kanonindskæringer og kunde flankeres fra andre Kanonindskæringer paa den anden Side af Gamborgfjord. Hegnsløifning og Rydning af noget Krat foretoges foran Stillingerne. Ved Ellegaard byggedes Hytter for nogle Kompagnier.

Imellem Fynsvig og Assens anlagdes Batterier paa Aalehoved, Nordvest- og Sydvestpynten af Wedellsborghoved, den sydlige Side af dette Øst for Rørdam samt ved Asnæs; hvert Batteri monteredes med 2 18 Ø Skibskanoner og fik smaa Krudtmagasiner. Ved hvert Batteri byggedes en Hytte for Betjeningsmandskabet.

Fra Skrillinge ved Middelfart anlagdes der en Bavnelinie langs Kysten til Bjerned ved Faaborg med Forbindelser til de bagvedliggende, større Stabe. Stationerne oprettedes ved Skrillinge, Ellegaard, Tønnæsodde, Aalehoved, Tybrind, Hybæksmølle, Eskjør, Wedellsborg, Nordre og Søndre Wedellsborghoved, Holmehusene, Husby, Emtekjær, Nakke, Næs, Sandager, Aborg, Mariendal, Asnæs, Thorø, Aakrog, Avernæs, Helnæs, Faldsled, Hornenæs og Bjerned.

For at lette en Tilbagegang, om det skulde lykkes Fjenden at komme over Lille Belt, anlagdes flere Kolonneveie, og istandsattes almindelige Veie saaledes. Fra Stillingen bag Middelfart anlagdes en Kolonnevei over Kavslunde og Roerslev til Asperup. Fra Tangerup og Emtekjær anlagdes Kolonneveie imod Billeskov, og 3 forskellige Veie istandsattes fra Hjerup over Orte, Ørsted og Brahesholm til Tommerup og derfra videre over Brylle til Borgbygaardsbro over Odenseaa; fra Orte-Brendholtveien anlagdes Kolonneveie for Artilleri til den dominerende Bakkegruppe ved Bavnehøi. Fra Bolbro Nord om Odense til Odense-Aasumveien anlagdes en for Armeens Train bestemt Kolonnevei. Ved Halsgab, Indløbet til Odensefjord, byggedes en Trækfærge paa 3 Pontoner, og

for denne samt en Transportchalupe sloges med Landgangsbromateriel en 60' lang Bro ved Hals Overdrev og en 160' lang Bro ved Skoven.

For at besværliggjøre en Fjende Fremrykningen over Odenseaa forberedtes følgende Broer til Afbrydning paa almindelig Maade eller ved Sprængning, ved Nørrebroby, Borgbygaard, Bellinge, Dalum, Munkemølle, Albani- og Frederiksbro, Broen ved Egby, Jernbanebroen og Broen ved Aasum. Mandskab af 4de og 6te Kompagni var udtaget til Sprængning og Afbrydning af Broerne. Forberedelser vare tagne til at fjerne Fartøier og Baade fra Odensekanal og Fjorden.

Kapitain Lehmann byggede Broen i Baaringvig og forestod fra Midten af Juli som Divisionsingenieur ved 4de Division, med Sekondlieutenant Arendrup og en Del af 1ste Kompagni til Hjælp, Arbeiderne imellem Æbelø og Baaringvig. Imellem Røglemose og Fynsskov forestod Kapitain Lehmann Arbeiderne, indtil Hæren først i Juli samledes paa Fyen; efter den Tid forestod Major Jørgensen Arbeiderne fra Røglemose til Fynsvig, og under ham lededes Arbeiderne fra Røglemose til Fynsskov af Divisionsingenieuren ved 3die Division, Kapitain Lehmann, der afløstes af Kapitain Thulstrup, samt Arbeiderne paa Fynsskov af Divisionsingenieuren ved 2den Division, Kapitain Brummer; i 3die Divisions Stilling arbejdede Kapitain Bruun med 2det Kompagni, hvorved Sekondlieutenant Tobiesen stod, og Premierlieutenant Asmussen med 5te Kompagni, hvorved Premierlieutenant Bayer stod, det først nævnte Kompagni imellem Røglemose og Hindsgavlodde, det sidst nævnte ved Fænøsund og paa Fænø; i 2den Divisions Stilling arbejdede Premierlieutenant Kolderup-Rosenvinge med 1ste Kompagni, hvorved Sekondlieutenant Arendrup, der dog en Tid afgaves til Arbejde ved 4de Division, stod. I 1ste Divisions Stilling forestodes Arbeiderne af Divisionsingenieuren, Major Ovesen, med Hjælp af Kapitain Dalgas med 3die Kompagni, hvorved Sekondlieutenant Høncke stod. Regimentsleiren ved Svendstrup byggedes væsentligst af Kapitain Thulstrup med Hjælp af Premierlieutenant Bangert. Arbeiderne ved Odenseaa og Fjord forestodes af Kapitain Hedemann med 6te Kompagni og det Halve af 4de Kompagni under Premierlieutenant Nielsen.

Hindsholm.

Halvøen Hindsholm er forbunden med Fyen ved den omtrent $\frac{1}{4}$ Mil brede Munkebotange imellem Odensefjord og Kjertemindenor samt ved en 300' lang Træbro Syd for Kjerteminde ved Indløbet til Noret. Denne Halvø egnede sig under de daværende Forhold i flere Henseender særdeles godt til Retraitestilling, da Tangen er smal, dominerer alt omliggende Terrain og frembyder gode Stillinger, og da Forbindelsen med Sjælland kunde være let og sikker, men den havde dog 2 Hovedmangler, først at Midten af Noret kun er 4—500 Alen bred, hvorfor Tangens sydlige Affald altsaa kan beskydes fra det lavtliggende Kertingeland, naar det ikke kan lykkes Forsvarerens dominerende Skyts paa Høiderne Nord for Noret at holde Angriberen borte fra det lave Land; den anden Mangel var Vanskeligheden ved at forsvare det smalle Indløb til Noret, uden at det skulde gaa for meget ud over Byen.

Fra det Øst for Dræby liggende, inddæmmede Areal, hvori kun utilstrækkeligt Vand kunde indledes, udenom Østergaardsmølle til Noret anlagdes en Optagelsesstilling for at lette de tilbagegaaende Troppers Indmarche paa Halvøen. Stillingen forudsattes fortrinsvis forsvaret ved Feltskyts, hvortil der i 9 Indskæringer var Plads for 49 Kanoner; imellem Indskæringerne anlagdes Løbegrave.

Da den foran beskrevne Stilling vel var meget stærk i Fronten, men kunde omgaas og tildels enfileres, anlagdes Hovedstillingen længere tilbage, tværs over Tangen ved dens høieste Punkt, Loddenhøi. Denne Stilling fik 9 Indskæringer med Plads for 50 Kanoner, og Indskæringerne forenedes ved Løbegrave. Foran Hovedstillingen nødvendiggjorde Terrainets Former Anlægget af 3 fremskudte Linier, hvori der ogsaa fandtes Plads for Kanoner; endnu længere fremme i Terrainet anlagdes talrige Skyttehuller, hvert for 4 Mand. For kraftig at kunne beskyde den smalle Del af Noret og det Syd derfor liggende, flade Land anlagdes foran Dristrup, Kongshøi og Lille Viby 8 Indskæringer med Plads for 32 Kanoner; Indskæringerne foran sidst nævnte By vare forenede ved Løbegrave.

Pælebroen foran Kjerteminde forberedtes til Afbrydning og til Sprængning; den kunde beskydes fra en paa Havnepladsen Nord for Broen anlagt Løbegrav; endvidere kunde den og dens nærmeste Forterrain beskydes fra flere af de Kanonindskæringer, som strax skulle blive omtalte. Man gjorde Regning paa Understøttelse af et Pandserskib til Byens Forsvar.

For at kunne beskyde Broen og for at kunne forhindre en Fjende, der havde taget Kjerteminde, i at bryde frem, var der udenom Byen lagt en Række Kanonindskæringer, der begyndte ved Noret og endte ved Veiknuden Nord for Byen ved Fjorden. Endnu anlagdes en enkelt, for riflet Skyts bestemt Indskæring ved Hverringeklint.

For i kort Tid at kunne standse en forfølgende Fjende anlagdes bag det inddæmmede Land, der kunde sættes noget under Vand, og ved Bodbæk 5 Indskæringer for 16 Kanoner. En bedre Retraitestilling var ved Vaabenhvilens Afslutning under Arbeide Nord for Brockdorff.

Fra Vesterkjærby førtes en Kolonnevei til Stillingen ved Østergaardsmølle og derfra en nordlig og en sydlig Kolonnevei til Loddenhøistillingen; fra denne gik den nordre Kolonnevei forbi Bregnør over den vestre Ende af Inddæmningen, medens den sydlige gik over denne Vest for Torup efterat have forenet sig med en Kolonnevei fra Noret over Kongshøi; en 3die Kolonnevei udgik fra Kjertemindes Vestside og førtes over Inddæmningen Øst for Torup. Nord for Inddæmningen førtes alle 3 Kolonneveie imod Nord, til de forenede sig med eksisterende Veie.

For det Tilfælde, at en fjendlig Eskadre skulde blive Herre i Kattegat, blev der ved Halsgab paa Halvøen Skoven opkastet et Batteri for 8 Kanoner, og i et gammelt Kystbatteri sammesteds gjordes der Plads for 5 Kanoner. Disse Kanoner kunde rettes saavel imod Indseilingen til Odensefjord som imod den lige overfor liggende Enebærodde.

Bavnelinier vare oprettede over Hindsholm ved Hjælp af 8 Stationer

ved Dræbystillingen, Loddenhøi, Dristrup, Kjerteminde, Torup, Møllebanke, Bøgebjerg og Brockdorff. Desuden var der forfærdiget en Del mindre, let flyttelige Bavner for, dersom Fjenden skulde forsøge en Overgang over Noret, om Natten at kunne betegne Overgangsstedet, for vore fjernere liggende, dominerende Batterier.

Paa Hindsholms Østkyst byggedes 8 lette Anlægsbroer af 60' Længde ved Hedekrogen, Birkehoved, Stengaardsstænget og Bøgebjerg. I Korshavn sloges med Landgangsbromateriellet en 160' lang Bro med en Ponton og en Transportchalup som Brohoved ved 12' Vand; sammesteds sloges en Pælebro, der forlængedes med en Skibsbro paa 6 Jagter og Dæksbaade, ligeledes til 12' Vand. I Korshavn samledes Baade og mindre Fartøier fra Odensefjord og Kanal samt fra Kjerteminde.

Disse Arbejder udførtes af Kapitain Jastrau med 7de Kompagni og med Bistand af Premierlieutenant F. Keyper og i kort Tid af Premierlieutenant Bangert. Broslagningen med Landgangsbromateriellet besørgedes af 6te Kompagni.

Østerøen.

Paa Halvøen Østerøen ved Nyborg, der ikke egner sig som Retraitepunkt for større Afdelinger, blev der truffet Foranstaltninger til Indskibning af mindre Fodfolkafdelinger.

Foran Skoven ved Aalehage opførtes der ved begge Strandbredder korte Brystværn for Fodfolk; det gamle Slipshavns Batteri indrettedes for 4 Stykker Positionsskyts og 2 Feltkanoner, ligesom den paa den anden Side af Nyborgfjord liggende, gamle Holckenhavns Skandse indrettedes til 6 Kanoner for at kunne beskyde Indseilingen til Fjorden. Paa Knudshoved anlagdes nogle Løbegrave og en Indskæring for 2 Kanoner.

Til Indskibning af Fodfolk sloges med Thierrysk Bromateriel en 72' lang Anlægsbro Øst for Slipshavns Batteri ud til 5' Vand. Under Knudshoveds Klint, beskyttet af de fornævnte Løbegrave, var der slaaet 2 40' lange Pælebroer ud til 5' Vand.

Arbejderne lededes af Major Schrøder med Hjælp af Sekondlieutenant Meyer med Halvdelen af 4de Kompagni. Den Thierryske Bro blev slaaet ved Mandskab fra 6te Kompagni.

Øerne ved Svendborg.

For at sikre en Indskibning af Dele af 1ste Division udførtes ved Svendborg følgende Arbejder.

Tæt ved Færgestedet imellem Svendborg og Taasinge byggedes en Trækfærge paa 4 Pramme for 100 Mand, og ved selve Færgestedet sloges flere smaa Anlægsbroer for Baade. Den skrøbelige Anlægsbro ved Valdemarslot forstærkedes paa 260' og forlængedes 150' ud til 12' Vand.

Paa Thorøs sydvestlige Kyst sloges en 96' lang Anlægsbro for Dampskibe ud til 14' Vand.

Arbejderne lededes af Major Owesen.

Helnæs.

Halvøen Helnæs ved Fyens Sydvestkyst hænger sammen med Fyen ved et 2000 Alen langt smalt Drag og ved et parallelt med dette gaaende Vadested. Dette Punkt forberedtes som Retraitepunkt for mindre, sprængte Afdelinger.

Draget spærredes ved 2 Udgravninger paa Østsiden og ved Palissaderinger paa Vestsiden; Vadestedet spærredes med Harver, hvorover der spændtes Jerntraad. Drag og Vadested kunde beskydes fra en Løbegrav og fra 7 Indskæringer, der havde Plads for 9 Kanoner.

Til Indskibning af Tropperne blev der med Landgangsbromateriel paa Halvøens Sydside slaaet 2 60' lange Broer ud til 5' Vand.

Arbejderne forestodes af Major Owesen med Hjælp af Kapitain Dalgas med 3die Kompagni, hvorved Sekondlieutenant Høncke stod.

Rekognosceringer.

Iblandt de foretagne Rekognosceringer anføres følgende: Major Owesen Svendborgsund m. m. og Helnæs, Major Schrøder Østerøen og Terrainet Syd for Kjertemindenor, Major Jørgensen Limfjorden, Hirtsholm og Græsholm, Kapitain Hedemann Odenseaa, Kapitain Dalgas Retraitevei fra Mors til Aggersund og Stillingen her, Premierlieutenant Nielsen Terrainet Syd for den store Vildmose samt imellem Lindholm- og Ryaa, Sekondlieutenant Høncke Æbelø.

Depotstyrke.

1ste og 2det Kompagnis hjemsendte Linie- og Reservemandskab indkaldtes i Slutningen af 1863, en Del af Forstærkningsmandskabet i Januar 1864; Brokompagniets Mandskab indkaldtes i Begyndelsen af Februar.

Depotstyrkens Størrelse ses af efterstaaende Tabel:

Maaned.	Til Tjeneste ved Maanedens Begyndelse:					I Maanedens Løb afgivet til Hæren:				
	Under-officerer.	Trompetere.	Oversapeurer.	Sapeurer.	Rekruter.	Under-officerer.	Trompetere.	Oversapeurer.	Sapeurer.	Rekruter.
Januar.....	8	”	14	89	”	3	”	7	63	”
Februar.....	8	”	5	15	14	3	”	1	1	6
Marts.....	6	”	15	57	8	2	”	7	44	4
April.....	15	”	7	38	179	1	”	5	33	”
Mai.....	15	”	5	9	179	2	”	18	”	149
Juni.....	13	”	5	12	13	1	”	”	4	”
Juli.....	14	”	5	12	161	”	”	”	4	”
August.....	14	”	5	12	162	”	”	1	4	”
September.....	12	”	1	3	162	”	”	”	”	”

Rekrutterne for 1864 indkaldtes til Møde den 1ste Marts og de for 1865 den 1ste Juni; af Tabellen foran ses det, at begge Tilgangene vare betydelig større end den normale Tilgang.

Telegraf-tjeneste.

Materiel til en Krigstelegraf anskaffedes i 1860 og bestod af 4 Induktionsapparater og 6 Mile isoleret Guttaperkatraad, der transporteredes paa 2 tospændige Stationsvogne og 4 firespændige Materielvogne. Materiellet overtoges af Generalstaben, som prøvede det i 1861 og ved Troppesamlingen ved Dannevirke 1862, men uden at der, inden Krigen stod for Døren, var organiseret Personal, Tjenesteforhold m. m. Under de truende, politiske Forhold blev det ogsaa Statstelegrafen, som i Slutningen af 1863 i Holsten byggede den permanente Telegraflinie fra Itzehoe over Kellinghusen til Neumünster, hvorefter der — ogsaa af Statstelegrafen — begyndtes paa et Telegrafnet imellem de vigtigste Punkter i Dannevirkestillingen.

Under 19de December 1863 befaledes Oberstlieutenant Abrahamsen af Generalstaben, der havde ledet de tidligere Øvelser, til at overtage Krigstelegrafen, og han mødte den 13de Januar ved Hæren med et improviseret Personal, bestaaende af 1 Lieutenant, 4 Guider, nogle Telegrafister, 2 Underkorporaler og 30 Menige foruden Kudske, Heste m. m., det Hele formeret i 2 Delinger, hver under en ældre Guide. Telegrafisterne, hvis Antal foreløbig sattes til 18, vare dels Frivillige fra Statstelegrafen, dels udtoges de imellem værnepligtige Telegrafister og dels oplærtes dertil egnede Militairarbeidere. Efterat Krigstelegrafen var traadt i Virksomhed, vedblev Statstelegrafen dog stadig at yde betydelig Hjælp.

Det af Statstelegrafen næsten færdiggjorte Telegrafnet i Dannevirkestillingen fuldførtes af Krigstelegrafen, saaledes at det kom til at bestaa af følgende fra Slesvig udgaaende 4 Linier: over Hollingsted til Frederikstad, over Oxlev til Rendsborg, over Brodersby dels til Ekernførde dels til Arnæs og Kappel samt en Linie til Flensborg; Stationer oprettedes i alle de nævnte Byer. Liniernes Længde var ialt 18 Mil.

Paa Als forefandtes en permanent Telegraflinie fra Sønderborg tværs over Øen til Fyen og derfra videre. I Februar og Begyndelsen af Marts anlagdes der paa Als en Telegraflinie fra Sønderborg over Augustenborg og Egen til Almsted og derfra over Tanslet til Høruphav, ligesom der ogsaa anlagdes en Linie fra Sønderborg til Rønhave. Fra Slutningen af Marts til 18de April udvidedes og forandredes Telegrafnet, saaledes at det kom til at bestaa af en Linie fra Sønderborg og Brohovedet over Ulkebøl til Augustenborg og derfra til Egen og Mels paa Nordlandet; Høruphav sattes i Forbindelse med Ulkebøl og Augustenborg, Stationen i Almsted opgaves, og Linien til Rønhave inddrog. Flere af Linierne byggedes først med den isolerede Traad, ialt $4\frac{3}{4}$ Mil, der dog senere afløstes af permanente Linier, hvoraf ialt byggedes 7 Mil.

Paa Fyen fandtes permanente Telegraflinier imellem Odense og Middelfart samt imellem denne By og Assens. Krigstelegrafen begyndte sin Virksomhed

paa Fyen i Begyndelsen af Mai med at oprette Stationer for 3die Division efterhaanden i Indslev, Gribsvad og Kavslunde. Senere efter Indtagelsen af Als anlagdes Stationer og byggedes Linier tillige for Hovedkvarteret og 2den Division, stadig følgende disses Flytninger. Paa Odense-Middelfartlinien oprettedes der saaledes følgende Stationer: i Gribsvad med Linie over Erholm og Skydebjerg til Billeskov, i Grimmelykke med Linie til Egby, i Indslev med Linie til Gjelbjerg, i Roerslev, i Kavslunde med Linie til Stavrbj. Paa Middelfart-Assensveien oprettedes Stationer i Udby og Stubberup.

Der har ialt været bygget 36 Mil permanente og provisoriske Linier med 26 Stationer, der have besørget følgende Antal Budskaber: Januar 589, Februar 868, Marts 3036, April 7493, Mai 4015, Juni 2833, Juli 3631, August 1529, ialt 23994.

I Jylland fulgte en af Krigstelegrafens Telegrafister med et Telegrafapparat og noget Liniemateriel med 4de Division for at oprette Stationer ved Divisionskvarteret, hvor dette var i Nærheden af en permanent Linie.

Afslutningsarbejder.

Strax efter Fjendlighedernes Ophør den 2den August standsedes alle Befæstningsarbejder, de til Divisionerne afgivne Officerer og Kompagnier underlagdes Hærens Ingenieurkommando, og der begyndtes, som efter de tidligere Felttog, paa Afslutningsarbejder, der vare saa omfattende, at de først tilendbragtes efter flere Maaneders Forløb. Der er om dem intet Nyt at bemærke uden det, at Inddragning af de mange Flydebomme med tilhørende Forankringsmidler var et betydeligt Tillæg i Arbejderne.

Fredsaarene 1865—84.

Ingenieurtropperne.

Efter Krigen 1848—50 erkjendte man vel Mangler og Feil ved Ingenieurtroppernes Organisation og Udstyring; saaledes som det tidligere er omtalt, indførtes ogsaa Forbedringer, men disse vare ikke omfattende, hvortil Grundene antages at have været følgende. I alle Hære vare Ingenieurtropperne dengang en temmelig ny, endnu ikke i Krig prøvet, kun lidet bekjendt, lidet udviklet og lidet paaagtet Vaabenart; hos os vare Ingenieurtropperne i 1848 kun 6 Aar gamle, og det vilde i ethvert Fald have været undtagelsesvis, om nogen Ingenieurofficer skulde have haft nøie Kjendskab til Organisation m. m. af fremmede Hæres Ingenieurtropper; man gik hos os ud fra, hvad neppe heller var saa helt feilagtigt, at Hovedmanglerne vare uundgaaelige og deltes med alle andre Hære; den væsentligste Grund til, at man nøiedes med smaa Forholdsregler, har dog nok været den, at Krigen havde været heldig og ført til et tilfredsstillende Resultat.

Efter Krigen 1864 stillede Forholdene sig i mangfoldige Henseender ganske anderledes. Krigens ulykkelige Udfald skærpede i høj Grad Kritiken og opfordrede indtrængende til at afhjælpe enhver opdaget Mangel; kort Tid efter indtraf Preussens 2 store Krige, i hvilke — især i den sidste — Ingenieurtropperne spillede en betydningsfuld Rolle; endnu skal kun anføres, at de hurtigskydende Vaabens Indførelse og Teknikens vidunderlige Udvikling paa alle Omraader mægtig bidroge til at forøge Ingenieurtroppernes Betydning. Om der end endnu staar meget tilbage at ønske, vil det Efterfølgende dog vise, at der i de forløbne Fredsaar ogsaa er opnaaet meget.

Efter Hærplanen af 1842 skulde Ingenieurkorpset have 42 Officerer, hvortil endnu kom 2 med Brokompagniet, ialt 44. Ved Hærloven af 1867 fastsattes Antallet af Korpsets faste Officerer til 32, foruden 2 Kapitainer af Forstærkningen, ialt altsaa 34; de efter denne Lov uddannede Sekondlieutenanter vare vel en værdifuld Tilvæxt, men deres hele militaire Uddannelse og i Reglen korte Tjenestetid var saaledes, at de ikke paa nogen Maade kunde erstatte fuldt uddannede Ingenieurofficerer, saaledes som disse udgik fra den militaire Høiskole. Ved Hærloven af 1880 fastsattes Korpsets faste Officerer til 35 foruden 2 Kapitainer af Forstærkningen, ialt 37, altsaa en Forøgelse af 3 Officerer. Naar der kun henses til Tallene, har Korpset følgelig nu planmæssig 7 Officerer mindre end tidligere, da der bestandig var Trang til flere Officerer. Ses nærmere paa Sagen, stille Forholdene sig desværre langt ugunstigere. I 1867 tilkom Telegraf-tjenesten, hvortil senere er føiet Signaltjenesten; disse 2 Tjenester ville ikke med den af det ene Telegrafkompagni udviklede Krigsstyrke kunne besørges blot nogenlunde forsvarlig med mindre end 3—4 faste Officerer. I 1880 tilkom Jernbanekompagniet, og Feltingenieurvirkomheden forøgedes som Følge deraf med Jernbanetjenesten. Efter Planen af 1842 vare alle 44 Officerer fuldt uddannede, og der havdes en værdifuld Reserve i Høiskolens Ingenieurelever; efter Hærloven 1867, som ogsaa efter den 1880, haves ikke alene ingen saadan Reserve udover de 37, men et ikke ubetydeligt Antal af de yngste Premierlieutenanter ere ikke engang færdig uddannede. Den Tjeneste, der i en kommende Krig vil fordres af Ingenieurtropperne, er altsaa meget forøget siden 1864; til at bestride denne forøgede Tjeneste raader Ingenieurkorpset nu over meget færre, til overordnet Ledelse egnede Officerer, end tidligere, og tidligere har Antallet bestandig vist sig meget for lille. Her er et mørkt Punkt i Organisationen, som vil vise sig uheldbringende, dersom det ikke rettes inden en kommende Krig; heldigvis er dette den eneste Tilbagegang.

Det, at Ingenieurtropperne ved Krigsministeriets Bestemmelser af 24de November og 10de December 1863 forøgedes med Brokompagniet, var ikke alene en rigtig Udvidelse af Korpsets Virksomhedsomraade, men har, som tidligere omtalt, ogsaa været en meget værdifuld Tilvæxt for Pionertjenestens Vedkommende.

Det var Hærloven af 1867, som uheldigvis formindskede Antallet af Ingenieurofficerer, saaledes som det foran er anført. Den medførte flere Goder. Ingenieurtropperne organiseredes som en Bataillon. De 2 Pionerkompagnier og Brokompagniet forbleve omtrent uberørte af Hærloven, hvorimod Virksomheds-

omraadet fik en særdeles heldig og betydningsfuld Udvidelse ved Oprettelsen af Telegrafkompagniet. Dettes Oprettelse tør man ikke, som ved Brokompagniets, vente tillige at ville komme Pionertjenesten tilgode, eftersom Telegraftjenesten under Krigsforhold maa antages at lægge fuldstændigt Beslag paa alle Kompagniets Kræfter. Da den Tjeneste, som man under Krig nu vil forlange af Telegrafkompagniet, er fordoblet ved den for vore danske Forhold særlig vigtige Signaltjeneste, maa det meget beklages, at det ikke senere er lykkedes ogsaa at fordoble Kræfterne ved Oprettelsen af endnu et Telegrafkompagni. Saafremt det ved Hærlovens Vedtagelse har været Tanken, at de paa helt ny Maade uddannede Sekondlieutenanter skulde kunne erstatte Tabet af faste, fuldt uddannede og erfarne Ingenieurofficerer, da beror dette ubetinget paa en stor Misforstaaelse; med den Uddannelse, som kan gives dem i deres i Reglen korte Tjenestetid, kan det kun ventes at faa Befalingsmænd, der kunne gjøre god Underofficerstjeneste, idet de medbringe en noget større almindelig Dannelse, der forhaabentlig noget vil bøde paa den manglende Erfaring. I alle vore 4 Felttog ere faste Underofficerer anvendte som Skrivere ved Staben og som Furerer ved Kompagnierne, hvorved en halv Snes af de bedste Underofficerer unddroges de praktiske Arbejder; da Hærloven af 1867 nu forsyner Staben og hvert Feltkompagni med Befalingsmænd af Forpleiningskorpset, opnaaes en væsentlig Fordel ved at Ingenieurunderofficererne derved frigjøres for denne Tjeneste.

Endnu maa om Hærloven af 1867 anføres, at den oprettede en 2den Ingenieburbataillon, der skulde formeres af 1 Oberst, 2 Kapitainer af Forstærkningen, 5 Underofficerer, indtil 72 Mand, der aarlig afgaves af de netop færdigt uddannede Rekruter, 12—1800 ikke uddannede Militairarbejdere og noget hjemsendt Personel af Forstærkningen. Selv om Korpset kunde have undværet de 3 Officerer, og selv om de 5 Underofficerer ikke kort efter vare overgaaede til Søminetjenesten, kunde en saaledes sammensat Bataillon først efter længere Tids Forløb ventes at gjøre god Nytte.

Efter Hærloven af 1880 forøgedes Officersantallet med 3, altsaa langt fra det Antal der savnes; iøvrigt opnaaedes der ved Loven flere meget væsentlige Goder. Der tilkom et nyt Jernbanekompagni, hvorved Korpset sattes istand til at give en Del af sit Personel en meget ønskelig, forøget Uddannelse i den bestandig i Betydning voxende, militaire Jernbanetjeneste. Da denne, ligesom Bro-tjenesten, meget godt kan forenes med Pionertjenesten, formindskedes væsentlig Savnet af i denne særlig uddannede Pionerer. Endvidere forøgedes betydelig Antallet af faste Underofficerer og værnepligtige Befalingsmænd, saaledes at meget af det Arbeidstilsyn, der tidligere i Krig maatte betros Sapeurer, nu vil kunne overdrages Befalingsmænd. Tilvæksten af Befalingsmænd har været saa stor, at der, naar Sektionen forøges til 16 Pionerer, vil have nok til det Mandskab, som tidligere overførtes til 2den Ingenieburbataillon, men som nu er indlemmet i Ingenieurregimentets 3 Reservekompagnier.

For ret at forstaa Betydningen heraf skal anføres Følgende. Naar eksempelvis tages de ovenfor beskrevne Arbejder i Juli 1864 ved Fyens Kystforsvar imellem Æbelø og Fynsvig, arbeidedes der med en daglig Arbeidsstyrke, som tilnærmelsesvis anslaaes til 2000 Infanterister; til Ledelsen af Arbei-

derne havdes 1ste, 2det og 5te Ingenieurkompagni med omtrent 10 Underofficerer, 10 Oversapeurer og 120—130 Sapeurer, naar Vagt, Syge m. m. fraegnes. Da Infanterister ved vanskeligere Arbeider kun kunne bruges som Gravere eller som Haandlangere, var det nødvendigt ved Beklædningsarbeider, Anlæg af Krudtmagasiner, Udlægning af Flydebomme og lignende Arbeider fortrinsvis at anvende Ingenieurtropperne; til Ledelsen af Størstedelen af de 2000 Infanterister kan der derfor neppe have været anvendt mere end Halvdelen af Sapeurerne, altsaa 1 Sapeur for hver 25—30 Infanterister. Havde Arbeiderne nu været samlede paa 3, 4, 5 Steder, saa vilde det endnu have været muligt at lede Arbeiderne med nogenlunde tilfredsstillende Omhu i alle Detailler, men saaledes vare Forholdene ikke; Styrken var stærkt spredt over hele den 7 Mile lange Kyststrækning. Under saadanne Forhold er det klart, at Sapeurerne havde nok at gjøre med at lede Infanteristernes Arbeide, saa at de kun ganske undtagelsesvis kunde være selvarbeidende. Under saadanne Forhold er det endvidere klart, at de faa Officerer og underordnede Befalingsmænd kun ufuldkomment kunde føre det ønskelige Tilsyn med de større samlede Arbeider, og at de maatte overlade altfor meget med Hensyn til Akkordansættelse og Arbeidstilsyn til spredt arbejdende Sapeurer, hvorved det ikke kunde undgaas, at Fodfolkets Arbeidskraft oftere ikke blev anvendt fuldt ud eller paa rette Maade. Foruden den Misbrug af Fodfolkets Kræfter, der efter det Foranførte ikke kunde undgaas paa Grund af de for faa Ingenieurkræfter, kom endnu Misbrug, som andre Forhold formodentlig have nødvendiggjort; saaledes skal eksempelvis anføres, at Arbeidskommandoer undertiden have havt 1 Mil eller derover at marchere til og fra Arbeidsstederne. Hertil kommer endnu, at Pioneren traineres til at grave og at arbeide, hans hele Uddannelse gaar ud paa at vænne ham til at betragte Pionertjeneste som hans Krigstjeneste, hans Pligt, hvorfor det aldrig falder ham ind, at det for hans Vedkommende kan være anderledes. Helt anderledes stiller det sig for Infanteristerne; mange af dem have aldrig før Krigen havt en Spade i Haanden, og de kunne i deres korte Tjenestetid ikke traineres i dette Arbeide; de ere heller ikke vante til at faa deres Klæder, Linmed og Fodtøi tilsølede eller endog ødelagt, naar de skulle arbeide i Regn og Slud, staaende i Vand eller Lerælte til op over Anklerne; især kan Infanteristen ikke altid forstaa, at det at gjøre Pionertjeneste ogsaa er en Pligt for ham. Der kan ingen Tvivl være om, at en stor Benyttelse af Fodfolket til Pionerarbeide, som det har været nødvendigt i alle vore Krige, indvirker skadelig paa dette vigtigste Vaabens Disciplin og Kampdygtighed. Forholdene imellem før og nu stille sig saaledes. Af de 2 Fredskompagnier fra 1842 udvikledes 5 Feltkompagnier med 260 Underkorporaler og Pionerer, nu kan der af 1ste, 2det, 3die og 5te Fredskompagni og de 3 Reservekompagnier udvikles 7—8 Feltkompagnier med 1190—1360 Underkorporaler og Pionerer. Før vare Pionererne væsentligst arbeidsledende, nu kan man paaregne over 1000 selvarbeidende Pionerer, og disse ville paa Grund af længere Arbeidstid og større Øvelse kunne udrette mindst det samme som 1600 Infanterister eller 2 Batailloner; med denne Styrke kan altsaa den af Fodfolket for Fremtiden afgivne Arbeidskraft daglig formindskes.

Da Sømineafdelingen oprettedes ved Lov af 28de Mai 1870, var det vistnok en fuldkommen rigtig Tanke at underlægge den Ingenieurkorpset, under hvis Virksomhed hele Hærens Sprængteknik er henlagt; den Omstændighed, at de færdige Miner udlægges fra et Fartøi, der ikke behøver at være et Orlogsfartøi, kan neppe være tilstrækkelig Grund til at henlægge de passive Miner under Søværnet, da al anden Virksomhed end Udlægningen foregaar paa Land, og da den ønskelige Samvirken med Søværnets aktive Torpedoer ikke behøves hævet, fordi hver Mineart henlægges under sit Ministerium. Man tør derfor maaske haabe engang at se hævet Resolutionen af 11te Marts 1878, fastslaaet senere ved Lov om Flaadens Ordning af 28de Mai 1880.

I alle 4 Krigsaar viste det sig, at man for Pionertjenestens Vedkommende bestandig havde megen Anvendelse ikke alene for Skandsearbeider af enhver Slags, men ogsaa for de tidligere omtrent helt forsømte Leirarbeider og Nødbroslagning; man havde tidligere lagt megen Vægt paa Sape- og Minearbeide, medens Erfaringerne viste, at man ingen Brug havde havt for Sapearbeide og kun meget liden Brug for den Del af Minetjenesten, som staar i Forbindelse med beklædte Mineveie. For at vinde Tid til Uddannelse i Leirarbeider og Nødbroslagning bliver der derfor nu afkortet i Tiden for Sape- og Minearbeide.

Hærloven af 1880, hvorved Ingenieurtroppernes Feltvirksomhed undergik den før omtalte Forandring, medførte selvfølgelig en tilsvarende Forandring i Formaålet for Uddannelsen. Tidligere havde Hovedvægten været lagt paa at uddanne Pioneren til at kunne paasé, at andre udførte Arbejderne rigtig, medens Hovedvægten nu lægges paa at trainere ham til selv at kunne udføre dem i kortest Tid.

Ingenieurtroppernes Udstyring.

Efterat Ingenieurtropperne i 1864 havde faaet Redskabsvogne, som overalt fulgte Feltkompagnierne, ansaa man det for tilstrækkeligt i Bæreapparaterne kun at medføre saadanne Redskaber, hvorfor der paa en Kampplads i Reglen vilde være Anvendelse paa Steder, hvor Vognene af en eller anden Grund i kort Tid ikke kunde komme med. Under 22de August 1866 approberedes følgende Bæreapparater:

1. Lygteapparat: Blændlygte med Lys, Tommestok, grovt Seilgarn, Læderhylster med Bæreremme; Vægt 2,40 $\mathcal{R}$.
2. Lægtehammerapparat: Lægtehammer, Tommestok, Tracerline, grovt Seilgarn, Lærredspose, Læderhylster med Bæreremme; Vægt 4,75 $\mathcal{R}$.
3. Fuxsvandsapparat: Fuxsvands, Tracerline, Lærredspose, Læderhylster med Bæreremme; Vægt 5,00 $\mathcal{R}$.
4. Spadeapparat: Spade, Læderhylster med Bæreremme; Vægt 6,26 $\mathcal{R}$.
5. Hakkeapparat: Krydshakke, Læderhylster med Bæreremme; Vægt 6,19 $\mathcal{R}$.
6. Bindøxeapparat: Bindøxe, Læderhylster med Bæreremme; Vægt 5,44 $\mathcal{R}$.
7. Haandøxeapparat: Haandøxe, Brækmeisel, Læderhylster med Bæreremme; Vægt 5,51 $\mathcal{R}$.

Smedeværktøjet blev altsaa helt opgivet.

Sektionens Størrelse forblev uforandret, men Redskabsfordelingen for 1 Oversapeur og 12 Sapeurer forandredes til 2 Fuxsvands-, 5 Spade-, 3 Hakke-, 2 Bindøxe- og 1 Haandøxeapparat. De 3 ældste Underofficerer ved hvert Kompagni skulde medføre et Baandmaal, og hver Underofficer, Spillemand og Oversapeur en Notérbog.

I Udrustningsreglementet af 1870 er fornævnte Ordning af Bæreapparaterne omtrent bevaret, dog at Lægtehammerapparaterne bortfaldt.

I Henhold til Krigsministeriets Bestemmelse af 8de Mai 1872 indførtes den østerrigske Ledsav imellem Bæreapparaterne, 9 pr. Kompagni, og i hver Sektion bortfaldt den ene Fuxsvands, som ombyttedes med en Spade.

Da man havde gjort den Erfaring, at de lette Redskaber i Bæreapparaterne ikke vare stærke nok, da det ansaas for ønskeligt, at Kompagnivognenes og Bæreapparaternes Redskaber vare ens, og da man, efterat den lette Karabin var indført, ikke nærrede Betænkelighed ved at forøge Vægten af Pionerens Udrustning noget, blev denne Forandring bifaldet af Krigsministeriet den 8de Mai 1872 for Spade, Bind- og Haandøxe. Da Kompagnivognens Krydshakke var for tung til at bæres, blev Hakkeapparatets Krydshakke senere ombyttet med en anden af Staal. Tidligere er det anført, at Sektionens Størrelse blev 16 i Stedet for 12 Pionerer, hvorefter Bæreapparater nu ere reglementerede, som de findes opførte i Udrustningsreglementet af 1881. Igjennem en lang Række Forandringer ere de meget sammensatte Bæreapparater fra 1848 naaede til den Simpelhed, som formodentlig vil blive bevaret i mange Aar.

Efterat Fodfolket havde faaet Bagladerifler, blev Ingenieburbataillonens ved Krigsministeriets Bestemmelse af 28de April 1870 reglementeret med Ingenieurkarabinen af Model 1867.

Under den sidste Krig havde Sammenligningen imellem Kompagnivognene og de indkjøbte Færdselsvogne fremkaldt det naturlige Ønske at faa de sidste erstattede af Vogne af særegen Konstruktion. Ved mangfoldige Leiligheder havde man følt beklagelige Ulemper, der ofte gik ud over Arbeidernes Fremme, ved ikke at have fast Bespænding med militaire Kudske til hele Trainet. Begge fornævnte Forbedringer indførtes ved det under 18de Juni 1870 af Krigsministeriet approberede Udrustningsreglement.

Kort efter Krigen 1864 blev der nedsat en Kommission til Bedømmelse af de nye Vogne, og idet den udtalte sig gunstig om dem, foreslog den enkelte mindre Forbedringer. Efter Kommissionens Indstilling anskaffedes der dernæst en Prøvevogn med de af Kommissionen foreslaaede Forandringer og tillige med Fjedre. Da Prøven faldt tilfredsstillende ud, er der senere anskaffet Størstedelen af de udfordrede Pionervogne med tilhørende Udrustning, forsaavidt den skal være tilstede i Fredstid. De første Anskaffelser og Ordningen af det hele Pionermateriel besørgedes af Kapitain Kolderup-Rosenvinge og derefter af Kapitain F. Keyper.

Det Bromateriel, som fulgte med Brokompagniet, var fra 1848 og 49 og derfor i 1865 ikke fuldt paalideligt; Vognene vare meget ældre og saa tunge,

at 2 Heste paa slette Veie havde ondt ved at trække den tomme Vogn. Efterat en Prøvevogn paa Fjedre var anskaffet samtidig med fornævnte Pionervogn og prøvet og funden hensigtssvarende, anskaffedes i Løbet af faa Aar alle fornødne 24 Vogne med tilhørende Materiel ved Kapitain Hedemann.

Det i 1860 anskaffede Telegrafmateriel havde ikke tilfredsstillet de til det i 1864 stillede Fordringer hverken med Hensyn til Linie- eller Stationsmateriel. Da Telegrafkompagniet derfor oprettedes i 1867, og bemeldte Materiel overgik til Ingenieburbataillon, blev det Kapitain Hoskiærs Hverv at forestaa Anskaffelsen af et helt nyt Telegrafmateriel, hvortil senere er føiet Materiel til et Etapetelegrafkompagni.

Ved Finantsloven for Aaret 1876—77 bevilgedes Penge til Anskaffelse af en Prøvesignalvogn, der anskaffedes ved Kapitain Müller efter en af Premierlieutenant Nøkkentved foreslaaet Konstruktion; 8 Signalvogne have allerede i flere Aar været tilstede.

Samtidig med Anskaffelsen af nyt Materiel er der stadig foretaget Forbedringer ved det tidligere anskaffede; her vil det dog være for vidtløftigt at komme nærmere ind paa denne Sag. I mange Henseender vil en Sammenligning imellem Udrustningsreglementerne af 1870 og 1881 give udførlige Oplysninger

Ingenieurtjeneste.

At der imellem den Uendelighed af omtalte Ingenieurarbeider af og til har været nogle, som have været mindre heldig eller endog uheldig udførte, er en Selvfølge, og i det Foregaaende er saadant flere Steder omtalt eller antydet. Her skal det blot udtales, at de mindst heldige Arbeider fortrinsvis findes imellem dem, hvor man har forladt en vis naturlig Simpelhed i Form og Konstruktion. Der skal blot eksempelvis nævnes Rullebroerne i Dybbølstillings Reduter; disse Broer have sikkert nok været fyldestgjørende, inden Kampen begyndte, men hvor let bleve de ikke ubrugelige, naar det gjaldt, og hvilket utaaleligt Bryderi have de ikke forvoldet, inden man modstræbende og halvt opgav dem samt anbragte simple, let afbrydelige og let istandsættelige Nødbroer.

Et af de første Udslag af Erkjendelsen om Ingenieurtjenestens Betydning og Ingenieurtroppernes Utilstrækkelighed gjorde sig allerede gjældende i 1848 ved Major Ph. Ræders tidligere omtalte og gennemførte Forslag om Infanteripionerer. Et andet Skridt var Oprettelsen i 1853 af den første Pionerskole ved Ingenieurtropperne for at lære de andre Vaaben at hjælpe sig selv ved de mangfoldige Leiligheder, hvor selv den med Ingenieurtropper rigeligst forsynede Hær ikke har Ingenieurer nok, eller hvor disse ikke i rette Øieblikke er tilstede. Pionerskoler maa anses for meget hensigtssvarende, og det er derfor heldigt, at de ofte afholdes, men det er ikke nok, at et Par Befalingsmænd af hver Afdeling gennemgaa en saadan Skole i 4—6 Uger og saa vende tilbage for — intet at gjøre; for at disse Skoler skulle kunne bære virkelig og nyttig Frugt, anses det for nødvendigt, at der bevilges Afdelingerne Midler til at udvikle og tilegne sig det Lærte.

I det Foregaaende har man ved flere Leiligheder bestræbt sig for at fremstille Ingenieurvirksomhedens nøie Sammenhæng med Overgeneralens Planer, og med Hensyn til Forholdet imellem denne og hans høistbefalende Ingenieur-officer har der i vore 4 Krigsaar intet været tilbage at ønske. Noget anderledes forholder det sig, efterhaanden som man gaar ned til Divisioner og Brigader, hvorpaa der Side 46 er anført et enkelt Exempel; den eneste Maade, hvorpaa man i Krig kan vente den mest frugtbringende Samvirken imellem de andre Vaabens overordnede Førere og de høiere befalende Ingenieurofficerer er Samvirken i Fred, og i den Henseende have vi Hærloven af 1867 at takke for Bestemmelsen om et Ingenieurkompagnis Deltagelse i de aarlige Leirøvelser. Et hyppigt og omhyggelig ledet Samarbeide med de andre Vaaben og med Søværnet er for Tiden under en heldig Udvikling, men er ogsaa nu langt nødvendigere end tidligere, da den tilkomne Telegraf- og især Signaltjeneste, der ofte kan yde fortrinlig og uvurderlig Nytte, ville tabe deres største og bedste Betydning i Hænder, der ikke ere vante til at bruge dem.

Fredericia Fæstning 1861—64.

Ved Oberst O. Glahn.

Rustningsperioden 1861—63.

Den truende Holdning mod Danmark, som den tyske Forbundsdag i Frankfurt indtog i Begyndelsen af 1861, foranledigede vor Regjering til foruden Befæstningsanlæg i Dannevirke- og Dybbølstillingen at befale de nødvendigeste Arbeider udførte ved Fredericia Fæstning for at sætte denne i bedst mulig Forsvarsstand.

Som Forberedelse til disse Arbeider, der skulde udføres i kortest mulig Tid, udarbejdedes ved Ingenieurkorpset til Veiledning Normaltyper for forskellige Skandser, for Blokhuse, Kanonblenderinger, Hytter, Landingsbroer, m. m., Normalbetingelser for forskellige Arbeiders Overtagelse i Entreprise etc. Opfordring udgik derhos til Jordarbejdsentreprenører*) m. Fl. om at gjøre Tilbud paa Overtagelse af Arbeide.

I Fredericia Fæstning fungerede Oberst Steenstrup som Chef for Fortifikationen, assisteret af Kapitain Ravn og Premierlieutenant Hoskiær. I Slutningen af Januar indsendtes efter Korpsets Befaling et foreløbigt Forslag til fortifikatoriske og andre Arbeider, som maatte anses for nødvendige for at kunne forsvare Fæstningen imod et voldsomt Angreb, og i Løbet af Februar flere specielle Forslag samt en Oversigt over det fornødne Materialbehov m. m. og den nødvendige Arbeidskraft (c. 40,000 Arbeidsdage) til de væsentligste Forsvarsarbejds Udførelse. De sidst nævnte Forslag vare foranledigede ved en Skrivelse fra Korpset af 8de Februar, som havde givet en foreløbig Oversigt over de Foranstaltninger, som Fortifikationen kunde vente Ordre til at træffe, og tillige meddelt Bemyndigelse til strax at paabegynde enkelte Arbeider, saasom Istandsættelse af Gravdæmninger med Overfald, Gravuddybninger m. m.

Under 22de Marts meddelte Korpset nærmere Bestemmelser om de paatænkte Befæstningsarbeider, navnlig angaaende de Anlæg foran og i Fæstningen, som havde til Hensigt at sikre og lette Forbindelsen med Fyen. Samtidig beordredes Major Glahn til at afgaa til Fredericia for der til Lettelse for Fortifikationens Chef med Premierlieutenant Hoskiær til Assistance selvstændig at lede disse nye Arbeider, nemlig Anlæg af flere Værker til Dannelse af en befæstet Leir foran Fæstningens høire Fløi og af Landingsbroer ved Fæstningens østre Strand og paa Fyen, samt endvidere af et Værk ved Koldingveien til Bstrygning af denne, særlig ogsaa dens Dæmning over den saakaldte Mølleeng. Forberedelse til disse Anlæg ved Terrainundersøgelser, Udstikninger m. m. paabødes, og Fortifikationen bemyndigedes derhos til at retablere og sikre de lave Flanker paa Østerstrand udfor Norges Bastion og udfor Citadellets Nordfront, hvilke en Stormflod i Februar Maaned tildels havde ødelagt, samt

*) Blandt Andre tilbød en Schachtmeister i Küsturin at stille 800 Mand. Hans Tilbud blev dog selvfølgelig ikke modtaget.

endvidere til at paabegynde de Arbejder ved Hovedbefæstningen, som ikke præjudicerede Monteringsspørgsmaalet.

Til 1ste April var 8 Aars Mandskab af Ingenieurtropperne indkaldt, Tropperne formerede i Delinger og forlagte til Slesvig, hvorfra 4de Deling (7 Underkorporaler, 42 Sapeurer — Underofficererne vare indtrufne midt i Marts) detacheredes til Fredericia; Premierlieutenant Hoskiær overtog Kommandoen over Delingen, der efter at være sammenarbejdet deltog i Rustningsarbejderne og deres Ledelse fra medio April. Til Assistance for Fortifikationen var endvidere af Korpset fra 1ste April antaget 5 Civilkondukteurer, foruden at Fæstningens Voldmester fungerede som saadan. Civilkondukteur Jespersen havde alt gjort Tjeneste ved Fortifikationen siden 1852.

Rustningsarbejderne deltes nu i 3 Distrikter, nemlig:

- Arbejderne udenfor Fæstningen, særlig den befæstede Leirs Værker (Premierlieutenant Hoskiær under Major Glahns Ledelse),
- Arbejderne ved Hovedbefæstningen (Kapitain Ravn under Oberst Steenstrups Ledelse),
- Opførelsen af Østre Bro (direkte under Major Glahn).

Arbejderne ved de eksisterende Befæstninger vare alt tidligere paabegyndte. For de nye Arbejder maatte Plads vælges, Opmaalinger foretages, Projekter affattes og Udstikninger udføres. Efterat Korpsets Chef dernæst havde taget disse og andre ved Fredericia udstukne Anlæg i Øiesyn og forhandlet med de bestyrende Officerer, meddelte Korpset under 27de April:

- Approbation paa Anlæg af Værkerne i den befæstede Leir, saaledes som disse fandtes udstukne i Marken;
- Ordre til Projektering af Kolding-(veis)værket og af et Værk foran Oldenborgs Bastion, indenfor det her liggende afskaarne Glacis, særlig til Forøgelse af Kanonilden paa Fæstningens venstre Fløi, som havde et stort Felt at imødegaa;
- Bestemmelse om, at den første Landingsbro skulde bygges Syd for Norges Bastion med Adgang ved et Veianlæg fra Broen langs Skrænten op bag Bastionens høire Flanke foruden ved et lignende i modsat Retning;
- Ordre til at forberede Regulering og Udvidelse af Voldgaden ved Optagelse af en Plan over samme (allerede forinden var Fortifikationen bemyndiget til at lade affatte et Kort med Høidelinier i 1:10,000 over Fredericia med Omegn i c. 5000 Alens Afstand fra Fæstningen);
- Bestemmelse om de Arbejder, der særlig skulde fremmes ved Hovedbefæstningen (Sikring af Adgange, Indretning af Kanonpladse m. m.), medens andre bleve udsatte, saasom Anlæg af Poterner m. v., nærmest som Følge af de indtraadte, fredeligere Udsigter. Disse foranledigede ogsaa Bestemmelsen om at paabegynde Omdannelsen af Hovedbefæstningen — saaledes som senere skal beskrives — med de sandsynlige Angrebsfronter: Prinds Georg—Prinds Kristian og Prinds Kristian—Dronningen*) paa Fæstning-

*) Rækkefølgen af Landfronternes Bastioner er fra Venstre til Høire: Oldenborg, Holsten, Slesvig, Prindsessen (Prindsens Port), Prinds Georg, Prinds Kristian, Dronningen, Kongen (Kongens Port), Danmark. Søfronternes nærmest tilstødende Bastioner ere: paa venstre Fløi Delmenhorst, paa høire Fløi Norges Bastion.

gens Nordside for her at raade Bod paa de væsenligste Mangler ved Voldene, deriblandt særlig Brystværnenes meget ringe Tykkelse og Voldgangenes saare indskrænkede Brede.

Arbejderne i den befæstede Leir og ved Landingsbroen paabegyndtes i de sidste Dage af April. Tømmer til Landingsbroen, Blokhuse m. m. blev efterhaanden oversendt ved Korpsets Foranstaltning, tildels i forarbejdet Tilstand. I Begyndelsen af Mai approberede Korpset en Indstilling om, at Krudtmagasinerne i Leirens Værker opførtes af Beton.

Efterat fornøden Projektering af Omdannelsesarbejdet ved Fronten Prinds Georg—Prinds Kristian var foretaget og Kontrakt om dets Udførelse afsluttet, paabegyndtes dette Arbejde i den sidste Halvdel af Mai Maaned.

Ved Oberst Steenstrups Afgang formedelst Alder og Svagelighed i Slutningen af Mai Maaned overtog Major Glahn Chefsposten ved Fortifikationen.

Under 31te Mai paalagdes det Fortifikationen efterhaanden at fremkomme med Forslag til Hovedbefæstningens fuldstændige Omdannelse, hvorunder: — Foranstaltninger til at gjøre Prindsens- og Kongens Ports Passager usete fra Marken; — Anlæg af permanente Poterner under Kurtinerne Holsten—Slesvig og Prinds Kristian—Dronningen; — Uddybning og Udvidelse af Hovedgravene; — Regulering og Udvidelse af Voldgaden; — Omdannelse af de 3 Raveliner, samt — Hovedvoldens og disses Forsyning med permanente Forbrugskrudtmagasiner og Fyldemagasiner.

Eftersom de forskjellige, approberede Arbejder fremmedes, afskedigedes de antagne Civilkondukteurer paa 2 nær, som ogsaa bibeholdtes i de følgende Aar, den ene som Tegner; den 1ste September afgik ligeledes Ingenieurdelingen. Fortifikationens Personale forstærkedes dog samtidig med Sekondlieutenanterne Hamann og Arendrup, som nærmest skulde assistere ved Opmaalings- og Projekteringsarbejderne ved Hovedvoldens Omdannelse. Ved dette Tidspunkt var den største Del af de i Værk satte Arbejder i det Væsentlige udført med Undtagelse af Omdannelsesarbejdet paa Hovedvolden.

Fortifikationens under 1ste Marts 1862 afgivne Beretning over Rustningsarbejderne i 1861, bilagt med meget detaillerede Rapporter fra de arbejdsbestyrende Officerer, giver en Oversigt over, hvad der tilsigtedes med de forskjellige Anlæg og Arbejder, hvad der var udført i Aarets Løb med Angivelse af medgaaet Arbeidskraft og Bekostning, og hvad der endnu maatte forudsættes udført, for at Fæstningen kunde siges at være i Forsvarsstand, ligeledes med Angivelse af fornøden Arbeidskraft, Bekostning og Materialbehov, baseret paa detaillerede Enhedsberegninger. Her skal gives et Uddrag af denne Beretning for de forskjellige Anlæg og Arbejder, eftersom disse falde: 1, foran Fæstningen; 2, ved Hovedbefæstningen, og 3, i Fæstningens Indre.

1. Foran Fæstningen.

A. Paa højre Fløi.

Udførte Arbejder.

Anlæg af en befæstet Leir, bestaaende af 5, for Artilleri indrettede Værker, I—V, (som under Krigsforhold vilde være at forbinde ved Løbegrave

med Brystværn for Infanteri) og støttende sin høire Fløi til Lille Belt i en Afstand af 7000 Fod foran Danmarks Bastion, medens den tilbagetrukne venstre Fløi sluttede sig til de foran Kongens Port fremskudte Glacier. Værkernes indbyrdes Afstand var c. 1200 Fod. De 4 forreste, I—IV, laa i en Bue, kronende en svagt markeret Høideryg (100—110' over Havet) som behersker det foran liggende Terrain og fuldstændig skjuler Leirterrainet. Leirens Tilstedeværelse vilde saaledes forhindre Fjenden i at sætte sig fast paa det Terrain, hvorfra han kunde sé og beskyde Landingsbroerne ved Fæstningens østre Strand, og for mulig at kunne hindre dette, ogsaa efterat Fjenden maatte have erobret et eller flere af de længst fremskudte Værker (I—III), var Værk IV gjort stærkest og givet en saadan Front, at det med sin høire Side kunde virke mod den foran liggende Del af Leiren, for i Forbindelse med 1 à 2 mindre Værker, opkastede under Beleiringen, at gjøre Fjenden det for Landingsbroerne farlige Terrain stridigt. Værkerne havde Lynetteform (IV dog stærkt afstumpet) med Undtagelse af det lille, tilbagetrukne Værk V (lige Linie med Flanker). Ildliniens Høide over Byggeplanen var c. 10', Brystværnstykkelsen 18' og 15', Skraaningerne havde fuldt Anlæg. Værkerne vare indrettede for henholdsvis 13, 19, 19, 25 og 9, ialt 85 Kanoner paa lav (Flankekanonerne dog paa høi) Bænk. I Reglen fandtes for hver 3 Kanoner en Travers og i Traverserne de fornødne Krudtmagasiner af Beton. I Værkerne I, II og III var midt i disses Strubelinie paa Betonfundament anbragt Blokhuse (20' brede, 60' lange) med $\frac{1}{3}$ af Længden springende frem for en i Krigstid der anbragt Forsvarspalissadering. Dog var Bombebjælkelaget m. m. kun anbragt ved Værk I (Blokhuse i II og III paatænkes i Fredstid anvendte til Magasinering), og ved dette Værk anbragtes ogsaa Forsvarspalissaderingen i Struben i Forbindelse med en enkelt Palissadering tværs over Enden af den omkring Brystværnets Endeprofil førte Grav og med en kort Strækning Stormpæle paa Gravens Kontreskarpe; endvidere paa en Del af Værket Beklædning med Faskiner og Skandsekurve m. m. af Brystværnets indre Skraaning og Traversernes Sideskraaninger, samt endelig Blendering af Indgangen til et Krudtmagasin, alt til Øvelse og for at vinde Erfaring om den hensigtsmæssigste Udførelse af disse Arbejder, den dertil fornødne Arbeidskraft m. v. Dette Arbejde var fuldført ved Kongens Inspektion af Befæstningsarbejderne i Begyndelsen af Juli Maaned.

Arbejder at udføre.

Foruden Anlæg af fornævnte Løbegrave for Infanteri til Lukning af Værkernes Mellemrum og Dækning af Leirens indre Rum, hvilket ved indtrædende Krigsforhold kunde forudsættes udført af Militærarbejdere eller af Fæstningens Garnison, vilde der endnu være at anbringe et afbundet, 30 Fod bredt Blokhuse i Værk IV samt ved alle Værker at udføre de samme Arbejder, som forsøgsvis tildels vare udførte ved Værk I, særlig de forskjellige Beklædningsarbejder og Blenderinger, Blokhuses Forsyning med Bombebjælker og Sikring ved Jorddækninger, samt Anbringelse af en Forsvarspalissadering i Struben og af Stormpæle paa Kontreskarpen m. m. som passiv Hindring.

B. Paa venstre Fløi.

Udførte Arbejder.

Som Følge af de i Foraaret indtraadte, fredeligere Udsigter blev der kun foretaget Opmaalinger og paabegyndt Projektering af de her paatænkte Anlæg, medens deres Udførelse udsattes.

Arbejder at udføre.

For paa denne Fløi at søge Fæstningen sikret mod et fjendtligt Angreb paatænktes ligesom i 1849 Mølleengen oversvømmet, saavel Nord for Koldingveiens Dæmning ved en Forhøielse af denne som imellem Koldingveien og Snoghøiveien ved sidst nævntes Forhøielse, med Overfald i passende Høide i begge Dæmninger. Til Bestrygning af først nævnte Dæmning som i det Hele af Koldingveien paatænktes bag Dæmningen anlagt et Værk (Koldingværket), som ved en Udfaldsvei fra Slesvigs Ravelin i en med Mølleengen parallel løbende Lavning skulde sættes i Forbindelse med Fæstningen. Til Understøttelse for Koldingværket, som og til virksom Bestrygning af Mølleengens hinsidige Slugter, paatænktes paa Kronen af det Bakkestrøg, der skiller nys nævnte Lavning fra Mølleengen, anlagt en Løbegrav med Kanonplacement. Endvidere paatænktes Anlæg af en afstumpet Fleche paa Bakkekuden, der indesluttet af det foran Oldenborgs Bastion fremskudte, afskaarne Glaci til Understøttelse for denne Bastion i dens Kamp med Batterier paa Bakkerne saavel hinsides Mølleengen som Nord og Syd for Erritsø Mose, samt som Reduit for det nævnte Glaci dækkede Vei, i hvis nærmeste Opgave, at forhindre Fjendens Fremrykning ad Snoghøiveien eller over Mølleengen, det tillige skulde deltage. Det vilde være at sætte i Forbindelse med Bastionens dækkede Vei ved en dobbelt Kaponiere.

2. Ved Hovedbefæstningen.

A. Udbedrings- og Armeringsarbejder m. m.

Udførte Arbejder.

Disse indskrænkede sig hovedsaglig til den nødvendigste Udbedring af Fæstningsværkerne, navnlig af Graven med Stemmediger, Anbringelse af Sikringsarmeringen og Tilveiebringelse af passive Hindringer — dobbelte Palissaderækker — paa Hovedadgangene. I Fæstningsgravene tilveiebragtes ved de vestlige Bastioner indtil Prindsessens Bastions Saillant ved Muddring en Vanddybde under Overfaldene af indtil 8 Fod. Den iøvrigt fornødne større Uddybning, særlig foran Prindsessens Bastions høire Side og Kongens Bastion, maatte udsættes, da den skjønnedes bedst at kunne udføres ved Tørlægning af disse Gravdele. Samtlige Gravdæmninger med Overfald underkastedes et grundigt Eftersyn med delvis eller fuldstændig Fornyse af de sidst nævnte. Gravens østligste Dæmning foran Danmarks Bastions Saillant, der var aldeles ødelagt ved Stormfloden i Februar 1861, maatte med Overfald fuldstændig fornyes og fremtidig sikres ved et stærkt, ydre Stenglaci mod Beltet. Den samme Stormflod havde ogsaa ødelagt den paa Stranden nedenfor Norges Bastion anlagte, lave Flanke, som retableredes, og paa lignende Maade søgtes sikret mod Havets Angreb. De øvrige Udbedringsarbejder ved Fæstningsværkerne indskrænkedes

— forsaavidt de ikke stode i Forbindelse med Anbringelse af Sikringsarmeringen — til mindre Udbedringer ved Hovedvoldens ydre Skraaning paa Steder, hvor det ødelæggende Valkeler og den ved Dæmningernes Udbedring tilveiebragte høiere Vandstand i Gravene havde voldet Jordskred, særlig ved Kurtinen Dronningen — Kongen. Sikringsarmeringen fastsattes til 3 svære Piecer paa høi Affutage i Landfronternes Bastionsfremspring (eller i Kavallererne), i hver af Fløibastionerne dog til 4, og til 2 lette Kanoner i Skydeskaar paa hver Flanke; ved de Fløibastionerne nærmeste Flanker af Søfronterne og de lave Placementer nedenfor eller bag disse fastsattes Anbringelse af let Skyts, 8 Stkr. paa høire, 4 paa venstre Fløi, til Bestrygning af Adgangene henholdsvis langs østre Strand og langs søndre Strand, Snoghøiveien. Til yderligere Bestrygning af denne paatænkte endnu 4 Piecer anbragt i det fremskudte, afskaarne Glaci foran Oldenburg Bastion (Oldenburg Forværk).

Arbejder at udføre.

De her omhandlede Arbejder, som ved Fredsudsigterne fandtes at kunne udsættes, vare navnlig saadanne, hvis Varighed kun er ringe — Tømmerarbejde med Jorddækning o. desl. Der resterede saaledes: Forbrugskrudtmagasiner, 2 for hver Bastion, Lægning af Bridskene ved Flankekanonerne (Materialet var tilstede), Palissaderingerne over de mindre Gravedæmninger og i de tørre Græve for de 3 Raveliner, Anbringelse af Blokhuse i Ravelinerne, Palissadering og Stormpælelægning langs den ydre Skraaning og i Faussebraien ved Søfronten Danmark—Norge og Norges lave Flanke, samt ved Afstumpningen og venstre Flanke (langs Snoghøiveien) af Oldenburg Bastions fremskudte afskaarne Glaci. Endvidere resterede: Dækning af Kongens Ports Gab og Anlæg af Tømmerpoterner under Kurtinen Holsten—Slesvig til Forbindelse med den foran liggende Udfaldsvei, under Prindsessens Bastions høire Kurtinepunkt til Forbindelse igjennem Faussebraien til en Udfaldsvei, som skulde anlægges langs venstre Side af Prindsens Ports Dæmning (da selve Portens Passage var stærkt indset fra Marken) samt under Kurtinen Prinds Kristian—Dronningen til Forbindelse ved Bro over Graven med den her udfor beliggende Smededamslavning. Endelig var der gjort Regning paa: Anbringelse af Forhug paa Forstranden udfor Danmarks Bastions Saillant; Gjennemskæring i 12 Fods Dybde og 24 Fods Brede af Dæmningerne ved Prindsens og Kongens Ports Passager og Anbringelse af bevægelige Træbroer over disse, samt af en Palissadetambur ved Prindsens Port; Nedskæring af de indre Brystværnsskraaninger og disses Beklædning (hvor denne ikke alt var foretaget ved Sikringsarmeringens Anbringelse) i Forbindelse med Regulering af Brystværn, Bænke, Banketer, Glacier m. m. samt Opførelse af fornødne Traverser; Udbedring af Forbindelsesveie, navnlig af Voldgaden, ved Grusning m. m.

B. Omformning af Bastionerne Prinds Georg og Prinds Kristian med mellemliggende Kurtine.

Fredericia Fæstnings 8 bastionaire Landfronter omslutte ikke stort mere end en Kvartcirkel, og Polygonvinklen svarer saaledes næsten til en 24-Kants. Denne heldige Omstændighed er imidlertid ved Fæstningens Anlæg ikke skjøn-

somt benyttet, idet der er givet Forsvarslinierne en utilbørlig tilbagetrukken Retning. Herved og ved Anvendelse af uforholdsmæssig lange Flanker, som tilmed danne en næsten ret Vinkel med Kurtinen, er Pladsen i Bastionerne meget indskrænket og Facerne urimelig korte. Hovedvoldens Profil svarer ligesaa lidt til Nutidens Fordringer, idet Brystværnstykkelsen paa Kurtinerne kun er 12 Fod, ved Bastionerne 11 à 16 Fod, og Voldgangens Brede gennemsnitlig kun er 24 à 30 Fod og 35 à 45 Fod henholdsvis for Kurtinerne og de hule Bastioner Slesvig og Dronningen.

Endelig maa fremhæves, at Landfronternes Hovedvold er omgivet med en fortløbende Faussebrai. Tilstedeværelsen af denne unyttige, rettere skadelige 2den Ildlinie gjør det imidlertid muligt at foretage en hensigtsmæssig Omdannelse af Hovedvolden, hvorved de ovenfor nævnte Feil og Mangler i væsentlig Grad kunne rettes eller formindskes, idet den rigelig supplerer den manglende Basis for en stærkere, bedre traceret Hovedvold og ved Afgravning yder tilstrækkelig Jord til en saadan.

Ingenieurkorpsets Forslag af 1857 til Omdannelsen af Fredericia Hovedvold blev hovedsaglig lagt til Grund ved Omformningen. Der blev givet Forsvarslinierne en noget mere fremskudt Retning, om end ikke i den Grad, som ønskeligt var, da derved Jordarbeidet vilde være blevet betydelig forøget; Facerne forlængedes ved at skyde Flanken længere frem, og samtidig gaves denne en hensigtsmæssigere Retning, mere vinkelret paa Forsvarslinien. Brystværnets Tykkelse ansattes for Facerne til 34 Fod, Flanker og Kurtiner 18 Fod og Voldgangens Brede til 50 Fod for at give Plads til Bænk paa endel af Kurtinen.

Endvidere anbragtes der Kavallerer i Bastionerne (dens Dannelse udsattes dog i Prinds Kristians Bastion indtil en derværende Mølle var expropriert). Saadanne fandtes alt i flere Bastioner, særlig i Prindsessens og Kongens, og maatte erkjendes af have stor Betydning, eftersom det Fæstningen omgivende Terrain i en Afstand af 2 à 3000 Fod hæver sig til i Høide med eller over Hovedvoldens Ildlinie, saa at det fjernere liggende Terrain kun meget ufuldstændig kan ses eller beherskes fra denne, uagtet den — sandsynligvis i Betragtning af dette mindre heldige Forhold — er givet et usædvanlig stærkt Kommandement over det nærmest omliggende Terrain. De nævnte Kavalerer have imidlertid en meget uheldig Form (korte Facer og lange Flanker), nærmest hidrørende fra Bastionernes stærke Indsnevring. De nye Kavalerer dannedes som en lige Linie med Flanker og gaves et saadant Kommandement over den foranliggende Del af Bastionen, at Skytset kunde virke samtidig fra begge Ildlinier, naar en Afstumpning af Bastionsvinklen og en svag Sænkning af den foranliggende Del af Bastionen fandt Sted. En af Traverserne, behørig forhøiet og forlænget bagud, anbragt paa Overgangspunktet, tjente til Dækning for den øvrige Del af Bastionen.

Det bemærkes sluttelig, at Omdannelsen ved Faussebraiens Afgravning gav en ønskelig Leilighed til en Udvidelse af Fæstningsgravens Vandspeil fra c. 60 til c. 100 Fod.

Omdannelsen af de nævnte Bastioner med mellemliggende Kurtine var i det Væsentlige fuldført ved Finantsaarets Udløb.

3. I Fæstningens Indre.

Udførte Arbejder.

Disse indskrænkede sig her til Anlæg af en Landingsbro med Adgangsveie ved østre Strand Syd for Norges Bastion til Lettelse for Forbindelsen med Fyen.

Forud for Valget af Broens Plads gik en Undersøgelse af Vanddybderne foran Kysten, som viste, at Forholdet var ens langs hele Fæstningens østre Strand, og overalt vilde fordre en Længde af 800 Fod for at naa ud til den fordrede Vanddybde af 10 à 12 Fod. Naar den valgte Beliggenhed blev foretrukket for den, Broen havde i 1849 (Syd for Citadellets lave Flanke), var dette begrundet i, at Broen der i høiere Grad vilde være udsat for Ødelæggelse ved Isdrift som Følge af Beltets Indsnevring her udfør, ligesom og for Fjendens Indblik, navnlig fra Løngsodde. Skulde i Krigstid endnu en Bro vise sig nødvendig, vilde en saadan, mere midlertidig Bro passende være at anbringe c. 200 Fod Nord for Citadellets lave Flanke, hvor sidst nævnte Ulempe vilde bortfalde.

Broen gaves en Brede af 12 Fod, og Brodækket lagdes i en Høide af 5 Fod over daglig Vande. Brohovedet havde en Brede af 86 Fod og Længde af 52 Fod, omgaves med løst Rækværk og forsynedes med Fortøiningspæle og 4 Slæbesteder. En Undvigelse midtvejs paa Broen i en Længde af 100 Fod var tilveiebragt ved en Udvidelse mod Syd til over dobbelt Brede; til denne Side — Læsisiden for de farlige Vinde — var ogsaa Undvigelsepladsen, foruden med et Slæbested ved hver Ende, forsynet med løst Rækværk for at kunne tjene til Anlægsplads for mindre Skibe, idet Vanddybden her endnu var 7 à 8 Fod. De Landbroen nærmeste Aag konstrueredes som Bukkeaag, de øvrige som Pæleaag med Skraapæle og stærke Kryds- og Vandlister. Til bedre Sikring mod Angreb ved Isdrift anbragtes Skraapælene tæt udenfor Aagbjælkerne, forbundne med disse. I Brohovedets lange og høie Aag søgtes tilveiebragt Afstivning ogsaa vinkelret paa Aagets Retning ved enkelte Skraapæle til den ene og anden Side af Aagbjælken, boltede til denne, ligesom ogsaa ved en Krydsforbindelse i selve Brohovedets Dæk.

For at bevare en saa stor Del af Bromateriellet som muligt mod Veirigets Indvirkning, navnlig ogsaa for Ødelæggelse ved Isdrift, blev Størstedelen af Brodækket saavel som Bukkeaagene indtagne og oplagte under interimistisk Tag.

Fra den udfør Broen regulerede Strandbred førtes langs Skrænten til begge Sider Veie op til den østre Voldgade.

Arbejder at udføre.

Foruden Dækning med Jord m. m. af de i Citadellet værende bombesikre Bygninger — Lazaretet, de 2 gamle Arsenalkjældere og det hvælvede Krudtmagasin — var det paatænkt at opføre 3 Blokhuse til Krudtmagasinering og Laboratorium langs den øvre Rand af Skrænten ved østre Strand henimod Citadellet. Disse Arbejder, som hørte til dem, der fandtes at burde udsættes, vilde saaledes være at udføre i Tilfælde af Krigsberedskab tilligemed Gjenanbringelse af den østre Landingsbros Dæk m. m.

Nedenfor meddeles med runde Tid en Hovedoversigt over den til Rustningsarbejderne ved Fredericia i Finantsaaret 1861—62 anvendte Arbeidskraft og Bekostning*) (i Kroner).

	Arbejdssted.	Civil Arbeidskraft. Manddage.	Bekostning. Kr.
1 a.	Den befæstede Leir.....	29,000	131,500
2 a.	Hovedbefæstningen, Udbedring og Sikrings- armering.....	4,200	37,350
2 b.	Omformning af Bastionerne Prinds Georg og Prinds Kristian med mellemliggende Kurtine.....	24,300	58,650
3.	I Fæstningens Indre (Østre Bro).....	6,200	40,850
4.	Almindelige Foranstaltninger.....	1,300	47,050**)
Tilsammen.....		65,000 Md.	315,400 Kr.

Af Spanddage (indbefattet i Bekostningen) var ialt medgaaet 1650. Udenfor den angivne Bekostning og Arbejdsstyrke var anvendt et Dageantal af 4,700 Sapeurer (til Undertilsyn, Assistance ved Opmaalning, Afsætning og Materialmodtagelse, Beklædningsarbejder m. m.), 750 Artillerister (ved Faskinbinding og Skandsekurvefletning) og 600 Infanterister (ved Reguleringsarbejde paa østre Strand). Fremdeles vilde udenfor den angivne Bekostning til Expropriation i den befæstede Leir medgaa c. 22,600 Kr.

Tillige meddeles en Hovedoversigt over civil Arbeidskraft og Bekostning til Arbejder, som endvidere vilde være fornødne, naar Fredericia Fæstning skulde sættes i Forsvarsstand.

	Arbejdssted.	Civil Arbeidskraft. Manddage.	Bekostning. Kr.
1 a.	Den befæstede Leir (paa høire Fløi).....	7,500	75,000
1 b.	Udenfor Fæstningen paa venstre Fløi.....	6,500	45,000
2.	Ved Hovedbefæstningen.....	35,000	170,000
3.	I Fæstningens Indre.....	6,000	60,000
Tilsammen.....		55,000 Md.	350,000 Kr.

*) I den angivne Arbeidskraft og Bekostning er indbefattet, hvad der forudsattes at ville medgaa i Finantsaaret ogsaa efter Specialrapporternes Affattelse.

***) Herunder er indbefattet Lønninger til de civile Kondukteurer og Skrivere, Udgift til Opmaalning m. m. af Fredericia Omegn, Anskaffelser til Redskabsbeholdningen og af flyttelige Skure, Baade og Pramme m. m., samt Værdien af de i Behold værende Materialier, særlig Tømmer, c. 28,000 Kr.

I den angivne Bekostning er indbefattet Tilveiebringelse af pommersk og svensk Tømmer samt Planker og Bræder (detailleret i Rapporten) af Rumfang ikke mindre end 130,000 Kbfd.

I Rapporten bemærkedes iøvrigt, at endel af de ovenfor paaregnede Arbejder sandsynligvis vilde blive at udføre ved militair Arbejdsstyrke, navnlig dersom der ikke blev længere Frist til Rustningsarbejderne „fra det Øieblik, Arbejdskraft og Materialier ere paa Stedet“, end — som forudsat af Korpset — 1 Maaned, idet en saa betydelig civil Arbejdsstyrke, som da fornøden, neppe kunde tilveiebringes. Med Tilføielse, at endel af disse Arbejder kunde udføres under Beleiringens første Periode, bemærkedes imidlertid endvidere, at de ovenfor paaregnede Arbejder ikke indbefattede alle fornødne Arbejder, idet saadanne Arbejder, hvis Natur tillader Ansættelsen af en forholdsvis stor Arbejdsstyrke, vare forudsat udførte ved Militairarbejdere. Som saadanne Arbejder nævnedes Forbindelseslinierne i den befæstede Leir, Løbegravene paa Bakkekammen bag Mølleengen og andre fremskudte Glacier, hvilke Arbejder, udførte ved civil Arbejdskraft, vilde medtage c. 30,000 Arbejdsdage. Tildels kunde vel ogsaa disse Arbejder udføres i Beleiringens første Periode, og det samme gjælder Arbejder af anden Beskaffenhed, som tillige vilde fordrø en betydelig forøget Materiallevering, saasom Kanonblenderinger, bombesikre Rum til Lazaret samt for Materiel og Besætning, Bygning af en anden Landingsbro m. v.; og alle disse Arbejder vilde væsentlig forøge de Krav til disponibel Arbejdskraft og Materialier, som Fortifikationen i Krigstilfælde vilde blive nødsaget til at stille.

De Arbejder, der i 1862 og 1863 udførtes i og ved Fredericia Fæstning, vare forholdsvis ubetydelige og kunne ikke ligefrem henregnes til Rustningsarbejder, uden forsaavidt de tildels havde til Hensigt at forøge Fæstningens Forsvarsevne, navnlig ved Fortsættelse af Omdannelsesarbejdet paa de sandsynlige Angrebsfronter.

Allerede under 26de September 1861 havde Korpset — samtidig med at det meddelte en foreløbig Oversigt over, hvilke Rustningsarbejder der vare udførte i Aarets Løb, samt hvilke Ændringer der, som Følge af de indtraadte roligere Forhold, vare foretagne i dets oprindelige Forslag til disse — for Ministeriet fremsat en Oversigt over de Foranstaltninger, som i den nærmeste Fremtid burde udføres paa de forskjellige Punkter. For Fredericias Vedkommende paatænkte saaledes: Omdannelse af de øvrige Landfronter i Forbindelse med Forandringer ved Prindsens og Kongens Ports Passager for at gjøre dem usete fra Marken, Ombygning af Prindsens Port og Opførelse af 2 permanente Poterner, samt Udvidelse af Voldgravene ved Bortgravning af den 20 à 40 Fod brede Berme, som fremstaar ved Voldens Omdannelse; ved Søfronterne Anbringelse af Brystværn imellem Oldenborgs og Delmenhorsts Bastion og Fremflytning til Kysten af Volden imellem Delmenhorsts Bastion og Havnen til Styrelse af Forsvaret ved Fæstningens venstre Fløi; Regulering og Udvidelse af Voldgaden saavel bag Land- som Søfronterne; Anbringelse af 36 Betonkrudtmagasiner paa Hovedvolden; Omformning af de 3 Raveliner og Anbringelse af et Betonkrudtmagasin i hver; Anlæg af dækkede Veie med

glaciformigt Brystværn i den befæstede Leir til Forbindelse imellem Værkerne; Forsyning af Værk IV med en permanent Reduit, bestemt til Krudtmagasin i Fredstid; Forbedring af Veien fra Fæstningen til den befæstede Leir; Anlæg af Koldingværket og af en Udfaldsvei imellem dette og Slesvigs Ravelin, og Anlæg af en afstumpet Fleche indenfor det afskaarne Glaci foran Oldenborgs Bastion.

Samtlige disse Arbeider vare i Henhold til et fra Fortifikationen under 4de August fremsendt summarisk Overslag anslaaede til 1,110,000 Kr. Korpset tilføiede, at der, efterat disse Foranstaltninger vare truffene, til hvis Udførelse begjæredes Midler stillede til Raadighed i Finantsperioden 1862—64, endnu vilde blive tilbage, hvad der maatte udføres ved Overgang til Krigsfod, over hvilke Arbeider en Oversigt ligeledes meddeltes. De begjærede Beløb bleve imidlertid ikke stillede til Raadighed, tvertimod vare Bevillingerne til Fredericia i de 2 Aar, der gik forud for Krigen i 1864, som foran antydet, forholdsvis smaa.

Naar her nu skal gives en kort Meddelelse om Fredericia Fortifikations Virksomhed i denne Periode, skal først anføres som et Tegn, der lod forudsætte en Indskrænkning i Virksomheden, Formindskelsen i Fortifikationens Personale, idet Premierlieutenant Hoskiær afgik ved Udgangen af Februar og Sekondlieutenanterne Hamann og Arendrup ved Udgangen af Marts 1862, og kun erstattedes med 1 Officer, nemlig Sekondlieutenant Meyer, medens dog Underpersonalet fra December 1861 var forøget med en flink, ældre Underofficer. I Materialforvaltertjenesten, der i længere Tid havde været bestridt af en Konstitueret, blev i August 1862 Materialforvalter Rosted fast ansat.

Da Rustningsarbejderne besluttedes i 1861, var der udenfor Fæstningen ved Grundlægning paabegyndt Anlæg af 3 Krudtmagasiner. Da disse alle laa udenfor den befæstede Leir, blev deres Opførelse der nu opgivet, og det bestemtes at anbringe det ene som Korsreduit i det store Værk IV i den befæstede Leir, og de andre som Fredsbygninger indenfor Leirens Grændser. Et af de sidst nævnte var fuldført i 1863 — det anvendtes under Krigen til Underbringelse af Tropper — og til Reduitbygningen var ved Krigens Udbrud Materialier tilstede. En anden Magasinerings-sag fremmedes i disse Aar ved Kjøbet af en større Fabrikbygning og dennes Indretning til Arsenalbrug. Endvidere byggedes et Støbehus og et nyt Exerkerhus for Garnisonen, og Forslag indsendtes til Erhvervelse af Grunde til Ridehus, Hovedvagt m. m. samt til bombesikre Kaserne. Endelig behandledes Spørgsmaalet om Jernbanens Førelse igjennem Fæstningsværkerne, først paa Grundlag af at Banen førtes igjennem Fæstningen Nord ud, Øst for Kongens Port igjennem Kurtinen Kongen—Danmark, men derefter saaledes at Banen — som sket er — førtes ud af Fæstningen paa samme Sted, hvor den førtes ind.

De fortifikatoriske Arbeider indskrænkede sig til Fortsættelse af Hovedvoldens Omdannelse tilligemed Regulering af den tilsvarende Del af Voldgaden og Opførelsen af en Poterne af Beton under Kurtinen Prinds Kristian—Dronningen; Poternen (hvortil Projektet var udarbejdet af Fortifikationens Chef, som ligeledes direkte ledede dets Udførelse) blev dog snart gjort ubrugelig ved stærke

Jordudskridninger, der under Udførelsen af Jordarbeidet ved Frontens Omdannelse fandt Sted som Følge af Valkelerlag i Voldlegemet.

Som Grundlag for Detailprojekteringen udarbejdedes en Oversigtsplan over Omdannelsen af Fredericia Hovedenceinte med Grave og Adgange, der gav Anledning til nærmere Forhandling med Korpset, særlig angaaende Vandhøiderne i de forskellige Gravafsnit, Gravdæmningernes Erstatning med Batardeauer m. m.

En Meddelelse fra Korpset af November 1862 om hvilke Arbeider, der fortrinsvis vilde være at udføre i Tilfælde af mulig Krigsberedskab, i hvilket Tilfælde det fornødne Tømmermateriale hovedsaglig kunde ventes overført fra Kjøbenhavn, gav Fortifikationen Anledning til bl. A. at henstille, om man ikke ved Krigsberedskab paa et saa tilbagetrucket Punkt som Fredericia — saafremt Tiden tillod det og de fornødne Materialier vare tilstede — burde søge Tømmerforbruget indskrænket ved en udvidet Anvendelse af Beton til bombesikre Rum, saasom til Forbrugskrudtmagasiner paa den omdannede Del af Hovedvolden og til Sidemurene paa de 3 bombesikre Hovedkrudtmagasiner i Fæstningen, overhovedet ved saadanne Bygningsværker, der kunde ventes at komme til Nytte under senere Krigstilfælde eller i Fredstid. Samtidig blev det anbefalet at anbringe de nævnte Hovedkrudtmagasiner, det ene (Laboratoriet) i Islands Bastion i Citadellet under Bastionens høire Flanke, og de 2 egentlige Krudtmagasiner ved østre Strand ovenfor Skrænten imellem denne og Voldgaden, saaledes at deres Niveau sænkedes ned til en Øst for dem anlagt, stærkt indskaaren Vei, mod hvilken deres ikke jorddækkede Side vendte, og som her kunde maskeres ved at forhøie Brystværnet ovenfor Skrænten, hvorhos bemeldte Vei ved Rampe burde sættes i Forbindelse med Veien langs selve Stranden.

Den nævnte Korpskrivelse foranledigede ogsaa, at Omdannelsen af Dronningens Bastion, der da delvis var under Arbeide, udstræktes til hele Bastionen, og at der blev truffet Forberedelser til Omdannelsen af den tilstødende Kurtine til Kongens Bastion, hvilken det skjønedes heldig at udføre i Tilfælde af Krigsberedskab.

Ved Udgangen af 1863, rettere ved Krigens Udbrud, var Hovedvoldens Omdannelse, i Forbindelse med en delvis Afgravning af den ved samme foranledigede brede Berme ved Gravens Eskarpe, og Reguleringen af den tilsvarende Del af Voldgaden i Hovedsagen fuldført ved Bastionerne Prinds Georg (med Kavaler), Prinds Kristian og Dronningen med mellemliggende Kurtiner samt ved Kurtinen mellem sidst nævnte og Kongens Bastion.

Forinden der gaas over til Skildringen af Krigsforberedelserne og Arbejderne under Krigen, skal her antydes de Virkninger, som Tilstedeværelse af Valkeler havde paa de Steder, hvor Arbeidet kom i Berøring med dette vanskelige Materiale. Den skjæbnesvangre Indflydelse, det øvede paa Poternen, er ovenfor omtalt. Ved Omdannelsen af Dronningens Bastion viste sig et Valkelers Underlag, der voldte store Vanskeligheder, som det trods ihærdige Forsøg ikke lykkedes at overvinde, navnlig ved Bastionens høire Face, hvis ydre Skraaning ikke var til at faa Hold paa; neppe var Skraaningens retableret efter et

Jordskred, før et nyt viste sig sammesteds eller ved Siden af, saa at man, da Krigen udbrød, saa sig nødsaget til at lade Skraaningen beholde sine Skred og udfor samme anbringe et tilbagetrukket Brystværn. Allerede i 1861 efter Anlægget af Værk I og II, navnlig ved det første, viste sig Jordskred i Gravskraaningerne, især i Eskarpens, paa hvis Istandsættelse der stadig maatte arbeides, uden at det var lykkedes at bringe den helt til Ro ved Krigens Udbrud. Det er sandsynligvis hertil, der sigtes i det Véraab — og Forholdene vare visselig i det Hele ikke lystelige — den nye Kommandant, Generalmajor Lunding under 28de December 1863 sendte Ministeriet, naar det deri udtales, at den befæstede Leirs Værker vare byggede paa utilforladeligt Jordsmon, og at der fandtes Brecher i Brystværnet. En Ulempe var det vistnok, men Skraaningen maatte kunne holdes saavidt i Ave, at Stormfriheden ikke led væsentlig, og Brystværnet kunde i fornødent Fald forstærkes indefter. Ved Anlægget af Leiren var i hvert Fald Beliggenheden af dens Værker betinget af Terrainet; skulde den opfylde sin Bestemmelse, var der intet andet Valg, saa at det ei heller var retfærdigt, naar der i samme Skrivelse ankedes over Tilstedeværelsen af en Slugt udenfor Leirens Nordfront, der ganske vist var uheldig, idet dog den Omstændighed, at Terrainet hinsides Slugten fuldstændig overskuedes fra Leiren, netop paa Grund af den dominerende Plads denne indtog, ikke uvæsenlig formindskede dens Farlighed. En anden Anke over Leiren gik ud paa, at den „endog manglede Brønde“ i Værkerne. Havde Vand været at finde der, vilde Brønde være gravede allerede til Brug ved Betontilberedningen m. m., medens Vandet dertil maatte tilføres fra en Brønd, 9' i Tværsnit, anbragt i „den eneste, bekjendte Vandaare, der findes paa Fælleden“. Herfra forsynedes ogsaa under Krigen Leirens Besætning og Besætningen i dens (i Struben aabne) Værker, og der foreligger Intet om, at særlig Ulempe er opstaaet deraf. De øvrige af Kommandantskabet fremhævede Mangler ved Fæstningen vare Fortifikationen kun altfor vel bekjendte; men at de ikke vare afhjulpne, derfor kunde den ikke bære Skylden, da Midlerne dertil vare nægtede, uagtet Ingenieurkorpssets indtrængende Indstillinger.

Krigen 1864.

Frederik den VII's Død, den 16de November 1863, var den Brandfakkel, der endelig tændte det længe ophobede Stof til Krigen. At denne nu ventedes, gav sig ogsaa snart Vidnesbyrd, idet Ministeriet endnu i samme Maaned beordrede Tømmermaterialier tilstedebragte, indrømmede Antagelse af Reservekondukteurer, og i Begyndelsen af December indkaldte Ingenieurtroppernes hele Liniemandskab.

Den 22de December om Morgenen modtog Fredericia Fortifikation Ordre til at paabegynde Rustningsarbejderne, og besvarede Ordren ved Telegram Kl. 2 Eftermiddag og ved Brev samme Dag. Telegrammet melder: at Overløbsvejen Nord for Koldingveien uopholdelig vil blive stemmet, saafremt ikke Kontraordre indløber pr. Telegraf; at Tømmerlagrene i Fredericia og Nabobyer efter indhentede Oplysninger kunne yde endel Hjælp; at der er telegraferet til

kjendte Tømmermestere i andre jyske Byer om at møde med Svende, og at det er paalagt Jordarbejdsentreprenørene at søge tilveiebragt størst mulig Arbeidskraft; der erindres imidlertid om, at den fornødne Arbeidskraft (som civil dito) er beregnet til over $(50 + 30 =)$ 80,000 Arbejdsdage, hvorfor der indtrængende forlanges strax indkaldt en stor Styrke Militairarbejdere, samt desuden stillet Officerer og Sapeurer til Raadighed. Det samme Dag afsendte Brev lægger paany Vægt paa hin Indkaldelse, og fremhæver iøvrigt flere Arbejder som paatrængende at paabegynde (foruden de i Korpsets Ordre nævnte), deriblandt Tilveiebringelse af en Forgrav foran Oldenborgs fremskudte, afskaarne Glaci, altsaa imellem Snoghøiveien og Fuglsangveien, med Vandspeil c. 6 Fod over daglig Vande, Opstemningen, tilveiebragt dels ved Forhøielse af den lave Fuglsangvei, dels ved Anbringelse i den haarde Eng foran Graven af en glaci-formig Dæmning, hvortil Fylden vilde vindes fra selve Forgraven, alt for iøvrigt at gjøre Oversvømmelse undværlig imellem de nævnte Veie, i hvilke udfør Forgraven vilde være at anbringe Gjennemskæring i Fuglsangveien og Overfald i Snoghøiveien. Skrivelsen udtaler fremdeles Nødvendigheden af en Poternes Anbringelse tæt Vest for Prindsens Port og endvidere af Beton-Udfaldsportens Opgivelse paa Fronten Prinds Kristian-Dronningen og dens Erstatning ved en Tømmerpoterne i Prinds Kristians Bastions høire Kurtinepunkt; Fortifikationen begjærer endelig sin Redskabsbeholdning forøget efter tidligere Angivelse og vedlægger Skitser til Anlægget af den befæstede Leirs Forbindelseslinier, med Bemærkning at først Glaciet agtes anlagt og derefter det bag Graven liggende Brystværn.

I Skrivelse af 3die Januar 1864 rekapitulerede Korpset, efterat (under 31te December) Ordre var givet til at sætte Fredericia i fuldstændig Forsvarstand, de Arbejder, der vilde være at udføre i Fæstningen, udtalte sig om disse Arbejders forskjellige Vigtighed og den heraf betingede Rækkefølge for deres Udførelse og tiltraadte Fortifikationens ovenfor omtalte Forslag til en Forgrav foran Oldenborg Bastions Forværk og til Anlægget af Forbindelseslinierne i den befæstede Leir. Foranlediget ved en Skrivelse fra Fredericia Kommandantskab til Ministeriet udtalte Korpset sig endvidere om Barakkers Opførelse for 3 Batailloner i den befæstede Leir og om Supplering af Slukningsapparater i Fæstningen. Sluttelig udtalte Korpset i Erkjendelse af de omhandlede Arbejders store Omfang, at det af al Magt vilde søge saavidt muligt Materialierne supplerede, og Arbeidskraft og Tilsynspersonale forøget.

Dette var ogsaa i høi Grad nødvendigt. Tilsynspersonalet bestod saaledes foruden Chefen, Major Glahn, kun af 2 Officerer, Kapitain Ravn og Sekondlieutenant Meyer, 1 Materialforvalter, 2 Militair-Kondukteurer og 2 andre Underofficerer, 1 Voldmester og 2 Civil-Kondukteurer. Major Glahn var iøvrigt ifølge Korpsets Indstilling af 23de December 1863 bestemt til at skulle afgaa til den aktive Arme som Divisionsingenieur for at give Plads for Oberst Meyer, der ved Beslutningen om Holstens Rømning maatte træde bort fra sin Post som høistkommanderende Ingenieurofficer i dette Hertugdømme. I Indstilling af 11te Januar 1864 udtaler imidlertid Korpset i Betragtning af de i Fredericia forestaaende betydelige Arbejder Betænkelse ved at bortkomman-

dere Majoren, som har saa nøie Kjendskab til Forholdene, og anbefaler ham derfor ansat som Stabschef ved Ingenieurkommandoen. Ved Ministeriets Approbation heraf forøgedes altsaa efter Oberst Meyers Overtagelse af Kommandoen den 12te Januar Officerernes Antal til 4.

Forinden der gaas over til en Angivelse af Rustningsarbejdernes Fremme til forskjellige Tidspunkter, skal her gives en kort Skildring af de Forhold, hvorunder disse Arbejder maatte udføres, særlig af de Hindringer og Vanskeligheder, Fortifikationen havde at kæmpe med.

Tilsynspersonalets ringe Styrke ved Arbejdernes Paabegyndelse er alt berørt. Dette Forhold blev først for Officerers og Underofficerers Vedkommende væsentlig forbedret midt i Februar Maaned, idet indtil denne Tid foruden Oberst Meyer samtidig kun var tilkommet Kapitain Christensen, og da denne bortkommanderedes den 23de Januar, Premierlieutenant Nielsen med 4de Feltingenieurkompagni. Midt i Februar returnerede Kapitainen, og Fortifikationen havde til samme Tid en Tilgang af 2 Kapitainer (Jensen og Bruun, den sidste med Halvdelen af 2det Feltingenieurkompagni)* og 3 Premierlieutenanter (Koefoed, Bangert og Bayer) samt 4 Underkondukteurer. I den første Halvdel af Marts tilkom 1 Kapitain (Brummer), 2 Premierlieutenanter (Arnoldi af Fodfolket og Hoskiær) og 1 Sekondlieutenant (Schnitter), men af disse afgik atter i Begyndelsen af April den Førstnævnte og Sidstnævnte, og desuden Premierlieutenant Bangert. Samtidig tilkom dog fra det nørrejske Korps 1 Sekondlieutenant (Åhmann) med 1 Sektion af 3die Feltingenieurkompagni, og den 24de Marts var der endvidere tilkommet 4 Reservekondukteurer. Midt i April afgik atter Sekondlieutenant Åhmann med sin Sektion tilligemed Kapitain Jensen og endelig tilkom umiddelbart før Fæstningens befalede Rømning 2 Sekondlieutenanter (Dyhr og Tobiesen, den sidste med den anden Halvdel af 2det Feltingenieurkompagni). Naar den sidst nævnte Tilgang lades ude af Betragtning havde altsaa Fortifikationens Tilsynspersonale (foruden Materialforvalteren og Voldmesteren) og Ingenieurtropper følgende Styrke i neden anførte Tidsrum:

Tidsrum.	Officerer.	Underofficerer.	Ingenieurtropper. Kompagni.	Bemærkning.
1ste—11te Januar.....	3	6	0	
12te Januar—14de Februar....	5	6	1 ¹)	1 ¹) fra 23de Januar.
15de Februar—5te Marts.....	11	10	1 ^{1/2}	
6te Marts—2den April.....	15	10 ²)	1 ^{1/2}	2 ²) + 4 fra 24de Marts.
3die—16de April.....	13	14	1 ^{3/4}	
17de—25de April.....	11	14	1 ^{1/2}	

hvilket, ligelig fordelt paa det hele Tidsrum, giver c. 10 Officerer, 10 Underofficerer og 1^{1/3} Ingenieurkompagni, under hvilket sidste dets Underofficerer ere regnede, medens Officererne ere medregnede i disses Tal.

*) Det andet halve Kompagni var under Sekondlieutenant Tobiesen afgivet til Kapitain Lehmann ved Arbejderne paa Fyen, der direkte vare underlagte Ingenieurkommandoen ved den aktive Hær.

Her bør ikke lades uomtalt, hvilken hemmende Indflydelse det havde, at Fortifikationen ikke var normeret med militaire Skrivere. Af dens 2 Skrivere afgik den ene (Underofficer ved Artilleriet), da Krigsberedskab indtraadte, og den anden fik anden Ansættelse i Januar. En uøvet Skriver, som da matte antages, forsvandt kort efter Dannevirkes Rømning, og den Mand, som da formaaedes til at erstatte ham, meldte sig fra Tjenesten efter Bombardementet paa Fæstningen i Marts. Derefter blev kun tilbage de 2 Militairbeidere (en theologisk Kandidat og en Handelskommis), som vare udtagne til Kontor-assistance.

Dette var dog langt fra den eneste Ulempe, som Krigsbegivenhederne medførte. Fortifikationens indtrængende Begjæring om at faa en stor Styrke Militairarbeidere til Raadighed havde vel til Følge, at 150 Mand mødte den 31te December, men i Stedet for at se denne ringe Styrke efterhaanden betydelig forøget, svandt den tvertimod snart ind til saa godt som Intet som Følge af de Krav, de truende Forhold paa anden Maade stillede til Militairarbejderdepotet. Fra henimod Midten af Januar afgaves vel Arbeidsmandskab fra den Bataillon af 13de Regiment, som udgjorde Fæstningens Garnison, men denne skulde tilige forrette Vagttjeneste, assistere Artilleriet m. m., saa at der efter Maaned-rapporten for Januar i denne Maaned gennemsnitlig kun er arbeidet med c. 300 Mand, som af Hensyn til de Vanskeligheder, Frosten lagde i Veien, og til det ringe Tilsynspersonale arbeidede i 2 Hold, ét om Formiddagen, ét om Eftermiddagen. En Indstilling om Arbeidstillæg for Mandskabet, naar gunstigere Forhold maatte tillade at arbeide i ét Hold med længere Arbeidstid, saavel som til Ingenieurtropperne, der deltog i Arbeidet med begge Hold, blev ikke approberet af Ministeriet. Efter Dannevirkestillingens Rømning forøgedes vel henimod Midten af Februar Garnisonen betydelig (deriblandt med den 2den Bataillon af 13de Regiment) samtidig med Ingenieurofficerernes Antal, men denne Begivenhed virkede i en anden Henseende saare uheldig paa Fortifikationens disponible Arbeidskraft, idet den civile Arbeidsstyrke*), der ved dette Tidspunkt var stegen til henved 1000 Mand, af Frygt for Beleiringstilstand og Beleiring strax formindskedes betydeligt, og efterhaanden mere og mere alt som Fjenden rykkede nærmere, navnlig efter Bombardementet den 20de og 21de Marts, da den saa at sige spredtes som Avner for Vinden. Forinden sidst nævnte Tidspunkt havde man til Udførelse af Tømmerarbeidet maattet udtage militaire Tømrere af Afdelingerne, og en Arbeidsbataillon var udskilt af 13de Regiment, men der var saa mangfoldig Brug for den, at Fortifikationens Krav paa Arbeidskraft aldrig fuldt kunde tilfredsstilles. I Begyndelsen af Marts hjemsendtes en Del af Ingenieurmandskabet i Fæstningen (Holstenerne) og erstattedes ved indkaldt Forstærkningsmandskab. Endnu skal nævnes, som stærkt hemmende Arbeidets Fremme, den stærke Frost, som f. Ex. med korte Afbrydelser af Tøveir varede hele Januar og Februar Maaned, og endvidere den Forstyrrelse

*) I Januar Maaned, der begyndte med en civil Arbeidsstyrke af c. 150 Mand, var den gennemsnitlige Styrke c. 170 Haandværkere, 370 Arbeidsmænd og 25 Vogne daglig; af denne Styrke arbeidede henved 150 Mand ved Fuldførelse af den paabegyndte Del af Hovedvoldens Omdannelse.

i mange Forhold, som Bombardementet foranledigede, ved hvilket saaledes det militaire Sygehus brændte og Fortifikationens Kontorer ødelagdes, og som nødvendiggjorde Materialforvalterens Forlæggelse til Fyen med Kasse, Regnskabsvæsen og Arkiv, foruden de særlige Krav til Fortifikationens Kræfter, som Bombardementet og dets Følger medførte. Den skrappe Bevogtning ved Fæstningens Adgange, som indtraadte, efterat Beleiringstilstand ved Fjendens Nærmelse var erklæret, vanskeliggjorde endelig Passagen for Civile (Tilsynshavende, Arbejdere, Haandværkere og Vogne).

Paa den anden Side skal fremhæves den væsentlige Støtte, Fortifikationen havde derved, at den ved Korpsets Foranstaltning forsynedes med de betydelige Masser af Tømmer og andre Materialier*), den behøvede, tildels i forarbejdet Tilstand (endel Hytter, Blenderinger m. m.), og ligeledes med Sandsække og med store Mængder af Arbejdsredskaber, saavel til Jordarbejde som til Tømmerarbejde, Rambukke m. v. Endvidere oversendtes Tømmer-svende, samt Brandsvende, Sprøiteførere og Brandofficerer af Kjøbenhavns Brandkorps med fornødne Sprøiter og andre Brandredskaber, der kom til væsentlig Nytte ved Bombardementet. Endelig søgte Korpset at støtte Fortifikationen, uden at dets Bestræbelser fuldt lykkedes, ved at virke for dens Tilsynspersonales Forøgelse og ved at anbefale dens Indstilling om Arbejdstillæg til den militaire Arbeidskraft.

Nedenfor gives i skematisk Form en Oversigt over de forskjellige Arbejders successive Fremme i 3 Perioder: 1, fra Rustningsarbejdernes Begyndelse den 1ste Januar til midt i Februar, da Dannevirkestillingens Rømning foranledigede paa den ene Side en Formindskelse i Fortifikationens civile Arbeidskraft, paa den anden Side en Forøgelse i Tilsynspersonalet, efterhaanden ogsaa i den militaire Arbeidskraft; 2, fra dette Tidspunkt til Bombardementsdagen den 10de Marts, der bragte ny Forstyrrelse i Arbejdsforholdene, og 3, fra denne Dag til Fæstningens Rømning den 26de April. Ved Affattelsen er lagt til Grund de udførligere Beretninger til Kommandantskabet og Korpset af 1ste Februar, 26de Februar og 23de Marts saavel som de i Maanederne Februar—April afgivne ugentlige Rapporter.

*) Den første Tømmerladning indtraf den 30te December. Foruden 60—70,000 løbende Fod mindre Tømmer, som i Begyndelsen af Januar indkøbtes i Fredericia og Nabobyer, modtog Fortifikationen i Tidsrummet indtil Fæstningens Rømning 48 Ladninger fra Kjøbenhavn med Tømmer og andre Materialier.

I. Foran Fæstningen.
A. Høire Fløi. (Den befæstede Leir).

Arbeide.	1ste Januar—13de Februar.	14de Februar—20de Marts.	21de Marts—25de April.
Ved Værk I, II og III. — Strubepalissadering og Stormpælelægning. — Blokhuses Indretning, samt Side- og Overdækning med Jord.	Paabegyndt. Ligeledes.	Fuldført den $\frac{20}{2}$. Fuldført den $\frac{20}{3}$.	Forstærkning af Side-dækningen paa-begyndt ved II og III den $\frac{17}{4}$.
— Indretning af Krudtmagasinerne. — Nedskæring og Beklædning af indvendige Skraa-ninger m. m. — Passive Forhindringer foran Værkerne (Ulve-grave og Smaapæle). — Anbringelse af enkelte Kanonblendringer og af blenderede Rum for Besætningen.	Ligeledes. Ligeledes.	Fuldført den $\frac{27}{2}$. Fuldført den $\frac{20}{3}$.	Fuldført den $\frac{28}{4}$.
— Bortgravning af Kanonbænk paa I, høire Flanke og dennes Forsyning med Banket.	.....	Fuldført den $\frac{27}{2}$.	Stillet i Udsigt i Rapport af $\frac{28}{4}$, de første for II og III, de sidste for alle Værker.
Ved Værk IV. — Strubepalissadering og Stormpælelægning.	Paabegyndt.	Stormpælelægning fuldført den $\frac{20}{2}$, Stru-bepalissadering den $\frac{5}{3}$.	.....
— Anbringelse af Blokhus.	Afbinding og Fun-dering. Paabegyndt. Ligeledes.	Reisning og Jorddæk-ning den $\frac{20}{3}$. Fuldført den $\frac{27}{2}$. Fuldført den $\frac{20}{3}$.	.....
— Indretning af Krudtmagasinerne. — Nedskæring og Beklædning af indvendige Skraa-ninger m. m. — Passive Forhindringer foran Værket. — Forglaaci med dækket Vei foran Værket.	.....	.....	Paabegyndt den $\frac{17}{4}$. Paabegyndt den $\frac{3}{4}$, vidt fremskredet den $\frac{25}{4}$.
Ved Værk V. — Strubepalissadering og Stormpælelægning.	.....	Stormpælelægning fuldført den $\frac{5}{3}$, Stru-bepalissadering $\frac{20}{3}$. Fuldført den $\frac{27}{2}$. Fuldført den $\frac{20}{3}$.	.....
— Indretning af Krudtmagasinerne. — Nedskæring og Beklædning af indvendige Skraa-ninger m. m.	Paabegyndt. Ligeledes.	.....	Fuldført den $\frac{2}{4}$.
Afgravning og Regulering af Terrainet bag Værkerne, Grusning af Terreplein etc. efter Fornødenhed.	.....	Fuldført den $\frac{13}{3}$.	.....
Placemnt for 2 Kanoner paa Stranden og 2 ovenfor Skrænten udfor Værk I.	.....	.....	.....
Løbegrav bag Slugten foran Værk I og II. Forbindelseslinier imellem Værkerne*.) — Skrænten til Værk I.	Linien Glaci godt fremskredet.	Jordarbeidet fuldført den $\frac{20}{3}$.	Paabegyndt den $\frac{17}{4}$.
— Linien I—II og II—III.	Ligeledes.	Jordarbeidet fortsat.	Fuldført med Palis-saderinger etc. den $\frac{9}{4}$. Ligeledes den $\frac{25}{4}$. Arbeidet vidt frem-skredet den $\frac{25}{4}$.
— Linien III—IV. — Linien IV—V.	Paabegyndt. Ligeledes.	Ligeledes. Ligeledes.	.....
— Linien V — Vaabenplads foran Kongens Ravelin.	.....	Fuldført den $\frac{20}{3}$ (som dækket Vei med Glaci).	.....
Barakkeleire etc. — for Værkernes Besætning (4 Komp. Inf. + Art.)	.....	Paabegyndt.	Fuldført den $\frac{26}{3}$.

*) Af Mangel paa Arbeidskraft maatte Arbeidet paa Forbindelseslinierne standses fra 8de til 22de Februar.

Arbeide.	Iste Januar—13de Februar.	14de Februar—20de Marts.	21de Marts—25de April.
— for $\frac{1}{2}$ Bataillon i Teglværkets Torrelader ved Stranden.	.....	Fuldført den $\frac{5}{3}$.	
— for $\frac{1}{2}$ Bataillon i og ved Fredskrudtmagasinet.	.....	Paabegyndt den $\frac{21}{2}$.	Fuldført den $\frac{26}{3}$.
— $\frac{2}{2}$ Bataillonsleire.	.....	Paabegyndt den $\frac{5}{3}$.	Fuldført for $\frac{1}{2}$ Ba- Bataillon den $\frac{26}{3}$, for $\frac{1}{2}$ do. den $\frac{16}{4}$.
Fælledveiens Udbedring og Vedligeholdelse.	.....	Paabegyndt.	Fortsat.
Veianlæg fra Fælledveien til Værk IV.	.....	.....	Paabegyndt den $\frac{26}{3}$.

B. Paa venstre Fløi.

Oversvømmelse i Mølleengen*.)			
— Forhøielse af Koldingveiens Dæmning, Anlæg af Overfald.	Fuldført den $\frac{31}{1}$.	Forhug anbragt.	
— Forhøielse af Fuglsangveiens Dæmning og Anbringelse af Grave i Engen imellem denne og Koldingveien.	Fuldført den $\frac{13}{2}$.	Anbringelse paa Dæmningen af Forhug med foranliggende Glaci.	Anbringelse af Forhug bag Oversvømmelserne imellem Fuglsang- og Koldingvei.
— Forgrav imellem Fuglsang- og Snoghøiveien med foranliggende glaciformet Stemmedige.	Paabegyndt i sidste Uge af Januar.	Udført i en Længde af 650 Fod den $\frac{15}{3}$ *.)	
— Overfald i Snoghøiveien.	Paabegyndt.	Fuldført den $\frac{20}{2}$.	
Anlæg af Koldingværket.	Paabegyndt, men kun langsomt fremskredet (Frost, stærk leret Undergrund), Brysthøide dog naaet.	Jordarbeidet i det væsentlige fuldført, Strubepalissadering paabegyndt, Blokhus afbundet.	Fuldført den $\frac{23}{4}$.
Kanonplacementer:			
— for 2 Kanoner i den dækkede Vei foran Slesvig Ravelin til Bestrygning af Fuglsangveien.	Fuldført den $\frac{13}{2}$.		
— for 2 Kanoner i Oldenborg Forværk til Bestrygning af Snoghøiveien.	Ligeledes.		
— for 5 Kanoner paa Bakkekammen bag Oversvømmelsen Syd for Koldingveien og 4 Espingoler i den dækkede Vei foran Slesvig Ravelin.	.....	Fuldført den $\frac{13}{3}$.	
— for 2 Kanoner i Lobegrav imellem nysnævnte Placement og Anlæg af Lobegrave.	.....	Paabegyndt den $\frac{5}{3}$.	Fuldført den $\frac{27}{3}$.
— for 2 Kanoner i Blendering i Oldenborg Forværk.	Afbinding af Blenderingen.	Fuldført den $\frac{5}{3}$.	
— for 3 Kanoner sammesteds i Skydeskaar med Travers.	.....	Fuldført den $\frac{13}{3}$.	
Anlæg af Kolonnevei igjennem Lavningen fra Slesvig Ravelin til Koldingværket.	.....	.....	Paabegyndt den $\frac{10}{4}$.
Omregulering af Traverserne foran Passagen fra Slesvig Ravelin til Fuglsangveien.	.....	Fuldført den $\frac{13}{3}$.	
Stormpølelægning m. m. paa ydre Skraaning af Oldenborg Forværk mod Snoghøiveien og Værkets Saillant.	Paabegyndt.	Fuldført den $\frac{20}{2}$.	
Barakkeleire for $\frac{21}{2}$ Kompagni i Lavningen imellem Slesvig Ravelin og Koldingværket og i Ravelinens Grav, samt for Besætningerne i Oldenborg Forværk m. m.	.....	Paabegyndt.	Fuldført den $\frac{23}{4}$.

*) Et heftigt Tøbrud Natten imellem den 15de og 16de Februar i Forbindelse med Høivande i Beltet foranledigede Oversvømmelse af hele Basinet imellem Kolding- og Fuglsangveien og nedenfor sidstnævnte, hvorefter Forgravens Fortsættelse maatte opgives, og der stemmedes ved Snoghøiveien for Broen under samme. Efter denne katastrofe var Oversvømmelsen spændt, ovenfor Koldingveien til Høide 10 Fod over daglig Vaude, nedenfor denne steg den efterhaanden til en Høide af henimod 6 Fod. Den nedre Oversvømmelse var søgt gjort yderligere impassabel imellem Kolding- og Fuglsangveien ved Gravning af flere, brede Grøfter nærmest førstnævnte Vei og forøvrigt til Forbindelse af eksisterende Torvegrave; imellem Fuglsang- og Snoghøiveien bidrog den fuldførte Del af Forgraven væsentlig til samme Øiemeds Opnaelse.

2. Hovedbefæstningens Landfronter med tilstødende Søfront ved de 2 Fløie.

Arbeide.	1ste Januar—13de Februar.	14de Februar—20de Marts.	21de Marts—25de April.
Afgravning af Gravbermen foran de omdannede Fronter fra Prinds Georgs Bastions venstre Kurtinepunkt til Kongens Bastions venstre Kurtinepunkt, og ved sidstnævnte Punkt den omdannede Volds Tilslutning til den gamle.	Fuldført saavidt gjørligt, hvorefter der atter stemmedes for den sænkede Vandstand i Graven. Anbragt den $13/2$.		
Sikringsarmeringen paa Hovedvolden.			
Kanonplacementer i Udenværkerne m. m.			
— for 2 Kanoner i Delmenhorst Bastion og for 2 Kanoner i Faussebraien ved Oldenborg Bastions Fremspring til Bestrygning af Snoghoiveiens indre Strækninger.	Fuldført den $13/2$.		
— for 2 Kanoner i Slesvig Ravelin.	.....	Fuldført den $5/3$.	
— paa Hovedvolden i Skydeskaar til Bestrygning af Slesvig Ravelins Grav.	.....	Fuldført den $13/3$.	
— i Prindsens og Kongens Raveliner.	.....	Fuldført den $20/3$.	
— i Faussebraien ved Kongens og Danmarks Bastioner til Bestrygning af Kongens Ravelins Grav.	.....	Ligeledes.	
Nødbriske for Artilleriet.	.....	.....	Fuldført 20 Stykker den $27/3$. 20 Stykker den $9/4$.
Kanonblendinger paa Hovedvolden.	.....	.....	Paabegyndt den $3/4$.
Nedskæring og Beklædning af Brystværnets indre Skraaninger m. m.	Paabegyndt.	Fortsat.	Godt fremskredet den $25/4$.
Forbrugskrudtmagasiner og Traverser paa Hovedvolden.	Afbinding og tildels Reisning af 2 Magasiner pr. Bastion. Jorddækning paabegyndt.	Disse Magasiner fuldførte paa hoire Fløi den $5/3$, paa venstre Fløi den $13/3$. Paabegyndt flere Magasiner og Traverser paa hoire Fløi.	Ligeledes.
Poterne under Kurtinen Holsten-Slesvig, 140 Fod lang.	Udgravning m. m. paabegyndt.	Poternen næsten gjennesført.	Fuldført den $2/4$. Barriereport dog først anbragt den $9/4$.
Poterne med stærkt Fald udefter tilvenstre for Prindsens Port med lavtliggende Udfaldsvei følgende Grævdæmnings venstre Sideskraaning.	.....	.....	Paabegyndt den $27/3$. Godt fremskredet den $25/4$.
Poterne i Prinds Kristians Bastions hoire Kurtinepunkt, 144 Fod lang*).	Udgravning m. m. paabegyndt.	Fortsat.	Fortsat.
Maske med blenderet Port i Faussebraien ved Kongens Ports Passage.	.....	Paabegyndt.	Næsten fuldført den $25/4$.
Dobelt Palissadering over alle Grævdæmninger med Barriereporte for Adgangene.	Paabegyndt.	Fuldført den $27/2$.	
Palissadering fra Prindsens Ports Passage til forbi Prindsessens Bastions Fremspring (af Hensyn til Gravens ringe Brede).	.....	.....	Fuldført den $16/4$.
Palissadering af Slesvig Ravelins Grav.	.....	Paabegyndt.	Fuldført den $2/4$.
Palissadering af Prindsens Ravelins Grav.	.....	Fuldført den $13/3$.	
Palissadering af Kongens Ravelins Grav.	.....	Paabegyndt.	Fuldført den $27/3$.
Stormpælelægning m. m. paa den ydre Skraaning af Søfronten Danmark-Norge.	Paabegyndt.	Fuldført den $20/2$.	
Palissadering i Stranden ved Norge Bastions lave Flanke.	.....	Fuldført den $27/2$.	
Grævdæmningsernes Forsyning med Smaapæle.	.....	.....	Paabegyndt den $10/4$.
Blokhuis i Kongens Bastion.	.....	Paabegyndt.	Fuldført den $16/4$.
Nedbrydning af Møllen paa Prinds Kristians Bastion.	.....	.....	Næsten fuldført den $25/4$.
Hytter for Besætningen ved Norge Bastions lave Flanke, i Smededamslavningen (foran Fronten Prinds Kristian-Dronningen) og i Vaabenpladsen foran Kongens Ravelin.	.....	Paabegyndt.	Fuldført den $2/4$.

*) Arbeidet ved denne Poterne saavel som ved den under Kurtinen Holsten-Slesvig har af Mangel paa Arbeidskraft maattet standses fra 8de til 22de Februar. Den særdeles vanskelige Undergrund her (Vandaarer og Valkeler) hæmmede Arbeidet i høi Grad.

Arbeide.	1ste Januar—13de Februar.	14de Februar—20de Marts.	21de Marts—25de April.
Abrier for Besætningen paa Hovedvolden ved Foden af dennes indre Skraaning. Voldgadens Udbedring og Vedligeholdelse.	..... Paabegyndt.	..... Fortsat.	Paabegyndt den 27/3. Fortsat.

3. Fæstningens Indre og Søfronterne med tilhørende Voldgade fra Norge til Delmenhorst Bastioner.

Istandsættelse og Jorddækning af de 2 blanderede Arsenalkjældere (Krudtmagasiner) i Kastellet.	Eftersyn af Dragerværker og Bombekjelag paabegyndt.	Eftersynet fuldført og Jorddækning foretaget den 13/3 og 20/3.	
2 bombesikre, forsænkede Krudtmagasiner (22' × 60') ved østre Voldgade, med udgravet Vei og foranliggende Maske.	Afbinding af Magasinerne fuldført. Udgravning paabegyndt.	Magasinerne reiste og forsynede med Bombekjelag. Jordarbeidet fortsat.	Fuldførte den 23/4.
Bombesikkert Laboratorium (22' × 60') under Islands Bastions høire Flanke (Kastellet).	Afbinding fuldført.	Jordudgravning og Reinsning fuldført.	Fuldført den 23/4.
Blendering af Adgangen til det hvælvede Krudtmagasin i Kastellet.	.....	.....	Fuldført den 16/4.
Jorddækning og Indretning af det bombesikre Lazaret i Kastellet.	.....	.....	Fuldført den 9/4.
Bombesikkert Telegrafbureau.	.....	.....	Fuldført den 27/3.
Hovedstandsættelse af 2 gamle Brædestalde for 300 Heste.	.....	Fuldført den 27/2.	
Opførelse af en Stald for Officersheste.	.....	.....	Fuldført den 9/4.
Retablering af Brodækket paa østre Bro.	Fuldført den 31/1.	.....	
Anbringelse af Baadehavn syd for Broen og Plankebeklædning langs denne til Førmindskelse af Bølgeslaget.	.....	.....	Paabegyndt den 27/3. Næsten fuldført den 25/4.
Opførelse af 2 Blokhuse nedenfor Hovedvolden for Kommandostabe.	.....	.....	Stillet i Udsigt i Rapport af 23/4.
Udbedring og Vedligeholdelse af Voldgaden m. m.	Paabegyndt.	Fortsat.	Fortsat.

4. Terrainet udenfor Befæstningerne.

Hegnsløifning, deriblandt af det Fredericia Mark omsluttende »Rytterdige«.	Paabegyndt.	Fuldført den 5/3.	
Afbrænding og Sløifning af nærliggende Bygninger.	.....	Fuldført den 16/3.	
Sløifning af fjendtlige Batterier ved Igumveien og Trelde Skov.	.....	.....	Fuldført den 2/4.

Naar Rustringensarbejderenes Fremme her er meddelt i saa stor Detail, da er det fordi det findes hensigtsmæssigt at vise, hvor mangfoldige og betydelige de Arbejder ere, som skulle udføres, naar en ikke permanent Befæstning skal sættes i Forsvarsstand, hvilke Mængder af Materialier, hvilken Arbeidskraft og Tid disse Arbejder medtage. Uagtet Fortifikationens har kompetente Udtalelser om (skriftlige fra Korpsset, mündtlige fra Kommandanten umiddelbart før Rustringens Rømning), at der med de tilstedeværende Midler er arbejdet godt og ihærdigt, er dog efter 4 Maaneders Forløb — ganske vist Vintermaaneder — kun de egentlige Forsvarsarbejder i det Væsentlige udførte, Hyttebygning foretaget og bombesikre Krudtmagasiner samt et utilstrækkeligt, bombesikkert Lazaret tilveiebragt. Der stod saaledes endnu en Del ønskelige Arbejder tilbage, deriblandt navnlig, foruden de ovenfor i Udsigt stillede, Tilveie-

bringelse af bombesikre Rum for Garnisonen m. m. ved Blendering af tilstedeværende, solide Bygninger og ved Nybygninger, forsaavidt ellers det dertil fornødne Tømmer maatte kunne skaffes tilveie, hvilket kan anses for meget tvivlsomt, da Korpset alt i Slutringen af Marts maatte anbefale Økonomi med dette Materiale.

Ingenieurarbejderne i Fæstningen vare inddelte i 4 Distrikter, nemlig: den befæstede Leir foran Fæstningens høire Fløi; Hovedbefæstningens venstre Fløi (indtil Prindsens Port) med foranliggende Værker og Oversvømmelse; Hovedbefæstningens høire Fløi; Fæstningens Indre, Citadellet og Søfronterne indbefattede, dog med Undtagelse af den nærmeste Front ved Landfronternes Fløie, der var henlagt under den paagjældende Fløi af Hovedbefæstningen. Fra Midten af Februar Maaned, da Fortifikationen fik sin første større Tilgang af Officerer, og indtil Fæstningens Rømning den 26de April, i hvilket Tidsrum Officersstyrken — som tidligere angivet — var ikke lidet vex'ende, have Officererne været ansatte i Distrikterne saaledes:

- den befæstede Leir: Kapitain Brummer, Premierlieutenanterne Bayer og Arnoldi (af Fodfolket) og Sekondlieutenanterne E. Ahmann og Meyer;
- venstre Fløi: Kapitain Jensen, Premierlieutenant Nielsen og Sekondlieutenant Schnitter;
- høire Fløi: Kapitain Christensen, Premierlieutenant Bangert (og Sekondlieutenant Meyer);
- Fæstningens Indre: Kapitainerne Ravn og Bruun (til den sidst nævnte var desuden overdraget Forpleiringen af hele Fortifikationens Personale).

Endvidere fungerede Premierlieutenant Koefoed som Adjutant og Premierlieutenant Hoskiær som Chef for Brandvæsenet ved Sluknings- og Rydningsarbejder. Sidst nævnte havde efter Bombardementsperioden flere særlige Hverv, deriblandt Tilsyn med Fæstningens Materialbeholdning.

Det vil med Henviisning til den tidligere meddelte Angivelse af Officerernes Til- og Afgang være overflødigt at fremhæve, at Distrikterne aldrig paa engang havde det for hvert især ovenfor anførte Antal Officerer. 2 Officerer ved hvert Distrikt var det Normale, undtagelsesvis 3, særlig ved den befæstede Leir.

Direkte Berøring med Fjenden havde Fæstningen kun i de 2 Bombardementsdage den 20de og 21de Marts. Efter en Rekognoscering den 17de Marts og Fremrykning den 19de anlagde han Natten til den 20de flere Batterier for Feltskyts (i alt 42 Kanoner) fordelte paa hele Fæstningens Omkreds i 4 à 5000 Alens Afstand fra Enceinten, og fra disse aabnede Fjenden samme Dags Morgen en heftig Ild mod Fæstningen med Spræng- og Brandgranater, hvilken vedvarede hele Dagen, sagtnede noget om Aftenen, men fortsattes hele Natten og næste Dag, om end noget svagere, til Kl. 6—7, dog med en kort Afbrydelse ved Middagstid, da en fjendtlig Parlementair modtog Kommandantens benægtende Svar paa en Opfordring til at overgive Fæstningen. Den 22de om Morgen havde Fjenden trukket Skyset tilbage, rømnet Fæstningens Nordside og indtaget en cernerende Stilling imod Vest over Stoustrup og Erittsø.

I Fæstningen skjønedes at være faldet c. 1000, i den befæstede Leir henimod 800 Projektiler, de sidste dog af ringere Kaliber (4 $\text{\textcircled{R}}$). Den fjendtlige Ild imod Fæstningen faldt over hele Byen, men var dog nærmest koncentreret imod den nordlige Del, hvor Kvartererne Nord for Danmarksgade imellem Vendersgade og Kongensgade led mest. Her nedbrændte det militære Lazaret, dog først efter at være evakueret, og fra Kl. 2 Eftermiddag den 20de var der i Reglen Brand paa 5—6 forskjellige Punkter. Det kjøbenhavnske Brandvæsens Raskhed og Ufortrødenhed ved Slukningsarbeidet — under kraftig Medvirkning fra Mandskab af Garnisonen og under Premierlieutenant Hoskiærs Ledelse — er tidligere omtalt. I den befæstede Leir, hvor den større Nærhed af fjendtlige Batterier i høiere Grad end ved Fæstningen opfordrede til at besvare Ilden (først efter Bombardementsdagene ankom de første riflede Kanoner), vare Værkerne II og III, tildels ogsaa IV i livligt Engagement med disse. Her bleve enkelte Palissader beskadigede, i den mest udsatte Leir (bag Værk II) gjennemboredes flere Hytter af Projektiler, og 1 Hytte i denne Leir blev skudt i Brand, uden at Ilden dog forplantede sig videre, da Hytterne vare tækkede med Filt.

Efter dette Tidspunkt vedligeholdte den cernerende Styrke sin passive Holdning lige til Fæstningen efter Dybbøls Fald ifølge Ministeriets Bestemmelse, men som bekjendt meget imod Kommandantens Ønske, rømmedes den 26de og 27de April.

INDHOLDSFORTEGNELSE.

	Side.
Kjøbenhavns Fæstnings Armering 1848.	
Ingenieurtropperne ved Krigens Udbrud i 1848.	
Personel.....	3.
Materiel.....	7.
Felttoget 1848.	
Personel.....	9.
Marche til Slesvig og Tilbagetog til Als.....	11.
Arbeider paa Als og Dybbølbjerg inden 25de April.....	14.
Arbeider paa Als og Dybbølbjerg til den 13de Juni.....	15.
Arbeider Syd for Haderslev.....	20.
Stillingen ved Haderslevdam.....	21.
Stillingen bag Koldingaa.....	22.
Arbeider ved Lille Belt.....	23.
Helgenæs.....	24.
Arbeider paa Als efter 13de Juni.....	25.
Veilestillingen.....	26.
Rekognosceringer.....	27.
Fodfolkets Bæreapparater.....	27.
Vaabenstilstanden 1848—49.	
Personel.....	27.
Afslutningsarbeider.....	28.
Helgenæs m. m.....	29.
Almindelige Arbeider paa Als.....	30.
Arbeider paa Als i Aaledning af Krigens Gjenudbrud.....	32.
Fredericia.....	33.
Brotrain.....	35.
Depotstyrke.....	36.
De andre Vaabens Bæreapparater.....	37.
Organisation for Krigen 1849.....	37.
Felttoget 1849.	
Personel.....	40.
Als og Sundeved.....	42.
Kampe m. m. i Jylland fra 1ste April til 7de Mai.....	45.
General Ryes Korps efter den 7de Mai.....	48.
Signallinier igjennem Fyen.....	50.
Fredericia.....	50.
Slaget den 6te Juli.....	57.
Arbeider paa Fyen.....	59.
Brotrain og Depotstyrke.....	60.

II

	Side.
Vaabenstilstanden 1849—50.	
Personel	61.
Afsluttende Arbejder	62.
Fredericia	63.
Als	65.
Bromateriel	67.
Organisation for Krigen 1850	68.
Depotstyrke	69.
Infanteripionerer	70.
Felttoget 1850.	
Personel	71.
Indrykningen i Slesvig	73.
Fægtningen ved Helligbæk den 24de og Slaget ved Isted den 25de Juli	73.
Dannevirke	75.
Mysunde	87.
Kokkendorf	88.
Ekernforde	90.
Hollingsted	92.
Frederikstad	93.
Eiderstedt	99.
Treneoersvømmelsen	100.
Femern	101.
Før	102.
Landgangsbromateriel	102.
Als	102.
Fredericia	103.
Depotstyrke	103.
Afslutningsarbejder	103.
Fredsaarene 1851—63.	
Ingenieurtropperne	104.
Ingenieurtroppers Udstyring	105.
Dannevirkestillingen	107.
Centrum af Dannevirkestillingen 1861	109.
Centrum af Dannevirkestillingen 1862—63	111.
Vestre Fløi af Dannevirkestillingen 1861	112.
Vestre Fløi af Dannevirkestillingen 1862—63	112.
Høire Fløi af Dannevirkestillingen 1861	113.
Høire Fløi af Dannevirkestillingen 1862—63	114.
Dybbølstillingen	115.
Dybbøl og Als 1861	115.
Dybbøl og Als 1862—63	116.
Krigsforberedelserne 1863—64.	
Dannevirkestillingen	117.
Centrum af Dannevirkestillingen	118.
Vestre Fløi af Dannevirkestillingen	120.
Høire Fløi af Dannevirkestillingen	122.
Arbejder foran Dannevirkestillingen	124.
Dybbøl og Als	125.
Felttoget 1864.	
Personel	126.
Angrebet paa Dannevirkestillingen	130.
Tilbagetoget fra Dannevirke	131.

III

	Side.
Dybbøl og Als den 7de Februar.....	133.
Døbbøl og Als til 18de April.....	134.
Kampen om Dybbølbjerg.....	138.
Stormen paa Dybbølstillingen.....	149.
Als efter 18de April.....	150.
Tabet af Als.....	153.
Jylland.....	153.
Kystforsvaret paa Fyen.....	158.
Hindsholm.....	163.
Østerøen.....	165.
Øerne ved Svendborg.....	165.
Helnæs.....	166.
Rekognosceringer.....	166.
Depotstyrke.....	166.
Telegraftjenesten.....	167.
Afslutningsarbejder.....	168.
Fredsaarene 1865—84.	
Ingenieurtropperne.....	168.
Ingenieurtroppernes Udstyring.....	172.
Ingenieurtjeneste.....	174.
Fredericia Fæstning 1861—64.	
Rustningsperioden 1861—63.....	176.
Krigen 1864.....	188.

Fortifikations-Etaterne
og
Ingenieurkorps
1684 - 1893.

Personalhistorisk Oversigt,
udarbejdet i Anledning af 200-Aarsdagen, den 6te November 1884,
for den danske Fortifikations-Etats Oprettelse

af

V. E. Tychsen,
Kapitain af Ingenieurkorps.

(Trykt som Manuskript.)

Kjøbenhavn.

Axel E. Aamodts litogr. Etabl. & Bogtrykkeri.

1893.

Ved Údarbeidelsen af efterstaaende biografiske Optegnelser have efterhaanden folgende af Ingenieurkorpsets Officerer medvirket: Kapitainerne *H. J. E. Daugaard*, *E. Falkenberg* og *G. L. Bjerring* samt Premierlieutenanterne *J. H. C. Bast*, *L. A. Madsen* og *H. V. Delbanco*.

Den danske,
den holstenske og den norske
Fortifikations-Etat
1684-1763
samt
Ingenieurkorpset
1763-1893.

Forkortelser.

Adj. — Adjutant.	Ing. — Ingenieur.	Ob. — Oberst.
Anc. — Ancienneté.		Off. — Officer.
Art. — Artilleri.	K. — Kondukteur.	Ok. — Overkondukteur.
	Kar. — Karakter.	
B.-D. — Bygningsdistrikt.	kar. — karakteriseret.	Plt. — Premierlieutenant.
Bgsk. — Bygningsskriver.	Kd. — Kadet.	Ptm. — Plantagemester.
Brg.. — Brigade.	kgl. — kongelig.	
Brgd. — Brigadér.	Kl. — Klasse.	réf. — réformé.
Btl. — Bataillon.	Kmd. — Kommando.	Rgt. — Regiment.
	Kmdr. — Kommandeur.	Res. — Resolution.
D. — Danmark.	Kmdt. — Kommandant.	
Dir. — Direktion.	Kmp. — Kompagni.	Sgt. — Sergent.
Drg. — Dragon.	konst. — konstitueret.	Sk. — Skole.
Ds. — Dessinateur.	Kpl. — Korporal.	Slt. — Sekondlieutenant.
Dtch. — Detachement.	Kps. — Korps.	St. — Stab.
† — død.	Kpt. — Kapitain (I. første, II. anden Klasse).	surn. — surnumerair.
	Kvm. — Kvartermester.	t. R. f. — til Raadighed for.
E. — Etat.	Lt. — Lieutenant.	Tj. — Tjeneste.
		Trp. — Tropper (Troppe-).
F. — Fortifikation.		
f. — født.	mil. — militair.	u. — uden.
Fdk. — Fændrik.	Mj. — Major.	uf. — udenfor.
fhv. — forhenværende.	Mtfv. — Materialforvalter.	Uk. — Underkondukteur.
Fodf. — Fodfolk.	Mtsk. — Materialskriver.	Uoff. — Underofficer.
Gl. — General.	N. — Norge.	Vb. — Værkbase.
	nat. — national.	Vgtm. — Vagtmester.
H. — Holsten.	Nr. — Numer.	Vlt. — Volonteur.
hv. — hvervet.		Vm. — Voldmester.
	O. — Oldenburg.	vrkl. — virkelig.
Inf. — Infanteri.		

R. E.* — Ridder af Elefanten; S. K.* — Storkors, K.*, K.₁* og K.₂* — Kommandeur, Kommandeur af 1ste og af 2den Grad, R.* — Ridder af Dannebrogssordenen, D. M.* — Dannebrogsmænd; F. M. — Fortjenstmedaille; E. M. 1., E. M. 2., E. M. 1. 2. — Erindringsmedaille for Deltagelse i Krigen 1848—50, i Krigen 1864 og i begge Krige; Gb. E. T. — Erindringstegn i Anledning af Kongens og Dronningens Guldbryllup 1892.

»Afgaaet» vil sige, at Vedkommende det angivne Aar er overstreget i Militair-Etaten og fra det følgende Aar ikke opført mere i samme under Fortifikations-Etaten, det paagældende Regiment o. s. v. Navnene paa Cheferne for Etaterne og Korpset ere fremhævede ved federe Typer; en Liste over Cheferne findes paa Side 127. Foran den Udnævnelse, hvorefter den Enkelte er indordnet i den kronologiske Fortegnelse, er sat Semikolon.

Oversigten omfatter de i de skrevne Militair-Etater samt i de trykte militaire Kalendere og Haandbøger under Fortifikations-Etaterne og Ingenieurkorpset fra 6te November 1684 anførte, fast ansatte Officerer, Officianter og Ligestillede. Skjønt Voldmestrene først ved kongelig Resolution af 12te April 1809 definitivt overgik til Ingenieurkorpset, medens de før dette Tidspunkt henregnedes til »Fæstnings-Betjente», dog saaledes at de tillige forrettede Tjeneste ved Fortifikationen, ere de for Tidsrummet før 1809 alligevel optagne i Oversigten, forsaavidt de ere fundne ved Gjennemgangen af Militair-Etaterne. Tornplanterne ere ikke optagne i Oversigten.

Oplysningerne ere samlede i forskjellige Arkiver i Kjøbenhavn og Kristiania og for flere Personers Vedkommende supplerede med Notitser, hentede fra andre Værker og fra private Familieoptegnelser eller meddelte af Vedkommende selv.

Biografiske Optegnelser

om

Fortifikations-Etaternes og Ingenieurkorpssets fast ansatte Personale

1684-1893,

ordnet kronologisk efter Indtrædelsen i Etaterne eller Korpset, eventuelt efter den ved Indtrædelsen Vedkommende tillagte Anciennitet.¹⁾

1. **Hoffman, Gottfried**, Ing. i Skaane 1653, i Felten $\frac{1}{7}$ 1657— $\frac{1}{5}$ 1658, Bestalling som Kpt. af Inf. $\frac{11}{12}$ 1657 med Traktement fra $\frac{1}{5}$ s. A., Ing. i Kjøbenhavn 1659, deltog i den skaanske Feide 1675—79, Ob.-Lt. 1675, Gl.-Kvm. 1679, benævntes Inspektør over Fæstningerne eller Gl.-Ing. 1680—1681, Chef for F.-E. i D. samt for sammes 1ste Kmp. $\frac{6}{11}$ 1684, Kmdt. i Citadellet Frederikshavn $\frac{18}{8}$ 1685, Ob. 1685, † (efter 40 Aars Tj.) $\frac{15}{2}$ 1687.
2. **Coucheron (Cucheron), Anthoni**, Kpt.-Lt. paa Aggershus 1674, Kpt. $\frac{14}{3}$ 1676; Gl.-Kvm.-Lt. og Ing. i D. $\frac{8}{7}$ 1676, Gl.-Kvm. og Overing. i N. 1680—84, forestod Anlægget af Fæstningen Kristiansø 1684, Ob. $\frac{14}{10}$ 1684, Kmdt. paa Aggershus $\frac{31}{12}$ 1686 til sin Død, ved Fæstningsarbejderne i Fladstrand 1687, † $\frac{14}{3}$ 1689.
3. **Hoffman, Jacob, K. eller Vm.** i Fredericia 1676, Uk. ved 4de Kmp. af F.-E. i D. $\frac{6}{11}$ 1684, ved 3die Kmp. 1685, Vm. i Fredericia 1685, † $\frac{3}{6}$ 1690²⁾.
4. **Kotsch (Hutsch), Matthias Henrich, K.** i Nakskov 1676, i Kjøbenhavn 1681, Uk. ved 4de Kmp. af F.-E. i D. $\frac{6}{11}$ 1684, ved 3die Kmp. 1685, Vm. i Kjøbenhavn 1685, Vm. og K. paa Kronborg $\frac{14}{6}$ 1690, † 1701.

¹⁾ I nogle af de ældste Militair-Etater ere Værkbaserne ikke opførte ved Navn, ligesom Benævnelserne for de forskjellige Grader i Kondukteurklassen synes at være brugte i Flæng; herved er der muligen opstaaet nogle Ufuldstændigheder i den første Del af Optegnelserne. Ved Undersøgelserne i Rigsarkivet har man saaledes i forskjellige Aktstykker fundet Værkbaser omtalte, hvis Navne ikke ere optagne i Etaterne, nemlig for 1685—86 Johan Aagessen (Tagessen), Hans Hoffmann, Mathias Peycker og Lenhart (Eenhart) Suendsen.

²⁾ I et Brev af $\frac{8}{6}$ 1690 fra Kommandanten i Fredericia til Kongen omtales en Kondukteur Hoffmans Død. Denne Hoffman maa utvivlsomt være Jacob Hoffman, skjøndt der i Militair-Etaterne opføres en Voldmester i Fredericia med samme Navn indtil 1708 og i Etaterne 1709—1710 en Voldmester Johan Hoffman sammesteds.

5. **Rømer, Wolfgang Wilhelm**, Gl.-Kvm. 1679, Ing. i H. 1680, Ob. af Inf. $\frac{6}{1}$ 1684, Chef for F.-E. i H. samt for sammes 1ste Kmp. $\frac{6}{11}$ 1684— $\frac{19}{12}$ 1685, Afsked $\frac{10}{4}$ 1688.
6. **Tscheppe (Tschepe), David**, Ing.-Kpt. i Fredericia 1679, Kpt. ved 2det Kmp. af F.-E. i D. $\frac{6}{11}$ 1684, forsat til Garden til Fods $\frac{25}{11}$ 1684, Afsked $\frac{7}{9}$ 1689, sandsynligvis den samme, som nævnes ved Fæstningsarbejderne paa Kronborg i 1689 og som Gl.-Kvm. ved Trp. i Flandern 1695—96.
7. **Steenwinckel (Steinwinckel), Christian**, Ing.-Kpt. i D. 1679, Kpt. ved 3die Kmp. af F.-E. i D. $\frac{6}{11}$ 1684, ved 2det Kmp. 1685, ved 1ste Kmp. 1686, Mj. $\frac{9}{4}$ 1689, Chef for F.-E. i D. 1689, Ob.-Lt. $\frac{3}{4}$ 1694, † 1694.
8. **Farnau, Johan**, Ing.-Kpt. i H. 1680, Kpt. ved 3die Kmp. af F.-E. i H. $\frac{6}{11}$ 1684, Gl.-Kvm.-Lt. $\frac{19}{1}$ 1686, † 1698.
9. **Povelsøn (Paulsen), Peter**, Ok. paa Kronborg 1680, i Kjøbenhavn 1682, Ing.-Kpt. i D. $\frac{5}{2}$ 1684, Kpt. ved 4de Kmp. af F.-E. i D. $\frac{6}{11}$ 1684, ved 3die Kmp. 1685, ved 2det Kmp. 1686, Gl.-Kvm.-Lt. og Chef for F.-E. i D. $\frac{10}{12}$ 1687, † 1689.
10. **v. Hatten, Cornelius**, Ok. i Nakskov 1680, i Frederiksort 1684, Ok. ved 1ste Kmp. af F.-E. i H. $\frac{6}{11}$ 1684, senere forsat til 2det Kmp., afgaaet fra F.-E. 1694.
11. **Riga, Heino (Bruno) Gerhard**, Ok. i Nyborg 1680, Ok. ved 2det Kmp. af F.-E. i D. $\frac{6}{11}$ 1684, senere forsat til andre Kmp., † 1688.
12. **Wallschmidt, Tilemann, K.** i Glückstadt 1680, Ok. ved 2det Kmp. af F.-E. i H. $\frac{6}{11}$ 1684, ved 4de Kmp. 1685, † 1689.
13. **Svenska, Jörjan, K.** i N. 1680, afgaaet fra F.-E. 1686.
14. **Brandt, Jochum Friderich**, Ing.-Kpt. i N. 1681, afgaaet fra F.-E. 1684.
15. **Lundt, Hans, K.** i Kjøbenhavn 1681, Uk. ved 1ste Kmp. af F.-E. i D. $\frac{6}{11}$ 1684, Ok. ved 3die Kmp. 1685, ved 2det Kmp. 1686, Sgt. ved Garden til Fods $\frac{14}{9}$ 1689, afgaaet fra Garden 1692.
16. **Hageman, Paul, K.** i Kjøbenhavn 1681, Ok. paa Kronborg 1682, Ok. ved 3die Kmp. af F.-E. i D. $\frac{6}{11}$ 1684, Afsked $\frac{2}{6}$ 1685.
17. **Gylling, Rasmus, K.** i Kjøbenhavn 1681, paa Kronborg 1683, i Kjøbenhavn 1684, Uk. ved 3die Kmp. af F.-E. i D. $\frac{6}{11}$ 1684, sat tilbage i Vb. Nr. $\frac{1}{7}$ 1685, sandsynligvis Afsked 1685
18. **Helleberg, Mogens (Hans), K.** i Kjøbenhavn 1681, Uk. ved 1ste Kmp. af F.-E. i D. $\frac{6}{11}$ 1684, ved 3die Kmp. 1686, Ok. $\frac{25}{12}$ 1687, afgaaet fra F.-E. 1720.
19. **Hoffman, Christoph, Søn af G. Hoffman (Løbe-Nr. 1), K.** i Kjøbenhavn 1681, Ok. paa Kronborg 1682, Ing.-Kpt. i N. $\frac{9}{6}$ 1685, Chef for 3die Kmp. af F.-E. i D. 1686, afgaaet fra F.-E. 1693.
20. **Gerlach, Herman, K.** i Citadellet Frederikshavn og tillige Vgtm.-Lt. 1681, fritaget for sidstnævnte Tj. 1690, afgaaet fra F.-E. 1699.
21. **Weilin, Jens, K.** paa Kronborg 1681, i Kjøbenhavn 1683, Uk. ved 3die

- Kmp. af F.-E. i D. $\frac{6}{11}$ 1684, ved 2det Kmp. 1685, K. og Vm. i Nyborg $\frac{24}{3}$ 1685—1695, da denne Post nedlagdes.
22. Falck, Tammo, Mj. ved oldenborgske Rgt. og Ing.-Kpt. i O. 1682, tillige Kmdt. i Jever 1685—89, Ob.-Lt. ved Rgt. $\frac{13}{11}$ 1688, tillige Kmdt. i Delmenhorst i 1690 og fra 1695, † 1697.
  23. Peucker, Heinrich, K. i Frederiksort 1682, i Glückstadt 1684, Uk. ved 1ste Kmp. af F.-E. i H. $\frac{6}{11}$ 1684, Ok. 1685, Ing.-Kpt. $\frac{26}{1}$ 1692, deltog i Indtagelsen af de hertugelige Skandser i Slesvig samt i Beleiringen af Tønningen 1700, Gl.-Kvm.-Lt. $\frac{8}{8}$ 1700, † 1704.
  24. Francke, Andreas, K. i Kjøbenhavn 1682, Uk. ved 2det Kmp. af F.-E. i D. $\frac{6}{11}$ 1684, ved 1ste Kmp. 1685, ved 2det Kmp. 1686, Ok. 1687, Afsked $\frac{16}{9}$ 1689.
  25. Hoffman, Emanuel, K. paa Kronborg 1682, i Kjøbenhavn 1683, Uk. ved 2det Kmp. af F.-E. i D. $\frac{6}{11}$ 1684, ved 4de Kmp. 1685, ved hvis Nedlæggelse s. A. han blev staaende i Nr. og med Bibehold af Gage, K. paa Kronborg 1686, Ok. $\frac{14}{6}$ 1690, afgaaet fra F.-E. 1697.
  26. Pincier, Friderich, formodentlig den samme, som i 1683—86 opføres ved F.-E. i N. under Navn af Wintzer eller Pintzier, K. i Trondhjem 1687, Ing.-Kpt. 1688, † 1691.
  27. **de Balagny, Armand**, fhv. fransk Off., Ob.-Lt. af Inf. $\frac{20}{3}$ 1683; Ing.-Kpt. 1684, Kpt. ved 2det Kmp. af F.-E. i H. $\frac{6}{11}$ 1684, Ob. af Inf. $\frac{6}{7}$ 1697, Chef for F.-E. i H. $\frac{13}{9}$ 1701, † 1705.
  28. Motschman, Hans Georg (Johan Jørgen), Ok. i Kjøbenhavn 1684, Ok. ved 1ste Kmp. af F.-E. i D. $\frac{6}{11}$ 1684, i Vestindien 1685—86 (kgl. Ordre $\frac{12}{9}$ 1685), Ok. ved 3die Kmp. af F.-E. i D. 1686, Ing.-Kpt. $\frac{10}{12}$ 1687, afgaaet fra F.-E. 1694.
  29. Wichman, Johan, K. og Vm. i Rendsborg 1684, Uk. ved 2det Kmp. af F.-E. i H. $\frac{6}{11}$ 1684, K. $\frac{8}{1}$ 1687, afgaaet fra F.-E. 1689, sandsynligvis den samme, der opføres som Drg.-Lt. og med de danske Trp. i Ungarn og Polen 1698—99.
  30. **Wilster, Peter Jacob**, f. 1661, antaget blandt »Wagterne« paa Kjøbenhavns Tøihus $\frac{25}{8}$ 1674, Fyrværker $\frac{8}{1}$ 1676, Stykjunker og ansat ved Fyrværkerkammeret i Kjøbenhavn $\frac{24}{8}$ 1677—1679, Stykjunker i Glückstadt 1680, Lt. ved Arsenalet i Kjøbenhavn i Slutningen af 1682 eller Begyndelsen af 1683; Ing.-Kpt. i N. $\frac{18}{11}$ 1684, Stykmj. og Chef for Art.-Kmp. i Trondhjem $\frac{4}{4}$ 1693, Chef for Kongsvinger Art.-Kmp. 1698—1707, Ob.-Lt. af Inf. $\frac{10}{4}$ 1700, Inspektør over Fæstningsarbeidet i N. samt over Art. i de oplandske Fæstninger, Trondhjem iberegnet, $\frac{5}{2}$ 1701, Ob. af Inf. $\frac{18}{6}$ 1704, Inspektør over Fæstningsarbeidet i Frederikshald, Sponvigen, Aggershus, Basmo, Kongsvinger, Kristiansfjeld og Trondhjem $\frac{19}{9}$ 1707— $\frac{17}{10}$ 1710, tillige Inspektør over alt Art. i N. $\frac{11}{11}$ 1707— $\frac{10}{12}$ 1717, Chef for Aggershus Art.-Kmp. $\frac{16}{12}$ 1707— $\frac{10}{12}$ 1717, Gl.-Mj. af Inf. og Ob. af Art. $\frac{8}{9}$ 1712, Kmdt. i Frederik-

- stad i N. $\frac{8}{9}$ 1712—1716 (Aggershus Art.-Kmp. forlagt til Frederikstad 1712), Kmdt. i Glückstadt $\frac{10}{4}$ 1719, Afsked $\frac{21}{10}$ 1720, † 1725.
31. Skioldahl, Lauritz (Lorentz eller Lars), K. i Bergen 1684—1719, opført i 1684—86 som Ok., K. i Kristiansten (den fra Sverig $\frac{26}{7}$ 1719 af Tordenskjold erobrede Fæstning Karlsten ved Marstrand) $\frac{25}{8}$ 1719, afgaaet fra F.-E. 1720.
  32. Larsen (Lauritzen), Jacob, K. i N. 1684, afgaaet fra F.-E. 1691.
  33. Berthelot (Perclot), Pierre, Ok. ved 3die Kmp. af F.-E. i H. 1685, opført som K. fra 1700, † 1721.
  34. **Heinsohn, Marcus**, Uk. ved 4de, 3die og 2det Kmp. af F.-E. i D. 1685—87, Ok. 1688, Ing.-Kpt. $\frac{24}{4}$ 1694, kar. Mj. og Tilladelse til at gaa i russisk Tj. $\frac{14}{4}$ 1703, Ob.-Lt. af F. $\frac{15}{1}$ 1707, erholdt efter Hjemkomsten fra Rusland vrkl. Ob.-Lt. Gage ved F.-E. i D. $\frac{5}{11}$ 1708, deltog i det skaanske Felttog 1709—10 og i Slaget ved Helsingborg $\frac{10}{3}$ 1710, kar. Ob. af Inf. $\frac{6}{10}$ 1710, Chef for F.-E. i D. 1710—23, Kmdt. i Frederiksort $\frac{27}{3}$ 1723, Afsked $\frac{3}{7}$ 1725.
  35. **Pechernaut (Pechernaut de la Remière), Salomon**, Uk. ved 3die Kmp. af F.-E. i H. 1685, K. $\frac{8}{1}$ 1687, Ok. $\frac{17}{3}$ 1696, i Felten 1700, Ing.-Kpt. $\frac{8}{8}$ 1700, Gl.-Kvm.-Lt. $\frac{23}{9}$ 1704, Chef for F.-E. i H. 1705, kar. Ob.-Lt. af Inf. $\frac{23}{6}$ 1710, deltog i Felttogene 1711—12, † 1720.
  36. Kramer, Hans Hansen, ved Anlægget af Kristiansø 1684; Uk. ved 2det Kmp. af F.-E. i D. $\frac{7}{2}$ 1685, ved 1ste Kmp. 1686, afgaaet fra F.-E. 1686.
  37. Tscheppe (Tschepe), Ernst Hinrich, Broder til D. Tscheppe (Løbe-Nr. 6), Uk. ved 2det Kmp. af F.-E. i D. $\frac{7}{2}$ 1685, ved 1ste Kmp. 1686, Sgt. ved Garden til Fods 1687, med de danske Trp. i England og Flandern 1689—1697, Plt. 1691, Kpt. ved fyenske Btl. 1693, afgaaet fra Btl. 1697 eller 1698.
  38. Neander, ..., Landmaaler, Uk. ved 3die Kmp. af F.-E. i D. $\frac{7}{2}$ 1685, afgaaet fra F.-E. 1685.
  39. Schmidt, Adam, Uk. ved 3die Kmp. af F.-E. i D. 1685, ved 2det Kmp. 1686, K. 1688, Ok. $\frac{19}{11}$ 1689, † 1690.
  40. Trübler (Treibler), Georg (Johan Georg), Uk. ved 1ste Kmp. af F.-E. i H. 1685, K. $\frac{8}{1}$ 1687, afgaaet fra F.-E. 1687.
  41. de la Remière, Jacques, Broder til S. Pechernaut d. l. R. (Løbe-Nr. 35), Uk. ved 2det Kmp. af F.-E. i H. 1685, K. $\frac{8}{1}$ 1687, Ok. 1692, afgaaet fra F.-E. 1696.
  42. **Storm, Arved Christian**, f. omtrent 1640, svensk Ing.-Kpt., kom til N. 1670, Mj. ved bergenshusiske Inf.-Rgt. 1679, Ob.-Lt. ved samme Rgt. $\frac{21}{11}$ 1682; Gl.-Kvm. $\frac{6}{7}$ 1685, Chef for F.-E. i N. 1688— $\frac{5}{2}$ 1701, ved aggershusiske Inf.-Rgt. og Kmdt. i Frederikstad i N. $\frac{30}{6}$ 1694 til sin Død, Ob. $\frac{28}{2}$ 1696, Brgd. af Inf. $\frac{13}{4}$ 1708, Gl.-Mj. af Inf. $\frac{17}{10}$ 1710, † 1712.
  43. **Scholten, Jobst**, f. i Holland 1649, Mj. ved Livrgt. 1677, deltog i den skaanske Feide og saaret ved Beleiringen af Malmø $\frac{22}{6}$ 1677, Ob.-Lt. 1677, Ob., Chef for rendsborgske Btl. og Kmdt. i Rendsborg $\frac{25}{6}$ 1679, Chef for

- Dronningens Rgt. $17/1$ 1682—1689; Inspekteur over Fæstningerne i Hertugdømmerne og Grevskaerne $26/9$ 1685, Chef for F.-E. i H. $19/12$ 1685, deltog i Beleiringen af Hamborg 1686, Brgd. $5/4$ 1687, Gl.-Mj. $1/2$ 1690, Ing. en chef ved Ratzeborgs Beleiring $11/8$ — $1/10$ 1693, ledede Indtagelsen af de hertugelige Skandser i Slesvig 1697, deltog i Beleiringen af Tønningen 1700, Gl.-Lt. af Inf. $2/4$ 1701, beordredes $3/9$ s. A. med Trp. til Holland (den spanske Arvefølgekrig) og afgav Overkmd. over F.-E. og Fæstningsarbejderne i H. til Ob. de Balagny (Løbe-Nr. 27) $13/9$ 1701, Gl. af Inf. $6/6$ ($26/5$) 1710, Interimskmdr. over Kavalleriet og Dragonerne $13/6$ 1710, Overgl. over den danske Hær 1710, førte som saadan umiddelbart under Kongen Overbefalingen over Hæren i Felittoget i Mecklenborg og Pommern 1711—12 og ledede Beleiringerne af Stralsund, Vismar og Stade samt Slaget ved Gadebusch $15/12$ — $20/12$ 1712, ledede Beleiringen af Tønningen $4/5$ — $16/5$ 1713, da General Stenbock overgav sig, deltog i Stralsunds Beleiring 1715, Præsæs for Land-Etatens Gl.-Kommissariat $20/3$ 1716, ledede Arbejderne paa Slesvigs Kyst (sandsynligvis 1719) efter Vandfloden Julenat 1717, efter nogle Kilder Geheimeraad, † $7/11$ 1721. — R*. $7/12$ 1695, R. E.* $17/1$ 1712.
44. Ratge, Jürgen, Uk. i H. $25/5$ 1686, K. $8/1$ 1687, afgaaet fra F.-E. 1689.
  45. Thelen, Vincens, Uk. i H. $25/5$ 1686, K. $8/1$ 1687, afgaaet fra F.-E. 1698.
  46. Paulsen, Otto Johan, Vb. i D. 1686, Uk. 1687, K. 1688, Sl. ved Gl.-Lt. Schacks Rgt. $31/12$ 1698, afgaaet fra Rgt. 1699.
  47. Steenwinckel, Martin, Vb. i D. 1686, Uk. 1687, K. $20/4$ 1689, Ok. $19/11$ 1689, afgaaet fra F.-E. 1694.
  48. Sager, Hans Hinrich, til Tj. ved Kjøbenhavns Fæstning fra 1658 og deltog i den skaanske Feide 1675—79; Vb. i D. 1686, Uk. $6/9$ 1690, ikke opført som saadan 1694—98, atter Uk. 1699, afgaaet fra F.-E. 1701.
  49. v. Pargau, Henrich, Ok. i H. 1687, afgaaet fra F.-E. 1690.
  50. Arnauld, David, ved Ob. Frisenses Rgt.; Ok. i H. $8/1$ 1687, afgaaet fra F.-E. 1689.
  51. de l'Isle, Louis, Lt. ved Ob. Lambsdorffs Rgt.; K. i H. $8/1$ 1687, Ok. $27/4$ 1689, saaret ved Beleiringen af Tønningen og † 1700.
  52. Ulrich, Hans, K. i Kristiania 1687, afgaaet fra F.-E. 1691.
  53. Braun (Brun), Johan Jørgen (Johan Georg), K. i Frederikstad i N. 1687, Ok. $8/6$ 1704, tillige Sl. ved smaalenske Inf.-Rgt. $23/4$ 1707, kar. Ing.-Kpt. $11/1$ 1709, Gl.-Kvm.-Lt. $11/8$ 1716, afgaaet fra F.-E. 1717.
  54. Stockhof, Johan, K. i N. 1687, Ok. i Kristiania 1691, i Trondhjem 1701, Kpt. og midlertidig Kmdt. paa Munkholm $18/8$ 1704, vrkl. Kmdt. $10/4$ 1705— $21/11$ 1710, tillige tjenestegjørende Ok. i Trondhjem $10/5$ 1707, † 1713.
  55. Kalentsky, Johan Ludvig, K. i Kristiansand 1687, i Kongsvinger 1694, tillige Sl. ved aggershusiske Inf.-Rgt. $31/3$ 1703, afgaaet fra F.-E. 1709, senere ansat ved Art. og tituleret Staldmester, † 1723.
  56. v. Lambsdorff, Wilhelm Friderich, Uk. ved 3die Kmp. af F.-E. i D. 1687, K. 1688, Fdk. ved Garden til Fods $16/4$ 1689, med de danske Trp.

- i England og Flandern 1689—93, Slt. 1691, Kpt. ved jyske Wedelske Rgt. $\frac{28}{1}$ 1693, † 1699.
57. Massenbach, Ludwig Joseph, Uk. i D. 1687, afgaaet fra F.-E. $\frac{2}{3}$ 1689, Gl.-Adj.-Lt. $\frac{25}{5}$ 1689.
58. Collnet, Friderich, Fyrværker ved Tøihuset $\frac{14}{1}$ 1684; Uk. i D. 1687, afgaaet fra F.-E. og Stykjuncker ved Art. i Kjøbenhavn $\frac{30}{4}$ 1689, afgaaet 1689.
59. Hanssen (Trallau), Adam, Vm. og Ptm. i Kjøbenhavn $\frac{10}{8}$ 1687, afgaaet 1713.
60. **Creutz (Kreutz), Jacob**, Vm. eller Uk. i H. $\frac{8}{1}$ 1687, Uk. 1689, K. $\frac{15}{12}$ 1694, Ok. $\frac{8}{8}$ 1700, kar. Ing.-Kpt. $\frac{22}{5}$ 1705, deltog i det skaanske Felttog 1709—1710 og var tilstede i Slaget ved Helsingborg $\frac{10}{3}$ 1710, deltog i Felttogene i Mecklenborg og Pommern 1711—12, vrkl. Ing.-Kpt. med Mj. Kar. af Inf. $\frac{5}{9}$ 1712, Gl.-Kvm.-Lt. $\frac{7}{6}$ 1713, kar. Ob.-Lt. af F. $\frac{16}{2}$ 1720, vrkl. Ob.-Lt. af F., Gl.-Kvm. og Chef for F.-E. i H. $\frac{1}{1}$ 1724, † 1729.
61. Roleffs (Roloffs, Rohl), Johan, Vm. eller Uk. i H. $\frac{8}{1}$ 1687, Uk. $\frac{27}{4}$ 1689, K. $\frac{8}{8}$ 1700, Ok. $\frac{23}{9}$ 1704, Afsked $\frac{15}{3}$ 1723.
62. Knüttel (Lünthe), Peter, Vm. eller Uk. i H. $\frac{8}{1}$ 1687, afgaaet fra F.-E. 1694.
63. Stockmund, Hans Friderich, K. i Frederikstad i N. 1688, Ok. i Kristiansand $\frac{4}{7}$ 1693, † 1697.
64. **Scheel, Hans Henrich**¹⁾, f. $\frac{6}{8}$ 1668, Uk. i D. 1688, K. $\frac{19}{11}$ 1689, Ok. 1694, kar. Ing.-Kpt. $\frac{25}{1}$ 1697, vrkl. Ing.-Kpt. $\frac{5}{12}$ 1699, forsæt til østre sjællandske nat. Inf.-Rgt. $\frac{26}{3}$ 1701, Lærer ved det kgl. ridderlige Akademi indtil $\frac{25}{10}$ 1701, Mj. ved Rgt. $\frac{5}{12}$ 1702²⁾, Ob.-Lt. af Inf. $\frac{15}{1}$ 1707, deltog som Gl.-Kvm. i det skaanske Felttog 1709—10, deltog som Gl.-Kvm. (kgl. Res. af $\frac{23}{6}$ 1710), senere tillige som Rgt.-Chef, i den store nordiske Krig 1710—1720, Ob. af Inf. $\frac{6}{10}$ 1710, Chef for jyske hv. Rgt. $\frac{22}{2}$ 1717, Gl.-Mj. $\frac{26}{8}$ 1720, Kmdt. i Citadellet Frederikshavn $\frac{30}{8}$ 1728, Gl.-Lt. af Inf. og Overkmdr. for F.-E. i D. og H. $\frac{28}{11}$ 1733, † $\frac{13}{10}$ 1738. — R.* $\frac{16}{4}$ 1727.
65. **Fischer, Michel (Michael)**, Uk. i D. 1688, K. $\frac{19}{11}$ 1689, Ok. $\frac{25}{9}$ 1697, kar. Ing.-Kpt. $\frac{16}{1}$ 1703, med de danske Trp. i Italien 1704, ved Fæstningsarbejderne paa Kronborg 1707, kar. Mj. af Inf. $\frac{23}{3}$ 1711, deltog i Felttogene 1711—12, Lærer i Fortifikation ved Landkd.-Kmp. $\frac{3}{11}$ 1713— $\frac{27}{4}$ 1720, Ob.-Lt. af F. og Chef for F.-E. i H. $\frac{16}{2}$ 1720, Afsked $\frac{1}{1}$ 1724.
66. Evertsen, Jochim (Johan), Uk. i D. 1688, sandsynligvis Afsked i Begyndelsen af 1690.
67. Blom, Peter, Vm. i N. 1688, Afsked $\frac{30}{12}$ 1693.
68. Gundersen, Colbiørn, Tømmermester ved F.-E. i N. 1688, Afsked $\frac{30}{12}$ 1693.

¹⁾ Søn af Joachim Scheel, Voldmester i Kjøbenhavn, f. $\frac{22}{8}$ 1632, † $\frac{5}{4}$ 1685.

²⁾ Den her anførte Datum er hentet fra Militair-Etaten for 1702. I de af Krigskancelliet udfærdigede kongelige Sager findes en Afskrift af Scheels Majorbestalling mellem Breve fra 20de Februar 1703 og dateret $\frac{5}{12}$ s. A.

69. Røyen, Christian, Uk. i D. $\frac{2}{3}$ 1689, afgaaet fra F.-E. 1690, sandsynligvis den samme som Christian Røyem (Søn af Stiftamtmand R. i Kristiansand), der døde ved Narva som Ob.-Lt. i russisk Tj. 1704.
70. Müller, Georg (Jürgen) Philip, Ing.-Kpt. i D. $\frac{9}{4}$ 1689, Gl.-Kvm.-Lt. $\frac{15}{12}$ 1694, Mj. af F. $\frac{11}{1}$ 1701, Ob.-Lt. $\frac{1}{5}$ 1703, sandsynligvis † 1706.
71. de la Croisette, Lovis du Bac, Uk. i D. 1689, Ok. 1689, Fdk. ved oldenborgske Rgt. 1689, med de danske Trp. i England og Flandern 1689—1697, Fdk. ved Prinds Georgs Rgt. 1691, Slt. $\frac{1}{7}$ 1696, kar. Plt. 1698, vrkl. Plt. $\frac{10}{2}$ 1700, med de danske Trp. i Holland og Italien 1702—9, Adj. hos Gl.-Lt. Grev v. Ahlefeldt i Italien $\frac{18}{12}$ 1706, Kpt. réf. ved dennes Rgt. $\frac{14}{5}$ 1707, vrkl. Kpt. ved Ob. v. Ostens Rgt. (1709 kaldet Ob. v. Wittenhaus, 1711 Ob. Arnolds Rgt.) $\frac{28}{11}$ 1707, Chef for et Frikmp. i Glückstadt $\frac{26}{9}$ 1712, i Hitler Skandse 1713, afgaaet fra Kmp. (sandsynligvis †) 1729.
72. Bähr, Wolfgang, K. i H. 1689, Slt. ved Prinds Carls Rgt. $\frac{29}{4}$ 1699, Lt. ved fyenske nat. Inf.-Rgt. $\frac{26}{3}$ 1701, afgaaet fra Rgt. 1707.
73. Herbst, Adolph Tobias, Uk. i D. 1689, afgaaet fra F.-E. 1693, Kpt. ved viborgske nat. Inf.-Rgt. $\frac{26}{3}$ 1701, fungerende Uk. paa Bornholm $\frac{18}{10}$ 1709—1732.
74. Cobroe, Hinrich, Vb.; Uk. i D. 1689, afgaaet fra F.-E. 1692.
75. Hüberson, Jacob Otto, Vb.; Uk. i D. $\frac{19}{11}$ 1689, afgaaet fra F.-E. 1693.
76. Fieleke, Michel, Vb.; Uk. i D. $\frac{19}{11}$ 1689, afgaaet fra F.-E. 1693.
77. Scholler, Caspar, Uk. i D. $\frac{19}{11}$ 1689—1694, Fdk. ved sjællandske Btl. 1693, med de danske Trp. i Flandern 1693—96, Plt. 1696, Kpt. ved smaalenske Inf.-Rgt. $\frac{10}{1}$ 1699, fungerende Ok. $\frac{24}{4}$ 1703, med Gage $\frac{26}{2}$ 1704, Inspektør over Fæstningsarbeidet i Frederikstad, Kongsten, Aggerø, Staværn, Kristiansand og Bergen samt Mj. af Inf. $\frac{19}{9}$ 1707, Ob.-Lt. af Inf. og Gl.-Kvm. $\frac{21}{10}$ 1709, Inspektør over alle Fæstningsbygninger i N. og afgaaet fra smaalenske Rgt. $\frac{17}{10}$ 1710, kar. Ob. $\frac{28}{1}$ 1715, Kmdt. ad interim i Frederikstad i N. $\frac{10}{7}$ 1716, † 1716.
78. de la Vit (de Lavit), Jean, Uk. i H. 1689, K. 1692, Ok. 1695, Ing.-Kpt. $\frac{13}{3}$ 1697, Kpt. Gage $\frac{22}{2}$ 1698, † falden under Beleiringen af Tønningen 1700.
79. Peucker, David, Uk. i H. 1689, K. 1692, Slt. ved fyenske Rgt. $\frac{18}{3}$ 1699, Kpt. ved viborgske nat. Inf.-Rgt. $\frac{26}{3}$ 1701, afgaaet fra Rgt. (sandsynligvis †) 1713.
80. v. Buggenhagen, Baltzer Dettleff, Uk. i H. 1689¹⁾, K. 1692, Plt. ved Dronningens Rgt. $\frac{20}{1}$ 1694, afgaaet fra Rgt. 1701.
81. la Bord, Pierre, Ok. i H. 1690, afgaaet fra F.-E. 1691.

¹⁾ I en Fortegnelse fra Brigadér Scholten over Fortifikationsbetjentene i Holsten, dateret $\frac{3}{2}$ 1689, anføres en Underkondukteur Carl Otto Munck, som ikke er optaget i Militair-Etaten. Det samme er Tilfældet med to Værkbaser, Joachim Mutzfeldt og Wilhelm Viol, som ere anførte i en Liste fra Generallieutenant Schack over Fortifikationsbetjentene i Kjøbenhavn, dateret $\frac{12}{11}$ 1689.

82. Roch, Johan Martin, K. i O. og Adj., senere Sgt. ved oldenborgske Rgt., Fdk. ved samme Rgt. $19/3$ 1689; Ok. paa Kristiansborg i O. 1690, Sl. ved oldenborgske Btl. 1691, Plt. $13/8$ 1695, med de danske Trp. i Holland 1702—10, Kpt.-Lt. $4/10$ 1709, afgaaet fra Btl. 1711.
83. Vijfhuysen (Fiffhäussen), Diederich, f. i Amsterdam, Vm. eller Vb. i H. 1690, Uk. 1695, K. $17/3$ 1696, Ok. $8/8$ 1700, i Felten 1700, Ing.-Kpt. $23/9$ 1704, kar. Mj. af Inf. $23/3$ 1711, deltog i Felttogene 1711—12, † falden ved Beleiringen af Stade 1712.
84. Hünrichs (Honrichs), Wilhelm, K. paa Kristiansborg i O. 1691, Sl. ved Dronningens Rgt. 1693—1703, Ok. i O. $4/3$ 1704, kar. Ing.-Kpt. $26/1$ 1711, † 1721.
85. Brandt, Vitus Jørgen, K. i Frederikshald 1691, Kpt.-Vgtm. sammesteds $13/6$ 1696, afgaaet herfra 1712.
86. Schwertfeger, Ditlef Johan, K. i Kristiania 1691, kun opført som saadan i det nævnte Aar.
87. Schötler, Johan Herman, K. i Kristiania 1691, afgaaet fra F.-E. 1694.
88. Heldenreich (v. Heltreich), Gottfried, K. i H. 1692, afgaaet fra F.-E. 1694, med de danske Trp. i Polen som Plt. ved et Inf.-Rgt. 1698—99.
89. Holst, Christian, Uk. i D. 1692, K. $24/4$ 1694, Lærer ved det kgl. ridderlige Akademi $25/10$ 1701, kar. Kpt. af Inf. $12/12$ 1702, Ok. $1/5$ 1703, Mj. ved Landmilitsen 1703, Ing.-Kpt. $15/1$ 1707, † 1709.
90. Berner, Matthias, Uk. i D. 1692, K. $25/9$ 1697, forsat til F.-E. i H. som Ok. med Kpt. Kar. $8/8$ 1700, Afsked $8/4$ 1702.
91. Dilleben, Anthon, Vb. i H. 1692, Uk. $15/12$ 1694, K. $8/8$ 1700, Ok. $29/9$ 1703, kar. Ing.-Kpt. $13/1$ 1708, † 1718.
92. Ober (Obek), Johan, Vb. i H. 1692, Uk. $15/12$ 1694, † $30/9$ 1707.
93. Müller, Hans¹⁾, Uk. i D. 1693, afgaaet fra F.-E. 1699.
94. Günther, Andreas (Adam), Uk. i D. $29/4$ 1693; K. $11/6$ 1701, i fremmed Krigstj. 1702—3, Ok. $15/1$ 1707, Ing.-Kpt. $14/6$ 1709, deltog i Felttogene i Mecklenborg og Pommern 1711—12, kar. Mj. $16/2$ 1720, vrkl. Mj. $1/1$ 1724, † 1727.
95. Ostholtz, Erdwin Wilhelm, Uk. i D. $28/11$ 1693, K. $3/3$ 1703, Ok. $23/3$ 1711, deltog i Felttogene 1711—12, † 1712 eller 1713.
96. Sohn, Claus, Uk. i D. 1693, Plt. ved sjællandske Rgt. $26/6$ 1697, med de danske Trp. i Sachsen 1698—99, Kpt.-Lt. $30/10$ 1700, Kpt. $15/3$ 1701, med de danske Trp. i Holland 1702, † i Tyskland 1702,
97. Gotskesen, Børge, Vm. i Frederikstad i N. 1693, afgaaet 1699.
98. Storm, Ulrich Friderich, Søn af A. C. Storm (Løbe-Nr. 42), f. 1685, K. i Frederikstad i N. $27/10$ 1694, tillige Sl. ved det hv. Rgt. $28/5$ 1707, Plt. ved Rgt. $23/6$ 1710, Plt. og Kpt. réf. ved Grenaderkps. $25/12$ 1713,

¹⁾ Sandsynligvis den samme som Hans Møller Saperbruck, der i et Brev fra Oberst G. Hoffman af $3/2$ 1685 nævnes som Værkbase ved Fortifikations-Etaten i Danmark.

- Kmp.-Chef $\frac{2}{4}$ 1715, Ob.-Lt. ved et nat. Rgt. Drg. i Sjælland, Lolland og Falster $\frac{15}{3}$ 1723, Underfører ved Drabantgarden $\frac{1}{5}$ 1731, Ob. $\frac{6}{6}$ 1731, Overfører ved Drabantgarden $\frac{24}{9}$ 1732, Chef for nørrejyske nat. Inf.-Rgt. $\frac{11}{2}$ 1733, Gl.-Mj. af Inf. (Anc. $\frac{15}{6}$ 1742) $\frac{15}{2}$ 1745, Kmdt. i Frederikstad i N. fra $\frac{17}{7}$ 1748 til sin Død, Gl.-Lt. $\frac{31}{3}$ 1754, † $\frac{24}{9}$ 1754. — R*. $\frac{28}{10}$ 1749.
99. **v. Engel, Leonhard Christian**, Ob.-Lt. $\frac{20}{11}$ 1694; Chef for F.-E. i D. 1694, † 1696.
100. Becker, Thiel Hinrich, Uk. i D. 1694, afgaaet fra F.-E. 1698.
101. Juel, Jens, Ok. i N. 1695, tillige Kpt. af Inf. $\frac{7}{8}$ 1697, † 1703.
102. Godefroy, Isach, Uk. i H. $\frac{2}{2}$ 1695, K. $\frac{29}{9}$ 1703, Ok. $\frac{23}{3}$ 1711, deltog i Felttogene 1711—12, kar. Ing.-Kpt. $\frac{5}{9}$ 1712, vrkl. Ing.-Kpt. 1713, † 1720.
103. Siemensen (Simsen), Christian, Uk. i H. $\frac{6}{6}$ 1696, † falden ved Beleiringen af Tønningen 1700.
104. **von der Pfordten, Hans Erasmus**, Fdk. ved Livrgt. 1671, Lt. 1675, Kpt. 1677, deltog i den skaanske Feide 1677—79, Mj. 1678, Ob.-Lt. 1879, Vice-Kmdt. i Citadellet Frederikshavn 1682, Ob. og Kmdt. i Frederikstad i N. $\frac{23}{3}$ 1683, Kmdt. paa Kronborg $\frac{8}{9}$ 1694 til sin Død; Chef for F.-E. i D. $\frac{12}{9}$ 1696, Brgd. $\frac{7}{11}$ 1699, Gl.-Mj. $\frac{9}{1}$ 1708, † 1710.
105. Scheel, Jochim (Joachim) Ernst, Broder til H. H. Scheel (Løbe-Nr. 64), f. $\frac{13}{3}$ 1675, Uk. i D. $\frac{3}{7}$ 1697, afgaaet fra F.-E. 1702, med de danske Trp. i Italien som Overkvm. 1704, senere i fremmed Krigstj., † i Königsberg som afskediget sachsisk Ob. 1707.
106. Budde, Carl, K. i Frederikshald $\frac{10}{8}$ 1697, arresteret paa Grund af en Forseelse og flygtet til Strömstad i Sverig 1702, erholdt Leide til N. for at føre sin Sag $\frac{26}{9}$ 1702, Plt. ved Livgarden til Fods $\frac{3}{4}$ 1703, afgaaet 1706.
107. Bohn (Stuve), Herman (Jørgen) Jensen, f. i Rønne 1672, Uk. i D. $\frac{25}{9}$ 1697, Sgt. ved sjællandske Rgt. $\frac{28}{3}$ 1699, deltog med danske Hjælpetrp. i den spanske Arvefølgekrig, først i Sachsen 1701, dernæst i den tyske Kejsers Tj. i Italien 1702—8, Gl.-Adj.-Lt. 1703, Gl.-Kvm.-Lt. 1705, gik i russisk Tj. som Gl.-Kvm. 1708 og deltog som saadan i Slaget ved Pultava 1709 samt i Forsvaret af Krim mod Tyrkerne, med den russiske Armé ved Kjøbenhavn som Gl.-Mj. 1716, gik, da der nægtedes ham Ansættelse som Ob. i dansk Tj., definitivt i russisk Tj. som Gl.-Lt. og førte som saadan de russiske Trp. gennem Polen til St. Petersborg, Gl. en chef 1725, Gl.-Gouvernør i Lifland 1726, Vice-Præsident i Krigskollegiet 1727, Afsked 1731 og taget Ophold paa sit Gods Maart ved Reval, † $\frac{7}{6}$ 1743.
108. **v. Schnitter, Michael Christopher**, f. (sandsynligvis i Brandenburg) 1662, Fdk. i østerrigsk Tj. under Tyrkernes Beleiring af Wien 1683, senere i brandenborgsk Tj. Lt. ved ungholstenske Inf.-Rgt. og kort efter Kpt., deltog som Overkvm. med de brandenborgske Trp. i Kampene i Ungarn og som Overing. i Beleiringen af Ofen 1686, deltog under Fyrsten af

- Lothringen i Beleiringen af Mainz 1689 og dernæst i hele den flanderske og brabantiske Krig, i de 3 sidste Kampagner med de danske Trp. som Gl.-Kvm., indtil Fredsslutningen 1697, kom dernæst til Danmark med Hertugen af Würtemberg; Gl.-Kvm.-Lt. ved F.-E. i H. $\frac{7}{5}$ 1698, Ob.-Lt. af Inf. $\frac{20}{8}$ 1698, Ob. og Kmdt. i Rendsborg $\frac{18}{1}$ 1701, Brgd. $\frac{9}{6}$ 1710, Kmdt. paa Kronborg $\frac{29}{12}$ 1712—1725, Gl.-Mj. af Inf. $\frac{25}{7}$ 1713, Afsked $\frac{30}{7}$ 1725, † 1738.
109. v. Biebow (Bibou), Hans Christoph, Vb. i D. $\frac{21}{3}$ 1699, Slt. $\frac{17}{5}$ 1701 og ansat ved Garden til Fods $\frac{8}{8}$ 1701, med de danske Trp. i Holland 1702—6, Plt. $\frac{8}{9}$ 1703, afgaaet 1706.
110. Reyer, Peter, Uk. i H. $\frac{23}{1}$ 1700, K. $\frac{23}{9}$ 1704, Ok. $\frac{23}{3}$ 1711, Ing.-Kpt. $\frac{9}{7}$ 1718, beordret til over Fredericia og Fladstrand at reise til N. og hos Schoutbynacht Tordenskjold paa den foran Gothenborg liggende Eskadre afvente nærmere Ordre $\frac{8}{7}$ 1719, Afsked $\frac{1}{1}$ 1724.
111. Ellef (Ellof), Severin, Vm. i Citadellet Frederikshavn $\frac{29}{1}$ 1701, opført som Uk. 1706—13, afgaaet 1717.
112. Vossbeen (Vossbein), Jørgen, Vb. i D. $\frac{7}{6}$ 1701, Uk. $\frac{2}{12}$ 1704, K. $\frac{28}{2}$ 1713, Ok. $\frac{28}{6}$ 1720, Afsked $\frac{15}{4}$ 1726.
113. Trallau, Adam, Vb. i D. $\frac{11}{6}$ 1701, Uk. $\frac{5}{1}$ 1704, St.-Kvm. med Ing.-Kpt. Gage $\frac{8}{8}$ 1710, deltog som saadan i den store nordiske Krig indtil 1720, arresteret paa Grund af en Strid med Ob. de Ferry i Begyndelsen af 1721, Afsked $\frac{12}{12}$ 1721, Kmdt. paa Basmo $\frac{10}{5}$ 1728, Mj. $\frac{6}{6}$ 1731, Kmdt. paa Blakiær Skandse $\frac{26}{5}$ 1745, afgaaet 1757 eller 1758,
114. Tax, Mathias Wilhelm, Vb. paa Kronborg $\frac{24}{6}$ 1701, senere Ing. sammesteds, kar. Ok. $\frac{22}{12}$ 1727, kar. Ing.-Kpt. og forsat til Kristiansø $\frac{2}{4}$ 1736 (under Sø-Etaten).
115. Steensen, Hans, Sgt. ved viborgske nat. Inf.-Rgt.; Uk. i D. $\frac{29}{5}$ 1702, Afsked $\frac{12}{6}$ 1703.
116. Helleberg, Hinrich, Søn af M. Helleberg (Løbe-Nr. 18), Vb. i D. $\frac{6}{2}$ 1703, † 1710.
117. Coucheron, Anthon, Lt. ved smaalenske Inf.-Rgt.; K. i N. $\frac{10}{4}$ 1703, Ok. i Trondhjem $\frac{16}{6}$ 1705, † 1707.
118. Tønstedt, Hendrich, Uk. i D. $\frac{12}{6}$ 1703, K. $\frac{14}{6}$ 1709, St.-Kvm. med Ing.-Kpt. Gage $\frac{8}{8}$ 1710, deltog som saadan i den store nordiske Krig indtil 1720, Ing.-Kpt. $\frac{1}{1}$ 1724, Ing.-Mj. $\frac{22}{12}$ 1727, Gl.-Kvm.-Lt. $\frac{7}{11}$ 1729, Ob.-Lt. af Inf. $\frac{29}{4}$ 1733, ved Fæstningsarbejderne i Frederikstad i N. $\frac{13}{1}$ 1738, Ob.-Lt. af F. $\frac{26}{2}$ 1742, kar. Ob. af Inf. $\frac{28}{11}$ 1744, † $\frac{15}{1}$ 1748.
119. Peucker, Berendt (Bernhard) Georg, Søn af H. Peucker (Løbe-Nr. 23), Uk. i H. $\frac{29}{9}$ 1703, med Orlov i udenlandsk Krigstj. 1707, da han udeblev ud over tilstaaet Tid, ansattes en Anden (Løbe-Nr. 139) i hans Sted $\frac{7}{1}$ 1710, Kpt. ved vestsjællandske nat. Inf.-Rgt. $\frac{14}{10}$ 1712, forsat til et nat. Rgt. Drg. i Sjælland, Lolland, Falster og Møen $\frac{10}{1}$ 1718, afgaaet

- fra Rgt. 1723, sandsynligvis den samme, som opførtes som Ob.-Lt. og Kmdt. paa Kristiansø $^{17/10}$ 1738.
120. Huusmann, Peter, K. i D. $^{5/1}$ 1704, Ok. $^{14/6}$ 1709, † 1712 eller 1713.
121. Onell, Hinrich, Vb. i D. $^{5/1}$ 1704, Afsked $^{21/11}$ 1707.
122. Wilster, Dominicus, Søn af P. J. Wilster (Løbe-Nr. 30), K. i N. $^{4/10}$ 1704, tillige Slt. og Stykjunker ved Kongsvinger Art.-Kmp. $^{9/5}$ 1705, Lt. ved Aggershus Art.-Kmp. $^{30/3}$ 1708 (dette Kmp. forlagt til Frederikstad 1712), afgaaet fra F.-E. 1713 eller 1714, gik i svensk Tj. som Art.-Kpt. og senere i russisk Tj., hvor han avancerede til Art.-Ob.
123. v. Willarts (de Willars), Abraham Christian, f. 1687, Vb. i D. $^{2/12}$ 1704, Uk. $^{14/6}$ 1709, Slt. ved Livgarden til Fods $^{31/5}$ 1718, Kpt. ved øst-sjællandske nat. Rgt. Drg. $^{20/12}$ 1720, Stadsmj. i Kjøbenhavn $^{14/11}$ 1729, Ob.-Lt. af Inf. $^{4/1}$ 1740, Ob. Anc. af Inf. $^{28/10}$ 1749, Kmdt. i Trondhjem $^{10/4}$ 1753, kar. Ob. af Inf. $^{16/5}$ 1753, Gl.-Mj. af Inf. $^{16/10}$ 1760, afgaaet (sandsynligvis †) 1764.
124. Trallau, Hans Adam, Søn af A. Hanssen (Trallau) (Løbe-Nr. 59), Vm. og Ptm. i Kjøbenhavn under Faderen $^{13/12}$ 1704, kar. K. i N. med Vb. Lønning $^{15/10}$ 1711, Lønning som Uk. $^{7/1}$ 1715, afgaaet fra F.-E. 1717.
125. Peucker, Johan Hinrich, Søn af H. Peucker (Løbe-Nr. 23), Uk. i H. $^{27/12}$ 1704, med Orlov i udenlandsk Krigstj. $^{17/2}$ 1705, Ok. $^{21/10}$ 1713, kar. Ing.-Kpt. $^{11/11}$ 1720, vrkl. Ing.-Kpt. $^{1/1}$ 1724, † 1728.
126. Hornung, Johan Christoph, Bgsk. i H. $^{11/5}$ 1705¹⁾, senere benævnt Kommissair, sandsynligvis † 1716.
127. Wendel, Christian Ludvig, Vb. réf. i D. $^{21/7}$ 1705, vrkl. Vb. (vgl. Res. $^{30/11}$ 1706) $^{1/1}$ 1707, forsat til H. som Uk. $^{24/5}$ 1710, K. $^{11/11}$ 1720, Ok. $^{15/3}$ 1723, kar. Ing.-Kpt. $^{27/1}$ 1734, vrkl. Ing.-Kpt. ved F.-E. i D. $^{9/4}$ 1734, Opsyn med Fortifikationsarbejderne i Kjøbenhavn og Kristianshavn efter E. D. Häusers (Løbe-Nr. 173) Afgang fra F.-E. i D. $^{24/3}$ 1738— $^{30/11}$ 1739, ad interim forsat til F.-E. i H. $^{14/3}$ 1740—1750, Rang med Kpt. af Garden (Anc. $^{27/1}$ 1734) $^{28/2}$ 1753, kar. Ing.-Mj. (Anc. $^{21/10}$ 1750) med Rang som Mj. af Garden $^{31/3}$ 1758, † 1762.
128. Holst, Andreas, K. i N. $^{11/8}$ 1705, Tilladelse til at deltage i et Felttog $^{3/8}$ 1708, † 1709.
129. Dilleben, Hinrich, f. 1681, midlertidig Uk. i H. $^{22/8}$ 1705, vrkl. Uk. $^{10/10}$ 1707, † 1710.
130. Ziegler, Reinholt, kar. K. i N. $^{16/3}$ 1706, afgaaet fra F.-E. 1714.
131. Gøhling (Høling), Christian, Vb. i D. $^{21/11}$ 1707, afgaaet fra F.-E. 1710.
132. Maes (Maas), Otto Friderich, Sgt. ved Dronningens Rgt.; Uk. i H. $^{22/10}$

¹⁾ I Materialforvalter, Bygningsskriver Wilhelm Holthoff's Sted; denne er ikke anført under Fortifikations-Etaten og vedblev at være Materialforvalter i Rendsborg indtil Slutningen af 1731. I Begyndelsen af 1732 ansattes Heinrich Nicolaus Nickels som Materialforvalter i Rendsborg.

- 1708, K. $\frac{9}{7}$ 1718, Ok. $\frac{11}{11}$ 1720, kar. Ing.-Kpt. $\frac{4}{12}$ 1730, vrkl. Ing.-Kpt. $\frac{2}{9}$ 1735, † 1738.
133. Holst, Conradt Jost, Vb. i D. $\frac{14}{6}$ 1709, Uk. $\frac{1}{1}$ 1724, K. $\frac{5}{5}$ 1733, † 1743.
134. Frost, Fabian, Uoff. ved smaalenske Rgt.; K. i N. $\frac{6}{9}$ 1709, kar. Ok. $\frac{25}{5}$ 1714, kar. Ing.-Kpt. $\frac{7}{9}$ 1716, Ing.-Kpt. og Gl.-Kvm.-Lt. $\frac{25}{8}$ 1719, tillige Ob.-Lt. af Inf. $\frac{6}{7}$ 1733, † $\frac{16}{12}$ 1737.
135. Nobel (Nobell), Peter, Uk. i D. $\frac{28}{10}$ 1709, K. i N. $\frac{5}{6}$ 1711, Ok. i D. $\frac{28}{2}$ 1713, Afsked 1718, igjen ansat som Ok. og Bygningsinspektør over de kongelige Bygninger i O. med Ing.-Kpt. Kar. $\frac{1}{12}$ 1721, Afsked $\frac{14}{9}$ 1722, sandsynligvis † 1731.
136. Coldevin, Jørgen, Uk. i D. $\frac{28}{10}$ 1709, deltog i Felttogene 1711—12, Ok. $\frac{21}{12}$ 1716, Kpt. af Inf. og ansat ved 1ste trondhjemske nat. Inf.-Rgt. $\frac{28}{2}$ 1718, tillige forrettet Uk. Tj. nordenfjelds fra $\frac{17}{6}$ 1720—1725, kar. Mj. af Inf. $\frac{26}{11}$ 1732, kar. Ob.-Lt. af Inf. $\frac{28}{1}$ 1743, afgaaet fra Rgt. i Tidsrummet 1750—52.
137. Ehm, Hinrich, Søkd.; Uk. i D. $\frac{4}{11}$ 1709, deltog i Felttogene 1711—12, afgaaet fra F.-E. 1713, Plt. $\frac{4}{6}$ 1714, Adj. ved Drabantgarden $\frac{1}{6}$ 1731, kar. Kpt. af Inf. $\frac{3}{12}$ 1732, Drabant $\frac{28}{10}$ 1733, Off. réf. ved sjællandske hv. Inf.-Rgt. $\frac{12}{7}$ 1737, Plt. ved Rgt. $\frac{14}{10}$ 1740, Kpt. ved sønderjyske nat. Inf.-Rgt. $\frac{3}{4}$ 1741, afgaaet fra Rgt. (sandsynligvis †) 1753.
138. Lillie, Andreas, Fyrværker ved Kongsvinger Art.-Kmp. $\frac{15}{1}$ 1707; K. i N. $\frac{28}{12}$ 1709, K. i Kristiansten (den fra Sverig $\frac{26}{7}$ 1719 af Tordenskjold erobrede Fæstning Karlsten ved Marstrand) $\frac{25}{8}$ 1719, afgaaet fra F.-E. 1720.
139. Peucker, Andreas Lorentz Moritz, Uk. i H. $\frac{7}{1}$ 1710, afgaaet fra F.-E. 1713.
140. Wilster, Johan Jacob, Søn af P. J. Wilster (Løbe-Nr. 30), Ok. i N. $\frac{26}{4}$ 1710, afgaaet fra F.-E. 1714, gik til Udlandet og blev Professor matheseos i Skotland.
141. v. Gedde, Samuel Christoph, f. $\frac{14}{7}$ 1691, Vb. i D. $\frac{3}{5}$ 1710, Uk. $\frac{28}{2}$ 1713, K. $\frac{28}{6}$ 1720, Ok. i H. $\frac{1}{1}$ 1724, Ing.-Kpt. $\frac{7}{11}$ 1729, Ing.-Mj. og Gl.-Kvm.-Lt. med Station i O. $\frac{2}{9}$ 1735, forsat ad interim som midlertidig Chef til F.-E. i D. $\frac{30}{11}$ 1739, Ob.-Lt. af F. $\frac{26}{2}$ 1742, Gl.-Kvm. $\frac{23}{8}$ 1743, definitivt forsat til D. $\frac{30}{12}$ 1743, Chef for F.-E. i D. $\frac{6}{4}$ 1744, kar. Ob. af Inf. $\frac{28}{10}$ 1749, Gl.-Mj. af Inf. $\frac{16}{10}$ 1760, frattraadt Chefspladsen ved Ing.-Kps. Oprettelse $\frac{29}{12}$ 1763, dog saaledes at Korpschefen vedblivende kunde raadføre sig med ham, † $\frac{2}{2}$ 1766.
142. Jacobi, Gottfried, Vb. i D. $\frac{6}{6}$ 1710, † $\frac{27}{4}$ 1711¹⁾.

¹⁾ Ifølge kongelig Resolution af $\frac{11}{5}$ 1711 blev Henrich Friese, der ved Livgarden til Fods havde deltaget i forskellige »Campagner« i Skaane, udnævnt i G. Jacobis Sted til Værkbase; han findes ikke opført som saadan i Militair-Etaten.

143. Themsen, Jürgen, Vb. i D. $20/8$ 1710, Uk. $8/8$ 1710, Ok. $11/11$ 1718, kar. Ing.-Kpt. $14/3$ 1729, vrkl. Ing.-Kpt. $7/11$ 1729, kar. Mj. af Inf. $5/12$ 1735, Mj. af F. $14/2$ 1748, Rang med Mj. af Garden (Anc. $7/1$ 1743) $28/2$ 1753, dispenseret fra al Ing.-Tj. $28/5$ 1755, † $10/10$ 1755.
144. Tarckel (Terkilde), Marcus, Vlt.; K. i D. $8/8$ 1710, Ok. $28/2$ 1713, kar. Ing.-Kpt. $1/12$ 1721, vrkl. Ing.-Kpt. og Gl.-Kvm.-Lt. $22/12$ 1727, forsat til H. som Ing.-Mj. og Gl.-Kvm.-Lt. $7/11$ 1729, † 1735.
145. Lorentz, Daniel, Vm. i Fredericia $7/11$ 1710, afgaaet 1743.
146. Neve, Detlef, Vb. i D. $28/11$ 1710, afgaaet fra F.-E. 1713.
147. Wilster, Christian, Søn af P. J. Wilster (Løbe-Nr. 30), K. i N. $5/12$ 1710, afgaaet fra F.-E. 1713 eller 1714, Lt. ved holstenske Art.-Kmp. $17/2$ 1716, ved 1ste Søart.-Kmp. $22/1$ 1720, Afsked $5/12$ 1721, gik i russisk Tj., hvor han blev Ing.-Kpt.
148. de Roixel, Guillaume, Ing.-Kpt. i N. $5/6$ 1711, afgaaet fra F.-E. 1713.
149. Mogensen (Moensen) Niels, Vb. i N. $3/7$ 1711, Uk. $31/1$ 1718, Ok. $25/8$ 1719, kar. Ing.-Kpt. $1/11$ 1723, kar. Ing.-Mj. $25/7$ 1733, † $26/11$ 1737.
150. Graf, Simon Mathiesen, Vb. i N. $3/7$ 1711, Uk. $25/8$ 1719, afgaaet fra F.-E. 1720.
151. Arentzen (Aresen), Magnus, Uk. i D. $22/8$ 1711¹⁾, Ok. i N. $17/6$ 1720, afgaaet fra F.-E. 1729.
152. Lehman, Johan Jacob, Vb. i D. $24/10$ 1711, Uk. $16/2$ 1714, afgaaet fra F.-E. 1716.
153. v. Wleugel (Vleugel), Peter Johansen (Johan), Uk. i D. $8/6$ 1712, deltog i den store nordiske Krig, kar. Plt. ved Grenaderkps. $15/12$ 1716, vrkl. Plt. $25/12$ 1716, Kpt. ved et hv. Rgt. i D. $18/1$ 1723, forsat til Livgarden til Fods $2/6$ 1730, Ob.-Lt. og Kmdt. i Trondhjem $18/3$ 1733, † 1752.
154. Beck, Oluf (Olle) Jensen, Vb. i D. $28/10$ 1712, Uk. $2/4$ 1718, Lærer i Fortifikation ved Landkd.-Kmp. $27/4$ 1720— $20/3$ 1730, K. $1/1$ 1724, Afsked $5/5$ 1733.
155. Svendsen, Svend, Vm. i Frederikstad i N. 1712, afgaaet 1716.
156. Holst, Hans Jørgen, Vb. i D. $9/8$ 1713, afgaaet fra F.-E. 1715.
157. Fehde (Fedde, Thede), Barthold Christian, Uk. i H. $21/10$ 1713, K. $1/12$ 1721, † 1725.
158. v. Oberg (Oheberg), Friderich, Uk. i H. $21/10$ 1713, K. $15/3$ 1723, Afsked med Inf.-Kpt. Kar. $5/9$ 1729.
159. Huid, Laurids, Vb. i N. 1713, kun opført som saadan i det nævnte Aar.
160. Kempfer, Johan Philip, Vb. i D. $16/2$ 1714, Uk. $30/11$ 1716, K. $1/1$ 1724, Ok. $15/4$ 1726, † 1736.

¹⁾ Ifølge Skrivelse til General Cormaillon, dateret Hovedkvarteret ved Rostock $22/6$ 1711, antoges Magnus Aresen og Peter Pelly til Underkondukteur, hvilken sidste ikke er anført i Militair-Etaten, medens den første er optaget som udnævnt under $22/8$ 1712.

161. Rusch, Hans Hinrich, Vm. og Ptm. i Kjøbenhavn $\frac{6}{4}$ 1714, afgaaet 1729.
162. Therckelsen, Paul, Vb. i D. $\frac{20}{3}$ 1716, Uk. $\frac{20}{6}$ 1718, K. $\frac{15}{4}$ 1726, kar. Ok. $\frac{30}{7}$ 1732, vrkl. Ok. $\frac{12}{3}$ 1736, kar. Ing.-Kpt. $\frac{9}{4}$ 1742, vrkl. Ing.-Kpt. med Rang som Kpt. af Garden $\frac{25}{10}$ 1755, afgaaet fra F.-E. 1760.
163. Heuszner (Heusner), Christian Friderich, Uk. i N. $\frac{7}{5}$ 1716, Kpt. ved 2det oplandske nat. Inf.-Rgt. $\frac{13}{10}$ 1719, Mj. $\frac{13}{6}$ 1733, kar. Ob.-Lt. $\frac{13}{5}$ 1743, vrkl. Ob.-Lt. $\frac{4}{9}$ 1747, kar. Ob. $\frac{4}{3}$ 1750, vrkl. Ob. og Chef for 2det vesterlenske nat. Inf.-Rgt. $\frac{26}{4}$ 1758, † $\frac{13}{12}$ 1761.
164. de Willars (Willarts), Adam (Adam Edvart), Uk. i D. $\frac{3}{7}$ 1716, afgaaet fra F.-E. i Tidsrmmet 1717—19.
165. Mecken, Christian Henry, Landk. $\frac{10}{5}$ 1715, deltog i Beleiringen af Stralsund 1715; kar. Uk. i D. $\frac{4}{9}$ 1716, vrkl. Uk. $\frac{8}{1}$ 1717, Slt. ved Prinds Christians Rgt. $\frac{11}{3}$ 1718, Kpt. ved Aarhus Stifts nat. Inf.-Rgt. $\frac{23}{12}$ 1720, paa Ventepenge ved Rgt. Ophævelse 1730, Drabant ved Drabantgarden $\frac{28}{11}$ 1733, Kpt. ved oldenborgske nat. Inf.-Rgt. $\frac{31}{5}$ 1737, kar. Ob.-Lt. af Inf. $\frac{8}{10}$ 1749, Afsked $\frac{17}{3}$ 1756.
166. Holm, Peder, Vm. i Frederikstad i N. 1717, afgaaet 1724.
167. Steen, Johan Jacob, Vm. i Citadellet Frederikshavn $\frac{2}{7}$ 1717, afgaaet 1726.
168. v. Sundt, Michel (Michael), f. i Frederikstad i N. $\frac{16}{7}$ 1679, Konstabel 1696, i engelsk Tj. mod Frankrig 1696—97, Fyrværker ved Art.-Kmp. i Bergen $\frac{25}{4}$ 1699, Stykjunker paa Kongsvinger $\frac{29}{4}$ 1700, kar. Lt. $\frac{29}{4}$ 1702, Art.-Kpt.-Lt. paa Aggershus $\frac{26}{8}$ 1704, kar. Kpt. af Inf. og ansat ved Art. paa Kongsvinger $\frac{19}{9}$ 1707, vrkl. Art.-Kpt. $\frac{26}{3}$ 1708; Mj. af Inf., Ing.-Kpt., Gl.-Kvm.-Lt. og midlertidig Chef for F.-E. i N. $\frac{28}{2}$ 1718, Ob.-Lt. af Inf., Gl.-Kvm. og Chef for F.-E. i N. $\frac{31}{7}$ 1719, Ob. af Inf. $\frac{16}{1}$ 1732, adlet $\frac{28}{11}$ 1733, Gl.-Mj. af Inf. $\frac{15}{6}$ 1742, Gl.-Lt. af Inf. $\frac{31}{3}$ 1751, Afsked $\frac{9}{11}$ 1752, † $\frac{18}{6}$ 1753.
169. Tietze (Tietzen), Hans Christopher, Uk. i D. $\frac{11}{3}$ 1718, K. $\frac{1}{1}$ 1724, Ok. $\frac{22}{12}$ 1727, Lærer i Fortifikation ved Landkd.-Kmp. $\frac{20}{3}$ 1730— $\frac{18}{6}$ 1732, kar. Kpt. af Inf. $\frac{30}{4}$ 1736, † 1740.
170. Voogt, Christian (Christoph) Gregorius, Uk. i H. $\frac{9}{7}$ 1718, K. $\frac{26}{3}$ 1725, kar. Ok. $\frac{2}{1}$ 1732, † 1734.
171. Emme, Ambrosius, Vm. i Rendsborg $\frac{13}{2}$ 1719, afgaaet 1738.
172. v. Knopf, Thomas Hans Hinrich, Landkd. 1713; Uk. i N. $\frac{5}{1}$ 1720, kar. K. $\frac{26}{11}$ 1725, Ok. $\frac{21}{3}$ 1729, kar. Ing.-Kpt. $\frac{23}{12}$ 1733, vrkl. Ing.-Kpt. $\frac{20}{1}$ 1738, »en campagne« med den danske Armé 1742—46, kar. Ing.-Mj. $\frac{18}{10}$ 1747, Rang med Mj. af Garden $\frac{28}{2}$ 1753, tillige Kmp.-Chef ved 1ste bergenusiske Rgt. $\frac{14}{5}$ 1755, Ob. af Inf. $\frac{16}{10}$ 1760, vrkl. Ing.-Mj. (med Behold af hafte Appointment og Gage) $\frac{6}{1}$ 1762, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $\frac{29}{12}$ 1763.

173. **Häusser, Elias David**, f. omtrent 1685, Slt. $1\frac{6}{2}$ 1711, ved Garden til Fods $1\frac{3}{4}$ 1711—1712, Mj. af Inf. $1\frac{6}{3}$ 1716, Lærer i civil og militair Bygningskunst for Christian den 6te i dennes Ungdom; Ing.-Kpt. i D. $1\frac{6}{2}$ 1720, Ob.-Lt. af F. og Chef for F.-E. i D. $1\frac{1}{11}$ 1723, Gl.-Kvm. $\frac{1}{1}$ 1724, Ob. af Inf. $\frac{6}{6}$ 1731, ledede Ombygningen af Kristiansborg Slot i Kjøbenhavn 1733—40, Brgd. af Inf. $1\frac{8}{2}$ 1735, afgaaet fra F.-E. $\frac{3}{3}$ 1738 og derhos udnævnt til Gl.-Bygmester, Kmdt. i Nyborg $1\frac{8}{12}$ 1741, Gl.-Mj. $1\frac{5}{6}$ 1742, † 1745.
174. Sundt, Michel (Michael) Jansen, Brodersøn af M. v. Sundt (Løbe-Nr. 168), Uk. i N. $1\frac{7}{6}$ 1720, kar. K. $2\frac{6}{11}$ 1725, kar. Ing.-Kpt. $2\frac{9}{4}$ 1733, Gl.-Kvm.-Lt. $2\frac{0}{1}$ 1738, kar. Ing.-Mj. $1\frac{3}{4}$ 1739, afgaaet fra F.-E. 1749.
175. Lemvig, Carl, Uk. i D. $1\frac{6}{8}$ 1720, K. $2\frac{2}{12}$ 1727, kar. Ok. $2\frac{0}{9}$ 1737, † 1740.
176. v. Brackel, Anthoni, Landk. $\frac{5}{4}$ 1717; Uk. i N. $1\frac{6}{8}$ 1720, kar. K. $2\frac{1}{3}$ 1729, kar. Ing.-Kpt. $1\frac{7}{9}$ 1734, Ok. $2\frac{0}{1}$ 1738, forsat som Kmp.-Chef til Art. i Kongsvinger $1\frac{2}{3}$ 1750 men beholdt Ing.-Tj. i Fæstningen, afgaaet 1754 eller 1755.
177. Nicolai (Nicklay), Joachim Ernst, Uk. i H. $1\frac{1}{11}$ 1720, K. $1\frac{7}{10}$ 1729, † 1732.
178. Neudorff, Samuel Mathias, Ok. og Bygningsinspektør i O. med Ing.-Kpt. Kar. $2\frac{8}{3}$ 1721, † 1721.
179. Hemsén, Ernst August, Bgsk. i H. $2\frac{9}{9}$ 1721¹⁾, kar. K. $\frac{4}{12}$ 1730, forsat til F.-E. i D. for at bistaa Gl.-Lt. Scheel (Løbe-Nr. 64) ved Korrespondancen $1\frac{6}{9}$ 1735, Ok. i H. $2\frac{0}{9}$ 1737, kar. Ing.-Kpt. (Anc. $\frac{9}{12}$ 1750) $1\frac{7}{1}$ 1753, vrkl. Ing.-Kpt. Kar. med Rang som Kpt. af Garden $\frac{2}{5}$ 1759, vrkl. Ing.-Kpt. $1\frac{2}{5}$ 1762, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $2\frac{9}{12}$ 1763, † $3\frac{0}{4}$ 1765.
180. Lønborg, Hans Christopher, Vb. i D.; Uk. i H. $\frac{1}{12}$ 1721, K. $\frac{1}{1}$ 1724, Ok. $\frac{4}{12}$ 1730, Tilladelse til paa tysk-russisk Side at bivaane Felttoget mod Frankrig i den polske Arvefølgekrig $1\frac{8}{3}$ 1735, Ing.-Kpt. $\frac{2}{9}$ 1735, † 1746.
181. Hemsén, Carl Christian, kar. Uk. i H. $1\frac{2}{5}$ 1722, vrkl. Uk. $1\frac{5}{3}$ 1723, K. $\frac{4}{12}$ 1730, Ok. $\frac{9}{4}$ 1734, † (falden i Duel) 1737.
182. **v. Øtken, Christian Eberhard Detlef**, f. 1691, med de danske Trp. i Holland (spanske Arvefølgekrig) 1709—12, Fdk. ved oldenborgske Btl. $\frac{4}{10}$ 1709, Slt. $\frac{2}{12}$ 1712, afgaaet fra Btl. 1713, i Tj. hos Kongen af Polen og Kurfyrsten af Sachsen; Ok. i O. med Ing.-Mj. Kar. $1\frac{4}{9}$ 1722, vrkl. Ing.-Mj. og Gl.-Kvm.-Lt. $\frac{1}{1}$ 1724, Ob.-Lt. af F., Gl.-Kvm. og Chef for F.-E. i H. $\frac{7}{11}$ 1729, kar. Ob. af Inf. $\frac{2}{6}$ 1734, beordret til som »directeur des attaques«

¹⁾ Ifølge Brev af $\frac{5}{7}$ 1721 fra Land-Etatens Generalkommissariat til Oberstlieutenant Fischer ansat i afdøde Bygningsskriver Herzogs Sted, der sandsynligvis har varetaget Bygningsskriverforretningerne i Holsten efter J. C. Hornung (Løbe-Nr. 126).

- at gaa i Felten med de danske Trp. 1743, Gl.-Mj. af Inf. $^{28}/_{10}$ 1749, † $^{24}/_{1}$ 1754.
183. Tautenberg, Hans Henning, Vb. i D. $^{1}/_{1}$ 1724, Uk. $^{22}/_{12}$ 1727, Vm. paa Kronborg $^{30}/_{4}$ 1736.
184. Licht, Friderich Ludwig, Vb. i D. $^{1}/_{1}$ 1724, Fdk. ved Arveprinds Friderichs Rgt. $^{5}/_{9}$ 1729, Slt. ved fyenske hv. Rgt. $^{2}/_{6}$ 1730, Afsked $^{25}/_{4}$ 1737.
185. Müller, Friderich Christian, Vb. i D. $^{1}/_{1}$ 1724, Uk. $^{11}/_{7}$ 1729, K. $^{12}/_{3}$ 1736, Afsked $^{3}/_{12}$ 1742.
186. Scheel, Knud Sievert, Søn af en Brodersøn af H. H. Scheel (Løbe-Nr. 64), f. 1704, Vb. i H. $^{1}/_{1}$ 1724, kar. Uk. $^{23}/_{5}$ 1729, vrkl. Uk. $^{17}/_{10}$ 1729, K. $^{16}/_{4}$ 1734, kar. Ok. $^{12}/_{11}$ 1736, kar. Ing.-Kpt. $^{9}/_{12}$ 1750, vrkl. Ok. $^{16}/_{5}$ 1753, vrkl. Ing.-Kpt. Kar. med Rang som Kpt. af Garden $^{21}/_{2}$ 1759, vrkl. Ing.-Kpt. $^{7}/_{1}$ 1761, † $^{29}/_{4}$ 1762.
187. de Pechernaut, Andreas, Vb. i H. $^{1}/_{1}$ 1724, Uk. $^{4}/_{12}$ 1730, Fdk. ved Grenaderkps. $^{19}/_{12}$ 1731, Slt. $^{25}/_{2}$ 1733, degraderet »til Gemeen indtil videre, og hans Gage betales til hans Creditorer« $^{30}/_{9}$ 1735, Plt. ved 1ste smaalenske nat. Inf.-Rgt. $^{21}/_{12}$ 1739, afgaaet fra Rgt. 1745 eller 1746.
188. Vijfhuysen, Hinrich, sandsynligvis Søn af D. Vijfhuysen (Løbe-Nr. 83), Vb. i H. $^{1}/_{1}$ 1724, Afsked med Uk. Kar. $^{23}/_{7}$ 1734.
189. Hassing, Peter, Vb. i N. 1724, Uk. $^{26}/_{11}$ 1725, kar. K. $^{16}/_{8}$ 1733, Afsked $^{19}/_{3}$ 1734.
190. Mogensen, Jens, Vb. i N. 1724, kar. Uk. $^{27}/_{12}$ 1728, vrkl. Uk. $^{21}/_{3}$ 1729, afgaaet fra F.-E. 1738.
191. v. Bræmer (Bremer), Carl, Vm. i N. 1724, kar. Uk. $^{6}/_{7}$ 1733, Kpt. af Armeen $^{12}/_{2}$ 1763, Kmdt. paa Aggerø $^{26}/_{2}$ 1766, afgaaet (sandsynligvis †) 1779.
192. Betsman (Bestman), Gabriel, Tømmermester ved F.-E. i N. 1724, afgaaet fra F.-E. 1763.
193. Krey (Krag), Martin, Murmester ved F.-E. i N. 1724, afgaaet fra F.-E. 1756.
194. de Thurah (Thura), Lauritz (Laurids Lauridsen), f. $^{4}/_{3}$ 1706, Landkd. $^{7}/_{4}$ 1719; Uk. i H. $^{26}/_{3}$ 1725, paa en Uddannelsesreise i Udlandet i 2 Aar efter kgl. Ordre af $^{11}/_{4}$ 1729, kar. Ok. $^{2}/_{1}$ 1732, K. $^{11}/_{6}$ 1732, ombyggede Hirschholm Slot 1732, Hofbygmester $^{7}/_{10}$ 1733, ledede sammen med Eigtved den indre Udsmykning af Kristiansborg Slot i Kjøbenhavn ved dets Ombygning 1733—40, kar. Ing.-Kpt. (uden præjudice for de ældre) $^{28}/_{10}$ 1733, vrkl. Ok. $^{2}/_{9}$ 1735, kar. Ob.-Lt. af F. $^{28}/_{9}$ 1736, byggede Eremitagen i Dyrehaven 1736 samt den nye Bygning paa Vallø ved dettes Indretning til Frøkenkloster 1737—38, vrkl. Ing.-Kpt. $^{13}/_{4}$ 1739, dansk Adelspatent 1739, byggede Taarn og Spir paa Frue Kirke i Kjøbenhavn 1741—45, ombyggede Prindsens Palais 1743—44, kar. Ob. af Inf. $^{28}/_{11}$ 1744, byggede Taarnet paa Vor Frelsers Kirke i Kjøbenhavn 1748—49,

- forfattede »den danske Vitruvius« 1746—49 og »Hafnia hodierna« 1748, Afsked fra F.-E. $\frac{25}{4}$ 1753, kar. Gl.-Mj. $\frac{15}{9}$ 1753, Gl.-Bygmester $\frac{3}{12}$ 1754, † $\frac{5}{9}$ eller $\frac{6}{9}$ 1759.
195. v. Walther, Johan Andreas, f. i D., Vlt. ved F.-E. i D. $\frac{30}{4}$ 1725, Vb. $\frac{22}{12}$ 1727, Uk. $\frac{5}{5}$ 1733, ved Fæstningsarbejderne i Frederikstad i N. $\frac{11}{3}$ 1737—1751, kar. Ok. $\frac{15}{5}$ 1739, K. $\frac{29}{2}$ 1740, vrkl. Ok. $\frac{17}{1}$ 1747, kar. Ing.-Kpt. $\frac{21}{10}$ 1750, vrkl. Ing.-Kpt. Kar. med Rang som Kpt. af Garden $\frac{2}{5}$ 1759, vrkl. Ing.-Kpt. $\frac{8}{12}$ 1762, vrkl. Ing.-Mj. med Rang som Mj. af Garden $\frac{2}{4}$ 1766, † $\frac{6}{10}$ 1773.
196. Liebedanz, Jørgen, Vlt.; kar. Uk. i D. $\frac{21}{5}$ 1725, vrkl. Uk. $\frac{15}{4}$ 1726, Afsked $\frac{11}{7}$ 1729.
197. de la Bruyère, Jean Baptiste, Ing.-Kpt. i D. $\frac{7}{5}$ 1726, forsat til F.-E. i H. $\frac{12}{1}$ 1728, Afsked med Kar. som Ob.-Lt. af Inf. $\frac{26}{8}$ 1730.
198. Kayser, Gottfried, Vm. i Citadellet Frederikshavn $\frac{30}{9}$ 1726, afgaaet 1727.
199. v. Rømeling, Rudolph Woldemar, f. 1704, Sgt. ved det ene hv. Rgt. i N. $\frac{8}{3}$ 1723; K. i N. $\frac{9}{12}$ 1726, Plt. ved det hv. Rgt. $\frac{9}{8}$ 1728, kar. Kpt. $\frac{12}{6}$ 1733, Kmp.-Chef $\frac{3}{9}$ 1734, Mj. af Inf. $\frac{12}{10}$ 1746, Ing.-Mj. med Rang som Mj. af Garden $\frac{9}{5}$ 1753, Ob. af Inf. (Anc. $\frac{4}{3}$ 1750) $\frac{8}{12}$ 1756, Chef for 2det smaalenske nat. Inf.-Rgt. $\frac{18}{11}$ 1761, Gl.-Mj. af Inf. $\frac{20}{3}$ 1762, Chef for 1ste smaalenske nat. Inf.-Rgt. $\frac{21}{8}$ 1765, Gl.-Lt. $\frac{3}{6}$ 1773, Kmdt. i Frederikstad i N. $\frac{3}{3}$ 1774, † $\frac{4}{5}$ 1776. — R*. $\frac{29}{1}$ 1774.
200. v. Wilster, Friderich Jacob, Søn af P. J. Wilster (Løbe-Nr. 30), Uk. i N. $\frac{9}{12}$ 1726, K. $\frac{20}{1}$ 1738, St.-Kvm. $\frac{2}{8}$ 1743 (kun opført som saadan indtil 1745), kar. Ok. med Rang som Kpt. af Inf. og tillige Plt. ved 1ste vesterlenske Rgt. $\frac{26}{12}$ 1754, vrkl. Ok. $\frac{10}{9}$ 1755, vrkl. Ing.-Kpt. Kar. med Rang som Kpt. af Garden $\frac{3}{10}$ 1759, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $\frac{29}{12}$ 1763.
201. v. Dilleben, Christian Gottfried, kar. Vb. i H. $\frac{21}{7}$ 1727, vrkl. Vb. $\frac{17}{10}$ 1729, Uk. $\frac{23}{1}$ 1732, Tilladelse til paa tysk-russisk Side at bivaane Felttoget mod Frankrig i den polske Arvefølgekrig $\frac{18}{3}$ 1735 og beordret med et tysk Kps. til Italien $\frac{14}{10}$ s. A., kar. Ok. $\frac{15}{7}$ 1735, K. $\frac{2}{9}$ 1735, vrkl. Ok. med Ing.-Kpt. Kar. $\frac{13}{4}$ 1739, vrkl. Ing.-Kpt. med Rang som Kpt. af Garden $\frac{16}{5}$ 1753, kar. Ing.-Mj. med Rang som Mj. af Garden $\frac{7}{1}$ 1756, kommanderet til N. $\frac{24}{8}$ 1757, vrkl. Ing.-Mj. $\frac{13}{5}$ 1761, tjenestegjørende Ing.-Mj. i H. ved Ing.-Kps. Oprettelse $\frac{29}{12}$ 1763, Ob. af Inf. $\frac{4}{6}$ 1766, midlertidig Chef for Ing.-Kps. $\frac{6}{4}$ — $\frac{16}{9}$ 1771, atter overtaget sin Plads i H. ifølge Kollegieordre af $\frac{4}{4}$ 1772, Gl.-Mj. af Inf. $\frac{21}{10}$ 1774, dispenseret med fuld Gage fra al Tj. $\frac{6}{10}$ 1779, † 1783.
202. Sommer, Johan Philip, f. 1688, kgl. Gartner; Vm. i Citadellet Frederikshavn $\frac{29}{12}$ 1727, † $\frac{3}{12}$ 1752.
203. von der Burg, Herman (Herman Frederik), Vb. i N. $\frac{27}{12}$ 1728,

- Afsked $\frac{4}{6}$ 1732, atter ansat som Vb. i N. $\frac{20}{9}$ 1743, sandsynligvis afgaaet fra F.-E. 1753.
204. Hansen, Christen, Uk. i N. $\frac{21}{3}$ 1729, kar. K. $\frac{22}{12}$ 1738, † $\frac{3}{3}$ 1750.
205. Wagel Joachim, Vb. i N. $\frac{21}{3}$ 1729, kar. Uk. $\frac{29}{6}$ 1733, kar. K. $\frac{16}{4}$ 1734, K. med Ing.-Kpt. Kar. (»uden præjudice for de ældre«) $\frac{5}{1}$ 1739, ved Fæstningsarbejderne i Frederikstad $\frac{14}{2}$ 1748, kar. Ing.-Mj. (»uden præjudice for de ældre«) $\frac{24}{12}$ 1749, Ok. $\frac{3}{3}$ 1751, Rang med Mj. af Garden $\frac{28}{2}$ 1753, réf. Off. ved det ene hv. Rgt. i N. $\frac{20}{2}$ 1754, afgaaet fra F.-E. 1755.
206. Häusser, Christian, Søn af E. D. Häusser (Løbe-Nr. 173), Vb. i D. $\frac{11}{7}$ 1729, Uk. $\frac{12}{3}$ 1736, kar. K. $\frac{28}{3}$ 1740, vrkl. K. $\frac{4}{3}$ 1743, kar. Ok. $\frac{15}{5}$ 1747, Drabant réf. ved Drabantgarden $\frac{22}{8}$ 1759, afgaaet fra F.-E. $\frac{5}{5}$ 1760 og vrkl. Drabant indtil Drabantgardens Ophævelse $\frac{3}{8}$ 1763.
207. Reusch, Christoph Hinrich, Vm. og Ptm. i Kjøbenhavn $\frac{11}{7}$ 1729, afgaaet 1751.
208. Lønborg, Friderich Hans, Uoff. ved Ob. Haxthausens Drg.-Rgt.; Vb. i D. $\frac{26}{9}$ 1729, kar. Uk. $\frac{19}{5}$ 1738, vrkl. Uk. $\frac{29}{2}$ 1740, kar. K. $\frac{23}{7}$ 1749, tillige Slt. ved sjællandske hv. Inf.-Rgt. $\frac{10}{4}$ 1753, † 1754.
209. Seedorff, Daniel Ernst, afskediget Kpt. af Inf.; Ing.-Kpt. i D. $\frac{7}{11}$ 1729, kar. Ing.-Mj. $\frac{11}{2}$ 1733, ansat som Gl.-Kvm.-Lt. ved de den tyske Keiser overladte Auxiliairtrp. (den polske Arvefølgekrig) $\frac{24}{2}$ 1734, ved Fæstningsarbejderne i Frederikstad i N. $\frac{17}{12}$ 1736, kar. Ob.-Lt. af Inf. 1737, † 1737 eller i Begyndelsen af 1738.
210. Holek, Albrecht Christoph, Vb. i N. $\frac{9}{12}$ 1729, kar. Uk. $\frac{29}{6}$ 1733, vrkl. Uk. $\frac{19}{3}$ 1734, afgaaet fra F.-E. 1739.
211. v. Eckleff, Johan Nicolai, f. i H., Vb. i N. $\frac{22}{5}$ 1730, kar. Uk. $\frac{29}{6}$ 1733, vrkl. Uk. $\frac{20}{1}$ 1738, kar. K. $\frac{1}{4}$ 1750, vrkl. K. $\frac{3}{3}$ 1751, kar. Ing.-Kpt. $\frac{14}{3}$ 1753, tillige Plt. ved 1ste oplandske nat. Inf.-Rgt. $\frac{16}{5}$ 1753, Plt. ved 3die trondhjemske nat. Inf.-Rgt. $\frac{15}{1}$ 1755, vrkl. Ok. og tillige Kmp.-Chef ved 1ste trondhjemske nat. Inf.-Rgt. $\frac{14}{5}$ 1755, vrkl. Ing.-Kpt. Kar. med Rang som Kpt. af Garden $\frac{21}{3}$ 1759, kar. Ing.-Mj. med Rang som Mj. af Garden $\frac{27}{10}$ 1762, Gl.-Kvm. $\frac{19}{2}$ 1766, paa Ventepenge $\frac{1}{7}$ 1767, Ob.-Lt. af Inf. ved 1ste vesterlenske Rgt. (kgl. Res. $\frac{12}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1769, Ob. af Inf. $\frac{4}{9}$ 1772, Gl.-Kvm. ved de norske Trp. $\frac{18}{2}$ 1773, Kmdt. i de kristiansandske Fæstninger $\frac{1}{7}$ 1774, † $\frac{23}{12}$ 1778.
212. Gebhardt, Hans Georg, Vb. i H. $\frac{4}{12}$ 1730, Uk. $\frac{11}{6}$ 1732, K. $\frac{13}{4}$ 1739, kar. Ok. $\frac{13}{10}$ 1741, † 1747.
213. Meng, Christian, indtraadt i Krigstj. 1716, »Capitaine des armes« ved Ob. von der Lühes Rgt. i N.; Vb. i H. $\frac{23}{1}$ 1732, kar. Uk. $\frac{7}{1}$ 1733, vrkl. Uk. $\frac{16}{4}$ 1734, † 1746.
214. Blix, Jens, Vb. i N. $\frac{4}{6}$ 1732, kar. Uk. $\frac{14}{10}$ 1733, vrkl. Uk. $\frac{13}{6}$ 1738, St.-Kvm. $\frac{2}{8}$ 1743 (kun opført som saadan indtil 1745), Afsked med Bestalling som Kpt. af Inf. $\frac{30}{4}$ 1749.

215. v. Øtken, Johan Rudolph, Søn af C. E. D. v. Øtken (Løbe-Nr. 182), f. 1729, Vb. i H. $^{11}/_6$ 1732, Uk. $^{13}/_4$ 1739, Kpt. og Kmp.-Chef ved oldenborgske nat. Inf.-Rgt. (benævnt oldenborgske nat. Inf.-Btl. fra $^{16}/_{10}$ 1763) $^{5}/_{11}$ 1749, surn. Off. ved sjællandske hv. Inf.-Rgt. $^{14}/_1$ 1756, surn. Mj. med Gage ved oldenborgske nat. Inf.-Rgt. $^{14}/_5$ 1760, paa Ventepenge ved Btl. Ophævelse (kgl. Res. $^{10}/_4$) $^{1}/_6$ 1767.
216. Mateweis, Johan Christopher, kar. Ok. i D. og Lærer i Fortifikation ved Landkd.-Kmp. $^{18}/_6$ 1732— $^{22}/_6$ 1742, Ok. og kar. Ing.-Kpt. $^{11}/_4$ 1740, Afsked $^{17}/_1$ 1747, idet de Off., som bleve forfremmede ved hans Afgang, efter eget Tilbud skulde betale hans Gjæld.
217. v. Lemming, Dionysius (Dines) Sørensen, f. $^{22}/_{10}$ 1714, Vb. i D. $^{29}/_6$ 1733, Uk. $^{31}/_8$ 1736, St.-Kvm. ved de til engelsk Tj. bestemte Auxiliairtrp. $^{13}/_3$ 1741, K. $^{17}/_1$ 1747, kar. Ok. $^{15}/_5$ 1747, kar. Ing.-Kpt. $^{13}/_9$ 1752, tillige Plt. ved Kronprindsens Rgt. $^{27}/_3$ 1754, vrkl. Ok. $^{23}/_1$ 1760, vrkl. Ing.-Kpt. Kar. med Rang som Kpt. af Garden $^{24}/_{12}$ 1760, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $^{29}/_{12}$ 1763 men forbleven til Tj. ved Rgt. som Chef for et Grenaderkmp., atter i Ok. Nr. med sin tidligere Anc. som saadan $^{1}/_5$ 1769, Ing.-Plt. $^{17}/_3$ 1774 med Gage fra $^{1}/_2$ s. A., vrkl. Ing.-Kpt. $^{7}/_{10}$ 1778, † $^{24}/_6$ 1782.
218. Knudsen, Johan, Bgsk. i N. $^{25}/_7$ 1733, afgaaet fra F.-E. 1757.
219. v. Sundt, Christian Ulrich, Søn af M. v. Sundt (Løbe-Nr. 168), f. i Frederikstad i N. $^{7}/_1$ 1720, kar. Vb. i N. $^{14}/_{10}$ 1733, Sgt. ved det ene hv. Inf.-Rgt. i N. $^{2}/_8$ 1737, Kpt. ved sjællandske nat. Inf.-Rgt. $^{14}/_{11}$ 1740, forsat til Livgarden til Fods $^{27}/_1$ 1753, Mj. $^{16}/_{10}$ 1760, Ob.-Lt. $^{28}/_{12}$ 1763, forsat til jyske hv. Inf.-Rgt. $^{19}/_9$ 1764, Ob. og Chef for 2det vesterlenske nat. Inf.-Rgt. $^{21}/_6$ 1769, † $^{25}/_9$ 1775.
220. v. Døderlein, Georg Michael, Landmaaler i Sachsen-Weimar, Uoff. ved Brgd. Schönroths Rgt.; kar. Vb. i N. $^{14}/_{10}$ 1733, vrkl. Vb. $^{19}/_3$ 1734, kar. Uk. $^{20}/_1$ 1738, vrkl. Uk. $^{7}/_3$ 1740, Kpt. ved 1ste aggershusiske Garnisonskmp. og »Informator udi Mathematiquen« ved den fri matematiske Sk. i Kristiania ved dennes Oprettelse $^{16}/_{12}$ 1750, † 1763.
221. v. Rosbach, Tobias, Kd. ved Livgarden til Hest; K. i H. $^{9}/_4$ 1734, kar. Ok. $^{25}/_{10}$ 1737, kar. Ing.-Kpt. $^{9}/_{12}$ 1750, vrkl. Ok. $^{10}/_2$ 1762, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $^{29}/_{12}$ 1763, Ing. ved Trondhjem Fæstning $^{4}/_6$ 1766, † $^{9}/_3$ 1785.
222. v. Münnich(en), Anthon, Vb. i H. $^{16}/_4$ 1734, kar. Uk. og Tilladelse til paa tysk-russisk Side at bivaane Felittoget mod Frankrig i den polske Arvefølgekrig $^{18}/_3$ 1735, Afsked $^{26}/_8$ 1735.
223. v. Witken, Johan Ludolph (Rudolph), kar. Vb. i H. $^{23}/_6$ 1734, vrkl. Vb. $^{23}/_7$ 1734, kar. Uk. og Tilladelse til paa tysk-russisk Side at bivaane Felittoget mod Frankrig i den polske Arvefølgekrig $^{18}/_3$ 1735, vrkl. Uk. $^{2}/_9$ 1735, K. $^{1}/_7$ 1747, kar. Ok. $^{17}/_7$ 1748, tillige Plt. ved slesvigske Inf.-Rgt. $^{6}/_6$ 1753, kar. Ing.-Kpt. $^{13}/_3$ 1756, vrkl. Ok. $^{12}/_5$ 1762, ikke overgaaet til

- Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $29/12$ 1763 men forbleven til Tj. ved Rgt., Kpt. og Kmp.-Chef ved 3die slesvig-holstenske nat. Inf.-Btl. $15/2$ 1769, Afsked med Mj. Kar. $5/4$ 1769.
224. Knopf, Friderich Christian, kar. Vb. i N. $31/12$ 1734, vrkl. Vb. med Uk. Kar. $20/1$ 1738, vrkl. Uk. $23/3$ 1744, kar. Kpt. af Inf. $18/3$ 1752, Plt. ved 2det trondhjemske nat. Inf.-Rgt. $11/7$ 1753, Afsked som Kpt. af Inf. $22/5$ 1754.
225. Kretschmer, Christian, Tornplanter i Citadellet Frederikshavn $22/4$ 1735, Vm. sammesteds $21/12$ 1752, afgaaet 1762.
226. von der Maas (Maes, v. Maas), Johan Friderich, Vb. i H. $26/8$ 1735, forsat som Sgt. til jyske hv. Rgt. $2/8$ 1737, Adj. ved 7de Btl. af Rgt. $10/4$ 1741 og med de danske Trp. i Hannover 1741—42, Plt. $24/2$ 1744, kar. Kpt. $17/12$ 1749, kar. Mj. af Inf. $12/2$ 1755, vrkl. Kpt. $16/5$ 1759, vrkl. Mj. $1/8$ 1759, dispenseret fra al Tj. ved Rgt. $20/10$ 1762, Chef for Landkd.-Kmp. og afgaaet fra Rgt. $7/3$ 1764, Ob.-Lt. af Inf. $20/6$ 1764, forsat til norske Livrgt. $1/5$ 1767, Kmdr. for samme Rgt. $3/7$ 1772, Ob. af Inf. og Kmdt. i Frederiksten $4/9$ 1772, Gl.-Mj. af Inf. $6/12$ 1780, † 1790.
227. v. Müller, Johan Dieterich Philip, Vb. i H. $2/9$ 1735, kar. Uk. $2/7$ 1740, i Felten 1742—43, Uk. Gage $23/8$ 1743, vrkl. Uk. $2/6$ 1746, forsat som Plt. til møenske hv. Inf.-Rgt. (Anc. $18/4$ 1747), $26/4$ 1747, kar. Kpt. $25/3$ 1756, réf. Off. og St.-Kpt. $20/10$ 1762, vrkl. Kpt. $5/10$ 1763, forsat til pløenske hv. Rgt. $19/9$ 1764, forsat til bornholmske Rgt. ved Ophævelsen af pløenske $1/5$ 1767, Mj. ved 2den fyenske Btl. $4/9$ 1772, forsat til 3die slesvig-holstenske Btl. $4/1$ 1773, ikke overgaaet til Art. ved Btl. Indlemmelse i dette og sat paa Ventepenge $1/7$ 1774, Ob.-Lt. paa Ventepenge $3/12$ 1783, Ob. paa Ventepenge $31/7$ 1790, † 1812.
228. Holm, Friderich, Vb. réf. i H. $9/1$ 1736, vrkl. Vb. $6/9$ 1737, kar. Uk. $2/7$ 1740, vrkl. Uk. $27/5$ 1747, Tilladelse til at gaa i fremmed Krigstj. paa 2 Aar $3/1$ 1748, derunder ansat i hollandsk Tj. som Ing.-Lt. og som saadan erholdt forlænget Orlov $21/1$ 1750, samt yderligere Forlængelse i 10 Maaneder December 1752, kar. Ok. $16/6$ 1751, vrkl. K. $16/5$ 1753, Afsked $21/1$ 1756.
229. Switzer, Jørgen, Vb. i D. $12/3$ 1736, kar. Uk. $11/9$ 1739, kar. K. $29/2$ 1740, vrkl. Uk. $4/3$ 1743, St.-Kvm. $23/8$ 1743, † $9/11$ 1744.
230. Gellermann, Christian Ludwig, Vb. réf. i D. $12/3$ 1736, vrkl. Vb. $29/2$ 1740, kar. Uk. med Uk. Gage $23/8$ 1743, vrkl. Uk. $17/1$ 1747, † 1748.
231. Høling, Georg Paul, f. 1703, Uoff. ved jyske nat. Drg.-Rgt.; Vb. i D. $31/8$ 1736, kar. Uk. $29/2$ 1740, Uk. Gage $23/8$ 1743, vrkl. Uk. $20/11$ 1744, kar. K. $23/7$ 1749, tillige Sgt. ved falsterske hv. Inf.-Rgt. $25/4$ 1753, vrkl. K. og Plt. ved holstenske hv. Rgt. $18/12$ 1754, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $29/12$ 1763 men forbleven til Tj. ved Rgt., sandsynligvis † 1764.

232. Terckelsen, Terckel, Vb. réf. i D. $\frac{31}{8}$ 1736, vrkl. Vb. $\frac{20}{11}$ 1744, kar. Uk. $\frac{15}{5}$ 1747, vrkl. Uk. $\frac{7}{8}$ 1748, † 1753.
233. Cornisch, Andreas, Fdk.; opført under F.-E. i N. som réf. Off. af Armeen $\frac{4}{10}$ 1737—1754.
234. Høeg, Voldemar Gustavus, f. 1708, dansk Bgsk. i D. $\frac{18}{10}$ 1737, tillige tysk Bgsk. sammesteds $\frac{3}{12}$ 1742, Rgt.-Kvm. $\frac{12}{8}$ 1750, Afsked $\frac{8}{12}$ 1762, † 1769.
235. v. Cathen, Andreas Georg, tysk Bgsk. i D. og kar. Uk. $\frac{18}{10}$ 1737, kar. K. $\frac{10}{7}$ 1739, beordret til at forrette K. Tj. $\frac{5}{3}$ 1740, vrkl. K. $\frac{3}{12}$ 1742, kar. Ok. $\frac{15}{5}$ 1747, Tilladelse til at bivaane Krigsoperationerne ved den franske Armé i Nederlandene med Pas som Kpt. $\frac{13}{3}$ 1748, kar. Ing.-Kpt. $\frac{21}{10}$ 1750, tillige Plt. ved sjællandske hv. Rgt. $\frac{13}{2}$ 1754—1755, vrkl. Ok. $\frac{25}{10}$ 1755, vrkl. Ing.-Kpt. Kar. med Rang som Kpt. af Garden $\frac{2}{5}$ 1759, kar. Ob.-Lt. af Inf. $\frac{23}{8}$ 1766, kar. Ob. af Inf. (Anc. $\frac{21}{10}$ 1774) $\frac{8}{12}$ 1774, † $\frac{13}{10}$ 1775.
236. v. Sundt, Johan Friderich, Søn af M. v. Sundt (Løbe-Nr. 168), f. 1714, Slt. ved Gl.-Mj. Frølichs hv. Rgt. i N. $\frac{15}{4}$ 1737; tillige Uk. i N. $\frac{20}{1}$ 1738, afgaaet fra F.-E. og ansat som Kpt. og Kmp.-Chef ved 1ste smaalenske nat. Inf.-Rgt. $\frac{14}{2}$ 1744, kar. Mj. af Inf. $\frac{24}{12}$ 1755, Kpt. ved Kongsvinger Art.-Kmp. $\frac{8}{6}$ 1756, paa Ventepenge ved Art.-Kps. Oprettelse $\frac{18}{1}$ 1764, † 1766.
237. v. Holm, Jochim Christian, Vb. i N. $\frac{20}{1}$ 1738, kar. Uk. $\frac{2}{10}$ 1739, vrkl. Uk. $\frac{5}{6}$ 1749, K. $\frac{4}{9}$ 1753, tillige Plt. ved 2det smaalenske nat. Inf.-Rgt. $\frac{22}{5}$ 1754, kar. Ok. med Rang som Kpt. af Inf. $\frac{10}{9}$ 1755, vrkl. Ing.-Kpt. Kar. med Rang som Kpt. af Garden $\frac{3}{10}$ 1759, afgaaet fra F.-E. 1762.
238. v. Krog, Peter Christian, f. 1719 eller 1720, kar. Vb. i N. $\frac{10}{3}$ 1738, vrkl. Vb. $\frac{13}{6}$ 1738, ikke opført som saadan 1747—50, kar. Uk. $\frac{7}{4}$ 1751, vrkl. Uk. $\frac{29}{9}$ 1751, tillige Fdk. ved 2det trondhjemske Rgt. $\frac{29}{6}$ 1754, K. og tillige Plt. ved 3die trondhjemske Rgt. $\frac{14}{5}$ 1755, kar. Ok. med Rang som Kpt. af Inf. $\frac{10}{3}$ 1762, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $\frac{29}{12}$ 1763.
239. de Longueville, Jean Baptiste Descarrieres, surn. Ing.-Kpt. i D. $\frac{12}{5}$ 1738, ansat som Gl.-Kvm.-Lt. ved de til engelsk Tj. bestemte Auxiliairtrp. $\frac{13}{3}$ 1741, vrkl. Ing.-Kpt. $\frac{14}{2}$ 1748, kar. Ob.-Lt. af F. og midlertidig afgaaet fra F. E. $\frac{17}{3}$ 1751, Rang som Mj. af Garden (Anc. $\frac{7}{1}$ 1743) $\frac{28}{2}$ 1753, vrkl. Ing.-Mj. $\frac{25}{10}$ 1755, kar. Ob. af Inf. (Anc. $\frac{4}{3}$ 1750) $\frac{1}{11}$ 1755, Gl.-Mj. af Inf. $\frac{16}{10}$ 1760, tjenestegjørende Ing.-Mj. i D. ved Ing.-Kps. Oprettelse $\frac{29}{12}$ 1763, † 1766.
240. v. Sibrand, Johan Sylvester, kar. K. i D. $\frac{22}{8}$ 1738, Gage som surn. K. $\frac{12}{1}$ 1739, kar. Ok. $\frac{13}{4}$ 1739, vrkl. Ok. $\frac{2}{1}$ 1741, kar. Ing.-Kpt. $\frac{21}{10}$ 1750, vrkl. Ing.-Kpt. Kar. med Rang som Kpt. af Garden $\frac{2}{5}$ 1759, vrkl. Ing.-Kpt. $\frac{23}{1}$ 1760, vrkl. Ing.-Mj. i N. (kgl. Res. $\frac{9}{10}$ 1765) $\frac{1}{1}$ 1766, † 1772.

241. Øttinger, Johan Friderich, surn. Ing.-Kpt. i D. $\frac{1}{12}$ 1738, Afsked $\frac{15}{10}$ 1745.
242. **Erndte, Christian Friderich**, Ob.-Lt. i Kongen af Polens og Kurfyrsten af Sachsens Tj.; tillagt Ob. Kar. og udnævnt til Chef og Gl.-Kvm. for F.-E. i D. ifølge kgl. Res. af $\frac{19}{1}$ 1739, men synes ikke at være kommen hertil, da alle Expeditioner til Etaten bleve stilede til den høistkommanderende Off. ved samme fra Brgd. Häussers (Løbe-Nr. 173) Afgang $\frac{3}{3}$ 1738 til Mj. S. C. v. Geddes (Løbe-Nr. 141) Ansættelse som midlertidig Chef $\frac{30}{11}$ 1739.
243. Werckentin, Hans Hinrich, Vb. eller Vm. i Rendsborg $\frac{19}{1}$ 1739, Uk. $\frac{8}{3}$ 1745, Afsked 1754, † s. A.
244. v. Gedde, Christian, Søn af S. C. v. Gedde (Løbe-Nr. 141), f. i Rendsborg $\frac{23}{5}$ 1729, Vb. i H. $\frac{13}{4}$ 1739¹⁾, forsæt til D. $\frac{18}{6}$ 1745, afgaaet fra F.-E. og Sl. ved falsterske hv. Rgt. $\frac{18}{4}$ 1747, tillige vrkl. K. ved F.-E. i D. med Ok. Kar. og Kpt.-Lt. Rang $\frac{17}{4}$ 1754, Plt. ved falsterske hv. Rgt. $\frac{31}{7}$ 1755, kar. Ing.-Kpt. med Rang som Kpt. af Inf. $\frac{21}{3}$ 1759, vrkl. Ok. $\frac{8}{12}$ 1762, vrkl. Ing.-Kpt. (kgl. Res. $\frac{9}{10}$ 1765) $\frac{1}{1}$ 1766, forsæt til N. $\frac{12}{4}$ 1766, Afsked $\frac{13}{1}$ 1774, † $\frac{31}{10}$ 1798.
245. v. Heyerdahl, Christian, f. paa Rakkestad i Hølands Præstegjeld i N. (døbt $\frac{19}{5}$) 1723, Vb. i N. $\frac{7}{3}$ 1740, afgaaet fra F.-E. og Sl. ved 2det aggershusiske nat. Inf.-Rgt. $\frac{2}{8}$ 1743, Uk. ad interim i N. $\frac{29}{5}$ 1744—1746, Plt. ved krogstadske Kmp. af samme Rgt. $\frac{31}{7}$ 1744, forsæt til hølanske Kmp. $\frac{27}{3}$ 1748, Kpt. og Chef for drøbakske Landeværnskmp. af Rgt. $\frac{22}{9}$ 1751, Chef for urskogske Landeværnskmp. $\frac{16}{2}$ 1752, Chef for hølanske Kmp. af samme Rgt. $\frac{12}{5}$ 1762, kar. Mj. $\frac{28}{2}$ 1770, Sekondmj. $\frac{29}{4}$ 1773, Afsked $\frac{11}{9}$ 1776, tillagt Ob.-Lt. Kar. $\frac{29}{8}$ 1788, Ob. Kar. $\frac{27}{1}$ 1797, † $\frac{24}{1}$ 1802.
246. v. Steuben, Christian Ludwig, fhv. preussisk Ing.-Kpt.; surn. Ing.-Kpt. i H. $\frac{5}{5}$ 1740, Lærer i Fortifikation ved Landkd.-Kmp. $\frac{22}{6}$ 1742— $\frac{30}{10}$ 1756, kar. Ing.-Mj. (Anc. $\frac{31}{3}$ 1751) $\frac{12}{5}$ 1751, afgaaet 1756.
247. Weitzman, (Christian) August Friderich, Vb. réf. i H. $\frac{2}{7}$ 1740, med Auxiliairtrp. i engelsk Tj. som Vlt. $\frac{10}{4}$ 1741, Vb. Gage $\frac{8}{1}$ 1742, forsæt som Fdk. til sjællandske nat. Inf.-Rgt. $\frac{27}{8}$ 1743, Sl. ved falsterske hv. Inf.-Rgt. (Anc. $\frac{18}{4}$ 1747) $\frac{26}{4}$ 1747, Afsked $\frac{22}{4}$ 1750.
248. de Biellart, Johan Ludewig Maximilian, f. 1724, Vb. réf. i H. $\frac{2}{7}$ 1740, vrkl. Kd. ved Landkd.-Kmp. $\frac{12}{8}$ 1740, Kd.-Kpl. $\frac{30}{8}$ 1743, Kd.-Sgt. $\frac{7}{12}$ 1746, Sl. ved falsterske hv. Inf.-Rgt. $\frac{18}{4}$ 1747, kar. Plt. ved samme Rgt. $\frac{18}{9}$ 1754, vrkl. Plt. $\frac{20}{10}$ 1756, Afsked og Bestalling som Ing.-Kpt. $\frac{4}{5}$ 1757, bivaanet Krigsoperationerne i Tyskland (Syvaarskrigen) 1757—62,

¹⁾ Under refererede Sager for 1754 findes en Ansøgning af $\frac{7}{8}$ fra civil Bygmester i Holsten Otto Johan Müller om Tilladelse til at bære Porte d'épée. I Ansøgningen udtales, at han erholdt Ingenieurkapitains Karakter $\frac{23}{11}$ 1739 og Ingenieursmajors $\frac{20}{10}$ 1746; han er ikke opført under Fortifikations-Etaten.

- Ing.-Mj. med Rang som Mj. af Garden og ansat som Felting. under Feltmarskal Grev Saint-Germain (i Anledning af den danske Hærs Mobilisering ved de truende Udsigter til Krig med Rusland 1762) $24/3$ 1762, Kmdt. i Kongsvinger $19/12$ 1764 til sin Død, Ob. af Inf. (Anc. $4/9$ 1772) $31/12$ 1772, Gl.-Mj. af Inf. $6/12$ 1780, forbeholdt Gl.-Lt. Anc. $23/10$ 1789, Gl.-Mj. Gage $19/2$ 1790, Gl.-Lt. af Inf. (Anc. $23/10$ 1789) $3/7$ 1795, † Natten mellem $7/10$ og $8/10$ 1798. — R.* $31/7$ 1790.
249. de Balby, Philippe, f. i Berlin, Ing.-Kpt. i russisk Tj.; surn. Ing.-Kpt. i D. $26/8$ 1740, Tilladelse til at reise til Berlin i 6 Maaneder $18/10$ 1749, Afsked $12/3$ 1750 med Bibehold af Gage indtil $7/4$ s. A., gaaet i preussisk Tj.
250. Rottmann, Christian Christopher, Vb. réf. i H. $24/4$ 1741, Afsked $9/3$ 1744.
251. **de Feignet, Joseph Carl Julien**, f. 1698 eller 1699, i østerrigsk Krigstj.; surn. Ing.-Mj. i D. med Gage $7/1$ 1743, forsat til F.-E. i H. $13/1$ 1744, kar. Ob.-Lt. af F. (Anc. $9/6$ 1751) $27/9$ 1752, Rang som Mj. af Garden (Anc. $7/1$ 1743) $28/2$ 1753, midlertidig Chef for F.-E. i H. $16/2$ 1754, kar. Ob. af Inf. og Chef for F.-E. i H. $29/1$ 1755, Gl.-Kvm. $28/4$ 1756, Gl.-Mj. af Inf. $16/6$ 1762, Chef for Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $29/12$ 1763, Gl.-Lt. af Inf. $26/2$ 1766, † $2/4$ 1771. — R.* $1/10$ 1766.
252. v. Scholten, Friderich Christian, Vb. réf. i D. $25/2$ 1743, vrkl. Vb. $4/3$ 1743, Slt. af Inf. $4/6$ 1745, ved Grenaderkps. $8/10$ 1745, afgaaet herfra 1751.
253. v. Heber, Ulrich Christian, f. i N. 1726 eller 1727, kar. Vb. i N. $6/5$ 1743, vrkl. Vb. $20/4$ 1744, Uk. $1/4$ 1750, K. $29/6$ 1754, tillige Plt. ved søndenfjeldske hv. Rgt. $15/1$ 1755, kar. Ok. med Rang som Kpt. af Inf. $10/3$ 1762, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $29/12$ 1763, men forbleven ved Rgt., Kpt. réf. ved 3die trondhjemske nat. Inf.-Rgt. $1/5$ 1769, Afsked $4/3$ 1773.
254. Neumann, Michael, Vm. i Fredericia $11/11$ 1743, afgaaet 1757.
255. de Constant, Peter, fhv. preussisk Ing.-Kpt.; surn. Ing.-Kpt. i H. (Anc. $18/11$ 1733) $13/4$ 1744, vrkl. Ing.-Kpt. $14/2$ 1746, Rang som Kpt. af Garden (Anc. $13/4$ 1744) $28/2$ 1753, kar. Ing.-Mj. med Rang som Mj. af Garden $31/3$ 1759, † $17/12$ 1760.
256. v. Flinck, Ole (Ole Jacob), f. i Kjøbenhavn $30/4$ 1716, Kd. $22/5$ 1730, vrkl. Kd. $2/6$ 1730, Kd.-Kpl. $9/3$ 1739, Kd.-Sgt. $12/8$ 1740, Slt. ved nordenfjeldske hv. Inf.-Rgt. $31/10$ 1740; Uk. ad interim i N. $29/5$ 1744—1746, Plt. ved Rgt. $13/8$ 1747, kar. Kpt. (uden præjudice for de ældre) $31/3$ 1754, vrkl. Kpt. og Kmp.-Chef $15/9$ 1756, Krigskommissair i det vesterlenske Distrikt med Mj. Kar. af Inf. $14/7$ 1773, 2den Krigskommissair i Aggershus Stift og Opsynshavende ved den matematiske Sk. i Kristiania $20/11$ 1782, fritagen for al Tj. med Bibehold af Gage $3/11$ 1786, tillagt Ob. Kar. $2/3$ 1792, † $14/5$ 1804.

257. Lønborg, Hans, Søn af H. C. Lønborg (Løbe-Nr. 180), Vb. i H. $\frac{12}{7}$ 1745, Uk. $\frac{1}{7}$ 1747, forsat til Fæstningsarbejderne ved Frederikstad i N. $\frac{4}{12}$ 1748, † $\frac{22}{6}$ 1750.
258. v. Detmers, August Hinrich, f. i O., Vlt.; Vb. réf. i H. $\frac{23}{7}$ 1745, vrkl. Vb. $\frac{2}{6}$ 1746, Uk. $\frac{26}{11}$ 1749, tillige Sl. ved slesvigske hv. Rgt. $\frac{11}{7}$ 1753, K. $\frac{21}{1}$ 1756, kar. Ok. med Kpt.-Lt. Rang $\frac{5}{10}$ 1757, kar. Ing.-Kpt. med Rang som Kpt. af Inf. $\frac{17}{3}$ 1762, vrkl. Ok. ved Ing.-Kps. Oprettelse $\frac{29}{12}$ 1763, vrkl. Ing.-Kpt. med Rang som Kpt. af Garden $\frac{2}{4}$ 1766, ved Forundersøgelserne og Anlægget af den slesvig-holstenske Kanal ifølge kgl. Res. af $\frac{5}{5}$ 1774, kar. Ing.-Mj. med Rang som Ob.-Lt. af Inf. $\frac{15}{1}$ 1777, vrkl. Ing.-Mj. $\frac{7}{10}$ 1778, † 1781.
259. Eyffler, Johan Christian, Vlt.; Vb. réf. i H. $\frac{23}{7}$ 1745, vrkl. Vb. $\frac{27}{5}$ 1747, Uk. $\frac{29}{7}$ 1750, tillige Sl. ved oldenborgske hv. Rgt. $\frac{9}{12}$ 1753, kar. K. $\frac{8}{9}$ 1756, Afsked $\frac{11}{5}$ 1757.
260. Høling, Paul, Vlt. ved F.-E. i H.; Vb. réf. $\frac{19}{10}$ 1746, vrkl. Vb. $\frac{1}{7}$ 1747, Uk. $\frac{16}{5}$ 1753, kar. K. $\frac{8}{9}$ 1756, † 1759.
261. v. Juel, Mathias, f. i N. 1721 eller 1722, Vb. i N. $\frac{7}{12}$ 1746, Uk. $\frac{3}{2}$ 1751, tillige Fdk. ved 1ste oplandske Rgt. $\frac{26}{2}$ 1755, K. og Plt. ved 1ste vesterlenske Rgt. $\frac{10}{9}$ 1755, kar. Ok. med Rang som Kpt. af Inf. $\frac{12}{2}$ 1763, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $\frac{29}{12}$ 1763, bestemt til at ansættes som Plt. ved 3die trondhjemske nat. Inf.-Rgt. fra $\frac{1}{5}$ 1769 men ifølge Militair-Etaten ansat som Plt. ved 2det aggershusiske nat. Inf.-Rgt. ($\frac{19}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1769, vrkl. Kpt. ved 2det bergenusiske nat. Inf.-Rgt. $\frac{22}{8}$ 1771, Afsked (kgl. Res. $\frac{17}{2}$) $\frac{1}{4}$ 1786.
262. Rohkohl, Carl Friderich, Vb. i D. $\frac{17}{1}$ 1747, kar. Uk. $\frac{21}{10}$ 1750, vrkl. Uk. og Sl. ved Kronprindsens Rgt. $\frac{15}{8}$ 1753, kar. K. $\frac{12}{2}$ 1755, vrkl. K. og Plt. ved sjællandske hv. Rgt. $\frac{25}{10}$ 1755, † 1759.
263. v. Lüschen, Christian, Bgsk. i H. $\frac{15}{3}$ 1747, kar. Rgt.-Kvm. $\frac{4}{9}$ 1753, Ds. $\frac{22}{2}$ 1764, Uk. $\frac{18}{12}$ 1765, K. $\frac{19}{5}$ 1768, Ing.-Plt. $\frac{17}{3}$ 1774 med Gage fra $\frac{1}{2}$ s. A., † $\frac{2}{5}$ 1775.
264. Tarnow, Julius Michael, Vb. i D. $\frac{15}{5}$ 1747, Afsked med Inf.-Lt. Kar. $\frac{23}{4}$ 1749.
265. v. Gedde, Hans Christopher, Søn af S. C. v. Gedde (Løbe-Nr. 141), f. i O. $\frac{23}{6}$ 1738, Vb. i D. $\frac{7}{8}$ 1748, kar. Uk. $\frac{29}{9}$ 1753, vrkl. Uk. og Sl. ved sjællandske hv. Rgt. $\frac{20}{3}$ 1754, Tilladelse til at bivaane den franske Armés Krigsoperationer (Syvaarskrigen) $\frac{20}{9}$ 1758—1761, kar. K. $\frac{4}{10}$ 1758, vrkl. K. $\frac{10}{10}$ 1759, kar. Kpt. af Inf. $\frac{18}{2}$ 1761, Ok. ved Ing.-Kps. Oprettelse $\frac{29}{12}$ 1763, vrkl. Ing.-Kpt. med Rang som Kpt. af Garden $\frac{19}{5}$ 1768, afgaaet til Bygnings- og Fæstningstj. i N. (Kongsvinger) ifølge Reiseinstruktion af $\frac{12}{4}$ 1769, kar. Ing.-Mj. med Rang som Ob.-Lt. af Inf. $\frac{15}{1}$ 1777, vrkl. Ing.-Mj. $\frac{11}{7}$ 1781, kar. Ob. af Inf. $\frac{9}{12}$ 1785, Gl.-Kvm. ved Gl.-St. for de Trp., der samledes i N., $\frac{22}{8}$ 1788 og deltog i Felttoget i Sverig, Kmdr. for det norske Ing.-Dtch. og Interimskmdt. i Frederikstad $\frac{27}{12}$ 1793—

- $18\frac{1}{3}$ 1802, Gl.-Mj. af Inf. (Anc. $31\frac{1}{7}$ 1790) $12\frac{1}{12}$ 1794, Directeur for Norges geografiske Opmaaling 1796—1802, Gl.-Mj. Gage $16\frac{1}{5}$ 1800, beordret til i Foraaret 1802 at afgaa til Kjøbenhavn som Kmdr. for Ing.-Kps. under Gl. v. Huth (Løbe-Nr. 348) $15\frac{1}{1}$ 1802, Høistbefalende paa Sjælland $24\frac{1}{9}$ —Oktober 1805, Interimskmdt. i Kjøbenhavn $24\frac{1}{9}$ 1805, tillige tildelt Overkmd. over Kjøbenhavns, Citadellets, Trekroners Batteri, Helsingørs og Kronborg Fæstning og Garnisoner samt det borgerlige Inf. og Art., Kongens Livjægerkps. og Kjøbenhavns Brandkps. $7\frac{1}{1}$ 1806, Chef for Ing.-Kps. $16\frac{1}{5}$ 1806, paa Grund af Sygdom entlediget som Kmdt. m. m., medens Ing.-Kps. »forblev under Kronprindsens immediate Overkmd.« $8\frac{1}{5}$ 1807, arresteret $7\frac{1}{11}$ 1807 og af en i Anledning af Kjøbenhavns Kapitulation nedsat Overkrigs-kommission dømt til at have sit Liv forbrudt $16\frac{1}{11}$ 1808, Dommen af Kongen ændret til Afsked i Naade uden Pension $18\frac{1}{1}$ 1809, hans Hustru erholdt ifølge kgl. Res. af $12\frac{1}{2}$ 1809 en aarlig Pension af 1200 Rdl. fra $1\frac{1}{2}$ s. A. at regne, † $9\frac{1}{3}$ 1817. — R.* $22\frac{1}{5}$ 1803 (S. K.* $28\frac{1}{6}$ 1808) ¹⁾.
266. Detharding, Georg Wilhelm, Vb. réf. i D. $13\frac{1}{3}$ 1749, vrkl. Vb. $23\frac{1}{4}$ 1749, Afsked med Inf.-Lt. Kar. $21\frac{1}{4}$ 1751.
267. v. Scheel, Hans Jacob, Søn af H. H. Scheel (Løbe-Nr. 64), f. $23\frac{1}{8}$ 1714, Kd. $10\frac{1}{4}$ 1730, Fdk. réf. ved fyenske hv. Inf.-Rgt. $29\frac{1}{4}$ 1733, med Auxiliairtrp. i tysk Tj. 1734—36, vrkl. Fdk. ved Gl.-Lt. Scholtens (fra 1735 kaldet holstenske) hv. Rgt. $12\frac{1}{3}$ 1734, Sl. $11\frac{1}{3}$ 1735, Plt. ved det ene norske hv. Rgt. $5\frac{1}{7}$ 1737, Kpt. ved det andet norske hv. Rgt. $17\frac{1}{3}$ 1738, kar. Mj. af Inf. $26\frac{1}{10}$ 1746; Ing.-Mj. og Gl.-Kvm.-Lt. i N. $3\frac{1}{5}$ 1749, adjungeret Chefen for F.-E. i N., Gl.-Lt. M. v. Sundt (Løbe-Nr. 168), samt tillagt Gl.-Kvm. Kar. $16\frac{1}{6}$ 1751, Gl.-Kvm. og Chef for F.-E. i N. $9\frac{1}{11}$ 1752, Ob.-Lt. af F. med Rang som Ob.-Lt. af Garden $28\frac{1}{2}$ 1753, Kammerherre 1757, tjenestegjørende Ing.-Mj. i N. ved Ing.-Kps. Oprettelse $29\frac{1}{12}$ 1763— $31\frac{1}{12}$ 1765, Gl.-Mj. af Inf. $17\frac{1}{4}$ 1765, Kmdt. i Frederikstad i N. med Bibehold af havende Gage $29\frac{1}{5}$ 1765, afgaaet fra Ing.-Kps. $31\frac{1}{12}$ 1765, Kmdt. Gage $1\frac{1}{1}$ 1766, † $21\frac{1}{1}$ 1774.
268. v. Schmidt, Gregers, Vb. i N. $5\frac{1}{6}$ 1749, kar. Uk. $29\frac{1}{9}$ 1751, afgaaet fra F.-E. 1755 og ansat som Sl. réf. ved 4de søndenfjeldske nat. Drg.-Rgt., Plt. $7\frac{1}{2}$ 1759, ved Rgt. Ophævelse $1\frac{1}{1}$ 1766 forsat til 2det søndenfjeldske nat. Drg.-Rgt. (i 1783 kaldet smaalenske), Kpt.-Lt. $8\frac{1}{4}$ ($14\frac{1}{4}$) 1772, Kpt. $4\frac{1}{2}$ ($11\frac{1}{2}$) 1773, forbeholdt Mj. Kar. $13\frac{1}{11}$ 1782, Afsked med Mj. Kar. $22\frac{1}{8}$ 1788.
269. Horup, Bertel, ved Sø-Etaten i Glückstadt; Ok. i H. $25\frac{1}{10}$ 1749, afgaaet fra F.-E. 1750.
270. v. Peymann, Christian Friderich Hermann ²⁾, f. i Rothenburg i Hannover $22\frac{1}{5}$ 1732, Vb. i H. $26\frac{1}{11}$ 1749, kar. Uk. $12\frac{1}{4}$ 1755, vrkl. Uk. $11\frac{1}{5}$ 1757, kar. K. $14\frac{1}{2}$ 1759, Tilladelse til at bivaane den franske Armés Krigs-operationer (Syvaarskrigen) $30\frac{1}{8}$ 1759—1762, Lt. ved Rgt. Elsass og deltog

¹⁾ Efter de forandrede Statuter for Dannebrogordenen af $28\frac{1}{6}$ 1808.

²⁾ Efter indhentet Udskrift af Kirkebøgerne i Rothenburg.

- med dette i Kampagnerne 1760—61, vrkl. K. $^{10}/_2$ 1762, kar. Ing.-Kpt. med Rang som Kpt. af Inf. $^{17}/_3$ 1762, »Aide« hos den under Gl.-Feltmarskal Grev Saint-Germain ansatte Felting., Mj. de Biellart (Løbe-Nr. 248), ved Mobiliseringen mod Rusland $^{24}/_3$ 1762, Ok. ved Ing.-Kps. Oprettelse $^{29}/_{12}$ 1763, vrkl. Ing.-Kpt. med Rang som Kpt. af Garden $^{19}/_5$ 1768, fulgt til N. med den kommanderende Gl., Prins Carl af Hessen-Cassel, ifølge Ordre af $^{15}/_{10}$ 1772, ved Forundersøgelserne og Anlægget af den slesvig-holstenske Kanal ifølge kgl. Res. af $^5/_5$ 1774 og senere Medlem af den under $^{17}/_1$ 1787 oprettede Kanalopsyns-Kommission i Rendsborg indtil sin Død, kar. Ing.-Mj. med Rang som Ob.-Lt. af Inf. $^{15}/_1$ 1777, kommanderende Ing.-Mj. i H. $^6/_10$ 1779, vrkl. Ing.-Mj. $^{26}/_2$ 1783, kar. Ob. af Inf. $^9/_12$ 1785, kar. Gl.-Mj. af Inf. (Anc. $^{31}/_7$ 1790) $^{12}/_{12}$ 1794, Gl.-Mj. Gage $^{16}/_5$ 1800, Afsked som Gl.-Lt. (Anc. $^{16}/_5$ 1808) $^8/_2$ 1809, † $^{27}/_4$ 1817. — R.* $^{16}/_{12}$ 1801 (S. K.* $^{28}/_6$ 1808)¹⁾.
271. v. Tuchsén, Johan Friderich, Vlt.; vrkl. Vb. i N. $^1/_4$ 1750, Uk. $^3/_3$ 1751, tillige Slt. ved søndenfjeldske hv. Inf.-Rgt. $^4/_9$ 1753, kar. K. $^{17}/_3$ 1757, vrkl. K. $^6/_1$ 1762, kar. Ok. med Rang som Kpt. af Inf. $^{12}/_2$ 1763, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $^{29}/_{12}$ 1763.
272. v. Døderlein, Michael, Søn af G. M. v. Døderlein (Løbe-Nr. 220), døbt i Aggershus Slotskirke $^{11}/_1$ 1740, Vlt.; kar. Vb. i N. $^1/_4$ 1750, vrkl. Vb. $^3/_2$ 1751, kar. Uk. $^{14}/_5$ 1755, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $^{29}/_{12}$ 1763, Slt. i Art.-Kps. ved dettes Oprettelse $^{18}/_1$ 1764, Plt. $^{23}/_1$ 1765, Informator i Mathematik ved den fri matematiske Sk. i Kristiania med Kar. som Professor matheseos ved Københavns Universitet $^2/_10$ 1765, sandsynligvis † 1786.
273. v. Rosbach, Christian Friderich, f. i H. 1741 eller 1742, Vb. i H. $^{29}/_7$ 1750, kar. Uk. $^{25}/_{11}$ 1756, Uk. $^{12}/_9$ 1759, K. $^{12}/_5$ 1762, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $^{29}/_{12}$ 1763, Plt. ved Prinds Friderichs Rgt. (Anc. $^{12}/_5$ 1762) $^{12}/_9$ 1764, Plt. ved Art.-Kps. $^1/_4$ 1767, Kpt. og Kmp.-Chef ved samme Kps. $^{28}/_1$ 1773 med Gage som saadan fra $^1/_4$ s. A., † $^{31}/_5$ 1782.
274. v. Dyhring, Johan Georg, døbt i Frederikshald $^{15}/_1$ 1733, Vb. i N. $^3/_3$ 1751, kar. Uk. $^{14}/_5$ 1755, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $^{29}/_{12}$ 1763, Slt. ved søndenfjeldske hv. Inf.-Rgt. (Anc. $^{14}/_5$ 1755) $^{12}/_2$ 1766, Plt. (kgl. Res. $^{12}/_4$) $^1/_5$ 1769, Kpt. af Inf. og Vgtm.-Lt. paa Aggershus $^5/_1$ 1775, † $^{28}/_{12}$ 1791.
275. Rickers, Henrich Paulus, Vb. i D. $^{21}/_4$ 1751, Uk. og Slt. ved Prinds Friderichs Rgt. $^{25}/_9$ 1754, afgaaet fra F.-E. 1760.
276. Hilcker, Johan Ludewig Christian, Vm. og Ptm. i København $^{21}/_7$ 1751, afgaaet 1757.
277. v. Tommer, Jens, f. i D., Vb. réf. i N. $^{29}/_9$ 1751, vrkl. Vb. $^9/_5$ 1753, Uk. og tillige Fdk. ved 2det trondhjemske Rgt. $^{14}/_5$ 1755, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $^{29}/_{12}$ 1763, Plt. ved 2det trondhjemske

¹⁾ Efter de forandrede Statuter for Dannebrogordenen af $^{28}/_6$ 1808.

- Inf.-Rgt. $\frac{1}{5}$ 1769, Kpt. af Inf. (»uden præjudice for de ældre«) $\frac{22}{5}$ 1782, † 1785.
278. Kierulff, Lyth Mathias, Vb. réf. i N. $\frac{29}{9}$ 1751, vrkl. Vb. $\frac{9}{5}$ 1753, Uk. $\frac{21}{5}$ 1755, tillige Fdk. ved 1ste oplandske Rgt. $\frac{10}{9}$ 1755, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $\frac{29}{12}$ 1763 men forbleven ved Rgt., Plt. ved 1ste vesterlenske nat. Inf.-Rgt. $\frac{1}{5}$ 1769, afgaaet fra Rgt. i Tidsrummet 1769—74.
279. Junge, Caspar, Vb. réf. i D. $\frac{13}{10}$ 1751, forsæt som Slt. réf. til Garnisonsrgt. i Kjøbenhavn $\frac{29}{9}$ 1753, vrkl. Slt. $\frac{13}{1}$ 1754, afgaaet fra Rgt. 1759.
280. Heldt, Adolph Carl, Vb. réf. i N. $\frac{30}{10}$ 1751, afgaaet fra F.-E. 1756 eller 1757.
281. Peper, Peter Jørgensen, Tornplanter i Citadellet Frederikshavn $\frac{21}{12}$ 1752, Vm. sammesteds $\frac{10}{3}$ 1762, † $\frac{15}{7}$ 1793.
282. de Feignet, Joseph Ignatius, Søn af J. C. J. de Feignet (Løbe-Nr. 251), Vb. i H. $\frac{16}{5}$ 1753, kar. Uk. $\frac{25}{11}$ 1756, kar. K. $\frac{12}{5}$ 1762, vrkl. K. ved Ing.-Kps. Oprettelse $\frac{29}{12}$ 1763, Ing.-Adj. ved Ing.-Kps. med Kar. som Kpt. af Inf. og Rang og Gage som vrkl. Ok. $\frac{31}{7}$ 1765, vrkl. Ing.-Kpt. (tillige Adj.) med Rang som Kpt. af Garden $\frac{19}{5}$ 1768, † $\frac{27}{8}$ 1769.
283. Kay, Martin David, Mtfv. i Rendsborg; kar. Rgt.-Kvm. $\frac{4}{9}$ 1753, Mtsk. i H. $\frac{17}{4}$ 1764, Afsked $\frac{30}{10}$ 1783.
284. v. Sundt, Michael Wilhelm, Søn af M. v. Sundt (Løbe-Nr. 168), f. paa Evje i Rygge Præstegjeld i N. $\frac{12}{6}$ 1729, Fdk. ved Gl.-Mj. Rømelings hv. Inf.-Rgt. i N. $\frac{3}{6}$ 1748, Slt. $\frac{1}{4}$ 1750; K. ved F.-E. i N. og tillige Plt. ved 2det vesterlenske nat. Inf.-Rgt. $\frac{4}{9}$ 1753, kar. Ok. med Rang som Kpt. af Inf. $\frac{31}{7}$ 1755, vrkl. Ing.-Kpt. Kar. med Rang som Kpt. af Garden $\frac{3}{10}$ 1759, † $\frac{19}{10}$ 1759.
285. v. Pflueg, Christian Carl, f. paa Uggerslevgaard paa Fyen $\frac{19}{7}$ 1728, Stud. math.; Vb. i D. $\frac{22}{9}$ 1753, Uk. og Slt. ved falsterske hv. Rgt. $\frac{18}{12}$ 1754, Tilladelse til at bivaane Krigsoperationerne i Syvaarskrigen $\frac{30}{5}$ 1759—1761 og deltog i samme først under Hertug Ferdinand af Brunsvig paa preussisk Side i 1759, dernæst som Adj. dels hos Gl.-Lt. Grev Saint-Germain, dels hos Gl.-Lt. Chevalier du May paa fransk Side, hvor han i 1760 fik Bestalling som Kpt. ved det franske Rgt. Elsass, kar. Plt. ved falsterske hv. Rgt. $\frac{30}{8}$ 1759, vrkl. K. og Plt. $\frac{23}{1}$ 1760, kar. Kpt. af Inf. $\frac{18}{3}$ 1761, »Aide« hos den under Gl.-Feltmarskal Grev Saint-Germain ansatte Felting., Mj. de Biellart (Løbe-Nr. 248), ved Mobiliseringen mod Rusland $\frac{24}{3}$ 1762, beordret til Hjælp for Inspekteuren paa Ladegaarden i Kjøbenhavn under hans Sygdom $\frac{29}{12}$ 1764, afgaaet fra Ing.-Kps. og ansat som Directeur for Frederiks (senere kaldet Christians) Pleiehus (som han selv projekterede og byggede) i Kjøbenhavn $\frac{15}{5}$ 1765, ledede flere Byggearbejder, kar. Mj. af Inf. $\frac{28}{4}$ 1768, sandsynligvis afgaaet som Directeur for Pleiehuset 1784, † 1809.

286. Høyer (Høye, Høeg), Jens Olsen, f. 1718 eller 1719, Vm. i Nyborg $^{20/2}$ 1754, afgaaet ved Fæstningens Nedlæggelse og Fæstningsværkernes Bortsalg ved Auktion $^{13/10}$ 1764, atter ansat, da Fæstningen tilbagekjøbtes og retableredes, (kgl. Res. $^{8/11}$ 1769) $^{1/1}$ 1770, † $^{21/7}$ 1795.¹⁾
287. Pflueg, Bendix Ludvig, sandsynligvis Broder til C. C. v. Pflueg (Løbe-Nr. 285), Vb. i D. $^{20/3}$ 1754, kar. Uk. $^{25/10}$ 1755 forsat til de vestindiske Øer som Musketer paa Grund af »slet Levemaade og uanstændig Opførsel« ifølge kgl. Ordre af $^{2/6}$ 1757 og midlertidig sat i Forvaring i Citadellet Frederikshavn, Afsked som Plt. og K. $^{1/8}$ 1759.
288. Hauch, Barthold, f. i D. $^{25/5}$ 1727, Off. siden 1745; Ok. i N. og tillige vrkl. Kpt. ved 2det bergenusiske nat. Inf.-Rgt. $^{14/6}$ 1754, i fransk Tj. 1757—61, vrkl. Ing.-Kpt. Kar. med Rang som Kpt. af Garden $^{21/3}$ 1759, Kmp.-Chef ved søndenfjeldske hv. Rgt. og vrkl. Ing.-Mj. Kar. med Rang som Mj. af Garden $^{6/1}$ 1762, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $^{29/12}$ 1763 men forbleven ved Rgt., Ob.-Lt. ved nordenfjeldske hv. Inf.-Rgt. $^{1/5}$ 1769, Kmdr. for 5te jyske nat. Btl. $^{20/3}$ 1771, Ob. af Inf. $^{4/9}$ 1772, paa Ventepenge ved Btl. Indlemmelse i delmenhorst'ske Rgt. $^{19/1}$ 1775, Afsked af mil. Tj. og udnævnt til Amtmand over Dueholm m. fl. Amter (kgl. Res. $^{21/6}$) $^{1/7}$ 1780, † $^{2/3}$ 1802.
289. Hartung, Johan Michael, Uoff. ved jyske hv. Rgt.; Vb. eller Vm. i Rendsborg $^{18/9}$ 1754, kar. Uk. $^{16/2}$ 1757, afgaaet 1759.
290. de Saint-Guedal (St.-Quedal), Henri Charles, i fransk Krigstj.; Ing.-Mj. i H. og kar. Ob.-Lt. af Inf. $^{29/1}$ 1755, † 1761.
291. Larsen, Thron, Vm. i Aggershus $^{7/5}$ 1755, afgaaet 1763.
292. v. Krogh, Christian, f. i N. 1735 eller 1736, Uk. réf. i N. $^{21/5}$ 1755, Uk. og tillige Landeværns-Slt. ved 1ste smaalske nat. Inf.-Rgt. $^{19/11}$ 1757, Slt. med Plt. Kar. ved nordenfjeldske hv. Inf.-Rgt. $^{12/4}$ 1758, kar. Kpt. af Inf. $^{19/1}$ 1763, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $^{29/12}$ 1763, Plt. i Art.-Kps. ved dettes Oprettelse $^{18/1}$ 1764, Kpt.-Lt. $^{24/10}$ 1764, † $^{21/6}$ 1765.
293. v. Gottberck, Hans Balthazar, f. i N. $^{2/10}$ 1732, Landkd. $^{13/8}$ 1747, Kd.-Kpl. $^{5/12}$ 1753, Kd.-Sgt. $^{30/4}$ 1755; Uk. i D. og Slt. ved holstenske hv. Rgt. $^{10/7}$ 1755, Tilladelse til at bivaane den franske Armés Krigsoperationer (Syvaarskrigen) $^{30/8}$ 1759, K. $^{22/10}$ 1760, kar. Ing.-Kpt. med Rang som Kpt. af Inf. (Anc. $^{24/3}$ 1762) $^{7/4}$ 1762, afgaaet fra Rgt. 1764, vrkl. Ok. (kgl. Res. $^{9/10}$ 1765) $^{1/1}$ 1766, vrkl. Ing.-Kpt. $^{5/10}$ 1769, kar. Ing.-Mj. med Rang som Ob.-Lt. af Inf. (Anc. $^{1/8}$ 1778) $^{25/11}$ 1778, Kammerherre $^{9/12}$ 1783, kar. Ob. af Inf. $^{16/1}$ 1789, afgaaet fra Ing.-Kps. paa Ventepenge $^{8/11}$ 1793, † $^{5/10}$ 1809.

1) $^{4/2}$ 1785 ansattes som »Adjunctus og Successor« under Høyer Gartner Christian Orrup (Orup), som døde $^{1/5}$ 1795, hvorefter Gartner Paul Gregorius Rasmussen udnævntes i hans Sted $^{5/6}$ 1795. Sidstnævnte blev Voldmester ved Høyers Død og døde $^{30/9}$ 1802.

294. v. Peymann, Hinrich Ernst, Broder til C. F. H. v. Peymann (Løbe-Nr. 270), f. i Rothenburg i Hannover $^{22/5}$ 1737¹⁾, Musketer ved Dronningens Rgt.; Vb. réf. i H. $^{13/8}$ 1755²⁾, kar. Uk. $^{25/11}$ 1756, vrkl. Vb. $^{11/5}$ 1757, Tilladelse til at bivaane den franske Armés Krigsoperationer (Syvaarskrigen) $^{8/10}$ 1760—1762, »Aide« hos den under Gl.-Feltmarskal Grev Saint-Germain ansatte Felting., Mj. de Biellart (Løbe-Nr. 248), ved Mobiliseringen mod Rusland samt kar. Ing.-Kpt. med Rang som Kpt. af Inf. $^{24/3}$ 1762, K. ved Ing.-Kps. Oprettelse $^{29/12}$ 1763, Ok. $^{2/4}$ 1766, vrkl. Ing.-Kpt. Kar. med Rang som Kpt. af Garden $^{30/5}$ 1770, Medlem af Overbygningsdir. $^{9/}$ 1771, vrkl. Ing.-Kpt. $^{13/5}$ 1772, Medlem af Defensionskommissionen $^{6/1}$ 1777, kar. Ing.-Mj. med Rang som Ob.-Lt. af Inf. (Anc. $^{1/8}$ 1778) $^{30/9}$ 1778, Gl.-Kvm. i D. (fra $^{15/3}$ 1780) $^{5/2}$ 1783, kar. Ob. af Inf. $^{16/1}$ 1789, vrkl. Ing.-Mj. $^{27/12}$ 1793, tillige Kmdt. i Citadellet Frederikshavn $^{22/8}$ 1794—1807, Gl.-Mj. af Inf. $^{2/1}$ 1795, erholdt Overkmd. ved Ildebrande i Kjøbenhavn $^{10/6}$ 1796, afgaaet fra Ing.-Kps. og ansat som 3die mil. Deputeret i Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet $^{18/11}$ 1796, i Gl.-Mj. H. C. v. Geddes (Løbe-Nr. 265) Sted overdraget Overkmd. over Kjøbenhavns, Citadellets, Trekroners Batteri, Helsingørs og Kronborg Fæstning og Garnisoner samt det borgerlige Inf. og Art., Kongens Livjægerkps. og Kjøbenhavns Brandkps. $^{8/5}$ 1807, overtaget hele Kmd. over Sø- og Landdefensionen under Kjøbenhavns Beleiring $^{11/8}$ 1807, saaret ved et Udfald fra Citadellet til Classens Have $^{31/8}$ 1807, arresteret $^{7/11}$ 1807 og af en i Anledning af Kjøbenhavns Kapitulation nedsat Overkrigskommission dømt til at have Ære, Liv og Gods forbrudt og hans Gods at konfiskeres $^{16/11}$ 1808, Dommen af Kongen ændret til Afsked uden Tilladelse til at bære Uniform og Felttegn og indtil videre med Ophold indenfor Citadellet Frederikshavns Volde $^{18/1}$ 1809, benaadet og løsladt $^{28/1}$ 1809, Pension fra $^{1/1}$ 1816 (vgl. Res. $^{14/8}$ s. A.), † $^{28/1}$ 1823. — R.* $^{16/12}$ 1801 (S. K.* $^{28/6}$ 1808)³⁾.
295. Lerche, Georg Flemming, f. i Kristiania $^{9/2}$ 1734, Landkd. $^{15/5}$ 1747, Kd.-Kpl. $^{11/12}$ 1754; Uk. i D. og Slt. ved Kronprindsens Rgt. $^{8/11}$ 1755, Afsked $^{4/1}$ 1758.
296. v. Oppen, Hans, Uk. réf. i N. med Drg.-Uoff. Gage $^{29/11}$ 1755, vrkl. Uk. $^{6/1}$ 1762, Kpt. af Armeen (»uden præjudice for nogen«) $^{15/12}$ 1762, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $^{29/12}$ 1763, vrkl. Kpt. ved 2det smaalenske nat. Inf.-Rgt. $^{22/8}$ 1771, fulgt med de nat. Artillerister til Art.-Kps. i N. efter Ordre af $^{24/2}$ 1774, Afsked med Mj. Kar. $^{30/1}$ 1789, † $^{28/2}$ 1808.

¹⁾ Efter indhentet Udskrift af Kirkebøgerne i Rothenburg.

²⁾ I Militair-Etaten 1755—56 findes blandt afskedigede og karakteriserede Officerer, som ikke vare i virkelig Tjeneste, opført under Kapitainer til Fods: forrige Fontainemester og karakteriseret Overkondukteur Johann Mathias Beyer, Afsked som Ingenieurkapitain $^{13/8}$ 1755; han er ikke opført under Fortifikations-Etaten.

³⁾ Efter de forandrede Statuter for Danebrogordenen af $^{28/6}$ 1808.

297. v. Clasen, Christian, f. i Lage i Mecklenborg 1718, studerede i Rostock, Sgt. ved jyske hv. Inf.-Rgt., Fdk. réf. ved Rgt. $12\frac{1}{2}$ 1742, Adj. $\frac{6}{9}$ 1743, vrkl. Fdk. $24\frac{1}{2}$ 1744, Sgt. $\frac{1}{4}$ 1744, Plt. $19\frac{1}{4}$ 1752; Tilladelse til at gaa i fransk Tj. og derhos tillagt Kar. som Ok. af F. $\frac{4}{8}$ 1756, gjorde Tj. i Syvaarskrigen som Kpt. réf. ved Ob. Baron v. Bergs Rgt. 1756—62, kar. Ing.-Kpt. med Rang som Kpt. af Livrgt. $\frac{4}{5}$ 1757, vrkl. Ing.-Kpt. i H. med Rang som Kpt. af Garden $\frac{2}{12}$ 1761, tillige Gl.-Adj. hos Gl.-Feltmarskal Grev Saint-Germain $\frac{16}{3}$ 1762, vrkl. Ing.-Mj. med Rang som Mj. af Garden $13\frac{1}{5}$ 1772, Chef for norske Ing.-Dtch. 1772—93, ledede Økonomien ved Norges geografiske Opmaaling fra dennes Stiftelse i 1773, Ob.-Lt. af Inf. $\frac{16}{8}$ 1775, kar. Ob. af Inf. (Anc. $\frac{20}{1}$ 1779) $\frac{31}{3}$ 1779, 1ste Direktør ved Opmaalingen 1780, Gl.-Mj. af Inf. $\frac{4}{7}$ 1788, Enedirektør ved Opmaalingen 1788—95, deltog i Felttoget i Sverig 1788, afgaaet fra Ing.-Kps. $\frac{27}{12}$ 1793, † $\frac{5}{1}$ 1796¹⁾.
298. Peltz, Johan Gottfried, Murmester ved F.-E. i N. $\frac{15}{9}$ 1756, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $\frac{29}{12}$ 1763²⁾.
299. v. Brehmer, Gerhard Anton, f. i Flensborg $\frac{6}{6}$ 1732, Landkd. $\frac{17}{6}$ 1747, Kd.-Kpl. $\frac{10}{4}$ 1753, Kd.-Sgt. $\frac{11}{12}$ 1754; vrkl. Uk. i H. og Sgt. ved jyske hv. Rgt. med Tilladelse til at gaa i fransk Tj. (Syvaarskrigen) $\frac{25}{11}$ 1756, kar. K. $\frac{12}{5}$ 1762, kar. Kpt. af Inf. $\frac{4}{8}$ 1762, ved Fæstningsarbejder paa Gottorp $\frac{30}{3}$ 1763, forsat til samme Rgt. som Plt. (Anc. $\frac{26}{10}$ 1763) $\frac{7}{12}$ 1763, Kpt. ved 1ste slesvig-holstenske nat. Inf.-Btl. $\frac{15}{2}$ 1769, overgaaet til møenske ($\frac{28}{1}$ 1785 kaldet oldenborgske) Inf.-Rgt. ved Btl. Indlemmelse i samme $\frac{1}{7}$ 1774, forsat til lollandske ($\frac{28}{1}$ 1785 kaldet holstenske) Inf.-Rgt. ved dettes Oprettelse $\frac{1}{10}$ 1778, kar. Mj. af Inf. (Anc. $\frac{21}{10}$ 1774) $\frac{28}{11}$ 1781, 3die Mj. $\frac{19}{12}$ 1788, Sekondmj. $\frac{11}{12}$ 1789, Premiermj. $\frac{18}{6}$ 1790, Ob.-Lt. af Inf. (Anc. $\frac{28}{5}$ 1790) $\frac{31}{7}$ 1790, Afsked med Ob. Kar. $\frac{29}{4}$ 1795, † $\frac{30}{11}$ 1802.
300. Hansen, Jørgen, Vm. og Ptm. i Kjøbenhavn $\frac{2}{3}$ 1757, sandsynligvis † 1799³⁾.
301. de Feignet, Johan Carl Christoph, Søn af J. C. J. de Feignet (Løbe-Nr. 251), f. i Rendsborg 1740 eller 1741, Uk. réf. i H. $\frac{11}{5}$ 1757, vrkl. Vb.

1) Clasen angives i flere Skrifter at være bleven Ridder (Storkors) af Dannebrog ved sin Afgang i 1793. Undersøgelser i de kongelige Ordners Kapitel samt i Arkiverne have ikke bekræftet dette. Der foreligger formentlig en Forveksling med Konferentsraad Peter Hersløb Classen, som udnævntes til Ridder $\frac{11}{11}$ 1793.

2) I Oberstlieutenant H. J. v. Scheels Konduitelister af $\frac{20}{1}$ 1764 for den norske Fortifikations-Etat omtales en Tømmermester Jacob Olsen. Han er ikke opført i Militair-Etaten, men er sandsynligvis bleven ansat efter G. Betsman (Løbe-Nr. 192) i 1763 og er ikke overgaaet til Ingenieurkorpset.

3) I Militair-Etaterne 1774—1800 anføres, at Augustinus Rømer er adjungeret Voldmester J. Hansen «cum spe succedenti» $\frac{28}{2}$ 1777. Da Voldmesterpladsen $\frac{5}{7}$ 1799 blev besat med Gartner Baumann, og Rømer døde 1799, formenes Hansen ogsaa at være død samme Aar.

- med Uk. Gage $\frac{12}{9}$ 1759, kar. K. $\frac{12}{5}$ 1762, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $\frac{29}{12}$ 1763, Slt. ved Art.-Kps. ved dettes Oprettelse $\frac{18}{1}$ 1764, Plt. ved samme Kps. $\frac{30}{5}$ 1764, forsat til Ing.-Kps. som Ok. $\frac{22}{8}$ 1768, Ing.-Plt. $\frac{17}{3}$ 1774 med Gage fra $\frac{1}{2}$ s. A., vrkl. Ing.-Kpt. $\frac{26}{10}$ 1775, kar. Ob.-Lt. af Inf. (Anc. $\frac{31}{7}$ 1790) $\frac{15}{5}$ 1795, afgaaet fra Ing.-Kps. paa Ventepenge og udnævnt til Ob. af Inf. og Kmdt. i Frederiksort $\frac{10}{6}$ 1803, Afsked $\frac{18}{8}$ 1807, † $\frac{4}{4}$ 1816.
302. v. Lønborg, Hans, f. i D., Vb. i D. $\frac{22}{6}$ 1757, vrkl. Uk. $\frac{10}{10}$ 1759, kar. K. $\frac{23}{2}$ 1763, vrkl. K. $\frac{11}{9}$ 1765, vrkl. Ok. $\frac{19}{5}$ 1768, vrkl. Ing.-Kpt. $\frac{17}{3}$ 1774 med Gage fra $\frac{1}{2}$ s. A., kar. Ob.-Lt. af Inf. (Anc. $\frac{25}{1}$ 1788) $\frac{5}{6}$ 1789, kar. Ob. af Inf. $\frac{25}{1}$ 1793, vrkl. Ing.-Mj. $\frac{2}{12}$ 1796, Gl.-Mj. af Inf. $\frac{15}{1}$ 1802, † $\frac{27}{8}$ 1802.
303. Delile, Jean Etienne Jandin, surn. Uk. i D. $\frac{24}{8}$ 1757, vrkl. Uk. $\frac{25}{1}$ 1758, Tilladelse til at bivaane den franske Armés Krigsoperationer (Svvaarskrigen) $\frac{28}{2}$ 1759, K. (paa Uk. Gage) $\frac{8}{12}$ 1762, sandsynligvis forbleven i fransk Tj. som Lt. ved et Sveitserrgt.
304. Hass, Lorentz, Vm. i Fredericia $\frac{5}{10}$ 1757, afgaaet 1764.
305. v. Wegener, Wilhelm Theodorus, f. i Eutin $\frac{8}{3}$ 1724, Student i Brunsvig 1743, Amtssekretair i Trittau 1745, Lærer i Fortifikation ved Landkd.-Kmp. $\frac{30}{10}$ 1756— $\frac{21}{11}$ 1767; kar. Ok. med Rang som Kpt.-Lt. $\frac{20}{10}$ 1757, kar. Ing.-Mj. med Rang som Ob.-Lt. af Inf. $\frac{23}{8}$ 1766, ansat ved Prinds Carl af Hessens Hof 1768, Hofintendant i Kjøbenhavn 1770—72, Medlem af Overbygningsdir. $\frac{9}{9}$ 1771, Gl.-Direkteur over Landmaalingen i Hertugdømmerne Slesvig og Holsten samt tillagt Gl.-Mj. Navn og Rang $\frac{21}{9}$ 1773, ved Forundersøgelserne og Anlægget af den slesvig-holstenske Kanal 1774—1784, Chef for Landkd.-Kmp. $\frac{18}{2}$ 1785 til sin Død, Medlem af Kommissionen angaaende Sorø Akademi $\frac{27}{4}$ 1787, Anc. som Gl.-Mj. af Inf. (fra $\frac{18}{2}$ 1785) med samme Rang som Gl.-Mj.-Klassen $\frac{30}{11}$ 1787, Deputeret i Admiralitets- og Kommissariats-Kollegiet $\frac{23}{1}$ 1789, tillige Overopsynet med Hofholdningen 1791, † $\frac{11}{5}$ 1792. — R.* $\frac{31}{7}$ 1790.
306. Abildgaard, Jens, Bgsk, i N. $\frac{14}{12}$ 1757, kar. Rgt.-Kvm. $\frac{12}{9}$ 1759, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $\frac{29}{12}$ 1763, Mtsk. i Frederikstad og Frederiksten $\frac{7}{8}$ 1764, vrkl. Rgt.-Kvm. og Auditeur ved 1ste smaalske nat. Inf.-Rgt. $\frac{1}{5}$ 1769, Gl.-Auditeur $\frac{28}{11}$ 1781, 2den Krigskommissair i Aggershus Stift $\frac{3}{11}$ 1786, Afsked $\frac{30}{1}$ 1789, † $\frac{29}{12}$ 1792.
307. v. Gedde, Salomon, Søn af S. C. v. Gedde (Løbe-Nr. 141), f. i Kjøbenhavn $\frac{10}{2}$ 1748, Vb. réf. i D. $\frac{25}{1}$ 1758, vrkl. Vb. $\frac{10}{10}$ 1759, vrkl. Uk. $\frac{23}{1}$ 1760, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $\frac{29}{12}$ 1763, Slt. ved Art.-Kps. med havende Anciennetet ved dettes Oprettelse $\frac{18}{1}$ 1764, Plt. $\frac{18}{12}$ 1765, Kpt. $\frac{21}{7}$ 1773, kar. Mj. $\frac{5}{12}$ 1788, vrkl. Mj. $\frac{28}{5}$ 1790, kar. Ob.-Lt. $\frac{12}{6}$ 1795, Kmdr. for Art.-Dtch. i H. $\frac{2}{7}$ 1796, Kmdr. for Art.-Kps. under Gl. v. Huth (Løbe-Nr. 348) $\frac{15}{1}$ 1802, Ob. af Inf. $\frac{10}{6}$ 1803, afgaaet fra Art.-Kps. og ansat som Kmdt. i Frederikstad i N. $\frac{15}{3}$ 1805, Gl.-Mj.

- (Anc. $\frac{30}{6}$ 1808) $\frac{28}{1}$ 1809, † (8 Dage før sidstnævnte Udnævnelse) $\frac{20}{1}$ 1809¹⁾.
308. v. Eggers, Johan Jobst, Sgt. ved jyske hv. Inf.-Rgt.; Uk.-réf. i H. $\frac{1}{2}$ 1758, kar. K. $\frac{12}{5}$ 1762, vrkl. K. $\frac{3}{7}$ 1765, deserteret $\frac{4}{7}$ 1765 og en anden udnævnt i hans Sted $\frac{11}{9}$ 1765 (Løbe-Nr. 323).
309. v. Lobedanz, Ægidius, Vb. réf. i H. $\frac{17}{5}$ 1758, kar. Uk. (Anc. $\frac{17}{5}$ 1758) samt Tilladelse til at bivaane den franske Armés Krigsoperationer (Syvaarskrigen) $\frac{23}{7}$ 1760—1762, kar. K. $\frac{12}{5}$ 1762, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $\frac{29}{12}$ 1763, Slt. ved Art.-Kps. $\frac{30}{5}$ 1764, vrkl. Plt. (Anc. $\frac{12}{5}$ 1762) $\frac{29}{8}$ 1765, Kpt. og Chef for et af de ifølge kgl. Res. af $\frac{27}{5}$ 1773 for Throndhjem oprettede Garnisonskmp. $\frac{1}{7}$ s. A., afgaaet herfra og sat paa Ventepenge $\frac{16}{3}$ 1775, Afsked med Mj. Kar. $\frac{2}{7}$ 1784.
310. v. Ziemer, Terkel, Lærling; kar. Vb. i D. $\frac{25}{5}$ 1758, vrkl. Vb. $\frac{23}{1}$ 1760, Uk. $\frac{27}{2}$ 1760, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $\frac{29}{12}$ 1763, Slt. ved norske Livrgt. til Fods (Anc. $\frac{27}{2}$ 1760) $\frac{19}{9}$ 1764, kar. Plt. ved samme Rgt. $\frac{1}{5}$ 1769, Afsked $\frac{4}{10}$ 1771, atter antaget til Tj. og ansat som Plt. ved 2den sjællandske nat. Btl. (Anc. $\frac{1}{5}$ 1769) $\frac{4}{9}$ 1772 fra $\frac{1}{10}$ s. A. at regne, ved Btl. Indlemmelse i norske Livrgt. $\frac{1}{7}$ 1774 atter til Tj. som Plt. ved dette Rgt., vrkl. Plt. $\frac{12}{3}$ 1777, kar. Kpt. $\frac{16}{5}$ 1781, St.-Kpt. (Anc. $\frac{16}{5}$ 1781) $\frac{11}{7}$ 1781, Afsked $\frac{11}{2}$ 1785.
311. Schultze, Johan, Vb. eller Plakmester i Rendsborg $\frac{25}{5}$ 1758, afgaaet 1759.
312. Hoffmann, Johan Balthazar, Vb. og Planteur i Rendsborg $\frac{21}{3}$ 1759, † 1798.
313. v. Sibrand, Joachim Henrich, kar. Vb. i D. $\frac{18}{4}$ 1759, vrkl. Vb. $\frac{27}{2}$ 1760, Uk. $\frac{22}{10}$ 1760, fuld Gage $\frac{8}{12}$ 1762, vrkl. K. $\frac{11}{9}$ 1765, Ok. $\frac{1}{5}$ 1769, Kpt. og Chef for et af de ifølge kgl. Res. af $\frac{27}{5}$ 1773 oprettede Garnisonskmp. (2det) i Bergen $\frac{1}{7}$ s. A., Afsked $\frac{11}{8}$ 1786.
314. v. Haxthausen, Woldemar Ernst, f. i Kjøbenhavn $\frac{18}{6}$ 1742, Landkd. $\frac{19}{8}$ 1750, Kd.-Kpl. $\frac{24}{11}$ 1757, Kd.-Sgt. $\frac{30}{8}$ 1758; tillige kar. Uk. $\frac{5}{12}$ 1759, Uk. réf. i D. (Anc. $\frac{5}{12}$ 1759) $\frac{1}{7}$ 1761, vrkl. Uk. $\frac{8}{12}$ 1762, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $\frac{29}{12}$ 1763.
315. v. Vogel, Christian Friderich, Musketer ved jyske hv. Rgt.; kar. Sgt. og Ds. i H. $\frac{6}{5}$ 1760, Afsked $\frac{30}{11}$ 1763, Ds. ved Ing.-Kps. $\frac{22}{2}$ 1765, Uk. $\frac{11}{9}$ 1765, † 1765.
316. v. Sonne, Hans Møller, f. paa Sjælland 1741 eller 1742, Lærling; Vb. i D. $\frac{22}{10}$ 1760, kar. Uk. $\frac{2}{2}$ 1763, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $\frac{29}{12}$ 1763, Slt. ved Art.-Kps. (Anc. $\frac{2}{2}$ 1763) $\frac{30}{5}$ 1764, Plt. $\frac{7}{11}$ 1770, forsat til 1ste Garnisonskmp. i Bergen ved dettes Oprettelse (kgl. Res. $\frac{27}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1773, Afsked fra Kmp. som Art.-Lt. $\frac{25}{8}$ 1773.

¹⁾ Generalmajor S. v. Gedde's Dødsdag angives noget forskjellig. Ifølge Enkens Bekjendtgjørelse om Dødsfaldet i Dansk Statstidende af 27de Marts 1809 døde han 20de Januar 1809, hvilket ogsaa stemmer med norske Familieoptegnelser.

317. v. Falbe, Ferdinand (Friderich) Wilhelm, f. i Kjøbenhavn $11/1$ 1745, Lærling; Vb. réf. i D. $22/10$ 1760, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $29/12$ 1763, i Udlandet 1764, Kpt. ved sjællandske (fra $4/2$ 1768 kaldet Kronprinds Friderichs) Inf.-Rgt. (ved Kjøb af et Kmp. for 3000 Rdl. foruden at betale Formandens, Kpt. Desroches, Gjæld, 600 Rdl.) $5/7$ 1764, kar. Mj. af Inf. (Anc. $21/10$ 1774) $4/4$ 1781, 3die Mj. ved Rgt. $26/11$ 1783, Sekondmj. $1/3$ 1785, Premiermj. $25/1$ 1788, Ob.-Lt. (Anc. $28/5$ 1790) $25/6$ 1790, Ob. af Inf. $29/12$ 1797, afgaaet fra Rgt. og indtil videre overtaget Kmd. over Prinds Friderichs Rgt. $15/1$ 1802, Chef for danske Livrgt. til Fods $25/2$ 1803, Gl.-Mj. af Inf. $10/6$ 1803, Interimskmdt. og Brg.-Chef under Kjøbenhavns Forsvar 1807, afgaaet fra Rgt. og udvævent til 2den mil. Deputeret i Gl.-Kommissariats-Kollegiet $2/2$ 1809, 1ste mil. Deputeret sammesteds $29/3$ 1814, † $16/4$ 1814. — R.* $28/1$ 1813.
318. v. Lemvig, Christen Sørensen, Vb. réf. i D. $27/5$ 1761, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $29/12$ 1763, Uk. $3/7$ 1765, K. $1/5$ 1769, Ing.-Plt. $17/3$ 1774 med Gage fra $1/2$ s. A., kar. Kpt. af Inf. $11/6$ 1777, vrkl. Ing.-Kpt. $28/5$ 1790, Afsked $7/6$ 1793, renoncerede paa Pension $6/4$ 1810.
319. v. Höserich, Johan Georg, Vb. réf. i D. $27/5$ 1761, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $29/12$ 1763, Sgt. ved pløenske hv. Rgt. $15/5$ 1765, forsat til Prinds Friderichs Rgt. $4/9$ 1765, Plt. $6/10$ 1773, forsat til Kronprinds Friderichs Rgt. $6/4$ 1775, à la suite ved Rgt. $1/10$ 1778, forsat til danske Livrgt. til Fods $10/4$ 1779, kar. Kpt. $18/12$ 1782, St.-Kpt. $18/5$ 1787, Afsked som Mj. $24/10$ 1788, † $3/6$ 1818.
320. v. Lemming, Jens Zeuthen, f. $9/12$ ($25/12$) 1744, Vb. réf. i D. $27/5$ 1761, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $29/12$ 1763, Kpt. ved holstenske hv. Rgt. (ved Kjøb af Kpt. J. G. v. Dillebens Kmp. for 3000 Rdl.) $30/1$ 1765, forsat til Kronprinds Friderichs Rgt. som Grenaderkpt. (med Anc. som saadan $25/3$ 1773) $14/4$ 1779, kar. Mj. (Anc. $21/10$ 1774) $14/1$ 1784, 3die Mj. $15/2$ 1788, Sekondmj. $11/12$ 1789, Premiermj. $3/9$ 1790, kar. Ob.-Lt. (Anc. $28/5$ 1790) $18/3$ 1791, vrkl. Ob.-Lt. og forsat til Prinds Friderichs Rgt. $20/11$ 1795, forsat til sjællandske Inf.-Rgt. $16/5$ 1800, Ob. $15/1$ 1802, Chef for Marinergt. ved dettes Oprettelse $10/6$ 1803, Gl.-Mj. $15/2$ 1805, Brg.-Chef under Kjøbenhavns Forsvar 1807, Afsked $20/11$ 1807, † $8/12$ 1825.
321. v. Eckleff, Hinrich Christopher, Søn af J. N. v. Eckleff (Løbe-Nr. 211), f. i N. 1745 eller 1746, Vb. og Uk. réf. i N. med Uoff. Gage ved 2det trondhjemske nat. Inf.-Rgt. $10/3$ 1762, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $29/12$ 1763, vrkl. Uk. $2/4$ 1766, K. $1/5$ 1769, Ing.-Plt. $17/3$ 1774 med Gage fra $1/2$ s. A., kar. Kpt. af Inf. $11/6$ 1777, vrkl. Ing.-Kpt. med Rang som Mj. af Inf. $26/2$ 1783, kar. Ob.-Lt. af Inf. (Anc. $31/7$ 1790) $30/9$ 1796, † Natten mellem $14/6$ og $15/6$ 1797.
322. v. Selmer, Johan Henrich, f. i N. (døbt i Modum $29/4$) 1746, Vb. og Uk. réf. i N. med Uoff. Gage ved 1ste aggershusiske nat. Inf.-Rgt. $10/3$ 1762, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $29/12$ 1763 men

- ansat ved nordenfjeldske Inf.-Rgt. som Sgt. (Anc. $\frac{10}{3}$ 1762), Plt. ved 1ste aggershusiske nat. Inf.-Rgt. $\frac{1}{5}$ 1769, fulgte med de nat. Artillerister til Art.-Kps. i N. efter Ordre af $\frac{24}{2}$ 1774, Kpt.-Lt. ved Rgt. $\frac{17}{3}$ 1786, Kpt. og Kmp.-Chef $\frac{4}{1}$ 1788, † $\frac{7}{11}$ 1788.
323. v. Kauffmann, Balthasar Nicolaus¹⁾, f. i Slesvig 1747, studerede paa Gymnasiet i Altona; Vb. réf. i H. $\frac{7}{7}$ 1762, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $\frac{29}{12}$ 1763, Uk. $\frac{11}{9}$ 1765 (paa Betingelse af at han holdt Frederiksort Garnisonskmp. skadesløs for det ved K. Johan Jobst v. Eggers's, Løbe-Nr. 308, Desertion lidte Tab af indkasserede Munderingspenge til Beløb 156 Rdl. 5 Sk.), K. $\frac{1}{5}$ 1769, Ing.-Slt. $\frac{17}{3}$ 1774 med Gage fra $\frac{1}{2}$ s. A., vrkl. Plt. $\frac{24}{5}$ 1775, kar. Kpt. af Inf. $\frac{27}{3}$ 1789, vrkl. Ing.-Kpt. Kar. $\frac{20}{9}$ 1793, Overopsynsmand ved den holstenske Kanal og afskediget med Tilladelse til at bære Armeens Uniform og Felttegn $\frac{14}{3}$ 1794, tillagt Prædikant af Mj. $\frac{3}{3}$ 1797, † 1821.
324. v. Ørbeck, Jens Thomsen, f. i Nyborg, Uoff. ved Prinds Friderichs Rgt., Ds. med Vb. Kar. hos den under Gl.-Feltmarskal Grev Saint-Germain ansatte Felting., Mj. de Biellart (Løbe-Nr. 248), ved Mobiliseringen mod Rusland $\frac{24}{3}$ 1762; Vb. i H. $\frac{28}{3}$ 1762 med Gage fra $\frac{14}{9}$ s. A., Uk. ved Ing.-Kps. Oprettelse $\frac{29}{12}$ 1763, vrkl. K. $\frac{7}{4}$ 1766, Ok. $\frac{5}{10}$ 1769, Ing.-Plt. $\frac{17}{3}$ 1774 med Gage fra $\frac{1}{2}$ s. A., vrkl. Ing.-Kpt. Kar. med Rang som Mj. af Inf. $\frac{14}{6}$ 1780, vrkl. Ing.-Kpt. $\frac{11}{7}$ 1781, kar. Ob.-Lt. af Inf. (Anc. $\frac{31}{7}$ 1790) $\frac{30}{9}$ 1796, † $\frac{6}{4}$ 1800.
325. Engelhardt, Friderich, Bgsk. ved F.-E. i D. og kar. Rgt.-Kvm. af Inf. $\frac{8}{12}$ 1762, ikke overgaaet til Ing.-Kps. ved dettes Oprettelse $\frac{29}{12}$ 1763, Bgsk. ved Ing.-Kps. $\frac{17}{4}$ 1764, † $\frac{1}{8}$ 1766.
326. v. Hoff, Engelbrecht Hansen, f. i N. 1739, Fdk. réf. ved 4de sønden-fjeldske nat. Drg.-Rgt. $\frac{2}{4}$ 1760; Ds. og Sekretair hos Ob.-Lt. v. Scheel (Løbe-Nr. 267) i N. $\frac{28}{3}$ 1764, K. $\frac{19}{5}$ 1768, Ing.-Plt. $\frac{17}{3}$ 1774 med Gage fra $\frac{1}{2}$ s. A., kar. Kpt. af Inf. (Anc. $\frac{1}{7}$ 1773) $\frac{10}{11}$ 1774, vrkl. Ing.-Kpt. med Rang som Mj. af Inf. $\frac{17}{7}$ 1782, deltog i Felttoget i Sverig 1788, kar. Ob.-Lt. af Inf. (Anc. $\frac{31}{7}$ 1790) $\frac{30}{9}$ 1796, Directeur for Norges geografiske Opmaaling 1802—10, Ob. af Inf. og Kmdr. for norske Ing.-Dtch. $\frac{10}{6}$ 1803, afgaaet fra Ing.-Kps. og udnævnt til Gl.-Mj. (Anc. $\frac{30}{6}$ 1808) samt Kmdt. paa Bergenhus $\frac{13}{1}$ 1809, † $\frac{27}{11}$ 1811.
327. Hassing, Christian, Mtfv.; Mtfv. i Kjøbenhavn $\frac{17}{4}$ 1764, † $\frac{2}{10}$ 1787.
328. Berens, Leonhard, Mtsk. ved Aggershus Fæstning $\frac{17}{4}$ 1764, † 1764.
329. v. Wunder, Hans Zacharias Otto, f. 1716, til Tj. ved Art. fra 1732, kar. Fyrværker i H. $\frac{23}{5}$ 1753, vrkl. Fyrværker $\frac{26}{5}$ 1757, kar. Stykjunker

1) Ifølge en trykt Beretning samt nogle i den Kauffmann'ske Familie beroende Optegnelser skal en Kapitain Friedrich Wilhelm v. Kauffmann have gjort Tjeneste under Beleiringen af Tønningen 1714 og være død som dansk Ingenieurkapitain 1724; han er ikke opført under Fortifikations-Etaten.

- ¹⁷/₃ 1762, vrkl. Sl. ²³/₆ 1762, Afsked fra Art.-Kps. ¹⁹/₂ 1764; Mtsk. ved Trondhjem Fæstning ¹⁹/₉ 1764, Afsked ⁷/₇ 1797.
330. Røsch, Christian Friderich, Mtsk. ved Frederikstad og Frederiksten Fæstninger ²⁹/₈ 1765, † ³¹/₁₂ 1774.
331. v. Bergsøe, Andreas Friderich, Ds. ved Ing.-Kps. ¹¹/₉ 1765, Uk. ¹⁹/₅ 1768, Ing.-Sl. ¹⁷/₃ 1774 med Gage fra ¹/₂ s. A., Plt. ¹¹/₇ 1781, † ²⁰/₇ 1787.
332. Richter(n), Paul Ludvig, Musketer ved Dronningens Livrgt., afgiven til Hjælp for Mj. v. Dilleben (Løbe-Nr. 201) ved et Opmaalingsarbejde ved Elben ²¹/₉ 1762; Ds. i H. ¹⁸/₁₂ 1765, Afsked 1774.
333. Goenner, Johann Franciscus, 2den Bgsk. ved Ing.-Kps. ⁵/₇ 1766, † 1789.
334. v. Suckow, Christoph Henrich, f. i Rendsborg ²⁵/₁₁ 1749¹⁾, Landkd. ²¹/₁₁ 1759, Kd.-Kpl. ⁷/₇ 1764; Uk. (Anc. ⁵/₇ 1766) ¹/₅ 1769, K. ⁵/₁₀ 1769, Ing.-Sl. ¹⁷/₃ 1774 med Gage fra ¹/₂ s. A., vrkl. Plt. ²⁶/₁₀ 1775, kar. Kpt. af Inf. ²⁷/₃ 1789, vrkl. Ing.-Kpt. Kar. ²⁰/₉ 1793, vrkl. Ing.-Kpt. (paa Plt. Gage) ²⁶/₉ 1794, fuld Gage ⁵/₂ 1796, Ing.-Mj. ¹⁰/₆ 1803, Ob.-Lt. af Inf. ⁹/₃ 1804, Kmdr. ved Ing.-Kps. ¹⁶/₅ 1806, deltog i Kjøbenhavns Forsvar 1807, Ob. (Anc. ³⁰/₆ 1808) og Chef for Ing.-Kps. ⁸/₂ 1809, Medlem af Defensionskommissionen ²³/₄ 1809, Gl.-Mj. ²⁸/₁ 1812, † ²/₉ 1818. — R.* ²⁸/₁ 1811, D. M.* ³¹/₇ 1815.
335. v. Czernickow, Hans Jacob, f. i Citadellet Frederikshavn ²³/₅ 1749, Landkd. réf. ²⁷/₁ 1759, Kd. ²⁷/₄ 1763, Kd.-Kpl. ⁵/₇ 1766; Uk. (Anc. ⁵/₇ 1766) ¹/₅ 1769, kar. K. ¹³/₅ 1772, ved forskellige topografiske Opmaalinger i N. 1773—75, Ing.-Sl. ¹⁷/₃ 1774 med Gage fra ¹/₂ s. A., vrkl. Plt. ⁷/₁₀ 1778, ved Anlægget af den slesvig-holstenske Kanal 1783—84, deltog i Felttoget i Sverig 1788, kar. Kpt. af Inf. ²⁷/₃ 1789, vrkl. Ing.-Kpt. Kar. ²⁰/₉ 1793, vrkl. Ing.-Kpt. (paa Plt. Gage) ²⁶/₉ 1794, fuld Gage ²/₁₂ 1796, ansat under den kommanderende Gl. i Nørrejylland 1801, Ing.-Mj. ¹⁰/₆ 1803, kar. Ob.-Lt. af Inf. ⁹/₃ 1804, kar. Ob. af Inf. (Anc. ³⁰/₆ 1808) og Kmdr. for holstenske Ing.-Dtch. (kaldet holstenske Ing.-Brg. fra ²⁵/₅ 1809) ²²/₂ 1809, forbeholdt Gl.-Mj. Anc. ²⁸/₁ 1812, Gl.-Mj. (Anc. ²⁸/₁ 1812) og Interimskmdt. i Glückstadt ²³/₉ 1813, ledede som saadan Fæstningens Forsvar ¹⁵/₁₂ 1813—⁵/₁ 1814, da Fæstningen overgav sig, i den Anledning nedsat en Gl.-Krigskommission i Glückstadt ifølge Parolbefaling af ¹³/₂ 1814, Afsked (kgl. Res. ²⁵/₁) ¹/₂ 1816, kasseret med Tab af Gl.-Mj. Kar. og Pension ifølge Kommissionens Dom af ⁹/₅ 1817, Dommen af Kongen ændret til 6 Maaneders Fæstningsarrest i 3die eller strengeste Grad (i Frederiksort) ¹⁸/₇ 1817, † ¹⁴/₁ 1830. — R.* ²⁸/₁ 1813.
336. Smidt, Anders, Vm. i Frederikstad i N. ²⁴/₁ 1767, sandsynligvis † 1804.

¹⁾ Ifølge en Meddelelse i en tjenstlig Skrivelse af ²⁴/₅ 1794 fra Suckow til Oberst Peymann; iøvrigt afvige de forskellige foreliggende Angivelser af Fødselsdag og Fødested indbyrdes.

337. Meer, Carl Gottfried, 2den Bgsk. ved Ing.-Kps. $\frac{7}{2}$ 1767, Kammerraads Kar., afgaaet fra Ing.-Kps. 1782.
338. v. Niebuhr, Carsten, f. i Lüdingworth i Land Hadeln i Hannover $\frac{17}{3}$ 1733, Bondesøn, studerede fra sit 22de Aar først i Hamborg og senere i Göttingen, fik Tilbud om som Mathematiker og Geograf at følge det Reiseselskab, som Frederik den 5te agtede at sende til Arabien, kom til Kjøbenhavn 1760, Ing.-Lt. Kar. $\frac{19}{12}$ 1760, tiltraadte Reisen til Orienten i Januar 1761 og vendte efter 7 Aars Ophold i Ægypten, Arabien, Indien, Persien og Tyrkiet tilbage til D. 1767; vrkl. Ing.-Kpt. med Rang som Kpt. af Garden $\frac{28}{1}$ 1768, dispenseret fra Tj. ved Kps. for at udarbejde Beskrivelsen af sin orientalske Reise $\frac{6}{2}$ 1768, Medlem af det kgl. storbritaniske Videnskabernes Selskab 1768 (Korrespondent ved samme fra 1760), udgav en Beskrivelse af Arabien og tvende Dele af Reisebeskrivelsen, vrkl. Justitsraad og Landskriver i Søndre Ditmarsken $\frac{6}{4}$ 1778, Afsked af Krigstj. ifølge Generalitets- og Kommissariats-Kollegiets Skrivelse til Ing.-Kps. af $\frac{20}{5}$ 1778 med Bibehold af havende Appointment indtil Begyndelsen af Juli Maaned s. A., vrkl. Etatsraad $\frac{25}{6}$ 1808, † $\frac{26}{4}$ 1815. — R.* $\frac{28}{1}$ 1809.
339. v. Fursmann, Johan, vrkl. Uk. i D. $\frac{19}{5}$ 1768, Sl. ved søndenfeldske Inf.-Rgt. $\frac{4}{3}$ 1773, Afsked med Kpt. Kar. for at gaa i fremmed Krigstj. $\frac{16}{6}$ 1773.
340. v. Heber, Andreas Nicolai, dimitteret Fyrværker; Ds. i N. $\frac{19}{5}$ 1768, Uk. $\frac{1}{5}$ 1769, Ing.-Sl. $\frac{17}{3}$ 1774 med Gage fra $\frac{1}{2}$ s. A., Afsked med Kammerraads Kar. $\frac{12}{3}$ 1777.
341. v. Haffner, Johan Heinrich Wilhelm, f. i Rendsborg $\frac{10}{8}$ 1746, Kpl. ved Prinds Friderichs Rgt.; Uk. $\frac{1}{5}$ 1769, forsat som Sl. til førnævnte Rgt. $\frac{7}{4}$ 1773, Afsked med Kpt. Kar. $\frac{16}{8}$ 1780, udnævnt til Gl.-Adj. ved kgl. Kabinetsordre af $\frac{19}{7}$ 1783, denne Ordre bekræftet ved kgl. Res. af $\frac{30}{7}$ s. A., af hvilken det tillige synes at fremgaa, at han erholdt fornyet Afsked af Militair-Etaten som Gl.-Adj., idet han dog vedblev at fungere som saadan (jfr. kgl. Res. $\frac{17}{9}$ 1784), † 1808.
342. v. Eggers, Johan, Uk. $\frac{1}{5}$ 1769, Afsked $\frac{29}{4}$ 1772.
343. v. Zuber, Ferdinand, f. i Kjøbenhavn 1748, Ds. i D. $\frac{1}{5}$ 1769, Uk. $\frac{5}{10}$ 1769, Ing.-Sl. $\frac{17}{3}$ 1774 med Gage fra $\frac{1}{2}$ s. A., vrkl. Plt. $\frac{17}{7}$ 1782, Kongens Gl.-Adj. $\frac{20}{8}$ 1783, kar. Kpt. af Inf. $\frac{4}{3}$ 1791, vrkl. Ing.-Kpt. (paa Plt. Gage) $\frac{2}{12}$ 1796, fuld Gage $\frac{21}{7}$ 1797, Ing.-Mj. $\frac{10}{6}$ 1803, Ob.-Lt. af Inf. (Anc. $\frac{23}{3}$ 1804) $\frac{15}{3}$ 1805, afgaaet fra Ing.-Kps. (med Behold af Gage som Ventepenge) som Ob. à la suite i Armeen u. Anc. samt ansat som Kmdt. over Hals Skandse, Egense Batteri og Fladstrand Fæstning $\frac{12}{6}$ 1808, Anc. som Ob. à la suite $\frac{9}{10}$ 1809, Afsked $\frac{21}{2}$ 1811, † 1823.
344. v. Wining, Hans Rosing, Ds. i N. $\frac{1}{5}$ 1769, kar. Ing.-Sl. $\frac{17}{3}$ 1774, vrkl. Sl. $\frac{12}{3}$ 1777, † $\frac{20}{10}$ 1786.

345. Creitz, Poul, Mtsk. ved Aggershus Fæstning $\frac{1}{5}$ 1769¹⁾, tillagt Kancelliraads Kar. 1780, † $\frac{4}{9}$ 1798.
346. v. Meyer, Christian Friderich, f. i Hannover, Ds. i D. $\frac{28}{9}$ 1769, Plt. ved fladstrandske Garnisonskmp. $\frac{6}{5}$ 1772, Afsked med Kpt. Kar. $\frac{16}{8}$ 1775.
347. v. Outerloo, Thomas Iver, kar. Uk. $\frac{30}{5}$ 1770, Slt. ved søndenfjeldske Inf.-Rgt. $\frac{4}{3}$ 1773, Afsked $\frac{12}{6}$ 1776.
348. v. Huth, Heinrich Wilhelm, f. i Costewitz i Sachsen efter Udskrift af Kirkebogen²⁾ og en i Rigsarkivet beroende Afskrift af en Kirkebogsnotits $\frac{17}{8}$ 1717 (efter andre Kilder, var han ved sin Død i 1806 94 Aar gammel og skulde være født $\frac{17}{8}$ 1712), studerede paa Gymnasiet i Schleusingen og senere ved Universitetet i Leipzig, Art.-Off. i hessisk Tj. og deltog i hessiske Trp. Felttog fra 1742, blev sandsynligvis s. A. Kpt., var Ob.-Lt. og Chef for et Art.-Kps., som bidrog til Seiren ved Thonhausen 1759, Ob. 1761, Gl.-Mj. og Chef for Ing.-Kps. i hannoveransk Tj. 1762, deltog i talrige Slag og Beleiringer i Resten af Syvaarskrigen, efter denne atter indtraadt i hessisk Tj. og Kmdt. i Hanau 1763, hvor han var Lærer i Krigsvidenskab for Prinds Carl af Hessen-Cassel, kom i Efteraaret 1765 til Kjøbenhavn³⁾, Gl.-Lt. af Inf. i dansk Tj. $\frac{26}{2}$ 1766 (kgl. Res. $\frac{26}{3}$ 1766) med Gage (4000 Rdl. aarlig) fra $\frac{1}{10}$ 1765 (kgl. Res. $\frac{3}{4}$ 1766), beordret til under Gl.-Lt. og »Grand-maitre« ved Art., Prinds Carl af Hessen-Cassel, at gjøre Tj. ved Art. $\frac{2}{4}$ 1766, ansat som »den 2den Person« i

¹⁾ Ifølge Skrivelse af $\frac{29}{3}$ 1769 fra Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet skulde fra $\frac{1}{5}$ s. A. karakteriseret Fændrik ved 2det søndenfjeldske Dragonregiment Friderich Otto v. Scheel ansættes ved Ingenieurkorpset som Underkondukteur. Efter en Skrivelse af $\frac{26}{4}$ s. A. blev imidlertid Scheel efter eget Ønske istedetfor ansat som Sekondlieutenant ved søndenfjeldske hvervede Infanteriregiment fra $\frac{1}{5}$ at regne. Han blev Premierlieutenant $\frac{25}{9}$ 1776 og fik Afsked med Kapitains Karakter $\frac{8}{3}$ 1780 for at ansættes ved Landmaalingen i Norge. $\frac{9}{11}$ 1785 udnævntes han til Amtmand i Stavanger Amt, fra hvilket Embede han afskedigedes $\frac{20}{3}$ 1799; i Statskalenderen opføres han tillige som Kammerjunker. Han var Søn af H. J. v. Scheel (Løbe-Nr. 267), blev født $\frac{15}{7}$ 1748 og døde i Stavanger $\frac{22}{5}$ 1803.

²⁾ Meddelt af Pastor Joh. Hohlfeld i Costewitz $\frac{20}{11}$ 1891.

³⁾ I en allerunderdanigst Forestilling af $\frac{29}{11}$ 1763 fra Generalkrigsdirektoriet indstilledes det, i Anledning af at Kongen havde i Sinde at optage Generalmajor v. Huth i sin Tjeneste som Kommandant af Artillerikorpset, og da det vidstes, at denne var paa Reisen til Danmark, at han undervejs skulde tage Artilleriet i Tøihusene og paa Fæstningsværkerne i Oldenburg, Glückstadt, Rendsborg, Frederiksort, Fredericia, Nyborg og Korsør i Øiesyn; dette approberedes under $\frac{7}{12}$ s. A. Det synes imidlertid, som om Generalmajor v. Huth i Virkeligheden først er kommen hertil i Efteraaret 1765, hvilket ogsaa stemmer med Prinds Carl af Hessens »Memoires de mon temps« (Kjøbenhavn 1861), hvori det udtales, at Prindsen var sammen med Huth i Hanau 1764—65, og at Huth først kom til Kjøbenhavn efter eget Ønske og med Kongens Samtykke i Slutningen af 1765 for at bistaa Prindsen, der var bleven Chef for Artillerikorpset $\frac{31}{7}$ s. A.

Frederik den Store lykønskede efter Sigende den danske Konge til Generalmajor v. Huths Indtrædelse i dansk Tjeneste og gav denne følgende Skudsmaal: »Ein kleiner Huth, aber ein grosser Kopf.«

- Art.-Kps. (saaledes at han under Prindsen af Hessen-Cassels Fraværelse overtog Kmd. over Kps.) $\frac{7}{5}$ 1766, Deputeret i »det høie Krigsraad« $\frac{11}{9}$ 1766— $\frac{9}{3}$ 1767, overtog Dir. for »den nye Indretning til Veienes Forbedring i Danmark« $\frac{12}{9}$ 1766, Gl.-Direkteur for Byggevæsenet $\frac{16}{9}$ 1766, paa Grund af Uenighed med Gl.-Feltmarskal Grev Saint-Germain beordret til at opholde sig i Udlandet med 2000 Rdl. aarlig Pension $\frac{21}{3}$ 1767 og vendt tilbage til Hanau; atter i dansk Tj. som Chef for Art.- og Ing.-Kps. $\frac{16}{9}$ 1771 til sin Død, Deputeret i Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet $\frac{9}{11}$ 1771, Gl. af Inf. $\frac{17}{1}$ 1772, indgav $\frac{9}{4}$ 1772 en ny Plan for Art.-Kd.-Institutet, som approberedes $\frac{22}{4}$ s. A., beordret til N. for at undersøge Fæstningernes samt Kavalleriets og Inf. Tilstand paa Grund af den truende Krig med Sverig ifølge Ordre af $\frac{20}{8}$ 1772 og indtil videre ansat som Gl. ved de norske Trp. $\frac{3}{12}$ s. A., overtog Overkmd. over den norske Armé i den kommanderende Gl., Prindsen af Hessen-Cassels Fraværelse $\frac{17}{4}$ 1773 og $\frac{8}{9}$ 1773— $\frac{29}{12}$ 1774, grundlagde Norges geografiske Opmaaling 1773 og ledede samme til 1805, naturaliseret som dansk Adelsmand $\frac{25}{1}$ 1776, udvirkede Oprettelsen af særskilte Kursus for unge Ing.-Off. ved kgl. Res. $\frac{10}{2}$ 1779, deltog i Hofrevolutionen i Kjøbenhavn 1784 og blev Medlem af Geheime-Statsraadet, Statsminister $\frac{14}{4}$ s. A., ledsagede Kronprindsen paa hans første mil. Rundreise i D. og H. 1787, † $\frac{6}{5}$ 1806 Kl. 2 $\frac{1}{2}$ Nat, ifølge Parolbefaling af $\frac{10}{5}$ 1806 bar samtlige Off. sort Flor om Armen i 8 Dage i Anledning af hans Død. — R.* $\frac{4}{7}$ 1766, R. E.* $\frac{9}{12}$ 1783.
349. v. Rosbach, Friedlieb, Søn af T. v. Rosbach (Løbe-Nr. 221), f. i Glückstadt $\frac{17}{7}$ 1750, Landkd. $\frac{2}{10}$ 1766, Slt. ved Prinds Friderichs Rgt. $\frac{1}{4}$ 1771; Uk. $\frac{7}{4}$ 1773, Ing.-Slt. $\frac{17}{3}$ 1774 med Gage fra $\frac{1}{2}$ s. A., Plt. $\frac{26}{2}$ 1783, kar. Kpt. af Inf. $\frac{4}{3}$ 1791, vrkl. Ing.-Kpt. paa Plt. Gage $\frac{21}{7}$ 1797, fuld Gage $\frac{25}{4}$ 1800, forbeholdt Anc. som Ob.-Lt. af Inf. $\frac{8}{6}$ 1804, kar. Ob.-Lt. af Inf. (Anc. $\frac{8}{6}$ 1804) $\frac{25}{10}$ 1805, vrkl. Ing.-Mj. $\frac{16}{5}$ 1806, Kmdr. for norske Ing.-Dtch. (kaldet norske Ing.-Brg. fra $\frac{25}{5}$ 1809) $\frac{22}{2}$ 1809, kar. Ob. af Inf. $\frac{9}{10}$ 1809, † $\frac{9}{1}$ 1810.
350. v. Kaas, Friderich Julius, f. $\frac{24}{8}$ 1759, Page hos Dronning Juliane Marie 1770; Ing.-Slt. à la suite $\frac{13}{1}$ 1774, studerede i Kjøbenhavn og Kiel, vrkl. Slt. $\frac{24}{5}$ 1775, Inspektion ved Søbatteriernes Opførelse ved Kronborg 1780—Mai 1782, Kammerjunker (fra $\frac{29}{1}$ 1781) $\frac{6}{5}$ 1782, tog juridisk Embedsexamen i Kjøbenhavn $\frac{6}{12}$ 1782, surn. Assessor i Overhofretten i N. $\frac{22}{3}$ 1783, vrkl. Assessor i samme Ret $\frac{5}{11}$ s. A., Afsked fra Ing.-Kps. $\frac{3}{12}$ 1783, midlertidig entlediget fra Overhofretten $\frac{13}{4}$ 1787— $\frac{19}{2}$ 1789, Assessor i Høiesteret $\frac{24}{4}$ 1789, vrkl. Assessor i samme Ret $\frac{30}{10}$ s. A., Afsked fra dette Embede og beskikket til adjungeret og sukkederende Lagmand over Aggershus Lagdømme $\frac{20}{6}$ 1790, Kammerherre og Præsident for Kristiania Bys Magistratur $\frac{30}{11}$ 1792, Gl.-Auditeur i N. og Deputeret af det norske Generalitets- og Kommissariats-Kollegium $\frac{25}{4}$ 1794, Stiftamtmand over Aggershus Stift $\frac{25}{9}$ 1795, Medlem af Feltkommissariatet i N. 1801—2,

Justitiarius i Høiesteret $\frac{5}{3}$ 1802 og tiltraadte dette Embede $\frac{1}{10}$ s. A., Medlem af Dir. for det Classenske Fideikommis $\frac{29}{10}$ 1802, Præsident i det kgl. danske Kancelli $\frac{3}{1}$ 1804, Directeur for Herlufholms Stiftelse $\frac{5}{4}$ 1805 til sin Død. Medlem af Kommissionen angaaende Dannebrogordenens Udvidelse 1806, Æresmedlem af Kunstakademiet $\frac{25}{4}$ 1808, Ordens-Vice-Kansler $\frac{28}{6}$ 1808, Medlem af Regjeringskommissionen i N., midlertidig Stiftsbefalingsmand over Aggershus Stift samt Amtmand over Aggershus Amt $\frac{11}{4}$ 1809, Præsæs for Overkriminalretten i N. $\frac{24}{5}$ 1809, Afsked fra disse Stillinger $\frac{10}{1}$ 1810 og vendt tilbage til Kjøbenhavn som Kancellipræsident, Justitsminister men vedblivende Kancellipræsident $\frac{6}{12}$ 1813, Geheime-Statsminister $\frac{30}{4}$ 1814, tillige Chef for Kjøbenhavns Politivæsen $\frac{22}{8}$ 1815, Medlem af den ved aabent Brev af $\frac{6}{4}$ 1818 nedsatte Kommission til Udarbejdelsen af Oktroi og Reglement for Nationalbanken $\frac{2}{5}$ s. A., som Justitsminister kgl. Bankkommissair i Nationalbanken $\frac{4}{7}$ 1818, Ordens-Kansler $\frac{16}{5}$ 1824, Æresmedlem af det under $\frac{28}{1}$ 1825 stiftede kgl. nordiske Oldskriftselskab $\frac{28}{4}$ s. A., † $\frac{11}{1}$ 1827. — R.* $\frac{22}{5}$ 1803 (S. K.* $\frac{28}{6}$ 1808)¹⁾, D. M.* $\frac{10}{8}$ 1808, Kapitulstegnet $\frac{29}{8}$ 1808, R. E.* $\frac{31}{7}$ 1815.

351. v. Hein, Christian, f. i Cassel 1744, studerede i Helmstädt, Marburg og Göttingen, Sekretair hos Prinds Carl af Hessen-Cassel fra 1766; tillige Ing.-Slt. à la suite $\frac{22}{6}$ 1774, Plt. à la suite $\frac{13}{7}$ 1774, vrkl. Ing.-Slt. $\frac{26}{10}$ 1775, St.-Kpt. ved slesvigske Inf.-Rgt. $\frac{26}{8}$ 1778, vrkl. Kpt. $\frac{25}{2}$ 1785, deltog i Felttoget i Sverig som Adj. hos Feltmarskal Prinds Carl af Hessen-Cassel 1788, kar. Mj. $\frac{11}{12}$ 1789, Sekondmj. $\frac{31}{7}$ ($\frac{13}{8}$) 1790, fuld Gage $\frac{1}{1}$ 1793, Gl.-Adj. hos den kommanderende Gl., Prinds Carl af Hessen-Cassel, og Stabssekretair $\frac{13}{6}$ 1794, Gl.-Krigskommissair i Hertugdømmet Slesvig $\frac{2}{8}$ 1799, † $\frac{25}{1}$ 1826. — R.* $\frac{28}{1}$ 1810.
352. Petersen, Lorenz, Ds. i H. $\frac{17}{8}$ 1774, Afsked $\frac{22}{5}$ 1789.
353. Helleberg, Martinus, Sgt. ved søndenfeldske Inf.-Rgt.; Mtsk. ved Frederikstad og Frederiksten Fæstninger i N. $\frac{23}{2}$ 1775 (efter 40 Aars Tj. ved Militair-Etaten), † $\frac{7}{2}$ 1777.
354. v. Rawert, Jørgen Henrich, f. i Kristiania $\frac{16}{8}$ 1751, Uoff. ved aggershusiske nat. Rgt. 1766, Kd. ved den mil. matematiske Sk. i Kristiania 1773; Ds. i D. $\frac{13}{9}$ 1775 med Gage fra $\frac{1}{3}$ s. A., kar. Slt. af Inf. (Anc. $\frac{1}{12}$ 1775) $\frac{12}{6}$ 1776, Ing.-Slt. $\frac{7}{10}$ 1778, Professor 1783, Lærer i Matematik ved ovennævnte Sk. $\frac{29}{9}$ 1786, vrkl. Plt. $\frac{7}{9}$ 1787, afgaaet fra Lærerposten $\frac{5}{2}$ 1790, Stadskondukteur i Kjøbenhavn $\frac{26}{3}$ 1790 til sin Død, holdt Forelæsninger (ledsagede af praktiske Øvelser) over mil. Landmaaling for Kjøbenhavns Garnisons Off. 1790—1800, Lærer for Prindserne Frederich og Christian af Hessen 1791, udgav »Dansk Krigsbibliothek«, senere »Dansk Krigsmagasin« 1794—1800, Professor i Matematik ved Akademiet

¹⁾ Efter de forandrede Statuter for Dannebrogordenen af $\frac{28}{6}$ 1808.

- for de skønne Kunster 1800, Medlem af Administrationen for Bygningsvæsenet under Rentekammeret (med Sæde og Stemme i dette, naar Bygningssager foretoges) 1802—7, Justitsraad $\frac{1}{7}$ 1807, Lærer i civil Bygningskunst ved Ing.-Kps. Læreinstitut $\frac{10}{5}$ 1808—1815, kar. Gl.-Krigskommissair med Tilladelse til at bære Armeens Feltegn $\frac{16}{6}$ 1808, Intendant ved Brolægningsvæsenet i Kjøbenhavn $\frac{12}{7}$ 1811— $\frac{15}{9}$ 1812, † $\frac{14}{7}$ 1823.
355. v. Krieger, Adolph Friderich, f. i Kjøbenhavn $\frac{3}{2}$ 1766, Søkd.; Ing.-Slt. à la suite $\frac{12}{2}$ 1777, vrkl. Slt. $\frac{26}{2}$ 1783, kar. Plt. $\frac{1}{5}$ 1789, kar. Kpt. af Inf. $\frac{19}{8}$ 1791, vrkl. Plt. $\frac{9}{8}$ 1793, kar. Ing.-Kpt. $\frac{25}{4}$ 1800, vrkl. Ing.-Kpt. $\frac{10}{6}$ 1803, deltog i Kjøbenhavns Forsvar 1807, kar. Ob.-Lt. af Inf. (Anc. $\frac{5}{3}$ 1808) $\frac{13}{4}$ 1808, vrkl. Ing.-Mj. i H. $\frac{22}{2}$ 1809, forbeholdt Ob. Anc. $\frac{16}{5}$ 1811, Ob. (Anc. $\frac{16}{5}$ 1811) $\frac{25}{1}$ 1813, Kmdr. for holstenske Ing.-Brg. $\frac{23}{9}$ 1813, tillige Interimskmdt. i Glückstadt $\frac{17}{2}$ — $\frac{15}{4}$ 1814, sat à la suite i Armeen paa Ventepenge (kgl. Res. $\frac{25}{1}$) $\frac{1}{2}$ 1816, Kmdt. i Frederiksort $\frac{17}{9}$ 1817, forbeholdt Gl.-Mj. Anc. $\frac{1}{11}$ 1828, Gl.-Mj. (Anc. $\frac{1}{11}$ 1828) $\frac{1}{4}$ 1832, Afsked $\frac{18}{3}$ 1834, † $\frac{6}{9}$ 1839.
356. v. Kaas, Friderich (Friderich Wilhelm), f. i Kjøbenhavn (døbt $\frac{22}{8}$) 1768, Vlt. ved Sø-Etaten; Ing.-Slt. à la suite $\frac{12}{2}$ 1777, Slt. ved Art.-Kmp. i Trankvebar $\frac{15}{8}$ 1787, Plt. 1791, Kpt.-Lt. $\frac{18}{3}$ 1795, Kpt. af Inf. $\frac{14}{9}$ 1804, Chef for Art.-Kmp. $\frac{30}{1}$ 1805, Mj. af Inf. $\frac{31}{7}$ 1807, sandsynligvis afgaaet, da Kolonien okkuperedes af Englænderne 1808, men opførtes endnu i Statskalenderen for 1813 som Chef for Art.-Kmp..
357. Hassing, Heilig, Broder til Mtfv. C. Hassing (Løbe-Nr. 327) ved Kjøbenhavns Fæstning, Mtsk. ved Frederikstad Fæstning i N. $\frac{26}{2}$ 1777, adjungeret Broderen $\frac{15}{7}$ 1785, afløst denne som Mtfv. $\frac{2}{10}$ 1787, Afsked $\frac{16}{6}$ 1797, † $\frac{6}{6}$ 1808.
358. v. Rosbach, Friderich, sandsynligvis Broder til F. v. Rosbach (Løbe-Nr. 349), f. i Glückstadt 1751, Vlt. ved 1ste trondhjemske Rgt.; Ds. i N. $\frac{26}{3}$ 1777, kar. Slt. af Inf. $\frac{8}{4}$ 1778, vrkl. Ing.-Slt. $\frac{17}{12}$ 1783, kar. Plt. $\frac{17}{6}$ 1791, vrkl. Plt. $\frac{13}{3}$ 1794, kar. Kpt. af Inf. $\frac{14}{8}$ 1795, vrkl. Ing.-Kpt. $\frac{10}{6}$ 1803, Afsked $\frac{24}{5}$ 1805.
359. v. Recke, Diderich Adolph, f. paa Gaarden Øster Krogen i Holts Præstegjeld i N. $\frac{24}{10}$ 1755, Art.-Kd. i Kristiania $\frac{1}{7}$ 1774, Slt. i Art. $\frac{1}{10}$ 1775; Ing.-Slt. $\frac{7}{10}$ 1778, Landmaaler 1784, Landinspektør $\frac{5}{7}$ 1785, afgaaet fra Ing.-Kps. og sat à la suite i Armeen for uafbrudt at kunne vedblive Opmaalings- og Udskifteforretningerne i Frederiksborg og Kronborg Amter $\frac{27}{1}$ 1786, kar. Kpt. af Inf. $\frac{10}{6}$ 1791, kar. Mj. af Inf. $\frac{25}{4}$ 1800, Kmdr. for 8de Btl. af nordre sjællandske Landeværnsrgt. $\frac{20}{3}$ 1801, udraadt af Landeværnet og ansat som Mj. à la suite ved Ing.-Kps. (Anc. $\frac{1}{4}$ 1800) $\frac{4}{1}$ 1808, kar. Ob.-Lt. af Inf. (Anc. $\frac{30}{3}$ 1808) $\frac{13}{4}$ 1808, Ob. $\frac{16}{5}$ 1811, sat à la suite i Armeen (kgl. Res. $\frac{25}{1}$) $\frac{1}{2}$ 1816, † $\frac{3}{10}$ 1816. — R.* $\frac{28}{1}$ 1809.

360. v. Ramm, Hans Hinrich, f. i Grue Præstegjeld i N. $17/2$ 1758, Styk-junker i Art.; Ds. i N. $7/10$ 1778, kar. Ing.-Slt. (Anc. $10/2$ 1777) $26/7$ 1780, vrkl. Ing.-Slt. $11/7$ 1781, kar. Plt. $7/9$ 1787, vrkl. Plt. $26/3$ 1790, kar. Kpt. af Inf. $19/8$ 1791, vrkl. Ing.-Kpt. paa Plt. Gage $25/4$ 1800, fuld Gage $18/9$ 1801, anlagt Batterierne ved Brevig og Svelvigen 1801, kar. Ob.-Lt. af Inf. (Anc. $5/3$ 1803) $13/4$ 1808, Ing.-Mj. (Anc. $23/6$ 1808) $22/2$ 1809, Kmdr. for norske Ing.-Brg. $25/1$ 1810, Ob. $16/5$ 1811, Interimskmdt. paa Aggershus 1814, forbleven i N. og udslettet af Armeens Lister $10/8$ 1814, Afsked af dansk Tj. $5/5$ 1815. — I norsk Tj.: Gl.-Mj. $13/2$ 1815, Afsked $29/6$ 1815, † $22/2$ 1827.
361. v. Fischer, Lorentz, f. i Kjøbenhavn $2/4$ 1761, Landkd. réf. $13/8$ 1772, Kd.-Kpl. $19/5$ 1779, Kd.-Sgt. $6/6$ 1781, Kommandersgt. ved Landkd.-Kmp.; vrkl. Ing.-Slt. (Anc. $19/5$ 1779) $17/7$ 1782, Afsked $9/5$ 1788.
362. v. Hirsch, Patroclus, Kpl. ved søndenfjeldske Inf.-Rgt., Elev paa den mathematiske Sk. i Kristiania; Ds. i N. $11/7$ 1781, kar. Ing.-Slt. $23/7$ 1783, vrkl. Slt. $1/12$ 1786, afgaaet fra Ing.-Kps. med Kar. som Kpt. af Inf. og ansat som Lærer i Matematik og Tegning ved førnævnte Sk. $5/2$ 1790, Mj. af Inf. $29/11$ 1805, Afsked $11/3$ 1808, atter ansat af Prinds-Regenten i norske Ing.-Brg., »saalænge disse Conjuncturer vedvare«, og rangerende efter Mj. B. d'Aubert (Løbe-Nr. 367) $5/3$ 1814, ikke overgaaet til norske Ing.-Kps., † $16/10$ 1828.
363. Tæger, Johan Friderich, Fdk. med Slt. Kar. ved Prinds Friderichs Rgt. $9/3$ 1763, vrkl. Slt. $26/10$ 1763, Afsked med Kar. som vrkl. Krigsraad $6/11$ 1765; 2den Bgsk. i D. $19/6$ 1782, † $18/6$ 1800.
364. Neuhaus, Johan Henrich, Hjælpeskriver ved holstenske Ing.-Dtch.; Mtsk. i H. $30/10$ 1783, † $24/8$ 1797.
365. v. Krag, Rasmus, f. paa Gaarden Øye i Surendalen i Trondhjems Stift $9/8$ 1763, Elev paa den mathematiske Sk. i Kristiania og senere paa Art.-Institutet i Kjøbenhavn, Bombarder af Art.-Kps.; Ds. og kar. Ing.-Slt. i N. $11/2$ 1784, vrkl. Slt. $1/12$ 1786, i østerrigsk (Valenciennes Beleiring under Prindsen af Koburg) og preussisk Krigstj. 1793, i hollandsk Tj. og ansat som Vlt. à la suite ved Prindsen af Oraniens Gl.-St. samt senere som Ing. og Aide-Gl.-Kvm. i Felttogene 1793—95 (Affairene ved Menin $13/9$ 1793, Maubeuge $14/10$ s. A., Cambrai og Landreue $18/4$ og $20/4$ 1794, Gosselie, Jumes og Fleurus $3/6$ og $16/6$ s. A., Kanalen mellem Mecheln og Löwen $15/7$ s. A. o. s. v.), kar. Plt. $14/3$ 1794, kar. Kpt. af Inf. $14/8$ 1795, vrkl. Plt. $5/2$ 1796, Ing. ved Nyborg og Korsør Fæstninger April 1797— $23/3$ 1801, Gl.-Kvm.-Lt. $1/6$ 1798, Adj. hos den kommanderende Gl. i Fyen $13/3$ 1801 — Begyndelsen af 1808, tillige Ing. ved Nyborg Fæstning $19/9$ 1801— $7/2$ 1804, anlagt Knudshoved Batteri 1801, vrkl. Ing.-Kpt. $10/6$ 1803, Gl.-Kvm.-Lt. ved Troppesamlingen i Rendsborg $22/6$ —September 1803, Ing. ved Glückstadt Fæstning $9/5$ — $13/10$ 1804, Gl.-Kvm.-Lt. ved Trp. i H. $11/10$ 1805— $19/11$ 1806, kar. Mj. af Inf. $16/10$ 1807, Gl.-Kvm.-Lt. ved Gl.-Kvm.-St. med Kar. som Ob.-Lt. af Inf. $20/1$ 1808 (Parolbefaling $6/3$

- 1808), Kmdr. for danske Ing.-Dtch. (kaldet danske Ing.-Brg. fra $\frac{25}{5}$ 1809) $\frac{22}{2}$ 1809, Medlem af Kjøbenhavns Vandkommission $\frac{12}{4}$ 1809, kar. Ob. af Inf. $\frac{25}{7}$ 1810, Høistkommanderende for Kjøbenhavns Brandkps. i Ildbrandstilfælde $\frac{16}{1}$ 1811— $\frac{1}{12}$ 1834, Ob.-Lt. af Ing.-Kps. (kgl. Res. $\frac{25}{1}$) $\frac{1}{2}$ 1816, Chef for Ing.-Kps. $\frac{4}{9}$ 1818, Gl.-Mj. $\frac{29}{12}$ 1821, kar. Gl.-Lt. af Inf. $\frac{24}{10}$ 1836, † i Kjøbenhavn $\frac{3}{1}$ 1838. — R.* $\frac{28}{1}$ 1812, D. M.* $\frac{28}{10}$ 1817, K.* $\frac{25}{5}$ 1826, S. K.* $\frac{1}{8}$ 1829.
366. Bing, Friederich Christian, Staldmester; Mtsk. ved Frederikstad Fæstning i N. $\frac{12}{8}$ 1785, † $\frac{9}{8}$ 1802.
367. d'Aubert, Benoni (Benoit), f. i Kjøbenhavn $\frac{4}{8}$ 1768, Sl. à la suite i Armeen $\frac{7}{1}$ 1785; Ing.-Sl. à la suite $\frac{3}{3}$ 1786, vrkl. Sl. (Anc. $\frac{3}{3}$ 1786) $\frac{7}{9}$ 1787, deltog i Trianguleringen til den første Kystmaaling i Strækningen Stat til Frederikshald i N. 1790—1800, kar. Plt. $\frac{23}{10}$ 1795, vrkl. Plt. $\frac{2}{12}$ 1796, Ing. i Kristiansand 1800—6, kar. Ing.-Kpt. $\frac{10}{6}$ 1803, vrkl. Ing.-Kpt. $\frac{24}{2}$ 1804, ved Ing.-Dtch. i D. 1806—10, ved Kronborg Fæstning $\frac{23}{6}$ 1807, kar. Mj. af Inf. $\frac{20}{1}$ 1808 (Parolbefaling $\frac{6}{3}$ 1808), vrkl. Mj. ved norske Ing.-Brg. $\frac{25}{1}$ 1810, 1ste Direktør for den kombinerede mil. og økonomiske Opmaaling i N. 1810 til sin Død, Kmdt. paa Kongsvinger og Blakier Skandse 1811—17, forbleven i N. og udslettet af Armeens Lister $\frac{10}{8}$ 1814, Afsked af dansk Tj. $\frac{5}{5}$ 1815. — I norsk Tj.: Ob.-Lt. $\frac{22}{5}$ 1814, Ob. og Chef for Ing.-Kps. (Anc. $\frac{1}{7}$ 1815) $\frac{18}{9}$ 1815, Gl.-Mj. $\frac{7}{9}$ 1818, Æresmedlem af det svenske Krigsvidenskabsakademi 1820, midlertidig Chef for Krigsskolen $\frac{23}{8}$ 1821—1823, † $\frac{21}{4}$ 1832. — R.* $\frac{28}{1}$ 1813.
368. v. Rømeling, Hans Henrich, f. i Frederikstad i N. $\frac{20}{4}$ 1770, Landkd. $\frac{23}{8}$ 1780, senere paa Art.-Institutet; Ds. og kar. Ing.-Sl. $\frac{22}{12}$ 1786, vrkl. Sl. $\frac{4}{7}$ 1788, kar. Plt. $\frac{23}{10}$ 1795, vrkl. Plt. $\frac{21}{7}$ 1797, kar. Ing.-Kpt. $\frac{10}{6}$ 1803, vrkl. Ing.-Kpt. $\frac{24}{2}$ 1804, Mj. af Inf. og overkomplet Overadj. ved Gl.-Adj.-St. $\frac{20}{1}$ 1808 (Parolbefaling $\frac{6}{3}$ 1808), vrkl. Overadj. $\frac{18}{4}$ 1809, Ob.-Lt. af Inf. og overkomplet Gl.-Adj.-Lt. $\frac{30}{5}$ 1812, Ob. af Inf. og Gl.-Adj.-Lt. $\frac{9}{2}$ 1816, Kammerherre, Gl.-Mj. og à la suite i Armeen $\frac{9}{6}$ 1838, † $\frac{25}{4}$ 1840. — R.* $\frac{16}{5}$ 1824, D. M.* $\frac{25}{5}$ 1826, K.* $\frac{1}{11}$ 1828.
369. v. Sommerschild, Friderich Winsnæs, f. i N. 1763 eller 1764, Fdk. à la suite ved sjællandske Inf.-Rgt.; Ds. og kar. Ing.-Sl. $\frac{26}{1}$ 1787, vrkl. Ing.-Sl. $\frac{26}{3}$ 1790, ansat ved Frederikstad Fæstning, senere ved Bergenhus Fæstning (1794), hvor han ledede Udbedringen af Fæstningsværkerne 1801, kar. Plt. $\frac{17}{2}$ 1797, vrkl. Plt. $\frac{20}{6}$ 1800, Ing. ved Glückstadt Fæstning $\frac{4}{8}$ 1802, kar. Ing.-Kpt. $\frac{10}{6}$ 1803, Afsked $\frac{22}{6}$ 1804.
370. v. Winckler, Johan Christian, Søkd.; Ing.-Sl. à la suite $\frac{10}{10}$ 1788, Sl. ved 3die jyske Inf.-Rgt. $\frac{8}{12}$ 1792, Plt. ved samme Rgt. $\frac{11}{10}$ 1793, forsat til Kongens Rgt. til Fods $\frac{13}{3}$ 1795, forsat til Marinekps. ($\frac{27}{11}$ 1810 indlemmet i Kjøbenhavns Inf.-Rgt.) $\frac{11}{5}$ 1798, Kpt. $\frac{27}{12}$ 1801, Mj. af Inf. $\frac{26}{11}$ 1811, Afsked (kgl. Res. $\frac{25}{1}$) $\frac{1}{2}$ 1816, † $\frac{11}{7}$ 1817. — Medaille af 2den April 1801.

371. v. Ohlrogge, Friderich, f. i Hertugdømmet Bremen i Kurfyrstendømmet Hannover $^{12}_{11}$ 1772, studeret Mathematik ved Universitetet i Kiel; Ds. i H. og kar. Ing.-Slt. $^{5}_{3}$ 1790, fuld Ds. Gage $^{4}_{6}$ 1790 fra $^{1}_{6}$ at regne, indtraadt som Elev i Gl.-St.-Sk. i Kiel ved sammes Oprettelse $^{29}_{12}$ 1790, afgaaet fra Sk. $^{5}_{3}$ 1792, vrkl. Ing.-Slt. $^{21}_{12}$ 1792, kar. Plt. $^{23}_{3}$ 1798, vrkl. Plt. $^{30}_{1}$ 1801, ledede Arbejdet ved Fundamentet for Revetementsmuren paa Tre Kroner 1802—6, kar. Ing.-Kpt. $^{10}_{6}$ 1803, vrkl. Ing.-Kpt. $^{22}_{6}$ 1804, paabegyndte Revetementsmurens Opførelse 1807, deltog i Kjøbenhavns Forsvar 1807, kar. Ing.-Mj. $^{20}_{1}$ 1808 (Parolbefaling $^{6}_{3}$ 1808), vrkl. Mj. ved danske Ing.-Brg. $^{26}_{8}$ 1815, forbeholdt Ob.-Lt. Anc. (kgl. Res. $^{25}_{1}$) $^{1}_{2}$ 1816, Medlem af Demoleringskommissionen $^{22}_{4}$ 1818, Ob.-Lt. (Anc. $^{1}_{2}$ 1816) $^{4}_{9}$ 1818, ledede Revetementsmurens Fuldførelse 1818—29, kar. Ob. $^{25}_{3}$ 1826, afgaaet fra Ing.-Kps. og sat à la suite i Armeen med Gl.-Mj. Kar. samt udnævnt til Kmdt. paa Kronborg (kgl. Res. $^{22}_{7}$) $^{1}_{9}$ 1829, † $^{6}_{5}$ 1839. — R.* $^{25}_{5}$ 1826, D. M.* $^{1}_{3}$ 1829, K.* $^{2}_{7}$ 1834.
372. v. Wahrendorff, Tostinus, Fdk. ved 1ste aggershusiske Inf.-Rgt.; Ds. i N. og kar. Ing.-Slt. $^{16}_{4}$ 1790, vrkl. Slt. $^{9}_{3}$ 1793, Afsked uden Tilladelse til at bære Felttegn $^{2}_{5}$ 1794, Tilladelse til igjen at bære Felttegn $^{9}_{12}$ 1796, K. med Plt. Kar. og Rang ved Veikps. $^{22}_{3}$ 1797, senere Kpt. Kar., Afsked $^{14}_{7}$ 1808.
373. v. Christensen, Claus (Nicolaus) Heinrich, f. i Cronshagen ved Kiel $^{2}_{1}$ 1768, studerede i Kiel og Göttingen; Ing.-Slt. à la suite $^{4}_{6}$ 1790, Tilladelse til at fortsætte sine Studier i Göttingen $^{19}_{11}$ 1790, tiltraadt Undervisningen ved Gl.-St.-Sk. i Kiel $^{5}_{5}$ 1791, deltog med Feltjægerkps. i Leirsamlingen ved Moibøl 1792 som surn. Aide-Gl.-Kvm., vrkl. Ds. i D. $^{21}_{12}$ 1792 og i den Anledning afgaaet fra Sk. i Marts 1793, vrkl. Ing.-Slt. $^{14}_{3}$ 1794, forsat til H. 1795, kar. Plt. $^{23}_{3}$ 1798, Tilladelse til at reise 2 Aar i Udlandet for at studere det hydro tekniske Fag $^{29}_{3}$ 1799, arresteret i Holland som mistænkt for at være engelsk Spion og holdt 6 Uger i Fangenskab i Haag 1799, løsladt med Forpligtelse til at vende tilbage til H., Digeinspekteur i det søndre Marskdistrikt i H. med Kammerraats Rang $^{22}_{1}$ 1800, Afsked af Krigstj. $^{14}_{2}$ 1800, atter ansat som Plt. à la suite ved Ing.-Kps. med sin tidligere Anc. men indtil videre forblivende som Digeinspekteur i Glückstadt $^{18}_{2}$ 1803, tillagt Kpt. Kar. (Anc. $^{10}_{6}$ 1803) $^{17}_{6}$ 1803, vrkl. Ing.-Kpt. men vedblivende Digeinspekteur $^{22}_{6}$ 1804, tillige Ing. ved Glückstadt Fæstning $^{1}_{10}$ 1804, kar. Ing.-Mj. $^{20}_{1}$ 1808 (Parolbefaling $^{6}_{3}$ 1808), ledede Foranstaltningerne til Sikring af Wilstermarsken efter Kasenortslusens Indstyrtning $^{16}_{12}$ 1809— $^{16}_{1}$ 1810, deltog i Forsvarsforanstaltningerne i Glückstadt 1812—13 og i Fæstningens Forsvar under Beleiringen 1813—14, vrkl. Ing.-Mj. i H. og forbeholdt Ob.-Lt. Anc. (kgl. Res. $^{25}_{1}$) $^{1}_{2}$ 1816, deltog i Overveielserne om Glückstadt Fæstnings Nedlæggelse og forestod sammes Demolering indtil Foraaret 1818, Medlem af den kgl. Kanalopsyns-Kommission i Rendsborg $^{19}_{6}$ 1817, dispenseret fra

- Tj. ved Ing.-Kps. $^{13}/_{11}$ 1821, Ob.-Lt. Kar. (Anc. $^{1}/_{2}$ 1816) $^{18}/_{5}$ 1822, ledede Udførelsen af den nye Kanalsluse ved Holtenau 1823—25 og af de to Strømkuperinger ved Breitenburg efter Stormfloderne 1824—25, Ob. Kar. $^{25}/_{3}$ 1826, Overdigeinspektør i Hertugdømmerne $^{29}/_{5}$ 1827, for at kunne vedblive som saadan udtraadt af Nr. og Gage ved Ing.-Kps. og sat à la suite i Armeen som Gl.-Mj. uden Anc. (kgl. Res. $^{22}/_{7}$) $^{1}/_{9}$ 1829, Æresdiplom som Dr. phil. ved Universitetet i Kiel $^{31}/_{7}$ 1830, Afsked som Overdigeinspektør og Medlem af Kanalinspektionen (kgl. Res. $^{14}/_{11}$ 1837) $^{1}/_{1}$ 1838, Gl.-Mj. Anc. $^{10}/_{2}$ 1840, † $^{8}/_{3}$ 1841. — R.* $^{28}/_{1}$ 1810, D. M.* $^{16}/_{5}$ 1824, K.* $^{1}/_{11}$ 1828.
374. Bausch, Jacob, Gärtner paa Godset Linnevet i H.; Vm. i Glückstadt Fæstning. $^{1}/_{2}$ 1791, Afsked ved sammes Nedlæggelse (kgl. Res. $^{25}/_{1}$) $^{1}/_{2}$ 1816.
375. Stolley, Ditlev, Mtsk. paa Kronborg $^{8}/_{6}$ 1792, Mtfv. i Kjøbenhavn og Citadellet Frederikshavn $^{16}/_{6}$ 1797, Afsked $^{1}/_{8}$ 1828.
376. v. Jacobsen, Carl Peter, f. i Rendsborg 1775 eller 1776, Ds. i H. med Kar. som Fdk. af Inf. $^{15}/_{3}$ 1793, Ing.-Slt. $^{2}/_{5}$ 1794, anlagt den nye Trappe paa Helgoland med tilhørende Forsvarsforanstaltninger, kar. Plt. $^{29}/_{4}$ 1803, vrkl. Plt. $^{10}/_{6}$ 1803, Afsked $^{4}/_{5}$ 1804.
377. v. Leth, Johan Christian, f. i N., kar. Fdk. ved søndenfjeldske Inf.-Rgt.; 3die Ds. i Ing.-Kps. og vrkl. Ds. i N. $^{9}/_{8}$ 1793, kar. Ing.-Slt. $^{23}/_{10}$ 1795, vrkl. Slt. $^{5}/_{2}$ 1796, † $^{1}/_{2}$ 1803.
378. v. Gedde, Friderich Christopher, Søn af H. C. v. Gedde (Løbe-Nr. 265), f. i Frederikstad i N. $^{2}/_{2}$ 1781, Stykjunker i Art.-Kps.; Ds. ved Ing.-Kps. med Kar. som Fdk. af Inf. $^{23}/_{5}$ 1794, vrkl. Ing.-Slt. $^{2}/_{12}$ 1796, vrkl. Plt. $^{10}/_{6}$ 1803, vrkl. Ing.-Kpt. $^{16}/_{5}$ 1806, udtraadt af Nr. og sat à la suite ved Ing.-Kps. samt udnævnt til Kanal- og Havneinspektør søndenfjelds i N. med Forpligtelse til at vedblive Ing.-Forretningerne ved Frederiksværn Fæstning $^{9}/_{3}$ 1813, forbleven i N. og udslettet af Armeens Lister $^{10}/_{8}$ 1814, Afsked af dansk Tj. $^{5}/_{5}$ 1815. — I norsk Tj.: Mj. à la suite $^{17}/_{11}$ 1814, Afsked af Krigstj. $^{2}/_{3}$ 1815, Havne-, Kanal- og Fyrinspektør for hele N. 1815—29, Toldinspektør i Frederikshald $^{2}/_{3}$ 1829, † $^{6}/_{4}$ 1840.
379. v. Schnitler, Brødstrup Müller, f. i Romsdalen i N. $^{11}/_{9}$ 1776, Kd. $^{1}/_{7}$ 1794, Fdk. ved 2det trondhjemske Inf.-Rgt. $^{16}/_{10}$ 1795; Ds. i H. $^{25}/_{11}$ 1796, vrkl. Ing.-Slt. $^{21}/_{7}$ 1797, anlagt Batterier ved Tønningen og Flensborg 1801, vrkl. Plt. $^{10}/_{6}$ 1803, vrkl. Ing.-Kpt. $^{10}/_{3}$ 1808, forbleven i N. og udslettet af Armeens Lister $^{10}/_{8}$ 1814, Afsked af dansk Tj. $^{5}/_{5}$ 1815. — I norsk Tj.: Mj. $^{17}/_{11}$ 1814, afgaaet paa Ventepenge $^{1}/_{1}$ 1818, † $^{9}/_{2}$ 1839.
380. v. Døderlein, Georg Michael, f. 1777 eller 1778, Fdk. à la suite ved nordenfjeldske Inf.-Rgt. $^{28}/_{10}$ 1796; Ds. i D. $^{25}/_{11}$ 1796, vrkl. Ing.-Slt. $^{20}/_{6}$ 1800, ansat ved Bergenhus Fæstning 1802, vrkl. Plt. $^{20}/_{4}$ 1804, afgaaet fra Ing.-Kps. og Kpt. à la suite ved 1ste trondhjemske Inf.-Rgt. samt ansat som Bestyrer af Fæstningsarbejderne ved Frederiksværn under Sø-Etaten $^{25}/_{4}$ 1809, Afsked $^{13}/_{7}$ 1811.

381. v. Oxholm, Lorentz Alexander, f. $\frac{6}{1}$ 1779, kar. Fdk. af Inf. og à la suite ved Ing.-Kps. $\frac{25}{11}$ 1796, Fdk. à la suite ved 3die jyske Inf.-Rgt. $\frac{1}{12}$ 1797, vrkl. Fdk. paa Uoff. Traktement $\frac{19}{1}$ 1798, Kopist (Gouvernementsfuldmægtig) i Trankvebar $\frac{2}{4}$ 1800, i den Anledning Afsked af Krigstj. $\frac{25}{4}$ 1800, Opsynsmand ved Logen Porto Novo (vistnok i Slutningen af 1806) ifølge Gouvernementets Indberetning af $\frac{12}{2}$ 1807 indtil August s. A., da han atter ansattes som Fuldmægtig, ifølge Indberetning af $\frac{12}{2}$ 1816 ansat i engelsk Tj. paa Cap »Det gode Haab«, medens Kolonien var i engelsk Besiddelse (Fort Dansborg kapitulerede $\frac{12}{2}$ 1808).
382. v. Ebbesen, Hans Christian, Fdk. ved de til oplandske Inf.-Rgt. annekterede søndenfjeldske Skiløberkmp. $\frac{14}{11}$ 1792; Ds. i N. $\frac{13}{1}$ 1797, vrkl. Ing.-Slt. $\frac{20}{6}$ 1800, Mtsk. ved Frederikstad Fæstning $\frac{3}{9}$ 1802, forbleven i N. og udslettet af Armeens Lister $\frac{10}{8}$ 1814, Afsked af dansk Tj. $\frac{5}{5}$ 1815. — I norsk Tj.: Afsked $\frac{16}{2}$ 1815.
383. Klitgaard, Gregers, Mtsk. ved Kronborg Fæstning $\frac{16}{6}$ 1797, † $\frac{17}{4}$ 1806.
384. v. Collin, Hans Henrich, Uoff. ved fyenske Inf.-Rgt., Slt. à la suite ved 1ste trondhjemske Rgt. annekterede Skiløberbtl. $\frac{9}{7}$ 1784, vrkl. Slt. ved det ene hv. Grenaderkmp. i Trondhjem $\frac{25}{1}$ 1788, Plt. ved 2det trondhjemske Inf.-Rgt. $\frac{29}{5}$ 1789, Afsked $\frac{12}{2}$ 1790; Mtsk. ved Trondhjem Fæstning $\frac{29}{9}$ 1797, vrkl. Krigsraads Kar. $\frac{5}{2}$ 1802, afgaaet fra Ing.-Kps. og ansat i anden Tj. $\frac{4}{7}$ 1812.
385. Paschen, Georg, Uoff. siden 1777, Uoff. ved oldenborgske Inf.-Rgt.; Mtsk. ved Rendsborg Fæstning $\frac{29}{9}$ 1797, † $\frac{17}{8}$ 1809.
386. v. Bülow, Friderich Ulrich August, f. i Aalborg $\frac{8}{8}$ 1781, Page ved Prindsesse Lovise til Hessen-Cassels Hof i Gottorp; Ds. i H. og kar. Fdk. af Inf. $\frac{13}{4}$ 1798, afgaaet fra Ing.-Kps. og Fdk. ved 2det jyske Inf.-Rgt. $\frac{22}{11}$ 1799, Slt. $\frac{10}{6}$ 1803, Plt. $\frac{24}{12}$ 1806, St.-Kpt. $\frac{20}{12}$ 1810, vrkl. Kpt. $\frac{15}{8}$ 1815, med Rgt. 1ste Btl. i Frankrig 1816—18, † $\frac{3}{12}$ 1823.
387. Wetlesen, Johan Christian, f. i Frederikstad i N., Exam. jur., Vlt. i det kgl. danske Generalitets- og Kommissariats-Kollegiums Kommandokontor; Mtsk. ved Aggershus Fæstning $\frac{16}{11}$ 1798, vrkl. Krigsraads Kar. $\frac{5}{4}$ 1809, forbleven i N. og udslettet af Armeens Lister $\frac{10}{8}$ 1814, Afsked af dansk Tj. $\frac{5}{5}$ 1815. — I norsk Tj.: Foged over Hedemarkens Fogderi $\frac{29}{6}$ 1815.
388. v. Prangen, Friderich Ernst, f. i Glückstadt $\frac{13}{11}$ 1781, Ds. à la suite ved Ing.-Kps. $\frac{14}{6}$ 1799, vrkl. Ds. i H. $\frac{13}{12}$ 1799, kar. Fdk. af Inf. $\frac{13}{7}$ 1800, vrkl. Ing.-Slt. $\frac{30}{1}$ 1801, vrkl. Plt. $\frac{20}{4}$ 1804, forestod Projekteringen og Anlægget af flere Batterier og Skandser paa Kysterne af den sjællandske Øgruppe 1807—14, vrkl. Ing.-Kpt. $\frac{10}{3}$ 1808, Ing.-Mj. i D. $\frac{4}{9}$ 1818, 1ste Ing. ved Kjøbenhavns Fæstning $\frac{28}{9}$ 1818— $\frac{3}{12}$ 1832, ifølge kgl. Res. af $\frac{12}{11}$ 1820 Medlem for den tyske Forbundshærs 10de Armékps. af en under den i Frankfurt sammentraadte mil. Kommission $\frac{1}{12}$ 1820 nedsat Lokal-

- kommission (hævet $\frac{13}{5}$ 1824) til Undersøgelse af Fæstningen Luxemburgs Tilstand, indtil Sommeren 1824, ifølge førnævnte Res. beordret til samtidig at skaffe Oplysninger om Forbunds-fæstningerne Maintz og Landau, om tyske Fæstninger ved Rhinen samt preussiske og nederlandske Fæstninger og til i den Anledning efter tilendebagte Forretninger i Luxemburg og Frankfurt at lægge Hjemreisen over Nederlandene for at bese de vigtigste af de derværende hydrotekniske Anlæg samt Fæstninger, dog at Tilbagereisen ikke udstræktes ud over 2 Maaneder, Reisen over Nederlandene yderligere bestemt ved kgl. Res. af $\frac{3}{7}$ 1824, atter overtaget Tj. ved Kjøbenhavns Fæstning $\frac{1}{1}$ 1825, Ob.-Lt. (kgl. Res. $\frac{9}{8}$) $\frac{1}{9}$ 1829, Medlem af Defensionskommissionen (kgl. Res. $\frac{25}{8}$) $\frac{1}{9}$ 1829, Medlem af den i Marts 1830 nedsatte Kommission til Udarbejdelse af en Plan for den kgl. mil. Høisk. (stadfæstet $\frac{22}{8}$ 1830), designeret til, i det Tilfælde at det holsten-lauenborgske Kontingent fik Ordre til at marchere, at ansættes ved 10de Armékps. Hovedkvarter som Directeur for Genivæsenet $\frac{11}{4}$ 1831, midlertidig Chef for Veikps. $\frac{17}{11}$ 1832, dirigerende St.-Off. for Veitj. i D. $\frac{24}{11}$ 1833—1837, Medlem af en ifølge kgl. Res. af $\frac{10}{12}$ 1835 nedsat Kommission angaaende Anlægget af en Jernbane til Lettelse af Kommunikationen mellem Nord- og Østersøen, kar. Ob. u. Anc. $\frac{17}{1}$ 1836, Chef for Ing.-Kps. $\frac{4}{1}$ 1838, Medlem af Kommissionen angaaende Vandvæsenet $\frac{7}{1}$ 1838, Ob. Anc. $\frac{14}{3}$ 1838, overdraget Ledelsen af Projekteringen af en Jernbane fra Hamborg-Altona til Neustadt og Kiel $\frac{25}{5}$ 1839, † $\frac{19}{6}$ 1841. — R.* $\frac{28}{1}$ 1812, D. M.* $\frac{25}{5}$ 1826, K.* $\frac{28}{10}$ 1836.
389. Balle, Jens Nielsen, f. i Kjøbenhavn, Bgsk. ad interim i D.; Bgsk. ved Kjøbenhavns Fæstning $\frac{4}{7}$ 1800, Afsked $\frac{1}{5}$ 1809.
390. v. Wetlesen, Hans Jørgen, f. i N. $\frac{30}{8}$ 1775, i mil. Tj. fra 1791, Elev ved den kgl. mil. matematiske Sk. i Kristiania 1794—98 og tilkjendt Stiftelsens »Sølvmedaille for Dyd og Flittighed«, Fdk. à la suite ved 1ste aggershusiske Inf.-Rgt. $\frac{9}{10}$ 1795, Repetent ved norske Mil.-Institut $\frac{19}{5}$ 1798— $\frac{19}{5}$ 1800; Ds. i D. med Anc. i Ing.-Kps. efter F. E. v. Prangen (Løbe-Nr. 388) $\frac{18}{7}$ 1800, Slt. Kar. $\frac{30}{12}$ 1801, vrkl. Ing.-Slt. $\frac{3}{9}$ 1802, uf. Nr. og à la suite i Ing.-Kps. samt ansat ved Opmaalingen af de islandske Søkyster og Havne $\frac{15}{4}$ 1803—1807, Plt. Kar. $\frac{22}{6}$ 1804, 3die trigonometriske Opmaaler ved den forenede mil. og økonomiske Opmaaling i N. $\frac{25}{3}$ 1807— $\frac{27}{5}$ 1812, afgaaet fra Ing.-Kps. og ansat som Kpt. à la suite i Armeen $\frac{23}{12}$ 1808, Kpt. à la suite ved Ing.-Kps. (Anc. $\frac{23}{12}$ 1808) $\frac{22}{2}$ 1809, forbleven i N. og udslettet af Armeens Lister $\frac{10}{8}$ 1814, Afsked af dansk Tj. $\frac{5}{5}$ 1815. — I norsk Tj.: Storthingsmand for Bergen 1815, Mj. $\frac{5}{9}$ 1816, Ob.-Lt. $\frac{11}{10}$ 1825, Ob. og Chef for Ing.-Brg. $\frac{22}{7}$ 1833, Gl.-Adj. $\frac{27}{8}$ 1834, Gl.-Mj. $\frac{2}{3}$ 1837, † $\frac{9}{11}$ 1844.
391. v. Ramm, Johan Friderich (Blix), Søn af en Fætter til H. H. v. Ramm (Løbe-Nr. 360), f. vistnok paa Hedemarken i N. $\frac{26}{3}$ 1781, Elev ved norske Mil.-Institut 1794—1800, Kvm. (Kpl.) ved oplandske Drg.-Rgt., Off. Anc. $\frac{20}{7}$ 1798 (kgl. Res. $\frac{24}{8}$ 1798), Kornet à la suite ved Rgt. (Anc.

- $20/7$ 1798) $30/5$ 1800; Ds. i N. med Anc. i Ing.-Kps. efter F. E. v. Prangen (Løbe-Nr. 388) $18/7$ 1800, Slt. Kar. $3/9$ 1802, vrkl. Ing.-Slt. $10/6$ 1803, vrkl. Plt. $22/6$ 1804, Afsked $22/3$ 1805, atter optagen og sat à la suite i Armeen med sin tidligere Plt. Anc. samt overdraget Forretninger ved Gl.-Kvm.-St. $21/3$ 1809, kar. Kpt. $27/7$ 1809, à la suite ved telemarkske Inf.-Rgt. paa extraordinair Kmp.-Chefs Gage men vedbleven at gjøre Tj. ved den kommanderende Gl. St. i 1ste Divisionsdistrikt i N. $22/5$ 1812. — I norsk Tj.: Mj. og Overadj. ved Gl.-St. $22/5$ 1814, Afsked paa Ventepenge ved Hærreduktionen $1/1$ 1818, † $12/4$ 1828.
392. v. Hoff, Hans, Søn af E. H. v. Hoff (Løbe-Nr. 326), f. i N. $2/11$ 1788, Ds. à la suite ved Ing.-Kps. $18/7$ 1800, kar. Fdk. af Inf. $16/7$ 1802, vrkl. Ing.-Slt. $20/4$ 1804, Plt. $23/6$ 1808, St.-Kpt. $18/6$ 1811, forbleven i N. og udslettet af Armeens Lister $10/8$ 1814, Afsked af dansk Tj. $5/5$ 1815. — I norsk Tj.: Ing.-Kpt. $21/9$ 1814, Mj. $24/6$ 1828, † $20/11$ 1845.
393. v. Lillienkjold, Hans Christopher, f. i D. 1780 eller 1781, Landkd. $19/12$ 1794, Fdk. ved danske Livrgt. til Fods (Anc. $1/12$ 1797) $20/12$ 1799; Ds. i H. $22/5$ 1801, Slt. Kar. $10/12$ 1802, vrkl. Ing.-Slt. $10/6$ 1803, vrkl. Plt. $22/6$ 1804, vrkl. Kpt. $22/2$ 1809, † i Badet ved Neundorf $7/8$ 1822.
394. v. Caroc, Herman Alexander, f. i Kjøbenhavn $19/6$ 1784, Art.-Kd. 1797, Stykjunker ved Art.-Kps.; Ds. à la suite og Slt. Kar. (Anc. $29/4$ 1801) $21/8$ 1801, Ds. i D. $3/9$ 1802, vrkl. Ing.-Slt. $10/6$ 1803, vrkl. Plt. $22/6$ 1804, deltog i Kjøbenhavns Forsvar og blev fangen af Englænderne 1807, vrkl. Kpt. $27/12$ 1809, ansat ved de trigonometriske Opmaalinger under Professor Schumacher $19/6$ 1816, † $28/4$ 1827.
395. v. Junge, Johan Andreas, f. i D., Ds. à la suite $27/11$ 1801, Ing.-Slt. à la suite u. Anc. $1/11$ 1805, Slt. ved Veikps. $6/4$ 1808, Afsked $5/9$ 1815, vrkl. Krigsassessor $4/3$ 1827.
396. Schrøder, Christian Ulrich, f. i Sverig, efter Sigende lært Gartnerkunsten i Slesvig, kom i Tj. hos Gl. v. Huth (Løbe-Nr. 348); Vm. ved Kjøbenhavns Fæstning $18/12$ 1801, † funden druknet i Kjøbenhavns Fæstningsgrav $23/6$ 1810.
397. v. Purgan, Georg, f. i Presburg i Ungarn 1775, ved Art. i østerrigsk Tj. 1791—99 og avanceret til Fyrværker, Musketer ved fyenske Inf.-Rgt. 1799, Fouer ved Rgt. 1799, ved Forsvarsarbejderne i Fredericia 1800; Ds. à la suite ved Ing.-Kps. og kar. Fdk. af Inf. (Anc. $26/11$ 1801) indtil videre med Tj. hos Gl.-Mj. v. Moltke i Aalborg $30/12$ 1801, Ing.-Slt. $15/7$ 1803, Plt. $10/3$ 1808, St.-Kpt. $25/1$ 1810, vrkl. Kpt. $13/3$ 1813, forbeholdt Mj. Anc. $9/8$ 1828, Ing. ved Kronborg Fæstning $23/4$ 1830, kar. Mj. (Anc. $9/8$ 1828) $25/7$ 1830, vrkl. Mj. $1/1$ 1836, kar. Ob.-Lt. u. Anc. $8/12$ 1839, Ob.-Lt. Anc. $10/2$ 1840, Afsked med Ob. Kar. $1/8$ 1844, vedblev at forrette Tj. som Ing. ved Kronborg til $25/12$ 1848, † $18/3$ 1852. — R.* $1/11$ 1828.
398. Wilde, August Gotthelf, f. i Dresden, Uoff. ved Dronningens Livrgt. (til Tj. ved Rgt. i 11 Aar); Mtsk. ved Glückstadt Fæstning $5/3$ 1802, af-

- gaaet paa Ventepenge (kgl. Res. $29/11$ 1818) efter Fæstningens Demolering $6/11$ 1819.
399. Pedersen, Peder, Gartner; Vm. ved Nyborg Fæstning $10/7$ 1802, † druknet i Fæstningsgraven $4/9$ 1812.
400. Ibsen, Jacob, Kammertjener hos Gl.-Lt. de Biellart (Løbe-Nr. 248); Interimsvm. ved Kongsvinger Fæstning $20/11$ 1802, forbleven i N. og udslettet af Armeens Lister $10/8$ 1814.
401. Schmucker, Friderich, Sgt. ved Kronprindsens Rgt.; Mtsk. ved Frederiksort Fæstning $8/7$ 1803, † 1804.
402. Koch, Johann Benjamin, Sgt. ved Kronprindsens Rgt.; Mtsk. ved Nyborg Fæstning $9/7$ 1803, † $16/11$ 1812.
403. Bech, Ole, f. $29/10$ 1750, Kommandersgt. ved nordenfjeldske Inf.-Rgt.; Mtsk. ved Kongsvinger Fæstning $5/8$ 1803, forbleven i N. og udslettet af Armeens Lister $10/8$ 1814, Afsked af dansk Tj. $5/5$ 1815. — I norsk Tj.: † $13/9$ 1828.
404. Paus, Aanen, Skriver; Mtsk. ved Frederiksten Fæstning $12/8$ 1803, † $3/9$ 1805.
405. Steen, Gerhard Friderich, Kommandersgt. ved nordenfjeldske Inf.-Rgt.; Mtsk. i Bergen $7/10$ 1803, † $19/4$ 1809.
406. v. Paschen, Johan Christopher, Frikl. ved holstenske Inf.-Rgt.; Ds. i H. $14/10$ 1803, Sl. ved 8de Btl. af sydsjællandske Landeværnsrgt. $4/9$ 1807, vrkl. Ing.-Sl. u. Anc. $3/1$ (Parolbefaling $6/1$) 1808, forsat som Sl. til 2det jyske Inf.-Rgt. (Anc. $4/9$ 1807) $4/9$ 1808, Plt. ved Rgt. $1/1$ 1811, udtraadt af Nr. og sat à la suite ved Rgt. samt udnævnt til Ds. ved holstenske Ing.-Brg. $22/5$ 1811, forbeholdt Kpt. Anc. $7/11$ 1815, Afsked som Plt. af Inf. men vedblivende Ds. (kgl. Res. $25/1$) $1/2$ 1816, ny Afsked som Kpt. $9/3$ 1816, † $24/2$ 1822.
407. v. Diogenes, Alexander (Nebucadnezar), f. i Wilna i russisk Polen $28/7$ 1777, Studiosus; Ds. i D. $14/10$ 1803, gjorde Ing.-Off. Tj. under Kjøbenhavns Forsvar 1807, Ing.-Sl. u. Anc. $20/11$ 1807, tillagt Sl. Anc. (fra $20/11$ 1807) $26/4$ 1808, udgaaet af Sl. Nr. i Ing.-Kps. og ansat som Sl. à la suite i Armeen og Ds. i H. $6/7$ 1808, midlertidig Lærer ved holstenske Mil.-Institut $1/9$ 1808, afgaaet fra Ing.-Kps. og ansat ved oldenburgske Inf.-Rgt. som Sl. (Anc. $20/11$ 1807) men vedblivende Lærer $4/8$ 1810, Plt. $3/8$ 1811, † $10/10$ 1813.
408. Hirsch, Christian Leuthauser, f. $9/11$ 1788, Elev ved norske Mil.-Institut, ansat ved 2det aggershusiske Rgt. med Anc. fra $5/8$ 1803; Ds. i N. $4/11$ 1803, tillige Regnskabsfører ved den forenede mil. og økonomiske Opmaaling i N. 1813—36, vrkl. Krigsraad $11/12$ 1813, forbleven i N. og udslettet af Armeens Lister $10/8$ 1814, Afsked af dansk Tj. $5/5$ 1815. — I norsk Tj.: Hovedregnskabsfører ved Ing.-Kps. $23/11$ 1815, Postmester i Bergen $23/6$ 1836, fradømt dette Embede 1846.
409. Wiggers, Otto Christopher, Sgt. og Fyrværker ved Frederiksten Fæstning; Mtsk. ved Kristiansand Fæstning $25/11$ 1803, † $13/10$ 1810.

410. Winckler, Henrich Johan, Vm. ved Kronborg Fæstning $\frac{1}{3}$ 1804, Afsked $\frac{3}{12}$ 1810.
411. Hoff, Peder Jensen, f. 1760, Kommandersgt. ved nordenfjeldske Inf.-Rgt.; Vm. ved Frederikstad Fæstning $\frac{2}{3}$ 1804, forbleven i N. og udslettet af Armeens Lister $\frac{10}{8}$ 1814, Afsked af dansk Tj. $\frac{5}{5}$ 1815. — I norsk Tj.: † $\frac{31}{3}$ 1831.
412. Hübinett, Johan Adolph, Kommandersgt. ved holstenske Inf.-Rgt.; Mtsk. ved Frederiksort Fæstning $\frac{6}{4}$ 1804, Sgt. ved holstenske Art.-Btl. $\frac{10}{9}$ 1807, Plt. $\frac{11}{7}$ 1808, Afsked fra Btl. $\frac{14}{5}$ 1812, Krigsraads Kar. $\frac{6}{7}$ 1816, forbleven i H. ved Oprørets Udbrud $\frac{24}{3}$ 1848 og derfor udgaaet af Armeens Lister i Henhold til kgl. Res. af $\frac{29}{10}$ 1849, Afsked i Naade af dansk Krigstj. $\frac{7}{4}$ 1852.
413. v. Gedde, Nicolai Wilhelm, Søn af H. C. v. Gedde (Løbe-Nr. 265), f. i Frederikstad i N. $\frac{27}{12}$ 1779, Kd. i Uoff. Nr. ved søndenfjeldske hv. Inf.-Rgt., Fdk. à la suite ved Rgt. $\frac{3}{12}$ 1790, vrkl. Fdk. $\frac{3}{1}$ 1791, Sgt. $\frac{7}{10}$ 1796, Plt. $\frac{14}{11}$ 1800; Ing.-Plt. (Anc. $\frac{14}{11}$ 1800) $\frac{20}{4}$ 1804, vrkl. Ing.-Kpt. $\frac{14}{6}$ 1805, i Trondhjem fra 1808, forbleven i N. og udslettet af Armeens Lister $\frac{10}{8}$ 1814, Afsked af dansk Tj. $\frac{5}{5}$ 1815. — I norsk Tj.: Ing.-Mj. $\frac{17}{11}$ 1814, tjenestegjørende Mj. $\frac{30}{11}$ 1815, Ing.-Ob.-Lt. $\frac{1}{1}$ 1818, Medlem (fra 1822 Formand) i Hovedmatrikuleringskommissionen og i den Anledning fritagen for mil. Tj. $\frac{27}{12}$ 1819—1832, Ob. i Armeen $\frac{11}{10}$ 1825, Chef for Ing.-Brg. $\frac{15}{6}$ 1832, Gl.-Mj. $\frac{29}{8}$ 1832, † $\frac{31}{5}$ 1833.
414. v. Quaade, Peter Friderich, f. i Angeln $\frac{16}{1}$ 1779, Vlt. ved Feltjægerkps. 1796, Fdk. af Inf. $\frac{16}{3}$ 1798, Sgt. ved søndenfjeldske Inf.-Rgt. $\frac{15}{4}$ 1801; vrkl. Ing.-Sgt. (Anc. $\frac{15}{4}$ 1801) $\frac{20}{4}$ 1804, Plt. (Anc. $\frac{22}{6}$ 1804) $\frac{19}{4}$ 1805, Ing. ved Nyborg og Korsør Fæstninger $\frac{2}{5}$ 1805— $\frac{22}{5}$ 1810, vrkl. Kpt. $\frac{23}{6}$ 1808, Ing. ved Kronborg Fæstning $\frac{19}{6}$ 1810— $\frac{23}{4}$ 1830, kar. Mj. $\frac{3}{2}$ 1827, Medlem af Kommissionen angaaende Frederikshavns Havns Udvidelse $\frac{12}{6}$ 1829, vrkl. Mj. (kgl. Res. $\frac{9}{8}$) $\frac{1}{9}$ 1829, udarbejdet i Forening med Kpt.-Lt. Leth en Plan til et udvidet Havneanlæg ved Frederikshavn, som approberedes af Kongen under $\frac{23}{2}$ 1830, og ved samme Res. udnævnt til at føre Overopsynet med Arbejdets Udførelse, Ing. ved Citadellet Frederikshavn $\frac{30}{4}$ 1830, tillige ved Kjøbenhavns Fæstning $\frac{25}{4}$ — $\frac{18}{7}$ 1831, kar. Ob.-Lt. u. Anc. $\frac{17}{7}$ 1833, dirigerende St.-Off. for Fæstningstj. i Kjøbenhavn og Citadellet Frederikshavn (kgl. Res. $\frac{24}{11}$ 1833) $\frac{1}{1}$ 1834, Høistkommanderende for Kjøbenhavns Brandkps. i Ildebrandstilfælde $\frac{1}{12}$ 1834, vrkl. Ob.-Lt. u. Anc. (kgl. Res. $\frac{9}{8}$ 1835) $\frac{1}{1}$ 1836, Medlem af en ifølge kgl. Res. af $\frac{10}{12}$ 1835 nedsat Kommission angaaende Anlægget af en Jernvei til Lettelse af Kommunikationen mellem Nord- og Østersøen, Undervisningsdirekteur ved den kgl. mil. Høisk. $\frac{28}{12}$ 1835— $\frac{25}{6}$ 1841, Ob.-Lt. Anc. $\frac{18}{10}$ 1837, Medlem af Defensionskommissionen $\frac{7}{1}$ 1838, Medlem af Kommissionen angaaende Brolægningen af Kongens Nytorv $\frac{15}{2}$ 1840, Ob. og Chef for Ing.-Kps. $\frac{25}{6}$ 1841, Medlem af Kommissionen angaaende Vand-

- væsenet $\frac{5}{7}$ 1841, Gl.-Mj. (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842, Medlem af Kommissionen til at udkaste Regulativer for samtlige Fæstningers, Skandisers og Batteriers Armering m. v. $\frac{25}{4}$ 1843, † $\frac{1}{3}$ 1850. — R.* $\frac{25}{5}$ 1826, D. M.* $\frac{1}{8}$ 1829, K.* $\frac{28}{10}$ 1836.
415. v. Harbou, Iver Christian, f. i Skauger Præstegjeld ved Drammen $\frac{14}{1}$ 1782¹⁾, Elev ved norske Mil.-Institut Juli 1794 og ved sin Afgang tilkjendt »den største Sølvmedaille« ifølge Afgangsbetv. af $\frac{28}{5}$ 1800, Kpl. ved Institutet, Fdk. ved nordenfjeldske Inf.-Rgt. (Anc. $\frac{20}{7}$ 1798) $\frac{30}{5}$ 1800, Sgt. ved samme Rgt. $\frac{19}{6}$ 1801; Ing.-Sgt. (Anc. $\frac{19}{6}$ 1801) $\frac{4}{5}$ 1804, Plt. (Anc. $\frac{22}{6}$ 1804) $\frac{19}{4}$ 1805 og ansat ved Kongsvinger Fæstning, vrkl. Kpt. $\frac{22}{2}$ 1809, 1ste Lærer i de matematiske Videnskaber ved norske Landkd.-Kps. $\frac{3}{8}$ 1809, Ing. ved Aggershus Fæstning $\frac{5}{8}$ 1809, † (ved et Forgiftningstilfælde) $\frac{16}{9}$ 1810.
416. v. Friis, Christian Friderich Malthe (Maltha), f. $\frac{3}{3}$ 1782, Kostkd. ved Landkd.-Kmp. $\frac{28}{12}$ 1792, Fdk. Anc. $\frac{7}{12}$ 1798, Fdk. paa Extragage ved Marinergt. (kgl. Res. $\frac{19}{12}$ 1800) $\frac{1}{1}$ 1801, Sgt. ved Rgt. $\frac{10}{6}$ 1803; vrkl. Ing.-Sgt. (Anc. $\frac{10}{6}$ 1803) $\frac{20}{4}$ 1804, vrkl. Plt. (Anc. $\frac{14}{6}$ 1805) $\frac{1}{8}$ 1806, vrkl. Kpt. $\frac{27}{12}$ 1809, ved Kystdefensionsanlægene i Nordlandene og Finmarken 1810, deltog i Slaget ved Sehestedt $\frac{10}{12}$ 1813, ved Auxiliærkps. ifølge kgl. Res. af $\frac{10}{2}$ 1814, ved Auxiliærkps., som kommanderedes af Gl. Prinds Friderich af Hessen og skulde afgaa til den allierede Armé i Nederlandene, samt ansat ved Prindsens Hovedkvarter ifølge Parolfaling af $\frac{18}{6}$ 1815, udtraadt af Nr. og Gage samt sat à la suite ved Ing.-Kps. (kgl. Res. $\frac{25}{11}$) $\frac{1}{2}$ 1816, indtraadt i vrkl. Kpt. Nr. $\frac{30}{4}$ 1827, kar. Mj. u. Anc. $\frac{11}{7}$ 1827, Mj. Anc. $\frac{9}{8}$ 1828, vrkl. Mj. (kgl. Res. $\frac{9}{8}$ 1829) og Kmdr. for holstenske Ing.-Dtch. $\frac{1}{9}$ 1829, kar. Ob.-Lt. u. Anc. $\frac{14}{8}$ 1833, dirigerende St.-Off. for Fæstningstj. i Hertugdømmerne (kgl. Res. $\frac{24}{11}$ 1833) $\frac{1}{1}$ 1834, vrkl. Ob.-Lt. u. Anc. $\frac{7}{1}$ 1838, 3die og teknisk Medlem ved Kanalopsynskommissionen i Rendsborg 1839, Ob.-Lt. Anc. $\frac{10}{2}$ 1840, kar. Ob. (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842, † $\frac{14}{7}$ 1844. — Medaille af 2den April 1801, R.* $\frac{1}{1}$ 1814.
417. v. Ræder, Hans (Johan) Christopher, f. i D. $\frac{26}{11}$ 1782, vrkl. Landkd. $\frac{22}{1}$ 1796, Fdk. Anc. $\frac{29}{11}$ 1799, Fdk. paa extraordinair Gage ved Kronprindsens Rgt. (kgl. Res. $\frac{18}{12}$ 1801) $\frac{1}{1}$ 1802, vrkl. Fdk. Gage $\frac{7}{5}$ 1802, Sgt. ved Rgt. $\frac{10}{6}$ 1803; vrkl. Ing.-Sgt. (Anc. $\frac{10}{6}$ 1803) $\frac{20}{4}$ 1804, vrkl. Plt. $\frac{14}{6}$ 1805, St.-Kpt. $\frac{27}{12}$ 1809, vrkl. Kpt. $\frac{25}{1}$ 1810, ved Kongsvinger Fæstning 1810, forbleven i N. og udslettet af Armeens Lister $\frac{10}{8}$ 1814, Afsked af dansk Tj. $\frac{22}{8}$ 1815. — I norsk Tj.: Mj. $\frac{1}{1}$ 1818, Ob.-Lt. $\frac{24}{6}$ 1828, Ob. $\frac{26}{1}$ 1843, † $\frac{16}{7}$ 1853.

¹⁾ Paa en formentlig nu borttagen Jernplade paa hans Gravsted paa den militaire Kirkegaard i Kristiania er Fødselsdagen feilagtig opgivet at være 17de September 1782.

418. v. Beichmann, Waldemar Nicolai Brüggemann, f. paa Hedemarken i N. (døbt i Wange Kirke) $^{22}/_1$ 1783, vrkl. Landkd. $^{19}/_5$ 1797, Fdk. Anc. $^{4}/_{12}$ 1801, Kd.-Kpl. $^{24}/_{12}$ 1802, Off. og ansat ved danske Livrgt. med Anc. af $^{4}/_{12}$ 1801 og tillagt Slt. Kar. fra $^{10}/_6$ 1803 (kgl. Res. $^{9}/_{12}$ 1803) $^{1}/_1$ 1804; vrkl. Ing.-Slt. (Anc. $^{10}/_6$ 1803) $^{20}/_4$ 1804, vrkl. Plt. $^{1}/_8$ 1806, deltog i Kjøbenhavns Forsvar 1807, St.-Kpt. $^{27}/_{12}$ 1809, Ing. ved Nyborg og Korsør Fæstninger $^{22}/_5$ 1810—1841, vrkl. Kpt. $^{25}/_9$ 1810, kar. Mj. $^{9}/_8$ 1828, vrkl. Mj. (kgl. Res. $^{26}/_{10}$ 1833) $^{1}/_1$ 1834, kar. Ob.-Lt. u. Anc. $^{9}/_8$ 1835, Ob.-Lt. Anc. $^{10}/_2$ 1840, vrkl. Ob.-Lt. $^{1}/_7$ (kgl. Res. $^{3}/_7$) 1841, Diplom som Æresborger i Nyborg $^{29}/_7$ 1841, dirigerende St.-Off. ved Kjøbenhavns Fæstning og Citadellet Frederikshavn (kgl. Res. $^{12}/_7$) $^{2}/_8$ 1841, kar. Ob. (kgl. Res. $^{20}/_5$) $^{1}/_7$ 1842, Afsked som Gl.-Mj. $^{31}/_{10}$ 1848, † $^{20}/_8$ 1862. — R.* $^{28}/_{10}$ 1836, D. M.* $^{18}/_9$ 1846.
419. v. Hindenburg, Carl Johan Friderich, f. i Aarhus $^{17}/_5$ 1784, Landkd. $^{1}/_1$ 1799, Kornet ved Feltjægerkps. $^{1}/_1$ 1804; vrkl. Ing.-Slt. $^{20}/_4$ 1804, vrkl. Plt. $^{10}/_3$ (Parolbefaling $^{14}/_3$) 1808, St.-Kpt. $^{23}/_{10}$ 1810, ved norske Ing.-Brg. 1811—14, vrkl. Kpt. $^{4}/_9$ 1818, ved Demoleringsarbejderne i Ratzeburg 1819, ved Kjøbenhavns Fæstning $^{27}/_4$ 1820—1827, ved Fæstningstj. i Rendsborg 1827—44, forbeholdt Mj. Anc. $^{1}/_8$ 1829, kar. Mj. (Anc. $^{1}/_8$ 1829) $^{25}/_7$ 1830, vrkl. Mj. $^{7}/_1$ 1838, kar. Ob.-Lt. $^{28}/_6$ 1840, vrkl. Ob.-Lt. og kar. Ob. (kgl. Res. $^{23}/_7$ 1844) samt dirigerende St.-Off. for Bygnings- og Fæstningstj. i Hertugdømmerne $^{1}/_8$ 1844, Afsked $^{24}/_5$ 1848, † $^{27}/_6$ 1862. — R.* $^{18}/_9$ 1843.
420. v. Steffens, Jacob (Johan) Hansen, f. i Kjøbenhavn $^{13}/_4$ 1771, Art.-Uoff. $^{2}/_3$ 1788, Stykjuncker, Slt. af Art. (Anc. $^{1}/_{10}$ 1788) $^{14}/_1$ 1791, kar. Plt. $^{23}/_5$ 1794, vrkl. Plt. $^{12}/_9$ 1794, midlertidig Lærer i Matematik, Fysik og Kemi ved Art.-Institutet 1800, kar. Kpt. $^{14}/_4$ 1802, fast ansat som Lærer ved Art.-Sk. $^{18}/_3$ 1803; Lærer i Matematik ved Ing.-Kps. $^{20}/_4$ 1804, Medlem af en Kommission til Udarbejdelse af Forslag til en Undervisningsplan for samtlige mil. Instituter $^{21}/_6$ 1805, overdraget Kmd. over Strickers Batteri paa Amager under Kjøbenhavns Beleiring 1807, Lærer i Fortifikation ved Landkd.-Kmp. 1808, vrkl. Ing.-Kpt. med Mj. Kar. men forblivende i sin Stilling som Lærer ved Ing.- og Art.-Kps. indtil hans Udnævnelse til vrkl. Mj. i Ing.-Kps. $^{20}/_1$ (Parolbefaling $^{6}/_3$) 1808, vrkl. Mj. ved danske Ing.-Dtch. men som Lærer ved Ing.- og Art.-Kps. fremdeles vedblivende Forelæserne $^{22}/_2$ 1809, fast Medlem af Art.-Konstruktionskommissionen $^{8}/_5$ 1809, Medlem af det kgl. danske Videnskabernes Selskab $^{20}/_{12}$ 1811, † $^{20}/_8$ 1815. — R.* $^{28}/_1$ 1811.
421. v. Schumacher, Andreas Anton Friderich, Fripl. ved slesvigske Inf.-Rgt., Fdk. ved Rgt. $^{2}/_9$ 1803, vrkl. Slt. $^{4}/_5$ 1804; Ing.-Slt. (Anc. $^{4}/_5$ 1804) $^{22}/_6$ 1804, deltog i Kjøbenhavns Forsvar 1807, ved Skandsearbejder ved Korsør 1808—10, vrkl. Plt. $^{22}/_2$ 1809, Adjoint ved Gl.-Adj.-St. ifølge Parolbefaling $^{28}/_7$ 1809, overkomplet Divisionsadj. ved Gl.-Adj.-St. og Kpt. (Anc. $^{28}/_1$ 1812) $^{1}/_6$ (Parolbefaling $^{2}/_6$) 1812, Chef for Raketfabrikken

(Raketkmp.) 1812, Chef for en af 6 Kanonchaluper bestaaende Raketdivision ifølge Parolbefaling $\frac{22}{3}$ 1813, Kammerjunker $\frac{21}{9}$ 1814 (Bestalling $\frac{10}{6}$ 1815), Chef for Raketkps. men tillige forbleven staaende i Gl.-Adj.-St. à la suite (kgl. Res. $\frac{25}{1}$) $\frac{1}{2}$ 1816, † $\frac{3}{1}$ 1823. — R.* $\frac{28}{1}$ 1810, D. M.* $\frac{28}{10}$ 1817.

422. v. Suenssen, Peter, f. i Kjøbenhavn $\frac{10}{3}$ 1779, Vlt. ved Art.-Kps. $\frac{10}{3}$ 1793, Elev paa Art.-Institutet $\frac{1}{5}$ 1793—1798, kar. Stykjunker $\frac{17}{5}$ 1795, vrkl. Stykjunker $\frac{31}{7}$ 1796, Afsked fra Art.-Kps. med Slt. Kar. $\frac{25}{1}$ 1799, Kmdr. for Frederiksværks Art.-Division $\frac{29}{1}$ 1799, Næstbefalingsmand af Art. ved Frederiksværks frivillige bevæbnede Kps. (oprettet $\frac{2}{1}$ 1801) $\frac{1}{1}$ (kgl. Res. $\frac{9}{1}$) 1801; Ing.-Slt. (Anc. $\frac{6}{5}$ 1804) $\frac{9}{1}$ (Parolbefaling $\frac{12}{1}$) 1808, vrkl. Plt. $\frac{22}{2}$ 1809, Kps.-Adj. $\frac{12}{7}$ 1809, ved Arbejder paa Kristiansø $\frac{2}{2}$ 1811— $\frac{5}{11}$ 1813, kar. Kpt. $\frac{8}{6}$ 1812, St.-Kpt. $\frac{13}{3}$ 1813, Næstkommanderende ved Raketfabrikken paa Frederiksværk $\frac{9}{6}$ 1813, atter til Tj. ved Ing.-Kps. $\frac{24}{8}$ 1814, udtraadt af Nr. som à la suite ved Kps. med Extragage (kgl. Res. $\frac{25}{1}$) $\frac{1}{2}$ 1816, adjungeret Overopsynet ved den slesvig-holstenske Kanal $\frac{19}{10}$ 1816—1822, udført forskellige Hverv under Gl.-Toldkammeret i Kjøbenhavn 1829—32, ledet Bygningen af Marie-Fyr paa Femern fra 1832 og senere ansat som interimistisk Fyrinspektør dersteds, Afsked af Krigstj. som Mj. paa Ventepenge (kgl. Res. $\frac{26}{10}$ 1833) $\frac{1}{1}$ 1834, Fyrinspektør ved Marie-Fyr paa Femern $\frac{13}{4}$ 1841, † $\frac{20}{6}$ 1866.

423. v. Haffner, Adam Mogens Wenzel, Brodersøn af J. H. W. v. Haffner (Løbe-Nr. 341), f. i Kjøbenhavn $\frac{5}{3}$ 1774, Art.-Kd. $\frac{8}{9}$ 1782, Stykjunker $\frac{7}{3}$ 1788, Slt. af Art. (Anc. $\frac{1}{10}$ 1788) $\frac{14}{1}$ 1791, kar. Plt. $\frac{23}{5}$ 1794, vrkl. Plt. $\frac{27}{2}$ 1795, Tegnemester ved Landkd.-Kmp. $\frac{7}{3}$ 1800, deltog som Art.-Off. paa Qvintus i Kjøbenhavns Forsvar $\frac{2}{4}$ 1801, Aide-Gl.-Kvm. $\frac{30}{12}$ 1801, Lærer i Art.-Videnskaben ved Art.-Kd.-Institutet $\frac{26}{3}$ 1802, kar. Kpt. $\frac{14}{4}$ 1802, ifølge kgl. Res. af $\frac{11}{6}$ 1802 Tilladelse til at foretage en mil. Studiereise i Udlandet paa 1 Aar fra $\frac{1}{8}$ 1802, Aide-Gl.-Kvm. ved Troppesamlingen i Rendsborg $\frac{22}{6}$ 1803 (endnu ikke hjemkommen fra Udlandet); forsat som vrkl. Kpt. til Ing.-Kps. (Anc. $\frac{14}{4}$ 1802) men vedblivende Lærer ved Art.-Institutet $\frac{22}{6}$ 1804, Medlem af en Kommission til Udarbeidelse af Forslag til en Undervisningsplan for samtlige mil. Instituter $\frac{21}{6}$ 1805, Gl.-Kvm.-Lt. $\frac{5}{7}$ 1805, ansat som saadan ved Gl.-Kvm.-St. ved Trp. i H. $\frac{11}{10}$ 1805, foretaget flere Reiser til de i Tyskland og tilgrændsende Lande opererende Armeer 1805—6, ansat hos Gl.-Mj. v. Ewald i H. November 1806, hos Gl.-Lt. v. Castenschjold ved Organisationen af Forsvaret paa Sjælland og omliggende Øer August 1807, senere hos Gl.-Mj. v. Ewald, der overtog Befalingen i Stedet for Gl.-Lt. v. Castenschjold ifølge Befaling af $\frac{21}{9}$ 1807, Medlem af en Kommission angaaende Kjøbenhavns Forstærkning ved Værker udenfor Staden $\frac{24}{10}$ 1807, Overkvm. ved Gl.-Kvm.-St. med Bestalling og Anc. som Mj. men skulde indtil videre Avancement vedblivende forestaa den ham anbetroede Lærerpost $\frac{20}{1}$ (Parolbefaling $\frac{6}{3}$)

- 1808, beordret til at deltage i Ordningen af Marcherouter, Indkvartering, Transportvæsen m. m. i Anledning af den af Mareskal Bernadotte kommanderede franske Hærs Gjennemmarche gennem D. for at angribe Sverig $^{21/2}$ 1808, beordret til som Krigskommissær at følge det franske Hovedkvarter for at anordne Kantonnementer m. m. $^{21/3}$ 1808, Pladskmdt. i Altona (kgl. Res. $^{19/3}$) $^{1/4}$ 1809— $^{23/5}$ 1813, Ob.-Lt. af Inf. u. Anc. $^{16/4}$ 1812, Ob.-Lt. Anc. og overkomplet Gl.-Kvm.-Lt. med extraordinair Gage og Emolumenter $^{30/5}$ 1812, i vrkl. Gl.-Kvm.-Lt. Nr. og Gage $^{10/3}$ 1814, Kammerherre $^{31/7}$ 1815, Ob. $^{9/2}$ 1816, Medlem af den bestandige mil. Indkvarteringskommission $^{17/3}$ 1816, Medlem af Mil.-Kommissionen i Frankfurt ifølge kgl. Res. af $^{29/4}$ 1818, $^{31/3}$ 1819 og $^{18/2}$ 1820 indtil Efteraaret 1824 (kgl. Res. $^{21/3}$ 1824), Chef for Art.-Kps. $^{24/4}$ 1823, Gl.-Mj. u. Anc. $^{1/11}$ 1828, Afsked fra sin Stilling som Chef for Art.-Kps. og sat à la suite i Armeen med Ventepenge $^{22/3}$ 1832, Gl.-Mj. Anc. $^{19/12}$ 1834, † $^{19/3}$ 1844. — R.* $^{28/6}$ 1809, D. M.* $^{28/1}$ 1812, K.* $^{4/7}$ 1822, S. K.* $^{28/6}$ 1840.
424. Smith, Ole, f. 1763, Kommandersgt. ved søndenfjeldske hv. Inf.-Rgt.; Mtsk. ved Frederiksten Fæstning $^{18/10}$ 1805, forbleven i N. og udslettet af Armeens Lister $^{10/8}$ 1814, Afsked af dansk Tj. $^{5/5}$ 1815. — I norsk Tj.: † $^{29/6}$ 1832.
425. v. Sibbern, Henrich Friderich Arild, f. paa Værnø Kloster i Rygge Præstegjeld i Smaalenene i N. $^{7/6}$ 1785, Landkd. $^{1/1}$ 1800, Fdk. à la suite ved Kongens Rgt. $^{9/12}$ 1803, Kd.-Kpl. $^{1/1}$ 1805, Sl. à la suite ved samme Rgt. $^{29/11}$ 1805, i Sl. Nr. ved Rgt. $^{1/1}$ 1807; Ing.-Sl. (Anc. $^{29/11}$ 1805) $^{3/1}$ (Parolbefaling $^{6/1}$) 1808, Plt. $^{27/12}$ 1809, kar. Kpt. $^{28/9}$ 1813, forbleven i N. og udslettet af Armeens Lister $^{10/8}$ 1814, Afsked af dansk Tj. $^{5/5}$ 1815. — I norsk Tj.: Kpt. $^{21/9}$ 1814, Mj. $^{29/8}$ 1832, Ob.-Lt. $^{28/10}$ 1853, Afsked $^{27/12}$ 1856, † $^{11/4}$ 1863.
426. v. Vossgraf, Peter Michael, f. paa Frederiksten i N. $^{26/8}$ 1787, Kostgjænger ved Landkd.-Kps. $^{1/1}$ 1801, Landkd. $^{1/1}$ 1802, Fdk. à la suite ved Kongens Rgt. $^{7/12}$ 1804, Kd.-Kpl. $^{1/10}$ 1805, Sl. à la suite ved samme Rgt. $^{29/11}$ 1805, i Sl. Nr. ved Rgt. $^{1/1}$ 1807; Ing.-Sl. (Anc. $^{29/11}$ 1805) $^{3/1}$ (Parolbefaling $^{6/1}$) 1808, Plt. $^{27/12}$ 1809, Adjoint ved Gl.-Kvm.-St. $^{10/3}$ 1813, Afsked $^{22/4}$ 1814. — I norsk Tj.; ansat ved Ing.-Brg. med havende Anc. og tillige Adjoint i Gl.-St. $^{22/5}$ 1814, Kpt. og Divisionsadj. ved Gl.-St. $^{21/9}$ 1814, Mj. $^{27/12}$ 1819, Ob.-Lt. $^{4/7}$ 1823, surn. Ob. $^{21/9}$ 1836, † $^{7/10}$ 1862.
427. v. Heinen, Johan Jacob, f. i Rendsborg $^{10/7}$ 1789, Landkd. $^{1/1}$ 1801, Fdk. ved slesvigske Jægerkps. $^{28/9}$ 1805, Sl. $^{24/1}$ 1806; Ing.-Sl. à la suite (Anc. $^{24/1}$ 1806) $^{1/3}$ (Parolbefaling $^{4/3}$) 1808, i vrkl. Sl. Nr. $^{10/3}$ (Parolbefaling $^{14/3}$) 1808, Plt. $^{27/12}$ 1809, ved holstenske Ing.-Brg. Juli 1810, ved norske Ing.-Brg. 1811, † (paa Reisen til Elverum styrtet af en Kærre, da Hesten løb løbsk) $^{5/11}$ 1813.
428. Kock, Jørgen, Sgt. ved sjællandske Jægerkps.; Mtsk. paa Kronborg $^{20/6}$ 1806, † $^{17/5}$ 1820.

429. Wulff, Bendix Johan Diderich, lært Gartnerkunsten i den kgl. Have paa Fredensborg; Vm. i Citadellet Frederikshavn $\frac{1}{7}$ 1806, forflyttet til Kjøbenhavns Fæstning $\frac{5}{7}$ 1810, † $\frac{4}{7}$ 1815.
430. v. Nissen, Johan Frederik Ludvig, f. $\frac{19}{2}$ 1794, Fdk. ved oldenborgske Inf.-Rgt. med Anc. $\frac{10}{12}$ 1806, Slt. ved samme Rgt. $\frac{19}{6}$ 1807; Ing.-Slt. u. Anc. $\frac{26}{4}$ 1808, i vrkl. Slt. Nr. (Anc. $\frac{19}{6}$ 1807) $\frac{19}{7}$ 1808, Plt. $\frac{27}{12}$ 1809, ved Bygningstj. i N. 1812, forbleven i N. og udslettet af Armeens Lister $\frac{10}{8}$ 1814. — I norsk Tj.: St.-Kpt. $\frac{21}{9}$ 1814, Afsked $\frac{7}{11}$ 1814. — Atter i dansk Tj.: St.-Kpt. i Ing.-Kps. (Anc. $\frac{19}{8}$ 1814) $\frac{6}{6}$ 1815, udtraadt af Nr. som à la suite ved Kps. med Extragage (kgl. Res. $\frac{25}{1}$) $\frac{1}{2}$ 1816, indtraadt i St.-Kpt. Nr. $\frac{4}{9}$ 1818, vrkl. Kpt. $\frac{24}{8}$ 1822, ved Kjøbenhavns Fæstning $\frac{4}{6}$ 1827, forbeholdt Mj. Anc. (fra $\frac{25}{8}$ 1832) $\frac{27}{8}$ 1832, kar. Mj. (Anc. $\frac{25}{8}$ 1832) $\frac{27}{1}$ 1833, ved Citadellet Frederikshavn 1841, Mj. i Kps. $\frac{1}{7}$ (kgl. Res. $\frac{3}{7}$) 1841, kommanderet til Kristiansø 1844, Bestyrer af Kjøbenhavns og Kristianshavns Fæstnings 1ste Distrikt $\frac{19}{12}$ 1844, Ob.-Lt. (kgl. Res. $\frac{1}{12}$ 1846) $\frac{1}{1}$ 1847, dirigerende St.-Off. ved Fæstningstj. i Sjællands Gl.-Kmd.-Distrikt $\frac{6}{11}$ 1848, Ob. Kar. og Gage $\frac{5}{2}$ 1849, dirigerende Ing.-Off. i Rendsborg Fæstning og overhovedet i H. og Lauenborg $\frac{19}{2}$ 1852, Afsked $\frac{4}{10}$ 1853, † $\frac{21}{4}$ 1867. — R.* $\frac{28}{6}$ 1840, D. M.* $\frac{9}{9}$ 1849, K.* $\frac{13}{3}$ 1850.
431. Meyer, Diderich Heinrich, f. i Estorf ved Weseren i Hannover $\frac{6}{2}$ 1775, 2den Vm. (Undervm.) ved Rendsborg Fæstning $\frac{24}{7}$ 1807, afgaaet og ansat som Underopsynsmand ved den slesvig-holstenske Kanal $\frac{24}{2}$ 1812.
432. v. Ramm, Wilhelm Friderich, Fætter til J. F. v. Ramm (Løbe-Nr. 391) f. $\frac{13}{12}$ 1788, Fdk. ved nordenfjeldske Inf.-Rgt. $\frac{1}{6}$ 1807, Slt. $\frac{30}{10}$ 1807; Slt. à la suite i Ing.-Kps. (Anc. $\frac{30}{10}$ 1807) $\frac{1}{3}$ (Parolbefaling $\frac{4}{3}$) 1808, i vrkl. Slt. Nr. og Gage $\frac{10}{3}$ (Parolbefaling $\frac{14}{3}$) 1808, † $\frac{10}{6}$ 1809.
433. v. Wehtje, Johan Friderich, f. i Itzeho $\frac{31}{3}$ 1790, studeret ved Universitetet i Kiel, Slt. af Landeværnet (kielske Jægerkps.); vrkl. Ing.-Slt. u. Anc. $\frac{3}{1}$ (Parolbefaling $\frac{6}{1}$) 1808, tillagt Anc. fra $\frac{3}{1}$ 1808 ifølge kgl. Res. $\frac{18}{7}$ 1808, Plt. $\frac{27}{12}$ 1809, ved holstenske Ing.-Brg. med Garnison i Glückstadt Juli 1810, St.-Kpt. $\frac{19}{8}$ 1814, Afsked $\frac{2}{1}$ 1815, Veiinspektør i Lauenborg $\frac{31}{7}$ 1821, ny Afsked som Mj. $\frac{15}{7}$ 1835, Afsked som Veiinspektør (kgl. Res. $\frac{11}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1854.
434. Rosacker, Friderich, Gartner, Artillerist ved det borgerlige Art. i Rendsborg; 1ste Vm. ved Rendsborg Fæstning $\frac{26}{1}$ 1808, † $\frac{9}{3}$ 1835.
435. v. Lund, Johan Cornelius, f. i Citadellet Frederikshavn $\frac{12}{10}$ 1794, Fripl. ved norske Livrgt.; Ing.-Slt. à la suite $\frac{1}{3}$ (Parolbefaling $\frac{4}{3}$) 1808, i vrkl. Slt. Nr. $\frac{23}{6}$ 1808, Plt. $\frac{25}{1}$ 1810, ved holstenske Ing.-Brg. 1811, i Glückstadt under Beleiringen 1813—14, St.-Kpt. $\frac{19}{8}$ 1814, Tilladelse til at følge med det til Frankrig afgaaende Auxiliarkps. $\frac{20}{11}$ 1815, udtraadt af Nr. og Gage og sat à la suite ved Ing.-Kps. (kgl. Res. $\frac{25}{1}$) $\frac{1}{2}$ 1816, hjemkommen fra Frankrig April 1817, ved Kjøbenhavns Fæstning

- (Kps.-Ordre $12/4$ og $3/5$ 1817) Juni 1817, forsat til holstenske Ing.-Dtch. (Glückstadts Demolering) $20/9$ 1817, af Kps. dispenseret fra Tj. for at ansættes ved den slesvig-holstenske Kanal $13/3$ og $21/8$ 1821, midlertidig overtaget Overopsynsforretningerne ved det overeiderske Kanaldistrikt $31/7$ 1821, i den Anledning ifølge kgl. Res. af $5/9$ 1821 dispenseret fra alle Forretninger ved Kps. indtil $1/9$ 1823, Permissionen forlænget indtil videre $2/8$ 1823, Afsked af Krigstj. $9/6$ 1827, Inspektør ved den slesvig-holstenske Kanal $20/6$ 1827, ny Afsked som Mj. $4/7$ 1827, Tilladelse til at bære Armeens Uniform $1/5$ 1831, † $9/12$ 1847. — R.* $6/8$ 1825, D. M.* $13/10$ 1845.
436. v. Coch, Georg Friderich Gerhard, f. i Witzworth i Landskabet Eiderstedt $15/8$ 1791, surn. Frikpl., Fdk. ved Kronprindsens Rgt. $25/9$ 1807, Sgt. ved Kongens Rgt. $13/4$ 1808; Ing.-Sgt. u. Anc. $14/6$ 1808, i vrkl. Sgt. Nr. (Anc. $13/4$ 1808) $15/9$ 1808, ansat ved den holstenske Ing.-Brg. med Garnison i Frederiksort Juli 1810, Plt. $23/10$ 1810, deltog i Forsvaret af Frederiksort under Beleiringen af Svenskerne $12/12$ — $19/12$ 1813, da Fæstningen overgav sig, og blev tagen til Fange men frigiven mod at forlade de af Fjenden besatte Provindser, paa Hjemreisen anholdt og udplyndret i Flensborg af Kosakker, efter Krigen tilbage til Frederiksort, Afsked (kgl. Res. $25/1$) $1/2$ 1816, studeret i Kiel i $31/2$ Aar, examineret paa Gottorp 1821, blev Advokat og Notar, Dr. jur. 1822, Magister i de frie Kunster 1823, opholdt sig i Hamborg indtil 1824, dernæst i Wilster, tog til Kjøbenhavn i Foråret 1826, hvor han privatiserede som Jurist, kaldte sig i 1843—44 (i Annoncer til »Altonaer Merkur«) »Dr. jur. og Advokat som ogsaa Generalagent og Chef for Konsultations- og Expeditionskontoret i Kjøbenhavn for Realisationen af udenlandske Retssager og Arveanliggender«, tagen til Tj., saalænge Krigen varede, og ansat til Assistance ved Exercersk. for Frilodsmænd $31/5$ 1848, Kpt. Kar. $27/6$ 1848, skal efter Krigens Ophør have taget Ophold i Hamborg, † sandsynligvis 1866 eller 1867.
437. v. Sandberg, Michael Segelcke, Fdk. ved nordenfjeldske Inf.-Rgt, vrkl. Sgt. ved Rgt. hv. Del $24/7$ 1807; 2den Bgsk. i D. $17/7$ 1808, 1ste Bgsk. $1/5$ 1809, Plt. Kar. $20/9$ 1810, à la suite i den danske Armé med havende Plt. Anc. af $20/9$ 1810 samt tillagt Kpt. Kar. u. Anc. $25/3$ 1814, † $29/7$ 1814.
438. v. Hindenburg, Georg Daniel, Halvbroder til C. J. F. v. Hindenburgs (Løbe-Nr. 419) Fader, f. i Fredericia $3/6$ 1792, Landkd. $1/1$ 1804— $31/12$ 1807, Fdk. ved norske Livrgt. (Anc. $16/8$ 1807) $11/12$ 1807, Sgt. ved samme Rgt. $2/3$ 1808; forsat til Ing.-Kps. som Sgt. $6/4$ 1809, atter forsat til norske Livrgt. som Plt. à la suite (Anc. $30/5$ 1812) $16/7$ 1812, i vrkl. Plt. Nr. $11/8$ 1812, à la suite ved samme Rgt. (da kaldet 2det Livrgt.) $21/11$ 1821, indtraadt i Sgt. Nr. ved Rgt. $8/1$ 1823, vrkl. Plt. $23/5$ 1823, St.-Kpt. (Anc. $20/1$ 1824) $10/4$ 1825, Lærer ved Landkd.-Kps. Januar 1830— $1/5$ 1831, vrkl. Kpt. $30/7$ 1835, Mj. Anc. $23/12$ 1839, Afsked som Mj. paa Ventepenge (kgl. Res. $20/5$) $1/7$ 1842, † $31/12$ 1867.

439. v. Jacobsen, Johan Philip Andreas, Ds. $12/4$ 1809, forsat som Sl. u. Anc. til holstenske Inf.-Rgt. $5/4$ 1810, Sl. u. Anc. ved Dronningens Livrgt. til Fods $7/7$ 1812, Sl. Anc. $29/9$ 1812, † $13/4$ 1821.
440. Sørvig, Knud Finsen, f. $9/3$ 1768, Kommandersgt. ved bergenusiske Rgt.; Mtsk. ved Bergenhus Fæstning $11/5$ 1809, forbleven i N. og udslettet af Armeens Lister $10/8$ 1814, Afsked af dansk Tj. $5/5$ 1815. — I norsk Tj.: † $10/8$ 1849.
441. Thingberg, Niels, 2den Bgsk. ved Ing.-Dtch. i D. $11/5$ 1809, 1ste Bgsk. $2/8$ 1814, † $5/7$ 1825.
442. v. Kindgren, Samuel Friderich, f. i Kjøbenhavn 1788, Elev paa danske Mil.-Institut og Fdk. ved norske Livrgt., afgaaet til Rgt. og tillagt Off. Anc. samt meddelt Medaillen for Flid ved Institutet $1/6$ 1809, ved Kornet- og Fdk.-Klassens Ophævelse udnævnt til Sl. $2/6$ 1809; Ing.-Sl. $6/6$ 1809, forsat til Marinergt. som Sl. men skulde indtil videre forrette Tj. ved Kjøbenhavns Inf.-Rgt. $26/8$ 1809, overgaaet til Kjøbenhavns Inf.-Rgt. ved dettes Formering af Marinergt. og forrige Kjøbenhavns Inf.-Rgt. (vgl. Res. $27/11$ 1810) $1/1$ 1811, Plt. $7/1$ 1812, Cand. jur. 1813, udtraadt af Nr. og Gage og sat à la suite samt udnævnt til Auditeur ved samme Rgt. $1/6$ 1813, † $6/1$ 1815.
443. Jansen, Johan Christian, Uoff. ved holstenske Inf.-Rgt., i 9 Aar Skriver ved Fortifikationskontoret i Rendsborg; Mtfv. ved Rendsborg Fæstning $30/8$ 1809, † $26/9$ 1829.
444. v. Bull, Rasmus Rosing (Krabbe)¹⁾, f. paa Gaarden Hof i Orkedals Præstegjeld i Søndre Trondhjems Amt 1789, overkomplet vrkl. Kd. $1/1$ 1805, Fdk. u. Anc. ved nordenfjeldske Inf.-Rgt. $26/3$ 1808, deltog i Krigen med Sverig 1808, for at have udmærket sig i sin Tj. under Krigen ved Bravour og godt Forhold mod Fjenden tillagt Fdk. Anc. af $26/3$ 1808 $13/10$ 1808, Sl. ved »de Gevorbne« i nordenfjeldske Inf.-Rgt. $13/10$ 1808; Ing.-Sl. $25/9$ 1809, forsat til 2det trondhjemske Inf.-Rgt. $24/7$ 1810, vrkl. Plt. $1/1$ 1811, forsat til 2det jyske Inf.-Rgt. med sin havende Anc. ($1/1$ 1811) à la suite med Extragage, indtil Vakance indtraf, $15/2$ 1814, Afsked af Krigstj. som Kpt. med Tilladelse til at indtræde i fremmed Krigstj. $22/10$ 1814²⁾, udslettet af Armeens Lister samt paa Grund af Desertion af Listen over Dannebrogriddere $29/10$ 1814³⁾, Afsked i Naade som Kpt. $10/11$ 1816⁴⁾,

¹⁾ I et Brev af $24/10$ 1811 angav Bull, at Kongen havde tillagt ham Navnet Krabbe (Moderens Familienavn), da der var en Søofficer, som bar samme Navn som han (Rasmus Rosing v. Bull). Det er dog først i Avancementsbekjendtgjørelsen af $29/10$ 1814 angaaende hans Udslettelse, at dette Tilnavn benyttes.

²⁾ og ³⁾ Begge de kongelige Resolutioner af 1814 ere daterede Wien, hvor Kongen den Gang opholdt sig, hvad der forklarer de med saa kort Tidsmellemrum fattede forskellige Beslutninger.

³⁾ og ⁴⁾ I Resolutionen af 1814 angaaende hans Udslettelse af Armeens og Dannebrogriddernes Lister anføres han kun som Premierlieutenant. Det samme er Tilfældet i Resolutionen af 1816, ved hvilken han afskediges i Naade af dansk Krigstjeneste.

- † af gul Feber ombord paa det engelske Skib »Thetis« i Nærheden af St. Domingo $\frac{4}{10}$ 1819. — R.* $\frac{28}{6}$ 1809.
445. v. Holck, Jacob Elias, f. paa Gaarden Leervig i Bø Sogn i Bergens Stift $\frac{20}{11}$ 1790, Landkd. $\frac{1}{1}$ 1805; Ing.-Slt. (Anc. $\frac{9}{12}$ 1809) $\frac{1}{1}$ 1810, Plt. (Anc. $\frac{1}{6}$ 1812) $\frac{22}{8}$ 1812, tillige Adjoint ved Gl.-Kvm.-St. $\frac{10}{3}$ 1813, kar. Kpt. u. Anc. $\frac{28}{1}$ 1820, afgaaet fra Ing.-Kps. og udnævnt til Divisionskvm. à la suite ved Gl.-Kvm.-St. $\frac{20}{1}$ 1822, kar. Mj. $\frac{17}{2}$ 1835, i vrkl. Divisionskvm. Nr. $\frac{30}{12}$ 1835, Mj. i Gl.-St. $\frac{31}{12}$ 1839, Afsked paa Ventepenge (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842, Afskedspatent som Ob.-Lt. $\frac{22}{8}$ 1862, Afskedspatent som Ob. $\frac{7}{8}$ 1863, † $\frac{10}{6}$ 1871. — R.* $\frac{1}{11}$ 1828, fransk St. Helena Medaille $\frac{25}{1}$ 1858, Tilladelse til at bære samme $\frac{27}{4}$ 1858.
446. v. Krogh (Krog), Nicolai Johan Lohman, Plt. à la suite ved 1ste aggershusiske Inf.-Rgt., 2den Lærer i de matematiske Videnskaber ved norske Landkd.-Kps. $\frac{3}{8}$ 1809; forsat fra Rgt. til Ing.-Kps. som Plt. à la suite $\frac{13}{1}$ 1810, Afsked af Krigstj. $\frac{3}{11}$ 1810 men forbleven i Lærerembedet, indtil et andet Subjekt kunde bringes i Forslag, Afsked som Lærer (kgl. Res. $\frac{8}{12}$) $\frac{31}{12}$ 1810, vrkl. Krigsassessor $\frac{8}{1}$ 1811.
447. v. Grove, Stephan Andreas, f. i Kjøbenhavn $\frac{1}{12}$ 1793, Slt. i Art.-Kps. $\frac{1}{1}$ 1808; Ing.-Slt. $\frac{18}{1}$ 1810¹⁾, ved Bygningstj. i N. 1810, Plt. (Anc. $\frac{18}{6}$ 1811) $\frac{22}{8}$ 1812, ansat som Ing. og Landmaaler paa Etablissementet i Trankvebar $\frac{18}{6}$ 1814, Afsked af Krigstj. $\frac{20}{6}$ 1814, kar. Kpt. ved de ostindiske Trp. $\frac{12}{8}$ 1814, † paa Isle de France paa Hjemreisen til D. $\frac{2}{1}$ 1819.
448. v. Sühl, Nicolaus, Slt. ved fyenske Inf.-Rgt. $\frac{22}{12}$ 1808; Ing.-Slt. $\frac{27}{2}$ 1810, forsat til fyenske Inf.-Rgt. som Plt. (Anc. $\frac{22}{11}$ 1810) à la suite $\frac{16}{3}$ 1812, vrkl. Plt. $\frac{16}{4}$ 1812, Afsked af Krigstj. for at gaa i fremmed Tj. $\frac{4}{7}$ 1815, ny Afsked som Kpt. $\frac{5}{8}$ 1815.
449. v. Fibiger, Johan Adolph, f. paa Snoghøi $\frac{31}{5}$ 1791, Landkd. $\frac{1}{9}$ 1806, Fdk. ved holstenske Skarpskytterkps. (Anc. $\frac{1}{3}$ 1808) $\frac{1}{1}$ 1809, kar. Slt. $\frac{7}{3}$ 1809; Ing.-Slt. $\frac{27}{2}$ 1810, uf. Nr. og à la suite i 6 Maaneder $\frac{1}{6}$ 1811, forsat som Slt. à la suite til 1ste jyske Inf.-Rgt. og ansat som Slt. ved Landkd.-Kps. $\frac{28}{9}$ 1811, forbeholdt Plt. Anc. $\frac{26}{11}$ 1811, kar. Plt. $\frac{11}{12}$ 1811, Lærer i Matematik ved Landkd.-Kps. $\frac{1}{1}$ 1813, senere ogsaa i Fortifikation og Taktik, vrkl. Plt. ved Landkd.-Kps. $\frac{14}{10}$ 1813, Afsked med Kpt. Kar. $\frac{29}{6}$ 1816, atter indtraadt som Kpt. à la suite i Armeen (Anc. $\frac{1}{9}$ 1821) $\frac{16}{1}$ 1822, kar. Mj. u. Anc. $\frac{15}{7}$ 1829, Medlem af den i Marts 1830 nedsatte Kommission til Udarbeidelse af en Plan for den kgl. mil. Høisk. (stadfæstet $\frac{22}{8}$ 1830), Kmdr. for Høisk. $\frac{1}{6}$ 1830— $\frac{27}{12}$ 1835, Land- og Søkrigskommissair i 1ste jyske Distrikt $\frac{28}{12}$ 1835, Afsked med Ob.-Lt. Kar. $\frac{1}{1}$ 1843, † $\frac{26}{8}$ 1851. — R.* $\frac{25}{5}$ 1826.

¹⁾ Ifølge Avancementsbekjendtgjørelsen af $\frac{18}{1}$ 1810 forsattes han i lige Egenskab fra Artillerikorpset til Ingenieurkorpset, dog saaledes at han ved at renoncere paa sin havende Anciennetet skulde følge i sidstnævnte Korpses Sekondlieutenants-Klasse efter G. D. v. Hindenburg (Lobe-Nr. 438).

450. v. Clausen, Friderich Christian August, Slt. ved oldenborgske Inf.-Rgt. $\frac{8}{1}$ 1810; Ing.-Slt. $\frac{27}{2}$ 1810, Plt. $\frac{13}{3}$ 1813, ved St.-Krigsretsdom af $\frac{17}{1}$ 1820, Dommen konfirmeret $\frac{4}{2}$ s. A., dømt til at have sin Charge forbrudt, Afsked i Naade kun gjældende udenlands $\frac{16}{7}$ 1820.
451. v. Schlegel, Carl Frederik Adolph, f. i Kjøbenhavn $\frac{16}{10}$ 1792, Elev paa Art.-Kd.-Institutet, Stykjuncker ved Art.; Ing.-Slt. $\frac{15}{3}$ 1810, Adj. ved Ing.-Kps. $\frac{1}{2}$ 1813, kar. Plt. $\frac{28}{9}$ 1813, vrkl. Plt. $\frac{14}{12}$ 1813, ansat ved Demoleringen af Glückstadt Fæstning $\frac{13}{5}$.—August 1816, Lærer for unge Ing.-Off. 1818—21, Adj. ved Ing.-Kps. November 1818—Mai 1819, ved Kjøbenhavns Fæstning $\frac{5}{4}$ 1819, Medhjælper hos Stadskondukteuren i Kjøbenhavn, Gl.-Krigskommissair Rawert (Løbe-Nr. 354), og i den Anledning udtraadt af Nr. og sat à la suite ved Ing.-Kps. med Behold af fuld Gage m. m. $\frac{17}{9}$ 1820, kar. Kpt. $\frac{24}{8}$ 1822, Afsked af Krigstj. og beskikket til Stadskondukteur i Kjøbenhavn $\frac{27}{8}$ 1823, kar. Mj. $\frac{9}{12}$ 1823, † $\frac{5}{8}$ 1853.
452. v. Købke, Niels Christian, f. i Kjøbenhavn $\frac{16}{4}$ 1793, Stykjuncker ved Art.; vrkl. Ing.-Slt. $\frac{5}{4}$ 1810, ved Nyborg Fæstning 1812—13, ved Rendsborg Fæstning 1813—20, Plt. $\frac{10}{8}$ 1814, à la suite (for at afgaa med Auxiliairtrp. til Frankrig) $\frac{25}{1}$ 1816, deltog dog ikke i Expeditionen og blev sat paa Extragage $\frac{10}{2}$ 1816, ved Kjøbenhavns Fæstning $\frac{7}{2}$ 1820, Adj. ved Ing.-Kps. $\frac{27}{2}$ 1821, i vrkl. Nr. $\frac{20}{1}$ 1822, St.-Kpt. $\frac{24}{8}$ 1822, dirigerende Off. for Fæstnings- og Bygningstj. i Nørrejylland $\frac{1}{11}$ 1822—1834 og 1838—49, fra 1841 tillige i Nyborg og Korsør, vrkl. Kpt. (kgl. Res. $\frac{9}{8}$) $\frac{1}{9}$ 1829, bestyrende Off. for Kps. Veiarbeider i Veile Amt og ved Horsens 1834—38 og vedbleven at afholde Veisyn over en Del Kps. underlagte Landeveie i Jylland indtil 1848, kar. Mj. $\frac{18}{6}$ 1837, Mj. (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842, ved Anlægget af Batterierne ved Lille Belt i April—Juni 1848, kar. Ob.-Lt. $\frac{7}{12}$ 1848, † $\frac{26}{4}$ 1849. — R.* $\frac{28}{6}$ 1840.
453. Meinertz, Christian, f. i Rendsborg 1756 eller 1757, tjent i Kongens Rgt. i 34 Aar tilsidst som Sgt., indtil han blev Sgt. ved nyborgske Garnisonskmp. 1798; forrettet Vm.-Tj. ved Korsør Fæstning, saalænge han ved dette Kmp. kunde undværes, fra $\frac{7}{4}$ 1810¹⁾, afgaaet $\frac{8}{2}$ 1816.
454. Wahl, Niels, f. i N., lært Gartnerkunsten i den kgl. Have paa Frederiksberg; Vm. i Citadellet Frederikshavn $\frac{17}{7}$ 1810, forflyttet som Vm. til Kjøbenhavns Fæstning $\frac{4}{7}$ 1815, Afsked $\frac{28}{8}$ 1825.
455. Hillestad, Niels Nielsen, Kommandersgt. ved vesterlenske Inf.-Rgt.; Mtsk. ved Kristiansand Fæstning $\frac{20}{12}$ 1810, Afsked $\frac{14}{9}$ 1811.
456. Müller, Carl Friderich, Justitssgt. ved Kronborg Fæstning; tillige Vm. sammesteds $\frac{27}{12}$ 1810, † $\frac{7}{4}$ 1819.

¹⁾ Den tidligere Voldmester ved Korsør Fæstning Johan Conrad Stranzenbach, som ikke er opført under Ingenieurkorpset, erholdt Afsked $\frac{26}{4}$ 1808 paa Grund af høi Alder og Svaghed (80 Aar).

457. v. Garben, Balthasar Nicolai, f. i Sparbu Præstegjeld i N. $19\frac{1}{2}$ 1794, vrkl. Kd. ved norske Landkd.-Kps. $\frac{1}{7}$ 1806, afgaaet fra Kps. og erholdt sammes største Sølvmedaille samt udnævnt til Sl. ved nordenfjeldske Inf.-Rgt. (Anc. $\frac{1}{1}$ 1810) $\frac{1}{1}$ 1811; Ing.-Sl. $\frac{1}{11}$ 1812¹⁾, Afsked $15\frac{1}{4}$ 1814. — I norsk Tj.: Ing.-Sl. $\frac{7}{5}$ 1814, Plt. $\frac{21}{9}$ 1814, Kpt. (Anc. $\frac{12}{10}$ 1815) $15\frac{1}{1}$ 1816, Ordonantsoff. hos Kongen $10\frac{1}{7}$ 1818, beordret til Trondhjem for at overvære Kroningen $19\frac{1}{8}$ 1818, Mj. i Armeen $29\frac{1}{8}$ 1832, Adj. hos Kongen $21\frac{1}{12}$ 1832, Medlem af Kommissionen for Norges Befæstningsvæsen $19\frac{1}{4}$ 1837, Kabinettkammerherre hos Kongen $26\frac{1}{1}$ 1839, paa en videnskabelig Reise i Udlandet $31\frac{1}{8}$ 1840— $10\frac{1}{1}$ 1842, Ob. og Chef for Ing.-Brg. $19\frac{1}{2}$ 1845, Medlem af Dir. for den mil. Høisk. fra $19\frac{1}{2}$ 1845 og Directeur for samme Sk. $10\frac{1}{7}$ 1860— $20\frac{1}{7}$ 1861 Medlem af det kgl. Videnskabernes Selskab i Trondhjem $13\frac{1}{11}$ 1849, Gl.-Mj. $20\frac{1}{11}$ 1851, Medlem af Interimsregjeringerne i Stockholm under Oskar den 1stes Sygdom 1852—53 og 1857, Afsked $20\frac{1}{7}$ 1861, Medlem af det kgl. svenske Krigsvidenskabsakademi, † $21\frac{1}{4}$ 1867.
458. v. Arentz, Michael Smith, f. i Stavanger $16\frac{1}{6}$ 1794, Landkd. ved danske Landkd.-Kps. $\frac{1}{1}$ 1807, afgaaet fra Kps. og tildelt Æressabel samt udnævnt til Sl. ved 2det jyske Inf.-Rgt. (Anc. $27\frac{1}{12}$ 1810) $\frac{1}{1}$ 1811; Ing.-Sl. (Anc. $27\frac{1}{12}$ 1810) $\frac{3}{5}$ 1811, Afsked $15\frac{1}{4}$ 1814. — I norsk Tj.: Ing.-Sl. med sin i D. hafte Anc. $24\frac{1}{5}$ 1814, Plt. $21\frac{1}{9}$ 1814, Kpt. $\frac{1}{1}$ 1818, Mj. i Armeen $5\frac{1}{10}$ 1835, Medlem af Fortifikations- og Bygningskommissionen $18\frac{1}{10}$ 1843, Mj. i Ing.-Brg. $17\frac{1}{1}$ 1846, Medlem af Kommissionen for Kongeborgens Opførelse i c. 15 Aar (Kristiania Slot fuldførtes i 1851), opholdt sig af Helbredshensyn $1\frac{1}{2}$ Aar i Paris 1851—52, † af Kolera $5\frac{1}{9}$ 1853.
459. v. Schlegel, Carl Otto Emil, Broder til C. F. A. v. Schlegel (Løbe-Nr. 451), f. i Kjøbenhavn $21\frac{1}{10}$ 1794, Frikpl. $\frac{1}{1}$ 1809, Sl. ved danske Livrgt. til Fods $27\frac{1}{12}$ 1810; Ing.-Sl. (Anc. $27\frac{1}{12}$ 1810) $\frac{3}{5}$ 1811, ved Batterianlæg ved Lille Belt (Fænø) 1813—14, ved Kjøbenhavns Fæstning 1814—16, Plt. $10\frac{1}{8}$ 1814, ved Demoleringen af Glückstadt Fæstning $13\frac{1}{5}$ 1816—Juli 1817, ved Kjøbenhavns Fæstning 1817—20, beordret til Frankfurt med Mj. v. Prangen (Løbe-Nr. 388), der var Medlem af en Militairkommission til Undersøgelse af Fæstningen Luxemburgs Tilstand, $13\frac{1}{11}$ 1820—1824 og i Slutningen af 1824 tjenestefri for at bistaa Majoren ved Tilendebrielsen af de fra dennes Ophold i Udlandet endnu tilbagestaaende Arbejder, ved Kjøbenhavns Fæstning $\frac{1}{1}$ 1825, kar. Kpt. $\frac{3}{12}$ 1827, beordret som Vlt. med det franske Armékps. til Morea $19\frac{1}{9}$ 1828, vrkl. Kpt. (kgl. Res. $\frac{9}{8}$) $\frac{1}{9}$ 1829, ved Kjøbenhavns Fæstning 1829, designeret til, i det Tilfælde at

¹⁾ Ifølge Avancementsbekjendtgjørelsen af $\frac{1}{11}$ 1812 forsattes han til Ingenieurkorpset med Forbehold af sin Anciennetæt i nordenfjeldske Infanteriregiment, og han opførtes derefter i Korpsets særlige Anciennetetsliste mellem N. C. v. Købke (Løbe-Nr. 452) og M. S. v. Arentz (Løbe-Nr. 458). Efter en kongelig Befaling af $\frac{17}{1}$ 1813 skulde hans Anciennetæt i Korpset dog først nærmere bestemmes, naar han havde taget Ingenieurofficersexamen; men han erholdt forinden Afsked af dansk Krigstjeneste.

det holsten-lauenborgske Kontingent fik Ordre til at marchere, at ansættes ved Hovedkvarteret af 10de Armékps. 2den Division $\frac{6}{4}$ 1831 og i den Anledning afgaaet fra Kjøbenhavns Fæstning indtil $\frac{13}{7}$ 1831, ved Veitj. i D. 1834—37, kar. Mj. u. Anc. $\frac{6}{1}$ 1838, dirigerende St.-Off. ved Veitj. i D. $\frac{7}{1}$ 1838— $\frac{8}{4}$ 1849, Mj. Anc. $\frac{24}{7}$ 1841, Kpt. I. (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842, vrkl. Mj. $\frac{1}{8}$ 1844, Ob.-Lt. $\frac{24}{5}$ 1848, kar. Ob. u. Anc. $\frac{16}{2}$ 1849, Kmdr. for Felting.-Dtch. $\frac{8}{4}$ — $\frac{9}{8}$ 1849 (Fægtningerne ved Kolding $\frac{23}{4}$, Gudsø $\frac{7}{5}$, Udfaldet fra Fredericia $\frac{6}{7}$), Ob. Anc. $\frac{13}{6}$ 1849, dirigerende St.-Off. ved Veitj. i D. $\frac{9}{8}$ — $\frac{31}{12}$ 1849, Kmdr. for Felting.-Dtch. $\frac{1}{1}$ — $\frac{5}{3}$ 1850, Gl.-Mj. og Chef for Ing.-Kps. $\frac{5}{3}$ 1850, Høistkommanderende for Kjøbenhavns Brandkps. i Ildebrandstilfælde $\frac{3}{5}$ 1850— $\frac{21}{6}$ 1858, ledsaget Prinds Christian til Danmark paa en Sendelse til Paris $\frac{2}{2}$ — $\frac{19}{2}$ 1858, Gl.-Lt. $\frac{20}{7}$ 1861, sendt til Paris for at overbringe Meddelelsen om Frederik den 7des Død til Keiser Napoleon $\frac{23}{11}$ — $\frac{7}{12}$ 1863, midlertidig kommanderende Gl. i 1ste Gl.-Kmd.-Distrikt $\frac{26}{12}$ 1863— $\frac{6}{3}$ 1864, † $\frac{30}{7}$ 1864. — R.* $\frac{25}{5}$ 1826, DM.* $\frac{28}{6}$ 1840, K.* $\frac{9}{9}$ 1849, SK.* $\frac{24}{1}$ 1858.

460. v. Lunding, Niels Christian, f. i Kjøbenhavn $\frac{19}{2}$ 1795, Frikpl., Slt. ved Kongens Rgt. $\frac{27}{12}$ 1810; Ing.-Slt. à la suite (Anc. $\frac{27}{12}$ 1810) $\frac{3}{5}$ 1811, i vrkl. Slt. Nr. $\frac{22}{8}$ 1812, ved Bygnings- og Fæstningstj. i H. 1815—18 og 1821—24, ved samme Tj. i Kjøbenhavn 1818—21 og med mindre Afbrydelser fra 1824—40, kar. Plt. $\frac{23}{9}$ 1818, vrkl. Plt. $\frac{16}{2}$ 1820, kar. Kpt. u. Anc. $\frac{27}{1}$ 1828, Kpt. Anc. $\frac{10}{8}$ 1828, St.-Kpt. (kgl. Res. $\frac{9}{8}$) $\frac{1}{9}$ 1829, vrkl. Kpt. (kgl. Res. $\frac{26}{10}$ 1833) $\frac{1}{1}$ 1834, kar. Mj. u. Anc. $\frac{3}{7}$ 1841, Kpt. I. (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842, Chef for 1ste Ing.-Kmp. (kgl. Res. $\frac{11}{6}$) $\frac{1}{7}$ 1842, Mj. og afgaaet fra Trp. $\frac{1}{8}$ 1844, Bestyrer af Kjøbenhavns og Kristianshavns Fæstnings 2det Distrikt $\frac{19}{12}$ 1844— $\frac{23}{3}$ 1846, Fæstningsing. for Kjøbenhavns og Kristianshavns Fæstning $\frac{20}{3}$ 1848, Kmdr. for Felting.-Dtch. $\frac{17}{4}$ 1848— $\frac{7}{4}$ 1849 (Slaget ved Slesvig $\frac{23}{4}$, Fægtningerne i Sundevad $\frac{25}{5}$ og $\frac{5}{6}$ 1848), kar. Ob.-Lt. $\frac{7}{12}$ 1848, Kmdt. i Fredericia $\frac{8}{4}$ 1849 (Forsvaret af Fredericia), kar. Ob. u. Anc. $\frac{30}{5}$ 1849, Ob. Anc. $\frac{13}{6}$ 1849, vrkl. Ob. $\frac{31}{7}$ 1849, dirigerende St.-Off. ved Fæstningstj. i Sjællands Gl.-Kmd.-Distrikt $\frac{22}{2}$ 1852, dirigerende Ing.-Off. for Fæstnings- og Bygningstj. i H. og Lauenborgs Gl.-Kmd.-Distrikt $\frac{18}{10}$ 1853, midlertidig Kmdt. i Citadellet Frederikshavn $\frac{9}{2}$ 1855, afgaaet fra Ing.-Kps. og ansat som Kmdt. paa Kronborg $\frac{13}{8}$ 1856, kar. Gl.-Mj. $\frac{6}{10}$ 1856, Kmdt. i Fredericia $\frac{6}{12}$ 1863, kar. Gl.-Lt. $\frac{26}{3}$ 1864, atter Kmdt. paa Kronborg $\frac{22}{6}$ 1864, afgaaet som Kmdt. og udtraadt af Nr. og Gage samt sat à la suite i Armeen $\frac{1}{10}$ 1867, † $\frac{26}{7}$ 1871. — R.* $\frac{18}{9}$ 1846, DM.* $\frac{13}{9}$ 1848, K.* $\frac{6}{7}$ 1849, S. K.* $\frac{26}{5}$ 1867.

461. v. Ringsted, Hans Christian Wilhelm, f. i Holstebro $\frac{21}{3}$ 1795, Elev paa danske Mil.-Institut, Frikpl., Slt. ved 2det jyske Inf.-Rgt. $\frac{27}{12}$ 1810; Ing.-Slt. (Anc. $\frac{27}{12}$ 1810) $\frac{1}{11}$ 1812, afgaaet fra Ing.-Kps. og ansat som Slt. med Plt. Kar. ved 2det jyske Inf.-Rgt. (Anc. $\frac{31}{7}$ 1813) $\frac{20}{6}$ 1815, vrkl.

- Plt. $28/10$ 1815, beordret med de danske Auxiliairtrp. til Frankrig 1816—1818, St.-Kpt. $30/4$ 1829, forbeholdt Mj. Anc. $10/6$ 1841, Afsked som Mj. paa Ventepenge (kgl. Res. $20/5$) $1/7$ 1842, † $15/12$ 1870.
462. v. Rosenvinge, Svenning Wilhelm, f. paa Slumstrup i Sæddinge Sogn $4/3$ 1791, Kornet u. Anc. ved slesvigske Rytterrgt. $23/10$ 1808, ved Kornet- og Fdk.-Klassens Ophævelse udnævnt til Sgt. $2/6$ 1809, Elev paa danske Mil.-Institut $1/10$ 1809, afgaaet fra Institutet med Anc. fra $23/8$ 1810 $28/8$ 1810, i vrkl. Sgt. Nr. $22/9$ 1810; Ing.-Slt. à la suite $24/2$ 1813¹⁾, vrkl. Sgt. $24/4$ 1813, forsat til Livgarden til Hest $19/8$ 1814, forbeholdt Plt. Anc. $20/6$ 1815, Kammerjunker $12/8$ 1815, Konsumtionskasserer i Frederiksbund $1/11$ 1817, Afsked af Krigstj. $5/11$ 1817, Konsumtionsinspektør i Frederiksbund $11/3$ 1823, Konsumtions skriver ved Københavns Vesterport $24/9$ 1828, † $30/9$ 1830.
463. Naadeland, Knud Torjesen, f. $30/9$ 1789, Kpl. ved vesterlenske Inf.-Rgt. 1806, Sgt. 1811, Kommandersgt.; Interimsmtsk. ved Kristiansand Fæstning $4/1$ 1812, konstitueret i denne Stilling $30/4$ 1813, forbleven i N. 1814. — I norsk Tj.: Mtsk. ved Kristiansand Fæstning $2/3$ 1815, † $14/7$ 1831.
464. Sættem, Ole Joensen, f. $27/9$ 1781, Kommandersgt. ved 2det trondhjemske Inf.-Rgt.; Mtsk. ved Trondhjem Fæstning $10/9$ 1812, forbleven i N. og udslettet af Armeens Lister $10/8$ 1814, Afsked af dansk Tj. $5/5$ 1815. — I norsk Tj.: forbleven i sin Stilling som Mtsk., † $9/7$ 1853.
465. Køhler, Christian Holger, Gartner; Vm. ved Nyborg Fæstning $22/10$ 1812, Afsked $2/2$ 1813.
466. Hansted, Peter Christensen, Bombarder ved Art.-Kps.; Mtsk. ved Nyborg Fæstning $2/12$ 1812, Afsked $7/12$ 1841.
467. d'Aubert, Franz Henrich, Søn af B. d'Aubert (Løbe-Nr. 367), f. i Kristiansand $19/9$ 1797, Stykjuncker ved Art.; Ing.-Slt. à la suite $28/12$ 1812, Afsked af dansk Tj. $15/4$ 1814. — I norsk Tj.: Ing.-Slt. $24/5$ 1814, Plt. $21/9$ 1814, St.-Kpt. $1/1$ 1818, vrkl. Kpt. $3/8$ 1832, Grundlægger af Marineetablisementet paa Horten, † $2/4$ 1842.
468. v. Nehuus (Nehus), Johan David (Leopold)²⁾, f. i Hamborg $5/10$ 1791, Landkd. $1/1$ 1812; Ing.-Slt. à la suite $28/12$ 1812, vrkl. Sgt. $14/12$ 1813, ansat under Professor Schumacher til Hjælp ved Forfærdigelsen af Kortet over Lauenborg $19/8$ 1818, Plt. $27/9$ 1820, forbeholdt Kpt. Anc. $25/7$ 1830, kar. Kpt. $15/1$ 1832, vrkl. Kpt. (kgl. Res. $26/10$ 1833) $1/1$ 1834, Kpt. I. (kgl. Res. $20/5$) $1/7$ 1842, † $17/4$ 1844. — R.* $16/2$ 1836.
469. v. Dau, Friderich, f. i Altona $10/6$ 1796, Landkd. $1/1$ 1810; Ing.-Slt. $28/12$ 1812, ved Fæstnings- og Bygningstj. i H. $21/1$ 1815, Plt. $24/8$ 1822, subaltern

¹⁾ Ifølge Avancementsbekjendtgjørelsen af $24/2$ 1813 forsattes han til Ingenieurkorpset à la suite med Extragage, saaledes at han i Korpssets Sekondlieutenantsklasse skulde følge efter H. C. W. v. Ringsted (Løbe-Nr. 461).

²⁾ Kaldtes i Avancementsbekjendtgjørelserne før 1830 Johan David v. Nehuus, fra 1830 Leopold v. Nehus.

- Ing.-Off. ved 10de Armékps. Hovedkvarter ifølge Kongens Parolføbeling af $\frac{25}{4}$ 1831, forbeholdt Kpt. Anc. $\frac{15}{1}$ 1832, kar. Kpt. $\frac{25}{4}$ 1832, vrkl. Kpt. (kgl. Res. $\frac{26}{10}$ 1833) $\frac{1}{1}$ 1834, ved Veitj. i Jylland Januar 1835, dirigerende St.-Off. ved Veitj. i H. og kar. Mj. u. Anc. $\frac{16}{3}$ 1842, Kpt. I. (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842, forbleven i H. ved Oprørets Udbrud $\frac{24}{3}$ 1848 og derfor udgaact af Armeens Lister i Henhold til kgl. Res. af $\frac{29}{10}$ 1849, unddragen den ved Patent af $\frac{29}{3}$ 1852 givne Amnesti, tilstaaet Amnesti og Tilladelse til ustraffet at vende tilbage til D. $\frac{29}{10}$ 1856, var i Krigen 1848—50 i slesvig-holstensk Tj. Ob. og Chef for Ing.-Kps. $\frac{24}{3}$ 1848— $\frac{26}{3}$ 1851, levede i Hamborg 1851—64, overtog for den hertugelige Regjering i Slesvig-Holsten Administrationen af det samlede Krigsmateriel i Fæstningen Rendsborg Juni 1864 indtil Fæstningens Overgivelse til Preussen i 1868, † $\frac{19}{3}$ 1869. — R.* $\frac{18}{9}$ 1843, DM.* $\frac{18}{9}$ 1846.
470. v. Steenstrup, Johan Christian Vogelius, f. i Sorø $\frac{7}{11}$ 1795, Frikl. ved holstenske Inf.-Rgt. $\frac{1}{7}$ 1809, Landkd. $\frac{1}{1}$ 1812; Ing.-Slt. à la suite $\frac{28}{12}$ 1812, vrkl. Slt. $\frac{19}{8}$ 1814, Adj. ved Ing.-Kps. 1816—18, kar. Plt. $\frac{29}{4}$ 1823, vrkl. Plt. (kgl. Res. $\frac{9}{8}$) $\frac{1}{9}$ 1829, beordret paa en videnskabelig Reise til Udlandet paa 2 Aar ifølge kgl. Res. af $\frac{1}{8}$ 1830, Lærer i Krigsbygningskunst samt i Land-, Vand- og Veibygningkunst ved den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{10}$ 1832 (kgl. Udnævnelse $\frac{5}{1}$ 1838)— $\frac{10}{5}$ 1845, Sekondkpt. (kgl. Res. $\frac{26}{10}$ 1833) $\frac{1}{1}$ 1834, vrkl. Kpt. (kgl. Res. $\frac{25}{12}$ 1835) $\frac{1}{1}$ 1836, Kpt. I. (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $\frac{23}{3}$ 1846, Mj. $\frac{24}{5}$ 1848, forbeholdt Ob.-Lt. Anc. $\frac{17}{6}$ 1849, Ob.-Lt. (Anc. $\frac{17}{6}$ 1849) $\frac{18}{3}$ 1850, dirigerende St.-Off. ved Fæstningstj. i Jyllands og Fyens Gl.-Kmd.-Distrikt $\frac{24}{4}$ 1852, tillagt Ob. Kar. samt oprykket paa den for de ældste St.-Off. normerede Gage $\frac{22}{12}$ 1853, Afsked som Gl.-Mj. $\frac{21}{5}$ 1861, † $\frac{6}{12}$ 1870. — R.* $\frac{1}{11}$ 1828, DM.* $\frac{6}{10}$ 1851.
471. Køhnke, Henrich Magnus, Elev ved Kunstakademiet; Ds. ved danske Ing.-Brg. $\frac{2}{2}$ 1813, † $\frac{8}{3}$ 1821.
472. Nyborg, Christian Carl, Gartner; Vm. ved Nyborg Fæstning $\frac{2}{2}$ 1813, † $\frac{2}{12}$ 1831.
473. v. Schrøder, Paul, f. $\frac{8}{12}$ 1794, Landkd. $\frac{9}{7}$ 1812, Slt. ved Prinds Christian Frederiks Rgt. $\frac{24}{12}$ 1813; Ing.-Slt. à la suite (Anc. $\frac{24}{12}$ 1813) $\frac{15}{1}$ 1814, i Slt.-Nr. $\frac{12}{10}$ 1814, udtraadt af Nr. som à la suite ved Kps. (kgl. Res. $\frac{25}{1}$) $\frac{1}{2}$ 1816, † $\frac{10}{3}$ 1817.
474. v. Hertz, Christian Ehlers, f. i Nørhaa Præstegaard ved Thisted $\frac{28}{3}$ 1795, Student 1812, Slt. u. Anc. ved Kongens Rgt. $\frac{3}{8}$ 1813; Ing.-Slt. à la suite $\frac{18}{6}$ 1814, i vrkl. Slt. Nr. $\frac{27}{6}$ 1815, forsat til Kongens Rgt. (Anc. $\frac{18}{6}$ 1814) (kgl. Res. $\frac{25}{1}$) $\frac{1}{2}$ 1816, Cand. jur. $\frac{15}{1}$ 1819, Plt. $\frac{4}{10}$ 1822, Afsked af Krigstj. $\frac{6}{11}$ 1822, Byfoged og Byskriver i Bogense $\frac{8}{11}$ 1822, Kancelliraad $\frac{12}{1}$ 1827, Herredsfoged og Herredsskriver i Nørre og Bølling Herreder i Ringkjøbing Amt $\frac{4}{12}$ 1829, Justitsraad $\frac{28}{6}$ 1840, Byfoged og Byskriver i Frederikssund samt Herredsfoged og Herredsskriver i Horns Herred $\frac{18}{6}$

- 1842, Borgmester og Auktionsdirekteur i Aarhus $\frac{8}{7}$ 1848, Etatsraad $\frac{13}{6}$ 1861, Konferentsraad $\frac{3}{12}$ 1864, † $\frac{14}{1}$ 1866. — R.* $\frac{13}{12}$ 1849; DM.* $\frac{3}{8}$ 1863.
475. Carlsen, Carl Christian, f. i Kjøbenhavn $\frac{29}{9}$ 1794, fhv. Vlt. i Gl.-St. Bureau; 2den Bgsk. ved Ing.-Kps. $\frac{5}{8}$ 1814, Afsked med Ventepenge $\frac{10}{2}$ 1816, Krigskancellisekretair $\frac{23}{4}$ 1817, Bgsk. ved Ing.-Kps. $\frac{20}{7}$ 1825, Mtfv. ved Kjøbenhavns Fæstning (kgl. Res. $\frac{20}{4}$) $\frac{1}{8}$ 1828, meddelt Krigsraads Kar. $\frac{21}{12}$ 1833, † $\frac{23}{9}$ 1854.
476. Nielsen, Rasmus, Gartner; Vm. i Citadellet Frederikshavn $\frac{15}{7}$ 1815, † $\frac{21}{1}$ 1826.
477. v. Møller, Ludvig August, f. $\frac{6}{11}$ 1798, Landkd. $\frac{1}{1}$ 1813, tillagt Slt. Anc. samt tildelt Æressabel $\frac{20}{1}$ 1817, Pagekd. $\frac{20}{1}$ 1817; Ing.-Slt. à la suite (Anc. $\frac{20}{1}$ 1817) (kgl. Res. $\frac{20}{1}$) $\frac{1}{2}$ 1818 men skulde forinden gennemgaa Kjøbenhavns Exercersk. og gjøre Tj. i 6 Maaneder ved Kongens Rgt., ved Kronborg Fæstning $\frac{5}{4}$ 1819, Adj. ved Ing.-Kps. $\frac{1}{10}$ 1819, i vrkl. Slt. Nr. $\frac{27}{9}$ 1820, ved Kjøbenhavns Fæstning $\frac{30}{4}$ 1821, Adj. ved Ing.-Kps. $\frac{1}{9}$ 1822, kar. Plt. (Anc. $\frac{10}{8}$ 1828) $\frac{13}{8}$ 1828, vrkl. Plt. (kgl. Res. $\frac{9}{8}$) $\frac{1}{9}$ 1829, Kondukteur ved det nye Veianlæg mellem Kiel og Altona $\frac{16}{4}$ 1830, Sekondkpt. (kgl. Res. $\frac{26}{10}$ 1833) $\frac{1}{1}$ 1834, bestemt til at deltage i Opsynet med det intenderede Chausséanlæg i Hertugdømmerne ($\frac{6}{5}$) $\frac{12}{6}$ 1835, vrkl. Kpt. $\frac{7}{1}$ 1838, sat til Ob. v. Prangens (Løbe-Nr. 388) Raadighed ved de denne overdragne Nivelleringsarbeider i Anledning af det projekterede Jernbaneanlæg mellem Nord- og Østersøen $\frac{26}{5}$ 1839, † $\frac{11}{12}$ 1839. — R.* $\frac{2}{9}$ 1835.
478. v. Krag, Carl, Søn af R. v. Krag (Løbe-Nr. 365), f. i Odense $\frac{5}{10}$ 1801, Vlt. $\frac{20}{6}$ 1812, Landkd. $\frac{20}{3}$ 1813, tillagt Slt. Anc. $\frac{20}{1}$ 1817, Pagekd. $\frac{20}{1}$ 1817; Ing.-Slt. à la suite (Anc. $\frac{20}{1}$ 1817) (kgl. Res. $\frac{20}{1}$) $\frac{1}{2}$ 1818 men skulde forinden gennemgaa Kjøbenhavns Exercersk. og gjøre Tj. i 6 Maaneder ved Kongens Rgt., ved Kjøbenhavns Fæstning $\frac{5}{4}$ 1819, Adj. ved Ing.-Kps. Mai 1819, i vrkl. Slt. Nr. $\frac{27}{9}$ 1820, ved Gradmaalingen i H. $\frac{27}{4}$ 1821—1822, ved Kjøbenhavns Fæstning $\frac{26}{11}$ 1822, tillige Adj. ved Ing.-Kps. $\frac{1}{1}$ 1823, ledsaget Kps.-Chefen (Løbe-Nr. 365) paa en Reise til Hertugdømmerne og Udlandet $\frac{19}{5}$ 1824, Adj. ved Ing.-Kps. $\frac{22}{11}$ 1824, ved Kjøbenhavns Fæstning $\frac{2}{8}$ 1826, Medhjælper hos Mj. v. Trepka i Frankfurt $\frac{14}{11}$ 1826—1830, kar. Plt. (Anc. $\frac{10}{8}$ 1828) $\frac{13}{8}$ 1828, Kondukteur ved det nye Veianlæg mellem Kiel og Altona $\frac{16}{4}$ 1830—Mai 1834, Kammerjunker $\frac{24}{3}$ 1831, Sekondkpt. (kgl. Res. $\frac{26}{10}$ 1833) $\frac{1}{1}$ 1834, ved Forarbeiderne til den nye Veilinie Hamborg-Altona-Lübeck $\frac{15}{5}$ 1834, bestemt til at føre Inspektion med det intenderede Chausséanlæg i Hertugdømmerne ($\frac{6}{5}$) $\frac{12}{6}$ 1835 og i den Anledning beordret til H. $\frac{24}{7}$ 1835, Overlandevei-Inspektør i H. $\frac{20}{2}$ 1838, Afsked af Krigstj. $\frac{21}{2}$ 1838, Overlandevei-Inspektør i Slesvig og H. og som saadan tilfornordnet den slesvig-holstenske Regjering som overordentligt Medlem i Veisager $\frac{1}{5}$ 1842, i

- Kjøbenhavn under Krigen 1848—50, Overlandevei-Inspektør i Slesvig $\frac{3}{6}$ 1852, Kammerherre $\frac{6}{11}$ (Bestalling $\frac{17}{11}$) 1863, sat paa Ventepenge af den preussiske Regjering $\frac{1}{11}$ 1865, † $\frac{25}{4}$ 1875. — R.* $\frac{2}{9}$ 1835, DM.* $\frac{6}{10}$ 1854.
479. Nielsen, Hans Henrik, Skovfoged ved 2det kjøbenhavnske Skovdistrikt; Vm. ved Kronborg Fæstning $\frac{29}{4}$ 1819, Afsked $\frac{24}{3}$ 1833.
480. v. Christensen, Ernst Johan Friderich, Søn af C. H. v. Christensen (Løbe-Nr. 373), Ing.-Slt. à la suite u. Anc. og Gage $\frac{11}{9}$ 1819, Digekondukteur i det holstenske Distrikt $\frac{19}{5}$ 1821, Afsked af Krigstj. $\frac{23}{5}$ 1821, Digeinspektør i H. $\frac{31}{7}$ 1827, fornyet Afsked som Kpt. med Tilladelse til at anlægge og bære den for Off. à la suite reglementerede Uniform $\frac{19}{1}$ 1831. — R.* $\frac{16}{7}$ 1825, DM.* $\frac{5}{9}$ 1845.
481. v. Christensen, Carl Adolph Heinrich, Broder til E. J. F. v. Christensen (Løbe-Nr. 480), Ing.-Slt. à la suite u. Anc. og Gage $\frac{11}{9}$ 1819, Afsked af Krigstj. $\frac{2}{8}$ 1826, Assistent hos Overdigeinspektøren i Hertugdømmerne (Faderen Løbe-Nr. 373) $\frac{31}{7}$ 1827, fornyet Afsked som Kpt. med Tilladelse til at anlægge og bære den for Off. à la suite reglementerede Uniform $\frac{19}{1}$ 1831. — R.* $\frac{6}{8}$ 1825.
482. v. Schomburg, Wilhelm, afskediget Plt. af Inf., Under-Told- og Konsumtionsbetjent i Helsingør; Mtsk. ved Kronborg Fæstning $\frac{1}{6}$ 1820, † $\frac{31}{5}$ 1823.
483. Neumann, Johan Christian, f. i Kjøbenhavn $\frac{24}{3}$ 1801, Fourer ved Art.-Kps. 6te Kmp.; Ds. i D. $\frac{20}{3}$ 1821, Bgsk. (kgl. Res. $\frac{20}{4}$) $\frac{1}{8}$ 1828, Krigsassessors Kar. $\frac{21}{12}$ 1833, Regnskabsfører ved Gageringskassen, Krigsraads Kar. med Tilladelse til at bære den for denne Charge reglementerede Uniform med civil Porte-Epée $\frac{13}{5}$ 1850, paa Grund af Svagelighed sat paa Pension paa et Aar $\frac{13}{1}$ 1854, Afsked $\frac{16}{1}$ 1855, † $\frac{24}{10}$ 1857. — Medaille for ædel Daad $\frac{30}{4}$ 1828, Tilladelse til at bære samme $\frac{10}{12}$ 1828.
484. v. Bracht, Carsten Tønder, f. i Kristiansand $\frac{27}{12}$ 1801, Landkd. $\frac{28}{12}$ 1820, Slt. Anc. og tildelt 1ste Præmie (en Sabel) samt Kd.-Uoff. og Slt. à la suite ved jyske Rgt. lette Drg. $\frac{19}{12}$ 1821; Ing.-Slt. (Anc. $\frac{19}{12}$ 1821) $\frac{25}{12}$ 1822, ved Kjøbenhavns Fæstning 1823, Adj. ved Ing.-Kps. men tillige til Tj. ved Kjøbenhavns Fæstning $\frac{1}{2}$ 1827, ved holstenske Ing.-Dtch. i Rendsborg $\frac{22}{3}$ 1830, kar. Plt. $\frac{21}{10}$ 1832, vrkl. Plt. (kgl. Res. $\frac{26}{10}$ 1833) $\frac{1}{1}$ 1834, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $\frac{18}{3}$ 1834, ved Veitj. i Kongeriget 1835, Sekondkpt. $\frac{7}{1}$ 1838, vrkl. Kpt. $\frac{31}{12}$ 1839, Kpt. I. (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn 1842, ved Veiarbejder i D. $\frac{1}{12}$ 1844—1855, forbeholdt Mj. Anc. $\frac{7}{5}$ 1849, høistbefalende Ing.-Off. i Fredericia $\frac{15}{5}$ — $\frac{10}{7}$ 1849, Mj. (Anc. $\frac{7}{5}$ 1849) $\frac{18}{3}$ 1850, kar. Ob.-Lt. u. Anc. (kgl. Res. $\frac{1}{10}$) $\frac{6}{10}$ 1854, Afsked $\frac{24}{4}$ 1855, † $\frac{15}{1}$ 1884. — R.* $\frac{6}{10}$ 1851, E. M. 1.

485. v. Scheel, Hans Christian Henrich, Sønnesøns Søn af H. J. v. Scheel (Løbe-Nr. 267), f. i Kjøbenhavn $18/3$ 1804, Landkd. $28/12$ 1819, tillagt Sl. Anc. og udnævnt til Pagekd. $25/12$ 1822; Ing.-Sl. à la suite (Anc. $25/12$ 1822) $21/12$ 1823, afgaaet til Ing.-Kps. som Sl. à la suite paa Extragage $11/4$ 1824, Afsked og ansat som Toldkontrolleur paa St. Croix $3/9$ 1826, Brandassistent ved Kristiansteds Brandkps., tillagt Kpt. Kar. $12/4$ 1845, Afsked af Toldvæsenet $1/4$ 1854, † $17/5$ 1855.
486. Tronier, Georg Christian, f. sandsynligvis i Kjøbenhavn $2/7$ 1774, gik til Søes $12/1$ 1788 og foer gjentagne Gange paa Kina, Ostindien m. fl. St. indtil 1804, dels som Skriver, saaledes Proviantskriver og Forvalter paa Fregatten Frederiksværn 1795—98, dels, efter i 1798 at have taget Styrmandsexamen, som Reservestyrmænd, Sl. ved fyenske Inf.-Rgt. annekterede Btl.'er $17/8$ 1808, Afsked $2/8$ 1810, vrkl. Krigskancellisekretair $30/8$ 1814, senere ansat som Under-Toldbetjent i Helsingør; Mtsk. ved Kronborg Fæstning $10/6$ 1823, Afsked og ansat som Under-Told- og Konsumtionsbetjent i Kjøbenhavn $29/12$ 1830, suspenderet $6/10$ 1838, forbrudt sin Stilling ifølge Høiesteretsdom af $15/3$ 1842, † $6/9$ 1868.
487. v. Meinung, Anton Ludvig, f. i Kjøbenhavn 1801 eller 1802, afgaaet fra Art.-Uoff.-Elevsk. $22/6$ 1820, Sgt. ved Art.-Kps. 6te Kmp.; Ds. ved holstenske Ing.-Dtch. $3/3$ 1824, til Tj. i Fredericia $18/2$ —April 1849, kar. Sl. $19/2$ 1849, Afsked $4/4$ 1856.
488. v. Haffner, (Johan) Wenzel, Brodersøn af A. M. W. v. Haffner (Løbe-Nr. 423), f. i Kjøbenhavn $17/3$ 1812, Vlt. $27/11$ 1820, Landkd. $19/12$ 1821, Sl. Anc. $21/12$ 1823; Kd.-Kpl. og Sl. à la suite ved Ing.-Kps. $1/1$ 1825, afgaaet til Ing.-Kps. u. Gage $1/1$ 1826, Kammerjunker $18/10$ 1828, i Sl. Nr. $1/9$ 1829, til Tj. ved Kjøbenhavns Fæstning og tillige midlertidig Adj. (indtil $17/5$ 1830) ved Ing.-Kps. $1/4$ 1830, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $1/11$ 1830 til sin Død, Tilladelse til paa et Aar at gjøre en Reise i Udlandet for at retablere sit tabte Helbred $26/9$ 1832, kar. Plt. $13/11$ 1833, i Plt. Nr. u. Anc. $14/12$ 1834, † $5/7$ 1835.
489. Wahl, Ernst, examineret Gartnersvend; Vm. ved Kjøbenhavns Fæstning $28/8$ 1825, † $7/3$ 1835.
490. Sørensen, Johannes, Gartner; Vm. ved Citadellet Frederikshavn $27/2$ 1826, Vm. ved Kjøbenhavns Fæstning $26/3$ 1835, Afsked (kgl. Res. $3/4$) $30/4$ 1865, † $11/5$ 1888. — DM.* $28/6$ 1840.
491. v. Meinung, Conrad Robertus, f. $1/7$ 1805, afgaaet fra Art.-Uoff.-Elevsk. $22/3$ 1822, Sgt. ved Art.-Kps., Landkd. $15/1$ 1826, tillagt Sl. Anc. og erholdt 1ste Præmie $21/12$ 1826, Pagekd. (kgl. Res. $21/12$ 1826) $1/1$ 1827, Sl. ved 2det Livrgt. til Fods (Anc. $21/12$ 1826) $17/12$ 1827; Ing.-Sl. (Anc. $21/12$ 1826) $13/12$ 1829, ved Kjøbenhavns Fæstning $1/4$ 1830, Adj. ved Ing.-Kps. $24/11$ 1830, forsat som. à la suite paa Extragage til 2det Livrgt. $30/9$ 1832, kar. Plt. $8/11$ 1835, vrkl. Plt. $11/6$ 1838, udtraadt af Nr. og sat à la suite ved Rgt. $26/8$ 1840, Plt. ved 3die Linie-Inf.-Btl. (kgl. Res. $20/5$) $1/7$

- 1842, Afsked som Plt. med Ventepenge (kgl. Res. $^{15/6}$) $^{1/7}$ 1842, tillagt Kpt. Kar. $^{26/4}$ 1848, † $^{16/9}$ 1873. — R.* $^{12/11}$ 1850.
492. Meinung, Ferdinand Martin, afgaaet fra Art.-Uoff.-Elevsk. $^{6/5}$ 1826, Bombarder ved Art.-Kps.; Ds. (kgl. Res. $^{28/6}$) $^{1/8}$ 1828, Afsked med Ventepenge (kgl. Res. $^{20/5}$) $^{1/7}$ 1842, vrkl. Krigsassessor $^{8/7}$ 1842, † $^{1/6}$ 1877.
493. Glien, Hans Nicolaus Christopher, Kopist ved Rendsborg Amtskontor; Mtfv. ved Rendsborg Fæstning $^{25/11}$ 1829, † $^{10/3}$ 1835.
494. Schaldemose, Friderich Julius, f. paa Vedelsborg i Fyen $^{15/2}$ 1783, Student 1801, Sl. ved søndre sjællandske Landeværnsrgt. 1807, ansat ved fyenske Landeværnsrgt. $^{10/10}$ 1807, fangen af Englænderne ved en Overfart fra Aarhus til Kallundborg 1807 og paa Overreisen til England strandet paa Hollands Kyst, gik i hollandsk Tj., reiste som Sekretair hos en fransk Off. til Italien i 1808, Afsked som Sl. i dansk Tj. $^{26/4}$ 1808, bivaanede den dansk-hollandske Divisions Angreb paa og Indtagelse af Stralsund, som forsvaredes af preussisk Mj. Schill, $^{31/5}$ 1809, i fransk Krigstj. (Felttogene i Spanien) 1809—12, Sl. à la suite ved Kongens Rgt. annekterede Btl.'er $^{21/12}$ 1812, vrkl. Sl. $^{31/7}$ 1813, forsat til norske Livrgt. $^{24/12}$ 1813, Afsked som saadan (kgl. Res. $^{25/1}$) $^{1/2}$ 1816, konstitueret Lærer 1816, Adjunkt ved Kathedralsk. i Nykjøbing paa Falster $^{31/7}$ 1817, Afsked som saadan $^{2/8}$ 1825, Institutbestyrer i Kjøge, Told- og Konsumtions-Underbetjent i Kjøbenhavn $^{31/12}$ 1826; Mtsk. ved Kronborg Fæstning $^{29/12}$ 1830, dømt $^{20/12}$ 1837 og $^{24/7}$ 1838 ved Stabskrigsret for Presseforseelser, Afsked $^{5/12}$ 1839, Mel- og Grynhandler i Kjøbenhavn 1843, Kaffeskjænker sammesteds 1844, beskjæftigede sig stedse med literair og journalistik Virksomhed, † $^{22/2}$ 1853.
495. From, Jørgen Peter (Engelbrecht), f. i Odense, Gartner; Vm. ved Nyborg Fæstning $^{25/12}$ 1831, Mtsk. ved samme Fæstning $^{7/12}$ 1841, Afsked $^{6/6}$ 1851, † $^{7/3}$ 1883.
496. Bøgebjerg, Johan Jesper, Gartner; Vm. ved Kronborg Fæstning $^{24/3}$ 1833, † $^{8/9}$ 1840.
497. v. Rosenberg, Gottfried, f. i Kjøbenhavn $^{9/2}$ 1784, surn. Veik. med Sl. Kar., Veik. $^{17/5}$ 1799, Plt. $^{25/5}$ 1803, paa ældst Gage og kar. Kpt. $^{14/7}$ 1808, vrkl. Kpt. i Veikps. $^{4/3}$ 1810, Kpt. à la suite med extraordinair St.-Kpt. Gage ved jyske Skarpskytterkps. og med Forbehold af sin Anc. i Veikps. $^{3/4}$ 1810, indtraadt i St.-Kpt. Nr. ved sjællandske Skarpskytterkps. $^{15/2}$ 1812, Kpt. à la suite ved samme Kps. (fra $^{25/1}$ 1816 kaldet jyske Jægerkps.) $^{30/3}$ 1813, forsat som Kpt. à la suite til Veikps. med sin forbeholdte Anc. $^{29/3}$ 1818, vrkl. Mj. i samme Kps. $^{1/11}$ 1828, Ob.-Lt. $^{16/12}$ 1829; forsat til Ing.-Kps. ved Veikps. Indlemmelse i samme (kgl. Res. $^{26/10}$ 1833) $^{1/1}$ 1834, ved Veitj. i D. 1834—35, Afsked med Ob. Kar. og paa Ventepenge (kgl. Res. $^{25/12}$) $^{31/12}$ 1835, Medlem af Komiteen for Reisingen af en Mindestøtte for Frederik den 6te paa Skanderborg Slotsbakke samt forestod sammes Reising 1841—45, † $^{28/6}$ 1849.

498. v. Recke, Peter Blankenberg Prydz, f. 1793, Elev ved danske Mil.-Institut og Friklpl. af Livrgt. Ryttere, udnævnt til Sgt. i Veikps. med reserveret Anc. $\frac{27}{12}$ 1810 men skulde delvis omtage Examen ved Institutet, efter bestaaet Restexamen afgaaet til Veikps. som Sgt. (Anc. $\frac{27}{12}$ 1810) $\frac{30}{12}$ 1811, kar. Plt. $\frac{14}{2}$ 1819, vrkl. Plt. $\frac{28}{3}$ 1824, kar. Kpt. $\frac{26}{8}$ 1829, vrkl. Kpt. $\frac{2}{5}$ 1830; forsat til Ing.-Kps. ved Veikps. Indlemmelse i samme (kgl. Res. $\frac{26}{10}$ 1833) $\frac{1}{1}$ 1834, ved Veitj. i D. (derunder Medlem af Odense Kanalopsyns-Kommission og for Amtet Bestyrer af Arbejderne paa de mindre Landeveie i Fyen) 1834—47, Kpt. I. (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842, † $\frac{4}{7}$ 1847.
499. v. Jacobsen, Ludvig, f. 1795, Sgt. ved sjællandske Skarpskytterkps. 2den Btl. $\frac{31}{1}$ 1813, Sgt. i Veikps. $\frac{24}{12}$ 1813, efter Udfaldet af Examen ved Veikps. tillagt Anc. af $\frac{24}{12}$ 1813 $\frac{22}{3}$ 1820, kar. Plt. $\frac{9}{8}$ 1826, vrkl. Plt. $\frac{16}{12}$ 1829, Kpt. $\frac{3}{8}$ 1831; forsat til Ing.-Kps. ved Veikps. Indlemmelse i samme (kgl. Res. $\frac{26}{10}$ 1833) $\frac{1}{1}$ 1834, ved Veitj. i D. 1834—44, Kpt. I. (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842, † $\frac{4}{2}$ 1845.
500. v. Kellner, Ludvig Stephan, f. i Aalborg $\frac{3}{4}$ 1796, Landkd. (kgl. Res. $\frac{9}{12}$ 1809) $\frac{1}{1}$ 1810, Pagekd. med reserveret Sgt. Anc. i 3die jyske Inf.-Rgt. $\frac{24}{12}$ 1813, Sgt. ved Kronens Rgt. (Anc. $\frac{24}{12}$ 1813) $\frac{15}{1}$ 1815, kar. Plt. $\frac{17}{3}$ 1824, vrkl. Plt. $\frac{26}{8}$ 1826, beordret til Paris for at studere Deskriptiv-Geometri og forberede sig til Lærer $\frac{29}{6}$ 1828— $\frac{30}{12}$ 1829, Medlem af den i Marts 1830 nedsatte Kommission til Udarbeidelse af en Plan for den kgl. mil. Høisk. (stadfæstet $\frac{22}{8}$ 1830), Lærer i Deskriptiv-Geometri ved Høisk. $\frac{1}{6}$ 1830 (kgl. Udnævnelse $\frac{5}{1}$ 1838)— $\frac{1}{4}$ 1861, konstitueret Lærer i Deskriptiv-Geometri ved den polytekniske Lærestanstalt 1830; Sekondkpt. à la suite i Ing.-Kps. (kgl. Res. $\frac{26}{10}$ 1833) $\frac{1}{1}$ 1834, fast Lærer ved den polytekniske Lærestanstalt $\frac{30}{1}$ 1838—1861, Kpt. à la suite i Ing.-Kps. (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842, Lærer i Krigsbygningskunst ved Høisk. $\frac{1}{8}$ 1846 (kgl. Udnævnelse $\frac{2}{8}$ 1849)— $\frac{1}{4}$ 1861, Mj. à la suite i Ing.-Kps. $\frac{17}{7}$ 1848, kar. Ob.-Lt. $\frac{6}{10}$ 1851, kar. Ob. $\frac{1}{7}$ 1858, Chef for Høisk. $\frac{23}{5}$ 1860— $\frac{26}{9}$ 1863, Afsked $\frac{19}{12}$ 1864, † $\frac{17}{1}$ 1883. — R.* $\frac{28}{6}$ 1845, DM.* $\frac{1}{1}$ 1856, K.* (K.₁*)¹⁾ $\frac{24}{12}$ 1863.
501. du Plat, Friderich Peter August Wilhelm, f. i Kjøbenhavn $\frac{18}{8}$ 1803, Vlt. $\frac{5}{3}$ 1811, Landkd. $\frac{1}{1}$ 1813, Sgt. Anc. og Pagekd. $\frac{20}{1}$ 1817, Sgt. à la suite uden Gage ved Kongens Rgt. $\frac{20}{1}$ 1818, Kd.-Kpl. (kgl. Res. $\frac{22}{1}$) $\frac{1}{2}$ 1818, Kommandersgt. ved Landkd.-Kps. $\frac{23}{12}$ 1818, afgaaet til Kongens Rgt. (fra $\frac{4}{12}$ 1839 kaldet Kronens Rgt. til Fods) med Extragage (Anc. $\frac{20}{1}$ 1817) $\frac{28}{12}$ 1819, i Sgt. Nr. $\frac{15}{2}$ 1820, Kammerjunker $\frac{19}{1}$ 1822, Plt. $\frac{9}{8}$ 1825, efter at have frekventeret Ing.-Kps. Forelæsninger fra 1824 taget Ing.-Examen 1827, St.-Kpt. $\frac{5}{6}$ 1833, bestemt til at deltage i Opsynet med det intenderede Chausséanlæg i Hertugdømmerne $\frac{12}{6}$ 1835, ansat ved Pro-

1) Ifølge kongeligt Reskript af $\frac{21}{3}$ 1864, hvorefter Kommandeurdekorationen deltes i to Grader.

jekteringer og Anlæg af Veie i Hertugdømmerne 1836—41, udtraadt af Nr. og sat à la suite ved Rgt. $\frac{4}{4}$ 1840; forsat til Ing.-Kps. som Kpt. à la suite $\frac{1}{7}$ (kgl. Res. $\frac{3}{7}$) 1841, tillagt Kpt. Anc. i Kps. af $\frac{1}{1}$ 1834 $\frac{14}{7}$ 1841, ved Veitj. i Hertugdømmerne 1841, Kpt. I (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842, forbleven ved Veitj. i Lauenborg ved Oprørets Udbrud $\frac{24}{3}$ 1848 og derfor udgaaet af Armeens Lister i Henhold til kgl. Res. af $\frac{29}{10}$ 1849, overtog under Krigen Funktionen som dirigerende St.-Off. for Lauenborgs Chaussévæsen ifølge Skrivelse af $\frac{4}{4}$ 1848 fra den kgl. lauenborgske Regjering, forblev i denne Stilling, efter at Lauenborgs Administration var overtagen af det tyske Forbund $\frac{10}{7}$ 1848, kgl. Stadfæstelse paa Stillingen som interimistisk Chausséinspektør i Hertugdømmet Lauenborg $\frac{19}{9}$ 1851, hvorhos det paa-lagdes Regjeringskommissairen at træde i Underhandling med Krigsministeriet angaaende hans mil. Forhold som Kpt. i Ing.-Kps. og eventuelt om hans Afsked fra dette Kps., unddragen den ved Patent af $\frac{29}{3}$ 1852 givne Amnesti, Tilladelse til til Undersøgelse af hans Forhold under Insurrektionen i Hertugdømmerne at fremstille sig for den ved kgl. Res. af $\frac{26}{4}$ 1852 anordnede Gl.-Krigskommission $\frac{15}{5}$ 1852, af Kommissionen dømt til Charges og Æres Forbrydelse for under Krigen at have unddraget sig Opfyldelsen af sin Tj. samt gjort sig skyldig i Brud paa sin mil. Tro-skabsæd $\frac{16}{9}$ 1852, Dommen formildet til, at han skulde have sin Charge forbrudt, ved kgl. Res. af $\frac{10}{11}$ 1852, opholdt sig i Ratzeborg til sin Død, † $\frac{22}{3}$ 1870.

502. v. Ramlau, Frederik Ferdinand, f. i Vordingborg $\frac{15}{4}$ 1798, Frikpl. ved danske Mil.-Institut, ved Foreningen af danske og holstenske Mil.-Institut med danske Landkd.-Kps. Landkd. $\frac{1}{1}$ (kgl. Res. $\frac{15}{1}$) 1812, Slt. ved Kronens Rgt. $\frac{15}{1}$ 1815, kar. Plt. $\frac{17}{10}$ 1826, vrkl. Plt. $\frac{27}{10}$ 1827, 2den Skoleoff. ved den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{6}$ 1830, 1ste Skoleoff. sammesteds $\frac{6}{6}$ 1833— $\frac{1}{7}$ 1842; Sekondkpt. à la suite ved Ingkps. (kgl. Res. $\frac{26}{10}$ 1833) $\frac{1}{1}$ 1834, Kpt. I. (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842, Chef for 2det Ing.-Kmp. i Rendsborg (kgl. Res. $\frac{11}{6}$) $\frac{1}{7}$ 1842, ansat ved 2den Divisions Stab af det tyske Forbunds 10de Armékps. ved sammes Koncentrering ved Lüneburg (Parolbefaling $\frac{26}{6}$) $\frac{24}{9}$ — $\frac{8}{10}$ 1843, Chef for 1ste Ing.-Kmp. i Kjøbenhavn Efteraaret 1844—1849, ved Felting.-Dtch. $\frac{30}{6}$ — $\frac{27}{8}$ 1848 (Veilestillingen), forbeholdt Mj. Anc. $\frac{18}{12}$ 1848, kar. Mj. (Anc. $\frac{18}{12}$ 1848) $\frac{21}{4}$ 1849, Mj. $\frac{31}{7}$ 1849, Overinspektion med Fæstningstj. paa Kronborg men forbleven i Kjøbenhavn for at overtage 1ste Ing.-Kmp. Depot og Overbestyrelsen af Kps.'s $\frac{5}{1}$ 1850 i Virksomhed traadte Exercersk. ifølge krigsministeriel Res. $\frac{15}{12}$ 1849, tillige ved Fæstningstj. i Kjøbenhavn 1851, Ing. ved Kronborg Fæstning og Inspektionshavende ved de mil. Etablissementer paa Frederiksværk og Usserød samt i Næstved $\frac{20}{4}$ 1852, kar. Ob.-Lt. u. Anc. $\frac{26}{4}$ 1852, Medlem af Havnekommissionen i Helsingør 1854, Ob.-Lt. $\frac{16}{8}$ 1856, afgaaet fra Ing.-Kps. og midlertidig Kmdt. paa Kronborg $\frac{6}{12}$ 1863, Ob. Kar. $\frac{22}{12}$ 1863,

- afgaaet som Kmdt. $\frac{22}{6}$ 1864, Afsked $\frac{4}{7}$ 1864, † $\frac{5}{4}$ 1878. — R.* $\frac{6}{10}$ 1851, DM.* $\frac{4}{7}$ 1864, E. M. 1.
503. v. Bloch, Tønne Niclas August, f. i Flensborg $\frac{8}{9}$ 1793, Elev af Veikps., ved danske og holstenske Mil.-Instituts Forening med danske Landkd.-Kps. Landkd. $\frac{1}{1}$ (kgl. Res. $\frac{15}{1}$) 1812, forbeholdt Sl. Kar. og afgaaet som Sl. à la suite til Veikps. $\frac{26}{12}$ 1815, efter Udfaldet af Examen ved Veikps. tillagt Anc. af $\frac{26}{12}$ 1815 $\frac{22}{3}$ 1820, vrkl. Plt. $\frac{16}{12}$ 1829; forsat til Ing.-Kps. som Plt. ved Veikps. Indlemmelse i samme (kgl. Res. $\frac{26}{10}$ 1833) $\frac{1}{1}$ 1834, Afsked $\frac{23}{7}$ 1834.
504. v. Krey, Reinhold, f. $\frac{28}{10}$ 1798, Landkd. $\frac{28}{5}$ 1811, Sl. ved danske Livrgt. til Fods $\frac{15}{1}$ 1815, forsat som Sl. til Veikps. $\frac{10}{10}$ 1815, efter Udfaldet af Examen ved Veikps. tillagt Anc. af $\frac{26}{12}$ 1815 $\frac{22}{3}$ 1820, Plt. $\frac{2}{5}$ 1830; forsat til Ing.-Kps. som Plt. ved Veikps. Indlemmelse i samme (kgl. Res. $\frac{26}{10}$ 1833) $\frac{1}{1}$ 1834, ved Veitj. i D. 1834—38, Sekondkpt. (kgl. Res. $\frac{25}{12}$ 1835) $\frac{1}{1}$ 1836, Afsked med Tilladelse til at bære den for afskedigede Off. reglementerede Uniform og Armeens Felttegn $\frac{16}{5}$ 1838.
505. v. Andræ, Carl Christopher Georg, f. i Hjertebjerg Præstegaard paa Møen $\frac{14}{10}$ 1812, Landkd. u. Gage (kgl. Res. $\frac{20}{12}$ 1825) $\frac{1}{1}$ 1826, vrkl. Kd. $\frac{27}{4}$ 1828, Sl. Anc. $\frac{21}{12}$ 1828, Kd.-Kpl. og Pagekd. (kgl. Res. $\frac{21}{12}$ 1828) $\frac{1}{1}$ 1829, Sl. ved Veikps. (Anc. $\frac{21}{12}$ 1828) $\frac{15}{12}$ 1829, Elev paa den polytekniske Lærestanstalt 1829—30, Elev paa den kgl. mil. Høisk. (St.-Afdelingen) $\frac{1}{11}$ 1830—1834; forsat til Ing.-Kps. som Sl. ved Veikps. Indlemmelse i samme (kgl. Res. $\frac{26}{10}$ 1833) $\frac{1}{1}$ 1834, Plt. $\frac{1}{12}$ (kgl. Res. $\frac{4}{12}$) 1834, Adjoint ved Gl.-Kvm.-St. $\frac{1}{12}$ (Paroljournal $\frac{8}{12}$) 1834, Sekondkpt. à la suite i Ing.-Kps. og Adjoint i den under $\frac{30}{12}$ 1839 oprettede Gl.-St. $\frac{31}{12}$ 1839, Kpt. i Gl.-St. $\frac{15}{3}$ 1842, Kpt. I. ved Gl.-St. (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842, Lærer i Topografi og Geodæsi ved den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{11}$ 1842 (kgl. Udnævnelse $\frac{15}{12}$ 1846), Lærer i teknisk Mekanik ved samme Sk. uden fast Ansættelse 1842—44, tillige Lærer i matematisk Analyse og rationel Mekanik samt sat à la suite i Gl.-St. $\frac{15}{11}$ 1843 (kgl. Udnævnelse som Lærer $\frac{24}{1}$ 1848), Mj. à la suite $\frac{24}{5}$ 1848, Medlem af en raadgivende Komité under Krigsministeriet saavel med Hensyn til Forfremmelse og Afgang som til Organisationsforandringer og andre Forhold ved Hæren $\frac{8}{8}$ 1848, kongevalgt Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling $\frac{12}{10}$ 1848—1849, Folkethingsmand for Svendborg Amts 4de Valgkreds (Faaborg) $\frac{4}{12}$ 1849, Folkethingsets Formand fra $\frac{30}{1}$ 1850 i Sessionerne 1850—52, Medlem af Notablernes Forsamling i Flensborg (kgl. Udnævnelse $\frac{28}{4}$ 1851) i Sommeren 1851, Medlem af en mil. Kommission angaaende Armeens Organisation $\frac{4}{8}$ 1851, Ob.-Lt. Kar. $\frac{6}{10}$ 1851, Medlem af en Kommission angaaende det astronomiske Observatorium i Altona $\frac{16}{3}$ 1853, Directeur for den danske Gradmaaling $\frac{18}{3}$ 1853, Medlem af det kgl. danske Videnskabernes Selskab $\frac{15}{4}$ 1853, Landstingsmand for 1ste Kreds (Kjøbenhavn) $\frac{3}{6}$ 1853—1863, Afsked af Krigstj. og som Lærer paa Grund af en Konflikt mellem Re-

gjeriug og Rigsdag $^{15}/_4$ 1854, Finantsminister $^{12}/_{12}$ 1854— $^{10}/_7$ 1858, Medlem af Rigsraadet 1856—66, Konseilspræsident $^{18}/_{10}$ 1856— $^{13}/_5$ 1857, Geheimeetatsraad $^{10}/_7$ 1858, Delegeret ved den mellemeuropæiske (senere europæiske) Gradmaaling $^{8}/_8$ 1861, kongevalgt livsvarigt Medlem af Landsthinget $^{5}/_{11}$ 1866, Æresdoktor i det matematisk - naturvidenskabelige Fakultet ved Kjøbenhavns Universitets 400-Aars Jubilæum $^{5}/_6$ 1879, fra traadt som Direktur for Gradmaalingen ved Udgivelsen af 4de Bind af den danske Gradmaaling (kgl. Res. $^{21}/_7$ 1883) $^{31}/_3$ 1884 men vedblivende Danmarks Delegerede (fra $^{28}/_8$ 1884 med den ny Direktur for den danske Gradmaaling som Meddelegeret) ved den europæiske Gradmaaling, Geheimekonferentsraad $^{14}/_5$ 1884. — R.* $^{4}/_8$ 1850, K.* $^{12}/_{10}$ 1855, S. K.* $^{4}/_8$ 1857, D. M.* $^{1}/_4$ 1884.

506. **v. Dreyer, Johan Christopher Frederik**, f. i Kjøge $^{13}/_1$ 1814, overkomplet Kd., Landkd. u. Gage (kgl. Res. $^{21}/_{12}$ 1826) $^{1}/_1$ 1827, Slt. Anc. $^{21}/_{12}$ 1828, Pagekd. (kgl. Res. $^{21}/_{12}$ 1828) $^{1}/_1$ 1829, Slt. ved Veikps. (Anc. $^{21}/_{12}$ 1828) $^{1}/_1$ 1830, Elev paa den kgl. mil. Høisk. 1832—36; forsat til Ing.-Kps. som Slt. ved Veikps. Indlemmelse i samme (kgl. Res. $^{26}/_{10}$ 1833) $^{1}/_1$ 1834, Plt. $^{1}/_{12}$ (kgl. Res. $^{20}/_{12}$) 1836, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn 1836—1837, ved samme Tj. i Rendsborg 1837—38, ved Forarbejder til Jernbaneanlæg og ved Chaussébygning i H. 1838—41, sat til Ob. v. Prangens (Løbe-Nr. 388) Raadighed ved de denne overdragne Nivelleringsarbejder i Anledning af det projekterede Jernbaneanlæg mellem Nord- og Østersøen $^{26}/_5$ 1839, ved Vejtj. i D. 1841— $^{8}/_5$ 1848, Kpt. II. (kgl. Res. $^{20}/_5$) $^{1}/_7$ 1842, Kpt. I. $^{24}/_4$ 1844, ved Felting.-Dtch. $^{10}/_5$ — $^{14}/_{10}$ 1848 (Fægtningerne i Sundeved $^{28}/_5$ og $^{5}/_6$), St.-Chef ved Felting.-Dtch. $^{12}/_3$ — $^{6}/_9$ 1849 (Fægtningerne i Sundeved $^{3}/_4$ og $^{13}/_4$, ved Kolding $^{23}/_4$ og ved Gudsø $^{8}/_5$, Udfaldet fra Fredericia $^{6}/_7$), St.-Chef ved Felting.-Dtch. $^{1}/_1$ — $^{5}/_3$ 1850, Kmdr. for samme og høistkommanderende Ing.-Off. ved den aktive Armé $^{6}/_3$ 1850— $^{17}/_3$ 1851 (Slaget ved Isted $^{25}/_7$ 1850), mellem Krigsperioderne ved Vejtj., kar. Mj. u. Anc. $^{21}/_7$ 1850, Chef for 1ste Ing.-Kmp. November 1851, tillige Kmdr. for Ing.-Trp. $^{3}/_{10}$ 1852— $^{26}/_2$ 1855, i forskellige Stillinger ved Jernbanevæsenet (Regjeringens tekniske Konsulent, kontrollerende Ing. ved Anlægene af og Medlem af Dir. for de sjællandske Jernbaner) 1852—63, vrkl. Mj. $^{5}/_5$ 1855, dirigerende St.-Off. for Veitj. i D. $^{26}/_2$ 1855— $^{31}/_{12}$ 1863, kar. Ob.-Lt. $^{2}/_{12}$ 1859, Ob.-Lt. $^{14}/_{12}$ 1863, høistkommanderende Ing.-Off. ved den aktive Armé ($^{25}/_{12}$ 1863) $^{2}/_1$ — $^{15}/_9$ 1864 (Dybbølstillingens Forsvar og Fald Februar— $^{18}/_4$ 1864, fra $^{20}/_3$ Kommandant i Brohovederne), t. R. f. Ing.-Kps. $^{16}/_9$ 1864, midlertidig Chef for Ing.-Kps. $^{27}/_{12}$ 1864, Ob. og Chef for Ing.-Kps. $^{16}/_6$ 1865, Gl.-Mj. Anc. $^{9}/_6$ 1866, Gl.-Mj. $^{13}/_9$ 1867, Gl. $^{18}/_9$ 1867, Gl.-Inspektur for Ing.-Trp. og Chef for Ing.-Kps. øvrige Afdelinger $^{18}/_9$ 1867, med Kong Christian den 9de i Rusland $^{26}/_7$ — $^{27}/_8$ 1876, uf. Nr. og Krigs- og Marineminister $^{28}/_7$ 1877— $^{4}/_1$ 1879, administrerende Direktur i »Bestyrelsen for

- de mil. Underklassers Pensionering og for Invalideforsørgelsen^a $\frac{1}{7}$ 1880, Afsked af Krigstj. $\frac{31}{3}$ 1881, nyt Afskedspatent som Gl.-Lt. $\frac{6}{11}$ 1884, Afsked som administrerende Direktør i ovennævnte Bestyrelse (kgl. Res. $\frac{13}{12}$) $\frac{31}{12}$ 1888. — R.* $\frac{13}{9}$ 1848, D. M.* $\frac{22}{10}$ 1850, K.₁* $\frac{29}{4}$ 1864, S. K.* $\frac{3}{7}$ 1876, E. M. 1. 2.
507. v. Nielsen, Christopher (Christian), Slt. ved Vei.-E. i D., Plt. Kar. $\frac{1}{1}$ 1809 (Veikps. oprettet $\frac{26}{2}$ 1809), Kpt. Kar. $\frac{16}{7}$ 1816, Mtsk. ved Veikps.; overgaaet til Ing.-Kps. som Mtsk. ved Veikps. Indlemmelse i samme (kgl. Res. $\frac{26}{10}$ 1833) $\frac{1}{1}$ 1834, Afsked $\frac{17}{4}$ 1836.
508. v. Meyer, Christian Wilhelm, f. i Frederiksværk $\frac{11}{8}$ 1808, Art.-Kd. $\frac{1}{4}$ 1819, Stykjunger i Art.-Kps. $\frac{1}{6}$ 1823, Slt. ved Raketkps. (Anc. $\frac{1}{1}$ 1823) $\frac{6}{3}$ 1827, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{11}$ 1830—1834, kar. Plt. $\frac{31}{3}$ 1833; Ing.-Plt. $\frac{1}{12}$ (kgl. Res. $\frac{4}{12}$) 1834, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn 1834—37, ved Veitj. i D. 1837—39, Sekondkpt. $\frac{22}{2}$ 1838, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Rendsborg 1839—42, Kpt. $\frac{1}{7}$ (kgl. Res. $\frac{3}{7}$) 1841, ved Veitj. i D. 1842—50 (tillige inspektionshavende Ing.-Off. over Nyborg og Korsør Fæstninger i 1849), Kpt. I. (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842, Bestyrer af Odense Amts mindre Landeveie 1848—50, Mj. Anc. $\frac{7}{5}$ 1849, ved Felting.-Dtch. $\frac{13}{5}$ — $\frac{31}{7}$ 1849 (Forsvaret af Fredericia og Udfaldene $\frac{30}{6}$ og $\frac{6}{7}$), dirigerende St.-Off. for Veitj. i D. $\frac{27}{3}$ 1850— $\frac{26}{2}$ 1855, vrkl. Mj. $\frac{18}{3}$ 1850, Ob.-Lt. $\frac{14}{10}$ 1853, dirigerende Ing.-Off. for Ing.-Dir. i H. og Lauenborg (høistkommanderende Ing.-Off. ved Gl.-Kmd. i H. og Lauenborg) $\frac{26}{2}$ 1855—1863, Ob. Kar. $\frac{16}{6}$ 1860, høistkommanderende Ing.-Off. i Fredericia Fæstning og tillige i 2det Gl.-Kmd.-Distrikt (Korpsbefaling $\frac{29}{12}$ 1863) $\frac{2}{1}$ 1864 (Forsvaret af Fredericia), midlertidig Chef for Ing.-Kps. $\frac{31}{7}$ 1864, Afsked med Gl.-Mj. Kar. (kgl. Res. $\frac{27}{11}$) $\frac{19}{12}$ 1864, Gl.-Mj. Kar. bortfalden ifølge Ansøgning $\frac{19}{12}$ 1864, Kasernedirekteur $\frac{1}{4}$ 1865— $\frac{30}{9}$ 1868, Kasernekmdt. i Kronprindsessegades Kaserne $\frac{1}{10}$ 1868— $\frac{20}{10}$ 1885, † $\frac{24}{1}$ 1887. — R.* $\frac{6}{10}$ 1851, D. M.* $\frac{1}{1}$ 1859, K.₁* $\frac{26}{3}$ 1864, E. M. 1. 2.
509. v. Jess, Carl Frederik Wilhelm, f. i Rendsborg $\frac{10}{11}$ 1808, Vlt. ved Art.-Kd.-Institutet, Art.-Kd. $\frac{27}{1}$ 1822, vrkl. Stykjunger $\frac{1}{10}$ 1826, Slt. ved Art.-Kps. (Anc. $\frac{1}{1}$ 1826) $\frac{1}{6}$ 1830, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{11}$ 1830—1834; Ing.-Plt. $\frac{1}{12}$ (kgl. Res. $\frac{4}{12}$) 1834, ved Veitj. i D. 1835—36, bestemt til at deltage i Opsynet med det intenderede Chausséanlæg i Hertugdømmerne ($\frac{6}{5}$) $\frac{12}{6}$ 1835, ved Veitj. i H. 1836—48, Sekondkpt. $\frac{18}{5}$ 1838, Kpt. I. (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842, forbleven i H. ved Oprørets Udbrud $\frac{24}{3}$ 1848 og derfor udgaaet af Armeens Lister i Henhold til kgl. Res. af $\frac{29}{10}$ 1849, unddraget den ved Patent af $\frac{29}{3}$ 1852 givne Amnesti, var i Krigen 1848—50 i slesvig-holstensk Tj. Ob.-Lt., Afdelingschef i Krigsdepartementet (Marine-Anliggender) og Armeens sidste Gl.-St.-Chef, efter Krigen opholdt han sig i Hamborg, blev Afdelingsing. for Posen-Breslauer

- Banen, senere for Werrabanen, Driftsing. i Koburg, † $20/12$ 1862. — R.* $23/6$ 1847.
510. Reeh, Johan Henrich, Gartner ved de kgl. Palaiser paa Amalienborg; Vm. i Citadellet Frederikshavn $26/3$ 1835, Afsked (kgl. Res. $3/4$) $30/4$ 1865.
511. Frahm, Claus, f. i Hadeby Sogn $4/3$ 1804, Gartner; Vm. ved Rendsborg Fæstning $12/4$ 1835, forbleven i H. ved Oprørets Udbrud $24/3$ 1848 og derfor udgaaet af Armeens Lister i Henhold til kgl. Res. af $29/10$ 1849, udslettet ifølge kgl. Res. af $7/4$ 1852.
512. Berg, Albert, Bromester ved holstenske Art.-Brg.; Mtfv. ved Rendsborg Fæstning $29/4$ 1835, Afsked $13/10$ 1839, † $8/3$ 1847.
513. Garff, Paul Frederik Nielsen, Piqueur ved Veivæsenet $4/8$ 1827, Skriver ved Ing.-Kps. Veikontor, vrkl. Krigskancellisekretairs Kar. $16/12$ 1834; Mtsk. ved Ing.-Kps. $20/4$ 1836, Krigsraads Kar. med Tilladelse til at bære den for Chargen reglementerede Uniform med civil Porte-Epée $13/5$ 1850, fungerende Kontorchef og Revisor ved Veidir. i Kongeriget 1855, † $21/7$ 1857.
514. v. Kückler, Peter Christian, f. i Aarhus $8/11$ 1809, Landkd. $11/4$ 1824, Slt. Anc. og 1ste Præmie ved Off.-Examen $17/12$ 1827, Slt. ved 2det Livrgt. (Anc. $17/12$ 1827) (kgl. Res. $21/12$ 1828) $1/1$ 1829, dog saaledes at han et Aar skulde gjøre Tj. ved Landkd.-Kps. med Undtagelse af Rgt. Exercertid, forsat som Slt. à la suite med Extragage til jyske Jægerkps. $30/12$ 1828, Elev paa den kgl. mil. Høisk. 1832—36, kar. Plt. $13/6$ 1836; Ing.-Plt. (Anc. $1/12$ 1836) $20/12$ 1836 med Bibehold af ældre Plt.-Anc. i Armeen, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn 1837, paa en 5 à 6 Maaneders Reise i Tyskland, Belgien og nordlige Frankrig for at gjøre sig bekendt med Jernbaneanlægene ifølge kgl. Res. af $24/9$ 1837, ved Veitj. i D. $9/5$ 1838, ved Fæstnings- og Bygningstj. i H. $24/3$ 1839, sat til Ob. v. Prangens (Løbe-Nr. 388) Raadighed ved de denne overdragne Nivellementsarbejder i Anledning af det projekterede Jernbaneanlæg mellem Nord- og Østersøen $26/5$ 1839 og senere ansat i Kjøbenhavn ved Udarbejdelsen af Projektet, Sekondkpt. $31/12$ 1839, paa en Reise i England, Belgien og Tyskland (kgl. Res. $29/5$) $10/6$ 1841— $11/2$ 1842, ved Chaussé- og Jernbaneanlæg i Hertugdømmerne (Flensborg) $29/3$ 1842, Kpt. I. (kgl. Res. $20/5$) $1/7$ 1842, † $26/10$ 1843.
515. v. Fibiger, Christian Adolph Ferdinand, Søn af J. A. v. Fibiger (Løbe-Nr. 449), f. i Kjøbenhavn $27/8$ 1814, Elev ved Landkd.-Kps. $4/1$ 1822, Vlt. $25/12$ 1822, Landkd. (kgl. Res. $21/12$ 1826) $1/1$ 1827, Kommandersgt. ved Landkd.-Kps. og Slt. à la suite ved Kongens Rgt. (Anc. $21/12$ 1826) (kgl. Res. $17/12$ 1827) $1/1$ 1828, afgaaet til Rgt. med sin havende Anc. og Extragage, dog saaledes at han et Aar skulde gjøre Tj. ved Landkd.-Kps. med Undtagelse af Rgt. Exercertid, (kgl. Res. $21/12$ 1828) $1/1$ 1829, Elev paa den kgl. mil. Høisk. 1832—36, kar. Plt. $18/11$ 1835; Ing.-Plt. (Anc. $1/12$ 1836) $20/12$ 1836 med Bibehold af ældre Plt. Anc. i Armeen, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $2/1$ 1837, ved

- samme Tj. i H. $^{13}/_7$ 1838, ved Veitj. i D. $^{31}/_1$ 1839, Tilladelse til med Fregatten Bellona at afreise til Madeira og opholde sig der i nogen Tid af Helbredshensyn ifølge kgl. Res. af $^{12}/_8$ 1840, vendt tilbage til Kjøbenhavn $^{1}/_7$ 1841, Sekondkpt. $^{1}/_7$ (kgl. Res. $^{3}/_7$) 1841, † $^{27}/_8$ 1841.
516. v. Wenck, Henrich Theodor, f. i Burg paa Femern $^{24}/_{10}$ 1810, vrkl. Landkd. (kgl. Res. $^{20}/_{12}$ 1825) $^{1}/_1$ 1826, Slt. Anc. og 1ste Præmie ved Off.-Examen $^{15}/_{12}$ 1829, Kd.-Kpl. og Pagekd. (kgl. Res. $^{15}/_{12}$ 1829) $^{1}/_1$ 1830, Slt. ved 1ste jyske Inf.-Rgt. (Anc. $^{15}/_{12}$ 1829) $^{1}/_1$ 1831, Elev paa den kgl. mil. Høisk. 1832—36; Ing.-Plt. (Anc. $^{1}/_{12}$ 1836) $^{20}/_{12}$ 1836, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $^{2}/_1$ 1837, ved samme Tj. i Rendsborg Marts 1837—1840, ved Veitj. i Hertugdømmerne 1839—42, Kpt. II. (kgl. Res. $^{20}/_5$) $^{1}/_7$ 1842, ved Veitj. i D. $^{21}/_4$ 1842—1852 (tillige assisteret Aarhus Amt ved Projektering af mindre Landeveie 1847 og inspektionshavende Ing. ved de mil. Etablissementer i Randers, Aarhus og Horsens 1852), Kpt. I. $^{1}/_{11}$ (kgl. Res. $^{5}/_{11}$) 1843, ved Felting.-Dtch. $^{16}/_5$ — $^{27}/_7$ 1848 (Fægtningen ved Haderslev $^{29}/_6$), ved Felting.-Dtch. $^{13}/_5$ — $^{1}/_8$ 1849 (Udfaldet fra Fredericia $^{6}/_7$), kar. Mj. u. Anc. $^{25}/_6$ 1852, dirigerende St.-Off. for Veitj. i H. og Lauenborg $^{4}/_7$ 1852—1863, konstitueret Overlandevei-Inspektør i H. 1852, kgl. Kommissair for Altonaer-Kieler Jernbane og dens Sidebaner $^{26}/_5$ 1855—1863, Overlandevei-Inspektør i H. $^{27}/_8$ 1856, Mj. $^{14}/_{10}$ 1853, kar. Ob.-Lt. $^{2}/_{12}$ 1859, Ob.-Lt. $^{30}/_5$ 1861, Indenrigsministeriets tekniske Konsulent i Jernbanesager og Medlem af Dir. for de sjællandske Jernbaner (fra $^{1}/_1$ 1880 Statsbaner) $^{1}/_1$ 1864, dirigerende St.-Off. for Veitj. i D. $^{8}/_1$ 1864, Ob. $^{28}/_4$ 1864, à la suite i Ing.-Kps. $^{19}/_{12}$ 1864, Overvei-Inspektør $^{1}/_4$ 1868, fratraadt Posten som fungerende Direktør for Ing.-Kps. Veitj. paa Grund af dennes Overgang til den civile Bestyrelse $^{30}/_6$ 1868, Medlem af Kommissionen af $^{11}/_{11}$ 1878 angaaende Kjøbenhavns Banegaards Udvildelse, Gl. à la suite $^{15}/_{12}$ 1879, fratraadt Stillingen som Medlem af Dir. for de sjællandske Statsbaner $^{1}/_{10}$ 1885, † $^{21}/_{11}$ 1885. — R.* $^{9}/_9$ 1849, D. M.* $^{6}/_{10}$ 1856, K.₂* $^{4}/_7$ 1867, K.₁* $^{17}/_{11}$ 1873, E. M. 1.
517. v. Linde, Julius Georg, f. i Kjøbenhavn $^{5}/_1$ 1816, Vlt. $^{5}/_2$ 1827, Art.-Kd. $^{3}/_6$ 1827, Stykjunker $^{4}/_4$ 1830, Landkd. u. Gage $^{1}/_6$ 1830, Slt. Anc. $^{19}/_{12}$ 1830, Pagekd. (kgl. Res. $^{19}/_{12}$ 1830) $^{1}/_1$ 1831, vrkl. Kd. og tillige Repetent ved Landkd.-Kps. (kgl. Res. $^{30}/_3$) $^{1}/_5$ 1831, tillige Slt. à la suite ved jyske Jægerkps. (Anc. $^{19}/_{12}$ 1830) $^{7}/_5$ 1832, afgaaet til samme Kps. $^{1}/_5$ 1833, Elev paa den kgl. mil. Høisk. 1834—38; Ing.-Plt. $^{1}/_{11}$ 1838, ved Fæstningstj. ved Citadellet Frederikshavn og Batteriet Trekroner $^{5}/_{11}$ 1838—1841, Inspektion ved Brolægningen af Kongens Nytorv 1841, ved Veitj. i D. $^{13}/_{11}$ 1841—1853, Kpt. II. $^{2}/_9$ 1842, Kpt. I. (kgl. Res. $^{23}/_7$) $^{1}/_8$ 1844, ved Armeringsarbejderne paa Kjøbenhavns Fæstning $^{16}/_3$ 1848, ved Felting.-Dtch. $^{14}/_4$ — $^{28}/_5$ 1848 (Fægtningen ved Mysunde $^{23}/_4$), Frivillig ved 1ste Jægerkps. $^{28}/_5$ 1848 (Fægtningerne i Sundeved $^{28}/_5$ og $^{5}/_6$), udtraadt af Nr. og à la suite i Ing.-Kps. $^{29}/_5$ 1848, atter til Tj. ved Ing.-Kps. ifølge kgl. Res. af $^{4}/_9$ 1848

- og ansat ved Felting.-Dtch. indtil Efteraaret, ved Felting.-Dtch. $19/5$ — $9/8$ 1849 (Forsvaret af Fredericia og Udfaldet derfra $6/7$), dirigerende Ing.-Off. ved Kjøbenhavns og Citadellet Frederikshavns F. (Krigsministeriets Res. $17/10$) $1/11$ 1853— $30/9$ 1867, Medlem af Kjøbenhavns Vei- og Brolægningskommission $14/3$ 1856—1857 (Lov af $4/3$ s. A., angaaende Bestyrelsen af Kjøbenhavns kommunale Anliggender), 1ste Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité (ved sammes Oprettelse efter kgl. Res. af $4/3$ 1856) $28/4$ 1856— $14/12$ 1877, Mj. $16/8$ 1856, høistkommanderende Ing.-Off. under 1ste Gl.-Kmd. $31/5$ 1864, kar. Ob.-Lt. u. Anc. $29/3$ 1864, vrkl. Ob.-Lt. $24/9$ 1864, Ob. $9/6$ 1866, Chef for 1ste Ing.-Dir. $1/10$ 1867, Chef for 2den Ing.-Dir. $1/4$ 1869, tillige Chef for 2den Ing.-Btl. $7/8$ 1877, Afsked $14/12$ 1877, Bestyrer af Bygningsvæsenet ved Usserød Fabrik og Frederiksværk Krudtværk $29/12$ 1877— $31/3$ 1881, † $11/5$ 1881. — R.* $6/10$ 1854, D. M.* $3/9$ 1867, K.* $21/1$ 1878, E. M. 1.
518. v. Krabbe, Frantz Carl August Georg, f. i Rendsborg $5/1$ 1812, Landkd. $1/1$ 1827, taget Off. Examen og erholdt 1ste Præmie samt tillagt Sgt. Anc. $19/12$ 1830, Kd.-Kpl. (kgl. Res. $19/12$ 1830) $1/1$ 1831, Sgt. ved oldenborgske Inf.-Rgt. (Anc. $19/12$ 1830) (kgl. Res. $30/3$) $1/5$ 1831, Plt. ved samme Rgt. $8/9$ 1835, Elev paa den kgl. mil. Høisk. 1834—38; Ing.-Plt. med Bibehold af den ham i Armeen tillagte ældre Plt. Anc. $1/11$ 1838, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $5/11$ 1838—1839, ved samme Tj. i Rendsborg $8/9$ 1840—1842, ved Veitj. i Lauenborg og H. $2/4$ 1842—1848, Kpt. II. $2/9$ 1842, Kpt. I. (kgl. Res. $23/7$) $1/8$ 1844, forbleven i H. ved Oprørets Udbrud $24/3$ 1848 og derfor udgaaet af Armeens Lister i Henhold til kgl. Res. af $29/10$ 1849, unddraget den ved Patent af $29/3$ 1852 givne Amnesti, var i Krigen 1848—50 i slesvig-holstensk Tj. Kmdr. for et Pionerkomp. og blev $29/8$ 1850 Mj. i Ing.-Kps. efterat være ansat ved Fæstningsbygningsafdelingen (»Ingenieur-Officier vom Platz«), efter Krigen opholdt sig i Hamborg og Korrespondent ved »Hamburger Nachrichten« 1854— $26/2$ 1866, fra 1883 i Itzehoe, † $21/9$ 1885.
519. v. Nickolin, Olaf Christian Hermann, f. i Storehedinge $27/4$ 1815, Elev $3/5$ 1826, Landkd. (kgl. Res. $17/12$ 1827) $1/1$ 1828, Sgt. Anc. $19/12$ 1830, Kd.-Kpl. (kgl. Res. $19/12$ 1830) $1/1$ 1831, Sgt. ved Kongens Rgt. (Anc. $19/12$ 1830) (kgl. Res. $30/3$) $1/5$ 1831, Elev paa den kgl. mil. Høisk. 1834—38; Ing.-Plt. $1/11$ 1838, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $5/11$ 1838, ved Veitj. i D. $29/4$ 1839—1849, Kpt. II. $2/9$ 1842, Kpt. I. $8/2$ 1845, ved Felting.-Dtch. $23/5$ — $8/7$ 1848, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $19/4$ 1852, † $31/8$ 1857.
520. Olsen, Mathias, Kommandersgt. ved Art.-Kps.; Mtsk. ved Kronborg Fæstning $23/12$ 1839, Krigsassessors Kar. med Tilladelse til at bære Uniform $19/11$ 1849, Krigsraads Kar. $6/10$ 1862, Afsked $11/12$ 1864, † $15/4$ 1881. — D. M.* $5/2$ 1832.

521. Krüger, Hartvig Frantz Carl, f. i Rendsborg $\frac{7}{9}$ 1811, Fuldmægtig i Sekretariats- og Kassererkontoret ved Kanalopsynskommissionen i Rendsborg i 10 Aar, Kammerskriver under det kgl. Gl.-Toldkammer og Kommercekollegium 1838—39; Mtfv. ved Rendsborg Fæstning (kgl. Res. $\frac{29}{11}$ 1839) $\frac{1}{1}$ 1840, vrkl. Krigsassessor $\frac{10}{6}$ 1844, forbleven i H. ved Oprørets Udbrud $\frac{24}{3}$ 1848 og derfor udgaaet af Armeens Lister i Henhold til kgl. Res. af $\frac{29}{10}$ 1849, udslettet af Listen over kgl. Embedsmænd $\frac{7}{4}$ 1852, var i Krigen 1848—50 i slesvig-holstensk Tj. Regnskabsfører ved Ing.-Kps.
522. v. Glahn, Hans Otto, f. i Sorø $\frac{10}{11}$ 1817, Landkd. (kgl. Res. $\frac{26}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1831, Sgt. à la suite ved Prinds Christian Frederiks Rgt. ($\frac{4}{12}$ 1839 benævnt Kongens Rgt.) (Anc. $\frac{1}{2}$ 1835) og Repetent ved Landkd.-Kps. $\frac{1}{5}$ 1835, Pagekd. $\frac{1}{5}$ 1835, Sgt. i Nr. ved Rgt. (Anc. $\frac{1}{2}$ 1835) $\frac{1}{5}$ 1836, Elev paa den kgl. mil. Høisk. 1836—40; Ing.-Plt. $\frac{1}{11}$ (kgl. Res. $\frac{28}{11}$) 1840, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn 1840, ved Veitj. i D. April 1841—1855, Kpt. II. $\frac{1}{11}$ (kgl. Res. $\frac{5}{11}$) 1843, Kpt. I. $\frac{9}{7}$ 1847, ved Felt-ing.-Dtch. $\frac{13}{5}$ — $\frac{1}{8}$ 1849 og $\frac{27}{11}$ 1850— $\frac{2}{2}$ 1851, inspektionshavende Ing. ved Fladstrand Fæstning, Hals Skandse og de mil. Bygninger i Aalborg 1852, ved Kjøbenhavns F. $\frac{4}{1}$ 1856, ordinært Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité (ved sammes Oprettelse efter kgl. Res. af $\frac{4}{3}$ 1856) $\frac{28}{4}$ 1856— $\frac{7}{11}$ 1861, kar. Mj. $\frac{2}{3}$ 1859, Mj. $\frac{30}{5}$ 1861, høistkommanderende Ing.-Off. i 2det Gl.-Kmd.-Distrikt og dirigerende Off. for Fredericias og Nyborgs F. (midlertidig $\frac{23}{5}$) $\frac{19}{8}$ 1861— $\frac{29}{12}$ 1863, designeret til Tj. ved den aktive Armés Ing.-Kmd. $\frac{29}{12}$ 1863, forbleven som St.-Chef hos den høistkommanderende Ing.-Off. i Fredericia Fæstning og 2det Gl.-Kmd.-Distrikt $\frac{16}{1}$ — $\frac{21}{5}$ 1864, dirigerende Off. for Kronborg F. (Korpsbefaling $\frac{21}{5}$) $\frac{31}{5}$ 1864, høistkommanderende Ing.-Off. under 2den Gl.-Kmd. og dirigerende Off. for Fredericias og Nyborgs F. (Krigsministeriets Res. $\frac{30}{12}$ 1864) $\frac{20}{4}$ 1865, Ob. $\frac{21}{9}$ 1867, Chef for 3die Ing.-Dir. $\frac{1}{10}$ 1867, under Armeens Intendantur deltaget i Forhandlingerne om Kasereringsforholdene i de til Garnisonsbyer udsete Byer i 2det Gl.-Kmd.-Distrikt ifølge Krigsministeriets Res. af $\frac{11}{10}$ 1867 og senere ansat under Forpleiningskps. ved Gjennemførelsen af de forskjellige Kommunerne i Distriktet paahvilende Byggeforetagender for Garnisonerne indtil $\frac{3}{11}$ 1880, beskikket til Medlem af den af Indenrigsministeriet $\frac{23}{2}$ 1874 nedsatte Kommission til Undersøgelse af forskellige Forhold paa Jyllands Vestkyst $\frac{26}{4}$ 1876 (Kommissionens afsluttende Indberetning indsendt $\frac{19}{11}$ 1883), Chef for 1ste Ing.-Dir. $\frac{13}{1}$ 1880, ordinært Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{14}{1}$ 1880, Afsked $\frac{8}{11}$ 1882, Medlem af Bestyrelsen for Gribskovbanen (valgt af Finantsministeriet) 1884. — R.* $\frac{19}{3}$ 1857, D. M.* $\frac{26}{3}$ 1864, K.₂* $\frac{12}{8}$ 1868, K.₁* $\frac{22}{1}$ 1881, E. M. 1. 2.
523. v. Lesser, Friderich Harald Antonius Løvenørn, f. i Rendsborg $\frac{17}{10}$ 1817, Landkd. $\frac{28}{7}$ 1830, Sgt. à la suite ved lauenborgske Jægerkps. (Anc. $\frac{1}{1}$ 1834) og Repetent ved Landkd.-Kps. samt Pagekd. (kgl. Res. $\frac{27}{4}$)

$\frac{1}{5}$ 1834, Sl. i Nr. ved lauenborgske Jægerkps. (Anc. $\frac{1}{1}$ 1834) $\frac{1}{5}$ 1835, Elev paa den kgl. mil. Høisk. 1836—40; Ing.-Plt. $\frac{1}{11}$ (kgl. Res. $\frac{28}{11}$) 1840, paa en Keise i Udlandet (kgl. Res. $\frac{24}{4}$) $\frac{16}{5}$ 1841— $\frac{20}{3}$ 1842, ved Ing.-Dtch. i Rendsborg $\frac{25}{3}$ 1842, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $\frac{3}{4}$ 1843, ved Veitj. i Hertugdømmerne $\frac{29}{11}$ 1843, Kpt. II. $\frac{24}{4}$ 1844, forbleven i H. ved Oprørets Udbrud $\frac{24}{3}$ 1848 og derfor udgaaet af Armeens Lister i Henhold til kgl. Res. af $\frac{29}{10}$ 1849, unddragen den ved Patent af $\frac{29}{3}$ 1852 givne Amnesti, var i Krigen 1848—50 i slesvig-holstensk Tj. Ing.-Kpt. og $\frac{24}{3}$ — $\frac{22}{7}$ 1848 Adj. hos Gl.-Lt. v. Bonin, overtog »Overveiembedet« $\frac{22}{7}$ 1848, blev Juleaften 1850, da han vilde besøge sin paa Godset Rosenkrantz ved Eidereu værende Familie, arresteret og ført til Gottorp, tog efter Løsladelsen til Berlin og blev paa Bonins Anbefaling og efter som Prøvearbeide at have ledet en Jernbanebygning i Østpreussen tagen i kgl. preussisk Tj., kgl. Vandbygmester i Lewzen i Mark Brandenburg 1853, tog »Schönbau-Examen« i Berlin, Bygningsinspektør i Arnsberg i Westphalen 1860, Bygningsinspektør i Minden 1863, »Baurath« i Berlin 1863, hvilken Stilling han dog ikke overtog, da han døde et Par Dage efter sin Udnævnelse, † $\frac{18}{11}$ 1863.

524. v. Arnholtz, Carl Elias Viggo, f. i Helsingør $\frac{12}{8}$ 1815, Landkd. (kgl. Res. $\frac{26}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1831, vrkl. Kd. $\frac{1}{5}$ 1833, Sl. i Nr. ved Kronens Rgt. til Fods ($\frac{4}{12}$ 1839 kaldet 3die Livrgt.) (Anc. $\frac{1}{2}$ 1835) $\frac{1}{5}$ 1835, Elev paa den kgl. mil. Høisk. 1836—40; Ing.-Plt. $\frac{1}{11}$ (kgl. Res. $\frac{28}{11}$) 1840, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn 1840, ved samme Tj. i Rendsborg $\frac{25}{3}$ 1842, Kpt. II. (kgl. Res. $\frac{23}{7}$) $\frac{1}{8}$ 1844, ved Veitj. i H. $\frac{15}{2}$ 1845, i Fangenskab i H. fra Oprørets Udbrud $\frac{24}{3}$ — $\frac{14}{9}$ 1848, Kpt. I. $\frac{27}{5}$ 1848, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn Vinteren 1848—49, ved Felting.-Dtch. $\frac{12}{2}$ — $\frac{6}{9}$ 1849 (Fægtningerne ved Adsbøl $\frac{3}{4}$, ved Kolding $\frac{23}{4}$ og ved Gudsø $\frac{7}{5}$, Forsvaret af Fredericia og Udfaldet derfra $\frac{6}{7}$), syg og Rekonvalescent efter en Kvæstelse af Ankelen $\frac{6}{9}$ 1849— $\frac{23}{3}$ 1851, ved Veitj. i D. 1851—1857, Kmdr. for Ing.-Trp. $\frac{10}{5}$ 1858— $\frac{19}{12}$ 1864 og tillige bestyrende Off. for Befæstningsanlægene paa Dannevirkestillingens venstre Fløi 1861, kar. Mj. $\frac{2}{8}$ 1859, vrkl. Mj. $\frac{14}{12}$ 1863, Trp.-Kmdr. ved Ing.-Kmd. ved den aktive Armé ifølge Kps.-Befaling af $\frac{29}{12}$ 1863 (Kundgjørelse for Armeen $\frac{8}{1}$ 1864) (Dybbølstillingens Forsvar Februar— $\frac{18}{4}$ 1864), Afsked med Ob.-Lt. Kar. $\frac{19}{12}$ 1864, Kasernekmdt. i Sølvgadens Kaserne $\frac{1}{4}$ 1865— $\frac{20}{10}$ 1885, tillige Kmdr. for Kongens Livjægerkps. $\frac{18}{6}$ 1866 indtil Korpsets Ophævelse $\frac{1}{7}$ 1870, nyt Afskedspatent som Ob. $\frac{12}{8}$ 1869, Ob. i Forstærkningen $\frac{30}{6}$ 1870, Chef for Kjøbenhavns Væbnings 2den Btl. $\frac{1}{7}$ 1870, Afsked af Krigstj. $\frac{19}{10}$ 1880, Chef for det ved privat Initiativ gjenoprettede Kongens Livjægerkps. $\frac{23}{11}$ 1885, Afsked som saadan $\frac{12}{5}$ 1886, † $\frac{22}{12}$ 1887. — R.* $\frac{9}{9}$ 1849, D. M.* $\frac{29}{4}$ 1864, K.₂* $\frac{25}{6}$ 1870, K.₁* $\frac{11}{5}$ 1886, E. M. 1. 2.

525. v. Jantzen, Tobias Wilhelm, f. 1811, Opsynsmand af 1ste Klasse under Veivæsenet; Ds. ved Ing.-Kps. (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842, Ing.-Sl. paa

nærmere fastsættende Betingelser $\frac{24}{5}$ 1848, Afsked af Krigstj. men forbleven staaende som Ds. $\frac{27}{3}$ 1855, Afsked af Landmilitær-Etaten paa Ventepenge $\frac{17}{4}$ 1866, † $\frac{7}{1}$ 1882.

526. v. Brummerstedt, Erik Conrad Frederik, f. i Nykjøbing p. S. $\frac{23}{3}$ 1818, examineret Gartner, Medhjælper ved Fredensborg Slotshave; Vm. ved Kronborg Fæstning (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842, frivillig Kpl. (Kps.-Skriver) ved 3die Reserve-Jægerkps. Marts 1848, paa Kommandosk. i Kjøbenhavn $\frac{3}{10}$ 1848, Slt. i Inf. Krigsreserve (Anc. $\frac{1}{1}$ 1849) $\frac{10}{3}$ 1849, saaret i Slaget ved Isted $\frac{25}{7}$ 1850, kar. Plt. (Anc. $\frac{1}{10}$ 1851) $\frac{27}{3}$ 1852, Afsked af Krigstj. $\frac{18}{5}$ 1852, Afsked som Vm. $\frac{7}{7}$ 1852, Assistent i Kontoret for de mil. Underklassers Pensionering og for Invalideforsørgelsen $\frac{1}{6}$ 1855— $\frac{31}{7}$ 1866, ansat i Matrikulkontoret $\frac{1}{10}$ 1856, tillige Skriver i Krigsministeriets 2det Kontor $\frac{1}{10}$ 1876. — R.* $\frac{6}{10}$ 1850, E. M. 1.
527. v. Ernst, Jacob Frederik Marius, f. i Kjøbenhavn $\frac{28}{7}$ 1820, Elev $\frac{1}{1}$ 1830, Landkd. (kgl. Res. $\frac{26}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1831, Slt. à la suite ved holstenske Inf.-Rgt. (Anc. $\frac{1}{2}$ 1835) samt Pagekd. og Repetent ved Landkd.-Kps. $\frac{1}{5}$ 1835, Slt. i Nr. ved Kongens Rgt. (kgl. Res. $\frac{26}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1836, afgaaet fra Landkd.-Kps. $\frac{1}{5}$ 1836, Elev paa den kgl. mil. Høisk. 1838—42, Plt. à la suite i Inf. (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842; Ing.-Plt. $\frac{1}{8}$ (kgl. Res. $\frac{25}{8}$) 1842, ved Ing.-Trp. i Kjøbenhavn (tillige midlertidig ved Fæstnings- og Bygningstj. sammesteds og Adj. ved Ing.-Kps.) Juli 1842, Kpt. II. (kgl. Res. $\frac{23}{7}$) $\frac{1}{8}$ 1844, ved Ing.-Trp. i Rendsborg (tillige ved Fæstnings- og Bygningstj. sammesteds) Oktbr. 1844, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Rendsborg Oktober 1847—Marts 1848, ved Felting.-Dtch. $\frac{30}{3}$ 1848— $\frac{7}{4}$ 1849 (Fægtingen ved Bau $\frac{3}{4}$ 1848), Kpt. I. $\frac{6}{6}$ 1848, ved Fredericia Fæstning $\frac{8}{4}$ 1849— $\frac{15}{8}$ 1850 (Forsvaret af Fredericia og Udfaldene derfra $\frac{13}{5}$, $\frac{30}{6}$ og $\frac{6}{7}$ 1849, saaret sidstnævnte Dag), ved Felting.-Dtch. $\frac{16}{8}$ 1850— $\frac{7}{3}$ 1851 (Frederikstads Forsvar $\frac{30}{9}$ — $\frac{4}{10}$ 1850), Kmdr. for Ing.-Dtch. i Slesvig $\frac{8}{3}$ 1851, ved Grændsereguleringskommissionen April 1851, t. R. f. Ing.-Kps. ved Udarbejdelsen af Forslag til Kjøbenhavns Befæstning m. m. Mai 1851—1853, paa en Reise til Udlandet i 8 Maaneder for at uddanne sig i den permanente Fortifikation fra Udgangen af Juni 1851, ved Veitj. i D. $\frac{1}{3}$ 1853, t. R. f. Ing.-Kps. $\frac{27}{5}$ 1854, Kmdr. for Ing.-Trp. $\frac{26}{2}$ 1855, ordinairt Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité (ved sammes Oprettelse efter kgl. Res. af $\frac{4}{3}$ 1856) $\frac{23}{4}$ 1856— $\frac{28}{7}$ 1865, bestyrende Off. for Anlæget af Kjøbenhavns Søbefæstning $\frac{10}{5}$ 1858 (tillige Høistbefalende over Kjøbenhavns Søforter $\frac{13}{6}$ 1864), kar. Mj. $\frac{2}{8}$ 1859, vrkl. Mj. $\frac{24}{9}$ 1864, Ob.-Lt. og Chef for den kgl. mil. Høisk. samt sat à la suite i Ing.-Kps. $\frac{28}{7}$ 1865, Folkethingsmand for Odense Amts 1ste Valgkreds 1866—69, Medlem af Kommissionen angaaende Ordningen af Landets samlede Forsvarsvæsen $\frac{2}{2}$ 1866, Ob. uf. Nr. i Ing.-Kps. $\frac{21}{9}$ 1867, Chef for Off.-Sk. (kgl. Res. $\frac{21}{9}$) $\frac{1}{10}$ 1867, afgaaet som saadan og stillet t. R. f. Ing.-Kps. (kgl. Res. $\frac{18}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1870, Chef for 1ste Ing.-Dir. (krigsministeriel Res. $\frac{24}{7}$) $\frac{1}{10}$ 1870, ordinairt Medlem af Ing.-Kps. tekniske

Komité 1/10 1870—31/7 1877, Medlem af Forsvarskommissionen af 15/2 1872, Gl., Gl.-Inspektør for Ing.-Trp. og Chef for Ing.-Kps. Øvrige Afdelinger 31/7 1877, udenlandsk Medlem af det kgl. svenske Krigsvidenskabsakademi 1/11 1880, Formand i Befæstningskommissionen af 1/5 1883, Afsked af Krigstj. og tillagt Gl.-Lt. Kar. (kgl. Res. 21/7) 28/7 1890. — R.* 13/9 1848, D. M.* 25/11 1850, K.2.* 22/5 1867, K.1.* 16/12 1875, S. K.* 6/11 1884, E. M. 1. 2.

528. v. Owesen, Claus, f. i Adelby Sogn ved Flensborg 5/10 1816, Sgt. u. Anc. i Art.-Kps. (Anc. i Armeen 23/9 1834) 24/9 1834, Elev paa den kgl. mil. H isk. (Art.-Afdelingen) 1834—38, tillagt Anc. i Art.-Kps. af 1/11 1838 10/9 1840, Elev i H isk. Ing.-Afdeling 1/11 1840—1842, Plt. af Art.-Kps. 20/1 1841; Ing.-Plt. 1/8 (kgl. Res. 25/8) 1842, ved Veitj. i Slesvig 1842—48, Kpt. II. 8/2 1845, ved Armeringsarbejderne i Citadellet Frederikshavn 12/4 1848, ved Veitj. i D. 8/5 1848, høistkommanderende Ing.-Off. paa Kronborg 25/12 1848, ved Ing.-Dtch. paa Als Marts 1849 (høistkommanderende Ing.-Off. sammesteds fra 8/4)—Juli 1850, Kpt. I. 31/7 1849, ved Felting.-Dtch. Juli 1850—7/3 1851 (Slaget ved Isted 25/7 1850), ved Ing.-Dtch. i Slesvig 8/3 1851, dirigerende Ing.-Off. ved Veitj. i Slesvig 1851—64, kar. Mj, 2/8 1859, ved den aktive Armé 7/2—August 1864, t. R. f. Ministeriet for Slesvig ifølge Kps.-Befaling af 12/9 1864, udtraadt af Nr. og Gage i Ing.-Kps. samt sat   la suite i samme men indtil videre forbleven til Krigsministeriets Disposition 26/4 1865, Afsked 21/3 1868, nyt Afskedspatent som Ob. 4/12 1868, † 31/1 1881. — R.* 9/9 1849, D. M.* 6/10 1853, K.2.* 24/2 1871, K.1.* 19/7 1875, E. M. 1. 2.

529. v. Schr der, Christian Frederik Napoleon, f. i Slagelse 15/10 1814, Landkd. 2/3 1831, Sgt.   la suite ved holstenske Inf.-Rgt. (Anc. 1/2 1835) samt Pagekd. og Repetent ved Landkd.-Kps. 1/5 1835, afgaaet fra Landkd.-Kps. og Sgt. i Nr. ved Rgt. 1/5 1836, Elev paa den kgl. mil. H isk. 1838—1842, Plt.   la suite i Inf. (kgl. Res. 20/5) 1/7 1842; Ing.-Plt. 1/8 (kgl. Res. 25/8) 1842, ved Ing.-Trp. i Rendsborg 1842, ved Veitj. i Lauenborg 7/5 1845—1846, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Rendsborg 1846—47, Kpt. II. 9/7 1847, ved Ing.-Trp. i Rendsborg 1847—Marts 1848, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn 1848—49, ved Felting.-Dtch. Marts—9/8 1849 (Forsvaret af Fredericia og Udfaldet derfra 6/7), Kpt. I. 31/7 1849, ved Ing.-Trp. 10/8—31/12 1849, Trp.-Kmdr. ved Felting.-Dtch. 1/1 1850—Marts 1851 (Slaget ved Isted 25/7 1850), ved Ing.-Trp. Marts—November 1851, tillige Kmdr. for Ing.-Dtch. i Slesvig April 1851—1852, dirigerende Off. for Ing.-Dir. i Slesvig 1852—63 og tillige bestyrende Off. for Befæstningsanlægene i Dannevirkestillingens Centrum 1861, Mj. Kar. u. Anc. 14/5 1860, Mj. Anc. 30/7 1860, St.-Chef ved Ing.-Kmd. ved den aktive Armé 29/12 1863, kommanderende Ing.-Off. paa Als 24/4 1864, høistkommanderende Ing.-Off. paa Fyen 24/10 1864, dirigerende Ing.-Off. for Kronborg F. 20/4 1865, tillige bestyrende Off. for Anlæget af Kjøbenhavns Søbefæstning 10/8

1865— $\frac{31}{3}$ 1869, vrkl. Mj. $\frac{16}{8}$ 1865, ordinairt Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{22}{8}$ 1865— $\frac{2}{11}$ 1867, ledet Forsøgene vedrørende Søminetj. April 1867— $\frac{24}{7}$ 1870, Ob. $\frac{21}{9}$ 1867, Chef for 2den Ing.-Btl. $\frac{1}{10}$ 1867— $\frac{7}{8}$ 1877, Chef for 2den Ing.-Dir. $\frac{1}{10}$ 1867, Chef for 1ste Ing.-Dir. $\frac{1}{4}$ 1869— $\frac{1}{10}$ 1870, ordinairt Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{23}{3}$ 1869— $\frac{1}{10}$ 1870, Chef for Søminetj. $\frac{24}{7}$ 1870— $\frac{31}{3}$ 1878, Chef for 1ste Ing.-Dir. $\frac{7}{8}$ 1877, ordinairt Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{15}{8}$ 1877, Medlem af den $\frac{1}{4}$ 1878 under Marineministeriet oprettede Søminekommission, Afsked $\frac{8}{1}$ 1880, Bestyrer af Bygningsvæsenet ved Usserød Fabrik og Frederiksværk Krudtværk $\frac{1}{4}$ 1881— $\frac{31}{3}$ 1888. — R.* $\frac{6}{10}$ 1854, D. M.* $\frac{6}{10}$ 1860, K.₂* $\frac{26}{7}$ 1871, K.₁* $\frac{1}{4}$ 1878, E. M. 1. 2.

530. v. Jørgensen, Carl Thorvald, f. i Frederikshavn $\frac{21}{1}$ 1819, Landkd. $\frac{1}{5}$ 1832, Slt. à la suite ved Kronens Rgt. (Anc. $\frac{1}{1}$ 1837) samt Pagekd. og Repetent ved Landkd.-Kps. $\frac{1}{5}$ 1837, afgaaet fra Landkd.-Kps. og Slt. i Nr. ved Rgt. $\frac{1}{5}$ 1838, Elev paa den kgl. mil. Høisk. 1838—42, Slt. à la suite i Inf. (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842; Ing.-Plt. $\frac{1}{8}$ (kgl. Res. $\frac{25}{8}$) 1842, ved Ing.-Trp. i Kjøbenhavn 1842—47, tillige Adj. ved Ing.-Kps. $\frac{1}{8}$ 1844—1847, ved Veitj. i D. 1847—53, ved Armeringsarbejderne paa Kjøbenhavns Fæstning $\frac{20}{3}$ 1848, ved Felting.-Dtch. $\frac{14}{4}$ — $\frac{7}{11}$ 1848 (Slaget ved Slesvig $\frac{23}{4}$ og Fægtningen i Sundved $\frac{28}{5}$), Kpt. II. $\frac{27}{5}$ 1848, ved Felting.-Dtch. $\frac{19}{2}$ — $\frac{19}{9}$ 1849 (Udfaldet fra Fredericia $\frac{6}{7}$), Kpt. I. $\frac{18}{3}$ 1850, ved Felting.-Dtch. $\frac{11}{7}$ 1850— $\frac{2}{2}$ 1851 (Fægtningen ved Helligbæk $\frac{24}{7}$ og Slaget ved Isted $\frac{25}{7}$ 1850), Chef for 1ste Ing.-Kmp. 1853—56, interimistisk Lærer i Veibygning ved den kgl. mil. Høisk. 1853—55, Medlem af Kjøbenhavns Vei- og Brolægningsskommission $\frac{1}{4}$ 1853— $\frac{14}{3}$ 1856, ved Jernbaneprojekteringer i Jylland 1856, ved Veitj. i D. Oktober 1856—1863 (derunder i nogle Aar Amtsveiinspektør i Svendborg Amt), kar. Mj. $\frac{30}{7}$ 1860, Borgerrepræsentant i Odense 1861, ved Ing.-Kmd. ved den aktive Armé $\frac{29}{12}$ 1863—September 1864 (Fægtningerne ved Mysunde $\frac{2}{2}$ og ved Veile $\frac{8}{3}$ 1864), ved Veitj. i D. ifølge Kps.-Befaling af $\frac{12}{9}$ 1864, ordinairt Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{9}{1}$ 1865— $\frac{2}{11}$ 1867, Kmdr. for Ing.-Trp. $\frac{13}{1}$ 1865, Ob. $\frac{21}{9}$ 1867, Chef for 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{10}$ 1867, Chef for et Kmd. af Ing.-Trp., der efter Stormfloden 1872 sendtes til Lolland og Falster, $\frac{28}{11}$ 1872— $\frac{16}{1}$ 1873, Chef for Ing.-Rgt. $\frac{1}{11}$ 1880, Afsked med Gl.-Mj. Kar. $\frac{23}{1}$ 1884. — R.* $\frac{13}{9}$ 1848, D. M.* $\frac{29}{4}$ 1864, K.₂* $\frac{15}{2}$ 1873, K.₁* $\frac{14}{2}$ 1882, E. M. 1. 2.

531. v. Schovelin, Julius Thorvaldsen, f. i Kjøbenhavn $\frac{1}{10}$ 1821, Landkd. $\frac{1}{5}$ 1835, Slt. à la suite ved 1ste jyske Inf.-Rgt. (Anc. $\frac{1}{11}$ 1838) samt Pagekd. og Repetent ved Landkd.-Kps. $\frac{1}{5}$ 1839, afgaaet fra Landkd.-Kps. og Slt. i Nr. ved Rgt. (kgl. Res. $\frac{30}{10}$) $\frac{1}{11}$ 1840, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{11}$ 1840—1844, Slt. à la suite i Inf. (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842; Ing.-Plt. (kgl. Res. $\frac{10}{7}$) $\frac{1}{8}$ 1844, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Rendsborg $\frac{1}{12}$ 1844, tjenestefri for at forberede sig til Lærerenposten i Land-, Vand-

og Veibygningkunsten ved den kgl. mil. Høisk. ifølge kgl. Res. af $\frac{9}{8}$ 1845, paa en Uddannelsesreise i Udlandet (kgl. Res. $\frac{1}{11}$) $\frac{7}{11}$ 1845—September 1846, Lærer $\frac{1}{8}$ 1846 (kgl. Udnævnelse fra $\frac{1}{8}$ 1850 at regne $\frac{17}{4}$ 1851)— $\frac{23}{2}$ 1853, ved Armeringsarbejderne paa Kjøbenhavns Fæstning $\frac{27}{3}$ 1848, Kpt. II. $\frac{6}{6}$ 1848, ved Ing.-Dtch. paa Als $\frac{7}{12}$ 1848— $\frac{8}{8}$ 1849, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $\frac{15}{12}$ 1849— $\frac{13}{7}$ 1850, Kpt. I. $\frac{18}{3}$ 1850, ved Felting.-Dtch. $\frac{14}{7}$ 1850— $\frac{1}{2}$ 1851 (Togtet til Femern $\frac{16}{7}$ 1850), Folkethingsmand for Odense Amts 1ste Kreds $\frac{4}{8}$ 1852— $\frac{14}{6}$ 1861, bestemt til at overtage Chaussé-Inspektoratet i Lauenborg ifølge krigsministeriel Res. af $\frac{14}{2}$ 1853 fra $\frac{1}{3}$ s. A. og i den Anledning ansøgt om Afsked af Krigstj., Afsked $\frac{6}{3}$ 1853, Civiling. 1853—55, Statsrevisor $\frac{10}{3}$ 1854— $\frac{18}{8}$ 1855, Departementsdirekteur i Finantsministeriet og vrkl. Etatsraad $\frac{25}{5}$ 1855, tillige Medlem af Direktionen for Tontinen af 1800 og af Livrente- og Forsørgelsesanstalten af 1842 og Livsforsikringsanstalten i Kjøbenhavn $\frac{31}{5}$ 1856— $\frac{27}{6}$ 1870 samt Medlem af Kontrollkomiteen for de sjællandske Jernbaner $\frac{1}{7}$ 1858 til sin Død (midlertidig Formand 1864 og Formand 1866—68), Konferentsraad $\frac{28}{7}$ 1866, † $\frac{15}{10}$ 1870. — R.* $\frac{6}{10}$ 1856, D. M.* $\frac{6}{10}$ 1860.

532. v. Petersen, Ludvig Andreas, f. i Kjøbenhavn $\frac{30}{11}$ 1820, Landkd. $\frac{1}{5}$ 1833, Slt. à la suite ved 2det Livrgt. til Fods (Anc. $\frac{1}{12}$ 1837) samt Pagekd. og Repetent ved Landkd.-Kps. $\frac{1}{5}$ 1838, afgaaet fra Landkd.-Kps. og Slt. i Nr. ved Rgt. $\frac{1}{5}$ 1839, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{11}$ 1840—1844, Slt. à la suite i Inf. (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842; Ing.-Plt. (kgl. Res. $\frac{10}{7}$) $\frac{1}{8}$ 1844, ved Ing.-Trp. i Rendsborg 1844, ved Ing.-Trp. i Kjøbenhavn December 1847, ved Felting.-Dtch. $\frac{28}{3}$ —August 1848 (Slagene ved Bau $\frac{9}{4}$ og ved Slesvig $\frac{23}{4}$), Trp.-Kmdr. ved Ing.-Trp. i Jylland September 1848—Marts 1849, ved Felting.-Dtch. Marts— $\frac{3}{9}$ 1849 (Fægtingen ved Ullerup $\frac{6}{4}$), kar. Kpt. $\frac{26}{4}$ 1849, Kpt. II. $\frac{27}{8}$ 1849, til Tj. i Fredericia Fæstning $\frac{4}{9}$ —December 1849, ved Felting.-Dtch. $\frac{1}{1}$ 1850—Marts 1851, Kapt. I. $\frac{18}{3}$ 1850, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $\frac{7}{3}$ 1851— $\frac{1}{11}$ 1856, tillige for Marinen bestyret Arbejderne paa Trekroner og Lynetten $\frac{10}{4}$ 1852— $\frac{16}{6}$ 1856, interimistisk Lærer i Landbygning ved den kgl. mil. Høisk. 1853—55, Sekretair i Ing.-Kps. tekniske Komité (ved sammes Oprettelse efter kgl. Res. af $\frac{4}{3}$ 1856) $\frac{28}{4}$ 1856— $\frac{30}{9}$ 1861, som saadan teknisk Revisor ifølge Kps.-Befaling af $\frac{19}{3}$ 1860, Bestyrer af Arbejderne i Dybbølstillingen $\frac{1}{10}$ 1861—1863, ved den aktive Armés Ing.-Kmd. som bestyrende Off. i Dybbølstillingen og Kmdr. for Reserveparken $\frac{29}{12}$ 1863—Marts 1864 (syg), ved Kjøbenhavns F. $\frac{21}{5}$ 1864, tillige Sekretair i Ing.-Kps. tekniske Komité og teknisk Revisor $\frac{21}{5}$ 1864— $\frac{7}{7}$ 1868, ordinairt Medlem af Komiteen $\frac{7}{7}$ 1868— $\frac{22}{1}$ 1873, tillige direkte under Arméens Intendantnr Bestyrer af Bygningsarbejderne ved Militair-Etatens Fabrik i Usserød $\frac{15}{8}$ 1865, Kpt. af Ing.-Kps. $\frac{21}{9}$ 1867, ved 1ste Ing.-Dir. (2det B.-D.) $\frac{1}{10}$ 1867, Orlov paa 1 Aar fra $\frac{1}{1}$ 1873, Afsked med Ob. Kar. $\frac{31}{1}$

- 1874, Medlem af Komiteen til Opførelse af et nyt kgl. Theater i Kjøbenhavn $\frac{2}{3}$ — $\frac{15}{10}$ 1874, Borgerrepræsentant i Kjøbenhavn 1875—92. — R.* $\frac{13}{9}$ 1848, D. M.* $\frac{29}{4}$ 1864, F. M. i Guld $\frac{28}{10}$ 1872, K.₂* $\frac{15}{10}$ 1874, K.₁* $\frac{18}{5}$ 1880, E. M. 1. 2. ⁷ + $\frac{16}{9}$ 1894.
533. v. Lehmann, Wilhelm Otto Waldemar, f. i Kjøbenhavn $\frac{7}{7}$ 1817, Landkd. $\frac{1}{5}$ 1833, Slit. à la suite ved oldenborgske Inf.-Rgt. (Anc. $\frac{1}{2}$ 1834) samt Pagekd. og Repetent ved Landkd.-Kps. $\frac{1}{5}$ 1834, afgaaet fra Landkd.-Kps. og Slit. i Nr. ved Rgt. $\frac{1}{5}$ 1835, Elev paa den kgl. mil. Høisk. 1838—40, Plt. af Inf. $\frac{7}{6}$ 1839, til Tj. ved oldenborgske Inf.-Rgt. (fra $\frac{1}{7}$ 1842 kaldet 16de Linie-Inf.-Btl.) 1840—42, Elev paa Høisk. samt sat à la suite i sit Vaaben (kgl. Res. $\frac{31}{10}$) $\frac{1}{11}$ 1842—1844; Ing.-Plt. (kgl. Res. $\frac{10}{7}$) $\frac{1}{8}$ 1844, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn 1844—48, tillige bestyret de militaire Bygningsarbejder paa Bornholm 1845—69 og i Frederiksværk og Næstved 1845—55, tillige Adj. ved Ing.-Kps. 1847—48, Adj. hos Krigsministeren $\frac{26}{3}$ — $\frac{1}{12}$ 1848, ved Ing.-Dtch. paa Als $\frac{7}{12}$ 1848— $\frac{15}{3}$ 1849, anlagt optiske Telegraflinier fra Sønderborg til Nyborg og Fredericia Marts—April 1849, kar. Kpt. $\frac{26}{4}$ 1849, ved Felting.-Dtch. Mai—August 1849 (Forsvaret af Fredericia), Kpt. II. $\frac{27}{8}$ 1849, ved Veitj. i D. $\frac{9}{8}$ 1849—1856, Directeur for de mil. Telegrafer $\frac{17}{3}$ 1850— $\frac{1}{2}$ 1851, Kpt. I. $\frac{18}{3}$ 1850, forestaaet det elektromagnetiske Telegrafanlæg Helsingør—Hamborg 1852—54 (Anlægget overdraget Ing.-Kps. ved kgl. Res. $\frac{8}{5}$ 1852, aabnet $\frac{1}{2}$ 1854 og endelig afleveret til Finantsministeriet $\frac{28}{6}$ s. A.), ved Kjøbenhavns F. (Kps.-Befaling $\frac{17}{9}$) 1856—63, umiddelbart valgt Medlem af Rigsraadet for 2den Kreds $\frac{3}{6}$ 1857—1863, Medlem af den under $\frac{26}{4}$ 1858 nedsatte Kommission til Anskaffelsen af Felttelegrafmateriel og forestaaet Anskaffelsen af det første Materiel, der i 1863 sendtes til Dannevirkestillingen, fungerende Lærer i Tysk ved den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{6}$ 1860— $\frac{30}{4}$ 1868, ordinært Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{7}{11}$ 1861— $\frac{21}{5}$ 1862, Medlem af den under $\frac{14}{12}$ 1861 nedsatte Kommission til Udarbejdelse af Forslag til, hvad der skulde træde i Stedet for det ophævede Landkd.-Akademi som Uddannelsesapparat for Off. til Inf. og Kavalleriets Linie, ved den aktive Armés Ing.-Kmd. $\frac{29}{12}$ 1863, ved Kjøbenhavns F. ifølge Kps.-Befaling af $\frac{12}{9}$ 1864, Kpt. af Ing.-Kps. $\frac{21}{9}$ 1867, ved 1ste Ing.-Dir. (1ste B.-D.) $\frac{1}{10}$ 1867, Afsked med Ob. Kar. $\frac{1}{10}$ 1869, Ob. i Forstærkningen $\frac{6}{7}$ 1870, Chef for Kjøbenhavns Væbnings 1ste Btl. $\frac{8}{7}$ 1870, Borgerrepræsentant i Kjøbenhavn 1870—82, Afsked af Krigstj. $\frac{8}{9}$ 1876. — R.* $\frac{28}{1}$ 1851, D. M.* $\frac{1}{1}$ 1856, E. M. 1. 2. ⁷ + $\frac{10}{9}$ 1894.
534. v. Brummer, Nicolai Abraham, f. i Sønderho ved Thisted $\frac{27}{8}$ 1822, Slit. i Nr. ved Art.-Kps. u. Anc. $\frac{1}{11}$ (kgl. Res. $\frac{18}{11}$) 1840, Elev paa den kgl. mil. Høisk. 1840—44, Slit. à la suite ved Art.-Brg. (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842, tillagt Slit. Anc. af $\frac{1}{11}$ 1840 (kgl. Res. $\frac{31}{10}$) $\frac{1}{11}$ 1842; Ing.-Plt. (kgl. Res. $\frac{10}{7}$) $\frac{1}{8}$ 1844, ved Ing.-Trp. 1844, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $\frac{19}{12}$ 1844—1848, ved Felting.-Dtch. $\frac{2}{4}$ 1848— $\frac{6}{9}$ 1849 (Fægtningerne

i Sundeved $\frac{28}{5}$ og $\frac{5}{6}$ 1848, ved Kolding $\frac{23}{4}$, Alminde $\frac{7}{5}$ og Veile $\frac{8}{5}$ 1849), ved Fredericia Fæstning Oktober 1849 (fra August 1850 som dirigerende Ing.-Off.)—April 1852, forbeholdt Kpt.-Anc. $\frac{4}{3}$ 1850, Kpt. II. $\frac{18}{3}$ 1850, ved Veitj. i D. April 1852—April 1859, Kpt. I. $\frac{21}{3}$ 1853, ved Ing.-Trp. $\frac{1}{5}$ 1859—1863, tillige bestyrende Off. for Befæstningsanlægene paa Dannevirkestillingens høire Fløi 1861, ordinært Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{21}{5}$ 1862—1864, ved Ing.-Kmd. ved den aktive Armé $\frac{29}{12}$ 1863, ved Veitj. i D. $\frac{6}{12}$ 1864— $\frac{30}{6}$ 1868, Kpt. af Ing.-Kps. $\frac{21}{9}$ 1867, Chef for 2den Ing.-Btl. 1ste Kmp. $\frac{1}{10}$ 1867, tillige ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{1}{7}$ 1868, uf. Nr. (kgl. Res. $\frac{9}{2}$) $\frac{1}{3}$ 1869, Overing. for et Interessentskab ved Anlægget af Vendsysselbanen $\frac{1}{2}$ 1869— $\frac{31}{8}$ 1872, i Nr. i Ing.-Kps. $\frac{23}{10}$ 1872, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{1}{11}$ 1872, ordinært Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{22}{1}$ 1873, uf. Nr. (kgl. Res. $\frac{4}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1873, Overing. ved Arbejderne ved Lammefjordens Tørlægning $\frac{1}{1}$ 1873— $\frac{31}{12}$ 1876, Afsked af Krigstj. med Ob. Kar. (kgl. Res. $\frac{24}{8}$) $\frac{31}{8}$ 1874, Medlem af Kontrollkomiteen for Sukkerkogerierne paa St. Croix $\frac{1}{1}$ 1877— $\frac{31}{3}$ 1878 og $\frac{1}{1}$ — $\frac{31}{7}$ 1879, af Finansministeriet beskikket til Medlem af Bestyrelsen for Gribskovbanen $\frac{1}{4}$ 1882, Driftsbestyrer og Baneing. for denne Bane $\frac{1}{10}$ 1883. — R.* $\frac{4}{1}$ 1849, D. M.* $\frac{15}{8}$ 1871, E. M. 1. 2.

535. v. Købke, Johan Peter, Søn af N. C. v. Købke (Løbe-Nr. 452), f. i Fredericia $\frac{5}{10}$ 1824, Slt. à la suite i Art. u. Anc. (kgl. Res. $\frac{31}{10}$) $\frac{1}{11}$ 1842, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{11}$ 1842— $\frac{10}{5}$ 1845, tillagt Slt. Anc. af $\frac{1}{11}$ 1842 $\frac{1}{8}$ (kgl. Res. $\frac{12}{8}$) 1844, ved Ing.-Trp. $\frac{11}{5}$ 1845, paa Høisk. $\frac{1}{9}$ 1846— $\frac{30}{3}$ 1848; Ing.-Plt. (Anc. $\frac{1}{5}$ 1846) $\frac{30}{3}$ 1848, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $\frac{30}{3}$ 1848, ved Felting.-Dtch. April—Okt. 1848 (Fægtingerne i Sundeved $\frac{28}{5}$, Adj. hos Ob. Schleppegrell, og ved Hopdrup Natten mellem $\frac{6}{6}$ og $\frac{7}{6}$), ved Gl.-Kmd. i Nørrejylland Vinteren 1848—49, ved Armeens Overkmd. April— $\frac{14}{6}$ 1849, ved Felting.-Dtch. $\frac{15}{6}$ —November 1849 (Fægtingen ved Adsbøl $\frac{3}{4}$ og Udfaldet fra Fredericia $\frac{6}{7}$), til Tj. i Fredericia Fæstning Vinteren 1849—50, ved Felting.-Dtch. $\frac{1}{1}$ 1850—Marts 1851 (Slaget ved Isted $\frac{25}{7}$ 1850), forbeholdt Kpt. Anc. $\frac{4}{3}$ 1850, Kpt. II. $\frac{18}{3}$ 1850, t. R. f. Ing.-Kps. ved Udarbejdelsen af Forslag til Kjøbenhavns Befæstning m. m. 1851—53, paa en Reise til Udlandet i 8 Maaneder for at uddanne sig i den permanente Fortifikation fra Udgangen af Juni 1851, Kpt. I. $\frac{21}{3}$ 1853, interimistisk Lærer i Vandbygning ved den kgl. mil. Høisk. 1853—55, Adj. ved Ing.-Kps. $\frac{7}{4}$ 1853, ved St.-Chefspostens Oprettelse (kgl. Res. $\frac{5}{6}$ 1861) St.-Chef ved Ing.-Kps. $\frac{10}{6}$ 1861, Borgerrepræsentant i Kjøbenhavn 1863—67, t. R. f. Ing.-Kps. $\frac{19}{4}$ 1866, ved Kjøbenhavns F. $\frac{5}{3}$ 1867, fungerende Directeur for Kmd. i Krigsministeriet $\frac{6}{6}$ — $\frac{27}{7}$ 1867, forbleven til Disposition for Krigsministeriet $\frac{27}{7}$ 1867, Chef for Armeens Intendantur og udtraadt af Nr. samt sat à la suite i Ing.-Kps. $\frac{31}{8}$ 1867, Ob. uf. Nr. i Ing.-Kps. og Chef for Hærens Forpleiningskps. $\frac{21}{9}$ 1867,

- Gl.-Intendant $\frac{14}{6}$ 1868, Formand i det krigsvidenskabelige Selskab $\frac{9}{10}$ 1876, Afsked som Ob. med Gl.-Mj. Kar. men forbleven i sin Stilling som Gl.-Intendant og Chef for Hærens Forpleiningskps. $\frac{5}{10}$ 1889. — R.* $\frac{13}{9}$ 1848, D. M.* $\frac{26}{1}$ 1858, K.₂* $\frac{28}{7}$ 1869, K.₁* $\frac{21}{12}$ 1878, E. M. 1.
536. v. Høyer, Christian Julius, f. i Kjøbenhavn $\frac{14}{5}$ 1820, Slt. i Nr. ved Art.-Kps. u. Anc. $\frac{1}{11}$ (kgl. Res. $\frac{18}{11}$) 1840, Elev paa den kgl. mil. Høisk. 1840—44, Slt. à la suite ved Art.-Brg. (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842, tillagt Slt. Anc. af $\frac{1}{11}$ 1840 (kgl. Res. $\frac{31}{10}$) $\frac{1}{11}$ 1842, efter ikke bestaaet Afgangsexamen erholdt Tilladelse til at forrette Tj. ved Ing.-Kps. $\frac{10}{7}$ 1844 og ansat ved Ing.-Trp. i Kjøbenhavn, fritagen for Tj. ifølge kgl. Res. af $\frac{20}{10}$ 1847 for at kunne forberede sig til Afgangsexamen fra Høisk. i 1848; Ing.-Plt. (Anc. $\frac{1}{5}$ 1846) $\frac{30}{3}$ 1848, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn og tillige Adj. ved Ing.-Kps. $\frac{30}{3}$ 1848, ved Veitj. i D. $\frac{30}{10}$ 1848, ved Felting.-Dtch. $\frac{19}{2}$ 1849 (Træfningen ved Kolding $\frac{23}{4}$ 1849, saaret), † paa Middelfart Lazareth $\frac{24}{4}$ 1849 (begravet i Middelfart).
537. v. Hedemann, Johan Christopher Georg, f. i Kjøbenhavn $\frac{29}{12}$ 1825, Landkd. $\frac{1}{5}$ 1837, Slt. à la suite i Jægerne (Anc. $\frac{1}{11}$ 1841) (kgl. Res. $\frac{29}{10}$) $\frac{1}{11}$ 1842, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{11}$ 1842— $\frac{10}{5}$ 1845, ved Ing.-Trp. i Kjøbenhavn $\frac{11}{5}$ 1845, paa Høisk. $\frac{1}{9}$ 1846— $\frac{30}{3}$ 1848; Ing.-Plt. (Anc. $\frac{1}{5}$ 1846) $\frac{30}{3}$ 1848, ved Fæstnings- og Bygningstj. paa Kronborg $\frac{30}{3}$ 1848, ved Ing.-Trp. $\frac{30}{4}$ 1848, ved Felting.-Dtch. $\frac{25}{5}$ 1848— $\frac{7}{9}$ 1849 (Fægtningerne i Sundeved $\frac{28}{5}$ og $\frac{5}{6}$ 1848, Udfaldet fra Fredericia $\frac{6}{7}$ 1849), ved Veitj. i D. $\frac{7}{9}$ 1849, ved Felting.-Dtch. $\frac{1}{1}$ 1850—Marts 1851 (Fægtningen ved Helligbæk $\frac{24}{7}$ og Slaget ved Isted $\frac{25}{7}$ 1850), forbeholdt Kpt. Anc. $\frac{4}{3}$ 1850, Kpt. II. (Anc. $\frac{4}{3}$ 1850) $\frac{18}{3}$ 1850, ved Veitj. i D. Marts 1851, ved Ing.-Trp. April 1853—Oktober 1855, Kpt. I. $\frac{14}{10}$ 1853, ved Veitj. i D. Oktober 1855—December 1861, Overing. ved Bygningen af den nordsjællandske Jernbane $\frac{1}{1}$ 1862—Januar 1864, ved den aktive Armé som Kmdr. for Brovæsenet $\frac{16}{1}$ —Oktober 1864 (Dybbølstillings Forsvar og Fald Februar— $\frac{18}{4}$), ved Ing.-Trp. som Chef for 3die Kmp. November 1864, Kpt. af Ing.-Kps. $\frac{21}{9}$ 1867, Chef for 1ste Ing.-Btl. 3die Kmp. $\frac{1}{10}$ 1867, indtil videre uf. Nr. (kgl. Res. $\frac{12}{9}$) $\frac{1}{10}$ 1868, Overing. for nye Anlæg ved de sjællandske Jernbaner (fra $\frac{1}{1}$ 1880 Statsbaner) $\frac{1}{10}$ 1868— $\frac{31}{3}$ 1882, Afsked af Krigstj. med Ob. Kar. $\frac{29}{12}$ 1877, teknisk Konsulent for Dir. for de sjællandske Statsbaner og Overing. ved større Udvidelser eller Anlæg af Stationer ved de under Drift værende sjællandske Statsbaner $\frac{1}{4}$ 1882, Overing. for større Udvidelser af de i Drift værende sjællandske Statsbaner $\frac{1}{10}$ 1885, teknisk Tilsynsførende med de private Baner paa Sjælland, Falster og Lolland $\frac{4}{12}$ 1885, Medlem af Bestyrelsen for Gribskovbanen (valgt af Indenrigsministeriet) $\frac{24}{12}$ 1885, Medlem af Kommissionen af $\frac{8}{3}$ 1886 angaaende Ordningen af Jernbaneforholdene i og ved Kjøbenhavn, teknisk Tilsynsførende med de private Baner i Fyen $\frac{1}{10}$ 1889, Formand i Bestyrelsen for Gribskovbanen $\frac{7}{10}$

1890, Afsked som Overing. for større Udvidelser af de i Drift værende sjællandske Statsbaner (Indenrigsministeriets Res. af $\frac{12}{8}$ 1892 som Følge af Lov af $\frac{12}{4}$ s. A. om Statsbanedriftens Ordning) $\frac{31}{3}$ 1893. — R.* $\frac{6}{10}$ 1850, D. M.* $\frac{29}{4}$ 1864, K.₂* $\frac{29}{6}$ 1875, E. M. 1. 2.

538. v. Thulstrup, William August, f. i Kjøbenhavn $\frac{4}{4}$ 1820, Landkd. (kgl. Res. $\frac{26}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1831, Slt. à la suite ved jyske Jægerkps. (Anc. $\frac{1}{11}$ 1838) samt Pagekd. og Repetent ved Landkd.-Kps. $\frac{1}{5}$ 1839, afgaaet fra Landkd.-Kps. og Slt. i Nr. (kgl. Res. $\frac{30}{10}$) $\frac{1}{11}$ 1840, Slt. ved 3die Jægerkps. (kgl. Res. $\frac{20}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1842, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{11}$ 1842— $\frac{10}{5}$ 1845, Slt. à la suite i Jægerne (kgl. Res. $\frac{31}{10}$) $\frac{1}{11}$ 1842, ved Ing.-Trp. i Kjøbenhavn $\frac{11}{5}$ 1845, paa Høisk. $\frac{1}{9}$ 1846— $\frac{30}{3}$ 1848, Plt. à la suite i Jægerne $\frac{31}{12}$ 1846; Ing.-Plt. (Anc. $\frac{1}{5}$ 1846) $\frac{30}{3}$ 1848, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Nyborg $\frac{30}{3}$ 1848, ved Felting.-Dtch. $\frac{20}{5}$ 1848— $\frac{6}{9}$ 1849 (Fægtningen ved Haderslev $\frac{29}{6}$ 1848, Forsvaret af Fredericia og Udfaldene derfra $\frac{30}{6}$ og $\frac{6}{7}$ 1849), ved Veitj. i D. $\frac{7}{9}$ 1849, ved Felting.-Dtch. $\frac{1}{1}$ 1850— $\frac{7}{3}$ 1851 (Slaget ved Isted $\frac{25}{7}$ og Forsvaret af Mysunde $\frac{12}{9}$ 1850), forbeholdt Kpt. Anc. $\frac{4}{3}$ 1850, Kpt. II. (Anc. $\frac{4}{3}$ 1850) $\frac{18}{3}$ 1850, ved Ing.-Dtch. i Slesvig $\frac{8}{3}$ 1851, ved Veitj. i Slesvig Juni 1851—Oktober 1856, forestaaet Bygningen af Frederik den 7des Pontonbro over Allsund for Sønderborg Kommune 1855—56, Kpt. I. $\frac{16}{8}$ 1856, ved Ing.-Trp. Oktober 1856— $\frac{16}{10}$ 1860, ved Veitj. i Slesvig Oktober 1860—1863, Stads-kondukteur i Flensborg 1861—63, ved den aktive Armé $\frac{27}{1}$ — $\frac{7}{12}$ 1864 (Forsvaret af Mysunde $\frac{2}{2}$ og Dybbølstillingens Forsvar og Fald Februar— $\frac{18}{4}$), ved Veitj. i D. $\frac{27}{12}$ 1864—April 1868, forestaaet Bygningen af Christian den 9des Bro over Guldborgsund for Indenrigsministeriet 1866—1867, Kpt. af Ing.-Kps. $\frac{21}{9}$ 1867, Chef for 2den Ing.-Btl. 2det Kmp. og tillige t. R. f. Ing.-Kps. $\frac{1}{10}$ 1867, ordinairt Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{2}{11}$ 1867— $\frac{23}{3}$ 1869, St.-Chef ved Ing.-Kps. $\frac{1}{7}$ 1868, teknisk Revisor $\frac{7}{7}$ 1868— $\frac{1}{11}$ 1871, t. R. f. Ing.-Kps. $\frac{1}{1}$ 1871, Orlov paa 1 Aar med Tilladelse til at foretage en Reise til St. Thomas $\frac{1}{11}$ 1871, Civiling. og Stadskondukteur paa St. Thomas og St. Jan 1871—74, Afsked af Krigstj. med Ob.-Kar. $\frac{23}{10}$ 1872, Overbaneing. ved de jysk-fyenske Statsbaner $\frac{1}{5}$ 1876— $\frac{30}{11}$ 1885, Kommitteret ved Statsbanernes Linieforvaltning i Aarhus $\frac{1}{10}$ 1885, Afsked som saadan (Indenrigsministeriets Res. af $\frac{12}{8}$ 1892 som Følge af Lov af $\frac{12}{4}$ s. A. om Statsbanedriftens Ordning) $\frac{31}{3}$ 1893. — R.* $\frac{9}{9}$ 1849, D. M.* $\frac{29}{4}$ 1864, K.₂* $\frac{23}{5}$ 1882, E. M. 1. 2.

539. v. Jastrau, Harald Frederik Ferdinand, f. i Odense $\frac{4}{6}$ 1826, Slt. à la suite i Art. u. Anc. (kgl. Res. $\frac{31}{12}$ 1842) $\frac{1}{1}$ 1843, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{1}$ 1843— $\frac{10}{5}$ 1845, tillagt Slt. Anc. af $\frac{1}{11}$ 1842 $\frac{1}{8}$ (kgl. Res. $\frac{12}{8}$) 1844, ved Ing.-Trp. i Kjøbenhavn $\frac{11}{5}$ 1845, paa Høisk. $\frac{1}{9}$ 1846— $\frac{30}{3}$ 1848; Ing.-Plt. (Anc. $\frac{1}{5}$ 1846) $\frac{30}{3}$ 1848, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $\frac{30}{3}$ 1848, ved Felting.-Dtch. $\frac{8}{5}$ 1848— $\frac{6}{9}$ 1849 (Fægtningen i Sundeved $\frac{28}{5}$ 1848), til Tj. i Fredericia Fæstning $\frac{7}{9}$ 1849,

- ved Felting.-Dtch. $\frac{1}{1}$ 1850— $\frac{7}{3}$ 1851, forbeholdt Kpt. Anc. $\frac{4}{3}$ 1850, Kpt. II. (Anc. $\frac{4}{3}$ 1850) $\frac{18}{3}$ 1850, ved Ing.-Dtch. i Slesvig $\frac{8}{3}$ 1851, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Fredericia $\frac{17}{8}$ 1852, ved samme Tj. i Rendsborg $\frac{6}{1}$ 1853, ved Ing.-Trp. November 1855, Kpt. I. $\frac{1}{9}$ (kgl. Res. $\frac{5}{9}$) 1857, ved Veitj. i H. og Lauenborg $\frac{28}{4}$ 1859, beordret til Tj. ved Ing.-Dir. i Slesvig $\frac{12}{12}$ 1863, ved Ing.-Kmd. ved den aktive Armé $\frac{29}{12}$ 1863, ved Ing.-Dtch. paa Fyen $\frac{8}{12}$ 1864, Afsked af Krigstj. men indtil videre forbleven til Krigsministeriets Disposition $\frac{19}{12}$ 1864, Kpt. af Ing.-Kps. Forstærkning $\frac{27}{9}$ 1867, kontrollerende Ing. ved Hovedrepartitionsarbejdet paa Fredensborg og Kronborg Slotte 1866—68, Ing. ved det sjællandske Jernbaneselskab ved Anlægene af de sydsjællandske og nordvestsjællandske Jernbaner 1868—75, Slotsforvalter paa Fredensborg Slot $\frac{1}{4}$ 1875, Afsked af Krigstj. $\frac{6}{5}$ 1885. — R.* $\frac{3}{6}$ 1877, E. M. 1. 2.
540. v. Ravn, Hans Andreas Irenius, f. i Kjøbenhavn $\frac{9}{5}$ 1822, Student 1840, Cand. phil., Slt. à la suite i Art. u. Anc. (kgl. Res. $\frac{31}{10}$) $\frac{1}{11}$ 1842, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{11}$ 1842— $\frac{10}{5}$ 1845, tillagt Slt. Anc. af $\frac{1}{11}$ 1842 $\frac{1}{8}$ (kgl. Res. $\frac{12}{8}$) 1844, ved Ing. Trp. i Kjøbenhavn $\frac{11}{5}$ 1845— $\frac{31}{8}$ 1846, paa Høisk. $\frac{1}{9}$ 1846— $\frac{30}{3}$ 1848; Ing.-Plt. (Anc. $\frac{1}{5}$ 1846) $\frac{30}{3}$ 1848, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $\frac{30}{3}$ 1848, ved Felting.-Dtch. $\frac{22}{5}$ 1848— $\frac{9}{7}$ 1849 (Forsvaret af Fredericia 1849, saaret $\frac{11}{5}$), ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn Juli 1849, tillige Adj. ved Ing.-Kps. $\frac{1}{1}$ 1850, forbeholdt Kpt. Anc. $\frac{4}{3}$ 1850, ved Veitj. i D. $\frac{1}{5}$ 1851—April 1859, Kpt. II. (Anc. $\frac{4}{3}$ 1850) $\frac{21}{3}$ 1853, ved Ing.-Dir. i Nørrejylland og Fyen $\frac{29}{4}$ 1859— $\frac{27}{4}$ 1864 (Forsvaret af Fredericia), Kpt. I. $\frac{30}{5}$ 1861, ved den mil. Bygningstj. i 2det Gl.-Kmd.-Distrikt $\frac{21}{5}$ 1864, bestyrende Off. ved Nyborg F. $\frac{5}{8}$ 1864, tillige ved Fredericia F. $\frac{30}{11}$ 1864, Kpt. af Ing.-Kps. $\frac{21}{9}$ 1867, ved 3die Ing.-Dir. $\frac{1}{10}$ 1867, tillige Chef for 2den Ing.-Btl. 3die Kmp. $\frac{1}{10}$ 1868, Afsked $\frac{3}{4}$ 1876, Afskedspatent som Ob.-Lt. $\frac{15}{11}$ 1888, Bestyrer af det britiske Bibelselskabs Agentur i D. fra Oktober 1889. — R.* $\frac{15}{7}$ 1864, E. M. 1. 2.
541. v. Good, Frederik Christian, f. i Kjøbenhavn $\frac{10}{5}$ 1827, Slt. uden Anc. à la suite i Art. (kgl. Res. $\frac{10}{7}$) $\frac{1}{8}$ 1844, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{8}$ 1844— $\frac{30}{3}$ 1848, tillagt Slt. Anc. af $\frac{1}{8}$ 1844 (kgl. Res. $\frac{31}{7}$) $\frac{1}{8}$ 1846; Ing.-Plt. $\frac{30}{3}$ 1848 (Anc. $\frac{1}{5}$ 1848), ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $\frac{30}{3}$ 1848, ved Felting.-Dtch. $\frac{26}{6}$ 1848— $\frac{6}{9}$ 1849 (Fægtningerne ved Kolding $\frac{23}{4}$ og Gudsø $\frac{7}{5}$ samt Udfaldet fra Fredericia $\frac{6}{7}$ 1849), ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $\frac{7}{9}$ 1849, ved Felting.-Dtch. $\frac{1}{1}$ 1850— $\frac{7}{3}$ 1851 (Slaget ved Isted $\frac{25}{7}$ 1850), ved Ing.-Dtch. i Slesvig Marts— $\frac{10}{11}$ 1851, attacheret Grænsereguleringskommissionen i Rendsborg Mai 1851, ved 1ste Ing.-Kmp. $\frac{10}{11}$ 1851, Kpt. Kar. u. Anc. $\frac{22}{11}$ 1851, ved det holstenske Forbundskontingents Ing.-Afdeling $\frac{6}{12}$ 1851—Oktober 1852, ved Ing.-Trp. $\frac{3}{10}$ 1852, Kpt. II. $\frac{21}{3}$ 1853, ved Ing.-Kps. St. og fritagen for Tj. $\frac{23}{8}$ 1853 for at forberede sig til Lærerposten ved Høisk. i

- Land-, Vand- og Veibygningfagene, Uddannelsesreise i Udlandet paa 1 Aar (kgl. Res. $\frac{29}{8}$) medio Oktober 1853, Lærer ved Høisk. i de nævnte Fag $\frac{4}{4}$ 1855, à la suite i Ing.-Kps. $\frac{5}{5}$ 1855, kgl. Udnævnelse som Lærer $\frac{13}{6}$ 1859, ved Ing.-Kps. St. $\frac{20}{2}$ 1861, bestyrende Off. ved Befæstningsanlægene i Dybbølstillingen $\frac{11}{3}$ — $\frac{30}{9}$ 1861, ved Ing.-Kps. St. $\frac{30}{9}$ 1861, Sekretair i Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{4}{11}$ 1861— $\frac{21}{5}$ 1864, ledsaget Gl.-Lt. Schlegel (Løbe-Nr. 459) paa hans Sendelse til Paris i Anledning af Frederik den 7des Død $\frac{23}{11}$ — $\frac{7}{12}$ 1863, Extragage som Kpt. I. $\frac{14}{12}$ 1863, ved den aktive Armé $\frac{12}{2}$ (St.-Chef ved Ing.-Kmd. efter $\frac{18}{4}$)—Oktober 1864 (Dybbølstillingens Forsvar og Fald Februar— $\frac{18}{4}$ 1864), til Tj. ved Høisk. $\frac{1}{11}$ 1864, Afsked som Lærer ved Høisk. og indtraadt i Nr. ved Ing.-Kps. som Kpt. I. $\frac{3}{4}$ 1866, St.-Chef ved Ing.-Kps. $\frac{19}{4}$ 1866, Kpt. af Ing.-Kps. $\frac{21}{9}$ 1867, uf. Nr. i Ing.-Kps. og Departementschef (2det Departement) i Krigsministeriet $\frac{12}{6}$ 1868, Ob. uf. Nr. i Ing.-Kps. $\frac{6}{6}$ 1873, † $\frac{28}{4}$ 1880. — R.* $\frac{6}{10}$ 1860, D. M.* $\frac{29}{4}$ 1864, K.₂* $\frac{3}{7}$ 1876, E. M. 1. 2.
542. v. Bauditz, Waldemar Gustav Otto, f. i Kjøbenhavn $\frac{15}{1}$ 1822, Landkd. (kgl. Res. $\frac{27}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1834, Slt. ved Livgarden til Fods (Anc. $\frac{1}{12}$ 1838) $\frac{1}{5}$ 1839, Kammerjunker $\frac{8}{4}$ 1840, Slt. à la suite i Inf. (kgl. Res. $\frac{10}{7}$) $\frac{1}{8}$ 1844, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{8}$ 1844— $\frac{30}{3}$ 1848, Plt. à la suite i Inf. $\frac{23}{1}$ 1847; Ing.-Plt. $\frac{30}{3}$ 1848 (Anc. $\frac{1}{5}$ 1848), ved 1ste Ing.-Kmp. $\frac{30}{3}$ 1848, ved Felting.-Dtch. $\frac{3}{4}$ 1848— $\frac{3}{9}$ 1849 (Slaget ved Slesvig $\frac{23}{4}$ og Fægtningerne i Sundeved $\frac{28}{5}$ og $\frac{5}{6}$ 1848, Forsvaret af Fredericia og Udfaldene derfra $\frac{13}{5}$ og $\frac{6}{7}$ 1849), ved Ing.-Dtch. paa Als September— $\frac{31}{12}$ 1849, ved Felting.-Dtch. $\frac{1}{1}$ 1850— $\frac{7}{3}$ 1851 (Slaget ved Isted $\frac{25}{7}$ 1850), ved Ing.-Dtch. i Slesvig $\frac{8}{3}$ 1851, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn Juli 1851, tillige Adj. ved Ing.-Kps. $\frac{1}{12}$ 1851, Folkethingsmand for Frederiksborg Amts 2den Kreds $\frac{4}{8}$ — $\frac{15}{12}$ 1852, Afsked af Krigstj. $\frac{6}{12}$ 1852, Ing. og senere Bureauchef ved Overdriftsbestyrelsen ved den sydslesvigske Jernbane 1853—55, Baneing. (øverste Ing.) ved de sjællandske Jernbaner $\frac{1}{1}$ 1856— $\frac{1}{11}$ 1870, Afskedspatent som Kpt. med Tilladelse til at bære den for afskedigede Off. reglementerede Uniform) $\frac{20}{3}$ 1857, Medlem af Direktionen for Aktieselskabet »Fredens Møllens Fabriker« $\frac{6}{4}$ 1860, Medlem af Frederiksberg Kommunalbestyrelse 1866—68, udgivet Tidsskriftet »I ledige Timer« 1873—83. — R.* $\frac{8}{6}$ 1864, E. M. 1.
543. v. Kall, Hermann David Monrad, f. i Kjøbenhavn $\frac{20}{6}$ 1826, Slt. à la suite i Art. u. Anc. (kgl. Res. $\frac{10}{7}$) $\frac{1}{8}$ 1844, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{8}$ 1844— $\frac{30}{3}$ 1848, tillagt Slt. Anc. af $\frac{1}{8}$ 1844 (kgl. Res. $\frac{31}{7}$) $\frac{1}{8}$ 1846; Ing.-Slt. (Anc. $\frac{1}{8}$ 1846) $\frac{30}{3}$ 1848, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $\frac{30}{3}$ 1848, ved Felting.-Dtch. $\frac{17}{4}$ 1848—April 1849 (Slaget ved Slesvig $\frac{23}{4}$ og Fægtningerne i Sundeved $\frac{28}{5}$ og $\frac{5}{6}$ 1848), Plt. $\frac{27}{5}$ 1848, Adj. hos Kmdt. i Fredericia $\frac{8}{4}$ 1849 (Forsvaret af Fredericia og Rekognosceringen derfra $\frac{30}{6}$ 1849), til Tj. i Fredericia Fæstning $\frac{25}{11}$ 1849, ved

- Ing.-Trp. i Kjøbenhavn $18\frac{1}{2}$ 1850, til Tj. ved 13de Linie-Inf.-Btl. $14\frac{1}{7}$ 1850, † falden i Slaget ved Isted $25\frac{1}{7}$ 1850, begravet paa Flensborg Kirkegaard $28\frac{1}{7}$ 1850.
544. v. Holm, Christian Ludvig, f. i Kjøbenhavn $12\frac{1}{8}$ 1827, Slt. à la suite i Art. u. Anc. (kgl. Res. $10\frac{1}{7}$) $1\frac{1}{8}$ 1844, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $1\frac{1}{8}$ 1844— $30\frac{1}{3}$ 1848, tillagt Slt. Anc. af $1\frac{1}{8}$ 1844 (kgl. Res. $31\frac{1}{7}$) $1\frac{1}{8}$ 1846; Ing.-Slt. (Anc. $1\frac{1}{8}$ 1846) $30\frac{1}{3}$ 1848, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $30\frac{1}{3}$ 1848, Plt. $6\frac{1}{6}$ 1848, ved Felting.-Dtch. $30\frac{1}{6}$ 1848 (Fægtningen ved Gudsø $7\frac{1}{5}$ 1849, Forsvaret af Fredericia, dødelig saaret ved Udfaldet derfra $30\frac{1}{6}$ 1849), † paa Billeshaug Lazareth $2\frac{1}{7}$ 1849, begravet paa Middelfart Kirkegaard $5\frac{1}{7}$ 1849.
545. v. Bjerregaard, Carl Waldemar, f. i Kjøbenhavn $4\frac{1}{1}$ 1826, Student, Slt. à la suite i Art. u. Anc. (kgl. Res. $10\frac{1}{7}$) $1\frac{1}{8}$ 1844, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $1\frac{1}{8}$ 1844— $30\frac{1}{3}$ 1848, tillagt Slt.-Anc. af $1\frac{1}{8}$ 1844 (kgl. Res. $31\frac{1}{7}$) $1\frac{1}{8}$ 1846; Ing.-Slt. (Anc. $1\frac{1}{8}$ 1846) $30\frac{1}{3}$ 1848, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $30\frac{1}{3}$ 1848, ved Felting.-Dtch. $30\frac{1}{6}$ 1848 (Forsvaret af Fredericia 1849), Plt. $1\frac{1}{5}$ 1849, † falden under Bombardementet af Fredericia $18\frac{1}{5}$ 1849, begravet paa Fredericia Kirkegaard $20\frac{1}{5}$ 1849.
546. v. Carstensen, Richard Peter, f. i Tripolis $15\frac{1}{12}$ 1822, Student, Slt. à la suite i Art. u. Anc. (kgl. Res. $31\frac{1}{10}$) $1\frac{1}{11}$ 1842, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $1\frac{1}{11}$ 1842— $1\frac{1}{8}$ 1844, Afsked $1\frac{1}{8}$ (kgl. Res. $12\frac{1}{8}$) 1844, atter Slt. à la suite i Art. (Anc. $1\frac{1}{8}$ 1844) $1\frac{1}{8}$ 1846, paa Høisk. $1\frac{1}{8}$ 1846— $30\frac{1}{3}$ 1848; Ing.-Slt. (Anc. $1\frac{1}{8}$ 1846) $30\frac{1}{3}$ 1848, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $30\frac{1}{3}$ 1848, tillige Adj. ved Ing.-Kps. 1849, Plt. $26\frac{1}{5}$ 1849, ved Felting.-Dtch. $1\frac{1}{1}$ 1850— $7\frac{1}{3}$ 1851 (Fægtningen ved Helligbæk $24\frac{1}{7}$ og Slaget ved Isted $25\frac{1}{7}$ 1850, Forsvaret af Frederikstad indtil $3\frac{1}{10}$ 1850), ved Ing.-Dtch. i Slesvig $8\frac{1}{3}$ 1851—Febrnar 1852, ved Fæstnings- og Bygningstj. i H. $28\frac{1}{2}$ 1852, Afsked med Kpt. Kar. $22\frac{1}{9}$ (kgl. Res. $1\frac{1}{10}$) 1852, Digeinspektør for Hertugdømmet Slesvig $26\frac{1}{9}$ 1852—1864, forestaaet Slusearbejderne paa Dannevirkestillingens venstre Fløi 1861, ledet Foranstaltningerne til Oversvømmelse af Marsken 1863—64, Medlem af Kommissionen til Bedømmelse af de indkomne Planer til Anlæg af en fast Bro over Limfjorden samt til Afslutningen af Kontrakten om dette Anlæg $30\frac{1}{12}$ 1871—November 1873, kontrollerende Ing. ved Digeanlægene paa Lolland og Falster 1873—77, Medlem af Kystsikringskommissionen 1874—84, Formand for Kjøbenhavns Sprogforening 1887—92, Medlem af Kommissionen af $22\frac{1}{9}$ 1892 angaaende Sikringen af Thyborønkanalen og Kyststrækningen ved samme. — R.* $1\frac{1}{1}$ 1859, D. M.* $17\frac{1}{11}$ 1873, E. M. 1.
547. v. Aschlund, Conrad Frederik Bugge, f. i Kjøbenhavn $28\frac{1}{11}$ 1824, Student 1842, Cand. phil. 1843, Slt. à la suite i Art. u. Anc. $1\frac{1}{8}$ 1844, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $1\frac{1}{8}$ 1844— $30\frac{1}{3}$ 1848, tillagt Slt. Anc. af $1\frac{1}{8}$ 1844 (kgl. Res. $31\frac{1}{7}$) $1\frac{1}{8}$ 1846; Ing.-Slt. (Anc. $1\frac{1}{8}$ 1846) $30\frac{1}{3}$ 1848, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $30\frac{1}{3}$ 1848, ved Felting.-Dtch. $6\frac{1}{7}$

- 1849, Plt. $\frac{9}{7}$ 1849, ved Ing.-Dtch. i Fredericia $\frac{9}{8}$ 1849, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Nyborg $\frac{13}{5}$ 1850, ved Felting.-Dtch. $\frac{16}{7}$ 1850, ved Ing.-Dtch. i Slesvig $\frac{8}{3}$ 1851, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Rendsborg $\frac{19}{2}$ 1852, ved Veitj. i Lauenborg $\frac{1}{2}$ 1853, Kpt. II. $\frac{21}{3}$ 1853, ved Ing.-Trp. $\frac{16}{5}$ 1853, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Nørrejylland og Fyens Gl.-Kmd.-Distrikt $\frac{17}{5}$ 1854, gennemgaaet Exercersk. og 2det Skolekursus ved 2det Drg.-Rgt. i Næstved fra $\frac{29}{6}$ 1855, gennemgaaet Exercersk. ved 1ste Art.-Rgt. fra $\frac{10}{5}$ 1856, ved Ing.-Dir. i Nørrejylland og Fyen $\frac{3}{9}$ 1856, ved Veitj. i Slesvig $\frac{1}{10}$ 1856, t. R. f. Ing.-Kps. med Garnison i Fredericia $\frac{10}{4}$ 1860, Afsked $\frac{20}{7}$ 1861, Cand. theol. $\frac{23}{1}$ 1866, Hjelpepræst hos Sognepræsten for Besser og Onsbjerg paa Samsø $\frac{28}{12}$ 1866— $\frac{24}{1}$ 1867, Hjelpepræst paa Endelave $\frac{1}{3}$ —Juli 1867, besørget Præsteembedet i Lidemark og Bjeverskov Oktober 1867—Mai 1868 samt i Hem og Sem ved Mariager Juli 1868—April 1869, Hjelpepræst hos Sognepræsten i Bodilsker og Nexø Mai—Oktober 1869, i Romdrup, Klarup og Storvorde ved Aalborg December 1869—April 1870, i Vollersløv og Gjørsløv paa Sjælland Mai—September 1870 samt i Gjedsted og Fjeldsø i Viborg Stift Oktober 1870—Marts 1871, Sognepræst for Ho og Oxby $\frac{15}{1}$ 1871, Afsked som saadan $\frac{3}{9}$ 1888, tillagt Rang i 5te Klasse Nr. 3 efter Rangforordningen $\frac{27}{2}$ 1889. — E. M. 1.
548. v. Møller, Niels Jacob, f. i Odense $\frac{4}{5}$ 1808, Elev paa Art.-Uoff.-Elevsk. $\frac{1}{7}$ 1820, Bombarder i Art. $\frac{21}{4}$ 1824, Sgt. $\frac{31}{10}$ 1828, Fourer $\frac{4}{9}$ 1829, Kommandersgt. $\frac{31}{10}$ 1833, Fyrværker $\frac{15}{11}$ 1837, forsat til Ing.-Kps. som Mineurmester $\frac{1}{7}$ 1842, ved Ing.-Trp. $\frac{1}{7}$ 1842—1848; Ing.-Slt. $\frac{27}{3}$ 1848, ved Felting.-Dtch. $\frac{28}{3}$ 1848—September 1849 (Slagene ved Bau $\frac{9}{4}$ og Slesvig $\frac{23}{4}$ 1848, Udfaldet fra Fredericia $\frac{6}{7}$ 1849), ved Ing.-Depotet i Assens $\frac{6}{9}$ 1849, ved Felting.-Dtch. $\frac{1}{1}$ —November 1850 (Slaget ved Isted $\frac{25}{7}$), Plt. $\frac{31}{1}$ 1850, ved Ing.-Trp. $\frac{8}{11}$ 1850, tillige Adj. ved Ing.-Kps. $\frac{1}{5}$ — $\frac{30}{11}$ 1851, konst. Mtfv. ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $\frac{7}{11}$ 1854, à la suite i Ing.-Kps. $\frac{27}{3}$ 1855, vrkl. Mtfv. ved Kjøbenhavns F. og Afsked af Krigstj. $\frac{22}{3}$ 1856, vrkl. Krigsraad med Ret til at bære den dertil hørende Uniform $\frac{29}{12}$ 1858, † $\frac{10}{9}$ 1869.
549. v. Nielsen, Peter Carl Christian, f. i Kjøbenhavn $\frac{23}{9}$ 1813, Elev paa Art.-Uoff.-Elevsk. $\frac{21}{5}$ 1827, Bombarder i Art. $\frac{10}{11}$ 1832, Sgt. $\frac{31}{5}$ 1834, Fourer $\frac{1}{7}$ 1835, Kommandersgt. $\frac{15}{11}$ 1837, forsat til Ing.-Kps. som Mineurmester $\frac{1}{7}$ 1842, ved Ing.-Trp. $\frac{1}{7}$ 1842—1848; Ing.-Slt. $\frac{26}{4}$ 1848, ved Ing.-Trp. i Kjøbenhavn $\frac{26}{4}$ 1848, ved Felting.-Dtch. $\frac{20}{2}$ —September 1849 (Forsvaret af Fredericia og Udfaldet derfra $\frac{6}{7}$), ved Ing.-Trp. $\frac{8}{9}$ 1849, Plt. $\frac{31}{1}$ 1850, til Tj. i Fredericia Fæstning $\frac{24}{4}$ 1850, ved Ing.-Dtch. i Slesvig $\frac{10}{11}$ 1851, ved Ing.-Trp. Mai 1852, à la suite i Ing.-Kps. (kgl. Res. $\frac{17}{7}$) $\frac{1}{8}$ 1858, konst. Mtfv. ved Anlægget af Kjøbenhavns Søbefæstning og Medlem af Kassekommissionen $\frac{1}{8}$ 1858— $\frac{1}{6}$ 1868, Afsked af Krigstj.

- som Kpt. men indtil videre forbleven til Krigsministeriets Disposition $19/12$ 1864, † $3/2$ 1876.
550. v. Giødesen, Ole Christian, f. i Kjøbenhavn $17/5$ 1824, Student 1843, Cand. phil. 1845, Slt. u. Anc. à la suite i Art. (kgl. Res. $21/7$) $1/8$ 1846, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $1/8$ 1846; Tilladelse til at gjøre Tj. ved Ing.-Kps. $5/7$ 1848, ved Felting.-Dtch. $6/7$ 1848, paa Høisk. $29/7$ 1849, Slt. Anc. (fra $1/8$ 1846) $27/12$ 1849, til Tj. ved Ing.-Kps. $3/1$ 1850 og ansat ved Ing.-Trp., ved Felting.-Dtch. $22/4$ 1850 (Slaget ved Isted $25/7$ 1850), Plt. Kar. (Anc. $1/5$ 1850) $8/5$ 1850, † $11/6$ 1851.
551. v. Petersen, Christian Frederik, f. i Kjøbenhavn $22/10$ 1819, Elev paa Art.-Uoff.-Elevsk. $22/9$ 1837, Bombarder i Art. $3/12$ 1839, kar. Sgt. $1/7$ 1842, Overfyrværker (Bromester) $1/1$ 1844, Kmdr. for et af de faste Batterier paa Als under Kampen i Sundevad $5/6$ 1848, overgaaet til Felting.-Dtch. $18/12$ 1848, afgivet med Landgangsbromateriellet til Armeens Transportflaade $1/4$ 1849, tillagt Slt. Kar. $10/5$ 1849, ved Felting.-Dtch. Opløsning afgaaet til Art. $12/9$ 1849, ved Felting.-Dtch. $1/1$ 1850, Adj. ved Armeens Transportflaade $1/7$ 1850; Ing.-Slt. $18/2$ 1851, ved Ing.-Dtch. i Fredericia $1/3$ 1851, Afsked (kgl. Res. $13/3$) $1/5$ 1852, Veinspektør i Præstø Amt $1/5$ 1852— $31/10$ 1860, Entrepreneur for Omdannelsen af Fredericia Fæstnings Hovedvold $15/5$ 1861— $13/2$ 1864, midlertidig ansat ved Armeens Transportvæsen $15/2$ 1864— $1/3$ 1865 (Stationschef efterhaanden i Høruphav, Odense, Nyborg og Korsør), Afskedspatent som Plt. $9/5$ 1864, Bestyrer af Cindersfabriken i Helsingør 1865—66, Bestyrer af Cindersfabriken paa Christiansholm 1866—72, ledende Ing. ved Anlægget af Rødvig Cementfabrik 1869—1872, † $7/1$ 1887. — R.* $12/4$ 1870, E. M. 1. 2.
552. Jensen, Mads, f. $14/8$ 1813, af Prinds Frederik som Kmdt. i Fredericia ansat som »Gartner i Egenskab af Vm.« for at vedligeholde en af Høistsamme anlagt Vei for Ridende og Fodgængere paa Fæstningens Voldgang 1838, forbleven i denne Stilling og tillige overtaget Pasningen af en Planteskole fra $1/7$ 1842 at regne ifølge Gl.-Kommissariats-Kollegiets Res. af $5/11$ 1842, Opsigtsfører og Leder ved Jordarbejderne i Citadellet i Fredericia under Beleiringstilstanden 1849, indtil videre Kondukteur i Fredericia $13/6$ (krigsministeriel Res. $8/7$) 1849; konst. Vm. sammesteds $1/4$ (krigsministeriel Res. $8/5$) 1851, virkede tillige som Kondukteur i Rustningsperioden 1861, deltog i Fredericias Forsvar 1864, Afsked som Vm. $31/5$ 1865, Opsynsmand ved Fredericia F. (fra $1/10$ 1867 3die Ing.-Dir.) $1/6$ 1865, † $10/5$ 1888. — E. M. 1. 2.
553. Petersen, Peter, f. i Flensborg $7/6$ 1814, Elev paa Art.-Uoff.-Elevsk. $21/5$ 1830, Bombarder i Art. $19/4$ 1834, Sgt. $31/5$ 1836, Fourer $26/7$ 1841, Kommandersgt. $1/7$ 1842, forsat som Overkommandersgt. til Ing.-Kps. (kgl. Res. $27/3$) $1/4$ 1847, ved Kjøbenhavns Fæstning $1/4$ 1847, Kondukteur $7/5$ 1848; Mtsk. ved Nyborg Fæstning $16/6$ 1851, vrkl. Krigsassessor $6/10$ 1862, Afsked paa Ventepenge (kgl. Res. $27/9$ 1867) $31/3$ 1868, 3die Ing.-Dir. Tilsynshavende

- ved Nyborg Fæstning $\frac{1}{4}$ 1868, Tilsynsmand og Regnskabsfører ved Københavns Søforter (1ste Ing.-Dir. 3die B.-D.) $\frac{1}{4}$ 1870— $\frac{31}{10}$ 1882. — D. M.* $\frac{1}{2}$ 1891.
554. Sørensen, Julius, examineret Gartnersvend; Vm. ved Nyborg Fæstning $\frac{7}{7}$ 1851, Afsked (kgl. Res. $\frac{3}{4}$) $\frac{30}{4}$ 1865, † $\frac{11}{5}$ 1888.
555. Jacobsen, Christian, f. $\frac{4}{10}$ 1815, Seminarist, Expedient ved Nørrejylland's Intendantur April 1848, konst. Regnskabsfører, Munderingskommissair og Mtfv. ved Felting.-Dtch. $\frac{9}{3}$ 1849; Mtfv. ved Rendsborg Fæstning $\frac{27}{4}$ 1852, Krigsraad med Ret til at bære den dertil hørende Uniform $\frac{29}{12}$ 1858, Mtfv. og Regnskabsfører ved Bygningskassen i Slesvig (Dannevirkestillingens Befæstning) $\frac{11}{3}$ 1861, fungerende Intendant ved Armeens Ing.-Kmd. $\frac{1}{1}$ 1864, ved Dtch. paa Fyen $\frac{6}{12}$ 1864, foreløbig ansat som Intendant ved Ing.-Trp. $\frac{13}{3}$ 1865, Intendant $\frac{14}{6}$ 1868, Intendant ved Ing.-Kps. St. $\frac{1}{10}$ 1868, Afsked $\frac{2}{5}$ 1877, Overkrigskommissair $\frac{11}{6}$ 1877, † $\frac{2}{9}$ 1883. — R.* $\frac{22}{7}$ 1869, E. M. 1. 2.
556. v. Petersen, Steen, f. 1826, Kontorist eller Skriver ved Veitj., Sl. i Inf. Krigsreserve $\frac{30}{4}$ 1848, kar. Plt. $\frac{21}{2}$ 1850; konst. Mtsk. ved Fredericia Fæstning $\frac{3}{6}$ 1852, † funden i Fredericia Fæstningsgrav $\frac{1}{5}$ 1861.
557. Brodersen, Charles Emil, f. i København $\frac{16}{8}$ 1823, taget Gartnerexamen $\frac{25}{9}$ 1848, Blumist ved Rosenborg Slotshave $\frac{18}{10}$ 1848; Vm. ved Rendsborg Fæstning $\frac{17}{6}$ 1852, Lazarethforvalter ved Sølgadens Kaserne $\frac{1}{1}$ —September 1864, Afsked af Krigstj. $\frac{18}{1}$ 1865, Kasserer ved Fabriken »Alumina« $\frac{1}{5}$ 1865.
558. v. Brøndum, Svend Lauritzen, Kommandersgt. ved 3die Reserve-Jægerkps., Sl. i Inf. Krigsreserve u. Anc. $\frac{14}{12}$ 1848, tillagt Anc. af $\frac{1}{1}$ 1849 $\frac{10}{3}$ 1849, kar. Plt. (Anc. $\frac{1}{10}$ 1851) $\frac{27}{3}$ 1852; konst. Mtsk. paa Als og i Sundeved $\frac{17}{9}$ 1852, † $\frac{28}{3}$ 1857.
559. Sørensen, Carl, examineret Gartner; Vm. ved Kronborg Fæstning $\frac{22}{10}$ 1852, Afsked (kgl. Res. $\frac{3}{4}$) $\frac{30}{4}$ 1865, † $\frac{6}{2}$ 1883.
560. v. Jensen, Emil, f. i Odense $\frac{7}{8}$ 1828, Sl. à la suite i Art. u. Anc. (kgl. Res. $\frac{21}{7}$) $\frac{1}{8}$ 1846, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{8}$ 1846, til Tj. ved Art. Marts 1848 (Fægtningen ved Gudsø $\frac{7}{5}$, Forsvaret af Fredericia og Udfaldet derfra $\frac{6}{7}$ 1849), paa Høisk. $\frac{29}{7}$ 1849, Sl. Anc. af $\frac{1}{8}$ 1846 $\frac{27}{12}$ 1849, ved Ing.-Trp. i København $\frac{3}{1}$ 1850, ved Felting.-Dtch. $\frac{22}{4}$ 1850— $\frac{31}{1}$ 1851 (Fægtningen ved Helligbæk $\frac{24}{7}$ og Slaget ved Isted $\frac{25}{7}$ 1850), kar. Plt. (Anc. $\frac{1}{5}$ 1850) $\frac{8}{5}$ 1850, paa Høisk. $\frac{1}{2}$ 1851— $\frac{31}{3}$ 1853; Ing.-Plt. (Anc. $\frac{1}{11}$ 1849) (kgl. Res. $\frac{24}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1853, ved Veitj. i Lauenborg $\frac{1}{4}$ 1853, Kpt. II. $\frac{14}{10}$ 1853, ved Ing.-Dir. i H. og Lauenborg $\frac{28}{4}$ 1859, ved Veitj. i D. $\frac{26}{4}$ 1860, Kpt. I. $\frac{14}{12}$ 1863, ved den aktive Armé Februar 1864 (Forsvaret af Fredericia), ved Veitj. i D. $\frac{21}{5}$ 1864, Kpt. af Ing.-Kps. $\frac{21}{9}$ 1867, Chef for 2den Ing.-Btl. 3die Kmp. $\frac{1}{10}$ 1867— $\frac{30}{9}$ 1868, tillige t. R. f. Ing.-Kps. (forbleven ved Veitj.) $\frac{1}{10}$ 1867— $\frac{30}{6}$ 1868, t. R. f. Chefen for 1ste Ing.-Btl. $\frac{6}{7}$ 1868, Chef for 1ste Ing.-Btl. 2det Kmp.

- $\frac{1}{10}$ 1868, uf. Nr. $\frac{16}{10}$ 1873, beskjæftiget ved Projektering og Bygning af nye Jernbaner 1873—86, Afsked af Krigstj. $\frac{15}{4}$ 1876. — R.* $\frac{9}{7}$ 1874, D. M.* $\frac{21}{7}$ 1890, E. M. 1. 2.
561. v. Dalgas, Enrico Mylius, f. i Neapel $\frac{16}{7}$ 1828, Sl. à la suite i Art. u. Anc. (kgl. Res. $\frac{21}{7}$) $\frac{1}{8}$ 1846, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{8}$ 1846, til Tj. ved Art. Marts 1848, paa Høisk. $\frac{29}{7}$ 1849, Sl. Anc. af $\frac{1}{8}$ 1846 $\frac{27}{12}$ 1849, til Tj. ved Art. $\frac{3}{1}$ 1850—Januar 1851 (Slaget ved Isted $\frac{25}{7}$ 1850), kar. Plt. (Anc. $\frac{1}{5}$ 1850) $\frac{8}{5}$ 1850, paa Høisk. $\frac{1}{2}$ 1851— $\frac{31}{3}$ 1853; Ing.-Plt. (Anc. $\frac{1}{11}$ 1849) (kgl. Res. $\frac{24}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1853, ved Ing.-Trp. $\frac{1}{4}$ 1853, ved Veitj. i D. $\frac{13}{5}$ 1854, Kpt. II. $\frac{16}{8}$ 1856, ved den aktive Armés Ing.-Kmd. $\frac{29}{12}$ 1863—Oktober 1864 (Træfningen ved Veile $\frac{8}{3}$ 1864), Kpt. I. $\frac{24}{9}$ 1864, ved Veitj. i D. $\frac{24}{10}$ 1864, administrerende Directeur for det danske Hedeselskab $\frac{28}{3}$ 1866, Kpt. af Ing.-Kps. $\frac{21}{9}$ 1867, Chef for 2den Ing.-Btl. 4de Kmp. $\frac{1}{10}$ 1867, tillige t. R. f. Ing.-Kps. $\frac{1}{10}$ 1867 og forbleven ved Veitj. indtil $\frac{31}{3}$ 1868 samt fra $\frac{1}{4}$ s. A. stillet til Indenrigsministeriets Disposition ved Veikontrollen i Jylland (Krigsministeriets Res. af $\frac{29}{11}$ 1867), uf. Nr. (kgl. Res. $\frac{30}{5}$) $\frac{1}{6}$ 1873, Afsked af Krigstj. med Ob.-Lt. Kar. $\frac{5}{8}$ 1880, Overveinspektør (Indenrigsministeriets Res. af $\frac{19}{12}$ 1885) $\frac{1}{1}$ 1886. — R.* $\frac{29}{4}$ 1864, D. M.* $\frac{28}{7}$ 1869, F. M. i Guld $\frac{21}{7}$ 1875, K.₂* $\frac{8}{4}$ 1888, E. M. 1. 2.
562. v. Holst, Niels Henrik, f. i Kjøbenhavn $\frac{20}{9}$ 1828, Sl. à la suite i Art. u. Anc. (kgl. Res. $\frac{21}{7}$) $\frac{1}{8}$ 1846, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{8}$ 1846, til Tj. ved Art. Marts 1848 (kommanderet Batteriet paa Strib under Fredericias Beleiring 1849), paa Høisk. $\frac{29}{7}$ 1849, Sl. Anc. af $\frac{1}{8}$ 1846 $\frac{27}{12}$ 1849, ved Ing.-Trp. i Kjøbenhavn $\frac{3}{1}$ 1850, ved Felting.-Dtch. $\frac{22}{4}$ 1850— $\frac{31}{1}$ 1851 (Slaget ved Isted $\frac{25}{7}$ 1850), kar. Plt. (Anc. $\frac{1}{5}$ 1850) $\frac{8}{5}$ 1850, paa Høisk. $\frac{1}{2}$ 1851— $\frac{31}{3}$ 1853; Ing.-Plt. (Anc. $\frac{1}{11}$ 1849) (kgl. Res. $\frac{24}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1853, ved Kontrollen med Anlægget af Jernbanen Roskilde—Korsør $\frac{1}{4}$ 1853, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $\frac{11}{9}$ 1854, ved Veitj. i D. $\frac{22}{5}$ 1855— $\frac{30}{3}$ 1860, t. R. f. Mj. Dreyer (Løbe-Nr. 506) ved Projekteringen af Jernbaner i Jylland $\frac{8}{3}$ 1856, Kpt. II. $\frac{1}{9}$ (kgl. Res. $\frac{5}{9}$) 1857, overtaget den tekniske Kontrol med Bygningen af Jernbanen Aarhus-Viborg-Struer med Forbindelsesbane til Randers $\frac{29}{4}$ (kgl. Res. $\frac{17}{11}$) 1859, kontrollerende Ing. ved samtlige Jernbaneanlæg i Jylland og Fyen $\frac{31}{5}$ 1861, overtaget den tekniske Kontrol med Driften af de jysk-fyenske Jernbaner $\frac{18}{6}$ 1862 samt tillige den økonomiske Kontrol $\frac{1}{6}$ 1864, Afsked af Krigstj. $\frac{27}{1}$ 1865 men kunde indtil videre forblive til Krigsministeriets Disposition, hvilket Tilbud ikke modtoges, Directeur for de jysk-fyenske Statsbaner (indenrigsministeriel Beskikkelse af $\frac{14}{6}$) $\frac{1}{9}$ 1867, Etatsraad $\frac{24}{12}$ 1867, afgivet den tekniske Kontrol med de nye Statsbaneanlæg $\frac{18}{8}$ 1879, Gl.-Directeur for Statsbanedriften $\frac{1}{10}$ 1885, Formand for Kommissionen af $\frac{8}{3}$ 1886 angaaende Ordningen af Jernbaneforholdene i og ved Kjøbenhavn, † $\frac{1}{9}$ 1889. — R.* $\frac{5}{9}$ 1862, D. M.* $\frac{7}{9}$ 1865, K.₂* $\frac{18}{9}$ 1869, K.₁* $\frac{15}{8}$ 1871, E. M. 1.

563. v. Bruun, Peter Frederik Herman, f. i Kjøbenhavn $\frac{29}{8}$ 1824, Landkd. $\frac{1}{11}$ 1844, Slt. ved 4de Jægerkps. (Anc. $\frac{1}{11}$ 1844) (kgl. Res. $\frac{30}{10}$) $\frac{1}{11}$ 1845, Elev paa den kgl. mil. Høisk. (kgl. Res. $\frac{21}{7}$) $\frac{1}{8}$ 1846, til Tj. ved Art. Marts 1848 (Fægtningen ved Alminde $\frac{7}{5}$ 1849), Plt. af Inf. $\frac{22}{1}$ 1849, paa Høisk. $\frac{29}{7}$ 1849, ved Ing.-Trp. i Kjøbenhavn $\frac{3}{1}$ 1850, ved Felting.-Dtch. $\frac{22}{4}$ 1850—Januar 1851 (Slaget ved Isted $\frac{25}{7}$ og Forsvaret af Mysunde $\frac{12}{9}$ 1850), paa Høisk. $\frac{1}{2}$ 1851— $\frac{31}{3}$ 1853; Ing.-Plt. (Anc. $\frac{1}{11}$ 1849) (kgl. Res. $\frac{24}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1853, ved Veitj. i Slesvig $\frac{1}{4}$ 1853, kar. Kpt. u. Anc. $\frac{30}{7}$ 1860, ved Ing.-Trp. Oktober 1860—December 1863, ved Befæstningsanlægene paa Dannevirkestillingsens venstre Fløi $\frac{11}{3}$ 1861, Kpt. II. $\frac{30}{5}$ 1861, ved Befæstningsarbejderne i Fredericia $\frac{24}{6}$ 1861, ved den aktive Armés Ing.-Kmd. $\frac{29}{12}$ 1863 (Fægtningen ved Bustrup $\frac{3}{2}$ 1864), ved Fredericia Fæstning $\frac{13}{2}$ 1864 (Forsvaret af Fredericia), ved Ing.-Trp. $\frac{24}{10}$ 1864, Afsked af Krigstj. men indtil videre forbleven til Krigsministeriets Disposition $\frac{19}{12}$ 1864, Kpt. af Fodfolkets Forstærkning $\frac{7}{7}$ 1868, Afsked som saadan $\frac{8}{10}$ 1879. — E. M. 1. 2.
564. v. Christensen, Otto Harald, f. i Roskilde $\frac{14}{4}$ 1828, Slt. à la suite i Art. u. Anc. $\frac{1}{4}$ (kgl. Res. $\frac{2}{4}$) 1847, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{4}$ 1847, til Tj. ved Art. Marts 1848, paa Høisk. $\frac{29}{7}$ 1849, Slt. Anc. af $\frac{1}{8}$ 1846 $\frac{27}{12}$ 1849, ved Ing.-Trp. i Kjøbenhavn $\frac{3}{1}$ 1850, ved Felting.-Dtch. $\frac{22}{4}$ 1850, kar. Plt. (Anc. $\frac{1}{5}$ 1850) $\frac{8}{5}$ 1850, paa Høisk. $\frac{1}{2}$ 1851— $\frac{31}{3}$ 1853; Ing.-Plt. (Anc. $\frac{1}{11}$ 1849) (kgl. Res. $\frac{24}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1853, ved Ing.-Trp. i Kjøbenhavn $\frac{1}{4}$ 1853, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Slesvig $\frac{6}{5}$ 1853, ved Ing.-Dir. i H. og Lauenborg $\frac{27}{9}$ 1855, ved Veitj. i D. $\frac{15}{2}$ 1859, Kpt. II. $\frac{1}{8}$ (kgl. Res. $\frac{8}{8}$) 1861, ved Fredericia F. $\frac{29}{12}$ 1863, ved den aktive Armés Ing.-Kmd. $\frac{27}{1}$ 1864, ved Fredericia Fæstning $\frac{13}{2}$ 1864 (Forsvaret af Fredericia), ved Veitj. i D. $\frac{21}{5}$ 1864, Tilladelse til forbigaaende at gjøre Tj. ved en Inf.-Afdeling $\frac{7}{7}$ 1864 og ansat ved 9de Inf.-Rgt., atter til Tj. ved Ing.-Kps. $\frac{24}{11}$ 1864, Afsked af Krigstj. men indtil videre forbleven til Krigsministeriets Disposition $\frac{19}{12}$ 1864, Landinspektør $\frac{31}{8}$ 1868, † $\frac{6}{9}$ 1888. — E. M. 1. 2.
565. v. Lundh, Jonas Collin, f. i Holstebro $\frac{4}{10}$ 1825, Student 1844, Cand. phil. 1845, Slt. à la suite i Art. u. Anc. (kgl. Res. $\frac{21}{7}$) $\frac{1}{8}$ 1846, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{8}$ 1846, til Tj. ved Art. Marts 1848 (Forsvaret af Fredericia og Udfaldet derfra $\frac{6}{7}$ 1849), paa Høisk. $\frac{29}{7}$ 1849, Slt. Anc. af $\frac{1}{8}$ 1846 $\frac{27}{12}$ 1849, til Tj. ved Art. $\frac{3}{1}$ 1850, kar. Plt. (Anc. $\frac{1}{5}$ 1850) $\frac{8}{5}$ 1850, paa Høisk. $\frac{1}{2}$ 1851— $\frac{31}{3}$ 1853; Ing.-Plt. (Anc. $\frac{1}{11}$ 1849) (kgl. Res. $\frac{24}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1853, ved Ing.-Trp. $\frac{1}{4}$ 1853, ved Veitj. i D. $\frac{19}{3}$ 1855, kar. Kpt. u. Anc. $\frac{21}{1}$ 1862, Kpt. II. $\frac{14}{12}$ 1863, Veinspektør for Kjøbenhavns Amt $\frac{15}{8}$ 1865— $\frac{30}{4}$ 1886, Afsked af Krigstj. $\frac{4}{9}$ 1865 men forbleven til Krigsministeriets Disposition og indtil videre beholdt Bestyrelsen af sit Veidistrikt, afgaaet fra Kps. Veitj. $\frac{29}{12}$ 1865, Finantsministeriets tekniske Konsulent vedrørende Skov-, Lyst- og Jagtveie i Kjøbenhavns Omegn 1879—85, af Indenrigs-

ministeriet udnævnt til Medlem af den i Lov af $\frac{30}{11}$ 1857 om Afstaaelse af Grunde til Vandaflednings- eller Kloakanlæg beskikkede Kommission $\frac{3}{3}$ 1881, Indenrigsministeriets Tilsynshavende ved Anlæg og Drift af Strandveiens Dampsporvei i Kjøbenhavn $\frac{21}{3}$ 1883, Assistent hos Overveinspektoren (Indenrigsministeriets Res. af $\frac{19}{12}$ 1885) $\frac{1}{1}$ 1886, nyt Afskedspatent som Ob.-Lt. $\frac{13}{1}$ 1886. — R.* $\frac{3}{12}$ 1864, D. M.* $\frac{8}{4}$ 1891, E. M. 1.

566. **v. Koefoed, Ehrenreich Christopher Ludvig**, f. i Nibe $\frac{6}{7}$ 1830, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{5}$ 1848, tillige paa Central- og Kmd.-Sk. i Kjøbenhavn 1848—49, Slt. à la suite i Art. (Anc. i Armeen $\frac{1}{5}$ 1848) $\frac{13}{6}$ 1850, ved Felting.-Dtch. $\frac{19}{8}$ 1850, Elev paa Ing.-Trp. Exercersk. i Kjøbenhavn $\frac{7}{11}$ 1850, paa Høisk. $\frac{1}{2}$ 1851— $\frac{31}{3}$ 1853; Ing.-Plt. (Anc. $\frac{1}{4}$ 1853) (kgl. Res. $\frac{24}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1853, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $\frac{1}{4}$ 1853, ved Projekteringen af Dybbølstillingen $\frac{27}{5}$ 1854, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $\frac{25}{5}$ 1855, ved Forarbejderne til den jyske Jernbane $\frac{19}{4}$ 1856, ved Projekteringen af Kjøbenhavns Søbefæstning ifølge Korpsbefaling af $\frac{17}{9}$ 1856, ved Anlægget af Søbefæstningen $\frac{26}{4}$ 1858, Suppleantlærer i Krigsbygningskunst ved den kgl. mil. Høisk. og fritagen for Tj. ved Ing.-Kps. (krigsministeriel Res. $\frac{8}{8}$) $\frac{1}{11}$ 1859, ved Ing.-Kps. Stab $\frac{20}{2}$ 1861, ved Befæstningsanlægene i Dybbølstillingen $\frac{20}{2}$ — $\frac{1}{5}$ 1861, Lærer i Krigsbygningskunst ved Høisk. $\frac{1}{4}$ 1861 (kgl. Udnævnelse $\frac{20}{11}$ 1865)— $\frac{30}{4}$ 1868, uf. Nr. og à la suite i Ing.-Kps. $\frac{12}{4}$ 1861— $\frac{21}{9}$ 1867 men midlertidig forbleven til Tj. ved Kps. indtil $\frac{1}{5}$ 1861, Sekretair i Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{30}{9}$ — $\frac{4}{11}$ 1861, ved den aktive Armé Februar—Mai 1864 (Forsvaret af Fredericia), ved Anlægget af Kjøbenhavns Søbefæstning $\frac{21}{5}$ — $\frac{31}{10}$ 1864, kar. Kpt. $\frac{3}{8}$ 1864, Kpt. II. $\frac{24}{9}$ 1864, Medlem af Frederiksberg Kommunalbestyrelse 1866—70, Kpt. af Ing.-Kps. $\frac{21}{9}$ 1867, Lærer i Krigsbygningskunst ved Off.-Sk. $\frac{1}{5}$ (krigsministeriel Res. $\frac{13}{6}$) 1868— (kgl. Res. $\frac{28}{5}$ 1875) $\frac{30}{4}$ 1876, Medlem af Forsvarskommissionen af $\frac{15}{2}$ 1872, tilkjendt det norske mil. Tidsskrifts Sølvmedaille for Besvarelse af en Prispogave angaaende Befæstningsvæsen $\frac{1}{3}$ 1875, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{1}{5}$ 1876, Chef for 1ste Ing.-Btl. 1ste Kmp. $\frac{1}{11}$ 1876, Ob. og Chef for 2den Ing.-Dir. og 2den Ing.-Btl. $\frac{14}{12}$ 1877, ordinairt Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{17}{12}$ 1877— $\frac{14}{1}$ 1880, Chef for 3die Ing.-Dir. $\frac{13}{1}$ 1880, tillige ansat under Forpleiningskps. ved Gjennemførelsen af de forskjellige Kommunerne i 2det Gl.-Kmd.-Distrikt paahvilende Byggeforetagender for Garnisonerne $\frac{3}{11}$ 1880— $\frac{21}{4}$ 1883, Chef for 1ste Ing.-Dir. $\frac{10}{11}$ 1882, ordinairt Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{11}{11}$ 1882— $\frac{14}{3}$ 1888, Medlem af Befæstningskommissionen af $\frac{1}{5}$ 1883, ledet Projekteringsarbejderne vedrørende Kjøbenhavns Befæstning 1885—86, Medlem af Kommissionen af $\frac{8}{3}$ 1886 angaaende Ordningen af Jernbaneforholdene i og ved Kjøbenhavn, Medlem af Jernbaneraadet ved sammes Oprettelse ifølge kgl. Anordning af $\frac{29}{9}$ 1886 til dets Ophævelse $\frac{19}{4}$ 1893, Medlem af Kommissionen af $\frac{26}{4}$ 1888 angaaende Anlægget af et Frilager og en Frihavn ved Kjøbenhavn, Medlem

af Kommissionen af $1\frac{1}{5}$ 1888 angaaende Anvendelsen af Licitationer ved Statens Byggearbejder, valgt Medlem af Landstinget for 2den Kreds $\frac{3}{4}$ 1889— $3\frac{0}{9}$ 1890, Gl.-Mj. og Gl.-Inspektør for Ing.-Trp. samt Chef for Ing.-Kps. øvrige Afdelinger (kgl. Res. $2\frac{1}{7}$) $28\frac{8}{7}$ 1890, Medlem af Kommissionen af $\frac{2}{6}$ 1892 angaaende Tilveiebringelsen af et Seilløb gennem Kalvebodstrand i Forbindelse med en Inddæmning langs Amagers Vestkyst. — R.* $15\frac{7}{7}$ 1864, D. M.* $21\frac{1}{12}$ 1878, K.₂* $6\frac{1}{11}$ 1884, K.₁* $26\frac{6}{5}$ 1892, E. M. 1. 2.

567. v. Hoskiær, Otto Valdemar, f. i Kjøbenhavn $25\frac{6}{6}$ 1829, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{5}$ 1848, tillige paa Central- og Kmd.-Sk. i Kjøbenhavn 1848—49, Sgt. à la suite i Art. (Anc. i Armeen $\frac{1}{5}$ 1848) $13\frac{6}{6}$ 1850, ved Felting.-Dtch. $19\frac{8}{8}$ 1850, Elev paa Ing.-Trp. Exercersk. i Kjøbenhavn $7\frac{11}{11}$ 1850, paa Høisk. $\frac{1}{2}$ 1851— $31\frac{3}{3}$ 1853; Ing.-Plt. (Anc. $\frac{1}{4}$ 1853) (kgl. Res. $24\frac{3}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1853, ved Veitj. i D. $\frac{1}{4}$ 1853, ved Fredericia F. $19\frac{4}{4}$ 1858, tillige Chef for Ing.-Trp. 4de Deling sammesteds $\frac{1}{4}$ — $29\frac{6}{6}$ 1861, Sektionsing. ved Bygningen af Jernbanen fra Kjøbenhavn til Helsingør men forbleven staaende i Nr. ved Ing.-Kps. $7\frac{1}{1}$ 1862—December 1864, ved den aktive Armé Marts—Maj 1864 (Forsvaret af Fredericia), fungerende Baneing. for den nordsjællandske Jernbane $\frac{1}{6}$ — $31\frac{12}{12}$ 1864, kar. Kpt. $\frac{3}{8}$ 1864, Kpt. II. $24\frac{9}{9}$ 1864, ved Ing.-Trp. $\frac{1}{1}$ 1865, Kpt. af Ing.-Kps. $21\frac{9}{9}$ 1867, Chef for 1ste Ing.-Btl. 4de Kmp. $\frac{1}{10}$ 1867, ansat ved det store nordiske Telegrafelskab (med Ophold i England, Grækenland, Ægypten, Tyrkiet, Kina og Japan) $\frac{1}{2}$ 1870— $31\frac{3}{3}$ 1876, Orlov og Reisetilladelse til Udlandet paa 8 Maaneder $15\frac{2}{2}$ 1870, uf. Nr. $\frac{2}{3}$ 1871, Medlem af Bestyrelsen for det kgl. danske geografiske Selskab $18\frac{1}{1}$ 1876, i Nr. og Adjutant hos Kongen $\frac{3}{4}$ 1876, Medlem af Bestyrelsen for det store nordiske Telegrafelskab $29\frac{4}{4}$ 1876, Medlem af Bestyrelsen for den lolland-falsterske Jernbane 1876, Viceformand i den tekniske Forening ved sammes Oprettelse $24\frac{3}{3}$ 1877, Medlem af Bestyrelsen for Kjøbenhavns Gymnastikforening 1878, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{1}{5}$ 1879 (1ste B.-D. $16\frac{8}{8}$ 1879), Ob. og Chef for 2den Ing.-Btl. og tillige til Tj. ved 1ste Ing.-Btl. $13\frac{1}{1}$ 1880, Medlem af Flaadens Søminekommission $\frac{3}{2}$ 1880, ved Ing.-Rgt. Stab $\frac{1}{11}$ 1880, Formand i den tekniske Forening $31\frac{5}{5}$ 1881, Medlem af Bestyrelsen for Strandveiens Dampsporveiselskab $\frac{1}{3}$ 1883, Chef for Ing.-Rgt. $30\frac{1}{1}$ 1884, Formand i Kystsignalkommissionen af $24\frac{9}{9}$ 1885, Medlem af Bestyrelsen for Kjøbenhavns Sporveiselskab 1886, Medlem af Forretningsudvalget og Formand for Maskinudvalget ved den nordiske Industri-, Landbrugs- og Kunstudstilling i Kjøbenhavn 1888, Afsked af Krigstj. (kgl. Res. $21\frac{7}{7}$) $28\frac{7}{7}$ 1890, Formand for Kunstforeningen $22\frac{1}{1}$ 1891. — R.* $8\frac{6}{6}$ 1864, D. M.* $21\frac{12}{12}$ 1878, K.₂* $17\frac{7}{7}$ 1888, K.₁* $21\frac{7}{7}$ 1890, E. M. 1. 2.

568. v. Krack, Elias Christian Thorvald, f. i Kjøbenhavn $12\frac{6}{6}$ 1830, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{5}$ 1848, tillige paa Central- og Kmd.-Sk. i Kjøbenhavn 1848—49, Sgt. à la suite i Art. (Anc. i Armeen $\frac{1}{5}$ 1848) $13\frac{6}{6}$ 1850, ved Felting.-Dtch. $19\frac{8}{8}$ 1850, Elev paa Ing.-Trp. Exercersk. i Kjøben-

- havn $\frac{7}{11}$ 1850, paa Høisk. $\frac{1}{2}$ 1851— $\frac{31}{3}$ 1853; Ing.-Plt. (Anc. $\frac{1}{4}$ 1853) (kgl. Res. $\frac{24}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1853, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Fredericia $\frac{1}{4}$ 1853, ved samme Tj. i Kjøbenhavn $\frac{16}{1}$ 1854, ved Ing.-Trp. $\frac{19}{3}$ 1855, ved Kjøbenhavns F. $\frac{1}{11}$ 1857, Afsked af Krigstj. med Kpt. Kar. $\frac{23}{4}$ 1858, Stadskondukteur i Kjøbenhavn (kgl. Stadfæstelse af $\frac{7}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1858, Etatsraad $\frac{26}{5}$ 1892. — R.* $\frac{18}{5}$ 1868, D. M.* $\frac{14}{11}$ 1887, E. M. 1.
569. v. Kolderup-Rosenvinge, Valdemar, f. i Kjøbenhavn $\frac{19}{12}$ 1828, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{5}$ 1848, tillige paa Central- og Kmd.-Sk. i Kjøbenhavn 1848—49, Slt. à la suite i Art. (Anc. i Armeen $\frac{1}{5}$ 1848) $\frac{13}{6}$ 1850, ved Felting.-Dtch. $\frac{19}{8}$ 1850, Elev paa Ing.-Trp. Exercersk. i Kjøbenhavn $\frac{7}{11}$ 1850, paa Høisk. $\frac{1}{2}$ 1851— $\frac{31}{3}$ 1853; Ing.-Plt. (Anc. $\frac{1}{4}$ 1853) (kgl. Res. $\frac{24}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1853, ved Veitj. i D. $\frac{1}{4}$ 1853, ved Kjøbenhavns F. $\frac{24}{10}$ 1856, ved Ing.-Trp. $\frac{1}{11}$ 1862, à la suite i Ing.-Kps. og ansat som 1ste Politiinspektør i Kjøbenhavn (kgl. Res. $\frac{29}{6}$) $\frac{1}{7}$ 1863 med Tilladelse til at bære den derfor reglementerede Uniform, atter til Tj. ved Ing.-Kps. og ansat ved Ing.-Dir. i Slesvig $\frac{12}{12}$ 1863, ved den aktive Armé $\frac{29}{12}$ 1863—Oktober 1864 (Dybbølstillingens Forsvar og Fald Februar— $\frac{18}{4}$ 1864, Forsvaret af Als og sammes Fald $\frac{29}{6}$ 1864), kar. Kpt. $\frac{3}{8}$ 1864, indtraadt i Plt. Nr. $\frac{24}{9}$ 1864, ved Ing.-Trp. November 1864, Kpt. af Ing.-Kps. $\frac{21}{9}$ 1867, Chef for 1ste Ing.-Btl. 1ste Kmp. $\frac{1}{10}$ 1867, med 1ste Ing.-Kmp. ved den mobiliserede Brigade i Jylland $\frac{29}{7}$ — $\frac{28}{8}$ 1870, Chef for 2den Ing.-Btl. 1ste Kmp. $\frac{1}{4}$ 1871— $\frac{31}{10}$ 1880, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{1}{4}$ 1871— $\frac{15}{4}$ 1872, Sekretair i Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{26}{2}$ 1872— $\frac{22}{4}$ 1876, teknisk Revisor og Bibliothekar $\frac{15}{4}$ 1872— $\frac{22}{4}$ 1876, t. R. f. Ing.-Kps. (Leiring. i Leiren ved Hald) $\frac{22}{4}$ — $\frac{28}{8}$ 1876, ordinairt Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{22}{4}$ 1876— $\frac{8}{5}$ 1882, ved 1ste Ing.-Dir. (3die B.-D.) $\frac{28}{8}$ 1876— $\frac{30}{6}$ 1882, Afsked som Ob.-Lt. og udnævnt til Direktør for Vandbygningsvæsenet (kgl. Res. $\frac{8}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1882, † $\frac{5}{12}$ 1889. — R.* $\frac{29}{4}$ 1864, D. M.* $\frac{5}{2}$ 1880, E. M. 1. 2.
570. v. Elben, Harald August Rønkild, f. i Kjøbenhavn $\frac{26}{3}$ 1831, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{5}$ 1848, tillige paa Central- og Kmd.-Sk. i Kjøbenhavn 1848—49, Slt. à la suite i Art. (Anc. i Armeen $\frac{1}{5}$ 1848) $\frac{13}{6}$ 1850, ved Felting.-Dtch. $\frac{19}{8}$ 1850 (Forsvaret af Frederikstad), Elev paa Ing.-Trp. Exercersk. i Kjøbenhavn $\frac{7}{11}$ 1850, paa Høisk. $\frac{1}{2}$ 1851— $\frac{31}{3}$ 1853; Ing.-Plt. (Anc. $\frac{1}{4}$ 1853) (kgl. Res. $\frac{24}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1853, ved Fæstnings- og Bygningstj. i Kjøbenhavn $\frac{1}{4}$ 1853, ved Ing.-Dir. i Nørrejylland og Fyen $\frac{16}{1}$ 1854, ved Ing.-Trp. $\frac{1}{8}$ 1858— $\frac{6}{1}$ 1862, ved Befæstningsanlægene paa Dannevirkestillingens venstre Fløi $\frac{11}{3}$ 1861, Chef for Ing.-Trp. 6te Deling (Materialgaarden og Værkstederne i Slesvig) $\frac{1}{4}$ 1861, Chef for Ing.-Kmp. i Dannevirkestillingen $\frac{29}{6}$ —August 1861, Sektionsing. ved Bygningen af Jernbanen fra Kjøbenhavn til Helsingør men forbleven staaende i Nr. ved Ing.-Kps. $\frac{7}{1}$ 1862—December 1863, overtaget Kmd. over Ing.-Trp. Depot og Skoleafdeling i Kjøbenhavn $\frac{16}{1}$ 1864, kar. Kpt. $\frac{3}{8}$ 1864,

- ved Ing.-Trp. November 1864, Kpt. af Ing.-Kps. $\frac{21}{9}$ 1867, Chef for 1ste Ing.-Btl. 2det Kmp. $\frac{1}{10}$ 1867; Chef for sammes 3die Kmp. $\frac{1}{10}$ 1868, Afsked af Krigstj. $\frac{5}{12}$ 1870, Overing. i det sjællandske Jernbaneselskabs Tj. $\frac{1}{1}$ 1871, Overing. ved de sjællandske Statsbaner $\frac{1}{1}$ 1880, Banechef ved Statsbanernes Linieforvaltning $\frac{1}{10}$ 1885, nyt Afskedspatent som Ob.-Lt. $\frac{14}{12}$ 1885, overtaget de til Embedet som Chef for Baneafdelingen hørende Forretninger (jfr. Lov af $\frac{12}{4}$ 1892 om Statsbanedriftens Ordning) $\frac{1}{10}$ 1892, Banechef (kgl. Res. $\frac{17}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1893. — R.* $\frac{8}{6}$ 1864, D. M.* $\frac{27}{3}$ 1882, E. M. 1.
571. v. Asmussen, Michael Overgaard, f. paa Flemminggaard ved Horsens $\frac{23}{1}$ 1828, Student 1845, Cand. phil., Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{5}$ 1848, tillige paa Central- og Kmd.-Sk. i Kjøbenhavn 1848—49, Slt. à la suite i Art. (Anc. i Armeen $\frac{1}{5}$ 1848) $\frac{13}{6}$ 1850, ved Felting.-Dtch. $\frac{19}{3}$ 1850, Elev paa Ing.-Trp. Exercersk. i Kjøbenhavn $\frac{7}{11}$ 1850, paa Høisk. $\frac{1}{2}$ 1851— $\frac{31}{3}$ 1853; Ing.-Plt. (Anc. $\frac{1}{4}$ 1853) (kgl. Res. $\frac{24}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1853, ved Ing.-Dir. i H. og Lauenborg $\frac{1}{4}$ 1853, ved Ing.-Trp. $\frac{1}{11}$ 1857— $\frac{31}{10}$ 1862, ved Befæstningsanlægene i Dannevirkestillingsens Centrum $\frac{11}{3}$ 1861, tillige Chef for Ing.-Trp. 3die Deling sammesteds $\frac{1}{4}$ 1861, Forstander for Ing.-Trp. Rekrutsk. og Depotkmdr. i Kjøbenhavn i Henhold til Kps.-Befaling af $\frac{22}{5}$ 1861—August 1861, ved Kjøbenhavns F. $\frac{1}{11}$ 1862, ved Ing.-Trp. $\frac{8}{12}$ 1863, ved den aktive Armés Ing.-Kmd. $\frac{29}{12}$ 1863— $\frac{7}{12}$ 1864 (Forsvaret af Mysundè $\frac{2}{2}$ samt Dybbølstillings Forsvar og Fald Februar— $\frac{18}{4}$ 1864), kar. Kpt. $\frac{3}{8}$ 1864, ved Ing.-Dtch. paa Fyen $\frac{7}{12}$ 1864, Orlov paa 4 Maaneder $\frac{1}{2}$ 1865, Afsked af Krigstj. men indtil videre forbleven til Krigsministeriets Disposition $\frac{6}{5}$ 1865, Kpt. af Ing.-Kps. Forstærkning $\frac{27}{9}$ 1867, Amtsveinspektør i Aalborg Amt $\frac{10}{12}$ 1867— $\frac{1}{6}$ 1876, Afsked som Kpt. af Forstærkningen $\frac{13}{5}$ 1880, afreist til Brasilien April 1880 og ansat ved Udstikningen af denne Stats vestlige Grænse, senere Civiling. i São Paolo (Brasilien), † dersteds $\frac{9}{2}$ 1892. — R.* $\frac{29}{4}$ 1864, E. M. 1. 2.
572. v. Åhman, Curt Alexander, f. i Helsingør $\frac{7}{7}$ 1828, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{5}$ 1848, tillige paa Central- og Kmd.-Sk. i Kjøbenhavn 1848—49, Slt. à la suite i Art. (Anc. i Armeen $\frac{1}{5}$ 1848) $\frac{13}{6}$ 1850, ved Felting.-Dtch. $\frac{19}{3}$ 1850, Elev paa Ing.-Trp. Exercersk. i Kjøbenhavn $\frac{7}{11}$ 1850, paa Høisk. $\frac{1}{2}$ 1851— $\frac{31}{3}$ 1853; Ing.-Slt. (Anc. $\frac{1}{5}$ 1848) (kgl. Res. $\frac{24}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1853, ved Ing.-Trp. $\frac{1}{4}$ 1853, Plt. $\frac{14}{10}$ 1853, ved Ing.-Dir. i Slesvig $\frac{3}{10}$ 1855, ved Veitj. i D. $\frac{28}{5}$ 1857, ved Kjøbenhavn F. $\frac{2}{5}$ 1860, tillige Adj. ved Ing.-Kps. $\frac{22}{7}$ 1863, kar. Kpt. $\frac{3}{8}$ 1864, Afsked af Krigstj. men indtil videre forbleven til Krigsministeriets Disposition $\frac{29}{4}$ 1865, Kontorist paa Vallø Stiftskontor 1865—71, Forstander og Økonom ved Scheels Hospital i Herfølge under Vallø Stift $\frac{1}{4}$ 1871. — E. M. 1.
573. v. Bangert, Johan Hieronymus Kirchoff, f. i Kjøbenhavn $\frac{14}{5}$ 1832, Elev paa den kgl. mil. Høisk. (kgl. Res. $\frac{13}{6}$) $\frac{15}{6}$ 1850— $\frac{31}{3}$ 1855; Ing.-Slt. à la suite (Off. Anc. $\frac{15}{6}$ 1850) (kgl. Res. $\frac{24}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1853, Ing.-Slt. (Anc.

- i Ing.-Kps. $\frac{15}{6}$ 1850) (kgl. Res. $\frac{30}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1855, ved Ing.-Trp. $\frac{1}{4}$ 1855, ved Kjøbenhavns F. $\frac{14}{10}$ 1855, Plt. $\frac{16}{8}$ 1856, ved Veitj. i D. $\frac{12}{5}$ 1858, ved Befæstningsanlægene paa Dannevirkestillingsens venstre Fløi $\frac{11}{3}$ 1861, tillige Chef for Ing.-Trp. 1ste Deling sammesteds $\frac{1}{4}$ — $\frac{29}{6}$ 1861, ved Veitj. i Slesvig $\frac{12}{7}$ 1861, ved Ing.-Dir. i H. og Lauenborg $\frac{1}{2}$ 1862, ved den aktive Armés Ing.-Kmd. $\frac{16}{1}$ 1864, ved Fredericia F. Februar— $\frac{26}{4}$ 1864 (Forsvaret af Fredericia), ved den aktive Armés Ing.-Kmd. Mai 1864 (Forsvaret af Als og sammes Fald $\frac{29}{6}$), ved Ing.-Dtch. paa Fyen $\frac{7}{12}$ 1864, ved Ing.-Trp. $\frac{9}{1}$ 1865, Afsked af Krigstj. men indtil videre forbleven til Krigsministeriets Disposition $\frac{29}{4}$ 1865, Assistent ved de jysk-fyenske Statsbaner $\frac{1}{12}$ 1867, Baneing. ved disse Baner $\frac{1}{4}$ 1871, Afsked som saadan (Indenrigsministeriets Res. af $\frac{12}{8}$ 1892 som Følge af Lov af $\frac{12}{4}$ s. A. om Statsbanedriftens Ordning) $\frac{31}{3}$ 1893. — E. M. 2.
574. v. Lorenzen, Johan Frederik, f. i Haderslev $\frac{25}{2}$ 1831, Elev paa den kgl. mil. Høisk. (kgl. Res. $\frac{13}{6}$) $\frac{15}{6}$ 1850— $\frac{31}{3}$ 1855; Ing.-Slt. à la suite (Off. Anc. $\frac{15}{6}$ 1850) (kgl. Res. $\frac{24}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1853, Ing.-Slt. (Anc. i Ing.-Kps. $\frac{15}{6}$ 1850) (kgl. Res. $\frac{30}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1855, Reise til Udlandet $\frac{1}{4}$ — $\frac{31}{5}$ 1855, ved Ing.-Trp. $\frac{1}{6}$ 1855, ved Kjøbenhavns F. $\frac{14}{10}$ 1855, samtidig deltaget i Gl.-St.-Elevernes Undervisning i Høisk. ældste Kl. og i den Anledning tjenestefri $\frac{30}{7}$ — $\frac{31}{8}$ 1856 og $\frac{10}{11}$ 1856— $\frac{31}{3}$ 1857, efter bestaaet Afgangsexamen Gl.-St.-Aspirant (kgl. Res. $\frac{25}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1857, fuldført den for Indtrædelse i Gl.-St. anordnede praktiske Prøve ved de forskellige Vaaben 1857—62, Plt. i Ing.-Kps. $\frac{1}{9}$ (kgl. Res. $\frac{5}{9}$) 1857, uf. Nr. og à la suite i Ing.-Kps. $\frac{22}{4}$ 1858, kar. Kpt. u. Anc. med Tilladelse til at bære Gl.-St. Uniform $\frac{2}{5}$ 1862, Kpt. II. og Adjoint i Gl.-St. $\frac{28}{8}$ 1862, til Tj. i Krigsministeriet umiddelbart under Direkteuren for Kommandoen $\frac{23}{11}$ 1863— $\frac{30}{9}$ 1867, Medlem af den til Ordning af Søtransportvæsenet under $\frac{26}{5}$ 1864 nedsatte Kommission, Kpt. af Fodf. $\frac{21}{9}$ 1867, Chef for 16de Btl. 4de Kmp. $\frac{1}{10}$ 1867, Stabschef ved 2den jyske Brg. $\frac{20}{4}$ 1870, Kpt. i Gl.-St. $\frac{8}{12}$ 1871, til Tj. i Krigsministeriet umiddelbart under Direkteuren $\frac{9}{12}$ 1871, Souschef ved Leirdivisionen 1874, Ob. i Gl.-St. og Chef for dennes topografiske Afdeling $\frac{29}{3}$ 1876, St.-Chef ved Leirdivisionen 1879, forsat til Fodf. som Chef for 13de Btl. $\frac{9}{2}$ 1882, Chef for 2det Rgt. og Kmdt. paa Kronborg $\frac{30}{1}$ 1884, Gl.-Mj. og Chef for 2den jyske Brg. $\frac{19}{4}$ 1886, Chef for 1ste sjællandske Brg. $\frac{18}{3}$ 1891. — R.* $\frac{8}{8}$ 1864, D. M.* $\frac{1}{9}$ 1879, K.₂* $\frac{9}{2}$ 1887, K.₁* $\frac{13}{2}$ 1891.
575. v. Bayer, Carl Gotfred, f. i Rudkjøbing $\frac{29}{6}$ 1831, Elev paa den kgl. mil. Høisk. (kgl. Res. $\frac{13}{6}$) $\frac{15}{6}$ 1850— $\frac{31}{3}$ 1855; Ing.-Slt. à la suite (Off. Anc. $\frac{15}{6}$ 1850) (kgl. Res. $\frac{24}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1853, Ing.-Slt. (Anc. i Ing.-Kps. $\frac{15}{6}$ 1850) (kgl. Res. $\frac{30}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1855, ved Ing.-Trp. $\frac{1}{4}$ 1855, ved Veitj. i Slesvig $\frac{14}{10}$ 1855, Plt. $\frac{30}{4}$ 1858, ved Fredericia F. Februar 1864 (Forsvaret af Fredericia), ved den aktive Armés Ing.-Kmd. Mai 1864 (Forsvaret af Als og sammes Fald $\frac{29}{6}$), ved Veitj. i D. $\frac{12}{9}$ 1864, Orlov paa $\frac{1}{2}$ Aar fra $\frac{1}{12}$

1864 for at modtage en foreløbig Ansættelse under den jyske Jernbanes Dir., Baneing. ved de jysk-fyenske Statsbaner $\frac{1}{4}$ 1865, Afsked af Krigstj. men indtil videre forbleven til Krigsministeriets Disposition $\frac{6}{5}$ 1865, Overbaneing. ved førnævnte Baner $\frac{1}{4}$ 1868, Driftsbestyrer ved den østjyske Jernbane (Randers-Grenaa og Aarhus-Ryomgaard) $\frac{1}{5}$ 1876, atter til Tjeneste ved Statsbanerne $\frac{1}{10}$ 1881, Kommitteret ved de jysk-fyenske Statsbaner $\frac{1}{5}$ 1882, Chef for Statsbanernes Centralforvaltnings 2den Afdeling $\frac{1}{10}$ 1885, Medlem af Kommissionen af $\frac{8}{3}$ 1886 angaaende Ordningen af Jernbaneforholdene i og ved Kjøbenhavn fra $\frac{2}{4}$ 1886, Afsked som Afdelingschef (Indenrigsministeriets Res. af $\frac{12}{3}$ 1892 som Følge af Lov af $\frac{12}{4}$ s. A. om Statsbanedriftens Ordning) $\frac{31}{3}$ 1893, vrkl. Etatsraad $\frac{20}{4}$ 1893. — R.* $\frac{25}{9}$ 1865, D. M.* $\frac{19}{7}$ 1875. K.* $\frac{26}{5}$ 1892, E. M. 2.

576. v. Nyholm, Lauritz Christian, f. i Nykjøbing paa Mors $\frac{27}{8}$ 1823, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{5}$ 1848, tillige paa Central- og Kmd.-Sk. i Kjøbenhavn 1848—49, Sgt. à la suite i Art. (Anc. i Armeen $\frac{1}{5}$ 1848) $\frac{13}{6}$ 1850, til Tj. ved Art. August 1850— $\frac{21}{1}$ 1851, paa Høisk. $\frac{1}{2}$ 1851— $\frac{31}{3}$ 1853, Sgt. i Art. (Anc. i Art. $\frac{1}{5}$ 1848) (kgl. Res. $\frac{24}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1853, ved Ing.-Trp. og Tilladelse til at følge Undervisningen i Ing.-Fagene paa Høisk. $\frac{27}{7}$ 1853, ved Projekteringen af Dybbølstillings Befæstningsanlæg $\frac{15}{2}$ — $\frac{13}{8}$ 1855; Ing.-Slt. (Anc. i Ing.-Kps. $\frac{15}{6}$ 1850) (kgl. Res. $\frac{30}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1855, ved Ing.-Trp. $\frac{14}{8}$ 1855, ved Veitj. i D. $\frac{14}{10}$ 1855—1868, Plt. $\frac{30}{4}$ 1858, ved Arbejderne ved Suezkanalen for Kjøbenhavns Kommune April—Juni 1865, Kpt. $\frac{21}{9}$ 1867, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{1}{9}$ 1868 (1ste B.-D. $\frac{22}{10}$ 1869— $\frac{1}{5}$ 1870 og $\frac{3}{12}$ 1870— $\frac{13}{2}$ 1872), Folkethingsmand for Hjørring Amts 3die Valgkreds 1869—72, Sekretair i Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{1}{4}$ 1871, uf. Nr. $\frac{13}{2}$ 1872, ved Undersøgelse og Projektering af Jernbaneanlæg i Grækenland 1872, i Nr. og til Tj. ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{1}{5}$ 1873, Eier af Hovedgaarden Bangsbo $\frac{23}{5}$ 1875, Afsked $\frac{27}{8}$ 1875, Hofjægermester $\frac{29}{4}$ 1878, Folkethingsmand for Aalborg Amts 2den Valgkreds 1881—82, † $\frac{7}{6}$ 1882. — R.* $\frac{3}{12}$ 1864, E. M. 1. 2.

577. v. Nielsen, Christian Axel, f. i Kjøbenhavn $\frac{14}{4}$ 1831, Student, Cand. phil., Elev paa den kgl. mil. Høisk. (kgl. Res. $\frac{13}{6}$) $\frac{15}{6}$ 1850— $\frac{31}{3}$ 1855; Ing.-Slt. à la suite (Off.-Anc. $\frac{15}{6}$ 1850) (kgl. Res. $\frac{24}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1853, Ing.-Slt. (Anc. i Ing.-Kps. $\frac{15}{6}$ 1850) (kgl. Res. $\frac{30}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1855, ved Ing.-Trp. $\frac{1}{4}$ 1855, ved Kjøbenhavns F. $\frac{1}{11}$ 1857, Plt. (kgl. Res. $\frac{30}{7}$) $\frac{1}{8}$ 1858, ved Veitj. i Slesvig $\frac{10}{4}$ 1860, ved Ing.-Trp. $\frac{10}{12}$ 1863, ved den aktive Armés Ing.-Kmd. $\frac{29}{12}$ 1863, ved Fredericia F. Februar— $\frac{26}{4}$ 1864 (Forsvaret af Fredericia), ved den aktive Armés Ing.-Kmd. Mai 1864, ved Ing.-Trp. November 1864, ved Kjøbenhavns F. $\frac{1}{5}$ 1866, indtil videre til Tj. i Krigsministeriet under Direktøren for Kommandoen $\frac{24}{4}$ 1867, Kpt. $\frac{12}{6}$ 1868, Kontorchef i Krigsministeriet og uf. Nr. i Ing.-Kps. $\frac{14}{6}$ 1868 (4de Kontor fra $\frac{1}{10}$ 1868), Departementschef (2det Departement) i Krigsministeriet $\frac{12}{5}$

- 1880, Ob.-Lt. uf. Nr. i Ing.-Kps. $\frac{25}{10}$ 1880, † $\frac{18}{9}$ 1886. — R.* $\frac{17}{5}$ 1868, D. M.* $\frac{11}{6}$ 1877, K.₂* $\frac{28}{1}$ 1886, E. M. 2.
578. v. Tegner, Isac Wilhelm, f. i Helsingør $\frac{20}{5}$ 1832, Elev paa den kgl. mil. Høisk. (kgl. Res. $\frac{13}{6}$) $\frac{15}{6}$ 1850— $\frac{31}{3}$ 1855; Ing.-Slt. à la suite (Off.-Anc. $\frac{15}{6}$ 1850) (kgl. Res. $\frac{24}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1853, Ing.-Slt. (Anc. i Ing.-Kps. $\frac{15}{6}$ 1850) (kgl. Res. $\frac{30}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1855, ved Ing.-Trp. $\frac{1}{4}$ 1855, ved Veitj. i D. $\frac{14}{10}$ 1855, Plt. $\frac{23}{4}$ 1861, Afdelingsing. ved Kontrolen med Jernbaneanlægene i Jylland og Fyen $\frac{1}{9}$ 1861—1869, Afsked af Krigstj. $\frac{27}{1}$ 1865 men kunde indtil videre forblive til Krigsministeriets Disposition, hvilket Tilbud ikke modtoges, Overing. ved ovennævnte Kontrol og tillige Overing. for nye Statsbaneanlæg (derunder Dampfærganlægene og Anlægget af den faste Bro over Limfjorden) $\frac{25}{2}$ 1869, Justitsraad $\frac{22}{9}$ 1869, Medlem af Bestyrelsen for Havneanlægget ved Esbjerg $\frac{15}{4}$ 1871— $\frac{19}{1}$ 1874, Medlem af Kommissionen af $\frac{11}{11}$ 1878 angaaende Kjøbenhavns Banegaards Udvidelse, Medlem af Kommissionen af $\frac{8}{3}$ 1886 angaaende Ordningen af Jernbaneforholdene i og ved Kjøbenhavn, Gl.-Direkteur for Statsbanedriften $\frac{1}{10}$ 1889. — R.* $\frac{7}{9}$ 1865, D. M.* $\frac{15}{8}$ 1871, K.₂* $\frac{25}{9}$ 1879, K.₁* $\frac{15}{11}$ 1888.
579. v. Bille, Frantz Ernst, f. i Kjøbenhavn $\frac{14}{2}$ 1832, Elev paa den kgl. mil. Høisk. (kgl. Res. $\frac{13}{6}$) $\frac{15}{6}$ 1850— $\frac{31}{3}$ 1855; Ing.-Slt. à la suite (Off.-Anc. $\frac{15}{6}$ 1850) (kgl. Res. $\frac{24}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1853, Ing.-Slt. (Anc. i Ing.-Kps. $\frac{15}{6}$ 1850) (kgl. Res. $\frac{30}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1855, ved Ing.-Trp. $\frac{1}{4}$ 1855, paa Høisk. (Gl.-St.-Afdelingen) samt uf. Nr. og à la suite i Ing.-Kps. $\frac{25}{3}$ 1857, Gl.-St.-Aspirant (kgl. Res. $\frac{31}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1859 for at fuldføre de for Indtrædelse i Gl.-St. anordnede praktiske Prøver, til Tj. ved 2det Drg.-Rgt. $\frac{1}{2}$ 1861, Ing.-Plt. à la suite $\frac{30}{5}$ 1861, til Tj. ved Gardehusarrgt. $\frac{18}{6}$ 1861, kar. Kpt. u. Anc. med Tilladelse til at bære Gl.-St. Uniform $\frac{11}{10}$ 1861, Legationssekretair ved Gesandtskaberne i Frankfurt 1861—63 og i Wien 1863—64, til Disposition for Overkmd. ved den aktive Armé ifølge Kundgjørelse for Armeen af $\frac{6}{3}$ 1864 og til Tj. ved Armeens Hovedkvarter $\frac{8}{3}$ — $\frac{6}{3}$ 1864, Kpt. à la suite i Gl.-St. $\frac{4}{7}$ 1864, ansat ved det extraordinaire Gesandtskab til Fredsunderhandlingerne i Wien og efter Fredsslutningen ($\frac{16}{12}$ 1864) Chargé d'affaires i Wien indtil Juni 1865, Legationssekretair i Paris 1865, Kpt. uf. Nr. af Gl.-St. $\frac{21}{9}$ 1867, Chargé d'affaires i de nordamerikanske Fristater $\frac{1}{11}$ 1867, Ministerresident sammesteds $\frac{28}{7}$ 1869, Kammerherre $\frac{29}{10}$ 1870, Afsked af Krigstj. $\frac{7}{11}$ 1870, overordentlig Regjeringskommisair og fungerende Gouverneur ad interim for de dansk-vestindiske Øer $\frac{22}{5}$ 1871, kgl. overordentlig Gesandt og befuldmægtiget Minister ved det kgl. svensk-norske Hof $\frac{8}{7}$ 1872, kgl. overordentlig Gesandt og befuldmægtiget Minister ved det kgl. storbritanniske Hof $\frac{9}{8}$ 1890. — R.* $\frac{27}{6}$ 1864, K.₂* $\frac{13}{9}$ 1872, D. M.* $\frac{8}{4}$ 1876, K.₁* $\frac{21}{12}$ 1878, S. K.* $\frac{8}{7}$ 1887, E. M. 2.
580. v. Schübeler, Conrad Theodor Frederik Olaf Molle, f. i Kjøbenhavn $\frac{27}{7}$ 1829, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{5}$ 1848— $\frac{31}{3}$ 1855, tillige paa Central- og Kmd.-Sk. i Kjøbenhavn 1848—49; Ing.-Slt. à la suite

- (Off. Anc. $\frac{15}{6}$ 1850) (kgl. Res. $\frac{24}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1853, Sl. i. Kavalleriet (Anc. $\frac{1}{12}$ 1850) (kgl. Res. $\frac{30}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1855, ved Gardehusardivisionen (fra $\frac{1}{4}$ 1856 kaldet Husarrgt. og fra $\frac{9}{2}$ 1857 Gardehusarrgt.) 1855—68, Kammerjunker $\frac{8}{2}$ 1863, kar. Plt. $\frac{11}{6}$ 1863, Adj. ved 3die Kavalleribrg. i Krigen 1864, Plt. $\frac{22}{9}$ 1865, Plt. af Rytteriet $\frac{21}{9}$ 1867, Afsked $\frac{26}{9}$ 1868, konst. Vognmester ved de sjællandske Jernbaner paa Kjøbenhavns Station $\frac{1}{10}$ 1868, Expeditur paa Kjøbenhavns Station for Klampenborgbanen $\frac{1}{3}$ 1870, Stationsforstander i Tureby $\frac{1}{10}$ 1870, Stationsforstander i Kjøge $\frac{1}{1}$ 1874, Afsked som saadan $\frac{31}{3}$ 1890. — E. M. 2.
581. Sommerfeldt, Christian, f. i Kjøbenhavn $\frac{15}{5}$ 1798, Skriver paa Frederiks Hospital til $\frac{31}{5}$ 1853; konst. Mtsk. ved Gottorp Slot $\frac{1}{6}$ 1853, konst. Mtsk. paa Als og i Sundeved $\frac{1}{5}$ 1857, tillige fungerende Mtfv. og Regnskabsfører ved Bygningskassen for Dybbølstillingen og Als $\frac{11}{3}$ 1861, Afsked $\frac{31}{10}$ 1863, † $\frac{18}{4}$ 1877.
582. Mortensen, Lorentz Peter, f. i Auning i Randers Amt $\frac{24}{11}$ 1816, Elev paa Art.-Uoff.-Elevsk. $\frac{26}{5}$ 1831— $\frac{8}{7}$ 1835, Bombarder og ansat ved Art.-Kps. $\frac{9}{7}$ 1835, ved Raketkps. $\frac{4}{9}$ 1837, Sgt. $\frac{12}{8}$ 1840, ansat ved 1ste Ing.-Kmp. som Fourer $\frac{1}{7}$ 1842, Kommandersgt. og ansat som Skriver ved Ing.-Kps. Bureau $\frac{1}{9}$ 1845, Overkommandersgt. (fra $\frac{7}{5}$ 1848 benævnt »Kondukteur ved Fortifikatonen») $\frac{1}{4}$ 1847; konst. Bgsk. (krigsministeriel Res. $\frac{25}{1}$) $\frac{1}{2}$ 1854, Bgsk. $\frac{16}{2}$ 1855, Krigsraad $\frac{6}{10}$ 1860, † $\frac{6}{12}$ 1882. — R.* $\frac{22}{1}$ 1881.
583. v. Keyper, Anton Joseph Christian, f. i Kjøbenhavn $\frac{30}{5}$ 1833, Landkd. (kgl. Res. $\frac{30}{10}$) $\frac{1}{11}$ 1846, Sl. i Inf. (Anc. $\frac{1}{11}$ 1850) og Repetent ved Landkd.-Kps. (kgl. Res. $\frac{29}{10}$) $\frac{1}{11}$ 1851, til Tj. ved 5te Jægerkps. $\frac{1}{11}$ 1852, Elev paa den kgl. mil. Høisk. og à la suite i Inf. $\frac{1}{4}$ (kgl. Res. $\frac{6}{4}$) 1853— $\frac{31}{3}$ 1857; Ing.-Sl. (Anc. i Ing.-Kps. $\frac{1}{4}$ 1853) (kgl. Res. $\frac{25}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1857, ved Ing.-Trp. $\frac{1}{4}$ 1857, ved Projekteringen af Kjøbenhavns Søbefæstning $\frac{1}{11}$ 1857, ved Anlægget af samme $\frac{26}{4}$ 1858, Plt. $\frac{30}{5}$ 1861, ordinairt Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{2}{11}$ 1867, ved 2den Ing.-Dir. (ved Søbefæstningens Overgang til denne) $\frac{1}{4}$ 1868— $\frac{31}{3}$ 1869, Kpt. $\frac{23}{6}$ 1868, Chef for 2den Ing.-Btl. 2det Kmp. $\frac{1}{7}$ 1868— $\frac{30}{4}$ 1873, Sekretair i Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{7}{7}$ 1868— $\frac{1}{4}$ 1871, ved 1ste Ing.-Dir. (3die B.-D.) $\frac{1}{4}$ 1869— $\frac{30}{4}$ 1873, Chef for 1ste Ing.-Btl. 3die Kmp. $\frac{1}{5}$ 1873, midlertidig Lærer i Husbygning ved Off.-Sk. Juli 1873—September 1874, som Medlem af private Komiteer eller Foreninger deltaget i Opførelsen af St. Stefanskirken, St. Jakobskirken og Missionshuset Bethesda i Kjøbenhavn 1873—74, 1876—78 og 1881—82, for Marinen udført et større Istandsættelsesarbejde ved Dokken paa Orlogsværftet 1877—78, Bestyrer af Søværnets Bygningsvæsen $\frac{1}{4}$ 1878, Medlem af en af Marineministeriet under $\frac{23}{10}$ 1882 nedsat Kommission angaaende en befæstet Stilling ved Aggersøund m. m., Ob.-Lt. $\frac{8}{11}$ 1882, Chef for 3die Ing.-Dir. men vedbleven indtil videre at forrette Tj. ved Søværnet $\frac{10}{11}$ 1882, afgaaet fra Dir. og stillet t. R. f. Ing.-Kps. men vedbleven indtil

videre at forrette Tj. ved Søværnet $\frac{29}{3}$ 1883, uf. Nr. i Ing.-Kps. for at forrette Tj. ved Søværnet $\frac{25}{4}$ 1883, for Finantsministeriet overtaget Tilsynet med sammes Bygninger paa Christiansø $\frac{1}{4}$ 1886, Medlem af Kommissionen af $\frac{11}{5}$ 1888 angaaende Anvendelsen af Licitationer ved Udførelsen af Statens Byggearbejder, Formand i den af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet i September 1889 nedsatte Kontrollkommission for Opførelsen af Kunstmuseumsbygningen i København, Ob. uf. Nr. i Ing.-Kps. (kgl. Res. $\frac{21}{7}$) $\frac{28}{7}$ 1890, Formand for den i Juni 1891 af Bestyrelsen for Ny Carlsberg Glyptothek nedsatte Kontrollkomité for Opførelsen af Glyptothekbygningen i København, Medlem af Kommissionen af Juni 1892 til Udarbejdelse af en samlet Plan for de af Staten paa-tænkte Byggearbejder i København. — R.* $\frac{22}{5}$ 1867, D. M.* $\frac{22}{7}$ 1878, K.₂* $\frac{29}{4}$ 1891, E. M. 2.

584. v. Müller, Christian Modest, f. i København $\frac{29}{11}$ 1833, Landkd. (kgl. Res. $\frac{30}{10}$) $\frac{1}{11}$ 1846, Sgt. i Inf. (Anc. $\frac{1}{11}$ 1850) og Repetent ved Landkd.-Kps. (kgl. Res. $\frac{29}{10}$) $\frac{1}{11}$ 1851, til Tj. ved 10de Inf.-Btl. $\frac{1}{11}$ 1852, Elev paa den kgl. mil. Høisk. og à la suite i Inf. $\frac{1}{4}$ (kgl. Res. $\frac{6}{4}$) 1853— $\frac{31}{3}$ 1857; Ing.-Slt. (Anc. i Ing.-Kps. $\frac{1}{4}$ 1853) (kgl. Res. $\frac{25}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1857, ved Ing.-Trp. $\frac{1}{4}$ 1857, t. R. f. Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{1}{11}$ 1857, ved Veitj. i D. $\frac{8}{3}$ 1858, Assistent ved Kontrolen med Jernbaneanlægene i Jylland og Fyen $\frac{2}{5}$ 1860— $\frac{31}{3}$ 1870, Plt. $\frac{1}{8}$ (kgl. Res. $\frac{8}{8}$) 1861, Assistent ved Kontrolen med Driften af førnævnte Baner $\frac{2}{9}$ 1862— $\frac{1}{4}$ 1867, ved den aktive Armé (nørrejyske Armékps.) $\frac{10}{3}$ — $\frac{5}{7}$ 1864, Kpt. $\frac{26}{9}$ 1868, til Tj. ved Ing.-Kps. St. $\frac{1}{4}$ 1870, St.-Chef ved Ing.-Kps. $\frac{1}{1}$ 1871, kontroleret Arbejderne ved de sjællandske Jernbaner i 1873—74 og 1877—79 sigtende til at fremme Banernes Evne til at befordre Trp. og Materiel under Krigsforhold, Medlem af Komiteen til Opførelse af et nyt kgl. Theater i København $\frac{28}{6}$ 1873— $\frac{2}{3}$ 1874 samt Medlem af Bedømmelsesudvalget for samme $\frac{31}{8}$ 1873— $\frac{2}{3}$ 1874, Chef for 1ste Ing.-Btl. 4de Kmp. $\frac{1}{11}$ 1874, Chef for 2den Ing.-Dir. $\frac{13}{1}$ 1880— $\frac{19}{5}$ 1883, ordinært Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{14}{1}$ 1880— $\frac{21}{5}$ 1883, Chef for 3die Ing.-Dir. $\frac{29}{3}$ 1883, bistaæet Forpleiningskps. ved Gjennemførelsen af de forskellige Kommunerne i 2det Gl.-Kmd.-Distrikt paahvilende Byggearbejder for Garnisonerne fra $\frac{21}{4}$ 1883, Ob.-Lt. $\frac{25}{4}$ 1883, ved Ing.-Rgt. St. April 1886, ordinært Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité April 1886, Ob. (kgl. Res. $\frac{21}{7}$) $\frac{28}{7}$ 1890, Chef for Ing.-Rgt. $\frac{28}{7}$ 1890, Afsked (kgl. Res. $\frac{10}{5}$) $\frac{30}{6}$ 1893. — R.* $\frac{3}{12}$ 1864, D. M.* $\frac{22}{1}$ 1881, K.₂* $\frac{13}{7}$ 1892, E. M. 2.

585. v. Keyper, Frederik Leopold Johan, Broder til A. J. C. v. Keyper (Løbe-Nr. 583), f. i København $\frac{1}{3}$ 1832, Landkd. (kgl. Res. $\frac{30}{10}$) $\frac{1}{11}$ 1846, Sgt. i Inf. (Anc. $\frac{1}{11}$ 1850) og Repetent ved Landkd.-Kps. (kgl. Res. $\frac{29}{10}$) $\frac{1}{11}$ 1851, til Tj. ved 4de Inf.-Btl. $\frac{1}{11}$ 1852, Elev paa den kgl. mil. Høisk. og à la suite i Inf. $\frac{1}{4}$ (kgl. Res. $\frac{6}{4}$) 1853— $\frac{31}{3}$ 1857; Ing.-Slt. (Anc. i Ing.-Kps. $\frac{1}{4}$ 1853) (kgl. Res. $\frac{25}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1857,

+ $\frac{19}{12}$ 1863

ved Ing.-Trp. $\frac{1}{4}$ 1857, t. R. f. Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{1}{11}$ 1857, ved Kjøbenhavns F. $\frac{3}{5}$ 1858— $\frac{16}{1}$ 1861, ved Jernbaneprojekteringer i Jylland og Fyen Sommeren 1860 (Kps.-Befaling af $\frac{9}{5}$ s. A.), ved Ing.-Dir. i Slesvig $\frac{17}{1}$ 1861, ved Befæstningsanlægene i Dannevirkestillingsens Centrum $\frac{11}{3}$ 1861, ved Jernbaneprojekteringer i Jylland Sommeren 1861 (Kps.-Befaling af $\frac{17}{7}$ s. A.), Adj. ved Ing.-Kps. $\frac{25}{11}$ 1861, Plt. (kgl. Res. $\frac{29}{6}$) $\frac{1}{7}$ 1863, ved Kontrolen med de jysk-fyenske Jernbaneanlæg $\frac{22}{7}$ 1863, ved den aktive Armés Ing.-Kmd. $\frac{5}{1}$ 1864 (Dybbølstillingsens Forsvar og Fald Februar— $\frac{18}{4}$), t. R. f. Ing.-Kps. St. September (Kps.-Befaling af $\frac{12}{9}$) 1864, ved Kontrolen med de jysk-fyenske Jernbaner $\frac{24}{10}$ 1864— $\frac{31}{3}$ 1870, Kpt. $\frac{13}{2}$ 1869, Chef for 2den Ing.-Btl. 1ste Kmp. $\frac{19}{2}$ 1869— $\frac{31}{3}$ 1871, ved 1ste Ing.-Dir. (1ste B.-D.) $\frac{1}{4}$ 1870, Chef for 1ste Ing.-Btl. 1ste Kmp. $\frac{1}{4}$ 1871— $\frac{31}{10}$ 1876, ved Kmd. af Ing.-Trp., som sendtes til Lolland og Falster efter Stormfloden 1872, $\frac{28}{11}$ — $\frac{27}{12}$ 1872, midlertidig Lærer i Vei- og Jernbanebygning ved Off.-Sk. Juli 1873—September 1874, t. R. f. Ing.-Kps. $\frac{1}{11}$ 1876, ved 1ste Ing.-Dir. ifølge Kps.-Befaling af $\frac{15}{9}$ 1877 (2det B.-D.)— $\frac{30}{4}$ 1884, ordinairt Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{1}{7}$ 1882— $\frac{30}{10}$ 1885, Ob.-Lt. $\frac{29}{1}$ 1884, ved Ing.-Rgt. St. $\frac{1}{5}$ 1884, Kasernekmdt. i Fredericiagadens og Kronprindsessegadens Kaserner $\frac{20}{10}$ 1885, † $\frac{30}{10}$ 1885. — R.* $\frac{29}{4}$ 1864, D. M.* $\frac{28}{2}$ 1883, E. M. 2.

586. v. Larssen, Otto Kaalund, f. i Sæby $\frac{13}{8}$ 1834, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{4}$ (kgl. Res. $\frac{6}{4}$) 1853— $\frac{31}{3}$ 1857; Ing.-Slt. à la suite (Off. Anc. $\frac{1}{4}$ 1853) (kgl. Res. $\frac{30}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1855, Ing.-Slt. (Anc. i Ing.-Kps. $\frac{1}{4}$ 1853) (kgl. Res. $\frac{25}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1857, ved Ing.-Trp. $\frac{1}{4}$ 1857, ved Anlægget af Kjøbenhavns Søbefæstning $\frac{15}{10}$ 1859, ved Befæstningsanlægene i Dannevirkestillingsens Centrum $\frac{11}{3}$ 1861, ved Ing.-Dir. i Slesvig $\frac{28}{8}$ 1861, Suppleantlærer i de civile Bygningsfag ved den kgl. mil. Høisk. (krigsministeriel Res. $\frac{27}{10}$) $\frac{1}{12}$ 1862— $\frac{28}{4}$ 1866, tillige ved Ing.-Dir. i Slesvig $\frac{8}{12}$ 1863, Plt. $\frac{14}{12}$ 1863, ved den aktive Armés Ing.-Kmd. $\frac{29}{12}$ 1863 (Dybbølstillingsens Forsvar og Fald Februar— $\frac{18}{4}$, Forsvaret af Als og sammes Fald $\frac{29}{6}$ 1864), i Krigsfangenskab $\frac{29}{6}$ 1864, til Tj. ved Høisk. $\frac{31}{10}$ 1864, Lærer i de civile Bygningsfag ved Høisk. $\frac{28}{4}$ 1866, à la suite i Ing.-Kps. $\frac{16}{5}$ 1866, i Plt. Nr. $\frac{21}{9}$ 1867, Lærer ved Off.-Sk. i førnævnte Fag $\frac{1}{5}$ (krigsministeriel Res. $\frac{13}{6}$) 1868, Kpt. $\frac{18}{10}$ 1869, Medlem af Komiteen til Opførelse af et nyt kgl. Theater i Kjøbenhavn $\frac{26}{9}$ 1872, Medlem af Kommissionen til Bedømmelse af de indkomne Planer til Anlæg af en fast Bro over Limfjorden $\frac{5}{10}$ 1872, † $\frac{5}{6}$ 1873. — R.* $\frac{29}{4}$ 1864.

587. v. Larsen, Hans Peter, f. i Kjøbenhavn $\frac{27}{3}$ 1836, Elev paa den kgl. mil. Høisk. $\frac{1}{4}$ (kgl. Res. $\frac{6}{4}$) 1853— $\frac{31}{3}$ 1857; Ing.-Slt. à la suite (Off. Anc. $\frac{1}{4}$ 1853) (kgl. Res. $\frac{30}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1855, Ing.-Slt. (Anc. i Ing.-Kps. $\frac{1}{4}$ 1853) (kgl. Res. $\frac{25}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1857, ved Ing.-Trp. $\frac{1}{4}$ 1857, ved Ing.-Dir. i H. $\frac{1}{11}$ 1857, ved Veitj. i D. $\frac{24}{3}$ 1862, ved den aktive Armé Januar 1864, † falden ved

- Dybbøl Natten mellem $13/4$ og $14/4$ 1864, begravet paa Garnisons Kirkegaard i Kjøbenhavn $21/4$ 1864.
588. v. Åhman, Eduard Emil, f. i Helsingør $27/11$ 1829, Student, Cand. phil., Elev paa den kgl. mil. Høisk. (kgl. Res. $13/6$) $15/6$ 1850— $31/3$ 1855, Ing.-Slt. à la suite (Off.-Anc. $15/6$ 1850) (kgl. Res. $24/3$) $1/4$ 1853, Slt. af Inf. (Anc. $15/6$ 1850) (kgl. Res. $30/3$) $1/4$ 1855, til Tj. ved 4de Inf.-Btl. $1/4$ 1855; Tilladelse til at følge Undervisningen i Ing.-Fagene paa Høisk. $16/4$ 1855; Ing.-Slt. (Anc. i Ing.-Kps. $1/4$ 1853) (kgl. Res. $25/3$) $1/4$ 1857, ved Ing.-Trp. $1/4$ 1857, ved Ing.-Kps. St. $12/11$ 1860, ved Ing.-Trp. $8/3$ 1861, Chef for Ing.-Trp. Depotafdeling i Kjøbenhavn $11/3$ 1861, ved Befæstningsanlægene i Dannevirkestillingsens Centrum (Chef for Ing.-Trp. 3die Deling) ifølge Kps.-Befaling af $22/5$ 1861, ved Ing.-Dir. i Slesvig $28/8$ 1861, ved den aktive Armés Ing.-Kmd. $29/12$ 1863, kar. Plt. $28/4$ 1864, ved Ing.-Trp. Depot- og Skoleafdeling i Kjøbenhavn $21/5$ 1864, Afsked af Krigstj. men indtil videre forbleven til Krigsministeriets Disposition $19/12$ 1864, Arkivar og Bibliothekar ved Gl.-St. $1/3$ 1866, † $9/2$ 1892. — E. M. 2.
589. Senne, Claus Christian Leonhardt Adolf, f. i Rendsborg $24/8$ 1823, uddannet i Christians Pleichus i Eckernførde, Hoboist ved 4de Inf.-Brg. $17/10$ 1840, Kpl. ved 2det Ing.-Kmp. i Rendsborg (kgl. Res. $21/3$) $1/10$ 1842, Sgt. $10/4$ 1847, forbleven i H. ved Oprørets Udbrud $24/3$ 1848, i slesvig-holstensk Tj. Mineurmester 1848— $26/10$ 1851, amnesteret med Henhold til kgl. Patent af $29/3$ 1852 og atter til Tj. ved Ing.-Trp. som Mineurmester ved 2det Ing.-Kmp., ved 1ste Ing.-Kmp. September 1852; konst. Ds. ved Ing.-Kps. $1/10$ 1856, Ds. $19/2$ 1857, † $28/12$ 1871.
590. v. Dyhr, Søren Børgesen Vandborg, f. i Nykjøbing p. M. $10/12$ 1833, Elev paa den kgl. mil. Høisk. (kgl. Res. $30/3$) $1/4$ 1855— $31/3$ 1859; Ing.-Slt. à la suite (kgl. Res. $25/3$) $1/4$ 1857, Ing.-Slt. (Anc. i Ing.-Kps. $1/4$ 1857) (kgl. Res. $31/3$) $1/4$ 1859, ved Ing.-Trp. $1/4$ 1859— $12/11$ 1860, midlertidig ved Jernbaneprojekteringer i Nørrejylland og Fyen $13/6$ 1860, ved Ing.-Kps. St. $12/11$ 1860, ved Ing.-Trp. $15/1$ 1861, ved Befæstningsanlægene i Dybbølstillingen $11/3$ 1861, tillige Chef for Ing.-Trp. 2den Deling sammesteds $1/4$ 1861, ved Ing.-Trp. men forbleven ved Arbejderne i Dybbølstillingen $29/6$ 1861, ved Jernbaneprojekteringer i Jylland men forbleven staaende i Nr. ved Ing.-Trp. ifølge Kps.-Befaling af $17/7$ 1861 til $18/11$ s. A., ved Kontrolen med de jysk-fyenske Jernbaneanlæg $1/2$ 1862, ved den aktive Armés Ing.-Kmd. (krigsministeriel Res. $16/1$) Januar 1864 (Dybbølstillingens Forsvar og Fald Februar— $18/4$), ved Ing.-Dtch. paa Fyen $7/12$ 1864— $31/3$ 1865, Orlov fra $1/4$ 1865, ved Jernbaneprojekteringer m. m. i Jylland og Fyen $1/4$ 1865— $21/11$ 1866, Afsked som Plt. men indtil videre forbleven til Krigsministeriets Disposition $6/5$ 1865, Baneing. ved de jysk-fyenske Statsbaner $21/11$ 1866, Overing. for Anlægget af den sydfyenske Jernbane $1/7$ 1874, Driftsbestyrer for samme Bane $12/7$ 1876— $31/12$ 1889, Medlem af Odense Byraad Januar 1879—Januar 1885, Justitsraad $26/4$ 1887. — R.* $22/9$ 1869, E. M. 2.

591. v. Høncke, Heinrich, f. i Flensborg $28/7$ 1834, Exam. polyt., Elev paa den kgl. mil. Høisk. (kgl. Res. $30/3$) $1/4$ 1855— $31/3$ 1859; Ing.-Slt. à la suite (kgl. Res. $25/3$) $1/4$ 1857, Ing.-Slt. (Anc. i Ing.-Kps. $1/4$ 1857) (kgl. Res. $31/3$) $1/4$ 1859, ved Ing.-Trp. $1/4$ 1859, ved Jernbaneprojekteringer i Jylland og Fyen $4/5$ 1860, ved Ing.-Trp. $28/10$ 1860, ved Befæstningsanlægene paa Dannevirkestillingen høire Fløi $11/3$ 1861, tillige Chef for Ing.-Trp. 5te Deling samme steds $1/4$ 1861, ved Ing.-Trp. $29/6$ 1861 men forbleven ved Arbejderne i Dannevirkestillingen til September 1861, ved Ing.-Dir. i Slesvig $1/11$ 1862, ved Kontrolen med de jysk-fyenske Jernbaneanlæg $3/7$ 1863, ved Ing.-Trp. i Sønderborg $19/12$ 1863, ved det mil. Brovæsen og med dette deltaget i Krigen 1864 (Dybbølstillingens Forsvar Februar— $16/4$ 1864), ved Ing.-Trp. $24/10$ 1864, t. R. f. Grændsereguleringskommissionen $20/11$ 1864, Adj. ved Ing.-Kps. og tillige til Tj. ved Kjøbenhavns F. ifølge Kps.-Befaling af $4/5$ 1865, Plt. $22/9$ 1865, ved 1ste Ing.-Btl. $1/9$ 1870, Kpt. $12/12$ 1870, midlertidig overtaget Kmd. over 1ste Ing.-Btl. 4de Kmp. $16/12$ 1870, Chef for samme Kmp. $8/3$ 1871, Medlem af den $21/10$ 1872 oprettede for Hær og Flaade fælles Søminekommission, midlertidig Lærer i Vandbygning ved Off.-Sk. Juni 1873—September 1874, St.-Chef ved Ing.-Kps. $1/11$ 1874, Telegrafdirekteur og derfor afgaaet fra Hæren $25/5$ 1877, Afskedspatent som Ob.-Lt. $24/2$ 1886, deltaget i internationale Telegrafkonferencer i London 1879, Berlin 1885 og Paris 1890. — R.* $28/7$ 1869, D. M.* $7/3$ 1882, K.* $3/5$ 1890, E. M. 2.
592. v. Jørgensen, Michael Lausen, f. i Kolding $8/7$ 1834, Student, Cand. phil., Elev paa den kgl. mil. Høisk. (kgl. Res. $30/3$) $1/4$ 1855— $31/3$ 1859; Ing.-Slt. à la suite (kgl. Res. $25/3$) $1/4$ 1857, Ing.-Slt. (Anc. i Ing.-Kps. $1/4$ 1857) (kgl. Res. $31/3$) $1/4$ 1859, ved Ing.-Trp. $1/4$ 1859, ved Ing.-Dir. i Slesvig $4/2$ 1861, ved Befæstningsanlægene i Dannevirkestillingens Centrum $11/3$ 1861, paa Høisk. (St.-Afdelingen) (krigsministeriel Res. $1/7$) $9/7$ 1861— $1/4$ 1863, ved Gl.-St. topografiske Sektion $20/4$ 1863, til Tj. ved Art. $23/9$ 1863, ved Gl.-St. topografiske Sektion $19/10$ 1863, † $13/3$ 1864.
593. v. Tobiesen, Frederik Peter August Vilhelm, f. i Kjøbenhavn $9/2$ 1835, Landkd. (kgl. Res. $30/10$) $1/11$ 1848, Slt. af Inf. (Anc. $1/11$ 1852) og Repetent ved Landkd.-Kps. (kgl. Res. $29/10$) $1/11$ 1853, til Tj. ved 17de Inf.-Btl. $1/11$ 1854, Elev paa den kgl. mil. Høisk. og à la suite i Inf. (kgl. Res. $30/3$) $1/4$ 1855, atter i Nr. i Inf. og Admitteret i Høisk. yngste Afdeling (kgl. Res. $25/3$) $1/4$ 1857, Slt. à la suite i Inf. og Elev i Høisk. ældste Afdeling (kgl. Res. $31/3$) $1/4$ 1859— $31/3$ 1861; Ing.-Slt. (Anc. i Ing.-Kps. $1/4$ 1857) (kgl. Res. $27/3$) $1/4$ 1861, ved Ing.-Kps. St. $1/4$ 1861, ved Ing.-Trp. $11/4$ — $29/6$ 1861, ved Befæstningsanlægene i Dybbølstillingen $21/4$ 1861, ved Anlægget af Kjøbenhavns Søbefæstning $1/10$ 1861, afgaaet til Sønderborg $9/12$ 1863, ved den aktive Armés Ing.-Kmd. $29/12$ 1863 (Fægtningen ved Bustrup $3/2$ 1864), ved Anlægget af Kjøbenhavns Søbefæstning ifølge Kps.-Befaling af $24/10$ 1864, til Tj. ved Ing.-Trp. for at gennemgaa

- Skolerne $\frac{1}{6}$ 1865, kar. Plt. $\frac{22}{9}$ 1865, ansat ved Ing.-Trp. $\frac{3}{10}$ 1865, Plt. $\frac{21}{9}$ 1867, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{10}$ 1867, midlertidig overtaget Kmd. over 1ste Ing.-Btl. 3die Kmp. $\frac{16}{12}$ 1870, Kpt. og Chef for samme Kmp. $\frac{8}{3}$ 1871, med Kmd. af Ing.-Trp., som sendtes til Lolland og Falster efter Stormfloden 1872, $\frac{28}{11}$ 1872— $\frac{16}{1}$ 1873, ordinairt Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{15}{4}$ 1873— $\frac{30}{4}$ 1876, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{1}{5}$ 1873 (3die B.-D. indtil $\frac{20}{3}$ 1875), ved Ing.-Kps. St. $\frac{18}{10}$ 1875, Lærer i Krigsbygningskunst ved Off.-Sk. $\frac{1}{5}$ 1876— $\frac{30}{9}$ 1887, tillige Chef for 2den Ing.-Btl. 3die Kmp. $\frac{1}{5}$ 1876— $\frac{31}{10}$ 1880, Medlem af Befæstningskommissionen af $\frac{1}{5}$ 1883, Chef for 2den Ing.-Dir. $\frac{1}{6}$ 1884, Ob.-Lt. og Chef for Off.-Sk. $\frac{19}{10}$ 1885, Ob. (kgl. Res. $\frac{21}{7}$) $\frac{28}{7}$ 1890. — R.* $\frac{15}{2}$ 1873, D. M.* $\frac{22}{2}$ 1884, K.* $\frac{15}{4}$ 1891, E. M. 2.
594. v. Meyer, Deodatus Fredericus Sextus, f. i Kjøbenhavn $\frac{11}{5}$ 1834, Landkd. (kgl. Res. $\frac{30}{10}$) $\frac{1}{11}$ 1848, Slt. af Inf. (Anc. $\frac{1}{11}$ 1852) (kgl. Res. $\frac{29}{10}$) $\frac{1}{11}$ 1853, til Tj. ved 7de Inf.-Btl. $\frac{1}{11}$ 1853, Elev paa den kgl. mil. Høisk. og à la suite i Inf. (kgl. Res. $\frac{25}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1857— $\frac{31}{3}$ 1861; Ing.-Slt. (Anc. i Ing.-Kps. $\frac{1}{4}$ 1857) (kgl. Res. $\frac{27}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1861, ved Ing.-Kps. St. $\frac{1}{4}$ 1861, ved Ing.-Trp. $\frac{11}{4}$ — $\frac{29}{6}$ 1861, ved Befæstningsanlægene paa Dannevirkestillingens høire Fløi $\frac{21}{4}$ 1861, ved Ing.-Dir. i Slesvig $\frac{28}{8}$ 1861, ved Ing.-Dir. i Nørrejylland og Fyen (Fredericias F.) $\frac{24}{3}$ 1862— $\frac{27}{4}$ 1864 (Forsvaret af Fredericia 1864), ved den aktive Armés Ing.-Kmd. Mai 1864, ved Kjøbenhavns F. ifølge Kps.-Befaling af $\frac{24}{10}$ 1864, ved Fredericia F. $\frac{1}{1}$ 1865, ved Ing.-Trp. for at gennemgaa Skolerne $\frac{1}{6}$ 1865, kar. Plt. $\frac{22}{9}$ 1865, ansat ved Ing.-Trp. $\frac{3}{10}$ 1865, Plt. $\frac{21}{9}$ 1867, Adj. ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{10}$ 1867, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{8}{10}$ 1871 (1ste B.-D. $\frac{13}{2}$ 1872)— $\frac{21}{4}$ 1876, Kpt. $\frac{19}{2}$ 1872, Chef for 2den Ing.-Btl. 2det Kmp. $\frac{1}{5}$ 1873— $\frac{12}{1}$ 1880, teknisk Revisor, Sekretair i Ing.-Kps. tekniske Komité og Bibliothekar $\frac{22}{4}$ 1876— $\frac{20}{4}$ 1880, Chef for 1ste Ing.-Btl. 4de Kmp. $\frac{13}{1}$ 1880, St.-Chef ved Ing.-Kps. $\frac{4}{6}$ 1880, Chef for 2den Ing.-Dir. $\frac{19}{5}$ 1883, ordinairt Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{21}{5}$ 1883, Brandinspektør i Kjøbenhavn (kgl. Stadfæstelse) $\frac{27}{3}$ 1884, uf. Nr. i Ing.-Kps. med Tilladelse til at anlægge og bære den for Brandinspektøren fastsatte Uniform (kgl. Res. $\frac{7}{5}$) $\frac{1}{6}$ 1884, Afsked af Krigstj. med Ob.-Lt. Kar. $\frac{12}{5}$ 1886. — R.* $\frac{11}{6}$ 1877, D. M. $\frac{26}{5}$ 1892, E. M. 2.
595. v. Wright, Charles Ulrik Marius, f. i Helsingør $\frac{29}{9}$ 1837, Elev paa den kgl. mil. Høisk. (kgl. Res. $\frac{25}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1857— $\frac{31}{3}$ 1861; Ing.-Slt. à la suite (Off.-Anc. $\frac{1}{4}$ 1857) (kgl. Res. $\frac{31}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1859, Ing.-Slt. (Anc. i Ing.-Kps. $\frac{1}{4}$ 1857) (kgl. Res. $\frac{27}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1861, ved Ing.-Kps. St. $\frac{1}{4}$ 1861, ved Ing.-Trp. $\frac{11}{4}$ — $\frac{29}{6}$ 1861, ved Befæstningsanlægene i Dannevirkestillingens Centrum $\frac{21}{4}$ 1861, ved samme Tj. i Dybbølstillingen $\frac{8}{7}$ 1861, ved Ing.-Trp. $\frac{6}{4}$ 1862, paa Høisk. (St.-Afdelingen) $\frac{1}{4}$ 1863, afgaaet fra Høisk. til Tj. ved Ing.-Kps. og tiltraadt en Reise til Udlandet paa Grund af sin Helbreds-tilstand $\frac{8}{9}$ 1863, † $\frac{25}{2}$ 1864.

596. v. Hamann, Gustav Frederik, f. i Rio de Janeiro $\frac{1}{3}$ 1838, Elev paa den kgl. mil. Høisk. (kgl. Res. $\frac{25}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1857— $\frac{31}{3}$ 1861; Ing.-Slt. à la suite (Off. Anc. $\frac{1}{4}$ 1857) (kgl. Res. $\frac{31}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1859, Ing.-Slt. (Anc. i Ing.-Kps. $\frac{1}{4}$ 1857) (kgl. Res. $\frac{27}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1861, ved Ing.-Kps. St. $\frac{1}{4}$ 1861, ved Ing.-Trp. $\frac{11}{4}$ — $\frac{29}{6}$ 1861, ved Befæstningsanlægene i Dannevirkestillingens Centrum $\frac{21}{4}$ 1861, ved Fredericia F. $\frac{28}{8}$ 1861, ved Ing.-Trp. $\frac{6}{4}$ 1862, ved Ing.-Trp. Depot- og Skoleafdeling i Kjøbenhavn $\frac{29}{12}$ 1863, fungerende Adj. hos Kmdt. paa Kronborg $\frac{2}{8}$ 1864, ved Ing.-Trp. $\frac{24}{10}$ 1864, ved Fredericia F. $\frac{1}{5}$ 1866, Afsked $\frac{9}{6}$ 1866, Kpt. i Ing.-Kps. Forstærkning $\frac{26}{1}$ 1881, ved Brede Klædefabrik Maj 1866—Oktober 1872, Medlem af Bestyrelsen for Hellebæk Fabriker April 1873, administrerende Medlem i samme April 1880.
597. v. Arendrup, Christian Henrik, f. i Frederikshavn $\frac{25}{3}$ 1837, Student 1856, Elev paa den kgl. mil. Høisk. (kgl. Res. $\frac{25}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1857— $\frac{31}{3}$ 1861; Ing.-Slt. à la suite (Off. Anc. $\frac{1}{4}$ 1857) (kgl. Res. $\frac{31}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1859, Ing.-Slt. (Anc. i Ing.-Kps. $\frac{1}{4}$ 1857) (kgl. Res. $\frac{27}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1861, ved Ing.-Kps. St. $\frac{1}{4}$ 1861, ved Ing.-Trp. $\frac{11}{4}$ — $\frac{29}{6}$ 1861, ved Befæstningsanlægene i Fredericia $\frac{21}{4}$ 1861, ved Fredericia F. $\frac{29}{6}$ 1861, ved Ing.-Trp. $\frac{6}{4}$ 1862, ved den aktive Armés Ing.-Kmd. $\frac{29}{12}$ 1863 (Forsvaret af Dybbølstillingen Februar— $\frac{15}{4}$, saaret, og Forsvaret af Als fra $\frac{24}{6}$ til sammes Fald $\frac{29}{6}$ 1864), ved Ing.-Trp. ifølge Kps.-Befaling af $\frac{24}{10}$ 1864, midlertidig til Tj. ved Forsøgene vedrørende Søminer $\frac{30}{4}$ 1867— $\frac{23}{7}$ 1870, Plt. $\frac{21}{9}$ 1867, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{10}$ 1867— $\frac{30}{4}$ 1870, foretaget flere Reiser til Udlandet for at undersøge forskellige Spørgsmaal vedrørende Søminer 1868—80, Lærer i Krigsbygningkunst i Off.-Sk. yngste Kl. $\frac{1}{10}$ 1868— $\frac{30}{9}$ 1870, t. R. f. Ing.-Kps. $\frac{1}{5}$ 1870, Kpt. u. Anc. $\frac{30}{6}$ 1870, Chef for 1ste Ing.-Btl. Sømineafdeling $\frac{24}{7}$ 1870, Kpt. Anc. $\frac{19}{2}$ 1872, uf. Nr. og til Tj. under Søværnet ved Søminekps. som Chef for dettes 1ste Afdeling (det passive Søminevæsen) $\frac{5}{8}$ 1880, Gouverneur for de dansk-vestindiske Øer med Tilladelse til som saadan og med Charge som Oberst i den dansk-vestindiske Hærstyrke at bære den for denne foreskrevne Uniform (kgl. Res. $\frac{12}{2}$) $\frac{1}{4}$ 1881, Ob.-Lt. uf. Nr. i Ing.-Kps. $\frac{23}{11}$ 1885, Ob. uf. Nr. i Ing.-Kps. (kgl. Res. $\frac{21}{7}$) $\frac{28}{7}$ 1890, Afsked som Gouverneur (kgl. Res. $\frac{15}{5}$) $\frac{30}{6}$ 1893, i Nr. i Ing.-Kps. (kgl. Res. $\frac{15}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1893, Chef for Ing.-Rgt. (krigsministeriel Res. $\frac{19}{5}$) $\frac{1}{7}$ 1893. — R.* $\frac{29}{4}$ 1864, D. M.* $\frac{12}{2}$ 1881, K.₂* $\frac{12}{9}$ 1884, K.₁* $\frac{15}{11}$ 1888, E. M. 2.
598. Petersen, Carl Peter, f. i Aarhus $\frac{22}{4}$ 1826, Kontorist paa Ringkjøbing Amtstue, senere Sagførerfuldmægtig i Veile, Kopist ved Ing.-Kps. Vejtj. November 1849 og senere tillige Registrator, dansk juridisk Examen Mai 1851, konst. Bogholder og Revisor ved Ing.-Kps. Veitj. $\frac{1}{8}$ 1857; Bogholder og Revisor ved Veitj. i D. (kgl. Res. $\frac{4}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1858, vrkl. Kancelliraad $\frac{5}{5}$ 1866, Afsked som Bogholder og Revisor (kgl. Res. $\frac{15}{6}$) $\frac{1}{7}$ 1868 paa Grund af Embedets Inddragelse i Anledning af Veivæsenets Overgang til den civile Bestyrelse (bistaet ved Ordningen og Afleveringen af Veitj. Arkiv indtil $\frac{31}{8}$ 1868), Reisekasserer under de sjællandske Jernbaner ved

- Bygningen af den sydsjællandske Jernbane $\frac{1}{9}$ 1868, Hovedrevisor for de sjællandske Jernbaners Revisionskontor $\frac{1}{1}$ 1869, Hovedrevisor og Decisor samt Chef for de sjællandske Jernbaners (fra $\frac{1}{1}$ 1880 Statsbaners) Regnskabs- og Revisionsafdeling $\frac{1}{3}$ 1875, Hovedrevisor under Statsbanernes Centralforvaltning $\frac{1}{10}$ 1885, konst. Kassekontroleur ved Statsbanernes Hovedkasse i Kjøbenhavn $\frac{1}{3}$ 1887, Kassekontroleur under Statsbanedriften ifølge Indenrigsministeriets Res. af $\frac{9}{9}$ 1892 som Følge af Lov af $\frac{12}{4}$ s. A. om Statsbanedriftens Ordning, Kassekontroleur (kgl. Res. $\frac{17}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1893. — R.* $\frac{15}{10}$ 1885.
599. v. Schnitter, Carl August Heinrich, nedstammer i 5te Led direkte fra M. C. v. Schnitter (Løbe-Nr. 108), f. i Eckernförde $\frac{29}{12}$ 1841, Landkd. (kgl. Res. $\frac{27}{10}$) $\frac{1}{11}$ 1858, Sgt. af Inf. (kgl. Res. $\frac{28}{10}$) (Anc. $\frac{1}{11}$ 1860) $\frac{1}{11}$ 1860, midlertidig ansat ved 4de Inf.-Btl. $\frac{1}{11}$ 1860, Elev paa den kgl. mil. Høisk. og à la suite i Inf. (kgl. Res. $\frac{27}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1861 (fra 1863 Art.-Afdelingen), afgaaet fra Høisk. og t. R. f. Ing.-Kps. $\frac{15}{2}$ 1864, ved den aktive Armés Ing.-Kmd. $\frac{17}{2}$ 1864, ved Fredericia F. $\frac{9}{3}$ 1864 (Forsvaret af Fredericia), ved den aktive Armés Ing.-Kmd. $\frac{3}{4}$ 1864 (Forsvaret af Dybbølstillingen), ved Ing.-Trp. Exercersk. og Depotafdeling i Kjøbenhavn $\frac{21}{5}$ 1864, paa Høisk. (Ing.-Afdelingen) $\frac{1}{11}$ 1864— $\frac{9}{4}$ 1866; Ing.-Slt. (Anc. i Ing.-Kps. $\frac{1}{4}$ 1861) $\frac{9}{4}$ 1866, ved Ing.-Trp. $\frac{16}{4}$ 1866, Plt. $\frac{21}{9}$ 1867, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{10}$ 1867, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. (St.-Afdelingen) $\frac{1}{5}$ 1868— $\frac{27}{4}$ 1870, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{28}{4}$ 1870, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{20}{10}$ 1870, † $\frac{17}{12}$ 1870.
600. v. Caroc, Herman Alexander, Sønesøn af H. A. v. Caroc (Løbe-Nr. 394), f. i Kjøbenhavn $\frac{17}{5}$ 1842, Landkd. (kgl. Res. $\frac{27}{10}$) $\frac{1}{11}$ 1858, Sgt. af Inf. (kgl. Res. $\frac{28}{10}$) (Anc. $\frac{1}{11}$ 1860) $\frac{1}{11}$ 1860, midlertidig ansat ved 4de Inf.-Btl. $\frac{1}{11}$ 1860, Elev paa den kgl. mil. Høisk. og à la suite i Inf. (kgl. Res. $\frac{27}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1861, afgaaet fra Høisk. og t. R. f. Ing.-Kps. $\frac{15}{2}$ 1864, ved den aktive Armés Ing.-Kmd. $\frac{17}{2}$ 1864 (Dybbølstillingens Forsvar og Fald $\frac{18}{2}$ — $\frac{18}{4}$ 1864), ved Ing.-Trp. Exercersk. og Depotafdeling i Kjøbenhavn $\frac{21}{5}$ 1864, paa Høisk. $\frac{1}{11}$ 1864— $\frac{9}{4}$ 1866; Ing.-Slt. (Anc. i Ing.-Kps. $\frac{1}{4}$ 1861) $\frac{9}{4}$ 1866, ved Ing.-Trp. $\frac{16}{4}$ 1866, Plt. $\frac{21}{9}$ 1867, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{10}$ 1867, uf. Nr. (kgl. Res. $\frac{12}{9}$) $\frac{1}{10}$ 1868, Afsked $\frac{1}{3}$ 1875, Maskinfabrikant i Aarhus $\frac{1}{2}$ 1883, † $\frac{22}{8}$ 1886. — E. M. 2.
601. Rosted, Hemming Peter, f. i Kjøbenhavn $\frac{5}{4}$ 1817, Elev i Art.-Uoff.-Elevsk. $\frac{6}{10}$ 1831— $\frac{8}{7}$ 1835, Bombarder ved Art.-Kps. Mineur- og Sapeurkmp. $\frac{9}{7}$ 1835, Sgt. $\frac{30}{8}$ 1838, Lærer ved Art.-Uoff.-Elevsk. $\frac{1}{1}$ 1841, forsat til 5te Batteri $\frac{17}{3}$ 1841, Kommandersgt. og fast Lærer ved førnævnte Sk. $\frac{5}{7}$ 1844, forsat til Ing.-Kps. som Overkommandersgt. (kgl. Res. $\frac{27}{3}$ 1847) og ansat ved Kjøbenhavns F. $\frac{1}{4}$ 1847—1862, Kondukteur $\frac{7}{5}$ 1848, ved Armeringsarbejderne ved Kjøbenhavns Fæstning 1848, konst. Mtfv. i Dybbølstillingen og paa Als $\frac{15}{4}$ — $\frac{9}{11}$ 1861; Mtfv. i Fredericia $\frac{28}{8}$ 1862 (Frede-

- ricias Forsvar 1864), ved 3die Ing.-Dir. $\frac{1}{10}$ 1867, † $\frac{26}{8}$ 1888. — D. M.* $\frac{6}{10}$ 1856, E. M. 2.
602. Berentzen, Frederik, f i Kjøbenhavn $\frac{7}{2}$ 1816, Elev i Art.-Uoff.-Elevsk. $\frac{5}{8}$ 1829— $\frac{8}{7}$ 1835, Bombarder ved Art.-Kps. Pontoner- og Pionerkmp. $\frac{9}{7}$ 1835, Sgt. $\frac{30}{8}$ 1839, Fourer $\frac{31}{1}$ 1846, Fyrværker $\frac{16}{4}$ 1846, Bromester $\frac{1}{4}$ 1848, afgivet til Ing.-Kps. og ansat ved Felting.-Dtch. (det mobile Landgangsbrotrain) $\frac{1}{4}$ 1850 (Slaget ved Isted $\frac{24}{7}$ og $\frac{25}{7}$ samt Frederikstads Forsvar $\frac{29}{9}$ — $\frac{4}{10}$ 1850), Afsked $\frac{10}{7}$ 1852, Krigsassessor $\frac{21}{7}$ 1852, Sluse-, Dige- og Havnemester i Frederikstad 1852—64, midlertidig Bromester ved Ing.-Trp. $\frac{10}{2}$ 1864 og til Tj. ved den aktive Armé (Dybbølstillingsens Forsvar og Fald $\frac{18}{4}$ 1864); tillagt Slt. Kar. $\frac{15}{3}$ 1864, afgaaet fra Tj. ved Ing.-Kps. $\frac{30}{11}$ 1864, Tilsynshavende ved Leiren ved Hald 1868— $\frac{31}{3}$ 1890, 3die Ing.-Dir. Tilsynshavende ved Randers Tøihus $\frac{1}{12}$ 1889. — D. M.* $\frac{6}{10}$ 1850, E. M. 1. 2.
603. Bloch, Jørgen Theodor, f i Rynkeby paa Fyen $\frac{17}{3}$ 1817, Pontoner ved Art. Pontonerafdeling i Rendsborg $\frac{20}{12}$ 1838 og Elev paa den derværende Elevsk., Overkonstabel $\frac{20}{2}$ 1839, Bombarder $\frac{26}{4}$ 1840, overgaaet tilligemed Pontonerafdelingen til det i Rendsborg ifølge Hærloven af $\frac{28}{4}$ 1842 under Art. oprettede Pontonerkm. $\frac{1}{7}$ 1842, Sgt. $\frac{18}{10}$ 1845, ansat ved forskellige Batterier 1847—49, Fourer $\frac{28}{10}$ 1847, deltog i Felttogene 1848—50 (Udfaldet fra Fredericia $\frac{6}{7}$ 1849), Bromester ved Ing.-Kps. $\frac{3}{9}$ 1849, fungerende Mtsk. i Fredericia Fæstning $\frac{1}{12}$ 1851—Juli 1852, overgaaet med Pontonerkm., der ifølge Armébefaling af $\frac{26}{3}$ 1852 var underlagt Ing.-Kps., til Art. $\frac{12}{3}$ 1854, Afsked $\frac{16}{5}$ 1859, Fotograf samt beskæftiget ved Jernbanearbejder paa Fyen 1859—63, atter til Tj. ved Ing.-Kps. som Bromester og indtil videre ansat ved Ing.-Trp. Depotafdeling i Kjøbenhavn $\frac{2}{1}$ 1864; tillagt Slt. Kar. $\frac{15}{3}$ 1864, ved den aktive Armé med Landgangsbrotrainet Marts 1864, ved Ing.-Trp. ifølge Kps.-Befaling af $\frac{24}{10}$ 1864, forbleven indtil videre til Tj. ved Ing.-Trp. som Bromester ifølge Kps.-Befaling af $\frac{7}{12}$ 1864, fast ansat som Bromester $\frac{19}{9}$ 1865, i St.-Sgt. Nr. ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{10}$ 1867, Afsked $\frac{1}{4}$ 1874, Ing.-Assistent ved Digebygningen paa Lolland $\frac{1}{4}$ 1874— $\frac{31}{12}$ 1876, Krigsraad $\frac{18}{4}$ 1874, Fotograf i Frederiksborg 1877, † $\frac{1}{6}$ 1892. — Medaillen for Druknedes Redning $\frac{7}{5}$ 1842, D. M.* $\frac{19}{3}$ 1857, E. M. 1. 2.
604. Müller, Peter Friederich Marius, f i Rendsborg $\frac{28}{11}$ 1823, uddannet i Christians Pleiehus i Eckernförde, Hoboist ved 3die Livrgt. $\frac{18}{10}$ 1841, ved 2den Inf.-Brg. $\frac{1}{7}$ 1842, Afsked $\frac{31}{7}$ 1842, Kpl. ved 2det Ing.-Kmp. i Rendsborg $\frac{19}{9}$ 1842, Sgt. $\frac{1}{4}$ 1847, forbleven i H. ved Oprørets Udbrud $\frac{24}{3}$ 1848 og traadt i slesvig-holstensk Tj. indtil $\frac{26}{10}$ 1851, Mineurmester $\frac{31}{12}$ 1849, amnesteret ifølge kgl. Patent af $\frac{29}{3}$ 1852, atter til Tj. ved Ing.-Trp. som Mineurmester 1852, konst. Mtfv. ved Bygningstj. paa Als og i Dybbølstillingen $\frac{1}{11}$ 1862; Mtfv. paa Als og i Dybbølstillingen $\frac{1}{5}$ 1864, midlertidig forrettet Mtsk.-Tj. ved Kronborg Fæstning $\frac{20}{4}$ 1865,

- Afsked som Mtfv. paa Ventepenge (kgl. Res. $^{27/9}$ 1867) $^{31/3}$ 1868, Tilsynsmand ved Søforterne 1868—69, Mtfv. ved Ing.-Kps. $^{3/11}$ 1869 og ansat ved 1ste Ing.-Dir. ifølge Kps.-Befaling af $^{29/11}$ s. A., † $^{27/4}$ 1883. — E. M. 2.
605. Sommerfeldt, Elisæus Janus, Brodersøn af C. Sommerfeldt (Løbe-Nr. 581), f. i Randers $^{5/2}$ 1842, Landkd. (kgl. Res. $^{30/10}$) $^{1/11}$ 1859, Sgt. i Inf. (kgl. Res. $^{30/10}$) (Anc. $^{1/11}$ 1861) $^{1/11}$ 1861, ansat ved 3die Inf.-Btl. $^{1/11}$ 1861, forsat til 6te Inf.-Btl. $^{19/1}$ 1863, Elev paa den kgl. mil. Høisk. og à la suite i Inf. (kgl. Res. $^{22/3}$) $^{1/4}$ 1863, ved den aktive Armé (11te Rgt.) $^{5/2}$ —Oktober 1864 (Fægtningen ved Veile $^{8/3}$), paa Høisk. $^{1/11}$ 1864— $^{27/4}$ 1868, Plt. af Fodf. og ansat ved 6te Btl. $^{21/9}$ 1867; Ing.-Plt. (Anc. $^{21/9}$ 1867) $^{27/4}$ 1868, ved 1ste Ing.-Btl. $^{28/4}$ 1868, ved 1ste Ing.-Dir. $^{1/4}$ 1871 (fra $^{1/1}$ 1873 Chef for 2det B.-D.) — $^{15/11}$ 1873, Kpt. (kgl. Res. $^{30/5}$) $^{1/6}$ 1873, Chef for 2den Ing.-Btl. 4de Kmp. $^{4/6}$ 1873— $^{31/10}$ 1880, tjenestefri for at forberede sig til Lærer ved Off.-Sk. $^{15/11}$ 1873, Lærer i Civilbygningskunst i Off.-Sk. ældste Kl. (krigsministeriel Res. $^{20/10}$ 1873) $^{1/10}$ 1874— (krigsministeriel Res. $^{29/3}$ 1883) $^{30/9}$ 1884, tillige t. R. f. Ing.-Kps. $^{4/6}$ 1880— (krigsministeriel Res. $^{12/7}$) $^{15/7}$ 1881, teknisk Revisor, Bibliothekar og Sekretair i Ing.-Kps. tekniske Komité $^{5/6}$ 1880— $^{15/7}$ 1881, Chef for Ing.-Rgt. 7de Kmp. $^{1/11}$ 1880— $^{30/4}$ 1884, Borgerrepræsentant i Kjøbenhavn $^{1/4}$ 1882, ved 1ste Ing.-Dir. (2det B.-D.) $^{1/5}$ 1884, ordinairt Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $^{23/9}$ 1884— $^{23/8}$ 1887, Chef for 2den Ing.-Dir. $^{24/10}$ 1885, Ob.-Lt. $^{23/11}$ 1885, Chef for 4de Ing.-Dir. ved sammes Oprettelse $^{13/3}$ 1886, Ob. (kgl. Res. $^{21/7}$) $^{28/7}$ 1890, Chef for 2den Ing.-Dir. (ved Sammendragningen af 2den og 4de) $^{25/4}$ 1891, ordinairt Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $^{9/5}$ 1891, Medlem af Kommissionen af $^{6/4}$ 1893 til Overveielse af forskellige Forhold vedrørende Hærens Ordning. — R.* $^{14/2}$ 1882, D. M.* $^{21/12}$ 1887, E. M. 2.
606. Grüner, Theodor Sophus, f. i Kjøbenhavn $^{2/9}$ 1844, Landkd. (kgl. Res. $^{30/10}$) $^{1/11}$ 1859, Sgt. i Inf. (kgl. Res. $^{30/10}$) (Anc. $^{1/11}$ 1861) $^{1/11}$ 1861, ansat ved 13de Inf.-Btl. $^{1/11}$ 1861, Elev paa den kgl. mil. Høisk. og à la suite i Inf. (kgl. Res. $^{22/3}$) $^{1/4}$ 1863, ved den aktive Armé (11te Rgt.) $^{5/2}$ —Oktober 1864 (Fægtningen ved Veile $^{8/3}$), paa Høisk. $^{1/11}$ 1864 (efter Oprykningsexamen indtraadt i Gl.-St.-Afdelingen $^{9/4}$ 1866, overgaaet til Ing.-Afdelingen $^{19/5}$ s. A.) — $^{27/4}$ 1868, Plt. af Fodf. og ansat ved 20de Btl. $^{21/9}$ 1867; Ing.-Plt. (Anc. $^{21/9}$ 1867) $^{27/4}$ 1868, ved 1ste Ing.-Btl. $^{28/4}$ 1868, t. R. f. Ing.-Kps. $^{15/4}$ 1870, Adj. ved Ing.-Kps. $^{1/9}$ 1870— $^{1/11}$ 1873, Kpt. $^{23/6}$ 1873, ved 1ste Ing.-Dir. (2det B.-D.) $^{15/11}$ 1873— $^{1/10}$ 1877, St.-Chef ved Ing.-Kps. $^{15/9}$ 1877, uf. Nr. og Kontorchef i Krigsministeriet (4de Kontor) $^{12/5}$ 1880, Medlem af Administrationen for K. A. Larssens og Hustru L. M. Larssen f. Thodbergs Legat og Stiftelse 1884, Ob.-Lt. i Ing.-Kps. (kgl. Res. $^{21/7}$) $^{28/7}$ 1890, Chef for 1ste Ing.-Dir. $^{28/7}$ 1890, ordinairt Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $^{9/5}$ 1891, Medlem af en $^{17/6}$ 1892 under Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet nedsat Kom-

mission til Udarbejdelse af en samlet Plan for Udførelsen af de af Staten paatænkte Byggeforetagender i Kjøbenhavn. — R.* $1\frac{1}{2}$ 1882, D. M.* $2\frac{1}{12}$ 1887, E. M. 2.

607. Jøhnke, Carl Vilhelm, f. i Kjøbenhavn $\frac{6}{3}$ 1842, Landkd. (kgl. Res. $\frac{30}{10}$) $\frac{1}{11}$ 1859, Sgt. i Inf. (kgl. Res. $\frac{30}{10}$) (Anc. $\frac{1}{11}$ 1861) $\frac{1}{11}$ 1861, ansat ved 15de Inf.-Btl. $\frac{1}{11}$ 1861, forsat til 2den Inf.-Btl. $\frac{23}{12}$ 1851, Elev paa den kgl. mil. Høisk. og à la suite i Inf. (kgl. Res. $\frac{22}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1863, ved den aktive Armé (1ste Rgt.) $\frac{5}{2}$ —Oktober 1864, paa Høisk. $\frac{1}{11}$ 1864— $\frac{27}{4}$ 1868, Plt. af Fodf. og ansat ved 15de Btl. $\frac{21}{9}$ 1867, til Tj. ved 15de Btl. $\frac{28}{4}$ 1868, Tilladelse til at gennemgaa de praktiske Øvelser ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{5}{5}$ 1868, atter til Tj. ved 15de Btl. $\frac{1}{10}$ 1868, indtil videre til Tj. ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{25}{4}$ 1869; forsat til Ing.-Kps. som Plt. (Anc. $\frac{21}{9}$ 1867) $\frac{5}{3}$ 1870, ansat ved 1ste Ing.-Btl. ifølge Kundgjørelse for Hæren af $\frac{19}{3}$ 1870, ved 1ste Ing.-Btl. Sømineafdeling $\frac{1}{8}$ 1870, Kpt. og Chef for 1ste Ing.-Btl. 2det Kmp. $\frac{31}{10}$ 1873, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{1}{10}$ 1875 (1ste B.-D. $\frac{21}{4}$ — $\frac{10}{8}$ 1876 og $\frac{1}{4}$ 1878— $\frac{16}{8}$ 1879), † $\frac{23}{10}$ 1879. — E. M. 2.
608. Nøkkentved, Christian Ditlev Nielsen, f. i Jægersborg $\frac{9}{9}$ 1843, Landkd. (kgl. Res. $\frac{30}{10}$) $\frac{1}{11}$ 1859, Sgt. i Inf. (kgl. Res. $\frac{30}{10}$) (Anc. $\frac{1}{11}$ 1861) $\frac{1}{11}$ 1861, ansat ved 9de Inf.-Btl. $\frac{1}{11}$ 1861, forsat som Sgt. (Anc. $\frac{1}{11}$ 1861) til Kavalleriet og til Tj. ved 5te Drg.-Rgt. $\frac{17}{11}$ 1862, ved den aktive Armé 1864, Elev paa den kgl. mil. Høisk. (kgl. Res. $\frac{28}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1866— $\frac{30}{4}$ 1868, à la suite i Kavalleriet (kgl. Res. $\frac{28}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1866, Plt. af Fodf. og ansat ved 12te Btl. $\frac{21}{9}$ 1867, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{1}{5}$ 1868— $\frac{30}{4}$ 1870, Tilladelse til at bære den for Plt. af Rytteriet reglementerede Uniform $\frac{26}{5}$ 1868, ved Leirdivisionens St. $\frac{10}{6}$ — $\frac{2}{8}$ 1868; forsat som Plt. til Ing.-Kps. (Anc. $\frac{21}{9}$ 1867) (kgl. Res. $\frac{29}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1870, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{5}$ 1870, Btl.-Adj. $\frac{8}{10}$ 1871, t. R. f. Ing.-Kps $\frac{21}{4}$ 1874, ved 3die Ing.-Dir. (Leiring.) $\frac{27}{4}$ — $\frac{12}{8}$ 1874, Kpt. (kgl. Res. $\frac{23}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1874, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{13}{8}$ 1874 (3die B.-D. fra $\frac{20}{3}$ 1875), ved 3die Ing.-Dir. $\frac{1}{5}$ 1876, tillige Chef for 2den Ing.-Btl. 2det Kmp. $\frac{21}{1}$ — $\frac{4}{6}$ 1880, teknisk Revisor, Bibliothekar og Sekretair i Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{20}{4}$ 1880, Chef for 1ste Ing.-Btl. 4de Kmp. $\frac{4}{6}$ 1880, Chef for Ing.-Rgt. 4de Kmp. $\frac{1}{11}$ 1880— $\frac{30}{4}$ 1884, Medlem af Art.-Komiteen $\frac{15}{2}$ 1883, t. R. f. Ing.-Kps. $\frac{1}{5}$ 1884, Lærer i almindelig Bygningskunst i Off.-Sk. ældste Kl. (krigsministeriel Res. $\frac{31}{5}$ 1883) $\frac{1}{10}$ 1884, ordinært Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{19}{5}$ — $\frac{23}{9}$ 1884, Chef for 2den Ing.-Dir. $\frac{13}{3}$ 1886— $\frac{25}{4}$ 1891, Bestyrer af Bygningsvæsenet ved Frederiksværk Krudtværk $\frac{25}{4}$ 1888, Ob.-Lt. (kgl. Res. $\frac{21}{7}$) $\frac{28}{7}$ 1890, t. R. f. Ing.-Kps. for at ansættes direkte under Kps.-Chefen $\frac{25}{4}$ 1891, tillige teknisk Revisor $\frac{28}{4}$ 1891— $\frac{1}{4}$ 1892, ved Ing.-Rgt. St. $\frac{1}{4}$ 1892, Folkethingsmand for Randers Amts 1ste Valgkreds $\frac{20}{4}$ 1892, Medlem af Kommissionen af $\frac{6}{4}$ 1893 til Overveielse af forskellige Forhold vedrørende Hærens Ordning. — R.* $\frac{28}{2}$ 1883, D. M.* $\frac{15}{11}$ 1888, E. M. 2.

609. Tychsen, Valentin Emil, f. i Odense $\frac{4}{12}$ 1847, Elev paa den kgl. mil. Høisk. (kgl. Res. $\frac{28}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1866— $\frac{30}{4}$ 1868, Ing.-Slt. og ansat ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{5}$ 1868, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. (Art.-Afdelingen) $\frac{1}{5}$ 1868 (overgaaet til Ing.-Afdelingen $\frac{30}{1}$ 1869)— $\frac{30}{4}$ 1870, Tilladelse til at bære den for Slt. af Art. reglementerede Uniform $\frac{26}{5}$ 1868, ved 2den Art.-Btl. $\frac{10}{6}$ — $\frac{2}{8}$ 1868; Ing.-Plt. (Anc. $\frac{21}{9}$ 1867) (kgl. Res. $\frac{29}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1870, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{5}$ 1870, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{15}{4}$ 1872, uf. Nr. i Ing.-Kps. (kgl. Res. $\frac{10}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1873, kontrolerende Ing. ved Lammefjordens Tørlægning $\frac{1}{4}$ 1873, i Nr. (kgl. Res. $\frac{8}{9}$) og ansat ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{10}$ 1873, Kpt. (kgl. Res. $\frac{18}{8}$) $\frac{27}{8}$ 1875, Chef for 1ste Ing.-Btl. 2det Kmp. $\frac{27}{8}$ 1875, Sekretair i den tekniske Forening fra sammes Stiftelse $\frac{24}{3}$ 1877, Medlem af Juryen ved Specialudstillingen af Opvarmnings- og Ventilationsanlæg i Cassel 1877, Chef for 1ste Ing.-Btl. 3die Kmp. $\frac{1}{4}$ 1878, Chef for Ing.-Rgt. 3die Kmp. $\frac{1}{11}$ 1880, St.-Chef ved Ing.-Kps. $\frac{19}{5}$ 1883— $\frac{30}{9}$ 1892, Lærer i Krigsbygningskunst i Off.-Sk. ældste Klasse (krigsministeriel Res. $\frac{31}{5}$ 1886) $\frac{1}{10}$ 1887, Krigsministeriets Delegerede ved den nordiske Industri-, Landbrugs- og Kunstudstilling i Kjøbenhavn 1888, ved 2den Ing.-Dir. (1ste B.-D.) $\frac{1}{10}$ 1892. — R.* $\frac{22}{2}$ 1884, F. M. i Guld $\frac{15}{11}$ 1888, D. M.* $\frac{26}{5}$ 1892.
610. Kohl, Adolf Carl Christian, Stedsøn af L. P. Mortensen (Løbe-Nr.582), f. i Kjøbenhavn $\frac{8}{11}$ 1845, Off.-Aspirant til Art. Krigsreserve $\frac{1}{4}$ 1863, ved den aktive Armé (7de Bateria) $\frac{25}{12}$ 1863 (Fægningen ved Veile $\frac{8}{3}$ 1864), ved 5te Fæstningsbateria i Fredericia $\frac{1}{4}$ 1864, Slt. i Art. Krigsreserve $\frac{13}{4}$ 1864, til Tj. ved Kjøbenhavns Søbefæstning Mai 1864, hjemsendt December 1864, Elev paa den kgl. mil. Høisk. (kgl. Res. $\frac{28}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1866— $\frac{30}{4}$ 1868, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. og ansat ved 1ste Art.-Btl. $\frac{1}{5}$ 1868— $\frac{30}{4}$ 1870, ved 2det Art.-Rgt. $\frac{10}{6}$ — $\frac{2}{8}$ 1868; Ing.-Plt. (Anc. $\frac{21}{9}$ 1867) (kgl. Res. $\frac{29}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1870, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{5}$ 1770 (ved Sømineafdelingen fra $\frac{1}{11}$ 1871)— $\frac{31}{10}$ 1876, ved Skydesk. $\frac{31}{1}$ — $\frac{11}{6}$ og $\frac{30}{7}$ — $\frac{30}{9}$ 1871, ved 2den Ing.-Dir. $\frac{1}{11}$ 1876, Kpt. $\frac{31}{5}$ 1877, Chef for 1ste Ing.-Btl. 2det Kmp. $\frac{1}{4}$ 1878, Chef for Ing.-Rgt. 2det Kmp. $\frac{1}{11}$ 1880, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{30}{1}$ — $\frac{22}{7}$ 1884, midlertidig Chef for 2den Ing.-Dir. $\frac{2}{4}$ — $\frac{17}{5}$ 1884, Chef for Ing.-Rgt. 7de Kmp. $\frac{1}{5}$ 1884— $\frac{23}{11}$ 1885, ved 2den Ing.-Dir. $\frac{23}{7}$ 1884, ved 1ste Ing.-Dir. (2det B.-D.) $\frac{26}{10}$ 1885. — R.* $\frac{28}{1}$ 1886, E. M. 2.
611. Hansen, Peter, f. i Nørre Bjert ved Kolding $\frac{13}{2}$ 1845, Elev paa den kgl. mil. Høisk. (kgl. Res. $\frac{28}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1866— $\frac{30}{4}$ 1868, Ing.-Slt. og ansat ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{5}$ 1868, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{1}{5}$ 1868— $\frac{30}{4}$ 1870, Tilladelse til at bære den for Slt. af Art. reglementerede Uniform $\frac{26}{5}$ 1868, ved 2den Art.-Btl. $\frac{10}{6}$ — $\frac{2}{8}$ 1868; Ing.-Plt. (Anc. $\frac{21}{9}$ 1867) (kgl. Res. $\frac{29}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1870, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{5}$ 1870, uf. Nr. (kgl. Res. $\frac{8}{9}$) $\frac{1}{10}$ 1873, ledet de offentlige Digeanlæg samt flere andre Arbejder paa Lolland 1873—78, forestaaet Udvidelsen af Nakskov Havn og Uddybningen af Seillobet gennem Nakskov Fjord 1874—78, forestaaet Bygningen af

Kramnisse Havn 1876, i Nr. (kgl. Res. $\frac{24}{8}$) og ansat ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{10}$ 1877, t. R. f. Ing.-Kps. $\frac{7}{5}$ 1878, ved 2den Ing.-Dir. $\frac{20}{5}$ 1878, Kpt. (kgl. Res. $\frac{29}{10}$) $\frac{1}{11}$ 1879, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{14}{1}$ 1880 (1ste B.-D. indtil $\frac{1}{7}$ 1882, 3die B.-D. fra $\frac{12}{5}$ 1882)— $\frac{30}{7}$ 1890, forestaaet Tørlægningen af Näsbyholm Sø i Skaane 1880—83, deltaget i Ledelsen af Udvidelsen af Odense Havn og Reguleringen af Seilløbet til Odense 1881—85, som Medlem af Aggersøskommissionen under Marineministeriet deltaget i Udarbejdelsen af Forslag til et Løb gennem Grønsunds Barre 1885, af Holbæk Amt valgt til teknisk Konsulent for Landvæsenskommissionen til Bestemmelse af Størrelsen af Landkanalen omkring den tørlagte Lammefjord 1887 og for Overlandvæsenskommissionen til Regulering af Halleby Aa 1888, ordinært Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{14}{3}$ 1888— $\frac{9}{5}$ 1891, Bestyrer af Bygningsvæsenet ved den militaire Klædefabrik i Usserød $\frac{6}{6}$ 1888, af Søværnets Bygningsvæsen valgt til at udarbejde Projekt for og lede Arbeidet ved Søminekorpsets Betonbrohoved i Bramsnæs Vig 1888, Chef for Bygningsbestyrelsen for Middelgrundsfortets Anlæg $\frac{31}{7}$ 1890, Medlem af Kommissionen af $\frac{2}{6}$ 1892 angaaende Tilveiebringelsen af et Seilløb gennem Kalvebodstrand i Forbindelse med en Inddæmning langs Amagers Vestkyst, Medlem af Kommissionen af $\frac{22}{3}$ 1892 angaaende Sikringen af Thyborønkanalen og Kyststrækningen ved samme, Medlem af Komiteen for den internationale Kongres for maritime Bygningsarbeider i London 1893. — R.* $\frac{9}{2}$ 1887.

612. Brennecke, Johannes Peter Andreas, f. i København $\frac{5}{7}$ 1846, Admitteret i den kgl. mil. Høisk. yngste Afdeling $\frac{1}{5}$ 1866— $\frac{30}{4}$ 1868, Ing.-Slt. og ansat ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{5}$ 1868, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. (Art.-Afdelingen) $\frac{1}{5}$ 1868— $\frac{30}{4}$ 1870, Tilladelse til at bære den for Slt. af Art. reglementerede Uniform $\frac{26}{5}$ 1868, ved 2den Art.-Btl. $\frac{10}{6}$ — $\frac{2}{8}$ 1868; Ing.-Plt. (Anc. $\frac{21}{9}$ 1867) (kgl. Res. $\frac{29}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1870, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{5}$ 1870, overværet Forelæsninger over Krigs- og Civilbygningskunst i Off.-Sk. ældste Kl. Ing.-Afdeling med Henhold til Krigsministeriets Skrivelse af $\frac{8}{10}$ 1870, Adj. ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{21}{4}$ 1874— $\frac{14}{12}$ 1877, Kpt. $\frac{14}{12}$ 1877, Chef for 1ste Ing.-Btl. 1ste Kmp. $\frac{15}{12}$ 1877, ved 3die Ing.-Dir. $\frac{20}{4}$ 1880, tillige Chef for Ing.-Rgt. 8de Kmp. $\frac{1}{11}$ 1880— $\frac{30}{1}$ 1888, midlertidig Chef for 3die Ing.-Dir. (krigsministeriel Res. $\frac{23}{11}$ 1885) $\frac{29}{4}$ 1886, ved 2den Ing.-Dir. (3die B.-D.) (krigsministeriel Res. $\frac{25}{4}$) $\frac{11}{5}$ 1891, † $\frac{26}{5}$ 1891. — R.* $\frac{9}{2}$ 1887.
613. Brandt, Jacob Frederik, f. i Ollerup ved Svendborg $\frac{6}{1}$ 1843, Student 1862, Cand. phil. 1863, Off.-Aspirant til Inf. Krigsreserve $\frac{8}{1}$ 1864, ved den aktive Armé (6te Rgt.) $\frac{20}{4}$ 1864 (Forsvaret af Als), hjemsendt $\frac{24}{10}$ 1864, studeret Theologi ved Universitetet 1864—67, Slt. i Inf. Krigsreserve (Anc. $\frac{25}{10}$ 1864) $\frac{22}{7}$ 1867, ved 6te Btl. $\frac{1}{10}$ 1867, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{1}{5}$ 1868— $\frac{29}{4}$ 1870, til Tj. ved 8de Btl. $\frac{10}{6}$ — $\frac{2}{8}$ 1868, forsæt til Ing.-Kps. som Slt. og til Tj. ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{29}{4}$ 1870; Ing.-Plt. $\frac{17}{7}$ 1870, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{1}{10}$ 1870— $\frac{9}{5}$ 1872, ved 1ste

- Ing.-Btl. $10/5$ 1872, uf. Nr. (kgl. Res. $20/11$) $1/12$ 1872, forestaaet Anlægget af Jernbanen Sølvesborg—Christianstad i Sverig 1872—74, i Nr. (kgl. Res. $16/4$) og ansat ved 1ste Ing.-Btl. $1/6$ 1874, teknisk Konsulent ved Anlægget af Randers-Grenaa-Banen 1874—75, ved 1ste Ing.-Dir. $1/5$ 1876 (1ste B.-D. $10/3$ 1876— $31/3$ 1878), Kpt. $8/1$ 1880, Chef for 1ste Ing.-Btl. 1ste Kmp. $20/4$ 1880, Chef for Ing.-Rgt. 5te Kmp. $1/11$ 1880— $7/4$ 1886, ved 4de Ing.-Dir. (2det B.-D.) $15/3$ 1886— $11/5$ 1891, Suppleant for Ob. E. C. L. Koefoed (Løbe-Nr. 566) i det ifølge kgl. Anordning af $29/9$ 1886 oprettede Jernbaneraad til sammes Ophævelse $19/4$ 1893, Chef for Ing.-Rgt. 8de Kmp. $30/1$ 1888— $25/4$ 1891, midlertidig Chef for 3die Ing.-Dir. (krigsministeriel Res. $25/4$) $11/5$ 1891. — R.* $21/2$ 1885, E. M. 2.
614. Rasmussen, Frederik Nicolai, f. i Kjøbenhavn $28/1$ 1845, Elev paa Art.-Uoff.-Elevsk. $1/5$ 1859— $30/4$ 1862, Kpl. i Art. $1/5$ 1862, ved 1ste Art.-Rgt. (ved 1ste og 2det Art.-Rgt. Sammendragning $6/2$ 1865 kaldet Art.-Rgt.) $1/5$ 1862— $30/9$ 1867, ved den aktive Armé (8de Batteri) $29/11$ 1863—December 1864 (Forsvaret af Dannevirke- og Dybbølstillingen samt Als), Sgt. $1/10$ 1867, t. R. f. Art.-St. $1/10$ 1867, ved 1ste Art.-Btl. $2/11$ 1867, Sgt. i Art. $1/5$ 1868, ved Laboratorieafdelingen $1/5$ 1868— $11/9$ 1870, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $1/5$ 1868— $29/4$ 1870, til Tj. ved 1ste Art.-Rgt. $10/6$ — $2/8$ 1868, til Tj. ved 1ste Art.-Rgt. $12/5$ — $11/9$ 1870; Ing.-Plt. $12/9$ 1870, ved 1ste Ing.-Btl. $24/9$ 1870, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $1/10$ 1870— $9/5$ 1872, ved 1ste Ing.-Btl. $10/6$ 1872, t. R. f. Ing.-Kps. $1/10$ 1873, Adj. ved Ing.-Kps. $1/11$ 1873, ved 1ste Ing.-Btl. $1/11$ 1877, ved 1ste Ing.-Dir. $20/4$ 1880— $31/3$ 1881, Kpt. $24/5$ 1880, Chef for 2den Ing.-Btl. 2det Kmp. $4/6$ 1880, Chef for Ing.-Rgt. 6te Kmp. $1/11$ 1880— $30/9$ 1892, Sekretair i Ing.-Kps. tekniske Komité og Bibliothekar $15/7$ 1881— $15/3$ 1886, teknisk Revisor $15/7$ 1881— $13/12$ 1887, Sekretair i Befæstningskommissionen af $1/5$ 1883, ved 4de Ing.-Dir. (1ste B.-D.) $15/3$ 1886, ved 2den Ing.-Dir. ved dens Sammendragning med 4de (1ste B.-D.) $25/4$ 1891, teknisk Revisor $1/4$ 1892, St.-Chef ved Ing.-Kps. $1/10$ 1892, indtil videre fratraadt Tj. paa Grund af Sygdom $6/12$ 1892. — R.* $21/12$ 1887, E. M. 2.
615. Andersen, Andreas Frederik Carl Christian, f. i Kjøbenhavn $28/1$ 1848, Student 1866, Off.-Aspirant til Art. Krigsreserve $1/7$ 1866, ved Art.-Rgt. $1/7$ 1866, Sgt. i Art. Krigsreserve og til Tj. ved Kjøbenhavns Søbefæstning $11/6$ 1867, ved 2den Art.-Btl. $1/10$ 1867— $23/9$ 1870, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $1/5$ 1868— $23/9$ 1870, forsat til Ing.-Kps. som Sgt. og ansat ved 1ste Ing.-Btl. $24/9$ 1870, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $1/10$ 1870— $9/5$ 1872; Ing.-Plt. $12/12$ 1870, ved 1ste Ing.-Btl. $10/5$ 1872, ved Kmd. af Ing.-Trp., som sendtes til Lolland og Falster efter Stormfloden 1872, $29/11$ 1872— $16/1$ 1873, ved 3die Ing.-Dir. $17/4$ 1874, ved 1ste Ing.-Dir. $15/1$ 1875, vandt den af Aarhus By i 1875 udsatte Præmie ved Konkurrencen angaaende Projektet til Klemensbroen dersteds, Kpt. $19/10$ 1880, Chef for Ing.-Rgt. 1ste Kmp. $1/11$ 1880, Chef for sammes 3die Kmp. $19/5$ 1883, ordinairt Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $23/8$ 1887— $24/4$ 1888, ved 4de Ing.-

- Dir. (4de B.-D.) $\frac{21}{4}$ 1888, Chef for Ing.-Rgt. 7de Kmp. og til udelukkende Raadighed for Rgt. $\frac{28}{7}$ 1890, † $\frac{18}{2}$ 1892. — R.* $\frac{15}{11}$ 1888.
616. Toussieng, Frantz Georg Werner, f. i Flensborg $\frac{17}{2}$ 1844, Cand. polyt. 1866, Off.-Aspirant til Art. Krigsreserve $\frac{1}{7}$ 1866, ved Art.-Rgt. $\frac{1}{7}$ 1866, Sgt. i Art. Krigsreserve $\frac{11}{6}$ 1867, ved 1ste Art.-Btl. $\frac{1}{10}$ 1867— $\frac{20}{2}$ 1871, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{1}{5}$ 1868— $\frac{29}{4}$ 1870, til Tj. ved 2den Art.-Btl. $\frac{10}{6}$ — $\frac{2}{8}$ 1868, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. (Art.-Afdelingen) $\frac{1}{10}$ 1870— $\frac{9}{5}$ 1872; Ing.-Plt. $\frac{21}{2}$ 1871, ved 1ste Ing.-Btl. og overgaaet til Off.-Sk. ældste Kl. Ing.-Afdeling $\frac{22}{2}$ 1871, til Tj. ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{10}{5}$ 1872, ved Kmd. af Ing.-Trp., som sendtes til Lolland og Falster efter Stormfloden 1872, $\frac{29}{11}$ 1872— $\frac{15}{1}$ 1873, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{1}{8}$ 1874, Afsked af Krigstj. (kgl. Res. $\frac{12}{2}$) $\frac{28}{2}$ 1875, Baneing. ved de danske Statsbaner $\frac{1}{3}$ 1875, Kpt. i Ing.-Kps. Forstærkning $\frac{13}{10}$ 1885, Kontorchef ved Statsbanedriften $\frac{1}{10}$ 1887, til Disposition for den sjællandske Trafikforvaltning $\frac{18}{10}$ 1892 for at forberede sig til at overtage Posten som Trafikinspektør paa Sjælland, Trafikinspektør (kgl. Res. $\frac{17}{3}$) $\frac{1}{4}$ 1893.
617. Larsen, Peter Nicolai, f. i København $\frac{25}{10}$ 1842, Elev paa Art.-Uoff.-Elevsk. $\frac{3}{10}$ 1856— $\frac{30}{4}$ 1860, til Tj. ved Ing.-Trp. $\frac{1}{5}$ 1860, Kpl. $\frac{1}{5}$ 1860, ved den aktive Armé $\frac{29}{12}$ 1863— $\frac{31}{10}$ 1864 (Fægtningen ved Bustrup $\frac{3}{2}$ og Forsvaret af Fredericia), ved Ing.-Trp. $\frac{1}{11}$ 1864, Sgt. $\frac{31}{1}$ 1866, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{10}$ 1867, Oversgt. og forsat til 2den Ing.-Btl. $\frac{1}{12}$ 1868, ved 1ste Ing.-Btl. Sømineafdeling $\frac{27}{7}$ 1870; Tegner ved Ing.-Kps. $\frac{30}{1}$ 1872, Reise til Kina i det store nordiske Telegrafelskabs Tj. $\frac{1}{9}$ 1874— $\frac{1}{9}$ 1875. — R.* $\frac{20}{2}$ 1889, E. M. 2.
618. Thortsen, Axel, f. i København $\frac{22}{9}$ 1849, Student 1867, Menig ved 2den Inf.-Btl. $\frac{20}{7}$ 1867, Elev paa Uddannelsessk. for Off.-Aspiranter ved Fodf. $\frac{1}{10}$ 1867, til Tj. ved 2den Btl. $\frac{27}{4}$ 1868, Kpl. $\frac{28}{8}$ 1868, Sgt. af Fodf. og ansat ved 2den Btl. $\frac{25}{9}$ 1868, Elev i Off.-Sk. næstyoungste Kl. $\frac{1}{5}$ 1869— $\frac{30}{4}$ 1870, Elev i sammes næstældste Kl. $\frac{1}{5}$ 1870— $\frac{30}{4}$ 1872, til Tj. ved 13de Btl. $\frac{12}{6}$ — $\frac{31}{7}$ 1870, til Tj. ved 2den Btl. $\frac{11}{6}$ — $\frac{30}{7}$ 1871; Ing.-Plt. (kgl. Res. $\frac{29}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1872, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{5}$ 1872, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{1}{10}$ 1872— $\frac{30}{5}$ 1874, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{31}{5}$ 1874, tillige Lærer i Krigsbygningskunst i Off.-Sk. yngste Kl. $\frac{1}{10}$ 1876— $\frac{30}{4}$ 1881, Adj. ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{14}{12}$ 1877, Adj. ved Ing.-Rgt. $\frac{1}{11}$ 1880, ved Ing.-Rgt. $\frac{15}{12}$ 1881, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{12}{4}$ 1882 (1ste B.-D. $\frac{1}{7}$ 1882, det midlertidige 4de B.-D. $\frac{15}{4}$ 1887, 1ste B.-D. $\frac{1}{8}$ 1887)— $\frac{24}{4}$ 1891, Kpt. (kgl. Res. $\frac{19}{6}$) $\frac{1}{7}$ 1882, Sekretair i Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{15}{3}$ 1886— $\frac{13}{12}$ 1887, Chef for Ing.-Rgt. 7de Kmp. $\frac{23}{4}$ 1887— $\frac{22}{11}$ 1889, ordinært Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{24}{4}$ 1888, Chef for Ing.-Rgt. 1ste Kmp. $\frac{25}{4}$ 1891, tillige Sekretair i Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{9}{5}$ 1891, indtil videre i Forbindelse med Ob. C. M. Müller (Løbe-Nr. 584) bistaaet Forpleiningskps. ved Forhandlingerne om og Udførelsen af de kommunale Byggearbejder for Garnisonerne i 2det Gl.-Kmd.-Distrikt ifølge krigsministeriel Res. af $\frac{27}{4}$ 1893,

- Medlem af Kommissionen af $19/5$ 1893 til Revision af den kgl. Anordning af $16/6$ 1882 om de Regler, der blive at iagttage ved Bedømmelsen af det værnepligtige Mandskabs Tjenestedygtighed og ved det udskrevne Mandskabs Fordeling m. m. — R.* $15/11$ 1888.
619. Rørdam, Christian Holger, f. i Glenstrup $\frac{1}{2}$ ved Mariager $12/11$ 1846, Student 1866, Menig ved 3die Inf.-Btl. $6/6$ 1867, Elev paa Uddannelsessk. for Off.-Aspiranter ved Fodf. $1/10$ 1867, til Tj. ved 3die Btl. $27/4$ 1868, Kpl. $28/8$ 1868, Sgt. af Fodf. og ansat ved 3die Btl. $25/9$ 1868, Elev i Off.-Sk. næst yngste Kl. $1/5$ 1869, Elev i sammes næstældste Kl. $1/5$ 1870— $30/4$ 1872, til Tj. ved 18de Btl. $12/6$ — $31/7$ 1870, til Tj. ved 3die Btl. $11/6$ — $30/7$ 1871; Ing.-Plt. (kgl. Res. $29/4$) $1/5$ 1872, ved 1ste Ing.-Btl. $1/5$ 1872, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $1/10$ 1872— $30/5$ 1874, ved 1ste Ing.-Btl. $1/6$ 1874, t. R. f. Ing.-Kps. $1/10$ 1877, Adj. ved Ing.-Kps. $1/11$ 1877, ved 1ste Ing.-Dir. $1/11$ 1881, Kpt. $8/11$ 1882, Chef for Ing.-Rgt. 1ste Kmp. $19/5$ 1883— $30/4$ 1891, som saadan Chef for den med Henhold til Krigsministeriets Bestemmelse af $7/4$ 1884 ved Kmp. oprettede Landtorpedoafdeling, Bureauchef ved den nordiske Industri-, Landbrugs- og Kunstudstilling i Kjøbenhavn 1888, Adj. hos Kongen (kgl. Res. $18/4$) $1/5$ 1891. — F. M. i Guld $17/7$ 1888, R.* $15/11$ 1888, D. M.* $26/5$ 1892, Gb. E. T.
620. Juul, Charles Andreas Julius, f. i Kjøbenhavn $21/7$ 1849, Student 1867, Menig af Fodf. og Elev paa Centralkpl.-Sk. $1/10$ 1867— $9/6$ 1868, Underkpl. $1/4$ 1868, ved 3die Btl. $10/6$ 1868— $30/7$ 1869, Kpl. $30/7$ 1868, Elev i Off.-Sk. yngste Kl. $1/10$ 1868— $9/6$ 1869, Sgt. af Fodf. og ansat ved 13de Btl. $30/7$ 1869, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $1/5$ 1870— $29/4$ 1872, til Tj. ved 13de Btl. $12/6$ — $31/7$ 1870, til Tj. ved 2den Btl. $11/6$ — $30/7$ 1871, forsat til Ing.-Kps. som Sgt. og ansat ved 1ste Ing.-Btl. $29/4$ 1872, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $1/10$ 1872— $30/5$ 1874; Ing.-Plt. (kgl. Res. $25/11$) $1/12$ 1872, ved 1ste Ing.-Btl. Sømineafdeling $31/5$ 1874, uf. Nr. og til Tj. ved Søminekps. under Søværnet $5/8$ 1880, Kpt. uf. Nr. $25/4$ 1883, i Nr. ved Ing.-Kps. $29/1$ 1884, Chef for Ing.-Rgt. 2det Kmp. $30/1$ 1884. — R.* $15/12$ 1883.
621. Meyer, Christian Vilhelm, Søn af C. W. v. Meyer (Løbe-Nr. 508), f. i Odense $21/12$ 1849, Student 1867, Menig ved 16de Btl. $15/7$ 1867, Elev paa Uddannelsessk. for Off.-Aspiranter ved Fodf. $1/10$ 1867, til Tj. ved 5te Btl. $27/4$ 1868, Kpl. $28/8$ 1868, Sgt. af Fodf. og ansat ved 5te Btl. $25/9$ 1868, Elev i Off.-Sk. næst yngste Kl. $1/5$ 1869, Elev i sammes næstældste Kl. $1/5$ 1870— $29/4$ 1872, til Tj. ved 16de Btl. $12/6$ — $31/7$ 1870, til Tj. ved 5te Btl. $11/6$ — $30/7$ 1871, forsat til Ing.-Kps. som Sgt. og ansat ved 1ste Ing.-Btl. $29/4$ 1872, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $1/10$ 1872— $30/5$ 1874; Ing.-Plt. (kgl. Res. $14/3$) $1/4$ 1873, ved 1ste Ing.-Btl. $31/5$ 1874, ved 1ste Ing.-Dir. $1/10$ 1877, uf. Nr. i Ing.-Kps. og til Tj. ved den dansk-vestindiske Hærstyrke $8/3$ 1882— $1/4$ 1886, Bygningsinspektør paa St. Croix 1882—86 og bestyret den offentlige Telegraf- og Telefонтj. sammesteds,

- Kpt. uf. Nr. i Ing.-Kps. $\frac{25}{4}$ 1883, i Nr. $\frac{19}{10}$ 1885, t. R. f. Ing.-Kps. $\frac{24}{10}$ 1885, Chef for Ing.-Rgt. 5te Kmp. $\frac{7}{4}$ 1886, tillige til Tj. i Krigsministeriet $\frac{3}{3}$ 1890, uf. Nr. i Ing.-Kps. og Kontorchef i Krigsministeriet (kgl. Res. $\frac{21}{7}$) $\frac{28}{7}$ 1890, Chef for Krigsministeriets 4de Kontor $\frac{28}{7}$ 1890. — R.* $\frac{20}{2}$ 1890.
622. Reck, Anders Borch, f. i Saxkjøbing $\frac{1}{9}$ 1850, Student 1868, Cand. phil. 1869, Menig ved Livgardens Liniebt. $\frac{30}{5}$ 1869, Underkpl. $\frac{28}{10}$ 1869, Kpl. $\frac{28}{9}$ 1870, Elev i Off.-Sk. yngste Kl. $\frac{1}{10}$ 1870— $\frac{22}{4}$ 1871, til Tj. ved Livgarden $\frac{23}{4}$ 1871, Slt. af Fodf. og ansat ved 1ste Btl. $\frac{28}{9}$ 1871, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{1}{5}$ 1872— $\frac{30}{4}$ 1874, til Tj. ved 15de Btl. $\frac{9}{6}$ — $\frac{30}{7}$ 1872, til Tj. ved 1ste Btl. $\frac{13}{6}$ — $\frac{30}{7}$ 1873; Ing.-Plt. (kgl. Res. $\frac{28}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1874, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{5}$ 1874, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{30}{9}$ 1874— $\frac{14}{5}$ 1876, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{15}{5}$ 1876, uf. Nr. (kgl. Res. $\frac{14}{2}$) $\frac{1}{3}$ 1878, Civiling. for Ventilations- og Opvarmningsarbejder $\frac{1}{3}$ 1878, Afsked af Krigstj. $\frac{6}{2}$ 1882, Kpt. i Ing.-Kps. Forstærkning $\frac{13}{5}$ 1885, uf. Nr. i Forstærkningen $\frac{13}{10}$ 1885.
623. Rambusch, Eduard Johan Carl, f. i Korsør $\frac{7}{5}$ 1846, Menig ved 6te Btl. $\frac{25}{4}$ 1868, Underkpl. $\frac{28}{10}$ 1868, Kpl. $\frac{30}{7}$ 1869, Elev i Off.-Sk. yngste Kl. $\frac{1}{10}$ 1869— $\frac{22}{4}$ 1870, til Tj. ved 6te Btl. $\frac{23}{4}$ 1870, Slt. af Fodf. og ansat ved 17de Btl. $\frac{30}{7}$ 1870, Elev i Off.-Sk. næst yngste Kl. $\frac{1}{5}$ 1871, Elev i sammes næstældste Kl. $\frac{1}{5}$ 1872— $\frac{30}{4}$ 1874, til Tj. ved 17de Btl. $\frac{9}{6}$ — $\frac{30}{7}$ 1872, til Tj. ved 4de Btl. $\frac{13}{6}$ — $\frac{30}{7}$ 1873; Ing.-Plt. (kgl. Res. $\frac{28}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1874, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{5}$ 1874, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{30}{9}$ 1874— $\frac{14}{5}$ 1876; ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{15}{5}$ 1876, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{1}{11}$ 1880, Kpt. $\frac{9}{5}$ 1883, Chef for Ing.-Rgt. 4de Kmp. $\frac{1}{5}$ 1884, ved 2den Ing.-Dir. (2det B.-D.) $\frac{25}{4}$ 1891. — R.* $\frac{26}{5}$ 1892.
624. Daugaard, Hans Jørgen Emil, f. i Slagelse $\frac{4}{9}$ 1847, Menig ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{5}{5}$ 1869, Underkpl. $\frac{28}{9}$ 1869, Kpl. $\frac{28}{9}$ 1870, Elev i Off.-Sk. yngste Kl. $\frac{1}{10}$ 1870— $\frac{22}{4}$ 1871, til Tj. ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{23}{4}$ 1871, Ing.-Slt. og ansat ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{28}{9}$ 1871, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{1}{5}$ 1872— $\frac{30}{4}$ 1874, til Tj. ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{9}{6}$ — $\frac{30}{7}$ 1872 og $\frac{13}{6}$ — $\frac{30}{7}$ 1873; Ing.-Plt. (kgl. Res. $\frac{28}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1874, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{5}$ 1874, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{30}{9}$ 1874— $\frac{14}{5}$ 1876, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{15}{5}$ 1876, ved 1ste Ing.-Btl. Sømineafdeling $\frac{1}{11}$ 1876, uf. Nr. i Ing.-Kps. og til Tj. ved Søminekps. under Søværnet $\frac{3}{8}$ 1880, i Nr. i Ing.-Kps. $\frac{15}{8}$ 1881 men forbleven til Tj. ved Søværnet, ved Ing.-Kps. St. $\frac{1}{10}$ 1881, Adj. ved Ing.-Kps. $\frac{1}{11}$ 1881, Kpt. (kgl. Res. $\frac{12}{5}$) $\frac{1}{6}$ 1884, t. R. f. Ing.-Kps. St. $\frac{1}{6}$ 1884, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{16}{3}$ 1885 (1ste B.-D. $\frac{15}{4}$ 1887), tillige Chef for Ing.-Rgt. 7de Kmp. $\frac{23}{11}$ 1885— $\frac{23}{4}$ 1887, † $\frac{30}{7}$ 1887.
625. Hedemann, Carl Emil, Søn af J. C. G. v. Hedemann (Løbe-Nr. 537), f. i Aarhus $\frac{17}{2}$ 1852, Student 1869, Cand. phil. 1870, Menig ved 15de Btl. $\frac{25}{4}$ 1871, Underkpl. $\frac{28}{10}$ 1871, Kpl. $\frac{30}{7}$ 1872, Elev paa Kommandosk. ved Off.-Sk. $\frac{5}{8}$ 1872, Elev i Off.-Sk. yngste Kl. $\frac{1}{10}$ 1872— $\frac{22}{4}$ 1873, til Tj. ved 15de Btl. $\frac{23}{4}$ 1873, Slt. af Fodf. og ansat ved 13de Btl. $\frac{30}{7}$

- 1873, Elev i Off.-Sk. extraordinaire næstældste Kl. $\frac{1}{5}$ 1874— $\frac{18}{6}$ 1875; Ing.-Plt. $\frac{16}{6}$ 1875, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{19}{6}$ 1875, Elev i Off.-Sk. Kursus omfattende den særskilte Undervisning i næstældste Kl. $\frac{1}{11}$ 1875— $\frac{17}{5}$ 1876, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{18}{5}$ 1876, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{1}{10}$ 1876— $\frac{4}{5}$ 1878, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{5}{5}$ 1878, ved Ing.-Rgt. $\frac{1}{11}$ 1880, Adj. hos Krigsministeren $\frac{16}{8}$ 1883— $\frac{31}{1}$ 1886, Kpt. $\frac{23}{11}$ 1885, Lærer i Krigsbygningskunst i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{23}{11}$ 1885— $\frac{31}{3}$ 1894 (krigsministeriel Res. af $\frac{26}{2}$ 1892), t. R. f. Ing.-Kps. ved Projekteringerne vedrørende Københavns Befæstning $\frac{1}{2}$ 1886, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{15}{3}$ 1886 (det midlertidige 4de B.-D. ved sammes Oprettelse $\frac{4}{11}$ 1886— $\frac{15}{4}$ 1887)— $\frac{12}{12}$ 1887, Bibliothekar og Sekretair i Ing.-Kps. tekniske Komité samt teknisk Revisor $\frac{13}{12}$ 1887— $\frac{25}{4}$ 1891, tillige til Tj. ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{30}{4}$ 1889 (4de B.-D. indtil dets Ophævelse $\frac{14}{7}$ 1890), Chef for Ing.-Rgt. 4de Kmp. $\frac{25}{4}$ 1891. — Gb. E. T., R.* $\frac{22}{3}$ 1893.
626. Hansen, Niels Carl, f. i Høietaastrup $\frac{24}{11}$ 1851, Student 1869, Cand. phil. 1870, Menig ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{5}{5}$ 1870, Underkpl. $\frac{28}{9}$ 1870, Kpl. $\frac{28}{9}$ 1871, Elev i Off.-Sk. yngste Kl. $\frac{1}{10}$ 1871— $\frac{23}{4}$ 1872, til Tj. ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{24}{4}$ 1872, Sgt. $\frac{23}{7}$ 1872, Ing.-Slt. og ansat ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{28}{9}$ 1872, hjemsendt $\frac{30}{11}$ 1873, til Tj. ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{4}$ 1874, Elev i Off.-Sk. extraordinaire næstældste Kl. $\frac{1}{5}$ 1874— $\frac{18}{6}$ 1875, til Tj. ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{19}{6}$ 1875; Ing.-Plt. (kgl. Res. $\frac{18}{8}$) $\frac{27}{8}$ 1875, Elev i Off.-Sk. Kursus omfattende den særskilte Undervisning i næstældste Kl. $\frac{1}{11}$ 1875— $\frac{17}{5}$ 1876, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{18}{5}$ 1876, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{1}{10}$ 1876— $\frac{4}{5}$ 1878, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{5}{5}$ 1878, ved Ing.-Rgt. $\frac{1}{11}$ 1880, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{23}{6}$ 1883, ved 4de Ing.-Dir. $\frac{3}{1}$ 1887 (3die B.-D. fra $\frac{26}{4}$ 1887)— $\frac{31}{10}$ 1890, Kpt. $\frac{15}{8}$ 1887, Chef for Ing.-Rgt. 7de Kmp. $\frac{22}{11}$ 1889— $\frac{27}{7}$ 1890, Chef for Ing.-Rgt. 5te Kmp. (men forbleven til midlertidig Tj. ved 4de Ing.-Dir. til $\frac{31}{10}$ 1890) $\frac{28}{7}$ 1890.
627. Falkenberg, Einar, f. i Kjøbenhavn $\frac{25}{3}$ 1855, Student 1872, Menig ved 6te Btl. $\frac{25}{4}$ 1874, Underkpl. $\frac{28}{10}$ 1874, Kpl. $\frac{30}{7}$ 1875, Elev paa Kommandosk. ved Off.-Sk. $\frac{5}{8}$ 1875, Elev i Off.-Sk. yngste Kl. $\frac{1}{10}$ 1875— $\frac{23}{4}$ 1876, til Tj. ved 6te Btl. $\frac{24}{4}$ 1876, Slt. af Fodf. og ansat ved 12te Btl. $\frac{30}{7}$ 1876, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{31}{7}$ 1876— $\frac{30}{4}$ 1878, til Tj. ved 9de Btl. $\frac{10}{6}$ — $\frac{30}{7}$ 1877; Ing.-Plt. (kgl. Res. $\frac{20}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1878, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{5}$ 1878, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{1}{10}$ 1878, paa Grund af Sygdom afgaaet fra Sk. til Tj. ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{21}{6}$ 1879, Lærer for de græske Prindser Konstantin og Georg under deres Ophold i D. i Sommeren 1880, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{1}{10}$ 1880— $\frac{28}{4}$ 1882, ved Ing.-Rgt. $\frac{1}{11}$ 1880, til Tj. ved samme $\frac{29}{4}$ 1882, Adj. ved Ing.-Kps. $\frac{1}{6}$ 1884, Bibliothekar ved Ing.-Kps. $\frac{15}{3}$ 1886— $\frac{13}{12}$ 1887, deltaget i Militairdeputationen til Chicago i Anledning af Stadens 50 Aars Bestaaen $\frac{14}{9}$ — $\frac{8}{11}$ 1887, Kammerjunker $\frac{8}{4}$ 1888, Kmdr. for Ing.-Rgt. 3die Kmp. $\frac{21}{4}$ 1888, Kpt.

- (kgl. Res. $\frac{21}{7}$) $\frac{28}{7}$ 1890, Chef for Ing.-Rgt. 3die Kmp. $\frac{28}{7}$ 1890, gennemgaaet Skydesk. Instruktionskursus for Kpt. $\frac{18}{7}$ — $\frac{19}{8}$ 1892.
628. Hemmingsen, Theodor Emil, f. i Hørsholm $\frac{3}{8}$ 1855, Elev paa Hærens Elevsk. $\frac{1}{5}$ 1870, Menig ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{24}{4}$ 1873, Underkpl. $\frac{28}{9}$ 1873, Kpl. $\frac{28}{9}$ 1874, Elev i Off.-Sk. yngste Kl. $\frac{1}{10}$ 1874— $\frac{23}{4}$ 1875, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{24}{4}$ 1875, Ing.-Slt. og ansat ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{28}{9}$ 1875, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{1}{5}$ 1876— $\frac{30}{4}$ 1878, til Tj. ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{11}{6}$ — $\frac{30}{7}$ 1876 og $\frac{10}{6}$ — $\frac{30}{7}$ 1877; Ing.-Plt. (kgl. Res. $\frac{20}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1878, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{5}$ 1878, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{1}{10}$ 1878— $\frac{24}{4}$ 1880, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{25}{4}$ 1880, ved Ing.-Rgt. $\frac{1}{11}$ 1880, Adj. ved Ing.-Rgt. $\frac{16}{12}$ 1881, uf. Nr. i Ing.-Kps. og Fuldmægtig i Krigsministeriets 1ste Kontor $\frac{29}{6}$ 1885, tillige efter eget Ønske forrettet Tj. ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{1}{4}$ — $\frac{31}{10}$ 1886 og $\frac{15}{4}$ — $\frac{31}{10}$ 1887 samt ved 4de Ing.-Dir. $\frac{26}{4}$ — $\frac{1}{10}$ 1888 og ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{26}{4}$ — $\frac{30}{9}$ 1889, Kpt. (kgl. Res. $\frac{21}{7}$) $\frac{28}{7}$ 1890, ved 1ste Ing.-Dir. (3die B.-D.) $\frac{28}{7}$ 1890.
629. Gottschalk, Lauritz Joseph, f. i Løgstør $\frac{22}{7}$ 1856, Menig ved 8de Btl. $\frac{25}{4}$ 1875, Underkpl. $\frac{28}{10}$ 1875, Kpl. $\frac{30}{7}$ 1876, Elev paa Kommandosk. ved Off.-Sk. $\frac{3}{8}$ — $\frac{30}{9}$ 1876, Elev i Off.-Sk. yngste Kl. $\frac{1}{10}$ 1876— $\frac{23}{4}$ 1877, til Tj. ved 6te Btl. $\frac{24}{4}$ 1877, Slt. af Fodf. og ansat ved 16de Btl. $\frac{30}{7}$ 1877, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{1}{5}$ 1878— $\frac{30}{4}$ 1880, til Tj. ved 16de Btl. $\frac{1}{6}$ — $\frac{31}{7}$ 1878, til Tj. ved 5te Btl. $\frac{10}{6}$ — $\frac{31}{7}$ 1879, forsat til 26de Btl. $\frac{1}{8}$ 1879; Ing.-Plt. (kgl. Res. $\frac{24}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1880, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{5}$ 1880, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{1}{10}$ 1880— $\frac{27}{4}$ 1882, ved Ing.-Rgt. $\frac{1}{11}$ 1880, til Tj. ved samme $\frac{28}{4}$ 1882, ved 2den Ing.-Dir. $\frac{23}{11}$ 1885, midlertidig overtaget Ledelsen af 2den Ing.-Dir. og af Bygningsvæsenet ved Frederiksværk Krudtværk $\frac{1}{4}$ — $\frac{19}{6}$ og $\frac{16}{8}$ — $\frac{4}{9}$ 1890, ved 4de Ing.-Dir. Inddragning under 2den Ing.-Dir. overtaget dennes 3die B.-D. $\frac{25}{4}$ 1891, Kpt. $\frac{27}{5}$ 1891.
630. Bjerring, Gerhard Ludvig, f. i Kjøbenhavn $\frac{30}{9}$ 1856, Menig ved 17de Btl. $\frac{25}{4}$ 1875, Underkpl. $\frac{28}{10}$ 1875, Kpl. $\frac{30}{7}$ 1876, Elev paa Kommandosk. ved Off.-Sk. $\frac{3}{8}$ — $\frac{30}{9}$ 1876, Elev i Off.-Sk. yngste Kl. $\frac{1}{10}$ 1876— $\frac{23}{4}$ 1877, til Tj. ved 4de Btl. $\frac{24}{4}$ 1877, Sgt. $\frac{1}{5}$ 1877, Slt. af Fodf. og ansat ved 3die Btl. $\frac{30}{7}$ 1877, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{1}{5}$ 1878— $\frac{30}{4}$ 1880, til Tj. ved 18de Btl. $\frac{1}{6}$ — $\frac{31}{7}$ 1878, til Tj. ved 3die Btl. $\frac{10}{6}$ — $\frac{31}{7}$ 1879; Ing.-Plt. (kgl. Res. $\frac{24}{4}$) $\frac{1}{5}$ 1880, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{5}$ 1880, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{1}{10}$ 1880— $\frac{27}{4}$ 1882, ved Ing.-Rgt. $\frac{1}{11}$ 1880, til Tj. ved samme $\frac{28}{4}$ 1882, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{1}{11}$ 1884, ved 4de Ing.-Dir. $\frac{15}{3}$ 1886, Adj. ved Ing.-Kps. $\frac{24}{4}$ 1888, Kpt. $\frac{24}{2}$ 1892 men forbleven i sin hidtilværende Stilling, ved 1ste Ing.-Dir. (1ste B.-D.) $\frac{1}{4}$ 1892, tillige midlertidig overtaget St.-Chefsforretningerne ved Ing.-Kps. $\frac{6}{12}$ 1892.
631. Ulrich, Hjalmar, f. i Tønder $\frac{1}{7}$ 1856, Cand. polyt. 1878, Menig ved Livgardens Liniebt. $\frac{30}{5}$ 1878, Underkpl. $\frac{28}{10}$ 1878, Kpl. $\frac{28}{9}$ 1879, Elev i Off.-Sk. yngste Kl. $\frac{1}{10}$ 1879— $\frac{23}{4}$ 1880, Sgt. $\frac{25}{11}$ 1879, til Tj. ved

- Livgarden $\frac{24}{4}$ 1880, Slt. af Fodf. og ansat ved 13de Btl. $\frac{28}{9}$ 1880, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{28}{9}$ 1880— $\frac{27}{9}$ 1881; Ing.-Plt. $\frac{24}{9}$ 1881, ved Ing.-Rgt. $\frac{28}{9}$ 1881, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{4}{10}$ 1882— $\frac{17}{4}$ 1884, ved Ing.-Rgt. $\frac{18}{4}$ 1884, uf. Nr. i Ing.-Kps. (kgl. Res. $\frac{21}{12}$ 1885) $\frac{3}{1}$ 1886, beskæftiget med Byggearbejder paa Grevskabet Bregentved 1886, i Nr. ved Ing.-Kps. (kgl. Res. $\frac{22}{12}$ 1886) $\frac{3}{1}$ 1887, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{3}{1}$ 1887 (arbejdsbestyrende Off. ved det midlertidige 4de B.-D. ved sammes Oprettelse $\frac{1}{6}$ 1893).
632. Levinsen, Anton, f. i Slesvig $\frac{20}{1}$ 1859, Stud. polyt., Menig ved 4de Btl. $\frac{25}{4}$ 1878, Underkpl. $\frac{28}{10}$ 1878, Kpl. $\frac{30}{7}$ 1879, Elev i Kommandosk. ved Off.-Sk. $\frac{11}{8}$ — $\frac{30}{9}$ 1879, Elev i Off.-Sk. yngste Kl. $\frac{1}{10}$ 1879— $\frac{23}{4}$ 1880, til Tj. ved 4de Btl. $\frac{24}{4}$ 1880, Sgt. $\frac{11}{5}$ 1880, Slt. af Fodf. og ansat ved 5te Btl. $\frac{30}{7}$ 1880, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{31}{7}$ 1880— $\frac{27}{9}$ 1881; Ing.-Plt. $\frac{24}{9}$ 1881, ved Ing.-Rgt. $\frac{28}{9}$ 1881 men forbleven til Tj. ved Off.-Sk. for at gennemgaa Kursuset omfattende den særskilte Undervisning i næstældste Kl. $\frac{3}{10}$ 1881— $\frac{31}{1}$ 1882 (fratraadt Kursuset efter Ansøgning paa Grund af Sygdom), ved Ing.-Rgt. $\frac{1}{2}$ 1882, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{4}{10}$ 1882— $\frac{17}{4}$ 1884 (ved Sygdom forhindret i at fuldende Afgangsprøven), ved Ing.-Rgt. $\frac{18}{4}$ 1884, Adj. ved Ing.-Rgt. $\frac{1}{7}$ 1885, ved 4de Ing.-Dir. $\frac{1}{4}$ 1890, ved 2den Ing.-Dir. ved 4de Ing.-Dir. Inddragning under samme $\frac{25}{4}$ 1891.
633. Jørgensen, Anders Peter, f. i Aalborg $\frac{26}{9}$ 1855, Elev paa Hærens Elevsk. $\frac{1}{5}$ 1871, Menig ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{24}{4}$ 1874, Underkpl. $\frac{28}{9}$ 1874, Kpl. $\frac{28}{9}$ 1875, Elev i Off.-Sk. yngste Kl. $\frac{1}{10}$ 1876— $\frac{23}{4}$ 1877, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{24}{4}$ 1877, Ing.-Slt. og ansat ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{28}{9}$ 1877, Elev i Off.-Sk. næst yngste Kl. $\frac{14}{5}$ 1878— $\frac{30}{4}$ 1880, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{1}{5}$ 1880— $\frac{27}{9}$ 1881, til Tj. ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{10}{6}$ — $\frac{31}{7}$ 1880; Ing.-Plt. $\frac{24}{9}$ 1881, ved Ing.-Rgt. $\frac{28}{9}$ 1881 men forbleven til Tj. ved Off.-Sk. for at gennemgaa Kursuset omfattende den særskilte Undervisning i næstældste Kl. $\frac{3}{10}$ 1881— $\frac{27}{5}$ 1882, ved Ing.-Rgt. $\frac{28}{5}$ 1882, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{4}{10}$ 1882— $\frac{17}{4}$ 1884, ved Ing.-Rgt. $\frac{18}{4}$ 1884, uf. Nr. i Ing.-Kps. og til Tj. ved den dansk-vestindiske Hærstyrke (kgl. Res. $\frac{15}{2}$) $\frac{20}{3}$ 1886, Bygningsinspektør og offentlig Landmaaler paa St. Croix samt Bestyrer af den offentlige Telegraf- og Telefонтj. sammesteds 1886.
634. Petersen, Christian Frederik Bindesbøll, f. i Kjøbenhavn $\frac{27}{2}$ 1830, Elev paa Art.-Underoff.-Elevsk. $\frac{29}{8}$ 1844, Kpl. og til Tj. ved Ing.-Trp. $\frac{29}{8}$ 1849, ved Felting.-Dtch. $\frac{20}{4}$ 1850— $\frac{6}{3}$ 1851 (Slaget ved Isted $\frac{25}{7}$ og Fægtningen ved Mysunde $\frac{12}{9}$ 1850), ved Ing.-Dtch. i Slesvig $\frac{7}{3}$ 1851, ved Ing.-Dtch. i Fredericia $\frac{13}{9}$ 1851, ved Ing.-Trp. $\frac{7}{10}$ 1851, Sgt. $\frac{28}{10}$ 1851, ved Kjøbenhavns F. $\frac{3}{10}$ 1856, fungerende Kondukteur ved Ing.-Dir. i Slesvig $\frac{16}{3}$ 1863, ved den aktive Armé som fungerende Kondukteur $\frac{29}{12}$ 1863— $\frac{18}{11}$ 1864 (Forsvaret af Dybbølstillingen), ved Kjøbenhavns F. $\frac{19}{11}$ 1864, ved Fredericia F. $\frac{25}{12}$ 1865, Oversgt. og til Tj. ved 3die

- Ing.-Dir. $\frac{1}{10}$ 1867, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{1}{11}$ 1870, St.-Sgt. og til Tj. ved Ing.-Kps. St. $\frac{28}{3}$ 1879; Bgsk. ved Ing.-Kps. $\frac{29}{12}$ 1882. — D. M.* $\frac{25}{7}$ 1875, E. M. 1. 2.
635. Clement, Heinrich Mathias Carl, f. i Rendsborg $\frac{29}{1}$ 1838, Elev paa Art.-Uoff.-Elevsk. $\frac{18}{10}$ 1852, Kpl. og til Tj. ved Ing.-Trp. $\frac{28}{11}$ 1856, ved Fredericia F. $\frac{4}{10}$ 1858, Sgt. $\frac{2}{12}$ 1863, ved den aktive Armé $\frac{18}{1}$ — $\frac{8}{5}$ 1864 (Forsvaret af Fredericia), til Tj. hos Ing.-Kps. Intendant $\frac{9}{5}$ 1864, ved Ing.-Trp. August 1865, Oversgt. ved 2den Ing.-Btl. men til Tj. ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{10}$ 1867, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{1}{11}$ 1867, ved 2den Ing.-Dir. $\frac{10}{4}$ 1868, St.-Sgt. $\frac{8}{1}$ 1882; Mtfv. ved Ing.-Kps. $\frac{29}{5}$ 1883, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{31}{5}$ 1883, † $\frac{11}{9}$ 1890. — E. M. 2.
636. Bast, Johan Henrik Carl, f. i Veile $\frac{3}{9}$ 1855, Student 1873, Cand. phil. 1874, Cand. polyt. 1881, Menig ved Livgardens Liniebt. $\frac{30}{4}$ 1881, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{3}{10}$ 1881— $\frac{27}{3}$ 1883, Ing.-Slt. og ansat ved Ing.-Rgt. $\frac{28}{3}$ 1883; Ing.-Plt. (kgl. Res. $\frac{24}{9}$) $\frac{1}{10}$ 1883, ved Ing.-Kps. St. $\frac{12}{5}$ 1884, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{4}{10}$ 1884— $\frac{31}{3}$ 1887, ved Ing.-Rgt. $\frac{1}{4}$ 1887, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{18}{1}$ 1890 (midlertidig bestyret 1ste B.-D. $\frac{25}{4}$ 1891— $\frac{31}{3}$ 1892), ved 2den Ing.-Dir. $\frac{1}{4}$ 1892.
637. Nyholm, Anders Gjedde, Søn af L. C. v. Nyholm (Løbe-Nr. 576), f. i Holstebro $\frac{2}{7}$ 1861, Student 1878, Menig ved 17de Btl. $\frac{25}{4}$ 1879, Underkpl. $\frac{28}{10}$ 1879, Kpl. $\frac{29}{7}$ 1880, Elev paa Kommandosk. ved Off.-Sk. $\frac{12}{3}$ — $\frac{30}{9}$ 1880, Elev i Off.-Sk. yngste Kl. $\frac{1}{10}$ 1880— $\frac{29}{3}$ 1881, til Tj. ved 4de Btl. $\frac{30}{3}$ 1881, Slt. af Fodf. og ansat ved 30te Btl. $\frac{30}{7}$ 1881, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{3}{10}$ 1881— $\frac{27}{3}$ 1883, Ing.-Slt. og ansat ved Ing.-Rgt. $\frac{28}{3}$ 1883; Ing.-Plt. (kgl. Res. $\frac{24}{9}$) $\frac{1}{10}$ 1883, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{4}{10}$ 1884— $\frac{31}{3}$ 1887, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{1}{4}$ 1887, ved Bygningsbestyrelsen for Middelgrundsførtets Anlæg $\frac{30}{7}$ 1890, Lærer i Krigsbygningskunst i Off.-Sk. næstældste Kl. (krigsministeriel Res. $\frac{26}{2}$ 1892) $\frac{1}{10}$ 1893.
638. Faber, Harald Christian, f. i København $\frac{12}{5}$ 1862, Student 1880, Menig ved 21de Btl. $\frac{31}{3}$ 1881, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{3}{10}$ 1881— $\frac{27}{3}$ 1883, Ing.-Slt. og ansat ved Ing.-Rgt. $\frac{28}{3}$ 1883; Plt. (kgl. Res. $\frac{24}{9}$) $\frac{1}{10}$ 1883, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{4}{10}$ 1884— $\frac{31}{3}$ 1887, ved 4de Ing.-Dir. $\frac{1}{4}$ 1887, ved 2den Ing.-Dir. ved 4de Ing.-Dir. Inddragning under samme $\frac{25}{4}$ 1891, tillige til Tj. ved Fæstningsing.-Kmd. ved sammes Oprettelse $\frac{15}{5}$ 1893.
639. Christensen, Jens Peter Marius Mathias, f. i Flensborg $\frac{27}{9}$ 1862, Student 1881, Menig ved 16de Btl. $\frac{31}{3}$ 1882, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{4}{10}$ 1882— $\frac{26}{3}$ 1884, Ing.-Slt. og ansat ved Ing.-Rgt. $\frac{27}{3}$ 1884; Ing.-Plt. (kgl. Res. $\frac{23}{9}$) $\frac{1}{10}$ 1884, ved Ing.-Rgt. $\frac{1}{10}$ 1884, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{5}{10}$ 1887— $\frac{31}{3}$ 1890, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{1}{4}$ 1890, ved Bygningsbestyrelsen for Middelgrundsførtets Anlæg $\frac{30}{7}$ 1890.
640. Petersen, Axel Georg Valdemar, f. i Holbæk $\frac{22}{5}$ 1863, Student 1881, Menig ved Ing.-Rgt. $\frac{10}{5}$ 1882, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{4}{10}$

- 1882— $\frac{26}{3}$ 1884, Ing.-Slt. og ansat ved Ing.-Rgt. $\frac{27}{3}$ 1884; Ing.-Plt. (kgl. Res. $\frac{23}{9}$) $\frac{1}{10}$ 1884, ved Ing.-Rgt. $\frac{1}{10}$ 1884, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{5}{10}$ 1887— $\frac{31}{3}$ 1890, ved Ing.-Rgt. $\frac{1}{4}$ 1890, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{1}{4}$ 1893.
641. Madsen, Lauritz Adolph, f. i Odense $\frac{5}{10}$ 1864, Student 1882, Menig ved 5te Btl. $\frac{31}{3}$ 1883, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{4}{10}$ 1883— $\frac{26}{3}$ 1885, Ing.-Slt. og ansat ved Ing.-Rgt. $\frac{27}{3}$ 1885; Ing.-Plt. (kgl. Res. $\frac{24}{9}$) $\frac{1}{10}$ 1885, ved Ing.-Rgt. $\frac{1}{10}$ 1885, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{5}{10}$ 1887— $\frac{31}{3}$ 1890, Adj. ved Ing.-Rgt. $\frac{1}{4}$ 1890, Medlem af Dir. for den Suhrske Stiftelse $\frac{28}{11}$ 1891.
642. Grut, Torben, Søstersøn af O. V. Hoskiær (Løbe-Nr. 567), f. i Kjøbenhavn $\frac{23}{8}$ 1865, Student 1882, Cand. phil. 1883, Menig ved Ing.-Rgt. $\frac{10}{5}$ 1884, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{4}{10}$ 1884— $\frac{30}{3}$ 1886, Ing.-Slt. $\frac{27}{3}$ 1886, ved Ing.-Rgt. $\frac{31}{3}$ 1886; Ing.-Plt. (kgl. Res. $\frac{27}{9}$) $\frac{1}{10}$ 1886, ved Ing.-Rgt. $\frac{1}{10}$ 1886, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{5}{10}$ 1887— $\frac{31}{3}$ 1890, ved Ing.-Rgt. $\frac{1}{4}$ 1890, t. R. f. Ing.-Kps. $\frac{25}{4}$ 1891, Bibliothekar ved Ing.-Kps. $\frac{28}{4}$ 1891, ansat under Ob.-Lt. C. D. N. Nøkkentved (Løbe-Nr. 608) $\frac{28}{4}$ 1891— $\frac{31}{3}$ 1892, Adj. ved Ing.-Kps. $\frac{1}{4}$ 1892, Lærer i teknisk Mekanik i Off.-Sk. ældste Kl. (krigsministeriel Res. $\frac{12}{4}$ 1892) $\frac{1}{10}$ 1893.
643. la Cour, Lauritz Ulrich, f. i Aarhus $\frac{5}{3}$ 1865, Student 1883, Menig ved Ing.-Rgt. $\frac{10}{5}$ 1884, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{4}{10}$ 1884— $\frac{30}{3}$ 1886, Ing.-Slt. $\frac{27}{3}$ 1886, ved Ing.-Rgt. $\frac{31}{3}$ 1886; Ing.-Plt. (kgl. Res. $\frac{27}{9}$) $\frac{1}{10}$ 1886, ved Ing.-Rgt. $\frac{1}{10}$ 1886, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{5}{10}$ 1887— $\frac{31}{3}$ 1890, ved Ing.-Rgt. $\frac{1}{4}$ 1890.
644. Billenstein, Carl Soelberg, f. i Kjøbenhavn $\frac{26}{2}$ 1860, Exam. polyt. 1876, Student (Tillægsexamen) 1878, Cand. phil. 1880, Cand. polyt. 1884, Menig ved Ing.-Rgt. $\frac{10}{5}$ 1884, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{4}{10}$ 1884— $\frac{30}{3}$ 1886, Ing.-Slt. $\frac{27}{3}$ 1886, ved Ing.-Rgt. $\frac{31}{3}$ 1886; Ing.-Plt. (kgl. Res. $\frac{27}{9}$) $\frac{1}{10}$ 1886, ved Ing.-Rgt. $\frac{1}{10}$ 1886, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{5}{10}$ 1887— $\frac{31}{3}$ 1890, ved Ing.-Rgt. $\frac{1}{4}$ 1890.
645. Delbanco, Herman Valdemar, f. i Kjøbenhavn $\frac{13}{8}$ 1858, Menig ved 12te Btl. $\frac{31}{3}$ 1882, Underkpl. $\frac{30}{3}$ 1883, Slt. af Fodf. og ansat ved 27de Btl. $\frac{3}{10}$ 1883, til Tj. ved 5te Btl. $\frac{3}{10}$ 1883— $\frac{31}{8}$ 1884, hjemsendt $\frac{3}{10}$ 1884, atter ansat ved 27de Btl. men til Tj. ved 12te Btl. $\frac{1}{4}$ 1885, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{5}{10}$ 1885— $\frac{30}{3}$ 1887, ved 7de Rgt. men til Tj. ved Ing.-Rgt. med Tilladelse til at bære den for Off. af Ing.-Kps. fastsatte Uniform $\frac{31}{3}$ 1887; Ing.-Plt. (kgl. Res. $\frac{26}{9}$) $\frac{1}{10}$ 1887, ved Ing.-Rgt. $\frac{1}{10}$ 1887, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{6}{10}$ 1890, efter Ansøgning paa Grund af Sygdom afgaaet fra Off.-Sk. til Tj. ved Ing.-Rgt. ifølge Kundgjørelse for Hæren af $\frac{15}{10}$ 1891.
646. Bülow, Viggo Rosenkrantz, f. i Aalborg $\frac{15}{4}$ 1833, Frivillig paa Aalborg Exercersk. $\frac{12}{11}$ 1850, ved 3die Reservebtl. $\frac{8}{2}$ 1851, Underkpl. $\frac{15}{2}$ 1851, Kpl. $\frac{17}{3}$ 1851, Fourer $\frac{24}{8}$ 1851, ved 2den lette Btl. $\frac{19}{4}$ 1852, ved Gl.-St. $\frac{1}{4}$ 1853, overkomplet Guide $\frac{1}{4}$ 1854, Guide $\frac{1}{5}$ 1858, Oversgt.

- $\frac{1}{10}$ 1867, St.-Sgt. $\frac{1}{5}$ 1876; Mtfv. ved Ing.-Kps. $\frac{24}{9}$ 1888, ved 3die Ing.-Dir. $\frac{26}{9}$ 1888, Naturalisationspatent som dansk Adelsmand $\frac{10}{4}$ 1893. — D. M.* $\frac{21}{12}$ 1878.
647. Ramsing, Holger Utke, f. i Kjøbenhavn $\frac{13}{3}$ 1868, Student 1885, Menig ved 1ste Btl. $\frac{15}{4}$ 1886, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{5}{10}$ 1886— $\frac{3}{4}$ 1888, Sgt. af Fodf. og ansat ved 7de Rgt. med Tilladelse til at bære den for Off. af Ing.-Kps. fastsatte Uniform $\frac{27}{3}$ 1888, til Tj. ved Ing.-Rgt. $\frac{4}{4}$ 1888, Plt. (kgl. Res. $\frac{24}{9}$) $\frac{1}{10}$ 1888, ved 7de Rgt. med Tilladelse til at forrette Tj. ved Ing.-Rgt. og bære den for Off. af Ing.-Kps. fastsatte Uniform $\frac{1}{10}$ 1888; Ing.-Plt. (kgl. Res. $\frac{23}{9}$) $\frac{1}{10}$ 1889, ved Ing.-Rgt. $\frac{1}{10}$ 1889, Elev i Off.-Sk. ældste Kl. $\frac{6}{10}$ 1890— $\frac{31}{3}$ 1893, ved Ing.-Rgt. $\frac{1}{4}$ 1893.
648. Ulrich, Carl Ludvig Lucian, f. i Eckernførde $\frac{1}{4}$ 1842, Elev paa Art.-Uoff. Elevsk. $\frac{29}{5}$ 1858— $\frac{30}{4}$ 1861, Kpl. og til Tj. ved Ing.-Trp. $\frac{1}{5}$ 1861— $\frac{30}{9}$ 1867, ved den aktive Armé 1864 (Dybbølstillingens Forsvar), Sgt. $\frac{31}{5}$ 1866, ved 1ste Ing.-Btl. $\frac{1}{10}$ 1867, Oversgt. og ansat ved 3die Ing.-Dir. $\frac{31}{12}$ 1870, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{15}{10}$ 1878, ved Ing.-Kps. St. $\frac{30}{12}$ 1882, St.-Sgt. $\frac{31}{5}$ 1883; Mtfv. ved Ing.-Kps. $\frac{29}{9}$ 1890, ved 1ste Ing.-Dir. $\frac{30}{9}$ 1890. — D. M.* $\frac{6}{11}$ 1884, E. M. 2.
649. Møhl, Nicolai Frederik, f. i Veile $\frac{11}{2}$ 1870, Student 1887, Cand. phil. 1888, Menig ved 13de Btl. $\frac{10}{4}$ 1888, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{15}{10}$ 1888— $\frac{30}{3}$ 1890, Ing.-Slt. og ansat ved Ing.-Rgt. $\frac{26}{3}$ 1890, Plt. af Fodf. (kgl. Res. $\frac{23}{9}$) $\frac{1}{10}$ 1890, ved 4de Rgt. med Tilladelse til at forrette Tj. ved Ing.-Rgt. og bære den for Off. af Ing.-Kps. fastsatte Uniform $\frac{1}{10}$ 1890; Ing.-Plt. $\frac{4}{6}$ 1891, ved Ing.-Rgt. $\frac{4}{6}$ 1891.
650. Poulsen, Andreas Peter Thorvald, f. i Vrads ved Silkeborg $\frac{19}{10}$ 1867, Menig ved 12te Btl. $\frac{31}{3}$ 1885, Underkpl. $\frac{1}{4}$ 1886, Sgt. af Fodf. og ansat ved 27de Btl. $\frac{3}{10}$ 1886, Elev i Off.-Sk. yngste Kl. $\frac{5}{10}$ 1887— $\frac{4}{10}$ 1889, til Tj. ved 27de Btl. $\frac{11}{9}$ — $\frac{12}{10}$ 1888, Elev i Off.-Sk. næstældste Kl. $\frac{5}{10}$ 1889— $\frac{30}{3}$ 1891, forsat til Ing.-Kps. som Sgt. $\frac{24}{3}$ 1891, ved Ing.-Rgt. $\frac{31}{3}$ 1891, Plt. af Fodf. (kgl. Res. $\frac{22}{9}$) $\frac{1}{10}$ 1891, ved 1ste Rgt. (15de Btl.) med Tilladelse til at forrette Tj. ved Ing.-Rgt. og bære den for Off. af Ing.-Kps. fastsatte Uniform $\frac{1}{10}$ 1891; Ing.-Plt. $\frac{24}{2}$ 1892, ved Ing.-Rgt. $\frac{24}{2}$ 1892.

Sluttet den 1ste Juli 1893.

Chefer¹⁾.

Den norske Fortifikations-Etat.	Den danske Fortifikations-Etat.	Den holstenske Fortifikations-Etat.
42. Arved Christian Storm, Oberst, 1688— ⁵ / ₂ 1701.	1. Gottfried Hoffman, Oberst, ⁶ / ₁₁ 1684— ¹⁵ / ₂ 1687 †.	5. Wolfgang Wilhelm Rømer, Oberst, ⁶ / ₁₁ 1684— ¹⁹ / ₁₂ 1685.
30. Peter Jacob Wilster, Oberst, ⁵ / ₂ 1701— ¹⁷ / ₁₀ 1710.	9. Peter Povelsen (Paulsen), Generalkvartermesterlieutenant, ¹⁰ / ₁₂ 1687—1689 †.	43. Jobst Scholten, Generallieutenant, ¹⁹ / ₁₂ 1685— ¹³ / ₉ 1701.
77. Caspar Schøller, Oberst, ¹⁹ / ₉ 1707—1716 † ²⁾ .	7. Christian Steenwinckel (Steinwinckel), Oberstlieutenant, 1689—1694 †.	27. Armand de Balagny, Oberst, ¹³ / ₉ 1701—1705 †.
168. Michel (Michael) v. Sundt, Generallieutenant, midlertidig ²⁸ / ₂ 1718, Chef ³¹ / ₇ 1719— ⁹ / ₁₁ 1752.	99. Leonhard Christian v. Engel, Oberstlieutenant, 1694—1696 †.	35. Salomon Pechernaut (Pechernaut de la Remière), Oberstlieutenant, 1705—1720 †.
267. Hans Jacob v. Scheel, Oberstlieutenant, ⁹ / ₁₁ 1752— ²⁹ / ₁₂ 1763.	104. Hans Erasmus von der Pfordten, Generalmajor, ¹² / ₉ 1696—1710 †.	65. Michel (Michael) Fischer, Oberstlieutenant, ¹⁶ / ₂ 1720— ¹ / ₁ 1724.
	34. Marcus Heinsohn, Oberst, 1710—1723.	60. Jacob Creutz (Kreutz), Generalkvartermester, ¹ / ₁ 1724—1729 †.
	173. Elias David Häusser, Brigadér, ¹ / ₁₁ 1723— ³ / ₃ 1738.	182. Christian Eberhard Detlef v. Øtken, Generalmajor, ⁷ / ₁₁ 1729— ²⁴ / ₁ 1754 †.
	64. Hans Henrich Scheel, Generallieutenant, Overkommandeur for begge Fortifikations-Etater ²⁸ / ₁₁ 1733— ¹³ / ₁₀ 1738 †.	251. Joseph Carl Julien de Feignet, Generalmajor, midlertidig ¹⁶ / ₃ 1754, Chef ²⁹ / ₁ 1755— ²⁹ / ₁₂ 1763.
	242. Christian Friderich Erndte, Oberst, ¹⁹ / ₁ 1739 (overtog ikke Chefspladsen).	
	141. Samuel Christoph v. Gedde, Generalmajor, midlertidig ³⁰ / ₁₁ 1739, Chef ⁶ / ₄ 1744— ²⁹ / ₁₂ 1763.	

Det danske Ingenieurkorps.

251. Joseph Carl Julien de Feignet, Generallieutenant, ²⁹/₁₂ 1763—²/₄ 1771 †.
201. Christian Gottfried v. Dilleben, Oberst, midlertidig ⁶/₄—¹⁶/₉ 1771.
348. Heinrich Wilhelm v. Huth, General, ¹⁶/₉ 1771—⁶/₅ 1806 †.
265. Hans Christopher v. Gedde, Generalmajor, ¹⁶/₅ 1806—¹⁸/₁ 1809.
334. Christoph Henrich v. Suckow, Generalmajor, ⁸/₂ 1809—²/₉ 1818 †.
365. Rasmus v. Krag, Generallieutenant, ⁴/₉ 1818—³/₁ 1838 †.
388. Friderich Ernst v. Prangen, Oberst, ⁴/₁ 1838—¹⁹/₆ 1841 †.
414. Peter Friderich v. Quaae, Generalmajor, ²⁵/₆ 1841—¹/₃ 1850 †.
459. Carl Otto Emil v. Schlegel, Generallieutenant, ⁵/₃ 1850—³⁰/₇ 1864 †.
508. Christian Wilhelm v. Meyer, Oberst, midlertidig ³¹/₇—¹⁹/₁₂ 1864.
506. Johan Christopher Frederik v. Dreyer, General, midlertidig ²⁷/₁₂ 1864, Chef ¹⁶/₆ 1865—²⁸/₇ 1877.
527. Jacob Frederik Marius v. Ernst, General, ³¹/₇ 1877—²⁸/₇ 1890.
566. Ehrenreich Christopher Ludvig v. Koefoed, Generalmajor, ²⁸/₇ 1890—

¹⁾ Den i »Fortifikations-Etaterne og Ingenieurkorpset 1684—1884. Organisatorisk Oversigt«, Side 109, meddelte Chefliste gjentages her i revideret Stand og med vedføjede Løbe-Numre.

²⁾ Inspektionen over Fæstningsarbeidet i Norge deltes mellem Oberst Wilster og Major Schøller ifølge kongelig Ordre af ¹⁹/₉ 1707, hvilket Forhold varede til ¹⁷/₁₀ 1710, da Sidstnævnte overtog hele Inspektionen.

Alfabetisk Fortegnelse

med Angivelse af sidste Stilling eller Titel, Fødsels- og Dødsaar (hvor disse ikke kjendes, Tidsrummet, for hvilket der foreligger Oplysninger) samt Løbe-Nr. i den kronologiske Fortegnelse.

	Løbe-Nr.
Aagessen (Tagessen), Johan, Værkbase, 1685—1686	S. 5, Anm. 1
Abildgaard, Jens, Krigskommissair, 1757—1792 †	306
Andersen, Andreas Frederik Carl Christian, Kapitaïn, f. 1848—1892 †	615
v. Andræ, Carl Christopher Georg, Geheimekonferentsraad, f. 1812— 1893 †	505
v. Arendrup, Christian Henrik, Oberst, f. 1837—	597
v. Arentz, Michael Smith, Major, f. 1794—1853 †	458
Arentzen (Aresen), Magnus, Overkondukteur, 1711—1729	151
Arnauld, David, Overkondukteur, 1687—1689	50
v. Arnholtz, Carl Elias Viggo, Oberst, f. 1815—1887 †	524
v. Aschlund, Conrad Frederik Bugge, Pastor emeritus, f. 1824— ...	547
v. Asmussen, Michael Overgaard, Kapitaïn, f. 1828—1892 †	571
d'Aubert, Benoni (Benoit), Generalmajor, f. 1768—1832 †	367
d'Aubert, Franz Henrich, Kapitaïn, f. 1797—1842 †	467
de Balagny, Armand , Oberst, 1683—1705 †	27
de Balby, Philippe, Kapitaïn, 1740—1750	249
Balle, Jens Nielsen, Bygningsskriver, 1800—1809	389
v. Bangert, Johan Hieronymus Kirchhoff, fhv. Baneingenieur, f. 1832—	573
Bast, Johan Henrik Carl, Premierlieutenant, f. 1855—	636
v. Bauditz, Waldemar Gustav Otto, Kapitaïn, f. 1822—	542
Baumann, ..., Voldmester, 1799	S. 34, Anm. 3
Bausch, Jacob, Voldmester, 1791—1816	374
v. Bayer, Carl Gotfred, Etatsraad, f. 1831—	575
Bech, Ole, Materialskriver, f. 1750—1828 †	403
Beck, Oluf (Olle) Jensen, Kondukteur, 1712—1733	154
Becker, Thiel Henrich, Underkondukteur, 1694—1698	100
v. Beichmann, Waldemar Nicolai Brüggemann, Generalmajor, f. 1783— 1862 †	418

Berens, Leonhard, Materialskriver, 1764 †	328
Berentzen, Frederik, Krigsassessor, f. 1816—	602
Berg, Albert, Materialforvalter, 1835—1847 †	512
v. Bergsøe, Andreas Friderich, Premierlieutenant, 1765—1787 †	331
Berner, Matthias, Kapitaïn, 1692—1702	90
Berthelot (Perclot), Pierre, Kondukteur, 1685—1721 †	33
Betsman (Bestman), Gabriel, Tømmermester, 1724—1763	192
Beyer, Johann Mathias, Kapitaïn, 1755	S. 33, Anm. 2
v. Biebow (Bibou), Hans Christoph, Premierlieutenant, 1699—1706	109
de Biellart, Johan Ludewig Maximilian, Generallieutenant, f. 1724— 1798 †	248
v. Bille, Frantz Ernst, Gesandt, f. 1832—	579
Billenstein, Carl Soelberg, Premierlieutenant, f. 1860—	644
Bing, Friederich Christian, Materialskriver, 1785—1802 †	366
v. Bjerregaard, Carl Waldemar, Premierlieutenant, f. 1826—1849 †	545
Bjerring, Gerhard Ludvig, Kapitaïn, f. 1856—	630
Blix, Jens, Kapitaïn, 1732—1749	214
Bloch, Jørgen Theodor, Krigsraad, f. 1817—1892 †	603
v. Bloch, Tønne Niclas August, Premierlieutenant, f. 1793—1834	503
Blom, Peter, Voldmester, 1688—1693	67
Bohn (Stuve), Herman (Jørgen) Jensen, General, f. 1672—1743 †	107
la Bord, Pierre, Overkondukteur, 1690—1691	81
v. Bracht, Carsten Tønder, Oberstlieutenant, f. 1801—1884 †	484
v. Brackel, Anthoni, Kapitaïn, 1717—1755	176
Brandt, Jacob Frederik, Kapitaïn, f. 1843—	613
Brandt, Jochum Friderich, Kapitaïn, 1681—1684	14
Brandt, Vitus Jørgen, Kapitaïnvagtmester, 1691—1712	85
Braun (Brun), Johan Jørgen (Johan Georg), Generalkvartermester- lieutenant, 1687—1717	53
v. Brehmer, Gerhard Anton, Oberst, f. 1732—1802 †	299
Bremer, se Bræmer.	
Brennecke, Johannes Peter Andreas, Kapitaïn, f. 1846—1891 †	612
Brodersen, Charles Emil, Kasserer, f. 1823—	557
v. Brummer, Nicolai Abraham, Oberst, f. 1822—	534
v. Brummerstedt, Erik Conrad Frederik, Premierlieutenant, f. 1818—	526
Brun, se Braun.	
v. Bruun, Peter Frederik Herman, Kapitaïn, f. 1824—	563
de la Bruyère, Jean Baptiste, Oberstlieutenant, 1726—1730	197
v. Bræmer (Bremer), Carl, Kapitaïn, 1724—1779 †	191
v. Brøndum, Svend Lauritzen, Materialskriver, 1848—1857 †	558
Budde, Carl, Premierlieutenant, 1697—1706	106
v. Buggenhagen, Baltzer Dettleff, Premierlieutenant, 1689—1701	80
v. Bull, Rasmus Rosing (Krabbe), Kapitaïn, f. 1789—1819 †	444

von der Burg, Herman (Herman Frederik), Værkbase, 1728—1753..	203
v. Bülow, Friderich Ulrich August, Kapitaïn, f. 1781—1823 †.....	386
Bülow, Viggo Rosenkrantz, Materialforvalter, f. 1833—.....	646
Bähr, Wolfgang, Lieutenant, 1689—1707.....	72
Bøgebjerg, Johan Jesper, Voldmester, 1833—1840 †.....	496
Carlsen, Carl Christian, Materialforvalter, f. 1792—1854 †.....	475
v. Caroc, Herman Alexander, Kapitaïn, f. 1784—1827 †.....	394
v. Caroc, Herman Alexander, Maskinfabrikant, f. 1842—1886 †.....	600
v. Carstensen, Richard Peter, Kapitaïn, f. 1822—.....	546
v. Cathen, Andreas Georg, Oberst, 1737—1775 †.....	235
v. Christensen, Carl Adolph Heinrich, Kapitaïn, 1819—1831.....	481
v. Christensen, Claus (Nicolaus) Heinrich, Generalmajor, f. 1768— 1841 †.....	373
v. Christensen, Ernst Johan Friderich, Digeinspektør, 1819—1845.	480
Christensen, Jens Peter Marius Mathias, Premierlieutenant, f. 1862—	639
v. Christensen, Otto Harald, Landinspektør, f. 1828—1888 †.....	564
v. Clasen, Christian, Generalmajor, f. 1718—1796 †.....	297
v. Clausen, Friderich Christian August, Premierlieutenant, 1810— 1820.....	450
Clement, Heinrich Mathias Carl, Materialforvalter, f. 1838—1890 †..	635
Cobroe, Hinrich, Underkondukteur, 1689—1692.....	74
v. Coch, Georg Friderich Gerhard, Kapitaïn, f. 1791—1867 †.....	436
Coldevin, Jørgen, Oberstlieutenant, 1709—1752.....	136
v. Collin, Hans Henrich, Materialskriver, 1784—1812.....	384
Collnet, Friderich, Stykjunker, 1684—1689.....	58
de Constant, Peter, Major, 1744—1760 †.....	255
Cornisch, Andreas, réformé Officer, 1737—1754.....	233
Coucheron, Anthon, Overkondukteur, 1703—1707 †.....	117
Coucheron (Cucheron), Anthoni, Oberst, 1674—1689 †.....	2
la Cour, Lauritz Ulrich, Premierlieutenant, f. 1865—.....	643
Creitz, Poul, Materialskriver, 1769—1798 †.....	345
Creutz (Kreutz), Jacob , Generalkvartermester, 1687—1729 †.....	60
de la Croisette, Lovis du Bac, Kapitaïn, 1689—1729 †.....	71
Cucheron, se Coucheron.	
v. Czernickow, Hans Jacob, Generalmajor, f. 1749—1830 †.....	335
v. Dalgas, Enrico Mylius, Oberstlieutenant, f. 1828—.....	561
v. Dau, Friderich, Major, f. 1796—1869 †.....	469
Daugaard, Hans Jørgen Emil, Kapitaïn, f. 1847—1887 †.....	624
Delbanco, Herman Valdemar, Premierlieutenant, f. 1858—.....	645
Delile, Jean Etienne Jandin, Lieutenant, 1757—1762.....	303
Detharding, Georg Wilhelm, Lieutenant, 1749—1751.....	266

v. Detmers, August Hinrich, Major, 1745—1781 †	258
Dilleben, Anthon, Kapitein, 1692—1718 †	91
v. Dilleben, Christian Gottfried , Generalmajor, 1727—1783 †	201
Dilleben, Hinrich, Underkondukteur, f. 1681—1710 †	129
v. Diogenes, Alexander (Nebucadnezar), Premierlieutenant, f. 1777— 1813 †	407
v. Dreyer, Johan Christopher Frederik , Generallieutenant, f. 1814—	506
v. Dyhr, Søren Børgesen Vandborg, Justitsraad, f. 1833—	590
v. Dyhring, Johan Georg, Kapitein, f. 1733—1791 †	274
v. Døderlein, Georg Michael, Kapitein, 1733—1763 †	220
v. Døderlein, Georg Michael, Kapitein, f. 1777—1811	380
v. Døderlein, Michael, Professor, f. 1740—1786 †	272
v. Ebbesen, Hans Christian, Materialskriver, 1792—1815	382
v. Eckleff, Hinrich Christopher, Oberstlieutenant, f. 1745—1797 †	321
v. Eckleff, Johan Nicolai, Oberst, 1730—1778 †	211
v. Eggers, Johan, Underkondukteur, 1769—1772	342
v. Eggers, Johan Jobst, Kondukteur, 1758—1765	308
Ehm, Hinrich, Kapitein, 1709—1753 †	137
v. Elben, Harald August Rønkind, Banechef under Statsbanedriften, f. 1831—	570
Ellef (Ellof), Severin, Underkondukteur, 1701—1717	111
Emme, Ambrosius, Voldmester, 1719—1738	171
v. Engel, Leonhard Christian , Oberstlieutenant, 1694—1696 †	99
Engelhardt, Friderich, Bygningsskriver, 1762—1766 †	325
Erndte, Christian Friderich , Oberst, 1739	242
v. Ernst, Jacob Frederik Marius , Generallieutenant, f. 1820—	527
Evertsen, Jochim (Johan), Underkondukteur, 1688—1690	66
Eyffler, Johan Christian, Kondukteur, 1745—1757	259
Faber, Harald Christian, Premierlieutenant, f. 1862—	638
v. Falbe, Ferdinand (Friderich) Wilhelm, Generalmajor, f. 1745—1814 †	317
Falck, Tammo, Oberstlieutenant, 1682—1697 †	22
Falkenberg, Einar, Kapitein, f. 1855—	627
Farnau, Johan, Generalkvartermesterlieutenant, 1680—1698 †	8
Fehde (Fedde, Thede), Barthold Christian, Kondukteur, 1713—1725 †	157
de Feignet, Johan Carl Christoph, Oberst, f. 1740—1816 †	301
de Feignet, Joseph Carl Julien , Generallieutenant, f. 1698—1771 †	251
de Feignet, Joseph Ignatius, Kapitein, 1753—1769 †	282
v. Fibiger, Christian Adolph Ferdinand, Kapitein, f. 1814—1841 †	515
v. Fibiger, Johan Adolph, Oberstlieutenant, f. 1791—1851 †	449
Fielcke, Michel, Underkondukteur, 1689—1693	76
Fiffhäussen, se Vijfhuysen.	

v. Fischer, Lorentz, Sekondlieutenant, f. 1761—1788	361
Fischer, Michel (Michael) , Oberstlieutenant, 1688—1724	65
v. Flinck, Ole (Ole Jacob), Oberst, f. 1716—1804 †	256
Frahm, Claus, Voldmester, f. 1804—1852	511
Francke, Andreas, Overkondukteur, 1682—1689	24
Friese, Henrich, Værkbase, 1711	S. 16, Anm. 1
v. Friis, Christian Friderich Malthe (Maltha), Oberst, f. 1782—1844 †	416
From, Jørgen Peter (Engelbrecht), Materialskriver, 1831—1883 †	495
Frost, Fabian, Oberstlieutenant, 1709—1737 †	134
v. Fursmann, Johan, Kapitain, 1768—1773	339
v. Garben, Balthasar Nicolai, Generalmajor, f. 1794—1867 †	457
Garff, Paul Frederik Nielsen, Kontorchef, 1827—1857 †	513
Gebhardt, Hans Georg, Overkondukteur, 1730—1747 †	212
v. Gedde, Christian, Kapitain, f. 1729—1798 †	244
v. Gedde, Friderich Christopher, Toldinspektør, f. 1781—1840 †	378
v. Gedde, Hans Christopher , Generalmajor, f. 1738—1817 †	265
v. Gedde, Nicolai Wilhelm, Generalmajor, f. 1779—1833 †	413
v. Gedde, Salomon, Generalmajor, f. 1748—1809 †	307
v. Gedde, Samuel Christoph , Generalmajor, f. 1691—1766 †	141
Gellermann, Christian Ludwig, Underkondukteur 1736—1748 †	230
Gerlach, Herman, Kondukteur, 1681—1699	20
v. Giødesen, Ole Christian, Premierlieutenant, f. 1824—1851 †	550
v. Glahn, Hans Otto, Oberst, f. 1817—	522
Glien, Hans Nicolaus Christopher, Materialforvalter, 1829—1835 †	493
Godefroy, Isach, Kapitain, 1695—1720 †	102
Goenner, Johann Franciscus, Bygningsskriver, 1766—1789 †	333
v. Good, Frederik Christian, Oberst, f. 1827—1880 †	541
Gotskesen, Børge, Voldmester, 1693—1699	97
v. Gottberck, Hans Balthazar, Oberst, f. 1732—1809 †	293
Gottschalk, Lauritz Joseph, Kapitain, f. 1856—	629
Graf, Simon Mathiesen, Underkondukteur, 1711—1720	150
v. Grove, Stephan Andreas, Kapitain, f. 1793—1819 †	447
Grut, Torben, Premierlieutenant, f. 1865—	642
Grüner, Theodor Sophus, Oberstlieutenant, f. 1844—	606
de Saint-Guedal, Henri Charles, Oberstlieutenant, 1755—1761 †	290
Gundersen, Colbiørn, Tømmermester, 1688—1693	68
Günther, Andreas (Adam), Major, 1693—1727 †	94
Gyilling, Rasmus, Værkbase, 1681—1685	17
Gøhling (Høling), Christian, Værkbase, 1707—1710	131
v. Haffner, Adam Mogens Wenzel, Generalmajor, f. 1774—1844 †	423
v. Haffner, Johan Heinrich Wilhelm, Generaladjutant, f. 1746—1808 †	341

v. Haffner, (Johan) Wenzel, Premierlieutenant, f. 1812—1835 †	488
Hageman, Paul, Overkondukteur, 1681—1685	16
v. Hamann, Gustav Frederik, Kapitain, f. 1838—	596
Hansen, Christen, Kondukteur, 1729—1750 †	204
Hansen, Jørgen, Voldmester, 1757—1799 †	300
Hansen, Niels Carl, Kapitain, f. 1851—	626
Hansen, Peter, Kapitain, f. 1845—	611
Hanssen (Trallau), Adam, Voldmester, 1687—1713	59
Hansted, Peter Christensen, Materialskriver, 1812—1841	466
v. Harbou, Iver Christian, Kapitain, f. 1782—1810 †	415
Hartung, Johan Michael, Underkondukteur, 1754—1759	289
Hass, Lorentz, Voldmester, 1757—1764	304
Hassing, Christian, Materialforvalter, 1764—1787 †	327
Hassing, Heilig, Materialforvalter, 1777—1808 †	357
Hassing, Peter, Kondukteur, 1724—1734	189
v. Hatten, Cornelius, Overkondukteur, 1680—1694	10
Hauch, Barthold, Amtmand, f. 1727—1802 †	288
v. Haxthausen, Woldemar Ernst, Underkondukteur, f. 1742—1763	314
v. Heber, Andreas Nicolai, Kammerraad, 1768—1777	340
v. Heber, Ulrich Christian, Kapitain, f. 1726—1773	253
Hedemann, Carl Emil, Kapitain, f. 1852—	625
v. Hedemann, Johan Christopher Georg, Oberst, f. 1825—	537
v. Hein, Christian, Generalkrigskommissair, f. 1744—1826 †	351
v. Heinen, Johan Jacob, Premierlieutenant, f. 1789—1813 †	427
Heinsohn, Marcus , Generalmajor, 1685—1737 †	34
Heldenreich (v. Heltreich), Gottfried, Premierlieutenant, 1692—1699	88
Heldt, Adolph Carl, Værkbase réformé, 1751—1757	280
Helleberg, Hinrich, Værkbase, 1703—1710 †	116
Helleberg, Martinus, Materialskriver, 1775—1777 †	353
Helleberg, Mogens (Hans), Overkondukteur, 1681—1720	18
v. Heltreich se Heldenreich.	
Hemmingsen, Theodor Emil, Kapitain, f. 1855—	628
Hemsen, Carl Christian, Overkondukteur, 1722—1737 †	181
Hemsen, Ernst August, Kapitain, 1721—1765 †	179
Herbst, Adolph Tobias, Underkondukteur, 1689—1732	73
v. Hertz, Christian Ehlers, Borgmester, f. 1795—1866 †	474
Herzog, . . . , Bygningsskriver, 1721 † . . . . . S. 19, Anm. 1	
Heuszner (Heusner), Christian Friderich, Oberst, 1716—1761 †	163
v. Heyerdahl, Christian, Oberst, f. 1723—1802 †	245
Hilcker, Johan Ludewig Christian, Voldmester, 1751—1757	276
Hillestad, Niels Nielsen, Materialskriver, 1810—1811	455
v. Hindenburg, Carl Johan Friderich, Oberst, f. 1784—1862 †	419
v. Hindenburg, Georg Daniel, Major, f. 1792—1867 †	438

Hirsch, Christian Leuthauser, Postmester, f. 1788—1846	408
v. Hirsch, Patroclus, Major, 1781—1828 †	362
v. Hoff, Engelbrecht Hansen, Generalmajor, f. 1739—1811 †	326
v. Hoff, Hans, Major, f. 1788—1845 †	392
Hoff, Peder Jensen, Voldmester, f. 1760—1831 †	411
Hoffman, Christoph, Kapitejn, 1681—1693	19
Hoffman, Emanuel, Overkondukteur, 1682—1697	25
Hoffman, Gottfried , Oberst, 1653—1687 †	1
Hoffman, Jacob, Voldmester, 1676—1690 †	3
Hoffman, Johan, Voldmester, 1709—1710	S. 5, Anm. 2
Hoffmann, Hans, Værkbase, 1685—1686	S. 5, Anm. 1
Hoffmann, Johan Balthazar, Værkbase, 1759—1798 †	312
Holck, Albrecht Cristoph, Underkondukteur, 1729—1739	210
v. Holck, Jacob Elias, Oberst, f. 1790—1871 †	445
v. Holm, Christian Ludvig, Premierlieutenant, f. 1827—1849 †	544
Holm, Friderich, Kondukteur, 1736—1756	228
v. Holm, Jochim Christian, Kapitejn, 1738—1762	237
Holm, Peder, Voldmester, 1717—1724	166
Holst, Andreas, Kondukteur, 1705—1709 †	128
Holst, Christian, Major, 1692—1709 †	89
Holst, Conradt Jost, Kondukteur, 1709—1743 †	133
Holst, Hans Jørgen, Værkbase, 1713—1715	156
v. Holst, Niels Henrik, Generaldirekteur for Statsbanedriften, f. 1828— 1889 †	562
Holthoff, Wilhelm, Materialforvalter, 1705—1731	S. 15, Anm. 1
Honrichs se Hünrichs.	
Hornung, Johan Christoph, Bygningsskriver, 1705—1716 †	126
Horup, Bertel, Overkondukteur, 1749—1750	269
v. Hoskiær, Otto Valdemar, Oberst, f. 1829—	567
Huid, Laurids, Værkbase, 1713	159
v. Huth, Heinrich Wilhelm , General, f. 1717—1806 †	348
Hutsch se Kotsch.	
Huusmann, Peter, Overkondukteur, 1704—1713 †	120
Hüberson, Jacob Otto, Underkondukteur, 1689—1693	75
Hübinett, Johan Adolph, Krigsraad, 1804—1852	412
Hünrichs (Honrichs), Wilhelm, Kapitejn, 1691—1721 †	84
Häusser, Christian, Drabant, 1729—1763	206
Häusser, Elias David , Generalmajor, f. 1685—1745 †	173
Høeg, Valdemar Gustavus, Regimentskvartermester, f. 1708—1769 † ..	234
Høling, Georg Paul, Premierlieutenant, f. 1703—1764 †	231
Høling, Paul, Kondukteur, 1746—1759 †	260
Høling se Göhling.	
v. Høncke, Heinrich, Telegrafdirekteur, f. 1834—	591

	Løbe-Nr.
v. Høserich, Johan Georg, Major, 1761—1818 †	319
v. Høyer, Christian Julius, Premierlieutenant, f. 1820—1849 †	536
Høyer (Høye, Høeg), Jens Olsen, Voldmester, f. 1718—1795 †	286
Ibsen, Jacob, Interimsvoldmester, 1802—1814	400
de l'Isle, Louis, Overkondukteur, 1687—1700 †	51
Jacobi, Gottfried, Værkbase, 1710—1711 †	142
v. Jacobsen, Carl Peter, Premierlieutenant, f. 1775—1804	376
Jacobsen, Christian, Overkrigskommissair, f. 1815—1883 †	555
v. Jacobsen, Johan Philip Andreas, Sekondlieutenant, 1809—1821 †	439
v. Jacobsen, Ludvig, Kapitain, f. 1795—1845 †	499
Jansen, Johan Christian, Materialforvalter, 1809—1829 †	443
v. Jantzen, Tobias Wilhelm, Dessinateur, f. 1811—1882 †	525
v. Jastrau, Harald Frederik Ferdinand, Kapitain, f. 1826—	539
v. Jensen, Emil, Kapitain, f. 1828—	560
Jensen, Mads, Opsynsmand, f. 1813—1888 †	552
v. Jess, Carl Frederik Wilhelm, Driftsingenieur, f. 1808—1862 †	509
Juel, Jens, Kapitain, 1695—1703 †	101
v. Juel, Mathias, Kapitain, f. 1721—1786	261
Junge, Caspar, Sekondlieutenant, 1751—1759	279
v. Junge, Johan Andreas, Krigsassessor, 1801—1827	395
Juul, Charles Andreas Julius, Kapitain, f. 1849—	620
Jøhnke, Carl Vilhelm, Kapitain, f. 1842—1879 †	607
Jørgensen, Anders Peter, Premierlieutenant, f. 1855—	633
v. Jørgensen, Carl Thorvald, Generalmajor, f. 1819—	530
v. Jørgensen, Michael Lausen, Sekondlieutenant, f. 1834—1864 †	592
v. Kaas, Friderich Julius, Geheime-Statsminister, f. 1759—1827 †	350
v. Kaas, Friderich (Friderich Wilhelm), Major, f. 1768—1813	356
Kalentsky, Johan Ludvig, Staldmester, 1687—1723 †	55
v. Kall, Hermann David Monrad, Premierlieutenant, f. 1826—1850 †	543
v. Kauffmann, Balthasar Nicolaus, Major, f. 1747—1821 †	323
v. Kauffmann, Friedrich Wilhelm, Kapitain, 1714—1724 †. S. 38, Anm. 1	
Kay, Martin David, Materialskriver, 1753—1783	283
Kayser, Gottfried, Voldmester, 1726—1727	198
v. Kellner, Ludvig Stephan, Oberst, f. 1796—1883 †	500
Kempfer, Johan Philip, Overkondukteur, 1714—1736 †	160
v. Keyper, Anton Joseph Christian, Oberst, f. 1833—	583
v. Keyper, Frederik Leopold Johan, Oberstlieutenant, f. 1832—1885 †	585
Kierulff, Lyth Mathias, Premierlieutenant, 1751—1774	278
v. Kindgren, Samuel Friderich, Auditeur, f. 1788—1815 †	442
Klitgaard, Gregers, Materialskriver, 1797—1806 †	383

Knopf, Friderich Christian, Kapitain, 1734—1754	224
v. Knopf, Thomas Hans Hinrich, Major, 1713—1763	172
Knudsen, Johan, Bygningsskriver, 1733—1757	218
Knüttel (Lünthe), Peter, Underkondukteur, 1687—1694	62
Koch, Johan Benjamin, Materialskriver, 1803—1812 †	402
Kock, Jørgen, Materialskriver, 1806—1820 †	428
v. Koefoed, Ehrenreich Christopher Ludvig , Generalmajor, f. 1830—.....	566
Kohl, Adolph Carl Christian, Kapitain, f. 1845—.....	610
v. Kolderup-Rosenvinge, Valdemar, Directeur for Vandbygningvæsenet, f. 1828—1889 †.....	569
Kotsch (Hutsch), Matthias Henrich, Kondukteur, 1676—1701 †	4
v. Krabbe, Frantz Carl August Georg, Kapitain, f. 1812—1885 † ...	518
v. Krack, Elias Christian Thorvald, Stadskondukteur, f. 1830—.....	568
v. Krag, Carl, Overlandeveiinspektør, f. 1801—1875 †.....	478
v. Krag, Rasmus , Generallieutenant, f. 1763—1838 †	365
Krag se Krey.	
Kramer, Hans Hansen, Underkondukteur, 1684—1686	36
Kretschmer, Christian, Voldmester, 1735—1762	225
Kreutz se Creutz.	
Krey (Krag), Martin, Murmester, 1724—1756	193
v. Krey, Reinhold, Sekondkapitain, f. 1798—1838	504
v. Krieger, Adolph Friderich, Generalmajor, f. 1766—1839 †.....	355
v. Krog, Nicolai Johan Lohman, Oberst, f. 1787—1856 †	446
v. Krog, Peter Christian, Overkondukteur, f. 1719—1763.....	238
v. Krogh, Christian, Kapitainlieutenant, f. 1735—1765 †	292
Krüger, Hartvig Frantz Carl, Materialforvalter, f. 1811—1852.....	521
v. Kücken, Peter Christian, Kapitain, f. 1809—1843 †.....	514
v. Købke, Johan Peter, Generalintendant, f. 1824—.....	535
v. Købke, Niels Christian, Oberstlieutenant, f. 1793—1849 †	452
Köhler, Christian Holger, Voldmester, 1812—1813	465
Køhnke, Henrich Magnus, Dessinateur, 1813—1821 †.....	471
v. Lambsdorff, Wilhelm Friderich, Kapitain, 1687—1699 †.....	56
v. Larsen, Hans Peter, Sekondlieutenant, f. 1836—1864 †.....	587
Larsen (Lauritzen), Jacob, Kondukteur, 1684—1691.....	32
Larsen, Peter Nicolai, Tegner, f. 1842—.....	617
Larsen, Thron, Voldmester, 1755—1763	291
v. Larssen, Otto Kaalund, Kapitain, f. 1834—1873 †	586
Lauritzen se Larsen.	
de Lavit se de la Vit.	
Lehman, Johan Jacob, Underkondukteur, 1711—1716.....	152
v. Lehmann, Wilhelm Otto Waldemar, Oberst, f. 1817—.....	533
v. Lemming, Dionysius (Dines) Sørensen, Kapitain, f. 1714—1782 † ..	217

	Løbe-Nr.
v. Lemming, Jens Zeuthen, Generalmajor, f. 1744—1825 †	320
Lemvig, Carl, Overkondukteur, 1720—1740 †	175
v. Lemvig, Christen Sørensen, Kapitain, 1761—1810	318
Lerche, Georg Flemming, Underkondukteur, f. 1734—1758	295
v. Lesser, Friderich Harald Antonius Løvenørn, Bygningsinspektør, f. 1817—1863 †	523
v. Leth, Johan Christian, Sekondlieutenant, 1793—1803 †	377
Levinsen, Anton, Premierlieutenant, f. 1859—	632
Licht, Friderich Ludwig, Sekondlieutenant, 1724—1737	184
Liebedanz, Jørgen, Underkondukteur, 1725—1729	196
Lillie, Andreas, Kondukteur, 1707—1720	138
v. Lillienkjold, Hans Christopher, Kapitain, f. 1780—1822 †	393
v. Linde, Julius Georg, Oberst, f. 1816—1881 †	517
v. Lobedanz, Ægidius, Major, 1758—1784	309
de Longueville, Jean Baptiste Descarrieres, Major, 1738—1766 †	239
Lorentz, Daniel, Voldmester, 1710—1743	145
v. Lorentzen, Johan Frederik, Generalmajor, f. 1831—	574
v. Lund, Johan Cornelius, Major, f. 1794—1847 †	435
v. Lundh, Jonas Collin, Oberstlieutenant, f. 1825—	565
v. Lunding, Niels Christian, Generallieutenant, f. 1795—1871 †	460
Lundt, Hans, Sekondlieutenant, 1681—1692	15
Lünthe se Knüttel.	
v. Lüschen, Christian, Premierlieutenant, 1747—1775 †	263
Lønborg, Friderich Hans, Kondukteur, 1729—1754 †	208
Lønborg, Hans, Underkondukteur, 1745—1750 †	257
v. Lønborg, Hans, Generalmajor, 1757—1802 †	302
Lønborg, Hans Christopher, Kapitain, 1721—1746 †	180
von der Maas (Maes), Johan Friderich, Generalmajor, 1735—1790 †	226
Madsen, Lauritz Adolph, Premierlieutenant, f. 1864—	641
Maes (Maas), Otto Friderich, Kapitain, 1708—1738 †	132
Massenbach, Ludwig Joseph, Generaladjutantlieutenant, 1687—1689	57
Mateweis, Johan Christopher, Kapitain, 1732—1747	216
Mecken, Christian Henry, Oberstlieutenant, 1715—1756	165
Meer, Carl Gottfried, Bygningsskriver, 1767—1782	337
Meinertz, Christian, fungerende Voldmester, f. 1756—1816	453
v. Meinung, Anton Ludvig, Sekondlieutenant, f. 1801—1856	487
v. Meinung, Conrad Robertus, Kapitain, f. 1805—1873 †	491
Meinung, Ferdinand Martin, Krigsassessor, 1826—1877 †	492
Meng, Christian, Underkondukteur, 1716—1746 †	213
v. Meyer, Christian Friderich, Kapitain, 1769—1775	346
Meyer, Christian Vilhelm, Kapitain, f. 1849—	621
v. Meyer, Christian Wilhelm , Oberst, f. 1808—1887 †	508

v. Meyer, Deodatus Fredericus Sextus, Brandinspektør, f. 1834—	594
Meyer, Diderich Heinrich, Underopsynsmand, f. 1775—1812	431
Mogensen (Moensen), Niels, Major, 1711—1737 †	149
Mogensen, Jens, Underkondukteur, 1724—1738	190
Mortensen, Lorentz Peter, Bygningsskriver, f. 1816—1882 †	582
Motschman, Hans Georg (Johan Jørgen), Kapitain, 1684—1694	28
Munck, Carl Otto, Underkondukteur, 1689	S. 11, Anm. 1
Mutzfeldt, Joachim, Værkbase, 1689	S. 11, Anm. 1
Müller, Carl Friderich, Voldmester, 1810—1819 †	456
v. Müller, Christian Modest, Oberst, f. 1833—	584
Müller, Friderich Christian, Kondukteur, 1724—1742	185
Müller, Georg (Jürgen) Philip, Oberstlieutenant, 1689—1706 †	70
Müller, Hans, Underkondukteur, 1693—1699	93
v. Müller, Johan Dieterich Philip, Oberst, 1735—1812 †	227
Müller, Otto Johan, Bygmester, 1739—1754	S. 26, Anm. 1
Müller, Peter Friederich Marius, Materialforvalter, f. 1823—1883 †	604
v. Münnich(en), Anthon, Underkondukteur, 1734—1735	222
Møhl, Nicolai Frederik, Premierlieutenant, f. 1870—	649
v. Møller, Ludvig August, Kapitain, f. 1798—1839 †	477
v. Møller, Niels Jacob, Krigsraad, f. 1808—1869 †	548
.	
Naadeland, Knud Torjesen, Materialskriver, f. 1789—1831 †	463
Neander, ..., Underkondukteur, 1685	38
v. Nehus (Nehus), Johan David (Leopold), Kapitain, f. 1791—1844 †	468
Neudorff, Samuel Mathias, Kapitain, 1721 †	178
Neuhaus, Johan Henrich, Materialskriver, 1783—1797 †	364
Neumann, Johan Christian, Bygningsskriver, f. 1801—1857 †	483
Neumann, Michael, Voldmester, 1743—1757	254
Neve, Detlef, Værkbase, 1710—1713	146
Nickels, Heinrich Nicolaus, Materialforvalter, 1732	S. 15, Anm. 1
Nicklay, Joachim Ernst, Kondukteur, 1720—1732 †	177
v. Nickolin, Olaf Christian Hermann, Kapitain, f. 1815—1857 †	519
v. Niebuhr, Carsten, Etatsraad, f. 1733—1815 †	338
v. Nielsen, Christian Axel, Oberstlieutenant, f. 1831—1886 †	577
v. Nielsen, Christopher (Christian), Kapitain, 1809—1836	507
Nielsen, Hans Henrik, Voldmester, 1819—1833	479
v. Nielsen, Peter Carl Christian, Kapitain, f. 1813—1876 †	549
Nielsen, Rasmus, Voldmester, 1815—1826 †	476
v. Nissen, Johan Frederik Ludvig, Oberst, f. 1794—1867 †	430
Nobel (Nobell), Peter, Kapitain, 1709—1731 †	135
Nyborg, Christian Carl, Voldmester, 1813—1831 †	472
Nyholm, Anders Gjedde, Premierlieutenant, f. 1861—	637

v. Nyholm, Lauritz Christian, Hofjægermester, f. 1823—1882 † 576
 Nøkkentved, Christian Ditlev Nielsen, Oberstlieutenant, f. 1843— 608

Ober (Obek), Johan, Underkondukteur, 1692—1707 † 92
 v. Oberg (Oheberg), Friderich, Kapitain, 1713—1729 158
 v. Ohlrogge, Friderich, Generalmajor, f. 1772—1839 † 371
 Olsen, Jacob, Tømmermester, 1763—1764 . . . . . S. 34, Anm. 2
 Olsen, Mathias, Krigsraad, 1839—1881 † 520
 Onell, Hinrich, Værkbase, 1704—1707 121
 v. Oppen, Hans, Major, 1755—1808 † 296
 Orrup (Orup), Christian, Gartner, 1785—1795 † . . . . . S. 32, Anm. 1
 Ostholtz, Erdwin Wilhelm, Overkondukteur, 1693—1713 † 95
 v. Outerloo, Thomas Iver, Sekondlieutenant, 1770—1776 347
 v. Owsen, Claus, Oberst, f. 1816—1881 † 528
 v. Oxholm, Lorentz Alexander, Gouvernementsfuldmægtig, f. 1779—
 1808 381

v. Pargau, Henrich, Overkondukteur, 1687—1690 49

Paschen, Georg, Materialskriver, 1777—1809 † 385

v. Paschen, Johan Christopher, Kapitain, 1803—1822 † 406

Paulsen, Otto Johan, Sekondlieutenant, 1686—1699 46

Paulsen se Povelson.

Paus, Aanen, Materialskriver, 1803—1805 † 404

de Pechernaut, Andreas, Premierlieutenant, 1724—1746 187

Pechernaut (Pechernaut de la Remière), Salomon, Oberstlieutenant, 1685—
1720 † 35

Pedersen, Peder, Voldmester, 1802—1812 † 399

Pelly, Peter, Underkondukteur, 1711 . . . . . S. 17, Anm. 1

Peltz, Johan Gottfried, Murmester, 1756—1763 298

Peper, Peter Jørgensen, Voldmester, 1752—1793 † 281

Perclot se Berthelot.

Petersen, Axel Georg Valdemar, Premierlieutenant, f. 1863— 640

Petersen, Carl Peter, Kassekontrolleur under Statsbanedriften, f. 1826— 598

v. Petersen, Christian Frederik, Premierlieutenant, f. 1819—1887 † 551

Petersen, Christian Frederik Bingesbøll, Bygningsskriver, f. 1830— 634

Petersen, Lorenz, Dessinateur, 1774—1789 352

v. Petersen, Ludvig Andreas, Oberst, f. 1820— 532

Petersen, Peter, Krigsassessor, f. 1814— 553

v. Petersen, Steen, Materialskriver, f. 1826—1861 † 556

Peucker, Andreas Lorentz Moritz, Underkondukteur, 1710—1713 139

Peucker, Berendt (Bernhard) Georg, Oberstlieutenant, 1703—1738 119

Peucker, David, Kapitain, 1689—1713 † 79

Peucker, Heinrich, Generalkvartermesterlieutenant, 1682—1704 † 23

Peucker, Johan Hinrich, Kapitein, 1704—1728 †	125
Peycker, Mathias, Værkbase, 1685—1686	S. 5, Anm. 1
v. Peymann, Christian Friderich Hermann, Generallieutenant, f. 1732— 1817 †	270
v. Peymann, Hinrich Ernst, Generalmajor, f. 1737—1823 †	294
Pflueg, Bendix Ludvig, Premierlieutenant, 1754—1759	287
v. Pflueg, Christian Carl, Major, f. 1728—1809 †	285
von der Pfordten, Hans Erasmus , Generalmajor, 1671—1710 †	104
Pincier (Wintzer, Pintzier), Friderich, Kapitein, 1683—1691 †	26
du Plat, Friderich Peter August Wilhelm, Kapitein, f. 1803—1870 †	501
Poulsen, Andreas Peter Thorvald, Premierlieutenant, f. 1867—	650
Povelsøn (Paulsen), Peter , Generalkvartermesterlieutenant, 1680—1689 †	9
v. Prangen, Friderich Ernst, Oberst, f. 1781—1841 †	388
v. Purgan, Georg, Oberst, f. 1775—1852 †	397
v. Quaade, Peter Friderich , Generalmajor, f. 1779—1850 †	414
Rambusch, Eduard Johan Carl, Kapitein, f. 1846—	623
v. Ramlau, Frederik Ferdinand, Oberst, f. 1798—1878 †	502
v. Ramm, Hans Hinrich, Generalmajor, f. 1758—1827 †	360
v. Ramm, Johan Friderich (Blix), Major, f. 1781—1828 †	391
v. Ramm, Wilhelm Friderich, Sekondlieutenant, f. 1788—1809 †	432
Ramsing, Holger Utke, Premierlieutenant, f. 1868—	647
Rasmussen, Frederik Nicolai, Kapitein, f. 1845—	614
Rasmussen, Paul Gregorius, Voldmester, 1795—1802 †	S. 32, Anm. 1
Ratge, Jürgen, Kondukteur, 1686—1689	44
v. Ravn, Hans Andreas Irenius, Oberstlieutenant, f. 1822—	540
v. Rawert, Jørgen Henrich, Generalkrigskommissair, f. 1751—1823 †	354
Reck, Anders Borch, Kapitein, f. 1850—	622
v. Recke, Diderich Adolph, Oberst, f. 1755—1816 †	359
v. Recke, Peter Blankenberg Prydz, Kapitein, f. 1793—1847 †	498
Reeh, Johan Henrich, Voldmester, 1835—1865	510
de la Remière, Jacques, Overkondukteur, 1685—1696	41
de la Remière se Pechernaut.	
Reusch, Christoph Hinrich, Voldmester, 1729—1751	207
Reyer, Peter, Kapitein, 1700—1724	110
Richter(n), Paul Ludvig, Dessinateur, 1762—1773 †	332
Rickers, Henrich Paulus, Sekondlieutenant, 1751—1760	275
Riga, Heino (Bruno) Gerhard, Overkondukteur, 1680—1688 †	11
v. Ringsted, Hans Christian Wilhelm, Major, f. 1795—1870 †	461
Roch, Johan Martin, Kapiteinlieutenant, 1689—1711	82
Rohkohl, Carl Friderich, Kondukteur, 1747—1759 †	262
Rohl se Roleffs.	

de Roixel, Guillaume, Kapitain, 1711—1713	148
Roleffs (Roloffs, Rohl), Johan, Overkondukteur, 1687—1723	61
Rosacker, Friderich, Voldmester, 1808—1835 †	434
v. Rosbach, Christian Friderich, Kapitain, f. 1741—1782 †	273
v. Rosbach, Friderich, Kapitain, f. 1751—1813 †	358
v. Rosbach, Friedlieb, Oberst, f. 1750—1810 †	349
v. Rosbach, Tobias, Kapitain, 1734—1785 †	221
v. Rosenberg, Gottfried, Oberst, f. 1784—1849 †	497
v. Rosenvinge, Svenning Wilhelm, Konsumtionsskriver, f. 1791—1830 †	462
Rosenvinge se Kolderup-Rosenvinge.	
Rosted, Hemming Peter, Materialforvalter, f. 1817—1888 †	601
Rottmann, Christian Christopher, Værkbase réformé, 1741—1744...	250
Rusch, Hans Hinrich, Voldmester, 1714—1729	161
v. Ræder, Hans (Johan) Christopher, Oberst, f. 1782—1853 †	417
v. Rømeling, Hans Henrich, Generalmajor, f. 1770—1840 †	368
v. Rømeling, Rudolph Woldemar, Generallieutenant, f. 1704—1776 †	199
Rømer, Augustinus, Voldmesterassistent, 1777—1799 †	S. 34, Anm. 3
Rømer, Wolfgang Wilhelm , Oberst 1679—1688	5
Rørdam, Christian Holger, Kapitain, f. 1846—	619
Røsch, Christian Friderich, Materialskriver, 1765—1774 †	330
Røyen (Røyem), Christian, Oberstlieutenant, 1689—1704 †	69
Sager, Hans Hinrich, Underkondukteur, 1658—1701	48
de Saint-Guedal se under G.	
v. Sandberg, Michael Segelcke, Kapitain, 1807—1814 †	437
Saperbruck, Hans Møller, Værkbase, 1685	S. 12, Anm. 1
Schaldemose, Friderich Julius, Literat, f. 1783—1853 †	494
v. Scheel, Friderich Otto, Amtmand, f. 1748—1803 †	S. 41, Anm. 1
v. Scheel, Hans Christian Henrich, Kapitain, f. 1804—1855 †	485
Scheel, Hans Henrich , Generallieutenant, f. 1668—1738 †	64
v. Scheel, Hans Jacob , Generalmajor, f. 1714—1774 †	267
Scheel, Joachim, Voldmester, f. 1632—1685 †	S. 10, Anm. 1
Scheel, Jochim (Joachim) Ernst, Oberst, f. 1675—1707 †	105
Scheel, Knud Sievert, Kapitain, f. 1704—1762 †	186
v. Schlegel, Carl Frederik Adolph, Stadskondukteur, f. 1792—1853 †	451
v. Schlegel, Carl Otto Emil , Generallieutenant, f. 1794—1864 †	459
Schmidt, Adam, Overkondukteur, 1685—1690 †	39
v. Schmidt, Gregers, Major, 1749—1788	268
Schmucker, Friderich, Materialskriver, 1803—1804 †	401
v. Schnitler, Brødstrup Müller, Major, f. 1776—1839 †	379
v. Schnitter, Carl August Heinrich, Premierlieutenant, f. 1841—1870 †	599
v. Schnitter, Michael Christopher, Generalmajor, f. 1662—1738 † ...	108
v. Scholten, Friderich Christian, Sekondlieutenant, 1743—1751	252

Scholten, Jobst , General, f. 1649—1721 †	43
v. Schomburg, Wilhelm, Materialskriver, 1820—1823 †	482
v. Schovelin, Julius Thorvaldsen, Departementsdirekteur, f. 1821— 1870 †	531
v. Schrøder, Christian Frederik Napoleon, Oberst, f. 1814—	529
Schrøder, Christian Ulrich, Voldmester, 1801—1810 †	396
v. Schrøder, Paul, Sekondlieutenant, f. 1794—1817 †	473
Schultze, Johan, Værkbase, 1758—1759	311
v. Schumacher, Andreas Anton Friderich, Kapitaïn, 1803—1823 †	421
Schwertfeger, Ditlef Johan, Kondukteur, 1691	86
v. Schübeler, Conrad Theodor Frederik Olaf Molle, Kammerjunker, f. 1829—	580
Schøller, Caspar , Oberst, 1689—1716 †	77
Schøtler, Johan Herman, Kondukteur, 1691—1694	87
Seedorff, Daniel Ernst, Oberstlieutenant, 1729—1738 †	209
v. Selmer, Johan Henrich, Kapitaïn, f. 1746—1788 †	322
Senne, Claus Christian Leonhardt Adolf, Dessinateur, f. 1823—1871 †	589
v. Sibbern, Henrich Friderich Arild, Oberstlieutenant, f. 1785—1863 †	425
v. Sibrand, Joachim Henrich, Kapitaïn, 1759—1786	313
v. Sibrand, Johan Sylvester, Major, 1738—1772 †	240
Siemensen (Simsen), Christian, Underkondukteur, 1696—1700 †	103
Skioldahl, Lauritz (Lorentz, Lars), Kondukteur, 1684—1720	31
Smidt, Anders, Voldmester, 1767—1804 †	336
Smith, Ole, Materialskriver, f. 1763—1832 †	424
Sohn, Claus, Kapitaïn, 1693—1702 †	96
Sommer, Johan Philip, Voldmester, f. 1688—1752 †	202
Sommerfeldt, Christian, Materialforvalter, f. 1798—1877 †	581
Sommerfeldt, Elisæus Janus, Oberst, f. 1842—	605
v. Sommerschild, Friderich Winsnæs, Kapitaïn, f. 1763—1804	369
v. Sonne, Hans Møller, Artillerilieutenant, f. 1741—1773	316
Steen, Gerhard Friderich, Materialskriver, 1803—1809 †	405
Steen, Johan Jacob, Voldmester, 1717—1726	167
Steensen, Hans, Underkondukteur, 1702—1703	115
v. Steenstrup, Johan Christian Vogelius, Generalmajor, f. 1795— 1870 †	470
Steenwinckel (Steinwinckel), Christian , Oberstlieutenant, 1679—1694 †	7
Steenwinckel, Martin, Overkondukteur, 1686—1694	47
v. Steffens, Jacob (Johan) Hansen, Major, f. 1771—1815 †	420
v. Steuben, Christian Ludwig, Major, 1740—1756	246
Stockhof, Johan, Overkondukteur, 1687—1713 †	54
Stockmund, Hans Friderich, Overkondukteur, 1688—1697 †	63
Stolley, Ditlev, Materialforvalter, 1792—1828	375
Storm, Arved Christian , Generalmajor, f. 1640—1712 †	42

Storm, Ulrich Friderich, Generallieutenant, f. 1685—1754 †	98
Stranzenbach, Johan Conrad, Voldmester, 1808	S. 62, Anm. 1
Stuve se Bohn.	
v. Suckow, Christoph Henrich , Generalmajor, f. 1749—1818 †	334
Suendsen, Lenhart (Eenhart), Værkbase, 1685—1686	S. 5, Anm. 1
v. Suenssen, Peter, Fyrinspektør, f. 1779—1866 †	422
v. Sundt, Christian Ulrich, Oberst, f. 1720—1775 †	219
v. Sundt, Johan Friderich, Kapitejn, f. 1714—1766 †	236
v. Sundt, Michel (Michael) , Generallieutenant, f. 1679—1753 †	168
Sundt, Michel (Michael) Jansen, Major, 1720—1749	174
v. Sundt, Michael Wilhelm, Kapitejn, f. 1729—1759 †	284
Svendsen, Svend, Voldmester, 1712—1716	155
Svenska, Jørjan, Kondukteur, 1680—1686	13
Switzer, Jørgen, Stabskvartermester, 1736—1744 †	229
v. Sühl, Nicolaus, Kapitejn, 1808—1815	448
Sættem, Ole Joensen, Materialskriver, f. 1781—1853 †	464
Sørensen, Carl, Voldmester, 1852—1883 †	559
Sørensen, Johannes, Voldmester, 1826—1888 †	490
Sørensen, Julius, Voldmester, 1851—1879 †	554
Sørvig, Knud Finsen, Materialskriver, f. 1768—1849 †	440

Tagessen se Aagessen.

Tarckel (Terkilde), Marcus, Major, 1710—1735 †	144
Tarnow, Julius Michael, Lieutenant, 1747—1749	264
Tautenberg, Hans Henning, Voldmester, 1724—1736	183
Tax, Mathias Wilhelm, Kapitejn, 1701—1736	114
v. Tegner, Isac Wilhelm, Generaldirekteur for Statsbanedriften, f. 1832—	578
Terckelsen, Terckel, Underkondukteur, 1736—1753 †	232
Terkilde se Tarckel.	
The de se Fehde.	
Thelen, Vincens, Kondukteur, 1686—1698	45
Themsen, Jürgen, Major, 1710—1755 †	143
Therckelsen, Paul, Kapitejn, 1716—1760	162
Thingberg, Niels, Bygningsskriver, 1809—1825 †	441
Thortsen, Axel, Kapitejn, f. 1849—	618
v. Thulstrup, William August, Oberst, f. 1820—	538
de Thurah (Thura), Lauritz (Laurids Lauridsen), Generalbygmester, f. 1706—1759 †	194
Tietze (Tietzen), Hans Christopher, Kapitejn, 1718—1740 †	169
v. Tobiesen, Frederik Peter August Vilhelm, Oberst, f. 1835—	593
v. Tommer, Jens, Kapitejn, 1751—1785 †	277
Toussieng, Frantz Georg Werner, Kapitejn, f. 1844—	616
Trallau, Adam, Major, 1701—1758	113

Trallau, Hans Adam, Kondukteur, 1704—1717.....	124
Trallau se Hanssen.	
Treubler se Trübler.	
Tronier, Georg Christian, fhv. Toldbetjent, f. 1774—1868 †	486
Trübler (Treubler), Georg (Johan Georg), Kondukteur, 1685—1687 .	40
Tschepe (Tschepe), David, Generalkvartermester, 1679—1696.....	6
Tschepe (Tschepe), Ernst Hinrich, Kapitaïn, 1685—1698	37
v. Tuchsén, Johan Friderich, Overkondukteur, 1750—1763	271
Tychsen, Valentin Emil, Kapitaïn, f. 1847—	609
Tæger, Johan Friderich, Bygningsskriver, 1763—1800 †.....	363
Tønstedt, Hendrich, Oberst, 1703—1748 †	118
Ulrich, Carl Ludvig Lucian, Materialforvalter, f. 1842—.....	648
Ulrich, Hans, Kondukteur, 1687—1691.....	52
Ulrich, Hjalmar, Premierlieutenant, f. 1856—	631
Vijfhuysen (Fiffhäussen), Diederich, Major, 1690—1712 †.....	83
Vijfhuysen, Hinrich, Underkondukteur, 1724—1734	188
Viol, Wilhelm, Værkbase, 1689	S. 11, Anm. 1
de la Vit (de Lavit), Jean, Kapitaïn, 1689—1700 †.....	78
Vleugel se Wleugel.	
v. Vogel, Christian Friderich, Underkondukteur, 1760—1765 †.....	315
Voogt, Christian (Christoph) Gregorius, Overkondukteur, 1718— 1734 †.....	170
v. Vosgraff, Peter Michael, Oberst, f. 1787—1862 †.....	426
Vossbeen (Vossbein), Jørgen, Overkondukteur, 1701—1726.....	112
Wagel, Joachim, Major, 1729—1755.....	205
Wahl, Ernst, Voldmester, 1825—1835 †	489
Wahl, Niels, Voldmester, 1810—1825	454
v. Wahrendorff, Tostinus, Kapitaïn, 1790—1808.....	372
Wallschmidt, Tilemann, Overkondukteur, 1680—1689 †.....	12
v. Walther, Johan Andreas, Major, 1725—1773 †.....	195
v. Wegener, Wilhelm Theodorus, Generalmajor, f. 1724—1792 †.....	305
Weilin, Jens, Kondukteur, 1681—1695	21
Weitzman, (Christian) August Friderich, Sekondlieutenant, 1740— 1750.....	247
v. Wenck, Henrich Theodor, General, f. 1810—1885 †.....	516
Wendell, Christian Ludvig, Major, 1705—1762 †.....	127
Werckentin, Hans Hinrich, Underkondukteur, 1739—1754 †.....	243
v. Wethje, Johan Fridrich, Major, f. 1790—1854.....	433
v. Wetlesen, Hans Jørgen, Generalmajor, f. 1775—1844 †.....	390
Wetlesen, Johan Christian, Foged, 1798—1815	387

Wichman, Johan, Lieutenant, 1684—1699	29
Wiggers, Otto Christopher, Materialskriver, 1803—1810 †	409
Wilde, August Gotthelf, Materialskriver, 1802—1819	398
de Willars (Willarts), Adam (Adam Edvart), Underkondukteur, 1716— 1719	164
v. Willarts (de Willars), Abraham Christian, Generalmajor, f. 1687— 1764 †	123
Wilster, Christian, Kapitain, 1710—1721	147
Wilster, Dominicus, Oberst, 1704—1714	122
v. Wilster, Friderich Jacob, Kapitain, 1726—1763	200
Wilster, Johan Jacob, Professor, 1710—1714	140
Wilster, Peter Jacob , Generalmajor, f. 1661—1725 †	30
Winckler, Henrich Johan, Voldmester, 1804—1810	410
v. Winckler, Johan Christian, Major, 1788—1817 †	370
v. Wining, Hans Rosing, Sekondlieutenant, 1769—1786 †	344
Wintzer se Pincier.	
v. Witken, Johan Ludolph (Rudolph), Major, 1734—1769	223
v. Wleugel (Vleugel), Peter Johansen (Johan), Oberstlieutenant, 1712— 1752 †	153
v. Wright, Charles Ulrik Marius, Sekondlieutenant, f. 1837—1864 † ..	595
Wulff, Bendix Johan Diderich, Voldmester, 1806—1815 †	429
v. Wunder, Hans Zacharias Otto, Materialskriver, f. 1716—1797	329
Ziegler, Reinholt, Kondukteur, 1706—1714	130
v. Ziemer, Terkel, Stabskapitain, 1758—1785	310
v. Zuber, Ferdinand, Oberst, f. 1748—1823 †	343
v. Ørbeck Jens Thomsen, Oberstlieutenant, 1762—1800 †	324
v. Øtken, Christian Eberhard Detlef , Generalmajor, f. 1691—1754 †	182
v. Øtken, Johan Rudolph, Major, f. 1729—1767	215
Øttinger, Johan Friderich, Kapitain, 1738—1745	241
v. Åhman, Curt Alexander, Kapitain, f. 1828—	572
v. Åhman, Eduard Emil, Arkivar ved Generalstabem, f. 1829—1892 † .	588

Anm. I den alfabetiske Fortegnelse er der taget Hensyn til de paa Side 146—148 anførte Rettelser og Tilføielser.

Rettelser og Tilføielser.

1. **Hoffman, Gottfried**, 2den Linie f. o.: $\frac{1}{5}$ læs $\frac{1}{3}$.
34. **Heinsohn, Marcus**, Afsked med Gl.-Mj. Kar. $\frac{3}{7}$ 1725, † $\frac{23}{9}$ 1737.
104. **von der Pfordten, Hans Erasmus**, 2den Linie f. o.: 1879 læs 1679.
127. **Wendel, Christian Ludvig**, hedder C. L. Wendell ifølge et egenhændigt Brev, dateret Rendsborg $\frac{17}{8}$ 1730.
177. **Nicolai (Nicklay), Joachim Ernst**, hedder J. E. Nicklay ifølge et egenhændigt Brev, dateret Frederiksort $\frac{20}{6}$ 1730.
205. **Wagel Joachim** læs **Wagel, Joachim**.
227. **v. Müller, Johan Dieterich Philip**, 3die Linie f. o.: (Anc. $\frac{18}{4}$ 1747), $\frac{26}{4}$ 1747 læs (Anc. $\frac{18}{4}$ 1747) $\frac{26}{4}$ 1747.
282. **de Feignet, Joseph Ignatius**, ifølge et Brev fra Faderen til Ob. Dilleben † $\frac{26}{8}$ 1769 Kl. $11\frac{1}{2}$ Nat.
285. **v. Pflueg, Christian Carl**. Efter Pfluegs Selvbiografi:
 hed den franske Gl.-Lt. du Muy (ikke du May),
 fik Pflueg Bestalling som Kpt. i den franske Hær $\frac{19}{5}$ 1761, og
 afgik han fra Pleihuset i Slutningen af 1782.
 Pflueg ledede Opførelsen af Sølgadens Kaserne 1765—71.
287. **Pflueg, Bendix Ludvig**, 1ste Linie f. o.: sandsynligvis udgaar.
 Pflueg var 7 Aar yngre end Broderen (Løbe-Nr. 285) og vistnok f. i
 1735; han levede endnu i 1808 som afskediget Lt.
290. **de Saint-Guedal (St.-Quedal), Henri Charles**, skriver sig De St.-
 Guedal ifølge flere Breve, daterede Oldenburg 1755. Han døde $\frac{26}{4}$ 1761.
332. **Richter(n), Paul Ludvig**, 3dje Linie f. o.: Afsked 1774 læs † $\frac{31}{3}$ 1773.
 Denne Oplysning er fundet i en Indberetning af $\frac{6}{4}$ 1773 fra Ing.-Kps.
 til det kgl. Generalitets- og Kommissariats-Kollegium.
334. **v. Suckow, Christoph Henrich**, til Tj. ved den forenede mil. og økonomiske
 Opmaaling i N. 1775.
335. **v. Czernickow, Hans Jacob**, til Tj. ved den forenede mil. og økonomiske
 Opmaaling i N. 1777.
338. **v. Niebuhr, Carsten**, f. i Westerende Lüdingworth.
344. **v. Wining, Hans Rosing**, Kasserer ved den forenede mil. og økonomiske
 Opmaaling i N. 1772—86.

358. v. Rosbach, Friderich, Kasserer ved den forenede mil. og økonomiske Opmaaling i N. 1786—1813, † 1813.
391. v. Ramm, Johan Friderich (Blix), til Tj. ved den forenede mil. og økonomiske Opmaaling i N. 1807.
412. Hübinett, Johan Adolph, 2den Linie f. o.: $\frac{6}{4}$ 1804 læs $\frac{6}{4}$ 1804—1848. Han var i slesvig-holstensk Tj. 1848—50 Regnskabsfører ved 10de Inf.-Btl.
426. v. Vossgraf, Peter Michael, underskriver sig Vosgraff i sine Examensopgaver af 1810.
433. v. Wehtje, Johan Friderich, underskriver sig Wethje i sine Examensopgaver af 1810.
446. v. Krog (ikke Krogh), Nicolai Johan Lohman, f. i Gran Præstegjeld paa Hadeland i N. $\frac{6}{7}$ 1787, Elev paa norske mil. Institut (fra $\frac{27}{7}$ 1804 kaldet norske Landkd.-Kps.) $\frac{27}{8}$ 1801, som vrkl. Kd. ved norske Landkd.-Kps. forbeholdt Fdk. Anc. fra $\frac{1}{11}$ 1804 $\frac{28}{12}$ 1804, Fdk. à la suite ved 1ste aggershusiske Inf.-Rgt. (Anc. $\frac{1}{6}$ 1804) samt Repetent ved norske Landkd.-Kps. (kgl. Res. $\frac{24}{3}$) $\frac{1}{6}$ 1805, Slt. Kar. $\frac{9}{8}$ 1805, afgaaet fra Landkd.-Kps. til 1ste aggershusiske Inf.-Rgt. i Fdk. Nr. med Slt. Gage (Anc. $\frac{9}{8}$ 1805) (kgl. Res. $\frac{27}{6}$) $\frac{1}{7}$ 1806, vrkl. Slt. ved de tjenestegjørende Grenaderkmp. $\frac{5}{12}$ 1806, udtraadt af Nr. og Gage og sat à la suite ved Rgt. for at bruges ved Opmaalinger i Island ifølge kgl. Res. af $\frac{25}{3}$ 1807, Plt. Kar. (Anc. $\frac{3}{4}$ 1807) $\frac{11}{3}$ 1808, 2den Lærer i de matematiske Videnskaber ved norske Landkd.-Kps. $\frac{3}{8}$ 1809; forsat fra Rgt. til Ing.-Kps. som Plt. à la suite $\frac{13}{1}$ 1810, Afsked af Krigstj. $\frac{3}{11}$ 1810 men forbleven i Lærerembedet, indtil et andet Subjekt kunde bringes i Forslag, Afsked som Lærer (kgl. Res. $\frac{8}{12}$) $\frac{31}{12}$ 1810, vrkl. Krigsassessor $\frac{8}{1}$ 1811. — I norsk Tj.: Kpt. og Divisionsadj. i Gl.-St. $\frac{14}{6}$ 1814, Mj. og Overadj. hos Kongen $\frac{9}{10}$ 1815, midlertidig høistkommanderende Off. for Landkd.-Kps. 1816, Ob.-Lt. og konst. Kmdr. for Landkd.-Kps. $\frac{4}{7}$ 1817, Kammerherre hos Kronprindsen 1819, Ob. $\frac{9}{8}$ 1820, Chef for Landkd.-Kps. $\frac{2}{12}$ 1820, tilforordnet Statsraadsafdelingen i Stockholm $\frac{23}{8}$ 1821, vrkl. Statsraad (Chef for Armé-Departementet, senere for Revisions-Departementet) $\frac{15}{6}$ 1822, Medlem af Krigsvidenskabernes Akademi i Stockholm 1825, midlertidig Medlem af Statsraadsafdelingen i Stockholm ifølge Norges Hof- og Statskalender af 1829 og 1846, Afsked som Statsraad $\frac{5}{1}$ 1855, † $\frac{15}{10}$ 1856.
468. v. Nehuus (Nehus), Johan David (Leopold), underskriver sig L. Nehus i sine Examensopgaver af 1815.
469. v. Dau, Friderich. Oplysningerne vedrørende Krigen 1848—50 og følgende Aar skrive sig fra et Brev af $\frac{11}{1}$ 1886 fra Daus Datter i Hamborg. Ifølge nogle i Ing.-Kps. Arkiv senere fundne Aktstykker blev han i slesvig-holstensk Tj. Ob.-Lt. $\frac{20}{7}$ 1848 og Ob. $\frac{4}{6}$ 1850 samt afskedigedes som det slesvig-holstenske Ing.-Kps. Chef mellem $\frac{15}{1}$ og $\frac{4}{2}$ 1851 ved den slesvig-holstenske Hærs Opløsning.

475. Carlsen, Carl Christian, 1ste Linie f. o.: 1794 læs 1792.
494. Schaldemose, Friderich Julius, 2den Linie f. n.: journalistik læs journalistisk.
505. v. Andræ, Carl Christopher Georg, † $\frac{2}{2}$ 1893.
509. v. Jess, Carl Frederik Wilhelm. Ifølge nogle i Ing.-Kps. Arkiv fundne Aktstykker blev han i slesvig-holstensk Tj. Mj. $\frac{25}{7}$ 1848 og Ob.-Lt. $\frac{12}{7}$ 1850, var i 1ste Krigsaar Ordonnantsoff. hos Overgl., Gl. Wrangel, ansattes senere ved Fæstningsafdelingen, blev $\frac{20}{1}$ 1850 Afdelingschef i Krigsdepartementet, udtraadte af det slesvig-holstenske Ing.-Kps. i September s. A. og opførtes som »aggregeret« samme.
516. v. Wenck, Henrich Theodor, Formand i Kommissionen af $\frac{23}{12}$ 1871 til Bedømmelse af Projekterne til en fast Bro over Limfjorden mellem Aalborg og Nørre Sundby.
532. v. Petersen, Ludvig Andreas, teknisk Medlem af Bestyrelsen for Aktieselskabet til Opførelse af Bygningen for den nordiske Industri- og Kunstudstilling i Kjøbenhavn 1872.
537. v. Hedemann, Johan Christopher Georg, K.₁* $\frac{20}{4}$ 1893.
538. v. Thulstrup, William August, K.₁* $\frac{20}{4}$ 1893.
546. v. Carstensen, Richard Peter, 8de og 7de Linie f. n. fra Kommissionen forandres til: Kommissionen af $\frac{23}{12}$ 1871 til Bedømmelse af Projekterne til en fast Bro over Limfjorden mellem Aalborg og Nørre Sundby samt bistaæet Indenrigsministeriet med.
554. Sørensen, Julius, 2den Linie f. o.: $\frac{11}{5}$ 1888 læs $\frac{10}{2}$ 1879.
583. v. Keyper, Anton Joseph Christian, Medlem af Komiteen for den internationale Kongres for maritime Bygningsarbeider i London 1893.
586. v. Larssen, Otto Kaalund, 3die og 2den Linie f. n. fra Medlem til 1872 forandres til: Medlem af Kommissionen af $\frac{23}{12}$ 1871 til Bedømmelse af Projekterne til en fast Bro over Limfjorden mellem Aalborg og Nørre Sundby.
597. v. Arendrup, Christian Henrik, ordinært Medlem af Ing.-Kps. tekniske Komité $\frac{1}{7}$ 1893.
605. Sommerfeldt, Elisæus Janus, Chef for Fæstningsing.-Kmd. ved sammes Oprettelse $\frac{15}{5}$ 1893.
608. Nøkkentved, Christian Ditlev Nielsen, til Tj. ved Fæstningsing.-Kmd. ved sammes Oprettelse $\frac{15}{5}$ 1893.

Supplerende og berigtigende Oplysninger til de biografiske Optegnelser bedes tilstillede Ingenieurkorpsset.

Rettelser til:

Fortifikations-Etaterne og Ingenieurkorpset 1684—1884. Organisatorisk Oversigt.

- Side 34 Anm., Linie 3 f. o.: 10de læs 9de.
Side 54 Anm., Linie 4 f. n.: $15\frac{1}{9}$ læs $18\frac{1}{9}$.
Side 75, Linie 9 f. o.: 2 læs 1.
Side 94, Linie 17 f. o.: af læs at.
Side 109. Cheflisten findes i revideret Skikkelse i den personalhistoriske Del
Side 127.

Ingenieurkorpsets Virksomhed ved Københavns Søbefæstning samt paa Sømine-, Vei- og Jernbanevæsenets Omraader.

- Side 26, Linie 19 f. n.: overfor læs ovenfor.
Side 65, Linie 17 f. n.: 1852 læs 1862.
Side 71, Linie 11 f. o.: holstenske Kancelli læs slesvig-holsten-lauenborgske
Kancelli.
— , Linie 21 f. n.: fortsat, at læs fortsat, og at.
Side 79, Oversigt,
1861—62: 4 Mil 428 Fv. læs 4 Mil 292 Fv.
1862—63: 4 - 428 - læs 4 - 292 -
— , Linie 2 f. n.: 2 - 227 - læs 2 - 91 -
— , Linie 1 f. n.: 4 - 428 - læs 4 - 292 -
Side 95, Linie 13 f. n.: Flensborg læs Slesvig.
— , Linie 5 f. n.: bestyrelsen læs besigtigelses-.

Feltingenieurvirksomheden i Aarene 1848—1864.

- Side 104, Linie 21 f. n.: 14 læs 13.
Side 131, Linie 17 f. n.: F. Åhmann læs E. Åhmann.
Side 180, Linie 22 f. o.: dækkede Vei bortfalder.
Side 182, Linie 22 f. o.: 34 læs 24.
Side 192, Linie 27 f. o.: 10de læs 20de.
Side 194 Kanonplacemeter, Linie 9 f. o.: Løbegrave læs Løbegraven.
-